

11.1.16

g-b.a.19

ANIMADVERSIONES
IN REGULAS ET USUM
CRITICES.

THE
JOURNAL OF THE
ROYAL ANTHROPOLOGICAL INSTITUTE
OF GREAT BRITAIN AND IRELAND
VOLUME 10 PART 1 1980

ANIMADVERSIONES IN REGULAS ET USUM CRITICES,

SPECTANTES

Ad Historiam Ecclesiæ, Opera Patrum, Acta antiquorum
Martyrum, Gesta Sanctorum; atque ad rationem inter-
pretandi Sacras Litteras, traditam a Scriptore quodam,
tanquam omnium, quorquot hætenus prodierunt, ac-
curatissimam.

ACCEDUNT NOTATIONES HISTORICÆ, CRONOLOGICÆ,
ET CRITICÆ.

A U T O R E

R. P. HONORATO A S. MARIA,

CARMELITA DISCALCEATO EX PROVINCIA AQUITANIA;

INTERPRETE & GALLICIS

Viro Religioso ejusdem Familiæ ex Provincia Veneta.

TOMUS PRIMUS.

AD USUM
FR. A. BENTIV.
SUÆQ. COMMUN.

VENETIIS, CIOIOCCXXXVIII.

EXCUDERAT FRANCISCUS PITTERI,
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

Eminentissimo & Reverendissimo PRINCIPI,
ANGELO MARIÆ,
S. R. E. CARDINALI
QUIRINO,
Ejusdem S. R. E. a Bibliotheca,
EPISCOPO BRIXIENSI.

F. MARCUS A S. FRANCISCO,
Carmelita Discalceatus F.

*I dixero, PRINCEPS EMINENTISSIME, stes-
sisse mibi, Animadversiones istas in Regulas,
& Usus Critices V. Cl. Honorati a S. Maria nomine tuo auspiciatissimo
ornare non tam propter amplissimam dignitatem tuam, quam propter
virtutem & sapientiam singularem; rem plane dixero non satis splen-
didam aut vulgo probabilem, sed cum tibi, cordatisque Viris omnibus
ac-*

acceptam, tum moribus etiam, vitæque tuæ consuetudine commendatam. Qui nanque dignitatem ad virtutem fovendam, colendamque sapientiam refert, non virtutis sapientiaque famam ex dignitatis accessione conquisit; idem facile quæ ad illas spectant, probaturus es, quæ vero ad istam, minus aquis auribus auditurus. Ego sane, ut de me fatear, homo nullo numero ætatis, generis, rerumque gestarum ratione, quo summorum Virorum dignitate abstergeri soleo, ne propius accedam; eo sapientia alluci mihi videor, & confirmari, ut me coram illis sistam animose: ratus, quos honoris fastigium longe distabit, eosdem Litterarum amorem conciliare. Et vero enim qui fieri potuisset, ut rudem hanc præclari Operis Interpretationem, primum lucubrationum mearum specimen, PRINCIPI ECCLESIAE EMINENTISSIMO nuncuparem; nisi sermone omnium percrebuisse, te iis artibus a puero eruditum, quibus ingenia ad magnæ formæ cultum excitantur; Italice, Latine, & Græce cumulate scientem; deque Litterarum splendore & copia mirifice sollicitum, eos peramanter amplecti, quos vides sive de Republica Litteraria optime meruisse, sive in spem merendi aliquid omni conatu succrescere. Cujus ardentissimæ tuæ in studia qualibet, eorumque studiosos homines voluntatis argumento sunt, S. Ephræm Syri Editio nitidissima, quam retractatam, ad MSS. Codices Vaticanos Græcos & Syriacos exactam, animadversionibus insuper & Dissertationibus illustratam procurasti; alia novissima, priore præterquam annis nihilo minor, quam Sanctorum Ecclesiæ tuæ Brixienfis quatuor Decessorum ingenti Volumine adornas; Euclides, quem peritus Geometra ad Algorithmi leges redegeisti; Seminarium Clericorum Vindoboniense, quod adolescentibus tibi, illius Ecclesiæ Abbati, concessisti, atque disciplinis humanioribus & gravioribus imbuendis, ære tuo construere pergis; Bibliotheca Vaticana, quam pretiosa copiosaque Librorum tuorum suppellectili, ut Præfectus illius es publica utilitatis amantissimus, locupletasti: eandemque testantur Corcyrenses ipsi, in quibus Archiepiscopus non vigilantissimus modo, sed doctissimus etiam, politioris Litteraturæ desiderium vehementer accendisti; ii demum quotquot vel

Florentiæ ad te de nativæ & Fidei arcanis rebus disputantem conflue-
bant, vel huc de implexis difficultatibus in dies consultum veniunt; te-
que admirantur, assiduis licet distentum negotiis, quibus distinentur qui
ad Ecclesiæ gubernacula instar tui vigilias exercent; tantum tamen otii
nancisci, tanta ingenii vi polleere, ut diu lucuenterque de recondita
quaque facultate perinde ex tempore colloquaris, ac si paratus esses
& meditatus. Quorsum vero hac audeo longius exequi dicendo, quibus
non Ephemeridum modo Scriptores illustre sæpius testimonium dedere;
sed cum Sacra Congregatio Legum Tridentinarum vindex, tum ipsi
Pontifices summi Benedictus XIII. & Clemens XII. datis ad te offi-
ciosis Epistolis, eadem non semel celebrarunt? Quanquam omnia tua
silentio prætereunda forent, si qua Viri præstantissimi de te prædicant,
animus esset intacta relinquere. Porro non is ego sum, qui gravem
adeo veritati injuriam inferam; & malo res non exæquare verbis,
quam rebus verba utcunque subtrahere. Novi etenim te magna non
postulare nisi a te ipso, atque ad ea potissimum oculos animumque con-
vertere, qua prostrata & abiecta manum tuam exposcunt, quam ad
ea, qua erecta & absoluta inanes duntaxat plausus excipiunt. Qua si
ad gratiam dicerem, non suspiceret mehercule Brixia augustissimum
Templum suum, jandiu a sæculo mole sua incredibili laborans, atque
in ipsis misere jacens incaptis amplissimi Edificii, assurgere extemplo
præter omnium opinionem, atque urgeri contentione tanta, partim
sumtibus tuis effusus, partim alienis per te coactis, qua elegantissimis
hortationibus, qua cogitatis ingeniosissimis; ut octavo, postquam id
consilium iniisti, anno vertente, ad eam creverit magnitudinem, qua
Divina in eo diebus paullo ante elapsis Pontificis vituperata commode
susciperet. Opus profecto immortale, divinum, quod cum movisti &
insistis, etsi ab eo omnium fugeres & reformidaret animus, tum ab
omnibus extorques, ut fateantur, majora a te geri posse, quam qua
ab aliis animo concipiuntur: idque Brixienfes in Antistite egregio ex-
perimento didicerunt, quod Artaxerxes de Datame Imperatore summo,
ut est apud Nepotem, intelligebat: sibi nimirum cum Viro forti &
fre-

strenuo negotium esse, qui cum cogitasset, facere auderet, & prius cogitare, quam conari consueisset. *Quemadmodum etenim facinus tantum praesensione quadam voluebas animo, cui ex te accepi, dum agebas calo alio; ita demum, ubi in rem praesentem venisti, opere imple; atque utinam transigas, ut omnibus in terris Divina Majestatis; Urbis Brixienfis, tuique nominis gloria latius versetur, ad quas Templi hujus fama manabit; tametsi juxta Horatianum illud*: Responsum tuo nunquam est par fama labori. Neque vero accersitum in te dixerim, aut temporarium hoc magnifici animi monumentum; cum innata tanta virtutis semina ex primo satum a procreatoribus tuis QUIRINIS, ad maxima quaque obeunda domi, forisque; siue Ecclesiae, siue Reipublica emolumento a natura factis & institutis, tecum adoleverint aetate ipsa; & diu conclusa intra Religiosae Familiae fines, cum primum honorificentissimo Pontificis Decreto erumpere datum est illis, tum Corcyra, tum Roma, tum Brixia, tum demum in asperiore Diocesis tua parte lustranda, altis ubique beneficentia liberalis radices egerint. An non omnium oculis obversantur Romae S. Marci Tituli tui Aedes, exquisito plane cultu, impensisque gravissimis ad omnem elegantiam, Principe Ecclesiastico dignam composita? Aedes pariter Episcoporum, quas Brixia incolis, majore ex parte edivurno sive, quo neglecta inforduevant, repurgatae, & nova omnino ditissimi ornatus specie restructae? insignis marmoreus Fornix praeforis illarum in sublime elatus? Ara Sacra peregrinis lapidibus contexta, & mira artificio elaborata; quarum alteram S. Gregorii de Urbe Monachis, alteram Oratorii Brixienfis Patribus, tertiam denique Templo tuo Maximo es largitus? Quod si tanti sunt opera tua decori Domus Domini augendo; quanti futura erat inopiae pauperum levanda? Id certe paucis admodum compertum esset, quippe qui ostentationem averfavis; nisi si te prodrens ii, apud quos, dum iter ageres, diversatus, eosdem amplissimis muneribus donasti; Urbani pauperes, quibus per publicos eorum Curatores singulis annis auri pondus non leve suffi-*

* Libro II, Satyra VIII.

cis ; Sacra tandem Virgines Salesi filia , te familiari laborantes , in
 quarum subsidium universos Camunia Vallis reditus , te supersite ,
 transtulisti . Qua de re mirentur , per me licet , alii indolis tuae sum-
 mam in benefaciendo positam , cunctisque hominum Ordinibus te ma-
 gnificentissimum exhibendo , quibuscunque rebus potes , potes autem
 plurimis : id ego prae aliis mirari non desinam , te magnificum aliis ,
 modicum tibi parce ita vivere , parumque adeo tuis commodis indulge-
 re ; ut sicuti nemo te magis emax est , nemo magis aedificator , ita
 nemo sit lautus minus , nemo minus conviviorum amator : nullusque
 tibi pecunia usus videatur esse , nisi in deprecandis cum Ecclesia , tum
 Populi tui aut periculis , aut incommodis . Mira haec Virtutum genere
 disjunctarum in te Societas commendatur incredibili quadam facultate
 dicendi , cogitandi , atque in animorum latebras recessusque perven-
 dendi , quod cum alias saepe , tum praesertim te intellectum est , ubi
 acerrima consilii dexteritate publicus Reipublicae nostra Minister te dis-
 ficillimis illis fluctibus jandudum Roma commissi , quibus tranqui-
 latis , gratam utrique parti operam navaveris , tibi praevidenti
 hominis celebritatem acquisiveris . Honestatur praeterea fronte explica-
 tissima , benevolentiam veluti ex corde intimo effundente ; ore ipso ,
 insigne quoddam ad decus & gloriam adeo gerente , ut non semel ma-
 gni concursus ad te videndum fierent , atque aspectu uno cum Graecis ,
 tum Italis tui admirationem injiceret . Perficitur extremo loco facilita-
 te illa , qua prostas omnibus , audisque singulos ; sique exaudiendi sunt ;
 ita comiter non sine severitate , si contra non exaudiendi , ita severe
 non sine comitate id facis , & nativo quodam sermonis lepore , gratia-
 que non adscita rem lenis , ut utrosque tibi addictissimos aequae dimittas .
 Quae universa Virtutum tuarum ornamenta animo excelso & fidenti nos
 esse iubent , ne te Duce nos in viam dare vereamur , qui pro Sapientia
 tua . Honorati Animadversiones istas suffragio probabis ; pro Magnifi-
 centia tua jejuna Versionis errata in Auspiciis auctoritate delitescere fa-
 cies ; pro Humanitate tandem tua Interpretem ipsum in tuam fidem
 & clientelam accipies . Neque enim eo me disigo & circumspectio , ut non

sentiam, in quos me laqueos induerim, primum iudicii publici periculum facturum; nisi oris huius Operis mei successus prosperos a Viro, partibus omnibus continentibus, praestantissimo compararem. Quam ut abs te gratiam me initurum esse confidam, praeter ea, quae retuli, non parum facit testatissima tua erga Religiosam Familiam nostram voluntatis significatio, qua nos omni semper officiorum genere obstrinxisti, nihilque omittis, ut nobis gratificeris: quo sane nomine quantum tibi hoc praesertim tempore debeamus, abs re non esset exemplo longe omnium maximo palam facere; nisi tu non vota, sed facta in laudis loco poneret; & severior Virtutis aestimator Cicerone ipso, qui quae * ab hac proficiuntur, susceptione prima, non perfectione recta iudicanda esse censebat, tu contra quae ad beneficia in alios tua pertinent, non susceptione prima, sed perfectione aestimanda esse arbitraberis. His itaque in aliud tempus dilatis: Ecce tibi, PRINCEPS EMINENTISSIME, Critice confecta magistrorum vulneribus, quae recentes cicatrices aperit ante te plurimas, easque tum alterius Magistri celeberrimi, tum Patroni Sapientissimi ope obducere nititur. Faxit Deus, ut tanti Auctoris Animadversiones, tantique Principis Auspicia eo proficiant; ut sublato demum partium studio, constitutis temperatissimae Critices germana Legibus, stent aliquando Littera omnes ejus documentis servandis, & quasi vestigiis persequendis. Auctor jandiu vita functus, hoc unum, ut anguror, in optatis habere potest: Interpretes praeter id, validissimum insuper Patrocinium tuum enixe flagitat; & quodcumque erit officium in omni vita reliquum, Nomini tuo spondet & vovet. Quod si vota nostra aequi bonique feceris, me satis rebus meis consultuisse pro viribus iudicabo: Te vero tum solum consulere tuis pro dignitate; si ita te imposterum comparet, ut eodem, quo hactenus, virtutis habitu nunquam finem altius te efferendi facias, nisi te pervenias, quo tibi aut sistere necesse sit, aut ulterius tendenti, Superos ipsos amulari. Vale.

* 3 de Fin. c. 9.

Venetis ex Conventu S. Georgii in Alga,
Idibus Sextilibus CIOIOCCXXXVII.
PRO.

PROŒMIUM

*Ad Animadversiones in Regulas & Usum Critices,
In fronte Editionis Parisiensis
Ab Autore collocatum.*

Titulus hujus Operis, quamlibet simplex, satis planum facit, id me animo intendisse, ut addiscerem potius, quam ut majorem Librorum partem, quibus a pluribus Sæculis locupletata est Respublica Litteraria, in judicium vocarem. Investigatio veritatis, studiis meis unice propoſita, me adduxit; ut nonnullas Animadversiones emitterem in Regulas & usum Critices, cum quod attinet ad Historiam Ecclesiasticam, Opera Patrum, Acta antiquorum Martyrum, & Vitas Sanctorum; tum quod spectat ad rationem a quodam Scriptore divulgatam, Sacrorum Bibliorum Interpretationi omnibus ad hanc diem editis accuratori perficiendæ.

Hujusmodi Animadversiones argumento erunt, fatendum omnino esse, quamcumvis magnificam & liberalem temporibus nostris Critices speciem sibi effinxerint homines, egregiæ tamen Artis hujus Magistros, omnium serme Scriptorum Autores, in quibus scite adeo & commode adhibita esse creditur, de eadem Historia, de eodem Facto, de eodem Opere judicia penitus discrepantia pronunciaſſe. Legimus sæpe numero nonnullos inter vera factum aliquod recensere, quod ceteri ad fabulas amandant. Sunt qui aperto multorum Antiquorum ducti testimonio pro legitimo habent Opus idem, quod ab aliis tamquam suppositum rejicitur. Modo a ejusdem Scriptoris Ecclesiasticæ autoritate validissimas confici probationes putant; modo vero in eandem rem, vel aliam eidem simillimam, nullius momenti est hæc ipsa autoritas. Eadem effata usurpantur, atque eadem ratione accommodantur ad ostendendum, hanc Historiam veram esse, illam autem Apocryphis annumerandam. Hoc loci cæ conjecturæ asseruntur, & ea responsa redduntur, quæ solida & rationi consentanea, alibi vero futilia & minime probanda existimantur. Hic alicujus adulterini Libri fidem appellat Criticus; ut inde certissima judicio suo colligat argumenta; ibi autem eundem Librum, utpote falsum, nihil evinere, nullius esse ponderis testatur. Quædam Historia a Scriptore multis, postquam gesta est, sæculis narrata in falsitatis & calumnix suspicionem venit; quædam vero sincera & constans habetur;

licet ab Autore nihilo majoris existimationis, aut illius origini nihilo propinquiore referatur.

Hoc sane est, sumtis ab iisdem Scriptoribus, ab iisdem causis, ab iisdem rationibus, ab iisdem conjecturis, testimoniis, diversa plane ut ratione: quæ porro varietas, cuiusque demum vitio vertenda sit, five Critices Regulis, five earum per Sapientes exercitationi, id certe apertissime confirmat, eximiam hanc Artem eo æquitatis & accuratationis adhuc non pervenisse, quo illam ætate hæc evectam fuisse nonnulli sibi blandiantur. Hinc quoscumque tandem postremis sæculis progressus fecerint Disciplinae atque humanæ Litteræ: nonne ad altiores perfectionis gradum ascendent, & in clariori luce versabuntur, si vias omnes & modos persecuti fuerimus, quibus Criticæ Leges dilucidius explicari possint, atque earum usus sit exquisitior, magisque ipse sibi constet?

Quid magnorum Ingeniorum sæculi nostri eruditione & perspicacitate dignius, quid Litterariæ Reipublicæ utilius quam consilium hoc perferre? Equidem has Animadversiones emissurus, præclarissimum consilium hoc mihi ante oculos proposuissim; si pares difficili ac spinoso muneri vires respondissent. Nunc vero me perbeatum prædicabo, ubi qualiscumque hæc opera mea præstantioribus Scriptoribus aditum aliquem patefaciat, vel saltem ardorem ingerat ad tantum facinus incundum atque exequendum. Quod mea interest, tribus efficiendis institutum meum circumscribere putavi: primo quidem ut ostendam, Criticæ etiam nunc satis vitiosam & minus tutam esse, si de illius perfectione iudicium ferendum sit ex iis, quæ apud probatissimos recentiores huiusce Artis Magistros leguntur. Secundo, vitiorum istorum fontes aperiam. Tertio, generales quasdam præscriptiones indicabo, quibus ad restituendam Criticæ uti quis possit.

Antequam de his omnibus agere aggrediat, libuit communem Critices notionem informare, diversas illius regulas atque usus recensere, quam sit gravioribus disciplinis & liberalibus artibus perficiendis necessaria, monere: specimen deinde exhibeo lectissimorum fructuum ab ea proxime elapsis sæculis perceptorum; atque ipsius origine & instauratione paucis ob oculos positâ, primæ Dissertationi, quæ Prolutionis cuiusdam loco haberi potest, finem faciam simul ac ostendero, cur exiguo Clarissimorum Criticorum numero, quos ex aliis omnibus selegi, meas Animadversiones conclusissem. Sunt autem Tillæmontius, Bailletus, Ruinartius, Simonius, Dupin, & P. Alexander. Horum itaque sex illustrium Scriptorum iocundo delectum habui, eosque ceteris prætuli, quod nimirum omnium confessione de præcipuis ad Criticos Ecclesiasticæ usum spectantibus rebus accurate disputaverint; quod-

quodque singuli, non ejusdem forte gradus, profunda eruditione, perfecta Criticarum Regularum intelligentia, summo in iis usurpandis studio, atque ingenuo veritatis amore præditi sint: quæ sane omnia eximii Critici ingenium effingunt. Non omitto nihilominus Animadversiones meas aliquando ad aliorum Sapientum Opera pro re nata traducere;

Cum Autoritas & Conjectura duo tamquam fundamenta sint Critices, multas illico considerationes propono, pertinentes ad argumenta deducta ab autoritate Operum legitimorum, sive Suppositorum; manu descriptorum; sive typis editorum; Autorum Ecclesiasticorum; eorum, qui aliquibus sæculis posteriores sunt factis, quæ memorant; atque eorum, qui minore sunt in existimatione. Transito deinde facio ad Conjecturas, quæ infinitam argumentorum copiam Criticis suppeditant. De istarum, cum seorsim, tum simul sumtarum soliditate quid dubitem, quidve de *Principe*, ut vocant, Critices Regula, quæ adeo firma & rata mihi non videtur esse, ut nobis persuasum esse vellent, in medium adducam.

Nihil post Scripturas & Conciliorum Canones majore observantia colendum in Ecclesia est, atque antiquorum Martyrum Acta: propterea maximi interesset fundamenta jacere inconcussa, quibus rectum Monumentorum istorum discrimen fieret, & vera a falsis secernerentur. Id munus multis Sapientibus cordi fuit: a nobis autem super hac re objectæ difficultates testarum plane facient, eos Leges sæcis ambiguas condidisse, atque eadem inconstantia laborantes, ac illas, quas sanxit Simonius ad persurgendam Bibliorum Sacrorum Versionem, omnibus ad hanc diem editis accuratorem. Si enim a ratione minime abhorrent quæcumque ipsis oppono, fieri nullo modo poterit, ut viam suam tueantur, quin sua ipsorum principia subvertant, neque constituta præcepta doctrinæ suæ conciliabunt.

Dubitationibus meis in hæc omnia Regularum genera propositis, deinceps expendo, quisnam fuerit earum apud Criticos usus. Causa profecto crit. cur obstupeamus, ubi observaverimus, ex eorundem præceptorum tractatione, quoad Historiam & Scripta, res confirmari inter se penitus adversas; nec non factum aliquod, iisdem comitantibus adjunctis, simul veri, falsi, certi, dubii, vero similis, & fabulosi imaginem induere: neque scio, utrum ex aliquibus meis in quædam historica facta animadversionibus ii, qui nullis ad judicandum præjudiciis feruntur, collecturi sint, Criticos Ecclesiasticæ Historiæ crassiores sæpius tenebras offudisse, quam eam majorem in lucem vocasse.

Quidquid II. III. IV. V. & VI. Dissertationes, de Regulis istis, atque earum Usu disceptantes, complectuntur, totum probationibus nititur ab Operibus celebriorum inter recentiores Criticorum petitis, atque adeo

totum

totum ex eorum principiis pendet. Hinc me tenet spes, fore, ut planum omnibus fiat, Criticem, prout in præstantium Scriptorum libris continetur, cum quoad Regulas, tum quoad illarum usum, minus ad hanc diem accuratam esse.

Alterum officii mei pensum est, altius rimari, atque e latebris euertere originem tot infirmarum rationum, quibus conspersa sunt Criticorum Operum plurima; tot inutitium controversiarum, & opinionum de eodem facto sive scripto invicem oppositarum; usus parum adeo sibi constantis quoad eadem præcepta, cum auctoritatem, tum conjecturas attingentia; tot denique mendorum, quæ sine gravi incorrupti iudicii injuria purgari non possunt. Præter Definitiones quibusdam ambiguis vocibus in Criticis usu passim obviis, uniuscujusque arbitrata impositas, perspicuum erit, veros errorum fontes, e quibus adhuc non emerit prorsus, ab Doctore artis erupisse. Nonne ad ipsos attinebat statuere, quatenus in Scriptorum testimoniis progredi debeat auctoritas, tum quæ a germanis eorum libris mutuatur, tum quæ ab iis, qui falso ipsis tribuuntur? quando plus deferendum sit auctoritati, quam conjecturæ, quando vero huic plus quam illi? quonam pacto Autores Ecclesiastici inter se conciliari queant, ubi videntur discrepare? Qui memorem responsi dictis Patrum per Criticos perperam reddita, circuitiones & anfractus ad ea extenuanda adhibitos; sensa ipsis injuste afficta; eorum textus in pravos usus detortos? Nonne tandem ipsorum erat, nos instituire, quam in conjecturis desiderentur, ut probabiles sint, quive eas integre capieiendi modus? His omnibus manifesto convineitur, in Criticos operibus vitia animadverti, & notari; quæ quidem per totum licet volumen diffusa sint, visum tamen est ea in quadam Septimæ Dissertationis parte collecta seponere; ut uno veluti aspectu universa circumspiciantur. Verum satis nequaquam est, Critices errata palam fecisse, atque eorum nos causas persecutos fuisse: operæ pretium esset, in id conniti, ut tot ejus incommodis aliqua ratione provideremus. Quo in munere illius equidem Regulas & Usus absolute corrigendos non suscipio; contentus plane generales vias tradidisse, quarum ducta facultas hæc tutior, ejus præscripta minus incerta, Usus æquabilior, atque argumenta solidiora redderentur. Occurrent pariter nonnulla principia ad Historiam Ecclesiasticam illustrandam, ad lites non paucas dirimendas, ad diversas de compluribus factis opiniones compouendas utilissima.

Nulla ferme alia fundamenta posuit Critice præter Auctoritatem & Conjecturam: at hæc duo capita probationes aliquando suppeditare nequeunt in quædam facta, præsertim testibus minime munita. Abs re itaque non esset, duobus istis principiis alia duo, quæ unum recipiunt,

ad-

P R O Æ M I U M. v

adjungere . Traditionem scilicet , & Testimonium Ecclesiæ . Nomine autem Traditionis eas haud intelligo populares & futiles , quæ plerumque commentitiæ sunt , aut certe dubiæ semper fidei ; sed Traditionem rationi consentaneam , iisque conditionibus præditam , per quas *CRITICÆ TRADITIONIS* vocabulum ipsi congruat . Cumque similiter inter Critices principia Ecclesiæ testimonium refero , non hic accipias velim Ecclesiam , Fidei dogmata declarantem , sed enarrantem nobis historica tantummodo facta , eaque præcipue , quæ qualitatibus afficiuntur , *Criticæ & prudenti Traditioni* necessariis .

Novorum Principiorum necessitate extra aleam posita , generales regulas exhibeo , 1. ut cognoscamus , quantum autoritatis tribui possimus Scriptorum testimonio , cum quoad fontes , unde facta duxerant , tum quoad alios Autores , aut ipsorum proprias affectiones ; 2. ut enucleentur ea , quæ conjecturam credibilem efficere possunt , æque ac probationes ab aliis conjecturis comparatas , quarum plurimæ , utpote nimium vagæ , in ancipiti semper versari videbuntur , nisi moderatione temperentur . Normam itaque sequendam designo ; ut a mendacibus & incertis Traditiones Ecclesiasticas secernamus . Ecce tibi communes vias , quibus si insistas , lumen fortasse aliquod aspicient Criticæ Regulæ , earundemque usus utilior , constantior , & sibi similior evadet .

Quæ cum dixi , totiusque Operis formam , & consilii mei rationem aperui , æqua suboritur formido , ne Lector Sapientum illorum , in quos cadunt Animadversiones meæ , favore præoccupatus , facinori meo non medioeris audaciæ notam inurat . Candide fateor , iudicium hoc optime videri constitutum : cum tamen oro obtestorque , ne quicquam pronunciet , priusquam reputaverit , nonnullos ex iis , qui observationibus meis materiem subministrant , mihi in huiusmodi labore animos addidisse . Non est cur , ajunt isti , vituperemus libertatem detegendi doctorum hominum lapsus ; multo vero minus , si in eorum Opera dubitationes tantummodo proponantur . Uni illi redarguendi sunt , qui ficta in Scriptores crimina constant , quique illos durius appellant , atque acerbo stylo infectantur ; sive ut de ipsorum fama detrahant , sive ut illorum gloriam imminuant . Ceterum ii , quorum castigatissimæ censuræ modestiam undique redolent ; quique ad scribendum accedunt , ut sibi ipsi clariorem lucem acquirant , laudibus potius celebrandi sunt ; quam reprehensionibus exagitandi . Tantum abest , ut Litteratorum illorum existimationem violare cogitaverim ; ut ingenuus fido proficiscar , me , si qua in bonis litteris valeo intelligentia , hanc totam eorum exquisito iudicio & singulari eruditioni debere : cum Opus meum nihil aliud , quam Operum illorum summa dicendum sit ; & quidquid cum in cons-

textu sermonis, tum in notationibus digessi, totum pene ab eorum scriptis decerpserim: ita ut si quilibet, quod suum est, jure repeteret, de meo superessent paucula: tantum Animadversiones, quas etiam ut interfererem, ab iisdem Viris occasionem nactus sum. Quæ omnia testatissimo erunt argumento observantiæ summæ, qua prosequor, quæcumque ab eis conscripta sunt.

Ad scribendi modum quod attinet, egregia illa effata servavi, quæ ex Eruditis istis nonnulli enunciarunt; ut vim & robur ab acrimonia & arrogantia distinguerent. Hæc nos docent, ut eorum, quæ partim veritati, partim justitiæ, partim amicitiae & reverentiæ tribuenda sunt, rationem habeamus. Ego sane dum Criticorum Opera expendi, veritati unice consului; at veritas nullo modo iis morem gerere cogit, quæ recta non sunt, neque scrupulos suffocare, qui de Autorum Scriptis oriri possunt. Quantum ad Justitiæ partes, injustas vias perpetuo abjecei, Veritatis licet causæ non parum profuturæ viderentur; cum plane sint honesto homine indignæ, qui alio non spectat, quam ut semetipsum erudiat, & veritatis recessus pervadat. De Sapientibus tandem istis ea cum dignitate & circumspiciione verba facio, ut nihil magis, imo aliorum de ipsis dicta recitans, studiose curavi, ut quæ minus liberaliter prolata erant, supprimerem: quod si me imprudente, excidit vel minima vovula adversus hæc Justitiæ & Honestatis officia, eam jam nunc revoco. Facta, in Opere hoc universo frequenter obvia, quanta fieri potuit integritate retuli: Autorum, quos cito, mentem assequi studui, atque ab eorum sensis oblique detorquendis longe abhorruui. Hæc consilii mei dispositio non potest non ab omnibus maxime commendari; exploratumque habeo fore, ut æquis & bonis Viris arrideat, quibus toto hoc Volumine nihil occurreret; præterquam ingenuum desiderium aliquid in commune emolumentum conferendi, prout Operis hujus natura ferebat, nullaque adversus quempiam anticipatione movente.

Hæc sunt, quæ præfanda esse existimaui, ut Lectoris animum compararem ad ferendam de Opere isto sententiam: mihi quæ blandiri audeo, cum hæc inter Animadversiones incorruptæ Critices regulas & pronuntiata reperturum; illasque velut Artis cujusdam genus habiturum, cujus præcepta traduntur exemplis in ea comprehensis, quod non modo utilitati, verum etiam voluptati erit. Ceterum si quid inest bonæ frugis, id totum iis acceptum refero, qui mihi subjectum differendi argumentum præbuerunt: si quæ autem loca sunt, in quibus offendendi, quæque reprehensionem mereantur, me paratissimum spondeo ad Palinodiam; dummodo mihi ostendant, ratiocinationes meas, neque ita accusatas esse, neque rem ita conficere, atque mihi visum est.

Ad

Ad Ecclesiasticæ & incorruptæ Critices Studiosos

INTERPRETIS

EPISTOLA.

Ecclesiastica doctrina communi disciplinarum omnium casu jampridem dejecta, crassissimis tenebris involuta, atque extremas pene calamitates perpeſſa, ex quo quinto ab hinc Sæculo propitium Litteris sydus exortum denuo eſt, vix dici poteſt, quot deinceps Criticorum hominum induſtriam exercuerit; ut ſe a ſqualore & ſordibus ad priſtinum ſplendorem & integritatem revocarent. hinc etenim præſtantia ſui plurimum in ſe ſtudia converterit, ſive gravioribus, quam ceteræ, incommodis afflicta, vehementiorem ceteris opem flagitaret, ſive demum quod in aliarum curam diverſi Sapientum Ordines ſigillatim incumbant, a Religionis autem & pietatis cauſa nemo alienus eſſe videatur; infinita certe vis exitit Eruditorum, qui de illa inſtauranda mirifice ſolliciti, collatis viribus & conſiliis præclariffimum faciſſus objerunt. Non omnes tamen una eademque via. Nonnulli ſiquidem Linguarum Orientalium non neglectis & obſtruſtis modo, ſed ſuſpectis etiam & invifis antea fontes immani labore adeunt, ſacris Bibliis magnifico lumine illuſtrandis, atque adverſus cum Judæos cum Heterodoxos vincendiſſe inſtituerunt. Quibuſdam arcana Fidei & Theologiæ Dogmata, nec non Moralem Eccleſiæ diſciplinam, vel nulla, vel arida plane & ſtrigofa ratione ad eam diem excultas & puriſſimis Conciliorum Decretis, Canonum Sanctionibus, Patrum teſtimoniis, & Pontificum ſuffragiis alcius haurire placuit. Plures autem illorum conatus ſuos eo contulerunt, ut Eccleſiæ Hiſtoriam turpiſſime deformatam, & innumèris fabulis confarcinatam abſtergerent; atque ad antiquam veritatem, qua vetuſtis Codicibus conſulendis, qua Bibliothecarum anguliſ perſcrutandis, & Autographis MSS. e diuturno ſitu & oblivione vindicandis, qua denique Geographicis & Chronologicis facultatibus accuratius colendis traducerent. Horum omnium, reſectorumque, quos prætereo, muneribus rite & caſte explendis præerat Domina potens & moderatrix ſuprema Ars Critica, leges ſingularum Inſtitutis accommodatas condebat, ab aliis latas ſuffragio ſuo aut irritas aut raras faciebat: ipſius erat ſcrænos iſti injicere, illi habenas laxare; quidquid incideret in quaſtionem, ad ſuum Tribunal trahere; ibi diligentiffime appoſitis veri & falſi, ſuſpicioſi & certi, germani & adulterini, probabilis & incredibilis notis, uniufcujuſque autoritati ſtatutis finibus, & conjecturæ ponderibus examinatis, de quolibet opere & factio cum mature & caute, cum ampliffime decernere: ne miſtis; omnia ad arbitrium ejus conferebantur. Liberale hoc, & ad hominum ingenium apte cadens judicandi officium, mirum eſt quam citiſſimo ſcholas pene univerſas occuparit, quotque ardentiffimos ſui ſcætorum brevi & confectum: mirum tamen magis quam multæ magnæque utilitates ſci Christianæ hinc promanarint; & qua luce, quo decore & copia auctæ & propagatæ in poſterum ſint Eccleſiæ Litteræ. Verum hoc Clariffimorum Virorum aſſiduitate & acumine ad illud demum altiffimum fa-

Tom. I.

c

ſu.

stigma evecta est Critice; ut jam, quod uluvenit, in præcipiti stare, & mole sua laborare visa sit. Cum etenim non paucos alieno tantum ingenio sapere pueret, & nova in dies emendandi, poliendi, & exco- gitandi ardore flagrarent; sensim pro summis tantæ Artis virtutibus via illis finitima, & propinquitatē fallentia subrepsit. Quod malum licet per aliquorum impudentiam in Sacras Litteras, ceterasque Fidem attingentes disciplinas, pedem inferre ceperit; religio plane fecit, ne id apud Catholicos boni nominis longius serperet: Historia autem Eccle- siastica, utpote Sanctitatis præsidio non æque munita, atque ab listan- tummodo, quæ gesta sunt, pendens, latius, immo impune, patuit mor- bo isti; & Scriptores hæc in re insolenti cuidam expurgandi gloriolæ li- berius indulserunt. Porro quorsum ista evaserit tandem, mea non interest in præsentia explicare, idque Autoris nostri vel capita summa legenti perspicuum fiet: illud unum monere non desino; quemadmodum Li- gna, si magis, quam par est, ascia dolentur & levigentur, ex solidis gravibusque corporibus in minuta & vilia segmenta rediguntur; & fer- rum, quo magis acuitur cote, eo magis consumitur: non multo secus, qui intemperanter Critice utentes, detrahendis, minuendis, aut in suspi- cionem utcumque adducendis Historiæ Ecclesiasticæ factis & Scriptis se totos dederunt, vultum & stabile ipsius corpus adeo extenuasse; ut, abjectis veluti selegminibus, quæ vel per eos, vel potissimum ex eo- rum principiis facta, commenticia, corrupta, interpolata, & suspi- ciosa sunt, reliquæ intactæ partes, & sublimi hæc corrigendi cote mi- nime abraße, vix justum volumen efficiant. Non desuerunt sane Sa- pientum plurimi, qui incommoda hæc probe animadverterent, de his sæpe & multum quererentur; interdum etiam pro re ipsa nata nonnul- lis reparandis studium suum egregie navarent: qui autem universis tol- lendis; eorumque fontibus aperiendis prospexit, remque totam ex in- stituto enucleandam susceperit, extitit, quod noverim, plane nullus. Immo Abbas Rochettius Doctor Sorbonicus in hujus Libri censura affirmare non dubitavit, tria tantum hominum genera adhuc contra Criticos po- tius inaniter clamasse, quam bellum excitasse; piorum sed rudium ho- minum turbam, qui suas, quas ipso pene cum lacte fuxerunt, narra- tiunculas sine impietatis erimine explodi posse negant: Litteratos antiquo more, qui concoquere nequeunt, multa alios scire, quæ ipsi ignorent; *Vel quia*, uti arbitratu est Flaccus,

Libro 2. Ep. 1.

*Nil rectum, nisi quod placuit sibi, ducunt;
Vel quia turpe putant parere minoribus, & qua
Imberbes diducere, senes perdenda sateri.*

eos demum, quibus eam quæstuosus fabulis istis negotium aliquod est, nec palam fieri pariantur, quin tumultuentur, illarum inventores, an- tesignanos suos, facili populorum fide pessime abusus fuisse. In rem ita- que erat, ut Criticus homo e Criticorum castris veluti transfuga, co- rundemque armis instructissimus, ea ad ipsum non perniciem sed cor- rectionem converteret; & vacuo penitus omnibus præjudicii animo, si qua peccarunt, admoneret. Quod hujusmodi onus sibi imposuerit no- ster HONORATUS A SANCTA MARIA, vel ex ipsa Libri hujus Epigraphe manifesto colligitur: quod vero illud summa integritate, ex- quisita diligentia, vi acerrima, & moderatione prope singulari sustine- rit, citius cognosci legendo potest, quam laudando significari. Cujus veritatis illud non leve, licet exterius petitum, indicium est, quod Mona- chus e Sacris Carmeli latebris in clarissimam Galliarum lucem erumpens;

IK

sex præcipuos rei Criticæ arbitros, aliquo etiam ex eis ad eam diem superflite, in quaestionem postulans; atque eorum apertam non semel inconstantiam, levitatem, repugnantiam, & si fas est dicere, fraudem nedarguens, non modo non omnium impetu in eum factis, obrutus fuerit; sed semel & iterum alex plenum Opus typis Parisiensibus dederit, & singulorum obstruxerit ora, ne live sua, live Magistrorum suorum violata jura tuerentur. Habemus in eo Gallum hominem stantem adversus suos, nihil pervagatis opinionibus, nihil Nationis famæ, nihil magnis nominibus deferentem, unius veritatis assertorem & vindicem, qui complura, apud Transalpinos præsertim, expuncta Ecclesiasticæ Historiæ capita loco & sede pristina reposuit; nonnullos Scriptores, sub mendacii specie passim rejectos, auctoritate rursus florere fecit; innumeraque Criticæ leges, in quas temere jurabant docti indoctique, partim inanes esse, partim se se invicem destruere ostendit. Illius ope Sanctæ de Christo ejusque Mysterii Traditiones, quæ desperatæ per Criticæ defensionis habebantur, adseverissimam illius normam exactæ & propugnatae sunt; expilata pene Ecclesiæ Historia in possessionem suppellectilis suæ restituta est: paucis complector omnia, a Viris Literatis illis, qui ad nonnullorum Instituta tanquam ad saxum adhærescunt, quædam veluti caligo discussa est, ut cererent, multa, eaque gravissima in causa fuisse, quare omnium istorum, præter unius, volumina, famæ celebritate minus eautis imponentia, a Romana Curia proscriberentur. Quæ cum dico, nolim me aliquis tantis Viris infensorem, quam meus fuerit Autor, existimet; eum nihil, perinde & ille, de illorum Sapientiæ opinione detractum velim; atque immortales in ipsis virtutes nunquam satis laudibus efferendas suspiciam. Immo vero si per adjumenta ab ipsis comparata longius, quam illi, in Criticis contemplationem aciem intendit HONORATUS, hoc ad illorum fructum & gloriam uberius redundare arbitror: fuit enim instar parvuli supra Gigantes positi; quo mirum non est, ut illorum proceritate adjurus altiora attigerit. At enim, inquit, hæc omnia vera sunt de priore Animadversionum Criticarum volumine, de posterioribus non item: consequentia nanque antecedentibus minime respondent. Excellit HONORATUS in adversariis evertendis, in suis confirmandis deficit; & magnopere desiderandum esset, ut obtemperaret ipse sibi, & a Decretis suis non desisteret. His similia esturire potius, quam obicere non ultimi subelli Sapientes interdum accepi. Nihilominus tandiu ista cordatos Viros non movebunt, quandiu minime indicent articulatim loca illa, in quibus præceptorum suorum oblitus sit; quænam placita pravo Tibicine fulserit, ubi nam fundamenta jecerit nutantia, leves adhibuerit conjecturas; aut quæ ab aliis in primo Tomo requirit, ipse in altero & tertio oscitanter impleverit. Atqui non meo, qui nullus homo sum, sed celeberrimorum Virorum judicio in promptu ratio est, eum apud aliquos omni cum plausu exceptus fuerit priorem Operis sui partem emittens Honoratus, offenderit deinceps in sequentibus. Cum enim in ea nullam de industria probet aut improbet Criticorum peculiarem sententiam; sed eorum tantummodo principia, regulas, usum, & inde ductas consecutiones æqua lance suspendat, non erat unde negotium facesseret, nisi iis, quos edito nomine petebat: contra vero cum in reliquis duabus mentem suam de præcipuis Historiæ Ecclesiasticæ capitibus aperiat, & quæ jam contineant, aut dignæ vix anicularum lucubratione habebantur Traditiones, omnibus argumentorum copias ad Criticæ amussim adæquare satagat: male propterea audit apud eos, qui oppositis, quas antea adamaverant, opinionibus quasi addicti & consecrati, non facile ad illos calculos re-

vertuntur, quos tum abjecerant; adeoque Autorem minus apte & conclusivè de re dicere causantur, in qua ipsi propter offusas animo præjudiciorum tenebras hallucinati sunt. Nemo fortasse est, qui ita e Marci Tullii dicto * & *refellere sine pertinacia, & refelli sine iracundia paratus sit*, ac HONORATUS A S. MARIA, modo id rite fiat legitimis argumentationibus, non tumultuariis querelis; modo quemadmodum plurimum in faciendo doctum interest & rudem, ita interit etiam plurimum in iudicando; modo tandem ne in eos incidat, quibus nihil factum ad unguem est, quibusque, ut monet Flaccus, ** nil admirari prope res est una, quæ beatos facere & servare possit: Verum cum universæ criminaciones istæ ad alia Volumina pertineant, eas silius & explicatus in alterius Tomi procæmio depellere curabimus.

De Opere itaque, & de Autore satis. Quid de Interprete? paucissima: multa etenim de me homine infirmissimo polliceri non aulam. Si quis petat, quare ad Opera ista Latine reddenda sim aggressus; apertum est, me iis potissimum morem gerere voluisse, qui Gallicæ Linguae imperiti, Ecclesiasticam tamen eruditionem non aspernantur. Atque utinam, cum primum volvebam animo, id perficere per tempora & aliorum voluntatem liquisset. Diutius namque, quam voluerim, tanta vis ingenii & doctrinæ absuit ab oculis Italiæ, atque uni vel alteri ex nostris Litterato Viro magnos sed privatos attulit usus. Qua cogitatione præterea persuasum mihi fuit, ut cetera quoque ipsius cum Editâ tum non Editâ Scripta tribus Animadversionum Voluminibus essent adicienda. Male etenim opinor, cum illo, immo cum Italia ageretur, si iis omnibus, quæ ad rem Criticam pertinent, in Latium importatis, cetera, quæ de re Theologica & Historica a Viro Cl. lucubrata fuerunt, minore in pretio habere videremur, atque illis Latinos homines defraudaremus. Porro quanti æstimanda sint; quamque de facultatibus illis optime meritis sit HONORATUS, cum ex Operum Tabula in vulgus seorsim emissa, tum maxime ex Tractatuum singulorum lectione liquido patebit. Nunc abs re non erit aliqua de Interpretationis nostræ ratione subijcere. Primum sit, me quæcunque Autorum Latinorum testimonia Gallicè conversa pro Gentis consuetudine recitat; non meis verbis protulisse, sed ex Scriptoribus ipsis deprompta reddidisse. Alterum, nihil a me fuisse alienum magis, quam in hæc Opera Censoris personam impudenter induere, qui minus liberaliter Interpretis sustineo; & Versionis orbe veluti conclusum, abhorruisse longe a notandis vitis illis, siue Historicis, siue Chronologicis, in quibus Autor, aliud agens, humanitus lapsus est. Unum tamen tacitus præterire nequeo; ne videar hinc officium istud, qualecunque est, splendidissimo Clericorum Regularium Ordini subtrahere; illinc autem non obesse, cum possim, quominus Posteritas aliquando de Cardinalis amplissimi, ejusdemque piissimi religiosa Familia excitet suspensionem. Cum legis igitur pag. 10. Thomæ Oratori Presbyteris adscriptum, non subeat animus dubitatio, illum unquam Congregationi S. Philippi dedisse nomen, sed id vitio verte scribentis nescio cui, de quo divinari non licet; simulque pro certo habere, neminem posse citra fraudis aut imprudentiæ notam Virum hunc singulari doctrina & Sanctitate præstantem a Theatinis divellere. Alia item in hunc censum venirent, ut cum pag. 127. Eusebium dicta Monothelitis faventia protulisse memorat, qui de Iconoclastis intelligendus est: cumque pagina huic proxima, S. Hieronymum, ait, testari, Evangelium S. Matthæi extitisse ætate sua in Bibliotheca Ale-

* Quæst. Tusc. 2. n. 5.

** Epist. 1. n. ep. 6. ad Numicium.

xandrina, quod tamen in Cæsarensi servabatur: porro ista in calce Voluminis inter mendosa locum habent. Ceterum quo cognitio mei fecit, ut intra cuticulam cohiberet, ne Autoris errata significarem; eo præstat, ut ingenue de me loquar, ne mea, quotquot sunt peccata, dissimulem. Qua de re fateor ultro, me aliquando dormitasse, non quidem, (nisi si me fugit, aut vana spe fallor) sensuum intelligentia; sed partim sermonis contextu alicubi non admodum simplici & aperto, partim nimia veluti superstitione vitandi quasdam voces, si minus Latinas, at certe rebus Artium & Disciplinarum explicandis accommodatiores. Si cui tamen venia concedenda est, illi sane dixerim, qui diligentia excessit modum, non defecit. Non est autem cur magnopere laborem, ut de singulis admoncam, quæ ab Autoris mente non abludunt, præter illud unum de verbo *Authenticum*, quod respui tota Dissertatione 4., atque in ejus locum suffeci *Autographum*, licet non inepte, strictiore certe significatione; multa nanque Acta *authentica sunt*, minimorum autoritatem habent, quæ *autographa* non sunt, sed tantummodo exempla ab *Autographis* descripta. Deinceps vero, re animadversa, *authenticum* posui, quoties sub stylum venit, ut ambiguitatem tollerem. Tertio denique notum facio, me, cum de optimo Interpretandi genere Virorum doctos inter se digladiari comperissem, nihil tanto in negotio movendum putasse, inconsultis Artis hujus celeberrimis Magistris. Præ aliis Autorem nostrum adivi, & præcepta, quæ in Capite de Interpretationum fructibus ex Lestangio ad vertendos Gallicos Libros tradidit, mihi ante oculos posui: plane ratus, nihil ipsi accidere gratius posse, quam si Interpres iis legibus secum agat, quas ipse Interpretibus omnibus commendavit. Si libet, consule illas pagina hujus Voluminis 81. Has autem eo non appello, quo Sapientum judicium, aut reprehensionem declinem, quam si, Tullii monito, * *vitare nullo modo potest, nisi qui nihil omnino scribit*, multo minus, qui optima non optime vertit: sed quo mihi per tot præsidia a nonnullis fastidii delicatissimi hominibus cautum sit, qui speciosæ fidelitatis homine, servilem quandam interpretandi modum affectant: piaculum esse perhibent, non eodem verborum ambitu contineri; asperum eorum concursum emollire, insuavem & sterilem eorundem repetitionem fugere verentur; & dissoluta pro Gallicæ Linguae indole Orationis membra connectere non audent; qua demum religione sit, ut Gallicam dictionem undique redolentes, ** *serpant humi, nimium tuti, timidique procella*. Contra ego cum ab istorum angustiis longe recedere, tum priorum institutionibus, quantum in me fuit, formari studii, & curam omnem inter sententiæ vim, & Linguae ingenium ita temperare, ut neque animorum judiciis, neque aurium satietate scriptio nostra repudiaretur. Et vero, si Autor ipse, eadem Latine Scripturus, in diverso longe Orationis genere versatus fuisset, & nativam Romani sermonis indolem exprimere contendisset; non est cur ab hac elegancia cavendum Interpreti sit, qui utpote Autoris vices gerens, eo incumbere debet, ut illius mentem assequatur, & pro viribus accuratissime imitetur. Num hæc cuncta præstiterim, viderint alii: ego sane in desperatis pene habeo; quanquam voluntas & conatus non defuerunt, neque defuturos unquam esse caste integreque spondeo: quibus Deus Opt. Max., a quo omnia, & inquem omnia, vitam & bonam valetudinem addat, ut inceptum hoc urgere pro virili, & ad umbilicum tandem perducere possim. Propositum nanque nobis est, sexto quoque mense Volumen novum in lucem edere; ut licet sero manus Operi admove-

* In initio l. 2, Tusc. Quæst.

** Hor. de Arte Poetica.

amur, naviter tamen instantes illi, Biantis effatum attendisse videmur: *Aggredere tarde agenda, sed aggressus age constanter.* Te etiam atque etiam obtestor, ECCLESIASTICÆ ET INCORRUPTÆ CRITICES STUDIOSE, ut hocce in tui commodum susceptos labores liberali humanitate amplectaris, & quæcunque, me imprudente & invito, per Operarum nunquam satis detestandam incuriam vitiole exciderunt, in Interpretem non regeras, & comiter emendes, Id etiam genus hominum est, ut vel diligentissimos ludant, nisi ipsi diligentissimi sint. Hos, qui paucifunt, tot inter negligentissimos seligere, mea non fuit; sed potius in illos incidere, qui non Syllabarum modo, sed vocum etiam detractio, adjectione, & immutatione non semel mihi stridigines affingerent. De insignioribus in calce monbo, de levioribus deprecor benevolentiam tuam. Quorum vero ista? Aquis hominibus nimis multa sunt; acerbis & morosis nihil est satis. Apud istos de fama dimicandum est. Illorum autem unicuique postremo loco Horatianos versiculos, cum Autoris nostri sensibus, & meis misrice concinentes, recitandos esse censeo.

* *Vive, vale: si quid novisti rectius istis,
Candidus imperti: si non, his utere mecum.*

* l. 1. Epist. 6.

TABULA

DISSERTATIONUM

DE REGULIS ET USU CRITICES,

Quas complectitur prior Tomus.

DISSERTATIO PRIMA.

De Critice in Universum.

ART. I. DE natura Critices.	pag. 1.
ART. II. De Regulis Critices.	6.
§. 1. De Critices Regulis in MSS., Scripturam Sanctam, Concilia, & Patrum Opera.	7.
§. 2. De Critices regulis in Historiam Ecclesiasticam, Aetia antiquorum Martyrum, aliorumque Sanctorum.	13.
ART. III. De necessitate Critices.	16.
§. 1. De conditione Textus Sacri quoad Vetus & Novum Testamentum extremis hujus seculis; & de necessitate Critices ad illum restituendum.	ibid.
§. 2. Aetia Martyrum, atque Historia Sanctorum misere adeo ante decimum septimum Saculum iacebant; ut non nisi Critices ope instaurari possent.	19.
§. 3. Historia Ecclesiastica implicata adeo, & involuta erat ante praeteritum Saculum; ut extricari & restitui nullo modo posset sine Critices adiumento.	25.
§. 4. Perturbatio, in qua versabantur Veterum Opera, nec non Dogmatica Theologia, satis planum facit, quantam habeat Critice necessitatem ad comparandam Scripturam Ecclesiasticorum optimam Bibliothecam, & elaborandam Theologiae Cursum consiciendum.	31.
§. 5. Humanae Litterae & liberales Artes graviter ante postrema secula deciderant, & nullius praeter Criticen esse poterat eas restituere.	36.
ART. IV. De Critices fructibus.	39.
De Manuscriptis.	ibid.
De Scripturis Sanctis.	40.
De Conciliis.	41.
De Autoribus Ecclesiasticis.	48.
De Ephemeridum Scriptoribus.	51.
De Historia Ecclesiastica.	54.
De Historia Sanctorum.	60.
De Theologia Dogmatica, Scholastica, & Mystica.	63.
De Ritibus Superstitiosis.	70.
ART. V. Alii Critices fructus.	71.
De humanis Litteris.	72.

De

<i>De Academicis.</i>	73.
<i>De Eloquentia sacra & forensi.</i>	75.
<i>De Operum lucubratione.</i>	78.
<i>De Librorum Interpretatione.</i>	81.
<i>De Diplomatis, Numismatibus, & Inscriptionibus.</i>	82.
<i>De Philologia.</i>	84.
<i>De Artibus liberalibus.</i>	86.
<i>De præiudicatis, quas excussimus, opinionibus.</i>	88.
ART. VI. <i>Historia Critices, ejusque instaurationis.</i>	89.
ART. VII. <i>De Sapientibus Criticis singillatim, in quorum opera nonnullas animadversiones excitabimus.</i>	99.

DISSERTATIO II.

Animadversiones in Regulas Critices, quod attinet ad Historiam Ecclesiæ, Opera Patrum, & Dogmaticen: constitutas in Veterum Testimoniis, sumtis ab illorum Operibus, cum veris, tum supposititiis. 108.

P A R S P R I M A.

REGULÆ CRITICES,

Quæ ad Veterum Testimonium spectant, ab illorum germanis Operibus depromptæ. 109.

ART. I. *Summus honor autoribus Ecclesiasticis antiquis deferendus est, eorumque testimonium magna cum observantia excipiendum.* 109.

ART. II. *Nefas est, a Veterum testimonio recedere, præterquam firmis urgentibus rationibus; multo vero minus nulla intercedente.* 117.

ART. III. *Non licet Antiquorum testimonium responsis non satis, ut videtur, solidis elevare.* 123.

ART. IV. *Quotiescumque nos premit, nobisque officit Antiquorum testimonium, haud licet circutionibus & anfractibus uti, illius illudendi, aut imminuendi causa.* 132.

ART. V. *In idem argumentum. Modi alii, qui in more sunt Criticorum ad imminuendum Veterum testimonium.* 137.

ART. VI. *Vitium est, Ecclesiasticorum Patrum deferere auctoritatem, atque Hæreticorum de re Historica sequi vestigia, præcipue cum ad Religionis negotium referri potest.* 143.

ART. VII. *Postulat fides, ne Autoribus Ecclesiasticis sensa ab ipsis aliena assignamus.* 150.

ART. VIII. *Accurata Critices regulis contrarium est, veras Autorum sententias dissimulare.* 160.

ART. IX. *Æquum non est immodicis laudibus antiquum Scriptorem, qui nobis suffragatur, celebrare; alterius vero, qui refragatur, auctoritatem aspernari.* 165.

ART. X. *Minus accuratum institutum est, eadem priscorum Scriptorum verba aliquando probare, deinceps improbare.* 171.

ART. XI. *Speciem præferunt aliquando Critici ævi nostri doctissimi, quasi de uberiore, quam veteres, doctrina sibi blandiantur.* 174.

P A R S

DISSERTATIONUM. XV

P A R S A L T E R A.

De probationibus a Librorum suppositorum, apocryphorum, atque ab Autorum, qui minoris momenti passim habentur, testimonio petitis.

177.

ART. I. **D**E testimonio deducto a Libris, Veterum nomine vulgatis, licet & idem Autores nequaquam agnoscant.

178.

§. 1. De Constitutionibus Apostolicis, Recognitionibus S. Clementi Pontifici tributis, & falso Abdia.

ibid.

§. 2. De Martyrologio, S. Hieronymo tributo, & de Pontificali, Damasi nomen ferente.

180.

§. 3. De nonnullis Operibus, Sanctis Ambrosio, Joanni Chrysostomo, Augustino, & Ven. Bedae iniuria adiudicatis.

183.

ART. II. De Testimonio ab aliquibus operibus depromto, quorum autores latent in occulto.

188.

§. 1. De Menais Græcorum.

ibid.

§. 2. De Chronico Alexandrino, & Prædestinato P. Sirmondi.

191.

§. 3. De cautione: qua adhibita, putant eruditi Critici nostri integrum esse sibi, monumentis uti suspiciosi, aut veteribus Scriptoribus perperam appositis.

194.

ART. III. De Testimonio, a Libris apocryphis, dubiis, sive suspiciosis comparato, ex quibus videntur Patres in Opera sua nonnullas Historicas narrationes derivasse.

200.

§. 1. Utrum S. S. Clementis Alexandrini, Gregorii Nysseni, Epiphani, Gregorii Thwomensis, Joannis Damasceni, aliorumque testimonio, minore in pretio de quibusdam argumentis habendo, iustam causam prætexant, qui dicunt eos, qua tradunt, ab Apocryphis accepisse.

ibid.

§. 2. In idem argumentum.

204.

§. 3. Critici, quo Veterum testimoniam extenuent, utuntur non semel his loquendi modis: metuendum est, est cur dubitemus, id ex Apocryphis depromtum fuisse.

210.

ART. IV. De Metaphrastis testimonio.

213.

§. 1. Aut nullo aut minimo loco habent eruditi Græci huius Scriptoris auctoritatem.

ibid.

§. 2. Eruditi Critici complura a Metaphraste traduxerunt.

215.

§. 3. Investigatio rationum, quibus integrum esse sibi putant Critici, Metaphrasten ne in iis laudare quidem, qua ex ipsius penu in medium profuerunt.

218.

§. 4. Contendunt Critici, Metaphrastis adulterationes & Paraphrases eum in contemptum adduxisse.

221.

§. 5. Metaphrastis consilium tanta non est reprehensione dignum, ut nobis persuasum vellent.

224.

§. 6. Exemplum Paraphrasum Bailleti, nihilo Metaphrastis Paraphrasibus minorum.

227.

ART. V. De argumento quod nanciscimur ab Autoribus, qui Sanctis, quorum Historia instrunt, saculo plus sunt recentiores.

239.

ART. VI. Regula Critica de argumento, ab Autorum testimonio quoad eorum intimas condiciones comparato.

246.

ART. VII. De Testimonio a Codicibus MSS. petito.

248.

D I S S E R T A T I O III.

Animadversiones in Regulas Critices, ad Historiam Ecclesiasticam, & Veterum Opera spectantes; a conjecturis de promptas. 238.

- ART. I. **D**E pluribus Critices praeceptis, rem Coniecturarum attingentibus. 219.
- ART. II. De argumento ex Antiquorum silentio petito; sive de eo, quod Argumentum negans appellant. 266.
- §. 1. Regula Criticae Dapini de Veterum silentio 268.
- §. 2. Sapientibus Criticis familiare est e Veterum silentio excerptum argumentum: cum tamen ab aliis obijciatur ipsis, momenta non satis solida ad illud elevandum identidem assumunt. 270.
- §. 3. Critici vicissim exprobrant sibi, quod a Veterum silentio argumenta ducant: illius exiguae firmitatis exempla: praecepta pro certo usui. 274.
- ART. III. De Argumento a rerum convenientia; ab iis, quae fieri possunt; quaeque similia vero sunt, collectis. 278.
- ART. IV. De conjectura ducta ab iis Scriptis, quae fabulis respersa sunt, rebusque minus probabilibus, & a veritatis specie remotis. 282.
- ART. V. De conjectura capta a Titulis, Inscriptionibus, & tempore Litteris mendose adscripto, quod a falsis & monumentis, de quibus agitur, discrepat. 284.
- ART. VI. De conjectura temporis, quo lucubrata sunt Opera, aut falsa contigerunt: deque additionibus, quae in Veteribus Monumentis conspiciuntur. 290.
- ART. VII. De conjectura, quam affert Scriptoris stylus. 293.
- ART. VIII. De conjectura ducta ex operibus Dogmata tradentibus, quae prodita tantum sunt post Veterum interitum, quibus adjudicari solent. 298.
- ART. IX. De conjectura, quam percipimus a Veterum, quibus Libri respersi sunt, citationibus. 303.
- ART. X. De praeceptis Criticae Artis regulis in unum collatis ad apericandam Operis alicuius falsitatem. 306.
- ART. XI. Anne conjecturae multae in unum redactae factum aliquod historicum coarguere possint falsitatis. 310.
- ART. XII. De principe Critices Regula. 314.

D I S S E R T A T I O IV.

Animadversiones in Regulas Critices, de Actis antiquorum Martyrum. 318.

P A R S P R I O R.

- De actis sinceris & Selectis antiquorum Martyrum, a Theodorico Ruinartio collectis. 319.
- ART. I. **A**cta primorum Martyrum in plura genera tribuntur, non eadem autoritate praeslantia. 319.
- ART. II. Multa primorum Martyrum monumenta, quae ab Aetiorum sincerorum & selectarum collectione exclusa sunt, in ea fortasse collocari possent. 324.
- ART. 324.

DISSERTATIONUM. xvij

- ART. III. *Quadam in Ruinartii Collectione locum habent monumenta, quæ Criticis Viris minus rata & firma sint.* 327.
 ART. IV. *Consideranti Bailletianas Regulas dubium suboriri forte possit, num oporteret, Actorum partem a Ruinartii Collectione summovere.* 330.
 ART. V. *Pauca sunt Collectionis Ruinartianæ Acta Selecta, in quibus, ad Tillemontii documenta revocatis, leves interdum macula, imo suppositionis nota non apparent.* 334.

P A R S A L T E R A.

Regulæ Criticæ Tillemontii & Bailleti ad Actorum Veterum Martyrum, cum mendacium, tum germanorum, discrimen habendum. 338.

- ART. I. *Acta Martyrum, quo breviora & simpliciora, eo semper meliora iudicata sunt.* 338.
 ART. II. *Virtutibus comuloribus perficiatur necesse est simplicitas illa, quæ in Actis Veterum Martyrum intima est sinceritatis nota.* 341.
 ART. III. *Acta sincera Veterum Martyrum pauca Mira & Prodigia continent.* 343.
 ART. IV. *De nonnullis Critices regulis, quas tradunt Sapientes super miris rebus, in Actis Veterum Martyrum occurrentibus.* 348.
 ART. V. *Bailleti Regulæ de miraculis.* 353.
 ART. VI. *Acta Sanctorum autographa paucos sermones aut conciones in sese continent.* 358.
 ART. VII. *Acta primorum Martyrum sincera non multis exquisitis cruciatibus constant.* 363.
 ART. VIII. *Verba contumeliosa in Actis nonnullorum Martyrum reperta, sunt quoddam argumenti genus, ut ipsorum fraus aut vitium deprehendatur.* 370.
 ART. IX. *Acta, in quibus Martyribus, fidem abdicantibus, munera pollicentur, aut fraudis aut suspicionis notam subire necesse est.* 375.
 ART. X. *Si quæ Acta Editorum mentionem habent, ab Imperatoribus Traiano, Antonino, & M. Aurelio, qui nulla promulgarunt, latorum adversus Christianos, id vitii & fraudis indicium esto.* 377.
 ART. XI. *Alia suppositionis indicia in Actis Veterum Martyrum.* 384.
 §. 1. *Acta, in quibus Persecutiones Decii & Valeriani coniunguntur, aut mendacii crimen subeunt, aut summam afferunt dubitationem: ibidem.*
 §. 2. *De quadam Voce caelesti.* 386.
 §. 3. *De titulo Episcopi Episcoporum.* 387.
 §. 4. *De voce ΠΑΤΡΑΣ.* ibidem.
 §. 5. *De verbo Trinitatis.* 388.
 ART. XII. *De præcipuis Critices documentis, iunctis una ad redarguenda mendacii vetusta Martyrum Acta.* 389.
 ART. XIII. *De ratione a Criticis habita ad regulas constituendas, quibus Acta sincera a mendacibus dispiciantur.* 395.
 ART. XIV. *Eius viæ & rationis collatio instituitur, quæ ad Actorum Veterum Martyrum delectum habendum adhiberi solet, cum ea, quæ de Tabulis vetustis tradita est.* 401.

D I S S E R T A T I O V.

Animadversiones in Regulas Critices, a Simonio excogitatas ad consiciendam Interpretationem S.S. Bibliorum, iis omnibus, quæ hæcenus prodierunt, accuratorem. 405.

ART. I. *Simonii consilium videtur esse, Veteris Testamenti Interpretationem parare quoad sensa & cogitata perfectiorem.* ibid.

ART. II. *Regula Critica Simonii ad novam suam interpretationem elaborandam.* 408.

Regula I. ibidem.

Regula II. 409.

Regula III. 410.

ART. III. *Num intersit, influendam Versionem ad Textum Hebraicum accommodare.* 411.

ART. IV. *De Textu Hebraico a Moyse ad nos usque.* 416.

§. 1. *Textus Hebraicus sub ea ratione, qua cum ante, tum post captivitatem erat, ineptus est, qui ad novam Versionem Archiepisci loco adhibeatur.* ibid.

§. 2. *Non video, qui possit aliquis, curandam versionem ex Hebraico Textu, qualis erat primis Christiana Religionis saculis, depromere.* 420.

§. 3. *Huiusmodi est Textus Hebraicus a quinto Ecclesia Saculo ad nos usque, ut integrum non sit, illo ad novam Interpretationem faciendam uti.* 423.

ART. V. *De Regulis Critices, ut Versionum antiquarum ope Textus Hebraicus instauretur.* 427.

ART. VI. *Regula Critica Simonii, quibus ad veritatem Versio Septuaginta Interpretum adducatur.* 430.

ART. VII. *Regula de Punctis Vocalibus, & Accentibus.* 434.

ART. VIII. *Regula de Vocibus Hebraicis ambiguis.* 438.

ART. IX. *Regula Critica ad Linguam Hebraicam spectantes.* 442.

§. 1. *Ad bonam Litterarum Sanctorum Versionem faciendam, sufficit Hebraica Lingua ea ratione incubuisse, qua in Scholis communiter tradi solet.* ibid.

§. 2. *Argumenta Simonii, quibus ostendit necessitatem studendi Lingua Hebraica aliter ac sic in Scholis, rem nequaquam concludere videntur.* 445.

§. 3. *Critica Simonii præceptiones ad perfectam Hebraicam Linguam intelligentiam non sunt undequaque accurate.* 447.

ART. X. *De aliis novæ huius via regulis. In quam rem Spanhemii locus recitatur.* 450.

ART. XI. *Non apparet, Simonium in nova Interpretandi ratione, ullum auctoritati Traditionis locum dare.* 453.

ART. XII. *Præcepta Critica Simonii de Versionibus authenticis.* 460.

ART. XIII. *Animadversiones in Versionem Novi Testamenti a Simonio confectam.* 470.

D I S S E R T A T I O VI.

Animadversiones in Regulas Critices. De Usu Critices, quoad Historiam Ecclesiæ, & Opera Scriptorum Ecclesiasticorum. 475.

ART. I. *DE malo Usu Critices.* ibid.

§. 1. *Nonnulli Critici magna ipsorum Arte ad intrudendam Reli-*

Religionem usi sunt.

- §. 2. *Malus Critices Usus in Rebus, qua Religionem non attingunt.* 475.
 ART. II. *Uso Criticarum Regularum, adhibitisque Sapientum initiis Opera omnium opinione supposititia, ab ea nominis fama vindicari possunt; aliaque explore legitima falsitatis argui.* 484.
 §. 1. *Ex Usu eandem Legum, quibus Ignatianas Epistolas authenticas esse statuit Dupinus, posset quis efficere, cum Carmina Sibyllarum, tum Epistolas Abgari & Jesu Christi apocryphas esse.* ibidem.
 §. 2. *Si Criticarum praeceptionum exercitatio ita Alexandrum afficit, ut Carmina Sibyllis tributa certam praeferre auctoritatem arbitretur; illum item afficere debet, ut Pimandrum, nomen Mercurii Trismegisti gerentem, minime explodendum existimet.* 490.
 §. 3. *Eiusdem Regulae Criticae praescriptione Dupinus & Alexander duo facta maxime contraria tuerentur. Quanam incommoda viam hanc rationemque consequantur.* 494.
 §. 4. *Si nonnullas Critices Dupini regulas adhibeas, fieri fortasse poteris, ut elegantiora Antiquitatis Christianae monumenta in suspicionem adducas.* 500.
 ART. III. *Criticarum Regularum usu Historia magis confirmata dubia aut nullius fidei esse possunt: alia vero, quae falsis aut incertis accenseri solent, evadere possunt similes veri.* 504.
 §. 1. *Si audias Regulas Criticas Tillemontii, Historia Martyrii S. Iustini, quae per ipsum testatissima est, falsitatis suspitione perstringi potest.* 504.
 §. 2. *Adhibenti Regulas Criticas Tillemontii facile erit, Historiis perspicue falsis aut fabulosis veritatis imaginem, & aliquam probabilitatis speciem adiungere.* 507.
 ART. IV. *Ex usu Critices factum idem, iisdem comitantibus adiunctis videri simul potest verum, sincerum, authenticum, & dubium; falsum, haud probabile, & fabulosum.* 514.
 ART. V. *Videntur Critici magna illorum Artis Usu obviassent magis & implicasse pleraque graviora Historia Ecclesiastica facta, quam ea illustraverint, & explicaverint.* 524.
 §. 1. *Ratio Prima. Omnem, quam possunt maximam, estimationis famam iis parere, qui secundum se dicunt, ipsorumque menda purgare; de adversariis autem per contemptum loqui, eorumque vitia ostentare.* 526.
 §. 2. *Ratio Altera. Opera nonnulla admittere tanquam bona, legitima, & argumenti loco futura, cum favent rei suae; eadem vero repudiare veluti corrupta, supposititia, nulliusque auctoritatis, si quando ipsis nocent.* 530.
 §. 3. *Ratio Tertia. Improbant Areopagitici argumenta omnia Gregorianisbus probata; hi vero illis par referunt pro pari: tum ab auctoritate tum a coniectura sumantur haec utriusque partis momenta. Disquiritur unde multa haec oppositio oriri possit.* 532.
 §. 4. *Ratio Quarta. Implicare se aut propugnandis aut oppugnandis factis innumeris & vetustis monumentis, quibus aliqua cognatio est cum facto praecipuo.* 536.
 §. 5. *Alia, quibus utuntur Critici, Rationes.* 541.
 ART. VI. *Regula Critica, quibus huic facto expendendo uti quis posset.* 542.
 I. *Regula. Factum perspicue aperire.* ibidem.
 II. *Regula. Factum Scriptorum testimoniis probare.* 543.
 III. *Regula. Necessum est, haud de promi Veterum testimonia ab Operibus supposititiis, dubiis, suspiciosis, quaeque aut locis aut sensus utroque tra-* hi

<i>hi possunt.</i>	145.
IV. Regula. <i>Sint loca Veterum clara, apta, & absoluta.</i>	148.
V. Regula. <i>Falsa rationibus & coniecturis confirmare.</i>	152.
VI. Regula. <i>Quidquid in adversum est, firmiter diluere.</i>	153.
<i>Animadversiones ad Factum istud, atque similia diiudicanda, necessaria.</i>	
<i>ibidem.</i>	

DISSERTATIO VII. & Ultima.

Animadversiones in Regulas Critices, de Vitiis, in quæ Regularum Criticarum Usu delabi possumus, & quibus uti rationibus, ut ea declinemus.

ART. I. <i>In Criticorum operibus non apparet notio satis accurata plerumque vocum, rerumque his vocibus signatarum</i>	161.
§. 1. <i>De voce Apocryphum.</i>	162.
§. 2. <i>De Verbo Canonicum.</i>	165.
§. 3. <i>Verba alia, quæ claritatem desiderant.</i>	167.
ART. II. <i>Non designantur autoritatis pondus, quod est Veterum testimonio tribuendum.</i>	169.
ART. III. <i>Nulla via se prodit in Libris Criticis, quam ingredi possimus, ut ea argumenta seceramus, quibus cogimur ab antiquis deficere, utque compertum sit, quando ne coniectura, quando vero autoritas præstare debeat.</i>	171.
ART. IV. <i>De Vitiis aliis quoad Veterum testimonia, in Critice exercenda passim obviis.</i>	175.
ART. V. <i>Critices usus alio quoque vitio contaminatur super Veterum testimoniis, a quo alia plerumque manare solent.</i>	178.
ART. VI. <i>Coniecturarum usus, quarum est apud Criticos exercitatio, vitiis non vacat.</i>	185.
ART. VII. <i>Vitia coniectura capta a Silentio Scripturarum.</i>	190.
ART. VIII. <i>Documenta in universum, quibus uti possemus ad instaurandas Regulas, Ususque Critices.</i>	193.
§. 1. <i>Testimonio & Coniectura, quæ duo sunt Critices Principia, duo alia superstruere opus est: nimirum Traditionem, & Consuetudinem, sive consensum Ecclesiarum.</i>	194.
§. 2. <i>Argumenta pro duobus istis Principiis.</i>	197.
§. 3. <i>Ea, quæ in hac duo Principia obici possunt, argumenta diluuntur.</i>	604.
ART. IX. & Ultimus. <i>Regula pro commoda exercitatione quatuor Principiorum Criticorum, quæ sunt Autoritas; Coniectura; Traditio; & Consuetudo sive Consensus Ecclesiarum.</i>	610.
§. 1. <i>Regula de Autorum testimonio, quod est primum Critices Principium.</i>	
<i>ibidem.</i>	
§. 2. <i>Regula de Coniectura, altero Critices Principio.</i>	
§. 3. <i>Regula de Traditione, & Usibus, sive consensu Ecclesiarum, tertio & quarto Critices Principiis.</i>	628.

F I N I S.

F A.

FACULTAS ORDINIS.

F. Isidorus a Cruce, Vicarius Generalis Carmelitarum Discalceatorum, Congregationis S. Elia, Ordinis Beatissima Virginis Maria de Monte Carmelo.

Cum juxta Apostolicas, nostrique Ordinis Constitutiones a duobus Theologis Congregationis nostræ revisus, & approbatus jam fuerit primus Tomus Operum adm. R. P. F. Honorati a S. Maria, Carmelitæ Discalceati, Provinciæ nostræ Aquitanix, cui Titulus: *Animadversiones in Regular, & Usus Critices &c. Autore R. P. F. Honorato a S. Maria, Carmelita Discalceato, ex Provincia Aquitania; Interprete vero e Gallicis, Viro Religioso ejusdem Familix, ex Provincia Veneta*: Nos R. P. F. Marco a S. Francisco, Provinciæ nostræ Venetæ Sacerdoti Professo licentiam, tenore præsentium, impartimur, ut præfatum Tomum; sicuti cæteros, quos erit, Deo dante, impressurus, facta prius revisione, & approbatione, typis mandare possit, & valeat. Datum Romæ in Conventu nostro S.S. Theresiæ, & Joannis a Cruce, die 11. Augusti 1736.

F. ISIDORUS A CRUCE VICARIUS GENERALIS.

Locus + Sigilli.

F. Pompejus a S. Bernardo Secretarius.

NOI

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

AVendo veduto per la fede di Revisione, ed Approbazione del P. F. Tommaso M. Gennari Inquisitore, nel Libro intitolato: *Animadversiones in Regular, & Usus Critices in Historia Ecclesiastica &c. cum notis Historicis, Chronologicis, & Criticis; Autore R. P. Honorato a S. Maria Carmelita Discalceato*, non v'esser cos'alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Attestato del Segretario Nostro, niente contro Principi, e buoni costumi; concediamo Licenza a Francesco Pitleri Stampatore, che possa esser stampato, osservando gl'Ordini in materia di Stampe, e presentando le solite copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. 29. Dicembre 1733.

(Gio: Francesco Morosini Kav. Rif.

(Pietro Grimani Kav. Proc. Rif.

Agostino Gadaldini Segretario.

1733. 15. Genaro.
Registrato nel Magist. Eccell. della Bestemmia.

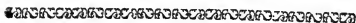
Angelo Legrenzi Segretario.

ANIM.

ANIMADVERSIONES IN REGULAS, ET USUM CRITICES.

DISSERTATIO PRIMA.

DE CRITICE IN UNIVERSUM.

ARTICULUS PRIMUS.

De Natura Critices.

SI quis Critices naturam absolute explicare, atque una Definitione quolibet ipsius diversa munera complecti velit, eam tradere potest, *Artem esse iudicii ferendi de factis Historiam constituentibus, de Operibus ingenio partis, de eorum variis lectionibus obviis, de sensu, stylo, & autoribus.* Hæc omnia sunt rei Criticæ: quo fit egregium Protestantem, * qui certo quodam proposito doctrinæ ordine, facultatis hujus principia & regulas circumscribere conatus est, non satis ejus indolem assecutum fuisse, cum dixit, eam

* Clericus hoc pacto Criticem definit. Criticem vocamus *artem intelligendorum veterum scriptorum sive numeris adstricta, sive soluta oratione utentium; & dignoscendi, quantum eorum genuina scripta sint, qua paria.* Joann. Cler. de Arte Crit. in Præf. Præles Cousinus in sua Ephemeride Gall. 14. Maii 1699. id tantum, ait, Criticem expendere, num vera aut fal-

sa sint, quæ Autores retulerunt. Eruditus alius credit ad ipsam spectare, Autores penitus excutere, germanos ab adulterinis secernere, atque in illis animadvertere, quæ ab iisdem revera edita sunt, quæve Exscriptorum, aut imitatorum injura irrepererunt. God. Hist. Eccles. l. 2. ad annum 199. pag. 333. Gallice.

Tom. I.

A

artem

ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

artem esse funditus intelligendorum veterum Scriptorum, & vera ipsorum opera a suppositis internoscendi. Neque enim de veteribus duxerat, verum de recentibus etiam monumentis, & de libris similiter, atque de factis pronunciat Criticee.

*Landr. Traß.
de Abusu Crit.
in Praef. p. 3.
Gallies.*

Hinc notionis hujus habita ratione, statuit optime Scriptor quidam, qui parvo ab hinc tempore in rem hanc volumen publici juris fecit, in eo positum esse Criticee emolumentum, quod in litterarum semita animum dirigat, quod clarissimo lumine illustret, quidquid ideas nostras circa tempora, loca, personas, dictiones, textus, & autorum classes obumbrare potest; quodque ejus studium eo demum tendat, ut ineultas literarum Reipublicae terras exerceat, reconditos omnes Bibliothecarum angulos pertentet, atque ad detegendas antiquitatis oblivione, ut ita dicam, amissas regiones infatigabili cursu feratur.

*Epist. Curio-
si Epist. Gal-
lues.*

Ajo igitur primo loco, *Criticee artem esse judicii ferendi*. Ejus nomen a Graecis mutuatum latine judicium significat; atque ideo in Critico id praesertim desideratur, quod nos *rectam intelligentiam* nuncupamus. Multiplici praeterea lectione instruat oportet, memoria valde polleat, magna cognitione & subtili mentis acie praeditus sit: sed in primis necesse est, ut sagaciter discernat, solide judicet, & exquisite sapiat, ejusque judicium, ut Abbas Bellegardus monet, recta & sana ratio, remoto quocumque animi corporisque affectu, moderetur. Hæc quamdam constituunt Critices naturalis speciem, quæ si artis ope, adhibitisque in ea, quæ natura præstat, animadversionibus fulciatur, de quibusdam rebus decernit incorrupte, quarum veritas aut falsitas, bonitas aut pravitas facili dignoscuntur: verum sæpenumero, ut de multis pronunciemus, accurata circumspectio adhibenda est, qua verum a falso internoscatur; requiruntur principia, ex quibus consecutiones eliciantur; leges tandem, quæ animum in suis ratioeinationibus dirigant. Ex his gignitur ars & scientia; quando vero de libris aut factis Historicis sermo est, *Critice* appellatur.

Sive quod homines ad invidiam natura ipsa compositi reprehendere citius ament, quam approbare; sive quod inter ingeniorum Opera plura censura, quam laude digna reperiantur: ideo Critici ad vituperandum magis quam ad commendandum incubuerunt; & paullo levius, quam Satyrarum Scriptores, odium in se concitarunt. Tamen enim morosum aliquorum genus & pessimi modi omnes in aliquam simultatis hujus partem deduxerint: cum tamen ex instituto ad quamplurimos errores in apertum produendos implicentur, eorum ars minime apta videatur, ut ipsis multitudinis benevolentiam conciliet: immo istorum nomen injuriæ nota inustum acerbi lividique ingenii hominibus de-

signa-

}

signatum est, qui erimantur omnia, ignoscunt nemini, & studiose quaerunt, & voluptatis loco ponunt invenisse, quæ innocentioribus obiciant. Nihilominus in Republica litteraria modo infamia tanta non laborat Critice; immo ea ingenuitate & moderatione exercetur, ut in honoris titulum evaserit; neque sibi proponat solum ea, quæ recta non sunt, erigere, verum ea, quæ sunt, statuere, meritisque laudibus honestare.

Exposuimus secundo loco Criticæ artem esse iudicii ferendi de falsis Historiam constituentibus. Mirum profecto quot eorum falsa sint, quot vera adjunctorum mutatione corrupta, quot tandem, licet caste & religiose, non una tamen eademque via ad nos usque descenderint; sed partim ab hoc partim ab alio scriptore narrata sint. Hic eorum, quæ refert, tempus non indicat, quem porro mendacii redarguere nequiverit, nisi aliorum gestorum aliunde testatorum collatione habita. Ille circumstantiæ alicujus obliviscitur, cujus præmissio vero minus similem reddit narrationem, quamque reperire non erit, nisi apud Auctorem aliquem, cui casu duntaxat & fortuito excidit. Non raro etiam Scriptores sive de re ipsa, sive de comitantibus rei invicem dissident. Quare verum a fallaci, certum ab ancipiti inter ista facta distinguere, diversorum Auctorum testimonia conciliare, expendere, atque inde fidem perfectam, & prout res tulerit, certiorum factorum expositionem conficere, Critices alterum munus esto.

Tertio Critices ope de Operibus ingenio partis judicamus; quod fieri potest vel sensuum perceptione, vel causarum vi. Pauci admodum ii sunt, qui in ædificio pulchritudinem non deprehendant, licet nihil de Architecturæ legibus, nihil de elegantis fabricæ notis audierint: hoc autem est sensuum perceptione & veluti sapore judicare. Verum qui regulas caller re, artis mysteria tenet, & venustatis illius, unicuique perspectæ rationem reddit, hunc vocamus causarum vi sententiam dicere. Idem pronunciato de Operibus ingenio partis. Non desunt pluri, qui voluminis, sive sermonis alicujus præstantiam veluti odorantur; unde autem odoris suavitas fluat, explicare nequeunt. Longius pergit Criticus. Eandem animadvertit excellentiam; at omnia illius, ut ita dicam, lineamenta perspicit; ac proinde non sensuum tantum, sed scientiæ quoque suæ consulto de ipsa deliberat.

Accurata præterea disquisitione scrutatur Critice varias lectiones in Antiquorum monumentis obvias. Quæ una ipsis suppeditabat ad volumina æternitatem committenda facultas, erat manibus illa describere: exploratum porro est scriptorem omnimode cavere non potuisse, quin verbum frequenter pro verbo sumeret, præsertim cum significato, sonus, & licet

teræ consentiebant ; ut nunc plane duo invicem nulla re dissidentia exemplaria producere , negotii plenum opus esset . Inter præstantiora itaque Critices de litteraria Republica merita habendum est , eam varias lectiones collegisse , quæ autorum sensibus assequendis emolumento sunt , & nulla plane alia ratione , quam veterum Opera vicissim conferendo , tot ætate nostra absolutissimæ Veterum editiones prodierunt . Ceterum quo utilius est dissimilem hujus vel illius textus legendi modum præsto habere , eo difficilior , quinam ex iis perfectior sit , tute definire . Vetus etenim MSS. , characterum elegancia , Orthographiæ sedulitas factis non sunt , ut omnem errandi suspensionem depellamus ; cum scriptor quamlibet antiquus accuratus & peritus hallucinari potuerit iis in locis excribendis , in quibus alius recentior , minusque doctus & diligens a veritate non aberravit . Nihil magis deferendum est magno similitum MSS. numero , cum omnia ab eodem corrupto exemplari forte profecta esse possint , a quo easdem quoque maculas conceperint . Intelligentia quidem & contextus sermonis argumento esse poterunt ad verba Autoris ab Amanuensis verbis secernenda : attamen hæc ipsa sæpissime in disceptationem cadunt . Nos manet alibi ostendere , quomodo in hujusmodi discrimine habendo se gesserint Critici nostri : in rem præsentem satis erit animadvertisse , varias istas Lectiones ad rei Criticæ partem spectare ; æque illas sive studiose congerere , sive prudenter discutere , facinus esse cum incredibili utilitate commendatum , cum summis difficultatibus impeditum .

Non puto inter Critices munera ultimo loco recensendum illud , quod intimum Operum sensum penetrare , stylumque a stylo distinguere satagit . Quæ etenim de Opere illo pronunciabis , cujus rudi & manca noticia informaris ? Attentio , qua sunt a Criticis autores volutandi , eos aliis omnibus paratiores facis , ut eorum mentem probe assequantur : alias non desunt in opere aliquo loquendi modi , quos non erit unde , ut par est , percipias , nisi eos cum aliis similibus ab autoribus ejusdem ætatis , aut regionis adhibitis compares ; quod munus non nisi Critices studiosus præstare commode potest . Verum eam dixerim eorum institui partem magis exquisitam , & majori cautione dignam , quæ de stylo scilicet Operum apte judicat . Cum etenim tot distinctiones reperiantur genere differre , quot sunt autores , atque hujusce discriminis ratio difficillimos patiatur explicatus ; ne errore fallamur , non minori opus est in discernendo perspicacitate , quam in legendis Autoribus familiaritate . Qua de re nescio , utrum nec ne offenderint sapius Critici celebriores , eximia licet ingenii vi & copia præditi ; illud certe minime dubium est , ipsorum judicia invicem non raro dissentire , cujus rei licet aliqua interdu-

animæ

animi occupatio in causa esse possit, plerumque tamen id oriri arbitror, quod nimirum arduum plane præstantioribus etiam opus sit, super hac re non aliquando decipi.

De Autoribus tandem pronunciat Critice. Perpetua in Veteres obſervantia factum est, ut scripta ab ipsis aliena ipsis adjudicarentur. Recitant nonnulla argumenta Critici, cur id fraudis hominibus placuerit. Verum quacumque ducti fuerint ratione, hujusmodi labes gravissima Ecclesie intulit detrimenta. Siquidem calumniatoris mendacia, vulgaris scriptoris dicta, sive umbratici hominis exercitationes veluti Patrum Oracula habita sunt. Criticorum itaque industria, de qua uberius alias disputaturi sumus, antiquitatem vindicavit, & nonnulla opera ipsis indigna Veteribus tribuenda non esse demonstravit.

Ecce tibi Critices notio. Nihil nisi optimum complectitur; sique cognitiones, quibus constat, non semper firmæ & ratæ sint, id vitio vertendum est propositæ sibi materiæ, quæ pro conditione sua certissima esse non sustinet. Verum, si rationem, qua excolitur, in ea investigemus, aliquando prudentem accuratam & moderatam esse, aliquando autem acerbam contumeliosam molestam & nutantem conperiemus. Quo fit, ut non modo recta, verum perversa etiam Critice extet. Pestilens morbus ista est, cujus venenum, corrupta prius ejus, in quem primo se effudit iudicii sanitate, per scripta quoque & personas dispergitur; pessimam fidem undique redolet, Autoribus nocendi livore ducitur, ad libros expendendos aggreditur, ut carpat omnia, deque ambiguis textibus triumphum canat, curat omni studio, ut illustriorum Scriptorum sensa detorqueat, & in sinistro lumine collocet.*

Nullo modo vitia illa, quæ pessimam Criticæ perpetuo comitantur, immoderata scilicet in judicando celeritas, puerilis docendi ardor, sive *Pædagogia*, quæque ipsis gravior & turpior est, rixandi libido, improbitas, atque averſatio ab iis, de quorum scriptis judicandum est, invidia & simulatio, amor & odium, quæ ad rectum & liberum Operum iudicium edendum impedimento sunt; ingenita denique erga nos ipsos propensio, qua duce non semel magis in Critici, quam in scriptoris mentem & dispositionem ingredimur: hæc inquam vitia nullo modo

Dup. in Pref. m. part. p. 29. & sig. Clericus de arte. Crit. tom. 2. f. 80. 2. p. 402.

Leſſus Patrum. p. 2. c. 7. Gallice.

Reill. in Juster. Sept. 1. c. 14. p. 91. & seq. Gallice.

* Fert opinio, Voetii censuram in Cartesii Philosophiam omnibus istis culpis infectam esse, uti ipse queritur. *Gilbertus Voetius non contentus me erroris & ignorantia infimulare; sed etiam atrocia crimina mihi affingit; viisque obliquis suam in me*

maledictionem exercet. Palam exinde facit callidas artes hujus Protestantis, cujus injuriosa Critice ad deiciendam de gradu Methodum suam contendebat. Epist. Renati Cartesii ad Gilb. Voet. Amstel. 1643.

8 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

egregie arti isti adscribenda sunt, sed illi, qui eam, ut doctos & honestos homines decet, exercere nesciunt.

Contra vero recta & prudens Critice nunquam non stipatur veritatis amore, charitate, suavitate, sapientia, humanitate, & inviolata fide.

*Verdan in Hist.
Etel rom. 1. 10
prof. Gall.*

„ Et profecto, inquit cruditus Præsul, quo invisor illa est, eo ista amabilior illi ipsis, quos in quæstionem accersit; si tamen veri Scriptores Ecclesiastici sint, quorum peculiare esse debet, animi moderatio, nem præferre. Hanc merito appellare poteris beneficium quoddam lumen, quod corpus, unde effunditur, perficiens, res quoque & personas, super quas aspergitur, illustrat, accensam veluti faciem, cujus ope inter caliginos antiquitatis calles tuto gressu progredimur, verum a falso, historiam a fabula, vetustatem a novitate segregamus. Hæc omnia præclarum Criticum efficiunt, publica existimatione dignum, immortale sæculi nostri ornamentum, quod non parvum sapientum numerum protulit, quorum Critice recensitis conditionibus decoratur. * Hinc demum colligere quis potest, nihil isto Critices genere opportunius esse ad exquisitam intelligentiam comparandam, ** ad coercendum aequitate ingenium, ad dispicienda Autorum Opera, ad difficultates enucleandas, ad pronuntiandum de factis, atque ad omnes egregios fructus producendos, quorum mentionem imposterum faciemus.

A R T I C U L U S II.

De Regulis Critices.

*Flourin de
Meth. stud. p.
25. & seq. Du-
cangius Glossar.
in prof. Gallæ
utrique.*

SI præteritorum sæculorum barbaricam ignorantiam atque hebetudinem a capite suo altius repetamus, constabit plane, Scientiarum de-

* Complures sapientes Fabrum Ludovici XIII. præceptorem expressam veluti perfecti & revera Orthodoxi Critici imaginem nobis in conspectu ponunt. Miro quodam nexu Virtutem & Sapientiam in se uno vincire potuit, ut illam doctis, hanc viris piis amabilem reddiderit. Mente valebat experrecta, profunda, sublimi, & judicio lectissimo. Bibliothecam animantem enim censuisset, historica eruditione, Conciliorum, cæterarumque antiquitatum moritiam refertam, Quod tamen mi-

rum in modum summi istius hominis Criticen efferebat, id suavitati illi, modestie, comitati, accusationi, humilitati, atque integritati, quibus afficiebatur, tribuendum duco. Baron. M. a S. Martha. Simondus, Sciopius, Lippius cæterique. Vide Bailly, in Jud. Sap. r. 2. p. 2. art. 454. p. 344.

** Auditor Artis cogitandi 3. p. c. 17. & 19. excellentes enumerat regulas, quibus a distortis ratiocinationibus exquisitam discretionem, rectamque intelligentiam corrumpenti bus abstineamus.

clina-

clinationem, præter exterarum Nationum colluviem, Imperii Occidentis casum, jacta a populis Septentrionalibus fundamenta, Nortmaunorum incursiones, singularia & diuturna bella, pessimamque temporum illorum quoad Literas propensionem, non modo præcipuis in causis habuisse immanes difficultates studiis tunc operam navandi, cum librorum tot inter turbulentissimas tempestates inopia, tum quod ipsismulta penitus necessaria adjumenta decissent; verum etiam potissimum, quod ratas & firmas regulas in promptu non haberent ad acquirendam in politicioribus disciplinis perfectionem. Qua de re posterioris ætatis Sapientibus persuasum fuit, nullum tutius suscipi posse ad restituendas litteras, & in eo, in quo nunc sistunt, gradu firmandas consilium, quam leges aliquas condere; ut earum ductu in quolibet cognitionum genere progrediremur, expedirentur nobis semitæ, occurrentes evadere-mus scopulos, quosdam statuerem us limites, quos transilire nemo impune auderet, quin pluribus in veritatis & mendacii secreto no erroribus pateret.

Absolutis iis, quæ ad Critices naturam ejusque dispares usus attinent, operæ pretium est, insigniores regulas brevi oratione describere, quæ mea inter sunt, & fundamenti loco ponuntur: quod præstabo, nonnullas late & diffuse in hoc articulo recensendo, cæterarum autem si-ve fontes, unde hauriantur, si-ve loca, in quibus apud nos sedem habent, indicando.

§. I.

*De Critices Regulis in Manuscripta, Scripturam Sanctam, Concilia;
& Patrum Opera.*

FIERI non potest, ut quis Autoribus funditus evolvendis incumbat, quin ad Manuscriptorum fidem confugiat: cum autem studium hujusmodi maximis difficultatibus obstruatur, tum in seligendis optimis, proboque judicio muniendis, tum etiam in mendorum innumerabilium origine detegenda, tum denique in iisdem castigandis, arque invicem conferendis, sapientes non fugit; ut universæ rei satis accommodata Critices præcepta promulgarent.

Quod erratorum in MSS. occurrentium causas attingit, præter libellum Henrici Stephani de origine mendorum, & tradita multa in rem hanc ab Autore Lectionis Patrum, ac Mabillonio per me consulendis; Clericus supra dimidiam secundi Tomi partem Tractatus sui de Arte Critica occupavit in vestigandis corruptorum MSS. principiis. Vicinorum istorum partem ad eos refert, qui dictabant, si-ve quia verba non expri-

Leß. PP. p. 2.
c. 16. Gall. Ma-
billon, de stud.
Monast. p. 2. c. 16.
Gall. p. 2. c. 16.
Cler. in Arte
Crit. p. 2. c. 16. p. 1. & fig.

exprimerent articulatæ, literam unam vice alterius usurparent, aut aliqujus literæ aut verbi obliviscerentur; sive quia contextui miscerent ea, quæ in ora libri seposita erant. Exscriptores pariter ad multiplicandas MSS. labes plurimum contulerunt, modo oscitanter iis, quæ dictabantur, aures admoventes, modo literas, phrasas quandoque, periodosque non semel integras omittentes, mutant, addentes, vel invertentes, modo nihil distinguentes, & puncta vel nulla, vel æ arbitrio appingentes. Menda illa præterea quæ a corruptoribus inducæ sunt, aut a Criticis ipsis, qui specioso corrigendi nomine MSS. frequenter adulterarunt.

*Joan. Clericid.
c. 16. p. 135. &
139.*

Porro idem Auctor ad illa instauranda sequentes regulas posuit.

Prima Regula. Si quid mutetur, mutationem reipsa, orationisve series, stylusque scriptoris postularo.

II. Omnis emendatio lingue ingenio, aut scriptoris stylo consentanea esto.

III. Ratio depravationis, si fieri potest, redditor.

IV. Ne ulla emendatio, a lectione veterum Codicum nimium recedito.

V. MSS. Codd. veterum citationes, ac veteres translationes, adhibitis cævis cautionibus, sunto.

VI. MSS. Codd. suspectiis præferuntur.

VII. De omnibus in Notis monere liceto; at nulla nisi manifesta, aut ex MSS. Codd. hausta lectio, in contextum orationis inferor.

Mabillonius, qui non modicam vitæ suæ partem in Codicibus scriptis pervolutandis contrivit, idemque institutum in doctissima Congregatione sua radices agere curavit; unde tum Ecclesia, tum Respublica Literaria fructus uberrimos collegerunt, non omisit hic normam aliquam designare, ut inter edita & exarata volumina collatio fieret; cujus monumentum primum atque præcipuum est, distinctas Veterum Orthographas, litterarum mutationes, vocum & syllabarum multiplices contractiones penitus callere. Præter ea, quæ nos hæc de re Sapiens hic Benedictinus docuit, in sua Diplomatica, quæque legere est apud Sigonium, Justum Lipsium, Vigenarium, & Bollandi sueciores, adeas velim Postellum de duodecim Linguis; Duretum de Linguis & characteribus omnium Linguarum; Tabulas Alphabeticas variorum characterum, impressas Francofurti anno 1596., & septuaginta litterarum elementariarum series Romæ 1616., ab Autore Lectionis Patrum memoratas.

*Leib. p. 2 c. 17.
p. 218. Gall.*

Sacrarum Scripturarum Interpretes tot nobis ad studium illud sanctè utiliterque colendum Critices præscriptiones reliquerunt; ut immensum succresceret opus, si de illis huc recipiendis cogitarem. Qui maluerit, adeat Alphonsum Salmeronum, Serrarium, Menochium, Ludovicum de Tena, Tirinum, Corneliolum a Lapide, Maldonatum, &c. Nonnullas insuper dedit Joannes Martianæus, ipso iudice, ad naturalem Auctorum Sacro-

*Martianæus
trakt. 3. de ratione
explic.
Script. Sacræ
Gall.*

Sacrorum, & textuum obscurorum & difficilium intelligentiam acquirendam aptissimas, tribus propositis syntaxibus, quas *propriam*, *figuratam*, & *harmonicam* nuncupat. Unicuique istarum plures e Critice petitas regulas distribuit: *proprie* septem generales, sexque peculiares, *figurata*, & *harmonice* item sex pro singulis.

Me præterit, qui fieri posset, ut contextui Bibliorum emendando excellentiores Artis nostræ regulæ excogitari possent iis, quibus usi sunt Pontifices Sixtus V., & Clemens VIII. ad Vulgatæ correctionem, & recensentur in Bulla Sixti V. sub anno 1589. Qui vero jussu Urbani VIII. in recentem Græcam Novi Testamenti Editionem operam contulerunt, ut ipsis prospere cederet correctio ista, quinque peculiaribus innixi sunt, quas pro re nata subiciemus.

*Prof. collat. con-
ten. Græc. cum
22. Codd. MSS.
Roma 1673.*

Neminem latet, Simonium in Historia Critica Veteris Testamenti aliquas regulas exhibendas suscepisse ad parandam Scripturæ interpretationem omnium absolutissimam, quæ in præsens usque prodierunt: verumtamen, cum istarum titulo mihi nascatur dissertationis cujusdam argumentum, nihil ulterius de his; quemadmodum neque de illis, quas commemorat in Proœmio ad Novum Testamentum Trevoltii excusum.

Sacrarum Scribepturarum studio necessitate secundum est studium Conciliorum, in quod præterea utilissima digesserunt præcepta Critici nostri. Trium meminit Mabillonius.

*De Stud. mon.
p. 2. c. 5 pag. 197*

Sic primum, inquit, informare animo universalem eorum ideam, quæ occurrunt in Conciliis animadversione digna.

Alterum, diligentissime cujuslibet Concilii historiam tenere: scilicet, quidnam caussæ fuerit, eum celebrarentur, quænam hæreses ab ipsis damnarentur, quinam interfuerint illustres Viri, quinam demum extus illis consecutus sit.

Tertium, in ea, quæ complectitur Concilium quoad Dogmata & Disciplinam, opportunas notationes describere.

Nullum sane extat litterarum genus, de cujus legibus rogandis adeo solliciti essent Sapientes, atque de illis, quæ ad Scriptorum Ecclesiasticorum opera pertinent. Autor Lectionis Patrum ex editione 1697., ubi in priori illius Tractatus parte de ipsorum autoritate sermonem instituit, in secunda animadvertit complura desiderari, quæ fructuosæ illorum lectioni anteedant; videlicet cultiorum linguarum peritiam, Critices, Philosophiæ, Ethniciæ eruditionis, Scripturæ sanctæ, atque Historiæ doctrinam, aliaque multa, quæ cum istis ferme necessario connectuntur. In tertia rursus de recto ordine illos utiliter legendi; in quarta postremo de usu atque exercitatione ipsorum plures regulas enumerat.

Ceterum Mabillonius, qui in libro de studiis Monasticis has pene omnes collegit, eas in novem classes partitus est, quarum SS. Patrum studium dirigere possunt, ut tuto ac dilucide eorum commentationes cum in Divinas litteras, tum in Theologiae Dogmata, in Moralem, atque in Ecclesiasticam disciplinam mediteretur.

I. Antequam alicujus Patris lectionem exordiaris, in rem erit gestorum ejus narrationem percurrere; ut inde illius ingenium, mores, acta, & tempus, quo vixit, deprehendas.

II. Legitima ipsius Opera summo studio ab incertis, aut suppositis fecernas.

III. Opus item est tempora distinguere, quibus singula eorum opera lucubrata fuerint.

IV. Si quis ex Patribus dissimiliter de eadem re locutus est, postrema citius, quam priori sententiae subscribas.

V. De doctrina Patris alicujus sententiam seras ex illis locis, in quibus data opera rem excussit, non vero ex iis, in quibus obiter mentem suam significavit.

VI. Ne haereas ita omnibus iis, quae Pater unus aut alter enuncia- vit; ut omnibus, nullo delectu habito, assentiaris.

VII. Cum Pater aliquis in opinionem descendit, reliquorum placitis minime respondentem, ne illi fidem omnem adicias; nisi si arideat illi Ecclesiae mens. Quotiescumque tamen a Clarissimorum Virorum istorum vestigiis discedendum est, religio sit, id summa animi circumspectione & moderatione non praestare.

VIII. In Operibus Polemicis instituto potissimum, quod sibi proposuerunt, advertas animum; neque usque eo sectandos putes, quo interdum disputandi aestu rapti ratiocinationes suas perduxerunt.

IX. Commodum erit tractatum, quos scripserunt Patres, Analysis conficere.

Thom. Indulcius
Instit. Theol.
veterum Patrum
Roma 1701. 4.

Pater Thomae Oratorii Praebyter in eandem rem quatuor prudentissimas animadversiones ante oculos ponit. Prima sit, eam vim & significationem Patres dedisse verbis, in qua a Divinis Autoribus usurpata sunt. Altera vero, ipsos imperitorum aequae ac doctorum hominum gratia scribentes, usitatas vulgo loquendi formulas adhibuisse, neque summa distinctione intimam vocum vim & potestatem quaesivisse. Tertia, Patrum quamplurimos in Platonis Philosophia educatos, Platonice locutiones adoptasse. Quarta demum, Patrum lectioni vacaturis partium studia, & scholarum praedicia abiicienda esse, ut germana ipsorum sensa tantummodo aucupentur.

Eo intenderunt ante omnia Sapientes, ut artis suae instituta sancirent

ad incorruptum discrimen habendum inter Patrum opera, quæ vera & enucleata sunt ab his, quæ ficta & suspiciosa. Hæc apud aliquos decimum numerum attingunt, apud alios septimum; sunt etiam qui ad quatuor præcipua redigant, quæ cætera omnia complectuntur. Ea nos alibi discutiemus.

Scullet; Rivet; Cave, Dupin, Mabilianus, Lantier, & alii.

Patrum similiter editiones, cum non æque castigatæ & sinceræ sint, certas ad puriores seligendas regulas desiderabant. Nemo, quod novimus, ante Guilielmum Cave, de his nos erudire aggressus est; & propterea in animo est ejus cogitata recitare.

Hist. Litt. in Proleg. sect. 3. pag. 15.

I. Regula. Editiones SS. Patrum, quo sunt vetustiores, eo sunt, ut plurimum, fideliores. *

II. Opera SS. Patrum, quæ ex Roberti Stephani officina prodierunt Græcæ, cæteras editiones emendationis cura, & typorum nitore facile vincunt.

III. Patrum Latinorum editiones Frobenianæ jure merito magni æstimanantur.

IV. SS. Patrum Opera, quæ Græcæ & Latine Parisienses in lucem emiserunt, aliis in suo genere palmam præripiunt.

V. In discernendis SS. Patrum editionibus plurimum refert scire, quis editionis curam in se suscepit.

VI. Præcipue cavendæ sunt editiones SS. Patrum, quæ in his locis prodeunt, in quibus S. Inquisitionis viget officium. * *

Alia quædam in promptu sunt documenta non minus certa atque ingeniosa, quibus selectiora typorum genera a pessimis & mediocribus discipiamus. In hæc fere recidunt.

Leit. Patrum p. 2, et 18. Gall.

I. Præcipue tibi curæ sit investigare, anne Patrum Editiones sapientum prudentum & navorum hominum industria elaboratæ sint, maxime vero ab omni Hæreseos suspicione alienorum. Est enim, quod istis, tum quando similia negotia suscipiunt, fidem omnem denegemus.

II. Scitu dignum erit e cujus formis in lucem emissæ sint; quo enim plus minusve capacitate integritate ac religione excellunt Excussores, eo plus minusve publica ipsis utilitas cordi est.

III. Providendum est, ejus Prototypi consulto recognita atque emendatæ fuerint.

IV. Principem locum his dabitur, quæ castigatissimæ cum sint, eruditæ atque acutis præterea adnotationibus, scholiis, explicationibusque illustrantur.

* Autor Lectionis Patrum p. 4. c. 7. pag. 53., & Laubruellus in tractatu de malo usu Critices tom. 1, p. 129. hujusmodi regulam flocci faciunt.

* * Cave Hæreticus est.

Hucusque traditæ regulæ ad primum veluti corticem Operum Patrum tantummodo spectant: porro non desunt, quæ doctrinæ quasi viscera introspiciant tum omnium Autorum Ecclesiasticorum in universum, tum sigillatim alicujus Dogmatis, tum denique, ut uniuscujusque Patris sensa & perfectam intelligentiam assequamur.

*Lectione patrum
p. 1. a. 13. Gall.*

Amas Scriptorum Ecclesiasticorum in aliquod Dogma, quodcumque illud sit, mentem scrutari? Ab his ne flectas.

Ubi certior, eris librum illum ab eo Autore exaratum fuisse, ejus nomen præfere, attendito

I. Num Autor ille ob egregium aliquod inter ceteros facinus Ecclesiæ fuerit commendatus.

II. Si de antiquitatis momento aliquo controvertitur, æquum est veterum opinionem recentioribus anteferre, atque ad ipsos rei fontes ascendere.

III. Quoties doctrinæ caput in quæstionem vocatur, audiendi præ aliis ii Patres sunt, qui magis Theologos, quam Philosophos aut Oratores egerunt.

IV. Cum de Patrum electione animi pendes, iis eiciis faveas, qui perpetuo Fidem Catholicam professi sunt, quam iis, qui in illa fluctuarunt, vel ab illa fallaciter defecerunt.

V. In quibuslibet controversiis quæstionis statum radicis disquiras, adjuncta & partes omnes consideres, nec non accurate disputantium rationes studia & prejudicia sciscitare.

VI. Præ oculis habebuntur tempora & loca, in quibus excitata atque jactata quæstio est, itemque Philosophicæ sectæ, quibus addicti de Fidei dogmatibus Patres verba fecerunt.

*Defensio perpetua
initiatæ fidei l.
9. Gall.*

*Petavi. p. 2. l. 8.
a. 8. de Incarn.
l. 4. c. 16. p. 1.
l. 2. c. 4.*

Qui istarum observationum similia, adeo Ecclesiasticorum Patrum intelligentiæ necessaria desiderat, ad Autorem Perpetuitatis Fidei se consecrat, qui eas eruditione tanta persecutus est, ut præclariora inter egregia illius voluminis capita merito numerentur. Clarissimus pariter Petavius in sua Dogmatica Theologia optima nonnulla Critices monita statuit, sine quorum adjumento ægre admodum Patrum sensa funditus perciperemus, atque objectas inter difficultates nullam aliquando exitum reperiremus, quod interest præsertim Mysteriorum SS. Trinitatis, Incarnationis, & Gratiæ. Denique omnes ferme postremorum seculorum Litterati Viri, qui Autorum Ecclesiasticorum novas Editiones adornarunt, in Proæmiis, Dissertationibus, Scholiis, Commentationibus &c. seiverunt multa, ad enodandam Patrum, quibus operam navarunt, doctrinam accommodata.

§. II.

*De Critices regulis in Historiam Ecclesiasticam, Acta antiquorum
Martyrum, aliorumque Sanctorum.*

Libellus quidam Gallicus, cui titulus: De usu historiz, typis Parisiensibus editus an. 1671. egregie explicavit dispositiones illas, quæ veluti leges quædam Criticæ ad Historiam assequendam habendæ sunt, finemque ostendit, quo illius studium referendum est. Melchior vero Canus tres vulgavit regulas, quibus bonos historicos a ceteris internoscimus.

*Melch. Can. de
loc. Theol. I. tit.
c. 6.*

Prima est, expendere, si ea probitate atque integritate Historici præditi sint, ut hominibus imponere velle nequiverint; dum aliqua vel ipsi se vidisse, vel ab iis, qui viderunt, accepisse testantur.

Secunda, eos Historicos reliquis antecere, qui ingenii severitati prudentiam quamdam adjunxerunt ad eligendum & judicandum.

Tertia. Si cui Historico auctoritatem Ecclesia tribuit, hic dubio procul dignus est, cui nos etiam Auctoritatem adjungamus. Contra vero cui Ecclesia derogavit fidem, quemadmodum Autoribus in Gelasii Decreto enumeratis, ei quoque nos fidem jure ac merito derogabimus.

Porro alii etiam præcepta nobis tradiderunt, ut commode Historiz Ecclesiasticæ daremus operam, neque in eos errores raperemur, qui Historicos legentibus communes sunt.

Habita rudi quadam notione præcipuarum Epocharum *, & delectu adhibito alicujus optimi Ecclesiasticæ Historiz compendii, exempli causa Spondani, Brietii, Pagii, cujus etiam Fasti Consulares a Norisio emendati magno erunt usui in rem hanc. Item Græcis, ** & Latinis Historicis evolutis, *** se Baronio ejusque sectatoribus dedat, quorum Annales absolutam Historiz Ecclesiasticæ seriem complectuntur.

Ut autem ejusmodi studium emolumentum sit, sequentia Critices monita religiose tenenda sunt. Ante omnia, eum ad Historicos originarios

*Dionysius, Cæsar,
Alexander,
Mabillonius,
De patrum fide.*

* Videlicet Periodi Julianæ, Creationis mundi, Deluvii, Olympiadum, Urbis conditæ, Pugnæ Pharalicæ, Conceptionis Jesu Christi, Eræ Hispanicæ, Baptismi Constantini, Primi Concilii Niceni, Regni Francorum, Hegiræ Arabum sive Mahumetanorum, atque Imperii a Carolo Magno in Occidente constituti.

** Sunt autem ferme isti: nimirum Eusebius, Socrates, Sozomenus;

Theodoretus, Theodorus Lector, Philostorgius, Theophanes, atque Autores Historiz Byzantinæ.

*** Inter eos locum tenent Gregorius Toronenfis, Beda, Annales Beatinii, S. Eulogius Cordubensis, Floardus, Luitprandus, Lambertus Scafna-burgenfis, Hugo Flavin accensis, Sigebertus, Odericus Vitalis, Guilielmus Maldunensis, Mattheus Parisius, &c.

legendos accedet quis, de singulorum ingenio, facultate, religione, moribus, & negotiis investigabit. Secundo quam hic vel ille in Ecclesiasticis rebus partem habuerit, quo sæculo, qua ratione, quo animo scripserit; sique lis aut personis, aut rebus, de quibus agit, synchronus sit. Tertio num speculator privatus fuerit, aut Reipublicæ administrator; num sors aliorum, sive exscriptor, aut compositor. An tandem si opiniones amet singulares, vel potius in vulgaribus acquiescat, si nominis celebritate clarus sit; ipsique vel suffragio faveat, vel iudicio suo Ecclesiæ adversetur.

Ceterum præter istas non desunt aliæ eodem in pretio habendæ leges. Tametsi gravissimi Historici minutis aliis longe sint anteferendi; non committas tamen, ut hos semper in infimum locum detrudas, cum aliquando inter illos cum dignitate stare possint: neque item æquum est ob unam Orationis sæditatem nonnullos abiicere, quibus id vitium est, ut optima pessime scribant. Excederet quoque, si quis Historico fidem detraheret; quod ea referat, de quibus apud contemporaneos Scriptores silentium est, sive quod ab aliorum sententiis declinet, sive quod aliquando errasse deprehensus fuerit. Similiter nefas est inique semper de Scriptoribus Aulicis judicare, cum inter eos etiam ingenui & bonæ fidei homines reperiri possint. Monent demum illustres Critici eam esse Græcorum indolem, ut ad mentiendum, atque ad commentitias fabulas testatissimarum historiarum loco venditandas facile natura ipsa ducantur: Latinos vero nimia quadam credulitate abreptos Ecclesiasticam Historiam popularibus opinionibus, & non satis tutis traditionibus refecisse.

Alias inter ad historiam spectantes præscriptiones principem locum obtinent illæ, quæ ad germana facta a supposititiis segreganda conducunt. Earum quædam generales sunt, quædam vero peculiares; utraq; autem cum auctoritate, tum conjectura ductæ. De prioribus, quarum est unumquodque historicarum narrationum genus in universum dirigere, nihil in præsens; cum enim uberiorem animadversionibus nostris materiam præbeant, sæpius illarum mentio a nobis fiet. Secundæ autem, quas peculiares voco, nihil aliud exhibent præter nonnulla principia ad singulares res gestas illustrandas ab Scriptoribus quibusdam fundamenti loco posita, quæ adeo istis accommodantur, ut incommode aliis eventis congruere possint; quæque statuere cuilibet Auctori liberum est, siquidem recto iudicio & experientia muniantur.

In rem hanc præsto sunt exempla partim in Dissertatione Arnaldi super ea, quæ recitat Hegesippus de S. Jacobo Episcopo Hierosolymitano, partim in *Problemate Sapientibus exposito de Autore Operum, quæ Sancti*

Dio-

*Apud Tillemon.
1. juxta fin. 2.
edib. Gall.*

Dionysii Areopagita nomine circumferuntur, ubi sex regulæ traduntur non S. B. J. art. 1. pag. 169. ineptæ ad conficiendum, scripta illa Sancto Dionysio supposita fuisse; in postrema denique voluminis hujus Dissertatione, in qua nonnullas subiciemus, ut gravissima de primorum Episcoporum in Gallias adventu quæstio dissolvatur, quæ Virorum litteratorum ingenia in diversas sententias adduxit.

Si quicumque antiquorum Martyrum acta collegerunt, sive Sanctorum gesta descripserunt, tot nobis fabulas germanarum historiarum loco obtruserunt, id propterea contigit, quod ipsis deficerent regulæ, quibus compertum haberent, hoc a prudenti traditione, illud ab incerta fama in vulgus dissipata descendere; quænam vera essent Martyrum acta, quænam fide excogitata, possentque genuinas historias ab iis extricare, quæ nimia duntaxat credendi facilitate adoptatæ fuerant. Launojo Critices regulas debemus, ut videtur, accuratissimas, ne nobis fucum faciant Traditiones. Do illas.

Prima est, ut de eo, quod in Traditione positum dicitur, diversis & temporibus & locis scriptum sit a pluribus explorata fidei viris, qui producantur in testes. Laun. Diss. de Sulp. sev. 6. 26. p. 86. Sim. Hist. Crit. l. 1.

Secunda, ut Scriptores illi nisi verbis omnibus, at certe sensu conveniant in testimonio, quod de re, quæ accepta per traditionem creditur, perhibent.

Tertia, ut iidem scriptores ad rei gesta originem, quæ veritatis caput est, continua serie reducantur.

Critices præcepta, quæ ad secernenda Acta Martyrum sincera, & Vitæ Sanctorum Theodoricus Ruinartius, Tillemontius, & Bailletus indixerunt, in hujus Operis consecutione sedem habebunt. Hæ tamen omnes nequaquam sunt Critices regulæ a Sapientibus constitutæ, cum non paucæ supersint in quodlibet studiorum genus. Satis autem sit earum meminisse, quæ attinent ad MSS., Scripturam Sanctam, Concilia, Patrum Opera, Historiam Ecclesiasticam, Martyrum acta, & gesta Sanctorum, quibus innuntur dissertationes nostræ, & sub stylum frequentissime venient. Aliæ porro, quæ Dogmaticam, Scholasticam, & Mysticam Theologiam, nec non humanas litteras, & liberales artes proxime attingunt, inter Critices fructus collocabuntur.

ARTICULUS III.

De necessitate Critices.

NUllum sane constantius asserri potest argumentum ad necessitatem Critices extra aleam ponendam, quam deteriorem statum sub aspectum sublicere, in quem præteritis sæculis ceciderant Sacer Textus, antiquorum Martyrum & aliorum Sanctorum Acta, Historia Ecclesiastica, Patrum Opera, Theologia ipsa, humanæ litteræ & liberales artes, præsertim post Romani Imperii casum, atque antequam nitidissima Criticæ Artis dies meridiana luce claresceret. Egregios Criticos nostros super hac re audiamus, quorum non modo sensa integre, verum ipsa quoque serme semper verba, aut illis similia accurate transcribam; ut inde facile futurum sit concludere, quam fuerint non literariæ modo Reipublicæ, sed Ecclesiæ & Religioni etiam Criticæ disquisitiones necessariæ.

§. I.

De conditione Textus Sacri quoad vetus & novum Testamentum extremis hisce sæculis; & de necessitate Critices ad illum restituendum.

CUM hominum fidei crediti fuerint Sacri Codices, neque prima Archetypa ad nos usque pervenerint; fieri non poterat, quin partim temporis, quod intercessit, diuturnitate, partim librariorum desidia multas vicissitudines non subirent. Hoc est quod operis sui primo in limine nobis insinuare nititur Simonius: ordinem nimirum cum veteris tum novi Testamenti non leviter aut raro immutatum esse; in ea verborum translationes, & repetitiones, diversas lectiones, crebra additamenta, ac varietates irrepsisse, quæ vitio vertendæ sunt sive scribarum negligentia, sive, ut movent nonnulli Patres, Judæorum perversitati, sive Hæreticorum fraudi, qui sacras litteras corrigentes aut polientes frequenter perverterunt, atque interdum commentitia quædam volumina sub Apostolorum nomine divulgaverunt; ut majorem deliris inventis suis auctoritatem compararent.

*Hist. Crit. l. 1.
Gail.*

Quod si tot mutationibus obnoxius fuit Sacer Scripturarum Textus, non sit credibile, subdit Simonius, ejus versiones tum Septuaginta, tum Vulgatam antiquam, tum recentem a D. Hieronymo emendatam hujuscemodi labe non contraxisse; quin nostra quoque per Tridentinum Concilium ap-

Ibidem.

approbata exelpiatur, cujus cenfores Sixti V. & Clementis VIII. juffu adhibiti non intenderunt; ut univerfa, quibus fceatebat, menda corri- gerent.

Præterea fi placet a Bibliorum Textu & Verfionibus animum conver- tere ad explicationes in Patrum Homiliis, atque Commentariis, nec non cæterorum Autorum, qui hac in re hæcenus elaborarunt, operibus exa- ratas, conftabit plane utriusque, utpote veras Critices regulas ignoran- tibus, errata complura excidiffe.

Primus eft inter Patres Origenes, qui fe totum ad Divinorum Libro- rum studia contulerit; neque alium reperies, qui vehementiorem ipfo *Sim. Hift. Crit. l. 1. c. 37. 102.* induftriâ pro Textus tum correctione, tum interpretatione exercue- rit: videtur nihilominus a fimplici Scripturarum ftlylo plus æquo defe- ciffe.

Hunc Sapiaentia facile fequitur Divus Hieronymus, de quo ob fingula- rem Hebraicarum, Chaldaicarum, Græcarum, & Latinarum Lingua- rum periciam, fateri poffumus, iis omnibus fupra alios inftitutum fuiſſe, quibus ad Sacram Scripturam optime exponendam inſtrui neceſſe eſt. „ Accuratus tamen ſemper nequaquam fuit, cum non ſatis, quæ „ ſcripturus erat, meditaretur, neque ſemper, qua par erat, modera- „ tione Criticen ſuam cohiberet. Cæterum hoc non obſtat, quominus in- „ ter eos principem locum teneat, qui Criticam Sacra Biblia explican- „ di rationem calluerunt; tametiſi multis offendat, quæ in ipſum pro- „ feſto referenda ſunt. „ *Ibid. p. 109.*

Origenem, atque Hieronymum, ſequitur Simonius, excipere debet Auguſtinus. * „ Ejus in Scripturam commentaria minus aliquando ac- „ curate conſecta ſunt; præterquamquod leviter erat in hoc Studiolum „ genere verſatus, cum primum de iis ſcribere cæpit; cumque vel mi- „ nimus Græce ſciret, nihilque admodum Hebraice, opus illius in Ge- „ neſim adverſus Manichæos non æquam forte viribus ejus materiam di- „ cerem, eo vel maxime, quod Criticis adjumentis non adeo inſtructus „ erat, ut ipſorum Objectis opportuna redderet reſponſa, & legentibus *Ibid. p. 107.*

* Non modo a noſtris, verum ab Hæreticis quoque redarguitur impu- dens Simonii cenſura, qua in Patres invehit. „ Accepi a quibuſdam Do- „ ctoribus Catholicis Romanis, ait „ Hæreticus neſcio quis, non of- „ fendiffe tantum Simonium propter „ ea, quæ de Sanctis Hieronymo & „ Auguſtino ſcripſit, verum etiam „ quod Ambroſii indolem peſſime ex- „ preſſerit, cum dixit, cum identi- „ dem a propoſito divertere „, *Reſp.*

P. Amvrum ad Hift. Crit. Gall. Aliux ex Heterodoxis de triſti Hiſtoriæ Criticæ exitu ſermonem inſtituens, nec non de rationibus, cur vix in vulgus emiſſa exploſa ſtatim fuerit. „ Me „ læcet, inquit, num in hoc magis „ contulerit argumenti ab ipſo ha- „ bita de veteribus Eccleſiæ Patri- „ bus, an de recentioribus Latini „ Doctoribus Critice *Epif. Spanhemii pag. 566, Gall.*

„ probata . Laborabat sexnumero quibusdam a Philosophia & Theologia petitis præjudiciis , quæ undique Operibus suis admiscet . Non sane multos temporibus istis mihi dabis , qui methodum ab ipso in Psalmorum interpretatione servatam imitari velint ..... ejus Commentaria digressionibus , & inutilibus ingenii acuminibus redundant ; * nonnumquam Scripturam sensus suis accommodat , cum potius ad Scripturæ intellectum sensa illius essent dirigenda , ...”

*Ibid. cap. 10.
p. 106.*

„ Nihil ferme aliud præstitit Ambrosius , verba sunt Simonii , cujus textum adhuc recitavi , quam Origenis libros , & S. Basilii Homilias , inverso duntaxat verborum ordine , transcribere ; postremi tamen hujus ratione potissimum usus est , & digressionibus ac eruditione ne fecundus fuit . . . . . Pergit porro Criticus iste cæterorum Patrum & præcipuorum Scriptorum , qui in Scripturis enodandis elaborarunt , errata animadvertere ; atque conficit , neutros , quod ad Litteræ sensum attinet , satis accuratos fuisse , cum Critices luminibus minime illustrarentur : quæ optime a se inter præfundum dictis consonant ; ita namque habent .

*Ibid. Crit. in
Pref.*

„ Perspectum tandem habui neminem ad hanc diem Sacrarum Litterarum Criticem penitus introspectisse . Quilibet de illis juxta præjudicata opinione suas frequentius judicium tulit . Judæi exempli causa nullum præter suos autorem consuluerunt , mancas nimirum de illis notiones habuerunt , & admirari sustinebant ea , quæ intelligendo non assequabantur . Quod spectat ad Christianos , plures ex Patribus adeo anticipavit versionum antiquarum Ecclesiæ æstimatio ; ut Textum Hebraicum omnino negligerent : tum vero ipsos ea defecerunt adjuvamenta , quibus expenduntur funditus , quæcunque Bibliorum Critices interfuerunt . Non vacat deinceps de nostræ ætatis Scriptoris tum Catholicis tum Hæreticis disputare ; neminem enim illorum reperi , qui a præjudiciis undequaque immunis sit . . . . .”

* Extat eruditum Proœmium in limine 3. Vol. Op. Augustini postremæ Editionis , in quo a recentiorum Critice tuetur Autor Patrem istum de modo Sacras Litteras exponendi ab illis rejedo : quod nimirum uni aliquando studuerit Allegoriæ , quod quidam speciatenus parum utiles considerationes de numeris aut similibus rebus sedatus fuerit , cum tamen id pietatis , & præsertim instruendi populi gratia fecerit .

** Nos docet quidam hujus ætatis

Autor , in eo præcipue Simonii Criticem reprobari , quod de Divo Augustino parum modeste loquatur ; „ ut cum asserit illum , utpote non satis in Librorum Sacrorum exercitatione versatum , citius aliquando Scripturas sensus suis accommodasse , quam ad Scripturarum mentem sensa sua referret . . . . . Resp. ad Epist. Spanhem. Gall. Hæc Epistola Simonio adjudicatur : quod si ita est , facile apparet , cum revocare voluisset , quæ de S. Augustino dixerat .

Qui-

Quibus positis nemo non videt, eam maximo subsidio & Ecclesiæ ap-
prime necessario futuram artem, si facultas aliqua exogitari posset, qua
omnes Interpretum, Commentatorum, & Ecclesiæ Patrum errores tol-
lerentur, expurgaretur Textus sacre tot mutationibus ob Scribarum so-
cordiam, sive Judæorum & Hæreticorum pravitatem in eum inductis,
& Versio Scripturarum omnibus hæcenus editis perfectior Ecclesiæ com-
pararetur.

Porro egregia ars ista eadem plane est ac Criticæ novissima. Jactat
itaque Simonius, se istius disciplinæ luce Bibliæ Textum & antiquas Ver-
siones restitutum, aliamque accuratiorem & Archetypo similiorem ex-
hibiturum. O beatos Ecclesiæ Patres, cæterosque præteritorum sæculo-
rum Sapientes, si placitum Simonii Criticæ fuisset; ut ipsorum tempo-
ribus affligeret.

*Hist. Crit. l. 1. c. 1.
p. 15. Notum l. 3.
c. 1.*

§. I I.

*Acta Martyrum, atque Historia Sanctorum misere adeo ante decimum
septimum Sæculum iacebant; ut nonnisi Criticæ ope
instaurari possent.*

Quidam peritus Criticus, ut tristem Historiæ Sanctorum conditio-
nem nobis in conspectu poneret, antequam ingenia erudire inci-
peret Criticæ, longam atque doctam Orationem in Operis sui
fronte locavit, * in qua nobis persuadere nititur, ab Ecclesiæ exordio
usque ad elapsam sæculum nihil in rem hanc omnibus numeris absolu-
tum ad nos pervenisse; atque omnes Historiæ Sanctorum Scriptores, si
Eusebium excipias, nihil nobis reliquisse, quod ferri possit; cum selectis
monumentis, & partibus ad tantum facinus necessariis carerent. **

*Baill. Orat. ad
Vet. Sanct. l. 1. c.
Gall.*

Animadvertit statim, Historiam Jesu Christi ab Evangelistis descri- *ibid. n. 2.*

* Animadvertit P. Laubrussellus, Bailletum hoc in Proœmio Operis sui
exillationi nocuisse plurimum, &
fundamenta nonnulla evertisse, super
quæ illud extruxit. *De Abusu Crit.*
l. 1. p. 16. Gall.

** Cum tot præstantes ediderit le-
ges Bailletus, ut nobis cautum esset
ab erroribus in titulis, Præfationi-
bus, aliisque perficiendo operi ad-
iunctis irrepentibus; non tamen inter
Præfationum peccata eorum Metho-
dum collocaverit, cui non levem illa-
rum partem traducunt ad ostenden-
dum, cæteris, qui eadem de re

egerant, propositum non successisse,
neque soliditate multa argumentum
tractasse; nemini in mentem venit
methodum hanc, præsertim Simo-
nii, Bailleti, pariterque Godavii,
Dupini, aliorumque celebriorum Criti-
corum exemplo confirmatam, de
æquitate postulare. Nihilominus ti-
medum sane est hanc originem duce-
re a quadam in nosmetipsos animi
propensione & facilitate, quam ne-
queunt Critici, monente ipso Bail-
leto, *Jud. Sap. l. 1. p. 1. c. 14. §. 6.*
æque ac reliqui homines, nisi cum
corpore, deponere.

ptam, ipsis viventibus, ab Ebionitis & Nazaræis corruptam fuisse: post interitum autem Apostolorum Ecclesiam primitivam falsis Evangelis sub Apostolorum nomine vulgatis inundari visam esse.

*Mid. num. 7.
Tullem. Dupin.
Alexand.*

Quod si mendacii & calumiae vis, sequitur Bailleras, Historiae Jesu Christi insidiari non est verita; qui putabitur incredibile, eandem Beatæ Virginis, Apostolorum, Martyrum, aliorumque Sanctorum Historiis minime pepercisse? Priorum seculorum calumniatores nonnulla puerilibus fabulis eodem modo scatentia volumina in lucem protulerunt de Sanctissimæ Virginis nativitate, genere, infantia, actis, postremis annis, & obitu, necnon falsas innumeras Apostolorum Historias confinxerunt. Neque tamen quis cogitet, Hæreticos tantum hujusmodi falsitatis reos esse potuisse: quandoquidem Catholici interdum pravo Religionis zelû ducti mendacia & somnia factis & dictis miscuerunt, quæ Homini-bus Apostolicis tribuebant.

Mid. n. 4.

Mid. n. 7.

Vera & falsa præsertim Martyrum Acta copiose in Ecclesia multiplicata sunt, donec immanis Diocletiani persecutio furere cepit. Tunc etenim ex Principis hujus Edicto sub anno 303., quo Biblia Sacra & cætera Religionis nostræ monumenta sanxit, ut igne absumerentur, ipsa quoque ferme omnia eandem fortunam subierunt. Certum nihilominus est Eusebium Cæsareensem, reddita sub Constantino Magno Ecclesiæ pace, justum volumen germanorum Actorum veterum Martyrum consecisse, quotquot ipsius diligentiam non fugerunt; sive quia illustris Martyris S. Pamphili Cæsareæ in Palestina Præbyteri industria aliorum factum evaserint, qui magnum eorum numerum colligere studuit; sive quod illa ex Bibliotheca S. Alexandri Hierosolymitani Historicus iste depromserit. Hujus tamen Operis, quod frustra D. Gregorius Magnus Romæ, Alexandria, & alibi perquiri mandavit, nonnisi compendium aliquod ad hanc diem superest. Et vero alium Historiæ Martyrum librum posteritati tradidit Eusebius; hic autem eorum tantum Gesta complectitur, qui illius temporibus vitam in Palestina profuderunt, ab eo descripta ex iis, quæ cum aspectu perceperat, tum fando audierat.

*Mid. n. 8.
Fleury Hist. Eccl.
des. tom. 13. in
Pref. Gall.*

Ecclesiæ quoque peculiare in vestigio Eusebii insistentes, ut suorum Martyrum Acta redimerent, contenderunt: paucissima tamen istorum vel ex furore persequentium Paganorum, vel ex posterioribus Barbarum incursionibus & cadibus elapsa sunt.

Mid. num. 9.

Deinde studio eo contulerunt, ut Martyrum Acta, quæ interciderant, restituerent. Levis tamen negotii opus non fuit, vera & germana reficere eorum loco, quæ deperdita fuerant; cum in rem tantam nullum aliud præter vivorum memoriam & vulgi Traditiones suppetere adjuvmentum. Non modo autem capite isto falsa Martyrum Acta pro legiti-mis

his substituta sunt; verum Ecclesiæ quoque calamitate factum est, ut ipsa certa & enucleata adulterarentur, adscito illa poliendi titulo, & supplendi quæcumque in iis desiderari existimabant.

Plurimi fabularum & prodigiorum amantiores, quam veritatis, de temporum & locorum Epochis observandis minus solliciti fuerunt; quod necessum fuisset, ut ipsorum consilia verosimilia redderentur. Anonymis Sanctis nomina designarunt, novas ut gererent personas fecerunt, insignes crudelitatis sive artificii notas in Iudiciis machinati sunt, Dialogos & sermones sæpe minus conclusos, Visa & Mira quamplurima, aut similes inusitatos eventus incerto populorum ore vulgatos, & Sanctis Martyribus pene inutiles, excogitarunt.

*Flourius ibid.
Dupin, Eubout.
T. 4. in pref.
Baill. ibidem.*

Secundum hæc, addit Bailletus, qui Martyrum Acta colligenda suscepunt, ob intelligentiæ & accuratæ Critices vitium, minori defectu habito, tanto munere perfuncti sunt. Sanctus Gregorius Turonensis; editis libris de Gloria Martyrum & Confessorum, in quibus eorum Acta omnibus nota esse pro certo ponit, omnem curam suam recensendis miraculis, quæ omissa fuerant, definivit. Sanctus Ceraunius, qui sæculo septimo ineunte vivebat, nullum lapidem non movit, ut Actorum per multas Galliarum Ecclesias dispersorum exempla nonnulla exararentur: verum ii, quos ad id operis adhibuit, non eadem, ac ipse, integritate spectabiles erant. Sanctus Prixius, qui anno post D. Ceraunium quinquagesimo floruit, Actorum antiquorum collectione contentus non erat; sed non semel in novorum lucubratione exercebatur. Quod attinet ad Sanctum Aldhelmum, qui anno circiter 709 diem obiit, ex quadam ab illo confecta Actorum nonnullorum Martyrum Epitome perspicuum illico fit, commentitia Sanctorum Monumenta a remotioribus Asiæ Provinciis in Angliam usque trajecta fuisse. Nono sæculo Anastasius Bibliothecarius, eique benevolentia conjunctus Joannes Diaconus Romæ in congerendis Martyrum Actis elaborarunt, ipsis tamen improspere consilium cessit, & universe adeo corrupta erant Historiæ Sanctorum Monumenta; ut cum aliunde a pravo sæculi illius ingenio setueri non possent, singulare aliquod veritati subsidium comparandi facultas ipsis ademta est.

Baill. ibid. m. 109.

Sæculum hoc gloriari utique poterat, in sui decursa impudentem Historias Sanctorum violandi & fingendi licentiam ad eam crevisse magnitudinem, ut nihil posset esse supra: ex quo usus invaluerat eorum corpora cruendi, in membra dividendi, vel amplioris honoris causa hæc illucque deportandi. *

*Baill. m. 110.
Flourius ibid.*

* Hæc omnia in more posita erant [quæ infinita ferme exempla in Historia Ecclesiastica occurrunt; immo

Uti-

Baill. l. 6. c. 17.
Floury. ibid.

Utinam pro re veritatis & dignitate Ecclesiæ factum esset, ut Monachorum studium, in quorum custodiam plurima Sanctorum Corpora tradita erant, quique ferme uni tunc temporis litterarum laude florebant, fines sibi præscripserint in exarandis Sanctorum Actis sive genuinis sive spuris, quæ apud eos extabant; quin discrimen subirent nova eundem pro iis, quorum non legebantur, & quorum frequenter nullam perceperant antea notitiam. * Hinc querelas illorum manasse crediderim, qui Monachos insimulant, veluti quamplurimum fallaciarum, atque errorum in hujusmodi narrationibus subreptotum reos. ** Protestantes autem in Monachos immisericordes propterea illos fraudibus constare totos prædicarunt, *** non reputantes in hujus rei crimen vo-

lurpata passim fuerant sæculis IV. & V. Nemo ignorat, quæ de Capitis Sancti Joannis Baptistæ translatione feruntur, ejusque Reliquias in varias regiones delatas fuisse. Tillemont. t. 1. art. 8. 9. & 10. in D. Joann. Bapt. Non modo SS. Lucæ & Timothei corpora Constantinopolim an. 356. translata sunt, sed eorum partes alio circumvectæ. Pauli Carm. 26. Hieron. in Chron. & de Viri Illust. Anastasius Imperator, referente Theodoro Lectore, (l. 2. H. B.) cum Daras Mesopotamiæ Urbem ædificasset, in ea S. Bartholomæi Apostoli reliquias locari fecit. Meminit Theodoretus Translationis Reliquiarum Sancti Joannis Crysothomi an. 438. H. B. Eccl. l. 5. c. 36. Duo memoria digna eo tempore acciderunt, quo S. Saturnini Tolosani corpus jussu Sancti Exuperii ad Ecclesiam ejus nomini per Sylvium extructam traductum est. Ruin. Aët. silest. pag. 113. Primum nimirum, quod Sanctus Exuperius reverentiæ causa in novam Ecclesiam Corpus inferre non audens in somnis administrus est: nullam fieri vel diminutionem cinerum, vel commotionem membrorum Spiritibus injuriam. Ibid. Secundum est ex eisdem Actis excerptum, hanc Translationem Exuperium fecisse Imperatorum permisso: cautum enim erat Romanorum Imperatorum lege, ne quis, iustis funeris solutis, Mortuorum corpora attingeret. Videtur Decretum hoc per id temporis recentissime rogatum; si modo idem sit, ac Theodosii Magni Edictum in Cod. Theod. lib. ult. no viol. sepult.) in rem hanc latum, quod nominatim

Martyrum corpora complectitur. Porro Lex ista non magnopere observata est, quod constat quinto & sexto Sæculo multa Sanctorum Corpora e terræ visceribus effossa, in membra discerpta, atque in varias regiones translata fuisse.

* Merito conqueritur Melchior Canus cum iis, qui criminantur Monachos, turpis quælibet nomine fabulas concinnasse. In Monachorum, ait, imperitiis insultare, quasi fabulas hujusmodi ventris causa rudi vulgo inferrant & intrudant: hæc non puto equidem hominis ingenui esse, qui ad bonitatem fuerit a natura composuit; nedum ejus, quem Christus simplicem sicut Columbam ad legem Evangelii formaverit. De Loc. Theol. l. 11. c. 5. in resp. ad 13. arg.

** Launojus, Naudæus, Contringius, alique, ut Monachos tanti flagitii convincerent, viginti exempla congesserunt: accusationes tamen dissipavit eruditissimus Mabillonius, & argumentorum levitatem ostendit. Intererat quidem, nisi fallor, Bailleti, ubi de hujusmodi culpis cum Monachis expostulat, boni nominis sponsores appellare; alioquin in eum urgeret Mabillonii responsio: Adeo ne absque ullo veterum testimonio id in prius Ordinis Monastici probum affirmare licet? Na illa tam atrox accusatio non caret præcipiti censura. Mabill. de re Diplom. l. 3. c. 3. pag. 226. Item l. 1. c. 6. pag. 24.

*** Si Bailletum non piguisset, quædam sigillatim enumerare capita, quæ a Monachis violata esse, ut refert, obiciunt Hæretici, non multi fuisset

candos esse Hæreticos eorum decessores; Monachos vero in eo peccasse tantum, quod non exorto adhuc Critices splendore, fatali necessitate cogereur mendacia sequi exemplaria, cum eos lateret, qua via declinanda essent. *

Opinatur præterea idem Autor superius allatus, fingendi artem tantum habitam, & magno usui visam sæculis illis fuisse; ut operæ pretium ducerent ad illam comparandam aliquam rationem inire. Qua de re præcepta quædam tradidit Metaphrastes; tum inde ad Græcorum Imperii occasum complures Sanctorum Historici hujus laudis palmam præripere conati sunt, & satis apte Metaphrastis ingenium & scribendi rationem expresserunt.

Nihilo, quam Metaphrastes, præstantiores fuerunt Latini omnes a decimo sæculo deinceps; & nemo illorum extitit, qui majorem accurationem adhibuerit, aut levioribus maculis Sanctorum vitas resperferit. Gossellini Monachi, qui undecimo sæculo prodit, in Sanctorum

operis, eos de his omnibus purgare, ac Martiane non fuit de duabus illis reprehensionibus, quas in illos Simonius intentavit, atque de tertia, quæ ejus personam attingit. Prima circa exemplaria versatur Canonis Hebræi, quibus ad edendam Bibliothecam divinam Sancti Hieronymi usus est Martianeus. Altera ad opus spectat Divi Augustini, cui titulus *Speculum*. Postrima tandem excutit antiquam & germanam lectionem verbi *Caron*. Exploratum est apud omnes Martianeum objecta hæc invictis rationibus diluiffe, & potissimum tertium, in medium allatis probatissimis titulis in Simonium ipsum retoruisse. *Epham. Sup. 9. Julii 1703. Martian. Suite des Entret. sur la Vérité, & la censure, de l'Ecriture. Item p. 3. pag. 41. & seq.*

* Nisi me brevis animadversionis fines cohererent, nullo ferme negotio innumeris exemplis confirmare possem, ea ipsa ætate, in qua barbaries luculentius grassabatur, non adeo Critices subditiis imparatos fuisse Monachos, ac nobis persuadere nititur Bailletus. Tria facis crunt. Ante alios nomino † Lanfrancum Monachum ex Sancti Benedicti familia, deinde Archiepiscopum Cantuariensem anno 1088. extinctum, cujus vi-

† *Cave Hist. liter. pag. 533. col. 1.*

tæ Autor editæ Parisiis anno 1648. loquitur in hæc verba: *Quia Scriptura scriptorum vitio erat nimium corrupta, omnes tam Veteris, quam Novi Testamenti libros, nec non etiam Scripta Sanctorum Patrum secundum Orthodoxam fidem studuit corrigere.* Accedit Secundo loco Sanctus Stephanus Tertius Abbas Cisterciensis, qui ut Sacra Biblia castigarentur, curavit, quorum Autographum exemplar Cistercii ad hanc diem servatur. *Tabill. de Stud. Menast. p. 1. cap. 10. pag. 58.* Idem Mabillonius in calce 1. Tomi Operum S. Bernardi Editionis anni 1690. quandam apponi voluit anno 1109. confectam censuram Scripturæ Latine ad exemplar Hebræum Cistercium Monachorum opera redactæ. Tertium tandem ab illis Cisterciensibus peto, quos veluti Criticos cum Archiepiscopus Lugdunensis consuluisse, qui Christi Domini Passionem per eos recentitam agitabat, ipsi Abbatem quemdam designarunt, ut super hac re Cluniacensem & Lugdunensem Monachorum sententiam intelligeret. Decretum hoc anno 1200. datum Mabillonius typis commisit, & Simonius in Præfatione Hist. Crit. Versionum Novi Testamenti retulit. Hæc omnia argumenta sunt, ut credamus ætatis illius Monachos Critices doctrina præstantes fuisse.

Ge-

24 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

Gesta studium non mediocriter ejus nominis famam celebravit : non est tamen cur Operum istorum pene omnium jacturam accerbius feramus. Cæsarii Cisterciensis collectio dicenda potius est coagmentatio omnium pene fabularum, quæ in vulgus quo ad aliqua Miracula Sanctis tributa suo tempore increbuerant. Pius atque ingenuus homo utique erat, verum imperitus simplex & mirum in modum credulus. Quidquid hac de re composuit Vincentius Bellovacensis, totum Helinandi Cisterciensis Chronico debet, Viri ingenio sane & doctrina præclari; nisi in sæculum incidisset Criticæ Artis luminibus minime illustratum.

et d. n. 12. &
169.

† Viri :

Mens est aliquorum, Bailleti sensa referre pergo, *Legendam Auream* celeberrimi Jacobi de Voragine Sæculi XIII. Scriptoris non potuisse nisi a ferrei oris & plumbei † cordis homine lucubri; & mutato nomine mendaciorum ferro immixtam, non autem veritatis auro contextam *Legendam* nuncupandam esse. * Cæteri item Auctores, qui in Volumen redigendis tum universæ Ecclesiæ, tum alicujus Regni aut Provinciæ, tum alicujus peculiaris Ordinis Sanctorum Historiis se dederunt; uti Petrus de Natalibus, Boninus, Mombricius, Petrus Calo, Bernardus Guidonus, Aloisius Lipomarus, Laurentius Surius, Jacobus Mosamborius, &c. in pluribus offenderunt, alii diligentie, nonnulli ingenuitatis, quidam fidelitatis, multi politici & limati iudicii vitio, omnes certe germanarum Criticæ, quibus destituebantur, regularum impedimento.

Ecce itaque, si fides Bailleto est, quam magna & sane mira in conversione rerum & perturbatione versatur Historia Sanctorum. Immane mehercule Ecclesiæ fatum, ut nullum tot antea actis sæculis Historicum procreaverit, qui super hac re nisi laudabile aliquid, tolerandum saltem posteritati committere posset! Quibus positis extra controversiam est Criticæ facultatis necessitas. Ipsi etenim claritate offusæ præteritis ætatibus tenebræ dispelli possunt, & nitidus veritatis aperiri dies, quam nimium simplices, minus synceri, aut illustres homines servitutis iugo hæctenus oppresserunt. Hujus unius ope nobis ipsi blandimur fieri posse, ut rerum fontes hauriamus, ad autographa exemplaria Actorum Martyrum & Historiæ Sanctorum confugiamus, quæcumque in *Legendaris* istis vitiosa sunt, restituamus, eorumque opera expurgemus a fabulis & popularibus traditionibus, quibus turpiter deformata apud Literatos Viros despicantur habentur, Fidelium pietati non admodum pro-

Tillem.
Fleury.

* Animadvertit Tillemontius T. 2. p. 517. col. 2. Claudium Despancium Facultatis Parisiensis suffragio damnatum fuisse, quod adversus *Legen-*

dam Auream concionem habuerit : addit vero Thuanus, eundem hoc capite Romanam Purpuram, ipsi jamdiu præstitutam, non obtinuisse.

sunt :

sunt, atque ab Hæreticis risu & cachinis excipiuntur. Hæc una tandem, concludit Bailletus, instrui & parari Ecclesiæ potest Vitæ Sanctorum Collectio ita partibus suis absoluta, ut liberum est post innumeras pene vicissitudines, quibus per tot infidas manus traducta obnoxia fuit.

Habetis, ut opinor, quæ eruditus Autor noster, a quo omnia ferme hæcenus dicta mutuavi, his conceptis verbis nobis polliceri videtur.

„ Hujus negotii exitus in perditis ac desperatis habendus nequaquam est, *Dys. n. 66.*
 „ ex quo Critice una cum veritatis notitia lectissimam quoque studio.
 „ rum rationem revocavit ..... Tametsi paucissima in rem hanc Chri-
 „ stianæ antiquitatis probata monumenta nobis supersint, compertum
 „ erit, ea nihilominus solatio & eruditioni nostræ satis futura; si modo
 „ iuxta Criticæ disciplinæ regulas illi uti novcrimus. Quapropter summa
 „ muneris nostri in eo consistit, ut tot laboriosorum hominum, & il-
 „ lustrum Criticorum Institutionibus proficiamus, & libertatem ipsorum
 „ industria nobis recuperatam in optimos usus convertamus, quos cer-
 „ te quidem Divini Numinis providentia excitatos crediderim ad redi-
 „ mendam e servitute indoctorum hominum veritatem.

§. III.

*Historia Ecclesiastica implicata adeo, & involuta erat ante præteritum
 sæculum; ut extricari & restitui nullo modo posset sine
 Critices adiumento.*

Critices lumina æque item necessario ad Historiam Ecclesiasticam exquisitè & accurate texendam desiderari videntur: sive confusio- nem, qua præteritis temporibus permiscebatur, attendas; sive originem persequaris, unde rerum gestarum cognitio deducenda est, ne fallamur; sive demum difficultates spectes, quæ ex proposita materia suboriri so- lent. Ejus pariter consulto haud intercedente, non video qua ratione emergere quis posset ex omnibus, quæ passim occurrunt, intricatissimis quæstionibus, quæque partim ob nativam obscuritatem hujusmodi sunt; partim propter nonnullas præoccupatas opiniones, atque aliquorum negotiis accommodatas, qui detestabile piaculum, & fugiendas novitates proclamant, de quibusdam factis summa licet cum verecundia atque ob- servantia dubitare.

Ita se habebat elapso sæculo Historia Ecclesiastica, ut monet Sapien- *Hist. Eccl. t. 1. in*
 tissimus Godavius, qui illius hanc nobis speciem ob oculos ponit. Ad *Evangel. Gall.*
 Historiam trium præsertim priorum sæculorum, quæ inter puriora col-
 locanda sunt, nullum habemus, qui tutum se nobis ducem præbeat, &
 a quo scitu omnino necessaria cognoscamus, Evangelistæ siquidem pau-

ca tantum Divini Verbi gesta memorant. S. Lucas in Actis Apostolicis meminit duntaxat Sanctorum Petri & Pauli, neque tamen omnia ab ipsis parrata describit. Porro hæc novisse opus esset ad multa Ecclesiasticæ Historiæ capita constituenda.

Historicos Sacros egregio in rem hanc studio consecuti sunt Eusebius, Rufinus, Socrates, Sozomenus, Theodoretus, aliique: pudet enim istorum numero accensere tot antiquiores libros nonnisi putidis fabulis & apocryphis narrationibus confarctos, quos protulit sive impietas aut stupiditas priscorum Hæreticorum, sive quorundam Christianorum perversa sollicitudo.

*Edam. ibidem.
Baron. t. 3, in
Præfatio.*

Majori cum dignitate excipienda est Eusebii Historia, sine cujus luce in summa rerum Ecclesiasticarum ignoratione versæremur. * Dissimulandum tamen est cum quoque aliquando de re Historica falsitatis argui; atque tum in Chronico, ** tum in Historia, tum denique in Voluminibus de Constantini Vita fide non semel nuxasse; aliquibus locis nimium in Arrianos favorem redolere; Constantinum interdum palpare, & semetipsum magnifice jactare. Accusari ibidem solet, quod parum conclusæ loquatur, rerum gestarum tempora minus sedule distinguat, & non semper ad accuratam Criticam exigat cum ea, quæ suo, tum quæ aliorum testimonio producit. ***

*Dupin. t. 3, p. 1.
p. 450.*

Duo Rufini de Historia Ecclesiastica libri, quos Eusebii interpretationi adjecit, & in quibus Ecclesiæ Historiam usque ad Theodosii Imperatoris obitum exequitur, satis eleganter conscripti sunt, non autem pluribus culpis vacant. ****

* Complectitur Eusebii Historia quidquid melioris notæ tria priora sæcula protulerunt. In ea legere est primas Ecclesiæ constitutas sedes, & Episcoporum in eis suffectorum ordinem, celebriorum imaginem hominum adumbratam, qui vel sapientiæ laude claruerunt, vel impietatis fama laborarunt, Tyrannorum persecutiones, Martyrum certamina, & victorias, quas de infidelitate atque erroribus reportarunt.

** Josephus Scaliger supina multa Chronologiæ menda Eusebio exprobat. De emend. temporum in Proleg. Item l. 6. pag. 516. & seq.

*** Licet in Eusebio ab Arrianismi nota, atque a nonnullis aliis accusationibus vindicando operam omnem impenderit Cousin, diffiteri tamen non potuit, eum errasse, cum Africani ductus autoritate Herodem obfcuris natalibus ortum fuisse narrat, ubi ex Hegesippo Sanctum Ja-

cobum Hierosolymorum Episcopum e Templi pinna præcipitem adum testatur, & Herodem juniorem Vienne in exilium pulsum: quod Cypriano attribuat, eum primo de Hæreticis iterum baptizandis sententiam propugnasse; revera namque id in consuetudinem venerat apud Africanos, & Cappadoces; immo ante Sanctum Cyprianum Concilii Cartaginensis per Agrippinum coacti decreto sancitum erat: quod demum Novatus a Novatiano non distinguat, &c.

**** Initioquidem Socrates Rufini fidei se committens duos priores Historiæ suæ libros composuerat. Cum autem in evolendis S. Athanasii operibus deprehendisset, Historum hunc fugisse, quod Sanctus Pater Treviros exulaverit, præcipua tantæ persecutionis adiuncta omisisse, atque in illius Sancti gestis describendis temporum ordinem invertisse, eosdem duos priores libros denuo lucubravit.

Ne.

Nemo Historiam ornatius aut sapientius contraxit Sulpicio Severo, qui merito Sallustius Ecclesiæ nuncupari potest. Conveniat id tamen necesse est, cum nimium, quam par erat, res in angustum redegit; ipsius Chronologiam neque satis accuratam esse, neque tutam; in lapsus complures adversus Ecclesiæ Historiam incidisse, illum Miraculis fidem plus æquo adjungere, atque innumera veterum deliramenta confirmare.

Dupin. ibid. p. 400. Gal. Alex. Hist. p. 1. Dissert. 15. in respons. ad 2 argum. Godefrid. abt. supra.

Quamvis acri adco judicio & accuratione in scribendo usus sit Socrates, ut operosum esset, majori diligentia conatu Historiam consicere; nihil certe profecit cura tanta, quominus multis capitibus deciperetur, graviter interdum non laberetur, & facta veritati minime consentanea nequaquam asseveraret. Hic in Commentaria sua, quæ incipiunt anno 309, quo desinunt Eusebiana, retulit datum a Constantino Christianæ Religionis nomen; ipsius studia ad Ecclesiæ tranquillitatem conversa; tum quadrum centum quadraginta annorum spatio excitatos ab Arrianis, Novatianis, Macedonianis, Apollinaristis, aliisque Hæreticis; eorum Patrocinium a multis Principibus susceptum. Juliani Apostatæ impietatem ac crudelitatem; diversas Ecclesiæ persecutiones; multorum Conciliorum Acta, verbo dicam, quidquid contigit ab anno, quo Constantinus Imperator est renunciatus, ad illum, quo Theodosius Consulatum decima septima vice gerebat. *

Valesius, Constantinus, Dupin, Godefrid, Alexander, Ephem. Sapien- tum 13. Aprilis 1676. Gal. Baronius.

Quamquam ita in Socratis vestigiis steterit Sozomenus, ut eodem tempore Historiam suam exordiat & absolvat; non tamen ipsi superflitione tanta adhæsit, quominus eam multis eidem sive ignotis, sive memoria excisis, sive neglectis monumentis locupletaret. Hic in eisdem pene scopulos, atque Socrates, immo in asperiores etiam aliquando impiegit; ut affirmare quis possit, Historicum istum cum Socratem sequendo, tum deserendo, non semel a veritatis semita declinasse. **

* Socrates Maximianum a Maximo non interfecit; Nicenam Synodum damnasse perhibet quinque Episcopos negantes doctrinam a Patribus traditam, & *Consubstantialis* vocem approbare; est Epistola Concilii aperte nunciet, neminem præter Theonam, & secundum subscribere renuisse: immo addit ob id a Constantino exilio multatos fuisse. Tres Sirmienfes formulas eidem Concilio tribuit, quæ a tribus confectæ fuerunt. Prodiit memoria Valentinianum Imperatorem Justinam Justi filiam in uxorem duxisse, quin Severæ nuncium remitteret; & ne impudicitia notam subiret, lege publica potesta-

tem fecisse duas simul feminas retinendi. Alibi quoque multoties filitur Socrates; & præsertim rudi adeo Novatianorum Schismatis notione imbutus apparet; ut, quemadmodum Autores superius citati animadvertunt, nullus ferme reliquus locus sit ea tuendi, quæ super hac re litteris mandavit.

** Manifeste capitur Sozomenus affirmans, Iulium Pontificem, cum pro summa senectute Niceno Concilio interesse nequiverit, Vitonum & Vincentium illum ablegasse: certo enim certius est Concilium hoc, regnante Sylvestro celebratum fuisse. Pariter Gregorii in Patriarcham Alexandri-

Dupin. t. 3. p. 2.
pag. 221.

Invicem digladiantur Sapientes, quo nimirum anno ad Historiam suam aggressus sit Theodoretus, simul etiam quo ipsi fastigium imposuerit.

* Supplementi ejusdem speciem habet ista ad Socratis & Sozomeni Historiam: Athanasii gesta clarius digessit; plurima ad Ecclesiam Orientalem spectantia facta ab Autoribus illis prætermissa & tenebris, in quibus perpetuo jaeuissent, memoriz tradidit; saluberrimo labore archetypa nonnulla, uti Synodorum, Imperatorum, Episcoporum, &c. Epistolas collegit, atque in Historiz suæ censum transtulit; denique amborum illorum errata non pauca emendavit. Nihilominus, diligentissimus licet Scriptor videatur, falsa multa ipse quoque narravit, quo-

Dupin. t. 3. p. 2.
pag. 222.

rum præcipua enumerat Dupinus.

Evagrius nomine *Scholasticus* sex Ecclesiasticæ Historiz librorum autor est, qui initium capiunt, unde explicant Socrates, Sozomenus, & Theodoretus, † & desinunt in annum 594. Satis late patet Historia hæc & peculiaris accuracionis laudem consecuta est **: Ceterum molestis quandoque digressionibus & narrationibus extra causam sit subobscura: præterquamquod veritatem ita sectatus non est, ut aliquando in errores non raperetur, de quibus jure reprehenditur.

Sæculo XIV. ex Eusebii, Socratis, Sozomeni, Theodoreti, Evagrii,

num consecrationem cum Georgio, quem præpotentes Arriani intruserant, confundit. Julii Pontificatum vicesimum quintum producit annum, qui decimum quintum non excessit. Narrat quoque, Secundum Ptolemaidis Episcopum Niceni Concilii Canones obfignasse, repugnantibus illius Synodi litteris. Sunt qui illum deceptum putant, dum Saracenos a *Sara* nomen accepisse dicunt, quod tamen per istos non nisi a *Sarac* latine *latronibus* petendum est: populi quippe illi latrocinis & excursionibus vivebant. Nonnulla alia mendose dicta in Voisini interpretatione enumerantur. Consule hac de re, si libet, Dupinum t. 3. p. 2. pag. 189., & Ephrem. Sapientum sub t. 1. Maji 1678. Gall.

* Opineatur Pagius, se questionem hanc ex his regulis dirimere, quas ita evit in Dissertatione de Romanorum Imperatorum Decennaliis. Ecce tibi quo pacto ratiocinatur. Cum in fine Historiz suæ nos moneat Theodoretus, se 105. annorum acta descripsisse, quæ orsus est ab Arrii Hæ-

resi, & cum Theodori Mopsuesteni, tum alterius Theodori Antiocheni Episcoporum morte conclusit; indicat aperte illum operis sui initium atque exitum hujusmodi ceremoniis definivisse: quinque etenim supra centum anni duodeviginti Quinquennalium numerum expleant. Conscitur inde præterea quam certissime, illum Opus hoc ab anno 325. Constantinæ Magni Vicennalibus dicato movisse, extremas vero illi manus admovisse sub anno 430., quo Theodosius junior Mense Januarii egit Tricennalia sua; qua de re hæc silentio præteriiit Theodoretus. *Epitom. Sup. 3. Julii 1684. Gall.*

** Phoriz de Historia & stylo Evagrii judicium ita habet Cod. 29. *Stylus huic non ingratus, tametsi interdum redundare quodammodo videtur: certe in doctrina veritate ceteris Historicis accuratior est. Quæ quidem laus, subdit Cave Hist. litter. pag. 355. col. 2., esse ei non fit deneganda, siquid patet, cum in pluribus factis recensendis nimium fuisse credulum, & in fabulis præterierem.*

atque aliorum Ecclesiæ Historicorum commentariis continentem Historiam seriem concinnavit Nicephorus Callixtus: hanc autem tot tantisque incertis & fabulosis, quas veris immiscevit, narrationibus corrumpit, ut laborem suum in contemptum adduxerit; suspiciosus pene in omnibus sit, caute tantum & pedetentim cum sequi possimus, atque de Historia ista pronunciaverit Casaubonus: *Non plaris, quam folia farfarris, faciendam esse.*

Gedau. Hist. Eccl. in Pref. Gall. Caus. Hist. liter. in Appendix. 2. vol. 1.

Jam vero ad Historicos Ecclesiasticos propiores nobis descendamus. Cardinalis Baronius absolutam duodecim seculorum Historiam executus est, cujus opus immanis sine laboris, percuriosæ investigationis, & reconditæ cruditionis opus esse fatendum necessario est: * Apud Sapientes tamen cum Protestantes, tum etiam Catholicos male audit; quod supposititios, quibus usus est, libros non semper cognoverit; ** in Romana antiquitate & Chronologia *** versanda nobis non raro futurum fecerit; ut ex confusione Epochæ Dionysii Exigui eum legitimo Nativitatis Jesu Christi anno tempora usque ad Diocletianum fallaciter partitum fuisse compertum est; quod longius a proposito diverstat, atque immodice in aliqua facta propendat, quæ proinde quolibet argumentorum genere tueatur, quin litis ea, quæ controversa sunt, quæque omnibus probata distinguat.

Gedau. ibidem.

Bzovius & Spondanus ad prosequenda Baronii Annalia se contulerunt. Vapulat tamen primus, quod sui Ordinis potius, quam Ecclesiæ gesta collegerit; de secundo autem passim traditur, eum in Tornellio contrahendo, quam in Baronii Historia prosequenda feliciter fuisse.

Gedau. ibidem.

Addi possunt istis Ecclesiæ antiqui Patres, qui in consultationem vocari queunt; cum e re nata temporum suorum eventus, aut Ecclesiæ ad se spectantia negotia leviter attigerint. Immo etiam profani Autores de Vitis Imperatorum, aut de Arte Politica scribentes adjumentum

Gedau. ibidem.

* Fertur Sirmondum Annalibus parandis plurimum utilitatis Baronio attulisse: immo autumant non pauci, referente Bailletto, quidquid in opere isto ex antiquitate, ex humanis litteris, atque ex Critice sumtum est, id pene totum Sirmondo vendicandum esse. *Ind. Sup. 2. 2. p. 2. art. 512. p. 440 Gall.*

** Schellstratus in Opere, cui Titulus: *Antiquitas illustrata circa Consilia Generalia Antuerpia 1678.* sapienter animadvertit, licet Baronii Annales optime de Ecclesia meriti sint, atque ad illam magnos usus attulerint, nihilo secius post celeberrimi hujus Cardinalis interitum admodum multa vetustatis monumenta in publicum producta fuisse, quæ ipsi ignota fuerant, quæque ad elucidandas quæstiones complures ætate hac inter Litteratos excitatas magnopere conducunt. *Epist. 2. Martii 1678.*

*** Benedictionum nescio quem se factasse perhibent, quod ad duo errorum millia in Baronio notaverit: alter vero Criticus, contumeliam gravius intorquens, se in eodem sex mille insignes lapsus deprehendisse gloriatus est. *Leitio Patrum p. 2. cap. 7. p. 130.*

affert

30 ANIMADVERSIONES IN REGULAS ;

afferre possunt aliquod Ecclesiasticæ Historiæ : reputet tamen unusquisque, quam parum istis fidendum, quam aridi, quam impliciti, quanti invicem non raro pugnantes sint : illos autem in Dogmata citius, quam in Historiam curam omnem desigentes, non semper adamussim res, ut contigerant, enarrasse.

*Gedon. ibidem.
Scaliger de e-
mend. Tempo-
rum in Proleg.
Hæm.*

Chronologia, quæ inter præcipuas Historiæ Ecclesiasticæ partes recensenda est, nihilo minus spinosiores complectitur difficultates. Principes Epochæ, uti Exordii Assyriorum Imperii, Napolassar, Romæ conditæ, &c. dissimiliter ab Historicis accipiuntur; unde eorum quam longissime disunctæ Chronologiæ manarunt. Hi Abrahamum 75. Thares anno natum arbitrantur, centesimo tricesimo alii. Græci inter Arphaxad & Sale Cainan recensent, de quo apud Hebræum Codicem, & Lucam Evangelistam altum silentium est. Olympiades ipsæ, a quibus tuto gressu incedere cœpit Historia, disputationibus non vacant; & quoad illarum initium in varias sententias Autores distrahuntur. Non convenit pariter de Hebræorum annorum ratione ante diluvium; sique modo sapientes Periodum Julianam usurpant, quæ tres Solis, Lunæ, & Indictionis Romanæ Cycles constituit, id non prohibet, quominus de Julianis annis, in quos nonnulla facta ceciderunt, quæstiones moveant. Missos facio Nativitatis & mortis Jesu Christi dies, * tempus, quo Antiochenæ Ecclesiæ Petrus præfuit, ipsius Romam adventum, adjuncta mortis ejus, & id genus alia, quæ cum æque in aniepti posita sint ac Ecclesiasticæ Chronologiæ fundamenta, & cætera Historiæ capita aliquo nexu isti conjuncta, non possunt non incerta esse atque involuta.

Gedon. ibidem.

Cæterum Historici est, quin Artis suæ legi summæ & cum Religione perpetuo servandæ injuriam inferat, nimirum enunciandi veritatem, & nulli istius fraude gratificandi; triplicis tamen hominum generis rationem habere: Primo Semidoctorum nonnullorum, qui certa & ad normam exacta legere postulant, nec fallere nec falli volunt. Secundo indoctorum & levium hominum, quæ magis arident antiquæ fabulæ, quibus assueverunt, quam testatissimæ veritates, modo novitatem redolere videantur. Postremo clarissimorum Lectorum, at ultra modum superstitionum, quibus nihil potest esse satis; cum de re historica demonstrationes flagitent, atque de Problemate Geometrico. Immanes difficultates istæ Critices necessitatem evineunt ad parandam Ecclesiasticam Historiam hætenus editis accuratorem. Nisi etenim acuta polleas ingenii fa-

* Hamelius Bibliæ suæ apposuit opinionum illustriorum Chronologorum indicem, a quo nimirum mundi anno Æræ Christianæ calculus ineun-

duus sit. Enumerat hic nonaginta duas. Sententia, propius Creationi Orbis accedens, illam collocat anno 3740, longius recedens anno 6984. cul-

cultate, singulari iudicii vi præditus, secretioris eruditionis locuples sis, perfecta demum eorum omnium, quæ Critici juris sunt, intelligentia præstes; fieri nullo modo poterit, ut tot scopulos declines, tot superes difficultates, tot facta expedias, tot autores emendes, tot errores depellas, tot involuta vela pandas, tot fecernas adco intricata, ut verum a falso, sive a verosimili vix dignoscatur; tot diversa negotia in corrupte transigas, tot denique concepta præjudicia deponas.

Ne multis, ei, qui diligentem & integram Historiam instruere a-

*Leſſio Patrum
p. 2. cap. 11. p. 4.
207.*

mat, cordi sit, accerrima consideratione intimum Principum & popu-
lorum ingenium & consilia scrutari, nosse mendaciam a veritate, dispice-
re quod isti simile est ab eo, quod non item; aptum esse ad digno-
scendos effectus, qui fortuito, a natura, vel animi dispositione fluunt;
ab iis, quos prudens ratio, aut Religionis & pietatis semina pariunt;
secernere solida a futilibus, quæ usu ab iis, quæ contemplatione con-
tinentur, quæ divinando veluti & conjectura assecura sunt ab iis, quæ
auctoritate ducta, & a certæ auctoritatis monumentis deprompta. Hinc
perspicue fit, Critices lumina tot tantisque evadendis difficultatibus ef-
fic necessaria, quam quod maxime.

§. I V.

*Perturbatio, in qua versabantur Veterum Opera, nec non Dogmatica Theo-
logia, satis planum facit, quantam habeat Critice necessitatem ad
comparandam Scriptorum Ecclesiasticorum optimam Bibliothecam, & ela-
boratum Theologiæ cursum consiciendum.*

INTER Sacræ Litteraturæ studiosos non pauci extiterunt, qui de co-
gendis Autorum Ecclesiasticorum indicibus, & Bibliothecis solliciti
fuerint: * ex vetustioribus Eusebius, Sanctus Hieronymus, Gennadius
Massiliensis, Isidorus Hispalensis, Ildephonsus Toletanus, Honorius Epi-
scopus Augustodunensis, Siebertus Gemblacensis, Henricus Gandaven-
sis; ex recentioribus Sixtus Senensis, Cardinales Baronius, & Bellarmi-
nus, Possevinus, & quamplures alii cum Catholicis, tum Hæretici.

*Dupin, t. 1. in
Præf. p. 1. pag. 7.
Cave Hist. Lit.
sec. prælog. fol. 6.
p. 25.*

* Ecclesiastici Scriptores in qua-
tuor classes dividuntur. Primo loco
statuendi sunt, qui Sanctis Bibliis
elucidandis insudarunt; altero, qui
de Fidei articulis disputarunt; ter-
tio, qui cum Judæis, Paganis, atque
Hæreticis congressi sunt; ultimo
Historici Ecclesiastici, quo nomine
rite appellamus eos, qui copiose aut
summatim in Ecclesia gesta litteris

prodiderunt. Hac pariter voce illos
comprehendimus, qui Hæresum &
Hæreticorum Indicem, Martyrum,
Sanctorum, Virorumque pietate & do-
ctrina præstantium Historias divul-
garunt. Chronographorum autem vo-
cabulo accipimus tribuentes, quæ
narrant, in singulos annos, & cer-
tis quibusdam temporum Epochis af-
figentes.

Quam-

Dupin, ibidem
p. 12. & seq.

Quamvis major istorum pars sinceræ Criticæ disciplinæ, tantopere huic muneri obeundo necessariæ, regulas non jejune perspectas haberent; fas est tamen profiteri, in eis confusa adhuc multa deprehendi, multa quoque desiderari: sive quod perfectæ, ut nunc est, Criticæ acquirendæ animus non attenderint, sive quod ars illa tot instrumenta per idem-
pus alumnis suis non suppeditaret, quot recentes instruit.

Cave ibidem
ed. 2. p. 10.

Hujusmodi homines nominum similitudine, aut titulorum & materiarum consensione decepti, Autores Autoribus, atque opera operibus commutarunt: interdum aliquibus eos adjudicant Tractatus, qui ab illis longe absunt; interdum alios, ab ipsis revera partos, ipsis adjudicant: modo ut supposita quædam reiiciant scripta, licet nequaquam sint; modo ut legitima alia amplectantur, de quorum fraude constans opinio est. Specimen exhibent Scriptorum parum ipsis accommodatum, neque satis fideliter tempora designant, rerum consecutiones, atque afinitatem, funditus percipiendis Veterum Scripturis apprime necessarias. De his item queruntur Sapientes, quod operum Analysin vel aliquando negligant, vel sine delectu componant; quod sæpe fusius nonnulla persequantur, quæ satius fuisset leviter adumbrare, nonnulla e converso perquam breviter perstringant, quæ sive elegantia, sive Dogmatum, sive disciplinæ, sive rerum, sive locorum, quæ commentantur, gratia, degustanda essent. Paucis omnia. Singuli ferme Catalogi illi quoad Autorum & Operum numerum, quoad rerum discussarum ordinem, & tempora, quibus vixerunt, mutili & vitiosi dicendi sunt.

Dupin, t. 1. in
Præf.

Tot itaque tantosque lapsus a Dupino in superioribus Bibliothecarum compositoribus memoratos cum probe animadvertissent postremi Sæculi Sapientes, & quanti intercesset egregiis Autorum suorum Bibliothecis Ecclesiam augere, studio incensi sunt, & consilium inierunt, ut Critices præsidio aliquid in rem hanc perfectius, rectius, atque utilius conarentur. Revera nunquam adeo bene & feliciter, ut proxime elapso sæculo, in Scriptores præsertim Ecclesiasticos labor impensus est.

Cave, Dupin,

Inficiari itaque non possumus, Critices opus esse, ut antiquorum Autorum Bibliotheca hæcenus confectis amplior & perfectior habeatur. Quoniam si in hac acie palmam referre volenti Scriptorum, quos in manibus habet, vita conscribenda est, callenda patria, indoles atque ingenium exprimendum, detegendæ circumstantiæ, quæ ad ipsorum ætatis vel Operum Historiam referri possunt, vel illorum perspicuitati prodesse, aut scribendi rationem, occasionem, & propositum ob oculos ponere; si eidem insuper palam facere incumbit, quo tempore, & qua animi propensione ad lucubrandum accesserit unusquisque scriptor, quas Hæreses exagitaverit, quæ dogmata firmare curaverit, qua conditione fuerit: di-
ver-

versum siquidem, exempli causa, exercet stylum Episcopus ac Laicus, Africanus ac Asiaticus, vexatus homo, atque vitam tranquillam ducens: quoruscumque, amabo quisque erit, qui hæc omnia absque solertissimæ atque eruditissimæ Critices industria in clarissimam veritatis lucem præferat? *Dupin. in Pref. p. 1. pag. 18.*

Non est tamen satis tenere, quo tempore & anno Opera sua scripserit Autor: insistendum ulterius est, ut peritæ Critices subsidio eorum ordinem & consecutionem consideres, nec non Chronologiam tradas, petitam nimirum, sive ab Imperatorum annis, Consuluum nominibus, & id genus Epochis; aut a personis, quarum mentio fit, tum ab aliorum Autorum, tum etiam ab ejusdem Autoris Operibus laudatis, tum denique a conjecturis, ex Operis dictione, vel ex rebus, quæ discutiuntur, deductis. *Cave, Dupin.*

Quibus peractis, omnes adhuc numeros non habet Ecclesiastica Bibliotheca. Istorum insuper Autorum texas necesse est Operum Elenchum, qui, cum magnam & diligentem Critici sedulitatem requirat, complecti debet tum quæ ad hanc diem extant scripta, tum quæ temporum injuria interciderunt, & quorum inscriptio sola a Veteribus servata est: in eo simul enumerandi sunt Tractatus singuli, fragmenta aliquorum, quæ supersunt afferenda, & loca atque Autores, apud quos leguntur, indicanda: oportet pariter Operum existentium Synopsin adiacere; ita se gerere, ut nihil effugiat animadversione dignum de doctrina, de moribus, aut de disciplina; ex nonnullis Operibus illustriores textus, & insigniora loca decerpere, vera a mendacibus segregare, & meliores demum Editiones significare. *Dupin & Cave.*

Ceteras tamen inter Bibliothecæ Ecclesiasticæ partes ea, quæ de Scriptorum stylo ingenio & scientia decernit, intensiores acuminis acuitatis judicii & sapientiæ nervos a Critico postulat. Hoc sane est omnium confessione alex & periculi plenum munus; neque satis cavere omnia potest, qui alios, maxime vero in existimatione habitos, & non minori observantia colendos in judicium vocat. Quare absit longe a Critico pro more suo ex opinione, vel libidine, nulla adhibita regula pronunciare; sed postquam Autorem aliquem diligentissime eolverit, ejus opus diuturna meditatione pensaverit, atque intimos illius recessus pervaserit, justitiæ tunc prudentiæ & moderationis consulto dirigatur, ut nativam inde operum speciem assequatur & expleat. *Dupin ibidem pag. 25.*

Eadem quoque momenta habet Artis Criticæ institutio ad Scriptores Ecclesiasticos typis optimis emittendos. In rem hujusmodi profecto multum est, antiquos & incorruptos Codices præsto habere, invicem omnes expendere & conferre, errorum notas apposuisse, variasque lectiones eollegisse: verum his omnibus res adhuc confecta non est, nisi per absolutam *Cave, Dupin. Lætie Patrum. Mabillonius.*

cum Idiomatis, doctrinæ & dictionis, tum sæculi, quo floruit Autor, intelligentiam correctionem correctioni, lectionem lectioni, ubi opus fuerit, præferas. Qui namque ista funditus minime calleat, Autorem adversus mentem suam loquentem inducet, universamque illius Theologiam ab imo turbabit. Non omittas tandem ipsius textum qua Tabulis Chronologicis, qua Procemiis, qua compendiis, qua animadversionibus, &c. illustrare. Hæc autem non præstabis, nisi exquisitissima & perspicax Critice subsidio veniat: priores similiter Patrum Editiones nihil aliud esse putet, quam rudes veluti earum formas, quæ a sæculo circiter emandant, cum ad summum perfectionis fastigium evecta est Critice.

Fleurbaey Traité de l'étude de l'Écriture, Gall.

Operæ pretium non videtur esse, hic diutius immorari, & multis contendere, quantam Critice necessitatem afferat, ut Theologia humi depressa erigatur, in nova luce collocetur, atque ut perfectus Theologus effingatur. Satis sit monere, eam turpiter adeo deformatam fuisse, ut ne lineamentis quidem suis cognosceretur, antequam sibi Critices splendorem societate quadam copularet. „Scholastici, Sapientis Præfulis sensa recto, æmulandi, ne dixerim superandi D. Thomæ studio abrepti, veritates, quas elucidandas susceperunt, magis magisque implicarunt; Scripturarum, Patrum, & Conciliorum studia deiecerunt; ingenia dissiparunt, & sensim arido illo explicandi genere pietatis ardorem in hominum animis extinxerunt.”

Godeau, Hist. Ecclésiastique, Gall.

Mort. Doy. Oyar, in Præf. Epist. Pauli anno 1520.

Theologiæ Scholasticæ imaginem atris coloribus Professor quidam Lovaniensis expressit; ea saltem ratione, qua tempore suo exercebatur, quæque ab hodierna ratione non admodum differt, nisi eam recta Critice fulciat. Luisse nos operam putamus, inquit, nisi Theologos omnes volutemus, & decem annorum spatio rebus frugis omnis expertibus insudando, tempus teramus. Deinde quæstiones, quæ in Theologorum scholis habebantur, & disputandi modum his verbis describit. *Cur omnem ætatem quæstionumculis de lana caprina, & ipsam Asini umbram superantibus perdimus? Cur sophisticarum captionum nullus est neque modus neque finis; sed perpetua quædam arguendi, plicandi, & replicandi libido, & titillantis quidem, sed benè nimio constatura veritatis inanis oblectatio?*

Dupin, Traité de l'Écriture Chrétienne l. 3. c. 20. p. 178. & seq. Gall.

Quod si jacebat in squalore & sordibus Theologia, qualis dicendus erit Theologus Scholasticus, qui Historiam & Antiquitatem vix primoribus labiis degustavit, atque in Critica facultate se prodit pene hospitem & peregrinum? *Vix dimidiatum esse Theologum concesserim Ecclesiæ & litterariæ Reipublicæ prorsus inutilem, pronunciat Pater Alexander; cui consentiens Melchior Canus, rudes omnino Theologos illos esse ait, in quorum incubrationibus Historia muta est.*

Alex. Hist. Ecclesiæ, fac. 1. in Præf. Melch. Canus de l'éc. Theolog. l. 11 c. 20.

Eandem sententiam suffragio suo roborat superius a me laudatus Præful,

ful, nimirum sine factorum cognitione perniciosi erroribus obnoxium esse quemlibet. „ Est hoc quotidie in quampluribus Scholasticis comper-
 „ tum, qui ob Dogmaticæ & Historiæ ignorantem iis erroribus capti
 „ sunt; unde anam adversarij nostri attripuerunt, ut eos vel infestis,
 „ vel pravæ fidei redarguerent. „ Propterea Hæreticus quidam quatuor
 ad perfectum efformandum Theologum desiderat. 1. Cumulatissimam
 locorum Theologicorum intelligentiam. 2. Assiduum divinarum littera-
 rum studium 3. Idem quoque Patrum. 4. Historiæ scientiam. * Priora
 duo ex Sculteto absolute necessaria Theologo sunt, posteriora vero pe-
 rutilia.

*God. Hist. Eccl.
 Tomo 1. in
 Pref. Gall.*

*Abrahamus
 Scultetus de
 fructibus Pa-
 trum libellus v.
 initio.*

Ecce tibi quibus idem negotium ponderibus examinet doctus Autor. „
 „ Obversantur, inquit, oculis nostris satis manifestæ infirmitatis notæ
 „ illustrium aliquorum sæculi nostri Theologorum, quos, veraces Criti-
 „ ces regulæ latebant. Ideo eorum viam & rationem, addit, sectatus
 „ non sum, quod non admodum tuta mihi visa sit. ** Ego sane in
 „ id multum operis industriæque pono, ut nihil producā, quod opti-
 „ mis Actis non innitatur; cum Scholastica Theologia e contrario de re-
 „ bus certissimis non semel nobis inniciat dubitationem. Quandoquidem
 „ Sacrorum Religio rebus præcipue ad facta spectantibus continetur, æu-
 „ mina Theologorum istorum, antiquitatem penitus ignorantium, facta
 „ ista e tenebris eruere nequeunt; immo nihil efficiunt aliud, nisi ut
 „ ingenia involvant, & perversa doceant objecta adversus Religionis
 „ mysteria componere. Ex quibus conficit Pater Lamyus fore, ut Fi-
 „ deli Dogmata, Scripturarum scientia, & Traditionis doctrina splendi-
 „ dius niterent; si Theologi omnes Critices præceptis obtemperarent. „

*Simon. Hist.
 Crit. Novi Te-
 stam. Pref. Gall.*

*P. Lamy. Risp.
 ad Epistolam
 Tillet. art. 7.
 Gall.*

* *Eum scripsi Veterum & Sæcularium in
 docendo, & confirmando copiosum,
 in refutando argutum,
 in explicando interpretandoque
 promptum, Historiam denique in illu-
 strando admirabilem efficiens.* Abra-
 ham. Scultetus ibidem.

** *Meminerit Lector, ait Hæ-
 reticus quidam, Simonium suo ip-
 sius testimonio Criticum agere,
 non Theologum. . . . Quid quod,*

*si non nemo secum reputet, fide-
 lem Scripturarum Interpretem,
 ut de illis intime sententiam fe-
 rat, non modo exquisita Criti-
 ce, sed sana etiam Theologia im-
 bui oportere; atque alterutram ab
 alia divulsam magnis aberrationi-
 bus subiectam esse.* Spanhemius
*in Epistola ad Amicum de Hist. Crisi-
 ca pag. 610. Gall.*

§. V.

Humana Littera & liberales Artes graviter ante postrema sacula deciderant, & nullius præter Criticem esse poterat eas restituere.

*Fleurinus tract.
de Stud. p. 10.
Gall.*

*Ducangius
Gloss. t. 1. in
Prof. Gall.*

*Fleurinus ibid.
pag. 10. Gall.*

Grammaticæ, Rethoricæ, & Philosophiæ disciplinæ a Græcis proficiscuntur; cum apud Athenienses recta eloquentiæ & bonarum artium intelligentia diutius, quam apud alios, domicilium collocaverit, quæ a Græcis tandem ad Romanos, a Romanis ad nos usque commigrarunt. Isti Græco primum sermone eruditi, rem Grammaticam illi addiderunt; deinde se ad latinam linguam expoliendam dediderunt, quæ per id temporis radices egit, tantoque splendore aucta est, & studio culta, perinde ac ceteræ humanæ litteræ, & liberales artes; ut nunquam excellentius, quam Augusto imperante, claruerint. Sed altero jam sæculo labente, ad eam de novo formam redactæ sunt Romanæ litteræ, quam a Græcia Latio importaverant; immo usque ad Caroli Magni tempora semper in deterius versæ sunt.

Immortalis hic Princeps nullum non movit lapidem, ut studia omnia pristinae dignitati restitueret: activit undique Viros doctissimos; in clarioribus Imperii sui Civitatibus Gymnasia aperuit; * hac de re complura egregie moderatus est; innumeros Codices, qui universis Provinciis suis late dispergerentur, exscribendos curavit; nihil demum ad bonarum Artium progressus intentatum reliquit. Sed concusso turbulentissima illa post homines natos tempestate Imperii statu, litteræ quoque ipsæ subito interciderunt; insuper partim ob Normannorum exdes, partim ob librorum inopiam captu difficillimæ factæ sunt. Ex eo tempore, quo Autoritas Regia vires sumebat, studia rursus excutiebantur; atque post Philippi I. Regnum anno circiter 1060. sapientia probati & spectati homines apparuerunt; non tamen politiores disciplinas magnus progressus fecisse constat: contra vero nulla unquam ætate perspicuum est latius dominatam barbariem fuisse, quam sæculis illis, quæ facultatum istarum instaurationem præcesserunt.

* Insedit aliquibus opinio, Carolum Magnum Parisiis anno 800. quandam Universitatem creasse, eoque ducebantur argumento, quod a Concilio Carisiacensi ad Oesiam fluvium anno circiter 858. celebrato *Domus Regis Schola* dicta fuit; quodque Hen-

ricus Antiodorensis in Epistola Carolo Calvo nuncupata *Palatium Scholam merito vocat*. Fleurinus autem Universitatis Parisiensis primordia vel certe ad annum circiter 1200. censet revocanda. *Tract. de Stud. pag. 51.*

Incumbebant potissimum id temporis Theologiæ, * Jurisprudentiæ, Medicinæ, & Artibus capestendis, quarum nomine Grammaticam, Humanitatem, Mathematicam, atque Philosophiam designabant. Nihil minus quam de Latinitate ipsis cura erat, plebejo dicendi & scribendi genere contentis, nitida locutionis nequaquam sollicitis. Neminem pudebat lutea identidem verba immiscere, dictionis syntaxin ex vernaculis linguis depromere; & *Rustica Romana lingua*, quo pacto ætatis illius sermonem Patres tertii Concilii Turonensis appellant, incondita & strigosa quædam erat loquendi ratio. Satis erat ipsis casus, numeros, genera, conjugationes, & præcipuas Syntaxeos leges servare, atque hoc veluti orbe universam rei Grammaticæ doctrinam concludebant.

Poeticæ sita erat in callendis Carminum Latinorum metro & Syllabarum quantitate; neque quisquam ulterius ad Operum naturam, & styli discrimen scrutandum tendebat. Innumeris quæstionibus acutis magis quam solidis Theologiam & Philosophiam onerarunt; & nemini in mentem venerat, eas aliquibus ornamentis & Orationis figuris indigere. Nullum tamen Scientiarum genus eo tempore, quo primum Universitates institutæ sunt, imperfectum magis & rude erat, ac Physicæ, ejusque tunc vocabulo comprehensa Medicina; quæ in volutandis libris, & ratiocinationibus congerendis posita, omnem experimentorum observationem negligebant.

Eandem demum indignissimam fortunam subierunt cum Linguarum, ** & Historiæ, tum Artium omnium studia, quarum sarum jactura quoque multorum, quæ jamdiu detecta fuerant, est consecuta. Unum

* Trifariam dividuntur Theologiæ genera. Primum est Patrum, qui ipsi Bibliorum fonti operam dabant, ut inde necessariam ad Christianifideles erudiendos, & Hæreticos confutandos scientiam expromerent: hic porro modus invaluit usque ad sæculum circiter VIII. Secundum a Beda, Rabano, aliisque ejusdem ætatis usurpatum fuit, qui in compendiis Patrum digerendis, necnon in Scripturarum Scholiis, & commentariis conficiendis exercebantur, quæ Theologiæ ratio scholas usque ad sæculum circiter XII. occupavit. Equidem non inficior, post VII. sæculum Tayonem Cæsariusugustanum Episcopum Theologicam exarasse *Summam* ex operibus partim S. Gregorii, partim S. Augustini coactam, atque sequenti sæculo D. Joannem Damascenum di-

stinctius aliquid in rem hanc conatum fuisse, quod sub titulo: *De Fide Orthodoxa* in publicum edidit, & quatuor voluminibus distribuit. Inventum hoc viam Scholasticis stravit ad tertium Theologiæ genus amplectendum sæculo circiter XII.

** Sæculo duntaxat incunte XIV. animadversum est, Linguarum peritiam Religionis studio necessariam esse. Huic animum advertentes Vienneſis Concilii Patres anno 1319. Decretum habuerunt de Græci, Arabi, & Hebraici Idiomatum Professoribus instituendis; quod tamen nonnisi multis post annis impletum est. Quippe Græca Lingua XV. sæculi exitu, Hebræa XVI. initio, Araba vero, elapſo tantum ævocoli coeptæ sunt. *Plenius Traſſ. de Sæculi* pag. 42: *Leſſio Patrum. Gall.*

revera Ecclesiasticum Jus adeo misere corruptum non est, & Canonum usus non obsolevit; licet morum disciplina sensim deferveret.

Quod si abjectæ ita erant Humanæ literæ & Artes, nihilo majori in pretio habiti sunt characteres ad eas scriptis mandandas accommodati; atque eo præsertim tempore dici potest, ut facile probatu est, characteres Sæculorum ingenium secutos fuisse, eoque rectius aut distortius effictos, quo Litterarum splendor vel augebatur vel minuebatur. Fertur ante Cæsarum * Principatum Romanos characteribus simplicissimos usos, & quasi uniusmodi; ab Augusto vero ad Antoninos quadratis, & peræquæ proportionis: at quacumque re cum Imperio ipso ad occasum vergente, pristinam elegantiae speciem formas quoque Romanas amisisse, ** in obliquis statim evasisse, deinde in longos apices productas esse, tandem in rudem quandam rationem deficientes, Gothicas prorsus apparuisse.

*Modillon. De re
Dignom. l. 5.*

Hanc characterum depravationem non modo alibi, sed apud Gallos etiam observare licet; neque ulla Scriptura ex prima Regum posterorum stirpe reperitur, quæ Romanis & barbaris litteris non sit permixta. Verum quidem est sub Regno Caroli Magni, & Ludovici Pii scribendi artem ita florere visam esse, ut ad Augusti ætatem maxime accesserit; sed non multo post irruit in Scriptionem secundo, æque ac in Scientias & bonas artes, excussa barbaries eo exitu, ut quinque vel sex sæculorum intervallo solæ Gothorum formæ in MSS. omnibus legerentur.

Tametsi exquisitus politiorum litterarum gustus Critices studium excitaverit; nemini tamen dubium erit, Criticeen illarum stabilitati & profectui subsidia plurima contulisse; neque ad eam assurgere potuisse, qua modo fulgent, dignitatem, nisi istius ope & auxilio. Si etenim tanto Humanæ Scientiæ & Optimæ Artes proficiebant, quanto egregia ars nostra ad summum fastigi um properabat; plane sit, ut Critice minime revocata, ejdem luto hæsisset, atque antea hærebant; immo in eo lulentius demersæ fuissent, ut multorum Sæculorum exemplo testatum erat.

* Extant Numismata sub Fabii Vitorii Consulatu excusa, ducentis quinquaginta circiter ante Augustum annis, quæ melius, quam antiquiores, insculpta sunt. *Ephem. Sup. 31. Januarii 1684.*

** Quanto magis ad extrema Imperii Tempora descendimus, tanto corruptiora apparent Numismata, & Inscriptiones. Multo pejus effor-

mata sunt, quæ Diocæsiani & Maximiani, quam quæ Antoninorum temporibus tribuuntur: pessime autem Justinis & Justinianis regnantebus incisa. Hæc omnia peripicua sunt Numismata consulenti, quæ Historiæ suæ de Litterarum Romanarum origine & instauratione P. Moulinetius affinxit.

ARTICULUS IV.

De Critices fructibus.

OPUS moverem magnitudine sua prope immensum, atque ab instituto nostro prorsus alienum, si in animo esset, singulos in Republica literaria temporibus hisce a Critice partos fructus articulatim recensere. Præcipuorum itaque meminisse sufficiat.

De Manuscriptis.

Emolumentum primum, & forte ceterorum fundamentum, quæ ab studio Critices in publicum bonum redundarunt, illud profecto est, quod ipsius lumine a diuturno pulvere & obscuritate vindicata sunt antiqua Textus cum Veteris, tum Novi Testamenti, Versionum Græcarum & Latinarum Manuscripta, quibus Religio universa, & Auctores non modo Ecclesiastici, sed profani etiam super re qualibet innituntur.

Hujus veluti præeunte face illustrata fiunt non pauca inter impressos libros, & manu exarata exemplaria discrimina: manifeste deprehenditur, exemplaria hæc non modo quo ad voces tantum, verum quo ad integras Periodos, & non exiguas partes innumeris locis interpolata fuisse: edocemur item, non semper uno antiquitatis nomine vetera recentioribus Manuscriptis esse anteferenda. Hujus artificio Sapientes nos monitos voluerunt, eas esse optimorum MSS. notas; ut scilicet vetusta sint, emendatissima, & nisi Autographa, ab Autographorum ætate saltem non admodum disjuncta: distinguenda esse characterum & eorundem MSS. structura, neque omnia formis quadratis compouli. Quanam denique ratione de Monumentorum veterum istorum ætate, qualitatibus, veritate, aut falsitate, deque variantium Lectionum antiquitate, & diversitate pronuntiandum sit.

Quæcumque redundante ab studio MSS. commoda, omnia accepta referimus Erasmo, Valesio, Cotelerio, Allatio, Holstenio, Vvestitænio, Lambecio, Huetio, Balusio; Patribus Possævino, Garnerio, Sirmondo, Labbeo, aliisque celeberrimis e Societate Jesu; Patri Combesio; Patribus item Acherio, Mabillonio, Montfauconio, Ruinartio, Martianzo, Nourryo, aliisque non paucis e Congregatione S. Mauri, qui vigilias suas in prætentandis Bibliothecis collocarunt; ut infinitum pene Monumentorum

*Critices Re-
gule de Ma-
nuscriptis.*

*Mabillon, de
Stud. Monach.
p. 2 pag. 217.*

*Sapientes, qui
in MSS. elabo-
ratur.*

nume-

numerum ad vitam veluti revocarent, quæ in pulveris gremio neglectæ erant atque sepulta.

Bibliotheca
MSS.

Eructis itaque, & publicæ utilitati commendatis tot derelictis & ignotis MSS., nonnullæ etiam istorum collectiones Bibliothecis similes congregatæ sunt; ut, re postulante, eos possent Sapientes consulere, & aliquo saltem pacto vulgare. Possesivus inter primos fuit, qui in hanc Messem falcem immitteret, appositis in fine *Apparatus Sacri* aliquibus Catalogis Græcorum MSS., quæ in Vaticana, Sforziensi, Taurinensi, Medicea, aliisque multis Bibliothecis servantur. Labbeus nobis MSS. collectionem dedit sub titulo: *Specimen novæ Bibliothecæ Manuscriptorum*, in qua Regiæ quoque Bibliothecæ MSS. numerantur. Lambecius Hamburgensis Elenchum MSS. Bibliothecæ Imperatoris Vindobonensis in octo Volumina digessit. Alexander Barvoetius Jesuita Bibliothecæ Scorialensis, Antonius Sanderus Canonicus Tornacensis Belgii, aliique plures præcipuarum Europæ Bibliothecarum Manuscriptos Codices in Indicem contraxerunt; uti apud Bailletum & Caviu videre licet.

Baill. Judæ.
Sup. t. i. part. 1.
pag. 240. &c.
Cave litter. in
Proleg. pag. 25.

De Scripturis Sanctis.

De Textu Sa-
cro, atque
Versionibus.

II. Quandoquidem Divina Biblia locupletiora & pretiosiora sunt Ecclesiæ monumenta, certum est, lumina sua nusquam utilius Criticeo intendisse; quam cum summa se contulit diligentia ad tot divini Verbi Archetypos Textus edendos; omnesque veteres Versiones non modo seorsim parandas, verum in *Polyglottis* Bibliis recipiendas, quæ ita apellatæ sunt, quod Autographos Textus, & hujus in alia Idiomata interpretationes complectantur.

Polyglotta.

Primus omnium hoc immanis revera ponderis onus, excellentiorem revera fructum, & extremum acerrimæ Criticæ conatum humeris suis sustinuit Augustinus Justinianus * Nobilis Januensis, a quo tamen Psalmos duntaxat accepimus Origenis Octaplorum instar ** per totidem columnas dispositos.

Alter est Cardinalis Ximenius, qui Editionem procuravit Complu-

* Hic Prædicatorum familiæ nomen dedit anno 1487. A Leone X. ad Nebbensem in Corsica Episcopatum assumtus, Galliam petiit tempore Francisci I. In Corsicæ Insulam remeans submersus est anno circiter 1536.

** Quamlibet paginam in octo sectiones partitus est Justinianus. In prima Textum Hebraicum locavit,

in secunda latinam istius Textus Versionem, in tertia Vulgatam, in quarta Versionem Græcam, in quinta Arabicam Interpretationem, in sexta Paraphrasin Chaldaicam Hebraicis caracteribus conscriptam, in septima Latinam istius Paraphrasæ Versionem, in postrema tandem brevissimas adnotationes Judæorum potissimum errores resedentes.

tensis Bibliæ, Hebraico textu, & Septuaginta, Chaldaicæ & Latine Versionibus constantis. Hæc primo lucem aspexit anno 1517. Aliam vero Philippi II. jussu adornatam anno 1573. Antuerpiæ Plantinus excudit. Jajus Polyglottæ suæ imprimendæ Parisiis studuit anno 1645. * Anglica in publicum prodiit aliquibus post annis, nimirum 1660. ** ; cui adicias Magnam Bibliam de la Haye V. Voluminibus in fol. comprehensam; & ejusdem aliam in undeviginti Tomos distributam sub Epigraphe *Biblia Maxima*, quam Prolegomenis, triginta pene Versionibus, nec non Nicolai de Lyra, Estii, Tirini, & Menochii commentationibus illustravit.

Missa facio tot alia Biblia vernaculis sermonibus, & præcipue Gallico nostro reddita, *** quorum utilitatem ab accuratissima Critice manasse nemo ambiget.

Fructus tamen per Criticen divinis Scripturis partes ostendunt præsertim numerus Commentariorum, Dissertationum, Animadversionum, Adnotationum, aliarumque similium numerus, quæ in universam Scri-

Biblia popularibus Linguis reddita.

Commentaria, Adnotationes, & cetera hujusmodi in Scriptura.

* Calamitas, in quam incidit egregium Opus hoc, non tollit, quominus omnibus numeris absolutum habeatur, in quo cum characterum majestate & novitate, tum singulari Vitrei sedulitate ultimos virium suarum limites attigerit Typographia.

** Non injuria de Waltonio conqueritur Jajus, quod in fronte amplæ hujus Collectionis nomen suum posuerit, ac si ipsius esset compositor: Ex *Mss. antiquis nudique conquisitis, optimisque exemplaribus impressis maxima fide collatis edidit Brianus Walton*. Inscribenda citius erat *Novus Editio Bibliorum Parisiensium*, &c. minimi etenim momenti sunt ab Anglis addita vel mutata. Nihilominus fateri necesse est, ob Sextum Volumen Anglicæ Bibliæ additum, quodque diversas Lectiones, & Criticas animadversiones cum in utroque Hebraicos textus, tum in antiquas Versiones continet, Polyglottam istam Parisiensi non parum præstare. Memoriz Trevois Martii & Aprilis 1701. pag. 175.

*** Usque ad XIII. Sæculum nemo Testamentum novum Gallice verterat. Sulceptum porro est sub Caroli V. Regno hujusmodi consilium; prima tamen Interpretatio non ma-

gnopere quesita est. Tempore autem Francisci I. Scripturæ Sanctæ Interpretationes per eos, qui *Reformatorum* Ecclesiæ sibi nomen arrogant, ad hominum existimationem dimittunt; ut Autor sit Erasmus, incredibilem Versionum Novi Testamenti numerum veniisse. Clerus Gallicanus anno 1655. ad perficiendam diligentiorum Scripturarum Conversionem Amelotium Oratorii Presbyterum designavit, cujus vestigia secuti sunt bene multi. Ephem. Sap. 26. April. 1666. Gall. P. Le Longus in Bibliotheca Sacra c. 15. narrat Guiartium de Moulins S. Petri Athenis Decanum anno 1594. Gallicæ Linguae communem fecisse Scripturam, quæ typis vulgata est anno duntaxat 1487. Extat adhuc quatuor Evangelistarum Paraphrasis per Ostridum Monachum Wisemburgensem in Alsatia prisco Gallorum Idiome condita, & Carminum legibus obstricta. Hic Rabbini Mauri Auditor Sæculo Nono vivebat; ejusque opus primo editum est 8., Basileæ, anno 1571. *Flocci Illirici* Opera, Cum vero quamplurimis maculis scateat Editio ista, emendatorem nobis spondet Dedericus de Strada, IX. Ephem. Sap. ad 3. Martii 1710, Gall.

pturam, vel peculiarem ipsius partem consecræ sunt. Immodicò au-
geret volumen, si quis hujus generis Tractationum Indicem texere vel-
let: dixisse itaque satis erit, in istarum censum venire Polyglottam an-
no 1599. eruditis Varabli explanationibus, & Lyran *Glossa* dicatam;
Glossam ordinariam Antuerpianæ Editionis anno 1617., & Duacensis
1634., complures Catenas, quas inter a Corderio compactam in infimum
locum detrudendam non esse. His adde duo non prætereunda Opera, An-
golorum cura disposita, & publici juris facta. Primum, cui nomen
impositum *Criticorum Sacrorum* ad decem non modica Volumina fol.
assurgit. Alterum *Synopsis*, sive Criticorum Epitome nuncupatum quin-
que fol. non excedit. In his studiose coærvatæ sunt Scriptorum Ani-
madversiones, qui Litteræ sensum enucleare elaborarunt; eoque sunt
artificio dispositæ, ut ad quodeumque caput, immo versiculum Vete-
ris & Novi Testamenti brevissima Scholia, Scripturæ verba, Hebrais-
mos, &c. explicantia reperiantur. Placuit ipsis duos ejusdem molis &
formæ Tomos instar veluti supplementi cujusdam ad *Critica Sacra* ad-
jungere, qui nonnulla Theologorum *Confessionis Augustanæ* Scripta * ex-
hibent, in quibus nonaginta circiter & ducentæ Criticæ Dissertationes
leguntur, complura Veteris & Novi Testamenti abstrusa loca enodan-
tes.

Bibliotheca
Bibliorum.

Si quis tamen certior esse amat singillatim, quam uberes fructus a
Critice perceperint Biblia Sacra, adeat præclarissimum P. Lelongi Con-
gregationis Oratorii Opus, cui titulus: *Bibliotheca Sacra, seu syllabus
omnium fere Sacræ Scripturæ Editionum ac Versionum*, &c. Parisiis, 1709.
2. Vol. 8. Ex hujus nimirum eruditi Viri Catalogo Editionum Textuum
Scripturæ Archetyporum, atque Versionum, quot quot in Linguas ab
Europæ incolis nunc usurpatas, & modo obsoletas effecitæ sunt; ex Au-
torum enumeratione, qui proximis præsertim sæculis *Concordias & Har-
monias Evangeliorum*, *Bibliorum Concordantias*, Variarum Lectionum col-
lectiones lucubrarunt; sive alia via de Sacris Litteris bene meriti sunt,
erit judicandi locus, Criticæ nunquam tot aliorum Studiorum, æque ac
istius commodis providisse, neque nos provisorum magis sperare potuisse.

* Hujus Operis titulus est, *Thesau-
rus Theologicæ-Philologicæ, &c. Scripto-
rum Monumentorum Trevoltienſium*
mensibus Januarii & Februarii 1701.
art. X. complura animadverſerunt in
priorem Tomum Ultrajecti eodem
anno excusum; videlicet de istarum
Dissertationum stylo, de exaggerata
plus æquo Hebraicæ Linguae necessi-
tate, de eo, quod ajunt, inter Ec-

clesiæ Patres Origenem, Epiphanium,
& Hieronymum tantummodo Scri-
pturæ intellectum assequi potuisse;
de Consilio demum, quod sibi Do-
ctores illi proposuerunt, &c. Eadem
Trevoltientia monumenta adnotatio-
nes in istius Tomi præcæmum adjece-
runt, Theologosque istos in pluribus
excessisse conclusæ redarguunt.

Quem-

Quemadmodum qui ad ceteras disciplinas capeffendas, nullis antecorpeis rudimentis, aggrediretur, idem discrimen subiret, atque ille, qui Maria trajecturus, navim nullo munitam gubernaculo conscenderet; ita hoc de divinarum Studio Litterarum sentiendum eo magis erit, quo istud aliis omnibus humanis est dignitate præstantius, utilitate salubrius, difficultate operosius. Hac sane in re graviozem Litterarum Reipublicæ operam Critice navavit; cum non modo acie sua tot ornatas Textus Sacri, & Versionum Editiones, non modo tot ad litteram aperiendam, sensusque explicandos volumina nobis suppeditavit; verum etiam rem auxit publicam copiosis Tractatibus, ad expediendam Divinæ hujus Sapientiæ viam peropportunis, quæ a Scholastica facultate per ea tempora Scholarum præpotenti Domina de gradu dejecta fuerat.

At ex quo flagrare rursus visum est Sacra Biblia investigandi desiderium: ecce præsidio Critices typis commissa *Claves, Introductiones, Prolegomena, Proœmia, Disquisitiones, Exercitationes Criticæ, Apparatus*, aliaque id genus scripta, Tyronum profectui super hac re, ut nihil magis, consentanea.

Ne morer in commemorandis Sixto Semensi, Arria Montano, Salmerrone, Serrario, Bonfrerio, Andrea Masio, Joanne Despierræo, Patre Morino, Simeone Muisio, Sancte Pagnino, Ludovico Tena, aliisque pluribus, qui propter doctissimos in rem hanc libros nomina sua celebrant; paucis ab hinc annis prodiiisse compertum habemus de eodem argumento egregia multa: uti *Demonstrationem Evangelicam Huetii*; *Simonii Historiam Criticam Veteris Testamenti*, omnesque alios ejusdem libros; *P. Fraffenii Disquisitiones Biblicas - Apparatum Lamii*; *Institutiones Biblicas Hamelii*; *Dissertationes Historicas & Criticas de Scriptura Sacra Perit-didieri*; *Dupini Prolegomena ad Vetus & Novum Testamentum*; *Bibliothecam Critices Sacræ P. Cherubini Carmelitarum Excalceati & Prolegomena*, quorum non ita pridem quintum edidit Volumen, aliaque brevi editurus est, uti fidem suam publice obligavit; *Dissertationes a Calmeto Operi suo de sensu Scripturarum litterali affixas*, quibus addas *Huxæ Novum Testamentum regulis illustratum*; *sen Canones Scripturæ Sacræ certa methodo digestos*, ad Novi Testamenti intelligentiam potissimum accommodatos. 1696. & ejusdem *Grammaticam Sacram*, sive præcepta ad percipiendum in Scripturis litteræ sensum 1707.

Protestantes quoque hujus generis Operibus insisterunt, eorumque labores magnis usibus esse possunt. Eorum quod attinet ad hæc, postrevocatam Criticen excellentiores haberi possunt *Flacius Illyricus*, *Sixtinus Amama*, *Vittaherius*, *Schikardus Hostingerius*, *Buxtorfi*, *Ludo-*

vicus Capella, Usserius, Vossii; & Cl. Waltonus, cujus ad Bibliam Prolegomena Opus sunt inter absolutiora, quæ hæc de re superfluit, merito recensendum.*

Neque vero istis tantummodo beneficiis divinorum Librorum studium foventibus per Criticem lætamur. Cum Archetypus antiqui Testamenti Textus Hebraice scriptus fuerit, Novi autem Græce, si Evangelium Matthæi, & Epistolam ad Hebræos excipias, quæ Siriaco sermone exarata ereduntur; priores denique Versiones Orientis Linguis confectæ fuerint, istas cognoscere opus erat illi, qui Scripturæ Litteram comprehendere amabat: idque eo magis, quo eum ex Hebraei & Græci corruptione coaluerint sortassus Linguae istæ, sive a populis Hebraicæ & Græcæ genti finitimis usurpatæ fuerint, non poterat non illarum cognitio ab istarum noticia pendere.

Grammaticæ
aliisque Opera
pro Linguis
sanctis.

Atqui id quoque subsidii in promptu est temporibus nostris. Cum etenim Critice politum & limatum iudicium in Litteratorum animis rursus inferuisset, Linguarum amor illico oriri cœpit, quibus comparandis ut aditus pateret, innumera ferme Opera elaboranda curavit: E. G. *Grammaticas, Thesaurus Grammatices, Rudimenta, Compendia Linguae sanctæ, Dictionaria, Lexica, Concordantias*, & similia his.

Epist. Sep. 2.
April. 1702.
Gall.

Buxtorfius Pater felicitate tanta Hebraicæ linguae dedit operam; ut quicumque post eum in eandem arenam descendit, nihil præstiterit aliud, quam ipsius librum, qui revera Thesaurus est, vel exscribere, vel contrahere. Idem Buxtorfius ejusdemque filius nonnulla ad Chaldaicam, & Syriacam Linguas documenta statuerunt: hanc vero Georgius Amira & Ludovicus de Deo ad fastigium deduxerunt. A. P. Motino Oratorii Præbytero Samariticam Grammaticam primo accepimus, a Christophoro Cellario deinceps, aliisque paucis; Arabicam ab Erpenio, Wasmuthio, Georgio Mayro, & Thoma Fourio ex Congregatione Sancti Mauri, Æthiopicam a Ludolpho; a P. Angelo Carmelita Discalceato Persicam tandem, cui anno 1684. Lexicon copulavit sub titulo *Gazophylacii Linguae Persarum*. Magno item in pretio habentur Com-

* Licet in hujus operis gloriam venerit Waltonus, ipsi tamen revera illorum compositio nullo modo tribuenda est, sed Pearsono, Castello, & nonnullis aliis eruditis Anglorum *Prolegantibus*, quos *Episcopales* vocant. Id tantum enixus est Waltonus, ut scilicet in unum redigeret, quæ a Sapientibus Anglis illis incubratæ fuerant, apponenda in limine ipsorum

Polyglottæ, sive potius Jazanæ ab his rursus impressæ. Men. Trevolr. Maii, & Aprilis 1701. pag. 174. Non desunt qui asserunt Waltonii Prolegomena plurimos Articulos a Catholicis, immo Jesuitis, excerptos compleri; atque in hæc, quamvis ne nominetur quidem, Tirini sensu de *Idionismi* Linguae Hebraicæ ad verbum translata fuisse.

pendium & Thesaurus Linguae Sanctae Sanctes Pagnini : Tractatus Contractionum Hebraicarum Joannis Buxtorfii ; ejusdem Dictionarium Hebraico-Chaldaicum , Liber de Vocalibus & Accentibus Hebraeorum , aliaque in idem argumentum ab eo vulgata Opuscula . Minoris non sunt *Lexicon Pentaglotton* , Typis Francofordienfibus 1612. , *Concordantiae* Hebraicae Buxtorfii ; Graecae Roberti Stephani ; Graecae & Latinae Novi Testamenti Genevae excusae anno 1624. : postremo Methodus addiscendi & docendi Grammaticam , aut Linguas ad Scripturam Sacram pertinentes eo pacto , ut quilibet ad Hebraicam revoce-
tur , Autore P. Thomassino . 2. Vol. & Parisiis 1690. Quae quidem omnia maximo videntur esse adjumento iis , qui Sanctisimbui Linguis amant , quae ante ameniorum Litterarum instaurationem negligebantur , & quarum exquisitum studium Critices luminibus tribuendum est .

Tametsi odiosa ostentatione jactent frequentius *Protestantes* , se hujus Litteraturae generis primos Magistros extitisse ; atque illud a Catholicis segnius praetermissum , ipsorum praesertim cura eo usque processisse , quo elatum in praefens est : nullius tamen negotii esset ostendere , hujusmodi honorem Orthodoxis legitime deferendum esse .

Cui profecto non liquet , Nicolaum de Lyra , Raymundum Martyrem , Porketum Salvagum , Paulum de Burgos , Augustinum Justinianum , aliosque Theologos ad Complutensem *Polyglottam* emendam a Ximeno Cardinali adhibitos , nec non Haeresi Lutherana antiquiores , Linguarum tamen Orientalium pericissimos fuisse ? Quem praeterit , Picum Comitrem Mirandulanum in Italia , & Joannem Capnionem , sive Reuchlinum in Germania atate praecessisse Calvinum ab Ecclesia defectionem ? Conradus certe Pellicanus Zuinglii sectator , & Sebastianus Munsterus non prius ab Haeticis Hebraicae Critices Doctores habiti sunt , quam S. Francisci familiae & Ecclesiae Romanae transfuga essent : immo ante eos non pauci ex Sancti Dominici familia in Hebraei Sermonis studio versati erant , quod ut credamus , *Pugio Fidei* Raymundi Martini firmissimo est argumento . Denique nullam *Polyglottam* reperire erit , ne illam quidem Londinensem ad Parisiensis normam exactam , praeter Waltonii Prolegomena ; de qua Catholici optime meriti non sint .

Protestantes
minime sunt
primi Linguae
Sacrae
Magistri.

Summ. in resp.
pass. ad monum.
in Theologi
Notav. c. 1. Gall.
Latine Patrum
pag. 119. Gall.

Monumenta
Trevol. Muef.
but Jan. & Feb.
1771. not. 22.
Gall.

De Conciliis.

III. Cum Conciliorum Canones tamquam firmæ ratæque Fidei & Moralis disciplinae leges semper sint habiti ; nullum majus poterant Critici homines officium Ecclesiae persolvere , quam illustri Artis suae splendore pretiosis Monumentorum istorum Collectionibus insudare , easdemque

que notationibus & animadversionibus explanare: quod sane feliciter præstiterunt; nobisque elegantes Conciliorum, Canonum Apostolicorum, Epistolarum Pontificum, Episcoporum, & Principum, ad Synodicam Historiam spectantium, Editiones compararunt, his omnibus accuratiores & ampliores, quæ cum in Ecclesia Græca, * cum Latina ** ante typorum usum congregatæ fuerant.

Conciliorum
Collectiones.

Longius abirem, quam par est, si de commemorandis singulis a Critice partis in rem Conciliorum egregiis emolumentis cogitarem. Tantum igitur dicam, Merlinum natione Gallum primam Conciliorum Editionem duobus Voluminibus *in fol.* comprehensam Parisiis anno 1524. dedisse. Crabbius Franciscanus, inventis quinquaginta plus Conciliorum MSS. aliam Merliniana ampliorem collegit, & Colonix tribus Vol *in fol.* anno 1538. vulgavit, quam deinde anno 1551. pluribus magni momenti additionibus auxit.

Surius anno 1567. 4. Vol. *in fol.* Crabbianam Collectionem multorum MSS. fide castigatam, multisque rebus ditatam Colonix recudendam curavit. Porro Veneti hanc Surii Editionem sibi in exemplar proposuerunt anno 1585. & non paucis locupletarunt. Collectio Græco-Latina Conciliorum Generalium a quibusdam Eruditis Romanis emissæ anno 1608. 4. Vol. *in fol.* quamplura Græca Monumenta tunc primum edita complectitur; & quamvis Editio hæc nova omnibus aliis retractatior habeatur; dolent tamen vehementer Critici, ipsius compositores veterum Latinarum Interpretationum ordinem & Textum pene undique subvertisse; atque eorum, a quibus peractæ fuerant, peculiars animadversiones fustulisse.

* Quatuor extant veteres Græcæ Conciliorum Collectiones. Prima lucem aspexit anno circiter 385., quam aliqui Stephano Ephesino Episcopo; alii Sabino Episcopo Hieracleensi ex Macedonianæ Sæctæ Coryphæis ascribunt; quidam vero ipsius Autorem incertum esse censent. Altera prodit hoc titulo: Codex *Canum Ecclesiæ universæ* non multo post Calcedonense Concilium anno 451. coactum. Tertia Trullensis Synodi Decreto confecta est anno 692. Quarta *Nomocanon* appellata Photium Patriarcam Constantinopolitanum Autorem præfert, ab eoque anno circiter 880. conscripta est.

** Quatuor pariter sunt præcipuæ Ecclesiæ Latine Collectiones. S. Leo

Concilii Calcedonensis ætate æqualis in animum ioduxit, ut Latinam Collectionem perficiendam curaret. Cum autem ad illam diem Nicænos tantum Canones Ecclesiæ recognoverit, Dionysius Exiguus secundæ incubuit. Terriam S. Isidoro Hispalensi acceptam referimus, qui præcipuis Africæ, Galliarum, Hispaniæ, immo Romæ in unum redactis Conciliis, ea ceteris antea editis addidit. Quarta tandem ejusdem S. Isidori, sive *Isidori Mercatoris* opus est. Non defuerunt aliæ quædam ante Typographiæ inventum Conciliorum Collectiones; uti *Ferrandi* Diaconi Carthaginensis, S. Martini Episcopi Braccarensis in Hispania, Crisostomi Episcopi Africani, &c.

De-

Decem elapsis annis, Binius ad istius Romanæ calculos revocavit Editionem illam, quæ Coloniz quinque Vol. *in fol.* per illum emanaverat. Hæc autem ob amplitudinem suam cunctis exinde aliis prælata est; & Coloniz apparuit Græcæ & Latine anno quidem 1618. in novem, anno vero 1636. in decem Tomos *fol.* distributa. Cæterum Luparensis Editio Voluminum multitudine ad tricesimum septimum crevit numerum; quique illi navarunt operam, a Bini typō non recedentes, ab eo nihilominus non paucos naves detraxerunt. Hujus Editionis excellentia non obfuit quominus in Litteratorum manibus Biniensis versaretur, quo factum est, ut exemplaribus pene omnibus brevi absumtis, novam Conciliorum Collectionem suscepit Labbeus. Antequam decederet anno nempe incunte 1667. octo priores Tomos publica luce donaverat; in ejus laborem susceptus Cossartius immane opus duodeviginti voluminibus *in fol.* constans, si Jacobatii Tractatus decimum Octavum implentes comprehendas, anno 1672. ad umbilicum perduxit.

Novam Conciliorum Collectionem in animum induxerat Baluzius, cui muneri perficiendo plurima seposita habebat monumenta, partim decessoribus suis omnino ignota, partim ad illam diem nunquam edita, partim etiam aliis Collectionibus non inserta. Primum hujus Operis Tomum dedit anno 1683. nuncupatum: *Nova Collectio Conciliorum*. In præsentiarum autem novissima alia ab Harduino elaborata, & scholiis insignita sub prælo est Luparensi, & processit longius.

Abs re non est mentionem facere Collectionis Conciliorum Generalium a P. Lupo, appositis adnotationibus, in quinque Tomos tributa; & primum Lovanii anno 1665., deinde Bruxellis anno 1673. editæ; Conciliorum Hispaniæ a Garfia animadversionibus insignitæ unius vol. ambitu *in fol.* anno 1593., Conciliorum Galliæ a Patre Sirmondo elaboratæ anno 1629. tribus vol. *in fol.*, atque aliarum Multarum Nationum, nec non Provinciarum, quarum synodos eruditi Viri coegerunt. Nos manet itaque unum aut alterum verbum subiicere de Criticorum studiis in Apostolorum Canones, & Pontificum *Decretalia* collatis.

Anno 1550. formæ Parisienses unico Vol. in 4. Græcam Canonum Apostolicorum Collectionem protulerunt; anno vero 1618. iidem Canones a Joanne Zonara illustrati alio volumine *in fol.* prodierunt. Extant elegans Dissertatio *Vossii* tribus Symbolis. *Amstelodami* 1642. & 1662. in 4. *Usserii* Diatriba de *Romanæ Ecclesiæ Symbolo Apostolico veteri, aliisque Fidei formulis*. Londini 1647. & Oxoniæ 1660. in 4. Gillesii Stanchii *Historia Symboli Apostolorum Wirtembergæ* 1668. in 4. *Collectio Decretalium Pontificum*. Romæ 3. Vol. anno 1591. *Collectio* tandem Antonii Augustini in duos majoris molis Tomos par-

Canones Apostolorum.

partita, & in sese continens Apostolorum Canones. Concilia Generalia Ecclesiæ Græcæ probata, cum Scholiis Balzamoni, Zonara, & Aristemi; Epistolas Canonicas Patrum Græcorum, & Collectionem Blastarensensem, adjectis universo huic operi egregiis Beveregii observationibus.

De Autoribus Ecclesiasticis.

IV. Si nobis licet in hoc gloriamur, quod ætate nostra omnia ferme Autorum Ecclesiasticorum Opera possideamus, tot accuratis nitidisque typis vulgata; atque a tot mendis, * quæ Librariorum olim insectia, aut oſcitantia, & Hæreticorum fraude contraxerant, purgata: si tot exquisitæ Critices regulæ constitutæ sunt ad vera, & falsa ipsorum scripta secernenda: si soletter atque prudenter discursum est de Scripturarum stylo, doctrina, & citationibus; de Materiei propositæ tractatione; de temporum, locorum, personarum, negotiorum & peculiarium factorum adjunctis: Si Opera a nonnullis Autoribus subrepta, & alienis supposita deprehendimus, eaque legitimis Dominis reddidimus: si postremo præcipuorum Scriptorum Ecclesiasticorum monimenta eruditissimis animadversionibus, Proemiis, declarationibus, & Dissertationibus ditata legimus, atque Græcorum Patrum in Latinam, Græcorum & Latinorum in Gallicam Linguam versâ: hoc totum quantum est commodi Criticæ posteriorum Sæculorum facultati debemus.

Ediciones
Græcorum Pa-
trum.

Rem porro ita se habere luculentissime confirmant Editio Epistolarum Divi Ignatii ab Usserio & Vossio confecta; earundem Epistolarum defensio a Pearson suscepta; Collectio Græco-Latina Patrum Priorum Sæculorum a Cottelerio instructa; Commentaria Origenis ab Huetio, Historia Eusebii, Socratis, Sozomeni, Theodoret, Theodori Lectoris, Philostorgii, & Evagrii, nec non Eusebii Libri de Præparatione & Demonstratione Evangelica a Valesio in lucemeducti; Chronica Scaligeri; Epiphanius, Cyrillus Hierosolymitanus, & Synesius Petavii; S. Ioannes Crysoſthomus Frontoni Ducis, & Savilii; *Palladius* de Vita S. Joannis Crysoſthomi Bigotii; S. Dionysius nomine *Areopagita* Corderii e Societate Jesu; Theodoretus Sirmondi, & Garnerii supplementum; Sanctus Maximus Combefisii; S. Joannes Damascenus a P. Le-Quieno Dominicano recens emissus; Eustachius Græco-Latinus Allatii; & S. Ephrem pariter

* Decus amplissimum Erasmo est quod omnium primus periculum fecerit, Patrum Ecclesiasticorum Opera Critices lance suspendendi, atque ab eorum exemplaribus infinitas maculas abstergendi, Baill. Judic, Sap. c. 2, p. 2,

art. 3. pag. 130. Autor Lectionis Patrum multis esse argumenta ait, cur fidem nostram derogemus Erasmi Editionibus, ad annum circiter 1516: ineptis: conjecturæ enim suæ plus satis detulit. Parte 4. c. 7. pag. 540.

Græ.

Græco-Latinus Gerardi Vossii. Hæ omnes tot vigiliarum & laborum impensis comparatæ Editiones, ut illustria fierent Patrum Græcorum Opera, satis superque conficiunt, id verum esse, quod a nobis superius dictum est.

Non minoribus autem beneficiorum vinculis Critice obstricti sumus, quod ad Latinos Patres attinet. Nonne per ipsam accepimus Tertullianum Regaudi & Renani; S. Cyprianum novissime Editionis Anglicanæ; S. Optatum Aubepini, & Dupini; *Commonitorium* Vincentii Lirinensis, Salvianum Massiliensem, Agobardum Lugdunensem, Cæsarium Arelatensem Baluzii; Marium Mercatorem Garnerii; S. Leonem Quesnellii; S. Fulgentium Theophili Raynaudi; Sydonium Apollinarem Savaroni, & Sirmondi; æque ac plures alios Ecclesiæ Scriptores a Cl. hoc *Jesuita* explicatos; S. Paulinum, & S. Fulgentium Chiffletii; Marculphum Bignonii doctis notationibus auctum; Petrum tandem Bleccensem Goussenvillii?

Editiones Patrum Latinorum.

In hunc censum referre possem *Penantium Fortunatum* Brovverii; S. Lidorum Hispalensem Margariti de la Bigne; Epistolas Gerberti, Papyrii Massoni; S. Anselmum P. Gerberoni, Epistolas Stephani Tornacensis, P. Molineti Canonici Regularis Sanctæ Geneviève; atque id genus opera plurima per hos vel alios Autores monumentis publicis consignata; atque ipsorum industria, eruditione & Critice in clariori luce collocata. Quandoquidem id nunquam mihi onus imposui; ut quæcumque Ecclesiasticorum Scriptorum Operibus illustrandis præstita sunt singillatim persequerer; propterea vel leviter attingo adhibitam in rem hujusmodi diligentiam a Patribus Poussinesio, & Labbeo, ab Holstenio Homburgensi, a P. Radero, a Joanne Busszo Noviomagensi ex Societate Jesu, pluribusque aliis. Prætermittendum non est quidquid Patres Benedictini ex Congregatione Santi Mauri contenderunt, ut pulcherrimis celebriorum Patrum Editionibus Ecclesiam locupletarent. Istorum assiduitate & cura in nostras manus venerunt Sancti Ireneus, Athanasius, Hilarius, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Gregorius Magnus, Gregorius Turonensis, Cassiodorus, Lanfrancus, S. Benedictus Anianensis, S. Bernardus; quin aliorum multorum calculum subducamus, quos e Bibliothecarum tenebris in lucem vocarunt hujus Congregationis Monachi.

Suo quodam jure sibi assumit Critice tot Patrum Scripta in Gallicam Linguam conversa. Circumferuntur nonnulli Tertulliani & S. Cypriani Tractatus. Alium *de Morte Persecutorum* Lactantio tributum interpretatus est Macroixius; S. Basilii Moralem doctrinam, & complura S. Joannis Crystostomi, & S. Augustini Opera Hermannus; omisitque non paucis, Hieronymi Epistolæ, Vincentii Lirinensis *Commonitorium*, Cassianus, S. Joannes Climacus, S. Gregorii Magni Dialogi & Morales Libri, nonnulla tandem D. Bernardi Opuscula Gallice reddita sunt.

Interpretationes Patrum in Gallicam Linguam.

Tom. I.

G

Non

Collectiones
Operum Za-
trum.

Non modo Autorum Ecclesiasticorum Opera seorsim impressa, verum etiam in unum Corpus redacta Critices luminibus referenda sunt. Prima quæ hac de re typis commissa Collectio est, nomen tulit *Orthodoxographie* anno 1555. Basileæ, unico Vol. in fol. quæ deinceps diversis Operibus aucta, octo Voluminibus in fol. comprehensa, & Margariti de la Bigne Doctoris Sorbonici studio Parisiis excusa anno 1576. *Bibliotheca Patrum* appellata est. Huic anno 1579. Nonum Volumen; anno vero 1610. Decimum & Undecimum adjuncta sunt. Eadem Collectio sub titulo *Magna Bibliotheca Veterum Patrum* Coloniz primum 15. Tomis anno 1622.; Parisiis deinde duodecim Tomis Græcæ & Latine promulgata est, cui trium Voluminum *Alpharium* Combesisius adjevit. Demum Compositio hæc Lugduni anno 1677. prodiiit sequenti Epigraphe: *Maxima Bibliotheca Veterum Patrum & antiquorum Scriptorum Ecclesiasticorum*, 27. Vol. in fol. Ex eo tempore P. Nicolaus Nourrius ex familia S. Benedicti Congregationis Maurinz Opus pollicitus est, ut Bibliothecæ Lugdunensi viam veluti sterneret, quod inscripsit hoc pacto: *Apparatus ad Bibliothecam Maximam Veterum Patrum, & antiquorum Scriptorum Ecclesiasticorum Lugduni editam; in quo quidquid ad eorum Scripta & doctrinam variisque scribendi & docendi modos pertinet, Dissertationibus Criticis examinatur & illustratur*. Prior tomus, in quo de Patribus duorum primorum sæculorum, atque de Universis S. Clementis Alexandrini Operibus instituitur disputatio, typis impressus est anno 1703. Hic sequentium movet expectationem, qui certe ad Ecclesiasticam doctrinam plurimas habebunt opportunitates.

Inter Collectiones similiter Operum Patrum sedem occupare possunt tredecim Volumina *Spicilegii* Cl. Patris Dacherii, *Analecæ* celeberrimi P. Mabillonii, & Docti Baluzii *Miscellaneæ*.

Bibliotheca
Autorum Ec-
clesiasticorum.

Neque vero hucusque tantum Litterariæ Reipublicæ commodis, quod attinet ad Ecclesiasticos Scriptores, consuluit Critice: excellentiorem adhuc rationem excogitavit. Si quidem cum difficile admodum factum sit, Autoris alicujus mentem probe tenere, quin intimas ejus condiciones assequaris, indolem, scribendi modum, institutum vitæ, negotia administrata, illorum temporum Historiam, germana, suspiciosa, aut falsa ejus Opera, quæ ætatem tulerint, quæ autem minime, ejus denique castigatiores Editiones: opus sane erat subsidia multa eaque gravissima comparare, quibus ad illorum cum perfectam intelligentiam semita expediretur, tum facilem exercitationem. Huic necessitati obviam ivit postremorum sæculorum docta & accurata Critice, compluribus Scriptorum Ecclesiasticorum in publicum propositis Bibliothecis, unde tot redundant emolumenta.

Indi-

Indicibus haeque hujusmodi consiliendis incubuerunt Eusebius, Hieronymus, Gennadius Massiliensis, Isidorus Hispalensis, Ildephonus Tolertanus, Sigebertus Gemblacensis, Honoratus Augustodunensis, & Henricus Gandavensis, quos collegit Aubertus Miraeus, atque Antwerpiae anno 1639. prelo dedit. Ceterum longe minoris faciendi sunt istorum labores, quam illi, quos, evecta jamdudum ad sublimiorem gradum Critica facultate, cruditi homines subierunt.

Ut Abbatis Trichemii Catalogum praeteream, Sixti Senensis *Bibliothecam Salskam*, Conradi Gesnerii *Bibliothecam & Pandectas*, nec non quidquid praestiterunt illi, qui ipsum securi sunt, quique contraxerunt: exploratum est ab ineunte saeculo elapso multas hujus generis Bibliothecas omnibus, quotquot prodierant, elaboratiores & accuratiores in vulgus emanasse. Hujus Classis sunt P. Possevinus *Bibliotheca selecta*, & *Apparatus Sacer*; Cardinalis Bellarmini Tractatus de Scriptoribus Ecclesiasticis; Index Universalis Fabiani Justiniani Januensis ex Congregatione Oratorii; Labbei Jesuitae *Dissertatio Philologica & Historica*; Sculteti in quatuor priorum saeculorum Patres Opus; Rivetii sex priorum Ecclesiae saeculorum *Critica Sacra*; Guillelmi Cave Historia Litteraria Scriptorum Ecclesiasticorum Editionis praesertim anni 1705. priori copia & correctione praestantis. Dupini tandem Bibliotheca istis omnibus, sicuti aetate posterior, ita plurimis Autoribus, ab aliis ne indicatis quidem, uberior. Aliunde tamen tum Historiae integritate, tum Scriptorum Analysis accuratior, tum Critices acumine, tum judicii soliditate, tum denique rerum amplitudine, omnium absolutissima passim exsistatur: quamvis non inficias iverim cum in hoc vastissimo decurrendo stadio aliquando temere incurrisse, aut lapsum esse, quod a Criticis non semel animadversum est.

Fieri nullo modo potest, ut quicumque Autorum sive totius Ecclesiae, sive singularis Nationis aut Ordinis Elenchos exquisitae Critices praesidio dederunt, huc traducantur. Si cui tamen placeat, ipsorum nominum cognoscere, ea in *Bibliotheca Bibliothecarum* Labbei reperire erit.

De Ephemeridum Scriptoribus.

V. Illud Operum genus, quae in manibus Litteratorum versantur sub titulo *Ephemeridum Sapientum*, *Reipublicae Litterariae*, *Bibliothecae Universalis*, *Historiae Operum Eruditorum*, *Monumentum* &c., id peculiare praeter aliis habet, quod intra Scriptorum Ecclesiasticorum fines non coercetur, sed ad excutiendos severiori Critice omnes Scientiarum, Artium, aut factorum libros late vagatur.

Tametsi immortale hoc facinus ex Nobilioribus magnæ Artis Nostræ fructibus, immo extremus revera Critices conatus sit: ejus nihilominus dignitatis gratia fateri necesse est, ipsum ad illam perficiendam plurimum consulisse. Selectæ namque Epitomæ, quas complectuntur hujusmodi Libri, saluberrima monita identidem tradita, rectæ Critices regulæ ubique asperse, graves tandem & plane docentes considerationes, quas undique redolent: hæc omnia Litterarum felicitatem in melius quotidie provehunt. Ii etenim, qui volumen aliquod publico judicio commissuri sunt; rati, quod istorum Criticorum ferula se suæque non subducent in rerum suarum perfectione sectanda nervos omnes contendunt, præclarissima accuratæ lucubrationis sibi ob oculos posita exemplaria imitari satagunt; atque Operum istorum lectione politam quandam ac limatam sentiendi vim animo informent, quæ deinceps cuilibet scribendi argumento facile accommodatur.

Tanti Operis inventor ac Princeps fuit præclarissimus Dionysius de Sallo; *cujus primam veluti adumbrationem appellatam maluit anno 1664. ^{**} *Ephemerides Sapientum*: sequentis vero anni initio ejusdem specimen obtulit, supposito Domini de Herdoville nomine; consilio ductus, ne suum præferret. Hinc ipsi causa gaudendi fuit; quod institutum suum, eodem vertente anno, compluribus Europæ partibus acceptum & usurpatum; immo opus suum in diversas Linguas conversum viderit.

Ab ipso anno primo vehementer homines de præpotenti libertate conquesti sunt, qua in cujuscunque generis libros sententia ferebatur. Hac de re propositum mutavit Abbas Galloixius, anno 1666. successor Sallii, qui ultra *Ephemeridem XIII.* non processit; adeoque deinceps Librorum synopsis persecutus est, quin aliquam ipsius censoriam notam inureret. Galloixium, anno 1674. exente, Abbas Rochensis, atque hunc pariter Præfex Cousinus excepit.

Sub initium hujus sæculi Regis Cancellarius, non minus de Scientia-

Origo *Ephemeridum Sapientum*.
Ephem. Sap. 10.
Martii 1665.

Prof. *Ephem.*
Sap. 4. Januarii
1666. Gall.

Ephemeridum Sapientum in-
Sauratio.

* Dionysius de Sallo Courteriacensis Dominus natus est Parisiis anno 1616. generosa & pervercussa Pictaviensium stirpe protectus, & inter quinque filios Jacobi de Sallo in Aula Magna † a consiliis primogenitus. Anno 1632. Parisiensis Parlamenti Consiliarius renunciatus, tamquam Legum Oraculum ab omnibus suspiciebatur. Nonnullis editis Traditionibus de Legatis, de Nominibus, de Sigillis, diem obiit Parisiis anno 1669. prope quinquagenarius.

** Inventi hujus in gloriam venit Photius, si Junckero, & Constantino Wolfio fides est. Ille opinionis suæ propugnandæ gratia latinam Dissertationem prodidit, cui titulus; *Constantinus Voellius de Photio Ephemeridum Eruditorum inventore*. Vuerzbergæ. 1689. in 4. Animadvertit tamen, neque injuria, Monumentorum Trevoltienfium Auctor, doctos Germanos istos nimium Photio concedere; cum ejus Bibliotheca ab *Ephemeridum* natura longe differat.

† An la Grand
& l'ombre.

rum

rum ac Humaniorum Litterarum profectu, quam de Regni administratione & Legum observantia sollicitus, Litteratorum hominum societatem instituit, * qui ad urgendum opus enixe contenderent. Abbas autem Bignonus ita in disciplinas omnes bene animatus, ac Cancellarius Avunculus ejus, hunc Studiosorum Conventum semel in Hebdomada domus convocare curavit; ut ante oculos suos egregium Opus crederet, & documentis suis perficeretur. Prima hujus illustris & Sapientis Societatis Ephemeris vulgata est die Lunæ Mensis Januarii 1702. Gall.

Ceterum cogitatum hoc totius Regni plausibus, atque exterorum etiam populorum suffragiis exceptum est. Nonnulli illud Latino, Italico, & Germano sermoni commune fecerunt: alii autem quidpiam simile exprimere moliti sunt. Inter eas, quæ in Sallii vestigiis insisterunt, eminent Ephemerides Anglicæ, Italicæ, Germanicæ, Batavæ, & Trevoltenses. ** Anglica constituta est anno 1665., nomenque adepta *Philosophicarum Transactionum*; eo quod nihil aliud pensi habeat præter nova Philosophicæ detecta arcana. Incepit Romana anno 1668. Abbatis Nazarii operis, & Cardinalis Maximi auspiciis. Lipsiensis jacta sunt fundamenta anno 1682. autore Sapientissimo Menchenio in eadem Academia Moralis disciplinæ Professore. Batavienfis, cui viam stravit Baylius, apparuit primo Mense Martii anni 1684. modicis voluminibus in 12. comprehensa, & inscripta: *Narrationes Reipublicæ Litterariæ*; quam a Baylio in exitu Februarii 1687. intermissam, ex ejusamicis nonnulli ad Aprilem 1689. perduxerunt. Tum vero penitus dimissa est usque ad annum 1699, quo incipiente, Bernardus rem ad manus revocavit, & in incepto stetit usque ad annum 1710.: deinceps perpetuo siluit †. Duo item apud Batavos Ephemerides editæ sunt, quo tempore cessavit Baylius. Prioris autor fuit Basnagnus, nomenque ipsi imposuit *Historia Operum Sapientium*: alterius Clericus; eodemque anno primum *Bibliotheca sua Unâ*

Ephemerides
aliorum
Nationum.

Ephem. Sup. 10.
Martii 1665.

† Scripsit
autor modestus
anno 1710.

* Præfex Cousinus, qui antehac, nemine adjuvante, tantum operis sustinuerat, omnium veluti Moderator electus est. Dupinus Theologus; Vertotius Abbas Historiæ; Andryus Medicinæ; Pouchartius Humanitatis; Rassicodius Jurisprudentiæ præfessi sunt. In præsentia autem Theologicis rebus incumbit Abbas Raguetius; Juris prudentiæ Terrassonius; Medicis vero Andryus & Burretus.

** Sexto Capite supplementi ad Introductionem de Librorum intelligentia, atque eorum omnium, quæ ad humanas Litteras spectant, Jenæ impressi, an-

no 1710. recitatur Historia Ephemeridum editarum juxta Gallicum exemplar; in qua Struvius Autor amplius triginta enumerat Gallico, Anglico, Italico, Latino, Flandrobelgico, & Germano Sermone exaratas. Verum hæc omnes diversis nomenclaturis notatæ, in ortu pene ipso interierunt, in quibus de Philosophicæ experimentis, sive de Mathematicis & Medicis Observationibus unice differebatur. Nonnullæ certis Librorum quorundam generibus se continuerunt: alix non nisi peritura quædam Adversaria collo-
gerunt.

versalis & Historia Tomum in publicum proposuit, quam initio anni 1693. quinto supra vicessimum volumine auxerat. Interjecto posthac decem annorum intervallo, rursus institit operi; atque ad hanc diem viginti Thomos in 12. *Bibliothecam Selectam* nuncupatos, in ore hominum protulit.

Trevoltientes Ephemerides, quæ simul cum sæculo nostro exortæ sunt, vocantur *Monumenta ad Historiam Scientiarum & bonarum Artium*. Iusu Ducis Cenomanensis collectæ sunt, qui ad hoc explendum consilium Patres Collegii Parisiensis e societate Jesu selegit. Sæpe mutati sunt monumentorum istorum Autores; neque quisquam fuit præter Patres Tournæinum, Germonum, & Marcharium qui assiduam huic muneri operam suam præberent. Letellierius Regis nutu a Confessionibus aliquorum annorum spacio eidem se dedit.

De Historia Ecclesiastica.

VI. Complectitur Historia Ecclesiastica, si extremos illius fines metiri velis, quidquid animadversione dignum tulerunt tempora a mundi exordio usque ad Verbi divini *Incarnationem*, & deinceps usque ad nos. In priori parte nos docet Orbis terrarum & primi Parentis creationem, istius innocentis prosperitatem, peccatoris ærumnas, ipsius Nepotes, & quæcumque ante Diluvium gesta sunt. Inde omnia haurire est, quæ filios Noe proxime attingunt, eorumque per universam terram dispersionem; Abrahami, Isaaci, & Jacobi usque ad Moysen notitiam, Judæica facta sub Josue, Judicibus, Regibus, & Prophetis, nec non gentis hujus regimen, donec *Messias* natus est.

Persequitur pars altera Jesu Christi adventum, Vitam, & Mortem propter omnium hominum salutem appetitam; Legis novæ constitutionem; Apostolorum vocatum; Fidei ubique terrarum acceptæ prædicationem; Judæos & Gentiles ad optimam frugem conversos; Ecclesias institutas; insigniora eum Græcæ tum Latine Ecclesiæ eventa; Conciliorum Acta; Pontificum & Episcoporum Vitas, qui ipsius gubernacula tractarunt, vel Illustrium Virorum, qui doctrinæ vi eam fartam etiam custodierunt; hostium, quibus exagitata est, vexationes; Martyrum Acta, qui effuso sanguine ipsius causam egerunt; Sanctorum Gesta, qui eam virtutibus cohonestarunt. Hæreticorum; sive Schismaticorum, qui eam labefactare aut discerpere conati sunt, errores: præcipua tandem facta, quæ ad immensum corpus hoc vel partes ejus pertinent, narrat Ecclesiastica Historia, eaque luminibus suis Criticæ illustrat cumulate.

Pri-

Primum dixerim Critices in rem, de qua agimus, studium fuisse, tempora & loca cognoscere, in quibus actam est, quidquid antiquitas protulit consideratione dignius. Sublatis ab Historia, ambobus veluti ipsius oculis, Geographia videlicet & Chronologia, tenebris circumfusa sunt omnia. Dimidiatam solummodo tenes rem; nisi ubi & quando contigerit, calleas; atque istius negligentiae vitio vertendum est, quod rudi adeo & manca Historiae Ecclesiasticae notione imbuti fuerint superiorum saeculorum Scriptores: quemadmodum eidem diligentiae tribuendum, quod aetate nostra accuratam ita atque exploratam reddidimus Historiam; ut ejus natura patitur.

Chronologia
& Geographia
ad Historiam
Ecclesiasticam
necessaria.

Nemo egregia P. Petavii de Chronologia Volumina ignorat, inter quae praecipuum de *Doctrina temporum* inscriptum, formis Parisiensibus excudit anno 1627. duobus Vol. in fol., cui accessit *Rationarium temporum*, primo quidem unico Vol. in 8., deinde multoties in 12. emissum. Tractatus de *Emendatione temporum* Josephi Scaligeri, Editionis praefertim anni 1598. magni nominis est apud Eruditos. Ab Joanne Baptista Ricciolio accepimus Opus de *Chronologia reformata*, Bononiae in Italia anno 1669. in fol. impressum. Prostant sapientum usus Labbei *Concordia Chronologia*, *Chronologia*, & *Methodus Chronologica*, tribus Tomis distinctae; Henrici Philippi ex eadem Societate *Quaestiones Chronologicae*. Coloniae 1630., ne ulterius memorem *Tabulas Chronologicae* Tillemontii, Criticen Pagii, Chronologiam * Biblicae Duhamellii additam a P. Tournemino Jesuita; atque Cardinalis Norisii Opera, Chronologiae difficultatibus enodandis apprime utilia.

Chronologia

Equidem sum nescius, qui fieri possit, ut acutius in rem Chronologicam oculos inferat Critice, quam cum duo maximi sane momenti consilia suscipere cogitavit. Primum nactus est Menardus Dominus Isnerensis, & Praetor Caesarodunensis, qui quatuor principia, velut fundamenta jecit, quibus intendit, celeberrimi hujus Paradoxi veritatem evincere: quod scilicet *Chronologi omnes idem prorsus sentiant*; tutissimamque, atque ad hanc diem ignotam aperire viam; ut nullo labore inter Auctorum opiniones specie tenus discrepantes conveniat.

Regulae ad
Chronologos
conciliandos.

Sunt autem haec. I. Quod quaelibet Aera, sive ratio tempora subdividendi, ab aliis *Epocha* dicta, pluribus hypothesebus modo longioribus, modo brevioribus innititur.

*Novae Temporum
scientia, seu
generalis ratio
inter se Chrono-
logos concilian-
di. Parisii. 12.
1675. Gall.*

I I. Quod novae Aerae supra veteres constituuntur secundum diversas hypotheseas.

* Prodit accuratior, & probationibus confirmata ex Typographia Menochii, cujus prelis jamdudum supposita est.

III. Quod

III. Quod diversæ temporum notæ, a diversis hypothesebus pendentes, idem tempus significant.

IV. Quod tandem tempus sive annus facti illius, a quo unaquæque Epochæ nomen invenit, apud omnes Autores certum, atque extra Controversiam est.

Ad facilem expeditumque horum Principiorum usum sex regulas tradit, quarum occasione, quidquid de Hebræorum, Græcorum, Romanorum, Babyloniorum, & Persarum Chronologia interest scire, congerit atque exponit.

Regulæ de
Romanorum
Imperatorum
Decennaliis,
& Consulati-
bus.

Alterum consilium spectat ad *Decennalia, & Consulatus Imperatorum Romanorum*. Onuphrius, Ducangius, & Norisius *Decennalium* meminerunt; & nonnulla Numismata explicaverunt, cusa annis illis, in quibus celebrata sunt. Attamen ante Pagium nemo unus absolutam hujus rei tractationem assumpsit; neque commoda inde Chronologia emanantia palam fecit, neque leges aliquas condidit in hoc studio servandas. Quare hanc sibi gloriam vendicat Pagius, eorum primum fuisse, qui ad recte signanda Decennalia, & Consulatus Imperatorum Romanorum Critices regulas præscriberet.*

*Acta Erud. Li-
psæ 1. Junii.
1681.*

Geographia.

Quicumque Geographica instrui amat doctrina, referat se ad Aubertum Mitzeum in *Notitia Episcopatum Orbis Christiani cum Notis*. Parisiis anno 1610. in 8., ad *Geographiam antiquam modernam & Historiam* cum Tabulis. 2. Vol. in 4. Parisiis, annis 1690. & 1691., ad *perfectum Geographum Cocquii*; ad *Spanemium in Introductione ad Geographiam Sacram & Ecclesiasticam*. Fit autem plurimi *Geographia Sacra, seu notitia antiqua Episcopatum Ecclesiæ Universæ*, Parisiis 1641. in fol. Autore R. P. Carolo a Sancto Paulo Abbate Fuliensi, qui eidem Tabulas Geographicas addidit. Ne super hac re diutius immorer, consulere unusquisque poterit Josephi Canteli Jesuitæ *Metropolitanarum Urbium Historiam Ecclesiasticam & Civilem*. Parisiis 1684. in 4., quam verbis amplissimis effert Ephemeridum Sapientum Scriptor ad diem 31. Ju-

* In Dissertatione Hypatica, seu de Consulibus Cæsaribus animadvertit Pagius, Imperatores Romanos, & Cæsares sex tantum occasionibus Consulatum ingressos fuisse 1. Imperii initio. 2. Annis ad *Quinquennalia, & Decennalia*, atque hujusmodi Festa constitutis, quæ celebrare non omittebant, quinto quoque, aut decimo Imperii anno. 3. Cum alios Imperatores Collegas sibi adjungebant, aut Filios suos Cæsares proclamabant;

4. Cum gravissimum aliquod bellum suscipiendum erat. 5. Annis, in quibus de Hostibus triumphum agebant. 6. Atque iis, in quibus Ludos Sæculares celebrabant. Quibus jactis fundamentis tot de Imperatorum Consulatus regulas condidit: addit præterea, nemini in mentem venisse, ut observaret, advenientibus Decennialibus moris fuisse, in Christianos persecutiones excitare, Apologias ostendere, & Libros nuncupare.

hî 1684. Demum unius Critices documentis Geographiam ante multa sæcula neglectam ad pristinam dignitatem evexit Ortelius; eandem via & ratione digesserunt Ger. Mercator & Cluverius; absolutionemque & perfectionem, quam modo habet, dederunt ipsi Ferrarius, Samsonius, Duvalius, Baudrandus, P. Lubinus, & Christophorus Cellarius. Ad- das licet his omnibus *Dictionarium universale Geographicum & Historicum, complectens descriptionem Regnorum, Imperiorum, &c.* a Cornelio Galli- co Academico tribus Vol. in fol. non ita pridem vulgatum; atque a Trevolticis Monumentis Mensis Aprilis anni 1709. brevi hoc Elogio decoratum. Nullum amplius aut elaboratius *Dictionarium Geographicum hactenus prodit.*

Quatuor præcipua, quæ Critice peperit, Opera, (neque enim de Jo- sepho hic sermo est) veteris Testamenti Historiam texentia sunt: pri- mum Augustini Tornielli Barnabitæ; alterum magis late patens Sali- ani Jesuitæ; tertium Spondani, quod non est solummodo dicendum priorum duorum collectio, ut idem fateretur ipse: *Sunt pleraque ex Tor- niello, multa ex Saliano, nec pauca ex aliis; quedam etiam ex no- stris Observationibus minime aliis tacta.* Postremum P. Alexandri, cui titulus: *Selecta Historie veteris Testamenti capita.* A tribus aliis lon- ge differt Historia hæc: si namque Pater iste religione tanta, at- que illi, Chronologiam minime consecutus est; complures nihilomi- nus in difficiliora Historiæ Sanctæ argumenta Dissertationes Criticas at- texuit. Tametsi veteris Testamenti Historia ab Arnaldo Andeliacen- si confecta iisdem integritatis diligentie elegantie & iudicii dotibus commendetur, est tamen ab aliis, quas retulimus, ingenio dissimil- lima.

Omnium, quæ extant, Historiarum amplissimæ, & absolutissimæ ha- bendæ sunt Centuriæ Magdeburgenses, & Baronii Annales; cum nul- lum ferme caput omittant eorum, de quibus in huiusmodi Operibus agere usavenit. Ceterum hæ duæ Historiæ Ecclesiasticæ diversa longe ratione a Critice profectæ sunt.

Si de prima ex his duabus instituendus sit sermo: eum Protestantes, quorum studiis lucubrata est, ante omnes ad laboriosum hoc munus obeundum aggressi sint, sancta emulatione conflagnarunt Catholici, ut eos imitantes, veritatem mendacio opponerent; atque ab imperitorum animis errores extorquerent, quos a Centuriatoribus fortassis hauserant, neque tantum habebant virium, ut calumnias & fraudes, quibus Histo- riam suam referferant, deprehenderent.

Impudentis atque impii Operis huius falsa Critice fulti primordia in- cidunt in medium circiter sæculum XVI., a quatuor Ministris ducta,

Historia Vete-
ris Testamen-
ti.

In Prefatione
ad annos Sacros.

Historia Ec-
clesiastica no-
vi Testamenti.

Centuriæ
Magdeburgen-
sis.

& Centuriæ Magdeburgenses nuncupata. * Trancovvits, magis tamen *Matthiæ Flacci Illyrici* * * vocabulo notus, ut Protestantes Concilii Tridentino præmuniret, adscitis sibi in socios Joanne Vigando Manusfeldensi, Matthæo Judice, & Basilio Fabro, putant alii quoque, Nicolao Gallo, operis rudimenta posuit. Istud in tredecim Centurias, sive sæcula distribuerunt; atque exorsi sunt quatuor priores edendo anno 1559. sub auspiciis Elisabethæ Anglorum Regina: reliquæ deinceps consecutæ sunt ea sæcunditate, ut Mendacissimum opus ad sex vol. in fol. magnitudinem creverit Basileæ anno 1634.

Licet Ministri isti illustrium Criticorum famam adepti sint, compertissimum est eos in pluribus peccasse, & serpiissime supinam protus Criticæ adhibuisse. *** Primi Centuriarum Autores ab ipsis Lutheranis exilio multati sunt, quod eos pati nequirent; immo Schluselburgius Lutheranorum celebris Scriptor suo Hæreticorum Indici adscribit Centuriarum Principem Matthiam Flaccum Illyricum; utpote manifestum Maniehearum, & Arrianarum blasphemiarum reum.

Lucas Osiander Vvittembergensis Centurias has in compendium redigebat, persecutus est ad annum 1601., ediditque ab anno 1601., ad annum 1603.

Cave Hist. Litter. Præf. pag. 22, item pag. 30.

Annales Baronii.

Ephem. Sapientum die 23. Maji 1608.

Ad refellendum itaque hujusmodi opus Annales Ecclesiasticos confecit Cardinalis Baronius. Animadvertit tamen Sallius, præstantissimum Cardinalem istum, etsi causa ipsi Annales scribendi fuerit Hæresum & fallaciarum Centuriarum Magdeburgensium confutatio, ab iis tamen aperto Marte impugnandis abstinuisse; sed pure & simpliciter Historiam suam perfecisse; quin eos nisi communi Hæreticorum & Novatorum nomine appellaret. Hæc autem ratione se gessit, quod putaverit melius fore, vel minimum verbum quidem de illis reticere; ne periculi

* Nos docet Cave, quod ut res felicias cederet, missi sunt in diversas Europæ Provincias, qui pulverulentas Bibliothecarum angules excutentes, codices quo manu excavatos transcriberent: immo ipse Flaccini, assumpto Monachi habitu & persona, celeberrimos aliquos in Germania Monasteriorum Bibliothecas perlustravit, & quos commode posset, biblioticos clam secum abstrulit. Hist. Litter. in Præf. pag. 30.

* Illyricus dictus est, quia Albanus in Illyrico claris parentibus progenitus fuerat. Studiorum curriculum Venetiis confecit. Decem & septem annos natus Basileam concessit, ut Theologicis incumberet, Oc-

cubuit Francofordiæ sexagenario quinque annis minor. Vehementis ingenii homo a Thuanò vocatur, & re vera pravitate opinionum, quibus inficiebatur, multos in Protestantium Ecclesiis tumultus excitavit: Teisnerius Elogiorum t. 1. pag. 415. Editionis Ultrajectinæ. 1697. Gall.

*** Inassa labe & navos, multa ommissa, peccata multa, deprehendi etiam quandoque in ipsis conditoribus nimiam affectionem indulgentiam, nec negari posse, nec dissimulari. Hæc censura in Magdeburgenses animadvertit Guillelmus Cave, Historia Litter. in Præf. pag. 30.

ple-

plena curiositas laboriretur, pareretque desiderium libros illos cognoscendi; quorum lectio nonnisi exitiosa esse cuiusque potest.

Primum ex duodecim vol. *Annalium Ecclesiasticorum* * Cl. hujus Patris editum Romæ est anno 1588. annis vero insequentibus alia Venetiis, Antuerpiæ, Coloniz, &c. Duodecim Tomi isti narrant nobis quidquid Ecclesia protulit ab Jesu Christi ortu ad annum 1198. In *Annalibus Baronii* pergere curarunt Bzovius Polonus ex familia Sancti Dominici, & Rainaldus ex Congregatione Oratorii: Epitomen autem eorum dedit Spondanus aliique bene multi; Casaubonus demum, nonnullique alii Criticen in Baronii Historiam exercuerunt.

Non est hic commemorandi locus Historias omnes Pontificum, Cardinalium, Præfulum Ecclesiarum peculiarium, Hæresum, aliorumque factorum Historiam Ecclesiasticam attingentium; quos omnes peperit fructus postremorum sæculorum Critice: præsertim vero Historiam Byzantinam 29. vol. in folio ** comprehensam. In hoc numero reponuntur *Chronicon Paschale, seu Alexandrinum*; duo volumina Zonaræ, Editionis Ducangii; *Familia Byzantina*, Villeharduinus, & Vita Sancti Ludovici a Joauvillæo exarata, atque a Ducangio eodem typis commissa.

Tandem a Critices fructibus arcendæ non sunt multæ Ecclesiasticæ Historiæ Gallico sermone vulgatæ. Godavius Episcopus Grinnecensis in Provincia cogitationem suscepit Universam Ecclesiæ Historiam Gallicis litteris mandandi, quam usque ad X. produxit sæculum 3. vol. in fol. Hujusmodi porro Opus accuratum plane atque elegans summa laudis significatione ab Eruditis exceptum est: Joannes Sudorius Ecclesiæ, Firmataris Ancol, quam *Reformatam* falso dicunt, Minister aliam edidit a litteratis hominibus magni factam; cui accedunt Bosueti Episcopi Meldensis sermones de Historia Universalis; Historia Ecclesiastica Abbatis Cholisi; Interpretationes Gallicæ Eusebii, Socratis, Sozomeni, Theodoret, Theodori Lectoris, Philostorgii, & Evagrii a Cousino confectæ; Historia Sacra Sulpicii Severi a Girio Parlamenti Patrono conversa; præ cete-

Historia Ecclesiastica Gallica Lingua delineata.

* Baronius Soræ Urbe Episcopali terræ Laboris in Regno Neapolitano, natus est 30. Octobris anni 1538. ætatem ægens 18. sive 20. annorum S. Philippo Nerio Oratorii institutori adhæsit. A Clemente VIII. S. R. E. Cardinalis renunciatus anno 1598. decessit 30. Junii 1607. prope septuagenarius.

** Ut præclara Historia hæc colligeretur, Sapientes ii Critici dele-

ti sunt, qui feliciter in unoquoque ejusdem Autore elaborarunt. Nisi me ingens numerus detineret, huc singulorum nomina referre possem. Verum, præterquamquod hæc in fronte Operum, quibus incubuerunt, posita loquuntur, eadem quivis reperiet, non secus atque Opera ab ipsis parva apud Bailletum In *Judicio Sap. c. 2. p. 2. pag. 577.*

ris autem duæ Historiæ Ecclesiasticæ ingenio satis dissimiles, quas in publicum emittere pergunt hinc Tillemontius, illinc Abbas Fleurius.

Sibi constituerat primus veritatem investigare; aliisque aperire; Acta sincera a fallacibus dignoscere; quælibet monumenta Ecclesiastica, quæ supersunt, excutere; Opera Patrum sex priorum Sæculorum diligenter scrutari, æque ac Autores profanos de Christianis discentes colligere: deum quidquid commodum esse posset absolutæ efficiendæ Historiæ veteris Ecclesiæ.

Quamvis utatur Fleurius, quantum in ipso est, verbis Autographorum Gallice redditurum, stylum tamen adhibet continentem, & perpetua narratione constantem. Certis & præcipuis factis duntaxat insistit; quæ instituto suo non profutura existimat, omittit; Ecclesiæ doctrinam, disciplinam, & mores, ut idem ipse monet, declarare fatagit; negligitque minoris momenti facta, quæ neque inter se, neque cum præcipuo Historiæ proposito nectuntur. Eo in Opere ne requiras Criticas Dissertationes, aut discussiones; abhorret pariter a quæstionibus Chronologicis; aliquando autem tantummodo narrationi suæ, præsertim in prioribus Tomis, compendia Librorum Patrum intermisceat ad doctrinam, disciplinam & mores pertinentia; inseruitque summatim formulas Fidel, Canones Conciliorum, & Acta Martyrum. Ecce tibi super quæ constructa sit Abbatis Fleurii Ecclesiastica Historia.

De Historia Sanctorum.

VII. Quemadmodum inter antiqua Monumenta nullum extat, quod pejus a præteritorum sæculorum barbarie corruptoque judicio acceptum fuerit ac divexatum, quam Acta primorum Martyrum, & Historia Sanctorum; ita nullum fortassis est argumentorum genus, in quod majorem Criticæ operam Ecclesiæ præstiterit. Ipsi quippe luminis gratia factum est ut optimum triticum a lolio separaremus; puros fontes & Autographa adiremus, tot inde vetera Monumenta educturi, emendaturi, & desecraturi; verbo, ut sincera & firmæ autoritatis Acta majoris primorum Martyrum numeri præsto haberemus; tot insuper excellentes Collectiones; tot Vitæ & cultus Sanctorum Historias, accuratiori, quam antea, ordine digestas: quæ omnia ab una Criticæ, eaque amplissima & prædentissima proficisci possant.

Acta sincera
antiquorum
Martyrum.

Ex omnibus Latinis Operibus hæc de re compositis duorum tantum meminero. Primum de antiquis Martyribus duntaxat disputans, inscribitur. *Acta primorum Martyrum sincera & selecta*; quæ sane præclara, Parisiis anno 1689. impressa, a R. P. Dom. Theodorico Ruinartio Benedi-

distincto Congregationis Sancti Mauri se accepisse refert Respublica Littoraria. Opus hoc complecti dixerim quidquid carius & pretiosius Ecclesia possidet secundum Scripturam; porro nos loco suo nonnulla in hanc Collectionem animadvertemus.

Alterum immanioris est supra modum magnitudinis; comprehenditque cujuscumque temporis, regionis, generis, aut Ordinis Acta omnia Martyrum & Sanctorum. Una profecto erat, quæ tantum Munus susceperet atque persolveret, Societas Jesu; Societas, inquam, amplitudinis summæ, atque Sapientiæ, ardentissimoque incensa studio nos ad ea instituendi, pro quibus æterna præmia promeriti sunt Sancti, quæque nos item consequemur; modo ne pigeat eos imitari, non secus ac ipsi Christum sunt imitati.

Initio Sæculi antecedentis P. Heribertus Rosvveidus Ultrajectinus e Societate Jesu consilium cepit redintegrandi Vitas omnes Sanctorum jampridem vitatas; idque duodeviginti voluminibus præstandi: verum mortem obiit anno 1607., cum primi solius Tomi Editionem expleverat.

Bollandus in Diœcesi Limburgensi anno 1596. natus, ejusdemque familiar Religiosus Vir, delectus est, qui in illius locum sufficeretur. Verum non contentus Rosvveidi institutum prosequi, aliud plane difficilius adorsus est. Anno 1635. ipsi comes additus P. Godefridus Henschenius, cujus subsidio Mensen Januarii edidit anno 1643. duobus vol. in folio., quæ appellare maluit: *Acta Sanctorum quotquot toto orbe coluntur, vel a Scriptoribus Catholicis celebrantur*. Mensis Februarii prodiiit anno 1658. trium voluminum ambitu. Dum autem sequentia urgeret, quodam Apoplexis genere correptus supremum diem egit anno 1665.

Pater Henschenius, addita opera P. Danielis Papebrochii, Mensen Martium tribus aliis Tomis foras dedit anno 1668., in quorum primi fronte Vitam celeberrimi Bollandi collocavit: processit deinde Mensis Aprilis eodem librorum numero anno 1675. Tria priora Volumina, sex primorum dierum Maii Sanctos exhibentia, in vulgus edita sunt anno 1680., adjunctore P. Conrada Janningo. Legimus an. 1685. quartum & quintum volumen Mensis Maji, sextum & septimum 1688., primum Mensis Junii 1695., secundum & tertium 1699. in quo spondent duo vel tria volumina ejusdem, quæ deinceps dependerunt; accedente Papebrochii studiis industria quoque Patrum Baertii, Nicolai Ratii, & Solietii. Pervagatum est, eruditos Historicos istos complura supplementi loco volumina in promtu habere pro Mensibus Januarii Februarii, & reliquis.

Recondita atque amplissima eruditio, perspicax intelligentia, labor assiduus horum illustrium Jesuitarum: perspicua satis sunt consideranti, ipsos in diuturno hoc molestoque opere factorum in uniuscujusque Sancti Vita

Vita Sanctorum Bollandi ejusque successorum -

Acta Erud. publicata Lipsiæ 1. Januarii 1603.

Vita relatorum veritatem ad erutimam revocasse, obscuros Textus eruditius adnotationibus explanasse, difficultates Chronologicas expedivisse, pluraque alia perficiendo huic operi necessaria addidisse. Quantum denique in Critice accuratioris esse potest, tantum ipsi ad vera & falsa monumenta interoscenda traduxerunt. Miraberis in eo exquisitam, quoad infinitos pene, de quibus loquuntur, Sanctos, temporum regionum, & factorum inquisitionem multa minutatim narrata, quæ ante hæc apud Historicos compendio tantum legebantur; habitam mentionem complurium Principum, Episcoporum, Provinciarum; Urbium, & Monasteriorum, quæ nunquam fando pene audita fuerunt; eum neque hætenus editæ fuerint non paucæ hujus Collectionis Vitæ. Apponuntur tandem multæ Tabulæ Alphabeticæ, quarum aliquæ ad Historiam, & Geographiam, aliæ vero ad nomina propria resque pertinent. Ex quibus in universum licet concileias, Acta Sanctorum eodem tempore absolutam Ecclesiæ omniumque fere Regnorum Orbis noti Historiam complecti.

In fronte cujusque Tomi nonnulla opuscula reperies & Tractationes selectæ animadversione dignas, neque antea typis commissas: uti initio secundi voluminis Mensis Maji *Martyrologium germanum Bedæ* cum Flori commentariis, quod ex Latinis Martyrologiis unum adhuc desiderabatur: initio quoque tertii Tomi positæ sunt Dissertationes duæ, in quarum prima crebris locis expenditur & corrigitur Theophanes Chronographia; in altera vero de prioris Regum nostrorum stirpis Genealogia discritur.

His pariter, qui Sanctorum Vitas Christi fidelibus tradiderunt, non mediocri tantorum hominum Opus fuit utilitati, per quod tandem commentitias narrationes, Romanenses fabellas penitus olentes, de populorum manibus extorserunt. P. Simon Martinus ex Minimorum Parisiensium familia Vitas Sanctorum adornare incepit majori aliquanto accurate, quam quæ ad ea usque tempora adhibita fuerat; ejusque liber a Patribus ejusdem Ordinis Girio, & Joanne Baptista de Sancto Lo retratus valde auctusque est; quod si ea confectus non fuit, quæ in votis esse poterat, diligentia, fovendæ tamen in Christianis pietati aptissimus est. Quo in munere eminet quoque Opus R. M. Joannæ de Blemur, * Sancti Sacramenti Monialis; quamvis in Critices usu nonnihil deficiat.

Habemus ab Arnaldo Andeliacensi *Vitas illustrium Sanctorum multorum*

* Jacquelina Bovettia de Blemur ortum habuit Parisiis anno 1618. Scripta multa posteritati commendavit; idest Annum Benedictionum, Elogia Virorum illustrium ex familia Sancti Benedicti, *Menologium Historicum, Legendam Sanctorum*, & de Digni-

tate Matris Dei. Celebris Autor Libri inscripti: *Origines Civitatis Cadomenis*, Rothomagi 1702. *Sanctissime* hanc laudibus effert æque ac præclaros alios Scriptores, de quibus eo in Opere.

Vita Sancto-
rum Gallice
scriptæ.

secu-

seculorum sub anno 1664., a Tillemontio Monumenta in Sanctos primorum *seculorum*; atque a Fleurio in Historia Ecclesiastica, quæ non longe ab Historia Sanctorum distat, plurium ex istis Vicas. Præterea peculiare nonnullorum Scriptorum Historias; E. G. S. Basilii, S. Gregorii Nazianzeni, S. Joannis Crisostomi, & S. Ambrosii ab Hermanno conscriptas; S. Bernardi a Magistro; S. Ludovici a Chaizio; quibus accedat Theodosii Magni a Flechierio, exaratas.

Opus Bailleti cui titulus: *Vita Sanctorum*, omnibus perfectius, elaboratius, atque utilius haberi posset, quotquot unquam hac de re prodierunt; si Critice uteretur aliquanto minus severa & audaci; non admodum arida esset in eo Moralis disciplina; frequentius pias animadversiones interjiceret; & fortassis etiam nisi si illud immodice Historia Ecclesiastica referisset; quæ multitudinis sane captui non respondet, neque infinitis pene hominibus prodest, qui salutarem tantummodo flagrant lectionem.

De Theologia Dogmatica, Scholastica, & Mystica.

VIII. Trifariam passim dividitur Theologia; in eam scilicet, quæ *Dog-* Multa Theo-
logiæ genera.
matica; in aliam, quæ *Scholastica*; atque in tertiam, quæ *Mystica* nuncupatur. Eo differunt Theologiæ istæ, quæ natura idem sunt prorsus: quod Dogmatica a Scripturis duntaxat, & Conciliorum Patrumque Traditione pendet; Scholastica, latiore excurrens campum, rationis humanæ, Philosophiæ, aliarumque Scientiarum opem non respuit: Mystica vero de Spirituali Vita speciatim disputans; utpote quæ incipientium, proficientium, & perfectorum Status edisserit; Theologia, inquam, quæ cordis & Spiritus in Deum elatio est; ut infinitum illud menti objectum agnoscat, amet, ipsique copuletur; ejusdem divinas perfectiones suspiciat, atque silentio contempletur: hæc itaque Mystica Theologia vi notionis suæ peculiaris scientia est, quæ in Spiritus argumentis, veluti subjecta materie, versatur, propositum Contemplationi objectum, munus, principia, effectus, & proprietates enucleat, discrimina patefacit, in quæ incidunt huic se committentes viæ; quæ cavenda sunt, ne aberrarent, monet; deque iis omnibus tandem agit, quæ præstare opus est, ut cum Deo intime & secreto aliquando jungamur.

Firmum porro & constans est, Theologiæ prioris renovationem, * al-

* Afferit Rhenanus plurimum nos Erasmo debere propterea quod ipse quoque contulerit ex parte ad Theologiam Dogmaticam restituendam, quæ Scholasticæ vi exulaverat, aut jacebat; tantumque industria con-

tendisse sua, ut Patres, extremis temporibus per scholarum lites minori in pretio habiti, rursus in manus sumerentur. Baillet, *Judic. Sap. 7. 2. p. 2. pag. 131.*

terius instaurationem, & tertiz illustrationem, nobis quoad omnes ipsius intellectus comparatam, inter Critices fructus enumerandas esse: plurimos etenim libros nobis suppeditavit; quibus primæ studium redintegraremus, secundam rectis finibus circumscriberemus: discrevit etiam ipsa, quænam genuina esset Spiritus probitas, quænam vero fallax; ejus ductu Tractatus plurimi ad nos hac de re instituendos editi sunt; legesque accuratissimæ sancitæ, ne a supersticiosiis usibus raperemur, qui non alio quam Magnæ Artis hujus præsidio excussi sunt.

Theologia
Dogmatica.

Duas elicit argumentationes Theologia Dogmatica; aliquas a vero in Sacris Litteris & Traditionibus revelato; alias autem, quæ posito illo & pro certo habito, in humana ratione & Philosophia congruas perquirunt causas, unde verum hoc illustre fiat magis atque credibile. Non est sane hic rationis usus tum repudiandus, cum terminos suos non egreditur: videlicet cum humana ratio Fidem e vestigio comitatur, & semetipsam Dogmatum Fidei intelligentia definit. Efferantur quoque necesse est argumentationes istæ sublimi quodam & splendido modo, suavi item & fervido, atque ad Eloquentiæ Christianæ regulas composito; non autem arido penitus, & fastidii pleno. Maximo nonnisi esse potest emolumento hujuscemodi rationis usus; neque alia plane est, quam adhibuerunt eum veteres Patres ad persuadendum Paganis Religionem, aut eandem adversus adversarios tuendam, tum primi Christianæ Apologiæ Scriptores, & veritatis Catholicæ propugnatores.

Mabilien. de
Fid. Mem. p. 2.
c. 4. pag. 204.

Theologia
Dogmatica
Oyca.

Secundum regulas istas curavit præterito Sæculo Critice, ut non pauca Dogmatices Opera cuderentur; in quibus nitidam sui speciem præbet Theologia. Primi sese statim offerunt; quos memorem; *Loci Theologici Melchioris Cani*; deinde quinque volumina Dogmatum Theologicorum Cl. P. Petavii, ejusdemque *Dissertationes Ecclesiasticæ*, atque interpretationes Concilii Tridentini, & Doctrinæ Sancti Augustini. Adjungere quis posset *Dogmata Theologica* P. Thomassini, ipsiusque tres Tomos de *Disciplina Ecclesiastica*; Monumenta de Grægia; diversosque Tractatus Dogmaticos & Historicos de Jejuniiis, de Festis, de Ecclesiæ Unitate, & Patrum Lectione. Istius classis sunt Tractatus de probationibus & præjudiciis Religionis Christianæ & Catholicæ a Dirojo, & Monumenta ad Religionem spectantia a Choisulio Tornæensi Episcopo lucubrata; *Apologia* Scrivenerii pro Sanctis Patribus adversus Ministrum Dalaum; *Dissertatio Theologica* Havermani de Patrum Auctoritate; *Origo Patriarcharum*; atque Opera de *Penitentia*, & *Ordine* Morinii; *Dissertationes* Domini de Marca cum adnotationibus Baluzii; *Concordia Ecclesiarum Orientis & Occidentis quoad Sacramentorum administrationem & Purgatorium*; duæ *Dissertationes* Hollsenii de Sacramento Confirmatio-

tionis Græcorum ? de Sacramentis Confirmationis, & Extremæ Unctionis adversus Ministrum Dallæum Domini de *Sainte Beuve*, Historia, publicæ Pœnitentiæ Sirmondi, ejusdemque de Azymis Quæstio; Tractatus de Eucharistia, & Matrimonii clandestinis Claudii Despanci; Sacramentum Extremæ Unctionis, & de Potestate Regia in Matrimonia Launoii; magnusque similium Operum numerus ab exquisitissima profecto Critice partorum; quemadmodum multa alia ad Religionis negotium adversus Hæreticos custodiendum in medium prolata.

Non desunt etiam nobis super hac re Libri Galatini, Thomæ Stapletonii, Thomæ Vvaldensis, Alphonfi a Castro, celeberrimi P. Bellarmini, aliorumque multorum de Controversiis disceptantium. Prelo quoque submissa sunt Gallice hujusmodi Opera; quorum Autores ea florentes ætate, qua vel perfici cœperat, vel perfecta numeris omnibus erat Critice, Controversias diremerunt peculiari quadam ratione, & vi, cui *Protestantes* obistere nequiverunt. Habeto hujus generis Tractatus Controversiarum Perronii, Cœstetavii, Cardinalis Richelii, *Variationes* Hæreticorum, aliaque plura in id argumentum Bossueti Meldensis Episcopi Opera; Moralem Jesu Christi ab Hæreticis eversam; Perpetuitatem Fidei; Ecclesiæ Græcæ fidem quoad *Transubstantiationem* adversus Claudium Ministrum; Tractatus de Unitate Ecclesiæ; de legitimis præjudiciis adversus Calvinistas, & de Calvinistis Schismatis convictis; Animadversiones in Religionis dissidia; & similes his.

Tractatus de
Controversiis.

Præter istos adversus Heterodoxos libros, alii nobis per Criticem suppetunt redarguentes Impios, atque Atheos, qui ante postrema secula neque in Galliis, neque in Italia caput erexerant. Sæculo XVI. Opus Ludovici Vives de *vera Religione Christiana*; postmodum vero Libellus Grotii in rem eandem; Cogitata Paschalis; Demonstratio Evangelica Huetii antiqui Episcopi Abrincensis; duo Tomi de vera Religione Abbadii; Tractatus de Religione adversus Atheos, *Deistas*, & novos Pyrrhonistas; hæc omnia communem Autoribus suis nominis famam pepererunt.

scripta adver-
sus Atheos.

Denique supra has Dogmaticas Tractationes, quæ invicem pene omnes disjunctæ sunt, immortalis est P. Alexandro honor, quod primus omnium universas in unum Theologiæ Corpus redegerit omnibus suis paribus absolutum. Hunc præfert titulum: *Selecta Historia Ecclesiastica capita; & in loca ejusdem insignia Dissertationes Historica, Chronologica, Critica, Dogmatica.* Cum Doctor iste satis lautam reconditæ eruditionis, cumulatæ antiquitatis Christianæ notitiæ, eorumque omnium, quæ Fidei sunt, aut morum, aut Ecclesiasticæ cunctorum Sæculorum disciplinæ, suppellectilem ob oculos ponat; laus & dignitas, quibus a

Theologia
Dogmatica P.
Alexandri.

Litteraria Republica exceptus est ipsius labor, testatissimo ipsi erit argumentum, quantum inde ipsa perceperit emolumentum.

Omniū istorum Dogmatices Operum numerum expleat Liber R. P. Petri Annati, Generalis Doctrinæ Christianæ, cui nomen imposuit: *Methodicus ad Positivam Theologiam Apparatus, &c.* Summæ Autoris istius laudis loco dictum sit: nihil forte hujus generis conatum quemquam fuisse, quod publicam magis existimationem promeritum fuerit. Quemadmodum id unum erat docti hujus Generalis consilium, ut novitios Theologos ad Dogmaticen addiscendam institueret; nihil certe prætermisit eorum, quæ huc pertinere arbitrabatur: Editio anni 1705., pluris, quam antecedentes facienda est; opus etenim crebris locis inculcatum & resectum est, multisque in priori Editione omisissis rebus locupletatum.

Theologia
Scholastica
ejusque ante
Critice con-
ditio.
*Simoni Epist.
90. pag. 146.*

Nolo equidem rursus memoriam usurpare miserandæ illius conditionis superius a nobis commemoratæ, ad quam perducta erat Scholastica facultas, antequam Critice studiose coli cœpta esset. In animum revocasse sufficiat, priusquam Græcæ & Hebræicæ Litteræ attingerentur; & typorum usu crescerent in immensum libri, majorem Scholasticorum Theologorum partem neminem præter Decretum Gratiani, aliosque minus accuratos Collectores volutare consuevisse. Hoc erat temporum illorum studium, quibus Libri *Flores Patrum* appellati, maximo perpendebantur. Ignotum pene erat, quid rei esset, Patres & Scriptores antiquos e fontibus haurire suis: postquam vero ad artem redacta Theologia esset, ceptumque hujus Scientiæ naturam infinitis, iisque vanis in rationationibus ferme constituere, Archetypa minus quam antea consuluerunt.*

Theologia
Scholasticæ
inlauratio.

Enim vero, opem ferente Critice, puriorem ducere aerem invenit nobilis hæc Scientia, a se rubiginem, in quam inciderat, eliminare; atque majori, quam alias cum dignitate exerceri. Theologia Scholastica inhæret modo diligentius Scripturis, Traditioni, Conciliorum & Patrum studio, & factorum Historicorum cognitioni, quam inanibus meditationibus, & innumeris quæstionibus inuilibus, quæ totas scholasticorum

* Licet Pontifices Gregorius IX. & Joannes XXII. Scholasticam Theologiam Religionis utilissimam esse judicaverint; non destiterunt tamen malos usus, qui in eam irrepserant, improbare. Sanctus Antoninus, Melchior Canus, &c. cum laude de Scholasticæ locuti sunt, & quorundam tantum Scholasticorum errores criminati, Contra Jansenius Yprensis

Episcopus, Erasmus, B. Renanus, Rodolphus Agricola, atque ex Calvinistis & Lutheranis pene innumeri cujusdam honoris loco posuerunt Scholasticæ nomen denigrare: verum ipsius timore percussu loquebantur; quodque non ignorarent, quanta in Ecclesiam ex ea redundent emolumenta.

men-

mentes occupabant; antequam pedem in hanc possessionem Critici intulissent. Jam nunc publicam lucem subire vidimus complura ad hanc normam exacta Theologiæ Volumina, quorum summam conficere, nimis in longum sermonem protraheret. Satis itaque erit ostendisse, quibus certis terminis Scholasticen definiverit Critice; ut minori fastidio, & majori esset Literariæ Reipublicæ utilitati. Inficiari etenim nequaquam possumus comoda multa per Scholasticen comparari; quamvis vitilis non careat, quæ ipsi exprobrantur, quæque in causa sunt, cur eidem Dogmaticen undique studeant anteferre.

Decretum itaque unicuique sit, qui Scholastice utiliter operam dare, eamque cupit reddere tolerabiliorem, limine in ipso se ad Locos Theologicos Melchioris Cani insituere, quibus discat ratione non admodum barbara Scholæ quæstiones expendere, uti apud nostrorum Sæculorum Scholasticos moris erat: curet insuper necesse est generalem informare animo Historiæ Ecclesiasticæ, Conciliorum, & germanorum Patrum Operum notionem; futes quæstiones de medio tollere; rem non asserere, nisi quatenus certam esse comperit; nullamque opinionem veluti fidei caput intrudere, de qua minime pronunciavit Ecclesia. Opus etiam erit, dissensiones effugere, & quosdam animi impetus, quibus nimium studiose inter disputandum eminere nitimur; a disputationibus etiam necessariis lites omnes amovere, quarum difficultas in dubiis sæpe vocibus sita est; a novis vocabulis abhorreere, iisque duntaxat uti, quos Ecclesia Theologicæ Catholici adhibentes consecrarunt. Postremo quamvis improbandum nullo modo sit, res discutere proposita argumentandi forma, utpote faciliori, & incipientibus commodiori; nihilominus alius Dogmaticæ Theologiæ modus nobilior est, pulchrior, atque expeditior.

Tamet si jucundior sit, minusque senticosa Dogmatica disciplina; Scholasticam tamen præire postulat ante se. Eum oportet in Scholarum acuminibus versatum esse, atque illa funditus percipere, qui ad aliquod Dogma ponderibus suis examinandum aggreditur; quique artes, versutiasque Hæreticorum deprehendere, easque strenue impugnare, atque refellere contendit. Rarum plane est atque insolens, eos, qui Scholæ Theologiam flocci fecerunt, distinctione, & cogitandi æquitate pollere tanta, quanta opus est ad quædam Dogmata penetranda, & mendacium a verp internoscendum.

Cum elapsi sæculi *Quietismus* nihil sit aliud, quem fallacis Spiritus sanctæ ab omnibus præcedentium Sæculorum Pseudo-Mysticis indicatæ instauratio: * Theologiam Mysticam natura sua contemnendam, exercita-

* In Pseudo-Mythicorum veterum I Ientiniæ, Manichæi, Novatiani; sive Cathari, Menaliani, Evagrius

Regula ad Theologiam Scholasticam addiscendam. Mabill. de Stud. Mon. p. 1. c. 6. pag. 2. 5. Dupin. Tract. de Doctrina Christiana c. 20. Item Tabula Univ. Tome 1. Dissert. de Stud. Theol. 4. 7. Gall.

Theologia Mystica.

*Quietismus da-
matus.*

tione autem lubricam reddiderat. Propterea nihil requiri magis videbatur, ne serperet longius pestilentis hujus Spiritus perfectionis venenum, quam Romanæ Inquisitionis Decretum anno 1687. editum, quo Heresis ista, Libri Autoris de Molinos, multique alii Tractatus iidem erroribus affecti damnati sunt; quodque Innocentii XI. Bulla consecuta est, statutam per Decretum damnationem confirmans, atque nonnullas penas huic Hispano Presbytero solvendas adilectens.

*Criticos ne-
cessitas ad di-
guoscendam
mendacem
pietatis ratio-
nem.*

Non erit itaque abs re dicere, ut prima tanti mali capita explorant possent, necessum fuisse, tot hujus generis librorum, præter alios a Congregatione reprobatos, incorruptum judicium & delectum habere; venenum sub utriusque latens detegere; adversum fictam pietatem istam fideles præfulcire, tutas tandem monstrare semitas, ne in diversis vitæ interioris statibus aberraremus.

Non dissimulo Scientiam Ecclesiasticam integerrimæ innixam Theologiæ fatis adhuc omnia superque fuisse; nemo tamen arbitror, repugnabit Criticen quoque non contemnendam tanto muneri operam dedisse.

*Decreta Galis-
tium Prae-
sum in Qui-
etismo.*

Qui revera absque præstantis hujus artis luminibus amplissima & ornatissima Decreta, expugnandi *Quietismi* animo, interposuissent, & Instructiones Pastorales divulgassent &c. tot eruditi Galliarum Praefules; multique Scriptores alii tot in rem hanc solida Opera edidissent? Conjice tantum oculos in Decretum Archiepiscopi Parisiensis decimo Septimo Kal. Novembris 1694. in aliud Bossueti Meldensis Episcopi decimo sexto Kal. Majas 1695., in illud Episcopi Catalunici, nunc Cardinalis & Archiepiscopi Parisiensis, sexto Kal. Majas 1696., in illud Episcopi Noviodunensis octavo Idus Majas 1697., atque in illud Episcopi Carnutensis: persuasumque tibi erit, quam esset prudentissima Critice necessaria, ut accurate, quod omnes præstiterunt, recitarentur falforum Mysticorum universi errores; discretio ipsorum fieret; distinctione summa *Quietismi* Dogmata, Moralis, & consecutiones horribiles significarentur; fallacium Mysticorum dicta a proborum dictis segregarentur; diligenter loca indicarentur, in quibus virus hoc diffusum est; multi palam fierent pessimi libri, de quibus in Romanæ Inquisitionis decreto silentium est; scita inconcussa ad tuendam mentis Orationem, ejusque usum fidelibus insinuandum conderentur; & singillatim memorarentur spirituales Libri a

Ponticus, Hesibertus, & Lisojus Clerici Aurelianenses, qui Saeculo XI. proximi fuerunt; Margarita Portuensis flammas tradita Parisiis circiter annum 1210; Beguardi & Beguinæ sequenti saeculo orti; Joannes Mercutius, qui miram spiritus doctrinam docuit saeculo XIV. Berengarius

Verucanus; & Echardus Theologus Germanus ab Joanne XXII. Pontifice damnatus; *Illuminati* tandem Hispaniæ Guerinus S. Georgii Rodensis Parochus, Simon Morinus Albalatensis, pluresque alii fanatici homines.

Viris pietati addictis citra illusionis periculum legendi. Quonam demum pacto, non emicante Critices splendore, digitum, pene dixerim, intendissent ad quinque ipsi obvios sensui characteres; unde deprehenduntur ii, qui inter loquendum extraordinarias elationes, atque inter orandum se fallaciter sublimi ferri simulant?

Si Patres unquam multorum Conciliorum, uti a nobis inferius testatum fiet, ad Criticeu confugerunt; asserere licet, Autorestriginta quatuor Articulorum Iffii, domi nimirum Seminarii S. Sulpicii, factorum, eam minime tunc neglexisse. * Hi etenim triginta quatuor Articuli dicebantur totidem effata & præscriptiones, quibus non omnes tantum *Quietismi* errores frauditus tolluntur; verum etiam Vitæ Spiritualis germanæque Orationis constantissima principia ponuntur.

Articuli d'IFFII
in *Quietismo*.

Novi equidem Scripturam, Traditionem & Theologiam Articulorum istorum animam velut esse, & fulcimentum; nihilo secius ambigendi locus non est, illis solertissimam quoque Criticen adjumento fuisse, cum in eis rectum miremur in extricandis *Quietismi*, quem damnant, erroribus discrimen; cumque oporteret in istius damnatione optima, quibus abuti poterant, tenere pronuntiata; malosque usus & adulterinas consecutiones, inde duci faciles, prævertere: quod sane est Articulorum istorum institutum.

A Critices item fructibus arcenda non sunt egregia Opera multa, cum ad oppugnandos *Quietismi* errores, tum ad veram Spiritus rationem statuendam lucubrata. Principem inter hæc locum dabimus Instructioni Pa-
storali Eminentissimi Archiepiscopi Parisiensis Sexto Kal. Novembrii 1697. in vulgus editæ de *Perfectione Christiana, & Vita Interiori*: in qua Sacræ Scripturæ sensus, Patrum Doctrina, & utriusque Scholasticæ & Mysticæ Theologiæ principis eundem *Quietismi* errata ita coarguit; ut Scriptam hoc Ecclesiasticæ doctrinæ in rem hanc Summa merito vocari possit. Neminem latet, quanti habitus ab omnibus sit Bossueti Episcopi Meldensis liber nuncupatus: *Instructio de Orationis statibus*; non secus ac cetera ab eodem sapientissimo Præsule hujus argumenti conscripta Opuscula. Anno 1690. prodit ex Italica in Gallicam Linguam conversus. Liber cui titulus: *Quietismus; sive illusiones novæ Quietis Orationis*, exquisitè admodum elaboratus. Adde Nicolii alium adversus *Quietismum* Tractatum de Oratione docti P. Massulii ex Prædicatorum familia adversus eosdem errores; quatuor Dialogos posthumos Flechierii Episcopi

Opera, in quibus
Pseudo
Mystici re-
futantur.

* Consilium, cur in colloquium venerint Iffii anno 1694. Bossuetus Episcopus Meldensis; Archiepiscopus Parisiensis; Abbas Enclonus, in præ-

sens Archiepiscopus Cameracensis; & Tronsonus, illud fuit, ut doctrinam & Libros Mulieris Gujon ad trutinam revocarent.

Nemaufensis revera excellentes, & novissime prelo subductos inter varia illustris hujus Episcopi Opera.

Scripta de genuina Spiritu-
lis vicia ratio-
ne.

Dum autem præclari atque eruditi Præsules & Scriptores isti ad subvertendam novam Spiritus rationem animum adjecerent; non defuerunt, qui ad jacienda veri Amoris Dei, & Optimæ Orationis fundamenta se conferrent. Pervagati sunt Tractatus de *Amore Dei* P. Massulii, & Libellus Cordemii inscriptus: *Desideria cæli*. Accedant, si liber, Tractatio anonyma de *Amore Summi boni*. Parisiis 1699., *Norma vera Orationis*, R. P. Grangii Prioris Villiers le Bel eximia moderatione & accuratione exarata; *Inquisitio viarum interiorum*, Raymundi Chaponellii Canonici Regularis Sanctæ Geneviève; absque eo quod prætereamus aureum librum de *Spiritus discretione*, Cardinali Bona autore, anno vero 1701. Gallie redditum, in quo pulcherrimæ proponuntur regulæ ne pletati ex Orandi Studio dediti homines a visis, manifestationibus, aliisque similibus extraordinariis operationibus illudantur. Extat etiam Opus hujus nominis. *Traditio Patrum, & Autorum Ecclesiasticorum de Contemplatione*; quod Sanctum exercitium hoc omnium sæculorum Traditione confirmat, & certas pro vera Oratione regulas edicit. Nonnullas pariter adnectit Scriptor ad Theologorum Mysticorum autoritatem pertinentes, sive generatim, sive ipsorum collatione habita inter se, aut cum Theologis Scholasticis, aut cum Patribus item Ecclesiæ quoad res Mysticas. Tum multas fert de Librorum Asceticorum delectu; sexdecim, ut utiliter, & citra errorem legantur hujusmodi Scripta; undecim demum de Mysticorum Autorum intelligentia, atque de ipsorum doctrinæ judicio.

Tem. 2. differt.
p. pag. 119. &
fig.

Celtices regu-
la de Libris
Asceticis.

Tot itaque Operibus, Critices præsidio fultis, Mystica Theologia, Scientia nimirum de rebus Animæ disputans, (atque heu nimium præteritis temporibus contenta!) adeo perfecta est, certis septa cancellis, claris firmisque aucta principiis atque in novo lumine collocata.

De Ritibus Superstitiosis.

Ritus supersti-
tiosi res factas
attingentes.

IX. Industria quoque Critices effectum est, ut abiicerent fideles ritus quosdam ipsorum Christianorum autoritate firmatos, quamquam Lege divina damnati, a Patribus proscripti, rectoque essent adversi judicio. Eo usque procefferant Superstitiones istæ ut per res sanctiores fuses, Vasa Sacra, Sacerdotum vestes, externas Missam celebrandi dispositiones occuparent, ne exceptis quidem Sacramentis; quin persequar infinitas pene de aliis generibus superstitiones.

Ufus Supersti-
tiosi Virga di-
vinantis.

Præter istos superstitiosos usus invaluerunt non pauci magno populo-
rum

rum plausu nostris temporibus excrepi. Hujusmodi sunt, qui ad Virgam divinantem spectant, qua pervertigari putant fontes, metalla, agrorum fines, fures, atque homicidas. Ab his non longe distat aquæ frigidae ad veneficos deprehendendos experimentum. Ideo autem magnos & frequentes usus habuit Virga supersticiosa, quod patronos ex Eruditorum quoque numero repererit; qui id totum Physicis causis, virtutisque naturali; nihil supersticiosum per ipsos præferenti, tribuerent. Princeps super hac materia Opus Abbatis est Vallemonti hoc titulo: *Physica occulta*, sive *Tractatus de Virga divinante*; in quo nullam Autoritatis, rationis, & experientiae vim intentatam reliquit; ut Virgæ effectus a superstitione alienos esse evinceret.

Verum pensatis omnibus istis Ritibus ante Tribunal Critices, sincera Theologia & accurata Physicæ ipsi adstipulantibus, emerit levitas & superstitio. *Tractatus de Superstitionibus* a Thierio 4. Vol. in 12. publici juris factus ad mores supersticiosos ab hominum animis extirpandos non parum contulit. *Historia* deinde *Critica de ritibus Superstitionis* docti prudentisque P. Bruni Oratorii Præsbyteri invictis rationibus diligentissimæ Critices regulis munitis planum fecit, Virgæ consuetudinem sine ulla controversia superstitione imbutam esse, quidquid in adversam partem congerant ingenia, quæ se robusta venditant, aut credulus & rudis populus. Inter Dissertationes a Ducaugio in *Glossario* comprehensas non paucæ de vulgaribus differunt purgationibus: uti pro singulari certamine aqua frigida adhibebatur vel calida, ferrum candens, Eucharistia, Crux, Evangelium, frustum panis, jejunium, & id genus alia, communi vocabulo *Judicia Dei* nuncupata.

A R T I C U L U S V.

Alii Critices fructus.

QUandoquidem animadversiones meas excitavi in regulas tantum & usum Critices quoad ad Scripturam Sanctam, Auctorum Ecclesiasticorum Opera, Ecclesiæ & Sanctorum Historiam, nec non Theologiam; abs re futurum videbatur, aliorum Critices fructuum mentionem facere, quam eorum, quos de illis studiorum generibus protulit. Nihil tamen minus eum Dissertationis hujus argumentum sit Critice in Universum; visum est in hac iis quoque locum dare, qui alias facultates proxime attingunt. Sunt autem uberes adeo, ut lectissimos percipiamus

mus

mus ex quavis cognitione, cui lucem affert suam, quocumque tandem nomine, aut *Humanarum Litterarum*, aut *Philologia*, * aut *Liberalium Artium* appelles.

De Humanis Litteris.

X. Signatum est verbis istis studium veterum Autorum profanorum; cum Oratorum, tum Historicorum, & Poetarum; nec non Operum Lectio ab Eruditis confectorum, qui in eo elaborarunt, ut profanos scriptores castigarent, exponerent; novisque typis emitterent. Quo plane sensu certum est, humanas Litteras Critice debere plurimum; siquidem minimum præstantis Artishujus emolumentum nequaquam est, eas summorum ævi nostri Criticorum assiduitate nunc temporis maxime florere.

Quæ profecto humanis Litteris officia non perfolverunt Turnebii, Budæi, Politiani, Erasmi, Scaligeri, Saumaisii, Justi Lipsii, Grotii, totque alii, qui in hoc Litteraturæ genere tantum operæ studiiq; favente Critices exquisitæ lumine, posuerunt?

Atqui istorum quamquam illustrium Criticorum in humanas Litteras Opera minime penes nos essent; aut careremus diversis Lectionibus Petri Victorii, & Mureti; animadversionibus Scioppii in Linguam Latinam, Cardinalis Hadriani, P. Vavasorii, qui præterito sæculo unus inter Europæ homines fuit, qui Latinæ Lingux structuram & venustates melius intellexerit, eamque ab Augusti sæculo purius & elegantius omnibus usurpaverit; quantas habent opportunitates Interpretes, seu Scholiasies ad usum Delphini; ** quorum extant quinquaginta Volumina in 4. Editionis Parisiensis, sive octoginta in 8. Editionis Batavorum, triginta veteres Autores complectentia Textum illico protulerunt optimorum MSS. fide emendatissimum; tum inde interpretationem Paraphrasis ritu, qua dilucide facile, & brevi, Scriptorum explicatus reddere studuerunt; accessione facta eruditæ adnotationum pro locorum intelligentia ad Historiam & antiquitatem spectantium: quod sane nonnisi a prudentissima Critice, atque a recondita illorum eruditione, qui hæc omnia contenderunt, proficisci potuit. ***

* *Philologia* quodam Scientiæ genus notat, quod ex Rethorice, Poëtica, Antiquitatibus, Historia, Philologia, aliquando Mathesi, Medicina, & Jurisprudencia componitur. Baill. Jud. Sap. t. 2. p. 2. pag. 5.

** Hi sunt, qui Gallorum Regis imperio in interpretandis illustran-

disque multis antiquis Autoribus, usui Delphini futuris, plurimum laborarunt sub regimine Ducis Montauserii, extincti Episcopi Meldensis, & Abbatis Huetii, deinceps Episcopi Abrincensis consulo.

*** Hac ratione accepimus a Danceto *Phædram*; a Crespino *Saludium*; a

Vetèrum Auctorum studium, a Criticè perfectum, optimum Eloquentiæ, Poeticæ, Philosophiæ, Mathematicæ, & omnium univèrsè liberariorum Artium sensum rursus excitavit. Quod si propter inventa multa ad excelsum perfectionis gradum disciplinæ hæc omnes ascenderunt; hujusmodi commodum sibi vendicat Criticæ; quæ politum & limatum judicium mentibus iterum hominum inseruit.

De Academiis.

XI. Ea sunt præcipua, quæ ab humanarum Litterarum studio commoda hauriuntur, ut rectè loqui, accurate pronuntiare, castè integreque scribere addiscas. Inde etiam expolitur ingenium, roboratur atque perficitur ratio, optimus sensus judiciumque in omne Litteraturæ genus comparatur: quæ univèrsa ab una manant Criticæ. Quocirca perspectum habemus, ubicumque, sive in Galliis, sive in Italia, sive in aliis Europæ partibus, in quibus constitutæ Academiæ sunt, Impensam fuisse studiosissime humanis Litteris, Scientiis, cunctisque generatim liberabilibus Artibus operam, quæ maximum semper fuit istarum Societatum institutum, quas nullum ante nostrum sæculum ita florere conspexit.

Cum autem horum membra augustorum Conventuum humanis Litteris exornandis assidue vigilent, sintque naturales aliqua ratione Judices, & communes omnium politioris Litteraturæ Librorum Censores; non est cur miremur, præstanti merito, Intelligentia exquisita, accurata Criticæ, & recondita eruditione homines (neque enim sine virtutibus istis in tantorum Cœtuum album efferuntur) adeo egregia bona, quoad ea, quæ ipsius rei sunt, Litterariæ Reipublicæ peperisse.

Non est plane compertum tempus, in quod incidat Academiarum origo. Non longe tamen aberit a vero quicumque illarum initium, quam tardissime, ante medium XV. sæculum statuet; cum Joannes Baptista Guarinus, qui anno 1460. decessit, inter Romanos, Florentinos, Venetos, Parmenses & Ferrarienses Academicos cooptatus fuerit. Sunt por-

Camo Terentium; a Courtino Cornelium Nepotem; a Rigueto ex Societate Jesu Vell. Patriculum; a P. de la Rue Virgilium; a Baunio Jesuita Panegiricos Veterum; a Cantelo ejusdem Societatis Justinum, & Valerium Maximum; a Tellerio ejusdem familiæ Quintum Curtium. Plantam edidit Leuzæus; Manilium cum Huetii notationibus Fayos; Juvenalem & Persium Desprezjus; Claudianum Ryronius; Mar-

tialem Collaflanius; Titum Livium Doujatius; Florum, Aurelium Viliam, Diogenem Cretensem, & Eutropium Feureus; Verrium Flaccum in Epitomen a Pompejo Festo redactum Dacierus; Catullum, Tibullum, & Propertium Du-Bois; Suetonium Barelloni. Meravillii demum Jesuitæ studio Orationes Ciceronis; Pichonii Tacitus; Harduini Plinius, Rodeillii ex eadem Societate Horatius prodierunt.

ro suæ feræ omnibus Italix Urbibus Academiæ satis lepidis nominibus insignitæ. * Gallica vero illa, quæ *Academia Gallica* nomine proprio inscribitur, etiamsi non sit nisi ad duo sæcula post Italas exorta; nihilo tamen minus per id temporis ducitur esse Europæ celeberrima.

Academia Gallica.

Hujus fundamenta jecit Rex Ludovicus XIII. qui a Cardinali Richelieu rogatus Litteris patentibus anni 1635. eam ad Societatis formam composuit; licet ejusdem rudimenta prima paullo sint antiquiora. ** Academicorum numerus in quadragesimo fuit; neque ab his Religionis negotia geruntur: quod si Theologicum aliquando Opus revocet ad examen; ad voces tantummodo & Operis structuram judicium vertitur. Quod primum illustris hujus Societatis nomen tulit, opinio fuit ab ipsis de Cid allata, atque labente anno 1637. hoc titulo in publicum producta: *Sensu Academia Gallica de Tragicomedia Cid*.

Mense Decembri 1637. in cogitationem venerunt Lexicon conficere, co consilio; ut Gallicam Linguam statuerent, atque ad fastigium perducerent. Lexicon istud post non pauca laboris intervalla a typographorum tandem manibus exivit anno 1694. in cujus fronte Academicorum omnium ab Academiæ institutione textitur Catalogus.

Alia Academia.

Aliis rursus Academiis decoratur Gallia. Parisiis sedem locavit *Academia Regia Scientiarum*, cæteris nimirum Eruditorum partim Physicorum, partim Mathematicorum a Colberto 1666. sociatus; at dissimili longe con-

* Extat Florentinæ Academia sub nomine *della Crusca*, quæ in Itala Lingua perficienda tota est. Academici Scenenses vocabulo appellantur *degli Intronati*. Sunt Romæ *gli Umoristi*, i Lincei, i *Fantastici*, *gli Insecondi* i *Fellegriani*; Bononiæ *gli Oziosi*; Januæ *gli Addormentati*; Patavii i *Ricorati*, e *gli Orditi*; Vicentiæ *gli Olimici*; Parmæ *gli Inseminati*; Mediolani i *Nascenti*; Neapoli *gli Ardenti*; Mantuæ *gli Invenienti*; Papiæ *gli Affidati*; Cælenæ *gli Offuscati*; Fabriani i *Disunati*; Faventiæ i *Filoponi*; Anconæ i *Caliginosi*; Arimini *gli Adagiati*; Tiberini *gli Afforditi*; Perusæ *gli Insestati*; Firmi i *Raffrontati*; Maceratæ i *Carenti*; Viterbii *gli Ostinati*; Alexandriæ Scitiellorum *gli Immobili*. Brixie *gli Oculti*; Tarvisii i *Perseveranti*; Veronæ i *Filarmonici*; Cæronæ *gli Umoristi*; Lincæ *gli Oscuri*. Joannes Baptista Alberti de Academiis.

** Ad annum 1619. privati nonnulli Litterarum amatores & lingu-

laris meriti homines, qui diversa Parisiorum loca incolebant, apud illorum quempiam quodam per singulas hebdomadas die convenire decreverunt. Erant autem Godavius nondum Ecclesiæ addictus, deinde Episcopus Grinnicensis; Gombaudus; Conrartus; Gyrius; Habertus Tormentis bellicis Præfectus. Abbas Certisy, frater ejus; Serifæus, & Mallevillæus, qui domum Conrarti cogeantur. Acad. Gallicæ Historia. Virorum istorum studiis exorta est Gallica Academia; cum etenim novem illis alii subinde sine mora adderentur, unus horum Boisroburtius fuit, qui pro summa, quam inierat ab Richelieu gratia, Cardinalem de his omnibus, quæ in hoc agebantur Conventiculo certior fecit, adeoque Memborum ejus merita amplificavit; ut deliberationem exeeperit ipsius patrocinium suscipiendi, il ludque Regis autoritate muniendi. Edicto anni 1635.

ditio-

ditione * ab ea, ad quam adductus est, nova adhibita moderatione jussu Regis 16. Januarii 1699. quam ipsi exorarunt auspicio Pontificarii tunc Ministri & Regni ab Epistolis, nunc Galliarum Cancellarii; & Abbatis Bignoni ejus Nepotis benevolentia. Academia Regia Inscriptionum Societas alia est, ** isti ætate pene æqualis; quique in eam recipiuntur, Historiæ veteri & recenti, præsertim Gallix, Numismatibus, Inscriptionibus, aliisque antiquis monumentis indulgent. Academia Picturæ, & Sculpturæ, institutore Colberto anno 1676., in his Artibus excellentiores comprehendit. Anno vero 1671. initium fecit Academia Regia Architecturæ.

Academia nomen accomodare etiam possumus Societati Regiæ Londinensi; quæ naturæ investigandæ enixe incumbit. Id ipsi decori est, quod ab Anglico Rege condita sit, atque ab Eboracensi Duce, & Principe Roberto exulta; quo fit, ut in sese contineat summos tantummodo Viros, cum meritis suis commendatos, tum secretiorum naturæ arcanorum, & elegantiorum Artium omnium documentorum notione admodum peculiari spectandos.

Germania quoque sæculo isto pluribus Eruditorum Societatibus ornatur; in quarum numero recens eas Lipsiensem a quodam Anhaltinæ Dominus Principe sub titulo *Societatis frugifera* constitutam; aliamque Berlini ab Electore Brandenburgensi ineunte circiter sæculo isto, quam animo disciplinæ, Historiam, humanas Litteras, & Germanicam Linguam excolendi concivit. Leibnitius in Epistola Pinfoni Patrono per id temporis data, se novæ hujus Societatis consilio contulisse fatetur. Memoriam Trevolt., Mensibus Jan., & Febr. 1701. pag. 178.

Quod si cunctæ istæ Academiæ, nonnullæque aliæ Humanarum Litterarum, Artiumque profectui & perfectioni adjumenta non pauca attulerunt; universa hæc Criticæ facultatis luminibus, & polito postremorum temporum judicio tribuamus.

De Eloquentia Sacra & Fovensi.

XII. Nemo sane unus repugnabit Eloquentiam Sacram Criticis cognitionibus adstrictam esse plurimum; cum istarum auxilio infinitas macu-

* Academia Regia Scientiarum septemdecim Academicis constavit, quoad Regulam anni 1699. septuaginta locum dedit, videlicet decem honoris tituloascitis, vulgo *Honéraires*, viginti pensionem exigentibus, viginti Sociatis, & viginti Assumptis. Edium Luparenium partem Rex ip-

sis segregavit, in quam diebus Mercurii & Sabbathi convocantur.

** Academia Regia Inscriptionum primo novem tantum Academicos complectebatur, donec per Regulam 16. Julii 1701. sancitum est, ut ad quadraginta ascenderet. Luparam hi pariter cōgregantur diebus Martis & Veneris.

las deterferit ſæculorum barbarorum vitio contractas, quas rêvera ante præteriti ævi exitum minime deleuit, quasque nobis festive ob oculos posuit Abbas Villerius Poeta in *Arte concionandi ad Abbatem*.

Eadem magna nobis subsidia comparavit ad Oratores egregios effingendos; quæ in multis Operibus hac de re vulgatis dispersa sunt, inter quæ collocanda sunt *Eloquentia Suggeſti & Fori*, Abbatis Bretevilii; *Rethorica Richesurcii*; *Liber Effatorum de Ministerio Suggeſti*, Parisiis editus an. 1711, in quo excellentes tradit Autor regulas pro Concionibus, cum dicit v.g.

„ Quicumque ingenio, pietati, studioque flagranti solertiam addit,
 „ limatum iudicium, acrem intelligentiam, memoriam fidelem, tempe-
 „ ratam audaciam, suavem aspectum, sedatum gestum, clarum vocis so-
 „ num & vim, quæ fleat animum, moveatque: ille profecto ſo Sacri
 „ Oratoris dotibus ornat & locupletatur. „ Si cui autem in rem videtur
 præclara exempla præsto habere, quæ sibi ad imitandum proponat; non
 defuit Critice hujus generis quoque suppeditare *Speculum Concionatorum*
 a Viro Religioso Congregationis Sancti Mauri pervulgatum; Sermones
 Biroati; Panegyricos P. Senaulti; Sermones Fromenterii Episcopi Aven-
 renſis; Sermones Morales; Specimen Sermonum Abbatis Bretevilii;
 idem Opus P. Bourdaluyi, Flechierii Episcopi Nemausensis, aliorum-
 que multorum. Autres etiam præbemas hodierna die celeberrimis Ora-
 toribus, qui Sacram Eloquentiam videntur ad eam perduxisse perfectio-
 nem, ut nihil possit esse supra.

Si Moralis Christianorum Læx nos docet, cavendum esse omnibus, ne
 se ipsi in Verbi divini administrationem ultro inferant & intrudent; sed
 præstolandam esse divinam vocem, qui iussa sua per Superiores Ecclesia-
 sticos comperta facit, quos ad procurandam Ecclesiam Summi Numinis
 Providentia delegit: sique nemo munus istud, nisi timide & pedeternim
 obire debet; veritus ne illo abutatur, & pessime tractando sterile
 reddat: si demum Sacro Oratori Sermones suos lucubrant non mi-
 nus cor, quam ingenium suum est consulendum: non secus Conciona-
 toribus tradit Critice Christiana, necessum fore, ut lautam & magni-
 ficam suppellectilem a Scripturis Sanctis, & Patrum Lectione parent, ut i
 Sanctorum Joannis Crisostomi, Augustini, Gregorii, & Bernardi qui
 quatuor veluti Oratorum Sacrorum Doctores habendi sunt. Eosdem
 instituit etiam, ut aliquod nanciscantur a Morali doctrina petiturum argu-
 mentum satis explicatum apteque propositum; neque ingeniosa cogitata,
 anticheses & acuto quosdam mentis jocos, unde nihil frugis, aucupentur;
 ipsorumque esse Orationes suas Auditorum dispositioni & viribus accom-
 modare, & quantum intererit, ut intelligantur, deprimere; quin tam-
 men Verbi divini dignitas vel minimum diminuat.

Quam

Quam plurimas hujusmodi animadversiones, simul atque perfecta exemplaria intuemur, cum in Autoribus superius citatis, tum in tertio Tomo Speciminis Moralis, & in continuatione ejusdem Speciminis, in Evangelium die Martis quartæ Hebdomadæ Quadragesimæ recitatum. Præter viginti Volumina Sermonum, quos R. P. Houdrius e Societate Jesu typis commisit; anno 1702. posteris commendavit Volumen, cujus inscriptio habet: *Modus imitandi optimos Concionatores, cum Tabulis &c.* in quo egregia tradit præscripta in prædicatione servanda; quidque perficere opus sit, ut bonos Oratores imitemur, neque nos a malis depravari patiamur. Critices tandem curæ fuit multa Sacris Oratoribus eximia Opera comparare, quæ ipsis plurimas suppeditent exquisitas propositiones in quodlibet argumentum Moralis Christianæ, rationem illas adhibendi, & materiem ad easdem locupletandas. Huc pertinet *Scientia generalis Suggesti*, sive *Lexicon Morale*. Parisiis 1700. 5. Vol. in 8., cui addas *Bibliothecam Concionatorum*. Hujus Operis Autor quaecumque ad perorandum subjectam rem sex implet Paragraphis. Prima complectitur nonnullas Assumptiones; secunda copiosum subministrat Autorum ea de re disputantium Indicem; tertia & quarta persequuntur quidquid haurire possumus e Theologia; postrema Epitomen continet Meliorum ætatis nostræ Concionatorum, qui Sacris Oratoribus sive exemplo esse, sive segetem præbere queant. Constat Opus hoc 8. Voluminibus in 4. Lugduni 1712. quorum duo priora lucem jam publicam subierunt, reliqua subitura sunt.

Si vero ab Eloquentia Sacra ad Forensē convertendus sit sermo, maximum statim a Critice in eam importatum deprehendimus emolumentum. Non etenim alii, quam recto sensui per ipsam inducto vindicare possumus moderationem & honestatem illam in locum mordacis & inepti cujusdam styli suffocam, qui maledicendi artem nonnihil redolebat.

Visum sane est pravum Græcorum & Latinorum exemplum, quorum Eloquentiam pessimæ sæpius in adversam partem animi affectiones vitabant, ad Gallicos Patronos & Oratores propagatum fuisse, & vitium hujusmodi sensum in forum irrepisse; cum eam nonnulli abjecerint temperantiam, quæ dirigendis Actionis motibus, & Judicibus persuadendis est tantopere necessaria. Verum in præsens ex hoc pudendo morbo undique ferme recreari sumus; ex quo Criticæ sanam de rebus judicandi vim ab omnibus culpis istis quam longissime abhorrentem restituit.*

* P. Rapinus, animadvertente Baillet, gloriam deferret Præsidi Lamoignon, quod Forum his injuriarum generibus, & plebeis formulis

expurgaverit, quæ usurpatum in triviis & compitis loquendi morem faciunt. Sap. tom. 1. p. 1. c. 8. pag. 362.

De Operum lucubratione.

XIII. Non modo nos Critice recte loquendi, verum libros quoque recte lucubrandi disciplina erudit; sique per hæc tempora adeo polite Autores scribunt, atque Opera conficiunt, in quibus accuratio & diligentia cum scientia & eruditione certant, hoc est Critices luminibus referendum, cum si ad ea attendas, quæ præstanda sunt quando primo suscipis scribendi consilium, tum ad ea, quæ ad titulum & præmium pertinent, tum etiam ad rationem propositum hoc perficiendi, tum denique ad probam Sententiam de libri alicujus bonitate enunciandam.

Critices Regula de recta scribendi ratione.
Epitom. Sap. 7.
Januarii 1704.
in Epitome Disser. P. Garmen.
Lectio Patrum parte 10. c. 7.
& 16.
Spanheim. Epitom. ad Americum in Hyper. Critic.
Mabillonius de Stud. Monast. 2. c. 15.
Bailletus in Judicio Sap. 2. c. 13.
Ars Cogitandi.

Exquisita intelligentia homines nos monent e germanæ Critices præscripto: cavendum esse omnibus in scribendi cogitatione versari, antequam plurima pro rebus in universum, & pro peculiari, quam sibi ad scribendum subicere intendit, materia seposuerit: æquum viribus sumendum esse argumentum; quod ut fiat, optimum fore, Virum aliquem strenuum, nostræque facultatis peritum consulere: neque Ignorandum dictionis rei tractandæ accomodatioris delectum habere: diverso namque opus esse ad Eloquentiæ Scriptum stylo, alio ad Historiam, atque ad Dissertationes & Animadversiones plane dissimili: præ oculis denique statuendum esse exemplar egregium, quod in officio ingenium contineat, ejusdem regat motus, mentisque impetus moderetur atque cohibeat.

Hujus Artis præceptores monitos nos quoque volunt, in rem esse, ut Libri titulus ipsius sit veluti compendium; ejusque indolem absolute, quoad fieri potest, exprimat: Libri sortem, Autorisque famam ex eo maxime pendere, quod inscriptio accurata sit, simplex, a natura fluens, ab obscuritate remota, a dubiis aliena, neque speciem quamdam præferens rudem, acrem, & inflati animi notam: & legendum non raro, dum Opus conficitur, titulum esse, providendumque, ne ab eo deflectas, aliud præ manibus habendo, quod non ipse indicaverit.

Tamet si Præmium minimum rei esse videatur, nihilo secius, si recte sit institutum, Lectorem in intimam Autoris cognitionem ducit, cui janua veluti est atque vestibulum. Verum cum multi operis sit, rem tantam cedere prospere; clarissimi Critici nostri nonnulla illustrium Operum Præmia in exemplar nobis proposuerunt: scilicet Præfationes novissimarum Editionum S. Ambrosii, S. Augustini, S. Hilarii, S. Bernardi, Marii Mercatoris, Opusculorum P. Sirmondi, &c.

Ut autem ad compositionem Operum descendamus; Critices certe luminibus debemus prudentem rerum agendarum delectum, naturalem ordinem, quo sunt collocandæ, atque elaboratam easdem explicandi ratio-

tionem : ab ea etenim didicimus operæ pretium esse, ita res disponere, ut modus afferat jucunditatem ; stylumque adhibere nitidum , purum , apertum , castigatum , & nullatenus impeditum . Per eam novimus argumentum probe meditari , exquisitam totius Operis structuram componere , res omnes multò ante parare , nihil desiderandum omittere ; nunquam se Lectoris oculis veluti subducere , aut a proposito divertere : perspectum item habere semper , quam personam sustineamus , quid rei agamus , quibus tandem hominibus Opus illud dirigamus . *

Critice demum optime de nobis merita est , quod nos imbuerit , ut ab Operibus amandaremus inutiles digressiones , vanas , atque molestas ; eruditionem sive extra locum , sive longe petitam ; Græcos & Latinos Textus coarctatos , & sæpissimæ citra discrimen & judicium ; confusionem , repetitiones , studium nimis quæsitum , obscuritatem , resque minus necessarias , quæ Lectorem morantur , tædioque afficiunt ; ** verba contumeliosa , dicta elationem indicantia , aut aliorum contemptum , audaciam , acerbicatem , amarum animum , affectionemve aliam , & falsas ante omnia ratiocinationes . Postulant sapientes , ut argumenta intelligentia comprehendi possint , recta sint , atque conclusa . „ Immisericordes certe erimus , ait quidam e nostris Criticis Eruditis , in damnando quolibet , ingeniosissime licet excogitato , Opere ; si modo rem propositam minime conficiat . „ Præcepta quoque tradit Critice præferendi claritatem , nitorem , eruditionem , discrimen , rerum convenientiam , modestiam , honestatem , suavitatem , summum candorem , atque inviolabilem in omnibus fidelitatem . Animadvertit postremo , quamquam nimium poliendi extenuare Opus non præstet , errata tamen corrigenda esse , redundantia amputanda , & lacunas explendas .

*Fontanella Di-
græce in Latin-
gali .*

* Autor Ephemeridum Sapientum sub die Lunæ 7. Jan. 1704. in compendium redigens Dissertationem P. Germoni Jesuitæ *De veteribus Regum Francorum Diplomatis* , hæc habet : „ Quod ad rationem attinet , quæ descripta est hujusmodi P. Germoni Dissertatio , egregia plane est , omnibusque , qui scribendi suscipiunt onus , exemplo esse potest . „ Res ad disputandum subiectæ eo sunt ordine digestæ , ut voluptatem legentibus ingerant , nitidus stylus est , purus , clarus , castigatus , & nullo involutus impedito . Patris hujus differendi modus dulcis est , limatus , atque al-

„ liciens , & moderatio in eo summa resplendet , nec non incredibilis eorum quoque habita ratio , in quos invehitur . „

** Si Thierio adhibenda fides est , *Flagellantium* historia omnibus istis ferme erroribus affecta est . Animadvertit ejus titulum ineptum esse , obscuram dictionem & strigosam , descriptiones obscenas , dicta multa censura digna , nutantia principia , male deductas conclusiones , pessime perceptos Autores , Anachronismos , & mendaces citationes continere . Memor. Trevolt. Mensis Junii , anni 1703 art. 98, pag. 976.

Diglantur Sapientes in virtutibus alicujus Operis asserendis, uti-
ter bona recenseri possit. *

Sunt qui nihil flagrant supra optimum judicium, & rei excutiende
intelligentiam. Quatuor exposcunt alii; prudentiam nimirum, aut di-
cretionem, soliditatem, nitorem aut ordinem, & brevitatem. Non de-
sunt, qui satis esse putent scientiam, accuratorem, eumque congruen-
tem rerum usum, qui harmoniam & proportionem efficit Operum. Ae-
cedat itaque Critices fructibus, eam nos informasse, ferendum esse de
Librorum bonitate aut pravitate judicium, cum ex materie, in qua ver-
santur, tum ex forma, quam in illos Autores inducant: Libri boni no-
mine donandum non esse eum, qui talis omni capite sit, sed qui mini-
mis urgetur vitiis: illum quoque bonum Librum dicendum, in quo quid
boni reperiatur, ita tamen, ut mediocri & malo bonum antecellat: ne-
que alicum infra malos detrudendum esse, in quo medioore dominetur:
malum autem & bonum æqualem gerant principatum.

Ans. Cogitatus
p. 3. c. 19 p. 36.
Baill. Induc.
Sup. T. 1. p. 1. c.
6.

Fert etiam opinio, Opus illud, quod elocutionis causa confectum non
est, aliquando bonitatem suam non amittere quoad materiam; quam-
vis ipsius stylus nullo sit in pretio: ex. gr. quandiu Historicus fidelis erit,
prudens, probeque eruditus. Philosophus in ratiocinationibus suis re-
ctus, solidisque fundamentis superstruat: Theologus autem fidei consen-
tiens sit, neque unquam a Scripturis & Traditione deflectat; tandiu
Scriptores isti ab incorrupti judicii hominibus Historici boni, boni Phi-
losophi, bonique Theologi habebuntur.

Passerius in
Bibliotheca Se-
lecta 1. 1. de
cultu ingen. c.
99.

Supplementum
ad Introducti-
onem Cognitum La-
brum c. 3.

Non paucas exhibet Regulas Struvius, ad pronuntiandum de Librali-
cujus excellentia, cogitatas, quarum præcipue hæc sunt. 1. Libro inhi-
pissimum advertas animum, qui ab Autore magni propter celebrata Ope-
ra sua nominis profectus est. 2. Autorem, qui egregia instructus est Bi-
bliotheca, illi præferas, qui hujusmodi caret subsidio. 3. Tempus, quò
se ad Librum exarandum dedit, potest pro Autore momentum aliquid
asferre. 4. Attendat Autoris ætati & Patriæ, quicumque de ipsius Libro
decernere statuit. Verum Scriptores Monumentorum Trevolentium
merito queruntur, hæc Struvii Regulas neque exquisitas esse, neque
inconcussas. Expediit, addunt, ad judicandum de quolibet Libro via
est, ipsum legere, si intelligentia valeas; si scæus, ad intelligentes judi-
cium deferre.

Mem. Trevolt.
Februari 1712.
art. 17.

* Ostendit Despravius quenam
sint alicujus præstantis ingenii Operis
venustates & sales. „ Cogitata, in-
„ quit, vera, & apta verba. Mens
„ siquidem hominis natura ipsa in-
„ meris veri ideis referta est, atque
„ turbata, quas sæpe numero dimi-

„ dia ex parte concipit, nihilque
„ propterea gratius ipsi potest acci-
„ dere, quam eum aliqua ex his for-
„ mis satis illustrata, atque in per-
„ spicuo lumine collocata ante ipsius
„ oculos proponitur; In Prefat. Op.
„ div.,

De Librorum Interpretatione.

XIV. Ars Interpretandi Libros ad illud spectat sine controversia studiorum genus, quod Humanæ Litteræ vocatur, immo ex præcipuis ipsius partibus una est. Si autem certum est, quam quod in dubium revocari possit, Scriptores, alios interpretando, accommodam & elegantem addiscere elocutionem; pulcherimarum hoc pacto figurarum veluti Thesaurum congerere, facultatem assequi prorsus singularem exprimenti sensa sua; & Magnos Autores describentes, semetipsos aliqua ratione magnos efficere: sique labore isto factum est, ut postremorum Sæculorum Scriptores ad id elegantix & mundici pervenerint, cujus ne vestigium quidem pene ante ipsos apparebat, nemo inficiabitur, inane scire in unoquoque Librorum genere Interpretationes, ut excellentiora per Criticem parta emolumenta recognoscere. Hæc eadem Leges condidit, quibus optimi Interpretis conditiones dispiciuntur, viamque tradit, qua ipse Autographum suum fideliter referat.

Utilitas Inter-
pretationum.

Tot sunt egregii posteriorum Sæculorum Interpretes, totque Opera ex una in aliam Linguam conversa; ut nullo ea modo consequi numerando possim: sique monuisse satis, Bailletum per dimidio majorem Tertii Tomi Judicii Sapientum partem in illorum enumeratione versari.

Quod Operum est, quæ nobis ad optimos informandos Interpretes Critice comparavit, nullibi excellentiores de Græcis Autoribus vertendis Regulas reperies, quam in *Thesouro Lingue Græcæ* ab Henrico Stephano quatuor Voluminibus in fol. digesto. Addere licet Observationes Sacras Jacobi de Billy; æque ac libellum alium ejusdem Abbatis, *Græcarum Locutionum Volumen* nuncupatum. At nihil ad Græcorum Patrum Interpretationem prodiit utilius Thesouro Ecclesiastico Joannis Gaspari Sviceri, Amstelodami duobus Tomis in fol. anno 1682. impresso.

Interpretatio-
nes Patrum
Græcorum.

Bailletus & Mabillonius summis laudibus efferunt Huetii antiqui Episcopi Abrincensis Opus *de Optimo genere Interpretandi*; in quo eruditus hic Præsul qualitates optimo Interpreti necessarias, & firmiores, magisque ad bene Interpretandum custodiendas præscriptiones Criticas collegit. Nonnullas quoque legere est huc illucque in tertio Tomo Judicii Sapientum a Bailleta dispersas, non secus atque in Autore Lectionis Patrum.

Aliæ Inter-
pretationes;

Baillet. t. 1. pag.
301. & seq. G. M.
Lectio Patrum
p. 4. c. 10. Gall.

Qui Criticæ præcepta pro Gallicis Interpretationibus servanda tenere desiderat, evolvat necesse est Librum a Lestangio super hac re editum Parisiis anno 1660.

Sunt autem novem: Primum, Utramque Linguam funditus cognoscito. *Lestang. in Pref.*

Tom. I.

I.

II. Non

II. Non modo Autoris sensa, verum eadem verba etiam, cum interest rei, diligentissime vertere studeto.

III. In Autoris ingenio atque indole servandis diligentiam adhibeto.

IV. Quoscumque more suo loquentes usitatis vocibus, & rerum naturæ respondentibus inducito.

V. Cum Autori lepores & figuræ exprimi nequeunt, alias iis, quam maxime fieri potest, similes reddito.

VI. A longo verborum circuitu studiose caveto; nisi si claritatis aut elegantiz causa usurpetur.

VII. In purum & electum Orationis genus semper intendito; & propterea, ubi res postulat, Periodi unius complexionem in membra divdito.

VIII. Pariter qui Autorem contractiori stylo utentem interpretaris, breviores Periodos una complexione devineito.

IX. Non tantum optima verba, & mundam dictionem aucupare; sed Interpretationem tuam veneribus & figuris, non semel latentibus, quæ nonnisi sedulitate summa percipiuntur, illustrato.

X. Cl. Mabillonius decimam addidit regulam: nimirum omnia Autoris cogitata fideliter eatenus exprimito; ut nimium abjecte & serviliter verbis non hæreas.

*Mabillon. de
Sord. Monast. p.
2. c. 15. p. 6.
341.*

De Diplomatis, Numismatibus, & Inscriptionibus.

XV. Tabularum antiquarum, Numismatum, & Inscriptionum scientia ad Humanarum Litterarum studium referri solet. Quicumque his omnibus vel leviter imbutus sit, deprehendet manifesto, regulas pro Diplomatis constitutas usus habere nunc temporis optimos ad germanas Tabulas a fallacibus aut suspiciosi internoscendas: potens eas esse adversus falsariorum calumnias antidotum: per eas quidquid in Historicis mendosum est, restitui non semel posse: Antiquitarum Numismatum, * & Numerorum doctrinam multas habere opportunitates ad diversos veterum characteres cognoscendos, atque ad Chronologiam & Historiam expurgandas: in cognitionem ducere quamplurimum veterum Imperatorum memorabilium factorum, quæ in averfa Numismatum parte sculpta sunt: ad statuendas Urbium & Rerum publicarum Originis Epo-

* Illud est præcipuum, quod a Numismatibus ad Historiam præstoleris emolumentum: ut nimirum antiquorum Historicorum negligentiz occurrant, quod ad gestarum re-

rum Epochas pertinet. Ceterum mendaces sunt veritatis vades, ipsique fidere, non secus esset, ac adulationi assentionique ipsi credere. *Mem. Trevolt, Sept. 1709.*

chas

chas conducere : antiquarum Inscriptionum notitiæ lucem asserre plurimam, quæ sane prima veluti rudimenta sunt, & Historiæ facultatis fontes; Atqui hoc quidquid lucri est, Criticæ nobis peperit; ut abs re non sit dicere, nullam reperiri Humanarum Litterarum partem, in qua tanti opus sit, quanti his omnibus expediendis, acutissimam & prudentissimam Criticam adhibere.

Incidet alias sermo de Legibus a Mabillonio in Diplomatica quoad antiquas Tabulas conditis; atque de Operibus ultero citroque hac de re editis. Scriptum est a multis de Numismatum doctrina uti a P. Norisio, a Patino filio, Vaillantio, P. Harduino, Moulineto aliisque non paucis Antiquariis. Prostant in Monumentis Trevoltiensibus Mensis Aprilis & Junii anni 1709. complures Epistolæ de Veterum Numismatum usu; in quarum prima & secunda duo præscribit Autor Numismatibus explicandis accommodata. Primum est, numquam a veritate deficere: alterum nihil in medium proferre quod a consuetudine omni tempore in Inscriptionibus & Numismatibus servata abhorreat. Enodat Epistola tertia antiquorum Numismatum circumscriptionis loca: quarta Numismatum Imperii Græci: quinta Numismatum Consularium notas: postrema circumscriptionum usum.

Nicolaus V. Pontifex, * qui de Scientiarum instauratione optime præ aliis meritus est, in id quoque Litteraturæ genus suam contulit sollicitudinem, quod spectat ad Inscriptiones Cyriaci Anconitani opera usus est pro antiquis Inscriptionibus consulendis & exhibendis, cujus tamen collectio publicam lucem non subivit. In erimen vocant Antiquarium istum, quod liberali Domini sui curiositati pessime aliquando responderit. Eodem cesserunt Joannis Marca-nova, Andreæ Mantegna, Joannis Jucundi Veronensis Ordinis Prædicatorum, Petri Sabini, Francisci Philippi Pedemontani, Andreæ Alciati in rem hanc studia; hisque duntaxat profuerunt, in quorum manus hæc MSS. inciderunt.

Omniū primus fuit Andreas Fulvius, qui hujus generis Opusemitteret nomine Jacobi Mazochii Bibliopolæ Romani. Ipsius vestigia apud Italos persecuti sunt Thomasinus, Onuphrius Panvinus, & Scardeonius; apud Germanos vero Amantius, & Apianus. Tametsi contemnendus minime sit Scriptorum istorum labor, nihilominus Martino Smetio pro-

* Diem extremum clausit Nicolaus V. anno 1455. Eo Ecclesiam administrante, quæ plurium sæculorum intervallo sepulcræ jacuerant humanæ Litteræ, caput magnificè creverunt: non modo enim sapiens erat Pontifex hic, verum Sapientum etiam Pa-

tronus. Ipsius jussu per omnes Orbis partes pulchriora Græcæ & Latine MSS. conquesta sunt, & Græci Tridatus interpretati; immo quinque Numorum argenteorum millia ei sponderat, qui Hebraice scriptum D Mathæi Evangelium ad ipsum deferret.

Mss. Trevolr.
Jubsticp. etc.
57. Gall.

gressus suos debet Inscriptionum disciplina: cum autem Autor hic sūspensus fuerit Bruxellis; ejus MSS. mercatus est in Anglia Doufa Cl. Batavus, illudque edendum curavit anno 1588., quod adnotationibus locupletavit Lipsius Editioni præfectus.

In animum induxit Scaliger ut ampliorem Inscriptionum collectionem divulgaret, in ejus consilii partem venerunt Velferius, & Gruterus, qui gravius Operis onus in suum pensum transtulit.*

Viginti quatuor Tabulæ Scaligerianæ præclarissimum hæc de re opus passim habentur. Editioni Gruteri sui nævi sunt: nova autem anno 1707. Amstelodami adornata nimium quidem quoad labes adhæsit Archetypo suo; est quidem formis elegantior, & locupletior figuris scilicet cælatis, at magis quam in veteri editione mendosis. Thomas Reinesius ampliorem Gruteriana Inscriptionum collectionem disposuit; adnotationibus & Commentariis auxit; & *Sintagma Inscriptionum Roma veteris* nominavit; verum nonnisi post Autoris fatum anno 1682. in fol. prellis Lugdonensibus supposita est. Aliud Supplementum Operi Gruteri addidit Sponus Medicinæ Doctor, titulo: *Miscellanea erudita antiquitatis; sive Supplementum Gruterianum*, & Lugduni anni 1679. & 1683. in fol. impressit. Ducangius quoque in suo Latino *Glossario* de Inscriptionibus agit; similesque Collectiones moliti sunt sapientes multi, uti Seldenus, doctus Fabrettus, alique qui id genus collectionum optimis animadversionibus illustrarunt.

De Philologia:

XVI. Ut majorem excellentium fructuum partem, quos aliquibus Philologiæ partibus attulit Criticæ, atque ut quos identidem finxit præstantes homines, sub uno aspectu ponamus; satis superque erit præclarissimi & prudentis Despravii verba recitare; cui non admodum dubium est, quin asserat, præteritum sæculum eos assurgere Literatos inspersisse, qui in omnibus ferme humanis disciplinis celebriores Avi Augusti Scriptores superaverint. » Quod attinet ad summam doctrinam, » & cognitionum copiam Varrones & Plinii, doctiores inter Latinos, » mediocres videntur esse Sapientes præ nostris Bignonibus, Scaligeris, » Saumaisiis, Sirmondis, & Petaviis. Fidenter equidem confirmarem neminem fore, qui apud Latinos, ne productio quidem longissimo temporis intervallo a Cicerone ad Cornelium Tacitum usque Augusti Sæculo, Philosophum unum reperiat, quem de Physicis rebuscum Car-

Fontanella Digress. de antiquis. Gall.

Beill. Despravius Tom. 2. Epist. ad Perr. pag. 193. Edit. Amstel. 1702. Gall.

* Autor Ephemeridum Lipsiæ Opus Gruteri nuncupat *Vatum, æternum*, | & *Incomparabile*, 1. April. 1682.

„tesio, aut Gassendo conferat, &c. „ Huic testimonio alia quoque addere illustrium Scriptorum liberum esset.

Præter Logices, Metaphisices, & Philosophiæ Opera: ex. gr. Artem cogitandi, De inveniendâ Veritate P. Malebranchii; Philosophias Hamelii, Rohaltii, Regis, P. Maignani ex Minimorum familia, & P. Fabri; Scripta P. Kirkerii, P. Schiotti, & nonnullorum aliorum, multa inventa sunt elapsis sæculis prorsus ignota; quemadmodum sanguinis circuitus & transfusio; Liqueorum æquilibras; pondus aeris a Paschali manifestatum; quibus accessione faciunt Telescopia, oculorum Vitra, Microscopia, Thermometra, Hygrometra, Barometra, Tubæ loquentes; & infinita Physices experimenta de Motu e loco ad locum, de lumine, de coloribus, de Phosphoris; ut mittamus tot inventa ad Mare, Terram, Meteora, animalia, plantas, & res metallicas pertinentia. Hæc universa cum in Monumentis Academiæ Scientiarum, tum in Gallicis, & aliarum Europæ Nationum Ephemeridibus reperiuntur, quæ rara nobis atque extraordinaria Phenomena antea actis Sæculis non discussa firme adeo & feliciter exponunt, ut Autores Ephemeridum sapientum sine metu fraudis asseverare non dubitaverint: „ ab initio XVII. sæculi plura in „ Physicis inventa esse, quam bis mille ante annis præstitum fuerit.

*Ephem. Sep. 1720
Decembris
1678. Gallic.
Despr. 16. 1720.*

Constat certe Despravius, deesse nobis Poetas Heroicos, atque Oratores, quos possimus Virgiliis, & Ciceronibus comparare: veteres quoque excelluisse nobis in Satyra, & Elegia, quamquam admirabiles plane supersint Regnieri Satyræ; & Voiture, Sarrazini, & Comitis Seguinæ summa confectæ suavitate Elegiæ. Præterquamquod tuetur ipse Gallicos Poetas, * non habita aliarum Gentium mentione, antiquis Poetis in Tragedia, & rebus Comiciis eminere: quod vero ad Odes attinet, licet neminem habeamus Horatio Latinorum Poetarum Lyrico singulari parem; superant tamen complures sermonis elegantia & sensuum integritate, quam ipse, non inferiores.

*Fontenelle Dis.
gr. de Antiquis
Galli.*

Jam vero aliud animadversione dignum emolumentum Poetice per Criticem illatum est; cum Poetis moderationem & verecundiam, quæ sane veterum indoles nequaquam erat, insinuavit. Si namque id non est affecta Critice, ut Parnassum funditus mundaret, sanctasque Musas redderet; iniuriari nequaquam possumus, ex quo intra ratio est potestatis hisce sæculis veterum studium revocandi, primas eorum curas.

* Inter Poetas, qui publicam laudem sunt consecuti, locum habent Malherbe, Racani, Maynardi, Voiture, a Fonte, Corneli, Racini, Despravi: Comedias item Moliæri admiratus est Orbis universus.

Aliorum præclarissimorum Poetarum ex Gallia meminit Mervinus in sua Historia Gallicæ Poësis anno 1766. impressa, apud quem ejusdem oras progressus & perfectio legi queunt.

quos Numinis providentia ad constituendas Sapientis Critices regulas designavit, eo intendisse, ut a Poeticæ finibus nugæ & obscenitates exterminarent. * Nemo adversabatur illos egregio muneri isti perutile navasse operam; totque hujus rei involto esse poterunt argumento, quod a Petrarchæ temporibus ad nostra usque existerunt amplissimi Poetæ: quamvis fateri necesse sit, illos contentione summa tantum non valuisse, quantum sit fuisset ad cuncta Artis hujus vitia radiceis extirpanda.

Si Geometria, Astronomia, Prospektiva, aliæque Mathematicarum partes eo absolutionis deveniunt, quo illas esse miramur: non video cui sic hoc vendicatum, quæ ætatis nobis propioris sanæ intelligentiæ, adeoque Critices lumen, quorum ductu ad magnæ Artis hujus leges omnia Eruditi direxerunt; quod non minus ipsis instaurandis contulit, atque multis decendens leviori negotio, in quorum ignoratione superiora sæcula versabantur.

De Artibus Liberalibus.

XVII. Non est magnopere elaborandum, ut ostendamus, pingendi, fabricandi, sculpendi, navigandi, & excudendi Artes maxima sibi adjunxisse Criticis auxilia; cui tribuendum duxerim, eas ad illud præstantiæ fastigium provectas fuisse, quod, simul ac ipsius sunt adjunctæ splendore, tenuerunt. Persuasum hoc ita Desprævio erat, paullo ante a nobis memorato, ut non vereretur veteres provocare, ut unum duntaxat in medium proponerent egregium Pictorem, unum duntaxat egregium Sculptorem, unum duntaxat egregium Architectum, recentioribus nostris æqualem; tametsi Augusti ætate, ut fert opinio, cunctarum facultates istæ omnibus numeris essent absolutæ. „Cum contra, subdit Cl. & „Sapiens Criticus, hic undique fama celebrata sint, atque propagata „nostrorum Poussinorum, Brunorum, Girardoniorum, atque Man- „sardorum Opera. „Exploratum est, nunquam diligenter adeo quoad tres præcipuas ipsius partes exultam fuisse Navigationem: videlicet, quoad Architecturam *Navalem* docentem navigia facere, ad eos usus, ad quos construuntur, accommodata: 2. quoad eam, quam *Operrariam* vocant, traditque modum agendæ Navis quoquoque apta est ei, idque opportune: 3. quoad *Navigationem*, artem nimirum ex uno in alium locum Naves traducendi. Anno 1707. Bouguerius Regius Hydrographiæ Professor suum de Navigatione Tractatum rursus eundem

* Desprævio laudi datur, quod Satyræ pudorem atque modestiam restituerit, quam cum libertate ab ejus generis Operibus petita componi minime posse ex Gallis Poetis nonnulli existimaverant.

curavit, in quo Nauticam artem Nautis utilissimam magisque necessariam tradit cumulate.

Ars imprimendi non modo contulit ad propulsandam præteritorum sæculorum barbariem, atque humanarum Litterarum instaurationi subfido venit: verum ipsi quoque eo in dies accessio major facta est, quo exquisitum studiorum genus & Critice proficiebant.

Facultate Libros imprimendi formis dimidium versus sæculi XV. a Germanis inventa, * cœptum statim est eas fingere simillimas litteris, quæ apud regiones illas in usu erant, quæque Gothicas proxime imitabantur; studiumque omne in MSS. exprimendis collocatum est: at liberabilibus Artibus politius ope Critices atque elegantius coli incipientibus, notæ quoque verborum in hujus utilitatis partem vocatæ sunt, rursusque invaluit consuetudo rotundas litteras, ** atque Gothicis longe dissimiles adhibendi. Ex eo tempore quotidie magis ac magis perpolita est Ars hujusmodi ab Stephanis cum Parisensibus, tum Genevensibus, a Vckeriis, Colinis, Vascofanis, Patisoniis, Turnebis, Plantinis, Moretis, Nivellis, Cramoisiis, Camufatis, Saurevliis, & Petitis ad Antonium Vitreum usque, cujus industria omnium sententia ad summam dignitatem atque elegantiam perducta est. ***

* Pervagatum est excudendi artem ab anno 1420. ad annum 1450., inventam fuisse: at multi operis est verum Inventorem definire. Sunt qui hunc opinentur esse Joannem Faustum Civem Moguntinum; nonnulli hujus inventionis gloriam vendicant Joanni Guttembergio Nobili Germano Argentorateni; quidam autem Joanni Mentelo ejusdem Urbis Civi. Testantur Batavi admirandi istius arcani Inventorem primum Laurentium Colserium fuisse Harlemitanum in Hollandiæ Comitatu. Porro Struvius in eam descendit opinionem, ut crederet, multis ante sæculis Chineses quandam imprimendi Artem tenuisse; sed compertum est eos incidere potius, quam typis edere.

** Apud Italos incepit Characterum rotundorum usus; illique primo impressi sunt Libri D. Augustini de Civitate Dei, atque Epistolæ D. Hieronymi, in quarum Præfatione Paulo Tertio Pontifici Maximo nuncupata duo sunt animadvertenda: Primo: Artem hanc inventam in Ger-

mania fuisse; secundo, id circiter anno 1450. contigisse. Jodocus Badius Ascensius ad annum 1500. ab Italia morem hunc in Galliam detulit: omnes etenim Libri antehac Gothicis elementis efformati emittebantur; cum a Germanis, nulla alia adhuc utensibus formarum ratione, elegans hoc inventum acceperint Galli.

*** In duobus offendunt Vitrei Editiones; primo, quod ipsius minutus Character non satis conclusus sit; secundo quod inter consonantem & vocalem litterarum j, & v. non distinguat. Typographiæ omnes recentiores hujusmodi labes sustulerunt, præsertim vero Typographia Regia, e qua Editiones prodierunt dignæ fane, quæ optimam Artis hujus in exemplum proponantur. Hoc numero inter ceteras fit Collectio Numismatum de præcipuis præclari Regni Ludovici Magni eventis, quorum Historia characteribus edita est novæ planæ rationis, multorum annorum spatio excogitata atque periclitæ mandata & studiis accuratissimi Abbatis Bignoni,

quorum Autores reputati sunt Trimegistus, Aristas, aliique: Collectio demum Decretalium, quam sanctus Ildorus primorum Pontificum nomine divulgavit.

Historia a S. Joanne Damasceno scriptis mandata de Trajani anima, quam putat ipse a mortuis excitatam, atque a S. Gregorio Magno Baptismo ablutam; Constantini lepra, & Baptisma ipsi a S. Sylvestro collatum; S. Marcellini Papæ lapsus, ejusque in adducta Sinuessa Synodo damnatio, modo, si fides est Eruditis Criticis nostris, extra controversiam posita sunt, quemadmodum plura alia ejus generis facta, per hæc tempora Critices luminibus & Sapientum nostrorum curis, ut putant, cumulatissime illustrata.

A R T I C U L U S VI.

Historia Critices, ejusque instaurationis.

SI Sapientes, qui postremis hæc temporibus floruerunt, Criticem procreasse dicendi non sunt; neque tamen honorem ipsis denegabimus, quod eam videlicet instauraverint, atque in altissimo perfectionis, quem hæcenus nunquam tenuerat, gradu collocaverint. Fatendum siquidem est, vetustissimam esse excellentis Artis hujus exercitationem, & quamcumque ætatem præstantissimos Criticos protulisse; quod reputans Scriptor quidam: Ingenium Criticum, dixit, omnium Sæculorum & populorum ingenium esse.

Apud Dionem Crysolomum principem inter Criticos locum obtinet Aristoteles, eumque uti magnæ illorum Artis Autorem veneratur. *Aristoteles, a quo ajunt Criticam & Grammaticam initium cœpisse.* Sed quamquam Philosophus iste primus fortasse non fuerit, qui utilem adeo Critices artem usurpaverit; diffiteri tamen nequaquam possumus, teste Vossio, facultatem hanc celebris istius Philosophi temporibus eminere cœpisse.

Critice, ut ab ipsis ordiamur origine, solis continuo Grammatices disquisitionibus circumscripta fuit. Referente namque Euthatio, qui amplissimum in Homerum Commentarium nobis reliquit, ii Criticorum nomine donabantur, qui ad Grammatices normam Carmina revocare sciebant; iidemque aliquando etiam *accurati Grammatici* vocabantur *imperfectius propriè dictis*. Initio quidem nulla alia fundamenta tantæ Artis jaciebant præter quoddam optimum judicium lectione excultum, & ordine

Tom. I.

M

ad

*Aut. Ingrid
hujus Sæculi in
Prof. Gall.*

*Dis. Crisost.
Orat. 3. de Ho-
more.*

*Vossius in Aris-
totele, l. 2. c. 6.*

ad discutienda Poëtica Opera accomodatum; & cum magnos progressus fecisset Critice studio atque assiduitate Aristarchi, * Varronis, ** Dionysii Halycarnassii, *** Longini, **** aliorumque multorum Pagano- rum, qui totius antiquitatis celeberrimi Critici existimantur; traducta est ad perpendenda quæcumque Opera ingenio parata, atque ad solidum iudicium de iis omnibus ferendum. Deinde cum ad Patres Ecclesiæ devenisset Criticæ, jus, ut ita dicam, obtinuit de re qualibet decernendi; deque ipso aliqua ratione sanctorum Bibliorum Textu; quatenus (quod ad rem pertinet Grammaticam) universa scientiam Ecclesiasticam attin- gentia ad suum Tribunal vocavit.

Non est itaque de Autorum Ecclesiasticorum gloria detrahendum, quod prioribus sæculis florentes, Critica disciplina minime præstiterint, si statuamus id ex Operibus, quæ in Textum Sacrum posteritati com- mendarunt, atque ex præceptis, quæ tradiderunt, ut de Libris in Ec- clesiasticam Historiam confectis sapienter disceptaretur.

Quatuor revera Tractationum Criticarum genera quoad Sacras Litte- ras apud Patres reperimus. Quædam ad Bibliæ totius lectionem Intro- ductionis loco sunt: sicuti *Philocalia* Origenis, in qua de autoritate, stylo, & Scripturarum Interpretatione disseritur; Libri de Doctrina Chri- stiana Sancti Augustini, ubi plurimas Critices regulas complectitur sen-

* Aristarchus acutissimorum & ex- cellentissimorum totius antiquitatis Criticorum unus fuit: ex quo factum est, ut iis qui se alienis corrigendis scriptis implicant, *Aristarchum* no- men impositum est. Novem hic scripsit libros de Iliadis, & Odysseæ Homeri emendatione. Samosatenus erat, & litterarum laude centesimo ante Christum natum anno conspicuus.

** Marcus Terentius Varro Ro- manorum habitus doctissimus ortus est anno 638. ab Urbe condita. Ani- mum præcipue Criticis studiis ap- plicuit ejusque doctrinæ in quodlibet Litteraturæ genus amplitudo jam in Proverbiis consuetudinem venit, uti Ciceronis eloquentia, atque Ari- stotelis ratiocinatio; ita ut, si quem velimus designare universæ eruditio- ne spectandum virum, cum Sæculi sui, aut regionis suæ Varronem ap- pellemus. Julii Cæsaris temporibus enituit.

*** Dionysius Halycarnassus, sublati ab Augusto feliciter Civili-

bus Bellis, Romam venit. Fragmenta, quæ ipsius nomine supersunt, illorum aperte demonstrant omnium exemplar esse, quotquot huic scri- bendi rationi se dedunt: immo ser- tur passim hunc acri & prudenti Cri- tice cuodis antiquitatis Criticis præ- ixisse, posteritatis vero magistrum extitisse.

**** Dionysius Cassius Longinus sapient Sophista, nec non Criticus præstantissimus summam nomini suo famam sæculo tertio collegit. Des- pravus in Proœmio ipsius operibus affixo testatur, Porphyrium Philoso- phum Longini olim auditorem, ejus tamquam prodigii cujusdam meminis- se. Si eundem audiamus, ejus ju- dicio optimi judicii nota erat; De- cisiones vero de Operibus quasi Prin- cipum decreta colebantur. Anno 273. Imperator Aurelianus illum morte multavit, quod Autorem credentem impudentis Epistolæ ad se Syriacæ Lingua a Zenobia Palmyræorum Re- gina datæ.

quæ Literæ Bibliorum percipiendi utilissimas; & Synopsis S. Athanasii nomine insignita. Aliæ Proemia veluti totidem sunt in unumquemque ipsorum librum. Hujusmodi sunt Epistola Hieronymi ad Paulinum, altera Epistola Præfationis more in Versionem Pentateuchi, & multe Præfationes ad majorem divinorum Librorum partem: Præfationes Theodoretæ in Scripturam universam; Tractatus S. Gregorii Nysseni de Psalmorum Inscriptionibus; Epistola S. Athanasii ad Marcellinum ejusdem argumenti; & complura S. Augustini Opera. Tercium genus ad verbum S. Scripturæ difficiliorum explicationem attinet: quemadmodum non pauca S. Hieronymi Epistolæ, 130. 137. 138. 142. 143. 145. quibus addas licet a Sancto Epiphanio de Nummis, ponderibus, & mensuris conscripta. Postremæ institutæ sunt ad quamplures difficultates Biblicas enodandas, & de Theologicis Philosophicis Chronologicis &c. rebus quæstionem ponunt. Consule super hac re Hieronymi ad Damasi Papæ Quæstiones, in Genesim responsa Evagrio missa, aliosque multos Patrum Tractatus, ex quibus deprehendere nos jubent, tantum abesse, ut illi germanas Critices præscriptiones ignorarēt, ut eisdem citius sapienter usi fuerint.

Quanam sane ratione potuissent Hefychius, Lucianus Martyr, & Origines Bibliorum Editiones, sive potius correctiones suas Ecclesiis pariter suis adhibendas præbere sine prudentis Critices subsidio? Nonne constat Serapionem Antiochenum Episcopum pulchras duas Artis hujus regulas usurpasse; ut ostenderet, Evangelium, quod S. Petri titulo Rosensis Ecclesiæ legebat, Opus esse ab Hæreticis Docitis suppositum, ut animadvertit Eusebius? Præterea ad Critici conditionem accedit Autor Commentarii in Epistolam ad Romanos D. Ambrosio tributi, qui Græcorum & Latinorum exemplorum discrimen ingeniose speculatur, cumque vetera Latina Autographa Græcis prætulisset, hanc Critices legem edidit, qua Lectionum varietas dignosceretur. Hoc verum arbitror, quan-

*Epist. Hef. l. 6.
c. 12.*

*In Ep. ad Rom.
c. 5. v. 14.*

*Sim. Hef. Crim.
Ver. Test. l. 1 c.
2. p. 1. col. 2.
Gall.*

do & ratio, & Historia, & auctoritas observantur. Istud in Sacra Biblia Critices genus usque eo primis erat seculis usitatum, ut Simonii testimonio plures quoque Nobiles sceminae enixam illi operam darent. „D. Hieronymus, inquit, dissentus frequenter erat solus, vendis difficultatibus quas illæ proponebant; nihilque in rem hanc eruditius habemus, quam Patris istius responsum Sunniz & Fretellæ, *

* Martianus in Commentationibus huic Epistolæ appositis animadvertit, non modo antiquam Veneram ejus Editionem, verum MSS. quoque multa titulum præferre *Dilectissimis fratribus Sunnia & Fretella*. Ex Epistolæ contextu conjicitur,

Sunniam & Fretellam duos milites Getas fuisse. *Dudum*, ait Hieronymus, *callosa tenendo capulum manus, & digiti transandis sagittis aptiores, ad bellum calammumque mollescent, & bellicosæ pectora vertuntur in mansuetudinem Christianam*. T. 2. Oper. S. Hier. pag. 669.

quæ a Germaniæ finibus Epistolam ad eum conscripserant; unde ap-
 22 parer, eas non minus Græci & Hebraici, ac Latini sermonis fuisse
 23 peritissimas. Non defunt item Gallicæ Matronæ Sacrorum Bibliorum
 24 Critice ex eo tempore incumbentes *.

*Euseb. Hist. Ec-
 clest. l. 7. c. 25.*

Me fugit extare alibi Criticee regulas pro Librorum suppositione di-
 dicanda æquiores & accuratiores illis, quas nobis indicavit Sanctus Dio-
 nysius Alexandrinus, & posteritati fervare studuit Eusebius: nosque in
 sequentibus planum faciemus, excellentiores Critices Leges de legitimo-
 rum Librorum a suppositiciis secretionem, aut de factorum Historicorum
 a fabulis delectu Sanctos Hieronymum & Augustinum minime præ-
 teriisse. Non equidem putarem quemquam futurum, qui ab officio
 Critici inter antiquos præstantis alienum ducat Eusebium; ut missos
 faciam Tertullianum, Cyprianum, Athanasium, aliosque Ecclesiasti-
 cos Scriptores: Liqueat etiam Concilia ** multa diversis temporibus ce-
 lebrata Critices lumina non neglexisse, ubi in quæstionem inciderant
 de suspiciosis Operibus vel dubiis Historiis expendendis. Extra altam
 est, illustrem Romanam Scholam ad Sanctum Pontificem Gregorium
 usque maximi factam, ut Agatho Papa faceret, VI. circiter sæculo
 decidisse: immo ante illa tempora optimum humanarum Litterarum &
 Criticee sensum paullatim definere cœpisse; atque eo serpere Barbaricam &
 propagari, quo declinabat Imperium Græcum; tunc etenim desperata
 ferme curationis morbus visus est.

* Theodulphus Episcopus Aure-
 lianensis exscribere fecit a Gisla so-
 zore Caroli magni duplex Psalterium.
 Hieronymi id duas columnas distribu-
 tum, quarum prima Latinam vete-
 rem Editionem ad Græcum Septua-
 giota exemplar retractatam comple-
 gebatur; altera autem Textus He-
 braici versionem proxime ab eodem
 Sancto Doctore adornatam: de qui-
 bus nos monent Theodulphi ad Re-
 ligiosam istam Principem carmina.
*Monum. Trevor. Mansueti Jan. & Fe-
 bruar. 1701. art. 11. pag. 107.*

** Sum oescius, cui potius tribuen-
 dum sit, quam solertissimæ Critices
 luminibus celeberrimum Gelasii Pa-
 pæ in Concilio Romano Decretum
 de Libris Sacris, de Parrum, alio-
 rumque Aurorum Operibus. Subve-
 niente quoque Critice factum est ut
 Christiani ad Colloquium anno 531.
 Constantinopoli habitum evocati in-
 fra suppositos rejicerent Libros Sa-

verianis S. Dionysii Areopagitæ no-
 mie recitatos; & Patres VI. Syno-
 di Generalis fallaces esse declararent
 quasdam Epistolas, V. Concilio Oc-
 cumenico assutas, atque ad Pontifi-
 cem Vigilium, & Mennam Const-
 antinopolitanum missas. Si Patres Con-
 cillii Fraconfordiensis improbitatem
 cognoverunt Elipandii Episcopi To-
 letani, qui ut confirmaret errores
 suos, autoritatemque ipsis adjungeret
 uti inteedebat nonnullis locis Divis
 Hieronymo & Augustino falso adscri-
 ptis: sique Rodericus Episcopus To-
 letanus in Concilio Lateranensi co-
 ram Innocentio III. Pontifice vanas
 Episcopi Compostellani postulationes
 dissipavit, commentitiis traditio-
 nibus & vulgi rumoribus quoad adven-
 tum S. Jacobi in Hispaniam innixas:
 hæc omnia evincunt, ante postrema
 sæcula Criticam disciplinam non fuisse
 neglectam.

Id tamen nihil obfuit, quominus per illud temporum intervallum eg-
grius aliquis Criticus identidem prodiret, & litteræ colerentur. Ineunte
circa ſeculo ſextimo Auguſtinus Monachus, ceterique a S. Gregorio
ad prædicandam Angliæ fidem ablegati, ſcholam ibi erexerunt, quæ ſtu-
dia fovit, quædam vires eorum in Europa univerſa frangebantur; in
Italia propter Longobardorum cædes, in Hiſpania ob Saracenorum incur-
ſionem, in Galliis Bellorum Civilium cauſa. Exiit inde S. Bonifacius Ger-
manorum Apoſtolus, & Gymnaſii Moguntini conditor; & ab Anglia
inceps Cl. Alcuinum accepit Gallia, qui præclariffimos in ſchola Cæ-
ſarodunenſi inſtituit diſcipulos, poſtmodum vero in Gymnaſio Aulæ Ca-
roli Magni, & Rhemenſi, nec non in compluribus Monaſteriis ma-
giſtros.

Fleur. Hb. Bo-
slav. t. 13. in
Prof. Gall.

Litterarum & Critices studia non modo non in Germania, & Gallia-
sum Monasteriis perierunt, sed neque in Graecia, si celeberrimi Photii
eruditionem spectare velimus. Nullum siquidem Respublica Litteraria
fortassis fortita est Judicem aut Censorem, qui perspicacior, aptior, libe-
rior, atque a praedjudiciis omnibus remotior esse visus sit, ac summus vir
iste, in Critice, quam in ductionum octoginta Autorum Opera exercuit.

Phonetic Sp. 22
11/10/10.

Non longe a vero distare videtur, ab Octavo ad XII. Seculum non tam abiectas Litteras & Criticam fuisse, ut nobis aliqui persuasum esse voluit: hoc nimirum annorum spatio Carolus Magnus, ejusque Successores, nonnullique Episcopi & Abbates in Gallia, Germania, Italia, Anglia, & Hispania amplius quinquaginta illustres Academias construxerunt, & quibus Sapientes plurimi prodierunt; utque ceteras Scholas prætermittamus, Parisiensis. una post VIII. Seculum, scilicet post annum 790. ad 1100. usque e sine veluti suo protulit Viros supra ducentos Litterarum laude spectatos, & quorum plures non pauca in Sacra Volumina, in Theologiam & Philosophiam, immo in humanas etiam Litteras immortalitati tradiderunt. Porro difficile admodum erit, ut mihi persuadeant, tot inter Sapientes extitisse neminem, qui de Criticæ facultate sollicitus fuerit.

Leunsius lib. de
Scholis a cap. 40
usque ad 60.

Buland Hiss:
Univ. Par. rom.
2. a pag. 392. ed.
69. Gall.

Et certe firmum & constans est, Monachos Sæculo undecimo Critices & politionum disciplinarum, quæ præcedentium Sæculorum tenebris pene obrutæ erant, instaurationem suscepisse. Gerbertus Monachus Auriliacensis, Abbo Abbas Floriacensis, Fulbertus Episcopus Carnotensis, & Notgerus Ecodiænsis ceteris diligentius huc restituendæ elaborarunt, atque ipsum disciplinam non paucos ad Sapientiam informavit. Patet etiam, Stephanum III. Abbatem Cisterciensem non potuisse non Criticæ pollere plurimum doctrinæ, æque ac multi Monachi in hoc Monasterio ab initio XI. Sæculi ad annum usque 1400. degentes.

Ephra. Sep.
9-Jan, 1792
Gall.

Fateri quoque necesse est Joannem Salisburienſem Anglum, * Euſtathium Epiſcopum Theſſalonicensem, ** Iſaacum & Joannem Tzerzeſios *** fratres ſæculo XII. florentes, germanos Criticos fuiſſe acutiſſimarum animadverſionum teſtimonio, quibus ipſorum Opera reſerta ſunt.

Luc. Brug. not.
in c. 3. lib. Job.
& in c. 10 libro
Pſalm.

Lucas Brugeniſis meminit correptionis cujuſdam Latine Bibliæ, impetrante S. Ludovico, ad normam alterius Caroli Magni a Patribus Dominicanis redactæ; cujuſ Archetypum extat in hodiernam diem, ſervaturque in magno ipſorum Monaſterio Pariſienſi cum Criticis notationibus a Textu Hebraico, a Verſione Septuaginta, atque a Libris Origenis & Hieronymi excerptis: quæ omnia nos certiores faciunt ſæculi XIII. homines Criticam ſcientiam deſpicatui non penitus habuiſſe. Omitto Libros inſcriptos, *Correſtoriæ*, in quibus aſſeruntur Lectiones Hebraici Textus, additis, ubicumque diſſerunt, Græca, Septuaginta, & veteri Latina Editionibus. Huiusmodi exemplaria, quorum unum memorat Robertus Stephanus titulo *Correſtoriæ Sorbonici*, per id temporis compoſita, ut legitima Critices Opera ſunt exiſtimanda.

Ceterum, quamquam minori Sapientum duorum vel trium ſæculorum iſtorum aſſiduitate non admodum Ars noſtra ſingularis, atque elegantiores Litteræ proſecerint, ipſi tamen accerrimo ingenio præditi erant; quacumque etenim ætate oriuntur homines intelligentia recta, accurato iudicio, & cogitatione felici: verum denſa caligo ſæculis illis offuſa prave educationis vitio vertenda eſt, cum meliora ingenia infantie præiudicia & populares opiniones facile ſectantia, corruptum tandem imbibant rerum ſenſum, & recte ratiocinandi conſuetudinem amittant, præſertim ſi deſiciat exercitatio, & peſſima exemplaria ipſis ante oculos proponantur: ex quo apparet, Critices & humanarum Litterarum inſtaurationis, proſectus, & perfectionis gloriam fuiſſe poſterioribus ætatibus reſervatam. Enim vero ingenia exulta ſunt, vulgi errores ablati, & exquisita ſtudioſorum ratio revocata eſt, ob quam comparandam, optimorum magiſtroſum imitatione ipſamet exercebatur.

ſæculo itaque XIV. complurium ſummorum Virorum ſtudiis, præſepue vero tribus Italis in id eximio nominis ſplendore nitentibus, corpe-

* Joannes Salisburgenſis Litteris operam dedit Pariſiis, ibique Doctoriſ Laureæ donatus eſt; cumque aliquandiu Præceptoris munere functus fuiſſet, Epiſcopus Carnoteniſis renunciatus eſt. Interfuit Concilio Lateranenſi anno 1179, obiitque 1181. vel 1182.

** Epiſcopus hic ſæculo XII. flo.

rebat tempore Emanuelis, Alexii, & Andronici Comneni. Probatiffima in Homerum, & Dionyſium Geographum ſcriptis commentaria.

*** Prior ſapienter Lycophronum commentatus eſt, alter erudita in Heſiodum Scholia reliquit; amboque ſæculo XII. exeunte vixerunt.

rant humanæ Litteræ scēle et torlaqueis expedire. Primus horum fuit Dantes Aligerius ex clarioribus sui temporis ingenuis vir, magnus Poeta, bonusque Philosophus; alter Petrarcha, & tertius Boecacius. * Præ aliis vero Petrarcha horribilem barbariem a præcedentium Sæculorum perturbationibus inductam omnium prior superavit; eoque humanas Litteras ex ira perpoliuit, ut meritum ejus admiratione non pauci ad illum imitandum allicerentur. Ipsi exemplo Veteres evolvere cœperunt, eorumque indolem assequi; at dum legebant, vias omnes persequerentur, ut eos intelligerent: unusquisque certatim contendebar, quo sibi emendatiora exempla pararet, singulorum stylium dispiciebant, & venustates omnes odorabantur, quæ cuncta primus veluti gradus fuerunt, per quem ad legitimorum Operum delectum ascenderent, ab iisque fecernerent, quæ inconsulto sub eorum nomine vulgabantur.

Eadem Antiquorum lectio innumera pariter superioribus ætatibus signorata facta in apertum emisit; nec pauciores narratiunculas, quæ propter crassissimas, lateque dominantes tenebras disseminatæ fuerant, fallaces esse ostendit. Hoc itaque pacto amplissimi homines isti Litterarum studium rursus exaltarunt, unde Critices efformata est, quæ radices agere cepit. Verum tamen quaecumque tandem animi contentionem ad hæc studiorum genera instauranda Dantes, Petrarcha, & Boecacius adhibuerint, non nimis certe adhuc processerant, una excepta Itala Lingua, tot per ipsos elegantibus dicendi formulis, atque ornamentis ditata atque expolita; ut nihil quicquam addi imposterum posse persuasum sit.

Quocirca statuenda est medio circiter decimo quinto sæculo renovatio ista; * statimque infinita vis prodit Litteratorum apud Italos primo, ** deinde apud Gallos, & Europam universam; quorum multi ad vo-

* Papyrius Massonius trium istorum illustrium Italarum Historiam hoc titulo exaravit: *Vita trium Hetruria Procerum, Dantis, Petrarchæ, Boecacii*, Tomo 2. Elogior. pag. 15. & seq. Complures alii Scriptores de tantis viris summa cum laude locuti sunt.

** Duo instauracionis hujus in causa fuerunt. Primum Constantinopolis per Turcas anno 1453. occupatio; qua Urbe Græcarum principe capta, non pauci illius Nationis Eruditi in Occidentis partes, præsertim autem in Italiam commigrantes, ibi inter Litterarum studiosos æmulationem excitaverunt. Tum sane alia inita studia sunt, quam Theologia Scholastica. Alterum fuit Typorum usus; Du-

plici fere id causa acceptum referri debet, capta a Turcis Constantinopoli, & inventa Arti Typographica. Henr. Warton Append. ad Historiam Litterar. Guill. Cave pag. 67.

*** In eorum numerum, qui ante alios disciplinis perficiendis labores suos impenderunt, referri possunt Leonardus Bruni a Patria Civitate Aretinus dictus; Joannes Franciscus Poggius Bracciolinus Florentiæ ortus; Laurentius Volla Romanus, Canonicus Lateranensis; Joannes Baptista Guarinus Ferrariensis; Georgius Merula ex Alexandria Statiellorum; Domitius Calderinus Calderiæ natus, quæ prope Veronam viculus est; Andreas Bassius Politiannus, nomine a

lutandos, quorquod prae manibus habere poterant, Antiquorum Codices, ad Latine scribendum, quantum in ipsis erat, elegantissime; atque ad Graecos Autores interpretandos incredibili ardore se contulerunt.

Ars Typographica pro magna Librorum praesertim castigatum inopia non exiguo subsidio fuit. Hinc quamplures operam suam in parandis, meliorum MSS. fide, bonorum Scriptorum praeclaris Editionibus collocarunt. Vetustiora MSS. conquisita sunt, & cum recentioribus secundum Criticas praeparationes collata. Nonnulli Lexica, & Grammaticae accuratissimas lucubrarent, alii vero ad explanandam Auctorum intelligentiam Commentaria: quidam peculiare de eodem argumento Tractationes sibi assumere, partim de fabula, partim de Veterum Religionibus, regimine, & militia; minutissimas morum suorum, vestium, ciborum, & solatiorum noticias scrutati sunt; nihilque praetermissum est, quod pertinere videretur ad absolutam eorum omnium hauriendam cognitionem, quae tantum annorum intervallo de antiquis Graecis & Latinis Libris superesse potuerunt.

Eventa plurima animadversioe digna hanc renovationis humanarum Litterarum & Critices Epocham celeberrimam reddiderunt. Vivida quædam ex Aula Florentina Ingenia acutissimæ Litteraturæ Criticorum famam adepta sunt; at impietatis vitio laborabant; quam nominis exstimationem illorum aliqui adeo operibus & scriptis suis confirmarunt, ut Litterarum institutionis Epocham immoderatè quoque licentiæ renovationem rectè designet. Quo forte adductus est nuperus quidam Scriptor, ut diceret: *neque in Galliis ante Franciscum I., neque in Italia ante capiam Constantinopolim Atheum quempiam reperiri.* *

Clavigo a S.
Honor. de dele-
cto & nou libr.
fuss. pag. 82.
Gallus.

Monte Politanus parva Hætruriæ Urbe defuncto &c. qui a medio circiter XV. Sæculo ad finem usque floruerunt.

* Non levis negotii opus effec-
t, hujusmodi factum tueri. Protagoras
Abderites Sophista, & Democriti di-
scipulus a Laërtio Atheorum ante-
signanus habitus est. *Protagoras*, in-
quit Pater iste, *primus omnium existit*,
qui sibi dicere non liquere, utrum esset
aliqua Divinitas nec ne. Quamobrem
Athenienses suis finibus eum expulerunt.
Lib. de Ira Dei c. 3. Nonagerius de-
cessit, ad annum 338. ab Urbee de-
dit; multosque Auditores suos Athei-
smi Magistros post se reliquit, uti Theo-
dorus, Critias, Clitomarus, Diagoras,
de quo legitur illud Athanasii
Orat. pro Christo: *Diagoras est apertus*

promulgata sententia nullum plane ex-
tra Deum. Animadvertit tamen Vaf-
forius in suo Tractatu de vera Reli-
gione, licet ante falsam Reforma-
tionem non defuerit Atheismus, &
Fidei contemptus, eum rudi magis
minuque perficiaci ratione propu-
gnatum fuisse. Spinosa quidem prae-
terito Saeculo Atheismus in integrum
restituit; cuius sententia, unicam
tantummodo fas est naturam univer-
sam agnoscere a qualibet natura,
naturarumque collectione indistin-
ctam; naturam autem liberatam, providentia,
consilio, fine, & educta, & electione ca-
rentem, & ad quaecunque praestanda caeca
& inevitabili necessitate compulsam.
Equidem exillimo, inquit perdo-
sus Pater Lami Benedictinus in
Tractatu *Dei Atheismi eversi*. Gal-

H3.

Habemus a Fleurio Bezan ulterius tendere, cum dicat, falsæ Reformationis Autores non modo hujusmodi studia spectasse veluti necessarias ad instaurandam Ecclesiam vias; verum etiam restitutas humanas disciplinas, Criticæque tamquam primum divinæ super hac re voluntatis indicium venditare voluisse. Videbatur ipsis hanc Linguarum & Historiæ assiduo labore partem intelligentiæ extraordinariæ cujusdam Missio- nis notam certissimam esse: quinimmo contendit Bayleus, „eo tempo- re, quo clara ingenia, & eruditi Humanitatis Professores in Italia ni- tentes profligatæ Religionis ignominia afficiebantur, emicantem rursus „Linguarum doctarum & politionis Litteraturæ splendorem Reformatori- bus semitam stravisse „

*Fleur. de Dolei-
de Paderm
pag. 79. & 80.
Gallies.*

*Bayleus in Di-
scuss. Criticæ,
verbo Taxid-
din, Gallies.*

Humanarum Litterarum felicitatem aliud quoque vitium consecutum est, quod hisce verbis describit Simonius. „Simul ut liberaliora studia „in Europa vigere perspeximus, statim qui Græco Latinoque sermone „imbuti nonnihil erant, antiquum Ecclesiæ Interpretem in contemptum „adducere cœperunt, præsertim Itali, qui politicissimam in litteris ele- „gantiam præ omnibus arrogabant. „Quamobrem Laurentius Humfre- dus, Hæreticus licet, non potuit abstinere, quin Italos redargueret ni- miæ libertatis, cum Sacros Scriptores Ciceronis Lingua loquentes indu- xerunt.

*Simon. Hist.
Cris. Verf. n.
T. 4. pag.
236.*

*Hamfr. de rat.
Interpr. t. in
Pref.*

Nos monet Gassendus contendisse Sapientes multos, ut celebrem Epicu- rum pristinæ dignitati restituerent, de qua antea cæcis sæculis turpiter de- jectus fuerat: vix tamen Libros humaniores, excusso pulvere, rediisse in manus ante duo fere sæcula, cum omnes pene Eruditi symbolam, pro eo, Epicuro contulerunt. Persequitur deinde nobiliorum Scriptorum nomina, qui se Epicuro favere testati sunt.

*Gassendus in
Vita Epicuri l.
T. 7.*

Quantumvis autem Critice XV. sæculo ad amplissimam creverit ma- gitudinem, in nihilum ferme evadunt tot incrementa, si cum XVI. sæculi incrementis conferantur. Ejus ætatis sapientes, præsidii & lumi- nibus, quæ ipsis industrii superioris ævi Critici suppeditaverant, novos conatus addiderunt, ut non horridas solum Litterariæ Reipublicæ ter- ras decessoribus suis ignotas colerent; verum ut perpolirent quoque, at- que explerent quæcumque ab illis acceperant. Honoris loco habuerunt, ne quidpiam eorum aciem fugeret; omnes Bibliothecarum angulos, ut nova eruerent MSS., præsentarunt; invicem illa consulerunt; Historica facta Textibus castigandis, & statuendo tempori Epistolis adscripto op- portuna digesserunt; institutumque est, minime de Librorum intellectu

„ pag. 33. nihil supra ad efformandum
„ Atheum deliderari; vehementer-
„ terque assentior cuidam egregio Sæ-

„ culi hujus ingenio dicenti, nullum
„ unquam, nisi explicata superior
„ ratione, Atheum extitisse.

Tom. I.

N

ante

ante maturam inquisitionem pronunciare, ne fallerent, aut fallerentur.

Satis Eruditis nequaquam fuit, uti elapso Sæculo fuerat, Criticen ad Ecclesiasticos & Profanos Scriptores examinandos accommodare; sed mentis oculos longius intendentes, studia sua ad Græcos & Latinos Patres converterunt, ut eorum doctrinam medullitus tenerent; multumque operæ in Historia Ecclesiastica, Conciliis, & antiquis Canonibus posuerunt: Traditionum fontes adire; Sanctorum Historias corruptissimas, & infinitis fabulis confarcinatas ad trutinam revocare, incomptamque doctrinam a primo capite repetere; Divini verbi explicatus Linguarum & Critices ope investigare: in quod plane studium satis leviter antecedentis Sæculi Scriptores incubuerant: pulcherrimas demum Leges condere, ut Critices usus invaleceret, quæ ad Artem redacta, non intermisso labore exornata, & sequenti ætate ad altissimum perfectionis fastigium evecta est, ipsa familiare fuit.

Convenit inter omnes, Criticen XVII. Sæculo omnes virtutis numeros habuisse, tum si attendamus animo ad Operum hæc de re editorum multitudinem, & magnæ Artis hujus regulas cumulatius ad omne Litteraturæ genus illustratas; tum si perspicaciam, soliditatem, & diligentiam; tum denique si præcipientes fructus in Republica Litteraria a Sæculo deinceps partos spectare velimus. Quæ forte cogitatio Dupinum adduxit, ut postremam suæ Autorum Ecclesiasticorum Bibliothecæ partem exordiretur ab Elogio XVII. Sæculi, quod merito ceteris omnibus Linguarum peritiæ, Theologiæ & Philosophiæ tractandæ ratione, Critices præstantia, Historiæ & disciplinæ Ecclesiasticæ scientia, exquisita Concionandi facultate, & piorum Librorum delectu anteponit: addere sane potuisset strenuus Autor iste, humanarum Litterarum, liberalium Artium, & Bibliorum Sanctorum cognitionem, quæ totidem Critices emolumenta sunt, quibus tantam splendoris accessionem asserre nequivisset, nisi ipsa omnibus partibus suis fuisset expleta.

Nihilominus non admodum a veritate distat, eam huc non pervenisse, præterquam sub sæculi XVII. finem; si Bailletum audiamus disserentem de consilio, quod ceperat Magister † Sanctorum gloriæ scilicet operam navandi: „Existimavit, inquit, puram de Gestis Sanctorum Historiam molendum Opus non esse, donec nulla alia subsidio venirent adjumenta; Criticenque tanto muneri necessariam adhuc absolutam ita nequaquam esse, ut in præsentem perspicuum est. „

Postulaverit fortasse Lector, ut Indicem atque Elogium Sapientum illorum consecissem, qui ab exacto Sæculi XV. dimidio enituerunt, adeoque de Republica Litteraria optime meriti sunt. Verum præterquamquod

mea

Dupinus in Biblioth. 17. Sæculi, tom. 1. Gall.

† Hinc migravit anno 1697.

Baillet. Differt. in Vitæ Sanctorum pag. 103. Gall.

mea non interest facinus hoc; neque longius quam par sit, procreheret, (neque enim pauca solis ipsorum uominibus recitandis paginae sufficerent,) Bailletus tribus prioribus de Iudicio Sapientum Voluminibus habita a Scriptoribus de ipsis Elogia, & quidquid de iisdem memoriae prodiderunt, collegit; Thuanus * pariter amplius quadringentorum mentionem fecit, quemadmodum alii plures, qui eorum merita celebrare non sunt obliti; ante omnes autem Ephemeridum Scriptores, qui ab Operis institutione officio isti non defuerunt. Denique, quod majus perfolvi poterat, praestitum ipsis est in tot Libris, siue viventibus illis, siue post illorum obitum lucubratis; quare opus non est id hoc loco fufius persequi; eoque magis, quo studui diligenter illorum saltem praecipuos hoc in Opere citare, immo plures habitos acceptosque Tractatus oblata occasione significare.

A R T I C U L U S VII.

De Sapientibus Criticis singillatim, in quorum Opera nonnullas animadversiones excitabimus.

IN immensum abire vellet, quicumque aggrediretur ad omnes, quae de Criticorum nostri temporis doctrina suboriri possunt, dubitationes in medium producendas, & singula ipsorum Opera in iudicium vocanda. Operae itaque pretium esse duxi, me sequentibus Criticis circumscribere; videlicet Simonio, Tillemontio, Dupino, P. Alexandro, Bailletto, & D. Theodorico Ruinartio: quod tamen non oberit, quominus per opportunitatem animadversiones aliquando nostras ad aliorum posterioris Aevi Criticorum sensa convertamus.

Nemini autem mirum videbitur, me hos praeferre, vel citius seligere, si modo reputet; 1. Sex istos Scriptores accurate nisi de omnibus, de praecipuis certe argumentis disputasse, quae Critice Ecclesiasticae magnos usus afferre possunt; 2. videri eruditos Autores istos materiem sibi subjectam exhaustisse: nihil etenim praeteritit forsitan Simonius eorum, quae ad Scripturarum Textus Criticen, regulasque optimae Versioni pa-

* Teissierius 2. Vol. in 12. Litterarum hominum Elogia congregavit, quorum meminit Thuanus in Historia sua, iisque additamenta apposuit notatione maxime digna,

praesertim in altera Editione Trajectina anno 1697., ex qua novissima alia constructa est, & tertio Volumine aucta Berolini anno 1704.

randæ necessarias pertinent: Tillemontius Ecclesiasticam primorum Sæculorum Historiam funditus evoluit: Bailletus, nisi fallor, in Sanctorum Viras Criticen transegit: Theodoricus Ruinartius firmioris auctoritatis Acta primorum Martyrum in ora hominum eduxit: Dupino nihil excidit ad Autores Ecclesiasticos attingens: Patrisque Alexandri Opus ab omnibus suspicitur veluti Dogmatica Theologia hæcenus editis perfectior. 3. Operosum fore aliquam Critices quaestionem indicare, quæ Virorum istorum luminibus se subduxerit. 4. Ipsos in Operibus suis cunctas Criticæ Artis præscriptiones comprehendisse, earumdemque usum, quæ conducere possunt objectis illustrandis, quæ de rebus superius memoratis urgeri queunt; mihiq; persuasum esse, perpauca repertum iri, quæ in Sapientum istorum Scriptis non contineantur, aut eodem non recidunt, quo per ipsos nobis traditæ, & usurpatæ.

Ecce tibi rationes, quibus compulsus sum, ut me exiguo hoc præ omnibus aliis Cl. Criticorum numero definirem. Ne prætoleris, me istorum doctrinam oppugnare, placita resellere, aut perpendere, utrum capiantur, nec ne; ubi factum aliquod sive probant, sive improbant; cum id nullomodo sit Operis hujus institutum; illud vero tantum, ut nosmetipsos, propositis in Critices regulas ab ipsis exhibitæ & adhibitæ dubitationibus, erudiamus.

Ceterum cogitari nequit observantia atque existimatio iis majores, quas erga celeberrimos Scriptores istos, eorumque sapientiam harum Animadversionum Autor profitetur. Ingenue siquidem testatur, eos quatuor egregiis dotibus non mediocriter exornari: 1. recondita eruditione, absolutissima scientia, solido judicio; immo dixerim, singulos rem, de qua disputant, superasse: 2. perfectæ omnium germanæ Critices Legum cognitione: 3. quod vero maxime consentaneum sit, eos admodum nihil in Operibus suis protulisse, quod ad severioris Critices normam exactum non fuerit. Demum Autores isti conceptis verbis ratum nobis esse volunt, unum veritatis amorem laboribus & decisionibus suis præfuisse: præjudicia autem, privata negotia, animi affectiones, propriumque commodum longe sumpta esse a ferendis sententiis illis, quas suffragio suo comprobant.

Is profecto Tillemontii vim amplissimam ingenii minime complectetur, * cui satis esset dixisse, cum opera sua ab Autographorum Scri-

* Ludovicus Sebastianus Nanus Tillemontius Parisiis ortus pridie Kalendas Decembris anni 1637, Patrem habuit Joannem Nanum supplicibus Libellis Præfatum. Sacris initiatus est anno 1676, Consuetudine erat

suavi simplici humili modesta & gravi: tempore Quadragesimæ jejunium post solis ocellum protrahabat, solis leguminibus vescabatur, a voluptatibus etiam castissimis abstinebat, & nonnullis asperitatibus deditus

ptorum visceribus excerpisse, quorum non semel eadem usurpat verba; eorundem sensa integerrime reddere, & ordine, consensu, & distinctione tanta collocare; ut mirari subeat eos, qui experimento norunt, quot labores in hæc studiorum genera impendantur. Ne id quidem sufficeret addere, ex ejus nimirum copioso fonte, ipso adhuc in vivis agente; hausisse plurima Autores Gestorum Tertulliani, & Origenis, S.S. Basilii, Gregorii Nazianzeni, Joannis Crystostomi, Ambrosii, & Ludovici: ad Tillemontii Monumenta confugisse Sapientes illos, qui novas posteritati propagarunt Editiones S. Cypriani, S. Hilarii, S. Ambrosii, S. Augustini, S. Paulini, S. Fulgentii, aliorumque multorum, tum quoad Historiam de Gestis Sanctorum istorum, tum etiam quoad Operam suorum selectum, & Chronologiam: Bailletum insuper tanti Viri assidue non paucæ ex iis debere, quæ memoriæ prodidit de Martyrum Actis, & Sanctorum quatuor prioribus sæculis viventium Gestis. Tot eximæ Cl. Abbatis hujus virtutes summa animi demissionæ, & singulari prorsus moderatione commendabantur, quæ miramur cum tanta ingenti luce copia & eruditione societatem coejerunt.

Doctissimus quidam Abbas Tillemontii Sapientiam & accuratorem tanti fecit; ut Historiam Ecclesiasticam † scripturus libere proficetur, † primum voluminem imperfectum est Patris anno 1701. *Scriptura*

„ Sancta, inquit Abbas Choisyus, totius ædificii basis erit, materiæ „ vero partem suggeret nobis in sua de Imperatoribus Historia, & in „ Historiam Ecclesiasticam Monumentis Tillemontius, de quibus examinandis non laborabo; cum ejus ingenium de ipsius intelligentia nos in tuto ponat, ejusque virtus pro ipsius bona fide nobis spondeat.....

„ Aperte pronuncio, me nihil dicturum, nisi ex eorum fide, quos *Ibid. page 8.*

„ paulo ante memoravi, præcipue vero Tillemontii, qui pro me, „ Proque anni posteritate Archetypa scrutatus est.

Universi, quæ consuetudo aliqua cum Bailletis * intercedebat, in ipso Bailletis-

erat. *In specim. Vita & Ingenii Tillemontii, art. 55.* Qui Magni hujus hominis Volumina versant, cum in verbis suis moderatum, in alienis adducendis rectum, in decisionibus cautum, atque in animadversionibus sagacissimum agnoscunt. Diem clausit 4. Idus Januarii 1698. Sexagenario aliquanto major. *Dupin. Biblioth. 17. Sæculo parte 4.*

* Adrianus Bailletus in lucem prodit Idibus Junii 1649. Novævillæ, juxta Bellovacum vico, Patre Prædicatoris cujusdam, quod ad ipsum a majoribus suis venerat, propriis ma-

nibus cultore. Apud Fratres Minores vico illi proximos educatus est; deinde in Collegio Urbis Bellovacensis studiorum suorum curriculum confecit, atque ibidem Humanarum Artium moderator fuit anno 1676. Ad Sacerdotium promotus, cuidam Diocesis Bellovacensis Parocho aliquandiu operam suam locavit: anno vero 1680. Bibliothecæ Lamoignonii Patroni Generalis præfectus est, quo in munere ad mortem usque perseveravit, illamque appetit Parisiis circiter 57. ætatis suæ anno 1706. Duodecimo Kal. Februarii.

Specimen Vita & Ingenii Tillemontii art. 4. & 27. Gall.

† primum voluminem imperfectum est Patris anno 1701. Choisyus Histor. Eccles. in adnotatione pag. 6. Gall.

perspicacissimum & amplissimum ingenium, miram ad veritatem ab eo internoscendam quod illius speciem duntaxat habet, facilitatem, solidum iudicium, acrem Criticem, & certum de quibuscumque ingenio partis Operibus sensum suspiciebant. Hæc omnia consequabantur inexplebilis scientiarum ardor, immensa & recondita lectio, assiduus & immanis labor, & magna Librorum & Autorum in quolibet Litteraturæ genus, cognitio: Quod additum tot præstantissimis Libris publicæ utilitati mandatis Dupinum adduxit, ut testatam relinqueret: *admirationi locum esse, quod ipse tot legere potuerit, cum tot scripserit, totque scribere, cum tot legisset.*

*Ephem. Sap. in
Suppl. Mens.
Jan. 1705. Gall.
Dupin in Bibli-
ob. Aus. Ecclesi-
Sæculi 17. parte
4. pag. 383. Gall.
Mercurius Bibli-
ob. (Gallia)
Galant Mensis
Februarii 1706.
Gallice.*

Flagrans hoc disciplinarum studium alia quæque in Bailletto restinxerat, & parum adeo illum Officia, dignitates, Ecclesiastica Beneficia, ambitio, fortuna, & gradus alliciebant, ut nihil minus: tamen quod ad laboriosissimi hujus Scriptoris personam attinet, convictu esset longe omnium optimo, lepidus, jucundus, in hominum conventibus elegans, & moribus irreprehensibilis. Annos exegit suos legendo & scribendo, nullum nactus laxamentum aut oblectationem, vitam ducens Christiano homine dignissimam, sui que perpetuo similem, misericors, beneficus, atque a quacumque redundantia abhorrens. Virtutis tandem & pœnitentiæ exemplum erat, a vino temperans, humi cubans, sibi que constanter voluptates omnes interdicens & vitæ commoda, quam, mundi licet frequentia media, ab hominum semper turba aspectuque remotus traduxit.

*D. Theodori-
cus Ruinar-
tius.*

D. Theodorici Ruinartii Opera, * quæ in manibus sunt Litteratorum omnium; totidem dicunt ejus meriti ingenique testimonia. Eminent exquisito iudicio, prudenti Critice, accurate singulari, nitido & castigatissimo stylo, assiduitate in Bibliorum Sacrorum, Operum Ecclesiæ Patrum, & Antiquitatis Ecclesiasticæ studiis non vulgari, cum primis vero indole quadam suavitatis simplicitatis integritatis & Modestiz, Mabillonium plane, cujus alumnus dignus erat, referente. Immanes labores a Ruinartio diuturno annorum spatio exantlati, Religiosæ disciplinæ ardorem, aut illius status officii observantiam non restinxerunt, quinimmo non minus fuit inter Religiosos viros virtutum omnium exercitatione, quam fuerit recondita eruditione Inter Sæculi nostri Litteratos insignis.

*Ephem. Sap. 3.
Martii 1710.
Dupin Biblioth.
ca 17. Sæculi p.
6. pag. 287. &
fig.*

* D. Theodoricus Ruinartius Rhemis honesta stirpe profectus, Congregationi S. Mauri se addidit vicesimo ætatis suæ anno, quam professus est decimo quarto Kal.

Novembris 1675. In Monasterio de Hautvilliers evasit e vita 29. Septembris 1709. tribus annis major quinquagenario.

Studioforum Reipublicæ perspectissima sunt præclara eruditio Ingenium. Simonius.
 que Simonii, * quæ in quibuscumque Operum ab ipso editorum paginis ap-
 parent. Quamobrem perdoctus quidam Hæreticus ipsius Historiæ Criti-
 cæ oppugnator pro veritatis causa sibi reticendum non esse arbitratu est,
 quod de illo conficit, Elogium. » Nihil, inquit, hoc P. Simonii Opere
 » absolutius reperiri potest, & quicumque ad illud volutandum accedet, Spanheimius in
Epist. ad Am-
bram de Hist.
Cris. Gall.
 » inventa multa cum jucunda tum nova discere poterit. Non desunt
 » ipsi limatum iudicium, acerrima intelligentia, eruditio, probitas, per-
 » spicacia, & rerum consensio. Rectam suæ Critices rationem inivit, cu-
 » jus materiem jamdiu paraverat; nihil ferme desiderandum reliquit; &
 » studiosissimi cujusque lectoris curiositatem aliquo saltem pacto explevit.
 » Ipsius Liber multorum voluminum compendium est, sive potius ple-
 » na Bibliotheca. » Auctor Ephemeridis Lipsiensis duobus verbis Simonii
 Historiam Criticam effert, cum eam nuncupat *Opus in genere curiosum &
 summa eruditionis.*

Uberrima doctrina, quam redolent R. P. Alexandri scripta; ** com-
 munis omnium Eruditorum plausus, publica existimatio atque appro-
 batio satis legitimam singularis meriti magni hujus Ordinis Sancti Domi-
 nici splendoris asserunt conjecturam. Amplissimum ipsum ejus Historiæ
 Ecclesiasticæ consilium, quod complectitur quidquid majoris momenti
 a mundi exordio usque adhuc de Religione contigit, hujus vasta men-
 te ingenioque admirando Doctoris vires minime fregit; tamen per-
 agendæ res multorum Sapientum exhauriendæ doctrinæ consumendisque
 laboribus abunde sufficerent. Ad ipsius pertinet dignitatem, quod om-
 nium primus tantum non modo propositum animo informaverit, ve-
 rum opere quoque perfecit. Memoria repete quidquid in divinis cum
 veteris tum novi Testamenti Libris sublimius est, intimum magis, mi-
 steriisque sanctius; quidquid in Ecclesiastica & profana Historia spino-
 sius, difficilius, aut amœnius, nihil in istis disquisitionibus ejus perspi-
 cacitati se subdidit. Religionis Controversiæ, quæ clariora ingenia oc-
 cuparunt, immo in eas subinde impegerunt: quæcumque asperiora ad-

* Riccardus Simonius Deppensis
 Oratorii Congregationem adiit, in
 qua non Theologiæ modo, verum
 Linguis, & Bibliorum Criticæ dedit
 operam. Postquam anno 1678. suam
 in Vetus Testamentum Criticam in
 publicum produxit, Oratorio se ab-
 dicavit.

** Pater Natalis Alexander or-
 tum habuit Rhotomagi quarto Idus
 Januarii 1639, Studiorum suorum

stadium emensus est apud Patres Præ-
 dicatores, quibus se in ejusdem Ci-
 vitatis Conventu sociavit anno 1653.
 sequenti vero eorum institutum pro-
 fessus est. Parisiorum Magnum Con-
 ventum studiorum causa petiit, ibi-
 que Philosophiam & Theologiam duo-
 decim annorum spatio docuit. In
 Parisiensi Facultate Theologiæ Do-
 ctoris Laureæ decoratus est 21. Fe-
 bruarii 1675.

huc objecta sunt de quatuor summis Orbis Imperiis, de Pontificibus; de Imperatoribus, de Persecutionibus, de Conciliis, de Hæresibus, aliisque omnibus majori consideratione dignis cum Historiam Ecclesiasticam componentibus, tum ipsi cognitione aliqua adjunctis, quoad tempora, loca; facta, doctrinam, personas, & varia Decreta, & hæc omnia expeditissima sunt, & magna luce circumfusa in Dissertationibus Historicis, Chronologicis, Criticis, & Dogmaticis ejus Historiæ Ecclesiasticæ. Ingenium, Sapientia, politumque judicium, quæ in hoc Opere, ne dicam in aliis doctissimi hujus Dominicani Tractatibus, late dominantur; prudens acuta atque integerrima Criticæ, quam in Patrum, Auctorum Ecclesiasticorum & profanorum scripta exercuit; naturalis demum ordo, mira rerum copia, easque tractandi robor, eam ipsi famam communemque existimationem comparaverunt, quæ tandiu stabunt, quandiu ejus ingenii fœtus in Litteratorum manibus versabuntur. Licet itaque præter erroris suspensionem asserere, nullum unquam aptius Elogium confectum fuisse, quam ab Doctoribus illis, qui pro Ecclesiastica celeberrimi hominis istius Historia suffragium tulerunt, cum ipsis eam appellare placuit *Fontem purum & perennem, ex quo non tyrones modo, sed & eruditi quique reconditiorem Sapientia aquam haurire possunt.*

*Approb. Hist.
Eccles. Tom. 1.*

Dupinus.

Si quis esset, cui in mentem venire posset de Dupini * recondita Sapientia & beatissimo ingenio dubitare, quod quidem iis omnibus etiam majus est, quæ de prioribus Bibliothecæ suæ Voluminibus Censores testati sunt, remittendus hic ad idem opus esset, in quo præsto ipsi erit, unde semetipsum aspectu ipso redarguat: non esse scilicet nisi Maximorum hominum maxima suscipere, atque ad exitum perducere. Hujus Operis titulo, quantumvis simplici, ejusdam consilii amplii & difficilis in ejus mente species insideret; & profiteri cogeretur,

*App. Biblioth.
Aut. Eccles. 3.
Gall.*

* Autore ipso Dupino didicimus, eum Parisiis ortum decimo quinto Kal. Julii 1657. filium fuisse Ludovici Ellies Nobilis, Domini Dupini, ex illustri & vetusta Normanæ familia profecti, & Mariæ Vitartæ ex Campania. Subdit deinde, se a Patre & Magistris Grammatices elementis imbutum, ut decennis hujusmodi fuerit, qui in Collegium Harcourtense, tertia classe, recipetur. Confecto Philosophiæ curriculo, Artium magister est appellatus anno 1672. Dehinc Sorbonicos Professoris consueti trium annorum spatio

audivit, atque anno 1680. Baccalarii gradum ascendit. Tum studiis rursus insitit: publicæ disputationis discrimen de more subivit, qua in subseclis primis locum occupavit. Doctoris insignia regulis Kalendis Julii 1684. moxque Bibliothecæ Auctorum Ecclesiasticorum se totum dedit. Quantumvis autem longum operosumque in primis Opus esset, non omisit, quin ad alia quoque animum addiceret, atque identidem in vulgus emitteret, quod etiam nunc facere pergit non improspere. *Dupinus Biblioth. 17. Sæculo; Tomo 6. pag. 1. & seq.*

ad

ad illud ex dignitate absolvendum eruditione opus esse sæcula omnia complectente, exquisita intelligentia, ne errore caperetur, aut aliorum credulitati fucum faceret, opera denique assidua cui nullum moram inferat impedimentum, aut illam opprimat. In eo deprehenderet Scientiam patentem ita, ut sese ad omnia argumentorum genera longe lateque diffundat; vim intelligendi subtilem adeo, ut ne intricatissimæ quidem res ipsi obistere possint; eam ingenii æquitatem, veritatisque sensum, quæ neque in fraudem impellat, neque impellatur; Criticeen positemo; quæ luce, prudentia, & probitate semper affecta, certa a fabulosis & suspiciosis secernit. Assensionem nunquam suam temere præcipitat: conjectura, veluti invicta ratione, non ducitur: tantam cuique rei, quanta in ipsa est, tribuit auctoritatem; ut incorruptas veritati aures præbeat, præjudicia procul amandat; in veritatis disquisitione nulli præter ipsam prospicit; nihilque damnum sustinet, nisi sublata quacumque illud purgandi via. Hinc consecutionem intulit quidam egregius Scriptor, „ Bibliothecam Autorum Ecclesiasticorum Opus esse indole quadam sua „ & plane singulari, quod a turba subducit Autorem suum, illumque „ inter ceteros ejusdem rei Scriptores non mediocriter commendat. „

*Peritidiana in
Animadu.
in Bibliothecam
Tom. I. Prof.
Gall.*

Nostri item illustres Critici reconditæ huic eruditioni perfectam omnium germanæ Critices Legum scientiam addiderunt.

Univerſum Simonii Opus omnibus Regulis istis contextum est, quæ sane frequentiores in eo sunt, quam in ceteris Bibliorum Interpretibus & explanatoribus, tum ad emendam Litteram, tum ad veteres Versiones restituendas, tum ad novam edendam aliis quibuscumque hætenus confectis per ipsum, absolutiorem, tum ad acquirendam S.S. Patrum Scripturas interpretantium intelligentiam, tum denique ad errata designanda, sive ea animadvertenda, quæ melioris notæ sunt in Libris Interpretum Verbi Divini, sive ad hoc commentationibus aut scholiis elucidandum.

Hist. Crit. Veteris & Novi Testamenti. Gall.

Dupinus secunda parte Proœmii ad primum suæ Bibliothecæ Tomum, & capite viceſimo Tractatus de Doctrina Christiana omnia collegit Critices præcepta, Autorum Opera attingentia, & Historiæ Ecclesiasticæ factis utilissima. Theodorico Ruinartio in Tractatu de Actis selectis, & Bailletto in Sermonibus de Gestis Sanctorum non exciderunt animo quæcumque ad Martyrum Acta, & Vitas Sanctorum spectant; siquæ de Critices Monitis aperte, Tillemontius & Alexander minime disſeruerunt, iis nihilominus plena sunt, & undique resperſa eorum Opera. Quocirca inficias ire nemo poterit, secundam a nobis Sapientibus Scriptoribus istis adscriptam dotem in ipsis nequaquam desiderari, non secus atque tertiam. Ipsorum accuratio, prudentia, judicium limatum, & generalis

ipsorum Operibus ab Eruditis excitatus plausus, argumento esse debent, nihil eos scriptis tradidisse, quod æqua religiosioris Critices lance diligenter non suspenderint: eorundemque fama, veritatis amor, & acies publica, quam non latet quidpiam, quæque huiusmodi peccatis non ignoscit, vades nobis erunt, eos omnia præstitisse, ut ipsis nemo exprobraret, quæ jure solent in hoc cruditionis genere claudicantibus exprobrari.

Nimum quidem judicio deferimus, quod de summis Viris istis Sapientes pronunciarunt, ut ipsorum verbis fidem derogemus, cum declarant, eos veritati Scriptis suis illustrandæ, non vero uniuseujusque præjudiciis sectandis intendisse, quam quartam ponimus excellentis Critici proprietatem.

*Hist. Crit. in
Yrasi.*

„ Deprehendi, inquit Simonius, neminem adhuc satis in Critices Librorum Sanctorum latebras altius mentis oculos coniecisse, cunctosque cum Judæos, cum antiquos & recentes Christianos ex præjudicatis singulorum opinionibus de illa disputasse ..... Ita ut dici possit, paucos admodum esse illos, qui medium quoddam tenere valeant assequendæ veritati necessarium. „ In hoc itaque, quantum in me fuit, nervos omnes contendi; neque aut Græco, aut Latino, aut Hebraico Textui pertinaciter adhæsi, sed studiose, & secundum communes Critices Leges expendi, &c. „

*Tull. de P. T. in
Prof. pag. 8. 9.
& 10.*

Tillemontius de se ipso loquens. Monumentorum istorum Autor, ait, nequaquam se Ecclesiæ prorsus inutilem fore putabit, si simplicissimam veritatem effingere, eamque pro viribus suis constituere poterit ..... Satis sibi esse ducit factorum veritatem rimari, & quandoquidem eam inveniat, non veretur, ne ad pravos usus detorqueatur ..... Cum Opus hoc ad Historiæ veritatem investigandam institutum sit, &c. „

*Baillet. Vita San-
ctorum in Admonitione
T. 1.*

Dupinus millies enunciat manifeste, se conitti, ut veritati lumen afferat, eamque a servitute, qua opprimebatur, vindicet in libertatem. Bailletus Admonitionem de sua Gestorum Sanctorum Historia his verbis concludit: „ Coram summa veritate profiteor, me illi duntaxat ex animo inservire; meque obstrictum esse, ut illam usque ad minimum factorum medullas persequerer. Quod si non satis prospere res cessit, ut in eam sæpe numero offenderem, illam certe dilexi semper, quacunque tandem sui parte laricaret, paratusque omni tempore fui, eandem amplecti, cum primum emergeret. Non absimilia exprimit sen-

*Alexander in
Hist. Eccl. 1.
Sæculi Prof.*

sa R. P. Alexander, & pro certo ponit, veritatis amorem non raro illum coegisse, doctissimorum Virorum opiniones deponere. *Quamquam*, ait, *mibi blandiri nolim, quod veritatem sim in omnibus affectus; sed quod*

*quod ipsam animo sincero semper quaesierim, & illas amplexus sim opinio-
nes, quas aut veras, aut certe veritati viciniore existimavi, hoc porro
est, de quo mihi ipsi gratulari possim. Ruinartius in eadem sententia est,
uti luculenter in Actorum Selectorum Praefatione testatur.*

Ecce praestantes virtutes, quae peculiare doctorum Criticorum, quos
in quaestionem postulo, ingenium effingunt: hasce quoque opus esse cre-
dimus, omnibus ferme peraequa portione Criticis accommodare, quorum
in hoc Opere meminero; Siquidem non video, qui potuissent ad Critices
perfectionem & disciplinarum instaurationem tot conferre, quot passim
jactari solent; si eos adjumenta ista defecissent. Enim vero nemo probus
Criticus erit, qui non sit praeclearo judicio & recondita instructus erudi-
tione; qui verae instigationes Critices non calleat perfecte, iisque non uta-
tur eatenus, ut condita sunt: quamvis non dubitemus, nonnullos illas
pessime traduxisse; quod nimirum praedictis suis, non autem rationis lu-
minibus ducerentur. Ratum itaque & firmum sit, eum non esse perfe-
cti Critici nomine honestandum, cui ex istis conditionibus desit aliqua.

Nobis adeo persuasum est, eas omnes habere Criticos nostros, licet
forte non eodem in singulis numero; ut id pronuntiati cujusdam loco
statuamus, atque ex praecipuis sit quarumcumque nostrarum Animadver-
sionum fundamentis, ut jam inde a Proemio admonuimus.

DISSERTATIO II.

ANIMADVERSIONES IN REGULAS CRITICES, QUOD ATTINET AD HISTORIAM ECCLESIE,

OPERA PATRUM, ET DOGMATICEN:

*Constitutæ in Veterum Testimoniis sumtis ab illorum Operibus
cum veris, tum supposititiis.*

ANNITUNTUR Critici Autoritati & Conjecturæ. Autoritati quidem cum Auctores in medium producant, aut ipsorum sensu conceptis verbis referentes, aut saltem ea, ex quibus necessaria consecutione confici possint: Conjecturæ vero, cum de factis a Veteribus traditis disputantes, sit ipsis vero simile hoc aut illo modo res contigisse; cæteri aliter vera se habere potuerint. Hæc duæ semitæ, * quarum prima tutior est, altera periculosior, nulliusque pene fidei, in veritatis cognitionem ducere possunt: at alea summa inest illis sectandis; neque enim vera semper sunt, quæ Auctores scribunt; & Conjecturæ, quæ vel a veris illorum narrationibus ducuntur, maxime versantur in ancipiti; quapropter Regulas præsto esse oportet, quibus erandi periculum, quo cingimur, pro facultate nostra subterfugiamus. Hujusmodi multas sibi præstituerunt Critici, a quibus utinam non declinassent unquam, non enim toties in lubrico pedes posuissent. Mittamus alio, quæ ad Conjecturam pertinent, & sermonem de Autoritate insti-

* Nolum enim ad corrigendum, li.] & tuta; lubrica altera. Just. Lypf. Sa-
lri, & conjectura. Prima via satis certa] tyr. Menipp.

tuam, & eaque tantummodo ab Historia Ecclesiastica, Patrum Operibus, & Dogmatica Theologia petita. Quæ scripturam Sanctam & Martyrum Acta attingunt, inferius seorsim claritatis gratia discutemus, cum satis superque ab iis differant, quæ sunt Historiæ, aut Operum Antiquorum.

Secunda hæc Dissertatio bipartitur: in priori parte pensabimus præcipuas Critices regulas de Scriptorum Ecclesiasticorum testimoniis excogitatas; verum quoniam simplicissimæ sunt, ejusque rationis, ut nemo sanæ mentis eas in dubium revocare possit, minus mihi negotii faceret illas statuere, quam diligenter inquirere, num ipsis satis accurate Critici nostri obtemperaverint: in altera hujus Dissertationis parte nonnulla animadvertimus in momenta, quæ colligi possunt a Libris suppositiciis, suspiciosis & apocryphis; a quorundam Autorum testimonio, quod non admodum grave pondus asserre videtur; atque ab iis, qui factis, quorum meminerunt, sæculo amplius sunt recentiores. Accedunt his quædam animadversiones in argumenta a Manuscriptis comparata.

P R I M A P A R S. R E G U L Æ C R I T I C E S.

Quæ ad Veterum testimonium spectant ab illorum
germanis Operibus depromptum.

A R T I C U L U S P R I M U S.

*Summus honor Autoribus Ecclesiasticis antiquis deferendus est;
eorumque testimonium magna cum observantia
excipiendum.*

INTER nostri temporis Criticos, vix unum reperies, qui majorem Testimonio erga veteres Scriptores cultum & reverentiam adhibeat. Non modo ipsius Opus verborum illorum textura quædam est, verum etiam ab ipsa sua admonitione hoc egregium principium fundamenti loco jecit; „ se in universo Opere autoritatem citius, quam rationem consuluisse, & compluribus exemplis perspectum habuisse, ea „ ipsa, quæ maxime apparent improbabilia, nonnunquam vera esse &

*Adm. pag. 16.
Gall.*

„ Gr-

„ germana . . . multa quoque facie prima aperte pugnantia, conciliari nihilominus facile admodum, cum rei adjuncta cognoscuntur.
 „ Quo factum est, ut propositis mihi rebus, veterum alicujus nominis
 „ Scriptorum autoritate fultis, qui ab Ecclesiae filiis honorifice suscipi
 „ debent; visum non est ab iis esse recedendum, nisi invictissimis rationibus suadentibus: tametsi non dissimulem, id a celeberrimorum aetatis huius Criticorum sententia longe abesse.

Pulcherrimae Legis hujus praescripto non pauca a plurimis Criticis repudiata nobilis Criticus iste veluti genuina minimeque fucata recipit sive Scripta sive facta: uti Epistolas Jesu Christi ad Abgarum, & Abgari ad Jesum Christum, earumque Historiam ab Eusebio, & sancto Ephrem narratam, tamquam e Civitatis Edessens tabulario depromptam; Hege-sippi narrationem de Martyrio S. Jacobi Episcopi Hierosolymitani per eundem Eusebium nobis servatam, Historiam mortis Magni Panos, * ab Eusebio item ex Plutarcho traditam, quae nonnullis Protestantibus fabulam redolet, quamque Godavius aliique Catholici bene multi propugnare negant. Cum autem Tillemontius Eruditorum de Historiis proxime relatis rationibus se urgeri intelligit, ad suam regulam confugit. „ In

Tillem. l. i. art. 21. in Jof. Crisost. pag. 49.

God. Hist. Eccl. l. i. pag. 158.

Tillem. ibidem notat. 7. in S. Thomam p. 5. 462. col. 1. in Jof. art.

Ibidem notat. 12. in S. Jacobi pag. 477. col. 2. initio.

„ spem luducor, inquit, prudentes homines nobis veniam duros, si
 „ Legi nostrae nolumus derogare, ne quidpiam antiquitate satis mun-
 „ tum abjiciamus, praeterquam firmissimis obstantibus momentis: „ Aut
 „ ad istam a P. Petavio deductam; „ praestat magis scrutari, quare id
 „ factum sit, quam probati Autoris testimonium rejicere.

Post hujusmodi sensa Veterum auctoritati adeo obsequentia, me praeter-
 it quomodo Tillemontius de Sancti Zachariae Patris S. Joannis Baptista
 verba faciens, non acquiescat Origeni, S. Basilio, Sancto Gregorio Nyssen-
 o, Sancto Cyrillo Alexandrino aliisque non obscure ferentibus, in Tem-
 plo Hierosolymitano locum inter Templum & Altare fuisse Virginibus de-
 stinatum: Deiparam etiam post Jesu Christi nativitatem eo concedere vo-
 luisse; cumque propterea murmur subortum esset, eamque inde pellere
 cogitarent, Zachariam tum Sacerdotis munere fungentem, respondisse,
 necessum fore, ut ibi maneret, quod nimirum adhuc Virgo esset, idque
 in causa fuisse, cur eum populus eodem loco interimeret. „ Traditio haec

* Plutarchus in quodam Opuscu-
 lo Cleombrotum narrantem inducit,
 testatum fuisse Epithersem, quod cum
 in Italiam navigaret, & prope Pa-
 xas devenisset, ex Echbinadis Insulis
 unam, in Corinthii sinus ingressu, re-
 pente vocem auditam fuisse, qua na-
 vis gubernator Thrannus nomine vo-

cabatur; eoque respondente, exclamasse vocem: Cum juxta Paludos
 fuisset, annuncia tunc Pana magnum esse
 mortuum. Pana autem quidam erat
 ex praecipuis Paganorum Diis; hanc-
 que Historiam perhibent Mortis Do-
 mini nostri tempore concigisse. Apud
 Euf. de Praep. l. 5. c. 9.

subdit Doctus noster Criticus, maxima est consideratione digna ob illorum qui ipsi subscribere, dignitatem; ceterum non apparet nobis, eam Sanctæ Virginis moderationi congruere. »

Nonne eadem in rem hanc Tillemontio respondere possemus, quæ ille, ut Abgari & Jesu Christi Epistolas tueatur, responder: » videri » scilicet, invictis demonstrationibus opus esse ad rejiciendam narrationem, nem multorum tanti momenti Virorum autoritate roboratam? » sive adversus eum ipsas Leges suas retorquere; præsertim illam: » præstat magis scrutari, cur id falsum sit, quam simplici conjectura tot celebriorum Patrum testimonium rejicere?

Ostendit etiam se a prudentis Critices legibus discessisse, cum reputavit, num S. Jacobus Sanctum Sanctorum ingrederetur. » S. Hieronymus, ait, & Rufinus, vertentes Hegesippi verba ab Eusebio recitata, » pro Sancta scripserunt Sancta Sanctorum: idem habet Epiphanius . . . » verum commodius est id profiteri, quod satis exploratum est, neque Hieronymum neque Rufinum, maximis alias præditos virtutibus, accurationis tamen dono fuisse commendatos; adeoque locum Sanctum a Sanctuario non internoscere potuisse. » Secundum Tillemontii principia aptius forte fuisset subicere: quod, cum Patres *τῶν ἀγίων* legerint, consequens sit potius ea verba in Eusebiano Textu reperiri, quam inde, uti facit, colligere, istos, quantumvis summæ doctrinæ Patres, locum Sanctum a Sanctuario non internoscere potuisse. Imposterum non pauca facta ob oculos ponam, in quibus levissima conjectura ductus Tillemontius Veterum opinioibus refragatur.

Eandem erga antiquos reverentiæ legem sibi præcepisse indicat Dupin-
nus. Id ex eo efficitur, quod de Sancti Barnabæ Epistola loquitur, ab ipso fide Veterum Apostolo isti adjudicata. Ubi namque cuncta persecutus est, quæ de illius Suppositione afferri solent, ea labefactat in hunc modum: » Quæcumque Epistolæ huic vizio vertuntur, non obsuerunt, » quominus eam Sanctus Clemens, Origenes Eusebius, & Sanctus Hieronymus Apostolo Barnabæ * tribuerent. Turpis profecto, mea sententia, » addit Doctor iste, imprudentia foret, nos Magnis antiquitatis Criticis

* Sunt, qui credunt, nonnullos Judæos Alexandrinos, imperante Adriano, Epistolam hanc exarasse. Moventur his. 1. Epistola ista Allegorice redundat, quod est Alexandrinorum ingenium. 2. In more positum habent, ut summis Viris libros ab ipsis compositos vendicent. 3. Scripturarum citationes magis MSS. A-

lexandrino, quam Bibliis Septuaginta respondent. 4. Fabulosa sexus in Hyenna conversio apud Ægyptios præsertim percubuerat. 5. Alexandrini erant Veteres, qui mentionem hujus Epistolæ fecerunt. 6. Formulas exprimit loquendi Alexandriæ usitatas. Animad. Tenzelii in Librum S. Hieronymi de Script. Ecclæ.

per-

„ perspicaciores arbitrari. Magis ipsi quidem temporibus Apostolicis erant
 „ proximi, præ manibus innumeros fere habebant ab ipsorum discipulis lu-
 „ cubratos Libros, quorum jacturam fecimus, & propterea felicius,
 „ quam nos, Apostolorum, eorum sociorum, & discipulorum stylum
 „ & scribendi rationem discipere poterant. Si itaque existimarent ipsi al-
 „ legorias, Mysticas explicationes; fabulasque, quibus referta est S. Bar-
 „ nabæ Epistola, ab ipso describi potuisse quo jure in præsentiarum id
 „ possumus inficiari? „

Idem in Patres obsequium significat Dupinus, cum illorum testimo-
 nio legitima esse & nullatenus conficta docet Librum Pastoris, Hærmæ
 nomen præferentem; primam S. Clementis ad Corinthios Epistolam; &
 secundæ, quod superest, fragmentum; septem S. Ignatii Epistolas, qua-
 rum meminit Eusebius, atque alia multa Opera. Disputans vero de E-
 pistola, quæ S. Polycarpi titulo circumferretur, hæc habet verba digna
 animadversione: „ Non dubito, quin contendam, summæ genus esse
 „ impudentiæ, illam infra suppositas detrudere, quod Blondellus & Dal-
 „ leus faciunt. A quo demum etenim eam Polycarpi nequaquam esse
 „ didicerunt? Quæ ipsis super hac re præsto sunt argumenta? Anne San-
 „ cti Polycarpi dictionem acutius Irenæo ejus discipulo dignoscunt? An
 „ vero eruditiores hujus rei sunt, quam Eusebius, Hieronymus & Pho-
 „ tius? „

Ibidem pag. 173.

Lector hercle sanctam venit in existimationem tanti in Dupino erga
 Veteres studii, tantæque reverentiæ; at studium hoc, hæc reverentia
 non satis diu permanent in proposito. Cum de octo Libris disquirat Car-
 mina Sibyllina continentibus, alia sibi præscribit superioribus quam maxime
 repugnantia. „ Nemini mirum sit, inquit, nos tanquam suppositos ex-
 „ plodere Libros aliquos ab Antiquis habitos pro germanis; neque pro-
 „ pterea suspicandum est, nos Patrum Autoritatem stocci facere, aut in-
 „ juriam inferre veritati. Contra potius injuria afficeretur, si eam falsis
 „ probationibus munire auderemus, tum maxime, cum de illarum frau-
 „ de constat . . . . Et quidem nihil mirari subit Patres trutina Cri-
 „ tices hos (Sibyllarum) Libros minime examinasse. Novimus enim, il-
 „ los tunc temporis gravioribus negotiis distentos fuisse, iisque totum in-
 „ tendisse animum; immo haud raro quoad profanas Historias hallucina-
 „ tos fuisse, & commenticios Libros in medium protulisse. „

Ibidem pag. 43.

Dupinus certe, ut species est, secum ipse non consentit. Ex duobus
 præcedentibus locis „ imprudentiæ summæ turpisque imprudentiæ erat;
 „ semetipsum Patribus perspicaciores arbitrari „; & veluti spurios Libros
 repudiare, in quibus omnes ipsi veritatis notas agnoscebant: ex proximo
 „ autem textu Sapientis Critici nostri, „ nemini mirum esse debet, nos

„ tanquam suppositos explodere Libros aliquos ab Antiquis habitos pro
 „ germanis ? „ Illic Patres Magni Antiquitatis Critici appellantur : hic
 „ Libros Critices truciua minime examinerunt . Illic cum innumeros fere
 „ prae manibus Libros , quorum jacturam fecimus , haberent , fel-
 „ cius , quam nos , Veterum stylum & scribendi rationem dispicere poterant ;
 „ sique existimarunt ipsi fabulas ab Apostolis quasdam potuisse describi ,
 „ quo jure id inpraesentiarum possumus inficiari ? „ Hic autem : „ no-
 „ vimus illos haud raro quoad profanas Historias hallucinatos fuisse , &
 „ commenticios Libros in medium protulisse ; „ & nostri Sæculi Docto-
 „ res his illustribus Antiquitatis luminibus perspicaciores esse , facultatemque
 „ habere , ut ratum faciant , plura facta a Patribus , tanquam genuina ,
 „ proposita inter fabulas recensenda esse , cum de illorum fraude const-
 „ stat „ . Siccine Criticus se subducat ? ac vana fuga est , ipsique nullo
 negotio intercludenda , uti sequenti articulo planum fiet .

Alterius hujus principii ductu non assentitur Dupinus Jacobi in Hi-
 spaniam itineri , nec sibi persuadere potest , Symbolum Apostolorum ab
 ipsis revera digestum esse , quod tamen tradunt Irenæus , Tertullianus ,
 Lucifer Calaritanus , & Sanctus Hieronymus dicentes , Symbolum regu-
 lam Fidei esse ab Apostolis ad Ecclesiam derivatam : idemque animad-
 vertit Ambrosius , Ecclesiam Romanam Apostolorum Symbolum integre-
 rissime nullis additis aut demptis servasse ; & S. Augustinus , Rufinus ,
 S. Leo , Maximus Taurinensis , Fortunatus , S. Petrus Chrysologus aliique
 innumeri Autores pro certo & enucleato ponunt Symbolum in quodam
 Apostolorum conventu constructum fuisse . Dupinus de tot quoad Sym-
 bolum Patrum testimoniis non admodum repugnat . „ Impudentiæ , sub-
 „ jungit , speciem habet , de eo dubitare , de quo convenit inter Catho-
 „ licos : hæsitare autem audent Hæretici tantum , aut Hærefcos suspicio-
 „ nem laborantes . Attamen sine temeritatis nota , sequitur , in dubitatio-
 „ nem adducere possumus : utrum Symboli edendi causa congregati sint ,
 „ nec ne . . . . . Ceterum novum non est in re Critica commu-
 „ nem opinionem excutere , atque in aliam descendere aliquibus doctis
 „ hominibus , suspectis etiam , probatam . „ Fieri ne potest , ut aliquam
 Dupinus inierit rationem , hunc morem suum , & reverentiam , ex pro-
 prii ipsius regula , Veteribus debitam , inter se conciliandi ? Asserere camen
 per eum liceat , nos penitus latere , quænam hæc esse possit .

Nunc videamus , an P. Alexander , doctissimus ille Dominicanus , cu-
 jus eruditionem & merita celebravimus , a suis aliquando Critices re-
 gulis deficiat : neque enim quaestio est num ipse erret : verum dunca-
 xat , num de Legibus suis , earumque usu sibi cohæreat , quod ad mo-
 rem Patribus gerendum pertinet .

*Hist. Saeculo 7.
Tomo 1. Dissert.
2. pag. 160.*

Magnificat Auctor hic quam sapissime in Historia sua maximam erga Patres, eorumque placita venerationem. Hujus gratia inconcussa regulae loco firmat *Hanc esse legitimi Operis notam, si Antiqui laudent illud Opus sub nomine illius Auctoris, cui inscriptum est.* Item Sybillina carmina a Patribus memorata primorum Christianorum inventum non fuisse recognoscit: septem Epistolas Ignatii nomine inscriptas illustri Martyri illi concedit: Libros S. Dionysio Areopagita nomine insignitos, legitimos esse hujus S. Pauli discipuli fectus; & Epistolas, quae extant Senecae & Sancti Pauli veras censet & genuinas. * *Ut id asseram, inquit de postre-*

*Ibidem cap. 11.
art. 13. pag.
236.*

mis istis Epistolis, adducor autoritate Sanctorum Doctorum Hieronymi, & Augustini, cui majorem opponet hac in parte nemo.

*Ibidem art. 3.
pag. 91.*

Non minori verecundia in Historia sua Veteris Testamenti Patrum sententiae de re Critica gratificatur. Ibi, ipsis faventibus, contendit, antiquam Versionem Graecam Veteris Testamenti, quam Septuaginta Versionem appellant, illorum revera esse, a quibus nomenclaturam accepit. Declarat, verbis sane Doctore dignis, se *Veteres in antiquitatis notitia duces sequi malle, quam recentiores quosdam, qui conjecturas inanibus antiquam Traditionem, seu opinionem in Ecclesia ab Apostolicis temporibus receptam impugnant, ut Criticae traditionis famam auerantur.*

*Hist. Vet. Test.
Tomo 6. Dissert.
8. prop. 2. pag.
760.*

Ex hujus certe excellentis regulae praescripto aggressus est ad propugnandum pro adventu S. Mariae Magdalenae, S. Marthae, Lazari, & sociorum in Galliam, pro illorum appulsu ad Litora Provinciae, in iisque incolatu: certo probatum esse asserit, Sanctum Dionysium Areopagitam, S. Martialem aliosque Episcopos in Gallias Evangelii lumen intulisse, primo saeculo, quo a Sancto Clemente Pontifice Maximo ablegati fuerant; & digladiatur pro compluribus similibus antiquis Traditionibus, quae majori Criticorum nostri temporis parti non sapiunt.

*Hist. Ecclesiae, saec.
2. T. 2. Dissert.
16. pag. 68. & c.*

*Ibidem Dissert.
17. prop. 1. & c.*

Pulcherrima Lege ista optime accommodata, erit fortassis eur mireremur, navum Doctorem istum ad Supposititios Libros ablegare Epistolas Abgari, & Jesu Christi; Epistolam S. Barnabae a tot illustribus Patribus ipsi tributam; Librum *Pimandri* Mercurii Trimegisti vocabulo noxum; aliaque his similia ab Antiquitate honorifice excepta; & plane ignoro, an Critici, adversus quos armatulis, responso acquiescerent, quod reddit testimonis S. Justinii, Lactantii, S. Augustini, S. Cyrilli Alexandrini, aliorumque Patrum, qui *Pimandri* Librum sub nomine *Mer-*

*Ibidem Tomo 1.
Dissert. 9. pag.
266. Ibidem c.
11. art. 6. pag.
98. Ibidem art.
15. pag. 199.*

* Mendaces Senecae ad Paulum Epistolae anam praebuerunt ad Paganum Philosophum istum inter Scriptores Ecclesiasticos enumerandum. Non est tamen simile vero ea Sapientia Criticum, qua pollebat Hiero-

nymus, supino hoc errore capi potuisse. Leonellus Ferrariae & Muri- nae Princeps ante omnes injuriam tanto Patri illatam fuisse praesensit. *Tenzelius Animadv.* in *Libr. S. Hieronymi de Script. Ecclesiae Gall.*

curii

trarii Trifmegisti adducunt, ipsique adjudicant: Respondeo: Patres illum hoc nomine citasse, quia illum Mercurio Gentiles tribuebant, illumque magno habebant in pretio ..... Ceterum an Mercurii revera esset, nec ne, Patres non expenderunt, majora in studia incumbentes.

*Hist. sac. l. Tomo
I. cap. 15. pag.
148.*

Quid reponeret doctus iste Criticus, si quis eundem in modum obviam iret Patrum Textibus, quibus fudit ipse veritatem Autorum Versionis septuaginta Interpretum, Oraculorum Sibyllinorum, & Epistolarum S. Pauli & Senecæ? Nihil eo facilius est quam ipsi secundam suam Legem opponere: tunc autem nescio, an ipse quoque non deprehenderet, quam parum hæc cum priori consentiat.

Non erit multi operis hujusmodi dubitationes de celebri Simonii Operibus movere. Diu multumque queruntur homines, Autorem istum non satis venerandæ Antiquitati obsecutum esse; idque ajunt ejus Praefationis verbis sequentibus nimis perspicue indicari. „ Inter nos versan-
„ tur sapientes ætate hac, qui satis sibi esse ducunt, in unum redige-
„ re, quidquid apud Sanctos Patres de scripturis legunt: quasi vero se-
„ licius Patribus quam aliis Interpretibus labor cesserit. Qui veritatis
„ vestigia, ejus duntaxat studio, summotisque affectibus, persequuntur,
„ hominum nominibus & vetustate non impediuntur, præsertim cum de
„ Fidei dogmatibus sermo non est. Enim vero compertum habemus o-
„ mnia Patres adjumenta necessaria in promptu non habuisse, neque satis
„ temporis nactus fuisse, ut graviores difficultates in divinis Litteris oc-
„ currentes enuclearent. Quare novorum Interpretum commentaria pri-
„ scorum Commentariis non paucis locis sunt anteferenda. „

*Prof. Hist. Crit.
Vol. I. cap.*

Aliorum sit pro libito in hæc Simonii verba animadvertere, quæ multis obnoxia sunt meditationibus. Ego quidem a proposito non declino. Si huic principio stare velimus, quod totius Historiæ Criticæ fundamentum videtur esse, multa sane ejusdem Libri loca vehementer extenuantur, cum illis eorum auctoritatis pondus afferendi sibi facultatem adimere videatur, quibus non ita prospere cessit labor, atque recentibus Bibliorum Interpretibus. Cum autem restituendæ Versioni Septuaginta hanc ipse regulam præfiniet. „ Necessum fore antiqua exemplaria Græca consulere,
„ iisque addere Patrum Opera „; sive quando hæc eadem Opera in medium proferet, atque ad Priscorum testimonia appellabit; liberum ne erit propriam ipsi legem objicere, eundemque interpellare? Quorsum Patrum Libros adducere? Num forte, „ quod feliciter ipsis labor cesse-
„ rit, quam posterioribus Bibliorum Interpretibus, qui veritatis vesti-
„ gia, ejus duntaxat studio, summotisque affectibus, persequuntur,
„ hominum nominibus & vetustate non impediuntur? Nonne com-
„ pertum habemus omnia Patres adjumenta necessaria in promptu non

*Hist. Crit. l. 1.
cap. 2. §. 15.*

*Post. Critica No-
vi Testam. c. 3.*

„ habuisse, neque satis temporis nactus fuisse, ut graviore difficul-
„ tates in divinis Litteris occurrentes enuclearent? „ Hinc nullius pe-
„ ne frugis erit, inquiet quis, „ Patrum Opera Græcis exemplari-
bus addere, sive ad restituendam Septuaginta Versionem, „ vel ad
vltim aliquam Simonii dictis afferendam; propterea quod „ novorum In-
„ terpretum Commentaria Priscorum Commentariis juvat antepouere.,
Aut demum aduersus eum sui ipsius verba statuemus: „ Primi Patres,
„ qui contra Paganos vel Judæos scripserunt, in disputationibus suis
„ aliisque etiam Voluminibus Rhetorum institutum tenebant, qui pro-
„ bationibus specie tenus tantummodo veris uruntur, Actisque dubiis,
„ ad quorum normam haud expedit semper nos dirigere. „

Eruditus Oratorii Præbyter Lamius ita persuasum sibi ostendit, pri-
scos Scriptores testes esse summa cum dignitate audiendos, ut decernat
veluti inconcussum pronunciatum, quod deinde sapissime repetit in
Operibus suis, maximopere faciendam Patrum auctoritatem, non de re-
bus modo ad Fidem atque optimos mores spectantibus, sed de Factis
etiam Critices, circa quæ integrum est unicuique eam sequi opinionem,
quam probabiliorum iudicabit. Huic adhærescit pronunciato, cum de-
fendit, ex commodiori Evangelistarum intellectu *peccatricem*, Mariam
Magdalenam, & Mariam Lazari sororem eandem feminam esse,
quod scilicet sensus hic plures habeat Autorum Ecclesiasticorum ad-
stipulatores. A Veteribus quoque præiudicium petit, * ut ostendat,
Christum Dominum in extrema Cœna, mortis suæ pervigilio celebra-
ta, Agnum Paschalem non manducasse; & Mensam illam, qua
Jesus Christus Eucharistiæ Sacramentum instituit, nihil habuisse cum
hac Legis solemnitate commune; At tum il qui contra Lamium su-
per hac questione disputant, ipsi autem oculos ponunt, quæ Origenes,
S. Anatolius, S. Hieronymus, S. Epiphanius, S. Ambrosius, S. Augu-
stinus, S. Joannes Chrysostomus, alique priorum Sæculorum Pa-
tres de ipsius sententia scriptis commendarunt, quorum quidem autori-
tas majoris momenti est, quam eorum, quos recitat Lamius suæ causæ
Patronos; præclarus Criticus iste omnium Patrum istorum colendo te-
stimonio se putat fecisse satis, cum respondet: „ eos factum istud ha-
„ buisse pro rato, nullisque rationibus confirmandum curasse: Patres
„ huic materiæ studium non impendisse, & propterea teneri neminem,

*Traſſatu de
Paschate a parte
c. 6. Gall.*

* Autores, quos pro se stare do-
cet Criticus iste, non sunt alii a
Cedreno, duobus anonymis Scripto-
ribus, Præfatione ad Chronicon Pa-
schale, S. Petro Alexandrino falso
tributa; Philopono, Hyppolito Por-

tuensi, Apollinari Hierapolitano,
& S. Clemente Alexandrino; verum
horum postremorum Scriptorum Tex-
tus aperti non sunt, alios vero mi-
nimi nominis esse existimat Tille-
montius.

ipſis

„ ipsi in hujuscemodi quæstione suffragari . » Est ne, subdit alibi, in- Lamius addit.
6. ad Tractatum
Hibitum de
Paschate. Gallo
„ comodo consecutio, si fateri cogimur, hæc in quæstione, quemad-
„ modum in aliis pluribus alienis a negotio Religionis, ipsos quoque Pa-
„ tres offendisse? Num repugnat ipsos in rei Historiæ, uti nostra est,
„ errore aliquando versari? „ Verum quo responsum hoc non magno
Patres habet in honore, quemadmodum in Epistola ad celebrem hunc
Oratorii Præsbyterum data animadvertit Tillemontius, eo videtur hæc
in Operibus suis de Præscorum autoritate fundamento, ab imis sub-
verti.

ARTICULUS II.

*Nefas est a Veterum testimonio recedere, præterquam
firmis urgentibus rationibus, multo vero
minus nulla intercedente.*

Si doctissimos Criticos nostros audiamus, ipsi accuratissime hujusmo- Tillem. in Pref.
pag. 16.
di præcepto obtemperant. „ Propositis mihi rebus veterum alicu-
„ jus nominis Scriptorum autoritate fultis, qui ab Ecclesiæ filiis hono-
„ rifice suscipi debent, visum non est ab iis esse recedendum, nisi invi-
„ cissimis rationibus suadentibus. „ Hoc animo ad Opus suum lucu-
brandum Tillemontius accessit. Dupinus item, P. Alexander, * alique Dupinus Dissert.
Prælim. pag.
177. item To-
mo 1. pag. 63.
Alexander in
Hist. Eccles. Sac.
1. Tomo 1. Dis-
sert. 2. quæst. 1.
pag. 183. &c.
Critici pronuntiant, se in sententias a Patribus constitutas ituros, mo-
do ne de factorum ab ipsis relatorum fallacia argumentis constantibus
convincantur.

Præstantissima sane Regula, cui si adhæreant Sapientes Critici nostri,
nullus erit eos insimulandi locus, quod nimirum omnem Patribus mo-
rem minime gesserint. Veritas namque quacumque demum est autorita-
te ipsi opposita honorabilior: immo ex obsequio Patribus deserendo de-
traheret, qui pro illis tum suffragium ferret, cum in hoc ferendo cul-
pa vacare nequiret. At enim numquid de Lege ista sapientes nostri de-
rogarunt? Impulsi ne testatissimis probationibus sunt, quotiescumque
Antiquos abiecerunt & oppugnarunt? An vero id non semel ab ipsis
temere factum est? Nonnullas gravissimas Historias super hæc re excutia-
mus.

Confessa res est Tillemontio de itinere Sancti Pauli in Hispaniam dis-

* *Fatebimur namque nos ab antiquis
discedere non levibus ductos rationibus.* | Alexander Hist. Eccles. Sac. 1. tomo 1.
pag. 183.

Art. 47. in D.
Paulum pag.
115. item anast.
71. in D. Pa-
lum pag. 609.
et. 12.

ferenti, Sanctum Epiphanium, Sanctum Joannem Crysoftomum, Sanctum Hieronymum, Theodoretum, Sanctum Gregorium Magnum, multosque alios profectum S. Paulum dixisse, ut Hispanos Christi præceptis imbueret: nihilominus iter hoc habet incertum. Verumtamen, ambigendi locus est, num rationes illas probaturi sint docti homines, quibus adductus est, ut a regula sua in præfens descisceret. Spoponderat Patribus non obistere nisi invictissimis rationibus suadentibus. Habeto priorem, quæ illum prohibuit, ne cunctis paulo ante a nobis laudatis super hoc facto acquiesceret.

Ibidem.

„ Omnem veri speciem refert, ait, quod Patres hujus itineris meminerint ex iis solum, quæ ad Romanos idem Paulus significavit, videlicet, se illuc proficiscendi consilium suscepisse. „ Si invictissima appellari potest ratio ista, & hujusmodi, ut doctissimum hominem hunc Patres cogere repudiare, pauca admodum facta narrabunt, quibus deferendis invictissimæ rationes non suppetant. Alterum hujus nobilis Critici argumentum in hæc verba effertur. „ Res est certe animadversione digna, nullum

Ibidem.

„ nisi levissimum hujus in Hispania prædicationis S. Pauli extare vestigium. „ Ecce quidquid Tillemontium adegit ut monitis suis adversaretur. Articulo præcedenti retulimus, cum tenuissima conjecturæ suasionis patrum sensa de Sancti Zachariæ Martyrio non amplexum fuisse; & nullo labore alia congerere facta possemus, quorum occasione sibi liberum esse credidit Leges suas infringere, licet solidioribus rationibus meo judicio non premeretur. At sermonem ad alios Criticos convertere juvat.

Vales. Not. in cap.
25. lib. 2. Hist.
Eusebii pag. 13
et. 10.

Vehementer miror Valesium, eximium illum venerandæ antiquitatis cultorem, fabulis, ut videtur, Simonis Magi volarum & lapsum, sive ex ejus verbis *Itarium illum Simonis interitum*, adnumerare: tamen si Historia hæc a Cl. quampluribus Græcæ & Latinæ Ecclesiæ Patribus tradita sit. Neque mihi persuadeo Eusebii & Irenæi hac de re silentium, non magis atque hujus egregii Interpretis conjecturam, (scilicet quod factum hoc labefactaret aliud de Simulacro post Simonis Magi obitum erecto,) Arnobii, S. Cyrilli Hierosolymitani, Sancti Ambrosii, & Sancti Augustini aliorumque non paucorum Patrum, eventum hoc confirmantium, fidei præstare posse.

Dup. nota pag.
238.

Cum Dupinus in suum Textum transtulisset Eusebii & Sancti Hieronymi sensa de invento apud Indos a Sancto Pantano Evangelio Sancti Matthæi Hebraicis litteris conscripto, * quod populis illis Divus Bartholomæus reliquerat, in hæc serme verba loquitur, sua in hunc articulum

* Animadvertit Sanctus Hieronymus Evangelium Sancti Matthæi Hebraica Lingua compositum extitisse ætate sua in celebri Bibliotheca Cæsarensi a S. Pamphilo Martyre congregata, *In Catal.*

anno-

annotatione . „ Ægre admodum fidem adhabeo Historiæ huic; potius vero ad eredendum inducerer, fuisse istud Evangelium secundum Hebræos a Nazaranis admissum, quod vulgo S. Matthæi Evangelium habebatur . Quo etenim consilio D. Bartholomæus librum Hebraice exaratum Indis reliquisset ? Intererat tamen, aut ego fallor, validiora momenta præsto esse illi, qui factum huiusmodi, duorum Patrum autoritate interposita, ab omnibus receptum, de gradu deiceret. Integrum ne cuiuspiam esset Dupinum interrogare ? Quo consilio Evangelicum Nazaranorum Indis reliquit Bartholomæus; quandoquidem ipsum pariter, non secus ac illud Sancti Matthæi, Hebraico sermone legebatur, uti Doctor iste nos monitos facit ?

*Idem pag. 2.
39. Valerius Max.
in l. 5. c. 10.
Historia Euseb.*

*Dupinus ibidem
pag. 7.*

Nemo est, qui nesciat, eum in priori Epistola se illam Babylone disse narrat Sanctus Petrus, ea esse opinione Eusebium, S. Hieronymum, Rufinum, Bedam, aliosque plures, ut eredant, Babylonis nomine Romam per obscuram quandam Catachresim significasse, ne, quem locum incolebar, appareret. Verum Dupinus, quacumque ratione prætermissa, brevi rem expedit . „ Interpretatio hæc falsitatis notam habet, & congruit magis asserere, Sanctum Petrum Epistolam hanc Babylone distasse . „

*Dupinus Dissert.
Prælim. pag. 123.*

Eadem prope responsione occurrit Dupinus testimonio Hegesippi, quo, referente & confirmante Eusebio, prodit, Domitianum ex genere Davidico ortos, Nepotes Judæ fratris Domini perquirendos iussisse, nihilque mali adversus eos deerevisse, quod nimirum pauperrimos illos, atque a re ulla adversus Imperium molienda quam longissime remotos comperisset . „ Non facile erit, ut mihi persuadeam, inquit doctus Criticus nostrer, hanc narrationem veram esse . „ *

*Euseb. Hist. l. 3.
c. 15.*

Videtur etiam, concoquere nullo modo posse Dupinus, quod D. Hieronymus, rejecto non semel tanquam Apocrypho Libro Judithæ, fateatur nihilominus Nicænam Synodum in Divinorum Voluminum numerum illum retulisse . „ Fas est dicere, inquit nobilis hic Criticus, Historiam hanc ab Hieronymo aliorum fide monumentis consignatam; nullum etenim in ea veritatis vestigium apparet . „ Nihilominus conceptis

*Dupinus Dissert.
Prælim. pag. 124.*

* Eusebius undecimo ejusdem Libri capite *Vespasianum*, tradit, post *vastationem Hierosolymorum* mandasse, ut omnes ex Davidis genere prognati diligenter conquirentur, quo nemo apud Judæos ex illa Regia stirpe omnino in posterum supersesset. Capite autem ejusdem Libri tertii

vicesimo sexto subjungit, novam Trajanum eorum inquisitionem fecisse, qui Davidico sanguine progeniti erant; quod argumento fuit, ut insectaretur familia hæc, & S. Simon Hierosolymitanus martyrio coronaretur.

Hieron. Prof. in Libr. m. j. ad b. verbis ait Hieronymus : *Hunc Librum Synodus Nicæna in numero sanctarum Scripturarum legitur computasse.*

In medium producta a Dupino trina in Baptismate immersione , Canonum Apostolicorum Lege sancita , ut Canones istos Apostolis auferret , cum ipsi objecisset Petdidierus , Tertullianum , & Sanctum Basilium , quæ addere potuisset S. Hieronymum , S. Ambrosium , & Sanctum Augustinum , plane significare , Ritum hunc omnibus comprobatum , veluti Traditionem ab Apostolis ad nos traductam , fuisse : hoc pacto Dupinus apertum Patrum *istorum testimonium enervat . „ Ego videre mihi videor , cum nimis credulum esse oportere , qui talia sentiat . Numquid enim veri „ specimen habet , Apostolos , innumeram hominum multitudinem con- „ tinenter abluentes , unumquemque eorum ter in aquam immerfisse ? „ An vero tale aliquid enunciat Scriptura ?

Hieron. l. i. con- tra Jov. Dupini Tom. I. pag. 77. Animadvertisit Sanctus Hieronymus adversus Iovinianum disputans , Deum Sibyllis , Virginitatis merito , Prophetiæ donum contulisse . „ Fu- „ cilis est iudicio meo , inquit Dupinus , meditatio , asserere cum Hie- „ ronymo , Sibyllas Prophetiæ donum Virginitatis merito accepisse „

Ibidem pag. 124. & pag. 201. Ibidem pag. 124. & 124. „ Alibi deceptum Hieronymum , ait , quod doceat , Magnam Sancti Justiniani Apologiam quarto Antonini anno oblatam fuisse . Sanctus Epiphanius „ tradit Severum ante Tacianum fuisse , verum tota errat via „ . Ita habet Dupinus . Idem Sanctus Epiphanius , Dupino teste , sapius Consti- tutionum Libros laudavit , quod esse inditio posset , licet ii , qui modo extant , vitiatæ & suppositi sint , alios extare tunc potuissent : integros atque

Ibidem pag. 97. legitimos , quod Doctor noster solvit in hunc modum : „ D. Epipha- „ nius fortasse opus hoc non satis expendit ; fortasse memoriter , aut alio- „ rum fide recitabat . „ Si cui tanti videntur esse rationes istæ , ut ex iis effici possit , Veteres lapsos fuisse ; adeoque non adstringi quemquam illorum sententiis res definire , poterit hic Dupino concedere , illum ab Antiquis desecisse numquam nisi cum , ut sibi præscriperat , exploratam haberet illorum argumentorum imbecillitatem .

Non videtur S. Hieronymus , scribit Simonius , Eusebii mentem assecutus , eum dicere in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum , Pantænum Alexandria remigrantem secum detulisse S. Matthæi Evangelium Hebraicis litteris confectum : cur autem id neget , reticuit .

Simon. Hist. Crit. Sic. Novi Test. v. 9. p. 12.

Invetavit opinio apud multos , sequitur Autor idem , Psalmos , Proverbia , Ecclesiasten , & Jobi Librum adstricta numeris Oratione reve-

* Tert. lib. de Corona c. 3. Item l. i. Iogo adu. Lucifer. Amb. l. 2. de Sacram. Angust. Serm. 91. de Tempore. S. Basilii de Spiritu Sancto , cap. 26. S. Hieronymus in Dia-

ta fuisse descriptos : * Josephus & Sanctus Hieronymus ** ejus insuper metrum signare studuerunt ; „ at non satis accuratum ad judicium rem „ hujusmodi revocarunt , ubi horum , quæ existimabant , Carminum „ cum Græcis & Latinis collationem instituerunt. *** „

*Simonius Hyl.
Crit. Ver. Test.
l. 2. c. 8. pag.
57. col. 2.*

Inconsulto item aspernatur factum illud , quod de Archetypo Sancti Joannis Evangelii Ephesi servato posteris commendavit Divus Petrus Alexandrinus . Secundum hæc , cum Isaacus Vossius S. Clementis Alexandrini Textum ad Sibyllina Oracula spectantem usurpasset : ecce tibi quæ reponat Simonius , ut Patris istius , aliorumque veterum Ecclesiæ Doctorum autoritatem de gradu delicias . *Noriant , qui aliquam rerum Ecclesiasticarum cognitionem habent , quam vasse prisca illi Patres , atque in primis Clemens Alexandrinus , cum Judæis ac Gentilibus disputaverint .*

*Hyl. Crit. Novi
Test. c. 4. p. 42.*

Hæc Simonii consuetudo ab eruditi Patris Mabillonii moderatione longe admodum abhorret . „ Cum res , inquit , tulerit , ut a summorum „ Virorum discrepes sententia , id observantia & provisione singulari fiat : „ sique ad extrema descendendum esset , malle citius modum excedere „ re , quemadmodum nos instituit simili de re Quintilianus , cuncta , „ quæ proferunt , temere accipiendo , quam acriorem Criticem in eos intendendo „ : *Si necesse est in alteram errare partem ; omnia eorum legentibus placere , quam multa displicere maluerim .*

*Sim. Castig. ad
Orac. Sibyll.*

*Met. d. Stud.
Mon. 2. c. 3.
pag. 185.*

*Quint. lib. 10. c.
2.*

Non solum Simonius , ut hætenus visum est , nulla urgente ratione digreditur a Patribus , eosque flocci facere videtur ; verum ita refellit quandam Historiam Anthimi Episcopi , Cypriensis Insulæ Metropolitæ . Increbuit , Præfulem hunc in somnis admonitum de loco fuisse , quo humatum fuerat Sancti Barnabæ Corpus , ibi revera ad annum 488. inventum , gerens in pectore Librum , Evangelium nempe Sancti Matthæi , ejusdem Barnabæ littera descriptum . Augustum exemplar hoc continuo

* P. Menestierius in Tractatu de Musicis Repræsentationibus testatum facit , Jobi Librum Opus quoddam Drammaticum esse ; Lamius Oratorii Presbyter censet Psalmos germanam Poësin . Lib. 3. cap. 14. Rhetorices : Bailletus tandem Canticum Deutoronomii , & Librum Jobi Poeticis formulis referta putat . Jud. Sap. Tomo 4. De Poetis .

** Non dubitat Josephus L. 2. Antiq. cap. ult. & L. 17. c. 12. , quin asserat , Cantica Mosi Hæroicis Versibus fusa fuisse , & cum eo faciunt Eusebius de Præp. l. 11. cap. 3. , & Origenes . Hieronymus autem observat ,

Psalterium Versibus Jambicis , Alcaicis , & Saphicis ritu Pindari & Horatii ; Cantica Deutoronomii , & Isaïæ ; Libros Jobi , & Salomonis Hexametris & Pentametris digesta fuisse .

*** Franciscus Gomara in Libro *Davidis Lyra* inscripto intendit palam facere , Sacrorum Voluminum carmina Græcis & Latinis esse similia . Totus est exinde in condendis hujus Poësis Legibus , statuendis pedibus , & Carminum istorum diversis generibus recensendis . Consule Patrem Calmetum Dissertatione de Poësi Hebræorum . Tomo 1. Comm. Litt. Dissert. 2.

Theod. Collat.
lib. 2.

ad Zenonem Imperatorem missum, a quo Sacri, magnique pretii, Monumenti loco habitum est, & deinceps ipsi semel in singulos annos Evangelium legendi mos invaluit. Factum hoc a quampluribus Autoribus memoratur. Theodorus Lector, Nicephorus, Cedrenus, alique Scriptores Græci non pauci hujus S. Matthæi Evangelii Barnabæ manu scripti meminerunt. Baronius indubiam facit Historiam hanc, & Tillemontius ipse super Articulum de Sancto Barnaba illam textui suo inferendam putavit.

Simon. Hist.
Cris. Novi Test.
n. 9. pag. 43. &c.

Nihil tamen minus Historiam hanc Simonius fabulosam enunciat, non vero probat. Contendit siquidem fictum ab Episcopo somnium illud, eandemque, ut omnem fraudis suspensionem tolleretur, in manibus Sancti Barnabæ Evangelium locasse Sancti Matthæi, idque ad suum commodum ea occasione convertisse, ut Cyprienſis Ecclesiæ jura tueretur, quæ, Petri Fouloni postulatis, Concilii Ephesiui Decretis adversantibus, in Antiochenæ suæ ditione & potestate erat. Quod si vitium est accuratæ Criticæ præceptis oppositum, Veterum testimonia sine formarum probationum atque optimarum Conjecturarum præsidio respicere, licet sane dicere probe moralis Disciplinæ institutis alienum, sine idoneis argumentis hujusmodi calumniam Episcopo consistere.

Cl. Pater Alexander utitur quandoque formulis istis: *Epiphanius deceptus est . . . . . Severo suspitio non est fides adhibenda . . . . . Gregorius Thuronensis erravit . . . . . facile errat*; in eadem crebro incidit Valeſius in Eusebii Commentariis, cum quoad ipsum, tum quo ad alios Patres; & complures alii Critici, qui expedita hac facillique via incommodatam Opinionibus suis Antiquorum auctoritatem imminuere faciunt. At enim rationes istæ & dicendi formæ adhibendæ ne sunt rectæ elaboratæque Criticæ præscripto? Super hæc re sententiam Tillemontii

Tillem. T. I. n. 10.
pag. 476. &c.
Edidit.

verbis seramus: „Tameſi ætate noſtra, qua latius dominatur Critice, permiſſum ſit; aliquanto eſſe liberiores dictis iſtis; neceſſe tamen eſt pie fidei terminis coerceri, cum nos Patribus noſtris perſpicaciores jaſtare nequeamus.“

Novimus Patres tanto munere donatos minime fuiſſe, ut ſcilicet errarent nunquam, cum ſola facta privati Doctores ob oculos ponunt: videtur nihilominus ipſorum Sanctitas, doctrina, atque vetuſtas a præſantiſſimis Criticis noſtris flagitare, ne illos deſererent, antequam conſilii ſui redderent rationem, atque omnibus facerent exploratum, ſeſciam illam a Tillemontio petitam fidem Patribus adjungere; quod ſi ab Antiquitatis Doctores iſtis recedunt, id ab eis ſolidas rationes extorquere, aut certe vi quadam coactos eſſe ab eorum mente, reverentia tamen, quanta ipſis debetur, maxima diſcedere, quam validiſſimæ oppugnant conjecturæ.

„Quin

„Quin oportet, excellenti hoc Balzæi monito, minutus Virorum
 „Antiquitatis Principum labes omni studio & conatu dissimulare, lar-
 „va quadam veluti obducere, & regere; publice saltem, ut bono si-
 „mus ceteri exemplo . . . Cum autem res videtur postulare, ut ab
 „illorum opinionibus abeamus, nobis curæ sit, objecta nostra auro ve-
 „luti oblinire, & odore quodam imbueri suavi. Integrum quidem cul-
 „que est a Magistris seungi, eum pro veritate sectanda alio trahimur;
 „at expediat abundi facultatem officio se petere, & perpetuam impo-
 „sterum fidelitatem proficere. „

Balzæi. Exercit.
 XI, pag. 199. &
 200. Gall.

Nisi hæc præcaveantur, verendum est, ne exceptione, quam dare so-
 lent Sapientes Critici nostri suæ erga Veteres observantiæ, quantumvis
 æqua & iusta videatur, causam prætexant, unde venerandæ Antiqui-
 tatis eludant testimonia. Plerumque etenim firmæ istæ conclusæque ra-
 tiones, quibus ad Veteres non audiendos compelluntur, desinunt tan-
 dem in levissimam quandam veri similitudinem, aut longe tenuem con-
 jecturam. Cumque nulla sit Historia constans adeo, in qua facile ad-
 modum non sit, hæc aut his similia assequi conjiciendo, nulla item est,
 de qua putent interdictum sibi autoritate Majorum, ne in controver-
 siam vocetur; adeoque ex quocumque evadent iudicio; ubi responde-
 bunt, firmissimas rationes in causa fuisse, cur ea non moverentur.

A R T I C U L U S I I I.

*Non licet Antiquorum testimonium responsis non satis, ut
 videtur, solidis elevare.*

Quotiescumque perdoctis Criticis nostris veterum Ecclesiæ Docto-
 rum obicitur Autoritas, quam illorum opinioni adversari certis
 adeo exploratisque Textibus constat; ut ne minimus quidem reliquus sit
 de ipsorum mente dubitandi locus: toties argumenta hæc extenuare, se-
 que ab iis expedire conantur responsis hujusmodi, quæ scrupulum nobis
 aliquem injiciunt, neque fortassis omnibus æquis hominibus arridebunt.

Veteres plurimi Nicolaum ex septem primis Diaconis unum autorem
 faciunt Hæreticorum, quibus Nicolaitis nomen, idque evincunt S. Ire-
 næi, Tertulliani, S. Epiphani, S. Hilarii, S. Hieronymi, Philastrii, S.
 Augustini, S. Isidori Hispalensis, aliorumque multorum autoritate. Pa-
 ter Alexander, qui sentit contra, respondet, verba S. Irenæi: Nicolaitæ
 Magistrum habent Nicolaum, unum ex septem, qui primi ad Diaconatum

Item. l. i. c. 24.

ab Apostolis ordinati sunt; negotium majus sibi facessere, quam quæ ab aliis Patribus afferuntur: revera enim nihil apertius hac de re dici potest. Nihilominus, subjungit Theologus hic; *Irenæus solum significat, Nicolaitas Magistrum agnoscere, idest iactare Nicolaum. Nihil enim cogit, ut alio sensu Sancti Irenæi verba accipiamus.*

Alex. Hist. Eccl.
fac. 3. Dissert.
p.

S. Hieronymus de Sancto Barnaba sermonem in Libro de Viris Illustribus instituens, tradit: *Barnabam unam ad adificationem Ecclesie pertinentem Epistolam composuisse.* Nemo Theologorum est, qui verbis istis præcise adeo perspicueque pronuntiatis minime acquiescat. Alexander tamen, cui placuit hanc supposititiis accensere, isto modo S. Hieronymi explicat testimonium. *Cum S. Hieronymus hanc Epistolam compositam dicat a Sancto Barnaba, titulum spectat Epistole, non rei veritatem.* Quando autem S. Hieronymus eodem loco subdit: *Ignatius scripsit unam Epistolam ad Ephesios, alteram ad Magnesianos, tertiam &c.,* additque propterea: *Polycarpus scripsit ad Philippenses valde utilem Epistolam:* æqui ne & boni faceret Alexander, qui genuinas has esse ducit, si quis postremis Hieronymi verbis responsionem primis adhibitam accommodaret, *Cum Hieronymus has Epistolas dicat compositas a Sancto Ignatio, & a Sancto Polycarpo, titulum spectat Epistolarum, non rei veritatem?*

Hist. Xeclesiæ
fac. 3. art. 3.

Tillemontius optimis ductus rationibus, atque Eusebii, S. Ephrem Dæconis Edesseni, Darii Comitis, Evagrii, S. Joannis Damasceni, Theodori Studitæ innixus testimoniis opinatur, Epistolas Jesu Christi ad Abgarum, atque Abgari ad Jesum Christum non esse nota falsitatis inurendas: At Pater Alexander, qui in adversam concessit opinionem, cuncta Patrum istorum dicta distinctione unica de medio tollit. *Si Auctores illi hujusmodi Monumentorum fidem expenderint, concedo; si minus expenderint, & in eorum censura sint decepti, nego.* Porro, sequitur illustris Criticus, Eusebius, Sanctus Ephrem, & alii qui ipsos secuti sunt scriptores, illas Epistolas, & Annales Ecclesie Edessene tanta cum accurate & diligentia non expenderunt, ac Gelasius, & LXX. Synodi Romanæ Patres, qui hoc de illis Epistolis iudicium tulerunt: *Epistola Jesu ad Abgarum Regem apocrypha. Epistola Abgari ad Jesum apocrypha.* Unde nulla nobis debet esse religio illos deferere, ut Gelasii, Synodique illius Decreto adhareamus. Nam in iis, quæ Librorum deletum & censuram spectant, potior est Ecclesie autoritas privatorum Historicorum, vel Patrum suffragiis.

Alex. fac. 7.
Tomo 1. Dissert.
p. 295-296.

Nihil profecto de vi, quam huic afferunt responso, aut de amplitudine, quam habere potest, detractum volo: verumtamen si totus hæret in hac regula sapiens iste Doctor, reliquum nobis est dubitare; num per eum liceret, non absimiliter Irenæum, Clementem Alexandrinum, Origenem, Eusebium, Athanasium, Hieronymum, Rufinum, aliosque resel-

refellere, ex quibus colligit ipse Pastoris Librum spurium non esse; sed revera ab Herma lucubratum: Si illi *Autores huius Libri fidem expendere, concedo, si minus expendierint, vel in illius censura sint decepti*, nego. Porro universi Patres isti tanta cum accurate & diligentia Pastoris Librum non expendierunt, ac Gelasius, & LXX. Synodi Romana Patres, qui illum Apocryphis annumerarunt. Liber, qui appellatur Pastoris Apocryphus. Unde non erit quidem Patrum istorum dignitati derogare, ubi ipsorum testimonium Ecclesie testimonio postponamus. Nam in iis, qua Librorum delectum spectant, potior est Ecclesia autoritas privatorum Historicorum, vel Patrum suffragiis.

Tillemontius, ceterique Scriptores, qui pro Epistolis istis pugnant, nonne duo possent Alexandro, respondere? 1. Eadem esse prorsus Decreti verba, quibus ambæ istæ Epistolæ, & Pastoris Liber Apocryphis adscribuntur. 2. Concedere ultro Criticos istos eadem esse ratione Apocrypham Epistolam Jesu Christi, qua Pastoris Librum Apocryphum asserit Alexander, videlicet non esse Canonicam; qua de re docti hujus Dominicani responsio æque suam petit de Pastoris volumine, ac aliorum de Jesu Christi & Abgari Epistolis sententiam.

Discit exinde idem Autor primorum Pontificum Epistolas *Decretales*, quarum fraude probata, opponit ipse sibi: *Ille Epistola genuina sunt, quas ut genuinas agnoverunt Concilia, Conciliorum & Canonum Collectores alique Doctores gravissimi; atqui &c.* Tot autem labefactandis testimoniis sufficit ipsi abunde unica distinctio: *Agnoverunt illas Epistolas Concilia &c. & hæc Concilia, alique Collectores & Doctores posteriores sunt nono sæculo nec Epistolas illas ad severiores Criticæ regulas expendierunt; concedo; & nono sæculo antiquiores sunt, & illas Epistolas revocarunt ad examen, nego.* Quæ distinctio tanti apud ipsum est ponderis, ut ea quoque ad Sancti Martialis explodendas Epistolas utatur; atque ad eandem Lanojus, Simonius, Dupinus, alique Critici sæpe confugiant.

Atqui illud nobis incommode cadit, non animadvertisse Alexandrum, se distinctione illa Actorum Sancti Andreae veritatem subruere funditus, quæ vult LIX. Jesu Christi anno, Neronis Imperatoris VI. a Presbyteris & Diaconis Ecclesiarum Achæzæ conscripta, fidem habens verbis Etheerii Uxamensis Episcopi, & Beati Presbyteri, qui sæculo VIII. exeunte scripserunt; Rethigii Monachi sub finem IX. florentis; S. Petri Damiani, aliorumque recentiorum. Protestantes etenim, adversus quos Alexander Acta ista facta tecta defendit, ut Autorum istorum autoritatem ex-terminent, nihil ulterius laborabunt; quam in eodem ipsius responso afferendo: *Et omnes illi Autores sunt sæculo septimo, aut octavo posteriores, nec Acta illa ad severioris Criticæ regulas expendierunt, concedo; &*

septi-

Ibid. cap. XII. art. 9. pag. 103.

Sæc. 1. Tomo 2. Dissert. 20. pag. 221. fine.

Ibidem pag. 223.

Tomo 1. Sæc. 1. art. 9. cap. XX.

Ibid. art. 8. pag. 106.

Orig. Cæse Hist. Lit. Script. Eccl. pag. 17. vol. 2.

septimo aut octavo sæculo antiquiores fuerunt, & illa Acta revocantur ad examen, nego. In illum etiam retorqueri possent, quoad S. Andreæ Acta, responsiones ab ipso pro tuenda distinctione sua redditæ adversus Epistolas Decretales: Si Acta Sancti Andreæ primi sæculi genuini factus essent, harum Auctores Ecclesiastici octo primum sæculorum interdum meminissent; has citassent interdum Concilia, aut Pontifices, Eusebius, Hieronymus, aliive; atque nullus Acta illa ante octavum sæculum vel nominativis quidem &c. Quamobrem omissis etiam rationibus ceteris adversus Epistolas Decretales exponi solitis, perspicuum sit, si firma & rata sit responsio hæc, ut Conciliorum, aliorumque Auctorum a Decretalium istarum causa stantium auctoritatem frangat; eandem similiter Sancti Andreæ Acta susdeque vertere.

Men. Sav. Tra-
mo 2. Diff. 16,
p. 8. 74.

Ex præcipuis momentis unum, quod usurpat celeberrimus hic Dominicanus, ut Sancti Maximini Monachos in Reliquiarum S. Mariæ Magdalene possessione retineat, a novem sive decem summorum Pontificum ducitur Diplomatus. Cum autem quædam ex his similibus pro se interpretatus fuerit Launojus, ut ostenderet, S. Mariæ Magdalene Reliquias noni sæculi exitu Vezeliacum translatas, ad omnia hæc Pontificia Diplomata se responsurum profiteretur Alexander, quæ respondet Launojus ad ea, quæ pro Magdalena Sammaximianensi proferuntur. Hæc utriusque Doctoris verba sunt. Hæc mera facti, non dogmatis questio est, ex hominum testimoniis pendens, in quo potest quisque Sanctissimus ac doctissimus fidei orthodoxæ Professor aliquando falli. Quid prohibet nos ab ambobus Doctoribus istis fiscitari? Aut vobis responsio hæc exquisita videtur, quæque sanæ mentis hominibus placere possit; aut persuasum vobis est; illam rectam non satis esse atque constantem: Si secundum, cur ab iis contrariorum dissolutionibus Critici eruditissimi præsidium petitis, in quibus nec vos ipsi acquiescitis? Si vero iustam atque honestam responsionem judicatis, quare illam adhibendi vicissim vobis adimitis facultatem? Nonne revera Launojus ex. gr. a Diplomatus pro Vezeliacensibus datis otiose colligit argumenta; si liquet ipsi Pontificum pro retinenda S. Maximini possessione diplomata rem non conficere, aut nullam eorum habendam esse rationem; quod nimirum in facti questione potest quisque Sanctissimus ac doctissimus aliquando falli?

Valef. de Vita
Eusebii Prof.
lib. 1. Euseb.

Contendens Valefius Eusebium de eo purgare, quod ipsum VII. Concilium Œcumenicum illorum principem appellet, qui adversus Sanctam Nicenam Synodum arma verterant, hanc in eum animadversionem ita declinat: Non agebatur de Eusebii fide in illa Synodo, sed de Imaginum cultu, ad quem subvertendum cum adversarii paullo ante in Urbe regia congregati, testimonium ex Eusebii ad Constantiam Epistola protulissent, coque mari-

maxime niterentur, Patres VII. Synodi ad elevandam huius testimonii auctoritatem acclamarent Eusebium Arrianum esse. Verum id obiter tantum, ex occasione & odio illius Epistola ab eis factum est, non autem data opera, aut causâ prius cognita.

En paucis verbis coagmentata responsa multa: at satis ne solida ad frangendam Concilii Generalis auctoritatem? Inquit primo: Non agebatur de Eusebii fide in illa Synodo, sed de imaginum cultu. Quorum spectant ista? ut indicet, negotium, cuius gratia coactum est II. Nicænum Concilium, non fuisse Eusebianæ doctrinæ disceptationem? Cui vero istuc notissimum incompertum est? quidve de facto a nobis hic controverso colligi inde potest? Num inquiet, Concilium minime Eusebii Epistolam abjecisse, quod Autor hic, utpote Arrianus, fidem non mereretur, cum illa pro Monothelitis in medium producta fuerit? Mendacium esset sola Actorum huius Concilii lectioe redarguendum, si cui suboriri dubium posset. Sequitur secundo: Patres septimæ Synodi ad elevandam tantummodo cuiusdam Eusebii Epistolæ auctoritatem, ipsi Arrianismum exprobrant. Fieri ne potuit, ut hoc pacto se gereret Concilium illud? Non est quidem ausus Valesius id enunciare. An vero, quamquam optime constituta fuerit Concilii adversus Eusebium de Arrianismo intentata accusatio, tanti tamen non erit, ut de Scriptoris huius testimonio robur omne detrahat, quod alias habuisset? Quid porro istud rei esset, nisi eadem in Veterum Hæreticorum, atque Ecclesiæ Patrum verbis momenta ponere? Addit tertio: Concilium Nicænum doctrinæ Eusebianæ causam non cognovisse, atque obiter tantum ex occasione locutum fuisse. Num reddunt hæc, falsum esse præceptum iudicium a Synodo commissum? Unde autem id confirmas, quamve tanta cum dignitate suscipiendæ Concilii Generalis auctoritati demonstrationem opponis? Præterea nonne illas ante deliberationem suam probationes constituerunt, quæ argumento essent, illos pronunciaisse nihil, quin auctoris huius scripta maturis ponderibus examinaissent? *

* Recitata est Actioe V. longa Analysis Epistolæ Eusebii ad Euphrasionem Episcopum Balanensem in Syria, quæ scatebat blasphemis, & purissimum Arrianismi virus evomebat. Dehinc sexta Actioe, postquam aliud ejusdem Epistolæ fragmentum retulit Epiphanius Diaconus, exclamavit: *Quis fidelium ignorat, Eusebium Pamphili in reprobum sensum traditum ejusdem sententia, & consentientem cum illis, qui Arrii Dogma*

sequuntur? In omnibus quippe Historicis suis libris creaturam filium, & rationem Dei vocat, & Idniſtrum, & secundum adorabilem. Adducitur item in eodem Concilio non modica pars Epistolæ Eusebii ad Sanctum Alexandrum, & Sancti Alexandri adversus Arrium. Addit tandem Concilium sæpius ejdem Sancto Viro Eusebium Epistolâ dedisse pro Arrio, blasphemiarum refertissimas.

Fru-

Frustra quoque subjungit Valeſius, nullum agnoviſſe diſcrimen Synodum inter Libros, quos ante, atque eos, quos poſt Nicænum primum Concilium deſcripſerat Euſebius; quod omnino fieri debuerat, ut de Euſebii fide certum ac legitimum iudicium promeretur. Reipſa autem hunc ne delectum Synodus prætermiſit? * Hæ ſunt ambages, in quas abeunt illuſtres Critici noſtri, ut clariora eludant teſtimonia, quæ cum præjudiciis ſuis minime conſentiunt: accommodata ſane ad firmius unumquodque Hiſtoriæ monumentum ſubruendum via.

Tameſſi nunquam ſatis laudibus cumulare Tillemontii poſſimus accurationem, diſſimulandum tamen non eſt, ei aliquando reſponſiones excidiſſe, quæ fortaſſe non plane omnibus arridebunt. Eorum Sapiens iſte Criticus improbens opinionem, qui Euſebio aſſentiantur de Barnabæ Epistoſta referenſi, tradit, quo Hiſtorici iſtius autoritati vim auferat, id Euſebium in quæſtionem non vocaſſe, num eſſet illa Barnabæ Epistoſta nec ne? ſive quod illam non expendere, ſive quod Operæ præcium non putaverit, iudicium ſuum ea de re interponere. Nihilominus nullus eſt ambiendi locus, Euſebium mentem ſuam dilucide aperuiſſe.

Tillem. Tom. 1.
Notas. de S.
Bern. 6. pag.
419. col. 3. mod.
Euſeb. Hiſt. 3.
c. 25.

Obſervat quoque idem Euſebius, S. Ignatium ad Sanctum Polycarpum ſcribentem, eidem Antiochenæ Eccleſiæ curam & diligentiam commendare: verum cum id in Sancti Ignatii Epistoſta non legamus, atque hoc in illa fallaciæ ſuſpicionem commovere poſſet, Tillemontius omnia tentatus, ut Euſebianum textum explicaret, concludit his verbis: „Facteri tamen neceſſe eſt, hæc notioni animis noſtris ab Euſebio inſicæ „minime reſpondere, qui eo loci labi memoria, aut accuratione po- „tuit. „Si quis alius Criticus huiusmodi reſponſum redderet Tillemontio, putas ne futurum, ut ipſe reponeret nihil; quemadmodum P. Halloixio ſimili occasione repoſuit, qui, cum dixiſſet, fieri potuiſſe, ut Euſebio videre viſum fuerit in Libro de Monarchia Santo Juſtino tributo, ea Sacrorum Bibliorum ſenſa, quæ nullo modo complectebatur, hanc Tillemontii cenſuram tulit: „Ab eo majores autoritate ſua probationes flagitamus, ut adeo minus æque de Veteribus decernat. „Certiffimum eſt, teſtem eſſe S. Hieronymum, quod Hebraicum S. Matthæi Evangelium ætate ſua in Alexandrina Bibliotheca ſervabatur. Dupinus, cui diſplicet factum hoc, ita excipit apertum Sancti huius

Tillem. 1. 2. an-
not. 6. in S. Ign.
pag. 422. col. 2.
mod.

Tillem. Tom. 2.
annot. 7. in S.
Juſt. pag. 418.
col. 3. ſer.

* Si qui, habet Concilium actio-
ne eadem, cum dependentes, dicant
ſubſcripſiſſe eum in Synodo, demus ea
eſſe: & veritatem labris honoraviſ-
ſimus vero longe ab eo aberat, ut oſten-

dunt ſcripta ejus & Epistoſta omnes. De-
nique Concilii Patres non paucas o-
ptimas rationes adneſcunt; ex qui-
bus fit manifeſto, Euſebii ſubſcri-
ptionem ipſi nullatenus ſuffragari.

Do-

Doctōis testimonium. „ Accidit sæpenumero, ut Auctores ipsi cœvi id „ genus rerum narrent, quæ ab aliis audierunt, neque iudicio certo pon- „ derarunt. Vulgo fortassis pererebuit Evangelium secundum Nazaræos „ Autographum fuisse S. Matthæi, ex quo certior fieri potuit Hierony- „ mus, illud in Bibliotheca eadem custodiri. „ Convenit inter omnes Criticarum Legum, quæ ad facta Historica statuenda lata sunt, eam esse solidissimam, quæ ab ejusdem ævi Autorum testimonio depromitur, præsertim cum nihil est in antiquitate tota, quod facto illi repugnet: Porro si alicujus momenti est Dupini responsum, argumentum hoc ab Autoribus contemporaneis petatum vanum reddit atque inane: ipsi enim rem narrantibus actam temporibus suis, occurrere erit cum Dupino. Accidit sæpenumero, ut Auctores ipsi cœvi id rerum genus narrent, quæ ab aliis audierunt, neque iudicio certo ponderarunt &c. Quare, dum auctumat Autor iste Hieronymi auctoritatem infringere, sibi facultatem eripit, argumenta ab æqualium Scriptorum testimonio colligendi; aut certe ratio inde deducta tandiu non admodum firma videbitur & rata; quan- diu stabit responsum istud.

Dupinus Biblioth.
tomo 6. in Resp.
ad Animadvers.
424

Fert communis opinio, quod asserere non dubitaverit S. Clemens Alex- andrinus, Divum Paulum Carmina Sibyllis adjudicata laudasse. Cum autem Patris hujus testimonium persuadere posset, Libros, gentiliū istarum Varum nomine insignes, primo Ecclesiæ sæculo notos fuisse; quod refragatur Dupino, opinanti, eos secundo sæculo suppositos; Cl- Criticus hic sese S. Clementis auctoritate nullo negotio liberat verbis istis: „ Exploratum est, S. Paulum nunquam Sibyllinos Libros laudasse; „ ideoque capitur manifeste Clemens Alexandrinus, si tamen id pro- „ ferat. „

Tallem. Respons.
Petrid. dicit. Dup.
pin. &c.

Quamquam certissimum sit, falli Clementem, cum Paulum Sibyllam laudasse scribit, si modo constet, illam a Paulo minime laudatam; vi- detur nihilominus futurum accommodatius inferre; S. Paulum Sibyllam revera citasse, propterea quod id scriptis Clemens mandavit. Nulla etenim inter Criticas leges est rationi magis consentanea, aut Sapientum usu magis recepta; quam quæ sanxit: Factum illud habendum pro enu- cleato, quod ab Antiquo Scriptore posteritati commissum est; dummo- do incredibile nihil præferat, aut fabulosum, sive ab aliis item vete- ribus Scriptoribus non reprehendatur. Atqui fidem non superat, Pau- lum Sibyllinos versus in medium producere potuisse, cum alia Opera testatoris, quam Sibyllina Carmina, falsitatis † nominaverit; neque extet Autor quispiam, illumque certe non eederem a Dupino repertum iri, qui Paulum Sibyllæ meminisse aut inficias iverit, aut in controver- siam vocaverit.

Dupin ibidem
pag. 197.

† Quædam ho-
rum exempla
deinceps subli-
ciumus.

Dupinus ipse ad hanc regulam sæpius appellat. Quot Historias tanquam indubias aut saltem maximæ probabilitatis in publicum edidit, unius duntaxat Autoris suffragio, uti ipsius quoque S. Clementis Alexandrini, Eusebii, Hieronymi, Photii, &c. Nonne ex quodam Clementis Alexandrini textu animadvertit: *liberum cuique in aliquibus Ecclesiis fuisse, ad sanctam Mensam accedere, ibique Eucharistiam sumere*?

Dupinus ibidem pag. 69.

S. Clem. 1. 1.

Stromat.

pag. 271.

Dupinus ibidem

pag. 119.

Nonne contendit idem Doctor, ut centum alia haud absimilia facta præteream, ubi in sermonem incidit de contentione, quæ intercessit inter Sanctum Victorem, & Episcopos Asiæ de Paschate: Pontificem istum adductum fuisse, ut Polycratem, ceterosque Asiæ Episcopos a communi unitate Ecclesiæ amputaret; & propterea secundum Eusebium, per Litteras in eos invexisse, & prorsus a Communione secludendos edixisse? Probaret ne Dupinus, si quis, ad infirmendam Patrum istorum fidem in hæc duo facta, quæ majus longe discrimen ab Antiquis & recentibus subierant, * atque illud Divi Pauli, responso isto uteretur, & citra rationem omnem pronunciaret: Exploratum est, liberum non fuisse cuique ad Sanctam Mensam accedere, ibique Divinam Eucharistiam sumere: exploratum etiam est, Victorem Pontificem Asiaticos a communionem secludendos edixisse; ideoque capiuntur manifesto Sanctus Clemens Alexandrinus & Eusebius, si tamen id protulerunt? Quænam Historia, quantumvis Antiquorum testimonio probe munita, hujus vi ratiocinationis minime corrueret? Itaque licet in eo, quod de Sancto Paulo memoriæ prodidit, deceptus fuerit Clemens Alexandrinus; nihilo tamen minus non satis recta & accurata videtur Dupini responsio.

Eusebius Hist. l.

3. cap. 24.

Liquet pariter, Dupinum non semel, quoctes veteris alienius Scriptoris testimonio in angustias compellitur, ea illud ratione declinare, quæ tanti Viri luminibus nullo modo congruit. Quodam loco fatetur ulro, Antiquis de Pauli adventu in Hispaniam opinionem insedisse: in annotatione vero ad eundem locum, ut omnium Patrum istorum fidei deerraret, satis esse ducit, si dixerit: „cuncti Auctores isti sæculo tertio sunt „posterioriores; nullumque extat ante hac ejus rei monumentum. „Teneat ne præclarus iste Criticus, hujusmodi esse responsum hoc, ut in ip-

Dissert. præl. pag. 282.

Ibidem pag. 29. col. 2. in fine.

* Quod attinet ad primam Eucharistiæ Historiam, fatetur Dupinus, nullum extare moris hujus in tota recto antiquitate vestigium, neque sibi notum esse quemquam, qui de illa mentionem fecerit. Valesius, Petrididierus, Alexander, aliique bene multi Irenæum, Hieronymum, Photium &c. secuti, censent, Patrem Victorem minis tantum separa-

tionis metum Ecclesiis Asiæ inculcasse, neque turbatam tunc fuisse Ecclesiæ pacem; quemadmodum non obscure tradit Firmilianus primus Cappadociæ Antistes super hac Controversia ad Sanctum Cyprianum scribens: *Nec tamen propter hoc ab Ecclesiæ Catholica pace, atque unitate aliquando discessum est.* Famil. Epist. inter Cypr.

so acquiescere possimus? Credibile sane est, cum non fore contentum, si quis similiter occurreret & ipsi, cum, Epiphania & Hieronymo autoribus, docet, Matthæum paulo post Jesu Christi mortem Hierosolymis Evangelium suum propter eos, qui ex circumcisione crediderant, descripsisse; cumque, Eusebio & Hieronymo testibus, Sanctum Ignatium in Antiochenæ Ecclesiæ regimine Evodio ad annum ortus Christi septuagesimum successisse memorat. Quid si tot evadendis difficultatibus Dupino responderemus: „cuncti Autores isti sæculo tertio sunt posteriores, nullumque ex-
„tat ante hac horum monumentum „?

Baronius anno 48. de Sanctæ Mariæ Virginis obitu disserens, his Eusebii utitur verbis: *ad Filium in celum assumitur*, ut corporeum Deiparæ ad vitam reditum demonstraret. Hoc Eusebii dictum, quod momentum aliquod opinioni illi contrariæ, in quam venit Tillemontius, afferre videtur, Critici hujus animum non flectit, illudque putat a se nervose refutatum ubi adjecit. „Apparet significare hic intendisse corporis Deiparæ resurrectionem, de qua tamen sæculo IV. quispiam nondum loquebatur. „Placet etiam aliquando eadem responsio Natali Alexandro, Launojo, aliisque Criticis, quod nobis insam dedit ad duo animadvertenda.

Primum est a Dupino mutuatum. Quando urgent Doctorem istum, discrimen inter Episcopos & Presbyteros, quod in Ignatii Epistolis dignoscitur, esse posse illarum falsitatis notam, cum hujusmodi distinctio sæculo duntaxat III. constituta sit; audi quid opponat: „Quamvis def-
„sent nobis rationes aliæ, ex quibus efficeretur, habitum fuisse secun-
„do sæculo Episcoporum & Presbyterorum delectum, in rem essent
„abunde S. Ignatii Epistolæ, ne id in dubium verteremus: & tantum
„abest, ut eas esse suppositas colligatur, quod id in illis legitur, ut
„maxime colligendum esset, eos Divi Ignatii ætate distingui consuevis-
„se, quod nimirum hoc in ipsius Epistolis reperitur. „Jam vero quid
„vetat, ne Tillemontium & Dupinum alloquamur in hunc modum?
Quamvis defissent nobis rationes aliæ, ex quibus efficeretur, sæculo Quarto
Deiparæ corporis resurrectionem, & S. Pauli in Hispaniam iter agnitum
fuisse, in rem essent abunde Eusebii aliorumque Patrum sententia, ne id in
dubium verteremus; & tantum abest, ut horum memoriam sæculo IV. non
extitisse colligatur, ut maxime colligendum esset, factam eorum sæculis III.
& IV. mentionem fuisse, quod nimirum id Patres isti nobis tradiderunt.

Altera animadversio est; si quid valet Sapientum nostrorum Criticorum responsum, usque eo funditus everti majorem Ecclesiasticæ Historiæ partem, ut nihil ferme integrum super sit. Otiose namque tertii, quarti, quinti, & sequentium Sæculorum Scriptorem adducemus, qui rem ante ævum suum gestam litteris consignaverit; ipsorum etenim vio-

lando testimonio non opus erit majori eniti opera, nisi ut cum Dupino respondeamus: *nullum extat ante hac ejus vel monumentum*; aut cum Tillemontio, & P. Alexandro: *de hac re seculo illo quispiam nondum loquebatur*. Non secus quandocumque Critici nostri facta quamplurima primo & secundo seculo gesta a Patribus tertii, quarti, & posteriorum sæculorum haurient, ne illorum auctoritate proficiant, facis erit dixisse: *nullum extabat ante hac ejus rei monumentum*; de re hac seculo illo nondum loquebatur quispiam.

A R T I C U L U S IV.

Quotiescunque nos premit, nobisque officit Antiquorum testimonium, haud licet circventionibus uti; illius eludendi, aut imminuendi causa.

HOC & proxime sequenti articulo multiplicem complectar modum, quem adhibent Critici nostri celeberrimi, ut Autorum Ecclesiasticorum ipsis adversantium auctoritati aut fucum faciant, aut robor detrahant. Hujus generis esset, asserere: Antiquum scriptorem aliquem sibi noxium atque incommodum aliis in rebus falli; ipsis Opera fabulis atque erratis conferta esse; minus accuratum, nimis credulum, aut suspiciosæ doctrinæ hominem deprehendi; cumque instar magis laudatoris, vel Poetæ, quam Historici res narrare.

Cum animadvertisset Tillemontius, ex Augustini mente communem opinionem ferre, Spiritum Sanctum die Dominico descendisse, subdit: „verum id quamvis Augustinus aperte adeo protulisset, quemadmodum „falsus est, Jesum Christum die Martii vicesima quinta duobus Geminis Consulibus interisse, non majoris esset ipsius testimonium alter- „utra ex parte momenti. „Eadem ferme ratione alibi quoque sententiam aperit suam de eo, quod Rufino, & Zosimo Pontifici persuasum fuit, S. Clementem Pontificem martyrio affectum fuisse. Cum hujusmodi opinio Cl. Critico nostro non arrideat, curat diligenter, ut eam oppugnet. Habeto autem, quo se gereat modo: „Rufinus, inquit, „minori pollebat ingenii accuratatione atque perspicacia; quandoquidem „is fuit, qui *Recognitionum* fabulis fidem adiungeret, tempusque in illis vertendis contesteret; perspectumque nobis est ex iis, quæ ad Celestium & Patroclum Arelatensem pertinent, Zosimum fuisse ad retinenda illa, quæ ipsi obrudebantur, natura comparatum. „

Non

*Tillem. tome 1,
annot. de S. Clem.
Petro pag. 517.
col. 1.*

*Tillem. tome 2,
ad S. Clem. an-
not. 12 pag. 608.
col. 1.*

Non satis commode conciliare regulam istam quis poterit, cum alia ab eodem Critico lata annotatione quadam in D. Jacobum . „ Difficile, ut opinor est ab Hegesippo non deservire referente, concessam fuisse S. Jacobo duntaxat ingrediendi Sancta Sanctorum facultatem . . . . . Erit hic Hegesippi error; ac, ut mihi quidem videtur, levis & excusatione dignus, neque enim quod est rei caput, invertit; & propterea tanti non erit, ut auctoritatem ceteris narrationibus suis auferre possit; cum nemo Scriptorum sit testatissimus & diligetissimus, qui navis hujusmodi opus suum non resperferit. „ Si Tillemontii confessione, neminem Scriptorum reperias, qui interdum non labatur, non est itaque consequens, offendisse in reliquis Augustinum, Rufinum, Zosimum &c. ex quo aliquando offenderint. Quamquam etenim non disceatur, Hegesippum in sua de Morie S. Jacobi Historia pluribus locis deceptum fuisse, non patitur tamen inde concludi posse, eum futurum in universa Historia mendacem.

Tillem. Tomo V. annot. 10. ad S. Jac. pag. 679. col. 1. in fine.

Deficit in Chronico Eusebii per Tillemontium, cum tradit, expositionem Mortis & in vitam reditus Jesu Christi a Pilato Romam annis ericesimi sexti Consulibus missam fuisse. Atramen licet hic peccaverit Eusebius, elici ne consecutio posset, ut elicit de Sancto Augustino, quod *etiamsi aperte adeo protulisset* Eusebius Pilatum ad Tiberium non nisi tricesimo sexto anno scripserit, *quemadmodum alia plura falsus est* eodem spectantia; non majoris esse Eusebii testimonium alterutra ex parte momenti.

Ibidem notat. 16. in S. Petrum pag. 336. col. 1.

Ibid. not. 19. in S. Petrum pag. 354. 355.

Profectus idem Tillemontius, Eusebium falso annum, quo Christiana Religione initiatus est Abgarus, assignasse. Epiphanium erroris redarguit Dupinus, quod S. Justinus obitum Adriani Imperatoris tempore contigisse credat. S. Joannes Cryostomus, si Tillemontium interrogetur, Christum Dominum ad coelos ascendisse die Sabbathi existimavit; & Sanctus Gregorius Nazianzenus, quæ Sancti Cypriani Episcopi in Oriente sunt, Sancto Cypriano Cartaginensi Episcopo attribuit. Inelegantum ne esset ex his colligere. *Quamvis* Eusebius aperte adeo protulisset quidquid de Epistolis Jesu Christi ad Abgarum memorie prodidit, *quemadmodum falsus est*, Abgarum Christo nomen dedisse quadrigentesimo tricesimo Ediclenorum Anno: *Quamvis* S. Epiphanius aperte adeo protulisset S. Justinum jussu Rustici Romæ Præfecti capite plexam, *quemadmodum falsus est* Adriano imperante acquiescisse: *quamvis* S. Joannes Cryostomus, & Gregorius Nazianzenus de aliis rebus aperte adeo loquerentur, *quemadmodum* de factis proxime memoratis loquuntur; non essent majores istorum Patrum testimonia alterutra ex parte momenti.

Dupinus Tomo pag. 184. col. 1.

Dupin. T. 1. p. 28.

† Rumor est, eam a Piquiodore Sorbonico compilatam fuisse.

Autor Animadversionis, † in testimonium, quod pro Christo dixit

Euseb.

134 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

*Summ. Biblioth.
Critic. cap. 2. pag.
356*

*Dupin Tom. 5. in
Resp. ad
Animad. pag.
101.*

Eusebius in Antiquitatibus Judaeis, ab eodem responso auxilium petit; ut Eusebio fidem derogat, qui primus omnium Iudaei hujus Historici locum recitavit. Inquit, "Eusebium ipsum mendose & temere Josephum citasse de vocibus in Hierosolymitano Templo exclamare auditis: *Exeamus hinc*. Obiicientibus Dupino; Tertullianum, & Sanctum Basilium non obscure propugnasse, trinæ in Baptismate immersionis ritum ab Apostolis derivatum; attende qua ratione autor iste respondeat. Non repugno, ait; Tertullianum & Sanctum Basilium, consuetudinis hujus, tamquam vetustæ traditionis, verba secisse: at Patres isti mores quosdam eodem loco pro vetustissimis habent Traditionibus, quos nemo sane ab Apostolis institutos esse contendere vellet. "

Si nobilium Criticorum istorum responsionibus standum esset, numquid non in summum discrimen adduceremur, omnem Ecclesiasticæ Historiæ veritatem, quæ a Veterum testimonio pendet, concutiendi? Cum etenim unusquisque fallatur aliquando, & Apocryphos Libros in medium producat; liceret semper inferre, non esse magis adhibendam fidem, cum rem, quantumvis eertam & exploratam exhibent, quam cum suspiciosas, aut manifeste fallaces. His autem admissis, quid, amabo, supererit, quod factis deferamus in Sapientum istorum Operibus recensitis? Vix unum reperies, quod hujusmodi responsionum usu in dubium revocare nequeas. Do ultro atque concedo, summos hosce Viros nihil litteris commendare Priscorum testimonio non confirmatum. Prisci isti plurimis ne locis, immo non semel, aliqua ejusdem facti circumstantia in fraudem deducti sunt? Liberum itaque erit cum Criticis nostris argumentari: Esto antiquus hic Autor eadem perspicuitate istud, atque illud assereret, *majoris non esset ipsius testimonium alterutra ex parte momenti*.

Quapropter, quando Critici, assumpta Sulpicii severi, & Sancti Gregorii Turonensis auctoritate, septem Episcoporum in Gallias adventum ad tertium circiter medium sæculum protrahunt; quando Petrum & Paulum Romam concessisse volunt; & Constantinum vitæ suæ duntaxat extremo aqua Baptismatis tinctum fuisse, aliasque id genus historias ab Eusebio, Irenæo, Athanasio, ceterisque Scriptoribus Ecclesiasticis depromunt, fas erit, ajo, ut Scriptorum tantorum suffragia, atque rationes inde quæsitæ de medio tollantur, Criticorum nostrorum semitam tenere: *At vero quamvis Sulpicius Severus, Gregorius Turonensis plane dicerent; Dionisium, Martialem, Trophimum, aliosque Galliam nonnisi ætate Decii petiisse, non secus ac primus Neronem Antichristum fuisse plane nunciat, & alter S. Saturninum in Galliam a S. Clemente Pontifice ablegatum affirmat: quamvis Eusebius, Hieronymus, alique Patres revera adeo mentem suam de factis dudum relatis aperirent, sicu-*

sicuti de non paucis aliis Historiis aperiunt, *maioris non esset ipsorum testimonium alterutra ex parte momenti*. Sive facius esset respondere: Patres isti in multa alia facta impeerunt, quæ nemo defendere auderet. Si inter Criticos nostros de his consecutionibus conveniet, ipsorum responsa lubenti animo probabimus.

Verum non omnes hæcenus persecuti sumus modos, qui ad attenuandam Doctorum Ecclesiasticorum auctoritatem Sapientibus istis scriptoribus suppetunt. Præsto sunt alii, qui nos nihil minus torquent, quam præcedentes. Cum Tillemontio acceptum id non sit, quod apud sanctum Aldhelmum, & Ven. Bedam de Sanctæ Agathæ Martyrio legitur, studeat, ut verbis istis illorum existimationem infirmet: „ Sanctus Aldhelmus quamplurimis Historiis incertis, & palam fabulosis redundat; „ eoque devenit, ut Baptismati a Sancto Sylvestro Constantino collato „ assentiretur, neque pluri faciendus est Beda, qui non paucas item corruptas Historias in suum censum transtulit. „ Cum Tillemontio consentit Bailletus, qui postquam animadvertit, Palladii testimonium non satis ad intelligentiam, & exploratam Historiæ S. Joannis Crysoctomi veritatem esse, illique Socratem, Sozomenum, & Theodoretum addendos putat, subiungit: „ Socrates in iis, quæ ipsius sunt, parum est exploratus; „ quæritus; alique duo interdum hallucinantur. „ Idem Autor, qui possit Actis S. S. Cyri, & Joannis Martyrum, a Sophronio Hierosolymitano Episcopo descriptis, vim & robur demere, Sophronium facilitatis, simplicitatis, & credulitatis infimulat; & sæpissime similes his responsiones errantes atque vagas amplectitur, quoties Gestorum Sanctorum Scriptores ea perhibent, quibus non sapit palatus ejus. Ex. gr. Anastasium Bibliothecarium levioris testimonii pondus habere arbitratur, ipsius negligentia & facilitatis vicio. Leoncius Neapolitanus Episcopus, septimi sæculi Scriptor erat probus atque Sapiens, ejusque Opera tantumquam Orthodoxa a secundi Concilii Niceni Patribus celebrata sunt; se tamen plus æquo bonum & credulum præbebat: Jampridem, inquit alibi Bailletus, Joannes Mochus *Prati Spiritalis* Autor nominis sui famam amisit; atque in hæc verba loquitur de quampluribus vetustis Scripto-ribus, qui nonnullas sanctorum Vitas lucubrarunt, sive illorum mentionem fecerunt; quinimmo de amplissimis quibuslibet Ecclesiæ Patribus.

At enim quæstio non est, inquiet aliquis, num veteres Scriptores isti nimia credulitate, bonitate, & facilitate peccaverint; num Libros suos mendis, Historiisque fabulosis, aut minus elaboratis refererint; verum num re ipsa locis iis, quos citamus, nobis imposuerint. Si ita res habuit, ipsorum errata notanda essent, ut sibi ipsi provide cavere pos-

*Tillemont. 3.
annot. 1. ad S.
Agat. pag. 730.
col. 2.*

*Baillet. in Tab.
Crit. 27. Jan.
pag. 63.
Ibidem 31. Jan. pag.
70.*

*Baillet. 27. Junii
in Vita S. Sylvestri.*

*Tabul. Crit. 1.
Jullii in Vita S.
Simeon. Gall.
Ibidem 13. Se-
ptembris pag. 22. in
Vita S. Eulogii.*

possent Lectores; sin minus, quare illos afficere infamia tanta? Pergratum quoque mihi esset, fieri certiorum: utrum verba hæc communia tendant horum, ut universam Scriptorum istorum autoritatem exterminent, videlicet, utrum illa nullo numero sit, neque ex ea momenti quicquam ad Historiam comparari possit: quod si ita est: quid hercle dicendum, cum ipsi eosdem Autores passim adducant, atque ab illis factorum multorum testimonia petant, ut non ægre in Operibus eorum deprehendere possimus? si autem censoriæ formulæ istæ generales in peculiari, quæ præ manibus sunt, Historias animadvertunt; unde sit Monumenta eos Ecclesiastica, & Sanctorum Vitas tot Historiis ejusmodi nota inusitis cumulasse; ut compertum erit cuicumque, loca a nobis superius recitata consulenti?

Frustra quidem causaretur quis, se id genus communia dicta usurpare, ut cautum Lectori sit, ne semper Scriptorum istorum testimonio negotium transigat, dum facta ob oculos ponunt, quæ sæpius errore, aut erroris periculo non vacant. Verum enim vero quorum verba illa splendidissima quæ in Operum suorum limine collocant, & quorum memoriam identidem refreant præstantes Critici, se Historias suas ex iis, quæ majoris & firmioris sunt in tota antiquitate fidei, digessisse? Nonne nobis egregia multa monumenta Ecclesia suppeditat, quibus fidelium hominum pietatem alamus, quin eos incertis, dubiis, immo fortasse fabulosis dapibus obrueremus? Si a Scriptorum nostrorum voluminibus sublata essent, quæcumque per eos in suspensionem vocantur, quam lacunosa multa apparent? Quamobrem spero equidem futurum, ut Litterati viri has omnes Veterum testimoniis redditas responsiones vitio vertant necessitati, qua premuntur Eruditi Scriptores nostri, Antiquorum nomen debilitandi, quoties ab eorum mente longe distant, eaque memoriæ produnt, quæ ipsis quadrare nullo modo possunt: idque propterea, quod eorundem autoritatem suscipiant, ubicumque suis opinionibus consentaneam agnoscunt.

ARTICULUS V.

IN IDEM ARGUMENTUM.

Modi alii, qui in more sunt Criticorum, ad imminuendum Veterum testimonium.

Neminem latet, omnem movisse lapidem Bailletum & Tillemontium, ut ostenderent, Deiparam Virginem Ephesi occubuisse, ejusque corpus tempore tertii Concilii Generalis anno 431. coacti ibi fuisse. In rem satis non erat, Historiæ huic, quanta fieri poterat major, similitudinem veri accommodare: operæ quidem pretium erat, Lectorem adversus Juvenalem Hierosolymitanum Patriarcham antevertere, qui contende-
 » bat, se in ea Urbe Sepulchrum Beatæ Virginis reperisse: quod nocere poterat iis, qui eam Ephesi requiescere existimabant. Operæ inquam pretium erat, sinistram exprimere Præfatis hujus imaginem, quo in suspicionem aut dubitationem incidere-
 » ejus hac de re testimonium. „ Quam-
 » quam constans esset, id Juvenalem dixisse, inquit Tillemontius, quod
 » ipsi affingit Euthimius, interest scire, Juvenalem hominem fuisse, cu-
 » jus ambitionem abominatus est Sanctus Cyrillus, qui male meritis est,
 » ut de gradu suo deiceretur, eo quod Dioscori violentiæ in falso Con-
 » cilio Ephesino venerit in societatem; quemque fraudis redarguit S. Leo,
 » quasi monumenta quædam adulteraverit, animo providendi novæ suæ
 » Patriarchæ Hierosolymitani dignitati: hic porro æque idoneus erat,
 » qui fallaces Historias supponeret; ut se se penitus in Marciani Impe-
 » ratoris benevolentiam insinueret, cujus patrocinium ipsi tum erat ma-
 » gnopere necessarium.

*Tillem. Temo 1.
 ann. 1. in Ma-
 rian Virg. pag.
 499. col. 2.*

Bailletus, qui ferme nunquam diffidet a Tillemontio, his similia sensa usurpat. „ Tamen si verum esset, nihilque Juvenali super hac re impone-
 » retur; non gravem inferret, ut videtur, Præfati huic injuriæ suspi-
 » cari, cum versasse animo, hujusmodi negotium per simulationem at-
 » que artificium ad sui quæstum lucrumque revocare. Quæ etenim com-
 » mittere nequeat homo, ob explendam immoderatam honorum cupidi-
 » tatem, assuetus prodere causam veritatis, ut argumento sunt Sancti
 » Cyrilli Alexandrini querelæ; atque ob principem locum supra fratres
 » suos obtinendum, assuetus adulterinas tabulas componere; ut ipsi ex-
 » probat Sanctus Leo Pontifex Maximus: „ Ecce qua ratione utrique

*Baillet. 1. 1. Angu-
 sti de Affum.
 Deip. Virg. pag.
 499. col. 2.*

Sapientes Viri de Patriarchæ hujus autoritate detrachere conentur, quod ad Deiparæ tumuli locum attinet. Si de hoc Episcopo pronunciandum esset secundum ipsius speciem a duobus Criticis istis nobis propositam, æquis sane hujus ingenii Præfati fidem posset adjungere?

Nihilo tamen minus quicumque in animum induceret pro Juvenale arma capere, illumque hoc capite purgandum suscipere, nonne duo Tillemontio & Bailletto commode regerere posset? Primum quidem, non investigari ea in quæstione, num Juvenalis homo fuerit, cujus ambitionem abominatus sit Sanctus Cyrillus, & quem redarguat fraudis Sanctus Leo; neque utrum idoneus fuerit, qui fallaces Historias supponeret, sed momenta desiderari, quibus efficiatur, eum reapse præsentem Historiam temere eudisse. Opus quoque esset, aut ego fallor, solidas proferre rationes a Bailleti ipsius regulis * petitas, quæ planum facerent, Episcopum istum rem a se excogitatum divulgasse. Neque enim sufficit, ut Juvenalis testimonium explodatur, dicere, eum ad hanc meditandam Historiam idoneum fuisse; sed incumbit ostendere, eum opere ipso illam conlasse.

Alterum responsum est, eum de hac eadem controversia Judices libenter constituere Bailletum & Tillemontium. Hic factus se velle primorum Pontificum ordinem ad Siricium usque ab Eusebio depromere, addit: „Ultero nobis in confesso est, Eusebium multis in rebus aberrasse, ex quo haud ægre colligitur eum fortassis aliis in pluribus deceptum: ast hic non instituitur de Fide & moribus disputatio, quæ regulas flagitat inconcussas, eum æternitatis summa ex iis pendere „ Bailletus autem non dubitat, Philostorgio autore, producere: Sanctum Lucianum Antiochenum paullo ante Martyrium supra stomachum suum, veluti super altare, species consecrandas collocari jussisse; atque hoc pacto sacrificium obtulisse. „ Hujus Historiæ Scriptor „ subjungit Criticus iste „ Hæresis nota affectus est: verum non erat cur id „ in sectæ suæ studium machinaretur. „

Fundamenta habes, quibus opiuntur ambo isti Critici, non esse spectandos optimos mores, Fideique integritatem, ubi de solis factis est di-

* Nonnulli forte arbitrabuntur, quoties mendax aliquis erroris propugnator latius disseminat vitium suum, quia industrii, sinceri, probique hominis existimationem consecutus est, utile in primis fore, eum hujusmodi fama spoliare: verum id nullo modo licet, nisi si accusationem suam publicis, certis, & enu-

cleatis probationibus roborare possis. Quapropter, quantumvis id optimo consilio fiat, nefas est in rem hanc inconsultis suspicionibus, atque iudiciis, ab eo, quod sub imo pectore hominum latet, deducis, locum dare. *Bailletus in Judicio Sep. tomo 2. p. 2. c. 8. pag. 377.*

Tillem. Tom. 5. v. 2. ann. 2. S. Clem. pag. 555 col. 1.

Baillet. 7. Jan. in Vita S. Luc. p. 178.

sceptatio. Nisi etenim hoc per eos provifum eſſet, multa proſecto ab Operibus Criticorum iſtorum eſſent amputanda, qui haud raro eorum, quæ tradunt, Hæreticos tantum ſponſores appellant.

Enim vero, quo animo ferrent nobiles hi Critici, ſi quis, ut in Eusebium ſuſpicionem commoveret de pluribus Hiſtoriis, ejus duntaxat teſtimonio probatis, hanc ipsis obiceret argumentationem? „Quamvis „conſtans eſſet id vere dixiſſe Eusebium; quem præterit eum id homi- „nis fuiſſe, quem neque ab incredibilis ſuperbiæ, neque ab abjectiſſimæ „Conſtantino aſſentationis culpa liberabis; quem Hieronymus apertum „impetratis Arrii deſenſorem, atque Arrianæ Sectæ Signiferum nuncu- „pavit; qui a non paucis Fidei capitibus deſlexit; & cujus pœnitentia „non eſt incerta minus, quam certus ſit lapſus: hominem denique, de „quo Athanaſius, Theodoretus, Photius, multaque Concilia haud „æquiores Hieronymo ſententiam pronunciarunt? „

Hieron. Theodo-
Synod. VII. Orto
apud Valer. in
Proſ. de vit. Je-
ſu. contra
Euf.

Equidem mihi videor videre, non probaturos Criticos noſtros, crimina hæc omnia in Eusebium intentata, ejusdem de rebus Hiſtoricis teſtimonio inicere ſuſpicionem poſſe. Quare itaque perſuaſum nobis vel- lent, Juvenalis delicta, quibus male meritis eſt, ut de gradu ſuo deſiceretur, eo quod Dioſcori violentia in falſo Concilio Ephęſino venerit in ſocietatem: delicta, inquam, minoris, quam Eusebii delicta, momenti, ſatis eſſe ad fidem omnem Juvenali abrogandam, eumque dubium omnino & ſuſpicioſum judicandum?

Tameſi multum aſſerat ponderis S. Leonis adverſus Juvenalem accuſatio, nihilo ſecius non levi conjectura aſſequi poſſumus, Juvenalem tum fuiſſe, eum id contigit, in veterem tanti Pontificis gratiam reſtitutum; & peſſimum ſui exemplum, quod in Eccleſiam monumentorum fraude invexerat, ſuſtulſiſſe. Non eſſet multi operis id nonnullis S. Leonis Epiſtolis confirmare. *

Multo vero minus ſimile vero eſt, Patriarcham iſtum fraudulentas Hiſtorias excogitare voluiſſe, ut pro rato ponunt, quo ſeſe penitus in Marciani Imperatoris benevolentiam inſinuaret, cujus patrocinium ipſi tunc erat magnopere neceſſarium. Quoniam per id tempus in priſti-

* Epiſtola S. Leonis nonageſima nona continet gratias ab hoc Pontifice Marciano Imperatori aſſas, quod nimirum Juvenalem Epiſcopum Hieroſolymitanum in primum honoris locum revocaſſet. In centeſima ad Julianum miſſa gaudio perſunditur Leo de recuperata ab Hieroſolymitano Juvenale dignitate. In centeſi-

ma decima eidem Juvenali nuncupata, gratulatur hic Pontifex, quod Eutiche execrato, ſede priſtina donatus fuerit Juvenalis, eumque hortatur, ut pro Eccleſiæ de Incarnatione Fide ſtrenue deceret, cujus Loca Sancta in ditionis ſuæ finibus ſita teſtatiſſimo ſunt argumento.

nam Imperatoris amicitiam receptus jam fuerat ; neque propter controversias suas ejus Patrocinio indigebat , cum omnes essent penitus diremtæ.

Postremo meminisse oportet, Historiam inventi Deiparæ Virginis tumuli recitasse Juvenalem coram Marciano Imperatore , Pulcheria Imperatrice , atque Episcopis Palæstinis , qui tum Constantinopolim convenierant , & deinceps Chalcedonenſi Concilio anno 451. interfuerunt . Porro, sit admodum credibile, non paucos ex his Episcopis Ephesi-næ Synodo adfuisse, cui præsens item fuerat Juvenalis, atque in ea alterum locum occupaverat . Episcoporum autem istorum plurimi , qui ignorare nullo modo poterant, quæcumque in Ephesino Conventu de Mariæ Virginis sepulchro gesta fuerant , mendacii Juvenalem redarguere potuissent, cum Sanctissimæ Dei Matris tumulum Hierosolymis repertum profitebatur : nihilque ipsis respondendum fuisset, quam, declarasse Concilii Ephesini Patres, Deiparæ Corpus in Principe Urbis illius Templo jacere . Non crediderim sane impudentiorem Juvenale quemquam extitisse, si modo Historia ab illo coram augustissimo Cætu , & in conspectu eorum recitata, qui Oratorem falsitatis convincere poterant , publicæ non fuisset famæ & veritatis .

Ab hæc quoque Ecclesiasticos Autores labefactandi via minime recessit Natalis Alexander . Postquam Sapiens hic Dominicanus Patrum textus congestit, quibus placet, Petrum ex animo a Paulo reprehensum fuisse; opponit ipse sibi nonnullorum veterum Doctorum testimonia , contendendum id ex compaſto factum & simulate ; uti Origenis, Hieronymi, Didymi, Apollinaris Laodicensi, Alexandri, Eusebii Emis-seni, & S. Joannis Crisostomi . Ut obiectum solvat argumentum , totque se suffragiorum laqueis subducatur, satis ducit respondiſſe: *Origenem, Apollinarem, Didymum, & Alexandrum ab ipſo Hieronymo fuiſſe nomine Hæreſeos notatos*. Si responſum hoc non parum videtur Doctori huic roboris habere atque nervorum, moleſte ne ferre debet quoties ad infirmendam eorundem Scriptorum autoritatem dum ab eo laudantur, ut modo fit in rebus factionis suæ cauſſam nullatenus ſpectantibus reponeret quis: iſtos ab ipſo Hieronymo fuiſſe nomine Hæreſeos notatos? Probaret ne, nos responſionem illam rei præſenti accommodare, quam adhibet euidam Cardinalis Baronii momento, qui, ut Eusebii mentem de Constantini Baptiſmate prope mortem ipſi collato eludat, in hujus eſſati fidem ſe recipit: audiendum non eſſe ſapienter hæc re Eusebium; quod *Arrianorum ſignifer extiterit* ? Hoc autem conſtat Alexander his verbis: *Eusebio derogare fidem in rebus Historicis, Arrianorum cauſſam nullatenus ſpectantibus, nec iurantiſſimis, quia Arrianus fuit, ineptum & ineruditum eſt*. Verumtamen

Alex. Tomo 1.
ſæct. 1. Diſſert.
no. pag. 423.

Alex. ſæct. 4.
Diſſert. 22. pag.
359. Tomo 2.

Tom. 2. ſæct. 1.
Diſſert. 18. pag.
207. & alibi.

mēn , quasi ipsi exciderit animo Sapiens responsum istud , aliud frequenter reddit usquequaque diversum .

Novis etiam capitibus minori est apud Criticos nostros in honore Autorum Ecclesiasticorum testimonium : ajunt enim , eos Laudatorum more res gestas commemorare . Hanc tenet semitam Simonius , ut irritum faciat , quod scriptis commendavit Alexander Monachus de Reliquiarum S. Barnabæ invento , cujus superius memini : ab eadem non recedunt quam sæpissime Tillemontius & Bailletus , ubi Patrum dicta aliqua afficere macula eos juvat . Nos autem alibi ostendemus , si vis insit ulla huic responso , illud majoris Monumentorum autoritatis de Historiis Sanctorum existimationem non mediocriter violaturum , quæ ad nostram ducta alia via non sunt , quam in Homillis , Poemaribus , aut Hymnis nonnullorum Ecclesiæ Patrum : operibus siquidem , quæ Oratoriis & Poeticis ornamentis redundant ..

Recentiorum Criticorum plurimi , ut suspitionibus suis pretium aliquod comparent , atque in easdem callide Lectores adducant , indulgent sibi , in congerendis adversus primos Christianos vagis accusationibus , iisque notandis tamquam flagitiosis & calumniatoribus ; quippe qui Religionis suæ studio non pauca adulterina monumenta in publicum proponere non horruerunt . Usitata hæc est illorum industria , qui autoritate Patrum veterumque Scriptorum , minus opinionum illarum , quas inferere vellent , novitati faventium , implicantur . Cum enim eos optime rationes deficiant extricandis difficultatibus , quæ possent nomine illo adversus ipsos moveri , & quarum vim omnem satis perspectam habent , istarum suppositionum atque inductarum fraudum titulo eas ictu uno concidunt ..

Intereffet tamen rei , ut opinor , eos fieri in primis Fidelibus super his criminandis aliquanto cautiore , quorum virtus singularis , & mendacii fraudisque horror , præsertim super negotio Religionis , eos in tuto ponere deberent . Idque eo magis , quo criminationes suas non aliis sepiant probationibus , quam exemplo Librorum Mercurii Trismegisti , & Sybillarum , Textus Eusebii , aliorumque similium exiguo numero Opusculorum , perinde ac si , quod ex illis Patres laudaverunt , sine ulla controversia fucarum sit , atque hujusmodi a sapientibus omnibus habitum , cum id tamen non liqueat , saltem quoad Scriptorum illorum aliqua : aut si liqueret , demonstrare utique possent , id Fidelibus potius , quam Judæis Hellenistis , aut ætatis illius Hæreticis crimini dandum . Neque enim hæc , quas magnificant , suppositiones cum exploratas reddiderunt , cum urgent tertio quoque verbo , quendam Asiæ Presbyterum , cujus meminerunt Tertullianus , at-

Sim. Hist. Crit. n. Test. c. 4. pag. 43.

Tillem. annes. p. in S. Barn. pag. 686. col. 2. Baillet. 13. Janu. 21. Junii ; 20. Augst.

Læm. Sim. Tillem. Baillet. Petidierus , Dupin , Alexander , &c.

que

*Trat. de Baptis-
mo. Hieron. de
Script. Eccl.*

que Hieronymus, pia commenta nescio quæ de S. Pauli & S. Theolæ itineribus, ejusdem Apostoli amore, extruxisset, atque ob id turpiter loco excidisse. Etenim præterquamquod unicum fortassis est exemplum istud, quod in minus rectam primorum Christianorum fidem afferri possit, adeoque levissimum argumentum, ut eos hujusmodi doli in universum auctores habeamus; ex eo etiam conficitur, nullam producere posse Criticos firmiorem pro adversa parte rationem; cum hæc Asiatici Presbyteri Historia nos plane doceat, primæva Ecclesiæ ætate, fuisse Episcopos in id genus fallacis detegendis perspicaces, atque accuratos in reiciendis; quandoquidem gravissimo supplicio erratum vindicarunt, simplicitate citius atque ignorantia, quam improbitate commissum.

Præterire hic non licet mihi modum alium a Sirmondo usurpatum; ut vim debilitet eorum, quæ tradit Hincmarus, Hilduinum secutus, de Missionis S. Dionysii Areopagitæ in Galliam. „Primus omnium Hinc-

*Sirm. Tomo 4.
Disser. de duo-
bus Dionysis.
c. 4.
Tomo 1. Com-
Gall pag. 153.
Epist. 91.*

„marus, inquit Sapiens hic Jesuita, memoriz prodidit, Clodoveum „Regem in pervigilio Paschæ baptizatum fuisse. „Traditio hæc Rhemen- „sis istius Episcopi munita testimonio perseveravit ad id usque tempus, „quo ex Aviti Viennensis ad Clodoveum ipsum Epistola deprehensum est „eam falsam esse: in ipsa nanque de Principis hujus baptismate gratula- „tur, ejus pompam atque utilitatem describit, „atque Natalis Domini „die sacris undis ablutum ostendit. „*Ut hoc exemplo liqueat falli, & fallere Hincmarum quam proclive sit.* Quare quemadmodum, subdit Doctus iste Criticus, *de Clodovei baptismo, quod falso ab Hincmaro litteris est proditum, Hincmarus præstare non potest, ut verum sit: sic in Dionysii questione nunquam efficiet Hilduinus ut fabula non sit, quæ ante Hilduinum fabula fuit, eo quod ipse pro vetusta traditione eam vendidet.*

Si flocci faciendum est super Sancti Dionysii questione Hincmari testimonium, eo quod labitur, cum Clodoveum in Paschatis pervigilio Baptismate ablutum asserit; argumentatione hac concludi videtur, integrum Sirmondo nequaquam fuisse, Traditionem, Dionysium Athenarum Episcopum a Dionysio Parisiorum Episcopo distinguentem, autoritate constituere Sulpicii Severi, & Gregorii Turonensis, qui de re Historica vehementius erraverunt, ac de Clodovei Baptismate erraverit Hincmarus.

Non dubito, quin tantus Criticus integritate, atque accuratione sua improbaturus esset illius Critici consilium, qui ut evinceret, in errore versatum fuisse Sanctum Avitum, proindeque ipsius suffragium de Clodoveo, Baptismatis aqua tincto in Nativitatis Domini pervigilio, levissimum esse, in hunc modum disputaret. Sanctus Avitus in Epistola secunda ad Gondébaudum Burgundionum Regem data, Nestorii atque Euti-

Eutichetis Hæreses confutat: verum rudis adeo in Historia erat, ut huic prioris dogmata attribuat. Idem non satis rebus illis imbutus apparet, quæ per ea tempora in Oriente gerebantur: in Epistola namque tertia Episcopum carpit Constantinopolitanum, quod anno superiore a *Trisagio* deleverit verba illa *Quæ crucifixus es pro nobis, miserere nobis*, atque hanc formulam tamquam vetustissimam propugnat. Constat tamen, voces illas a Petro Fulono paullo ante *Trisagio* additas; & Constantinopolitanus Episcopus, tantum abest, ut eas abaserit, ut potius huic additamento subscripserit, *Trisagiumque* iis auctum cani imperaverit. Quæ de re subortus erat in Constantinopolitana Ecclesia tumultus ab Avito memoratus, qui capitur, dum perturbationis illius in causa ponit verborum illorum lituram, quibus e converso adjectis excitata fuerat.

Hac præhabita ratiocinatione, liceret ne colligere, *Ut ex his exemplis liqueat, falli & fallere Avitum, quam proclive sit?* Quarequemadmodum nemo præstare posset, quod veræ essent huiusmodi Historiæ, quia cas, ut veras litteris prodiderit Avitus: sic nunquam efficiet Avitus testimonio suo, ut fabula non sit Baptismus natalitia Christi nocte Clodoveo collatus, qui ante Avitum fabula fuit.

Si libitum cuique foret, ad eos confugere modos, quos duobus hisce postremis articulis persecuti sumus, atque iis uti anfractibus, qui apud Criticos moris sunt, ut Patrum auctoritatem proiciant: subrueretur funditus Ecclesiastica Historia, & nutaret quodcumque demum venerabilis colendæ antiquitatis monumentum.

ARTICULUS VI.

*Vitium est Ecclesiasticorum Patrum deferere auctoritatem, atque
Hæreticorum de re Historica sequi vestigia, præcipue
cum ad Religionis negotium referri potest.*

INstæ animis nostris adversus Protestantium Opera prænotiones non obsunt, quominus illis, quod æquum est, vendicemus, ante omnia, quod ad Criticem pertinet, in qua creberrime excelluerunt, & cujus luminibus plurimas veritates, ad optimos usus per nos traductas, nobis aperuerunt. „ In quæstionibus namque, quæ auctoritate non dijudicantur, ait Tillemontius, sed factis & probationibus duntaxat humanis, liberum est Hæreticis aures præbere; sique recte præcedant, „ investigare. „ Non dissimulat pariter Dupinus, in Critica disciplina

aeri-

*Tillem. tom. 2.
ann. 4. in 5.
Dissertum
Artep. 567. ed.
1.*

Dupla. in Prof.
Tom. 1. pag. 10.

Cajus Hist.
Ecclesiar. Adm.
pag. 6. Gall.

Alex. Hist. Ec-
clesi. Soc. 1. Dif-
fert. 2. c. 1.
pag. 261.

Mabill. Trad.
de Stud. Mona-
ch. p. 1. c. 2. pag.
155.

Mus. Ep. 61.
Pamph. &
Octavo.

Tillem. Tunc 2.
Ep. ad P. Lam.
art. 61. pag. 49.
vol. 2.

acrioris longe aciei nonnunquam fuisse Hæreticos, quam Catholicos; ea-
que in ipsorum Operibus reperiri, quæ recognoscere atque probare ne-
cesse est. Quapropter palam edixit Abbas quidam Historix Ecclesiasticæ
Scriptor, se Religioni non habuisse, Opera etiam *Protestantium* in suum
censum referre, „ quæ solidissimas veritates non semel complectuntur,
„ quoties eos non abripit libido contra Ecclesiam Catholicam declaman-
„ di. „ Alexander item non ambigit pronunciare: *amandam esse etiam*
in Hæreticis veritatem, cum eam detegunt; nosque nunc plura, ut Apo-
crypha reiicere, quæ legitimis inter Auctorum Ecclesiasticorum factus cense-
bantur; antequam Viri Hæretici doctissimi Critica Opera emisissent.

Afferat tandem Mabillonius, non esse ferendum inique, se aliquan-
do res ad Heterodoxos revocare; postquam D. Augustinus, quo nobis
Sacris Bibliis intelligendis viam sterneret faciliorem, septem Tichonii
Donatistæ regulas servandas proposuit:

Ipsi quoque Patres ab hoc instituto non abhorruerunt, & passim vide-
re est, eos fide Ecclesiæ suspecta Autores in Operibus suis citasse. Apud
Divum Hieronymum non exigua loca legimus a Didymo, ab Origene,
atque Apollinari petita. Vetus quoddam Commentarium, in Evange-
lia a Lambecio relatum, Severum Antiochenum Hæreticum manifestum
cum Sanctis Patribus permixtum exhibet. Sanctus Cyrillus Alexandri-
nus in Epistola ad Eulogium multo magis ab hac consuetudine fuit: non
omnia, quæ proferunt Hæretici, Hæretica censenda esse, nosque quid-
quid bonæ frugis in sese continent, laudibus efferre posse, absque eo
quod ipsorum erroribus saveamus. Si Origenem aliquando laudaverim, in-
quit Hieronymus, nimirum in *Prefatione ad Damasum in Homiliis*
Cantici Canticorum, & Prologo in Librum Hebraicorum nominum, in Epi-
stola ad Magnum, & alibi; *laudavi Interpretem, non Dogmatistam, inge-*
nium, non fidem.

Si porro in potestate est uniuscujusque, optimis Hæreticorum cog-
nitionibus proficere, licebit ne ipsorum testimonium Veteribus aliis con-
stantibus Fidei Orthodoxæ sectatoribus anteferre? Hic sane mos Patrum
exemplo minime roborabitur: neque enim reperire erit, eos antiquioris,
aut ejusdem ætatis Patrum sensa duxisse adspiciatui, ut sapientum no-
stri sæculi Criticorum ritu, Hæreticorum placitis adhererent.

Hoc recentiorum Criticorum vitium tacitus præterire nullo modo po-
tuit Tillemontius, quamquam fateatur, uti paullo superius monuimus,
„ in questionibus, quæ autoritate non dijudicantur, sed probationibus
„ duntaxat humanis, liberum esse illis aures præbere. „ Etenim in Epi-
stola, ad Patrem Lamium in ejus de veteri Hebræorum Paschate Tra-
ctationem missa, hæc habet verba memoranda. „ Novi equidem senti-

„ re

„ re præstantes ingenio atque eruditione Viros, alteram tui Operis par-
 „ tem ansum præbere posse ad reverentiam Patribus debitam imminuen-
 „ dam, quod perincommode accideret sæculo nostro, quo calamitosa
 „ patet hominibus celebriores Ecclesiæ Patres in contemptum adducendi
 „ licentia, & quo Religione nulla a Fidei nostræ Patribus, Deique ami-
 „ cis non pauci transgunt, ut haud raro ad utriusque hostes insensis-
 „ simos devolent.

Enim vero quorsum tenuissimas ab Ecclesiæ inimicis flammulas mu-
 tuari, quod illustris quidam e nostris Criticis facit, ut lumen suo pro-
 dant, non esse extra omnem aleam, Græcam Veteris Testamenti Ver-
 sionem a Septuaginta Iucubraram fuisse; ut aliquas iniciant dubitationes
 de Actorum S. Andræ ab Achazæ Presbyteris conscriptorum veritate; de
 Pilati Epistola quoad Jesu Christi portenta ad Tiberium data; de cele-
 berrimo Josephi, quod Servatoris nostri Divinitatem attingit, testimo-
 nio, deque aliis id generis monumentis, quæ Religionis interesse pluri-
 mum Patres existimant? Quorsum Marca & Dupinus levissimis Seali-
 geri, aliorumque Protestantium ducuntur conjecturis, ut adversus ma-
 gnæ Patrum vim tueantur, D. Petrum in priori Epistola sua *Babylonis*
 vocabulo Romanam Urbem non designasse? Præstat, inquit Tille-
 „ montius, Patrum momentis, quam vanis nullo numero hominum
 „ conjecturis hæc pendere. „ Dupinus quoque quare cum his consensit,
 in quibus suspicio subest, de modo, quo Apostoli Symbolum ipsorum no-
 mine insignitum composuerunt; cum major SS. Patrum numerus super
 his duobus factis sententiam suam liquido pronuntiaverit? Quare de-
 mum Arnaldus & Dupinus elegerunt citius captiosas argumentationes
 adoptare Josephi Scaligeri, cui fabulam olet Martyrium S. Jacobi Apo-
 stoli ab Hægesippo recitatum, atque in Eusebiana Historia comprehen-
 sum; quam Antiquorum judicium, illud pro rato habentium, amplecti, im-
 mo ipsius Ecclesiæ, a qua dignum existimatum est, ut in *Breviario* ab ip-
 sa probato collocaretur?

Eodem spectat, Simonium, adversantibus licet Jesu Christo, Aposto-
 lis, & omni retro antiquitate, auctoritati rationibusque parere Rabbini cu-
 jusdam, Hobbesii, Pereyræ, & Spinossæ, qui Pentateucum a Mose exa-
 ratum negant: eundem maluisse Aaronis ex Caraitarum disciplina in-
 terpretationem recipere, atque perdocto huic Judæo assentiri dicenti:
 Uxorem Lothi immobilem hæsisse, velut statuam salis; † quam cum Ec-
 clesiæ Patribus miraculum istud secundum Literæ sensum intelligere: ipsi
 denique placuisse, disputanti de Linguarum confusione a Deo immissa, ut eo-
 rum, qui Turrim Babylonicam ædificabant, superbiam retunderet, po-
 tius cum Clerico propugnare: „ opus fuisse in celebris hujusce Turris

Dupin. Dissert.
 prælim. pag. 140.

Dupin, Tomo 1.
 pag. 52.

Ibidem pag. 33.

Ibidem pag. 70
 71.

Marca c. 1. l.
 8. Concord. b. 4.
 Dupinus Dissert.
 prælim. pag. 140.
 Gall.

Tillem. Tomo 1.
 annot. 31. in D.
 Petri, pag. 510.
 col. 1.

Dup. Tomo 1.
 pag. 33. & 59.

Arnald. Dissert.
 de Martyr.
 S. Jacobi. Gall.
 apud Tillem. to-
 mo 1. 2. Edit.
 Gall. Dupinus
 Tomo 1 pag. 165.
 Scaliger. anti-
 quæ. in Euseb.
 pag. 174.

Simon. Hist.
 Crit. Vet. Test.
 in Prof. Item l.
 1. c. 1.
 In Prof. Versio-
 nis Novi Test.
 Edit. Trevolt.
 † Simonius
 apposat hic so-
 lum aliud vi-
 tiuſi hco ſub-
 ſtituendum.

Simon. Hist. Crit.
 Vet. Test. l. 1. c. 15.

Tom. I.

T

con.

„ constructione nova cudere verba, & propterea nihil videri mirum,
 „ quod perturbatio tanta commota sit; eum plurima ipsis obversaren-
 „ tur, nominibus suis nondum signata, quæ quisque pro facultate sua
 „ efferebat, „ quam prodigium istud, ut littera docet, & unanimis Do-
 „ ctorum Sanctorum consensus, interpretari.

Alex. Hist. sac.
 Tom. 1. Dissert.
 2. g. 6. concl. 2.
 pag. 264.

Undenam oritur Alexandram etiam a sapientum omnium Aevi nostri
 Criticorum, cunctorumque Ecclesiarum Patrum mente discessisse, ut Phi-
 lopono * astipalaretur, qui vult Jesum Christum tricesimo septimo ætatis
 suæ anno mortem oppetiisse **: & Ministro Dallæo dedisse manus, ut
 tutaretur, Canones, Apostolicos nuncupatos, falsum ipsorum nomen
 præferre, novos esse, & labente circiter quinto Ecclesiæ Sæculo coa-
 gmentatos; quam in doctissimorum Criticorum sententiam adduci, ex
 qua majus in Religionem emolumentum redundat?

Idem ser. 1.
 Tom. 2. Dissert.
 27. pag. 150.

Vales. in notat.
 ad cap. 13. l. 2.
 Hist. Euseb. pag.
 10. col. 2.
 Salm. annot. in
 Spar.

In aperto quoque est, Valesium Salmasio credidisse, & probasse dece-
 ptum Sanctum Justinum de Simulacro Romæ Simoni Mago, tamquam
 Numini cuidam erecto, velut is, qui inter Simonem Magum, & Se-
 monem Sangum *** discrimen non agnovit: cum in rem fuisset Sancti hu-
 jus Martyris narrationi, **** gravissimorum multorum & veterum Pa-
 trum sultæ suffragiis, fidem deferre.

* Philoponus eruditus grammati-
 cus Alexandriensis adversus Severum,
 & Proclum Platonicum Philosophum
 scripsit. At dum errorem unum
 insectabatur, id alium Tricheitarum
 impexit. Librum adversus Mortuo-
 rum Resurrectionem, aliumque in
 Concilio Chalcedonense coöfecit,
 quorum mentio apud Photium Cod.
 2. P. A Sexta Synodo Act. XL, quæ
 illum vocat inaniter seu inepte labo-
 rantem, Hæresis Anathemate per-
 cussus est. Constantinopoli ad an-
 num 535. vitam degebat.

** Accepimus a Godavio, recen-
 sere Augustinum illorum errorem,
 qui triginta sex annos natum Chri-
 stum decessisse putabant. Tertullianus
 ad tricesimum retrahit; verum hanc
 Epocham ante ipsum meditatus fue-
 rat Hæresiarcha Valentius. Epipha-
 nius Christum passum tricesimo ter-
 tio anno arbitratus est, cui tres meo-
 ses addunt scriptores non pauci, qui-
 buscum consentit Baronii Chrono-
 logia, tandemque confirmat Eccle-
 siæ Romanæ mentem esse. Juniores
 tandem aliqui eum tricesimum quin-

tum attigisse autumant. Godav. Hi-
 st. Eccles. l. 1. pag. 161. Gall.

*** Cardinalis Baronii ætate effusus
 est lapis in Insula Tiberina hæc in-
 scriptione notatus, quæ ab alia, a S.
 Justino significata, non admodum dif-
 fert.

Simoni Sango Deo Fidio Sacrum.
 Sex. Pompeius S. P. F. Col.
 Mithriæus Quinquennalis
 Decur. Bidentalis donum dedit.

Ex hac Inscriptione animos subit
 dubitare, eum nomiois similitudine
 lapsus sit Justinus. Verum eruditus
 hic Cardinalis hanc opinionem soli-
 de refutat, contenditque fidem o-
 moem superare, gravissimum Patrem,
 & Gentilium Mythologia apprime
 exultum, nec non ad Romanum
 Imperatorem atque Senatam scri-
 bentem; summa ridicule adeo dere-
 testatissima peccasse, de qua a mi-
 outo quopiam artifice redargui pote-
 rat. Bar. ad ann. 44. n. 55.

**** S. Justinus duobus magnæ suse
 ad Imperatores, Senatam, & uni-
 versum populum Romanum, Apologiæ

Næ

Me laet insuper, quam ratione cum Erasmo, Centuriatoribus, aliisque recentibus ex eadem familia hominibus persuadere nitatur Bailletus, S. Hieronymum excrucendi styli gratia S. Pauli primi Eremitæ Historiam excogitasse.

Similiter non video, cur Tillemontius * & Bailletus in sententiam iverint Casauboni super questione de Bove & Asino, quos in Christi nascentis stabulo jacuisse ferunt, & communem Ecclesiæ Traditionem, jam inde a prioribus Christianismi sæculis derivatam, repudiaverint. **

Præterea mirari subit, Launojum, Dupinum, Bailletum &c. Blondeli prius opinionem aucupatos fuisse, cui insedit animo, Stephanum Pontificem in errorem S. Cypriano adversum incidisse de Baptismate Hæreticorum; quam aliam mentibus suis comprehenderent Eusebio, Augustino, Vincentio Lirinensi, Facundo aliisque Veteribus acceptam, qui pro certo ponunt, Sanctum illum Pontificem ea de re pro germana & vetusta Ecclesiæ doctrina decernisse.

Quæquam primi omnium Possëvinus & Castallo Carminum Sibyllis tributorum veritatem in dubitationem aliquam adduxerint, nihil

locis hujus Simulacri incidit in mentionem, ejusdemque sermonem habet in Dialogo adversus Triphonem. S. Iræneus l. 1. c. 10. hanc vocat communem opinionem, quam memorant Tertullianus, Eusebius, Cyrillus Hierosolymitanus, & Theodoretus. Inquit Iustinus Statuam hanc in Anne Tiberi inter duos Pontes videlicet in Insula Tiberina, erectam fuisse, Latinam hanc habentem Inscriptionem: Simoni Deo Sancto, Barroa. ubi supra. Tillem. Tomo 2. annot. 1. in Simonem Magum pag. 381. & seq.

* Dilata est annis pluribus facultas imprimendi primum Tomum Historiæ Ecclesiasticæ Tillemontii, quod Censor huic expendendo Operi præfatus ab eo petebat, ut locum deleteret, quo probabile ipsi videbatur, nullo modo Bovem & Asinum in stabulo Christi nascentis existisse; Magos non accessisse Christum adoratorios, nisi fortasse post Purificationem; Mariam Cleophas uxorem veram fuisse, ut videtur, Deiparæ Virginis sororem &c. Re demum ad Cancellarium Bucheratum devoluta, novum ipse data

Opera Censorem delegit, atque Opus nulla adhibita mutatione probatum est. Adnot. in art. 10. Specimenis. Vita atque ingenii Tillemontii.

Oblata hujus animadversionis occasione additum velim, cum Auctor quidam Typis committere inceperit Gallice Opus nuncupatum Monumenta ad versus Tillemontii monumenta, immo editurus esset quantocius aliud titulo hoc: Explicatio duorum primorum Ecclesiæ sæculorum, utraque Scripta, amicorum Tillemontii fama, interdicta fuisse.

** Initium ducit Traditio ista a Versione Septuaginta, quæ habet: In medio duorum Animalium cognoscetur. Abac. 3. 2. a loco quodam Gregorii Nazianzeni Orat. 18. Sancti Paulini, aliorumque: imprimis autem a verbis illis Hieronymi ad Eustochium de Sancta Paula: Dado Bethleem ingressa, in speluncam Salvatoris introiit, postquam vidit Sacrum Virginis diversorium, & stabulum, in quo cognovit bos possessorem suum, & asinus praesepe Domini sui, ut illud impleveret, quod in eodem Propheta scriptum est: Beatus qui seminat super aqua ubi bos & asinus calcant. &c. Vide Bar. ad annum 1. §. 3.

Tillem. Tome 7. annot. 5. in Jese. Christ. pag. 457. Baillet. 25. Decembris. 2. num. 2. in Baronium.

apud Alex. Tomo 1. fac. 3. Disposit. 14. pag. 110.

fecius si Sapientum plurimi, invitis multis veteribus Patribus, ætate nostra ad suppositicia monumenta detrudent hujusmodi carmina, ejus rei in causa est, quod Blondelli Critice animum adhibuerint, qui ante omnes illam veluti spuria, explosit; quia nimirum Protestantium erroribus incommoda multa contineant.

Quantacumque demum accurratione & circumspeditione spectatus sit Abbas Commanvilleus in *Novissima Sanctorum Historia pro singulis anni diebus*, quam publica luce donavit, & formis Rothomagensibus cudit seculi hujus exordio, admiratione tamen dignum est, eum, caussatum se maluisse citius fidelibus exhibere quod imitarentur, quam quod suspicerent tantum, sibi indixisse legem amovendi ab Historiis Sanctorum mira facta omnia præter illa, quæ in Sacris Bibliis commemorantur: verum supersticiosior hæc Commanvillei Critice accomodatur magis prajudicatis quorundam Hæreticorum opinionibus, * quam Cypriani, Athanasii, Ambrosii, Hieronymi, Augustini, Gregorii, aliorumque multorum Patrum consuetudini, qui miracula prudentiæ judicio credibilia recensere non dubitarunt.

Est etiam cur obstupeamus, Fontanellam a totius antiquitatis membris abhorruisse, quod attinet ad Paganorum Oracula, ** atque audacis & semerariæ Critices Antonii Vandali Anabaptistæ Harlemitani luminibus illustrari voluisse, quo Sapientiam suam egregiam eruditus hic Academicus ad Oraculorum Historiam texendam conferret, suaderetque, illo Medico duce, non fuisse instinctu Dæmonum fasa; & Patrum turbæ, dixerim, refragaretur, qui ea Christi Nativitate cessasse prodiderunt.

Si cuncti ferme celeberrimi Critici nostri Libros Sancti Dionysii Areopagitæ nomine vulgatos infra incerta & Apocrypha rejiciant, id plane eos docuit Laurentius Valla, qui primus contra Libros illos postremis sæculis bellum intulit, secutus deinde ab Erasmo, Luthero, (qui propte-

* Guillelmus Fleetwoodus Hæreticus Anglus Dissertationem de Miraculis confecit: ea duntaxat admittit, quorum mentio in Scriptura sit. *Monum. Trevolt. Mensis nov. 1703. art. 189.*

** Baltus Professor Biblicus in Academia Strasburgensi Opus edidit inscriptum: *Responsum ad Historiam Oraculorum Fontanellæ Galli Academiæ &c. Strasburgi 1707.* Non insulit tantummodo doctus hic Jesuita in responsione ad Historiam eruditi hujus Academicæ, aut in confutatione Vandalianæ sententiæ de Paganorum O-

raculis, de causis & tempore istorum silentii, sed pergit ulterius asserere super idem argumentum Ecclesiasticorum Patrum sensa, adversariorum errata plura aperire, atque in conspectu ponere rationum, quas Patribus assignant, fraudem, & momentorum suorum levitatem. Aliud idem scriptor Opus adornavit, quo objecta argumenta refellit XIII. Bibliothecæ selectæ Tomo, & XI. articulo Reipublicæ Litterariæ Mensis Junii 1707. Inserta, Patrumque sententiam de Paganorum Oraculis novis momentis confirmat.

rea facultatis Parisiensis nota iniustus est,) a Centuriatoribus, Sculteto, Riveto &c. Immo, si cuidam juniori fides est, Morinus, Launojus, Dupinus, alique non alia via Voluminum istorum veritatem oppugnant, quam collectis ab Heterodoxis argumentis. In confesso demum est, Lamium plurimorum Autorum Ecclesiasticorum, arque ipsius Ecclesie placitum de Paschatis extremi questione repudiassse, ut ignotorum, suppositorum, immo Hæreticorum Dogma complecteretur. *

Quæ cum ita sint, mirari quis desinat, strenuos hosce Criticos mendacia Protestantium præjudicia imbibisse super omnibus Historiis istis, superque innumeris aliis, quas persequi numerando possem; Veterumque testimonium, immo Ecclesie aliquando, nonnulla nobis proponentis, auctoritatem dereliquisse: hec simplicium factorum fines non egrediuntur, nec quicquam Fidei negotium attingant? neque enim Cl. Critici nostri nesciri esse poterant, probationes, quæ universas hæc Historias SS. Patribus agnitas arque perspectas a veritate esse demonstrant, idem saltem robur in sese continere, atque eas, quas in medium proferunt Protestantes, ut illas aut in dubium revocent, aut oppugnent. Morem hunc appellat Præsul quidem eruditissimus „perniciosum postremorum Criticorum inventum, qui hæc ratione, non secus ac pluribus aliis, comites se Hæreticis præbentes, non verentur hoc ipsis adversus Ecclesiam commodum suppeditare.“

Quod vero admirandum aliquibus videri poterit, sapientes isti Critici consuetudinem hanc in aliis improbant, quam ipsi tamen tenere non desinunt. Dictum a nobis superius est, hanc Tillemontium infelicem libertatem nuncupare. Pronunciat Alexander: *in rebus, quæ Christianam spectant Religionem, Versionem Scripturarum, vel miracula, quæ Deus in sui populi gratiam edidit, maiorem adhibendam fidem esse Scriptoribus Ecclesiasticis, quam profanis & Ethnicis.*

Insimulat Simonium Dupinus, quod postposita antiquitate tota, Spinosa, & Libri Præadamitarum Scriptoris opinioni de Pentateuchi Autore subscripserit: contra autem exprobrat Dupino Simonius, eum altere parte Dissert. Prælimin., in qua de Librorum Veteris Testamenti Ca-

* Opinio est Hæreticum Marcionem primum omnium inficias ivisse Pascha a Christo Domino celebratum: aut eversa a Sanctis Patribus ipsius sententia, oblivione deletam fuisse, donec in eunte Sæculo septimo eam Philoponus Hæreticus inflauravit: eandem sententiam tempore Photii habitam tanquam Ecclesie Catholice repugnantem; Leonis vero Noni

ærate tanquam fatuam: sæculo quoque nostro Romæ visam flammis dignam; in Galliis autem & Hispania Hæresim, sive Hæresi proximam iudicatam. De his omnibus monemur a Wicassio Doctore Sorbonico in Epistola quadam Patri Lamio respondente, quam in Ephemeride Sapientum anni 1696, collocandam curavit.

Autor Dissert.
de S. Dionysio
pag. 109. &c.
Gallia

Bæstius Opus.
Medit. Instruat.
de interpret. Bibl.
in Testamenti
Trevoluntis.
Gallia

Alex. Hist. sac.
2. Dissert. XI.
quest. 2. pag.
243. Tomo 2.

Dupinus Dissert.
Prælim. pag.
77. col. 2.
Simonius in Epist.
Gall. ad Amos.
de assuetudine
Sacri Libros
scrib. pag. 40. &c.
42.

none disputationem habet, Protestantium Opera exscribere, eorundemque opinionibus favere.

*Resp. de Profe-
sq. 12.*

Sapientum Criticorum nostrorum sic, æquis ponderibus examinare, utrum huiusmodi institutum congruat nec ne egregie Tertulliani præceptioni, cuius hæc sunt verba: *Nobis, etsi querendum esset adhuc & semper, ubi tamen queri oportet? Apud Hæreticos; ubi omnia extranea & adversaria nostra veritati, ad quos vetamur accedere? Quis servus cibaria ab extraneo, ne dicam ab inimico Domini sui sperat? Quis miles ab infederatis, ne dicam hostibus Regibus, donativum ac stipendium captat, nisi plane desertor, & transfuga, & rebellis? Etiam anus illa intra testum suum drachmam requirebat: etiam pulsator ille vicini januam tunde-
bat; etiam vidua illa non inimicum, licet durum Judicem interpellabat. Nemo inde strui potest, unde destruitur: nemo ab eo illuminatur, a quo contenebratur. Queramus ergo in nostro, & a nostris, & de nostro.*

A R T I C U L U S VII.

*Postulat fides, ne Autoribus Ecclesiasticis sensa ab
ipsis aliena assignamus.*

PAUCA admodum in promptu nobis sunt Critices Decreta his utilio-
ra, quæ sapientes Critici sanciverunt, ut absolutam Autorum in-
telligentiam assequeremur, neque nobismetipsis illos legendo fucum fa-
ceremus. Clericum, qui tot de Critica disciplina commentaria scrip-
tis mandavit, non fugit in hoc quoque argumentum condere leges ali-
quas, quorum præcipuas habeto: Continuo ponit in exploratis, opus
esse cuilibet optime callere Linguam illam, qua usus est Autor evolven-
dus. „ Optime autem, inquit, callere Linguam appello, ea esse facul-
tate præditum, ut possit easdem legendo animo notionis informare,
„ quas Autor scribendo subiecerat verbis suis, „

*Clericus Bibliot.
univ. & Hist.
ann. 1689. Tomo
X. pag. 309. &
sq. Gallie.*

Quo id præstes, interest primo Grammaticas illius, quam præ man-
ibus habet, Linguae regulas omnino tenere.

II. Entendum est, ut cuiusque Autoris loquendi modos perci-
pias.

III. Species quædam adumbranda est styli cum Autoris, tum ejus,
qui temporibus illis erat usitatus.

IV. Erudiaris oportet tum opinionum illarum noticia, quæ ætate
illa dominabantur, tum illarum, quas Autor præ ceteris adamavit.

V. Ca-

V. Cave, ne tibi facile persuadeas, celebrem atque industrium Scriptorem eadem pollere in quolibet studiorum genere doctrinæ vi, neque quicquam, nisi exquisitum, litteris prodidisse.

VI. Diligenter attendas, si cum quid asserit, id revera animo rei, de qua loquitur, addicto faciat, sive ab Ævi sui sententiis discedat.

VII. Summa demum animi provisione animadvertendum est, ne Auctoribus tribuas cogitata illa, quæ eloqui ipsi debuissent, non quæ reapse elocuti sint; neve ipsorum verba accomodes menti tuæ, cum potius mens tua ipsorum verbis sit accommodanda.

His positis mirum non est, secundi subsellii Criticos, multosque Scholasticos Theologos, aliqua Veterum ceterorumque Scriptorum loca mutilasse, aut illis sensus apposuisse a genuina interpretatione longe remotos. Autores, sive potius Compositores isti minus de Operum bonitate, quam de Voluminum mole solliciti, Criticarum Legum, quas modo retulimus, fortassis ignari, Intelligentia destituti, aut non satis otii nacti, ea in Auctoribus haud raro legunt, quæ apud ipsos non reperiuntur, aut eadem legunt in Interpretibus, sive in aliis Scriptoribus monumenta illa recitantibus, quos ipsi putant in hac lectione versatos. Fieri itaque nulla ferme ratione potest, ut non aliquando ea in medium producant veluti Autorum germana sensa, quæ ipsi ne cogitatione quidem perceperunt. At oblivio, qua obruuntur hujus notæ Autorum Opera, tollit, quominus hæc errata detrimenta gravissima consequantur. Ita tamen quoad Autores alicujus nominis res non se habet. Lector ipsorum fama præoccupatus, verbis, quæ perhibent, adjungit fidem; & veluti Patrum doctrinam amplectitur, quidquid asseverent isti, ipsorum niti testimonio. Quo fit, ut si quando Cl. Scriptores isti Patribus ea imponunt dicta, quæ nunquam protulerunt, ceteris omnibus errandi periculum creant, atque imprudenter in Sententias eundi a veneranda antiquitate discrepantes.

Liberum ne esset in nobilissimos sæculi nostri Criticos hujusmodi culpam conferre? Pater Morinus Duodecim Scriptores Ecclesiasticos in medium proponit, ut probet Sanctos Patres de corrupto studio sacrorum Bibliorum Autographo Judæos arguisse. Verum investigemus, num eo pacto loquantur, quo loqui inducuntur Autores isti. Principem locum obtinet Justinus loco quodam ab ipsius Dialogo adversus Triphonem excerpto. Atqui Sanctus Martyr ibi de Versione Septuaginta tantummodo sermonem habet, neque de Textu Hebraico verbum ullum facit. Id quidem animadvertenter Morinus ipse, siquidem argumentatur, ex quo Judæi Septuaginta Versionem orbe toto vulgatissimam vitiaverint, speciem habere veritatis, eos Hebraicum exemplar majori Christianorum

Morin. Exerc.
Bibl. l. v. Exerc.
1. c. 1. pag. 30.
etc.

nume-

Idem pag. 32. numero potius ignotum depravare potuisse: *Quanto magis Codices suos falsare potuerunt?* Quamobrem Justinus non ait, Judæos Bibliorum Textum adulterasse, neque ex quo Versionem Septuaginta vulgo notio-riorem vitaverint, eos quoque Hebraicum Archetypum vitare potuisse: sed consecutio hæc simplici elicitur conjectura; nihilque admodum verborum Justinij intellectum reddit.

S. Justino subiicit Morinus Irenæi auctoritatem: hic tamen Ecclesiæ Doctor allato loco nihil habet ulterius, quam profiteri, si præsensissent Judæi futurum fuisse, ut Scripturarum testimonia adversus se retorquerent Christiani, eas igne absumpturos: *non dubitassent comburere Scripturas*. Quo perspicue efficitur, nihil dixisse minus Irenæum, quam Judæos Sacras Literas immutasse.

Morinus ibidem. Tertius Autor a Morino memoratus est Tertullianus: at præficus hic Pater cum Judæis expostulat, quod in Canonicorum Librorum numero Enochi Librum non collocaverint, atque a sanctarum Scripturarum Canone plura subtraxerint volumina Christi Jesu mentionem facientia. Tertullianus itaque commemorat eo loci Libros a Judæis suppressos, non autem Textus mutilos aut depravatos, ut contendit Morinus.

His succedit Eusebius: legat porro Eusebii sensa, quicumque certior fieri amat, Historicum istum Justinij tantummodo verba super hoc capite centies recitare, quin utri parti calculum suum adjiciat. Quod si Eusebio adjudicandæ essent eorum enunciationes, quorum plurimas exscribit; non pauca sane eum locutum fuisse arbitraremur, quæ ne animo quidem agitavit; immo si ultro conveniret inter nos, eum pro Justino stetisse, consequens inde esset duntaxat, de Versionis Septuaginta, non vero de Textus Hebraici corruptione fore intelligendum. Idem dicito de Nicephoro, qui narrat nobis Triphonem a Justino reprehensum, quod a Septuaginta Versione nonnulla Messæ adventui faventia testimonia Judæi sustulerint.

Non negarim equidem Autorem Sinopseos S. Athanasij nomen gerentis probro dare Judæis, quod ipsorum negligentia perierint multi Scripturarum Libri, quorum tituli tantum in aliis Canonicis ætatem evaserunt: ceterum longe abest, ut vel unicum de Codicis Hebraici vitio verbum fundat. Euthimius & Theophilus, qui hos sequuntur, eodem plane recidunt, atque Sinopseos Autor: videlicet culpæ vertendum esse Judæorum sive negligentia, sive fraudi, cur aliqui Libri in divinis Voluminibus nominati ad nos usque minime pervenerint.

Jam vero sciendum est, Paleologi Textum edicere non obscure, con-
 raminatam ab Judæis fuisse Scripturam Sanctam, æque ac primum ex
 duobus locis a S. Ioanne Crysofostomo depromptis; quod enim est alio-

rūm duōrūm vel trium ab eodem Patre sumtorum, qui non parum sane sunt involuti, unam Judæis obijciunt in servandis Bibliis focordiam.

Item inficiari nequaquam possumus, Origenem sæpius Judæos in idem crimen vocasse: ut enim nonne ipso Morino adstipulatore, constans est, eundem Scriptorem in Commentariis super Prophetas creberrime Judæos ab injuria in ipsos jacta liberare, cum accusantur tantum admisisse delicti, ut divinas Litteras supponerent? adeoque nihil ex Origenis autoritate contra prove Judæis colligi commodè potest. Ecce tibi testimonia, quibus sibi persuadet Morinus quandam Veterum Traditionem constituere super Hebraici Textus Judæorum ausu corruptione. *Illam* *Morinus ibidem pag. 10.*

Patres antiqui, quotquot fere de hac materia scripserunt, docuerunt.

Paucissimi ii sunt ætate nostra litterarum laude florentes, qui Metaphrasten profligata fama hominem nequaquam judicent. Tot iste locis deceptus est, & supinis adeo scatet erroribus; ut mirum videatur, Bailletum, quo ipsius nomen penitus extingueret, novos alios in eum intentasse, quorum fortassis integer est.

Metaphrasten arguit Criticus iste, quod rogaverit Leges aliquas ad fabulosas Historias excogitandas: Gravissima sane accusatio, & plane digna, quæ ad exquisitum judicium revocetur. Excusamus quæso singillatim, quæ protulit Bailletus, quæque Metaphrastes; ut inde comper- tum fiat, num firma & constans sit adversus vetustum Scriptorem hunc data delatio.

Postquam animadvertit Bailletus, sæculo circiter decimo „ pravam „ studiorum ratione adeo eorum ingenium, qui describendis Sanctorum „ Actis vacabant, contaminasse; ut Historiæ omnes in eorum, a quibus tractabantur, manibus ad fabulas vergerent; atque ipsi Religio- „ siores muneri suo deficere existimarent, nisi mendacium ipsam veritati „ devoverent; & pias hæc calumnias ad majorem Dei gloriam propa- „ gandam traducerent. „ Fingendi ars, prosequitur, tanti habita, & „ magno usui visa est sæculis illis; ut operæ pretium duxerint ad illam „ comparandam aliquam inire rationem. Qua de re præcepta quædam „ tradidit Metaphrastes, perinde quasi a mendaciis congerendis exterminare vellet impudentiam, & stupiditatem, moderationem & veritatis „ speciem introducere. „ *Necessum est*, inquit, magnus hic præceptor in fallaci Sanctæ Marinæ Historia, quam nos Sanctam Margaritam volumus appellatam, *materiam ita seligere & aptare, ut narratio probabile efficiat, quidquid de Martyrum magnanimitate, & persequentium crudelitate Lectionibus prodimus. Servandum etiam diligentissime decorum, hominumque ingenium; & cavendum accurate, ne animum, aut aures offendamus.*

*Baillet. sermon. de
St. B. Vita Sanctæ.
pag. 27.*

*Metaphr. apud
Sur. die 20. Ju-
lii pag. 248.*

Baill. ibid. pag.
28.

ſive aliquid mirum, naturamque ſuperans inducamus; niſi ſi gratia illud, & Jeſu Chriſti poteſtas praſtiterit. „Audire porro tibi videreris magiſtrum „Poetices dictatum reddentem; at ea ſunt, quæ tradebat Metaphraſtes, &olvebat animo Hiſtoris ſuis accommodare, cum depravato mentis ſuæ judicio perſuaſam ipſi fuerit, ſatis eſſe, ut veri ſimilitudo veritatis genuinæ locum obtineret. „

Baill. ibidem.

„In hanc ſe deſcendiſſe ſententiam affirmabat, ne tot fraudulenta Martyrum Acta ſequi cogeretur; quæ, ipſo teſte, jam inde ab initio ſive a Paganiſ, ſive ab Hæreticis, ſive a proſanis hominibus, aliisſue demum veritatis hoſtibus inquinata fuerant; quæque ſordibus tantum nagiſque oppleta, nihil præter diabolicas doctrinas, ſacrilegasque calumnias complectebantur, ad Jeſum Chriſti, & Sanctiorum contumeliam inventas, & veriſſimas quaſque Hiſtorias in ſuſpicionem vocantes. Quod ſi hinc, ſubjungit Bailletus, „piæ Romanenſes Metaphraſtis, aliorumque Græcorum fabulæ, quas „Latini non melioris judicii homines ſcctati ſunt, caſtiores atque rectiores erant, quam calumniæ Hæreticorum; illinc certe periculoſiores res eas dixerim, & dolis conſuendis accommodatiores; propterea quod „veritatem melius imitari ſcirent, ſequæ legendas exhiberent tano majori voluptate, quanto in alios horrore afficiebantur. „Hæc ſunt expreſſa Bailleti verba, inter quæ, caracteribus Italicis eſſormata per ipſum Metaphraſtis ſenſa ſunt.

Idem apud Sueton.

In præſenti autem operæ prætium eſt huc transferre hujus Græci Autoris verba e ſede a Bailleto laudata. Audiamus itaque Metaphraſten: Nihil aque latificat, & exhilarat animam bonam & fidelem ut quod victoria potitorum athletarum legitur Martyrium: & eo magis delectat Auditorem, quo meliorem habuerit compoſitionem, aptamque & probabilem narrationem, & ea recenſentem, quæ & perſecutoris improbitati, & eorum, qui decertabant, animi magnitudini, quin etiam eius quoque, qui una decertabat, Chriſti potentia apta ſint & convenientia. Sit namque oportet omni ex parte ejuſmodi, ut & nihil habeat offenſionis, & rem rectis auribus oſtendat credibilem.

Etenim ſcire oportet, non paucas ex iis, quæ Martyrum res geſtas continent, narrationibus ab initio fuiſſe adulteratas: ut quæ a Gentilibus forte, aut ab Hæreticis, & veritatis intelligentia privatis viris corrupta, & aut nugis & vaniſſimis ineptiis ſordidata ac conſpurcata, & evidentiffimis Demoniorum doctrinis, pravaque ac ſclerata mentis execrandis figmentis proſanata, & ad Chriſti & Sanctiorum ejus contumeliam compoſita fuerint; & ideo fidem de cætero adeo labefaciunt, & tantum ei detrimenti afferunt, ut propterea ne veriſſimis quidem aſſentiantur; ſed aut omnino ea rejiciat ac repudiet, aut ut quæ ſunt dubia deſpiciat, & ea minoris faciat. His addit

Mc.

Metaphrastes, sanctæ Marinæ vitam fucatam olim fuisse; se vero fabulas inde omnes detracturum, nihilque tum verborum ejus, tum rerum gestarum in medium allaturum, quod verissimum non sit.

Si libicum nobis esset, aliquid præjudicialis deferre, locus sanc dubitandi foret, ea Bailletto non futura nimis secunda. * Ceterum, ne Lectorem sive pro Metaphraste sive adversus eum præoccupare videar, nullam ulterius in duo modo recitata loca animadversionem excitabo. Aliorum itaque sit dispicere recte nec ne Metaphrastis epitomen a Sario relata Gallice verterit Bailletus; num ejus intelligentiam probe sit affectus; num in ea Leges, atque ars fingendi tradantur; an vero Græci hujus mentem aliquanto distorsit. Si namque ejus sensa integre reddidit Bailletus, excusari nequit Metaphrastes, eum artis fingendi rationem inisse, ut illum appellat egregius Criticus noster, & consilium suscepisse aliquas in rem hanc regulas edendi. Contra vero si eriminis hujus reus non est Metaphrastes, æquitatem Bailletianæ censuræ cognoscat Sapientum Respublica: quod ad me attinet, duo animadvertam. Primo non admodum facile hanc conciliari posse cum laudibus, quibus Adriani ** VI. moderationem extollit idem Bailletus. Secundo, etiamsi revera Metaphrastes in errore, de quo redarguitur, versatus fuerit, eximi eum a culpa posse, ratione quadam per eundem Bailletum excogitata.

Postquam etenim de Assumptionis Festo orationem habuit Criticus iste, *Baillet. 19. Aug. de Assumpt. p. 10 pag. 403 & seq.* differt lueulenter de Beatissimæ Virginis exuviis, videlicet de ipsius vestibus, tunica, zona, velo, subuculis, anulo, calcis, &c. Quidquid

* Abbas Roquius synopsis conficiens quatuor priorum voluminum Bailleti de *Judicio Sapientum*, animadvertit, plura habere Criticos, quæ de muneris sui functione hujus obijciant Auctori. Deinceps propositis hujus rei nonnullis exemplis, subjicit. „ Ei excidisse animo promissum suum, quo spopondit, se nihil „ Marte proprio dicturum, neque „ felicius urbanitati, quam erga Literatos jactat aliunde, morem gestisse. Ut autem eos præteream, „ qui nimium in illo pro quibusdam „ Scriptoris studium reprehendant „ . . . non desunt alii eundem „ criminales, quod Auctores inducat, „ judicium de Operibus pronunciantes, in lucem edita non „ nisi multis post annis, quam ea, „ in quibus contendit habitam illorum fuisse ab iisdem Auctoribus

mentionem: Ephem. Sap. 12.

Nov. 1685.

„ ** De eo potissimum, inquit

„ Bailletus, commendari solet Adrianus Pontifex, quod Lovanien-

„ sis Academiæ jam tum Decanus,

„ censoriam in libros facultatem

„ exerceret facilitate atque indul-

„ gentia ad prudentiam tantam com-

„ posita; & studeret semper disca-

„ specie tenus aspera atque incom-

„ moda in mitiorem flectere par-

„ tem; ambiguis rebus meliores ex-

„ plicatus accommodare; pauca da-

„ mnare, pleraque vero excusatione

„ agere: verbo complexar omnia;

„ ut ostenderet post veritatis nego-

„ tium, nulli alio postponendum,

„ nihil magis sibi cordi fuisse, quam

„ uniuscujusque Auctoris dignitatem

„ tueri. *Baillet. Jud. Sap. Tomo 1. p. 1.*

„ cap. 13. §. 4. p. 89.

horum vulgatum est, ad fabulas amandat Criticus noster, ne ipso excepto sepulchro, quod Octavo circiter sæculo Hierosolymis adhuc existare ferebatur. „ Hæc omnia, concludit navus hic Criticus, satis mihi argu-
„ mento non sunt, ut credam, illud reipsa fuisse Deiparæ sepul-
„ chrum. „

Baill. ibidem
pag. 423.

E quibus deinceps hanc elicit regulam generalem. „ Hæc autem nos
„ docent, omnia tandem adjumento nobis esse, ut Sanctorum suorum
„ causa Deum colamus; nihilque officere, quod monumentum aliquod
„ sit adulterinum; cum institutum sit, ut eandem sensibus nostris in-
„ ferat speciem, quam Archetypum ipsam immitteret. „ Liberum ne
ergo esset ex hujus doctrinæ præscripto Fidelibus venerandum proponere,
immo supponere Sanguinem Jesu Christi, ejus Coronæ Spinas, Sanctæ
Crucis Lignum, Beatæ Virginis Lac, Sanctorum Reliquias, ipsorum
Martyrii, aut pœnitentiæ instrumenta, sub obtentu Christianorum pie-
tatem & reverentiam excitandi: *quia nihil afficit, monumentum aliquod
esse adulterinum; cum institutum sit, ut eandem sensibus nostris inferat spe-
ciem, quam Archetypum ipsam immitteret?*

Equidem ignoro, quid præstet demum, aut falsas Reliquias imitari,
aut falsas Historias excogitare: utrumque meo judicio æque veritati no-
cet; sique piæ species, quas mentibus ingerunt falsæ S.S. Reliquiæ,
purgando primo fraudis generi sufficiunt; cur alteri quoque minime suf-
ficient?

Baill. Vit. Santh.
6. Jan. H. p.
adv. Mag. pag.
231.

Examinatis a Bailletto nonnullis difficultatibus ad Magos, qui Christum
in stabulo adoraverunt, spectantibus, subdit: „ Opiniones istæ de regio-
„ nibus, nobilitate, instituto, & numero Magorum cum sero admodum
„ in Ecclesia exortæ sint, & vulgo Traditionum veluti more servatæ,
„ &c. „ In ora vero paginæ describit Baronium ad ann. 1. num. 19. &
Cafaubonum Exercit. 2. in Baron. Atqui Baronius diversa Patrum, a qui-
bus pendent Traditiones istæ, sensa referens, easque probabiles, non au-
tem certas & inconcussas existimans, tantum abest, ut asserat, eas in
Ecclesia admodum sero exortas fuisse; ut potius intenderit eas vetustissi-
mas demonstrare.

Non dissimulo, Cafauboni sententia, Traditionem Magis nomina Mel-
chioris, Gasparis, & Balthassaris imponentem ex parum antiqua & pa-
rum certa origine proficisci. Qua de re Baronium celebrat, qui eam ra-
citus præterivit. Non apparet autem, Cafaubonum scripsisse: *opiniones de
Regionibus, conditione, instituto, & numero Magorum admodum sero in
Ecclesia exortas fuisse*, immo contrarium ex hujus Protestantis doctrina
concludi potest, quem non latebat, hujusmodi Traditiones fundamenta
locare aliqua in antiquioribus Ecclesiasticis & profanis scriptoribus, quo-
rum

rum

rum placita persequitur. Non improbat quoque Traditionem Magis titulum regium concedentem, (quæ tamen gravioribus, quam ceteræ, premittitur difficultatibus) modo fas cuique sit, quod magis libuerit, sentire; cum super hac re altum in Scripturis silentium sit, Patresque vixissent non consentiant. „Non est, ait, toleranda eorum tyrannis in Ecclesia Dei viventis, qui aliter opinantes ferre non possunt: & melius etiam ipse Baronius, qui præcise nihil definit, ut rem probabilem tueretur. Igitur neque Baronius, neque Casaubonus ea scriptis reliquerunt quæ ipsis tribuit Bailletus.

Casaub. Exerc. 2.
in Bar. pag. 164.
col. 2.

Tillemontius de Libris disputans, quos S. Dionysii Areopagitæ nomine legimus, eum tradit divinæ Gratiae nullatenus meminisse, ipsiusque principia ducere ad exhibendum nobis Deum in qualibet natura eodem modo operantem: „ita tamen ut quæ voluntate præditæ sunt, vi sua constuant, vel ad eum accedere, vel ab eo recedere: quod ægre a Pelagianis, nisi labe liberari potest. „Asseverat insuper Tillemontius idem, prælucente Bollandi & Morini suffragio, se in illo quædam Apollinariarum, & Eutychanorum vestigia deprehendere, qui non satis duas in Christo Jesu naturas distinguunt. Sunt tamen, qui multis evincant, celebres hosce Criticos Scriptori huic sensa non modo non sua, verum a principiis * etiam suis discrepantia vendicare.

Tillem. tome 2.
annot. 4. in S.
Dion. pag. 174.
col. 2.

Pro re nata istorum Librorum, in rem futurum arbitror, observationem quandam hic non reticere, cui cognatio aliqua cum regula, quam modo excutimus, intercedit. Cum summatus S. Dionysii Areopagitæ Gestis collegisset Tillemontius, ad quæstionem de Libris, ab isto S. Pauli discipulo nuncupatis, transitum facit. „Nihil tamen, inquit, apparet, „addendum nobis esse iis, quæ Morinus, Sirmondus, alique tempori-

Autor Dissert.
de S. Dion. Areop.
pag. 319. &
seq.

* Docet hominem propter crimen originis in peccati captivitate incidisse, a qua ut illum redimeret, Filium Dei humanam naturam assumpsisse: Deum boni totius fontem esse; ejusque virtute vocari, quicumque vocatur, & salutem consequi, quicumque consequuntur, lapsos erigi, atque imaginem divinam in iis instaurari, qui eam culpis deleverant. Continet pariter caput 2. & 3. Ecclesiasticæ Hierarchiæ, & cap. 2. de divinis nominibus alia plura non magis Pelagianorum erroribus respondentia. S. Maximus in Schol. ad cap. 5. Hierarch. Eccl. habet hæc verba: Eutychanos, & Apollinariæ, & Acephalos, præferunt; quicum

consentit Dupinus in hunc modum. „Perspicue rejicit falsa Nestorianorum, Eutychanorum, & Anthropomorphitarum dogmata. „Bibl. rom. 1. pag. 104. immo fatetur Tillemontius consonans Bollandi, nullam esse Scriptoris hujus partem, quæ Catholicum explicatum nequeat admittere: Quas tamen opiniones Catholicæ interpretari quis possit, fortassis & debet. Boll. Mense Maji pag. 45. Si potest quis, immo etiam debet, Autoris hujus dictis Orthodoxam interpretationem accommodare; sique ipsius principia atque doctrina ab erroribus ipsi impositis distant quam longissime, cur pro rato habent eum illos docuisse?

Tillem. tome 2.
art. de S. Dion.
areop. pag. 319.

„bus

Sirm. Tomo 4.
pag. 157. Edit.
1696.

bus nostris posteritati propagarunt, ut planum facerent, eos ante VI.
sæculum lucubratos minime fuisse, quo a nonnullis Eutichianis usur-
pari ceperunt. Sirmondus edidit, quidem Opusculum inscriptum: *Dis-*
sertatio, in qua Dionysii Parisiensis, & Dionysii Areopagita discrimen osten-
ditur: atque in eo probat, Areopagitam ad Gallias non adventasse; verum
neque in hoc tractatu, neque in aliis Operibus sententiam suam aperit de
Voluminibus S. Dionysio tributis. Quocirca verendum est, Tillemontii
accurationem tum defecisse, cum Sirmondum hac de re scripsisse testa-
tus est.

Font. Hist. Orac.
Gall.

Consilium inivit Fontanella, quod nemo ignorat, ut nimirum sua-
deret, celeberrima antiquitatis Oracula, tanto habita apud Paganos in
honore, segmenta fuisse & pingua præstigia Sacerdotum Idolorum.
vulgi credulitati imponentium, nihilque prorsus eorum in Dæmones refe-
rendum esse. Cum Paradoxum hoc toti retro Christianæ antiquitati ad-
versetur, immo etiam Philosophorum Paganorum, atque Idolatrarum
populorum fidei, necessum erat, quo insolens hæc & inaudita sententia
veritatis adumbrationem quandam acquireret, & communi oppugnandæ
opinionis minus esset inepta, ad quorundam Criticorum institutum con-
fugere, sensa primis Christianis addicere, quæ ipsi ne cogitando quidem
perceperunt, atque rationes supponere ab iis toto cælo diversas, quib-
us adducti sunt, ut Gentilium Oracula Dæmonibus adjudicarent.

Ibid. c. 7. pag. 11.

Tres itaque designat doctus hic Academicus, quæ Patres ad hanc
amplectendam opinionem compulerunt. Prima petita est ab Historiis
admirandis, quæ de Oraculis, & Geniis percerebuerant. Qua super re
Plutarchi memorat Historiam de Thamū Navis gubernatore, deque
Magni Panos interitu ipsi nunciato; uti superius in quadam Adnotatione
observavimus. In medium deinde profert quoddam Oraculum, Au-
tore Sulda, quod a Deo Serapide Thuli Ægyptiorum Regi editum putat;
alia item tria ab Eusebio, ut perhibet, in Porphyrii acerrimi Christiano-
rum hostis Scriptis reperta: celeberrimum denique Augusto redditum de
puero Hebræo ab Oraculo Delphico responsum. Altera ratio, qua Ve-
teres permoti sunt, ut Oracula fundi crederent a Dæmonibus, ducitur ex
opinionis hujus cum Christianorum dogmate consensu. „ Cum etenim

Ibid. cap. 3. pag.
29.

„ Dæmones existare constanti fide a Christianis teneatur, naturali qua-
„ dam consecratione factum est, ut officia ipsis quam maxime multa
„ mandarent, nullaque in re ipsis parcerent, quoad Oracula & porten-
„ ta Paganorum, quæ hujusmodi interpretatione indigere videbantur.
Ex eo demum succrevisit tertia ratio, quod nimirum Platonice Philoso-
phiæ congruat ista sententia. „ Platonis disciplina, quæ in honorem
„ Christianæ Religionis vertebatur, quotiescumque ipsi faveret, tota

Ibid. c. 2. pag. 10.

Dz.

„ Dæmonibus redundat ; unde ipsi ad Christianorum de Oraculis commentum nullo ferme negotio propagati sunt . „ Ecce momenta prioribus Ecclesiæ Patribus a Fontanella tributa , quibus addicti Oracula Dæmonum assilatu fundi censuerunt .

Si quæ veterum Christianorum nomine vulgantur rationes , & refelluntur , eadem revera essent , quibus id habuissent persuasum ; multi esset operis & laboris excusationem ipsis asserre , eorumque minorem in ratiocinando diligentiam non habere perspectam . At certum est , primorum Patrum haud esse rationes istas ipsis adscriptas ; & non modo in illorum Operibus desiderari , verum plures alias præsto esse eorum loco , apprimè diversas , & iis aliquanto solidiores , quæ ipsis assuuntur . *

Exemplis itaque istis comperimus , nisi Sapientes Critici nostri Veteres ea , quæ nunquam locuti sunt , loquentes induxissent ; nisi ad eos sensa , quæ nunquam expresserunt , retulissent , & nisi pro certo posuissent , eos aliter , atque meditati sunt , meditados fuisse ; Magnam Critices Artem sterilitate frequenter laboraturam , & futurum , ut tot vanæ inter Litteratos lites brevi dirimerentur , cessarent innumeræ , quas perpetuo in se hæc de causa vicissim jaciunt , querelæ , mosque gereretur Veterum & recentiorum famæ , cui non satis aliquando obsequuntur , cum ipsis , aut falsa , aut a germanis suis quam maxime discrepantia inserunt cogitata . Fortassis etiam lacunosa multa in ipsorum voluminibus apparerent , si fas esset summovere inde loca omnia , in quibus de Scriptorum opinionibus capti sunt Critici nostri ; & quam plurimorum , aut ego fallor , Librorum onere pressa non fuisset Respublica Litteraria , qui ex parte saltem opinionibus duntaxat innituntur procul a Scriptorum genuina mente remotis .

* Verbi divini autoritas , asserentis Paganorum Numina esse Dæmonia , in Christianorum animis fundamenta prima jecit , ut Oraculorum autores Dæmones haberent . Altera ratio idem conficiens , atque hausta similiter a Sanctis Bibliis , erat , ipsos ab Oraculis , atque ab hominibus Oraculorum effata reddentibus Dæmones expellere , & Christianos etiam , invocato Jesu Christi nomine ,

nequam Spiritus cogere , ut coram Paganis ipsis confiterentur , se deceptores Spiritus esse . Prætorum denique Christianorum stetit animo Dæmones Oraculorum Autores judicare ; quod nimirum homines ad quorumcumque Criminum genera , & execrandas abominaciones inducerent . *Autor Responsi ad Historiam de Oraculis 1. parte pag. 22. & seq.*

ARTICULUS VIII.

Accusata Critices regulis contrarium est, veras Antiorum sententias dissimulare.

Dupin. Differt.
præf. pag. 183.

Ibidem pag. 191.
col. 1.

Ibid. col. 2.

NISI Lectorem molestia afficere vereretur, magnam huc exemplorum vim coacervare possem, ut constaret, eruditos sæculi nostri Criticos non satis studiose Legi huic semper parere. Pauca itaque congeram duntaxat, quæ mihi scrupulum aliquem injiciunt. Dupinus, ubi sermonem habet de S. Paulo, Veteres, inquit, nonnulli opinati sunt, „ eum in Hispaniam perexisse: hoc autem in ancipiti positum est; im-
„ mo contra sentire, majorem videtur habere cum vero similitudinem.
„ In annotatione loci hujus Patres recenset hujus itineris propugnatores, uti S. Athanasium, Cyrillum, Epiphanium, Joannem Chrysostomum, Theodoretum, Hieronymum, S. Gregorium Pontificem, & Ven. Bedam, nonnullosque alios. Hæc tamen Patrum turba Criticum nostrum nullatenus implicat, qui sibi persuadet, se commodè cunctorum Patrum istorum testimoniis obviam ivisse, ubi veram ipsorum intelligentiam occultavit, addiditque: *id eos non veluti certum factum, sed tamquam conjecturam retulisse*. Nihil nobis reliquum est in præsentiarum, quam aliqua Patrum eorundem loca de S. Pauli itinere in medium producere, ut integrum unicuique sit dijudicare, num Dupini interpretatio Doctorum veterum istorum menti responderit, ipsique iter istud *non veluti certum factum, sed tamquam conjecturam retulerint*.

Chrysost. Hom.
78. in Matt.

Theod. in 1. Ep.
ad Philipp. cap. 1.
Hieron. in cap.
11. Isaiæ.
Greg. 1. 1. Mor.
cap. 22.

Silencio prætereo S. Athanasii in Epistola ad Dracontium, & Sancti Cyrilli Hierosolymitani Cathedra decima septima Textus, quod adeo perpicui non sint; atque aliorum Patrum sensa. Primum itaque a S. Epiphanio repeto, qui conceptis verbis ait: *Paulus in Hispaniam profectus est*. S. Joannes Chrysostomus nihil obscurius loquitur: *Cum igitur biennium Roma exegisset, (de Sancto Paulo sermonem habet) tandem dimissus est; deinde in Hispaniam profectus*. Eodem recidit Theodoretus; *Profectus est in Hispaniam*. Non absimiliter Hieronymus: *In Hispaniam alienigenarum portatus est navibus*. Paulus, inquit Sanctus Gregorius Papa, *cum nunc Judæam, nunc Corinthum, nunc Ephesum, nunc Romam, nunc Hispaniam peteret*.

Respondebit ne quispiam, ex his Patrum verbis non aperte colligi, eos S. Pauli in Hispaniam iter pro certo habuisse? Hoc si admittamus, quæ-

quænam erit nota, ut dispiciamus Historias ab Ecclesiæ Patribus recitatas firmas & ratas esse judicandas? Enimvero Sancti Doctores isti de Pauli in Hispaniam adventu plane & conclusè dissentunt; neque illa utuntur ratione, qua solent ii, qui perfectum esse volunt, se hæsitantes ea, quæ dicunt, in vulgus emittere; & iccirco, mea quidem sententia, id eis in dubio fuisse perhibet Dupinus; ne videatur absolute opinioni refragari, quam Veteres habuerint compertam.

Legere est apud Bailletum, in mentem venisse Sancto Ceraunio, qui Sæculi VII. initio vivebat, ut Martyrum Acta colligeret, nullaque in re sibi pepercisse, ut eorum, quæ in multis Galliarum Ecclesiis reperiri poterant, exempla describerentur: „ Verum, addit Criticus iste, ii quos „ ad id operis adhibuit, non eadem, nec ipse, integritate specialiter „ erant. Documento nobis est modus, quo se gessit Warnaharius „ Ingonensis Ecclesiæ Presbyter, cui se, ut trium Geminorum Acta reciperet, commendavit. Hic pro eo, quod ad ipsum legitima & vetusta mitteret, quæ illuc e Cappadocia cum eorundem Sanctorum corporibus facile translata fuerant, aut fateretur ea penes se nequaquam „ esse, maluit nova quædam coagmentare, quæ ad ipsum cum Actis „ Sancti Desiderii Viennensis deferenda curavit. „ Ut liquet, an Bailletus nec ne Textum Warnaharii id enarrantis nonnihil distraxerit, Presbyteri hujus veram mentem involverit, immo ipsi de confictis novis Actis calumniam conslaverit; satis erit huc propria Warnaharianæ Epistolæ verba traducere, quam ante Acta trium Geminorum ad Sanctum Ceraunium missa collocavit. Audi, qua id efferat oratione: *Gesta Sanctorum Geminorum, quæ in suburbio Lingonicæ Civitatis ..... sicut devotionis studio imperastis, ita desiderantissima famulationis obedientia descripsisse cognoscatis.* Ait itaque Warnaharius, se horum Sanctorum Historias descripsisse quidem, non autem composuisse. Theodoricus certe Ruynartius manifestè prodit, Vvarnaharium SS. istorum Gesta imperante Ceraunio descripsisse. Tillemontius quoque de iisdem disputans, ea Sæculo VII. vetustiora existimat: Et profecto nihil aliud in rem hanc contulit Vvarnaharius, quam, ut ex ejus Proœmio conicere licet, illorum exemplum ad Sanctum Ceraunium mittere.

Si Launoi curæ & cogitationes tantum in Antiquorum testimoniis asferendis, quantum in iisdem multiplicandis, laboraverint, non paucas Criticorum super hac re exprobrationes declinasset. Ecce duo minoris integritatis argumenta, quæ ipsi vitio vertit Menardus. Disputans namque Launojus de Sulpicii Severi Epochæ ad Gallorum Martyres pertinente, duo Orosii loca his verbis recitat: *Hinc apud Orosium Libro VII. Historia edicit Nero, ut per diversas Imperii Provincias, &c. Et paulo*

Tom. I.

X

post;

Serm. de Viti.
Sancti. pag. 22.
Gall.

Apud Surium
dia 17. Jan. Tom.
2. pag. 102.

Ruynart. Prof.
in Acta Salustia
pag. 9.
Tillem. annot. 1.
in S. Benedicti
409. col. 2.

Laun. de duobus
Diss. cap. 1. §.
2. pag. 4

Phil. 7. 15. §.

post: Orosius non ante Aurelium & Antoninum Verum, sed sub ipsis dumtaxat Christianos in Gallia discrete afflictos fuisse testatur. Porro exploratum est, quod ad priorem Textum attinet, Orosium scripsisse per omnes Provincias, non vero per diversas, ut Launoii ore loquitur. Sussulit etiam idem Doctor ab altero Textu vocem Asia, ipsique sensum accommodavit ab Autore abhorrentem, cujus verba hæc sunt. *Desunt Lucio Vero, M. Antoninus solus Reipublicæ præfuit; sed in diebus Parthici belli persecuciones Christianorum in Asia, & Gallia graves eius præcepto fuerunt.* Quas mutationes maximi hoc loco faciendas esse, & longe aliter, ac Autor intendit, explicari ipsius dicta probat Menardus.

Menard. Diss. de Usura Dionysii c. 1. pag. 32. & 140. Alex. Hist. Tomo 1. Sac. 1. cap. XI. art. 6. pag. 99. Euseb. l. 3. Hist. c. 19. Ed. Joann. Christophersoni.

Eusebii autoritate utitur Alexander, ut tueatur, Epistolam, quæ S. Barnabæ nomine circumfertur, falso hunc Apostolum Autorem jactare. *Inter Scripturas autem,* inquit Eusebius, *quæ falso inscriptæ, minimeque germanæ dicuntur, Pauli Acta numerantur, & liber qui vocatur Pastor, & Epistola nomine Barnabæ edita, & quæ dicitur doctrina Apostolorum.* Porro extra alexam est, Eusebium verbis illis propositum non habuisse, Epistolam illam Sancto Barnabæ abjudicandi, ut sibi blanditur Alexander.

Eusebius siquidem capite illo de Sacræ Scripturæ libris sermonem instituit, quos multifariam partitur. Primo ponit eos, qui *omnium asseruatione constanter approbantur*, quosque Protocanonicos appellant. Secundo locat Epistolas Jacobi, & Judæ, secundam Petri, secundam, & tertiam Joannis, *quæ in dubitationem*, inquit, *vocantur.* Tertiam sedem obtinent ab Alexandro memorati; *quæ addæ, si videtur, Joannis Apocalypsin ex Eusebio, Libros istos, ... latissima quadam specie appellante.* Idem subjicit, *atque hi sunt Libri, qui in dubium revocantur.* Atque certe istorum Librorum enumerationem necessario fecimus, uti cum Scripturas, quæ secundum Ecclesiæ Traditionem vera germanæ, & omnium sententiis manifesto confirmatæ sunt, perspicua quadam nota ab aliis, quæ non sint ejusdem autoritatis, sed sunt posita quidem in controversia, a plerisque tamen Ecclesiasticis Viris evoluta & pertractæ, distinxerimus. Meminit tandem Eusebius Librorum ab Hæreticis Apostolorum nomine suppositorum, quos tamen nemo ex Scripturibus Ecclesiasticis, usquam in suis scriptis in memoriam redigere dignatus est.

Quamobrem licet Eusebius Barnabæ Epistolam Apocrypham, idest non Canonicam, enunciet; longe tamen abest, ut eam veluti falso huic Apostolo tributam rejiciat: alioquin colligendum esset, ipsum quoque Pastoris Librum, quod insciuntur Eusebius, & Alexander, fore supposititium; cum Eusebius eadem in classe Hermæ Librum, & S. Barnabæ Epistolam statuat. Alexander vero ad confirmandam Pastoris Libri veritatem hoc Eusebii testimonium adhibeat.

Menard. ibid. art. 7. pag. 104.

Tille.

Tillemontius, ubi in disputationem incidit de Sanctæ Mariæ Virginis Assumptione, tradit, Ufuardum, & Adonem maximam super hac re loquendi circumspectionem postulare. Deinde sequenti pagina Baronium, addit, hanc Ufuardi, & Adonis moderationem non improbare, quod his Baronii verbis evincit: *laudanda forte modestia*. Incommoda tamen cadit, ipsi animo excidisse integrum Magni hujus Cardinalis locum exequi: *laudanda forte modestia; nisi esset labefactata mendacio*.

Tillem. Tomo 7.
annot. 15. in 3.
Vig. pag. 497.
col. 1.
Bar. ad ann. 98.

Tillemontius idem, & Bailletus quendam Christianorum in Oriente ritum memoriæ produnt. „ Fertur, inquit prior, ea die (sexta nimirum Januarii) Christianos Orientales Flumen quoddam solemniter benedicere, in quod deinceps, quasi Baptisma instaurantes, se immergunt, atque illius aquæ partem ad domos suas deferunt. „ Iisdem pene verbis eandem consuetudinem narrat Bailletus: uterque vero facti hujus sponsorem P. Thomasinum appellat, eumque citat pag. 244. Tractatus sui de Festorum celebratione. Equidem novi, Thomasinum hujusmodi Historiam persequi non absimiliter loco a Criticis nostris designato: nihilominus obliti sunt ambo duorum verborum, quibus Eruditus iste Criticus narrationem suam absolvit. *Huius rei, subdit, neque testis sum neque sponsor*. Hæc duo sane posteriora exempla Antiquorum veritatem debilitatem non ostenderunt; ast dissimulationes istæ, quibus in duos juniores & pervagatos Autores utuntur, quales sunt Baronius & Thomassinus, in causâ esse possunt, cur timeamus, ab id genus aliis in vetustiores, minusque notos scriptores non abstinuisse.

Tillem. Tomo 7.
art. 6. de Festis
Christi pag. 15.

Baill. 6. Jan. in
Festis Regum.
pag. 157.

Tomass. l. 2. cap.
7. num. 9. pag.
244.

Contendit Autor Historiæ *Flagellantium* pag. 188. & 189. nullam fieri in Vita S. Romualdi a B. Petro Damiano conscripta de *Disciplinis voluntariis* mentionem. Verumtamen in illa monemur: *cum ipsi quoque peccandum custodes jejunarent, silentium tenerent, disciplinas inter se facerent*. Boilavius animadvertit pag. 235. & 236. Beatum Guigonem Superiorem Charrusianorum, qui ante omnes Ordinis sui instituta litteristradidit, ne verbo quidem *Disciplinas voluntarias* commemorare. At illas commemorat luculenter, cum de iis sine Superioris permisso faciendis interdicat. *Abstinentias & disciplinas nulli nostrum, nisi Priore sciente & favente, facere licet*. Tum etiam capite de *Disciplinis Fratrum*, Decretum extat verbis istis. *In adventu & Quadragesima per singulas Hebdomadas singuli singulas accipiant disciplinas. Quod si domi non fuerint, septies pro disciplina Pater Noster dicant*. Observatum denique a Thierrio est, cum in Præfatione, cum aliis suæ Critices in hanc *Flagellantium* Historiam locis, Autorem istam eorum, quos laudat, scriptorum sensa reticere, & tertia quaque pagina mendosa loca deprehendi, in quibus mala fide Autorum Textus afferuntur.

Cap. 15. num. 10.
Statutum.

Ibidem cap. 65.

Crit. Hist. Flagell.
in Pref. 2.
p. 45. & c. Gall.

Nonne Theologi ex hac Sapientum Criticorum istorum negligentia emolumentum sibi aliquod comparare possent? Nonne jure eorum esset, aeternas, quas in illos jactant, aliqua ex parte rependere exprobrationes; quod nimirum alienis tantum oculis Ecclesiae Patres volutaverint, paucissimos illorum textus, eosque mutilos & incompósitos in medium adduxerint, & nunquam res e fontibus hauserint? Si ad excutienda Criticorum istorum Opera paullo diligentius se conferant, nonne deprehendant ipsi quoque quamplures fallaciter citatos Textus, diminutos, distractos, & extranea interpretatione usurpato, ut vicissim sibi perpetuo objiciunt? * An non occurrent Veterum sensa eadem ad disparata confirmanda traducta? ** Verum quidem est, hoc uno disferre Theologos Scholasticos, & praestantes Criticos; quod omium constans erit

* Magnum Patrum numerum cogit Vossius, ut probet, Hebraicum Codicem ab Judæis depravatum. Contra proclamat Simonius majorem eorum partem, qui Patres in rem hanc attulerunt, eos minus intellexisse. Si Dupinum audiamus, Priscorum verba, quibus fidei Simonius sententiam de scribis publicis, adversus eam maxime faciunt. Simonius hinc Dupinum de quodam Aben-Elræ Textu redarguit, quasi Judæum hunc ea proferentem inducat, quæ ne animo quidem unquam agitavit. Matthæus Petrididierus in Proœmio secundi Vol. Animadv. in Biblioth. Dupini sect. 2. 3. 4. conqueritur cum Dupino, cum sibi respondentem, longe aliter ac senserit, dicta sua interpretatum fuisse, & dissimulatione atque anfractibus usum, ut sese ex laqueis expediret, in quos eum induxerat animadversionibus suis bene multis. Alia ex parte Petrididierum urget passim Dupinus in responsione ad ipsius animadversiones, posita in calce Tomi 5. Bibliothecæ, quod sibi, quæ nunquam dixerit, appingat. Refutata a Thierrio Launoii Dissertatione pro Argumento *negativo*, novum opus cudit Launojus, inscripturque: *Appendix ad præcedentem Dissertationem*, in qua Thierrii perfissimam fidem, vitiumque aut involucris tegendi sensa sua, aut aliena sibi imponendi, usquequaque criminatur: Thierrius ex adverso Launojum

calumniæ & fraudis accusat; quodque præpollere sumferit argumenta sua, ut ea in pravo lumine collocaret. *In Defens. adv. Joann. de Launoy Append.*

** Drusius capite 47. Libri 1. Quæstionum Biblicarum Josephi Ben-gorioni autoritate consistere putat, Hassidæos, in Machabæorum Libris memoratos, eosdem profus esse ac Phariseos. Serrarius vero in Commentariis ad Machabæos, eadem auctoritate, inter Hassidæos & Essenos nihil interesse conviciat. Dupinus ad confirmandam, & Alexander ad elevandam Epistolæ Sancti Barnabæ veritatem eadem adhibent verba Hieronymi dicentis. *Inter Apocryphas legitur*. Existimat idem Dupinus, quamquam falsæ *Decretales* primis Pontificibus tribuæ, Sancti Isidori nomen præferant, hanc tamen collectionem a Magno Isidoro Hispalensi Archiepiscopo componi non potuisse Biblioth. tom. 1. pag. 663. Argumento ipsi est (in Annot. illius loci) S. Isidorum Hispalensem a vivis migrasse anno 646. Autorem autem *Decretalium* verba quædam a duobus Conciliis Toleranis, altero quidem anno 675; altero vero anno 681. celebratis decerpisse. Nihilominus Cardinali de Saens Aguirio visum est, ea in his duobus Toleranis Synodis contineri, quibus constet, Isidorum Hispalensem *Decretalia* collegisse Tomo 1. Diss. 1. *Appar. ad Collect. Max. Concilio um omnium Hispania* 1673. 1693.

sententia, illorum errores ab antiquitatis ignoratione, istorum autem attentionis vitio, au certe propugnandæ opinionis necessitate proficisci.

ARTICULUS IX.

*Æquum non est, immodicis laudibus antiquum Scriptorem,
qui nobis suffragatur, celebrare; alterius vero, qui
refragatur, auctoritatem aspernari.*

Nemo Scriptorum unus est, qui non aliquando, præsertim de re Historica capiatur: Immo egregius quidam Theologus eo tendit effato isto, ut asseveret: *nullum inter veteres Patres esse, quantumvis eruditum & sanctum, qui non interdum hallucinetur.* Qua de re ita persasum erat Patribus ipsis; ut profiterentur, se falli nonnumquam posse; * neque testimonio suo esse cuiquam acquiescendum, nisi optimis rationibus fulciretur. Inde fit, ut mirum non sit, Criticos eruditissimos haud semper Patrum auctoritati sese dedere: illud certe permirum erit, eos Veteres sibi faventes nimis efferre præconiis, nocentes vero in contemtionem adducere. Qui ita agunt, duas lances atque mensuras habere significant; citiusque anticipatione dueli, quam veritatis amore, Patrumque reverentia. Ecce quædam exempla, quibus perspicuum fiat, quam parum studii posuerint Critici, ut justam hanc a se suspensionem propulsarent.

Videtur P. Alexander Historiam Veteris Testamenti describens totus esse in celeberrimi Josephi Judæorum Historici accuracione negligentia notanda. Eum innumeris locis carpit; non semel ipsi duntaxat propositum est Autoris hujus errata in unum redigere; ut aliquando duobus capitibus amplius quinquaginta comprehendat, (iis omissis, quæ ad Regum Juda Chronologiam pertinent satis apud ipsum implicatam) & alterum ex illis concludat verbis his: *alia Josephi errata Historica & Chronologica prætereo, passim in huius ætatis (scilicet) Historia occurrentia.*

* S. Augustinus, postquam offendit hominem decipi sæpe numero, subdit, sibi tantum non arrogare, ut quispiam ei credat: *nisi decenti, & rationum dicenti.* Lib. 2. contra Donat. c. 3. Propterea incertitiam suam non semel Patres agnoscunt, uti Hieronymus in cap. 2. Mich. item in sap.

Nathiel.; ajuntque, se, cum primum errores suos animadvertent, illos emendaturos, aut revocatuos, quod præstitit Augustinus in *Retract. Libr.* aliquando etiam aperte declarant, se aliorum judicio opera sua committere. Ita Gregorius Nazianzenus *Opus.* contra Artianos.

*Melch. Canur
de Luc. Theologo
la 7. c. 3.*

*Alex. Hist. V.
Test. Tom. 5. c.
2. pag. 109. &
fig. Tom. 6. c. 2.
pag. 117. & seq.*

Nath. pag. 715.

Ccc

Alex. Hist. Ec-
clesiasticæ. 1. Tomo
2. Differt. 2.
quæst. 1. pag.
162. &c.

Crederet ne quis, doctissimum hunc Dominicanum, tantis cum Josepho susceptis inimiciis, cum tamen quæstio suboritur de anno Nativitatis Jesu Christi, omnium Ecclesiæ Patrum, & quorumcumque Sapientum Epochas prætermittere, unque super hac re Josephi Cronologiæ & Historiæ adherere?

Locis citatis in
Tomo 3. & 6.
Hist. vet. Test.
Sec. 1. Tomo 1.
Differt. 2.

In Historia Veteris Testamenti cum ob oculos ponit Historicum haud raro fabularum narratorem, supinis erroribus scatentem, & minori cum diligentia scribentem. In Historia vero Ecclesiastica Autor induitur sapientissimus, integerrimus, atque accuratissimus. Ibi Josephus res producit sine testibus: hic omnia ex optimis monumentis depromit. Ibi Josephus impune mentitus est, cum scripsit, Herodem Templum Hierosolymitanum rursus a fundamentis crexisse; nullum enim metuebat, qui cum impudentissimi mendacii coargueret; quod *Judeorum quisquilia, quæ supererant, illius scripta recognoscere, aut examinare negligerent, aut etiam Græce scribentem intelligere non possent: hic Judaica gentis Proceres, quos utique res Herodis omnium sermonibus celebrata in Judæa, latere non poterant, Josephi in conscribendis rebus Herodis veracitati attestati sunt.*

Hist. Vet. Test.
Tomo 6. pag.
214.

Hist. Eccl. Tomo
2. fac. 1. Differt.
2. pag. 21.

Visus est Sane Alexander præfensisse, modum, quo ipse de Josepho in Dissertationibus ad Historiam Veteris Testamenti loquitur, non modicæ Lectionibus admirationi futurum; immo futurum etiam ut ipse Scriptoris hujus autoritatis in posterum indigeret. *Obijciat fortasse quispiam, nos in toto hoc Opere Josephum intemperantius reprehendisse. Fide dignum Josephum fateor, sed quatenus Sacris Literis non repugnat.* Neque indignum esse perhibet, cui fides habeatur, nisi eum Sacræ Scripturæ contradicere. * Hoc tamen tanti non est, ut speciem iniquam Josephi, quam animo nostro Criticus hic informavit, dispellat. De re historica nanque & Chronologica vitiis ejus cognitionem agit; tamen capitibus istis non longius a Sanctis Bibliis dissentiat.

Idem cap. 2.
pag. 126.

Idem.

Animadvertit eruditus hic Prædicatorum alumnus in Historia Veteris Testamenti, Josephum „ præstantissimum fuisse Romanorum judicio; „ Titum Imperatorem ejus Historiam manu sua subscriptam publicari „ præcepisse: Regem vero Agrippam duas & sexaginta ad eum Epistolas „ scripsisse, quibus veritatem ab illo expositam fuisse testatur „ At ho-

* In tria erratorum genera lapsus fuisse Josephum existimat Alexander; 1. ea narrando, quæ in Divinis Voluminibus nequaquam exstant, 2. quæ cum iisdem Libris pugnant, 3. quæ Chronologiam, & Historiam attingunt. Quantumcumque studuit in Alexandri verbis ponamus, liquido

apparebit, majorem culpam partem ab eo in Josephi Scriptis reprehensarum ad facultates Historicas & Chronologicas pertinere, adeoque in illis non videri ipsius judicio fuisse deceptum; cum fide dignum Josephum fateatur, quatenus sacris Literis non repugnat.

REVES,

nores, quibus a Romanis ornatus est, per Alexandrum, Historiam dimittat Belli Judaici, non vero Judaicas antiquitates spectant. Porro cum idem Doctor nos docet in Ecclesiastica Historia, Josepho fidem conciliasse suffragia Imperatorum Titi & Vespasiani, a quibus & Statua Romæ donatus est: attestatum fuisse Regem Agrippam, qui sexaginta duas Epistolas ad Josephum dedit, veritatis narratæ testes in conscribendis rebus Herodis. hæc plane intelligenda sunt de Antiquitatum Libris; illarum enim eo loci in dubium vertitur fides: alioquin irritum faceret universum illud de Historici hujus integritate & acuratione præconium, cum ipsius momenta ad Christi Nativitatis annum definiendum ab Antiquitatum Libris potissimum eruantur.

Hist. Eccl. sac. 1. Tom. 1. Diss. 1. art. 2.

In Historia item Veteris Testamenti opinatur egregius iste Criticus, aberrare Josephum Regum Juda Chronologiam exequentem, scribentemque de Artaxerse, Machabæis, Antiochi obitu, Magno Sacerdote Onia, Joanne Hircano, Pompejo in Templum ingrediente, de Moribus & morte Antipatri Herodis filii, deque Templo Hierosolymitano ab Herode iterum constructo. Cum vero designare juvat Christi nascentis annum, tum summam præstat Josephus, Alexandro Judice, fidem in his omnibus, quæ memoriæ prodit de Antigoni interitu, de Herodiani Regni intervallo, illius morte, aliisque factis, quibus fretus Epocham suam moderatur.

Hist. Vet. Test. Tomo 6. c. 3. pag. 117. &c.

Hist. Eccl. sac. 1. Tomo 1. Diss. 2. pag. 24.

Eodem ferme modo alibi Doctor hic argumentari consuevit. Incumbit ne ipsi suadere, Septuaginta Græcam Vet. Testamenti versionem, quæ ipsis tribuitur, adornasse? Josephum statim appellat, qui sane, inquit, in suæ gentis Historia hand ita iudis fuit, ut Versionem a Septuaginta senioribus factam asseruisset: nisi communis hæc fuisset Judæorum persuasio, Majorumque traditio, atque ex publicis etiam monumentis Historiæ substantiam didicisset. Ceterum cum tradit Josephus, Herodem novum Templum idque maius & magnificentius, quam illud Zorobabelis a fundamentis erexisse, tunc Judæus hic in Historicum convertitur integritate, diligentia, atque optimis Monumentis deficientem. En profecto mirum, qui fiat, ut de re famæ recentissimæ, quæque paullo antequam nasceretur, contigerat, fallatur Josephus ille, qui aliunde in iis accuratissimus est atque integerrimus, quæ dicit de Septuaginta Versione, trecentis forte, priusquam in lucem ederetur, annis consecræ; & cujus Historiam hauserat a suppositio falsi Aristæ, ut ipse fatetur, volumine.

Hist. Vet. Test. Tomo 6. Diss. 8. prop. 1. pag. 780.

Ibid. cap. 1. pag. 130. &c.

Hist. Vet. Test. Tomo 6. pag. 778.

Propositum ne est sibi rarum facere, S. Crescentem primo nominis Christiani sæculo in Gallias venisse, & Viennensem Ecclesiam fundasse? in suffragium vocat Adonem ejusdem Urbis Episcopum, cui certe nomen

Hist. Eccl. sac. 1. Tomo 2. Diss. 1. 13. pag. 17.

erat

Ibid. Differt. 16. pag. 79. erat Ecclesia sua census & origo. E contrario autem, objeientibus Erudito huic Dominicano Adonis silentium de S. Mariz Magdalenæ, & lociorum in Gallias appulsu, respondet: Nonne ipse (scilicet is, qui de rebus ad Ecclesiam suam spectantibus uberrime fuerat institutus) nonne ipse domesticos Ecclesie sue sanctos silentio prateriit? Unde colligit; quid mirum si B. Magdalena in Trovenciam appulsam &c. tacerit?

Hist. Eccl. sec. 4. Tomo 2. Differt. 2. pag. 100. Ibid. pag. 181. Idem P. Alexander Gelasium * Cyzienum identidem in testem accersit. Hunc usurpat probaturus, Osium Cordubensem Episcopum Nicæna Synodo præfuisse; ejusque sententiae primas dat, potius quam Hieronymo & Ildoro asserentibus, Arrianum Episcopum Constantinum Magnum undis Baptismatis abluisse. Non fugit pariter Alexandrum, Historicus istius verba referre, quando Eusebii in Ecclesiastica Historia probitatem eximii laudibus ornavit: at ubique ea persequitur Gelasius Cyzicenus, quibus irretiri facile potest Criticus noster, tunc coactis undique permultis Gelasii vitiis, concludit: *levissimi igitur ponderis est Gelasii Cyzieni autoritas.* Si Gelasius Eusebium ab Arrianismi labe purgat; Alexander, apud quem tanti eriminis reus est, *Gelasii Cyzieni testimonium exsufflandum esse*, ait; cum sit *autor nequaquam accuratus*, rursusque culparum ejus novum indicem texit: *In loco mox laudato crassissimi & putidissimi notantur errores.* Porro te monitum volo, locum hic ab Alexandro reprehensum, sedem habere eapice primo Libri secundi Historiæ Gelasianæ, ex quo decerpserat Autor noster, quæ pro Eusebio profert Gelasius, ad celebrandam Eusebii in Historia Ecclesiastica fidelitatem.

Ibid. pag. 128. Ibidem pag. 132. Non dissimili admodum ratione in Ufuardum & Adonem se gerit Tillemontius. Enunciant ne hi quædam ipsius opinionibus abludentia? illorum testimonium terunt il facit. Propterea, si illi convertas animum, autoritas *Martyrologiorum* Ufuardi & Adonis, quæ D. Paulum altero post Ascensionem Domini anno Christianis mysteriis initiatum perhibent, minoris momenti est. Constitutiones, inquit alibi, quæ, quan-

Tillem. annal. 5. in D. Paulum pag. 172. col. 2.

* Pervagatum est, Gelasium Cyzienum Cæsareæ Palestinæ Episcopum fuisse; Cyzici ortum, atque ex eadem Urbe Presbyteri filium. Cave Hist. Litt. pag. 293. col. 2. Huic eorum Historiam tribuunt, quæ gesta sunt in primo Concilio Generali Nicæno. Ejus Opus in tres Libros partitur: priores duo Historiam Concilii complectuntur, tertius quædam Imperatoris Constantini Epistolæ in sese continet; editique Pari-

sis fuere anno 1595. Typis Roberti Balphori. Photius codice 88. in hæc verba de illo pronunciat: *ipsa dictio ad humilem vilemque stylium plus aquo vergere animadvertitur.* Dupinus etiam Tomo 4. p. 2. pag. 675. sentit, Historicum hunc nullum in narratione sua ordinem servare, ejusque opus neque animadversionum accommodatione, neque rerum delectu, neque limato judicio commendari.

ti demum habendæ sint, majoris certe, quam Ado & Usuardus, sunt existimandæ, docent, Onesimum Philemonis Episcopum Berthoensem in Macedonia fuisse renunciatam. Missa facio plura alia loca, in quibus nullo ipsi in pretio sunt utrumque Autorum istorum testimonia. Verum opus ipsi sit aliquando illorum auctoritatis: calculum illico reducit. Ado, tum inquit, Sanctorum honore in Romano Martyrologio decimo septimo Kal. Januarii donatus, atque Usuardus postulant, ut summa cum circumspectione de Assumptionis negotio loquamur. Et vero Usaardi testimonium eo magis est suspiciendum, quo ipsius Martyrologium Romæ atque apud quamplures Ecclesias probatum est. Alibi quoque ab eadem consuetudine non desest Tillmontius. Nihil quicquam addi potest laudibus, quibus Epiphanium cumulat, quoties opinionibus suis adstipulatur. S. Epiphanius, eruditissimus videlicet sæculi IV. Pater, ait, de Virginis Deiparæ Assumptione disputans, se definire posse negat, utrum mortua fuerit, an immortalitatem consecuta. Quod nostra interest, scribit alio loco, malumus eum Baronio illustrem atque antiquum Autorem, qualis est S. Epiphanius, sequi; & pro certo habere, S. Clementem, Romanum Episcopum a S. Petro constitutum, tantam dignitatem Sanctis Livo & Anacleto cessisse. Immo hæcenus Criticus iste Patris hujus testimonio desert, ut una duntaxat illius auctoritate, Eusebianæ quoque prælatæ, anno 66. Petrum & Paulum extremum vitæ diem consecisse putet. Huic opinioni subdit, nihil est, quod repugnet, & Sancti Epiphanii Scriptoris gravis & vetusti auctoritate fulcitur.

Pressus demum necessitate, utendi Epiphanii testimonio, quo Sancti Justini Acta, quæ Bollando displicent, vera & legitima esse defendere possit, Patris illius verba transcribit: *Hic Justinus pro Christo Martyrium subiit sub Romanis, Adriano Rege, cum annorum triginta esset, in maturâ, & consistente ætate.* Quandoquidem bis peccat turpiter eo loci Epiphanius: certum namque est, Justinum tum annorum triginta ætatem excessisse, cum mortem oppetiret; tum etiam eam non Adriano imperante, sed extremis ad summum Antonini temporibus contigisse; viribus omnibus quam maxime potest, agit, ut amborum errorum excusationem Epiphanio quærat. Fidem superat, Sanctum Epiphanium in hujuscemodi viela incidisse; neque ullam speciem habet veritatis, absurda omnia, quæ inde consequuntur, in S. Epiphanium conferre.

Si quando tamen incommodum ipsi fuerit Patris hujus testimonium, tunc: Non est plane novum, Epiphanium in re Historica excutire: plus æquo levibus Historiis adoptandis indulget, pluraque ab Apocryphis libris decerpit; accusationis dono affectus non est, res miscere ac per-

Tom. I.

Y

tur.

*Ibid. num. 70.
pag. 494. col. 2.*

*Nocat. 15. in
Drip. Vry. pag.
497. col. 2.*

*Tillem. art. 7. id
in R. F. pag.
73.*

*Tell. Tomo 1.
num. 1. in S.
Clem. pag. 529.
col. 2.*

*Tillem. annot.
40. in S. Petrum
pag. 557. col. 2.*

*Tell. Tomo 2.
notat. 1. in S.
Just. pag. 613. col.
1.
Epiph. Hæ. 14.
cap. 1.*

*Tillem. ib. col. 2.
Tillem. Tomo 1.
in S. Joann. pag.
615.*

*Ibidem annot.
17. pag. 442. col.
1.*

*Ibidem num. 10.
in D. Jacobum
tom. 2. annot. 1.
in Hæ. pag. 555.
col. 1 & 2.*

„ turbare novit; ejusque tandem autoritas tanti non valet, ut facti alii
 „ cujus veritatem faciat exploratam. „

Sui similis est in Eusebio asserendo, pro quo non exiguam existimatio-
 nis significationem sæpius protendit. Certe cum de primorum Pontificum
 serie & ordine differat, ita pro historici hujus dignitate decernat: „

*Tillem. Tom. 2.
 in S. Clem. pag.
 595. not. 1.*

„ Quoniam omnium, quibus assentiri possemus, vetustissimus & celebra-
 „ rimus est Eusebius, eumque Græci & Latini omnes a suis ad nostra
 „ usque tempora secuti sunt, nos pariter ab illius Chronologia Pontificum
 „ non recedemus. „ Nihilo tamen minus in Historia Imperatorum,

*Tillem. annot.
 21. in Euseb.
 Jud. pag. 615. not.
 2. Edit. 2.*

„ ubi de Judæorum excidio sermonem instituit. „ Oporteret quidem,
 „ inquit Tillemontius, ex Eusebii sententia, Festi mortem anno ante-
 „ cedente collocare; nihil tamen persuadet, excipiendum a nobis Euse-

*Tillem. Tom. 2.
 annot. 40. in S.
 Petrum pag.
 519. not. 2. Edit.
 2.*

„ bium esse, qui in Chronologia claudicat plerumque . . . Si stan-
 „ dunt esse ducimus, inquit alibi, vigintiquinque annorum, mensis
 „ unius, novemque dierum numero, reliquum erit colligere, Euse-
 „ bium S. Petri Romam adventum in annum distulisse; quod illi fami-
 „ liare sit a veritate desciscere . . . Nullo negotio fateamur, subjun-
 „ git etiam annot. secunda in Sanctum Clementem, pluribus Eusebium
 „ falli. „

Cum Eurychius * Patriarcha Alexandrinus in Annalibus suistestatum
 reliquerit, Sanctum Marcum duodecim Presbyteros creasse, qui cum
 Patriarcha commorarentur; ut, eo defuncto, ex illorum numero deli-
 gerent, quem consecratum, manibusque impositis, in Patriarchæ Ca-
 thedram sufficerent; Tillemontius, cui non arridet hujusmodi Historia,
 sententiam hoc pacto aperit suam. „ Nostrum non est, factum istud

*Tillem. Tom. 2.
 annot. 20. in S.
 Marc. pag. 650.
 not. 2.*

„ in controversiam vocare: satis erit dixisse, eum ultero circumveniri, qui
 „ sibi in animum inducit, rem aliquam una Eurychii autoritate definire,
 „ non modo, quia X. Sæculi Scriptor est, verum quia mendis undique
 „ inficitur, teste ipso Pocockio, ipsius Interprete, atque totius Operis
 „ editore. „ Recensitis demum aliquibus Eurychii erroribus, insert erudi-
 „ tus Criticus noster. „ Equidem non diffiteor, Eutychanam autorita-

*Ibid. pag. 552.
 col. 1.*

„ tem minimi momenti esse, ut factum istud mihi imponere queat. „

Quis sane sibi persuaderet, Tillemontium alibi diversa plane ratione
 loqui? Quotiescumque rationibus suis conducit Eurychii testimonium,

* Eutychnus natione Ægyptius, ex
 Civitate Fostas oriundus, medicus insi-
 gnis, & ab anno 935. Patriarcha A-
 lexandrinus, Sedem tenuit annos de-
 cem & septem, menses sex, atque obiit
 anno 950. Scripsit Annales ab Orbe
 condito ad annum usque 940. In his 94-

currunt plura notatu dignissima: certe
 plurima anilibus fabulis simillima. In-
 tegros Annales cum Seldeni Præfatione.
 Notæque arabice & latine in lucem pro-
 ductus doctissimus Pocockius Oxoniæ anno
 1659. Cælius Hist. Litter. ad annum
 933. pag. 498.

definit esse Autor fabulis redundans, minimæque autoritatis; atque in Historicum evadit, ejus sententiam de S. Marci in Ægyptum ablegationis anno Eusebii & S. Hieronymi dictis anteferat, altero enim ex his ad annum 42. altero vero ad 43. eam referentibus, ipse Eutychio dūce, ad 49. protrahit; & perinde quasi hac ipse supputatione reperisset, in quo firmiter consisteret, subjungit, se compelli ad Eusebium derelinquendum; Eutygiumque, & Chronicon Orientale amplectendum.

*Tall. Tomo 2. an.
in S. Marci pag.
399. col. a.*

Eodem de Sancto Marco articulo sexies, aut septies Eutygium in medium producit. Baillerus quoque plurima ab eodem mutuatus est in Vita Sancti Marci, & Sancti Anniani primi ab ipso Alexandrinorum Episcopi. Itaque his omnibus perspicuum est, apud Criticos istos Eutygium opinionum eorum oppugnatorem fabulis redundare, minimæque autoritatis esse; assertorem vero, omnibus culpis istis omnino vacare.

*Baill. in Vir.
Sanct. 25. Apr.
17.*

Nihilo æquabilior est in Veteribus asserendis Dupinus. Hoc tantummodo exempli loco sit, quod eum ambigerent nonnulli, utrum S. Cypriani Vita ab illius Diacono Poncio conscripta genuinum opus esset nec ne: „Non dissimulo, inquit Dupinus, eam exquisita adco eloquentia „lucubraram fuisse, ut in falsitatis suspensionem cadere posset, nisi in ea „dem veritatis notas Hieronymus deprehendisset. At post tanti Patris „testimonium non puto quempiam adhuc animi pendere posse. „Ubi tamen sequenti articulo de Sancti Cornelii Papæ Epistolis rem habet doctus iste Criticus, paucis quæstionem dirimit. „S. Hieronymus quatuor Pontificis hujus Epistolas censet; sed capitur. „

*Dupin. Tomo 1.
pag. 151.*

*1514 pag. 154.
annot. 1.*

Alia quidem præbere possem eum ab his, tum ab aliis Criticis petita documenta; verum hæc nos certiores commodè faciunt, illos veterum testimonium enervare, immo non admodum officiosè dimittere si noceat; si prosit autem, cum laude atque amplitudine nominare:

A R T I C U L U S X.

Minus accuratum institutum est, eadem priscorum Scriptorum verba aliquando probare, deinceps improbare.

Collocandum ne in Privilegiis, aut pravis Critices usus erit Jus illud, quod sibi vendicant magnæ Artis hujus Magistri; ut cum ipsis emolumenti est Antiqui alicujus testimonium, illud suscipiant, cum autem detrimento futurum videatur, idem rejiciant, aut cavillando de-

172 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

torqueant? Verum id tamen in doctissimorum Criticorum est moribus; quod exemplis firmabo.

Hist. Vet. Test.
Tomo 6. cap. 2.
pag. 119.

Josephus l. XI.
Antiq. c. 9.

Mus. ibidem
Dissert. 5. pag.
553.

Dupin. Tomo 9.
pag. 100.

Isidem 122.
Greg. Turon. l. 7.
Hist. c. 30.

Tomo 1. pag. 545.

Primum occurrit nobis ab Alexandro petitus, qui in Josephi errata de sexta mundi ætate pro more suo animadvertens, eum offendisse vult, cum *Ediffi a Dario Hytaspis dati de Templi adificatione impetrationem tribuit eloquentia & sapientia Zarobabelis, qui inter tres Cubicularios Regis de Quæstione illa, quam res sit omnium potentissima, optime differuisset, palmamque dedisset veritati. Immo ipsum Regem voto obstrictum fuisse, ait, ad instaurationem Templi.* Cur autem in hoc offenderit, existimat eruditus hic Dominicanus fuisse, quod Historiam hanc ex libro 3. Esdræ Apocrypho c. 3. & 4. acceperit. Nihil fecius, cum alibi instituat adversus Scaligerum ostendere, non fuisse *Darium Nothum, sed Darium Hytaspis, cuius anno sexto Templi instaurationis absolutæ est*, in promptu ipsi non fuit dilucidior, aut fortior ratio, quam locus Josephi ab eodem capite quarto Libri XI. Antiquitatum Judaicarum excerptus, quem superius exploserat, uti ab Apocrypho nullius autoritatis libro depromptum.

Ea est Dupinus opinione, ut credat, S. Dionysium Areopagitam primum Gallie Regni Apostolum non fuisse, atque hanc quæstionem per hæc tempora tot monumentis illustratam putat; ut vix deploratæ fidei hominem super his hærentem invenias. „Tertium, inquit, monumentum suppeditat nobis S. Gregorius Turonensis ex vetusto quodam *Passio- nis S. Saturnini* Scriptore narrante, Sanctum Dionysium & socios Galliarum Apostolos illic adventasse Imperatoris Decii ætate, ad annum circiter 250., regiones illas Jesu Christi præceptis imbuendi gratia. „

Launojus intendens animo aliquas injicere dubitationes Epistolæ 66. a S. Cypriano ad Stephanum Pontificem datæ, nactus est argumentum ab Historia S. Trophymi, qui, si fides adhibenda est Autori Vitæ S. Saturnini a Gregorio Turonensi memoratæ, Arelaten dumtaxat venit, cujus Urbis ætate Decii Episcopus erat, quatuor aut quinque annis ante tempus, quo S. Cypriani Epistola scripta fuit. Ex hac tamen Epistola apparet, Marclianum per id temporis, non autem Trophymum Arelatensem Episcopum fuisse, & jamdiu in eadem Urbe constitutam Christianam Religionem. „Magna quidem difficultas, inquit Dupinus; respondeas „tamen licet, a Sulpicii Severi Epochæ nunquam recedens, Trophymum illic ante Decium se contulisse; neque enim Autor Vitæ S. Saturnini, sed Gregorius Turonensis, ex quo scriptum reliquerit ille, Saturninum imperante Decio Tolosanum Episcopatum gessisse, „alios addidit septem Galliarum Episcopos, inter quos Trophymus. „Ecce igitur refert, per Dupinum, S. Gregorius Turonensis ex vetusto quo- „dam

dam *Passionis* Sancti Saturnini Scriptore, Sanctum Dionysium & socios ad Gallias adventasse anno circiter 250. Verum si quando textu eodem in laqueos sese inducit Criticus noster, confestim non ex Autore Vitæ Sancti Saturnini tradit. Gregorius Turonensis, Dionysium ejusque socios Decii Imperatoris temporibus Gallias petiisse; sed ex iis, quæ scriptis reliquit Autor Vitæ Sancti Saturnini, alios ipse addidit septem Galliarnum Episcopos.

Ita plane disputat Bailletus super Gestis S. Pauli Narbonensis Episcopi: cum etenim dixerit, asserere Gregorium Turonensem, D. Paulum Evangelii nunciandi causa Narbonam eodem tempore misum, quo Tolosæ idem officium persolvebat S. Saturninus, videlicet medio circiter tertio sæculo, subjungit inferius: » Fateri necesse est, Epocham septem Epl., scopis assignatam, uni revera S. Saturnino Tolosano tribuendam esse, » in cujus eam Actis invenit. » Quocirca Bailletus Sanctum Gregorium Turonensem inducit scribentem, Sanctum Paulum Saturnini temporibus Narbonam legatum fuisse: cum vero id ipsi non expedit, eundem Gregorium Turonensem de Saturnino, non autem de ceteris interpre-

Baillet. aa. Martii
in Vita S. Pauli
Narb. pag. 585.
Gregor. Turon.
ubi supra.

Baillet. id. pag.
586.

» Legimus, inquit Tillemontius, in Libro de divinis Nominibus a S. Dionysio Areopagita nuncupato, hunc aliosque multos Christianos con-
» venisse, ut Beatæ Virginis corpus intuerentur . . . . at falsum hunc
» Areopagiticum Dionysii simulatorem arbitrandum est quælibet alia, quæ
» recitat, facta excogitasse. Idem tamen præclarus Criticus expendens ali-
» bi, uter S. S. Petri & Andreæ natu major esset, ait: Cassianus Joan-
» nem Chrysostomum secutus nos monitos facit, Petrum cum dignitate,
» tum etiam ætate ceteros Apostolos antevivisse, quicum consensit Autor
» de Divinis Nominibus, ubi Sanctum Petrum tradit, ἡ Κοινωνία καὶ
» ἀποστολὴν τῶν ἁγίων ἀποστόλων. » Super quæ verba duo animadvertenda
sunt: primo illa Tillemontium desumisse ex eodem Textu, quem antea
repudiaverit, tamquam Autoris, de quo arbitrandum est, omnia, quæ
recitat, facta excogitasse. Secundo non liquere, quemadmodum de Petri
ætate explicari possint, cum videatur, ea nonnisi de ipsius supra alios
Apostolos excellentia sensum gignere. Accipe universum testimonium.
Cum & nos, ut nosti & ipse, plurimique sanctorum Fratrum nostrorum,
ad corpus illud, quod dedit principium vitæ, Denique suscepit, contuen-
dum venissemus: aderat autem & Frater Domini Jacobus, & Petrus su-
prema ista, atque antiquissima summitas Theologorum.

Tillem. annes.
24. in Sanctam
Virginem pag.
497. col. 1.

Tillem. ibidem
annes. 1. in S.
Pet. pag. 536.
col. 2.

Dion. de Div.
Nomin. 3.

ARTICULUS XI.

*Speciem præferunt aliquando Critici Aevi nostri doctissimi,
quasi de uberiori, quam Veteres, doctrina sibi
blandiantur.*

Nemini mirum videbitur, Sapientes aliquos Criticos non semel ad conjecturam suam citius, quam ad Antiquorum auctoritatem animum intendisse, tum maxime, cum optimis rationibus inniti existimabant; si modo reputet duo: primum, ipsis aliquando fortasse persuasum fuisse, Veteres non semper facta Critica lance suspendisse; se totos aliis gravioris momenti negotiis dedidisse, ipsosque tempus, & adjumenta plurima defecisse. * Alterum, specie tenus iactare Criticos se egregie Artis hujus ope majora, quam Veteres, compendia fecisse, tantamque eruditionem, ab hac veluti face individuum, ea præstare posse, quæ Patribus defuerunt, quæque nobis defunt, non autem illis. **

Insolens plane & novum non est, *** Heterodoxos Sanctam, & venerandam antiquitatem contemptui habere. Hoc uno productum olim fuit & jam nunc alitur eorum Schisma, quod eam in rebus etiam majori honore prosequendis nihili faciant. Quamobrem neminem moveat, quoties eos dicentes audit, Veterum Opera minus ordine, eruditione, recto judicio, & accuratione, quam recentiorum Criticorum, esse spectanda, neque eos præsidia necessaria habuisse parata, aut ad optimos

*Clar. Byss. item
de Arte Critica
tomo 2. pag. 915.
& alibi.*

* Antiquis ea præsto fuerunt subsidia, quæ a nobis desiderantur, videlicet quamplurimum Autorum Opera, quæ injuriam temporum passa sunt. Consulere poterant non paucos Historicos Ægyptios, Tyrios, & Babylonios, multorum Philosophorum & Patrum scripta; unde amplissimam Bibliorum Historiæ & Chronologiæ, nec non Religionis statuendæ cognitionem haurirent. Porro hæc omnia sunt nobis sublatæ. Joann. Cl. Epist. Crit. Epist. 4. pag. 129. 130.

** Quædam sunt præcis & junioribus communia, nimirum ea, quæ ab ingenio pendunt, judicium, communis intelligentia, exquisita rerum

existimatio, politum artificium, & perspicacia. Si hæc æqua ratione in utrisque suspiciamus, primas Veteribus concedere debemus, quas ipsis ortu præcedentibus detulit natura. Baill. in Jud. Sap. Tomo 1. p. 2. c. 3. pag. 140.

*** Clericus minorem erga Sanctam antiquitatem venerationem profectur, de quo eum redarguit Cavius in Dissertatione de Eusebii Arrianismo, adversus hunc Baravum Protestantem vulgata. Videtur . . . . . omnem, quæ Patribus debetur venerationem excurrere, indeque de eorum scriptis suisque & duriori censura judicare. Append. Dissert. 3. p. 193

usus

usus accommodare nescivisse. * Quid si Critici quoque Catholici eodem pene ore loquantur, atque in ejusmodi vitium delabantur? Id scientiæ, quæ inflat, peculiare est; & cum primum a quopiam, Critici more, de omnibus, lisdemque Veteribus pronunciandi susceptum est institutum; uno tantum abest gradu, quin se aliis, immo Veteribus anteferat.

Dupinus Pastoris Librum Hermæ tributum Critices trutina pensitans, fatetur statim, paucissimos Veterum extitisse, qui Volumen hoc non fecerint magni, illudque tanquam eximie autoritatis Opus non usurpaverint: His addit; „ Apud recentiores tamen tanti non fit, & paucissimi sunt, qui de eo in præsentiarum cum dignitate loquantur, atque eodem, ac Veteres, in pretio habeant. „ Ita plane sentit de Hieremæ stylo; postquam enim dixit, eum, si rem ad Hieronymum deferamus, eloquio simplicem esse, & sententiis gravem: nihilominus, „ subdit, hæc verborum simplicitas nobis in præsens non apparet: immo apparet contra cum sensus, tum elocutionis genere, loquendique „ formulis quam maxime sublimis. „

Dolendum sane est, Irenæum, Origenem, Eusebium, Hieronymum, quos Dupinus inter principes Antiquitatis Criticos collocat; Athanasium, Rufinum, Cassianum, Prosperum, Maximum tanta ingenii vi & eruditione præditos nequaquam fuisse; ut de Libro Hermæ judicium ferrent, perinde, atque Critici nostri Sapientes, accuratum: & Sanctum Hieronymum non satis, ac Dupinus, mentis acie valuisse, ut de Hieremæ stylo solide decerneret.

Nemo, quod noverim, Simonio exprobravit, immodicum, erga Patres Ecclesiasticos studium, neque dijudicare velim, utrum hæc nimis arrogantæ, propriæque existimationis sint verba: „ Facile adeo uni Sanctorum Patrum autoritati adjungenda fides non est, cum de rei Criticæ tantum factis disputatur. „ Alibi autem magnificis Litteratos,

* Antiqui pluribus, recentiores superant, r. his omnibus, quæ posteris propagarunt, ut ratiocinandi vim acquirerent, elocutionem exercent, idiomatis integritatem atque ornamenta servarent, quæque attinent ad hominis affectiones, & naturæ corruptæ conditiones exprimendas: 2. in politicorum Litterarum studio, cujus absolutam nemo cognitionem se affecturum speret, nisi cum Veteribus vixerit.

Ut in disciplinis adipiscendis proficiat quis, interest rei, singularem

quemdam pro elegantiori & saniori antiquitate sensum fovere; & nemini dubium erit, Veterum Opera fontes purissimos esse, unde divitias Thesaurorum hauriamus, quibus politicum judicium, & recta rerum æstimatio comparantur, quibusque utimur ad verum & salum internoscendum in Naturæ venustatibus, ad quam adhærere debemus, ut Artis venustates sagacissime odorari possimus. Baill. Jud. Sap. Tomo 2. p. 2. pag. 118. 139.

Dup. T. 1. p. 11.

Dupin. Dissert. pag. 61.

Sim. Hist. Crit. Vet. Test. 1. 2. 2. pag. 118. Ibidem l. 3. c. 9. pag. 139.

& for.

& forte semetipsum verbis offerens: „Major, subjicit, S. S. Patrum noster merus quoddam sacris Bibliis funditus percipiendis apprime necessarium Critices studium non adhibebant; & per ipsorum munera intergrum ipsis non erat in rem hanc acutius introspicere. „ Quod procul dubio eruditissimis magistris nostris reservatum fuerat.

*Prof. ad Hist.
Cris. Pat. Testa-
menti.*

„ Mirum non est, inquit alio loco, eos Critice operam non dedisse sæculis illis, in quibus Barbaries in Europa late dominabatur; propterea quod subsidii carerent, quibus nos affuimus, quæque summam habent ad perfectam Theologiam nanciscendam necessitatem. „

*In Epist. ad P.
Lamyum art. 70.
pag. 36. col. 2.*

Tillemontius; cujus aliunde moderationem nunquam satis celebrabimus, levibus istis recentiorum supra Veteres emolumentis motus aliquantulum est; verum intellexit pariter, quominus nobis parum illis utendum foret. „ In Judæorum, Romanorumque Historia, atque Astro- nomia frequens fuit; (hæc ad P. Lamyum scribit,) Porro Patres, „ qui longe majorem nobis navabant operam Divinis Litteris, summa reuera fidei & morum integritatis disciplina; parum quidem ceteris omnibus incumbabant. Quamobrem minus, quam nos, exiguis hisce rebus, non autem hæc satis, illos instructos dixerim, aut exemplo tuo id non dixerim, nisi si excideret me invito. *

*Alex. Hist. Re-
cluticæ. 3. Tomo
2. Differt. 20.
pag. 422.*

Non dubito futurum, ut illustres Critici singularem P. Alexandro gratiam profiteantur, quod ipsis notum fecerit, præloram Critices Artem aliquod etiam in Concilia Sapientibus arbitrium conferre; atque illius gaudii in partem veniant, quo, cum occurreret testimonio Concilii Aquisgranensis, aliorumque multorum, uti Colonienfis, Mogantini, Triburienfis, Metensis, Rhemenfis &c., quæ Decretalium primorum Pontificum meminerunt, hæc verba juniorum Criticorum solatio pronunciat.

Idem pag. 224.

Si enim posteriora Concilia ius habent corrigendi priora; cum aliquo experimento aperitur, quod clausum erat, & innotebit, quod latebat, ut ait Aug. l. 2. de Bapt. c. 3. non mirum, quod Concilia, & eruditos Autores, qui post octavum sæculum vixerunt, viri huius sæculi doctissimi emendans in rebus Criticis, quarum media ætas rudis erat.

Sed fato quodam accidit, quod sane de Cl. huius Dominicani læticia delibabit quidquam, ut omnes ratiocinationis ejus vim percepturi non sint; nisi si velit, Sapientum in Concilia de re Critica jurisdictionem, posteriorum Conciliorum in priora de rebus ad ipsa spectantibus jurisdic-

* Studiorum genera, in quæ longius intenderunt Veteribus recentiores, sunt præcipue scientiæ, quibus tempus omnia effingens, & ad maturitatem perducens; atque experientia industriz fructus, magnam

amplitudinis accessionem fecerant: videlicet Physices, Medicina, Astronomia, Chronologia Geographia, pluresque aliz Mathematicarum, quæ Mixtas vocant partes, rudi satis Minerva ab Antiquis exculeæ.

Etio-

Attoni respondere. Hæc plane videtur esse eruditi hujus Viri consecutio. Si Concilia, inquit, posteriora ius habent corrigendi priora, non mirum quod Concilia . . . . Viri hujus Saculi doctissimi emendent in rebus Criticis. Quantumvis consecutarium hoc doctissimo P. Alexandro rectum videatur, sum nescius, utrum de illo inter omnes conveniet.

At satis non erat præclaris Criticis nostris, semetipfos Veteribus, & Conciliis ipsis de re Critica eruditiores ostentare; nisi sibi cognitionem quoque aliquam Apostolis ignotam vendicassent. Hoc fundamento ductus eruditus P. Lamyus difficultatibus respondet adversus opinionis suæ de postremo Jesu Christi Paschate novitatem allatis. „Apostoli, ait, Critica objecta non prospexerunt“. Quod tamen responsum asperius appellare non prætermisit Tillemontius, Epistola ad Lamyum data, quæ ad calcem exstat alterius Tomi suorum Monumentorum Ecclesiasticorum.

Lamyus Traß.
de Veteri Pascha-
te pag. 300.

Tillem. art. 69;
pag. 54. col. 2.

P A R S A L T E R A.

De Probationibus a Librorum Suppositorum, apocryphorum, atque ab Auctorum, qui minoris momenti passim habentur, testimonio petitis.

Quotiescumque nonnullorum Scriptorum egregiis Criticis nostris objicitur autoritas, responsio in promptu est, eorum scilicet Auctorum Opera suppositicia esse, Apocrypha, aut falso eorundem nomen præferentia: ipsos a corruptis fontibus rivulos deduxisse; perditum nominis esse; atque ætate nimium ab Historiis, quas persequuntur, remota vixisse. Tamen quamplurima sint hujus generis Opera, mei tamen non interest consilii, nisi quasdam duntaxat in ea animadversiones excutere, que frequentius pro Ecclesiastica Historia recitari solent. Ceterum succrescet his articulus de probatione a MSS. comparata propter argumenti, quod præ manibus habemus, affinitatem.

ARTICULUS PRIMUS.

De testimonio deducto a Libris, Veterum nomine vulgaris, licet eosdem Autores nequaquam agnoscant.

§. I.

De constitutionibus Apostolicis, Recognitionibus S. Clementi Pontifici tributis, & falso Abdia.

Nemo est temporibus nostris, qui ambigat, tria hæc volumina nullam præferre notam veritatis. „ Autor *Constitutionum*, inquit
Dupin. Tomo 1. pag. 44. Dupinus, calumniator est, qui se Clementem Apostolorum discipulum
 „ ubique vendicat, iisque in universum, & unicuique sigillatim eas
 „ præceptiones, quæ ab ipsis longissime absunt, adscribit. Rufinus opus
 „ quoddam *Recognitionum Clementis* titulo notum vertit, quod nuneu-
Dupin. ibidem pag. 90. Alex. sec. 1. Tomo 1. cap. XI art. XI. pag. 126. Cave Hist. Liter. pag. 29. col. 2. Bailletus. pantetiam *Itinera, Itinerarium, sive Acta S. Petri*: Gelasius ad apo-
 „ crypha rejicit; & Phocius absurda atque errata multa complecti tra-
 „ dit. Et revera Scriptum hoc confarcinatum est fabulis, erroribus,
 „ exercitationibus, & disputationibus ridiculis inter Sanctum Petrum &
 „ Simonem Magum de industria confictis.

Ab eadem sententia non discrepat Tillemontius. Cum enim quendam
Constitutionum Apostolicarum locum contulerit Baronius ad ostendendum,
 Spiritum Sanctum super Apostolos die Dominico descendisse: ecce qua-
Tillem. annot. 8. in D. Petrum pag. 536. col. 2. nam Autoris hujus testimonium ratione refellat Tillemontius. „ Verum
 „ licet *Constitutiones*, illæ nimirum, quæ immerito Apostolorum nomi-
 „ ne insignitæ sunt, quæque docent, quinquagesimo a Paschatis Domini-
 „ co die celebrandum esse Festum Pentecostes, quo Spiritum Sanctum
 „ misit Jesus Christus, aperte traderent eum die Dominico misisse, con-
 „ stat, Librum hunc parvi pendendum. „ Item habeto, quæ alibi pro-
Tillem. art. 90. in S. Petrum pag. 198. ferat in rem eandem. „ Possem equidem plura de Sancto Petro a *Con-*
 „ *stitutionibus & Recognitionibus S. Clementis* huc transferre: sed hi om-
 „ nes Libri non magnopere fiunt, tamquam commentitii aut deprava-
 „ ti. „ Immo in Tabula rerum scriptum est: *Constitutiones Apostolicæ,*
 „ nullius prorsus autoritatis Liber.

Tillem. Tomo 2. art. 6. in S. Clem pag. 177. Item Tomo 1.

Clarius tamen mentem suam de *Recognitionibus* aperit Criticus iste.
 „ *Recognitionum Liber* fabulosis Historiis confectus est, & ne specie quidem ve-

„ ris;

ris, immo Hæresibus aliquando non vacat. Expunctum fuit a Gelasio, & generatim ab omnibus nullo pretio aut utilitate Opus. annot. du S.
Bern. 487. col. 2.

Hoc habito judicio visum sane cuique esset; nunquam *Constitutiones*, & *Recognitiones* a Criticis istis citatum iri; ut factum aliquod, quodcumque tandem esset, probarent, aut majori autoritate roborarent. Nihilofecius iis non semel usus est Tillemontius. Annotatione namque 42. in Jesum Christum probaturus defecisse Joannem Chrysostomum, cum Servatorem nostrum ad cælos ascendisse Sabbathi die testatus est; „Dicens, his loquitur verbis, id Jovis die contigisse, quo mysterium istud recessit Ecclesia, uti nos monent *Constitutiones Apostolicæ*“. Eisdem pariter laudarat super hæc re in contextu articuli 24. de Jesu Christo.

Similiter in quadam annotatione ad S. Petrum spectante recognoscit, Hieronymum Diaconis honorum Ecclesiasticorum administrationem tribuisse. „Et quidem, subdit, fas est credere, hunc in Oriente morem aliquando obtinuisse; cum *Constitutionum Apostolicarum* Decreto cautum sit Diaconis, ne quidpiam, inconsulto Episcopo, distribuant. „Ad eas demum confugit, ut efficiat, Apostolos operam Evangelio simul, & Arti pristinæ dedisse. Integrum certe esset quam plurima alia loca memorare, in quibus non Tillemontius modo, verum Launojus etiam, Valesius, Dupinus, Bailletus, Petit-Didierus, Alexander aliique Critici a *Constitutionibus Apostolicis* prædium sibi asciscunt: at molestus esset, atque inanis labor. Id unum subjeciam, eos nimirum, qui Mariam Magdalenam a Maria Sorore Lazari, & Maria peccatrice distinguunt, Tillemontium, Anquetinum, Launojum, &c. inter Veterum testimonia, quæ pro hujusmodi distinctione stare contendunt, Apostolorum *Constitutiones* non præterisse. Patet tamen nullo modo possant, ex illis Criticis alios vel minimum quæstus comparare.

Recognitiones autem usurpant Tillemontius & Bailletus, ut consueverant, Jesum Christum septuaginta duos discipulos ad Mosis normam delegisse; & rursus Tillemontius quodam *Recognitionum* Textu S. Thomæ Apostolum Evangelica legatione apud Parthos functum fuisse declarat.

Nemo unus persuasum non habet, Librum qui Abdiæ vocabulo adhuc superest, Historiis fabulosis & supposititiis confectum esse. „Calumniatoris opus est, inquit Dupinus, qui se fraudulenter Christi Discipulum prædicat ..... Falsus Abdias, sequitur Tillemontius, mendacissimus scriptor est; quodque apud ipsum tantum reperitur, perinde haberi debet, ac si nusquam reperiretur. Propterea supervacuum duxi, tempus in universo evolvendo conterere; si qua etenim vera profuerat, ea a fabulis & narratiunculis internoscere non potuissim.

Quæ cum ita sint, non intelligo, qui Cl. Critici hujus diligentiam

annot. du S.
Bern. 487. col. 2.

Tillem. Temo 2.
pag. 480. col. 2.

Tid. annot. 7.
in S. Petrum
pag. 539. col. 2.

Art. 28. in S.
Petrum pag.
570. Ibidem arg.
27. 39. 62.

Tillem. Temo 2.
annot. 1. in S.
Mariam Magd.
col. 2. pag. 513.
Anquetinus
Dissert. edita
anno 1690.

Tillem. annot.
24. in Jof. Chry-
pog. qto col. 2.
Bail. 25. Julii
Hist. 72. Discipu-
lorum.

Tillem. art. de
S. Thomæ pag.
391.

Dupinus Temo
2. pag. 31.

Alex. fac. 1. Temo
2. cap. 11.
art. 5. Cave Hist.
Letter. pag. 16.

Bailletus.
Tillem. annot. 3.
in S. Jacobum
Majorum pag.
629. col. 2.

180 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

fugerit, calumniatorem istum plurimis locis testem adhibere; Articulo si-
 quidem S. Simonis Apostoli, quo de SS. Simonis & Judæ martyrio dis-
 ferit, cum laudat in hæc verba: „ Prodit Abdias, illos, Sacerdotem
 „ Idolorum tumultu in eos facto, trucidatos fuisse. „ Ejus etiam men-
 tionem facit S. Matthæi articulo, atque alibi, cujus hac ex parte vesti-
 giis insitit Bailletus.

Nunquid non ea doctis Criticis istis reponere possemus, quæ Tille-
 montius, occasione cujusdam loci, in quo videtur deceptus S. Joannes
 Crysostrmus, quandoque animadvertit? „ Nihil nos manet dicere, ni-
 si cum hominem fuisse, & non secus atque nos, obnoxium iis, quæ præ
 ceteris callebat, animo non advertendo.

Quo plane modo Sapientes hi Critici veritatis, quæ alte ipsis infederat,
 obliti sunt: videlicet *Constitutiones Apostolicas*, & *recognitiones*, Opera
 esse fabulis redundantia, autoritate carentia, & Abdiam putissimum ca-
 lumniatorem? Quamobrem nihil nos manet dicere, nisi eos homines fuisse, &
 non secus atque Scriptores alii, (in quos, si quando his offendant, severita-
 te tanta feruntur,) obnoxios iis nunquam, quæ præ ceteris salient, ani-
 mo non advertendo.

§. II.

De Martyrologio S. Hieronymo tributo, & de Pontificali Damasi
 nomen ferente.

Venerabilis Beda recitans, quæ de Santi Simeonis Martyrio perva-
 gata erant, observat, Historiam hanc Martyrologi Eusebiani, a
 S. Hieronymo conversi, autoritate firmari. * „ Hoc, ut videtur, in-
 quit Tillemontius, Martyrologium est a Florentinio † publica luce do-

Tillemt. art. de
 Sancto Simeone
 pag. 424.
 † Nobili Lu-
 centi anno
 1673. defuncto.

* Duo exstant exemplorum hujus
 Martyrologii genera, quorum unum
 absolutum Opus est, alterum Epito-
 me. Quod est exemplorum absolutio-
 rum, tria in vulgus edita sunt. Pri-
 mum Esternacienle an. 728. a Laurentio
 Monacho conscriptum jussu S.
 Vilbrodi primi Trajedini Episcopi.
 Alterum Corbienle a D. Luca Da-
 cherio quarto *Spicilegii* sui Volumine
 emissum. Tertium est S. Vuandrili
 nonnullis Sanctis locupletatum,
 atque a Florentinio publici juris fa-
 ctum, titulo *Veteris Martyrologii Ec-
 clesie Occidentalis* cum Adnotationi-
 bus, quibus addidit Exemplaria
 Esternacienle, & Corbienle, omni-

bus suis partibus absoluta. Quod ve-
 ro spectat ad Epitomen, a Dache-
 rio accepimus illam S. Guillemi a
 Deserto, quinto *Spicilegii* Volumine
 insertam. Aliarum duarum mentio
 est apud Abbatem Chastellanium in
 Admonitione, Martyrologio Roma-
 no Gallice reddito præfixa. Item
 Baillet. ferm. de Gest. Sanctorum pag.
 40. & 41.

~ Valelius Opusculo, quarto, quod
 adnotationibus suis in Eusebium ap-
 posuit, suadere studet, exemplum
 a Rotveideo anno 1613. cum Scho-
 liis titulo *Veteris Martyrologii Romanæ*
 excusum, non in Ecclesia Romana
 tantum usum habuisse.

„ natum hac Epigraphe : *Nota in Petrus Martyrologium S. Hieronymi* .
 „ Istud quidem majorem omnibus , quæ exstant , redolet antiquitatem ;
 „ quamquam vitis quampluribus immune non sit , neque Eusebio , ne-
 „ que Hieronymo , uti in præsentia legitur , adjudicandum „ . Alibi
 quoque idem flocci facit , & levissimæ autoritatis Opus censet .

Nihil tamen obstantibus his quam sepissime a Tillemontio & Bailletto in medium producit . A primo quidem , ut de Festi trium Regum celebratione primorum Sæculorum consuetudinem Ecclesiasticam ostendat ; tum annot. 6. in Jesum Christum ; Articulo 1. de S. Joanne Baptista pag. 88. , & annot. 2. pag. 507. Uno de S. Thoma Apostolo Articulo sexies usque illius meminit pag. 394. multo vero magis in annot. ad Sanctam Virginem Florentinum appellat ; Annotatione quinea , ut planum faciat . Deiparam & mortuis non surrexisse , neque de hac Resurrectione Antiquis liquido constasse ; atque alibi creberrime , quemadmodum Bailletus , in opinionum suarum suffragium . Si tamen in hoc Martyrologio quid offendant sibi incommodum , non desinunt illud , tanquam pluribus vitis baud immune , & levissima autoritatis repudiare .

Exstat vetustum *Pontificale* , sive Ponticum Index a Bucherio Jesuita Atrebatensi , anno 1634. , in Opere de Cyclo Paschali Victoriano divulgatum . Criticorum fert sententia , hoc idem prorsus esse ; ac *Librum* , seu *Pontificale Damasi* * a quam pluribus nuncupatum . Tillemontius longe admodum non abest , ut credat , hunc a Damaso , cum adhuc Diaconus esset , exaratum ; adeoque tanti pendet , ut profiteatur , se illum in Pontificum serie ducem secuturum , atque Eusebio antepositurum ad annum usque 554. quo digestus creditur . Bailletus pariter eum vetustissimum , quod ad nos pervenerit , Calendarium vocat , cujusque autoritas maximum ponderis habeat apud Criticos ; qua de re illud identidem habet in manibus , atque ab illo non paucos Sanctos depromit .

Tillemontio non placet modo ipsius parere autoritati in Pontificum post S. Pontianum Chronologia , verum etiam in Articulis 27. & 28. , atque in annotationibus ad S. Petrum . Quadragesima nanque Catalogi hujus

* Schellstratus in *Antiquitate illustrata* considerat , nihil habere nus , quod de *Pontificale Romani* , aut de Historiæ Gestorum Pontificum octo priorum Sæculorum Scriptore liqueat ; atque in aperto ponit , nihil aliud esse Librum hunc , præter compendium trium Catalogorum Pontificum , quorum alter quarti sæculi , alter sexxi , tertius denique Odavi Pontifices com-

plectitur , adjecta Anastasi Bibliothecarii , hujus Epitomes Autoris , continuatione .

Existimat Bailletus Calendarium hoc , sive Indicem , medio circiter IV. Sæculo , regnante Liberio , compositum . Chastelanius vero loco superius allato , S. Julii Papæ anno 336. renunciati , temporibus exaratum putat .

Tillem. *art. 3. de Jesum Christum* pag. 8.
 Baillet. 15. *Aug. Gesti.*

Baillet. 27. *De ambris in Vita S. Thoma.* pag. 540.

Tillem. *Tome 2. annot. 2. in S. Clem.* pag. 592.
 e. 1.
 Tillem. *ibidem* pag. 595. *col. 2.*

Baillet. *Serm. pag. 38. Item 4. Mart. in Vita S. Lucii* , 2.
Aug. in Vita S. Stephani Pont.
 8. *Aug. in Vita S. Cypriani Epi.*
 Tillem. *Tome 1. pag. 554. col. 1.*

Serm. de Gesti. Sancti. pag. 38.

suffragio munie opinionem suam de SS. Apostolorum Petri & Pauli in-
 teritu tertio Kal. Julii. „ Quod unum officere posset, ait, a Fastis
 sumeretur *Polemei* cuiusdam *Silvii*, quos Romæ lucubratos volunt
 anno 449., habentque octavo Kal. Martias: *Deposito SS. Petri &*
Pauli; tertio autem Kal. Julii nullum de illis verbum faciant. Verum
 „ necesse propterea esset, eunctis Ecclesiæ Monumentis adversari, quo-
 „ rum tamen aliqua Silvio sunt vetustiora; Catalogus enim Bucheria-
 „ nus notat tertio kal. Julii Festum S. Petri ad Catacumbas, & S. Pauli
 „ via Ostiensis; octavo autem kal. Martias: *Natale S. Petri de Cathedra*.
 „ Legitur quoque apud eundem Indicem, Petrum & Paulum tertio
 „ kal. Julii morti datos. „

Tillemontius itaque Indice hoc ad diem obitus Apostolorum consti-
 tuendum opus habens, illum non sine laude nominat; sed cum idem
 ab ejus opinione dissentiat de anno exitus Apostolorum, quem Tillemontius
 in annum 66., Bucherius in 65. incidisse tradunt. „ Tum parum
 refert, *subijci*, quid Index hic narret, tenere. Totus enim in errore
 ad Atherum usque versatur.

Tillem. *Tome 1.*
annot. 40. in D.
Petrum pag.
179. col. 2.

Baron. *ad an-*
num 224. §. 4.
et 5.

Tome 1. annot.
15. in Beatum
Virginem pag.
492. col. 1.
 Tillem. *Tome 1.*
annot. 1. in S.
Callistum pag.
679. col. 1.

Baronius hujus *Damasi Pontificalis* autoritate confirmare nititur,
 Callistum Pontificem Eadem Beatæ Virgini trans Tiberim constru-
 dam curasse. At Tillemontius veritus, ne id sententiæ suæ de Maria
 Virgine Ephesi quiescente detrimento esset, cujus non levius momen-
 tum est, ibi fuisse Templum Deiparæ consecratum, quod unum per ea
 tempora ipsius nomen præferret; hoc pacto kalendarii hujus accipit
 testimonium. „ Res tanta minuta adeo autoritate, qualis est *Pontifica-*
lis Damasi autoritas, sulciri non debet „ Nec magis honorifice de eo lo-
 „ quitur Bailletus.

Quenam tandem erit. disparati hujus de iisdem Operibus judicii cau-
 sa? Num forte, quod Sanctus Hieronymus, cui Martyrologium vindic-
 cant, & *Damasus Pontificalis* autor a veritate non deficeant locis ab eradi-
 tis Criticis nostris recitatis, fucum vero nobis faciant aliis, ab iisdem non
 probatis? Ast quanto demumcunque in pretio Criticorum istorum accuratio-
 nem, & dignoscendi vim habeamus, non crediderim tamen fore, ut de
 his citra gravissimas rationes inter omnes conveniat.

§. III.

*De nonnullis Operibus Sanctis Ambrosio, Joanni Crisostomo,
Augustino, & Vcn. Bedæ injuria adjudicatis.*

Rem profecto videretur longius producere, quam par esset, Lectoremque dicendo fatigare, si quis aggredi vellet ad ea omnia colligenda loca, in quibus perdocti Critici nostri Opera Scriptoris Ecclesiasticis perperam tributa, atque ab ipsis aliena in suffragium vocant. Satis itaque nobis erit dubitationes quasdam proposuisse de nonnullis Tractatibus, quatuor aut quinque Patribus fallaciter adscriptis; unde facile sit cognoscere, utrum nec ne jure agant CL. isti Critici, qui perpetuo insurgunt adversus Scriptores, hujusmodi Volumina in medium adducentes.

Cum quidam Sanctorum Historici rati sint, se posse quinquagesima tertia ex Epistolis, quæ inter Ambrosianas censentur, uti ad Vitas edendas SS. Vitalis, Ursicini, Valerianæ, aliorumque; generalis responsi sui non obliviscuntur Tillemontius & Bailletus; ajuntque, supposititiam esse Epistolam hanc, quod eam Patres Benedictini in postrema Sancti Ambrosii Editione de sede sua detractam, ad Appendicem, res nothas completentem, detruxerint, & propterea nulla autoritate præstare, aut fide dignam esse. Baronius ex cujusdam Sermonis textu, S. Ambrosii nomen ferentis, nos certiores facit, Divi Pauli caput securi percussum lacte profanguine manasse. „Generatim notum est, respondet Tillemontius, inter Sermones Ambrosii vocabulo nuncupatos quamplures ipsi falso adscribi, satisque apparet ejus rationis esse istum, qui in veteribus Editionibus sexagesimum octavum obtinet, locum.

Æquo ne animo ferrent Viri isti Doctissimi, nos eadem ipsis reponeres, quoties Sermonem aliquem ejusdem Patris habitum, atque ab eorum secus ac duo paulo ante memorati abhorrentem usurpant? Existimavimus, hæc sunt vera Tillemontii verba, nobis satis esse debere, ad Historiam Gestorum SS. Nazarii & Celii ea, quæ nos docent Evodius, † & Sermo quidam Ambrosii nomine a nobis laudatus, atque in ejusdem Operibus insertus. Quamvis duo hæc monumenta tantæ non sint autoritatis, quantæ res postularet; haud tamen dixerim ea nullius omnino esse. A Monachis certe S. Benedicti, novissimis S. Ambrosii Editionibus collocatus est numero quinquagesimus quintus eorum, qui ad Patrem istum referri nullo modo possunt. Putavi itaque abs re non futurum, hoc Sermonem uti, eundemque Ambrosiano vocabulo insignire;

„ quæ

*Tillem. Tomo 2.
annot. 2. in S.
Gerv. & Prot.
pag. 540.
Baillet. 19. Junii,
& 28. Aprilis.*

Baron. ad annum 49.

*Tillem. annot.
10. in D. Paulinum
pag. 613.
col. 2.*

*Tillem. Tomo 2.
art. de SS. Nazario
& Celso
pag. 91. & pag.
149. col. 2.
Episcopus
Tapiensis sub
anno V. Sæculi
Florent. Baillet. 28. Julii
in Vita SS. Nazarii
& Celso.*

„ quoniam in ipsius Operibus reperitur, & nemo Auctorum est, cui illum ratione aliqua assignes. „

Verum enim vero si eruditis Criticis istis persuasum fuit, illorum Martyrum Vitas Operi manifeste spurio inniti posse; quare non licebit Baronio aliisque Sanctorum Historicis opiniones suas Epistola quinquagesima tertia, & Sermone sexagesimo octavo, etsi commentitiis, confirmare? Si que Sermo quinquagesimus quintus, quamvis non genuinus, momentum aliquod habet & auctoritatem; quare nullum habebunt Epistola quinquagesima tertia, & Sermo Sexagesimus octavus; cum tamen quicquid pro Sermone quinquagesimo quinto congerit Tillemontius, æque Epistolæ quinquagesimæ tertiæ, & Sermoni sexagesimo octavo accommodari possit? hæc nanque duo Opuscula in Appendice *novissima* S. Ambrosii Editionis reperiuntur, & nemo Auctorum est, cui illa ratione aliqua assignes. Immo hoc intercedit non leve discrimen inter Sermonem sexagesimum octavum, a Baronio memoratum, & quinquagesimum quintum a Sapientibus Criticis nostris adductum; quod postremus hic, Tillemontii ipsius confessione, quampluribus rebus minime probabilibus refertur, quæ de illius auctoritate nonnihil detrahunt, aliisque etiam per se ipsis parum credibilibus; contra vero sexagesimus octavus omnia similia veri contineat, quæque propugnari possunt.

Non satis tamen mirari queas, Cl. istos Criticos ab adulterinis Opusculis testimonium sumere iisdem locis, in quibus eorum fraudem aperiant. Testantur Tillemontius & Bailletus, Acta S. Sebastiani, a Bollandino nomine Ambrosii in publicum emissâ, mendose Patris hujus Operibus accenseri. Nihilominus Sancti hujus Historiæ ab Actis iisdem documenta ceperunt. Unanimes quoque recognoscunt, Sermones duos, qui S. Ambrosii nomenclaturam sortiti sunt, eam fraudulenter sibi arrogasse, & S. Benedicti Monachos illos Ambrosio denegare: hoc tamen non prohibuit, quominus ab illis excerpserint plura ad conficiendam S. Laurentii Historiam opportuna; quemadmodum ab alio Sermone, S. Fulgentio affecto, quem velut fucatum in Appendice extremæ Operum ejus Editionis apposuerunt.

Habemus etiam, Bailletum in Vita S. Dionysii Episcopi Mediolanensis petere præsidium veritatis a Sermone vitiose Ambrosii titulum gerente; dum cogitatum narrat, quo errorem sustulit Dionysius, in quem impulsus fuerat, ut Achanasii damnationi subscriberet: atque in Historia SS. Martyrum Aquilejensium Cantii &c. alio pariter S. Ambrosii fallaci Sermone ut qui in Appendice quadragesimus est; nonnullique Sancto Maximo Taurinensi tribuere solent.

Cum inciperet Baronius Sermonis S. Augustini 154. *de Tempore*,
con-

Tillem. *tom. 4.*
pag. 116. art. de
S. Sebast. & an-
not. 2 pag. 741.
ed. 2.
Baillet. *20. Ja-*
nuarii in Vita S.
Sebastiani.
Tillem. *tom. 4.*
pag. 38. art. de
S. Laurentio
Baillet. *10. Au-*
gusti in Tabula
Critica de S.
Laure.

Baillet. *23. Maii*
in Vita S. Dion-
ysii pag. 109.

Baillet. *27. Maii*
de M. M. Cant.
pag. 950.
Baron. *ad ann.*
14. 5. 516.

confirmandi gratia, Spiritum Sanctum e Caelo in Apostolos Dominico die delapsum fuisse, Tillemontius, ut vim auferat huic argumento, commune Criticis responsum reddit. „ Sermonem hunc Lovanienfes in dubium vocarunt, quique imposterum studiosius Augustini Opera mendicati sunt, cum ab Augustino distare longe arbitrantur. „

*Tillem. tom. 1.
annot. 8. in D.
Petrum pag.
136, col. 2.*

Sermones item *ad Fratres in Eremo* omnium consensu Augustinum auctorem non agnoscunt. Illorum tamen vicissim quintus Tillemontio argumenta suppeditavit ad ostendendum; Pervigilium S. Joannis ab Ethniciis quoque solempni ritu celebratum fuisse, & noctem illam consuevisse eos in conventibus suis transigere. Subjicit deinceps: „ Opinor equidem, hujus Sermonis autorem tanti esse, ut nobis fidem faciat, id moris aetate sua falsum omnino non fuisse. „ Ecce igitur suppositicia Opuscula aliquando alicujus, aliquando nullius auctoritatis, ut eruditus Criticis nostris libitum est.

*Tillem. annot.
4. in S. Joann.
Baptistam pag.
509, col. 1.*

Idem Bailletus & Tillemontius hauserunt plura ad Historiam SS. Perpetuae & Felicitatis attinentia a Sermone quodam D. Augustini, per Maurinos Monachos incerto. Tum in Historia S. Laurentii interferunt quaedam ab ejusdem Doctoris Sermonibus octogesimo septimo, & centesimo decimo sexto ad Appendicem rejectis, deprompta. Denique, tametsi extra controversiam suppositus sit, atque hujusmodi in Appendice agnitus a Benedictinis Sermo Augustini trecentesimo decimus septimus; hoc nihilo secius non impedit, quominus inde eruant non pauca pro Historia Martyrum a *Massa candida* nuncupatorum.

*Till. tom. 9.
pag. 136. Art.
de Perp. &
Felic.
Baillet. 7. Martii
in Vita SS.
Perpetuae & Fel.
in.*

*Tillem. tom. 4.
art. 38. de S.
Laurentio.
Tillem. tom. 4.
Art. 67. de S.
Cypriano pag.
275.
Baillet. 24. Augusti.*

Exstant VI. Operum S. Joannis Cryostomi Volumine Parisiis impresso anno 1636. septuaginta tres Sermones, Frontoni Ducis judicio in S. Patris illius germanos factus subrepti, quicum consentiant Savilius, alique Critici; immo Tillemontius crebro fatetur, Tomum hunc figmentum esse Opusculis a Cryostomo alienis compactum.

*Tillem. annot. 1.
in D. Pauli pag.
569, col. 1.*

Post apertam adeo Sermonum istorum fallaciae confessionem quid cogitem nescio, cum reputo Tillemontium eundem eos in censum suum multis constituendis factis transferre. Articulo nanque 36. de D. Petro tricesimum citat, ut planum faciat, Petrum clavis Cruci suffixum; Articulo item 1. de S. Paulo pag. 202., & 569., ut ostendat Apostolum hunc ad annum aetatis octavum & sexagesimum vixisse. „ Verum quidem est, addit, nos Homiliam hanc magnopere non pendere: eam tamen usurpamus, simul quia nihil reperire est, quod majoris momenti sit, atque item nihil, quod ei videatur esse contrarium. „ Quare de re mirari aliqua ex parte subit, Tillemontium Baronio hanc eandem tricesimam Orationem afferenti, quo evinceret ex obtruncato Pauli capite lac loco sanguinis fluxuisse, eundemque triginta quinque annorum

pag. 190.

*Sermon. annot. 9.
Item anno 36.*

Tillem. annot. 30. in D. Paul. pag. 611.
 spatio servitutum Jesu Christo servivisse, respondere, hanc S. Joannis; Crysofolomi Orationem ejus non esse, „ praterquamquod subjungit, id „ genus narrationum rem conclusæ nunquam definiunt, cum raro admo- „ dum accuratæ sint.

Item annot. 30. in D. Paul. pag. 371. col. 2.
 At enim unde quæso conjicit Tillemontius, intendisse Baronium ex hac Homilia conclusæ factæ hujusmodi definire? Potius quidem species est, cum æque ac Tillemontium, Homiliam istam magnopere non pendere: *usurpare tamen, simul quia nihil reperit, quod majoris momenti esset, atque item nihil, quod ei videretur esse contrarium.* Neque enim doctissimum hunc Cardinalem latebat Orationis hujus suppositio.

pag. 338.
 Tillemontius rursus Articulo de S. Andrea testem profert Homiliam vicessimam primam; articulo de Sancto Thoma quater tricesimam secundam; majoremque aliarum partem ubicunque decimum res flagitat. In Vita S. Theclæ aures præbet duobus Opusculis constanter falsis: quorum primum est fragmentum Panegyrici Sanctæ Theclæ; alterum Oratio 72. quæ ad S. Joannem *Jejunatorem* Patriarcham Constantinopolitanum pertinet Sæculi VI. excuntis Scriptorem: ambæ autem Homiliæ habentur Tomo primo Operum S. Joannis Chrysostomi.

Dupin, Alexander, Cuvier.
 Communis fere opinio Criticorum ætate nostra Tractatus de Locis Sanctis, qui tertio Bedæ Tomo assutus fuit, veritatem non recipit; cumque ex eo textum sumserit Baronius, ubi ait, tempore, quo Virgo enixa est, e rupe Speluncæ imminente, fontem mirum in modum erupisse; Tillemontio non arridet factum istud, atque subdit. „ Videtur id Baronius a Bedæ de Locis Sanctis mutuari, qui tamen hæc non profert: praterquamquod non pauca congerit eo in Opere aut minus probabilia, aut explore mendacia. „

Tillem. annot. 30. in Jesum Christum pag. 496. col. 1.
 A veritate sane non abhorret, maluisse sagacem Criticum istum asserere, Librum hunc aut minus probabilia, aut explore mendacia complecti, quam commentitium Opus sateri; neque enim id ignorabat, sed verebatur, ne id in damnum vergeret pluribus contextus sui locis, in quibus ejusdem Libri testimonio res narrat tam prodigiosas, quam quas in Baronio refellebat. Articulo siquidem 24. de Jesu Christo hujus de Locis Sanctis Libri autoritate argumentatur, extructo Sanctæ Helenæ iussu Templo *Ascensionis*, partem eam, qua Servator noster in cælum ascendit, sive secundum Bedam *interiorem domum* eamcrari & regi non potuisse. Hierosolymis hoc *Ascensionis* festum celebrabatur Octavo sæculo lucernis, tota illa nocte ardentibus in Ecclesia, ut, enarrante Beda, *ardere mons & supposita loca viderentur*, quin eodem die per annos singulos *Missæ peracta, validi flaminis procellam venire consuevisse, & omnes, qui in Ecclesia fuerint, terra prosternere.*

Alia

Alla complura inde etiam expromit Tillemontius; præcipue vero de Virginis Deiparæ Resurrectione. „ Dicitur potest, ista habet. Bedam adversus illam stetit; quamquam nosset, quod ejus sepulchrum Hierosolymis ostendebatur, atque ipsius corpus neque ibi, neque alibi locorum notorum quiescebat. „ Si persuasum non est Tillemontio, Opus istud subrepticium esse, licet per eum, imminuendi gratia hujus testimonii, nos adversus illum responsum suum retorquere: Certum est non parca eo in opere Bedam congerere, aut minus probabilia, aut explorate mendacia. Alias non ægre ferat, Baronium quoque Tractationis illius auctoritatem ad suos usus adjungere.

*Tillem. annot.
2. in S. Virg-
nem pag. 497.
col. 2.
Nota de locis
sanctis cap. 6.
pag. 565.*

Ceterum non inficiamur, posse quemque loco uno Scriptoris alicujus dictis adherere, alio vero ab eodem recedere, quando nimirum evidens est, illum errasse; idque licere etiam credimus in supposititiis operibus, in quibus bona mixta maluisse possunt: illud unum æquitatem habere negamus, immodicis laudibus opus afficere, quod nobis favet, aspernari autem, si noceat; aut insensio quodam Operum auctoritatem exterminandi studio, hinc universe erroribus plenum, fallacem, fabulosum, suppositum tandem Librum clamare; illine vero, si urgeat res, eundem in medium producere.

Percontamur ergo Criticos istos Sapientissimos, quodnam sit Ipsorum judicium, de *Constitutionum Apostolicarum*, & *Recognitionum* Libris, de *Abdia*, de *Martyrologio* S. Hieronymi, de *Damasi Pontificali*, de *Tractatu de Locis Sanctis*, de *Sermonibus*, de *Homiliis*, deque aliis hucusque memoratis Operibus adulterinis, aut falso Patribus iisdem, aliisque Veroribus tributis? Scire ab eis velim, utrum ipsorum sententia alicui vel levi monumenta ista esse possint argumento; an ne nullius ponderis aut frugis Historiis constituendis futura sint? Si ipsorum testimonium futile videtur, & nulla omnino fide dignum; quorsum eo utuntur Critici nostri; Critici inquam præstantes adeo, ut ubique jactare soleant, se nihil penitus recituros, quod e verum fontibus in Opera sua non derivaverint, & solidis monumentis non imitatur? Contra vero si existimant, Opuscula ista, apocrypha licet, alicui compendio fore, & probationem saltem exiguam suppeditare, siue quod ad antiquitatem eorum attinet, aut doctrinæ firmitatem, perspicaciam, exquisitum sensum, & accuratorem in iis deprehensam; siue quod ad Autores spectat, quibus aliqua veri similitudine referri possunt: cur accipiunt graviter, Scriptores alios ad ea nunquam confugere? cur succensent ceteris illa laudantibus, nulloque numero & auctoritate esse testantur?

ARTICULUS II.

*De Testimonio ab aliquibus Operibus depresso, quarum
Auctores latent in occulto.*

S. I.

De Menais Graecorum.

IN *Menais* Graecorum, * quæ Latinorum *Breviariis* proxime accedunt, fas est secernere Festorum celebritatem, habitum Sanctis honorem, & de Gestis illorum Historiam. Quod est cultus Sanctorum ea ratione, qua in Ecclesia Græca adhibitus fuit a primæva Festorum institutione & deinceps, non ambigunt Critici, id genus Operum testimonio locum dare: quod autem est Historiæ Sanctorum, & eventuum cognatione aliqua cum illorum Gestis junctorum, nullam putant Scriptores eruditribuendam esse *Menais* quidpiam narrantibus auctoritatem. Tillemontius & Bailletus super ea re sententiam suam enucleate aperuerunt.

Tillem. tom. 7.
Pref. pag. 211.

Non credimus, inquit prior, eundem gerendum esse morem Graecorum *Menais*, ... aut aliis Autoribus recens exortis, ætate scilicet, qua Historiæ veritas popularibus Traditionibus, & haud raro fomentum de industria compactis turbata erat: non credimus, inquam ullum gerendum esse talibus Historiis morem; non quod sinceri nihil in sese contineant: sed quod sincerum istud anceps semper & incertum erit, neque a simulatis rebus dispici poterit. Id ipsum alibi significat. „ *Menais* quidem peculiaries multas Historiæ Sancti Andreæ notitias persequuntur, quas tamen in penum nostrum transferre non ausi sumus, propter exiguum monumentorum illorum apud Historicos auctoritatem. „

Tillem. tom. 7.
annot. 2. in D.
Andream pag.
623. col. 2.

Baillet. Orat. de
Vit. Sanct. pag.
55.

Majoris non facit Historias hæc Bailletus. En quemadmodum loqua-

* *Menais* immensum sunt Opus, in duodecim *Menses*, totidemque volumina divisum; in quo Sancti omnes, quorum memoria ex *Mense* colitur, ad proprias dies revocari reconstant; singulorum Officium uno cum Rubricis minutarum Litteris expressis, Missis, Canonibus, Lectionibus aliisque recitandis sub-

nectitur. Vita & res gesta comprehendit, describit plerumque exhibentur; quædam quoque & imagines præfiguntur. Editum est vastum hoc *Menais* Opus Venetiis diversis annis. Cæve Hist. Litt. disert. 2. de Offic. Græc. in App. pag. 187. col. 1.

tur.

tur. „ *Menaea* & *Menologia* * ad depravatissimam normam redacta sunt ,
 „ quod attinet ad Vitas Sanctorum . Fabulae magis exsuccae nullo delectu
 „ & moderatione collocatae sunt , quo efficitur , ut illis fidendum non
 „ sit , quoties ea , quae referunt , alibi non reperiuntur . . . . . Legimus
 „ in illis nonnulla cum bonis moribus , & Religionis integritate
 „ & sanctitate pugnantia : nec non dubia verba & mendacia Sanctis Vi-
 „ ris afficta plusquam satis argumento sunt , in ipsis dominari latius
 „ Graecorum indolem , quam studium veritatis . „ Quo sine controversia
 factum est , ut palam ediceret Criticus hic , se non audere , factum Histo-
 riae Sanctorum ullum ex *Menais* & *Menologiis* traducere . Et vero enim
 cautum hoc Criticorum istorum de *Menais* consilium omnibus sane men-
 tis acceptum & ratum esse debet : constat siquidem tot in Opera ista er-
 rores irrepisse ; ut difficile sit , plane sibi de facti alicujus veritate persua-
 dere , quod ab his tantummodo pendeat .

Nihilo fecius *Menaea Graecorum* in manus sepiissime sumunt Critici no-
 stri , & multi operis non videtur esse eos cura illis conciliare . Tillemont-
 ius , his , quas modo audivimus , obtestationibus incassum reclamanti-
 bus , non dubitat contextura Operum suorum *Menaeorum* testimonii re-
 ferre . Bailletus , qui paullo ante in eos severitate tanta invexerat , plu-
 ra non modo de Festorum celebratione , & Sanctorum cultu ; verum de
 Factis Historicis etiam ex illis collegit : idque uterque facit nihil eorum
 praevientes , quae consueverunt in suspiciosis aut constanter adumbratis
 Operibus commemorandis providere . Nulla igitur adhibita cautione ,
Menaeorum dictis paret Tillemontius , cum tradit , Joannem cognomento
 Marcum , Discipulum & Consobrinum Barnabae , tantam Evangelici mu-
 neris defunctione apud Deum gratiam inivisse , ut una ipsius corporis
 umbra miram sanandi vim consecutus esset . Compertum item habemus ,
 Bailletum a Graecorum *Menologiis* , nullo alio interposito vade , Vitam S.
 Marini , senis nuncupati , & Martyris deduxisse .

Nos fugit pariter , aliando , quam e *Menais* , hausisse utroque cradi-
 tos Criticos istos . S. Mariae Magdalene Ephesi mortem & tumulum . Jac-
 bat illa sane , inquit , in *Ede* ipsius nomini consecrata supra unum ex
 montibus Ephesum cingentibus , cui vocabulum *Quileon* ; adduntque ,
 eam Graecos Apostolis aequalem nuncupare . A *Menais* didicerunt , Sancti
 Thimothaei sepulchrum prope illud S. Joannis supra montem , *Libatam*
 appellatum , situm esse : Gesla S. Gelasii , sive Gelasii ex Histrione Mar-

In *Admoniti*
 pag. XIV.
 Tillem. *Trouv.*
 2. *art. de S. Jean-*
ne Marie pag.
 1091

Baillet, *Tab. Crit.*
 8. *Aug.* pag.
 XVII.

Tillem. *art. de*
Santa Magdal.
Tom. 2. pag. 33.
 Baillet. 22. *Julis*
Vita S. Mariae
Magd. pag. 634.

Tillem. *ibidem.*
art. de S. Timoth.
 pag. 160.
 Baillet. 24. *Jan.*
 pag. 158.
 Tillem. *Tom. 2.*
art. de S. Ge-
lasii pag. 121.

* *Menologia* diversum plane Opus a *summarum exponuntur ; brevis saltem co-*
Menais , ut patet in quo ad instar *Marty-*
rologii Latinorum , *Acta* , vel *Passiones* *rum commemoratio habetur . Cave ubi*
Sanctorum quilibet cuiusvis mensis die *supra col. 2.*

Baill. 27. Ty-
brauri pag. 168.
Ruinart. 1880
Mart. pag. 279.
Tillem. Toms 4.
Adri. de SS. pag.
214.
Baill. 21. Aug.
Tab. Crit. de SS.

Tillem. Toms 5.
art. de S. Basilis-
ser pag. 374.

Tillem. 2000.
14. in S. Porphy-
ser pag. 494. col. 2.

Ibid. pag. 492.
col. 2.
Tillem. 2000.
181. in D. Pau-
lum pag. 615.
col. 1.
Baill. in firm.

tyris, aliaque id genus multa, quæ molestum esset hic coacervare. U-
num tantum subjeciam, Criticos istos, quamvis suppetant nobis Acta
Proconsularia S. S. Martyrum Claudii, Neonis, & Asterii, multa tamen
ex *Meneis* ad Historias istas spectantia, quæque in huiusmodi Actis
desiderantur, comparasse. „Etsi Græci in suis *Meneis* Historiam veru-
„stam adeo ingenuamque minime texant, atque nostra est; nihilominus
„eos non abjiciemus; ut lumen afferamus iis; quæ in Baronii Historia
„minus enucleata sunt. „Alibi profiteretur, se Historiæ S. Basilisci additu-
rum ea, quæ de S. S. Eutropio & Cleonice Martyribus scribunt Græ-
corum *Meneis*. Demum, ut finem faciam, articulo 28. de D. Petro pag.
170. maximi momenti factum quoddam *Meneorum* auctoritati committit.

Jam vero nactus *Meneorum* occasionem, & eorum, quæ de recentio-
ribus Græcis pronunciat Tillemontius in Procemii sui Textu superius al-
lato; quemadmodum etiam eorum, quæ sæpius cudit & recudit Bail-
letus; animadvertam, hos Autores Græcos in universum a Criticis no-
stris pro singularibus fabularum amatoribus, minus accuratis, & judi-
cii ac intelligentiæ expertibus haberi. Tillemontius singillatim de S. Joan-
ne Damasceno sermonem instituens: „ejus, inquit, ad quasunque
adoptandas Historias facilitas, ipsius auctoritatem non mediocriter mi-
nuat. Paulo ante dixerat, „Euthimium, & Andream Cretensem Auto-
„res non esse suadendis Historiis accommodatos. „Missâ faciemus Nice-
phori, & Synopsis Dorothæi testimonia, veluti minoris momenti, qui-
buscunque tandem ponderibus examinentur . . . . . Quod interest
„Evagrii, & nuperorum Græcorum, nimium fabularum studiosi sunt,
„& plus satis avidè pios populorum rirus arripiunt: solidi sint necne. „
Nihil magis propitius est Græcis istis Bailletus. Speciem veritatis habet,
Tillemontium & Bailletum, acumine ingenii & eruditione tanta Viros,
diligentissime germana a mendacibus secrevisse in Auroribus istis, toties
in textum & annotationes prioris, atque in sanctorum Vitas alterius
translatis, ut per se se, nulloque insuper adjecto testimonio, res Hi-
storicas roborarent. Verum quoniam verendum est, ne quilibet docili-
tate tanta ad credendum non inducatur, ipsis prospere admodum hanc
discretionem cessasse; nonne ipsorum fuisset, eas nobis regulas aperire,
quarum ducta huiusmodi negotium transgererint? Sic regulas porro
istas, earumque usum dijudicare potuissimus; perspectumque habere,
Criticos illos non sine causa Historica aliquando facta talibus Operibus
munivisse, quæ neque ipsi summa cum dignitate excipienda censue-
rant.

§. I I.

De Chronico Alexandrino, & Prædestinato P. Sirmondi.

Chronicon Paschale, five Alexandrinum * nulla auctoritate floret; si fides est Tillemontio & Baillet. Prior ad Lamyum scribens fu- per ejus Tractatu de veteri Judæorum Paschate. „Do ultro tibi; at- que concedo, inquit, Chronicon Alexandrinum, idemque cum Philoppono de vetustate contendere; non tamen judico magnum tibi aliquid concedere: injuriam siquidem in te inferrem, si crederem, te veile ridiculas, ut Ducangii verbis utar, res in eo contentas propugnare „ . . . . Annotatione vero in Nazaræos addit: „ Quod attinet ad Chronicon Alexandrinum, testimonium non est, cui acquiescere quis possit. . . . Annotatione item prima in Nicolaitas, nullum factum, scribit, ratum haberi posse Chronologiæ hujus testimonio, atque alibi eam supinis erroribus constare totam „. Nihilo majori cum dignitate de ea loquitur Bailletus. „ Chronicon Paschale, alias Alexandrinum, Rhaphodia Chronologia est ** multorum diversa ingenii facultate Scriptorum. „

Nihilominus, quantumvis contemnendum, vitiisque infectum sit hujusmodi Chronicon, non prætermiserunt tamen ambo isti Critici ab eodem adjumenta multa comparare. Tillemontius tum cum ipsius sententiis respondet Chronicon istud, non contentus plane fassum fuisse, in eo quamplura non abicienda comprehendere, illud, addito elogio, citat annot. 19. in S. Joannem Baptistam. „ Auctoritas, inquit, Chronici

* Opus hoc, quod *Fastus Siculus*, five *Chronicon Alexandrinum* nuncupant, complectitur mundi tempora per omne ævum usque ad annum Christi 628. Alexandrinum ideo dictum, quod in Frontispicio MSS. Codicis Petrus Alexandrinus, nota apposita, illud commendarat. Chronicon istud in vetusta quadam Siciliæ Bibliotheca primus reperit Hieronymus Surita, & huc illucque sæpius traductum a Casaubono demum trecentis prope aureis emptum est. Sæpe editum Opus est, maximo tamen in pretio habetur Editio Græco-Latina Radefi Jesuitæ Monachii 1615. 4.º Aliam dein de adornavit Ducangius typis Lupatensibus in folio. Nonnulli id tri-

bunt Georgio Pisidio Diacono, Tabularii custode, & Referendario Ecclesiæ Constantinopolitanæ, qui anno circiter 640. claruit. Alii vero ascribunt Georgio Alexandrino, qui Crisostomi vitam scripsit. Cave Hist. Litt. pag. 381. col. 1.

** Doctor Cavius hanc de Chronologia ista censuram edidit. *Autor certe non est contemnendus; qui non modo consilium Consulatum seriem exhibet; sed & plures molitoris purpurea paxillis operi suo intexuit: veneranda antiquitatis monumenta, quæ frustra alibi reperiantur.* Cavius Hist. Litt. pag. 381. col. 1. Id plane ab sententia Bailleti discrepat toto cæcio,

Tillem. Tom. 2.
pag. 120. col. 1.

Hist. pag. 119. col. 1.
Edit. 2.

Hidem pag. 125.
col. 1.

Baill. Tab. Crit.
15. Julii de 720.
Discep. Item 19.
Julii in 720. Discep. Vita.

Annot. 15. in S.
Joannem Evang.
pag. 490. col. 1.

Hidem pag. 129.
& alibi.

Alexandrini animadversione digna est: „ S. Marci Evangelistæ Vitam auget non paucis ab eodem Chronico petitis, pariterque S. Pulcheriæ Virginis Imperatricis Historiam. Quod vero mirum unicuique videbitur; universam S. Domitii Solitarii & Martyris in Syria Vitam exscripsit Bailletus ex Opere, quod *Rhapsodiam Chronologicam* appellat: porro mos hic Historiarum ejus de Gestis Sanctorum in existimationis discrimen adducet, cum tot corruptissimis ejus judicio monumentis illam coagmentaverit.

Fertur, Autorem, cujus Editionem curavit Sirmondus anno 1643. nomine *Prædestinati*, * ad medium sæculum quintum vixisse; qui tamen a Criticis flocci fit. Dupinus de trium primorum Sæculorum Conciliis differens, postquam monuit, Autorem a Sirmondo *Prædestinati* vocabulo emissum nonnullorum Conciliorum adversus præfatos Hæreticos meminisse, subjungit: „ Verum recens Autor est, atque Indignus..... cui credamus.„ Tillemontius quoque talem censet, ut nihil ad illum deferendum sit; atque ita sentit articulo de Hæresiarca Menandro: „ satis erit, inquit, si, dixisse semel, nullo nomine Opus esse, cum ignotum habeamus, „ aquo, & quando lucubratum sit, erratisque multis & imperitia summa notetur. „ Tum etiam alibi: „ Pingues lapsus, in quos incidit „ de rebus, quas cognoscere facile est, nos movent, ut ipsi fidem ad „ jungere non audeamus, si pro re aliqua solus spondeat. „ Tum denique. „ Is non est Autor hic, ut soli quidpiam narranti credamus; „ atque in Indice prioris Tomi verbo *Prædestinatus* legitur: *Prædestinatus Opus nullius auctoritatis*; in Indice vero alterius Voluminis: *Prædestinatus P. Sirmondi, ineptus Autor ad faciendam fidem*. Eundem pariter Bailletus vulgari fama Scriptorem pronunciat. Animus non est Criticorum istorum judicio Sirmondi judicium opponere, qui tam videtur *Prædesti-*

* Sirmondus Operi huic simplici quadam notione *Prædestinati* nomen imposuit veluti per *Antiphrasim*; propterea quod Autor iste *Prædestinatus* Hæreticis sui sæculi annumeret, neque alio hanc Hæresum Collectionem fecisse, aut citius Augustinum descripsisse videatur, nisi ut hoc adderet. Baill. in Jud. Sap. Tomo 1. p. 2. c. 13. pag. 321. Nonnulli id Operis Primasii attribuant Episcopo Adrumentino V. Synodi tempore, auctoritate ducti cujusdam Collectionis hujus MSS. in Germania a Patribus Mabillonio & Germao reperti. Hollænius quoque Roma ad Sirmo: dum Epistolam dedit,

in qua illum facit certiores, quod in Bibliotheca Barberina existeret Operis hujus MSS. Primasii nomen præferens. Quamvis hoc litem dirimere videatur, Dupinus tamen perscrute negat id esse posse, si paullisper attendatur, quod de Primasii Libro testatum reliquit Ildorus, cujus argumentum longissime abest ab argumento *Prædestinati*; præterquamquod *Prædestinatus* Autor Hæresis Eucychianæ ortum antecessit, Primasius autem centum annorum intervallo sublecutus est. Dup. Biblioth. Tomo 4. p. 189. Idem Bibl. 17. Sæculo p. 2. pag. 196. Cave Hist. Littæ. ad an. 550. pag. 340. col. 1.

Baill. 10. Septembris.

5. Juleff. ab. Crit. arm. in Vita SS. pag. 161.

Dupin. tome 2. pag. 161 col. 2.

Tillem. tome 2. pag. 41.

Idem pag. 124.

Baill. XY. Junii in Vita S. Bernardi.

natum, pendere, quam isti despiciunt: erat enim cur Sirmondus, Operis, quod in amplissimam Litterarum lucem emittebat, dignitati confunderet; atque est cur Critici super hac re ipsius opinioni nihil concedant. Animadversum tamen velim, non apparere, quosnam alios ad multas Historias hujus Autoris præsidio munitas Tillemontius sponsores adhibeat. Sufficiant exempla duo. Primum præbet nobis Articulus tricesimus quintus de S. Petro his verbis. „ Narrat *Prædestinatus*, anno cir-
 „ citer trecentesimo nonagesimo secundo, quendam e Tertullianistarum Tillem. tom. 2. pag. 188.
 „ secta Presbyterum in possessionem loci ejus irruisse, in quo prope
 „ Romam cumulatæ erant S.S. Fratrum Martyrum Processi & Marti-
 „ niani corpora, & quo eos colendi gratia Fideles confluebant; quod
 „ nimirum Phryges illos fuisse diceret, & propterea eadem, ac Tertul-
 „ lianus, religione. Quam citissime ejectus inde fuit Hæreticus, & lo-
 „ cus Catholicis restitutus. „ Eandem Historiam recitat Bailletus in Vi-
 „ ta S.S. Processi & Martiniani, nullo omnino alio, quam *Prædestinati* Baillet. 2. Juv. pag. 57.
 Sirmondiani testimonio.

Alterum suppetit ex articulo Marcossensium, & Areonticorum. „ Nonnulli putant (in ora vero Libri *Prædestinatum* notat) Arconticos Tillem. tom. 2. pag. 323.
 „ initia posuisse in Insula Cretensi, ubi confutati atque damnati sunt
 „ a Dioscoro, sive Diodoro Gortyniaco Episcopo Insulæ toxius Metropo-
 „ lita; quem, sermo est, Secundinos quoque Valentinianorum germina
 „ anathemate confixisse, revocatis in Ecclesiæ sinum iis, qui veritati,
 „ quam prædicabat, se dederant, ceteris autem ab Ecclesiæ complexu
 „ in perpetuum abstractis.

Ecce duo facta, de quibus nulla sponso, ut videtur, sit, nisi *Prædestinati* fide; neque sive in Textu, sive in ora Libri, sive in adnotationibus particulam reperimus, qua in dubium illa verti possint. Pluribus Tillem. tom. 2. art. de Marc. pag. 319.
 aliis Textus sui locis, in quo nihil nisi amplectendum se collocasse gloriatur, idem Opus usurpat Cl. hic Criticus, alibi tamen ipsius memoriam mali & nullius autoritatis scriptoris titulis excipit; cujus hæret vestigiis Bailletus. Porro hæc Judiciorum discrepantia majus negotium facessere potest: Cum laude nanque Autorem nominare nobiscum sentientem, eundem vero dissentientem aut alio nomine in contemptum adducere, ad accuratæ Critices Regulas nullo modo dirigitur.

§. III.

De cautione, qua adhibita, putant eruditi Critici nostri integrum esse sibi monumentis uti suspiciosi, aut veteribus Scriptoribus perperam apposis.

*Till. Baill. Arm.
de Vie. Santho-
rum.*

QUantumlibet summis & splendidissimis promissis in se recipiant Critici nostri fore, ut nihil Operibus suis admisceant, quod ex iis depromptum non sit, quæ supersunt nobis in Scriptorum Ecclesiasticorum, atque in Historicorum Operibus certa & indubitata; nihilô secius cum incorrupti isti fontes tot perennibus aquis non disfluant, quot singulis factis, atque universis Historiæ capitibus alluendis sufficerent, Scriptorum plurimi, ne exceptis quidem sapientibus Criticis, de quibus disputatio est, necessitate cogente carnosos rivulos, ut inde non pauca haurirent, quam sæpiissime confectati sunt, videlicet ad suspiciosos, undique maculis aspersos, interpolatos, sive suppositos Auctores confugerunt.

Id tamen discriminis interesse cognoscimus inter vulgares Scriptores, atque hosce præstantes Criticos; quod nimirum illi, absque eo quod falsa hæc, aut incerta Opuscula expenderent; ipsorum falsitatem perspectam haberent, aut attingerent suspicione, & Lectorem exiguae monumentorum istorum fidei præmunirent, ea omnia fidenter afferunt, cum in ipsorum fronte magnum aliquod nomen legunt: contra vero isti id genus Operum nunquam ferme in medium adducunt, quin moderationem aliquam & antidotum adhibeant, quibus planum legenti fiat, ea dubia esse, aut supposititia, adeoque non magnopere pendenda.

Additis hisce provisionibus, habent Cl. Critici nostri persuasum, fas esse sibi, libros suos monumentis controversis, mendacibus, adulterinis, erroribus, & fabulis quandoque oppletis referre. Putant enim se Literaræ Reipublicæ secisse satis, ubi hæc remedia compararunt: *Libri Disputationum Inter Sanctum Petrum & Appionem, Recognitionum & Constitutionum Apostolicarum, qui S. Clementis Papæ nomen immerito præferunt; Tractatus de divinis nominibus, & de Cælesti & Ecclesiastica Hierarchia, mendose D. Dionysio Areopagita tributi; Autor Synopsis Scripturæ Sanctæ Athanasio adjudicata; Epistola ad Zenam & Serenum, quas voluit Justinum dedisse; Scriptum de Cibis Judaicis, quod nomine venditur Tertulliani; Revelatio Capitis S. Joannis Baptiste, qua creditur iniuria a S. Cypriano descripta; Homilia de S. S. Petro & Paulo, de S. Joanne Evangelista, de S. Thoma, qua inter afficta S. Joanni Crisostomo Opuscula sedem ha-*

habent; Sermones ad Fratres de Eremito, qui in Augustini exstant Appendice, &c.

Habes emendationes & formulas, quibus utantur amplissimi Critici nostri, ut de allatis dubiis aut fallacibus opusculis exprobrationem propulsent. Tillemontius, Bailletus, & Natalis Alexander, quo se accuratos atque integerrimos homines significarent, Criticam ex his legem sanxerunt; rati ipsorum fuisse, Lectorem monitum facere, ne deciperetur, quoties in loca ab his excerpta libris incideret. „ Forte studiosissimis, inquit Tillemontius, veritatis amatoribus placuisset, ne quicquam, nisi ab exploratissimis monumentis acceptum, in hunc censum veniret. Nihilominus non dissimulem, me his tantummodo finibus haud contineri, aliisque aliquando locum dare, licet non firmæ omnino certæque autoritatis. Pias tamen res, Sanctisque dignas complectuntur, quoddam antiquitatis specimen redolentes, ut arbitrari possimus, fuidamenta saltem eorum ab Autographis mansisse. Ceterum hæc curavimus ab illis scernere; & sive in Orationis contextu, sive in adnotationibus judicium de illis ferendum indicare; ne dum Fidelium pietatem fovere satagimus, eos in fraudem impelleremus. „

*Tillem. tom. V.
Epi. pag. 118.*

Date mihi, quæso, faciles veniam hanc, ut obiter cogitatum quoddam aperiam super eo, quod profitetur Tillemontius, se monumentis aliquando locum dare, *licet non firmæ omnino certæque autoritatis*. Significat ne verbis istis, monumenta hæc omnimodis corrupta non esse, mediumque veluti tenere locum inter monumenta certæ veritatis, atque alia certæ falsitatis? Verum quæcumque demum subjeceris verbis illis sententiam, nemo sane inficias ibit, eum crebro contextui & adnotationibus suis opera interjecisse, de quorum fraude dubitat nemo, fabulis immo fallacisque redundantia, nullaque autoritate & fide dignat ut innumeris exemplis ostendere nobis promptissimum esset; sed uno duntaxat hoc loci contenti erimus. Profecto si hujusmodi monumenta sunt Tillemontio *non omnino firmæ certæque autoritatis*; ipse fidem suam publice datam præstitit cumulate.

Idem quoque a Bailletto præcautum atque provisum est de minoris autoritatis monumentis, quibus nititur aliquando. „ Non laboro, inquit, in asserenda Historiarum vanitate, nisi si perspicuum omnino non sit, aut ex iis vitium aliquod consequi possit. Si in aliis Sanctorum Historiis habitis pro gentinis, quid occurrat affectum nota suspicio, illud uti anceps exhibeo, quoties commodius visum non est illud suppressimere . . . quod vero ad ea spectat, quæ novis ponderibus examinata, quibus abstinere neque potui, neque ausus sum, mendaciz apparuerunt, mecum ipse conficui, de his nunquam, nisi dubitanter, sermonem inducere. „

*Ess. in admom.
pag. 171.*

Alexander quoque reputans, quod redargui non semel posset de his certis immo supposititiis etiam Scrip̃eis ad res probandas assumtis, operæ pretium duxit super hoc ab ipsa Præfatione Lectorem anteverrere. Patetur itaque ultro, se interdum notæ falsitatis monumenta producere: *Quoniam*, ait, *interdum Opera sub Autorum laudo nominibus, quibus a Viris plerisque eruditis tribuuntur; licet eorum genuina non esse propugno possea, cum criticum de illis examen instituo.* Addere item potuisset doctus hic Dominiæ filius, ipsum non semel in testes vocare Scriptores, quorum Opera ipsis manifesto assuta sunt, quæque non a Viris plerisque eruditis modo, sed ab omnibus univēse exploduntur, quemadmodum exemplis conficere suscipimus.

Post apertam adeo Sapientum Criticorum nostrorum confessionem non equidem existimo, eos jure adversum nos insurgere posse, & nobiscum expostulare, perinde ac ipsis imponeremus, cum eos dieimus Scriptori- bus autoritatis expertibus testimonium dare: neque enim de hoc in præ- sens laboramus, sed de quodam scrupulo super antidotis, quæ adhibent Critici nostri, ambiguum aliquod seu adulterinum opus allaturi. Contendunt ne, cautiones illas alicujus momenti accessionem facere testimonio, quod ex hujusmodi Operibus capiunt; aut hæc majorem aliquam mereri fidem, quod in eorum manus inciderint? Ab æquissimis, ut revera sunt, hominibus alienum puto id sibi arrogare. Nihil itaque, inquit, consilii habent nisi ut hæc providentes; Lectores aucupari, & circumvenire devitent; cum certarum & evidentium probationum vitio, iis uti coguntur, quæ demumcumque factis dilucidandis præsto sunt. Non repugnet interim autem hoc ambiguum aut mendacium operum testimonium vim ingerit, augeat & eumulat argumenta, & Lector vetusti Autoris, ejus nomen præfert, fama hallucinatur. Nonnulla exempla subji- ciamus.

Hist. Eccl. tom. 2. fasc. 2. cap. 9. art. 3. pag. 65.

Probaturus Alexander, Patres sustinuisse assensionem suam de excitato e mortuis Deiparæ corpore, & Ecclesiam super hac re caute & pedetentim se gessisse, primum haurit momentum ex D. Epiphanio Hæresi 78., quæ revera germanus est Patris hujus fœtus, ac Alexandri propositum non evincit: visum enim Epiphanio est, Deiparæ Virginis obitum in suspenso relinquere propter silentium Scripturarum. „ Nemo non videt, ait Tillemontius, quam levis sit Sancti hujus ratio; & propterea nobis latet, qui ad eam animum converterit. „ Altero loco recitat Sermonem de Assumptione B. Virginis adscriptum fraudulentè Hieronymo, licet, eodem Alexandro judice, Hieronymi non sit; eumque Sapientes uno ore rejiciant. Tertium argumentum sumit ex S. Ildephonso Archiepiscopo Toletano: verum præterquamquod sunt qui putent, locum hunc

adnot. 26. in S. Virg. pag. 500 col. 2.

hunc ab Epistola S. Hieronymi ad Paulam & Eustochium, de Assumptione Mariæ Virg. huc traductum fuisse, (quæ sane post Concilium Chalcedonenſe exarata est ;) sextus sermo, in quo hæc verba ab Alexandro laudata reperias, itemque alii quinque S. Ildephonsi titulo inscripti, Patri huic suppositi sunt, & cuidam Ausberto Abbati Fontanellensi attribuendi : qua etiam fortasse de causâ censoriam virgam in Archiepiscopi hujus Opera expediens perdoctus hic Prædicatorum alumnus, Sermonum istorum ne verbum quidem facere est ausus.

Tillem. ann. 8.
14. in Mar. Virg.
pag. 192. col. 1.
Dupin.
Cavus.

Locus quidam ex Tractatu *de locis Sanctis* decerptus, qui Bedæ nomine circumfertur, quarto est argumento : at superius compertam habuimus Libelli hujus fallaciam, quod convenit etiam per Natalem Alexandrum, ut hoc eodem loco constat. Quinto Ufuardi, Sexto Adonis, septimo Notkeri verbis id ratum facit. Sed nemo ignorat Ufuardum, quæcunque tradit, a mendosa S. Hieronymi Epistola mutuasce, quod confirmat Baronius ad annum 48. Ado autem Alexandri ipsius judicio *Ufuardi verba exscripsit*. * Postremo Notkeri Martyrologium Epitome censendum est Adoniani, quæque de Virginis Resurrectione Litteris consignavit, pluris non sunt, quam quæ consignarunt Ufuardus & Ado, qui eundem fontem contaminatam adjerunt, spuriam nimirum Hieronymi ad Paulam & Eustochium Epistolam. Atque his omnibus efficere autumat strenuus hic Dominici assecla, eos quos *Sanctos Patres, & auctores antiquos in Ecclesia spectatissimos* nuncupat, de revocato ad vitam Virginis corpore dubitasse.

Dupin.
Alexand.
Cavus.

Eandem quæstionem in manibus habens Tillemontius, nonnullos quodque ex his adhibet Scriptores : scilicet Autorem Tractationis *de Locis Sanctis* Bedam existimatum vulgo ; S. Ildephonsum ; atque Ufuardi, & Adonis Martyrologia. Non absimiliter Launojus instituens firma & continentem Traditionem palam facere, S. Crescentem Pauli discipulum nunquam in Gallias se contulisse, collocat in fronte hujus Traditionis testimonium a septimo Constitutionum Apostolicarum Libro petiitum, ac locum Synopsi Dorothei, quorum simulatio ipsi Launojo perspecta erat. Neque tandem adduci possum, ut credam, multorum Operum, uti Præfationis S. Petro Alexandrino tributa, aliorumque circumſcriptionem ignorasse Lamium, quæ pro sua de postremo Paschate sententia pugnare docet.

Laun. Dissert. de
Sulp. Ser. 3. 16.
pag. 77.

Cum Critici hujusmodi supposititiis Operibus res Historicas identidem fulciant ; anne persuasum habere possunt, bonas & constantes esse probationes istas, atque in meliorem naturam evasisse, ex quo eas ipsi, utem-

* Opinio est aliquorum, Adonem | sit, Ufuardus Adonem in compendium
ante Ufuardum scripsisse : quod si ita | redegit.

do, veluti consecrarunt; has illis sanationes compararunt; Lectorémque admonuerunt, quod tamen semper nequaquam præstant, multum eas non habere gravitatis, & fucatas omnino esse? Quemadmodum non fit simile vero, eos id animo versasse; propterea necessum erat, ut ex tribus hisce consiliis unum caperent; sive delendi a Commentariis suis monumenta ab istis scriptis deducta; aut æqui & boni faciendi, cum ab aliis Autoribus usurpantur; aut demum regulas aliquas condendi, quibus dispiceremus, quandonam liberum esset, ad ea se conferre, quando vero non; & quanto in pretio habenda forent. Ego vero non facile crediderim, eos primum suscepturos: plurima nanque ex eorum Operibus amovere oporteret, & plus satis in illis emergeret lacunarum. Quare cum tertium non inierint, illud consequens videtur esse, ut moleste non ferant, alios quoque Scriptores æquo, atque ipsos, jure agere super hac re. Quid ni autem agerent, si eadem, quæ ipsi præcavent, præcaverent?

Atqui eruditi Critici nostri sibi potestatem faciunt falsa & supposita monumenta adhibendi, dummodo tritas illas animi provisiones non prætermittant; & muneris sui partes explevisse arbitrantur, quoties alias hæc correctionis particulas adjungant; *Nihil melioris nota suppetit in idem argumentum; hæc monumenta non incommode tueri possunt; præclaram sui speciem exhibent, peculiare quasdam præferunt notitias, alibi frustra investigandas; visum non est, ea penitus abjicere, &c.* Cum tamen deprehendunt, eadem sibi Criticos alios facultatem vendicare, conclamant illico, ea nullius veritatis, nullius ponderis, aut fidei monumenta esse. Non possum, quin exemplum subijciam; cujus tamen rei satis multa congerere liberum esset.

Intexit Florentinius Martyrologio suo Historiam certaminis S.S. Petri & Pauli cum Simone Mago; non secus ac interitum cum Simonis, tum Apostolorum. Adscripca est hujusmodi Historia Marcello cuidam S. Petri discipulo, & eorum, quæ narrat, testimonio præfenti. Cum Florentinius super hac Historia anceps hæere videatur, ejus judicium ad alios desert, contentus plane se dixisse, eam, ut videtur sibi, vera multa complecti; & firmum ac constans habere, repudiandam omnino non esse. At nulla, inquit Tillemontius, media via est: Vir, qui se Petri discipulum jactat, nihilque se referre testatur, quod oculis non usurpaverit; aut testis est omni exceptione major, aut falsarius, calumniator, omni prorsus fide indignus. Quamobrem non audens cum propaginare Florentinius, oppugnat absolute. Quicumque amant argumenta singillatim percipere, quibus illam explodant, ad eam legendam se conferant. Meo quidem judicio in numero collocanda est Scriptorum S. Lini, & Recognitionum, in quibus si quid inest veri, dis-

spici

Tillem. tom 1.
annot. 49, in S.
Petrum pag. 561.
e 20.

„ spici nequit ab eo, quod non item; ita ut operam per me ludat,
 „ quicumque illis legendis atque excutiendis distinctur. „

S. Timothei Vitam ex Actis a Bollando vulgatis concinnavit Tillemontius: eum autem probe nosset, non pauca in iis reperiri impedimenta, quæ Historiæ huic fucum facerent, in hæc verba loquitur: „

„ Tametsi inconcussam Acta ista non afferant auctoritatem; abs re pu-

„ tavi, ipsis fidem penitus derogare; quod inepta non sint pluribus

„ S. S. Joannis, & Timothei gestorum capitibus elucidandis, super quæ

„ meliora desunt nobis monumenta. Magnifici, quibus Ephesinam Ec-

„ clesiam ornat, tituli indicio sunt, hunc Ecclesiasticum ejusdem Urbis

„ Virum fuisse, adeoque Traditionis Ecclesiæ suæ quinto aut sexto sæ-

„ culo testem . . . . . Nunquid non integrum esset eadem adversus

Tillemontium uti responsione; qua ille adversus Florentinum usus est?

At nulla prorsus media via est. Qui se Episcopum iactat, atque testatur,

se nihil, nisi quod ab iis, qui Timotheum allocuti sunt, acceperit, di-

cturum; aut testis est omni i exceptione maior, aut falsarius & calumniator

nulla fide dignus. Quapropter dum Opus hoc propugnare aperte non audeat

Tillemontius, illud oppugnat manifesto. Quicumque amant argumenta sin-

gillatim percipere, quibus illud explodant, ad idem legendum se conferant;

atque in eo menda plurima deprehendent. Narrat Tillemontius, Acto-

rum istorum Scriptorem Ecclesiasticum fuisse Ephesinæ Ecclesiæ Virum

quinto aut sexto sæculo natum. Nihilominus sibi Polycratis nomen im-

ponit; † atque Acta huiusmodi omnibus Presbyteris sive Episcopis Asiæ

& Ponti mittit Collegis suis; palamque facit, se quiquid de Sancto Ti-

motheo litteris tradit, ab iis, qui cum illo conversati fuerant, didicisse.

Ita habent Acta: *Martyrium Timothei, discipuli quidem S. Pauli Aposto-*

li, primi autem Patriarchæ constituti, Ephesiorum Metropolis Asia &

Thrigia, Pamphili, Ponti, & Galatiæ; atque omnibus in Catholica fide

degentibus compresbyteris, ego omnium vestrum minimus Polycrates, sicut i-

psi, qui viderunt, & nobis tradiderunt, & nos statim secuti suscep-

imus &c.

Audistis, quæ satis Tillemontio visæ sint emendationes, sive antidota,

ut excogitati hujus Polycratis Actis uteretur. Tamen cum Florentinius

falsi Marcelli fide Simonis Magi & Sancti Petri concertationes exequitur,

eadem quamvis provideat, & parer remedia, ac sapiens iste Criticus, in-

ficiabuntur, eum illo in testimonio idem compendium facere posse, quod

in supposititiis Polycratis Actis fecit Tillemontius.

Tom. 3. annot. 5.
 de S. Tim. pag.
 385. d. 3.

† Exiit VL
 thoris Papæ
 tempore qui-
 dam Polycrates
 Episcopus E-
 phesinus, al-
 tero sæculo ad
 occasum ven-
 gente.
 Apud Bell. tom.
 2. Jan. ad diem
 24. pag. 566. col.
 2.

ARTICULUS III.

*De Testimonio a Libris apocryphis, dubiis, sive suspiciosis,
comparato, ex quibus videntur Patres in Opera
sua nonnullas Historicas narrationes
derivasse.*

Multiplices, quas adhibent eruditi Critici ad Scriptorum Ecclesiasticorum autoritatem infirmendam viæ, non eo desinuntur numero, quem adhuc complexi sumus: supersunt enim nonnullæ aliæ, ad quas animadversiones nostras convertamus; quæ licet omnibus Ecclesiæ Patribus communes revera sint, usum tamen præcipuum habere solent in quinque aut sex duntaxat, quorum aliquibus Tractationibus ægre admodum fidem deferunt, causando, eos, quæ proferunt, facta ex Apocryphis hausisse Libris, dubitantesque, ne a contaminatis fontibus manaverint, aut ab incertæ & ancipitis veritatis monumentis, aut a mendacibus & vulgaribus Traditionibus descenderint. Reliquum itaque nobis est, dubitationes aliquas super hæc quoque subicere; cum intersit disquirere, num hæc conjecturæ ratio integerrimæ & accuratæ Criticæ queat accommodari.

§. I.

Utrum S. S. Clementis Alexandrini, Gregorii Nysseni, Epiphani, Gregorii Turonensis, Joannis Damasceni, aliorumque testimonio minori in pretio de quibusdam argumentis habendo iustam causam prætexant, qui dicunt, eos, quæ tradunt, ab Apocryphis accepisse.

Multi sane operis nequaquam est, Criticorum nostrorum consilium tenere, cum Patrum istorum super nonnullis de Jesu Christi, ejusque Virginis Matris capitibus testimonium in suspensionem adducere student, si modo ea reputemus, quæ ab exordio Orationis suæ de Gestis Sanctorum scribit Baillerus. Attende qui loquatur. „Sunt ineer „Veteres Patres ii, quibus e falsis Evangeliiis non pauca Servatoris nostri facta depromere placuit, uti S. Clemens Alexandrinus alique; Non defuerunt deinceps S. S. Gregorius Nyssenus, & Epiphanius, qui adule-

„ri-

*Orat. in
Sess. p. 3.*

Vir.

„ rintis Genealogiis imbui non dubitaverint super iis, quæ de Mariæ Vir-
 „ ginis genere atque infantia posteris commendarunt, & in sequentibus
 „ sæculis exorti sunt Gregorii Turonensis, & Joannis Damasceni similes,
 „ quibus commentitia de Virginis Transitu Historia adjuncta mortisejus,
 „ quæ nobis obtruserunt, suppeditavit. „

Nihilo majori cum observantia eorum meminit Tillemontius. „ Cle-
 „ mens Alexandrinus, inquit, plura a Libris Apocryphis minusque tutis
 „ desumit. „ Atque ad multas in Deiparam Virginem adnotationes con-
 „ tendit suadere nobis, Gregorium Nyssenum, & Epiphanium a confictis
 „ & Apocryphis Judæorum, Hæreticorum videlicet Nazaræorum, Histo-
 „ riis ea, quæ de Virginis parentibus, ortu, aliisque Vitæ ipsius circum-
 „ stantiis memorant, decerpisse: demum persuasum habet, Gregorium
 „ Turonensem a falso Melitone, sive ab Apocrypho de *Transitu Virginis* scrip-
 „ to ejus Resurrectionis historiam didicisse; & tempus, quo claruit Jo-
 „ nes Damascenus, ejusque ad omne Historiarum genus imbibendum pro-
 „ pensionem, ejusdem testimonii autoritati nocuisse.

Art. 22. de S.
Pauli pag. 250.

Ann. 2. 1. 6. in
Sanctam Virg.

Tit. ann. 14.
c. 15.

Si Clementi Alexandrino fides esset, quæ feruntur, cum falsa Evange-
 „ lia, & Apocrypha volumina usurpasse, per se ruerent: edicit enim aper-
 „ te, id unum tantum sibi ante oculos posuisse institutum; ut ab oblivio-
 „ ne vindicaret ea, quæ acceperat a Panthæno aliisque præceptoribus suis,
 „ ipsique a S.S. Apostolis Petro, Joanne, Jacobo, & Paulo oretenus audie-
 „ rant. *Vera imago, inquit, & adumbratio evidentium & animatarum Ora-*
 „ *tionum, quas dignus habitus sum, qui audirem . . . . Est enim hac descri-*
 „ *ptio animæ desiderantis, beatam ita conservare traditionem, ut non possit ef-*
 „ *fugere.*

Lib. 1. Strom.

Hi sunt fontes, unde nonnulla de Jesu Christi gestis capita deduxisse
 „ fatetur Pater iste, non autem ab Evangeliiis supposititiis: Quid ni ejus fi-
 „ dei tantum tribuamus, ut ei dicenti acquiescamus?

Tillemontius & Bailletus hæitatione nulla id amplectuntur, quod de
 „ miris rebus S. Felici Nolani testatur Paulinus; quod de S. Mauricii Mar-
 „ tyrio memoria prodidit Eucherius Lugdunensis; quodque de Sancta Mag-
 „ dalena scriptum reliquit S. Modestus Archiepiscopus Constantinopolita-
 „ nus; multis licet post annis vixerint, quam ii, de quibus sermonem ha-
 „ bent, nullumque super his prædicationem dederint; si Modestum excipias, quæ
 „ una voce fertur, quidquid sexto post sæculo de Magdalene Martyrio Li-
 „ bris suis consignavit, fulcire arbitratus est. Quæ cum ita sint, qui nega-
 „ bunt S. Clementi Alexandrino assentiri, cum enunciat aperte, se ab Apo-
 „ stolorum Discipulis audivisse, quæcumque de Christo Jesu ad posteros pro-
 „ pagavit?

At enim, inquit aliquis, nunquam ne Evangelium secundum Egi-
 „ Tom. I.

C c

ptios.

ptos, & secundum Hebræos laudavit Clemens Alexandrinus? Non repugno citasse aliquando, verum bis, aut ter, ut maxime; quodque sæpius id fecerit, operosum esset ostendere. Porro si tanti hoc est, ut in ejus de Christo Jesu testimonium inferat suspensionem, quoruscunque Autorum Ecclesiasticorum erit, cui certam aliis in rebus auctoritatem adjungamus? Cur non fuisset integrum illis eos in medium producere; quando nostri quoque Critici unaquaque Operum suorum pagina alios nihilo his præstantiores producant?

Falsæ istæ Genealogiæ, e quibus ajunt ea profluxisse, quæ Sancti Gregorius Nyssenus & Epiphanius de Virginis Deiparæ familia atque infantia protulerunt, nihil aliud per Tillemontium dicendæ sunt, quam nonnullæ Judæorum, idest Nazaræorum Hæreticorum Traditiones, quæ in Apocryphis voluminibus, & fabulis undique refertis servabantur. Nihilominus quæ de Maria persequuntur Patres isti, alter quidem Tractatu de Christi Nativitate, alter vero Hæresibus 78. & 79., in Ægyptiorum, & Nazaræorum Evangeliiis, atque in S. Jacobi Proto-Evangelio considerantur: quantumvis narratiunculis, & fabulosis de Sanctæ Dei Genetricis ortu, infantia, Vita, & partu, historiis redundant.

Quamobrem contendere, eos narrationes suas sive ab infantia Jesu Christi libro, sive ab alio de Mariæ genere atque ortu, victiose S. Jacobo Hierosolymitano, vel Cyrillo Alexandrino tributo, a Patribus rejecto, atque ad Apocrypha a Gelasio Pontifice amandato, traduxisse nonne divinare erit; cum monumentorum neutrum istorum ad nos usque pervenerit? Res profecto poscere videbatur, ut aliquam eorum, quæ narrant, nobis Critici redderent rationem, & monerent, qui sciant, quibusque innitantur, cum Patres ad hæc fraudulenta Volumina se contulisse docent in iis, quæ Virginis Deiparæ fuerunt: neque enim æquum est, Magnos Patres istos suspitione perstringere, & temere ac generatim eos ab Apocryphis Libris, & e mentitis Judæorum Traditionibus multa exscripsisse pronunciare, nullo, quod rem conficiat, adhibito argumento: præsertim vero ejus ingenii Scriptores, qui sustinere nullo modo possunt alios quidpiam referre Autoris alicujus præsidio destitutum.

At enim, urgent rursus, inficiari ne poterit quis, in Patrum istorum Operibus desperatæ defensionis plura contineri? Esto: verum omnia hæc neque credenda, neque propugnanda ab Apocryphis, quæ citent, monumentis minime proficiuntur: aliunde autem duorum vel trium numerum non excedunt, quorum gravissimum illud est, quod dicitur. Beatam Annam Sancta Sanctorum, sive Sanctuarium ingressam fuisse, ut a Deo fecunditatis gratiam exoraret. Atqui nonne hujus generis plura atque minus propugnanda in Hegesippi de S. Jacobi Minoris Martyrio

Hi-

Historia reperias, quæ tamen a Criticis nostris explosa omnino non est? Nunquid non in ea legas, Jacobo Sancta Sanctorum introeundi facultatem fuisse? Quid ni autem liberum esset, expediendis difficultatibus in Gregorio & Epiphanio obviis, Tillemontii responsum usurpare, quod super exigua Hegesippi narrationis cum vero similitudine dedit. „ Vitium hoc Hegesippi erit, inquit Tillemontius; nos vero dicamus: „ Vitium hoc Gregorii Nysseni erit, quod scripserit, Jacobum, & An- „ nam in Sancta Sanctorum pedes intulisse, meo quidem iudicio le- „ ve atque excusatione dignum, cum rei summum caput non invertat; „ & propterea ejus momenti non sit, ut de ceteris aliis ipsius autorita- „ tem exterminet; nemo etenim Autorum est constantis adeo accura- „ tæque veritatis, qui in hujusmodi lapsus aliquando non incidat. „

Postremo, nisi queant in firmis & ratis habere, quæ Gregorius Nisænus, & Epiphanius de prisca Hebræorum in Deiparam Traditionibus recitant, quod siquidem Autores præfereant vel ignotos, vel satis notos, ut eis facta colligentibus, adjunctis minimum saltem probabilibus permixta, fidem præbeamus: quid est, quod sagaces isti Critici non pauca ex Tractatu de *Christi nativitate*, atque ex Hæresibus 78. & 79. congerunt, quoties ipsorum putant interesse? Anne loca ab ipsis memorata non ab iisdem fontibus hausta sunt? aut nequaquam aliis interjecta, quæ vocant illi, neque defendenda, neque probanda?

Liquet per Gregorium Turonensem, opinionem de Virginis ad vitam reditu sæculo VI. in Occidente obtinuisse: id tamen videtur, subdit Tillemontius, falsi Melitonis auctoritate manasse. „ Sanctus Gregorius Tu- „ ronensis, ait Bailletus quoque, inter primos fuit, qui hanc imbueret, „ * at non alio argumento, quemadmodum ceteri, nisi fabulosæ cujusdam de Virginis transitu Historiæ auctoritate, ab occulto nominis autore lucubræ sub specioso S. Melitonis vocabulo, deinceps a Gelasio & Concilio Romano damnatæ. „

Item sentit Criticus iste, S. Joannem Damascenum ab eadem origine, quæ de Matris Dei interitu exaravit, deduxisse. Nihilo secius levis adeo negotii opus non esset id ostendere, quod tamen ipsi haud satis gravi momento nixi pronunciant; præsertim si animum diligenter ad eam loquendi rationem converteremus, qua utuntur tum Patres isti, tum fallax

Annot. 10. in
S. Jac. pag. 629.
col. 2. & 432.
col. 2. Edæ.

Tillem. in Vita
Desp. atque in
Annot.
Baillet. 15. Aug.
in Fests Aff.
sumt.

Tell. annot. 158.
in S. Verg. pag.
497. col. 2.
Baillet. 15. Aug.
in Fests Affumt.

* Habemus a Gregorio Turonensi, ipsum aliquando Sacri hujus Festi [Assumptionis] pervigilium celebratum ivisse ad Sacellum Marcianense in Alvernia, ubi Mariæ Virginis Reliquiæ custodiebantur, Baillet. 15. Aug. de Fests Assumt. Contextus hic

allatus a Bailletto ex nono de *Glor. Mariæ* capite argumento esse potest, sententiam de Mariæ Virginis Resurrectione ante Gregorium Turonensem invaluisse, illumque non a falso Melitone, sed aliunde eam traduxisse.

Melito super Deiparæ Resurrectione: dissident enim non parum inter se. Sati-
us forte esset conicere, S. Joannem Damascenum ab Autore de divinis No-
minibus, quem revera laudat, sensa sua mutuum fuisse. Quod au-
tem autumant, Bedam dicentem, Nonnullos novi prefato volumini Me-
litionis incauta temeritate assensum præbere, Gregorium Turonensem indi-
care voluisse, veluti illum, qui nimia facilitate suppositi Melitonis Li-
bro crediderat; tacite notatus: Critica id conjectura profecto est aliquan-
to plus æquo subtilius.

*Altr. Hist. Ec-
cles. sæc. 4. tom.
4. pag. 70.
T. II. m. annot.
25. in Ver. pag.
497. col. 2.*

§. II.

In idem argumentum.

Quoties sapientes Critici nostri in eo laborant, ut quinque Patrum
istorum, sive aliorum auctoritatem imminuant, perinde ac si falsa vo-
luerint Evangelia, & plurima ab Apocryphis & adulterinis Libris in
suum censum transtulerint; interpretandi ne sunt, Patrum istorum Ope-
ra, in quibus hujusmodi monumenta locum habent ex. gr. Librum de
Christi Nativitate S. Gregorii Nysseni, Hæreses 78. & 79. S. Epiphani
per eos nullo numero & dignitate esse, aut eitis ea duntaxat, quæ ab
impuris fontibus illis eruperunt, falsa, suppositicia, aut suspiciosa ju-
dicanda: vel tandem Patres ipsos, Historias aliquas in Apocryphorum
voluminibus investigantes, suspectos haberi necessum fore, saltem eade
re, in qua tum versantur?

Si contendant, Opera similibus testimoniis conferta, nullum pondus
habere auctoritatis, quorsus evadent non pauci Libri Canonici, atque
excellenter antiquitatis monumenta? Oportebit itaque, Epistolæ S. Pau-
li ad Corinthios, ad Galatas, ad Ephesios, nihili faciendas existimare;
* idemque judicium ferre de S. Judæ Epistola, in qua locus ab Henochi
Libro transcriptus legitur, & testimonium S. Michaelis Archangeli, cum
Satana de Moïse corpore disputantis, in Libro de Moïsi Assumptione re-
peritur; quæ omnia ab Ecclesiæ Patribus Opera proscripita sunt.

Denique Daillæ concedere ultro opus erit, Epistolæ Sancti Ignatii fu-
catas esse, quod ab Apocryphis ipsarum Autor petat testimonia: ** pri-

* Opinantur Origenes, Syncellus, alique, hæc Apostoli sensa: *Nec oculi viderit, neque auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se: Circumcisio nihil est, &c. Exurge, qui dormis, &c.* originem ducere à Libro inscripto: *Assumptio Apocalypsis, sive secreta* Ella; atque ab alio scripto mendose Hie-

remiæ tributo, quæ omnia suppositicia sunt, ut nihil magis.

* S. Ignatius in Epistola ad Smyrnenenses plura de Jesu Christo tradit, quæ ipsi Evangelium secundum Hebræos suppeditaverat. *In qua ait Hieronymus, & de Evangelio, quod a me nuper translatus est, super persona Christi penitus testimonium.* De script. Eccles.

mam

nam S. Clementis Papæ ad Corinthios Epistolam, Papæ & Pastoris Libros atque universa fere præstantiora vetustatis Opera futilia, & fide, æque auctoritate laborare; quia videlicet ad falsas Scripturas, Evangelia commenticia, & Apocryphos Libros appellant.

Si vero Criticis istis persuasum sit, res a Monumentis corruptis depromtas propter illud unum falsas esse, quod e venenatis rivulis illis disfluxerint, quis erit exitus quamplurimorum Ecclesiasticæ Historiæ factorum; atque adeo Monumentorum Tillemontii, & Historiæ Sanctorum Bailleti? Delenda confestim ab Ecclesiasticis Fastis erunt, veluti exco-gitata figmenta; quæcunque de Septuaginta Versione posteritati commendarunt Justinus Martyr, Irenæus, Tertullianus, Clemens Alexandrinus, Cyrillus Hierosolymitanus, Eusebius, Hilarius, Epiphanius, Joannes Crysostrmus, Augustinus, alique nonnulli; nihil etenim hac de re produnt, quod a Philone & Josepho Judæis non perceperint; quodque isti ab Aristea, & Aristobulo, notæ fraudis scriptoribus, non proutulerint.

Supprimenda erunt, quæ Origenes, Basiliius, Gregorius Nyssenus, Cyrillus Alexandrinus, alique bene multi de Zachariæ Patris S. Joannis Baptiste interitu censuerunt, qui fuit inter Templum & Altare interemtus; cum Hieronymi judicio quibusdam Apocryphorum somniis compacta sit, neque humanius accipienda ab Hieronymo eodem super hac re narrata, utpote quæ Apocryphum Nazaræorum Evangelium autorem agnoscunt. Accedant licet Augustinus, Arator, Phorius, alique de die & anno Mortis Apostolorum Petri & Pauli differentes; siquidem Concilium Romanum sub Gelasio statuit, hæc omnia factus esse a Scriptis partos, Hæreticorum dolo vel confectis, vel depravatis.

Demum, ne exemplis, quæ in immensum succrescerent, Lectorem tædio afficiamus, de medio tollere oporteret, quæ supersunt nobis ab Arnobio, Cyrillo Hierosolymitano, Legatis Liberti Pontificis, Ambrosio, Augustino, Isidoro Pelusiota, Theodoro, aliisque multis, quoad SS. Petri & Pauli adversus Simonem Magum certamen, & illustrem victoriam ab ipsis reportatam: cuncta nanque huc attinentia a Patribus memorata Constitutiones Apostolicæ, sive falsi Marcelli S. Petri Discipuli Historia primo docuerunt; de quarum falsitate nemo unus dubitat.

At fieri ne poterit, ut notam aliquam inurere velint eruditi Critici nostri Autoribus ipsis qui ex cænosis istis lacunis libaverunt, eorumque testimonium fortasse in suspensionem vocare? Si ita est: eedo, quisnam Ecclesiæ Patrum, quisnam veterum & Ecclesiasticorum Scriptorum aberit a reprehensione? Immo non video, quomodo Critici nostri, eruditione tanta licet præstantes, unum in medium producerent, qui Apocryphos

Libros non consulat aliquando; cuiusque iccirco auctoritati nomine isto excidium non impendat. Quamvis etiam non pateret, Veteres hucusque recitatos facta a mendacibus Libris petita collegisse; est ne abnuendi locus, Origenem, Eusebium, Athanasium, Epiphanium, Hieronymum, Autorem in Mattheum S. Joanni Crisostomo adscriptum, Rufinum, aliosque multos sæpius *Recognitiones Clementis* in ore habuisse, quæ alias *Itinerarium*, sive *Acta S. Petri* appellantur, atque a Gelasio Pontifice Apocryphis annumeratæ sunt?

Quem præterit, Irenæum, Clementem Alexandrinum, Tertullianum, Origenem, Athenagoram, Hieronymum, nonnullosque alios Patres nominasse Henochi Librum, apud antiquos percelebrem, etsi citra controversiam Apocryphum? Tandem nonne compertum est, Epiphanium ex Voluminibus nuncupatis: *Generaciones*, & *Creatio*, Adamo tributis, atque ex ejusdem revelatione plura in Opus suum recepisse? Cassianum Tractatus cujusdam de Magia mentionem habere, qui Cham nomine vulgatus erat? Autorem Synopsis Scripturæ, Athanasii vocabulum jactantem, de quodam Assumptionis Abrahami scripto locutum fuisse? Hermam, ex vetustioribus Christianorum Scriptoribus unum, de Prophetiis Adad & Medad sermonem fecisse? Ambrosium Jannis & Mambri Magorum Pharaonis meminisse: quæ totidem Opera sunt fabulis redundantia, adulterina, & pro majori parte a Gelasio infra Apocrypha ablegata? Misso sælo Gregorium Magnum, Avitum, & Ven. Bedam in eundem lapidem frequenter impingentes. Nam cum plurimi Librorum istorum apud antiquos exstarent, quos partim Judæi, id genus fabularum amatores, partim Hæretici erroribus suis venditandis composuerant, mirum non est, eorum aliquando fragmenta Operibus suis Patres inseruisse.

Verum enim vero gloriari ne possunt docti Critici, qui superstitionem adeo hac de re ostentant religionem, se nunquam in hujusmodi faulebras ineidisse? Anne Tillemontius a Hieronymi sententia de Zachariæ Patris S. Joannis Baptiste interitu non recedit; neque pronunciat, eum ad Apocrypha animum couvertisse, & tanti Doctoris momentum non obesse sibi, quominus aliquo cum honore adversam opinionem S. Petro Alexandrino probatam excipiat? Et tamen quæcumque fatur Petrus Alexandrinus: *ex apocryphis accepta noscuntur*; monet Baronius.

Si Dupin audio, *Confessio*, vel *Pœnitentia* S. Cypriani ipsi suppositum Opus est: Gelasius certe ad Apocrypha rejecit, & Bailletus proficitur, eam pluribus locis fidem omnem superare: nihilominus eum ipse; tum Tillemontius quasdam Tractatus istius, quantumvis Apocryphi, particulas Vitis S. Cypriani Episcopi Antiocheni, & S. Justinæ Virginis

*Annal. 5. in S.
Joann. Bapti-
stam pag. 509.
c. 2.*

*ad annum 35.
51.
Dupin. tom. 1.
pag. 531. &
705.
Baillet. Tab. Crit.
pag. LII. 26.
Sept. & in hujus
Sanctæ Vita.
Tillem. tom. 9.
pag. 329 & 720.
c. 741.*

ginis & Martyris Nicomedienfis admiscuerunt; atque alia plurima Patrum sensa & facta, complexi sunt, quæ a principiis similiter corruptis ortum ducebant, uti superius non paucis exemplis confirmavimus, quic alia multa superstruimus, cum ad trutinam revocabimus, utrum nec ne isti Critici aliqua ennuent ex nihilo purioribus fontibus manantia.

Quare cum omnes ferme Ecclesiastici Scriptores, & præcipue veteriores, in hoc offenderint, ut Libros Apocryphos interdum citarent, non est cur miremur, Clementem Alexandrinum, Gregorium Nyssenum, Epiphanium, Gregorium Turonensem, & Joannem Damascenum hujusmodi culpa non vacasse. Ceterum antequam inde nonnihil proficiant, tria sibi noverint præstanda Critici nostri. Primum optimis argumentis conficere, hosce quinque Patres super aliquibus capitibus de Jesu Christi & Mariæ Gestis, falsa & Apocrypha adiiisse Monumenta; neque enim communibus dicendi formulis, sed peculiaribus probationibus acquiescimus: ipsi autem æqui & boni facient, nos ab eis eadem postulare, quæ ipsi ab aliis flagitare præcaverunt.

Alterum, postquam nos de his fecerint certiores, ipsorum erit, luculenter ostendere, omnia, quæ in sese continent Apocryphi Libri, Apocrypha esse, omnesque Historias, inde ab his quinque Patribus mutuo acceptas, esse fallaces. Porro id est, quod eos haud præstituros putamus; immo nos oppositum nullo negotio concludere posse confidimus: quia, primo exploratum sit, ab Apostolis Paulo & Juda ex his Libris decerpta, non modo falsa nequaquam esse, verum divinæ & canonicæ veritatis: * secundo, quia alias id vitium consequeretur, in fabularum scilicet, & confusarum Historiarum ordine collocanda esse, quotquot a Voluminibus istis Ecclesiæ Patres compararunt. Denique quia certa & inconculsa esse possunt facta hæc a Patribus recitata, vitiosa licet origine descenderint. Præsto sit exemplum. „Cave ne, inquit Simonius, addi-
„ tamenta omnia in Hebraicum Nazæeorum Evangelium intrusa pu-
„ ras putas fabulas existimes. Papias etenim illorum unum assert, quod
„ Apostolica Traditione propagatum fuerat, uti illud mulieris Adulte-

*Hist. Crit. novæ
T. II. c. 7. pag. 87.*

* Res aliqua duplici nomine canonica esse potest, sive *per se*, sive *ex accidenti*. Quidquid Prophetæ & Apostoli Spiritu Sancti afflatu ediderunt, Canonicum dicimus priori significatione: quidquid autem scripserunt homines, tamquam verum, coque Prophetæ & Apostoli usi sunt, id Canonicam induit veritatem altero sensu. *Ista, accessione authoritatis Prophetica, sunt divina & authentica.*

Propterea quæ SS. Apostoli Paulus & Judas e Libris Apocryphis depromta legerunt sua, in Canonica pariter evaserunt. Quidquid sit, ait P. Morinus, de Librorum ejusmodi auctoritate, sententias aut historias, hinc ab Apostolis excerptas & approbatas veritatis esse authentica, nemo Christianus opinor dubitavit. Morinus Exercit. Bibl. I. 1. Exerc. cap. 12. pag. 196.

Libros non consulat aliquando; cuiusque licet autoritati nomine isto excidium non impendat. Quamvis etiam non pateret, Veteres hucusque recitatos facta a mendacibus Libris petita collegisse; est ne abnuendi locus, Origenem, Eusebium, Athanasium, Epiphanium, Hieronymum, Autorem in Mathæum S. Joanni Crisostomo adscriptum, Rufinum, aliosque multos sapienter *Recognitiones Clementis* in ore habuisse, quæ alias *Itinerarium*, sive *Acta S. Petri* appellantur, atque a Gelasio Pontifice Apocryphis annumeratæ sunt?

Quem præterit, Irenæum, Clementem Alexandrinum, Tertullianum, Origenem, Athenagoram, Hieronymum, nonnullosque alios Patres nominasse Henochi Librum, apud antiquos percelebrem, etsi extra controversiam Apocryphum? Tandem nonne compertum est, Epiphanium ex Voluminibus nuncupatis: *Generationes*, & *Creatio*, Adamo tributis, atque ex ejusdem revelatione plura in Opus suum recepiſſe? Cassianum Tractatus cujusdam de Magia mentionem habere, qui Chami nomine vulgatus erat? Autorem Synopsis Scripturæ, Athanasii vocabulum jactantem, de quodam Assumptionis Abrahami scripto locutum fuisse? Hermam, ex vetustioribus Christianorum Scriptoris unum, de Prophetiis Adad & Medad sermonem fecisse? Ambrosium Jannis & Mambri Magorum Pharaonis memuisse: quæ totidem Opera sunt fabulis redundantia, adulterina, & pro majori parte a Gelasio infra Apocrypha ablegata? Missos facio Gregorium Magnum, Avitum, & Ven. Bedam in eundem lapidem frequenter impingentes. Nam cum plurimi Librorum istorum apud antiquos extarent, quos partim Judæi, id genus fabularum amatores, partim Hæretici erroribus suis venditandis composuerant, mirum non est, eorum aliquando fragmenta Operibus suis Patres inseruisse.

Verum enim vero gloriari ne possunt docti Critici, qui superstitionem adeo hac de re ostentant religionem, se nunquam in hujusmodi falebras ineidisse? Anne Tillemontius a Hieronymi sententia de Zachariæ Patris S. Joannis Baptiste interitu non recedit; neque pronunciat, eum ad Apocrypha animum convertisse, & tanti Doctoris momentum non obesse sibi, quominus aliquo cum honore adversam opinionem S. Petro Alexandrino probatam excipiat? Et tamen quæcumque sacra Petrus Alexandrinus: ex apocryphis accepta noscuntur; monet Baronius.

Annot. 5. in S. Joann. Baptista pag. 509. col. 2.

ad annum 25.

51.

Dupin, tome 1.

pag. 531. &

765.

Baill. Tab. Crée.

pag. LXXV. 28.

Sept. & in Injunct.

Sacris Vitis.

Tillem. tome 1.

pag. 329 & 720.

& 721.

Si Dupinum audio, *Confessio*, vel *Penitentia* S. Cypriani ipsi suppositum Opus est: Gelasius certe ad Apocrypha rejecit, & Bailletus proficitur, eam pluribus locis fidem omnem superare: nihilominus cum ipse; tum Tillemontius quædam Tractatus istius, quantumvis Apocryphi, particulas Vitis S. Cypriani Episcopi Antiocheni, & S. Justine Virginis

ginis & Martyris Nicomediensis admiscuerunt; atque alia plurima Patrum sensa & facta, complexi sunt, quæ a principiis similiter corruptis ortum ducebant, uti superius non paucis exemplis confirmavimus, quæ alia multa superstruimus, cum ad trutinam revocabimus, utrum nec ne isti Critici aliquaenuncient ex nihilo purioribus fontibus manantia.

Quare cum omnes ferme Ecclesiastici Scriptores, & præcipue veteriores, in hoc offenderint, ut Libros Apocryphos interdum citarent; non est eur miremur, Clementem Alexandrinum, Gregorium Nyssenum, Epiphanium, Gregorium Turonensem, & Joannem Damascenum hujusmodi culpa non vacasse. Ceterum antequam inde nonnihil proficiant, tria sibi noverint præstanda Critici nostri. Primum optimis argumentis conficere, hosce quinque Patres super aliquibus capitibus de Jesu Christi & Mariæ Gestis falsa & Apocrypha adidisse Monumenta; neque enim communibus dicendi formulis, sed peculiaribus probationibus acquiescimus: ipsi autem æqui & boni facient, nos ab eis eadem postulare, quæ ipsi ab aliis flagitare præcaverunt.

Alterum, postquam nos de his fecerint certiores, ipsorum erit, luculenter ostendere, omnia, quæ in sese continent Apocryphi Libri, Apocrypha esse, omnesque Historias, inde ab his quinque Patribus mutuo acceptas, esse fallaces. Porro id est, quod eos haud præstituros putamus; immo nos oppositum nullo negotio concludere posse confidimus: quia, primo exploratum sit, ab Apostolis Paulo & Juda ex his Libris decerpta, non modo falsa nequaquam esse, verum divinæ & canonicæ veritatis: * secundo, quia alias id vitium consequeretur, in fabularum scilicet, & confictarum Historiarum ordine collocanda esse, quotquot a Voluminibus istis Ecclesiæ Patres compararunt. Denique quia certa & inconcussa esse possunt facta hæc a Patribus recitata, vitiosa licet origine descenderint. Præsto sit exemplum. „Cave ne, inquit Simonius, addita tamenta omnia in Hebraicum Nazæzorū Evangelium intrusa putas, ras putas fabulas existimes. Papias etenim illorum unum avertit, quod Apostolica Traditione propagatum fuerat, uti illud mulieris Adulte-

Hist. Crit. novæ
T. 1. c. 7. pag.
87.

* Res aliqua duplici nomine canonica esse potest, sive *per se*, sive *ex accidenti*. Quidquid Prophetæ & Apostoli Spiritu Sancti afflatu ediderunt, Canonicum dicimus priori significatione: quidquid autem scripserunt homines, tamquam verum, eoque Prophetæ & Apostoli usi sunt, id Canonicum induit veritatem altero sensu. *Ista, accessione authoritatis Prophetica, sunt divina & authentica.*

Propterea quæ SS. Apostoli Paulus & Judas e Libris Apocryphis deprompta fecerunt sua, in Canonica pariter evaserunt. Quidquid sit, ait P. Morinus, de Librorum ejusmodi autoritate, sententias aut historias, hinc ab Apostolis excerptas & approbatas veritatis esse authentica, nemo Christianus opinor dubitavit. Morinus Exercit. Bibl. l. 1. Exerc. cap. 12. pag. 296.

„ ræ; quod de aliis quoque non omnino incommode dici poterit. „ Tametsi ex Apocrypho Libro ad nos hæc Historia pervenerit, sentiunt nihilominus eruditorum Interpretum aliqui, eam non inferiori gaudere Canonica dignitate. * Istud consulto exemplum ex fucato Nazaræorum Evangelio peticum selegi, quo perspicuum fiat, tum etiam quando S. Clemens Alexandrinus alique Patres inde factum aliquod in Opera sua derivaverint, æquo id non esse argumento, ut illa in dubium revoce-
mus.

Jam vero quanquam nobis persuadere possent Critici nostri, omnia falsa esse atque afficta, quæ fontibus istis exliunt, nova superesset adhuc, quam evadere, difficultas, & non secus ac duæ priores implicata. Incumberet namque ipsis concludere demonstrare, Patres, Historias hujusmodi, quæ in Apocryphis Libris occurrunt, excitantes, illas e purioribus fontibus non hausisse, perque alios Canales ad eos non confluisse. Perspectum etenim reipsa habemus, mulieris adulteræ Historiam in Hebraico Nazaræorum Evangelio comprehensam, aliunde Papæ notam fuisse: sed quod eam Papias a suo Doctore audierit.

Itaque esto planum facerent, cuncta de Vita Domini nostri, ejusque Matris historica facta, a Clemente Alexandrino, aliisque quatuor Patribus narrata in commentitiis voluminibus reperta fuisse revera, immo ad hodiernam quoque diem reperiri, cur dicere non liceret, eos aliæ plane via hæc accepisse; quandoquidem id Tillemontius ipse fatetur †

„ Autor est, inquit, S. Clemens Alexandrinus, consulere consuevisse
„ Apostolum Paulum, ut Paganorum libros, quos inter Sybillinos, atque
„ Hythaspis, versaremur. Ejus super hac re Orationem recitat, ex ali-
„ qua fortasse ad populum hortatione deductam, quæ litteris non qui-
„ dem tradita, sed in animis Christianorum vi Traditionis fuerit con-
„ signata. „

Enim vero communis hæc erat, quam Veteres Patres sequebantur, via; ut multa de Jesu Christi, Mariæ Virginis & Apostolorum Gestis adjuncta cognoscerent. Id enim apud primorum Sæculorum Christi af-
fectas moris erat, ut diligenter de iis inquirerent, de quibus Apostolorum discipuli a Magistris suis fuerant instituti; ut efficitur exemplo Pa-
piæ, Hermæ, qui Pastoris Opus lucubravit, Clementis Alexandrini, aliorum antiquorum, præcipue vero Hegesippi. „ Hoc autem ait Tillemont-

* Ex quibus patet, (ait Janfenius Episcopus Gandavensis), hæc Historiam non imprimis fuisse ab Evangelistâ hoc loco descriptam; sed vel apocrypho illo Evangelio additam, quæ tamen auctorita-
tem obtinuerit, non quod in Apocryphis

scripta fuerit, sed quod eam Papias a suo Doctore audierit, quodque hæc Ec-
clesia consensus, ut Evangelio dignam comprobaret. Janfenius in Commen-
tariis ad Concord. Evangel. c. 76.

20 tius, ipsius testimonii auctoritatem amplifcat, quod in omnibus Ec-
 21 clesiis accuratissime scrutabatur, quamnam ad eas traditionis ore delata
 22 fuissent: quamvis id etiam conveniat, eum propter aliquorum sim-
 23 plicitatem nonnihil ultra, quam satis esset, progressum hac dere fuis-
 24 se. „ Quamobrem quoties in priorum seculorum Scriptoribus facta le-
 gas, quæ item complectantur apocryphi Libri, æquitatem non habet, hinc
 statim conficere, ea ex impuris his exemplaribus Patres descripsisse: mul-
 to vero minus illos culparum istarum insimulare, quod nimirum Histo-
 riæ hujusmodi non sapiant palato nostro, quin animadvertamus, easdem
 in supposititiis, quæ existant, monumentis servari; neque haud satis gra-
 vi de causa pia hæc latrocinia in ipsos imponere, quamvis aliunde potue-
 rint in Historiarum istarum cognitionem incidere.

T. II. tom. I.
 annot. 10. in S.
 Jac. Minorem
 pag. 674. col. 2.

Hæc omnia scrupulum nobis injiciunt, utrum nec ne Criticorum isto-
 rum Leges aliquando serantur longius, quam par sit? Quicumque verbo-
 tenus eas acciperet, quas pro S. Clemente Alexandrino, aliisque Pa-
 tribus, de quibus modo, rogaverunt; magnam Ecclesiasticæ Historiæ
 partem excuteret, nonnihil forte de Canonicorum Librorum dignitate detra-
 heret, Autorum Ecclesiasticorum testimonium in suspensionem adduceret: illud
 nanque in universum dicere sufficeret, quod de quinque Patribus istis pro-
 ferret Critici: *Hæc ex prisca est Patribus, qui nonnullorum mendacium*
Evangeliorum, falsarum Genealogiarum, & Librorum Apocryphorum au-
toritatem susceperunt; cum etenim nullus ferme sit Scriptorum Ecclesia-
 sticorum, qui in penum suam aliquando similium monumentorum
 fragmenta non intulerit, possent quidem hinc Historiarum, quas ab iis
 accepimus, existimationem violare, deque illis suspensionem commovere,
 quod profecto Ecclesiasticam Historiam non mediocriter perturbaret. Il-
 lud interea Origenis & Hieronymi suffragio firmum & constans sit, quod
 si Henochi liber in Judæ Epistola memoratus, tum Canonici istius vo-
 laminis auctoritatem non minuit, tum illius Apocryphi momentum non
 augeat: haud absumiliter Clementis Alexandrini, aliorumque Patrum te-
 stimonium, nothorum Operum usu, neque elevatur, neque iis ipsis
 spuris monumentis ulla propterea sit accessio veritatis.

§. III.

Critici, quo Veterum testimonium extenuent, utuntur non semel bis loquendi modis: metuendum est, est cur dubitemus, id ex Apocryphis depromptum fuisse.

EXquisita adeo accurationis vi præstant Critici nostri, ut nihil in apertum producere assueti, quod e purissimis antiquitatis fontibus non manaverit; concoquere nullo modo possunt, alios pro re historica a commentitiis & Apocryphis monumentis præsidium adfiscere. Hæc autem religio eo demum fertur; ut non rejiciant modo, quæ inde certo fluunt; verum uaa suspicio, an factum quodpiam ex his ortum duxerit, satis superque sit, quæ eos ab id genus Operibus admittendis deterreat. Subjiciunt enim: *Metuendum est, est cur dubitemus, id origine prava descendere, aut ex Apocryphis depromptum fuisse.* Quam est responsum hoc ad apertissima quæque Scriptorum sensa evadenda breve atque expeditum, tam est in Criticorum nostrorum voluminibus frequentissimum.

*annot. 16. in D.
Favium pag.
562. col. 2a*

Si Blondelus in suo de Sibyllis Opere S. Clementis Alexandrini testimonium afferat, quo ait, Paulum de Sibyllis legendis consilium dedisse: Clemens Alexandrinus, respondet Tillemontius, nimium est ad Apocryphos libros citandos compositus: ut propterea *metuendum sit*, ne non, quod de S. Paulo scripsit, hujusmodi sit. „Annotatione pariter 49. in D. Petrum. „Non putavimus, subdit, interesse nostra, „lis quæ de Sancto Petro litteris tradidit Hegesippus, in Orationis nostræ contextu locum dare; quamvis etenim vixisset ipse sæculo V., *metuendum tamen est*, ne non dicta sua ex adulterinorum Librorum alii, „quo, qui per ea tempora in omnium manibus versabantur, decerpserit. „

*Tillem. ibi. pag.
567. col. 2.*

*Tomo 2. art. 1.
de S. Clemente
pag. 162.*

Nos docent Sancti Eucherius & Nilus, omni disciplinarum genere, & ingenuarum Litterarum facultate præditum fuisse Sanctum Clementem Pontificem. „At non apparet, inquit Tillemontius, quinam boni Auctores Sanctos hosce duos, aliosque paucos magnam polioris Litteraturæ vim & copiam S. Clementi tribuentes, de illa certiores facere potuerint; & *metuendum est*, ne non super his Recognitionum fabulas sint sectati. „

*Tillem. tomo 2.
art. de D. Andrea
ca. pag. 336.*

Articulo denique de Sancto Andrea cum retulisset singularem de Apostoli hujus obitu notitiam aperiri nobis ab Epistola quadam Presbyteris & Diaconis Achajæ adjudicata, subjungit: „Non audemus tamen, co-

rum quicquam in dictionem nostram inferre : cum *metuendum sit*, ne non Opusculum sit, ex Historia a Veteribus damnata, atque ab Heterodoxis concinnata deductum. Dicendum sane, hanc Phrasim *metuendum est* aptissime cadere ingenio Tillemontii : cum eam ter quaterve annotatione secunda in S. Andream iteraverit.

Eadem quoque *metuendum est* formula utitur sæpius Bailletus ; Lepissime autem alia huic respondente : *est maxime cur dubitemus*. In medium nanque productis liquis de Sanctæ Dorotheæ Virg. & Martyris Vita S. Aldhelmi scriptis mandaverat sibi non probatis. Non videntur, ait, Acta ista, quorum vestigiis insitit Aldhelmus, novissime tum conclusa, cum de S. Dorothea Cappadoce loquebatur : immo *est maxime cur dubitemus*, num ætate illa perditissima collecta sint, quæ fabularum & prodigiorum stadium majorem Historiæ Martyrum partem vitaverat. Quapropter veritus hic S. hujus Episcopi testimonium aperte in dubium revocare super D. Dorotheæ gestis, ejus infirmandi gratia, satis esse putavit, dixisse : *est maxime, cur dubitemus* ; non reputans, responsum istud eicunque demum quatuor priorum, at præcipue insequentium seculorum Patri accommodari posse. Ecce tibi breves facileque responsiones ; ut de quocumque magis libuerit, controverferis, quantumvis certum sit, atque exploratum. Super quibus nonnulla animadvertamus.

Primum erit. Nihil attinet scire utrum *metuendum sit*, ne non Patres nuper memorati eorum quidpiam, quæ narrant, ab Apocryphis libris depromerint ; verum utrum reapse id commiserint, ut depromerent. At enim, inquires, vox hæc *metuendum* nihil signat ultra, quam de re nos animi pendere, non autem eam esse ratam & firmam. Si ita plane est, nihil habeo, quod redarguam. Nihilominus hi loquendi modi Criticis istis tantopere familiares nonnihil supra, quam simplicem dubitationem præferunt, ut compertum esse poterit exemplis superius allatis, quibus apponitur ingeniosum illud antidotum *metuendum est* ; *est cur dubitemus*.

Alterum : Apocrypha Scripta in ore hominum prodire cœperunt, Tillemontio teste, ante quartum sæculum, qui ait, „ provifum diligentiffime me ab Eusebio fuisse, ne quicquam tot mendacium Librorum, qui longe lateque tum dispersi erant, in rē suam verteret. „ Cum itaque nemo ferme unus Scriptorum Ecclesiasticorum sex prioribus sæculis extiterit, qui ad Apocrypha non aliquando confugerit, ne excepto quidem Eusebio, quicquid contra senserit Tillemontius ; quoties propositum erit, ipsorum testimonium de re aliqua violare, negotium consicient, dicendo : *metuendum est*, ne non historiam istam ex Apocryphis.

D d 2

Baillet. XI. Junii
in Vita S. Barnabæ.

Baillet. 9. Februarii in Vita
S. Dorotheæ pag. 172.

Tillem. art. de
S. Thoma pag. 197.

phis, qui tum pervagati erant, deduxerit, non secus ac alia quædam deduxit.

Tertium: Velim considères, quod cum fabularum studium, ut Sapien-
tum nostrorum verbis utar, Historiam corruperit a Sexto præsertim sæ-
culo deinceps, nullum erit historicum insequentis ævi caput, quod non
suspiciosum futurum sit, ubi dixeris: *At est maxime cur dubitemus,*
utrum Alia hæc, Historiam dicito, ætate illa perditissima collecta sint,
qua fabularum & prodigiorum Studium Historiam vitiauerat. Quod re-
vera responsum usurpat ereberrime Bailletus, quoties aliqua ipsi narratio
non arridet, nullum licet urgeat momentum, nullius etenim meminit,
ut ambigat de illa præter ambigendi voluntatem.

Alia quoque præsto est animadversio in hæc Eruditorum nostrorum
Critices rationem excitanda: videlicet paratissimam eos nobis viam ster-
nere, qua Historias omnes in ipsorum Operibus exaratas habeamus am-
biguas, neque una pene superstit, cui aliqua saltem de causa integrum
nequaquam sit subicere: *At metuendum est,* sive *est maxime,* *cur dubi-*
temus &c. Cum etenim Autores, quibus adhærent, alia quædam ex Apo-
cryphis hauserint, atque illo ævo vixerint, quo *fabularum Studium Hi-*
storiam vitiauerat, eodem, quo Critici nostri, jure respondere poterim-
us: *at metuendum est; est maxime, cur dubitemus.*

Demum pro certo habemus, moleste laturos Criticos nostros, si nar-
rationibus suis hoc pacto obviam iremus; neque multum a vero abest fo-
re, ut laqueis irretirentur Tillemontius & Bailletus; si magnum Scripto-
rum numerum ipsis congerentibus reponeremus: *at metuendum est;* sive
est cur maxime dubitemus. Concludamus igitur, ambiguas hæc & va-
gas responsiones, ad infirmandum Veterum testimonium cogitatas, ab
accurata & recta Critice esse longe exterminandas.

ARTICULUS IV.

De Metaphrastis testimonio.

§. I.

*Ant nullo aut minimo loco habent Eruditi Græci huius Scriptoris
autoritatem.*

Metaphrastes nihilo magis Gestorum Sanctorum Collectione ,
quam exigua scribendi accurate notis , usque eo in præsen-
tium perdit apud nonnullos nominis autor est ; ut Historiam aliquam
ipsius fide recitare idem prorsus sit , atque illam ad fabulas detrudere .
Vi quoque & potestate nominis ** ipse secum videtur suam ferre da-
mnationem , atque in eo sapientes nescio quid injucundi deprehendunt ,
quod non modo eis interdicit , quominus Autoris hujus suffragio aliquid
muniant ; verum tanta illos religione obstringit , ut ne in operibus suis
appellent quidem , quin nomen horreant , atque averfentur .

Tillemontius de Patrum Ecclesiasticorum testimonio disserens : „ Non
„ credidimus , inquit , eundem gerendum esse morem Græcorum Menais ,
„ aut Metaphrastis Actis , sive aliis autoribus recens exortis ; ætate scilicet ,
„ cet , qua Historiæ veritas popularibus Traditionibus , & hæc raro
„ figmentis de industria compactis turbata erat : non credidimus , inquam
„ ullum gerendum esse talibus Historis morem . „ Annotatione pariter
„ tertia in Papiam , qua de S. Abercii Actis sermonem habet . „ Opus hoc ,

*In Admonitione
pag. XLII.*

*Tillem. Tunc 26
pag. 663. col. 27*

* Later in octavo , quo signanter
tempore claruerit Metaphrastes . Vul-
gata opinio fert , eum Litterarum
laude florere coepisse sub exitum Sæ-
culi IX. & sub initium sequentis ; pri-
mis Imperii muneribus functum fuisse
; omnibus Imperatoris Aulae & do-
mus Officiis præfectum , ad extre-
mum *Logothetam* idest Cancellarium .
Anno circiter 912. Imperatoris Por-
phyrogeniti horatu , ad operam
suam Gestis Sanctorum navandam ag-
gressus est .

** Bailletus in Oratione de Vir-
ss. pag. 58. conjicit , additum ipsi
fuisse cognomen istud , quod nuncius

dictionem atque ordinem in Actis San-
ctorum immutaverit . Subjungit an-
notatione in hunc locum : *Metaphrasis*
aliquid amplius significat quam *Pa-
raphrasis* , & interpretatio . Vox hæc
ambas alias complectitur ; ideoque
Metaphrastes eadem notat signifi-
catione *Interpretem* , *Glossatorem* , & *In-
terpolatorem* . Nihilominus Manichæus
justa hanc significationem nihil aliud
est , nisi *mutatio in aliud genus Ora-
tionis* , interpretatio , translatio . *Mani-
chæus* , qui *metaphrasi* utitur , *inter-
pres* : neque apparet , unde nomen hoc
Interpolatorem significet .

314 ANIMADVERSIONES IN REGULA,

*Prod. an. 1710.
S. Ignatium
pag. 620. vol. 1.*

*Orat. de Vita SS.
845. 59.*

„ inquit, Metaphrasis esse compertum fuit; nec quicquam apparet, unde
de majori illud in pretio habere cogamur, ac cetera, quæ inde profi-
sciscuntur. Suppetunt nobis, inquit alibi doctus iste Criticus, S.
Ignatii Acta, quæ in Metaphrasæ leguntur; aut Autor ipse prodit ma-
nifeste, quam parum apta sint ad fidem faciendam. „

Bailletus nihilo honorificentius Metaphrasis suscipit testimonium.
„ Testari, inquit, aperte possumus, propterea quod nimium exquisitè
mentiendi artem teneret, Autorem istum a nonnullis Hæreticis calu-
mniatoris & falsarii loco habitum fuisse, ad monstra parienda a natu-
ra compositum, & licentiores iis omnibus fabulis, quas pro Diis
suis Græcia gentilis inuexit. „ Casaubonum exinde dicentem Induct,
se in Metaphrasæ vanitatis plurimum, judicii quæ minimum deprehende-
re, atque in eo omnes Poetarum & Declamatorum errores animadver-
tere, hoc uno immoderato fingendi, & veritatem fabulis obruendi stu-
dio. * Hinc allata nonnullorum Protestantium sententia, non retinet
mentem offendere quamplurimum Catholicorum, ab ejus adulterationibus
& infidelitatibus abhorrentium.

Adm. pag. XIV.

Tenuis adeo atque odiosa videtur esse Bailletto Scriptoris hujus auto-
ritas, ut in religionem ipsi venerit, non eum laudare modo, verum
in Libris suis nominare, de quo operæ pretium duxit Lectionem moni-
ticiam facere verbis his: „ Abstini quoque diligenter Autorum adeo
perditorum usu, atque ipsa appellatione, uti sunt, inter Græcos Me-
taphrastes & Nicéphorus. „ A Metaphrasæ demum fastidio tanto &
fæditate alienantur Bailletus & Tillemontius; ut quoties indicare volunt
historiam aliquam fallacem esse, aut fabulosam, sufficit ipsis dixisse:
Per manus Metaphrasticas traditam esse, aut Metaphrasti stylium olere.

Quantumvis omnes aequitatis habere videatur hujusmodi cen-
sura, nihilofecius Litteratorum omnium suffragio probata non est; mul-
tisque fuerunt illi, quibus maximo in honore est habitus Metaphrastes,
qui ipsius laborem, atque officia Ecclesiæ præstita laudibus honestarunt,
immo patrocinium susceperunt. ** Cum autem id e re nostra non sit,

* Judicium, quod Cavius de Me-
taphrasæ, ejusque Operæ tulit, lon-
ge multum ab aliorum Hæreticorum
judicio differt. Vt. ait, ad bonas
literas infelicis sæculi promouendas na-
tus. ipse præstanti ingenio, omnique vo-
luntati Temperatura ornatus .... Suben-
to Constantino Augusto Viras Sanctorum
ante sua tempora scriptas nudique con-
quisivit, conquisitas recensuit: elegantio-
res tanquam Lectorum conspectui dignas

calculo suo approbavit. neque VLLA
IN RE MUTATAS DIVULGAVIT
..... quasdam etiam ex superiorum
traditione acceptas proprio Marte ipse
condidit. Cavius Hist. Litt. pag. 499,
col. 1.

** Ex sunt, quæ de Metaphrasæ
Græci eliderunt Elogia, ut nihil
possit esse supra. Michael Psellus ele-
gantissimam habuit de illius Laudi-
bus Orationem. Apud Surium ad

incumbat iis, qui utrinque habitas rationes expendendi munus obire amant, pronuciare, recte ne sint an iniquæ adversus Metaphrasten iustæ querelæ.

Itaque quod nostra interest, ea, quæ de Metaphrasæ perhibent Tillemontius & Bailletus, paulisper discutiamus; constat enim, nunquam hujus mentionem facere Scriptores istos, quin aliquam illius culpam terebant, & censoria ferula cadant; neque, demtis quatuor aut quinque locis, uspiam reperies productum fuisse illum; aut factialicujus confirmandi, aut Sancti sicutius, qui extra regionem, atque ante ipsius tempora vixerit, Historiæ enarrandæ gratia.

Boll. ubi supra;

§. II.

Eruditi Critici complura a Metaphrasæ traduxerunt.

NEMO inficias iverit futurum, ut in Collectione Vitarum S.S. Arnaldi Andiliacensis, in Actis sinceris & selectis Thierii Ruinartii, in Monumentis Tillemontii, in Vitis Sanctorum Bailleti, atque in aliorum Sapientum Operibus, qui id argumenti tractandum susceperunt, & Metaphrasten adeo flocci faciunt, lacunosa multa apparerent, si delenda ex iis essent ea omnia, quæ ab Autore isto originem ducant: altius enim repetenti primos multorum Actorum Martyrum, & S.S. Gestorum fontes perspicuum fiet, maximum Monumentorum istorum numerum a Metaphrasæ sive compositum fuisse, aut saltem emendatum, retractatum, atque Ecclesiæ asservatum; quo sane meritis est, aut ego fallor, ut certe semel citaretur, & jus ipsi suum tribueretur.

Si quis petisset ab Arnaldo Andiliacensi, unde nam complurium S.S. Historias hauserit, quæ integræ leguntur in ipsius Libro edito Parisiis anno 1664. atque in hunc modum inscripto. *Vita Multorum S.S. ex variis seculis. Gallicæ*: ex. gr. Vitam S. Porphyrii Gazæ in Palæstina Episcopi; S. Joannis Calybitæ; S. Auxentii Abbatis; S. Theodosii Monasterio in Palæstina præfecti; S. Sabbæ plurimum in Palæstina Monasteriorum institutoris; S. Joannis Silenciarii nuncupati, Episcopi Colonienfis, deinde

pag. 61.
pag. 109.
pag. 110.
pag. 161.
pag. 222.
pag. 258.

diem 27. Novembris. Theodorus Balsamonius ejus Vitarum S.S. seriem verbis amplissimis ornavit in VI. Synodo Constantinopolitana, Canone 63. Contendit Leo Allatius, Metaphrasten integerima fide hominem fuisse; atque in eum ideo Hæreticos insurrexisse, quod nimirum veritatem & justitiam nimirum seclare.

tur. De *Simeone Scriptis*. Bollandus ex clarioribus præcedentis sæculi Criticis ejus Apologiam adversus Bellarminum adornavit, & multis demonstrare fludet, Metaphrastis crimina tantæ non esse, ut ferunt, immanitatis, ejusque in S.S. Vitis recensendis rationem tueri. Boll. Tomo 1. in Præf. pag. 18. col. 2.

de

de Abbaris Lauræ Sancti Sabbæ; S. Eutychii Patriarchæ Constantinopolitani; S. Theodori Abbatis monasterii, & Episcopi Anastasiopolitani in Galatia; Tractatum de exilio, & Reliquiarum translatione S. Nicephori Patriarchæ Constantinopolitani; S. Nicetæ Abbatis, & fortasse alias: si quis inquam a Viro præclarissimo petiisset, unde nam Vi-
tas hæc omnes hauserit, ipse quidem sine controversia responderet, eas
Surium & Bollandum recitare: Porro si quis ex Surio & Bollandis sci-
scitatus fuisset monumentorum istorum capita prima, falsus esset uter-
que a Metaphraste Manasse, qui ea vel lucubravir, vel custodivit, *Au-
tore Simone Metaphraste, sive, ex Metaphraste, inquit Surius.*

Quamquam multa sine ex Thyerii Ruinartii collectione Martyrum Ac-
ta, quæ intacta reliquit, immo ne agnovit quidem Metaphrastes; alia
tamen non desunt, quæ nobis ipse servavit, quæque ipsi debemus. Hinc
accepimus Acta S. Justinii Philosophi, teste Tillemontio; Sanctæ Agapæ,
Sanctæ Chionizæ, & Irenæ Sororum, aliarumque sociarum Martyrum;
S. S. Didymi, & Theodoræ Virginis, & Martyrum; Sanctæ Pherbutæ
aut Tarbulæ Virg. & Mart., aliorumque Martyrum Perfarum sub Sapo-
re
S. Sabbæ Gothi, Martyris; S. Sadothii Episcopi Seleuciensis, & Cte-
siphontis Persæ Martyris; & S. Bademi Abbatis in Perside, & Martyris;
Hæc omnia aliaque plura Acta, a Surio Metaphrastæ tributa, in Actis
Selectis Ruinartii sedem habent. Tillemontius autem omnium Sanctorum
istorum, quos Acta ei sincera Ruinartii, adeoque Metaphrastes suppe-
ditarunt, gesta digessit; neque tamen alia mihi ab eodem rivulo scaten-
tia desissent, quibus monumenta sua confarcinavit.

A proposito item nostro longe abest persequi numerando, quot a Me-
taphraste Baillerus in Opere de Vitis S. S. decerpserit: longius enim,
quàm par est, succresceret Oratio. Satis itaque erit instituto meo, ani-
madvertisse, illum omnia ab Arnaldo superius e Metaphraste deprompta
descripsisse; quibus accedant quæcumque, uti monuimus, inde compa-
ravit Ruinartius. Verum hæc non sunt sane omnes Metaphrasticæ Histo-
riz, quas adoptaverit Baillerus: alias habeto plures, quæ prolixè in Scri-
ptore isto Græco leguntur, nisi sex & ad summum septem excipias, quo-
rum non tenues particulas in epitomen redegit. Hujusmodi sunt Vitæ S.
Marciani Constantinopolitani; S. Joannis Eleemosinarii; S. S. Cyri &
Joannis Martyrum in Ægypto; S. Polieucti Martyris; S. Theophanis co-
gnomento *Confessoris*; S. Carpil Episcopi Thyatiræ in Asia, & sociorum
ejus; Sanctæ Marinæ Virginis solitarie; S. Arsenii præceptoris, atque
educatoris Arcadii Imperatoris, deinde Solitaril in Ægypto; S. Pantaleo-
nis Medici Martyris, & sociorum ejus; Sanctarum Fidei, Spei, & Cha-
ritatis Sororum Virginum Martyrum, & Sophiæ Maritis earum; Sanctæ Ana-

pag. 274.
pag. 412.
pag. 419.
pag. 415.

*Acta selecta
Mart. pag. 41.*

pag. 421.

pag. 427.
p. 429.

pag. 474.
pag. 482.
pag. 480.

*Baill. Vita S. S. S.
30. Januarii. 25.
31.
1. Februarii.
28. Martii.
13. Aprilis.
27. Julii.
29. Julii.
27. Julii.
2. Augusti.*

Anastasiæ Viduæ, Antistitæ Tilmienfis in Græcia; S. Andreæ Tribuni, 24. Augusti;
 Martyris & sociorum ejus; S. Cyriaci, aut Quiriaci Anachoretæ in Pa- 29. Augusti
 lestina; S. Aretæ, & sociorum ejus Martyrum in Arabiâ; S. Joannici He- 29. Septembris
 remitæ Abbatis in Bithynia; S. Theodori Amaseni in Ponto, Martyris; 4. Octobris
 S. Mennæ Martyris in Phrygia; S. Nicolai Episcopi Miræ in Syria; S. 9. Novembris
 Danielis, Stylitæ nuncupati, solitarii; aliorumque multorum, quos mit- 11. Novembris
 to, ne longus sim. 12. Decembris
 13. Decembris

Meminerit tamen unusquisque, cum dieimus, Arnaldum, Tillemon-
 tium, & Bailletum nonnullas, Metaphrastis adjudicatas, prolixè retulif-
 se Sanctorum Vitas, id efferre, eos Historiæ summam servasse, nihil-
 que succidisse, præter quædam mira facta, & prodigia, quibus non fa-
 pient, sive levia quædam adjuncta, quæ visum est ipsis præterire.
 Ceterum, quod est Actorum Martyrum, Autore Metaphrastæ, quæ-
 que in suam collectionem Ruinartius recepit, jacent ibi intacta prorsus,
 atque ejusmodi ut ea invenit primo in MSS. & impressis Codicibus; quam-
 vis etenim Acta ista per Metaphrastis alveum defluxerint, nihil inde
 tamen cænoscæ sordidatis contraxerunt.

Quibus positis, inter nos de duobus, siquid mei judicii est, conve-
 nire oportet: Primum, sapientes Criticos nostros ab hoc Græco S.S.
 Historico non pauca mutatos fuisse: licet Tillemontius palam edixerit,
non credidisse eundem, atque aliis, sibi gerendum esse morem Metaphrastis Actis;
 & Bailletum fidem publicam dederit: *se abstinuisse diligenter autorum adeo*
perditorum usu, atque ipsa appellatione, uti est Metaphrastes. Alterum,
 persuasum esse ipsis, hujus Scriptoris nomen nullo numero esse ad facien-
 dam de iis fidem, quæ ipsius testimonio committunt, atque ad augendam
 eorum Operum dignitatem. Qua de re cautum est illis, ne hunc citent
 aliquando; immo in iis quoque, quæ ab eo descendunt, se illius mentio-
 nem faciendi lege solutos esse, putant: & revera sufficit ipsis adnotasse,
 Historiam illam apud Lipomanum, Nombriculum, Surium, Baronium,
 Bollandum reperiri, quin Metaphrastis verbum ullum interferant. Ac
 consule, si lubet Historicos istos: eos tantummodo exscriptores esse eo-
 gnoscas, & sua omnia Metaphrastis vindicare: *Autore Simone Metaphra-*
ste, sive, ex Metaphraste, ut centies profitentur Surius, Bollandus, alii-
 que.

Me latet, utrum satis accurata visa sit eruditis Criticis istis hæc ci-
 tandi ratio; satis tamen veri speciem habet, eos non probaturos, siquis
 Gallice conversa Martyrum Lugdunensium Historia, in ejus fronte Su-
 rium collocaret, atque a Surio enarratam fuisse tantum moneret. Quam-
 vis etenim verum sit, doctum hunc Chartusianorum alumnum in Col-
 lectione sua Epistolis Ecclesiæ Lugdunensis & Viennensis de Marty-

ribus earum dedisse locum; cum autem ipsius confessione liqueat, Monumentum hoc Eusebii industria, subductum injuriis temporum fuisse, communis tamen citandi ordo postulare videtur, ut vertentes Epistolam hanc in ora libri annotationis instar seponerent: *apud Eusebium*, non vero, *apud Suiam*, quod reipsa præstant Critici nostri. Quid ni autem eodem jure agendum erit cum Metaphraste?

§. III.

Investigatio rationum, quibus integrum esse sibi putant Critici, Metaphrasten ne in iis laudare quidem, quæ ex ipsius penu in medium proferunt.

Mail. Orat. pag. 6.

Quamquam magnus suppetat nobis, inquit fortasse Critici nostri, Vitarum Sanctorum, Metaphrastis nomen præferentium, numerus: habito tamen a Leone Allatio earum delectu, quæ ad hunc Scriptorem spectant, atque earum, quæ ab ipso remotæ sunt, eentum viginti duas ab eo conscriptas, quingentas vero triginta novem cum Vitas, tum laudationes, Orationesve Historicas ipsi afficit agnovit. Nunc profecto S. Porphyrii Gazæ Episcopi Vita exarata fuit a Marco ipsius discipulo; S. Auxentii ab Autore contemporaneo; S. Sabæ multis in Palæstina Monasteriis præfecti, & S. Joannis *Silentarii* a Cyrillo Viro Religioso ex S. ejusdem Sabæ familia? Cui non est compertum Eustathium Presbyterum S. Eutychii Patriarchæ Constantinopolitani Gesta mandasse litteris; Georgium Eleusum S. Theodori Abbatis; Ignatium Episcopum Nicenum S. Tarasii Patriarchæ Constantinopolitani; Theophanen Presbyterum Tractationem de exilio, & Reliquiarum translatione S. Nicephori; Theosterictum denique S. Nicetæ Abbatis sui? Nemo item ambigit, subjungent iidem Critici, Vitas omnes, quæ supersunt, Sanctorum Græce scriptas alienas esse a Metaphraste, ejus classis sunt Historia S. S. Joannis Calybitæ, & Elemosinaril, nec non Sanctæ Xenæ, si ve Eusebii, quorum solemnes dies recolit Ecclesia decimo octavo, decimo, & nono Kalendas Februarias, aliasque non paucas, quas huc afferre supervacaneum esset.

Ad hæc responderent insuper sapientes isti: etiamsi aliquos haberemus dictionis Metaphrasticæ Sanctorum Vitas, plures vero ipsius manus ad nos devenissent; nomen ipsi duntaxat concedendum esset Glossatoris, aut *Interpolatoris*, si autem malit illud *Autoris*, esto, at ineptissimi Autoris, cujus collectio eodem mereatur excepi cum onore, quo a duobus amplissimis Cardinalibus excepta est *Legenda aurea*. * Prior sit Car-

* Jacobus a Voragine ex Religio- | autor, prodiit in lucem Urbecula
fa S. Dominici familia hujus Operis | Littoris Liguriensis inter Genuam &
di-

analis Bellarminus, qui ejus scriptorem tanti non fecit, ut vel semel illius memoriam usurparet; Baronius autem, qui secundo loco est, veritus, ne suarum in Martyrologium Romanum adnotationum pretium jaceret, si modo in iis nomen appateret, quod monströse *Legenda aurea* fictiones dehonestaverant, maluit alium minus notum appellare, qui novam ejus Editionem curavit. * Male adeo audivit Metaphrastes intemperantia, fraudibus, & mendaciis suis; ut omne, quam ipsi promeriti fuissent labores ejus, existimationem eo usque amiserit, ut ad eum in Operibus suis memorandum teneri nulla se Lege credant, ne illorum pretium imminuant, & Lectori stomachum moveant, ubi in nomen incurrerit, quod monströse *Legenda aurea* fictiones dehonestaverant. Quocirca Surium, Baronium Bollandum producere maluit, nonnullarum ex his S. S. Historiis compositores, licet ab eodem corrupto fonte manaverint.

Baill. Orat. de
Vau S. S. pag. 170

Si quis Metaphrastis rebus & famæ consultum vellet, nonne Criticorum istorum argumentationibus reponere posset; Cur in iis saltem, quæ ipsius juris sunt, interpellarent, eum reticere? Cur Lectorem minime certius facere, has vel illas ejus studio compactas aut lucubratas fuisse? ** uti S. Marci Constantino-politani, S. Polieucti Martyris S. Joannis Eleemosynarii, S. Theodosii Cœnobiarchæ, S. S. Joannis & Cyri Martyrum Ægyptiorum, a Surio huic Historico tributas: *Autore Simeone Metaphraste*? Quare eas non indicare, quas ipse plurimas castigavit, & retractavit: Ex causa Vitas S. Simeonis Scylitz, S. Auxentii Abbatis, S. Sabæ, S. Joannis Silentarii, S. Tarasii, S. Nicephori, Patriarchæ Byzantinæ, S. Nicetæ, cunctasque fere, quæ in ejus manus inciderunt? Nemo etenim repugnabit, hæc illum circumloquendo recitasse & pluribus amplificasse. Quare demum non monere de his, quas servavit nobis inviolatas, & primæva integritate constantes? Hujusmodi sunt Acta Martyrii S. Justinii, non secus atque S. Agapæ, Sanctæ Chioniz, atque Irænes Sororum Martyrum, S. Sabæ, Nacione Gothi, Martyris; S. Didymi, & S. Theodoræ Virginis Martyrum; Sanctæ Phœbutz Virginis & Martyris, aliaque nonnulla, quæ castissime ad nos traduxit; quæque au-

Bollandus Tomo
1. Januarii in præf.
pag. 18. col. 14

Savonam. Vives inquit, auream Legendam scribi non potuisse, nisi ab homine ferrei oris, & plumbei cordis. Depanlius Legendam vocat mendaciorum ferre immixtam. Contra Bollandus ejus patrociniū adversus † Wicellum & Vives suscepit. Juveniles autem, & Dominicani Beatum appellant Jacobum a Voragine.

* Claudius a Rota Dominicans Lugdunensis, qui Legendam auream refecit, auxitque, claruit Ludovico XII, & Francisco I. Gallorum Regibus.

** Tripartitæ sunt Sanctorum Vitæ a Metaphraste vulgatæ. Alias namque composuit, alias emendavit, alias servavit tantum.

† Baillon. in
Orat. pag. 49.

toritate tanta pollere existimavit Ruinartius, ut inter Acta Selecta loco & sede donaverit?

Porro mirari subit, Bailletum, ne dicam Arnaldum Andyliaensem; Tillemontium, & Thierrium, cum monumentis his, aliisque pluribus ad tria ista genera spectantibus Opus suum refererit, nunquam tamen versasse animo, ut Metaphrasti ullam rependeret gratiam; quamquam etenim libentes daremus ipsis, non mediocres ab illo sumsisse partes, aut S.S. Vitas enarrasse ab eodem per se cufas; apparet tamen non exiguam eum Ecclesiæ navasse operam, tot ipsi vetusta monumenta a temporum vicissitudinibus vindicando, quibus citra ejus industriam eareret; ut propterea mereretur, ne ipsi gloriam tanto labori æquissime debitam subtraherent.

Nunquam Eusebium Cæsareensem laudare obliviscuntur, cum Historiam persequuntur S. Jacobi primi Hierosolymorum Episcopi; S. Simeonis, S. Ptolemei, S. Luciani, S.S. Leonidis, Plutarchi, & sociorum; S. Potamienæ Virginis Alexandrinæ, cujus meminit Dionysius ejusdem Urbis Episcopus in Epistola ad Fabianum; S. Marini Militis, aliorumque multorum: licet Actorum istorum Autor nequaquam sit, sed quarundam eorum summarum recitator, & Ecclesiæ usui conservator: neque putarent se-
sas & æquum Eusebio secisse, si Martyrum istorum mentionem habentes, Musculum tantummodo, Rufinum, Christophorenem, aut Valesium citarent, illius Historici Interpretes, sive qui in Opera sua quædam Scriptorum ejus fragmenta contulerunt. Non secus idem urget, aut me fallit animus, argumentum, iniquum esse, narrantem alicujus Sancti Historiam ex iis præsertim, quæ pro certis & ratis censi possunt, quasque nobis servavit Metaphrastes; Lipomanum, Surium, Baronium, Bollandum Latinos Interpretes asserre, penitus omisso, quo illi profecerunt, Metaphraste.

Tandem, quo illi laborant in Metaphrastis fallaciis relegendis, eundemque habendo calumniatoris & falsarii loco, ad monstra parienda a natura compositum, & iis omnibus licentiorum fabulis, quas pro Diis suis Græcia Gentilis invenit; eo Litteratos omnes admiratione afficiunt, qui fieri poterit, ut Clarissimi Autores, quique fidem suam publice obligaverant, se nihil producturos, quod e purissimis antiquitatis fontibus non manaverit, tot a Scriptore perditissimi nominis Acta, & Vitas Sanctorum, eorundem non contemnendas Epitomas acciperent, maximumque factorum numerum exiguæ adeo autoritatis testimonio concederent. Quantumvis enim artibus omnibus contendant, nonnullorum origines, atque aliquorum canales eorum nominibus obstruere, qui Metaphrastis Collectiones consecrunt; verum nihilominus semper erit, & solidum, quam-

quamplurima ipsum Acta Martyrum, nec pauciores Sanctorum Vitarum temporum oblivioni fustulisse, quorum ne vestigium quidem apparet alibi, neque editum aut MSS. volumen reperire erit, quod istorum ante Metaphrasten verbum ullum fecerit. Quamobrem quicunque deinceps consecuti sunt, per hunc veluti Actorum ductum illa omnia derivarunt.

§. IV.

Contendant Critici, Metaphrastis adulterationes & Paraphrases enim in contemptum adduxisse.

Quoniam itaque pacto, inferunt rursus eruditi Critici nostri, Metaphrastis nomen opere in aliquo producere, cuius vitia pot sapientissimis Viris perspecta sunt? Quem fugit, Baronium ejus adulterationes improbasse, & fabulas averfatam quam maxime fuisse; Albertum Miræum illius infidelitates indicasse; Jacobum Loppinum ipsius priscis Sanctorum Vitis additiones, & novarum cudendarum libertatem reprehendisse; fateri Theodoricum Ruinartium, futurum fuisse melius, si veteres ea, qua in autographo conscriptæ erant, ratione reliquisset; & Tillæmontium, nihili ducenda esse, quæ in ipso laudibus celebrari usu venit, existimasse; Baillerus denum his effert verbis Bellarmini Cardinalis de Metaphraste judicium: „*Illud autem est observandum, ab eo scriptas fuisse Historias de Vitis Sanctorum, multis additis ex proprio ingenio, non ut res gesta fuerunt, sed ut geri potuerunt. Addit enim Metaphrastes multa colloquia, sive Dialogos Martyrum cum persecutoribus, aliquas etiam conversiones Paganorum in tanto numero, ut incredibiles videantur: denique miracula plurima & maxima in eversione Templorum & Idolorum, & in occisione persecutorum, quorum nulla mentio apud veteres Historicos est.*”

Bailler. in Ouar. pag. 60.

*Bellarmin. ad an-
num 1500. de
Script. Ecclæs.*

His omnibus liquido fit, eadem ratione abhorrendum ipsis fuisse ab omnibus iis, quæ peperit Metaphrastes, atque ab nomine ipsius abhorruerunt. Nihilo secius quem alium, quæso, Lipomani Surii & Bollandi nominibus nisi Metaphrasten citant, nisi Metaphrasten adoptant? Recte ne & ordine faceret Autor ille, qui declamatus vehementer adversus Prochorum, cujus vocabulo S. Joannis Vitam legimus; adversus Sycophantem illum, qui addidit se Sancti Lini nomine, ut duos de S. S. Petri & Pauli passione Libros venditaret; adversus falsum Abdiam, qui de Gestis Apostolorum Librum in os hominum protulit; qui despicatur, inquam, se ducere testatur magnopere hæc omnes fabulis & narrationibus redundantes Historias, in cogitationem tamen descenderet, hinc facta nonnulla promendi & earum absolutas Epitomas conficiendi; plane ratus, se fecisse satis, ubi sublati Autorum istorum nominibus, in eorum

locum Orthodoxographorum & Bibliothecæ Patrum nomina substituit?

Culpe omnes, quas in Metaphraste Sapientes deprehendunt, ad additiones tandem, & Autographorum Paraphrases referuntur. Verum enim vero unde nam constat, inquit Bollandus, hunc Sanctorum Historicum præficus Monumentis mordicus non adhæsisse, & pro arbitratu suo Martyres & Tyrannos abloquentes induxisse? Interesset sane Archetypa præsto habere, ut cum exemplis, quæ apud Metaphrasten exstant, conferri possent. Porro major illorum pars ad nos usque perducta non fuit, quod in causa est, cur hoc iudicium committi nequeat. Præterquamquod unde nam didicerunt Critici, cunctas Historias istas, novo verborum circulo redditas, a Metaphraste proficisci? Nonne compertum est omnibus, quintingentas triginta novem ex his, in quarum fronte Scriptoris hujus titulus apparet, fraudulentè Metaphrasti adjudicari? *

Fieri itaque potuit, ut vel ejus non essent; vel illis scribarum, quorum opera utebatur, ** aut posteriorum Scriptorum manibustraductis, adeoque interpolatis, id vitium Metaphrasti crimini daretur, cujus ipse integer & purus erat. Hoc est quidquid effici rite potest, quoad nonnullas Sanctorum Vitas, quarum MSS. Græco isto Scriptore vetustius est, aut aliunde provenientes ab illo in Collectione sua auctæ & cumulatae sunt.

Explorâtius, quod suppetat, & magnificaverint Critici, atque ad probandas Metaphrastis adulterationes adhibuerint, exemplum, petitur a Vita Sancti Eupli Diaconi & Martyris in Sicilia, cujus Festus dies pridie Idus Augusti celebratur. Bollandus collationem instituit germanorum San-

Boll. Tom. 2.
Fœr. pag. 592-6
fœr.

* *Vitarum, quas conscripser Metaphrastes, numerus in immensum cumulum posteriorum negligentia auctus est; obscuriori cuiusvis Anonymi auctoris narrationem Simoni Metaphraste max adscripta.* Guill. Cavius Hist. Litt. pag. 492. col. 2.

** Perdoctus quidam e Societate Jesu Scriptor his verbis Metaphrastis erroribus excusationem asserre laborat: *Serio putem; quod nunc primum occurrit; (dum illas Metaphrasti laudes a Desse compositas attentius lego) quædam, quæ minus subsistant, Vitis Sanctorum inserta fuisse, per illam Ingenium Scribarum Simonis multitudinem, vel voluntate, vel casu. Tradit enim Desse, terras Amanuensium Classes a Simone adhibitas fuisse, & primum qui-*

dem Scribarum orbem Literarum novis excepisse dictata; Scribas vero secundo ex annotatis priorum nova transcripisse exemplaria; ac denique tertio Scribas Censuram personas induisse; atque omnia, quæ correctione digna viderentur, mutasse: ad hæc, tantam harum Simonis incubrationum multitudinem existisse, ut eas ipse studiosius paulo recollere non posuerit. Unde iam nihil mirandum, quod in Vitis a Metaphraste conscriptas quædam minus apta irrepsisse videntur: non enim omnia sphalmata autor tam occupatus advertere potuit, a Librarianum vel ruditate, vel casu profecta; Wangevekius in Proleg. ad Librum, quem Pietatem Marianam Græcorum inscripsit Num. 18.

At hujus Actorum cum Metaphrasticis, ut minus æquam hujus fidem ostenderet. Consule, si lubet in *Monumentis Ecclesiæ*, quæ Cotelæus edidit, Opusculum istud; cujus exemplar Ruinartius quoque, Bollandi testimonio, attulit inter adnotationes in Vitam S. Eupli. Bailletus autem, qui omnem ad reprehendendum Metaphrasten anam arripit, hanc pariter non prætermisit. „ Quæcumque, ait, supersunt legitimorum S. Eupli Actorum, rum Græcæ & Latinæ Editiones, optimæ sunt; si modo iis a Metaphraste recensitam Paraphrasin non annumeres, qua eas ex arbitrio corrumpit, atque ad ingenium suum accommodavit, Tillemontius item eo est animo, ut sentiat, Acta hæc Metaphrasti tributa testatissimo esse ad probandum argumento, quorsum ipse fidem & simplicitatem populorum sefellere. „ atque huic duntaxat, inquit, usui secundum Bollandum esse possunt.

Et vero si quis genuina Sancti Eupli Acta cum iis comparet, in quibus versata est Metaphrastis opera; sententiam utique pro iis dicit Criticis, qui Scriptorem illum redarguunt; quod vetusta monumenta viaviaverit; quod fabulis addictus fuerit, & additamentis interferendis, atque ad nova facta excogitanda mirifice liber, quod indole præditus narrandi res non ita, ut contigerunt, sed ut eas contigisse probabile videbatur; animadvertet denique Conciones, quas in ore Martyrum ponit, Dialogos & Disputationes inter Sanctos & Judices Tyrannosque confictas; ante omnia vero quamplurimas & miras Paganorum ad bonam frugem conversiones; atque inusitata inauditaque tormenta. *Conferat nunc qui volet*, colligit Bollandus, summam allatis nonnullis Actorum S. Eupli germanorum locis; eadem ex Metaphraste edita a Lipomano & Surio Alia; & perspiciet, quam ea laciniosa, immo inepte coagmentata, additis non solum tormentorum variis generibus, sed etiam plurimis miraculis.

Quam Sapientissimi Jesuitæ opinionem imbibere, exinde eruditi omnes.

Ceterum si postremi isti Bollandi verba attentius explorassent, futurum fortasse fuisset, ut aliquem super his Metaphrasti morem gererent. Audiamus quomodo doctus Pater hic, antequam Actorum S. Eupli Synopsin exhibeat, loquatur. *Dandum est*, inquit, *exemplar sic interpolatorum sive ab ipso Metaphraste, sive ab eius Amanuensibus, legitimorum Actorum &c.* & sequenti columna discerens de Sanctæ Agathæ Actis: *An non idem*, ait, *in Sanctæ Agathæ Gestis suspicari possumus factum ab eodem Metaphraste, ejusve Amanuensibus?* Ex quo facile est cognoscere, Bollandum Actorum S. Eupli depravationem non omnimode Metaphrasti dedisse vicio, qui proficetur ab alio quopiam induci potuisse. Verum etiam si in

Act. Eccles. pag. 417.

Boll. Tab. C. 1. 2. 2. Aug. pag. 22.

Tom. 5. annot. 8. in S. Euplium pag. 695. col. 2.

Boll. ubi supra pag. 199. col. 1.

Boll. ibidem pag. 198. col. 2.

224 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

fi in Metaphrasten unum regeret eo loci Bollandus omnes Actorum S. Eupli immutationes, constans tamen est, eruditos Patres illos, qui eidem Operi post Bollandum institerunt, collata rursus S. Martyris hujus Historia, deprehendisse, a Metaphraste abhorreere longe Actorum S. Eupli, quam in Lipomano & Surio legimus, Editionem; & Tillemontium, cui perspectus fuerat locus hic, siquidem citat, non ausum fuisse illa Metaphraستي accensere, sed dixisse tantum: *quicumque demum eorum sit autor &c.* Quæ si probe animadvertissent Scriptores ceteri, sit verosimile, hoc eos exemplum non fuisse sumturos, ut adulterationes, quas in Metaphrasten jactant, exaggerarent. Equidem nimis multa verba super his fecisse videor: at operæ pretium duxi planum facere, quam facile possit esse, Scriptorem hunc in eorum crimen vocare, a quibus, est remotissimus.

*Tomo 1. Mail.
pag. 17. col. 2.*

*Tomo 1. annot. 1.
in S. Euplium
pag. 69. col. 1.*

§. V.

Metaphrastis consilium tanta non est reprehensione dignum; ut nobis persuasum vellent.

UT de fraudibus atque adulterationibus Metaphrastis constaret nobis, necessum foret, solidis principiis pendere conjecturas; antiqua, quæ in hodiernam diem supersunt, monumenta, accurato discipere, & cum iis, quæ ab ipso sunt, & enucleata sunt, exemplis conferre: quibus præhabitis, pro rato habere possemus, gravissimas esse Metaphrastis Paraphrases; quandoquidem aliena manu confectæ non fuerint. Quæ omnia expendere nullo negotio possumus in S. Simeonis Stylitæ Vita, quæ in Theodoretî Historia reperitur, *Philotea, sive de Vita Monastica*, nuncupata; in Vita S. Nicephori Martyris, a Bollandò recitata, in alia Sanctæ Euphrosinæ Virginis, cujus Latina interpretatio alteri, a Metaphraste compositæ, ætate antecellit, nec non in nonnullis, quæ exstant, aliis. Perspicuum etenim fiet, exaggeratas adeo Paraphrases completi demum nonnulla duntaxat verba, sive adnectendas Periodos, sive ad Lectoris attentionem conciliandam apposita, *adjunctis temporibus & locis*. At certe illud omnem extra controversiam est, Acta Martyrum a Ruinartio in Collectione sua collocata, atque a Metaphraste deprompta per istius manus, ne verbo quidem adjecto transivisse.

*Fabr. Tomo 2.
pag. 26. l. 1. & 137.*

Holl. ibidem.

Quid quod, si propugnare utique placeret, Historicum hunc muneri sui fines prætergressum fuisse, & verba quædam a se coagmentata Judicibus & Sanctis accommodasse; vel ut suaviorem, utilioremque narrationem efficeret, sive ut eximium Martyrum Magnanimitatis, Tyran-

rannorum crudelitatis, aliorumque Sanctorum virtutis & pietatis specimen præberet : si de his omnibus, inquam, conveniret, propterea ne crimen illico in Scriptorem istum conflandum esset ?

Paullo diligentius evolvantur Sermones Sancti Gregorii Nysseni de Sancto Theodoro Amaseno Martyre ; S. Basilii de Sancto Barlaamo Martyre, de Sanctis item Gordiano Martyre, & Julita ; S. Joannis Cryso- stomi de Sancto Luciano Presbytero Antiocheno, & de S. Pelagia Martyre ; & S. Ambrosii de Sancta Agnete : intendamus aciem in Homiliis & Panegyricos ab aliis Patribus Sanctos colendi gratia conscriptos ; & comperiemus, nihil aliud frequenter præstitisse Metaphrasten, quam Patrum istorum scribendi rationem pluribus imitari, qui omnia eloquentiæ ornamenta congeserunt, ut argumento suo splendorem adderent, & dignitatem. Quibus Orationis anfractibus non utuntur ipsi, quo gratiorem rebus speciem effingant, Lectoris animum ad se convertant, pietatem exeitent, atque in amplissimo lumine Martyrum constantiam vere Christianam, & persequentium immanitatem collocarent ? Neglexerunt ne Sermones suos descriptionibus admirabilibus, disertissimis con- cionibus illustrare, & sublimia cogitata, quæ nunquam, ut apprime videtur, elocuti sunt, Sanctis Martyribus apponere ?

In promptu est exemplum ab egregia illa Legionis Thebanæ Oratione petitum, quam coram Maximino tum habuerant, cum, interempto secundo decimo quoque eorum Viro, Diis litare constanter negarunt. *Milites sumus, Imperator, aiebant, tui, sed tamen servi, quod libere con- fitemur, Dei. Tibi militiam debemus, illi innocentiam ; a te stipendium laboris accepimus, ab illo Vita exordium sumimus. Sequi te Imperatorem in hoc nequaquam possumus, ut autorem negemus Deum, usique autorem nostrum Dominum, autorem, velis nolis, & tuum. Si non ad tam funesta compelli- mur, ut hunc offendamus, tibi ut fecimus hæcenus, adhuc parebimus : sin aliter, illi parebimus potius quam tibi. . . . Pugnavimus pro fide quam quo pacto conservabimus tibi, si hanc Deo nostro non exhibemus ? Juravi- mus primum in Sacramenta Divina, deinde in Sacramenta Regia : nihil nobis de secundis credas necesse est, si prima perrumpimus. Christianos ad pœ- nas per nos requiri jubet : Jam tibi ex hoc alii requirendi non sunt : habes hic nos confentes Deum Patrem autorem omnium, & filium eius Jesum Christum Deum credimus. Vidimus laborem, periculumque nostrorum Socios, nobis quoque eorum sanguine aspersis, trucidari ferro : & tamen Sanctissimo- rum Commilitonum mortes, & fratrum funera non flevimus, non doluimus, sed potius laudavimus, & gaudio persecutisumus, quia digni habiti essent pati pro Domino Deo eorum. Et nunc non nos vel hac ultima vita necessitas in rebellionem coegit : non nos adversum te, Imperator, armavit ipsa saltem,*

Tom. I.

F f qua

*Greg. Nyss. Orat.
de S. Theodoro.
Basilii Tom. 1.
Hom. 18. & 19.
Ibidem Orat. 3.
Crys. Tom. 2.
Hom. 48. item
Hom. 40.
Ambros. l. 1. de
Virg. cap. 2.*

*Ruinart Abb.
Selecta p. 292.
ex S. Lamb.*

quæ fortissima est in periculis, desperatio. Tenemus ecce arma, & non resistimus, quia mori quam occidere satis malumus, & innocentes interire, quam noxii vivere peroptamus. Si quid in nos ultra statueris, si quid iusseris, si quid admo-veris, ignes, tormenta, ferrum subire parati sumus. Christianos nos fatemur, persequi Christianos non possumus.

Aliquando prolixius persecutus sum Orationem hanc magnanimam, sapientissimam, & vere dignam, quæ a Martyribus emitteretur; ut palam fiat, ægre admodum credi posse, S. Eucherium Lugdunensem illius Autorem, nihil ex ingenio suo in eam contulisse, & Paraphrasis more non vertisse. Si quid simile occurreret in Metaphraste, clamarent illico: *id figmentum ipsius esse, & Sanctos pro instituto suo loquentes inducere.* Interim non putaverim extitisse quempiam, qui de Sancto Eucherio redarguendo cogitaret, propterea quod ea verba & cogitata inelytis illis Militibus accommodaverit: quamquam etenim liqueret, eos revera sensa illa tum, medio Gentilium Exereitu, protulisse; multi tamen esset Operis constituere, a quo nam singulæ voces illæ colligi potuerint, & ducentorum circiter annorum intervallo in memoria hominum insidere, unde eas comparavit Eucherius; uti nos docet Tillemontius, qui historiam huiusmodi magnificis effert laudibus, & magno Eucherio Lugdunensi dignam existimat. Quantumvis igitur persuasum fuerit omnibus, Patris hujus fuisse Opus concionem istam; id tamen nihil obsuit, quominus eam in Selectorum Actorum numero recenseret Ruinartius, non secus atque alias plures, in quibus apparet manifeste, Autores istos haud raro Martyres & Tyrannos rogantes invicem & respondentes exhibere.

At enim, inquier, notum est, Patres in Homiliis & Panegyricis, Sanctorum celebrandorum causa habitis, Oratorum more perorasse: Metaphrastes autem his non se finibus continuit; quod nanque in eo ulterius detestantur, est, multa Historiis addidisse de suo, resque non ita enarrasse, uti contigunt, sed uti contingere poterant; quod vere Tillemontius pati nullo modo potest, tum etiam quando proficitur, se totidem verbis reddere Autores suos, illos interpolare, & pro libidine differentes proponere.

Gravissima quidem exprobratio: at univerforum sit pronunciare; nam Sacer Historicus, qui Archetypo suo nonnulla adjunxit, quibus acceptius atque utilius efficeretur, majori sit reprehensione dignus, quam ille, qui plurima detraxerit, ad augendum Meritorum Sanctorum & divinæ Gratiæ splendorem pertinentia; præsertim eum sinceræ sunt, firmæ autoritatis, & autographæ Sanctorum Historiæ; tunc etenim nihil præferunt, quod pium non sit, aut prætermittendum. Porro fortasse

con-

eontendere quis posset, si Metaphrastes in viciū illud impiegit, in hoc Arnaldum Andyliacensem, Tillemontium, & Bailletum incurrisse. Reponant tamen, id inter Autores istos & Metaphrasten discriminis interesse; quod hic instituit verba e verbis Archetypi describere, illi autem iisdem terminis Opus suum non circumscripserunt. „ Diligenter prospice *In Vitis Multis, Sancti. Admonitiones.*
 „ xi, ait Andyliacensis, ne quidpiam adderem Vitis istis; nonnulla tamen loca compendio dedi, quorum longitudo cum vana fuisset, tum fastidio Lectores affecisset; aliaque sustuli omnino otiosa, cuiusmodi sunt mira & portenta multa. „ Ita plane se gesserunt Tillemontius & Bailletus, iure sane optimo, quippe qui fidem ab ipsis datam castissime solverunt, interea dum præstitutum sibi modum prætergressus est Metaphrastes. Hoc autem est, de quo purgari nequit, ubi in fraudem compulsus fuit. Nihilo fecius illud non habet dubitationem, plura in Theodorici Collectione archetypa Acta reperiri, in quibus perspicitur, Metaphrasten fidem in se receptam præstitisse.

Verum, quantum dumcumque velis, dignus sit Metaphrastes, qui reprehendatur; nihil ne erit, quod ipsi faciles indulgeamus? Si nanque liberum est eruditis Criticis, diversa Historiarum, quas afferunt, loca in summam redigere, ne vanitate simul & satietate repudientur; numquid non largiri quoque Metaphraستي possent libertatis, ut religiose servatis omnibus rei capitibus, minuta quædam adjuncta, commodioris aut jucundioris narrationis gratia, superstrueret, quod item ipsi pro ære nata committere non negligunt? Quandoquidem illustres Critici nostri, ut sæculi hujus ingenio obsequantur, censuerunt *rollenda esse aliqua facta omnino otiosa, cuiusmodi sunt mira & portenta multa*; cur diem dicemus Metaphraستي, quod ævi sui ingenio obsecutus sit, in quo supervacanea non arbitrabantur homines miracula, sed non contemnenda Historiæ Sanctorum ornamenta; quodque universa recitaverit, quæ in Monumentis suis exstabant? Quamquam etenim summa præsent vi & copia eruditionis Critici nostri, difficillimum forte ipsis erit, ostendere, Metaphrasten in Vitarum Sanctorum collectione nova Miracula commentum fuisse.

§. V L

Exemplum Paraphrasium Bailleti, nihilo Metaphraستي Paraphrasibus minorum.

ESto autem Græco huic Historico nonnihil concedere velimus, æque aliquam ipsi pravo sæculi iudicio, & Nationis ingenio excusationem parare, fateri tamen necesse est, eum sibi nimiam arrogasse.

ejus adulterationes & infidelitates nulla purgari ratione posse, quæque ipsi vitia a Sapientibus obijciuntur, jure ac merito obijci; præcipue quæ
in Orat. pag. 60. a Tillemontio, „ cui, teste Bailletto, infederat animo, nihil ducenda
 „ esse, quæ in ipso laudibus celebrari usuvenit, cum pessime adeo ve-
 „ ritatis partes in reliquis expleverit; ipsumque concoquere ante om-
 „ nia nequire, quod Metaphrastes profiteretur, se totidem verbis red-
 „ dere autores suos, tum quando eos interpolat, & pro libidine disse-
 „ rentes propontit. „ In ora Libri notat Bailletus paginam 528. prioris
 Tomi Monumentorum Tillemontii. Eo autem loci, annotatione nimi-
 rum 20. in S. Joannem Baptistam inscripta: *Additamenta* Metaphrastis,
not. 1. doctus iste Criticus insigne dolosarum Autoris hujus Paraphrasum exem-
 plum ante oculos ponit: „ Nos monet Historia trium Translationum
 „ Capitis S. Joannis Baptistæ, ab Allatio Metaphrasti adjudicata, San-
 „ ctum illud Caput suavem odorem efflasse, & miro emicuisse splendo-
 „ re, tum cum Hierosolymis inventum est, tum etiam cum illud trans-
 „ laturus, cereis adhibitis, Uranius accessit. Ecce Metaphrastis in-
 „ genium, qui non aliter res evenisse tradit, atque ipse cogitatione com-
 „ prehendit. Nullum etenim horum vestigium apparet, neque in vetu-
 „ sta primæ inventionis Historia, neque in altera Marcelli, quam plu-
 „ ribus invertit locis Metaphrastes, etsi eam ipsius nomine producat, &
 „ falsus sit, se illius verba e verbis efferre. *πρὸς Ἀλέξ.* „ Secundum
 hæc pronunciare ut quis poterit, injuriam eum Metaphrasti inferre, qui
Baillet. ibidem. testatus fuerit, propterea quod nimium exquisitæ mentiendi artem teneret,
 Autorem istum a nonnullis Hæreticis calumniatoris & falsarii loco habitum
 fuisse, ad monstra parienda a natura compositum, & licentiores iis omni-
 bus fabulis, quas pro Diis suis Græcia gentilis invexit? qui ejus figmen-
 ta & Paraphrases averteret: Sapientescque modum excedere, qui eum
 abjecto adeo numero habent; ut ne ipsius quidem nomen chartis suis
 promere patiantur?

Quorsum vero, urget nescio quis, tot tantæque adversus Metaphra-
 stis in hac Historia additiones querelæ? Præterquamquod enim culpa li-
 berari utique possent, nonne quandoque his similes occurrunt in Eru-
 ditum Criticorum nostrorum Operibus, qui longe & multum Meta-
 phrasti accuratione,posito judicio, & eruditione antecessunt?

Litteratorum sit, sententiam dicere, uum Bailletus in texenda Vita
 Cyrilli pueri Martyris Cæsareæ in Cappadocia, Decio, aut Valeriano
 Ecclesiam insectantibus; Metaphrasticum morem servaverit necne? Quo
 autem rectius id cognoscatur, universam hac traduco Sancti illius pue-
 ri Historiam, ita plane, ut legitur apud Bailletum, addico Autographo,
 cui se adhæsisse fatetur. Signabo igitur in Contextu Bailleti italicis ca-
 racter-

raſteribus quæcunque addidit Autor ille: in Latino vero exemplo Romanæ formæ ea indicabunt, quæ detraxit peritus iſte Criticus, iſteſt, loca, quæ interpretatus non eſt.

BAILLETUS.

29. *Mari, pag. 911. & ſequentibus.*

Post pauca, quæ exigui Proœmii vicem gerunt, in hæc verba loquitur de Sancto Cyrillo. In ore ſemper Jeſum Chriſtum habebat, & propter ipſum ſe omnibus cum faciendis, tum ſuſtinendis paratum eſſe profitebatur. Quo factum eſt, ut non modo minas, alijs quibuſquam perterrendis aptiſſimas, verum tormenta quoque, quorum vi homines aliquando ſuccubuerant robuſtiores, mira conſtantia perſisteret.

Fidei ſua boſſem & infeſtatozem Patrem ipſum habebat, qui cum ad exitum perducere non poſſet; ut filius voluntatem ſuam divina, cui ſamulabatur, anteferret, ei nuntium remiſit, oſtium occluſit domus, & vitæ neceſſaria quælibet ipſi denegavit.

Non poterat fieri, quin inaudita adeo Patris ſevitia reprehenderetur. Cyrillus autem in divinis laudibus totus erat, quem ſibi verum magiſtrem Patrem exiſtimabat, quam eum, quem acceperat a natura, & a quo dux adeo deſerebatur. Abſque eo quod reverentiam Patri debitam excuteret, æquo animo omnium, quibus illum ſpoliabat, commodorum amiſſionem ſerebat, propoſitis ſibi ante oculos a Fide æternis bonis.

Martyrium Cyrilli Pueri, ex Tomo 7. Maii Bollandi apud Ruynart, in Actis Selectis pag. 253.

Omitto Præſationuculam, quæ Acta iſta anteire ſolet, atque exordium ducio ab iſis, quibus Bailletus Latinæ verſioni reſpondet.

Etenim omni tempore Chriſtum nominans erat Cyrillus, & ſemetipſum inde eſſe motum fatebatur: & plagis confectus, & verbis territus, neque verborum ruinam, neque afflictiõis injuriam compoſcivit, ſed ſuſtinuit hæc quidem libentiſſime; promte autem & aliud aliquid majus malum expectabat. Cum autem creſcerent animi, qui ſunt erga bonam fidem, & æmulatores haberet multos, qui ſimiles erant ejus ætati.

Abdicat quidem eum Pater, domum ei claudens, & quæ in ea erant prorsus abnegabat ei.

Quidam autem in his laudabant Patrem, & valde mirabantur. (Ipſe vero quaſi nihilum reputabat abdicari a Patre): & quod parva auſerens ei, majora & utiliõra ei provideret fides, quæ in Domino erat, dicebat.

Homo

Homo hic, qui in se comprobavit Jesu Christi vaticinium, quo dixerat; futurum, ut parentes filios proderent, & Judicibus traderent propter nomen suum, apud Magistratus de filio suo conquestus est, a Patre & Diis defestore.

Magistratus ad comprehendendum *Hæc agens in iram provocabat Cæsarem* Judicem, & vocans eum per ministracionem militum, & terrens simul de Judiciis; videbat quidem in principio eum non terri, (sed) omni momento ab omni trepidatione securum (adstare), *modica omnia contra Fidem computantem.* En indulgeo tibi, inquit Judex, o puer, delicta: Dimittit tibi & Pater offensam, in domum suscipit te. Licet tibi frui bona Patris, si sobrius sis, si tibi metipsum des cogitatum, atque in hæreditatis partem, *quæ deturbatus fuerat, revocaturum.*

Respondit Cyrillus, se gaudere, *Beatissimus vero Cyrillus, gaudeo, dixit, cum pro his mihi increpatur. Ego enim apud Deum optime (recipiar.)* Delector domo mea privatus, habitabo enim majorem & meliorem. Sponte fio pauper, ut fruatur divitis (æternis); bonam mortem non metuo, (quia) vitam provideo mihi meliorem.

Magnum hoc responso in admirationem traductus Judex, cum vinciri præcepit, atque ad supplicii locum, veluti eo afficiendum, pertrahi: jubens simul clam Tortoribus, ut omnia in eum periclitarentur, *citra mortis idem:* cum extremum hoc adhibere remedium formidinis statuisset, ut ipsius constantiam frangeret, *atque ad*

Quibus porro mandaverat Judex, ut ad se deferrent, quoniam Tormentorum aspectu se gereret modo, ii retulerunt,

Hæc dicens cum quadam Desifica virtute, præcipitur ligari solemniter quasi ad mortem deducendus. Usque terrore tamen & justionem illud publicos (Ministros) facere (Judex) præcipit, probationem accipiens pueri.

Quando autem neque lacrymatus puer nunciabatur, neque ignem metuens, in quem injicere hunc

ne

ne lacrymulam quidem exciti ipsi potuisse; dumque in ignem eum projecimus simulabant, non retulisse pedem, non clamasse, non palluisse; & ensē, quo obtruncaretur, distringentibus fortiter adeo cervicem dedisse, ut esset plane, cur ipse carnifex contremisceret.

Index stupore atque admiratione correptus, sisti rursus ante se Cyrillum iussit, & indulgentiam in eum suam magnificans, hortatus est, ut se revocaret, & gratia, qua exceptus fuerat, non abuteretur.

Respondit puer: tantum abest, ut me flammis & gladiis subducens, mihi gratificatus sis, ut potius injuriam feceris. *Non est sane, quam in me exerceasti, indulgentia sed servitia.* Aliam domum & divitias præstolor, quam paternas. Sperabam quidem me illuc quantocius iturum, tu vero mihi hanc voluptatem distulisti: Ne itaque tantam mihi felicitatem diutius inideas.

Eorum, qui aderant plurimi adolescentis hujus æque sermonem atque constantiam admirantes, temperare a lacrymis nequiverunt. Porro Cyrillus eos de his redarguere non dubitavit. Ridendum vobis esset, aiebat, atque gaudendum, ubi huc me ductum videtis.

Postquam autem mortis sententiam in eum Index pronuntiavit, aliorum fletus invaluit. At Cyrillus ea voce, quæ amplum ejus & excelsum animum solidamque lætitiā indicaret, dixit illis: Si perciperetis, quam Deo fidam, quove pergam; profecto hortaremini citius me pati fortiter, quam super his conqueri & lugere. Ceterum hominum stimulus non indigebat; qui ejus, pro quo certabat, & a quo corona donandus erat, auxilio confirmabatur.

In

minabantur, sed patientissime ad mortem pergentem:

Iterum vocat hunc Index, docere animatus, & verbo suadere secundum solitum sibi morem. *Vidisti o puer, (inquit,) ignem, vidisti juvenis gladium? sobrius esto, ut iterum habeas patris domum & fortunam.*

Qui respondit: nocuisti o Tyrane, me revocans, nocuisti, & pessime gessisti: frustra succendisti ignem, sine causa gladium acuisi. Multo major (est) domus, quam habitare festino, multo divitiarum præstantiores. Has accipere a Domino accelero; celerius me consumma, ut celerius fruam,

Et hæc audientes adstantes lacrymabantur: puer autem lacrymas eorum inculpabat: & debetis, inquit, ridere, debetis delectari, debetis (me) producere gaudentes ad patiendum. Nescitis quam civitatem habitabo: nescitis quam fiduciam habeo. Concedite sic expendere vitam. *Hæc dicens ibat mori.*

Splendidus autem & spectabilis erat non solum ei, qui recipit ejus animam, sed & aliis, qui Casarea habitabant, ipsum adjuvante, qui regnat in Sæcula Sæculorum. Amen.

In aperto est ex his, quæ recitavimus, judicare, multa Bailletum Autographo addidisse, præteruisse multa, ut quædam loca mittam a germana exemplaris interpretatione distorta. Non me quidem latet, ipsum Archetypum videri minus accuratum, & aliquanto mendosum, sive id sit Interpretis, sive Amanuensis negligentia probo dandum, item contrahitori Actorum Latinorum stylo adaptum fuisse, circuitu aliquando uti, & nonnulla supplere, ut ad Gallicæ Lingua Ingenium revocaret. Quod si hæc omnia Interpretationem Bailletianam a vitiis non satis vindicarent, nolumus eum propterea infimulari, quod Autographo addiderit, ut eorum, quæ acciderant, intelligentiam explanaret: cum apud Sanctos Patres & Historicos passim emicent Eloquentia lumina, & intacta reissumma, Oratoria ornamenta aucupentur. Illud autem hoc exemplo efficitur, non fuisse semper Bailleto, cur ad Patrum auctoritatem infirmendam, causaretur: eos in editis S. S. Vitis Oratorum potius, quam Historicorum more locutos fuisse; neque satis æquos esse Metaphrastis illos, qui acriter adeo in ejus Paraphrases invehantur; Quare etenim iis uti huic erit criminis loco, Criticis vero laudis argumento?

Inter celebriora Metaphrasticarum Paraphrasum, quibus offendit; exempla illud est, quod a Sancti Nicephori Martyris Antiocheni vita desumitur. Exstat hæc apud Bollandum quinto Idus Februarii, qui a Metaphraste *interpolata*, ut vocat, loca italicis Litteris designat. Theodoricus vero Ruinartius a Bollandi vulgatam fuisse tradit, *adjunctis altero charactere Metaphrastis additionibus*. „ Bailletus demum eam, uti a Ruinartio producta fuit, integerrimam censet, atque illis *Glossis* & amplificationibus immunem, quas in Acta vetusta Metaphrastes, alique nonnulli Latini intulerant. „ Nihilominus conferenti additiones, a Metaphraste in S. Nicephori Vitam illatas, cum iis, quæ in S. Cyrilli Historia a Bailleto exarata leguntur, facile erit constituere, Criticum istum magis, quam Metaphrastes, Paraphrasis indulgisse, minusque Archetypi vestigiis insituisse. Acta namque Nicephori, a Metaphraste enarrata, per Tillemontium quoque, dissident ab exemplari paucis duntaxat, lique non multæ frugis vocibus, cum ex adverso gravissimæ notæ adjunctæ, quæque in Archetypo desiderantur, apposuerit Bailletus, totidemque detraxerit: quamquam ter Acta S. Nicephori brevitate superent, quæ a Metaphraste interpolata contendunt. Quo vero commodius hæc dignoscantur, in fine hujus Paragraphi integram S. Nicephori Vitam colloabo, Metaphrastis mutationibus, distinctionis gratia, italico charactere excusis.

Historia pariter trium Capituli S. Joannis Baptistæ Translationum, quæ in Metaphrastis infidelitatis exemplum afferri solet, minori reddita est cir-

Tom. 1. pag. 281.

Acta Selesta, pag. 245.

Bail. IX. Par. Ruinartii pag. XV.

Tom. 4. annot. 8. in Persecutionem Valeriani pag. 590. col. 2.

circumlocutionum & additionum numero, quam S. Pueri Cyrilli Martyrium. Neque consequens inde est, factam ei duorum Miraculorum accessionem fuisse, quorum meminit Metaphrastes; quia illorum tum in prisca, tum etiam in Marcelli Relatione silentium sit. Nunquid non alia de his Metaphrasten monumenta docere potuerunt? An ideo aliquid rei adjunctum falsum est, quod qui universam mandarunt Litteris Historiam, nullam illius fecerint mentionem? Si ita res se habeat, paucissimæ supererunt ingenue & germanæ narrationes.

Quid si duo hæc mira facta, nihil aliunde, quod incredibile sit, continentia adjunxerit Metaphrastes, immo ex ingenio suo, quæcunque de Uranio dixit, ad transferendum Caput Sanctum cum Cereis accedente, depromerit? his tandem ad tria ascenderet in prolixa ad modum narratione additamenta: verum quot in Bailletiana licet brevissima enumerantur?

At insistant in eo potissimum: Tillemontio ceterisque Sapientibus displicuit Metaphrastes, quod tum *etiam quando proficitur se totidem verbis reddere Auctores suos, illos interpolare, & pro libidine differentes proponere non desinat; multa Historiis de suo addat; resque non ita enarret, uti contigerunt, sed ut contingere poterant*. In his sane querelis omnibus ad Metaphrastis condemnationem momenta sunt maxima: sed nonne, responderet quis, videntur demum cunctæ in Bailletum ipsum recidere? An non fidem obligavit suam Criticus hic ab Actorum S. Cyrilli Autographo non recedendi, quemadmodum illud Bollandus quarto Kalendas Junias, & Theodoricus Ruinartius, ab ipso cum in Tabula Critica, tum in S. hujus pueri Vita citati retulerunt?

Esto tamen legitimis amborum istorum Scriptorum Autographis non se obstrinxerit Bailletus, nonne ipsum intererat monere, unde nam tot additiones decerpserit?

Quamobrem cum fontes alios non indicaverit, immo nequiverit indicare, æquum est inde colligere, cum S. Cyrilli Vitam Paraphrasis ritu convertisse, *hujus Historiæ Scriptorem pro libidine differentem proposuisse; multa de suo addidisse, & pro libito detraxisse; immo adjuncta quædam non satis congrua ratione interpretatum fuisse; Sanctis hujus Pueri Martyrium enarrasse non uti contigit, sed uti contingere potuit*; pluribus denique rem comitantibus, quæ defunt in Archetypo, monumentum illud illustrasse. Non est autem hæc sola, quam Bailletus addendo & demendo reddiderit, narratio: aliz plures nullo negotio præsto essent non minori animadversione dignæ, in quibus æque sibi, atque in Cyrilli Gestis, indulgit Bailletus: hanc vero præ aliis ipsius insigni brevitate ducti se legimus.

Hinc manifestum est, artem interpretandi latius non fuisse adeo Metaphrasti peculiarem, ut usus plurimos non attulerit etiam Autoribus illis, qui apta rerum consensione, & diligentia eminere putarunt: tametsi adversus Græci hujus Scriptoris intemperantiam quam sæpissime vehementius serantur, & illius testimonium nullius esse ad factum aliquod statuendum ponderis esse velint, nomenque penitus expungant, ipsius quamvis labore proficiant.

Licet duo, ut ita dicam, additionum genera in germanas Sanctorum Historias receperit Tillemontius, non crediderim tamen eas accuracionis vitio laborare. Cum aliquid sit ipsi obviam, quod extraneum rei suæ, aut splendorem ipsi afferat aut claritatem, tum, si Autor aptus est ad faciendam fidem, non dubitat ea, quæ depromsit, narrationi suæ, etsi autographiæ, interserere; tamen adhibita cautione, ut a genuino Orationis contextu, quod ascititium est, secernat, & in ora libri Scriptoris, quo utitur, nomen seponat. Haud raro etiam nonnulla ingenio suo compacta Historiis attexit doctus iste Criticus: verum cum id interjectione claudat, animadvertit Lector ea ad monumenti illius partes non pertinere: qua de re interpolationes revera vocari nequeunt.

Non defuerunt præstantes Critici, qui crederent, majorem Metaphrasticarum additionum partem hujusmodi esse*; sique eadem, ac Tillemontius providisset, ambigo, utrum audacter adeo adversus ipsius Paraphrases conclamaissent. Illud est sane constans, additamenta multa, quæ Historico huic crimini dantur, uti quæ ad S. Nicephori Vitam, & Capitis S. Joannis Baptiste translationem spectant, non esse graviora iis, a quibus aliquando non abhorruit Tillemontius: neque enim præter hæc duo, alia nobis Critici obijciunt in hoc Græco Autore infidelitatis exempla.

VITA S. NICEPHORI MARTYRIS, e MSS. Regiæ Bibliothecæ depromta, & cum ea, quam edidit Metaphrastes, collata.

*Additiones a Metaphraste interposita Italicis notis
describuntur.*

Apud Boll. tomo 2. Febr. die IX. Habetur etiam apud Ruinart in Actis Sanctis Græc. & Lat. pag. 244. &c.

IN illo tempore erat quidam Presbyter in magna Antiochia Syria, nomine Sapricius. Erat autem quidam quoque alius, qui appellabatur quidem Nicephorus, erat vero ordine Laicus; & admodum germanus

* Pauculis ad attentionem conciliandam, aptius connectendas periodos, inserjstis. Boll. Tomo 2. Jan. Præf. pag. 12. col. 1.

ami-

amicus ejusdem Presbyteri : seque ambo sicmutuo diligebant , ut existimarentur esse fratres germani , nati ex uno utero ; adeo ut esset excel-
lens amor eorum mutuus . Cum autem longo tempore vixissent in hac
affectione , bono & honesto infestus & sceleratissimus humani generis ini-
micus , eis invidens , talem inter eos peperit dissensionem ; ut nec in pla-
tea vellent sibi invicem occurrere , ex dæmoniaco odio , quod inter se in-
vicem conceperant .

Cum satis vero longo tempore ita fuissent affecti , ad se rediens Nice-
phorus , & cognoscens odium esse diabolicum ; rogavit amicos quosdam ,
ut irent ad Presbyterum Sapricium , & rogarent cum pro Nicephoro ,
ut ei culpam condonaret , & cum pœnitentia ductum acciperet *propter*
Dominum . Ille autem noluit ei condonare . Is vero rursus misit alios ami-
cos , ut ei reconciliaretur . Presbyter autem Sapricius nec eos quidem ro-
gantes audire sustinuit . Rursus vero Nicephorus rogavit alios quosdam
amicos , & misit ad ipsum , ut ei dignaretur sui delicti veniam concede-
re : ut *convenienter divino eloquio* in ore duorum vel trium testium sta-
ret omne verbum .

Ille autem cum esset duro corde atque implacabilis , & oblitus esset
Domini nostri Jesu Christi , qui dicit : Remittite & remittetur vobis ,
& rursus ; *Si offeras munus tuum ad altare , & recordatus fueris , quod*
habes aliquid adversus fratrem tuum , dimitte id , & vadens reconciliare fra-
tri tuo , & rursus ; nisi remiseritis hominibus delicta eorum , nec pater
vester cœlestis remittet vobis delicta vestra ; omnibus eum rogantibus &
petentibus , non condonavit *fratri & amico suo* . Non enim habebat in se
Charitatem , & misericordiam ; quamobrem iure fuit privatus regno calo-
rum .

In primis autem pius & fidelis Nicephorus , cum vidit Sapricium de-
spexisse communes amicos , qui pro eo petentes veniam non acceperunt ,
ipse eurrens ad ædes Sapricii , se proiecit ad pedes ejus , dicens : condo-
na mihi Pater propter Dominum : Ille vero noluit ei reconciliari , ut ami-
co , & maxime cum rogaretur : & maxime cum deberet , etiam si non
fuisset rogatus , a prima excusatione eum accipere , ut Christianus &
Presbyter , & qui professus erat servire Deo .

Cum autem hæc sic fierent , repente existit persecutio & magna affli-
ctio in Antiochia Civitate , ubi ambo habitabant , & apprehenditur Sa-
pricius , ut Christianus , & traditur Præsidi : & stetit ante ipsum , & di-
xit ei Præses : Quod est nomen tuum ? Ille autem dixit : Vocor Sapricius .
Dicit Præses : Cujusdam es generis ? Dixit Sapricius : sum Christianus .
Præses dixit : Es Clericus ? Dixit Sapricius : locum teneo Presbyteri . Di-
cit Præses : Augusti nostri & Domini hujus regionis , & finium Roma-

† Gallienus.

norum, Valerianus & Gallus † jusserunt, ut qui se dicunt esse Christianos, sacrificent Diis immortalibus. Si quis vero despiciens, respuit hoc Edictum, sciat se diversis tormentis & suppliciis plectendum, & sic gravissima morte esse condemnandum. Sapielius autem adhaes dixit Præsidi: Nos Christiani, o Præses, Christum Deum habemus Regem; quoniam ipse est solus verus Deus, & creator cœli & terræ & maris, & omnium, quæ sunt in eis. Omnes vero Dii Gentium, Dæmonia; & perant a facie universæ terræ, qui non possunt alicui opem ferre, aut aliquem lædere, aut impedire, cum sint opera manuum hominum.

Tunc iratus Præses, jussit eum projici in Cochleam, jubens eum vehementer vexari. Cum is ergo adeo acerbe & inhumane torqueretur, dixit Sapielius Præsidi: carnis meæ habes potestatem; animæ autem meæ potestatem non habes, sed Dominus Jesu Christus, qui eam creavit. Longo vero tempore tortus sustinuit tormenta. Cum vidisset autem *improbis & malitiosus* Judex cum non persuaderi, tulit in eum sententiam, dicens; Sapielium Presbyterum, qui Edicta contemnit Imperatorum, & non paruit, nec Diis immortalibus voluit sacrificare, ut qui a spe Christianorum stulerit excidere; jubemus tradi supplicio capitis.

Cum ergo ipse esset egressus, accepta Martyrii sententia, & festina-ret ad cœlestem coronam; audivisset autem S. Nicephorus, currens processit ei obviam, & se projecit ad pedes ejus, dicens: Martyr Christi ignosce mihi, quoniam peccavi in te. Ille autem nihil ei respondit: *excacatum enim fuerat cor ejus a malo Dæmone*. S. Nicephorus eum rursus prævenit per aliam viam, & ei occurrit, priusquam egredieretur e Civitate, & rogavit eum dicens: Martyr Christi condona mihi ea, quæ peccavi in te, ut homo. Ecce enim, data est tibi Corona a Christo, quem non negasti sed confessus es nomen ejus sanctum coram multis testibus. Ille autem *durus & implacabilis*, odio cor habens excacatum, neque ei dedit veniam, neque ei verbum voluit respondere; adeo ut ipsi Liçtores dicerent S. Nicephoro: tam stultum hominem nunquam vidimus: Vadit ad supplicium capitis, & quomodo petis veniam ab eo, qui jam est moriturus? Dicit eis Sanctus Nicephorus: Nescitis quid petam a Confessore Christi? Deus autem scit.

Et cum venisset ad locum, in quo erat interimendus Sapielius, rursus ei dixit Nicephorus: *Rogo te Martyr Christi, ignosce mihi, siquid peccavi, ut homo*: Scriptum est enim; petite & dabitur vobis. Sed eo hæc dicente, & quæ sunt his similia, non audivit sævus & durus amicus, nec flexus est sodalis asperissimus, nec fuit mollitus totus inflexibilis. Non enim audivit illud: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & proximum tuum sicut te ipsum. Sed clausit aures cordis sui & corporis*, ut aspis fur-

surda & clauda, quæ non exaudivit vocem incantantium. Propterea qui personam non respicit, & verax est Dominus qui dixit: si non remiseritis hominibus delicta eorum, neque Pater vester cœlestis remittet vobis delicta vestra: & in qua mensura metieris fratri tuo, in ea remetietur tibi.

Dominus cum vidisset eum nulla tangi proximi misericordia, jure eum privavit Regno suo cœlesti: immo vero ille seipsam alienavit a gratia cœlesti, & ab æternis Dei bonis, propter injuriæ a fratre acceptæ recordationem: & maxime quod in germanum & veterem amicum fuisset animo crudeli immani & irreconciliabili. Tunc dicunt Lictores Sapricio: *Flecte genua tua, ut caput tibi amputetur.* Dicit autem eis Sapricius: *Quare?* Dicunt ei Lictores: *Quoniam noluisti Diis sacrificare, sed contempsisti Edictum Imperatorum propter hominem, qui dicitur Christus.* Hæc cum audisset miser Sapricius, respondit Lictoribus *hanc miseram & tristem vocem* dicens: *nolite me ferire: facio enim quæ jussurunt Imperatores, & Diis sacrifico.* Sic eum excacavit odium, & ab eo abduxit Dei gratiam. Qui enim per ejusmodi tormenta non negavit Dominum nostrum Jesum Christum, cum venisset ad finem mortis, & esset accepturus præmium & coronam gloriæ & spei, negavit vitam æternam, & fuit apostata.

Hæc cum audisset S. Nicephorus, rogavit Sapricium *cum lacrymis* dicens: *Noli, o frater, noli transgredi, & negare Dominum nostrum Jesum Christum: Noli omnino, rogo te, ab eo deficere, & perdere cœlestem coronam, quam per multa acquisisti tormenta & afflictiones. Ille autem noluit eum omnino audire, sed contendit abire ad interitum & ad tenebras ultima mortis & ad ignem, qui non potest extinguï. Qui tanti pretii gloriam in momento unius horæ ictus gladii perdidit, revera fuit miser, excacatus ab odio.*

Non enim audivit Dominum nostrum Jesum Christum, dicentem in Sancto Evangelio, si offeras munus tuum ad altare, & recorderis, quod frater tuus habet aliquid adversus te; dimitte munus tuum ante altare, & vade primum, & reconciliare fratri tuo, & tunc veniens offer munus tuum. Et rursus Petro Principi Apostolorum, cum rogasset Dominum, Quoties, si peccaverit in me frater meus, dimittam ei? Septies? Respondit Dominus: Non dico tibi septies, sed septuagies septies. Ille autem misit ne semel quidem voluit condonare fratri suo, & maxime petenti veniam & roganti. Et Dominus quidem noster & Deus jussit ex animo condonare unicuique, & dimisso munere, quod Deo est offerendum, currere ad reconciliationem. Ille vero ne summis quidem labris condonavit ei, quem percutiebat, nec in animum induxit, ut ei roganti remitteret, sed clausit viscera sua a fratre suo; propterea recessit ab eo gratia divi-

divini & vivifici Spiritus, & perdidit *magnum pretiosam*, & gloriosam Coronam Martyrii. Quamobrem, o dilecti, nos quoque diligenter caveamus ab hac diabolica operatione odii, inquam, & injuriæ acceptæ recodatione; ut nostrorum quoque peccatorum detur nobis remissio a Domino Jesu Christo, convenienter ei quod dicitur: Dimitte nobis debita nostra, *sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*, fidelis est enim, qui promissit.

Beatus autem Nicephorus, postquam vidit, transgressum esse Sapricium, *magna voce* dicit Licitoribus: Ego sum Christianus, & credo in Nomen Domini nostri Jesu Christi, quem iste negavit. Me ergo jam pro ipso ferite. Lictores vero non sunt ausi eum ferire absque jussu Præsidis; mirati sunt autem omnes, quod se ita ad mortem tradiderit. Libere enim dicebat: sum Christianus, & Diis vestris non sacrifico. Unus autem ex Licitoribus currens renunciavit Præsidi, dicens: Sapricius quidem pollicetur se Diis sacrificaturum; est vero illic quidam alius, qui vult mori propter eum, qui dicitur Christus, clamans & dicens libere: Christianus sum, & Diis vestris non sacrifico, nec obedio Edictis Imperatorum.

Postquam audivit Præfes, in eum tulit sententiam, dicens: Si non sacrificat Diis immortalibus, prout jusserunt Imperatores, jubeo eum mori gladio: *Sapricium vero sinite abire*. Tunc accipientes Sanctum Nicephorum, eum capite truncarunt, ut Præfes jusserat *nono Mensis Februarii*, & sic consummatus fuit in Christo Sanctus Martyr Christi Nicephorus, & ascendit in cælos coronatus per fidem in Christum, charitatemque, & humilitatem. Quoniam enim propensus fuit ad eharitatem & humilitatem, ideo fuit redimitus Corona Martyrii, & dignatus est referri in numerum Martyrum, ad laudem & gloriam magni Dei, & Servatoris nostri Jesu Christi, cui gloria & potentia nunc & semper, & in Sæcula Sæculorum. Amen.

Habes Vitam S. Nicephori Martyris a Metaphraste amplificatam, ex qua tuum erit, Lector, judicare, num tanti sint ponderis additiones illæ, ut eruditis Criticos ad vehementer adeo exaggerandas Græci hujus Historici adulterationes cogere possent: cum tamen nullum hac S. Nicephori Historia aptius, quo illas magnificarent, exemplum repererint; immo difficillimum esset, eos aliud reperire, ut querelas suas aliqua adumbrarent specie veritatis. Præterquamquod conferat, qui velir, Metaphrasticas Actorum istorum additiones, eum ea, quam accepimus a Bailletto hujus Sancti Vita; & plane cognosceret, Criticum hunc, quamquam institutum suscepit Actorum Autographum incorrupte exscribendi, adjuncta tamen ab eo aliena, neque Metaphrasticis leviora ipsi apposuisse: ne plura ea recenscam, quæ prætermisit, aut sede mutavit. Quæ cum dico, nolim

Jim fecit Baillet in hac Historia consilium reprehendi, five in aliis, in quibus idem præstitit: cum ita se gerant, ut plurimum, quicumque his operam navant, & Patres ipsi non absimiliter se gesserint. Illud certe confici potest inde, hanc Metaphrastis libertatem satis non esse, ut despiciatui ducatur Autor hic, fide concedat apud omnes, in ore Litteratorum, ut calumniator & falsarius versetur, *ad monstra parienda a natura compositus, & iis omnibus fabulis licentior, quas pro Diis suis Græcia gentilis intexit*, cum in hanc quoque diem illustres Autores existant, qui eadem sibi licere arbitrantur.

A R T I C U L U S V.

*De argumento, quod nanciscimur ab Autoribus, qui Sanctis;
quorum Historiam instrunt, sæculo plus sunt
recentiores.*

CUM Ecclesiastica Historia pene tota in Autorum testimonio sit constituta; quo Scriptores de rebus testantur, aut parum aut longe ab illorum ætate remotis, eo majoris aut minoris momenti probationem suppeditant. Testis oculatus, vel contemporaneus audiendus sane præ alio est; qui aliquibus duntaxat post factum, quod persequitur, sæculis floruit. Quo præfacto veluti fundamento, hanc superstruxerunt egregiam regulam Critici, nostri quam Tillemontius edixit in Epistola ad Lamyum.

„ Iis omnibus, quæ de temporum suorum moribus perhibent cum Græ-
„ ci tum Romani, fidem adjungimus: si vero ea nullis rationibus confir-
„ mata, prodant litteris, quæ non dixerim mille, sed ducentis aut tre-
„ centis ante ipsos annis evenisse compertum est, fidem ipsis derogamus,
„ præsertim Græcis, non secus ac Judæis, ad excogitandas & hauriendas
„ fabulas mirifice factis. Hac eadem sententia habet Bailletus. „ Elapso, in-
„ quit, sæculo ab alicujus Sancti Viri interitu, quod ad tertiam aut ad
„ summum quartam progeniem protrahitur, consuevi persequi, nullum
„ quod attinet ad Vitæ Historiam, Scriptorem in medium producere,
„ nisi si desint alii propioris temporis & firmioris autoritatis. „ Consulamus
„ super his Sapientissimum Mabillonium. „ Cum neque Autores co-
„ vi, nec alii his unius aut duorum Sæculorum intervallo succedentes;
„ de re aliqua reticuerunt, de qua recentior nulla ductus autoritate tes-
„ timonium dicat, nihil ipsi deferendum est: alias quibuscunque erro-
„ rum & mendaciorum generibus patretur aditus. „ Launojus, qui ad
„ hanc

*Tom. 2. art. 30.
pag. 40. et 31.*

*Baillet in admo-
pag. XIV.*

*De Stud. Mo-
nast. p. 2. c. 3. pag.
233.*

*L. annos de au-
tor. negant. ar-
gum.*

hanc regulam veluti ad unum ex præcipuis Criticæ sæe fundamentis cre-
berrime appellat, hujusmodi tempus ad duo circiter sæcula protendit ,
Ducentorum plus minusve annorum æstimari potest. Quam conjecturam tum
Doctor hic, cum alii Critici hoc Cardinalis Baronti principio fulcivere :
*Quod a recentiori autore de rebus antiquis sine alienius vetustioris auctoritate
profertur, contemnitur.*

*annot. 13. in Jof.
Chryf. pag. 456.
col. 1.*

*annot. 3. in 8.
Bern. pag. 616.
col. 2.
annot. 13. in 8.
Virg. pag. 491.
col. 2.*

*Tome 2. annot.
13. in 8. Jof.
pag. 701. col. 1.*

*Dupin. Resp. ad
Animadv. pag.
206. Gallice.*

*Baill. Tab. Crit.
in Vita S. Naxa-
ri pag. XLV.*

*annot. 15. in Jof.
Chryfum pag.
46. col. 1.*

Hujus itaque pronunciati vi Tillemontius Macrobio non acquiescit te-
stanti, Herodis quoque filium in eorum numero fuisse, qui Regis illius
imperio paullo post Jesu Christi ortum trucidati sunt. „ Scriptor inquit
„ quinto ab eo eventu sæculo florens, tantam non habet, ut rem adeo
„ incredibilem persuadeat, auctoritatem. „ Eodem usu effati Baronium
carpit, quod monachum Alexandrum Sæculi V. Autorem in Vita S. Bar-
nabæ laudaverit. „ Si quidem verum sit, ait Tillemontius, Zenonistem-
„ poribus æqualem fuisse Monachum Alexandrum, levissimum profecto
„ esset ipsius testimonium ad res ætatis Apostolicæ confirmandas. „ Ali-
bi etiam, ubi de Maria Ephesi occumbente quæstionem movet: „ Andreas
„ Cretensis, habet, Deiparam summa conspectam senectute fuisse censet;
„ verum VII. aut VIII. sæculi Scriptor est, propterea rei adeo vetustæ
„ probandæ minus ob ætatem idoneus. „ Sunt, qui Aponio credant as-
ferenti, S. Justinum veneno sublatum fuisse. Tillemontius, qui eum ca-
pite oberuncatum tradit, ab hac lege præsidium petit, ut Scriptoris il-
lius auctoritati fucum faciat. „ Ut Paucis rem transigam, inquit, Apo-
„ nius sæculo septimo labente clarus, is non est, qui nobis factum in-
„ gerat nullibi memoratum. „ Obicientibus Dupino, Autorem Quæstionum,
S. Justinum nomen præferentium, ad Quæstionem 74. respondentem, ani-
madvertisse, S. Clementem Epistola ad Corinthios falsum esse, non in
Prophetarum & Apostolorum duntaxat, verum in Sibyllarum etiam scrip-
tis de mundi exitu, summoque Judicio fieri mentionem: reponit Do-
ctor hic; illarum Quæstionum Autorem, utpote Sæculi V., rerum, ut
hæ sunt, vetustissimarum testem non esse fide dignum. Eandem præscrip-
tionem frequenter adhibet Baillerus, cum placet ipsi factum aliquod re-
spuere; totque locis ex ea agunt Launojus & Alexander, ut non va-
cet singula recensere.

Si itaque servanda est præscriptio hæc Sapientum nostrorum, quisnam
erit exitus magno Historiarum, & Gestorum Sanctorum numero, quæ
Scriptorum testimonio pendent pluribus posterioribus sæculis viventium
quam quæ Litteris commendarunt; nec minus certa sunt, aut magis
credibilia, quam quæ regulimus superius, nec tandem aliis Autoribus
innituntur? Repudiandus itaque confestim erit, aut certe in dubium
revocandus S. Zachari Publicani Episcopatus, de quo assensur S. Petro
Cry-

Cryfologo æquum duxit Tillemontius; licet rei hujus nullum ante ipsum vestigium appareat, nisi si in Monumentis Apocryphis appareret. Ergo a Tillemontii Memorii, & Bailleti Sanctorum Vieis delendum est, quidquid ex Actis Bollandi de S. Marco Evangelista nos docent; conscripta namque sunt ab ignoti nominis Autore IV. aut V. sæculi. Opus ipsum erratis, rebusque fidem omnem, eodem Tillemontio teste, superantibus scatet; visis & miraculis uberius, quam piis ad exemplum narrationibus redundat; atque de eo ambigitur, utrum facile persuasum erit omnibus, Christum salutem Marco dicentem, cum *Evangelistam suum* nuncupasse. Exemplar item Latinum fert, Marcum, ubi in Alexandrinæ Urbis ingressu calceos suos contractos esse deprehendit; dixisse: *vere nunc iter meum expeditum est*. Hæc omnia satis fabulam olent: veruntamen ab egregio Opere isto multa Critici, ad S. Marci Vitam spectantia, depromserunt.

Intererit etiam ab Eruditorum Operibus, qui partim sustinent inter Episcopos Dionysios cum Atheniensem tum Parisiensem distinctionem, ea detrabere, quæ recitant de postremi hujus Gestis; cum plurima illorum originem ducant a S. Dionysii Vita per Bosquetium vulgata, quinto Historiæ Ecclesiæ Gallicanæ libro, cujus Auctor VII. aut VIII. Sæculi, eam, ut fateatur Tillemontius, citius publicis rumoribus tum de S. Dionysio percrebescentibus, quam vetusto aliquo exstante Monumento, concinnavit: sive ut loquitur Bailletus: Acta ista vulgi tantum Traditionibus & fama compacta sunt. Quorsum evadent, quæ colligunt Tillemontius & Bailletus de S. Timotheo, ejusque præsertim interitu, pro quibus unus sponder obscurus VI. Sæculi Scriptor? Ea denique, quotquot litteris consignarunt S. Mariæ Magdalænæ iter Ephesum, & S. Mauricii & sociorum Martyrium attingentia, eodem plane recidunt; nemo etenim præter S. Modestum VII. sæculi Scriptorem, singularem aliquam Mariæ Magdalænæ noticiam nobis aperuit: Monachus vero, qui quadringentis ab illius obitu annis S. Mauricii Vitam texuit, in hominum ignoratione, æque ac sponsores ejus, versatur.

Nonne autem, inquiet aliquis, Sapientes super his satis dilucide consilium suum enunciant: se illa uti legitimæ autoritatis, aut certæ veritatis monumenta minime habere, immo fateri, omnem ipsis non esse adjungendam fidem, sed probabiles tantum, & alicujus cum vero similitudinis Historias existimandas: demum Autores illos, quamquam longo adeo temporum intervallo distent ab Historiis sine ullo vade recitatis; potuisse tamen, ut videtur, eadem ex antiquis quibusdam monumentis, quæ ceteros Scriptores laterent, mutuari?

De his omnibus nullo negotio conveniet, dummodo inter Criticos no-

Tom. I.

H h

stros

Tillem. tome 2.
pag. 97.
Baillet. 23. April.
pag. 643.

Tillem. tome 2.
annot. 1. in S.
Marc. pag. 596.
col. 1.

Tillem. tome 4.
art. 2. in S. Dion.
pag. 444.

Baillet. Tab. Crit.
9. Officr. pag.
XX.

Tillem. Tome 2.
Art. de S. Tim.
vies pag. 260.
Baillet. 24. Jan.
pag. 191.

Tillem. Tome 2.
art. de S. Maria
Magd. pag. 33.
Baillet. 25. Juin
pag. 643.

Tillem. Tome 4.
art. de S. Maur.
vies pag. 131.
Baillet. 26. Sept.
pag. 515.

stros conveniat id etiam, quod æquissimum est; eos scilicet, qui ex Macrobio, Monacho Alexandro, Andrea Cretensi, & Aponio a nobis paulo ante commemorata indicarunt, non illa ut inconcussa, & explorata, veritatis, sed ut similia vero, & probabilia prodidisse. Cur etenim minime licebit eodem, quo Critici nostri, momento, asserere, non videri, Autores istos hujusmodi facta cuisse, sed ea a prisca Monumentis, quæ in eorum manus inciderant, accepisse?

Perspectum sane est, præclaram hanc regulam Lydium veluti lapidem esse, quo discrimen fiat inter germanas Historias, multasque Sanctorum Vitas, atque eas, quæ sine ulla controversia falsæ sunt & supposititiæ, quæque citra testimonium a Sanctorum Historiis invehuntur fiducia tanta, perinde ac si ab oculatis & contemporaneis testibus ea didicissent, cum revera multis post sæculis vixerint. Hic est omnium ferme, quas hujusmodi Historici venditant, fabularum fons & origo. Sanctorum non paucis ante sæculis defunctorum Vitam non quidem certis & antiquis monumentis, sed confusa populorum traditione describunt, quæ cum infinitis semper narratiunculis permixta sit, inde comparata nihil nisi puram *rapsodiam* consiciunt, in qua nullo pacto verum a mendaci poteris internoscerere. Quare hæc lege non intercedente, omne fabularum genus aut persuaderent nobis, aut animose saltem obtruderent.

Fatemur ultro, Historiæ alicujus veritatem satis incorrupte ad tertiam usque vel quartam progeniem propagari posse: at deinceps sive reipsa, sive rei adjunctis facta subeunt *mutationem*; ut quodcumque non eodem, quo contigit, ævo scriptis mandatum erit ab ingenioso & accurato viro, nonnisi summa animi provisione *amplectendum* sit, quantumvis fide præstet Scriptor ille; dummodo optimos eorum, quæ narrat, vades non producat.

Hujus moniti doctrina Tillemontius & Bailletus ad dubia, vel falsa & Apocrypha amandarunt plura S.S. Acta, utpote communibus veritatis notis minime affecta, quæque alioqui sponsores non habent, quorum fide indubitate admitti possint, sive Scriptorum autoritatis vicio: sive diuturniori, quod ab Historia illa effluxit, temporis spatio. Nunquam igitur, ut par est laudibus Sapientum Criticorum istorum intelligentiam celebrabimus, qua *infras* res minus audiendas ablegarunt, quæ feruntur de Sanctis Gervasio & Protasio, Celso, Nazario, & Perpetua hujus Matre; de Sancto Auxilio in Insula Cypro Soli Episcopo; de S.S. Apollinari, & Marco Atinate Episcopo in Campania felici; de S. Victorino fratre S. Severini Episcopi Neapolitani; de S. S. Syro, Pompejo, & Juvenio Episcopis Papiensibus; de S.S. Hyacintho, Eudocia, Romulo, Sophia, Eleutherio, aliisque Sanctis innumeris; tum quod mendis infectæ sint Hi-

Historiæ istæ, tum etiam quia ab Autoribus descendant, multis ab istorum Martyrum obitu sæculis viventibus, neque monumentis, unde nam hauserint ea, quæ in vulgus emittunt.

Non est porro mirum, hos Sanctorum nimium credulos, minusque accuratos Historicos Opera sua Sanctorum Vitæ tanto post eorum interitum exaratis referuisse; illud profecto mirari subit; Bailletum, cum nimirum, qui Rempublicam Litterariam in spem induxerat fore, ut *elapso ab alicujus Sancti interitu sæculo, quod ad tertiam, aut ad summum quartam progeniem protrahitur, nullum plerumque quod attinet ad Vitæ Historiam Scriptorem in medium produceret*: hunc inquam maximum Vitarum Sanctorum numerum exhibere, quæ tribus, quatuor, pariterque quinque aut sex post eorum mortem Sæculis collectæ sunt. Vitæ S. S. Cyri, & Joannis Martyrum a S. Sophronio desumpsit, qui eas recentis, postquam affecti Martyrio sunt, annis coegit: S. Antonini Abbatis, S. Mederici; S. Genebaldi Episcopi Laudunensis; & S. Barontii Hæremitæ Gesta tribus item sæculis, ac Sancti isti, recentiora sunt; alia Sanctæ Gudulæ trecentis quinquaginta annis. Acta Sancti Fridolini Abbatis quadringentos ab illius suprema die annos numerant, non secus atque Sancti Pauli Episcopi Legionis; Humberti; Maricolenis, S. Amatoris; S. Theodartii; S. Maugilii Solitarii in Picardia; S. Adelmi Episcopi Schireburgensis in Anglia, S. Bernoni Episcopi Misnienis in Saxonia; S. Juventii Episcopi Papiensis, & S. Desibodii Abbatis. Acta Sanctæ Lindæ Virginis quingentis annis; S. Diæ Episcopi Noviodunensis sexcentis; & S. Amabilis * Presbyteri Rieomagenis octingentis annis posteriora sunt; ut plurima alia præteream, quorum molesta esset enumeratio. Qui omnes Scriptores plerumque neminem in testem appellat, unde ad nos ea derivaverint; atque Bailletus ipse non dissimulat, Vitæ S. Humberti Maricolenis Autorem nullum, quo eam in tuto ponat, titulum producere; quamvis minorem trecentis annis ætatem ferat; æque ac Monachum, qui S. Maugilii Gesta coagmentavit, ea nonnisi ex Monasterii sui & vicinorum populorum traditione composuisse. Verum quidem est, hanc Legem contraxisse Bailletum, cum dixit: *plerumque se*

* Abbas Faydit secunda ad Turgotium Arvernæ Præfectum Epistola anno 1709. data, non vero edita, mordicus tuetur, Bailletum S. Amabilis Vitam die prima Novembris a MSS. decerpisse, cujus autographum exstat in Sacratio veteris Ecclesiæ Rieomagenis. Historia hæc ab Autore 11. aut 13. Sæculi lucu-

brata fabulis undique corrupta est; ut cum narrat, radium Solis ipsius chirothecas; & pallium suffulisse, quo veluti umbella, dum Romam pergeret, ad arcendum calorem utebatur; quo cum pervenisset, ab Angelo unius Sanctorum Reliquiarum arcule munere donatus est.

non producturum Autores elapso ab interitu Sanctorum sæculo ; nisi si desint alii propioris temporis, & firmioris autoritatis. Verum neque inter vulgares Sanctorum Historicos crediderim, multos repertum iri, qui, cum suppetere ipsi ejusdem temporis & firmissimæ autoritatis Scriptores, ad alios multo inferioris ævi confugerent.

*Arsaldus An-
dylacensis,
Bisguerus,
Fleurius Com-
manvillius,
Crevierus, Til-
lemontius, Bail-
letus, P. ....
P. Mabillonius,
&c.
† Id vocant
Critici Vitas
Sanctorum e-
mendationes e-
probare.*

Illud etiam tenemus, Autores de Vitis Sanctorum non prius hujusmodi monumentis in collectionibus suis dedisse locum, quam ex iis ea detraxerent, quæ negotium facessere poterant : Mira præsertim & prodigia ; † de iis ancipiti quadam ratione locutos fuisse, & non semel illorum falsitatem & minimam probabilitatem animadvertendo : proindeque cum tot per eos cauta & provisiva fuerint, putasse licere sibi Opera sua Historiis hujusmodi amplificare.

At monumenta hæc plus ne gravitatis & ponderis consecuta sunt, ex quo ab iis detractum est, quod scrupulum aliquem ; & servatum, quod pietatis sensum injicere poterat ? si ita est, non videretur reprehendus ille Sanctorum Historicus, qui emendationibus iisdem adhibitis, quibus usi sunt Critici nostri, Vitarum Sanctorum Collectionem a Metaphraste & *Legenda Aurea* depromptam institueret. Quot ne præsto sunt apud Metaphrastem & Jacobum de Voragine Sanctorum Vitæ, quarum summa capita eadem & nonnunquam majori autoritate munita sunt, ac illarum plurimarum, quas usurpavimus superius, atque in suis Operibus Critici collocarunt ? Quamobrem ablatis ab Historicis Sanctorum iis, quibus non sapit Criticorum nostrorum palatus, evaderet inde Sanctorum Vita æque ferenda ac plures ab illis publici juris factæ ; quamquam fastidii delicatissimi videantur esse super multis, quibus innituntur vulgares Historici, monumentis, eaque sine ulla hæsitacione rejiciant. Quidquod plura supersunt adhuc, quæ nobis hac de re ingerunt dubitationem ?

Nunquid non metuendum est, ne Legi huic mordicus adherentes ; cogantur ab Autorum Ecclesiasticorum Operibus delere, atque ad fabulosam & Apocrypha relegare magnum factorum Historicorum numerum, quæ de Jesu Christo, Sancta Virgine Maria, Beato Josepho, aliisque Viris Apostolicis Patres IV. aut V. Sæculi tradiderunt, de quibus cum in sacris Litteris, tum apud alios II. & III. Sæculi Patres altissimum silentium est ? Quod idem argumentum pro rata parte Scriptoris VI. VII., & insequentium sæculorum quoad facta ducentis circiter annis vetustiora accommodari potest ? Nuper etenim Autores isti, cum per semetipsos ea nequiverint, quæ duobus ante sæculis contingerant, facta cassere, neque ab antiquioribus Autoribus cognoverint ; consequens est, illa consinxisse, adeoque fallacia, aut saltem incerta fore.

Ce-

Ceterum quamvis Launojus, Tillemontius, Bailletus, Mabillonius, aliique eos omnes possent scopulos declinare, in quos ferri videretur ipsorum institutum; esset adhuc, quam vinceret, difficultas: nimirum, ut consilium suum aliorum Sapientum sententiis conciliarent. Melchior Canus, & Dupinus Critices præcepta ad trutinam exigentes; quæ ex prudentiæ documento accuratissime tenenda sunt, ut germanas Historias a narrationibus de industria compactis fecerimus, præ aliis constituunt: aspernandum esse, quidquid profert junior aliquis; quin præci Scriptoris, aut rei æqualis, aut proximi testimonio roboretur. » Thierius vero, Hadrianum Valesium secutus, propugnat, veterum omnium Scriptorum silentium non posse in eventum aliquod suspensionem conferre; si modo adversus præcedentium Sæculorum silentium urgeat Autoris gravis, docti, accurati atque ingeniosi, quantumvis novissimi, testimonium. Quando ipsius conclusioni vel unius gravis, docti, accurati & ingeniosi Scriptoris, quantumvis novitii, quantumvis neoterici, adversabitur auctoritas.

Melch. Canus de
Locus l. 11. Dup.
Tract. de Doctrina
Crystiana cap.
20. pag. 639. &
441.
Valesius Discept.
de Basil. cap. 6.
Thierius Exerc.
crit. adv.
Dissert. Launojii
de aut. negant. 17.
§. 7.

Postremum tandem objectum nostrum est, nullam viam & rationem apparere nobis, qua claros hosce Criticos non aliis modo, verum ne sibi ipsis quidem constare faciamus. Si nanque oculos in Dupini Opera conjicias, quod aliis etiam commune esse potest, eidem Legi obtemperantibus, quot eorum facta obversabuntur, quæ veritatis exploratæ hic Autor esse censet; tamen eorum memoriam prosequantur ejusmodi duntaxat Scriptores, sub quorum profecto aspectum non ceciderunt, neque edocti ab aliis sunt, qui ab ipsis non longe admodum, immo ne ducentis quidem post annis vixissent? Nihilominus a vero non abhorret futurum, ut Critici nostri præstent hæc omnia; inter consecutiones istas & præceptionis suæ usum ineant societatem; eam nullis adhibitis præcautionibus tueantur, neque ullam se propterea metuant Ecclesiæ maculam inurere: aut contra ad multas, quas populares nuncupant, Traditiones amplectendas compellantur. Nisi hæc clari essent, æqui & prudentes Viri in animum facis inducent, ut credant, egrægiæ hujus regule usum Rempublicam hæcenus litterariam a pluribus vetustis Traditionibus eo usque non vindicasse; ut omnis sublatus sit ad jas rursus provocandi locus,

ARTICULUS VI.

Regula Critica de argumento, ab Autorum testimonio, quoad eorum intimas condiciones comparato.

UT de facto quopiam ex Autoris alicujus liqueat testimonio, non est satis Opus esse citra omnem controversiam genuinum, nec illi suppositum; immo neque narrantem Scriptorem eodem, ac Historia contigit, vel saltem viciniore tempore floruisse: illud etiam necesse est, ut quibuscumque emineat propriis virtutibus, quarum fulgore dignoscamus, prudentis & limati iudicii esse, ad ejus verba animum mentemque convertere. Cum vero & plurimæ sint & invicem dissimiles hujusmodi conditiones, cum quod ad Scriptores, tum quod ad eventus allatos pertinet, operosum esset maxime, unamquamque singillatim certis ponderibus examinare. Eapropter scita nonnulla & mandata Critica condiderunt Eruditi, quibus integerrimum Historicorum illorum, quos audire præstat, ab iis, quos rejicere, discrimen institueremus.

*Melch. Canus de Lucis Theol. h. 11. c. 6.
Dupin Traité de l'Écriture. Chréti-
enne. p. 20.*

Prima lex ex hominum probitate integritateque sumetur. Quæ omnino res locum habet, cum qua narrant Historici; ea vel ipsi se vidisse testantur; vel ab his, qui viderunt, accepisse. Quemadmodum etenim sagacissime animadvertit Dupinus; si fabulis conflandis Autor sit assuetus; atque in dubiis aut mendacibus narrationibus colligendis sibi placet, cave ne fidem adjicias nisi iis, quæ alterius Scriptoris autoritate confirmat: Mendaci etenim vera dicenti non creditur. Quare moniti hujus præscripto Sapientes postremorum sæculorum Critici constanter explodunt, aut certe circumspexto admodum judicio quamplurima Historica Gesta recipiunt, de quibus non alii, præterquam nonnulli, vel labentis Imperii, Autores Græci, aut quidam etiam Historiei Latini asseverant.

Quo alteram regulam in amplissimo lumine statuamus, duo factorum genera distinguenda sunt; alia publica, atque omnibus perspecta; alia peculiaria, & paucis, interdum etiam uni duntaxat nota. In priorum summis capitibus nequit fieri ut Autor aliquis offenderit, licet adjunctorum errore capi potuerit: & satis explorata esse videntur, cum ab Historicis aliis, qui ea perspexerunt & cognoverunt, æqualibus recitantur. Secundi generis facta ab ingenua vel eorum qui tradunt, vel eorum, qui dederunt, fide pendent.

Tertix admonitionis loco sit, oportere eum, qui fidem promereatur Hi-

Historicum ab omni cupiditatis & partium studio remotum esse. Cui nanque amor, aut odium, affectiones, aut commodum sensa in ore ponunt, is ad res exaggerandas, & sive in bonam sive in malam partem, ut animus tulerit, vertendas propendit. *Æstus* etiam disputationis eum non semel abripit extra rem.

Præcipiunt quarto: illud factum omnes veritatis notas habere, quod memorant tanquam certum plures ejusdem ætatis Scriptores; non item illud, quod probant aliqui, improbant alii. Expedi tum alterutrum feligere, vel Testium conditione, atque in illius sententiam concedere, qui fertur passim rerum illarum instructissimus, vel Temporum illorum Historia, cujus ratio factum illud vero magis minusve simile demonstrat.

Lex vero (postrema) in Historia iudicio sancitur; ut eos Historicos (nimium credulis, & audita omnia sine delectu colligentibus) anteferramus, qui ingenii severitati quandam prudentiam adjunxerunt ad eligendum & ad iudicandum.

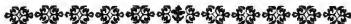
*Melech, Camus
ibidem.*

Ad probum Historicum informandum tria postulat Bailletus: sinceritatem, diligentiam, & cujuscunque utilitatis oblivionem. At trium istarum virtutum nexus, quas animi affectiones appellat Criticus hic, non est æque Historicis omnibus communis, atque est necessarius. „ Auto-
„ res, inquit, rerum calentissimi, non semper fuerunt item integerrimi. Argumento sunt in Actorum S. S. Collectionibus non paucæ illorum Vitæ ab amicis, parentibus, discipulis, Magistris, institutoribus, immo a Sacris Confessionibus, aliisque ipsis contemporaneis exarata: qui universi luculentius quidem quam extranei ipsorum Gen-
„ stis imbuti sunt, at omnes, si id vel animo versare licet, propter easdem, quæ illos Sanctis copulabant, veritatemque propius aperiebant, narrationes, suspicione aliqua laborantes. Aliunde, pergit dicere, Scriptores integerrimi non semper sunt rerum calentissimi, accuratissimi, aut prudentissimi, aut perspicacissimi. Omnia quandoque videntur ad eos decipiendos consentire, vel ipsa ad cavendas hallucinationes instrumenta parata, & aptiores ministri. Testes, tempora, eisdem ipsi oculi primi aliquando sunt, quibus in errorem inducantur, deceptores. „ Historici demum, qui integritate & accurate pol-
„ lent, non semper sunt ab studio partium satis alieni ob diversas relationes, statum, regiones, aliasque causas, quæ maximo solent esse veritati Historicæ impedimento.

*Melech, Orat. de
Hist. Vit. Sancti.
art. LXX.*

Si porro Historici nonnulli inscitia, aut errore, aut prava animi affectione in deteriorem usum, Sanctarum veritatis Legum detrimento, ea commoda converterunt, quæ ipsis comparabant parentum, amico-
rum

rum, discipulorum, æqualium, aliæque similes conditiones; piaculum est nunquam satis vituperandum, adeoque nulla ratione imitandum.

A R T I C U L U S VII.

De Testimonio a Codicibus MSS. petito.

Opera Typis edita haud raro facta præferunt, MSS. Codicibus non admodum respondentia; sive quod iis, qui ea in publicam lucem emiserunt, incorrupta exemplaria decissent, sive quod eadem ipsa per sese corrumpere. Propterea ad Autographa sæpius se conferunt Critici, ut impressa volumina redintegrent, rebusque plurimis afferant claritatem. * Qua de re gratum ipsis animum profitemur, neque infelari volumus, eos excellenti labore isto multa Veterum Scriptorum loca ad pristinam integritatem revocasse. Porro si exquisitissimas hauriunt cognitiones, qui ad rerum fontes ascendunt, & consulunt MSS., non negamus etiam, frequentiore esse & iustiore, quam adhibeant, Critici nostri responsionem; cum aliquis ipsis Antiquorum locus objicitur, aut cuiusdam Operis veritas controversitur, rem ad MSS. deferre. Quod multifariam efficiunt.

Primo: cum integer Tractatus, vel unicus illius contextus abest a MSS. & solum in editis codicibus legitur; putant Critici juris esse, Tractatum aut locum illum, veluti aduerterium expungere. Hinc Dupinus Opusculorum falso tributorum S. Cypriano accenset numero Tractatationem *adversus spectacula*, & Librum *de Pudicitia*; quoniam hæc monu-

Dupin. *Tomo 1.*
pag. 319.

* Sapientes Viri paullatim in eam opinionem descendebant, quæ *Quæstiones in Veteris & Novum Testamentum* tribuit Hilario Diacono temporibus Papæ Damasi viventi, origine Sardo, & Sectæ Luciferiano. Cum autem Quæstiones 44., & 115., quæ huic sententiæ fundamenta ponunt, conjecturasque de Scriptoris ætate & Patria suppeditant, non reperiuntur nisi in quibusdam MSS. quæ 127. Quæstiones duntaxat complectuntur, in aliis vero desint, quæ 151. continent, reliquus est coniiciendi locus, hanc Quæstionum collectionem non ab eodem Autore proficiisci,

Dupin. *Biblioth.*
Tomo 3. pag. 609.
Cave Hist. Litt.
ad annum 314.
pag. 176. col. 2.

sed acervum quendam anonymorum Opusculorum esse, quæ sub Augustini nomine venditata sunt. Tomo 3. nov. Edit. S. Aug. Præf. 1. part. Ephem. Sap. 26. Aug. 1680. Adjumento etiam quinque aut sex bonorum MSS., & suffragantibus firmissimis conjecturis perspectum habuerunt Eruditi, hunc S. Leonis de Jejuniis Quadragesimæ sensum: *Secunda igitur, & quarta, & Sexta feria jejunemus; sabbato autem apud B. Petrum Apostolum Vigiliis celebremus*, hunc inquam sensum Sancti hujus Pontificis non esse, ut animadverbum est a P. Quænelio in ejus Editione 1676.

mcn-

menta sufficiunt Typis vulgata exemplaria, manu vero descripta non exhibent.

Præsidium quoque comparat sibi a MSS. Tillemontius, ubi intendit animo conficere Polycratis ab Eusebio relati testimonio S. Philippum Apostolum filias habuisse; eorumque opinionem refutare, quicquid S. Philippo Diacono adjudicant. Hac ratione ductus animadvertit, aperte Valesium edicere, nullo in MSS. legi aliter, quam *Unum ex duodecim Apostolis*.

annot. 4. in S.
Philipp. pag.
946. col. 2.

Et si id certum exploratumque sit, Opus aliquod non esse illius Autoris factum, in cuius MSS. omnino non recipitur; idem tamen non est consequens de quadam contextus *sejuncta* particula, quæ libri alicujus partem efficere potest, quin in omnibus univere MSS. veteribus exstet. In quibusvis Græcorum nostri Temporis Lectionaris, *Ἄπο τριῶν* dictis, atque in Latinis Exemplaribus habentur hæc verba: *Quoniam tres sunt, qui testimonium dant in cælo Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum sunt.*

Joannis c. 1. v. 7

» Sancti Patres, qui graves adeo concertationes cum Arrianis injecerunt, nunquam, ait Simonius, loci hujus ** autoritate sunt usi, qui tamen erat ad eos coarguendos accommodatissimus: immo difficillimum est, addit, apud Græcos MSS. exemplaria indicare, in quibus deprehendatur. *** Quantumvis, subdit, Bibliothecas Regiam & Colbertianam diligentissime scrutatus sim, quæ quidem optimis Codicibus manu exaratis conspicuæ sunt, nunquam in exemplum aliquod incurri, in quo locus hic comprehenderetur. In Regis Bibliotheca Secptem eorum volutavi, quorum aliqua Scholiis aucta sunt: nullus tamen Scholiastes de illo verbum fecit. Quinque pariter Colbertianæ Bi-

Hist. Crit. N.
Tess. c. 16. pag.
203.

* Hoc sortitus est nomen liber hic, quod nimirum ipsius Lectiones ab Epistolis Canonicis Apostolorum, præsertim D. Pauli, hauriantur. Cum initiatur Sacris Lectionem aliquem, in ejus manibus Episcopus deponit τὸν Ἀποστόλου.

** Verticuli hujus meminit S. Cyprianus. Eundem in quadam Fidei Professione citant quadringenti Episcopi, Catholici V. Sæculi, qui eam adversus Arianos ediderunt, & recitatur a Victore de Vite in Libro de Persecutione Vandalica: Usurpat S. Fulgentius tribus diversis Operibus in Arianos confectis; Vigilius Tapsentis; Autor Præfationis in Epistolas Canonicas S. Hieronymo tribu-

tm; Falsæ Decretales, & quidam 8. Sæculi Autor. *Scriptor Ed. 1. N. Tess. cum annot. Hist. & Crit. 1. Vol. 24. 1703.*

*** Idem hic Editionis novi Testamenti Autor observat eodem loco, non pauca Græca exemplaria his Sancti Joannis verbis non carere. 1. MS. Anglicum vetustissimum, quod adhibuit Erasmus: 2. cuncta, quæ Cardinalis Ximenius ad Polyglottam edendam in deliberationem vocavit: 3. novem ex sexdecim, quibus usus est Robertus Stephanus: 4. illud etiam quod usus attulit Grotius. Non negandum tamen, in Syriaca & Arabica Versione deficere.

„ bibliothecæ investigavi eodem exitu : itemque alia plura . „ Illi ipsi, qui Urbano VIII. Pontifice Novum Testamentum Græcum instaurarunt, se nullibi proficentur sensa illa conspexisse : * nihilominus solidis ductos momentis ea in S. Joannis contextu servare operæ pretium existimasse.

Omnibus probarum & acceptum est, quoties unum vel duo exemplaria MSS. caput aliquod efferunt dissimiliter a multis aliis inter se consentientibus, eam Lectionem, ut plurimum, anteferendam esse, quam plura MSS. confirmant, aliamque unico sultam MSS. deferendam. Hinc fit, ut celeberrimum Novi Testamenti Græco-Latinum exemplum, quod Cantabrigiæ asservatur, & *Beza exemplar* ** vulgo dicitur, innumeras pene Lectiones continet, quæ a Sapientibus Viris Criticis repudiantur : v. gr., quæ de Jesu Christi perhibet Genealogia, cum non eodem, atque in aliis MSS., ordine digesta sit. *** Quanta demumcunque veritate munita sit hujusmodi lex, non video, utrum, ei parentes Docti Critici nostri, S. Saturnini Episcopi Tolosani Acta facta testâ deferderent, quæ ipsi invictissimum argumentum sufficiunt, ut adventum Septem Episcoporum in Gallias ad Decium usque retrahant, *quod per Tillemontium unum est ex gravissimis Historiæ Ecclesiæ Gallicanæ capitibus.*

Interest itaque scire, horum ne Actorum Scriptores quinquaginta post S. Saturnini Martyrium annis confecerit : si namque medio circiter V. Sæ-

* Critici, qui Operi huic insudarunt, eruditissimi, evolutis octo Græcis scriptis Codicibus, in illis verba ista non invenerunt : Verumtamen in rem esse arbitrati sunt, ea non omittere ; quod crediderint, S. Cyprianum ante Arianismi semina prima, & S. Athanasium, hac Hæresi dominante, eadem, qua illa describunt vulgata, & pleræque Editiones, ratione legisse. Scircò, ajunt, *versus integer in textu Græco reliquus est, juxta veritatem Vulgatæ Editionis, & impressos etiam Codices Græcos.* Simonius ibidem.

** Vetustum hoc MSS., quod Evangelia & Apostolorum Acta comprehendit, prior est alterius Codicis pars, qui cunctas S. Pauli Epistolas continet, atque habetur in Regia Bibliotheca. Ambo æquales sunt cum voluminis forma, tum altitudine & latitudine paginarum, tum denique characterum conformatione. Idem Cantabrigiense MS. a Latino quopiam ad vetustioris exemplum exaratum est, atque in eo majoris per-

fectionis obrentu addita multa non levia sunt. Simon. Epist. Crit. Tomo 2. Ep. 26. Inventum fuit in quodam Monasterio Lugdunensi *Quatuor Evangeliorum, & Actuum Apostolicorum Græco-Latinum exemplar ex S. Irenæi Canobio Lugdunensi ante aliquot annos nactus* &c. Beza Epistola ad Acad. Cantabrig.

*** Apud S. Lucam cap 3. Domini nostri Genealogia eodem textitur ordine, quo in aliis Græcis & Latinis exemplaribus ; videlicet ascendendo. Verum in MS. Cantabrigiensi iidem, qui apud Matthæum descendunt a Davide usque ad Josephum, apud Lucam ascendunt a Josepho usque da Davidem. Aliud magis peculiare præstitit hujus MSS. Autor : nimirum, cum Matthæus tres Reges Ochosiâ, Joas, & Amasiâ præterierit, hos a Regum Libris decerptos, aliis in S. Luca interposuit, ascendentium serie ; pluraque alia mutavit. Arn. Dissert. Crit. de MSS. Græcis, & de Beza exemplari. Simonius Hist. Crit. Novi Test. c. 20.

culo

eulo tantum collecta sunt, aut fortasse serius, id eorum auctoritati non mediocriter noceret. Theodoricus Ruinartius octo diversâ S. Saturnini MSS. in medium proferet, quorum unum monet, Autorem quinquaginta ab obitu S. Saturnini annis vixisse; *ante annos L. sicut Actis publicis &c.*, reliqua vero septem habent *ante annos satis plurimos*, vel, ante annos plures; quod apertissimo indicio est, Bailletto quoque & Tillemontio testibus, hæc nimirum Acta plusquam quinquaginta annorum ætatem tulisse. Quare secundum legem proxime rogatam, Septem MSS. Actorum tempus ultra annos quinquaginta producentia majoris longe momenti sunt, quam unicum, Autoris hujus Epocham quinquagesimo Mortis S. illius Martyris anno designans.

Non absimiliter argumentari possumus de Translatione S. Saturnini, quæ in S. Exuperii Episcopi Tolosani tempora incidit; adferentes, ab eodem Actorum Scriptore lucubratam fuisse. Sex etenim MSS., nullo interjecto spatio, Translationis Historiam Actis adnectunt; unicum vero quandam apponit conclusionis formulam hoc pacto; *Gratias Deo omnipotenti &c.* quæ tamen non significat, cetera perfectæ Operi accessisse, neque posse continentem Orationem efficere. * Aliud tandem solum, postquam de Sancti Viri Sepultura Sermo habitus est, præfigit tituli loco: *De ejus Translatione*; adnotandi gratia, quæ consequuntur deinceps, Actorum esse additamentum. Prudentis Lectoris sit judicium ferre, an ne Septem MSS., in quibus Actis statim connectitur Translatio, tanti non sint, ut nobis fidem faciant, Acta & Translationis Historiam ab eodem proficisci? quod sane nihil assert commodi legitimæ Actorum istorum veritati; si namque Autor quinquaginta post S. Saturninum claruit annis, qui Translationem ejus litteris mandare potuit; cum ducentis citius annis posterior sit?

Tertîa: quod attinet ad testimonium a MSS. petîtum Critices regula videtur esse Doctoribus istis Litteratissimis: si tria vel quatuor suppetant MSS., quæ Tractatus aut loci alicujus meminerint, de quibus in pluribus aliis Operum illius Auctoris Codicibus descriptis vestigium nullum apparet; Tractatum vel locum illum supposititium aut suspiciosissimum esse judicandum. Hoc constituto principio, Tillemontius ab Eusebii mente recedit, qui in Cronico Antiochenum S. Petri Episcoporum anno Jesu Christi

*Acta fidelis
pag. 10.*

*adnot. 15. in 2.
Petrum pag.
545. col. 1.*

* Pluribus id Epistoliarum S. Pauli exemplis roboratur: uti cap. 15. Epistolæ ad Romanos, in quo quædam absolvendi sermonis nota est: capite item 3. ad Ephesios his verbis: *Ipsi gloria in ætelsa*, & in Christo Jesu in omnes generationes sæculi sæculorum.

Amor. Tum alia conspicitur in exitu primæ partis Epistolæ S. Polycarpi. Porro extra omnem disceptationem est, cetera, quæ has concludendi rationes deinceps sequuntur, ad ea, quæ antecedant, pertinere, eorumque continuationem esse.

fti 37. Tiberii postremo, collocat: caussatus, quamplurima MSS. facti hujus nullum verbum facere: licet nonnulla illius memoriam Tiberii Mortis anno prosequantur,

Enim vero hae condita Lege, quid pronunciandum de Epistola 67. Sancti Cypriani in Marcianum Arelatensem? Tillemontius, Dupinus, Alexander, alique magnifice quidem jactabant eam sine ulla controversia ab hoc Sancto Episcopo partam fuisse, quod ipsius dictionem & cogitandi modum redoleat, quandiu autem MSS. argumentum excutietur, Lexque, de qua in praesens, praeculis habebitur, quamquam Epistolam hanc non respuant tria vetusta exemplaria, quod post Rigaltium observavit Dupinus, tandiu tamen vitiosi monumenti famam obtinebit; cum Launojo afferente, frustra in antiquis & excellentissimis MSS. requiratur; quemadmodum in Vaticano, in Regiae Bibliothecae codice, & secundum Anglicam Editionem in amplius viginti.

Ad haec, ex Regulae istius praescripto subducendi ab Evangelio Marci, tanquam adulterini, essent duodecim postremi versiculi, quibus carent multa exemplaria Graeca MSS.* Hieronymus certe, apud quem magnus horum numerus exstabat, asseverat, paucissima aetate sua in promptu fuisse exemplaria Graeca, in quibus hi locum haberent, omnia ferme vero eos abieciisse: *Hoc Marci testimonium in raris fertur Evangeliiis, omnibus Graecia libris pene hoc Capitulum non habentibus.*

Idem dicendum esset de aliis duodecim versiculis, quorum ambitu mulieris adulterae Historia continetur, & incipiunt sub finem Capitis 7. vers. 53., desinuntque in vers. 11. insequentis capitis Evangelii S. Joannis. Declarat namque Maldonatus. ** qui horum Voluminum descriptorum multos Graecos viderat Codices, in uno duntaxat eam deprehendisse. *Consului veteres Graecorum codices multos, nullus ex Manuscriptis habebat, praeter unum. ****

Monitum quantum esse posset: quoties locus cujusdam Auctoris aliquis

* Tametsi caput hoc in Graecis Codicibus deesset, illud nihilominus exemplaria Latina, Arabica Syriaca, & D. Iræneus complexi sunt.

** *Nun habebat antiquissimus ille Vaticanus codex, quem saepe nominavimus, non Graeca Codex, in qua cum tres & viginti Auctores sint, nemo eorum meminit. Habemus Graecos impressos multos, Origenem, Clementem Alexandrinum, Chrysostomum, Nonnum, Theophylactum; nemo eorum legio, cum Crisostomus & Theophylactus scripserint in totum Joannem. Addit Maldonatus idem inter*

omnes, qui S. Joannem commentationibus suis illustrarunt, unum fuisse Euthymium, qui hanc mulieris adulterae Historiam explanaverit. Fateretur demum emendatiora eam MSS. non suscipere.

*** Ello Historia haec in Versione Syriaca, atque in pluribus Graecis & Latinis exemplaribus decidetur; nihil secius eam admittit Ecclesia, citant Ammonius & Tatianus Origene vetustiores; atque in antiqua latina Editione, uti ab Hieronymo monemur, sedem suam habebat.

Hieronym. Ep. ad
Abdich. 9. 3.

Comment. 1p. 4.
Joann. 11.

abest a decem MSS., atque ab aliis totidem ad eandem omnino amissim redactis recipitur, utramque sententiam, cum eorum, qui decem exhibentium MSS. fide ab eo stant, tum eorum, qui decem aliorum expungentium testimonio adversus illum pugnant, eosdem probabiliter numeros habere, atque utrinque tueri posse. Quapropter dum ejus judicium ad MSS. delatum erit, interea neuter factum eo loco recitatum certi aut incerti, veri aut falsi censura inurere poterit; cum utriusque partis exempla satis eam probabilem efficiant. Hoc pronunciato intercedente, quod ineluctabile videtur futurum Sapientum etiam suffragio, constat Resurrectionem Corporis Sanctissimæ Virginis eandem veritatis specie habere, quam refragam opinionem; si modo ad Eusebii MSS. attendamus. Baronius agentem partem sustinet hoc Eusebii dictio: *Ad Filium in Cælum assumitur*, quibus verbis videtur Eusebius, Tillemontii ipsius confessione, Virginem e mortuis excitatam indicare voluisse. Idem non dissimulat, sensum illum in veteribus Eusebii Editionibus reperiri, quamvis recentes eum non praeferant; atque in plurimis MSS. exaratum esse: ita ut pari MSS. numero huic Eusebii contextui tum faveret tum nocente, qui voluerit hoc momentorum genus in rem istam adhibere, iisdem ponderibus probabiles inveniat ambas de Virginis Resurrectione sententias.

annot. 13. in 8.
Verg. 195. 483.
ed. 2.

Non absimiliter de S. Crescentis in Gallias itinere disputato. S. Paulus, data anno 65. altera ad Thimotheum Epistola, cum inter cetera certiore facit: S. Crescentium ivisse *in Galatiam*. Qui propugnant S. Crescentem Gallias petiisse, exponunt, Eusebii mentem esse S. Paulum eo loci significare intendisse, se in Gallias Crescentem ablegasse *in Galatias*, non autem *in Galatiam*. Qui vero contra sentiunt, numquam Pauli iussu illuc migrasse S. Crescentem, communi fidunt responso: videlicet multa legi MSS., quæ Galatiam Asiæ minoris Provinciam, non Gallias ostendunt: at alia non desunt, quæ Gallias scripserint non Galatiam. Quamobrem MSS. auctoritatem æqua lance suspendentibus utraque opinio æque probabilis erit: quidquid demum plerique Critici urgeant, qui facto huic, non secus atque antecedenti, nolunt assentiri.

Commodum etiam erit definire quinto: eo esse firmitus MSS. testimonium, quo illa sunt vetustiora. Scitum hoc Theodorico Ruinartio persuasit, ut decerneret, Autorem Actorum S. Saturnini quinquagesimum ab Episcopi hujus interitu annum non excessisse, fidem habens cuidam MSS., quod *Codicem Fossat* nuncupavit, & noncentorum annorum fere ætatem; adeoque septem aliis aliquanto minus antiquis anteferendum. Atqui non admodum tuta videtur esse regula ista; propterea quod MSS. Cantabrigiense, quod ante S. Hieronymi tempora creditur fuisse confectum; & MS. Versionis Græcæ Bibliorum, quod in Vaticano servatur, immo

Immo etiam Alexandrinum *, quæ Cantabrigiense, ceterisque, quæ supersunt Scripturarum Manuscriptis Vetusiora censentur: tria, inquam, hæc exemplaria mendis & additionibus redundant, & multo minus, quam alia recentiora sunt emendata. Quibus inductus est Simonius, ut diceret, non ideo accuratiora existimanda esse Vulgatæ MSS., quia vetustiora. Nihilominus hæc eadem regula nobis genuina proponit Acta S. Eudociæ Samaritanæ (quam perhibent a perdito & profigato vivendi genere ad asperitatem & pœnitens traductam sanguinem tandem pro Christo fudisse Trajano Imperatore Heliopolis in Phœnicia.) quantumvis ea, veluti corruptum monumentum, rejiciat Tilllemontius; quandoquidem, Bollando Autore, descendit Historia ista ex Vaticano MSS. mille amplius annorum antiquissimo.

Mss. Crit. Vet.
Teph. l. 1. cap. 19.
pag. 111. col. 2.

Tom. 1. annot.
9. in Trajanum
pag. 615. col. 2.

Dupinus Tom.
2. pag. 100.

Postremam pono ad MSS. disciplinam institutionem; cavere, ne semper constantissimum facti alicujus veritatis argumentum habeamus, illud in multis, immo in omnibus MSS. Codicibus reperiri. Aliquando etenim usque eo possumus assequi conjecturis, ut illis MSS. ipsa de autoritate concedant. Propterea contendit Dupinus, Privilegium quoddam, quod autumant latum de Xenodochio Augustodunensis Ecclesiæ, extracto sumptibus Reginæ Brunehildis, & Siagrii ejusdem Urbis Episcopi, mendax & supposititium esse: licet in S. Gregorii Epistolarum libro undecimo numerum venerit, & in nullo MSS. omnium deficiat: id autem, inquit peritus Criticus, quia gravissimæ supperunt rationes, cur Privilegium hujusmodi non audiamus.

Tamen si Critici sapientes sibi blandiantur, præstare se magnopere Autoribus illis, qui hoc Litteraturæ genus minimæ excoluerunt; nosque creberrime ad veterum MSS. fidem provocent, cum ut id, quod in medium adducunt, tueantur; tum ut illud, quod obiectum ipsis est, de medio tollant: non possumus tamen, quin dolore simul & admiratione quadam animadvertamus quot tam demum efferant modis dissimilibus opiniones suas, cum MSS. Codicum premuntur testimonio.

Tom. 7. annot.
9. in D. Andreæ
pag. 622.
col. 2.

Hæc mira varietas prodit primum annotatione quadam in D. Andreæ, ubi Tilllemontius nititur ostendere Actorum Sancti hujus Apostoli falsita-

* MSS. Alexandrinum elaboratum fuit ad tempus prioris Concilii Nicæni a femina Ægyptia Thecla nomine. Cyrillus Lucarius ex Alexandrino Constantinopolitanus Patriarcha illud Alexandria detulit. Anglico Nuncio venditum est, qui Regi suo Carolo I. dono dedit. Sunt qui coniciant, MSS. hoc non tam esse vetustum, quam vulgo fertur. Lelæus Oratorii Presb-
ter Biblioth. sacra p. 1. c. 3. Testis est Dupinus, [Dissert. Prælim. in Bibl. Tomo 1. cap. 6. pag. 633. Gall.] illud nihil esse duobus aliis emendatis. Quamquam autem plurimi fiat priscus hic Codex, longe est tamen Vaticano inferior, qui simplicior cum sit, diligentius vetera exemplaria Græca Versionis Septuaginta refert. Sim. Bibl. Crit. Tomo 1. c. 19. pag. 280.

ter Biblioth. sacra p. 1. c. 3. Testis est Dupinus, [Dissert. Prælim. in Bibl. Tomo 1. cap. 6. pag. 633. Gall.] illud nihil esse duobus aliis emendatis. Quamquam autem plurimi fiat priscus hic Codex, longe est tamen Vaticano inferior, qui simplicior cum sit, diligentius vetera exemplaria Græca Versionis Septuaginta refert. Sim. Bibl. Crit. Tomo 1. c. 19. pag. 280.

tem;

tem; quod scilicet formula Græca ibidem sonans. *Spiritus Sanctum procedere a Patre, & manere in Filio*; primis Ecclesiæ temporibus consentanea non sit. Baronius Actorum istorum propugnator animadvertit, ea verba in veteribus exemplaribus non apparere; a qua responsione habeto qui sese expediat Tillemontius. „ Si commodum fuit Græcis illa „ Autographo adjungere, percommodum fuit etiam Latinis eadem detra- „ here. „ Non dissimili utitur responso Dupinus. „ Novi, ait, eos es- „ se, qui purent, voces illas a MSS. quibusdam abesse; at positum est „ in ancipiti, utrum citius ab aliquibus deletæ sint, an vero aliis additæ. „

Alia incedit via P. Alexander, quo MSS. testimonium eludat. In eo laboravit Eruditus hic Dominici alumnus, ut autoritate Epistolæ 67. S. Cypriani ad Stephanum Pontificem missæ conficeret, Fidem Christianam in Gallias ante Sæculum tertium prædicatam fuisse. Respondet Launojus Cypriano mendose ascribi Epistolam hanc, quæ in optimis Epistolarum Patris hujus MSS. non recensetur. Cui Alexander *Certe si alicujus ponderis est hæc præscribendi ratio, sequitur, multas alias ejusdem Patris Episto- las, de quibus nulla controversia est, illius non esse; quia pauci sunt Codices MSS., in quibus omnes exaratae sint.*

Novum excogitavit consilium Dupinus, ut MSS. autoritati fucum faceret. Cum etenim Huetius antiquus Episcopus Abrincensis adnotasset Origenem, Theodoretum, & Photium multa conspexisse MSS. in quibus celeberrimus & magnificus de Jesu Christi laudibus Josephi locus Judæorum opera deletus erat; „ Hoc reponsum, inquit Dupinus, loci hujus au- „ toritatem rursus imminuit; si nanque non defuerunt vetusti Codices, „ in quibus non legebatur, id majorem ad dubitandum de illo an- „ dabit. „ Martianeus sapientissime MSS. momenti, præsertim qua- „ tuor octingentorum circiter annorum ætatem attingentibus convineit, veritatis Hebræicæ Canonem fuisse revera S. Hieronymi Archetypum. Ad probationem hanc elevandam necessum esset, aut Versionem his MSS. comprehensam, atque ab erudito hoc Benedictino in vulgus emis- sam ab alia S. Hieronymi curis lucubrata dissimilem firmis rationibus ostendere; aut MSS. istorum antiquitatem oppugnare. Nentrum præstat Simonius, cui placet in adversam partem opinari; & satis esse putat dixisse, vitiata esse ea MSS., nec tantum facinus alio confirmat argumento præter istud, quod videlicet *per impuras Monachorum manus* transferint. Si germanæ Critices instituto congruit probatio hæc; cui nam MSS. repu- diando eandem causam prætexere non poterimus?

Pro certo habemus, si per Criticos liceret Scriptoribus aliis, paribus in eos urgere responsis, futurum, ut argumentum a vetustis Codicibus peti- tum, quod rusticissimum Historicorum argumentorum est, levissimum

Tom. 1. pag. 52.

Hist. Eccl. Sæc. 3. Tom. 2. Dis- sert. 35. p. 4.

Libro 1. Antig. 64. Dup. Tom. 1. pag. 75.

Pouderis fieret, ne dicam ulcerius. Vix etenim priscum ullum monumētum reperire erit, cujus exempla manu exarata satis multa vicissim non discrepent, siue quod eadem facta diuersa unumquodque ratione producat, siue quod nonnulla adiuncta persequatur hæc, quæ aliud silentio præterit, ut illos imbuant, qui huic Litteraturæ generi se dedunt. Tum itaque, cum alicujus MSS. vi nos in angustias compellent, sufficiet respondere: *At si commodum fuit his, id Autographo adiungere, per commodum fuit etiam aliis eadem detrudere*: aut in aliarum responsionum fidem se recipere.

Simon. Dissert.
Crit. in MSS.
Nouæ Testam. p.
77.

Disputationi huic finem imponat solertissima, ut videtur, Simonti consideratio. „ In rem est observare, ait doctus Criticus, in MSS. negotio „ cautius non esse semper, majori fidere eorum numero, quia unum dum „ taxat relictum & castigatum, siue potius interpolatum, facile & brevi „ per universam aliquam Provinciam exemplorum multorum beneficio „ propagatum erit. Unus Monachus dictabat pluribus; sicque multa ejus- „ dem libri exemplaria omnino similia, nisi forte Orthographia non re- „ sponderet, habebantur. „ Hæc animadversione planum sit, non semper probationem, a MSS. pro Veterum Operibus depromptam, ipsorum „ firmitiori auctoritati favere; quoties Sapientes Critici diversos ejusdem Au- „ toris consulunt Codices, aut Theodoricus Ruinartius eorundem Acto- „ rum Martyrum, quæ inseruit Collectioni suæ, plura exempla commem- „ orat. Fieri etiam ex adverso potest, hos Tractatus, Acta ista eo „ minus rata & legitima habenda esse, quo magis respondent invicem, „ & cum rei summa, tum rem comitantibus consentiunt. Argumentari „ quidem inde poterit quis, hæc MSS. eodem hausta fonte fuisse; adeo- „ que, quotquot demum sint, unius auctoritatem non excedere. Idem de „ corruptis Codicibus dicito.

Optime quidem de Litteraria Republica mererentur Critici nostri, si id onus in se susceperent, ut ad rite adhibendam MSS. auctoritatem certas nobis traderent præceptiones; cum studuerimus demonstrare, non satis esse solidas, quæ hæcenus tradiderunt. Oporteret profecto eos aperire, in ut res patitur, tempus & loca, in quibus lucubrata sunt; & caracterum, atque orthographiæ specimen aliquod præbere. Res denique flagitaret, ut nos instituerent, quandam sive uno, sive pluribus MSS. primas deferre præstet, potius quam majori aliorum Exemplorum *

* Quamquam Eruditissimus Ma- „ billonius sciverit Leges aliquas Cri- „ ticas de Manuscriptis, non viden- „ tur tamen eas satis, quæ super hac „ re excitari solent, difficultates illu-

strare; neque satis distinguere, qua- „ tenus progredi possit a MSS. ducta „ persuasio. En celebris hujus Bene- „ dictini, quæ huc attinent, regulæ. „ 1. Antiquiora MSS. plerumque item

numéro. Quandiu etenim MSS. laudabunt, quin Monumentorum illorum explicent qualitates; tandiu nullius pene frugis erunt inde comparata argumenta, quibus explodendis operæ pretium faciet, qui ad Tillemontii, Simonii, Dupini, Alexandri, quæ modo retulimus, responsa confugiet.

meliora sunt. 2. MSS. antiquitas a characterum, & MSS. ejusdem forma dispicitur. Non omnia vetusta quadrata utuntur figura: exstant enim Tabellæ Consulares oblongæ; sed plæraque veterum MSS. quadrata sunt. 3. Vetustas sola MSS. alicujus non semper de quodam Scriptoris contextu suspicio de dirimit quæstionem. Non desunt etenim ex vetustis MSS. vitiosissima. 4. Etsi unius MSS. autoritas possit aliquando loco alicujus Autoris corrigendo sufficere; tutius tamen est plura consuli. 5. MSS. Autoris alicujus, quæ in ejusdem Provinciæ Abbatibus servantur, sæpe sunt simillima; eoque magis, quo eodem fortasse tempore, atque ab eodem pluribus Librariis dictata sunt Lectore; vel aliud ex alio de-

scriptum, tunc pro unico duntaxat habenda sunt. 6. Conjecturas illas, quæ nullo MSS. innituntur, summa moderatione & animi circumspectione adhibere studeamus; neque iis utamur, nisi quando peripicue sint adeo, ut de illis non liceat jure dubitare. 7. Quod primum mente eos tenere oportet, qui MSS. cum editis Exemplis conferunt, sit, diversas Veterum Orthographias, elementorum mutationes, & varios verba & syllabas contrahendi modos internoscere. His omnibus accedunt quatuor aliæ Leges, propter eos, qui comparandis invicem exaratis & impressis voluminibus dant operam, ab egregio isto Monacho constitutæ. De Stud. Mon. 2. parte c. 12. pag. 285. &c.

DISSERTATIO III.

ANIMADVERSIONES
IN REGULAS CRITICES,
AD HISTORIAM ECCLESIASTICAM,
*& Veterum Opera spectantes ; a Conjecturis
depromtas .*

VETERUM auctoritati, quæ primum est Criticæ disciplinæ fundamentum, accedant necesse est Conjecturæ, quæ vices gerunt alterius. Veterum testimonio nonnullæ emanant conjecturæ, quæ deinceps ad Veterum eorundem auctoritatem confirmandam regrediuntur : geminæ veluti facis instar, quarum alterutra alteri lumen suum impartit, cujus claritate judicandi tribuat facultatem : utrum caput aliquod Historicum, aut Scriptoris alicujus opus amplectendum sit, an vero repudiandum. Propositis itaque nonnullis dubitationibus in argumenta a Veterum testimonio, a supposititiis, sive suspiciosis Libris, atque a MSS. petita ; instat Regulas expendere a conjecturis depromtas ; cum prius in antecessum easdem regulas super his traditas paucis complexi erimus.

ARTI.

ARTICULUS PRIMUS.

*De pluribus Critices præceptis, rem conjecturarum
attingentibus.*

Hujusmodi præcepta, quæ plurima sunt, vel ad Scriptores attinent, vel ad Historias; itemque alia eorum generalia feruntur, alia peculiaria. De singulis perspicuitatis gratia seorsim disputabimus.

Cum Sixtus Senensis fontes indicaverit, unde tot scriptoribus supposita Opera profluxerunt; tres sanxit Leges, quibus ea, quæ legitima sunt, ab iis, quæ non item, secernere quisque possit. *Inscriptiones veras a falsis, germanas a fictitiis tria præ ceteris distinguunt; tempus, dogmata, stylus.* Abrahamus Scultetus in Aphorismis de fructuosa Patrum lectione, tres quoque jubet, quæ eodem recidunt: *stylus, materia subiecta, & tempus.* Quamvis Legum istarum numerus Criticorum industria non modice creverit, omnes pene hæc tres referunt, nimirum tempus, dogmata, stylum.

Sixtus. Sen. Hist. Sancta. libr. 4o.

Quatuor, inquit Mabillonius, viæ sunt, ut operis alicujus falsitatem dignoscamus: 1. Manuscripta: 2. Dictionis consensio, aut discrepantia: 3. Testimonium Autorum, qui de illo Opere meminerunt: 4. Facta in eodem allata. Guillelmus Cave septem condidit. 1. In quocumque Opere verum, personarumve, scriptoris, cuius nomen præfert liber, ætate recentiorum occurrit mentio, certissimum est falsitatis indicium. 2. Vocabula nova, vel novata significationis, & quæ manifesto sunt sequioris ætatis, Libri, quo reperiuntur videtur, liquido ostendunt. 3. Fabula vana, nugæque ineptissima, ab ævi Apostolici vel scriptoris alicujus antiqui ingenio & gravitate abhorrentes, librum, quo continentur, cuiuscumque tandem nomen ferat, suppositum esse clamant; saltem iustam de eo dubitandi rationem exhibent. 4. Stylus, totiusque Orationis contextus longe diversus ab eo dicendi caractere, quo in genuinis suis usus est autor, manifestum præbet suppositionis argumentum. 5. Merito videtur damnatur liber, quo reperiuntur dogmata, iis plane contraria, quæ in genuinis & indubitatis Operibus Autor tradidit. 6. Si in aliquo Opere Autorem Græcum sibi vendicante, occurrat Latiorum vocabulorum censura & explicatio, meritissimam falsitatis vel fraudis suspensionem inicit. 7. Quæcumque Opuscula pro spiritibus damnarunt Veteres, ægre admodum, nec nisi clarissimis ac validissimis argu-

Mabillon. de Stud. Monast. p. 2. c. 13. pag. 286.

Cave. Hist. 4. Proleg. Hist. Literar.

mentis admitti debent : præsertim si accedant eorum suffragia , quorum interest , ut pro genuinis haberentur .

Andreas Rivetius in Tractatu de Patrum autoritate cap. 14. undecim signa apponit judicaturis de Scripti alicujus adulteratione , quæ ab Andrea Hyperio se accepisse fatetur . Illæ autem regulæ , quas congestit Dupinus altera parte Proœmil ad suam Autorum Ecclesiasticorum Bibliothecam , & c. 20. Tractatus de Doctrina Christiana non alia tradunt monita præter ea , quæ undecim ab his duobus Scriptoribus constitutæ complectuntur . Porro cum ingeniosissimæ videantur ; atque omnia ferme præferant , quæ hæc de re Critici hætenus docuerunt ; visum est , futurum Lectoribus acceptum consilium nostrum , eas hæc in compendium redactas traducendi . Qui eas copiosissime expensas maluerit , adeat Tractatus Hyperii , Rivetii , & Dupini ; sive ad Clerici Artem Criticam se conferat , qui hæc omnes decimo numero finitas uberrime explicavit . Sunt autem .

*Joann. Cler. de
Arte Crit. tom.
2. p. 1. Sect. 2. a. n.
34. 5. & 6. pag.
93. & c.*

I. Supposititii Libri indicium est , si in Veteribus Codicibus alii tribuatur , cum nulla ratio est , cur ejus habeatur , cujus nomen in Editionibus præfert ; interpolati vero , si sit in Veteribus Codicibus sine additamento .

II. Si quæ a Veteribus ex Libro quopiam olim prolata sint , ea nunc in Libro , eadem inscriptione insignito , desiderantur , aut alius est , aut mutilus ; Si aliter legantur , suspectus sit oportet : si omnia inveniantur sine mutatione , genuinus est ; nisi alia sint suspicandi rationes .

III. Scripta , quorum nulla mentio in præcis Catalogis , quæ nec memorata sunt ab ullo Scriptore sequentium proxime seculorum , ut plurimum aut falsæ judicanda sunt , aut minimum suspecta habenda .

IV. Quæ diserte sunt rejecta , aut in dubium revocata ab antiquioribus , ea vix propter recentiorum auctoritatem admitti queunt .

V. Liber , in quo Dogmata leguntur iis contraria , quæ Scriptor , cujus nomen præfert , constanter defendit , non videtur ejus esse ; si præsertim Dogmata sint alicuius momenti : aut interpolatus est .

VI. Liber , in quo memorantur res aut personæ Scriptoris cujus nomen præfert , recentiores , aut ejus non est , aut ab alio est auctus .

VII. Liber indoctus , aut imperitia refertus non potest ullæ ex parte , aut saltem totus Viro docto tribui , nec fabulis scatens Viro non inepto , quem constat veri amantem fuisse , affingi : quamvis in Vetustis Cod. Eorum nomina præferat .

VIII. Libro , in quo tractantur aut rejiciuntur Controversiæ nata post tempora Scriptoris cui tribuitur , aut in quo deprehenditur Scriptoris illo recentioris imitatio , ejus non est , cujus nomen præfert , aut est interpolatus .

IX. Si stylus sit diversus a voce aut Saculi aut Scriptoris stylo , ejus non est ;

est; quamvis nomen eius præferat: si sit idem ac stylus alius Scriptoris; huius liber censeri debet, si modo nihil obstat.

X. *Vocabula sequioris Aevi indicant Scriptorem recentiorē: in translatione vero, si quid sit, quod non conveniat Linguae, qua scriptissē constat Autorem, cui liber tribuitur; aut non est translata, aut est interpolata.*

Præter istas in universum latas regulas, quas usu venit Criticis adhibere, ut cuiusvis generis Operum veritatem aut falsitatem æquis ponderibus examinent, aliæ præsto sunt peculiare, quæ aliquibus certis Operibus accommodatæ sunt, neque facile ad alia transferri possunt. Ea propter quidam Scriptor, Tractatum S. Dionysii tributorum fraudem demonstraturus, generalibus illis Legibus, quibus utitur in rem suam, quinque novas adjunxit, ad Opera illa singillatim excutienda, & fallaciæ insimulanda aptissimas. Ecce illas.

Problema Capitulum propositum anno 1708, de Autore Operum, quæ S. Dionysii præpositæ nomine circumferuntur. Scilicet. et. 2. pag. 169. Gallice.

I. Quoties Liber aliquis cuidam Autori monumentorum incertorum aut aperte mendacium fide tribuitur, id est pene invictum ipsius suppositionis argumentum. II. Nisi possis Librum illum Autori, de quo ambigitur, accensere; quin magna vitia consequantur; hanc puta probabilem esse falsitatis notam, certam autem morali ratione, si in unum vitia hæc universa cogantur. III. Cum inter Libri alicujus *Apologias* non convenit, & invicem tum summis capitibus, tum aliis adjunctis de Libro & Autore adversantur, dissidium hoc aliud exhibet adulterini Operis indicium. IV. Si nulla prodierit in publicum *Apologia*, quæ seorsim accepta, & collata cum aliis, medioctri pro Libro, quem propugnat, probabilitate animos nostros pereutiat, malum quoque specimen inde capiemus. V. Si ex quacunque *Apologia*, propugnatorum ipsorum omnium delectu, excerptis iis, quæ ipsis ad unam tantummodo componendam magis appositæ videbuntur, non elicient nisi viam quandam & rationem Librum aliquem defendendi, quæ Autoris Chronologicæ congruere nequeat, manifesto id erit certioris suppositionis documento.

Qui Autorum Ecclesiasticorum Operibus nuper in lucem edendis studium suum contulerunt, obliti non sunt in Proœmiis, Admonitionibus, Adnotationibus &c. quædam ob oculos veluti Autorum suorum insignia, quæque ad discernenda germana & fucata ipsorum Opera totidem peculiare Criticæ facultatis leges censenda sint.

Quamvis autem ex istis plures, præsertim quæ attinent ad tempora & Dogmata, easdem, quis ad Operum, ad relegendam quoque Historiæ fallaciam, habeant opportunitates: nihilo secius Sapientibus cordi fuit, singula aliqua præstituerent, quibus explorare licitum esset, nam factum aliquod consuetum fuerit; aut revera contigerit. Ajunt itaque primo, flocci faciendum esse eventum illud, quod a nupero Scriptore memoratum,

vete-

vetoris alicujus, qui eodem, aut propiori vixerit ævo, autoritate non confirmetur: Id vero persecuti sumus articulo V. antecedentis Dissertationis.

Docent altero loco, eam Historiam falsitate, aut certe falsitatis suspicionem laborare, quæ veluti a fonte primo, a suppositis vel Apocryphis Libris descendit: persuasum etenim omnibus esse debet, absurdum fore, eas pro legitimis Historias recognoscere, quæ lutulenta & corrupta origine manarunt. Propterea fabulam sapit Eruditus Constantini Baptismus Romæ celebratus; quod nimirum Acta S. Sylvestri; Pontificis Liberii, & Concilium Romanum ab eodem Sylvestro anno 324. coactum, quibus Baronius alique fulciunt historiam hanc, monumenta sunt nullius apud Criticos gravitatis.

Tertia conjectura, Viris doctissimis ad Historiam aliquam vanitatis redarguendam familiarissima, sita est in fabulosis rebus, quibus illa conferta esse deprehenditur. Innumera pene sunt hujus generis exempla apud Tillemontium in Monumentis, Bailletum in Tabulis Criticis, Dupinum, Alexandrum, Caviu, qui regulam inde Criticam promulgarunt, tam factis Historicis, quam Autorum Operibus consentaneam.

Quartum suppositionis insigne in eo tum esse Historico capite existimant, cum repugnat Chronologiæ, rebusque constat, temporibus, locis, hominibus, de quibus mentio fit, aliisque certissimis factis non congruentibus. Fieri quidem nonnunquam potest, ut adjunctis tantum quibusdam claudicat Historia; quin summa rei veritatis splendorem amittat: si tamen præcipuum, quod in ea est, tueri nequeas, illam explorare necesse est: alioquin risum moveret quicunque hujusmodi facta obfirmato animo propugnaret.

Jam vero minimam non dixerim falsitatis Historiæ conjecturam; si digladiantur inter se, & factum idem aliter exponant ipsius narratores. Quo spectant præsertim Heterodoxi, ut planum faciant, nunquam S. Petrum Romanum Episcopum fuisse: Autores, inquit, qui de Apostoli hujus Romam adventu verba faciunt, de anno varias habent, & inter se dissidentes opiniones. *

Secundum hæc Critica de rebus Historicis monita, alia quoque tradi solent, factis tantum peculiaribus utilia, parumque ad aliorum normam composita. Hujusmodi sunt, quæ proposuit Arnaldus; ut Historiam Martyrii S. Jacobi ab Hegesippo describam mendacii redargueret. Quæ proin-

*Ann. Dissert.
de Hegesippo
apud Tillem.
Tomo 1. Edit. 2.
Gallie.*

* Affirmat Orosius Romam adventasse Petrum jam ab initio Claudii Imperatoris: Hieronymus altero ipsius Imperii anno id contigisse fert,

quarto non pauci, alii septimo, quidam 13, nonnulli demum Imperium incunte Nerone.

de

de licet multum firmamenti & roboris habere videantur, ubi adversus Tillemontii, Historiæ hujus Patroni, principia & responsa virtutem suam experiuntur, deficerent tamen fortasse viribus, ubi ad alias narrationes Historicas admoventur. Exemplar itaque præbere poterunt, ad cujus speciem alia similia efficiantur; cum res tulerit, singulare quoddam even- tum oppugnandi, & inîra spuria rationum vi detrudendi. Ita habent Ar- naldi leges.

I. Quoties integrum non est de facto aliquo dubitare, sive quid in Sacris Litteris recenseatur, sive usque eo firmis testimoniis munitum sit, ut non leve sufficiant ejus veritatis argumentum; tunc fas est non ad- modum moveri objectis adversariorum, & in responsionibus probabilibus & possibilibus sistere; quin solliciti simus ostendere ea, quæ referunt res- ponsa nostra, ita se habere.

II. Hoc tamen non valet, cum locus non est existimandi, certum & firmum esse factum illud: Tunc etenim interest apposite his, quæ in con- trariam partem allata sunt, respondere, ut in aperto sit eorum futilitas. Neque audiendus esset is, qui hujusmodi rei asserendæ gratia proferret in medium: plura esse non controversæ veritatis, quæ petuntur momentis difficillimi explicatus.

III. Cautum sit, ne Juris præjudicia cum veritate confundamus. Illa tum mihi favent, cum id enuncio, quod majorem exhibet speciem veri- tatis, quam oppositum. Non tamen ea satis sunt, ut veritatem a meste- re demonstrent. Id unum commodi ex eis comparo, ut adversarius te- neatur, quæ in adversum protulit, confirmare.

IV. Quando idem factum memorant Autor contemporaneus, sive alius centum duntaxat annis a re distans, præsumptio æquali Scriptori suffra- gatur: gravissimæque necessum foret rationes præsto esse ei, qui alteri ci- tius fidem adjungeret.

V. *Solis Scripturarum Libris, qui Canonici appellantur, didici hunc timo- rem honoremque deferre, ut nullum eorum Autorem scribendo aliquid erras- se firmissime credam. Alios autem ita lego, ut quantalibet Sanctitate doctri- naque præpollent, non ideo verum putem, quod ipsi ita senserunt.* *Aug. Ep. 1.2. ad Hier.*

VI. Cum sententia aliqua nova est, extraordinaria, minus credibilis, atque ab unico Autore pronunciata eo loco, quo labitur manifeste, ad eos spectat, qui asserunt, non vero qui negant, optimis illam momen- tis roborare.

VII. Fidem omnem transgreditur, homines propriis commodis officere, atque adversus præcipuam affectionem suam agere iniqua adeo ratio- ne, qua nemo, quempiam, nisi totius rationis expertem egisse, exem- plis confirmabit. Itaque si factum aliquod hac nota affectum cognoscere,

vim

vim sane maximam meam tuæ inferre oportebit, ne illud fabulosum suspiceris.

Launojus etiam quorundam factorum veritatem Critica lance suspendens, aliquas sibi leges imponere non prætermisit, quarum jussu eventum in quæstione posita definiret. Hujus vestigia secuti sunt Critici bene multi; ipseque P. Alexander idem iter ingressus est ea in disceptatione, utrum Trajanus ab inferorum cruciatibus fuerit liberatus, quod Dissertatio- ne sexta fusius prosequemur.

Habes generales Criticæ Artis regulas, quæ attinent ad Conjecturas, quarum præscripto poteris cum rerum Historicarum, tum Veterum Operum veritatem deprehendere: Cum autem Infinitum aliquid conaretur, quicunque de illis singillatim in judicium vocandis cogitaret; dubitationes meas præcipuis tantummodo circumscribam.

Animadvertas tamen velim, Conjecturas hæcæ plerumque, immo fere semper illud suppeditare argumentorum genus, quod probabilis aut similis vero fines non excedat. Nihilo secius nullo negotio alia tradi documenta possunt, quæ de facto quopiam historico, si jungantur una, ita nos certos & confirmatos efficere queant, ut nullus reliquus sit de illis dubitandi locus. Accipe.

I. Necessè est, facta ista comperta esse, sensibus patere, & de quibus aures atque oculi ipsi judicium ferre possint. II. Publica item sint, quæ in Orbis totius conspectum venerint. III. Exstent eorum monumenta publica, & cæremoniæ ad posteritatis memoriam institutæ sint. * IV.

* Eorum monumentorum, quæ Historiæ usui esse possunt, prima sunt Fæstorum institutiones. Ut enim in hominum memoria perpetuo insisteret mundi creatio, Deus Israelitis diem Sabbathi festum celebrandum præcepit. Pascha item atque alia Judæorum Fæsta iccirco decreta sunt, ut beneficia, divina liberalitate ipsi collata, animo recolerent. Gentiles quoque in rerum memorabilem monumentum Fæsta & Ludos celebrare consueverunt. Fæsta denique Christianorum universa Religione coli cœpta sunt ob memoriam Mysteriorum Jesu Christi, aut mortis, gestorum, & virtutum Martyrum, aliorumque Sanctorum. Alter modus memoriam de præclaris factis retinendi est monumentorum solidorum usus. Vetusissima sunt columnæ, quas ab infirio nulla inscriptione ornatas ponebant, deinceps vero ima-

ginibus, litteris, inscriptionibus exsculptis loquentes veluti effectæ sunt. Ædificia publica, uti Urbes, Tempia, Altaria nomina & memoriam custodiunt Fundatorum eorum, quibus nuncupata sunt; quique illa ritu solemniter dedicarunt. Sepulchra, Tumuli, Mausolæa monumenta familiaræ sunt; Trophæa Victoriarum; & Simulacra Heroum & Ducum facinora designant. Anuli & sigilla impressa Historiæ emolumenta incepta non erunt: multo vero magis apta Numismata. Rerum pariter præteritarum Historia viva vocis Traditione posteritati commendari potest: quæ tamen, si humana tantummodo sit, patet non paucis vicissitudinibus. Certissimas omnium modus esset divinus aſſatus, si Deus hominibus res præteritas revelaret. Aliquid denique hominum menti consignari potest Canticorum exercita-

Opor-

Opòrte denique hæc monumenta atque has cæremonias tum inde, eum res accidit, exordium duxisse.

Quamvis ad demonstrandam miraculorum, de quibus Scriptura meminit, veritatem, quatuor istas regulas ediderit Carolus Leshius; * nihil tamen obest, quominus eas ad quorundam factorum historicorum naturam examinandam traducamus. Neque etenim controversia esse potest, factum aliquod quatuor hisce notis affectum citra omnem fraudis suspicionem æquo homini futurum. Ostendunt duæ priores, non posse quicquam tum hominibus imponere, ipsisque confictas Historias obtrudere, cum eas accidisse pro certo ponimus; atque operosissimum esse usque eo sensibus illudere. Igitur liquet, propiores duas nos a qualibet calumnia pro eo tempore vindicare, in quod res incidisse traditur. Postiores vero pro illis spondere possunt, qui a rebus plus sæculo remoti sunt, ne eorum scilicet dolo in errorem inducantur, qui fabulosas narrationes venditant pro germanis. Perspicienti nanque erecta monumenta, & cæremonias constanter jam tum servatas subibit cogitare, hujusmodi factum illusioni & deceptioni obnoxium non esse. Exemplum sit.

Anno 174. Marcus Aurelius, aciem adversus Quados & Marcomannos instruens, eas in angustias quodam die a Barbaris compulsus est; ut summum immineret exitium exercitui, quod ingenti siti opprimebatur, & æstu ardentissimo servebat. Hac necessitate pressi Gentiles incausum fallacia numina deprecari sunt. † At Christiani Legionem integram componentes, ** fusi in preces, a Deo rem admirabilem impetrarunt, qua ex gravissimo periculo cum Imperator, tum milites erepti sunt. Si quis tamen mirum hoc factum ad fabulas ablegare vellet, hic, accommodatis instituto nostro quatuor Legibus, de quibus in præfens, convincendus esset.

Ench. Hist. l. 3. c. 5.

† *Paganorum quidam eventum hoc Mercurio alicui Marti Aurelii precibus tribuebant.*

1. Factum hoc sensibus obvium & exploratum fuit; auribus oculisque percipi poterat. Visum enim est unicuique, lenem pluviam in Castra Romanorum decidere, quæ milites recreavit, contra vero in hostes fulgura & fulmina descendere, quibus effusi sunt, & in fugam conversi, 2. Por-

tione, Monumentis, Aëisque publicis, Titulis, & Scriptis: Monumentorum veterum hæc transactas res coagmentando; præcætes autem, quæ ob oculos nostros verisatæ sunt, vel fidis testibus confirmatæ, scribendo.

* Angli hujus eruditi Opus, in quo optimos usus habent Leges istæ, inscribitur: *Brevis & expedita ratio, qua ex miraculis in Sacris Voluminibus*

reclatis asseritur Christiana Religio. Londini 1697. in 8. Gall.

** Legio, quæ tale miraculum impetravit, cum prius *Mæstine* dicebatur, exinde *Fulminæ* nomen consecuta est, quod cum vocabulo XII. Legionis Augusti congruit. Porro Valelius ibidem, & Theodoricus Ruinartius Aët. Selectis Præf. pag. 41. & 42. contendunt super hujus nomine Legionis Eulæbium caput fuisse.

tentum hoc nocte aut clam non accidit: sed clarissima luce, & cōsam utroque Exercitu amplissimo: 3. Inter monumenta hujus Prodigii publica collocari potest illud, quo cautum est Marci Aurelii Decreto, quod antea fecerat Trajanus, ne in posterum Christiani accusarentur; incusso accusatoribus severissimo extremoque supplicio. Tertullianus, Eusebio teste, cujusdam Epistolæ meminit, * a Mæcio Aurelio ad Senatum datæ, qua Victoriam illam vendicat Christianis. Illustrius tamen facti hujus miri monumentum est magnifica columna a M. Aurelio Jovi *Imbricitori* consecrata, in qua Historia hæc incisa conspicitur. Supra columnam istam, quæ jam nunc exstat, & singulare Romanæ Urbis ornamentum est, S. Pauli imaginem locari jussit Sixtus V. Hæc tandem monumenta omnia nihilo sunt eo prodigio recentiora, ejus gratia relicta sunt.

Tert. Apolog. c. 5. apud Euseb. Hist. eccl.

Si quatuor istæ regulæ invicem connexæ firmissimam moralem demonstrationem efficiunt, quæ emineat veritas factorum illorum, quibus accommodari possunt: nolim tamen tibi persuadeas, ceteras, quæ insignibus istis non decorantur, propterea esse fallaces. Nemo est qui dubitet, fuisse olim hominem vocabulo Cæsarem, in Pugna Pharsalica victorem, & coram Senatu interreptum &c. Pauca siquidem in Historicorum Libris facta reperias, ad quæ præcepta illa referri queant; uti superiori exemplo perspicuum sit.

A R T I C U L U S II.

De argumento ex Antiquorum Silentio petito; sive de eo, quod Argumentum negans appellant.

Utinam momentum a Veterum Silentio mutuatum, quo breve & expeditum, eo solidum esset & inconcussum. Illud adhibent Critici frequentissime. Præstat ne Operis alicujus Propositionem extra aleam ponere? parata responsio est: toti Antiquitati ignotum fuit. Incumbit ne factum aliquod rejicere, aut in suspensionem vocare? Ita sane: Nullam de eo Veteres mentionem habuerunt. Urget ne adversus nos Patrum aliorum testimonium? In hunc modum evadimus. Apud Eusebium, Hieronymum, Autores ejusdem ævi, ejusdem regionis nullum Historiæ, Viri, facti illius vestigium superest.

** Autor est Orosius plura ætate sua extitisse Rescripti hujus exemplaria, quod universum recitat Go-

davius primo Historiæ suæ Ecclesiasticæ Volumine, Lib. 2, pag. 301. ad an. 176.

Non

Non dissimulo, Veteres quoque interdum * hoc argumenti genus haud neglexisse, illudque nonnunquam commodum aliquod asserre posse. Usus certe istius non semel necessitatem habet; ante omnia ut fabulas & narratunculas, deceptorum arbitratu ad nos fallendos excoGITatas, funditus evertamus. Quo autem pravis rationis hujus usibus in antecessum consultum sit, animadvertendum est duo reperiri Argumentorum negantium genera. Primum negans undequeque est: alterum partim negans, partim affirmans. Ille argumentando solum negabit, qui dixerit: Vox, *Extrema Unctio*, in nullo Autorum ante XII. Sæculum legitur. Itaque locus Prudentii Tricassini Episcopi ** in Vita S. Mauri, qui hanc vocem usurpat, sine ulla controversia corruptus est.

Mabilien. de Stud. Monest. 2. parte c. 12. pag. 295.

In promptu est argumentum, partim affirmans, partim negans. Nul-
lus Autor ante Martinum Polonium de Joanna *Papissa* *** verbum facit, omnesque Autores contemporanei, & ceteri ad Martinum usque post Leonem IV. Benedictum Tertium, non autem Joannam collocant. Hæc igitur *Papissa* Martini commentum est. Pars negans hujus argumenti ostendit, neminem *Papissa* istius Martino vetustiorum meminisse: pars vero affirmans monet, apud omnes Autores in Pontificum serie Benedictum III., illius feminæ loco, Leoni IV. succedere.

* Launojus Dissertatione sua, pro tali argumento conscripta, quamplurimorum Patrum loca congerit, qui ab hac probatione non abhorruerunt. Qua intercedente, plurimos libros Autoribus suis suppositos esse censuit Eusebius; quia apud veteres nulla omnino sit mentio. Hist. Ecclæs. l. 3. c. 3. 25. & 37. Consulendus Photius. Cod. 1.

** Galindonus, sive Prudentius cognomento junior Hispanus in Galliis domicilium habuit. Interfuit Concilio Parisiensi anno 846. Fatis concessit, ut fertur anno 861. vel 864.

*** Chauvinus Autor novæ Ephemeridis Sapientum, Rotherodami conscriptæ anno 1694., art. 1. Mensis Julii & Augusti, Joannæ Papissæ Historiam descripsit, quam Latina Spanemii, in Universitate Lugduni Batavorum Professoris, Dissertatione depromsit. Hanc historiam, quam medio circiter IX. Sæculo contigisse volunt, Mariano Scoto, & Sigeberto

to Gemblacensi ascribit, quorum alter ad medium, alter vero sub Undecimi sæculi finem claruit, Martinum deinde Polonium in medium asserit, qui fabulam istam ævo tertio decimo propagavit. Quatuor Sæculorum intervallo Viri eruditissimi quamplurimi Martini aliorumque duorum testimonio fabulosam hanc narrationem haurire non dubitarunt; donec Aubertus Miræus, collatis Mariæ Scoti & Sigeberti Codicibus MSS. deprehendit ea, quæ in editis Voluminibus legebantur, ab exaratis Monumentis abesse, quod David Blondelus, Hæreticus licet, ingenue fassus est. Quamobrem Aubertus Miræus fabulam istam a nova, quam adornabat, Chronici Sigiberti Editione delevit. Hinc plane fit, Martinum Polonium hanc fabulam conscripsisse, cujus fraudem Leo Allatus in *Diatriba de Simon.*, alique Sapientes non pauci aperuerunt.

§. I.

Regula Critica Dupini de Veterum silentio.

*Tom. 1. in Pref.
Pag. 19. 40.*

Veterum Scriptorum silentium per Abbatem Dupinum inter eas Criticæ facultatis Leges sedem habet, quas vocat *exteriores*, quæque Operum simulationi aperiendæ conducunt. „ Argumentum hoc, inquit, „ negans dictum, multum identidem gravitatis habet & autoritatis. „ Cum etenim ex. gr. integrum Opus aliquod, Veteri Scriptori tributum, tota antiquitas ignoravit; cum omnes, quotquot de Autoris illius Operibus meminerunt, & indicem texuerunt, cujusdam Operis nullam memoriam habuisse patet; cum Opus Catholicis commodum ab ipsis laudatum non est, qui illud, occasione oblata, citare poterant, & debebant: id probabile admodum suppeditat argumentum, Opus hoc a seipso fuisse auctori suo. Constat etiam, satis opus aliquod efficere suspiciosum, quod ipsum Veteres non citaverint; & legitimis sane antiquitatis notis afficiatur necesse est; ut nemine repugnante admitti possit: contra vero quantumvis minimæ accedant priscorum silentio in adversam partem conjecturæ, non est cur de illius suppositione dubitemus. „

Hoc loci de tribus nos instituit quoad Veterum silentium Dupinus. Primum, ut discipiamus, anne Operis illius sit probabilis adulteratio: alterum ut judicium seramus de iis, quæ monumentum aliquod in suspicionem adducere possunt: tertium denique, ut appareat, quid Operi alicui omnem veritatis speciem detrahat.

Quantumvis justè & rite per sese conditæ videantur hujusmodi leges; si tamen illas ad quædam Autoris non controversi Opera referamus, verendum ne est, hæc omnia, Legum istarum præscripto, de veritatis exploratæ loco dejectum iri? Si quis, verbi gratia, in animum induceret, ut probaret, duas illas Orationes, quæ Operibus S. Justinii præpositæ sunt, & in quibus Gentiles ad Religionem Christianam amplectendam hortatur, mendose ad Patrem istum pertinere, aut vero quam proxime accedere ipsarum falsitatem; hic fecisset instituto suo satis, ubi ab his Dupini regulis non deflectens eaussaretur; I. Utrasque Orationes istas totam retro antiquitatem latuisse: Etsi etenim duas commemoret Eusebius S. Justinii adversus Paganos Orationes, quarum alteri *Elementi*, alteri vero nullum certum nomen imponit; etsi eadem duo Monumenta usurpaverint Hieronymus & Photius; nihilo secius existimat Dupinus, duas Orationes illas nihil habere cum aliis ab Antiquis Scriptoribus recensitis commune; neque fieri posse credimus, cum quempiam priorum Seclorum

*Dupin. Tom. 1.
Pag. 174.*

rum Autorem recitaturum, quibus illæ fuerint perspectæ. II. Nemo eorum, qui Operum S. Justinî Indiciem reliquerunt, ullam de Orationibus istis mentionem fecit. III. Opera ista summæ erant Catholice utilitati; quippe quæ Ethnicæ Religionis novitatem, & nostræ veritatem, antiquitatemque confirmabant. IV. Non paucis Scripturibus integrum erat, earum memoriam recolere iisdemque causis non femel fuit, quare id facerent. V. Orationum istarum stylus nonnihil a Justinî stylo discrepare videtur; & Tillemontio dilucidior & facilius apparet, quam reliquorum Operum dictio. VI. Sunt quædam hortationis hujus loca, in quibus videtur Autor se a Gentilibus origine quoque distinguere, quamquam certum sit, Justinum non Judæum, sed Ethnicum genere fuisse.

*Temo 2. anach.
6. in S. Just.
pag. 686. col. 2.*

Eecce multa suppositionis, ejusdemque absolutissimæ argumenta, si quidem Dupini Regulis aures præbeamus: nihilominus germana hæc esse Sancti Justinî Scripta non repugnat. „Dux hæc Orationes, inquit, re-
„vera antiquitatem redolent; & quamvis ab Eusebio prætermisæ sint,
„& dictione parum Justino abludente utantur, ipsi tamen citra injuriam
„adjudicari possunt. „Reliqui Critici Justinî factus esse censent, quod
„usque eo Tillemontii infederat animo, ut dixerit: „Nos profecto su-
„git, hominem fuisse, qui de illis dubitaverit.”

Dupini ibid.

Tillem. ibidem.

Eadem pariter præceptiones ea tradunt, quibus egeremur Martyrii S. Justinî Acta, quæ omnibus, quotquot fieri possunt, autoritatis & veritatis notis insignita sunt, ut placet Tillemontio, in Monumentorum mendacium numero ponere. Præter silentium etenim Irenæi, Eusebii, Hieronymi, aliorumque antiquorum, a quibus nihil de Actis istis dictum est, multæ nos movent conjecturæ, quas inferius dabimus, ut Opusculum illud suspitione attingamus.

*Tillem. Temo 2.
art. 1. de S. Just.
pag. 379.*

Quinam etiam exitus non pauca Ruynartianæ Collectionis Acta sincera & selecta consequetur; ubi Dupini vestigiis insistendum sit? Equis Veterum de S. Ignatii Episcopi Antiocheni; S.S. Symphorose, & filiorum; S. Symphoriani Martyris; S.S. Petri, Andreæ, Pauli, Dionysii &c. Martyrum Actis locutus est, quæ tamen a Ruynartio in suum censum translata sunt? Cui Antiquorum de monumentis istis silentio accedunt munda nonnulla, quæ de illorum vetustate aliquam injicere possunt dubitationem. Et si autem persuasum nobis sit, ea genuina esse & vetusta, errorisque, quibus respersa sunt, nihil ipsorum veritati fraudi esse; nihilo secius ita fert Dupini regula, ut in unum congruentibus Veterum silentio, & erratis istis, non possint Acta ista aut falsitatis aut suspitionis accusationem evadere.

At enim Dupini regula, inquit, opera tantummodo gravia & non
exi-

exigua magnitudinis complectitur; quamobrem ea abuteretur, quicumque ad brevissima Opuscula accommodaret, uti sunt nonnullorum Martyrum pluriumque SS. Acta. Esto. Age vero, Epistola S. Martialis, atque Acta S. Andreae sunt ne Opuscula graviora, quam aliorum Martyrum, & quorundam SS. Acta? Porro ex Alexandri rationibus, ut priores rejiciat, & Dupini, ut posteriora sibi suspecta sint, una est septem aut octo primorum Sæculorum silentium. Passioni, subdit Dupinus, Beati „Timothei fides adjungenda non est, de qua nihil litteris Veteres prodiderunt.“ Quot demum brevissima Opuscula, atque Epistolas hoc uno ductus momento Dupinus expungit? Acta Sanctæ Balbinæ, & S. Philippi Apostoli exigua pariter admodum sunt: displicent tamen ob Veterum Silentium Tillemontio: „Satis sit, (de secundis ita pronunciat,) ea nullo Veterum testimonio fulciri.“ Quæ cum dico, non est animus, alia quoque suppositionis indicia in illis Operibus non agnosceret: sed animadversio nostra eo tendit, ut legem a Veterum silentio petitam labefactet, quæ quidem ex exemplis modo recitatis vim eandem habere debet in Opera brevia, quam in prolixa & absoluta, quandoquidem eam adhibent eruditi Critici, tum etiam, cum Scripta magnitudine sua non multum existimanda ad facultatis suæ normam exigunt.

Dupin. Tomo I.
pag. 234

annot. in S. Philippi.
pag. 645.
col. 1.

§. I L

Sapientibus Criticis familiare est e Veterum silentio decerptum argumentum: cum tamen ab aliis obijcitur ipsis, momenta non satis solida ad illud elevandum identidem assumunt.

Veterum silentio opportunitates plurimas Criticis eruditis afferente, non esset, unde miraremur, hoc argumentum in illorum dissertationes undique pene subire, si eandem non adimerent ceteris Scrip- toribus potestatem; neque studiose curarent illud vanum reddere ejus- modi responsis, quæ in aliis improbarent, ubi factum aliquod Veterum silentio confirmaturi, iis uterentur.

Bailletus, sit exemplum, contendit, factum de Heraclio Imperatore, Crucem humeris suis gestante *puerum putum mentis figmentum esse*. Id vero evincit, quod Theophanes modum persequens, quo Perside in locum pristinum restituta est S. S. Crux, nihil attingit eorum, quæ Heraclio, eam ferenti, contigerunt. Prudentius Poeta, Autor Homiliarum, quæ Eusebii Emisleni nomine circumferuntur, alique Veterum non pauci perhibent, puerum, *Barabam* nuncupatum, cum S. Romano morte affectum pro Christo fuisse: „at Eusebius Cæsarensis, inquit Bailletus, & S. Joannes Crystostomus † nullam hujus pueri mentionem habent; „ quod

Baill. 14. Sept.
18. Novembris
in Vita S. Ro-
mani Mart.
† In Homilia
ab ipso aliena.

quod satis superque est, ut suspiciosam de Historia hac sententiam proferamus. Habes facta duo solo Veterum silentio repudiata. Quid tum Narrat idem, Philostorgio duce, S. Lucianum paullo antequam extremum ageret spiritum supra pectus suum, veluti super altari quodam collocari iussisse species consecrandas, atque ita compositum rem sacram peregrisse. Cum autem id factum Eusebius & Joannes Chrysostomus, licet amplissimam Luciani memoriam usurpent, præterierint, eorumque silentium certæ Historiæ hujus veritati nocere possit, ita argumentum occupat Bailletus. » Quod est Joannis Chrysostomi id reticentis, » cogi inde tantum potest, S. hunc laudatorem, ut omnia diceret, non » suscepisse. » Sed vero si talis responsio firma satis & solida visa ipsi est, cur non licebit, eam ambobus factis ab ipso ob Veterum silentium ad Apocrypha amandatis accommodare similibus verbis: Theophanes, Eusebius, & Autor Homiliarum sub Chrysostomi nomine latens, *ut omnia dicerent, non suscepit?*

7. Januarii in
Vita S. Luciani
pag. 174.

Ex Tillemontio vero, licet Silentium Veterum ipsi plura ræjiendi facta ansam præbeat, duo tantum aut tria seligere satis ducam. Primum Beatæ Virginis tumulum attingit. » Certum est, inquit, neque Epiphani-
» nium, neque Hieronymum, neque alium ævi illius Scriptorem quid-
» piam de eo in Palestina posito percepisse. » Et aliquanto inferius: » S.
» Leo anno 454. ad Juvenalem scribens, omnia exequitur memorando
» germana monumenta Corporis Jesu Christi, quæ intra Episcopi hujus
» ditionem continebantur; uti Sepulchrum, Loca Sancta, Crux, &c.
» Hic illustri illi ad memoriam de Virginis Sepulchro patebat aditus,
» quod non poterat non fama esse celeberrimum. . . . Verumtamen
» ne somniavit quidem Leo vel unum hac de re verbum interfere-
» re. »

annot. 13. in 2.
Voy. pag. 493.
col. 12.

Poterat, aut ego fallor, nescio quis abs Tillemontio flagitare, ut planius super hoc capite mentem suam aperiret: aut enim putavit, horum Patrum silentium momentum aliquod in eos allaturum, qui Mariam Virginem Hierosolymis humatam arbitrabantur, aut nullum. Si nullum: quare, cædo, in medium produxit? Si vero aliquid adversæ partis propugnatoribus profuturum credidit, quod jure & merito credidit, conveniat id quoque necesse est, peræque fore probabile, Deiparam Ephesi non occubuisse; propterea quod Polycrates, Tillemontii confessione, magnificis Ephesinam Ecclesiam titulis ornat, omniaque recenset, quæcumque ad ipsius dignitatem pertinere possunt; nec tamen tradit, Virginem Ephesum incoluisse; aut ullo modo de Morte, aut illius sepulchro verba facit; quanquam post Concilium Generale, eadem in Urbe celebratum, hæc futura fuissent in ore omnium pervagata, eoque magis, quo animad-

annot. 5. in S. Til-
mont pag. 585.
col. 2.

vertit Tillemontius, Polycratem hunc aliquem certe fuisse Ecclesiasticum Ephesinæ Civitatis Virum, & Traditionis Ecclesiæ suæ V. aut VI. sæculo testem. Non posset etiam doctus iste Criticus inficiari, nullum sive ante, sive post Synodum Scriptorem de Virginis Mariæ sepulchro quidpiam dixisse, quod tamen ille Ephesi reperiri contendit. Ecce itaque idem argumentum, antiquorum silentio comparatum, Tillemontio pariter & adversariis ejus suppetias ferre.

Idem Criticus eorum objectas diluens rationes, qui censent, Rescriptum ad omnes Asiæ Provincias pro Christianis non ab Antonino, sed a Marco Aurelio profectum fuisse; quod S. Melito, multas Antonini & Christianis Epistolae recitans, illud omiserit. „Tamet si Melito, inquit, eo, „qui ab Eusebio describitur, loco, illud non memoret, hoc non prohibet, quominus alibi non retulerit. „

Secundum hæc, cum decreverit, Stephanum Pontificem Martyrio confectum fuisse: „videtur, ait, „dubium alicui esse posse, urrum vitam „pro Christo fuderit Stephanus, nec ne? Augustinus nanque frequens „in illius memoria, id tacitus præterit; & Vincentius Lirinensis eximius „S. Stephani laudator, quique eum Beatæ Memoræ Pontificem appellat, hac de re siluit. „Ratum itaque poterit esse, Augustinum & Vincentium Lirinensem in Martyrii S. Stephani ignoratione versatos fuisse; & aperto adeo suadente testimonio, licet de I. hujus Pontificis Martyrio ambigere. Verum Tillemontius argumento occurrit hoc pacto. Nihil istorum nos mover, ut credamus, rite probari, id ideo non fuisse, quia Patres illos lacuerit. „

Inter graviora, quæ affert argumenta Natalis Alexander, ut Primorum Pontificum Decretales ad Siricium usque parvipendat, illud est omnium octo priorum Sæculorum Patrum silentium. „Non meminit, ait, Hieronymus in Catalogo de Scriptoris Ecclesiasticis, Siricius, Innocentius, Leo, alique summi Pontifices, octo priorum Sæculorum Concilia, Theotius ipse: ergo sunt suppositiæ. Firmissima pariter ejusdem Autoris ratio, quamobrem Marcio, a Patre extra Ecclesiam pulsus, ad Pontificem non appellaverit, inde traducta est: Incredibile est, inquit, quod res tanti momenti tanto fuisset obruta silentio.

Promptum esset, magnum huc id generis argumentorum, quæ a Veterum silentio sumit, obire numerum; at ipse P. Alexandri consulto non videmus, quodnam inde nasci possit emolumentum. Launojo etenim, ut Lazarum Massiliensem Episcopum fuisse, inficias ire posset; Sanctasque Sorores Mariam Magdalenam & Martham in Provinciam minime adventasse, Veterum silentium in auxilium vocante, atque agente, nullum ejus rei vestigium esse apud Salvianum, Cassianum,

Tomo 2. pag. 69, col. 2.

Tomo 4. annos in S. Stephanum Pontif. pag. 599. col. 2.

Tomo 1. Differt. 20. prop. 2. pag. 218.

Hist. Tomo 1. fac. 2. Differt. 4. art. 2. pag. 163.

nūm; Victorem Massiliensem, S. Eucherium Lugdunensem, Cæsarium Arelatensem, neque apud alios illarum Ecclesiarum Scriptores; id recitare prorsus Ufaardi & Adoni Martyrologia; additque, S. Gregorium Pontificem, S. Odonem, Venerabilem Petrum, S. Petrum Damianum, Sanctum Bernardum in Sermonibus de S. Maria Magdalena habitis nihil itineris hujus meminisse. P. Alexander hæc omnia paucissimis de medio tollit momenta, & nugaram instar habet, quod nimirum in uno Veterum silentio consistant. *Respondeo, hæc argumenta fatilia esse, quia negantia sunt*: atque alibi arguentibus ipsum de S. Lucæ, quoad iter Petri Romam, silentio: *Argumenta*, respondet, *ab auctoritate negativa nullius esse ponderis*.

Alex. Hist. Eccl. Ser. 1. tom. 2. Dissert. 15. Concl. 2. ad 1. pag. 77. Idem Ser. 1. Tom. 1. Dissert. 12. Concl. 3. pagina 512.

Si Blondellus & Dallæus Ignatianas Epistolas non admittant, Patrum Eusebio vetustiorum, ut Iustini, Tertulliani, Clementis Alexandrini, Epiphani, & Joannis Chrysostomi silentium causati, reponit Alexander, ex quo aliquibus Patribus exploratæ non fuerint, perperam inferri ceteris ignotas fuisse Epistolas istas; neque quicquam adversus illarum veritatem eorum silentium posse conficere. Audiamus Alexandrum: *Unde id probabunt adversarii? Num ex eo, quod nusquam illarum meminerint? At id non sequitur. Licet enim in eorum Operibus, quæ nunc exstant, mentio harum Epistolarum nulla facta sit, fieri tamen potest, ut in his quæ perierint, qualia fuisse quamplurima notum est, commemorata fuerint. Sed etsi nullibi earum meminissent, non sequitur, quod eas penitus ignoraverint: siquidem necesse non fuit, ut omnes Scriptores Ecclesiasticos nominarent, quos noverant, aut eorum Opera citarent. Subjungit: ad ea, quæ de Tertulliano urgentur, respondeo, ineptam esse confectionem, quæ colligitur, ignotas Tertulliano fuisse Ignatii Epistolas, quia ab illis dissenfit*.

Alex. Hist. Eccl. Ser. 1. Tom. 2. Dissert. 22. pag. 116.

Quam multa constat hic Alexander, ut a Veterum silentio peti- tum argumentum irritum reddat! Quid vero si ejusdem ipsissima verba in eum retorqueremus, cum hujusmodi probationem magnificat, atque hæc una permotus Pontificum Decretales, Constitutiones Apostolicas, aliaque Historica capita flocci facit? Eandem de Priscorum ignoratione tundit ineundem Dupinus prioribus quatuor dubitandi rationibus, num Apostoli ad edendum symbolum convenerint; neque id animo ipsi excidit, ubi in disputationem incidit de primorum Pontificum Decretalibus. Attamen quoties S. Ignatii Epistolæ hoc impetuntur momento; & propterea Launojus de sexagesima sexta S. Cypriani Epistola quæstionem movet: „ non est mirum, inquit, peculiaria facta nonnulla Veterum scien- „ tiam fugisse, adeoque inde comparatum argumentum ita rem efficit, „ ut nihil minus. „ Itaque si hoc rationum genus averfantur adeo, ubi- „ cunque ipsorum instituto minime favet, quare ad illud se conferunt,

Dupin. tom. 12. pag. 209.

Ibidem pag. 66. Ibidem pag. 128.

Ibidem pag. 544. col. 2.

TOM. I.

M m

ubi-

ubicunque favet? Si nullius fragilis esse putant, quid est causæ, eur adhibeant? si alicujus, eur explodant? Quippe vim habentibus ullam responsis ad illud prosternendum excogitatis, undenam liberum ipsis fuit Operis aut facti alicujus falsitatem per idem constituere? Anne jure, & eorundem confessione fas non erit, eam probationem levem, culque animus attendendus non sit, appellare? Alioquin ad veritatem accedet, & pondus consequetur, quoties in eos etiam urgebit.

§. III.

Critici vicissim exprobrant sibi, quod a Veterum silentio argumenta ducant illius exigue firmitatis exempla: precepta pro recto usu.

Nemo est qui nesciat, Launojum Doctorem Sorbonnicum in plerisque Libris suis, publicæ utilitati commissis, certi atque constantis principii loco posuisse: ad fabulas amandanda esse omnia, communem rerum ordinem superantia, & eventa quælibet, quæ ab Autoribus, vel ipsis ætate proximis non memorantur. Verum cum animadvertit Doctor hic, inter omnes de hoc initio non convenire, Tractationem * quamdam, qua illius auctoritatem fartam rectam defenderet, instituit. Thierius autem aliam, qua illud oppugnet, lucubravit anno 1662. Existimat hic, negans argumentum, quantumvis generali Autorum omnium silentio confectum, nullam adhibere persuadendi necessitatem; si modo alterius docti & ingeniosi Scriptoris, quantumvis novitii, quantumvis neoterici auctoritate frangatur. Nihilominus ei satis erit oculos in Thierii Libros conjicere, qui certior fieri velit, illum silentio Veterum ut plurimum argumentari. Qua de re merito expostulat cum Thierio Mabillonius, quod Lacrymæ Sanctæ Vindiconensis fidem labefaceret, quia ante duodecimi sæculi finem nulli fuisset aut Concilio, aut Pontifici perspecta; cumque Epistola eadem scriptum reliquerit, non latuisse Viros Religiosos Vindiconenses, nihil ejus rei vel in sacris Voluminibus tradi, vel a primorum sæculorum Autoribus commendari: at eos non latuisse quoque, omnia minime a Veteribus consignata Litteris esse: Thierius contra, Epistolam illam refellens, Mabillonium de Veterum silentio car-

Epistola ad Episcopum Bloisensem data pro Lacryma Vindiconensi anno 1700. Gall. pag. 9. Ibid. pag. 43. Thierius in resp. ad Epist. Mabillonii art. 2. pag. 37. Gall.

* Ita inscribitur: *Dissertatio in qua probatur, negativum argumentum in quaestionibus ex facto usu & traditione pendens, multum habere roboris.* Innititur Launojus centum quingenta Scriptorum dictis, quibus argumentum negans usus attulit. At Launoji fato plerique eorum, quos

citatur, Patrum id probationis aliis locis refutant, quemadmodum Tertullianus, Hieronymus, Augustinus, alique. Idem sentiunt Theologi: *Epistola admodum, atque nullius plane ponderis argumentatio.* Habet Baronius Tomo 1. pag. 270. Edit. Antuerp.

pit his verbis. „ Si in hunc modum ratiocinari liceret, nulla esset fabula, quæ in constantis veritatis locum subire nequiret, favente quatuor „ Evangelistarum silentio. „

Pater item Fronto in Apologia, qua Libellum de Imitatione Christi Thomæ a Kempis vindicat, gravissime conqueritur cum Launojo de usurpata frequenter negantis argumenti autoritate. Launojus tamen sub exitum Dissertationis, in Frontonem conscriptæ, addit multa superius dictis ab hoc momentorum genere; & planum facit, eundem etiam Patrem in illius fidem se aliquando recipere, adeoque eodem, quod in aliis destitatur, vitio laborare.

Non absimiliter Simonius sæpe hanc probationem adoptat, & Dupino atque Arnaldo succenset adoptantibus. Sermonem nanque de Beza Manuscripto habens Criticus iste. „ Operæ, inquit, sane pretium erat, ut in „ hac quæstione diligentius versatus esset Arnaldus. Solas etenim in facti „ quæstione congerit conjecturas; & agentibus rationibus nihil nisi negantia objicit argumenta. „ Arnaldus e regione de eodem usu Tillemontium redarguit in Dissertatione de his, quæ super Jacobi Martyrio testatus est Hegesippus. Tillemontius ipse, cui familiare est responsum hoc, non desinit tamen de illo Valesium, Rigaldum, Pearsonium, aliosque criminari, quoties utuntur, tum ad sua confirmanda, tum ad ejus adversaria dogmata evertenda. Porro hi omnes eundem morem aliis Scriptoribus gerunt. Natalis Alexander, postquam magnum factorum numerum veterum silentio, quasi invicto fundamento, constituit, male de Launojo audit, quod in Tractatu de Simonia dubitaverit, utrum D. Thomas Summam Theologicam, quæ ipsi adscribi solet, revera confecerit, nec ne; ansam ei præbente id suspicandi Clemente VI., qui habita de Sancti hujus Viri laudibus Oratione, ejusque doctrinam Operam ejus numero & dignitate celebrare gestiens, Theologicam Summam in cæterorum Indice non recensuerit. Universæ demum de re Critica Controversiæ nihil personant frequentius, quam mutuas sapientum de argumenti negantis usu querimonias.

Verum enim vero argumentum hoc acrius, quam par est, persequitur Dupinus, ubi quinque Græcas Epistolas sub Ignatii nomine vulgatas falsitatis arguere curat. „ Nemini dubium esse potest, inquit eruditus „ iste Criticus, Ignatio suppositas esse quinque Epistolas Græcas, quæ ab „ Eusebio & Hieronymo non referuntur: si nanque Autorum istorum „ temporibus exstitissent, fieri nullo modo potuisset, ut eas vel non viderent, vel de his fari non audivissent. „ Consequens itaque inde erit, Athenagoræ Apologiam, ad Marcum Aurelium Imperatorem oblatam, Hypotyposes Theognosti Alexandrini; Opera S. Jacobi Nisibicenis, Hy-

Simon. Dissert. Crit. de MSS. Novi Test. 1050 15. & all.

In Summa S. Thomæ vindicata.

Dupinus temo 1. pag. 122.

menzi, Narcisi, aliorumque multorum adulterina esse; propterea quod neque Eusebius neque Hieronymus eorum meminerint: si namque *Antorum istorum temporibus extitissent, fieri nullo modo potuissent, ut ea non viderent*. Ad Apocrypha insuper rejiciemus alteram *Instruktionem Pastoralem* Bosueti Episcopi Meldensis de promissis *Jesus Christi Ecclesie*, sive, *Responsa obiectis Ministris cuiusdam in priorem Instruktionem*. Parisiis Typis Anissonii in 12. 1701. Gallice: quandoquidem neque doctissimi Praefuli hujus Custos a Bibliotheca, neque Parisiensium Ephemeridum Scriptores, neque Monumentorum Trevoltiensium Autores, neque Dupinus in Autorum Ecclesiasticorum Catalogo verbum ullum hujus Operis fecerunt: tametsi fuissent singuli omnium celeberrimi hujus Episcopi Scriptorum callentissimi. Exemplum hoc, aut me fallit animus, cauciores efficere Criticos deberet in fereuda de Antiquorum germanis operibus, in Indicibus temporum illorum omisiss, sententia.

Fabulam deinceps saperent facta nonnulla in Ecclesiae Fastis semper celebrata, quorum essent S.S. Laurentii & Sebastiani Martyrium: non enim in Eusebiana Historia Ecclesiastica sedem habent, in qua tamen colligenda suscepit omnia, quae gesta in Ecclesia sunt majori animadversione digna. En quae ab his Criticorum nostrorum initiis ducuntur conclusiones; ut plane videatur nullam esse mediam inter utrumque viam, aut illas componere, aut neganti argumento nuncium remittere. Ceterum cum simile vero sit, neutrum istorum perfectum iri, postulabat res, ut aperirent nobis ad quosnam usus rite arque ordine adjungi posset momentum hoc, & quatenus conjecturae alicui aut fulciendae aut roborandae possit adhiberi, quin in scopulos paulo ante memoratos incidamus.

Autor Dissertationis de S. Dionysio Arcopagita Parisiis impressae anno 1702. nonnullas exequitur conditiones, ex ejus mente, ut argumentum negans firmam sufficere possit probationem, necessarias. „ Sit prima inquit; omnia Autorum illorum exstare Opera, quorum proficimus si-
 „ lentio. Altera, factum illud eos non ignorasse. Tertia, non modo eis
 „ fuisse de isto loquendi facultatem, sed officium. Quarta, cum id po-
 „ terant & debebant, eis animo non excidisse. Postrema, cum id men-
 „ te comprehenderent, nihil obfuisse, quominus muneris sui partes exple-
 „ rent. „ Quoties haec quinque Autorum silentium comitantur, raram
 „ omnibus esse potest illud efficere firmiter, id, de quo disceptatur, fa-
 „ ctum non contigisse. At ex istarum praescripto non magno erit argu-
 „ mentum hoc Criticis usui, neque praesidium ex eo ullum adveniet, ni-
 „ si raro admodum, ne dixerim, fortasse nunquam.

Oportet, Launoji sensa recito, negantis argumenti vim totam exhau-
 rire

vire, de qua agitur, materiem, ut nonnihil valeat. Quapropter id sanxit in rem hujusmodi: *In his, quæ ex conditione facti, & usu, & traditione pendent, si abnuitiva ratio quadret in omnem penitus subiectam materiam, firmissima judicari debet; si non quadret, quia potest majus, aut minus quadrare, aliquando probabilitatis habet aliquid, aliquando nihil; idque sapinus.*

*Epistola nunc.
p. 1. ad Differt.
de argumentis
negat.*

Ne quis error in argumenti solummodo negantis usu subrepat, de quo Launojus hic loquitur, necessum est ex Mabillonio, non omnes tantum, quos de re siluisse perhibemus, Autores legisse; verum pro certo habere, nullum Scriptorum per ea tempora viventium opus periisse: immo aliqua saltem ratione exploratum habere non incongrue, eorum nihil, quæ cadunt in disceptationem, Autorum, qui ejus ætatis supersunt, diligentiam fugisse.

*Mabill. de Stud.
Monast. 2. p. 61 p.
pag. 296.*

Basnagius vero ea est opinione, ut credat, non expedire, ad silentium veterum rem devolvere, nisi affirmantes probationes, ut sit aliquando, deficient; tunc autem alicujus esse ponderis, cum generale silentium est, aut ab ullo in adversam partem momento non infringitur. Accedunt exempla duo ex ejus penu depromta, quibus hæc regula facile admodum accommodatur. Primus eorum, qui Dionysii Areopagitæ in Gallias ingressum posteritati propagarunt, fuit Fortunatus Episcopus Pictaviensis. Sexcenti igitur anni, antequam cognosceretur, elapsi erant; at qui res adeo memoranda altissimo est obruta silentio? Unde nam eam effodit Fortunatus in communi totius Orbis oblivione? neque etenim aut momenta aut monumenta producit: non est itaque majori fide dignus, atque Isidorus Hispalensis, cum S. Philippum Apostolum in Gallias profectum fuisse narrat. Si quando autem, subdit eruditus Criticus, valere potest negans argumentum, tum certe est, tum in alicujus rei negotium venit integer hominum ordo; cum silentium generale est; & sexcentorum annorum spacium intercessit. Quo emenso, Autori de re sine sponse perhibenti credendum non est; & quamplurimi licet eum deinceps secuti sint, hæc Scriptorum fabulæ adtupulatorum turba nullam ipsi veritatis accessionem facit. Quamobrem futurum puto, ut ab argumento negante assumpta probatio cum firmior, ac plerumque, & constantior esset, tum parcius in eorum scriptis appareret; si præceptis istis incoerupte operam Critici navarent.

*Basnagius. M. G.
Eccles. p. 27.*

*Basnag. 16. lib. 9
c. 2. p. 220.*

A R T I C U L U S I I I.

De argumento a rerum convenientia, ab iis, qua fieri potuerunt, quæque similia vero sunt, collecto.

Quamquam id habeant persuasum Critici Sapientes; non esse in re Historica de rerum cum veritate similitudine, de conjecturis, de factorum convenientia magnopere laborandum, ubi paratum est eam rationibus absolutis constituere: nihilo secius constat aperte, pleraque, quibus utuntur, momenta conjecturis inniti & specie veritatis. Obvia passim sunt in illorum Operibus ejus rei exempla; immo non deest locus, in quo ut futilibus levissimisque conjecturis assentirentur; plana & concepta Scriptorum testimonia deseruerunt.

Tome I. p. 636.
col. 1.

Tillemontius v. gr. quinta in S. Joannem Evangelistam annotatione, efficit S. Irenæi, aliorumque multorum Patrum autoritate, nec non gravissimis argumentis, Apostolum hunc non concessisse Ephesum, ut ea in Urbe domicilium collocaret ante annum 66. Cum autem id non congruat cum eo, quod probat, Delparam Virginem eodem secum ivisse: ætatem siquidem octoginta quinque annorum egisset, itineribus conficiendis incommodam; a manifesto Patrum multorum testimonio expedit sese conjecturarum usu. „Dicendum igitur, ait Tillemontius, S. Joannem sexagesimo duntaxat anno Ephesum se contulisse, ut sedem inibi poneret, „aut diu moraretur: potuisse tamen fieri, ut illuc ante petgeret aliquid, „quando, inde regressurus, & quin Virginem secum duceret. Sanctus „Joannes, inquit alibi, fortasse hoc pacto iter Ephesum contendit anno 37., „quo extra Hierusalem, ut vero simile sit, versabatur; aut „aliquibus post annis, cum Petrus prædicationis gratia in Asiam venit. „Vides, Criticum huic adversus disertum Irenæi aliorumque Patrum testimonium Historiam hujusmodi propugnare, adhibitis formulis *fieri potuit, fortasse, verosimile sit*. Species est, non inique laturum fuisse Tillemontium, si quis pro responso in eum intorquisset verba illa, quæ habet eadem annotatione: *At hæc nihil nisi possibilia quadam sunt, gratis excogitata*; neque magnopere facienda, ubi expressis sensis, solidissimisque rationibus adversantur.

ann. 37. in
Dip. V. p. 492.
col. 1.

Nemo est Scriptorum Ecclesiasticorum, qui S. Modesto Hierosolymitano Patriarcha VII. Incunte Sæculo florenti, in S. Mariæ Magdalenz Ephesino itinere commemorando præcesserit. En verba, quæ ad nos usque

usque deulie Photius : *Post dormitionem sanctissima Domine nostra Deipara, profecta est Magdalena Ephesum ad dilectum discipulum, ubi cursum Apostolicum per Martyrium unguentifera Maria perfecit, nolens ad extremum usque spiritum a Joanne Evangelista & Virgine separari.* Dilucide testatur Sanctus hic Patriarcha, Magdalenam Ephesum ab obitu tantum Virginis petiisse; *post dormitionem.* Verum pugnante hoc cum Tillemontio, qui censet Deiparæ Ephesum proficiscenti Magdalenam sese comitem adjunxisse, ad conjecturam appellat, ut plano testimonio fucum faciat : „ Dicamus, ita loquitur preclarus Criticus, Magdalenam Ephesum iter fecisse, (quo Mariam Virginem, ut videtur, sequi posset); „ quæ e vivis sublata, apud Sanctum Joannem Evangelistam perpetuo mansit, quin ab Apostolo Virgine, dum spiritum hausit, sevocari unquam pateretur. „ S. Modestus, a quo historiam illam accepimus *post Deiparæ dormitionem* iter hoc contigisse tradit : at Tillemontius contendit, eam, *ut videtur*, Virginem Mariam comitatum fuisse.

„ Bailletus, qui raro admodum a Tillemontio recedit, non dubitat asserere, opinionem fuisse in Oriente atque Occidente olim longe lateque pervagatam; post Sancti Spiritus descensum, atque Apostolorum huc illucque dispersionem, Mariam Magdalenam Hierusalem, & regionem suam deseruisse, ut Ephesum in Asia minori se conferret, ibique cum Maria Virgine, quæ illuc Joannem Evangelistam, ut fertur, sectata fuerat, commoraretur. „ At qui fieri potest, *eam esse opinionem in Oriente atque Occidente olim longe lateque pervagatam*, de qua ne unus quidem ante VII. Sæculum mentionem habet? Unde cognovit Mariam Magdalenam *post S. Spiritus descensum, & Apostolorum huc illucque dispersionem* Ephesum migrasse, cum S. Modestus, unus historiarum *hujus* narrator, distincte fateatur, id evenisse *post dormitionem Deiparæ*, quæ in annum circiter 66. longe ab Apostolorum dispersione incidit? Equis in medium adducitur, qui nobis pro narratione sua spondeat? Tillemontium tantummodo signat, quem proxime hac de re conjicientem audivimus: Ceterum cum præsenferit Bailletus, posse aliquem ipsi locum objicere S. Modesti, qui sane enucleatus est, in ora Libri annotationis instar apposuit : „ Videtur in eam sententiam concedere, (Sanctus Modestus), ut credat, Magdalenam nonnisi post Deiparæ interitum Ephesum accessisse. „ Quare autem non dixit potius, illum aperte in hanc sententiam concedere, quam id *videri*? & quoniam ait Modestus explicite *post dormitionem Deiparæ*, quare alibi scriptum reliquit „ Bailletus : quam proxime ad verum accedere, Beatam Virginem in Asiam se cum Joanne transtulisse, & cum Magdalena Ephesum inco-

Photius ed. 275.

Tome 2. art. de S. Mar. Magd. pag. 177. Item annot. 4. pag. 519. col. 2.

Baillet 22. Julien Vita S. Maria Magd. pag. 642.

23. Aug. in Ep. ad Alim.

Hæc

Hac itaque ratione præstantes Critici parvis conjecturis facta nonnulla superstruunt adversus Auctorem certum testimonium, harum vocum usu; ut videtur . . . . . ut fertur . . . . . ut probabile est . . . . .

Dupinus Test.
1. pag. 79.

Dupinus quoque nihil habet, quod Tertulliano, Eusebio, Hegesippo de Epistola, a Pilato ad Tiberium oblata super Jesu Christo e mortuis revocato, opponat, præter inanes conjecturas, & imagines veritatis.

Ad hæc: Critici longe pædo procedunt conjecturis suis, ut semel hoc argumentorum genere constituto alicujus Historiæ capite, illud certum atque exploratum esse velint. Simonius exemplo sit, qui opinionem suam de publicis Scribis confirmaturus, exorditur a quadam positione, urget specie veri; atque assumptis duobus istis momentis, concludit firmissime: extitisse revera in Judæorum-Republica tales Amanuenses. Ratio-

Simonius Hist.
Cra. Vet. Test.
1. c. 8.

cinatur in hunc modum. „ Si modo in Hebræorum Republica a Mose „ deinceps fuerunt Librarii publici, nullo negotio consultum erit incom- „ modis omnibus, quibus ostendi solet, Mosen partibus omnibus Pen- „ tateucum non conscripsisse. Positis Scribis istis . . . . . Hoc itaque ha- „ bito pro re constanti, cogimur, aut ego fallor, ad publicos Scriptores „ confugere. „ Alio vero loco addit: „ Non admodum a vero distat, „ Mosen jam inde ab initio Reipublicæ hujusmodi Librarios designasse „ . . . . . Quare simillimum vero est, eos ætate Mosis extitisse. Quo „ constituto . . . . . „ Auctor Animadversionum in Historiam Criticam Simonii, hoc loci observat: *Ea nullo scietis omnia probabilitatis fines non egredi.* „ Ita ut, subdit Dupinus, rem decernens Simonius summx pro „ Religionis negotio gravitatis, qualis est Autoritas Pentateuci, qua- „ dam positione & simplici Hypothesi; ei satis nutans fundamentum „ substruxit. „

D. Mart. pal. pag.
79. col. 2.

Quapropter non possum quin aliud hujusmodi afferam exemplum; cum satis superque arrideat Criticis nostris probatio ista, & nimium etiam in ipsorum voluminibus reperiatur. Criticorum plerique in eo consentiunt, Historiam S. S. Mauricii & sociorum, a S. Eucherio Episcopo Lugdunensi exaratam, atque a Patre Chiffletio in *Pandino illustratio* publici juris factam, omnes auctoritatis numeros habere. * Cum autem Tillemontius & Bailletus existimaverint, eandem Historiam, quam lucedo-

Reill. Yak. Crit.
20. Sept.

* Joannes a Burgo Dei, Minister Montis Perullani addendum curavit anno 1705. Libellum hoc titulo: *Dissertatio Historica & Critica de Martyrio Legionis Thebæana*, quo liquido ostendere nititur, cum narrationem Martyrii istorum Militum Thebæorum, quæ in Suriæ legitur, tum aliam Eucherio adscriptam commenticias

esse. Movetur his. 1. quod elegantissima sit Eucherii ad Valerianum Epistola; pedester vero hujus Historiæ stylus: 2. quod Mauricium appelleret Eucherius pro *Legionis Præfetto*, *Legionis Primicerium*: 3. vilum & sermone S. S. istorum ad Ethnicum quandam complectatur; indigna planæ, quæ Eucherio vendicemus.

navit

navit Surius, descripsit vero Autor VII. Sæculi, ad Sanctorum istorum Historiam absolvendam pertinere posse, integrum quoque esse sibi censuerunt, eam in censum suum traducere. Porro intererat propterea viam quandam investigare, qua pondus aliquod autoritatis acquireret monumentum nullius ex eorum doctrina existimationis. Criticen igitur excutient suam, quæ ipsis semper adjumenta comparavit, unde sibi faventia statuerent, & jacentia erigerent. Non alia sane de causa eruditissimus Tillemontius hoc in discrimine ad communem suam de rebus vero similibus regulam convertit animum, præhabitisque citra rationem ullam tribus aut quatuor capitibus, id satis esse sibi persuasit, ut singularem acciperet existimationem Historia Mauricii Suriana, ipsiusque instituto, ut magis libuerit, apta esset. Attende quo id præstiterit modo.

In speciem est, inquit, Monachum quendam S. Mauricii; sive, ut Bailleti verba recitemus, *fertur*, Monachum Agaunensem, vel S. Mauricii in regione Valesia ad annum 650. hanc Historiam a Suriotraditam descripsisse: *in speciem* item est, eam ex Monasterii sui Traditionibus concinasse: *videtur* demum a vetustiori Scriptore rem didicisse. Quibus jactis conficit: „ Quamobrem visum est nobis, abs re non esse, ea non, „ nunquam uti. „

Tillem. Tomo 6.
art. 9. de S.
Maur. pag. 422.

Perspexitis quid demum autoritatis attulerint Actis istis Critici nostri; autoritas, quæ simplicibus duntaxat veri similitudinibus fulcitur, quæ gravissima facta roborantur, præsertim summum Martyrii S. Mauricii & Sociorum ejus caput, de quo S. Eucherium *sepe implicasse* contendunt, & falsum hunc Autorem certiorum Eucherio cognitionem habuisse.

Nihilominus in speciem est, inquiet aliquis, omnes hæc veri species nullam re ipsa veri speciem in sese continere. Eceur etenim Historiæ hujus Autorem Monachum designare, & quæ de S. Mauritio tradidit literis ab alio eum Scriptore accepisse profiteri, cum, Bailleta teste, *æque ipse atque ejus sponsores ignoti sint*? Quæ veri species, Monachum istum ex Monasterii sui Traditionibus narrationem illam collegisse; cum * Monasterium illud tertio duntaxat a Mauricii & Sociorum ejus obitu sæculo, aut per alios anno circiter 515. constructum sit, ** ut Traditiones

Baillet. Tab. Crit.
2.æ Sept. in Vita
S. Mauricii.

* Sigismundus Burgundionum Rex, postquam S. Aviti Viennensis opera Jesu Christo nomen dedit, Sanctis Martyribus istis addictissimus fuit: ædificari Agauni præcepit celebre Monasterium, Mauricii deinceps nomine insignitum, cui redditus multos largitus est, ibique se humari jussit, constituto quotidiano Psalterio, ut ait

S. Gregorius Turon. l. 2. de Gloria Mart. cap. 75., aut *Laudes perenni*; ut placet aliis.

** Sentiunt ita Mabillonius Tomo 1. A. Q. Ord. S. Bened. pag. 568., & Theodoricus Ruinartius A. Q. Select. pag. 281. contendentes ante annum 515. extructum fuisse Monasterium Agaunense, ducti titulo Fragmenti

Tom. I.

N n

indc

inde descendentes sexto solummodo ævo cœperint propagari? Monent porro, quo hæc profluxerint rivulo duobus aut tribus Sæculis, & a quo id didicerint priores Monasterii illius Monachi, ut ad illum derivarent, qui VII. labente, ea posteris commendavit. *Qua species* insuper, Autorem hunc, Instituto vitæ, ætate, & propugnatoribus suis prorsus obscurum de S. Mauritii Martyrio certiores effectum fuisse, quam Eucherium, qui centum quinquaginta post annis eam Historiam lucubravat? *Qua tandem species*, Traditionem Mauritanii Monasterii, tribus circiter Sæculis recentioris, atque a Monacho traductam VII. Sæculi, aliquid probabilius asserre, quam ab Eucherio deductam, qui per ipsum Tillemontium a Viris fide dignis S.S. istorum Gestis imbutus fuerit, ad quos ea Traditione ingenua manaverit? * Nullum monumentum erit, quantumvis depravatam, quod similitum rerum istarum usu in aliquam non veniat existimationem, atque audacter nequeat adhiberi.

Temo 4. anno
2. in S. Maur.
pag. 696. cil. 2.
Ibidem art. de
S. Maur. pag.
922.

A R T I C U L U S I V.

*De conjectura ducta ab iis Scriptis, qua fabulis respersa
sunt, rebusque minus probabilibus & a veritatis
specie remotis.*

NULLUM certius est iis, qui Criticis nostris animum præbere velint; mendacis Operis indicium, quam si fabulæ in eo, & facta aut probabili aut recto iudicio adversantia deprehendantur. Inter ceteras, quas Dupinus ad monumenti alicujus veritatem explorandam, rogavit leges, ea est: *utrum Historias plane fabulosas præferat*; quicum consentit Alexander; Tillemontius vero, Bailletus, alique ad eam non raro se recipiunt, ut plurima Martyrum Acta, Sanctorum Vitas, facta, atque Opera pessudent, eum extraordinarias res, & fide difficili, & fabulas olentes complectuntur.

Dupin. in Pref.
p. 78.
Alex. Sac. 1.
cap. XI. art. 6.
Cave. & Rivet.
Clericus.

Homiliæ S. Aviti ferente: *Dicta in Basilica Sanctorum Agnensium in innovatione Monasterii ipsius vel passione Martyrum*. Quo fit, ut potuerit quidem Sigismundus aliquanto Junior Monasterium argere divitiis, & inflaurare; non vero a fundamentis excitare.

* Testabantur Viri, e quibus S. Mauritii Gesta hausit Eucherius, se illa ab Isaac Genevensi Episcopo accepisse; hunc autem a Theodoro ejus loci Episcopo, in quo passus fuerat Mauritius, quique illa ab ipsis rei testibus percipere poterat, Paul. illustr. pag. 91, & 92.

Hu.

Hujus regulæ monito operibus certo suppositis accensent Dupinus & Alexander Proto-Evangelium S. Jacobi a Neandro editum; Evangelium Nicodemi; Vitam S. Joannis, cuidam nomine Prochoro ex septem prioribus Diaconis uno tributam; Libros de S.S. Petri & Pauli Passione, qui S. Lini titulo circumferuntur; Abdiæ Librum, Apostolorum gesta narrantem, aliaque id genus monumenta plura; quod totidem sint narrationumculis & fabellis scatentia monumenta.

Eodem docente pronunciato, nullam vero propinquitatem agnoscunt Tillemontius & Bailletus in Vita Sanctæ Theclæ, ascito Basilii Seleuciensis vocabulo conscripta, in Vita S. Mariæ, Tertulli cujusdam famulæ; in Actis S. Sabinæ, S. Abereii, S. Gliceræ; aliisque similibus monumentis, quæ per istos incredibilibus, absurdis, omninoque a veritate abhorrentibus rebus plena sunt.

At si confictum illud scriptum est, quod fabulosus inscitur narrationibus, non teneo, qua ratione Barnabæ Epistolam Dupinus & Cavius, Hegesippum S. Jacobi mortem referentem mordicus tucantur; Tillemontius, Bailletus, & Ruinartius atque ut paucis rem transigam, qua ad infinitum abire, quomodo P. Alexander, ceterique unanimi consensu cum Ecclesiæ Patres, tum Doctores suffragium ferant pro Pastoris Libro, & prima S. Clementis ad Corinthios Epistola; egregio illo antiquitatis Christianæ monumento Priscis omnibus celeberrimo. Ægre etenim alia reperias, quæ fabulis accedant propius, minusque fidem mereantur, quam Hecyæ sexum mutantis Historia; (quod naturam investigantibus refragari P. Alexander existimat) Phoenix e cineribus suis resurgens, plures ultra Oceanum Orbes, quæ omnia Epistola sua persequitur Clemens. Ubinam occurrent ad fabularum ingenium magis compositæ, quam quæ tradit Hermas de Angelo *Hegrino*, Brutis imperante; de Baptismo Patriarchis Lib. I. cap. 4. Apostolorum opera post illorum interitum collato; de duobus Geniis, bono altero, altero malo hominibus designatis? Quis addas per me licet veterum nonnullorum opinionem, qui dixerunt, S. Joannem Baptistam nunciatum ivisse Jesum Christum Justis iis, qui ante ipsam occubuerant, quod Apostolis quoque commune faciunt Clemens Alexandrinus & Origenes; Millenariorum fabulam, aliaque similia his, quæ nihil minus communem rerum ordinem & fidem superant.

Magnopere etiam laborabis in Criticorum legibus cum propriis illorum initiis conciliandis. Cum etenim affirmaverit Dupinus, Historiam Phœnicis, a Clemente in Epistola ad Corinthios commemoratam, in fabulas priorem esse illi, quæ de quorundam Animalium facultatibus in Epistola sua tradit Barnabas, in hoc magnum effatum ab Alexandro similiter usurpatum erumpit: „ Quorsum autem certis adeo perspicuis-

*Dupinus Tomo
I. pag. 19.
Alex. Tomo I.
Soc. I. cap. XL
art. 10.*

„que rebus confirmandis immorari; cum omnibus compertum sit, pri-
 „morum Christianorum Libros fabulis istis redundare?“

Si primorum Christianorum Libri fabulis istis redundant; cedo, qua-
 re monumenta suppositicia proclamare Prochori, Lini, & Abdix Vola-
 mina, aliaque, de quibus dictum est; quia fabulis & narratiunculis re-
 ferta sunt, & in quibus non apparent facta magis incredibilia, quam
 quæ in Virorum istorum Apostolicorum Epistolis leguntur? Alibi quo-
 que hæc sub stylum venient; quamobrem iis modo superfedemus.

A R T I C U L U S V.

*De conjectura capta a Titulis, Inscriptionibus, & tempore
 Litteris mendose adscripto, quod a factis &
 monumentis, de quibus agitur, discrepat.*

Quoddam est Tillemontii argumentum, quo Acta Sancti Hyacin-
 thi ostendat vitium subisse, Formula a Præfecto usurpata: Do-
 „mus nostri Imperatores iusserunt.“ Id non congruit, inquit Criticus;
 „nisi temporibus illis, quibus plures regnabant Imperatores, neque cre-
 „diderim id ante Marcum Aurelium reperiri. Qua dere aut falsa sunt
 „Acta, aut Hyacinthus non oppetiit mortem Trajani ætate; quod pro-
 „batum fuit Baronio.“

*Tillem. Tomo 2.
 annot. 5. in per-
 fect. Traiani pag.
 625. col. 1.*

In Vita S. Mariz famulæ mentio cujusdam in Christianos Edicti fit,
 quod inscribitur: *Maximianus, Adrianus, Antoninus, Pii, Felices, Au-*
gusti. Asseverat Tillemontius, hunc titulum perspicue Actorum isto-
 rum falsitatem indicare. „Antoninus quidem, ait, cum Adriano im-
 „perium gessit; at Cæsaris non Augusti nomine decoratus. Solus ille,
 „Adriano jam extincto, Pii, non autem Felices nomenclaturam fortis-
 „tus est; neutram Adrianus.“

*Tomo 2. annot. 5.
 in persecutio-
 nem Adriani
 pag. 629. col. 2.*

Quarta eodem Critico de Sanctæ Sabinæ Actis dubitandi ratio est,
 quod sæpius Imperatorum & Augustorum verba interferant. „Non no-
 „vi, ait, hunc loquendi morem Adriani temporibus invaluisse, quibus
 „hæc contigisse autumant; cum ante M. Aurelium nemo in dignitatis
 „illius supremæ socium sibi quemquam asciverit.“ Dupinus postremo
 tempus vitiose Epistolis appositum in signorum numero collocat; unde
 monumenti alicujus fraudem aperiamus.

*Ibidem annot. 5.
 in S. Sab. pag.
 640. col. 2.*

*Dupinus in
 pref. pag. 16.
 Item Tomo 2.
 pag. 4. & 71.*

Admissis itaque illustrium Criticorum nostrorum pronunciatis istis, Il-
 ceret fortasse alicui S. Ignatii Acta adulterina judicare. Habent enim, San-
 ctum

Etum hanc quarto Trajani Imperatoris anno, quod illius præceptis non paruerit, igni traditum: *Trajano enim post quartum annum Imperii sui, elato de Vittoria*. Nihil fecius Tillemontius alique cum anno Christi 107. Trajani Imperantis decimo vitam profudisse testantur. Suspicio item suboriri poterit de Rescripto, vulgo, Antonini ad Afæ Provincias pro Christianis dato, quod huic Principi tribuit Tillemontius annot. XI. in S. Justinum, utrum ad M. Aurelium citias spectet; quoniam hujus Epistolæ titulus, ut ab Eusebio, & Chronico Alexandrino recitatur, Marcum Aurelium aperte signat: *Μάρκος Αὐρήλιος Αγαθός* &c. Rufinus haud aliter legit Eusebium.

Ruinart. *Acta*
Sel. pag. 12.
num. 2.

Euseb. l. 4. c. 23

Erit tum, cur dubitemus, ane Justinus 130. * anno præclarissimam suam Apologiam obtulerit, an vero decem aut duodecim ante annis, In titulo nanque hujus Apologiæ Marcum Aurelium Cæsarem non appellat, quo tamen honore anno 139. donatus fuerat. Insuper fas erit Eusebio, Hieronymo, a quibus non dissentit Tillemontius, inficias ire dicentibus, parvam S. Justinii Apologiam ** Marco Aurelio, & Lucio Vero Imperatoribus consecratam esse: Justinus etenim de illa sermone Christiana sermonem habens, quæ a Viro dissociata est, eam perhibet Apologiam non Imperatoribus, sed Imperatori exhibuisse, qui alius esse non poterat ab Antonino. Licebit negare Justinum Marco Aurelio & Lucio Vero Romanis Principibus ex Tillemontii Chronologia mortem haud obisse. Narrant enim ipsius Acta, Præfectum sententiam in eum tulisse his verbis: *Obtruncabuntur Martyres; qui Diis sacrificare, ac Imperatoris Edicto parere noluerunt*. Nonne interpellare Tillemontium quis posset: cur unius Imperatoris meminit, duobus imperantibus? Jam ab initio Actorum S. Justinii unus duntaxat Imperator commemoratur. Rusticus inquit Justinus: *Esto Diis ipse obediens, & Imperatoris Edictis*. Hæc omnia argumento esse possent monumenta ista sacata esse; sinobilissimorum Criticorum ponderibus essent examinanda.

Ruinart. *Acta*
Sel. pag. 45.
num. 5.

Tidem pag. 49.
num. 2.

* Tertia hæc est, quæ apud Imperatores Christianorum causam oraret. Justinus eam Romæ anno circiter 130. & Imperatoris Antonini, 13. lucubravit. Obtulit deinde eidem Tito-Antonino, & duobus illius adoptione filiis, Verissimo, qui Marcus Aurelius; cum Cæsari, & Lucio Vero; quibus duobus Philosophorum nomen Justinus imponit. Hæc Apologia non Principibus istis tantum; sed Senatui, populoque Romano universis inscripta fuit.

** Parva S. Justinii, quam M. Aure-

lio misit, Apologia temporis ordine secunda est, quamvis in editis exemplis priorem locum obtineat. Valesius in *Notis ad cap. 17. l. 4. Hist. Euf.* Eusebio, Hieronymo, & majori Sapientum numero adversatur, atque hanc Apologiam Tito-Antonino, non Marco Aurelio oblatam docet. Contra Tillemontius Tomo 1. annot. 22. in S. Just. pag. 695. & Theodoricus Ruinartius in *Act. Sel.* pag. 35. Valesii momenta recitant, & conclusæ dissolvunt.

Diss.

Tal. tom. 3. annot. 4. in S. Ignat. p. 62. col. 1.
Ibidem annot. XI. in S. Justinum p. 592. col. 2.
Ibidem annot. 2. in Marcion pag. 619. col. 2.
Ibidem pag. 695. col. 2. & p. 696. col. 1.

Ibid. annot. 17 p. 702. col. 2.

Tal. Tom. 3. annot. 16. in Deionum pag. 710. col. 1.

Diluuntur hæc omnia : 1. quia Exscriptorum vitio dandum est, falso appositum esse tempus in Epistolis Ignatii : quartum etenim pro Nono Trajani imperii anno adnotarunt . 2. Titulum in Epistola e Christianis ad Asiæ Provincias data, & M. Aurelii nomen ferente, apud Eusebium interpolatum sine ulla dubitatione fuisse : quantumcunque vetusta sit ista corruptio . 3. Cæsaris verbum prætermisum in Apologiæ S. Iustini titulo, sive Sancti istius imprudentia, sive Librarii errore . 4. Fœmina illa a S. Iustino in parva sua Apologia memorata, quamvis uno, non pluribus Imperatoribus supplicem libellum obtulerit, id non officere, quominus illum sub Marei Aurelii & Lucii Veri dederit Imperio . Quod si unius duntaxat Principis eo loci mentio sit, id contigisse, quia ambobus exhibita non fuerit supplex tabella, sive id moris esset, sive, ut sit verosimilius, tum Lucius Verus in Syria Parthico bello distineretur . Quod attinet ad Sancti Iustini sententiam, respondet, unius tantum Imperatoris, cum duo essent, nomen in ea apparere ; quoniam Decretum hoc, utpote peculiaris in speciem Epistola, uni duntaxat merito adscribi potuit, non habita Collegæ ratione, cui nihil rei erat in illo negotio, & fortasse per id temporis millibus leucis Roma aberat .

Quocunque demum ingeniosas hæc Tillemontii conjecturas honore prosequamur, dubitationes tamen nostras nequaquam tollunt, quo fit, ut nonnulla animadvertere cogamur . Primum sit, non constare nobis, quamobrem cautum esse debeat Sanctorum Historicis, ne ab iisdem conjecturis præsidium petant, quo S. Hyacinthi, S. Mariæ famulæ, Sanctæ Sabinæ, aliorumque Martyrum Acta vindicent a calumniæ suspitione, qua laborant ob mendaces titulos, atque adjuncta aliorum, Martyrii Epochæ minime respondentia . Hoc autem iccirco, quod 1. non urget major ratio, cur Exscriptorum socordix vitio vertamus errata in Actorum istorum titulis deprehensa, potius quam ea, quæ in aliis irrepperunt, Tillemontio, easdem licet maculas contraxerint, probatos . Aut certe ipsius est definire, quænam sint in Operibus rejiciendis suppositio- nis notæ, quibus legitima non afficiantur . 2. peræque nos arbitrari posse, in Actis Martyrum, de quibus superius, titulos depravatos fuisse ; ac veritatis imaginem refert, Antonini Rescriptum in Eusebio ab integritate primæva descivisse . 3. exploratius non esse in Historia fallaciæ specimen ejus titulum de duobus Imperatoribus monere cum unius fuerit, quam de uno, cum fuerint duo . Denique quare non erit Sanctorum Historicis libitum, iisdem uti responsis ; quæ adhibet plerumque Tillemontius ; quociens super hujusmodi erroribus in angustias compellitur ? Annotatione in Marcionitas altera, ut culpa vacare ostendar, quod in magnæ S. Iustini Apologiæ titulo Marcus Aurelius Cæsar non appelle-
tur :

tur : „ *Æquum* fortasse non est, inquit, summam adeo in Justino diligenti- Tomo 2. annod. 2.
in Marcon. pag.
699. col. 2.
„ *gentiam* hac de re flagitare, quippe qui cum Martyrem loquentem
„ induxisset in secunda Apologia conscripta Marco Aurelio, & Lucio
„ Vero, utrisque Augustis, priori Imperatoris titulum accommodat,
„ Collegæ ne Cæsaris quidem. „ Prima quoque in S. Nazarium anno-
„ tatione, de eo Paulinum, aut Sancti illius Actorum Scriptorem par- Tomo 2. pag. 545
col. 2.
gaturus, quod in Historia Sanctorum Nazarii & Celsi tempus, quo
data est, non apposuerit : „ Neminem latet, ait Tillemontius, com-
„ plures Chronologia nec leviter tinctos ad Historias concinnandas ac-
„ cedere. „

Quod si æquum non est summam adeo diligentiam flagitare in tantæ
celebritatis Patre, ut erat Justinus, atque in gravissimo Libello per se
se Imperatoribus delato; mirum non videbitur, nonnulla accuratioris
vitia in multorum Martyrum Actis reperiri, quorum Autores intelli-
gentia tanta, quanta Philosophus ille, minime pollebant: mandabant
etenim litteris sæpe, quæ fando audierant; & Historiam textentes, fa-
vendæ pietati Fidelium magis incumbabant, quam adamussim servan-
dis Chronologiæ universæ Dogmatibus. Quapropter labes in monumen-
tis istis deprehensæ nihilo magis iis nocere debent, quam quæ in legiti-
mis minus accuratis reperiuntur.

Sit altera animadversio, me non posse animo exhaurire, quo Sapien-
tis hujus Critici responsa modo cum propriis ipsius principiis societa-
tem inire queant. Quadragesima nanque in Sanctum Justinum annota-
tione planum facere nititur, Rescriptum pro Asiæ Christianis ad An-
toninum, non Marcum Aurelium pertinere: si etenim postremi hujus
esset, mentio Lucii Veri Collegæ sui aliqua intercessisset: e quibus hoc
elicit effatum: „ Lucius Verus Marco Aurelio socius erat Imperii an- Tillem. Tomo 2
pag. 693 col. 1.
„ no 161. Augusti titulo, secumque Romæ degebat. Quid est igitur,
„ quod ipsius nomen in titulo desideratur, quod Epistola singularem
„ perpetuo personam usurpat? Notum est, imposterum multis Impe-
„ rii summam simul gerentibus, ab uno gesta, altero absente, immo
„ non semel repugnantæ, utrorumque nomine facta fuisse, tum etiam
„ cum unusquisque eorum partem Imperii suam administrabat: idque
„ moris obtinuisse putem sub ipsis Marco Aurelio & Lucio Vero, qui
„ conjunctim nulla partitione Provinciarum imperabant. „ Nos monet
hujusmodi regula, si Justinus Marco Aurelio & Lucio Vero Principibus
caput dedisset, futurum fuisse, ut Sententiæ verba efferrentur a Præ-
fecto in hunc modum: cum capite cum Sociis plectendum, quod Impe-
ratorum, non Imperatoris Edicto parere noluerit; quandoquidem, te-
ste Tillemontio, multis Imperii summam simul gerentibus, ab uno ge-
sta,

sta, altero absente, immo non semel repugnante, utrorumque nomine fie-
bant.

Ceterum videtur insuper, etiamsi M. Aurelii Decretum, de quo in Actis Justiniani, *Imperatoris Editio*, peculiaris quædam Epistola fuisset, nihilque solemne & publicum, ardua sane dicta res, prætulisset; non tamen ipsi soli tribuendum, nulla *Collegæ habitæ ratione*: etsi is *Roma tum millibus Læcis abesset*. In hanc per sese sententiam amplissimus Criticus descendit, priori in Martyres Lugdunenses annotatione. Opinatur Doduvelus, Mareum Aurelium anno 167. ad Galliarum Præfectum super Martyribus Lugdunensibus rescriptissæ; & quamquam eo tempore Lucius Verus in Imperatoris potestatis societatem venisset, unius duntaxat nomine signatum fuisse Rescriptum; quia nondum ab Oriente redierat Lælius Verus. „ Hoc tamen satis non est, reponit Tillemontius; „ Imperatorum siquidem absentia non obstabat, quominus in Rescriptis & Libellis supplicibus eorum nomina scriberentur. „

Accedat istis tertia animadversio. Non erit multi operis monumentis omni exceptione maioribus constituere, aliquando, duobus regnantibus, unicum Imperatorem significari, aut unius Imperio duos; atque in Actis summæ autoritatis singulari & plurali numero promiscue Imperatores nominari.

Offert se se primo loco disputationi nostræ exemplum a S. Felicitatis ejusque filiorum Historia sumtum, qui mortem pro Christo sub Tito Antonino exceperunt. In ea legere est verba hæc: *Dominus noster Imperator Antoninus iussit*, nonnullisque lineis interjectis: *Augustorum instituta contemnitis*? Cum plures signantur nomine Imperatores, respondet Tillemontius, id commode ad M. Aurelii & Lucii Veri tempora refertur; cumque Marcum Aurelium tantummodo appellant, in causa fuit, quod tum Lælius Verus Bellum adversus Parthos gerebat. At non facile est, ut credamus, Autoris Actorum istorum animo obversatum fuisse unum duntaxat Imperatorem cura dicebat: *Dominus noster Imperator Antoninus iussit*; & quinque aut sex post versiculis de duobus loqui decrevisse: videlicet, eam Antoninum nuncupat, M. Aurelium intelligere, non spectato Lucio Vero; cum vero plures indieat, tum ei in memoriam rediisse deperditam Lucii Veri speciem. Paratum ne ullum erudito Critico consilium fuisset, quo inter hoc responsum, & exempla sequentia conveniret? Certum apud omnes est, S. Acœii Martyris Acta esse integerima, quippe a tabulis publicis depromta: nihilominus Imperatores utroque eferunt numero sine discrimine. Marcianus Judex Sanctum Martyrem monet: *des amare Principes nostros*. Cui Acæcius. *Et cui magis cordi est, vel a quo sic diligitur Imperator, quemadmodum ab omnibus Christianis*? Erat

au.

Tome 3. p. 197.
col. 2.

Ruinart. *Act.*
Scl. p. 81.

Tome 2. art. de S.
Felic. p. 135.

Ruinart. *Act.*
Scl. p. 139.

autem Decius, qui solus imperavit. Habent etiam Acta Sancti Maximi Martyris, quæ genuina profecto sunt, & sensum pietatis ingerunt, Optimum Proconsulem dixisse Sanctis: *Decius Imperator Decreta constituit*, *Ibidem p. 144* & paullo post: *Non cognovisti Decreta invictissimorum Principum*, & deinceps modo unius, modo plurium Principum meminit.

Martyrum Lampfacensium Acta, ex pulcherrimis, quæ exstant, Ecclesie monumentis, hæc verba producant a Iudice cuidam ex his Martyri, Petro nuncupato, dicta: *Habes ante oculos Decreta invictissimorum Principum*. Nemo tamen in dubium revocat, Sanctos istos, Decio Christianos insectante, e vivis sublato fuisse. Idem observare licet in Actis Sanctorum Luciani & Marciani sub eodem Imperatore interfectorum: *invictissimos Principes*. *Ibidem p. 147.* *Ibidem pag. 151.*

Nemo unus ignorat, Sanctorum Claudii, Neonis, & Asterii Acta e Tabulario ad nos pervenisse: adeoque summam sibi auctoritatem vendicare: verumtamen Claudio Lysias Proconsul indixit: *Sacrifica Diis secundum præceptum Domini nostri Augusti*. Cumque ad thus adolendum Sanctum adigere vellet, subjunxit: *Domini nostri Imperatores iusserunt, Christianos vos sacrificare Diis*. Baronii exemplar reddit, *Domini nostri Imperatores, . . . & Augusti nostri iusserunt*. Subscriptionem vero Actorum istorum colligitur manifesto, eos anno 285., Diocletiano Romanam ditionem sine Collega tenente, Martyrio absumptos fuisse. Identidem pariter videmus, de duobus Imperatoribus sermonem haberi, unus licet usurpetur: siquidem cum sciscitaretur ex Carnifice Sapricius; cur illum jugularet, responsum accepit: *Quoniam noluit Diis sacrificare, sed contempsit Edictum Imperatoris*. Porro extra aleam est, S. Nicephorum morte multatum sub Valeriano & Gallieno. *Reinert. All. fol. pag. 244.*

Legimus postremo in Tractatu Eusebiano de Martyribus Palæstinæ, Præfectum iussisse Procopio primo in illa persecutione Martyri, ut quatuor Imperatoribus rem divinam offerret: *cum vero quatuor Imperatoribus libari iuberetur*. Si in hæc verba incidissent Critici nostri, Actis inserta, quibus non sapit palatus eorum, fidenter admodum monumentum illud falsitatis insimularent; quod scilicet nunquam quatuor Imperatores una dignitate illa fuerint honestati. * Visum est copiosius aliquanto in re hæc versari; ut monumentis, per Tillemontium ipsum genuinis, conficretur, haud raro mentionem unius factam fuisse Imperatoris, cum duo essent, duorum, cum unus tantum; proindeque non esse istam in Actis, quæ hoc pacto loquuntur, germanam suppositionis notam. *Euseb. de Mart. Palæst. c. 1.*

* Per id temporis duo renunciati fuerant Imperatores Diocletianus, & Maximianus-Hercules; duo item dem Cæsares Constantius-Chlorus, & Galienus-Maximianus.

Quæ cum ita sint, erit ne jus Criticis nuperis ad monumenta adulterine, quæ Sanctorum Historici proferunt in medium, dignoscenda, sancire Leges, atque ab ipsis continuo discedere? Lieebit ipsis, exceptionem rebus dare; ut errata, quæ in rejiciendis operibus deprehendunt, errorum speciem amittant in iis, quæ amplectuntur? Fas erit de arbitrio culparum illarum patrocinium suscipere, quæ in aliis nulla purgari excusatione possunt? Tantam ne penes se arbitrantur potestatem esse, ut nostemere ad assentiendum inducant responsis iis, quæ propria ipsorum principia subvertunt; cumque, interelusa ad quamlibet appellationem via, Historici alicujus Sanctorum narrationem damnant, ubi in ejusdem æquales, aut fortasse minores labe incurrun?

A R T I C U L U S V I.

De conjectura temporis, quo lucubrata sunt Opera, aut facta contigerunt: deque additionibus, qua in Veteribus Monumentis conspiciuntur.

SI quando ea complectitur Liber aut Historia, quæ Scriptoris temporis non congruunt, sive interfert adjuncta factis, de quorum veritate laboramus, minus accommodata; id sane constanter admodum declarat, supposititium librum esse, Historiamque mendacem. Fraudulentis hominibus usuvenit, inquit Dupinus, in sermonem delabi de Viris longo post tempore, quam ii, quibus ascribunt opera, florentibus; & Historias recitare, quæ illis jamdiu extinctis contigerunt; Urbium pulorumque meminisse, tempore, quo Autores illi scribebant, in hominum ignorantia versantium; Autores laudare iis, quos loquentes inducunt, recentiores; institutorum denique & æremoniarum memoriam usurpare, de quibus tum altum silentium erat. ,

*Dup. Bibl. in
Pref. 3. part. pag.
37.*

Cujus regulæ exercitatione Criticus hic primam & quintam S. Clementis ad Jacobum fratrem Domini Epistolam arguit falsitatis. „ Harum inquit Epistolarum prima indicat, S. Clementem eam post S. Petri interitum exarasse; „ aliaque ad S. Jacobum Clementis Episcopi Romani S. Petri successoris nomine missa est. „ Porro stat firmum & constans, Jacobum, cui utraq; Litteræ, aucte S. Petrum decessisse.

Tom. 1. p. 265.

Eadem favente lege Dupinus, Alexander, alique Critici Apocryphis annumerant Liturgiam S. Petri, quæ S. Marci titulum habet; quæ S. Matthei, & aliam S. Jacobo tributam; Libros Mercurii Trismegisti; qui S. Dio-

S. Dionysii Areopagitæ vocabulo noti sunt ; aliaque opera non pauca , in quibus se produnt Cæremoniæ, mores, facta, Historiæ, quæ ea minus vetusta pronuntiant, & Autoribus, quibus tribui solent, posteriora, atque ipsorum sæculo minime consentanea. Ad ejus insuper normam, specimen suppositionis in Epistolis S. Martialis, & primorum Pontificum ad Siricium usque esse putant, quod plura in iis proferantur Sacrorum Bibliorum loca secundum Versionem vulgatam, longo post Scriptores illos tempore confectam. Tillemontius denique & Bailletus multa Sanctorum Acta & Vitas abjiciunt ob id unum, quia eventis compacta sunt, cum Martyrum & Sanctorum illorum ætate non coherentibus.

Videtur itaque ex moniti hujus institutione, abjudicandum Cypriano esse primum Testimoniorum Librum ad Quirinum: refertus enim est multis ex vulgata Interpretatione locis, ut non inficiatur idem Dupinus. Acta quoque S.S. Lucii & Montani, qui anno circiter 260. cæsi sunt, quorum gesta inter pretiosa Antiquitatis Christianæ Monumenta collocantur, fraudis notam subire poterunt; legimus etenim in illis, & priori præsertim parte, Sanctorum illorum manuscripta, non pauca Scripturarum loca Interprete Hieronymo. Idem exitus erit Historiæ S. Saturnini Africani & sociorum; Actorum eum Justinii, tum Cypriani; atque, ut complura alia vetusta monumenta præteream, Moses ipse & Pentateuchi deturbari poterit possessione: eum in his operibus omnibus innumera pene reperiuntur, quæ Autorum suorum ætati minime respondent.

Quoties ad refellendas S. Ignatii Epistolas cavillantur Critici Protestantes, Valentinianorum in illis eorumque Dogmatum orationem admisceri, cum dicitur, *Verbum e silentio non prodixisse*; atque Ignatio compertos esse non potuisse Hæreticos istos, qui eo defuncto in arenam prosilierunt. „ Nisi ulla præsto esset, reponit Dupinus, his argumentis responsio, mallem dicere additum ab aliquo locum illum. „ Egregiam deinde hoc pronuntiatum exprimit, „ Multa sunt opera, in quæ additamenta nonnulla irrepererunt, ipsorum vetustatis decus in speciem minuentia. Hujusmodi apparent plurima in Sanctis Bibliis, in Homero, in Herodoto, in cunctisque ferme Scriptoris tum Ecclesiasticis, tum profanis. „ Autor Epistolæ, vulgo Simonio tribuæ, de Sacrorum Librorum afflatu Gallatæ: necminem hanc Dupini legem perfringere posse, quantumlibet ejusdem Libri codicum voluerit.

Eandem rursus jubet legem Simonius in Historia Critica Novi Testamenti. „ Haud expedit, inquit, universum Actum aliquod respuere, propterea quod consecutus inde temporibus nonnullis asceticum in illud lapsus sit. Tum vero magis, cum Additiones istæ suspiciosorum hominum opera minime sunt, qui dolo malo Actum illud vitare inten-

Bibl. Tomo 1. p. 547.

Apud Ruin. Hist. sel. p. 110.

Bibl. Tomo 1. pag. 129.

Bibl. p. 32. c. 7. p. 97.

derent. Alias majorem Librorum partem explodere oporteret, cum paucissimi sint qui alienam manum aliquando non passi fuerint. Nullum pariter ad hanc diem exstaret Novi Testamenti exemplum, sive Græcum sive Latinum, sive Syriacum, sive Arabicum, quod legitimum jure censi posset; cum nullum afferri possit, quocumque demum Idiome exaratum, ab his additionibus omnino innoxium. In eadem sententia sunt Tillemontius & Bailletus, quæ adduntur hujusmodi, nullo esse Actorum illorum veritati detrimento. Ruinartius ipse animadvertit, in Acta exploratoris sinceritatis sub initium præcipue & sub finem explanationes & facta quædam ab Autoribus illata fuisse; sed hinc, ait, nullatenus Actorum auctoritas minuitur.

Eccæ duas regulas, ut videtur, toto cælo diversas. Si prior nanque in Opere aliquo fallaciæ specimen præbet, altera excusationem, neque macula vel minima inuri librum patitur. Quapropter ubi Critici Sapientes commemorata superius opera, aliaque illis similia de loco dejiciunt ob certa temporis posterioris indicia; num interdictum esset in eos Dupina na sensa jactare? in hæc Opera additamenta nonnulla irrepsisse, ipsorum vetustatis decus in speciem minuuntia. Hujusmodi apparere plurima in Sanctis Bibliis, atque in cunctis ferme Scriptoris tum Ecclesiasticis, tum profanis, aut alia Tillemontii, Bailleti, & Ruinartii: Hinc nullatenus Actorum istorum auctoritas minuitur: sive Simonii: Haud expedit universum Actum aliquod respicere propterea quod consecutus inde temporibus nonnihil ascititium in illud illapsus sit. Tunc vero magis, cum additiones istæ suspiciosorum hominum opera minime sunt, qui dolo malo Actum illud vitare intenderent. Hoc autem plerumque in Tractationibus, de quibus modo, locum habere, quæ interpolatæ auctæque sunt consilio non iniquo.

Quod si displicet Criticis nostris præclarissimis responsum hoc, quare illud usurpant? Nonne usurpant Tillemontius & Bailletus, ut S. Saturnini Afri, & sociorum Acta a suspitione liberent; & S. S. Justinii & Cypriani tueantur, cum dicunt, plura iis adjunxisse Donatistas; istis vero addita multa & mutata fuisse, nulla auctoritatis jactura? Nonne usurpat Ruinartius, quo Selectorum Actorum suorum, quibus plura, re perfecta, accesserunt, veritatem factam testamque defendat? Eandem adhibet solutionem Dupinus, non modo causam agens tertii de Testimoniis ad Quirinum Libri, Cyprianum Autorem præferentis, multaque divinorum eloquiorum loca ex vulgata Interpretatione sumentis; verum factis etiam plerisque objectis faciens, quæ Mose Pentateuchum suberahere conantur; nihilque ferme aliud respondere didicit, nisi post Moysen apposita fuisse multa, multaque inverfa. Eodem demum recidunt Critici præstantes, ut partes non exiguas 6. & 46. capit. Epistolæ primæ S. Clementis

Ruinart. *Act.*
c. 1. p. 2. 3.

Talium. *Tom. 5.*
pag. 211.
Baillet. *Tab. Crit.*
XI. Febr.
Tili. *Tom. 2.*
annot. 11. in 5.
S. 1. p. 495.
col. 1.

Dup. *Bibl. Tom.*
2. pag. 547. col.
2.

Dup. *Differt.*
præf. pag. 78.
79. &c.

Clevis. *Act.*
Crit. *Tom. 2.*
pag. 495.

tis ad Corinthios, quæ adscitæ videntur, monumento illi non nocere demonstrant.

His positis, mihi videor videre, non esse, cur Critici eruditi eandem aliis super hac re adimant facultatem: aut saltem interesse rei, ut certas condant leges, quibus discrimen fiat: quandonam additamenta, aut res, Scriptorum ætati non congruentes, de Operis fâlitate convineant; quando autem excusatione digna sint; quod sane hæctenus eos præstitisse me fugit, nisi tribus regulis contenti simus, quas edidit Dupinus e re nata Simonii contendenti: aut ineptam esse illius de Additionibus legem, aut dicendum Mosis nequaquam esse Pentateuchum. Duo priora Dupini pro Additionum regula effata, & pro vindicando Mosis Pentateuchus, * egregie quidem propositum conficiunt. Quamvis autem istarum trium legum prima ad internoscenda legitima & spuria volumina utilissima sit: nihilo fecius alteri vix solis Mosis Libris accommodari posset. De tertia etenim, quam *Principem* Dupinus appellat, estque revera aliarum, & æquissimæ Critices fundamentum, quæstionem movebimus sub illius Dissertationis finem.

Dupin. Dissert. Prelim. pag. 98.

ARTICULUS VII.

De conjectura, quam affert Scriptoris filius.

Hæc gravissimarum Criticæ disciplinæ præceptionum una est, quibus Autoribus suppositorum & germanorum Operum delectum habeamus. „ Dictio, Dupinus ait, Lydius veluti lapis est, veritatem Librorum indicans & fâlitatem; cum fieri nullo modo possit; ut eo successu Scriptoris alicujus ratio dicendi exprimitur, quin nulla interdum varietas emergat. „ Eadem in causâ non levi est, quare *Judiculus Hæresum*, qui in sine præscriptionum situs est; *Epistola de cibis Judeorum*; de *Trinitate Liber*, aliaque Opera a Tertulliano removeere velint nonnulli, quod stilum ejus omnino non referant. Convenit pariter inter omnes, *Homiliam adversus eos, qui aleis ludunt*, æque ac *Tractatum in Specacula*, *Librum de Pudicitia*, & *Homiliam contra Novatianum* ob Orationis dis-

Prof. a. part. p. 13.

Dup. Tom. 2. pag. 181. a. b.

Notam pag. 128.

* Prima Lex ita habet. „ Cum de Libris veritate non suspectis argumenta; aliunde de illo conjecura haud una in dubitationem adducimur, de illius fâlitate pronunciandum est. „ Altera vero

sic: „ Cum de Operis alicujus Autore constet, & innumeræ perspicuæque in rem hanc non desunt probationes, necessariæ fit, addita fuisse verba & nomina illa.

Dupin. Dissert. Prelim. pag. 99.

simi.

Quidam pag. 329. similitudinem ad S. Cyprianum non pertinere: nec non ex eodem præscripto Librum de *Singularitate Clericorum* neque Cypriani, neque Origenis, neque Hieronymi, neque Augustini factum dici posse, ipso dicendi genere ab unoquoque istorum Patrum longe abhorrente.

Idem. in Cat. Est sane cur credamus, Criticos Aevi nostri doctissimos Regulam istam a S. Dionysio Alexandrino, Eusebio, Hieronymo, Augustino, aliisque Veteribus depromis-
Ep. q. 8. ad *Proc.* se, qui illius sæpe comminiscuntur. Per eam Hieronymus anceps esse videtur, num vetustissimum, quod super sit, in quatuor Evangelia Commentarium, cujus ætatem evasis-
In catalogo. set sola Interpretatio Latina in Patrum Bibliothecis, non secus ac aliud in Salomonis Proverbia Commentarium Theophilo Antiocheno Episcopo adscribi possit: *Legi, inquit, sub nomine ejus, Theophili, in Evangelium, & in Proverbia Salomonis Commentarios, qui mihi cum superiorum Voluminum elegantia & Phrasibus non videntur congruere.* Item Pater de Minuzio Felice differens, animadvertit, extitisse Librum de *Fato*, celebri cuidam Patrono Romano tributum, qui quamquam ab Oratore eloquente profectus fuisset, differebat tamen genere loquendi a Dialogo pro Religionis defensione, *Octavius*, inscripto, quæ ejusdem Autoris esse ferebatur. *Sed & alius sub nomine ejus fertur de Fato, vel contra Mathematicos, qui, cum sit & ipse deserti hominis, non mihi videtur cum superioris Libri stilo convenire.*

Ep. q. 8. ad *Proc.* Sanctus Augustinus hanc regulam secutus est, ut eorum refelleret opinionem, qui S. Cypriani de Hæreticorum Baptismate Epistolas commentitias esse existimabant. *Non desunt, qui hoc sensisse Cyprianum prorsus non concedant, sed sub ejus nomine fuisse confictum.* Duobus itaque capitibus eas ad Cyprianum spectare docet Augustinus, quorum præcipuum & primum ab stili ejusdem cum ceteris Operibus similitudine deducit. *Nos tamen duas ob res non negamus, illud sensisse Cyprianum; quod & stilius ejus habet quandam propriam faciem, qua possit agnosci.*

In catalogo. Tamen si nullum ferme sit documentum Criticum, aut isto tutius, aut sapientius excogitatum: affirmare tamen audeamus, illud falli nonnunquam posse. Si nanque parendum ipsi foret, subreperet dubitare, utrum altera S. Petri, & S. Pauli ad Hebræos Epistolæ revera Apostolorum istorum essent nec ne: quamvis necesse sit ambigere de his. Accepimus a Hieronymo: *Simon Petrus duas scripsit Epistolas, quæ Catholica nominantur, quarum secunda a plerisque negatur propter stili cum priore dissonantiam.* Quæ pene eadem considerat super Epistola ad Hebræos. Origines autem illi opinionis hujus faciem prætulit.

Orig. Hom. in *Ep. ad Hebræos.* Pendebat animi S. Dionysii Alexandrinus, num autor Apocalypseos idem esset, atque Autor Evangelii S. Joannis, & prioris ejusdem Apostoli

Abli nomine insignitæ Epistolæ; & præsertim stili discrimine movebatur. Consulat Lector in Eusebio egregias multas Critices regulas a viro isto Sancto super hæc re traditas.*

Hyl. Eccl. l. 7. c. 25.

Exempla hujusmodi nos monitos esse volunt, non admodum conjecturæ illi deferendum esse, quæ una dictionis nideat varietate. Unusquisque diversis ætatibus a semetipso veluti diversus est: aliquando etiam eadem ætate dissimilia rerum adjuncta satis esse possunt, ut dissimiliratione loquatur. Nonne Scriptor alius eandem exequi simulando potest, sive de industria, sive ob æquales cum illo mores, ingenium, stilum, & dicendi modum? ** Sunt utique, qui fateantur, Critici, versari in manibus hominum Tractatus aliquos, Ambrosii & Hieronymi nominibus, qui nihili habent, quod ad Patres illos appositum non sit, ipsisque tribui nequeat.

Tillem. Tome 2. annot. 9. in S. Joann. pag. 636. col. 1.

Joann. Cler. Art. Crit. Tome 1. pag. 322.

Næ ille, qui accuratissime Petri Ambruni ad Historiam Criticam Veneris Testamenti responsum excuciat, perspiciet, stilum, contextum Orationis, voces, formulas apte adeo Simonii scribendi rationi convenire, ut non dubitaverit Clericus illud Autori ipsi Historiæ Criticæ addicere. Ecce vero enim difficile admodum esset in eam sententiam non ire; nisi certos nos reddidisset Simonius, suas loquendi formulas affectasse Petrum Ambrunum, ut hæc se larva obduceret, hominibusque imponeret, responsum illud ab Autore Critices proficisci.

Epistola 14. de spinosis Theologorum Batavorum. Gall. Simon in Refut. et. alius Epistola 14. Gall.

Patet itaque fraudi, quicumque ex stili consensione Opera statuit ejusdem Autoris esse; atque eandem subit aleam, qui ex differentia, alterius esse contendit. Licet in Exhortatione ad Gentiles, quæ a Justino inscribitur, eique constanter ascribitur, levem duntaxat ab illius Martyris dictione varietatem animadverterit Dupinus; Tractatus tamen hujus stili incommode non nihil accidit cogitanti, illum non modo clariorem & faciliorem, sed elaboratiorem, quam aliorum Operum, stilum esse,

Tome 1. pag. 174.

* S. Dionysius comparat eodem loco Evangelium Sancti Joannis, & primam ejus Epistolam, quo de pluribus nos instituit, ut dignoscamus, quandam duo ab eodem Autore parta sunt Opera. Unde colligere licet, inquit Valefius in annotatione ad hunc S. Dionysii ab Eusebio recitatum sensum, quam præstaret Sanctus hic Critica facultate. *Quippe proprium est Critici de Scriptis Veterum judicare, et quod verum ac germanum, quod spurium ac subditivumque sit distinguere.* Valef. in Notis, pag. 154. col. 1.

** Neminem latet, Poetam æta-

tis nostræ celeberrimum ad Vivonium super ejus in Fretum Mæmæcinum ingressu duas Epistolas dedisse, quarum altera exquisitè adeo Balzacii stilum, structuram & conformationem verborum referebat, altera Voiturei ingenium ad vivum usque eo imitabatur, ut cuilibet fucum fecerint: nisi Desprævius per sese personam exuerit. In Oper. Bail. Tome 1. pag. 76. Amstelodami 1702. Compertum omnes habent, ut nihil magis, quam Voiturei Orationi apponitur didio Balzacii, tam ab utriusque alienum esse Boilæi sermonem.

qui

Dupin, Bibl. t.
p. 101, T. 2. de
A. 4. quare, fa-
culi pag. 172.

qui desertus admodum & neglectus apparet. Non absimiliter Legis hu-
jus consulto dicere necesse erit, S. Antonii Vitam, a S. Athanasio elucubratam, illius Opus nequaquam esse, quod Dupini testimonio sub sensus aperte cadit inter Vitam illam, & cetera Athanasii Opera locutio-
ris discrimen.

In aliis quoque deficere videtur hoc de ratione stili præceptum. Si germano Autoris alicujus Operi, aliud dissimili scribendi genere utens suppositum est, argumentum ab stili distinctione petitum, non multum habebit ad secundum hunc explodendum soliditatis. De duobus etenim illud dici ferme potest quod de duobus S. Petri Epistolis scriptum reliquit Cajetanus: *Tantum distat prima a secunda, quantum secunda a prima.*

Novi equidem, quod nemine de priori S. Petri Epistola dubitante, hæc veluti inconcussa Actio ad ferendum de altera Epistola judicium æquum tribuit facultatem; ob eamque causam si in discrimine stili positum est firmum de aliquo opere suspicionis argumentum, Veterum Scriptorum Ecclesiasticorum inde ducta conjectura atque ab Hieronymo memorata, satis esset, ut alteram S. Petri Epistolam affictam Apostolorum Principi crederemus: Si vero desint indicia certa, uter librorum illorum, de quibus agitur, germanum sit Autoris opus, tum non magno erit usui a stilo decerptum argumentum.

Gravior tamen urget difficultas, cum unum duntaxat superest Scriptoris alicujus opus; Tunc sane de illius veritate aut falsitate questio non est e stili ratione dirimenda. Qua de re ruetur mordicus Sanctus Hieronymus, Origenis Apologiam a Pamphilo Cæsarensi Presbytero conscriptam non fuisse: quandoquidem nullam aliud exstabat Pamphili opus, ad quod veluti ad normam, hujus Apologiz judicium exigeretur. *Date quodlibet aliud Opus Pamphili, nunquam reperietis, hoc unum est.*

Hier. ad Pa-
mach. & Occa-
sum de erroribus
Origenis.

Cum una solummodo legitur Scriptoris cujusdam Tractatio, opero-
sum est adjumento stili germanum illius Autorem dignoscere. Nihilominus tum alias Critici ad illius suppositionem retegendam seclerunt leges. Juvabit, inquiunt, expendere diligenter, num quid appareat in ea aut tempori non respondens, aut usitatum sæculo illo, quo simulatus vixit Autor, loquendi consuetudinem non præstans. Hanc non negaverim ponderis alicujus futuram regulam, ut Scripsum aliquod vel rejiciamus, vel amplectamur; at non satis semper erit firma & rata. Num ne haud fieri potest, calumniatorem, aut eadem aut inequenti ætate scribentem, religiose tempus apponere, a Dogmatibus, erroribus, Cæremoniis, moribus tractandis abstinere, verba & formulas studiose usurpare tempori affines Scriptoris illius, sub cujus nomine delitescit? Non-
ne

Joann. Cler. de
Ars. Crit. p. 3.
lib. 2. c. 6. pag.
541.

ne pervagatum est, Vigilium Tapsensem, cum ad Arianos, Nestorianos, & Eutichianos insectandos se totum dederit, Athanasii, Idacii Clarii, & Augustini nomen dignitatemque callide ascrivisse sibi, qui ante ipsum in eandem arenam descenderant: non tamen aut stili discrepantia, aut res, Patrum illorum temporibus, & locutioni minus aptæ, in causa fuerant, cur Patribus illis adventitios esse recognosceremus Tractatus, quos sub eorum nomine Vigilius in lucem ediderat.

Efficitur his omnibus, inductam stili dissimilitudinem aut æqualitatem non semper viam & rationem tutam esse ad dicendam de vero alicujus operis Autore sententiam: præcipue vero repotenti memoria incredibile nonnullorum Criticorum libertatem, qua secundum præjudicatas opiniones, & privarum judicium de Scriptorum stilo pronunciant. Mira sane res Eruditorum hac super re varietatem animo contemplari; ubi præsertim commodo suo, & disputationis æstu ad insiciendum cuidam Autori aliquod opus feruntur. Etsi autem his affectionibus obnoxios non esse Criticos nostros nobis persuadeamus, quoties de Scriptorum dictione decernunt; non videmus tamen, in quem consiliendæ sint tot sententiæ distractæ de S. S. Justinii, Cypriani aliorumque Patrum Operibus, in quas perducti sunt Valesius, Tillemontius, Dupinus, Cavius, Alexander, alique Critici præstantiores. Est namque admirationi locus, eruditissimos, & exquisitissimo judicio Viros in stilo displicendo de iisdem operibus tam diversa sentire. Quod animadvertimus in Erasmo, & Abbate de Billy quoad Homilias in Acta Apostolorum, quæ S. Joannis Chrysostomi titulo vulgatæ sunt. Erasmus siquidem existimat, nihil esse Sancto illo Doctore magis indignum, quam Homilias illas: si vero Abbatem de Billy consulimus, nihil est ad Joannis Chrysostomi dictionem magis compositum. Non secus dissident Erasmus & Rigaltius super Tertulliani Libro de *Penitentia*. Prior habita stili ratione Tractatum Tertulliani non esse convincitur: alter ad ipsum spectare arbitratur, si ex illius cum ceteris Scriptoris hujus operibus orationis consensione dirimenda controversia sit. Ne ista duo sunt judicia dissimillima.

ARTICULUS VIII.

*De conjectura ducta ex operibus, Dogmata tradentibus,
quæ prodita tantum sunt post Veterum interitum,
quibus adjudicari solent.*

in Bibl. Prof. 2.
part. pag. 376.

Maximo, ut viderur, ad aperiendam Scriptorum fraudem injuria Veterum nomina præferentium, emolumento futuræ sunt, quas sufficere Critico potest lex ista, probationes. „ Dogmata, inquit Dupinus, siue res, quas complectitur Opus, ejus falsitatis specimen exhibent. 1. Si ea contineat, quæ longo nonnisi post Autorem illum intervallo tradita sunt. 2. Cum ad illa explicanda vocibus utuntur post illorum solummodo interitum usitatis. 3. Quando errores, ac si ætate illa inveci fuerint, redarguant, qui tamen multo post exorti sunt. „ Aliis quoque Criticis non exciderunt animo conjecturæ istæ, ut opera nonnulla aspernarentur.

Si Liturgias S. S. Petro, Jacobo, & Andræ tributas novitatis insimulare placet Dupino & Alexandro, in monumentorum istorum suppositionis notis collocant verba ista: Filium & spiritum Sanctum Patri consubstantiales esse, & Sanctam Virginem Dei Matrem: Dicta, quæ usurpari cæpta sunt ab Arrianorum & Nestorianorum damnatione. Tillemontii judicio non inepta est conjectura adversus Acta Sancti Andræ, ab Achajæ presbyteris conscripta, quod in illis legantur voces, quæ Filii cum Patre *Consubstantialitatem* indicare videntur. *Hoc esse unigenitum Filium, quod est ille, qui genuit.*

Launcjus pariter, Tillemontius, Dupinus, Morinus, Criticique ceteri, qui Libros S. Dionysii Areopagitæ nomine notos oppugnant, non sunt oblii id quoque argumentorum genus in illum urgere. Scriptor hic, ajunt, perspicue loquitur de Nestorianorum, Eurychianorum, & Antropomorphitarum Dogmatibus, qui non uno sæculo post hunc S. Pauli discipulum prodierunt. Firmissima Sapientum conjectura est, ne legitimis S. Justinii operibus annumerent Tractatum, qui inscribitur: *Refutatio Dogmatum Aristotelis*, non secus atque *Questiones Et Responso ad interrogationes Orthodoxorum*, monere multa in iis reperiri Manichæorum sensus adversa; de Incarnationis Mysteriis in ea verba disputari, quæ nonnisi post Hæresum initia in ore hominum versari cæperunt; eundemque Scriptorum istorum Autorem vocem *Consubstantialis* adhibere. Denique

que

que ut alia plura, quæ cogi possent, exempla missa faciam: nonne liquet, ajunt, *Expositionem Fidei*, eidem S. Justino tributam, nimium perspicue Dogmata Arrianis, Nestorianis, & Eutichianis erroribus opposita docere; ut Patris illius sæculo congruere possit?

Quantumvis æqua & justa sit conjectura hæc, quamque demum ad germanorum & fallacium Operum delectum habendum utilis videatur: hærent adhuc animis nostris hac de re scrupuli nonnulli. Primus sit, fore inde, ut ad supposita fortassis, vel certe suspiciosa ablegenda sint opera, Epistola S. Ignatii ad Ephesios; secunda Apologia, & Dialogus S. Justini; Epistola sincerissima S. Gregorii Nazianzeni; & Liber S. Athanasii adversus Arrianos; * propterea quod in tribus prioribus loca quædam occurrant, in quibus Decreta Nestorianismum evertentia confirmantur; duo vero posteriora ea comprehendant, quæ Concilii Ephesini Patribus ad Mariam Virginem Dei Matrem asserendam profuerunt, atque in rem hanc verbum *Θεῖον* usurpant. Idem dicendum erit de Epistola Ecclesiæ Romanæ, aut S. Clementis Papæ ad Corinthios, ex pulcherrimis Antiquitatis Christianæ monumentis opusculo; præsertim enim testatissima verba, Valentinianorum & Gnosticorum Hæresibus contraria dogmata statuencia. In dubiorum tandem, aut mendacium Operum classe recensenda erunt cunctorum Patrum illorum scripta, quos pro Nicenæ synodi formula in medium protulit Athanasius; quoniam Sancti Doctores isti Arrii errores anathemate confixerant, antequam ipse hanc vitam ingressus fuisset. *Episcopi contra non has voces ipsi excogitarunt, sed eas a Patribus contestatas acceperunt, & scriptis suis inferuerunt. Siquidem præfati Episcopi abhinc annis centum & triginta, tum qui Roma, tum qui in nostra Civitate Pontificatum gesserunt, accusaverunt eos, quod Filium creaturam dicerent, aut qui negarent eum consubstantialem Patri.*

Nunquid non verendum erit, habeto secundam hæsitacionem nostram, Regulam istam tenebras aliquas offundere, testimoniumque Traditionis Ecclesiasticæ elevare, qua Hæreses profligantur, & Dogmata cum iis pugnantia confirmantur? Ecclesiæ etenim novos fidei articulos non creat, sed illius tantummodo capita in Sacris Bibliis & Traditione conclusa declarat. Concilia ipsa in eo laborarunt, ut vestutam doctrinam a Chri-

* Deus noster Jeshu Christum a Maria in utero gestatum esse, &c. qui & genitus, & baptizatus est. Ign. Ep. ad Ephes. Verbum ipsum formatum esse, id est formam induisse, & hominem esse, appellatumque Jeshu Christum. Just. Apol. 2. & Dial. contra Triph. Deum a calo recessisse, & hominem inter ho-

mines factum esse. Si quis Mariam Deiparam (θεοτόκον) esse inficiatur, a Deo alienus est. Greg. Naz. Epist. ad Cald. Joannes adhuc intra Maryna viscera dormitans Deipara (θεοτόκον) Virginis Maria voca percepta præ gaudio exultavit. Ath. libro contra Arrianos.

sto & Apostolis manantem, atque ad nos usque Traditionis ordine, veluti rivulo quodam derivatam custodirent. Huic autem colligendæ traditioni non acquiescit Ecclesia in posteriorum duntaxat Patrum consulto, neque in illorum placitis, qui temporibus vixerunt, quibus adversus Fidei scita debacchati sunt hæretici homines; verum ad primos fontes ascendit, exordiendo ab iis, qui proximiores ævo Apostolico fuerunt, atque ad eos descendendo, qui in Ecclesiæ sinu proxime, antequam oriretur controversia, aliquid posteritati commendarunt. Quam viam & rationem Synodi quoque de Hæreticorum concertationibus judicaturæ tenuerunt. *

*Augul. in contr.
lib. 6. 10.*

Si Ecclesiæ Patres, ex egregia S. Augustini animadversione irreprehensibiles, doctrinæ Ecclesiasticæ testes fuerunt, judicesque nullo privato studio contaminati de concertationibus in Ecclesia excitatis, antequam ad eorum tribunal deferrentur, pronunciarunt; consequens est, eos Dogmata tradidisse; quæ longo annorum intervallo intercedente, deinceps explicata sunt; & Fidei Articulis addita; nec non errores, priusquam gignerentur, impugnasse. Immo hæc omnia necessum erat in eorum Voluminibus præsto esse: alioquin Canones suos ex ipsorum testimonio componere nequivisset Ecclesia, neque Traditionis ope Hæreses prostrernere. Ita ut necessaria ratiocinationis hujus consecutio ferat, Patrum Opera, unde Ecclesia & Concilia decisiones hauservunt, si modo vim habeat regula, de qua in præsens, aut adulterina, aut suspiciosa, aut corrupta, aut interpolata fuisse, quod piaculum esset tueri.

Magno denique nos officio deviacerent præclari Critici, si id in se oneris recipere paterentur, ut nos instituerent: 1. quamobrem Apocryphis accenseant Acta Sancti Andreæ; a Dionysio Areopagita nuncupata Volumina; & nonnullas Tractationes, S. Justino tributas; causamque judicio huic prætexant Dogmata ab his tradita, quæ post illorum duntaxat obitum sancita fuere: interim dum eandem non ferunt sententiam de S. Ignatii Epistola ad Ephesios; de altera Apologia, & Dialogo Sancti Justini; de Epistola S. Clementis Papæ ad Corinthios; de Epistola S. Gregorii Nazianzeni a nobis citata, & de Tractatu S. Athanasii adversus Arrianos: cum Dogmata Nestorianis, Arrianis, & Eutichianis

* His fundamentis innixæ sunt decisiones Concilii Ephesini contra Nestorium, & Concilii Calcedonenfis adversus Eutichen, quas divini Verbi & Sanctorum Patrum locis præfulserunt. His armis effuderunt Catholicis Severianos in Colloquio habito Constantinopoli; Monotheli-

tas confutarunt in Concilio Lateranensi sub Martino I., & in Sexta Synodo Generali. Idem institutum secuti sunt Patres in Septimo Concilio Generali pro Imaginibus; in Concilio Francofordiensi contra Elipandum, in aliis demum bene multis.

contraria nihilo dilucidius in illorum, quam in istorum Libris exposita sunt: ut laudata superius loca conferenti exploratum erit.

Nec vero magis causam assequimur, cur Autor, S. Dionysii Arcopagitæ nomine clarus, Deum *Spiritum, substantiam, invisibilem, ineffabilem, incomprehensibilem* appellans, Assertum doceat Antropomorphitarum errori repugnans; & verbis illis hosce Hæreticos refellat, ut exstimat Morinus; Sanctus vero Ignatius & Origenes eisdem in nonnullis Operibus infectari minime dicantur. * Et propterea unde fit, hanc, quam sibi animo fingunt Antropomorphitarum refutationem, tantæ esse; ut illius Opera commentorum macula inurat; horum autem Tractatibus nullum vel minimum negotium facessat: quamvis Hæretici isti vapulent utrobique.

De celesti Hierarchia l. 2. de divinis nominibus.

II. Quid ita voces *Matris Dei*, quæ frequens fuit Gregorio Nazianzeno, & Athanasio; æque ac *Consubstantialis*, quæ Patribus roboratur, centum & viginti plus annis ante Nicenam Synodum florentibus, & tamen usitate in Ecclesia non sunt, nisi Patribus istis jandiu extinctis: voces, inquam, istæ Doctorum istorum Operibus non nocebunt, summo vero criminis indicio erunt in Liturgis S.S. Petro, Marco, & Jacobo tributis, & in aliquibus Operibus, Justinii nomini adscriptis?

Postremo, si falsitatis documenta suppeditat, errorem aliquem, priusquam nascatur, opprimere, difficile admodum erit, suspiciosorum Librorum Catalogo non adjicere Cypriani, Hilarii, Ambrosii, & Gregorii Nazianzeni Opera, in quibus, Augustino teste, Pelagianismum straverunt, cujus semina jecta sunt ineunte circiter sæculo V. A quibus (scilicet Cypriano, Hilario, Ambrosio, Gregorio Nazianzeno) Hæresis vestra (Pelagiana) prius damnata, quam nata. Idem Augustinus de Orationis Dominicæ expositione loquens a Cypriano elaborata, ita habet: De duobus vero ceteris (Pelagianorum erroribus) tanta illa perspicuitate diffusitur; ut supradicti Hæretici, novi inimici gratia Christi, longe ante repellantur convulsi esse quam nati.

Lib. 3. ap. Theophrastum contra Jul.

Aug. libr. de doctr. Pers. c. 23. v.

Libentes, inquit nescio quis, damus ultro atque concedimus, in Patrum istorum, quorum meminit Augustinus, Scriptis, aliorumque a te

* *Incorporalium rerum neque species est, neque figura, neque particula animantis habentis formam aliquam propter naturam simplicitatem*, Ign. Ep. ad Smyrn. De Jesu Christo autem differens, vocat eum: *Filium Dei in tempore*, qui omni tempore caret, *invisibilem naturam, visibilem in carne, impalpabilem, omnemque contactum resistentem*, ut ipse incorporatum &c. Ign. Ep. ad Poly-

carpum. *Non ergo aut corpus aliquod, aut in corpore putandus est Deus, sed intellectualis natura simplex; nihil omnino in se adjunctionis habens, ut ne majus aliquid & inferius esse dicatur, sed ut sit ex omni parte pariter, & ut ita dicam, totus mens ac fons, ex quo initium totius intellectualis naturæ vel mensis est.* Orig. l. 2. Periarch.

superius memoratorum plura apparere, erroribus quam maxime adversa, quibus iactata deinceps ab illorum obitu Ecclesia est; eaque illam ad Hæreticos condemnandos adhibuisse: ac de hoc non digladiamur. Monet regula, tum Autori suppositum opus significari; *quando errores, ac si illa ætate inventi fuerint, redarguit, qui tamen multo post exorti sunt.*

Nihilo secius si æquis ponderibus libeat examinare hinc Opera vulgo Dionysiana, Justinii, & similia, illinc animum advertere ad ea, quæ de Religionis Mysteriis Clemens Pontifex, Ignatius, Cyprianus, Hilarius, aliique litteris consignarunt, non crediderim, ullum in alterutris verbum repertum iri, quo Arrianorum, Nestorianorum, Eutychianorum, aliorumque Hæreticorum opiniones, ac si autorum suorum ætate inventæ fuerint, aut aliter, convellantur. Si nanque Operum istorum Auctores Hæreses confutarunt, atque improbarunt, quæ post ipsorum obitum propagatæ in Ecclesia sunt, id eo contigit, quod Decreta, & negotia Religionis edificantes, doctrinam quandam Heterodoxis istis usquequaque diversam statuerunt.

Equidem non inficior; illum habendum Librum pro adulterino, quo Hæreticum Dogma repudiatur, perspicue indicando, Sectam illam Auctoris ætate grassatam fuisse, & vocibus utendo, quæ ad discepcionem, ejusque Auctores referri commodè possint. At nemo ostendit, Dionysium v. gr. Areopagitam, aut quicumque alius sit, quidpiam tale scripsisse locis iis, in quibus Nestorianorum, Eutychianorum, & Antropomorphitarum errores redarguere dicitur. Quod de nonnullorum Scriptorum Tractatibus propugnare possemus; quamquam eos autem Critici fraudè constare totos, perinde ac errores persequantur, tanquam illorum ætate inventos, qui longe ante hinc migraverant. Certum nanque est, eos haud aliter sensa sua efferre, quam Patres efferant, quorum volumina ab omni vitii suspitione oportet esse remota; quique Hæreses non semel exagitarunt, damnaruntque, antequam ad illorum Tribunal delatæ fuissent.

Dupini itaque est, aliorumque Criticorum, qui hujusmodi regulam amplexati sunt, aut modum & rationem scrutari, quo tot periculosos consecutionibus subducatur, aut eam commoda interpretatione mollire. Quod mea interest, conjecturam hanc a Dogmatibus petitam iis coercendam finibus esse puto, quibus eam definivere Sixtus Senensis, Andreas Hyperius, Scultetus, Rivetus, Cavius, Clericus, ita docentes: † *Si dogmata, vel error manifestus astringitur in suspecto opere, quod cum Autoris, cui per fraudem ascribitur, aliis operibus non solum non congruat, sed etiam ex diametro repugnet.* * Id non difficitur Dupinus, quod eam

† Adeat, qui maloerit, Dissertationis hujus Art. primum.

* Ea est octava apud Rivetium Men- J daci Operis nota, In cujus exemplum

quinto inter monita loco posuerit, quæ ad arguendam Operis alicujus fallaciam e Dogmatibus depromsit. Rem vero longius produxit Dupinus cum dixit. *Si ea contineat, quæ longo nominis post Autorem illum intervallo tradita sunt.* Si nanque conjectura hæc inter eas locum non habuit, quas Critici initio Dissertationis hujus citati collegerunt, quamvis omnes huc attinentes in unum cogere studuerint: Id factum est, quod eam ideo nullo numero habendam existimarent; quia ab Apostolicis temporibus nova Fidei in Ecclesia Dogmata nunquam tradita fuere.

At enim cui non est apertum, reponent, huc verbo *Dogmatum traditorum* Dupinum subjicere notionem *Dogmatum*, quæ extricata, illustrata, constituta, & tanquam Fidei capita declarata sunt: Ad hæc nihil est, quod respondeamus præter verbusculum: videlicet vocem *tradere* in præfati secundum speciem sui, quam ingerit animo, eandem non videri, atque illam illustrandi Dogmatis, & tanquam Fidei caput declarandi: Quapropter non est, aut ego fallor, inficiandum, regulam hanc ita, ut a Dupino recitatur; expressam aliqua emendatione indigere; atque illam verbo tenus acceptam incommoda multa consequi posse.

ARTICULUS IX.

De conjectura, quam percipimus a Veterum, quibus Libri rescripti sunt, citationibus.

SI quæ a Veteribus ex Libro quopiam olim prolata sunt, ea nunc in Libro, eadem inscriptione insignito, desiderantur; aut alius est, aut mutus. „Constantissima omnium ratio, inquit Dupinus, ad Operis vetustatem explorandam est, si in eo occurrant loca a Veteribus laudata. Nonne innumeris propterea probatos habemus Libros, quod in illis contextus aliquis a Veteribus memoratus legatur? „

In ea itaque insistens egregius Criticus iste planum facit, Septem Ignatii Epistolas; aliam Polycarpi; Cypriani de Unitate Ecclesiæ, de Operibus Misericordiæ, & de Eleemosina, aliosque multorum Autorum Tractatus, ipsis extraneos non esse: loca etenim, quæ inde excerpserant præci Patres, in illis reperiuntur.

plum sexdecim in Leviticum Tractatus assert, S. Cyrillo injuria adjudicatos; quod nimirum doceant: Animas ratione utentes ante Orbem creatas fuisse; penas Inferorum æternum minime duraturas, aliosque id genus errores, quos in germanis Operibus undique rejicit, & convincit Sanctus ille Doctor. Rivet, de Patrum Autor,

Ejus.

Joann. Hier., Adv.
Crit. Tom. 2. par.
1. p. 443.
Tom. 1. p. 61. 117.
129.

Ejusdem institutione Tillemontius articulo de S. Herma, & quarta in hunc Patrem annotatione quibusdam Protestantibus negat, Pastoris Librum vitia subiisse. „ Non est, ait, cur dubitemus, alium ab eo qui nunc extat, Pastoris Librum, a Patribus tanto in pretio habitum fuisse; se; cum integerrimæ adhuc, quas decerpserunt, illius particulæ perfererent. „ Quo etiam principio ductus Alexander, ceteris Criticis ad stipulatoribus, Opera multa propugnat, oppugnat alia; quoties a Venerabilibus eorum allata sentia cum editis Voluminibus non consentiunt.

Quantum demum roboris & æquicatis habere Lex ista videatur; an non posset quis illius exercitatione, testatissimi Autoris Libris falsitatis aut depravationis crimen imponere, atque ab aliis perspectæ fraudis illud detrudere?

Nemo unus ad hanc diem de Epistolæ S. Clementis Papæ ad Corinthios veritate incertus animi pender; & tamen quæ ejusdem Epistolæ capita cum Clemens Alexandrinus, cum S. Basilii asserunt, in ea, ut allata sunt, frustra requiras. Majori Sapientum suffragio censeatur esse genuina S. Ignatii ad Polycarpum Epistola; etsi in ea desideres, quæ tradit Eusebius, Ignatium Ecclesiæ Antiochenæ curam Polycarpo commendasse. Jam vero Smyrna longius aliquanto profectus, ex Troade scribens non solum cum his, qui erant Philadelphiæ, sed etiam cum Ecclesiâ Smyrnenſi; & separatim cum Polycarpo, qui illi Ecclesiæ præsuit familiariter per litteras collocutus est, cum Vivum spectatum & Apostolica virtute præditum eum esse pro certo cognosceret, Ecclesiæ Antiochena gregem, sicut pastorem ingenuum, & fidelem decebat, commendavit.

Eo vero magis faciendum plurimi dixerim locum istum, quo utitur illo Dupinus, ut efficiat Epistolas Ignatianas Historicum istum non latuisse. Unum certe fuit Usserio, qui primus omnium germanas hæc Epistolas edidit, ex gravissimis momentum, quamobrem hanc ad Polycarpum non recenseret, & sex duntaxat esse sincere definiret. Irenæi demum Opera necessum erit aut manca, aut ipsi supposita judicare; quod nulli referant longam illam de Marco Gnostico partem, de qua S. Hieronymus in quadam Epistola meminit. * Sic porro ex instituto Criticorum

* S. Hieronymus, audito nuncio, quendam amicorum suorum nomine Lucianum, Hispaniarum incolam, e vivis excessisse, dedit Epistolam ad viduam ipsius Theodoretam, quo eam solaretur, atque in servanda constanter Ecclesiæ fide adhortaretur. Grassabatur tum in Hispania, & præsertim in Lusitania Basilidis Hæresis, cujus initia Hieronymus nobili illi foeminae ante oculos ponit, ut majori in eam horrore perfunde-

retur. „ Refert Irenæus, inquit, Vir Apostolicorum temporum, & Papæ, Audieris Evangelistam Joannem, discipulum, Episcopum Ecclesiæ Lugdunensis, quod Marcus quidam, de Basilidis Gnostici stirpe descendens, primum ad Gallias venerit, & eas partes, per quas Rhodanus & Garumna fluunt, sua doctrina maculaverit . . . inde Pyrenæum transiens Hispanias occupavit, Hier. Ep. ad Theodoret.,

nostrorum maxima quæque Monumentorum istorum aliorumque auctoritas non est tanti; ut suppositionis aut saltem interpolationis conjecturam evadant; atque ad nos primigenia integritate sua pervenisse ratum faciat.

Ubi hæc aliaque non ab similia Criticis Sapientibus obijciuntur, in promptu est non unum responsum. Primum quidem Tillemontii, qui vim difficultatis, in Ignatii ad Polycarpum Epistolam intentatæ, probe noscens, distractusque anfractibus multis, ut Eusebium interpretaretur, in hanc demum se recipit responsum, quæ omnibus fortasse non arridebit.

„At fatendum est, inquit, id non satis respondere speciei illi, quam in nobis ingerit Eusebius, qui loco isto aut memoria labi potuit, aut ac-
Tillem. Tom. 2. ann. 6. in S. Ign. p. 622. col. 2.
curatione deficere.”

Idem Criticus aliam cogitavit causam, cur a S. Basilio citatus locus in S. Clementis Epistola non reperiatur. „At ex alio quopiam, inquit, S. Clementi tributo Opere depromptus fortasse fuit.” Dupinus novam rursus selegit, ut infirmaret, quod urgeri solet, SS. Hieronymi & Augustini verba a tribus ad Quirinum Libris abesse. „Quamvis,
Tillem. ann. 7. in S. Clem.
Dupinus. Bibl. Tom. 1. p. 497.
ait, ea MSS. Codices non complectantur, haud licet tamen de illis dubitare.” Nulla profecto erit tam gravis ratio, ad Voluminis alieuius fallaciam aperiendam a Textibus deficientibus petita, quæ responsum istorum aliqua fusdeque non vertatur: eas nanque integrum erit cuilibet, æque ac Criticis doctissimis, ad usus nostros adjungere.

Non desunt præterea Monumenta multa certæ atque exploratæ falsitatis, quæ tamen legitima haberi poterunt, aut saltem corrupta quidem, non vero commentitia; si modo in hac de locis citatis regula adhæreamus. Convenit inter omnes, Acta S. Agnetis a Surio collecta immerito S. Ambrosii nomen jactare. Nihilominus S. Aldhelmus VII. sæculi Scriptor non pauca recitat loca, in his quoque Actis descripta; Epigramma item S. Damasi Papæ huic S. Agnetis Historiæ quam simillimum est. Quotquot etiam de præclaro Martyrio Virginis hujus Prudentius Hymno complexus est, cum mendacibus Actis illis mirifice concinunt: non secus quæ leguntur in Sermone 47., qui inter S. Maximi Taurinensis Opera locum obtinet. Denique nemini dubium erit, multa multis in Operum suorum locis de Sancta Agnete dicere Ambrosium, quæ Actis illis apprimè congruant.

Historia SS. Marcelliani & Petri Martyrum Romæ monumentum est nullius apud Tillemontium & Bailletum auctoritatis. Attamen quidquid de Sanctorum istorum Martyrio, ab ipso, qui eos obruneavit, carnifices, ut fateatur acceptum, Epigrammate quodam persecutus est Damasus Pontifex, existat ad hanc diem in Sanctorum istorum Actis, quo modo a
Tillem. Tom. 1. ann. 48. p. 199.
Bail. Tabula Critica 2. Juno.

Surio in lucem publicam vulgata sunt. Eadem pariter Historia legitur carminibus adstricta studio Eginhartii Caroli Magni ab Epistolis, qui IX. Sæculo claruit. Satis, ut opinor, hæc omnia, ad leges de locis adductis revocata, argumento esse possent, Opera ista, aliaque id genus plurima, veritatis habere speciem, non falsitatis; cum Critici ejusdem Regulæ monito multa suscipiant, fide tanquam digna, tot, Veterum traductis contextibus minime munita.

Cum hæc Monumentorum genera Criticis nostris proponuntur, duplici plerumque ratione se se expediunt. Prior est, Scriptores ea laudantes in errorem incidisse, ut illa genuina, cum essent sacata, existimarent, & Veteres creberrime Apocryphorum & suspiciosorum Operum mentionem fecisse. Altera: potuisse calumniatorem aliquem Autorum ipso Vetustiorum loca congerere, ut callidius delitesceret. Verum quemadmodum a primis sæculis Opera ferme innumera conficta sunt; nullusque ferme Antiquorum est, qui illorum memoriam non aliquando usurpaverit; promtum erit semper unicuique respondere, metuendum esse; ne, qui ea reminiscuntur, e contaminatis fontibus hauserint: aut calumniatorem aliquem concessisse eorum loca, qui de illis locuti sunt, ut Historias suas coagmentaret. Revera autem hoc est, quo utitur, responsum Alexander, ut Sanctæ Theolæ Acta a Basilio Seleuciensi in vul-

*Alex. Hist. Tame
2. fac. 1. XI. art.
2. p. 118.*

gus edita rejiciat.

Fastigium huic Articulo imponat mira sane animadversio: nimirum hinc P. Alexandrum, præceptum hoc de locis citatis reputantem, Libris Sybillinis assentiri: illinc Dupinum, eandem legem pensitantem; Prophetarum Gentilium istarum Oraculis a Patribus adhibitis dissentiri. Ecce regulam ingeniosissime comparatam, quæ extremis quantumlibet disparatis accommodari possit! Ceterum nihil præfert hoc capite, quod non sit regulis plerisque Criticis consentaneum.

A R T I C U L U S X.

*De præcipuis Criticæ Artis regulis in unum collatis
ad aperiendam Operis alicujus
falsitatem.*

Animadvertis itaque multis in præcipuas Criticæ disciplinæ regulas a conjecturis ductas, unum superest, ut de iisdem simul connexis dubitationes aliquas afferamus, dispiciamusque, utrum hoc saltem pacto

cto conclusum de Librorum suppositione argumentum inde traduci queat. Ut quæstionem hanc in amplissimo lumine collocemus, recolere id ante omnia necesse est, quamvis plurimæ sint ad Operum delectum habendam Criticæ præceptiones, tres vel quatuor tamen ex illis esse, in quas ceteræ ferme omnes desinant aliquando. Harum conjecturarum, sive legum sive probationum, quæ eodem recidunt omnia, aliæ innatæ veluti, atque insitæ sunt, aliæ assumptæ & adventitiæ; utraq; vero partim rem efficientes, partim rei veritati proxime accedentes. „ Innatæ inquit Du-
 „ pinus, ex sunt, quas ipsum, quod vertitur in quæstionem, Opus
 „ suppeditat, sive a tempore, quod aliquo percipi potest indicio, sive a
 „ doctrina in eo tradita; sive a genere Scriptiois. Assumptas illas dico,
 „ quæ a Veterum MSS. Codicibus, præsertim autem Scriptorum illorum
 „ aut testimonio aut reticentia sumuntur. „

*Dupin. in Pref.
 2. par. p. 36. Item
 in Tract. de Do-
 ctina Christiana
 cap. 10. p. 644.*

Unaqueque istarum alias rursus complectitur, quæ tamen ad quatuor priorum unam vel alteram rediguntur. Exemplum sit. Quæcumque in Opere aliquo tempus posterius significant, dies falso inscripti, commemoratæ personæ, Autores producti, Historiæ traditæ, Urbium & populorum nomina, quæ ætati, qua scribebat Autor, non congruunt: Hæ omnes ad tempus spectant conjecturæ. Ad Dogmatum similiter conjecturam referri debent ea, quæ post Scriptores illorum interitum prodita sunt; voces ad illa explicanda usitatæ, quæ tum non invaluerant; errores, ceremoniæ, consuetudines, quarum per id temporis nullum vestigium apparebat; opiniones veris opinionibus illorum Scriptorum adversantes; atque Historiæ manifesto fabulose: universa hæc peculiare quasdam instruant probationes, sub Dogmatum probationibus comprehensas. In censum suum veniunt non voces tantum, dicendi formulæ, & locutiones, sed sermonis etiam structura, scribendi modus facilis, expeditus, perspicuus, involutus; elocutio, figuræ & rerum nectendarum ratio. Tum denique locum habet Veterum autoritas, cum Opus vel probant, vel improbant; cum ipsius e re nata verba non faciunt; cum totam latuit antiquitatem; cum omnes quorquor operum alicujus Autoris meminerunt, aut Indicem texuerunt, de peculiari quodam nihil omnino habent; cum Librum aliquem Catholicis perutilem non laudaverunt illi, qui, oblata id præstandi occasione, laudare illum poterant & debebant: hoc quodcumque est, Dupino Autore, pertinet ad Veterum cum testimonium, tum reticentiam.

Revera experimento ipso liquet, Eruditos his tantummodo conjecturarum momentis Librorum veritatem expendere; eosque partim legitimos, partim suppositicios pronuciare, in quibus vocem aliquam apprehendunt regulis istis aut aptam, aut ineptam. Oculos paulisper con-

vertat in Dupini, ut alios mittam, Criticem de Scriptoribus Ecclesiasticis, qui perfectum habere velit, cum aliqua semper uti ex his conjecturis, quin præcipuas quatuor interdum adhibere.

Dupinus Tom. I.
pag. 572.

Et vero, ut Sermones, S. Gregorii Thaumaturgi nomine vulgatos, falsarii alicujus commenta esse demonstret, sumit 1. Nullum Veterum eos memoriæ prodidisse. Ecce priorem a Veterum silentio ductam conjecturam 2. Sermones istos a Patris illius Oratione abhorreere longe. En alteram conjecturam stilo dicendi fultam. 3. considerat, illum Trinitatis & Incarnationis Mysteria edisserere verbis iis, quæ Arrianorum & Nestorianorum partæ Hæreses in more posuerunt. Audis tertiam ad Dogmata pertinentem. Denique species est, Homilias has tum elucubratas fuisse, cum Ecclesia placidissima pace uteretur, Festosque dies solemini admodum ritu celebraret, quod in Gregorii Thaumaturgi tempora incidit perincommode. Præsto est extrema conjectura, tempus Autore posterius attingens. Quibus omnibus intercedentibus prudenter & conclusè efficit Dupinus, Sermones istos non esse omnino Gregorio Thaumaturgo adjudicandos.

Consequens inde est, inquit, cum præcipuæ conjecturæ, ante alias vero quatuor recensitæ, ceterarumque fundamentum, junguntur una, nos certiores, ut sunt humana, reddere posse de alicujus Operis falsitate: licet ab una vel duabus haud semper persuaderi possimus. Tenemus etenim, Tractatus quosdam esse, de quibus nihil omnino apud Veteres, uti Apologia Achenagoræ, Hypotyposes Theognosti Alexandrini, atque id genus alios, quibus fidem Critici non derogant: non paucos quoque præter Antiquorum silentium stilo confectos, a vera Scriptoris, cui tribuitur, loquendi ratione dissidente, cujusmodi sunt Orationes duæ, in quibus Justinus ad Religionem Christianam amplectendam Ethnicos adhortatur: aliquos tandem multis fallaciæ notis inustos, ex. gr. S. Justinus Acta, & tamen hominibus eruditis minime suspectos.

Atqui legum istarum vestigio dicendum erit, nos exploratas habere causas, certioresque, ut sunt humana, fieri de Epistolæ ad Diognetum, * Justinus nomen ferentis suppositione. Constat etenim 1. *De ea nihil omnino Veteres habuisse; totamque aniquitatem, sapientum istorum confessione, latuisse; cum, oblata ipsis id præstandi occasione, laudare illam potuissent, tanquam Catholicis perutilem; neque etenim video, unde nam elegantior Gestorum virtutumque primorum Christi fidelium descriptio comparari posset. Quotquot etiam de Sancti Justinus Operibus meminerunt,*

* Fertur, Diognetum fuisse Plotorem illum, a quo pingendi arte imbuti voluit Antoninus Imperator, cui Philosophus cognomen. Jul. Capitolin. in Vita Antonini.

ant illorum indicem texuerunt hujus Epistolæ verba non faciunt. * „1. Aper-
tum est oculis ipsis, ut loquitur Tillemontius, clariori & politiciori,
„ ac sit Justinì, dictione uti Epistolam istam. „ 3. Hujus Autor Episto-
læ Christianorum sectam novissimam appellat, vixque in publicam lucem
emergentem; & se Apostolorum discipulum declarat, quod Justinì aeta-
ti nullo modo congruit: immo ex Tillemontii animadversione tum Apo-
stolici discipuli conditio, tum Orationis discrepantia satis semper erunt
argumento, Epistolam hanc Justino adventitiam esse. Dogmatum postre-
mo conjecturam attingit: illud quod ea in Epistola testatissimis verbis
enunciatur; Judæos tum temporis offerre solitos supremo Numini San-
guinem & sumum Victimarum; quod ab Urbis Hierosolymitanæ & Ten-
pli excidio, anno scilicet septuagesimo fieri desitum est. Perspicitur item,
S. Paulum Apostoli vocabulo designari, qui mos Justinì temporibus ad-
huc non increbuerat. Hæc ne coherere possunt cum iis, quæ perhibet
Alexander: *Nec ullum suppetit argumentum, quo ipsi (Justino) abjudice-
tur præter silentium Veterum?*

Ibidem col. 4.

*Alex. Hist. Ec-
cl. Tomo 1. fac.
2. art. 2. cap. 4.
pag. 61.*

En quam verum sit, expensis quatuor præcipuis Criticæ facultatis-con-
jecturis, nos, quantum in homine est, fieri certiores de istius Epistolæ
fraude. Hoc tamen non obsuit, quominus certis S. Justinì operibus ac-
censeretur a Sculteto, Halloixio, Labbeo, ut tradit Tillemontius, ad-
ditque, *se legisse neminem qui de illa dubitare fateretur.* Cum iisdem fa-
ciunt Alexander & Cavius. Dupinus etiam Patri huic adscribendam ci-
tra injuriam putat; quamquam in Operum Scriptorum Ecclesiastico-
rum Tabula inter dubios Libros collocaet. Verum si magnæ regulæ suæ
Criticis hic illustris parere velit, neque legitimis, neque suspiciosis, sed
certo adulterinis Patris istius operibus annumeranda est. „ Constat, in-
„ quit, satis opus aliquod efficere suspiciosam, quod ipsum Veteres non
„ citaverint; & legitimis sane antiquitatis notis afficiatur necesse est, ut
„ nemine repugnante admitti possit: contra vero quantumvis minimæ
„ accedant Priscorum silentio in adversam partem conjecturæ, non est
„ cur de illius suppositione dubitemus. „ Porro succrescunt multæ Ve-
terum silentio conjecturæ, quæ planum illam nonnulla in se continere,
Justinì ætati minime respondentia. Dupinus igitur mendacem hanc Epistolam non vero dubiam regulæ suæ præscriptio-
ne pronuciare debebat. Præterquamquod ne habita quidem legis hujus
ratione, interesset Dupini ceterorumque Criticorum eam infra suppo-
sitas ablegare, quod nimirum præstantiores regulæ & conjecturæ Critices
conjunctim acceptæ eam falsam esse, ut pati potest vis humana, con-

*Till. Tomo 2.
anno 2. in Ne-
ronis persecutio-
nem pag. 334.
col. 1.
Tome 1. pag.
175.
Tome 2. pag.
745.*

*Tome in Praef.
pag. 39. 40.*

* Anno 1592. Henricus Stepha- | vit, & S. Justinì Operibus inscri-
nus Epistolam hanc edendam cura- | ruit.

vincant; nec aliud opus reperire sit, in quo tot fraudis argumenta deprehendantur, si modo Criticis præcipientibus aures præbeamus. Alterius Joci institutum erit ostendere, urenti præcipuis Criticeis documentis vicissim copulatis quodcumque legitimum volumen mendacissimum videri posse.

ARTICULUS XI.

Anne conjecturæ multa in unum redactæ factum aliquid historicum coarguere possint falsitatis.

PRæcipuæ, quibus Historiæ alicujus vitium dignosci possit, conjecturæ, ut animadversum alibi est, sunt hæc. Prior, cum eventum aliquod, ab autore novitio memoratum, nullo veterum Scriptorum testimonio fulcitur. Altera, si a Libris commentitiis originem ducat. Tertia, quoties res perspicue fabulosas præferat. Quarta, quando Chronologiæ ordinem non retinet, & adjuncta temporibus, locis, & Viris, de quibus agitur, opposita complectitur. Postrema, cum facti alieujus narratores digladiantur invicem, diversisque effrunt modis.

Præceptorum itaque istorum consensione P. Alexander figmenti loco habet S. Jacobi in Hispaniam iter. 1. inquit doctus hic S. Dominici alumnus, probatur ex eo quod Hierosolymis omnium Apostolorum primus martyrio affectus est, antequam Apostoli varias in Provincias dividerentur; quia Apostoli dispersi non sunt ante secundam persecutionem, qua ab Herode mota est contra Ecclesiam: qua igitur ratione peragrarè Hispanias potuit? 2. Hæc opinio invaluit post octavum Sæculum. 3. Jam constat apud Doctos Librum de Vita & morte Sanctorum, qui sub nomine S. Isidori circumfertur: Collectanea illa Ven. Bedæ: Librum illum Turpini, sive potius Tulpini (ita enim vocatum esse Remensem Episcopum, qui Carolo Magno imperante vixit, constat ex veteribus monumentis) alioquin pro hoc itinere Libros, falsos esse & supposititios. Denique fabulis scatet Historia hac: cuiusmodi est Templum S. Maria de Pilar nuncupatum, Casaræaugustæ extructum, & consecratum B. Virgini a S. Jacobo ejusdem jussu Deiparæ, cum adhuc vivens Hierosolymis, S. Apostolo in Hispanias prædicanti, super Columnam lapideam sese conspiciendam præbuisse.

Præter has Generales Critices institutiones, neque enim de momentis Theologicis sermo est, idem P. Alexander alias adhibet, quo ostendat, commentitiam prorsus esse Trajani Imperatoris ex Inferis liberationem

S.

Alex. Hist. Eccl. tom. 1. sup. 1. Dissert. 14. pag. 558. & seq.

Tom. 1. fac. 2. Diss. 1. pag. 119. & seq.

* S. Gregorii precibus. 1. Nihil ita prodis falsitatem Historiæ; quam Auctorum in ea referenda dissensio; uti hanc Scriptores vario modo referunt. 2. Non est verisimile, S. Gregorium orasse pro flagitiosissimo Principe, Ehnico, persecutore Christianorum atrocissimo, Sodomitæ, & omnibus libidinibus dedito. Cum hæc, tum quæ proxime sequitur, conjectura quæstionis hujus peculiaris est. 3. Joannes Diaconus, qui præcipuus est Historiæ hujus narrator, pluribus sibi contradicit. 4. Nullus Scriptorum Veterum, qui Trajani ** præclare gesta & dicta summa diligentia litteris commendarunt, egregium istud (de Vidua) facinus retulit. Et Joannes Diaconus, qui trecentis post S. Gregorium Magnum annis vixit, hanc narrationem non hausit ex probatis Actis Vitæ S. Gregorii. *** §. Oratio pro Defunctis, cujus auctoritate fulta est Historia hæc, S. Damasceni Joannis, cui tribuitur, non est. 6. Narratio hæc fabulosis, & ridendis narratiunculis constat tota. 6. Turpiter labitur de re Historica. Itaque si consentiant inter se hæc omnes conjecturæ, certam & ratam faciunt, ut per homines fieri potest, hujus Historiæ falsitatem: tamen aliquando una aut altera ex illis singillatim id præstare nequiret.

Verum enim vero si conjecturarum omnium istarum, aut quatuor præcipuarum nexus facti alicujus falsitatem compertam adeo, ut fas est homini, efficere potest; futurum inde quoque erit, ut Critici sapientes versionem Bibliorum Græcam, quam appellant Septuaginta, non suspiciosam modo, verum narratiunculam pro arbitrato conflata existiment.

**** Ante omnia etenim, ut probationes eodem, quo eas Historiæ Trajani

* *Legitur . . . . quod Gregorius per Forum Trajani, quod ipse quandoque pulcherrimis adificiis venustat, procedens, judicii ejus, quo viduam consolatus fuerat, recordatus atque miratus sit, qua nimirum, Trajano ad imminuentis belli [Scythici] præcium vehementissimum festinanti processit flebiliter obsecrans, ut filii sui interremi sanguinem vindicaret. Hujus inquam mansuetudinem Judicis asserunt Gregorium recordatum, ad S. Petri Basilicam pervenisse; ibique tandem super errore tam clementissimi Principis deservisse, quousque [per Angelum] responsum sequenti nocte accepisset: se pro Trajano fuisse auditum: tantum pro nullo ulterius Pagano preces effunderet. Joann. Diac. l. 2. de Vita S. Greg. c. 44.*

** Trajanus, Seythis bello tractis, reversus est Romam anno 103. secundum Chronicon Eusebianum. Plinius junior, gerens tum Consu-

latum, Trajani Panegyricum coram Senatu recitavit: elaboratissimum plane opus, in quo nihil omisit eorum, quæ ad Principis illius dignitatem pertinere poterant. De hoc tamen præclaro facinore ne verbum quidem.

*** S. Gregorius Turonensis, & Venerabilis Bedæ, qui e monumentis sacris bonis plura Sancti hujus Pontificis gesta ad nos usque propagarunt: ante alios vero Paulus Diaconus Monachus Montis Cassinensis, qui primus omnium ejus Vitam digessit, preces a Gregorio oblatas Deo pro Trajano omnino reticuit.

**** Pro certo ponitur, Versionem istam Septuaginta, aut duorum & septuaginta Hebræorum opera confectam fuisse, qui ad Ptolemæum Philadelphum missi fuerant, Librorum Judaicorum studio flagrantem, ut eos Græcè reddendos curaret,

*Palef. in Enchir.
l. 5. c. 9.*

explodendæ disposuit ordine Alexander, persequamur, quicumque hanc recitant Historiam, neque de Libris in Græcam linguam conversis, neque de Interpretationis ratione inter se conveniunt. Qui fieri potuit, ut homines septuaginta duo seorsim in cellulas singulas conclusi, aut bini in singulas, in eandem Sacrarum Scripturarum Interpretationem conspiraverint, ut unaquæque illorum Versio eum sensus tum verbis alteris responderet? 3. Factum istud narrantes pluribus gravissimis conjecturis sibi contradicunt. 4. Nullum exstat veritatis hujus testimonium, cui fides adhibenda sit, quodque Religionis Christianæ tempora antecedat; mirum sane videri debet, neminem Judæorum omnium, multorum Sæculorum intervallo, Historiam hanc celeberrimam, ipsisque gloriosissimam, litteris commendasse. 5. Josephus & Philo, qui præ aliis de illa meminerunt, non aliud rei fundamentum nacti sunt præter Aristæam & Aristobulum Scriptores suppositicios, ut omnium pene Eruditorum fert sententia. Patres vero deinceps e cænosis fontibus istis hauservnt, cum Josepho duntaxat & Philone duobus utantur. 6. Tot rebus miris, extraordinariis, & fabulosis conferta hujusmodi Historia est, ut cognita facile sit, eam ratione quadam, apertissime Judæorum ingenium referente, descriptam esse, qui semper in voluptatis loco habuerunt, magnas duntaxat res & admiratione dignas excogitare & venditare. 6. Historia hæc eum temporum illorum Chronologia nullo modo componitur. * Multas vero alias conjecturas silentio prætereo. Quas tamen hæcenus memoravi, ex satis sunt superque, ut liqueat, si momentume regulisistis, complexu uno adhibitis depromptum, majorem, quæ humana industria comparari possit, afferat de facti alieujus Historici suppositione firmitatem, hanc manifeste vitiosam judicandam esse, repugnantibus Eruditis, qui eam genuinam esse censent: quamvis Protestantes nonnulli de illa suspiciuntur, immo non desunt, qui ulterius procedant, atque in ancipiti ponant; utrum extiterit unquam Versio hæc a septuaginta Judæis ad Ptolomeum Philadelphum missis elucubrata. At super hoc capite, quemadmodum super aliis pluribus, audiendi non sunt.

& in celebri Bibliotheca, quam procurante Demetrio Phaleræo Atheniensi, Alexandriæ instruxerat, collocaret. Propterea Præfæctum hunc Bibliothecæ ad Eleazarum Pontificem dedisse Litteras, qui ex quaque Tribu sex homines delegit, ut ad Regem Ptolemæum mitteret, quos, Versione absoluta, amplissimis muneribus donavit. *Aristæus Aristobulus, Philo, Josephus.*

* Controversia est, 1. quo tempore Demetrius Phaleræus, Princeps antea Atheniensis, apud Ptolemæum concesserit. 2. An sub Ptolemæo Lagi filio, an vero sub Philadelpho ea Versio fuerit adornata. 3. Dissidium est, quando nam Eleazar summo sanctus sit Sacerdotio; resque illæ gestæ de quibus mentio fit in Epistola Demetrio ab Aristæa vindicata.

Erdem

Eadem pariter regulæ docebunt nos, ut adversus Patrum, immo recentiorum etiam Criticorum turbam, S. Petri cum Simone Mago certamen aut fabulosum habeamus, aut suspitione attingamus. * Primo nanque de illo nihil fando auditum fuerat ante Arnobium, aut Sæculi III. exeuntis aut IV. ineuntis Scriptorem; nec possum quin admirer, attendens illud, nimirum trium priorum Sæculorum Patres, in Petri rebus celebrandis frequentissimos, & in hujusmodi sermones passim incidentes, nihil de hoc fuisse locutos. ** Exploratum est, Historiam hanc origine prima a Constitutionum Apostolicarum Autore, & falso Marcello descendere, quorum Operibus nemo fidem adjicit. 3. Factis non paucis fabulam olentibus redundare. 4. Narrationis hujus Chronologiam non sibi constare. Eusebius, & quidam alii Simonis adventum & interitum Claudio imperante contigisse ferunt. Sunt qui ad Neronis Imperii finem retrahant: tragicus quoque Magi hujus exitus non consentit cum eo, quod dicitur, erectum ipsi Romæ fuisse Simulacrum. Hanc denique Historiam persequentes discrepant longe in narrando. ***

Tillemontius hac de re disputans ista memoranda verba protulit. Tomo 1. art. 34. in D. Petrum pag. 187.

„ Etiam si autem commentum vanum revera esset Historia hæc, mallem
 „ citius, dummodo valide falsitatis ejus probationes non afferantur, cum
 „ Arnobio, Cyrillo Hierosolymitano, Pontificis Liberii Legatis, Ambrosio, Augustino, Isidoro Pelesiora, Theodoro, aliisque multis in
 „ errorem induci, quam ad nobilissimos gravissimosque plurimos Ecclesiæ
 „ Græcæ & Latinæ magistrorum credulitatis inconsideratæ arcessendos induci.
 „ ci. „ Eadem asseverant Bailletus, aliique Critici.

Baill. 29. Junii in Vita S. Petri pag. 712.

Quæ cum ita sint, juvat Viros hosce Sapientes interrogare; num præcipuarum Critices Legum conjunctio, quas ad hoc examinandum factum, & satis, nisi fallor, accurate traduximus, tanti sit nec ne, ut firmum & ratum de illius adulteratione argumentum sufficiat? Si tan-

* Antiquorum plurimi in causa, quare supplicio affecti sint Petrus & Paulus, hanc de Simone Mago relatum victoriam ponunt. Infelix homo iste se Dei filium jactabat; ut autem tantam dignitatem cælos scandens comprobaret, in æra igneo curru a duobus Dæmonibus magicis attribus subvectus est: sed Petro & Paulo orantibus eum Dæmones deservierunt, cecidit, cruraque sibi confregit. Brundisium tum delatus, summoque pudore & dolore correptus, se e cubilulo præcipitem dedit. Till. Tomo 1. art. 34. in D. Petrum. pag. 185.

** Narrant Justinus, Iræneus, & Eusebius, Simonem Magum Romanam Claudio Imperatore se contulisse, ibique portenta multa fucata perpetrasse. Ceterum de S. Petri cum hoc calumniatore concertatione silent altissime. Apud Vale. annot. in Enf. l. 3. c. 15. pag. 33. col. 1.

*** Ajunt quidam eum lapsu debilitatum periisse; alii crura tantum suffregisse sibi. Observat Augustinus S. Petrum omnipotentis Dei virtute illum interemisse. Aliqui demum putant, Simonem a Petro ad certamen provocatum fuisse: alii vero a Simone Petrum.

ti est, quod, ut videtur, fateri coguntur; non video, quare Patrum sententia super hac re deponere detrectent, cum id libitum sit per ipsos citra reverentia ipsi debita jacturam, quando solida urgent momenta. Porro de duobus persuasum nobis est. Primo, non crediderim fore, ut clariores & constanciores de facti alicujus Historici falsitate, probationes reperiantur, quam quæ modo allatae sunt. Critici certe ipsi alias non tradiderunt, eoque magis, quo universas ad Historiam hanc labefactandam valere ostendimus. Secundo, existatum esse Tillemontio, Dupino, Alexandro, & Bailletto, nec non ceteris Criticis familiare, posse nos a Patrum sententiis recedere, quotiescumque de illorum lapsu nos inconcussæ rationes monitos faciunt. Inimò identidem apparet, eos in Patrum testimonio, uti superius animadversum est, non acquiescere, quamquam minoribus numero & autoritate conjecturis impellantur.

Contra vero si conjecturarum istarum omnium consensus argumentum certum & validum minime suppeditat; non erit, unde Critici nostri conquerantur, si quis dixerit, non modo quamlibet conjecturam seorsum acceptam, veluti ab aliis distractam, dubiam & viciosam esse, sed ne omnes quidem, in universum collatis viribus, aut exploratam probationem, aut moralem rei veritatem efficere posse. Aut saltem erudiant nos, nunquid aliæ præsto sint conjecturæ præter hucusque discussas, quibus sive Operis sive Historici capitis suppositionem deprehendamus; atque indicent, conjecturarum numerum & pondus, quæ in rem tantam sui afferunt necessitatem.

At enim, inquiet nescio quis, nonne perspicuum est, cum regulæ & conjecturæ Criticæ aliquando magis, aliquando minus probabiles sint & propositum conficientes, iis abuti quemque posse nullo negotio; nisi incommodo huic consultum sit supremæ regulæ exercitatione, quæ prudentiæ & æquitatis judicium est, cujus vi, antequam de re quacunque decernatur, utriusque partis momenta libris ponderibus examinanda sunt? Hæc itaque postrema regula insequentis articuli pensum erit.

A R T I C U L U S XII.

De principe Criticæ regula.

Postquam dubitationes nostras de peculiaribus Criticæ doctrinæ legibus & conjecturis proposuimus, illud reliquum est, ut eas subtexam, quæ attinent ad magnæ Artis hujus regulam, quam Dupinus
nun-

nuncupat *generalem*, atque fundamentum eam ita esse rectæ Critices, ut ceteris abutatur, qui hanc negligat. Difficillimum sane est de Opere aut Historia quadam accurate pronunciare, solo peculiarium Critices præceptorum cum singillatim tum simul sumtorum usu, nec petito ab hac generali lege præsidio.

Eam sanxit Dupinus jam ab ipso Operis Prooemio, in quo constitutis Critices monitis & conjecturis ad fallacia & germana opera dispicienda; atque ob oculos positis monitorum & conjecturarum istarum, alias majori, alias minori cum specie veri, tum etiam efficacitate virtutis, subjungit: „*principem regulam esse æquitatis & prudentiæ judi-*
„*cium, quo, coactis omnibus, quæ pro re & contra rem conji- pos-*
„*sunt, utriusque partis momenta æqua veluti lance suspenduntur.*”

Præf. 2. p. pag. 40. Item Dissert. præf. pag. 91. col. 2.

Hoc æquitatis & prudentiæ iudicium duas subit considerationes. Sive etenim illud percipimus in universum & per sese, sive separatim, ut actio a Dupino, Tillemontio, Bailletto, Alexandro, ceterisque Criticis producta. Porro *iudicium hoc æquitatis & prudentiæ* in universum & per sese, non est actu ipso regula illa, quæ utriusque partis rationes pensitet, statuaturque, quam ex parte major prodeat cum veritate similitudo; sed ea est peculiaris uniuscujusque Critici semita, quam tenet, ut expensis utriusque partis conjecturis, ad ferendum re ipsa *hoc æquitatis & prudentiæ iudicium* perveniat.

Princeps hæc regula eum eadem, atque recta ratio sit, semper erit natura sua æqua & accurata; neque qui ejus vestigiis insistat, unquam a veritatis tramite aberrabit. At actus ipse iudicii, quod legis istius norma committitur, non semper æquus est, rectus, & ad principis hujus regulæ, quæ ducere exerceri visus fuit, præscriptionem compositus. Opiniones etenim præjudicatæ, ratio inconsulta, nimis ad decernendum celeritas, nonnullarum cognitionum vitium, sinistra rerum interpretatio, assumpta officia, ingenti humani levitas & imbecillitas, quæ nequit semper res urgere, hisque intendere hæc universa, exercitatione ipsa, actum hunc iudicii enervare, turbare & corrumpere facile possunt, quantumvis iudicanti persuasum sit, se illum ex *iudicio prudentiæ & æquitatis* elicere.

Hinc oriri solent de eadem narratione, de eodem facto, de eodem Opere, æqualibus adjunctis affecto, iisdemque fulto conjecturis tot diversæ sententiæ, tot inanes controversiæ: quamquam unusquisque sibi blandiatur, nonnisi excussis utriusque partis momentis, uno prudentiæ & æquitatis iudicio ad dijudicandum accessisse.

Nullum ferme suppetit Opus, aut fama clarius, aut autoritate constantius, quam S. Ignatii Epistolæ. Ratum continuo habeamus, cunctos,

qui de illis disputationem instituerunt, eruditos Criticos, nihil eorum ignorasse, quæ ad Epistolas illas spectant; omniaque funditus animo comprehendisse, quæ illarum veritatem tueri, aut suspensionem commovere possint. Alii tamen Epistolis istis ad communes Criticæ Artis regulas, & conjecturas, quæ ipsis accommodari possunt, revocatis, & utrinque positis in trutina rationibus, inducuntur demum *regula huius principis* monito, ut certas existiment & enucleatas, cum Epistolas omnes, quas habemus Sancti huius Martyris, Græcas, tum etiam tres latinas ad beatam Virginem & Sanctum Joannem missas. Aliis vero, postquam eadem prospexerunt, visum est, omnes esse rejiciendas; quibusdam Græcas tantum amplectendas; nonnulli septem solummodo, ab Eusebio & Hieronymo memoratas, Ignatio dignas censent; aliqui tandem, Usserio autore, qui Epistolas hæc ad integritatem restitutas in publicum edidit, ipsius ad Polycarpum Epistola repudiata, sex solum germanas esse testantur.

Attamen quantumlibet inter se differant opiniones istæ; nihilominus in ad concurrunt omnes illarum propugnatores, ut unusquisque singillatim credat, se in cam descendisse, *utrinque positis in trutina rationibus ex instituto Supreme regula, quæ prudentia & aequitatis iudicium est.*

Quæ de Sancti Ignatii Epistolis animadvertimus; apte referri possunt ad Libros omnes, & facta controversa, immo ad maiorem adjunctorum, quæ illa consequuntur, numerum, quæque mirum distractarum opinionum, at totidem falsa æquitatis & prudentiæ iudicia jactantium, dissidium pepererunt. Quem præterit, super uno Jesu Christi Nativitatis capite centum circiter dissimiles Epochas emanasse? Nihilominus consule quem malueris Scriptorum illorum; & neminem reperies, qui de se non prædicet magnifice, perpenis utrinque argumentorum ponderibus, eas se partes suscepisse *principis regula, æquitatis nimirum & prudentiæ consilio.*

Crediderim sane, Autores omnes, qui in Jesu Christi Nativitatis tempus statuendum incubuerunt, magna eruditionis vi præstitisse; rei illi accuratissimum studium dicasse; obvias difficultates disquisivisse atque illustrasse; diligenter utriusque partis rationum virtutem explorasse; omnesque Critices regulas in rem illam facientes adhibuisse: certum denique est, unumquemque illorum ad hanc potius quam ad illam Epocham animum convertisse *Suprema Regula præscripto*; veruntamen peræque certum est, illustris Criticorum istorum iudicia esse dissimillima, omninoque contraria.

Ecce itaque centum circiter diversa placita Criticorum super eo Chronologicæ capite, cui cetera jam inde a Christianæ Religionis exordio inniti deberent: placita vero omnia, si fides eorum autoribus est, ex eadem *suprema Critices lege* deprompta, qua dirigente, quilibet ea se contulit,

ubi

ubi major veritatis imago apparere videbatur. Interim autem rem nobis gratissimam exhiberet, si quis Sapientum istorum nos institueret: utra opinionum istarum certior sit, magisque probabilis. Num ea, quæ majori Scriptorum numero stipatur? At persuasum omnibus esse debet, in re Critica tutius esse, Scriptores pendere, quam recensere; neque etenim Theologi tantum & *Casista* ii sunt, qui temere aliorum vestigia persequantur. Anne præ ceteris audiendi erunt Autores illi, qui eruditione, scientia, intelligentia, doctrinæque copia eminent? Qui autem istos dispicies? Nonne ad eos te conferas, qui minus præjudiciis, privatique studiis implicantur? Verum quonam pacto rem tantam internoscas? An illorum opinionem amplectaris, qui exquisitis omnia illius controversiæ capita animo perlustrarunt? Ita: nisi profiterentur universi & singuli in hac eo se gessisse inquisitione, ut nihil habeant, de quo redargui possint? Pro iis ne tandem suffragium feremus, qui diligentia summa rationes & conjecturas ultro citroque ponderarunt; atque ob id unum in eam partem propenderunt, quæ veritati magis assimilabatur; quod scilicet *supreme regule, quæ aequitatis & prudentiæ iudicium est*, firmiter adhaerint? Nemo unus Autorum illorum minime persuasum habet, id se accuratissime præstitisse. Ecce quo demum tendat princeps hæc Dupini *regula*, cujus ductus operosum esset, opus aliquod aut factum controversum ratum habere.

At enim, nunquid non est apertum, cum pleraque Epochasistas, tum opiniones, nonnulla Opera, narrationes, aut facta Historica sive rejicientes, sive amplectentes, minimum in sese probabilitatis continere: quamquam Autoribus illis persuasum sit, se in eam vergere partem, cui verum magis affine sit; & principem sequi *regulam, quæ aequitatis & prudentiæ iudicium est*? De hæc minima probabilitate nihil repugno: at quid non metuamus, exiguam hanc aut minorem probabilitatem, huic potius, quam alii opinioni tributam, ab anticipatione & judicandi celeritate, non ab idonea disquisitione proficisci? aut quodnam erit hujus, ut ostentatur, iudicii insigne? Alias, plures licet ex his opiniones sint, parum aut omnino nihil probabiles, non desunt tamen quæ ad veritatem proxime accedere videantur. Inter hæc autem discrimina, cedo, quidnam erit *suprema regula* usus? *Æquitas*, & prudentia ista, de qua tantopere gloriantur, nonne eo deveniet, ut ad singulorum ingenium, & privata præjudicia redigatur?

DISSERTATIO IV.

ANIMADVERSIONES IN REGULAS CRITICES.

DE ACTIS ANTIQVORVM MARTYRVM:

UM Acta sincera & selecta primorum Ecclesie Martyrum, a Theodorico Ruinartio collecta, in exemplar sibi proposuerint Viri Litterati; ut ad rectum monumentorum istorum delectum habendum tutas Artis Criticæ Leges rogarent; cumque in iisdem Actis positum sit dubitationum illarum fundamentum, quas in hujusmodi Leges, a Tillemontio & Bailletto super hac re conditas, excitaturus sum, nonnullas in antecessum asseram ad eruditi hujus Benedictini Collectionem pertinentes, quas excipient alie, ad investiganda amborum Criticorum illorum præcepta, quæ his Actis fulciri posse existimarunt, institutæ.

PARS

PARS PRIOR.

DE ACTIS SINCERIS ET SELECTIS
antiquorum Martyrum, a Theodorico Ruinartio
collectis.

ARTICULUS PRIMUS.

*Acta primorum Martyrum in plura genera tribuuntur, non
eadem autoritate præsantia.*

INTER magnum Actorum Martyrum numerum, quæ ad hanc diem in Sanctorum Historicis, aut aliorum Historicorum collectionibus exstant, tres aut quatuor eorum classes licet distinguere, quæ diversa prorsus prædicæ sunt autoritate. Alia namque sunt perspicue adeo mendacia, ut de illorum suppositione nemo unus ambigat. Satis est ea legisse, ut ratum quisque habeat, ea Romanensis fabulæ potius, quam germanæ Historiæ imaginem referre: sive temere aut de industria corrupta sint, sive ad circumveniendos homines ab Autoribus excogitata, quod moliti sunt Hæterodoxi; aut fallaci quodam studio, quo ad id vitium incensi fure Catholici nonnulli; aut exercendi stili gratia, de quo accusari solent Monachi, (perinde ac, si fides Bailletto est, multas Sanctorum Vitas composuerint, de quibus nullam antea perceperant animo cognitionem.) Id genus Actorum plura in promptu sunt apud Simeonem Metaphrasten, Jacobum de Voragine, *Aurea Legenda* Scriptorem; Petrum de Natalibus, Mombrieium; Lipomanum; Surium; Bollandi & Sectatorum Collectionem; atque apud eorum plerumque, qui in ejusmodi argumento elaborarunt.

*Baillet, Orat. de
Vita SS p. 15.*

Altero loco quædam Sanctorum Martyrum Acta sunt, quæ majorem aliquanto expriment speciem veritatis; licet ad Critices regulas revocata a Sapientibus repellantur; propterea quod commune exploratæ veritatis specimen non exhibeant, immo mendacii notam haud levem subcant; neque Autoris alicujus testimonio confirmantur, in quo citra formidinem acquiescere possimus.

Tertium Actorum Martyrum ordinem tenere queunt ea, quæ dubia & suspiciosa esse censentur; videlicet, quæ nonnisi reddita Ecclesiæ pæce,

ce coagmentata fuerunt, quæque pro Autographis Actis suffecta sunt; tempore absumtis immanis Diocletiani aliorumque Imperatorum persecutionis, qui Sacris Voluminibus bellum indixerant; aut ætate illa, qua pulchriores Christianitatis Ecclesiæ insectabantur, cum Tyrannorum, Barbarorum, vel Hæreticorum diluvio pene obrutæ sunt. Revera insciuntur monumenta ista erroribus multis de tempore, de locis, & personis, quæ ipsorum auctoritatem, ne Actis Autographis sit æqualis, imminuunt. His accedant Acta illa, quæ in rei summa Legitimis accensentur, pias res & Sanctis Martyribus dignas complectuntur, & quandam vetustatis imaginem repræsentant; ut arbitrari possimus, ea saltem quoad præcipua rei capita a monumentis archetypis descendisse, sed Paraphrasibus & additionibus interpolata fuisse.

Præter universa hæc supposita, corrupta, & suspiciosa Acta, in germanorum deperditorum locum incommode substituta, supersunt adhuc non pauca certa & sincera; gaudetque Ecclesiæ, temporibus istis pretiosa hæc monumenta e situ atque oblivione, in quibus tot sæculorum intervallo sepulta fuerant, vindicata conspiciere.

Quas profecto sanctissimas Christianæ antiquitatis exuvias Theodori Ruinartii vigiliis, reconditæque eruditioni debemus, qui eas omnes in suum Tractatum * de Actis sinceris & selectis primorum Martyrum coegit, atque ab Actis cum mendacibus, tum suspiciosis, quæ in ceteris Sanctorum Historiis permixta erant, secrevit. **

Verum non plane contentus Cl. hic Benedictinus, se Acta Martyrum sincera & selecta, atque multorum MSS. fide castigata, edidisse emendatissima; eadem eruditissimis adnotationibus, atque animadversionibus exquisitissimis, apprimeque necessariis locupletavit. Hæc sunt autographa, archetypa, partim e Tabulariis publicis depromta, partim a testibus oculatis descripta, partim vero ab aliquo Patre Veteri, aut Autore magni nominis, neque ab illius rei tempore admodum remoto exarata: ut Collectio eorum omnium, quæ secundum Scripturas gratiora Ecclesiæ sunt, existimari merito possint. Quod adeo in illorum animis infudit, qui S.S. Martyrum Actis se dederunt, ut id genus monumentorum veritatem aut falsitatem exploraturi, super his Actis Criticas præceptiones instituerent; neque pariter constantius effatum habeant, quo Acta nonnulla, licet aliunde satis bona, aspernentur, alia vero, tametsi facie tenus suspiciosa, recipiant, quam respondere, ea Ruinartium tanti

Tollem. in adm.
p. XII.
Baill. Orat. de
Vita SS. p. 37.

Baill. t. 1. Maii
Tollem. Crit. p.
XXV.
Tollem. t. 1. p.
3. annot. 12. in Per-
secuto. Decii p.
708. col. 1.

* Publicam lucem sustinuit anno 1689. Gallice redditus est a Drovettio de Maupertuy 2. Tom. 8. Parisiis 1703.

** Hinc visum est opere pretium esse, ut sincera Martyrum Acta, a falsis & dubiis sejuncta, in unum fasciculum colligeremur. Ruyn. A. G. Sel. Præf. pag. XI.

non fecisse, ut in Actorum sincerorum & selectorum serie collocaret; hæc autem Operi suo inferenda existimasse.

Porro quanquam Acta antiquorum Martyrum Collectionis Ruinarum *Acta sincera* immo *sinceriora* habeantur, affirmare tamen licet, non eadem omnia integritate nitere, & propterea in quasdam classes partiti posse.

I. Prima complecti debet Acta *Autographa judiciaria*, quæ usitatori vocabulo *Proconsularia* dicuntur; aut *Præsidialia*; quod nimirum Proconsules, & Præsidum munere fungentes, prælatiores essent inter Provinciarum moderatores, aliosque Judices, qui sub Ethnicis Imperatoribus judicium capitis Sanctis Martyribus intenebant. Acta ista, quæ nihil aliud præferunt, nisi interrogata quædam ad juris normam exacta, in Tabulariis publicis servabantur; indeque summo studio ea, ut exscriberent, * habere conabantur Christiani, quod a Tabellionibus sæpissime nonnisi magna pecuniæ vi poterant obtinere. ** Etatem evaserunt, existantque etiamnunc XVI. aut XVII. pretiosa hujusmodi antiquitatis Christianæ Monumenta, incorruptissime ad nos traducta. Acta nimirum S. Justinii Philosophi; S. Acacii Episcopi Antiocheni; S. Maximi, in Asia Mercatoris; S. S. Petri, Pauli, Andreæ, & Dionysii Virginis; S. S. Luciani & Marci; S. Cypriani Episcopi Carthaginensis; S. S. Claudii, Asterii, Neonis, & S. S. Dominiæ, & Theonillæ; S. Maximiliani Thebesse in Numidia; S. Marcelli Centurionis; S. S. Agapæ, Chionæ, & Irenæ sororum; S. Didymi, & Sanctæ Theodoræ Virginis; S. S. Tarachi, Probi, & Andronici; S. Crispinæ in Africa; S. Sereni Sirmienensis in Pannonia. S. S. Philæ Episcopi Thomitarum in Ægypto, & Philoromi Procuratoris Summæ rei; & S. Quirini Episcopi Sisciani.

Aliquando in Actorum Proconsularium istorum fronte reperire est Præfatiunculam quandam; in fine vero clausulam aliquam Martyris interitum enarrantem, quod eorum auctoritati nihil officit omnino: cum enim Acta ista, ut in publicis Tabulariis custodiebantur, in Judicis sententiam plerumque desinerent, nec de Martyris obitu mentionem haberent; nisi si in Tormentis quæstionis animam egissent; Christiani Actorum collectores Proœmia iis, atque Epilogos, in quibus Sanctorum mortem exequerentur, addiderunt.

II. Alterum Actorum genus *Autographorum* eorum est, quæ Martyres ipsi per sese, ut commodum erat, conscriebant, atque in illis quæ tum ipsi, tum eorum Socii pro fide Christi supplicia pertulerant, de-

* *Acta ex Actis publicis excerpta*. | *hæc quantocius pecuniarum pretio extorquebant*. Ruin. 16. pag. 2.

** *Nonnunquam ab ipsis Senatoribus*

scribebant. * Hujusmodi non suppetunt alia certæ autoritatis præter Acta Sanctarum Perpetuæ, Felicitatis, & Sociorum, atque alia S. S. Montani, Flaviani, & Sociorum; quorum præcipua pars ab ipsis Martyribus elucubrata est, reliquum vero ad cæteras eorum pœnas & Martyrium spectans, additamentum Christianorum. In hunc censum venire possent Acta Sancti Ignatii Martyris, qui in Epistola ad Romanos nonnulla eorum commemorat, quæ patiebatur in itinere Romam verſus: non secus atque tormenta illa, quæ in Epistola ad Fabianum Episcopum Antiochenum se sustinuisse narrat Dionysius Alexandrinus: at visum est cautius, & illius Acta, & istius narrationem ad insequentem Actorum ordinem reservare.

III. Hic ex iis componitur, quæ Christiani Tribunali adstantes eodem, quo Scribæ publici, tempore scriptis commendabant; aut ipsorum certaminis testes, statim ac absolutum erat ipsorum Martyrium, instituebant. ** Ista similiter Acta Autographis accensentur, atque utroque modo exarata undecimum aut duodecimum numerum non excedunt: videlicet Acta S. Ignatii Episcopi Antiocheni; S. Polycarpi Episcopi Smyrnenſis; S. Prolomæi, & sociorum; S. S. Martyrum Lugdunensium Photini, Blandinæ, Attali &c. S. S. Metræ, Apolloniæ, & plurimorum aliorum Alexandriæ, & alibi; S. Pionii Presbyteri Smyrnenſis; S. S. Jacobi, Maria-ni, & sociorum; S. S. Hieremiæ, Isaïæ, Samuelis, aliorumque multorum, quorum Martyrii Autor est Eusebius, S. Theodoti Cauponis, & septem Virginum Ancyræ; S. Procopii Lectoris; S. Basilii Ancyrani Presbyteri; & S. Theodreti Presbyteri & Parochi Antiocheni.

IV. Quartum inter Acta locum obtinent ea, quæ proxime ab *Autographis* istis decerpta sunt, a quibus molestæ rei judicariæ formulæ detractæ sunt, & non semel animadversiones & Rhetoricæ venustates additæ: sive, hoc subsidio fidelibus deficiente, id attendebant, quod ore omnium pervagatum erat, quod persecutionum tempore viventes ad hominum noticiam propagaverant; atque his omnibus Acta Martyrum adornabant. *** In Ruinartii collectione XXV. leguntur hujus rationis Acta; inter quæ S. Symphorosæ & septem Filiorum; S. Felicitatis, itemque septem

* Cum ipsimet Martyres tormenta, quæ a seipsis, vel ab aliis Martyribus susceperant, describere curarunt. Ruin. Act. Præf. pag. 2.

** Nonnulli etiam, cum Martyrum, quæstiones haberent, sese cum spectantibus Gentilibus intermiscerant: sicque ea, quæ tum a Præsidibus, tum ab ipsis Martyribus dicta sunt, audiverant,

diligentissime annotantes, ex his, quæ coram ipsis viderant; aut audierant, postea Acta concinnabant. Ruin. ibid. pag. 2.

*** Si aliquid ex publica fama notum esset, aut certe ex antiquioribus Viris, qui persecutionum tempore vixerant, hæc omnia in unum colligebantur. Ruin. ibidem pag. 3.

Fillorum; Martyrum Scillitanorum in Africa; * S. Saturnini primi Episcopi Tolosani; S. Fructuosi Episcopi Tarraconensis, & sociorum; S. Genesii, Comici Romani &c.

V. Quinti Actorum generis meminit Theodoricus Ruinartius, quæ neque e Tabulariis publicis educta, neque recitatis hucusque modis conscripta fuerunt. Repperiuntur hæc in Autorum Ecclesiasticorum voluminibus, qui dum Ecclesia in pace versabatur placidissima, Martyrum illorum Historiam Homiliis, Panegyricis, Hymnis celebrarunt, eos maximis laudibus extulerunt; quicquid ipsorum perspectum habebant, posteritati tradiderunt: sive id tuta & constanti traditione, sive optimis monumentis accepissent. **

Pleraque antiquorum Martyrum Acta, a Ruinartio in os hominum producta ad hunc ordinem spectant. Sex etenim supra centum Monumentis, Collectionem ejus constantibus; duo supra quinquaginta hæc digesta ratione sunt, quam modo retulimus. Inter cetera locum habent Martyrium S. Jacobi Episcopi Hierosolymitani; S. Simeonis ejusdem Urbis Episcopi; S. S. Epipodii, & Alexandri Lugdunensis; S. Symphoriani Augustodunensis; S. Apollonii Senatoris Romani; S. Leonidis, Patris Origenis; S. Hippolyti, Presbyteri Romani, aliorumque.

Ceterum in plerisque omnium illorum generum Actis ea occurrunt facta, verba, atque errata quoque de temporibus, locis, atque hominibus, quæ Sapientum mentes super ordine, nonnullis monumentis designando, in varias opiniones distraxerunt. Quædam etenim tertii generis alii ad quartum rejiciunt. Sunt pariter in quarto, quæ tertium aptius occuparent, aut quintum. Huic etiam non pauca adscripta sunt, quæ præcedenti accommodata viderentur. Quamobrem studuimus diligenter Acta singula ad eam seriem redigere, in qua collocari solent; quamvis non diffiteamur, ad alias nonnulla præsertim postremorum duorum ordinum monumenta, revocari posse. Quod convenit inter omnes, atque in rem nostram magnopere est animadvertendum: Ruinartius id consilii cepit; ne ulla in Collectione sua Acta sede & loco donaret, quæ incorrupta non essent; utque cetera respiceret: ut illud consequens sit, quamquam universa Acta ista eadem auctoritate minime polleant, pollere tamentanta, ex Benedictini hujus sententia, quanta opus est, ut germana & sincera, cujuscumque demum sint classis, existimentur.

* Sancti isti duodecim sunt, *scilicet* appellati fortasse, quod e Scillitana Urbe Provinciæ Proconsularis, nimirum Carthaginensis, prodiciunt. Censentur passim, priores fuisse,

se, qui effuso Sanguine Jesu Christi fidei in Africa dicerent testimonium.

** Aliquot Martyrum Gesta ex Homiliis discimus, Ruinartio ibidem.

ARTICULUS II.

*Multa primorum Martyrum monumenta, quæ ab Actorum
sincerorum & selectorum collectione exclusa sunt,
in ea fortasse collocari possent.*

Ruinartio Pref. p.
XI.

pag. XII.

Theodoricus Ruinartius, eruditus S. Benedicti discipulus, cum Acta sincera & selecta colligendi necessitatem animadvertisset, tantique consilii, nunquam satis laudibus efferendi, quam adhibuit, rationem persecutus esset, atque adjumenta, quæ nactus erat, aperuisset, ut ad illud, quod suspicimus, perfectionis fastigium opus suum eveheret, addit: Porro etsi nihil omiserim, ut quantum in me fuit, hæc Actorum collectio accurata, atque numeris omnibus absoluta redderetur: non ita tamen rem me confecisse existimo, ut nulla penitus, præter ea, quæ hic exhibemus, sincera Martyrum Acta reperiri posse existimem. Nec etiam animus est, ea omnia inter spuria rejicere, quæ hic non habentur: quin etsi aliquis (moderationem admireris cum eruditione certantem) nonnulla ex his, quæ a me forte rejecta sunt, sincera judicaverit, non refragabor; modo id argumentis certis probare queat.

Annunte itaque Viro Cl. facultatem nobis fecimus, quæ Articuli hujus titulus monet, in disceptationem vocandi. Quæ de re me sane perbeatum prædicabo, si post uberrimam messem a Ruinartio eorum omnium factam, quæ pretiosiora supersunt Christianæ antiquitatis, integrum erit mihi; spicas aliquas in Scriptoribus Ecclesiasticis a tanto Messore prætermittas legere, ut aliqua demum primorum Martyrum cogam monumenta, quæ ipsius diligentiam cruditionemque fugerunt. Mihi æquidem videor posse testari, tot eorum superuisse, ut justum volumen esserent. Huc tamen satis erit pauca traduxisse: quo aliquis inde occasionem fortasse nanciscatur, ea in publicam lucem emitendi.

Primus omnium se se offert S. Patroclus Martyr Trecentis in Gallia Celtica, qui propter Fidem passus est anno circiter 259., & ab Ecclesia colitur duodecimo Kalendas Februarias. Tametsi ipsius Acta autographa nequaquam sint, nihilo tamen minus stili simplicitas, & quædam vetustatis imago argumento esse poterant, cur sincera, & genuina, uti a nonnullis appellantur Sapientibus, haberentur.

Nonam Julii diem S. Cyrilli Episcopi Gortinenſis, & infectante Decio, Martyris memoriæ consecrat Ecclesia. Oculos in hæc Acta conſiciat qui vult,

vellit, atque intuitu primo omnia in illis unusquisque veritatis insignia deprehendit. Brevia sunt, aperta, gravia, atque, ut videtur, antiqua. Ad hæc, nescio quid præferunt elegans, & magnificentum, verbo, quidquid optimum monumentum efficere potest probatum. Autographa item nonnullorum Scriptorum suffragio judicanda sunt. Historiam S. Felicis Sutri-
ni Martyris, sæviente Aureliano, archetypum Opus non dixerim, at di-
ctione gravi utentem, piissimis factis refertam, nulloque adjuncto rerum
improbabili laborantem, Vetustatis specimen habere; & momento esse ali-
quo videtur; neque pauci, quibus respergitur, errores, illius certæ ve-
ritati tenebras offundere possunt.

Cum Acta S. S. Justi & Pastoris puerorum Martyrum in Hispania anno
304. paullo post illorum triumphum confecta fuerint, Autographorum
prærogativa decorari nequeunt, eorum tamen puritas & brevitatis faciunt,
ut vera & genuina censeantur. Orationibus quidem duabus constant, ni-
mium aliquanto pro ingenio puerorum elaboratis, at longiores & exqui-
sitiores apud monumenta autographa reperiuntur.

Nemo incipias ibit, Historiam S. S. Eusebii, Marcelli, Andrii, Hippo-
lyti, aliorumque Martyrum, Romæ anno 257. Valeriani sententia inter-
reptorum, omnibus veritatis atque integritatis dotibus præstare. Re-
vera etenim pulcherrima est, suavis, pia, vetusta, & quadam dicendi
majestate sublimis.

Sancti Cononis, ejusque filiorum, ab Aureliano extremis suppliciis af-
fectorum, Neonii anno 275. Acta ingenuo & naturali dicendi genere utun-
tur adeo, ut ab Actis Proconsularibus exscripta videantur; aut certe, id
quod eorum confessionis est, ab Autore, qui, Ecclesia in pace composita,
IV. circiter sæculo ea lucubrassè videtur; quodque utilius apparebat,
decerpsisse, quæque aliunde de illorum gestis audierat, addidisse.

Ex duobus exemplis Actorum S. Polieucti Martyris anno 250. aut 257.
sub persecutione Decii, sive Valeriani, contractiora omnibuscertæ autori-
tatis indicibus confirmantur; præter namque eorum brevitatem simplici-
tatemque nullum recitant eventum, quod ipsorum existimationi nocere
possit.

Univerfa hæc Sanctorum Martyrum Acta quarto, aut me fallit ani-
mus, Actorum selectorum Editionis Ruinartianæ ordini annumeranda
fuisse, neque defunt, quæ a tertia illorum classe arceri non debuissent;
quod nimirum eadem veritatis documenta præbeant, atque illa, quæis ne-
mo fidem derogat; immo dicerem, aliquando majora. Nec vero propterea
illa ab omni labe vindicamus; sed contendimus, tum hæc elui nullo
negotio posse, tum eorum veritati obesse non posse; cum his similes,
& aliquando graviores, minusque excusatione dignæ in monumentis non
legi-

legitimis tantum, sed autographis deprehendantur : ut facile admodum probatu esset, nisi si rem eo differemus, ubi singillatim in hoc argumento perpendendo versabimur.

Jam vero nos latet, qua de causa Actis sinceris & selectis quinti generis non adjunxerit præclarissimus Criticus noster Acta S.S. Emeterii, & Chelidonii Martyrum Calaguritanorum; S. Eutichii, aliorumque Martyrum Alexandrinorum sub Arrianis; S. Cyrilli Diaconi Heliopolitani, & Martyris; Martyrum Communionis Catholicæ Constantinopolitanæ; Martyrum Alexandrinorum ad annum 373.; Confessorum Ægypti, Lybiæ & Pentapolis; S. S. Casti & Emilii Martyrum in Africa; S. Rutilii item Martyris in Africa; S. Alexandri Carbonarii nuncupati; octoginta Martyrum Byfanthinorum; S. Joannis Martyris Nicomedienfis; S. Nemesii, aliorumque Martyrum in Africa; & quamplurimorum, quos, ne longi imus, præterimus, quorumque Gesta ab Ecclesiæ Patribus & Autoribus Ecclesiasticis, non secus ac ea, de quibus hucusque locuti sumus, recitantur.

Libentissime profecto pereiperem, quid sit, quod in Actorum hujusmodi numerum aseita fuerint Acta S.S. Barlaami, Gordii, aliorumque a S. Basilio vulgata; S.S. pariter Asteriæ & Pelagiæ Virginum ab Ambrosio; S. Dominæ a Joanne Chrysostomo, S. Theodori Amaseni a Gregorio Nysseno; S.S. Apollonii & Philemonis a Rufino; S. Cassiani Martyris a Poeta Prudentio; S. Maedonii & sociorum a Sozomeno publici juris facta, quemadmodum aliorum multorum, de quibus nihil exploratum habemus, nisi quod Scriptores Ecclesiastici ad nostra duxerunt. Quid sit, inquam, quod in Actorum sincerorum & Selectorum numerum aseita fuerint S. S. istorum Martyrum Acta; rejecta vero illa, quæ paullo ante nominavimus; licet iidem Patres Scriptores Ecclesiastici stilum suum Martyrum istorum texendæ Historiæ consecraverint; licet nihil ad pium religiosorum hominum exemplar minus composita sint; licet æque explicate in illorum Scriptis patentia; ut paucis; licet in omnibus æqualia? Quare sit simile vero, aut postrema hæc Acta in Ruinartii Collectionem admittenda esse, aut pleraque eorum, quæ admissa fuere, repellenda.

ARTICULUS III.

*Quædam in Ruinartii Collectione locum habent monumenta,
quæ Criticis Viris minus rata & firma sunt.*

Quantumvis omnes virtutis nervos intenderit Ruinartius, ne ulla tanquam Acta genuina produceret; quæ revera non essent; non tamen id est assecutus; ut Sapientes homines universa, quæ illius Collectio complectitur, opuscula perspectæ autoritatis esse sentirent; sed quædam ad suspiciosa, alia ad supposititia, non pauca, ad depravata, nonnulla etiam ad fabulosa detruderent.

Historia S. Jacobi, Episcopi Hierosolymitani, ex Hegesippo depromta, atque ab Eusebio memorata, quæque in Actis Selectis principem locum obtinuit, si Dupinus audiendus est, *magis ad fabula, quam ad veritatis ingenium accedit*. Dissertationem quandam in rem hanc instituit Arnaldus, in qua plures narrationis hujus particulas fabularum; rerum incredibilium, absurdarum, immo stultarum etiam insinuat. Existimât pariter se invictissimis * rationibus effecisse, quæcumque de Sancto Jacobo perhibet Hegesippus, nullo modo propugnari posse, & procul esse longe ab omni specie veritatis.

Lib. 2. Hist. c. 23.

Dup. Tomo 1.

pag. 167.

Tomo 1. Monum. Talem. 2.

Edidit.

* Ecce Autoris istius momenta.

1. Ferunt Acta illa, libitum fuisse D. Jacobo in Sancta Sanctorum introire: legunt enim ita Epiphanius & Hieronymus *εἰς τὴν αἴαν τῶν ἁγίων*, non autem in priorem Templi partem, quod fidem omnem transgreditur. 2. Nihil est, cur credamus, S. Jacobum ab Aaionis Stirpe proleclum fuisse. 3. Cum Hegesippus Judæos S. Jacobum hoc pacto interpellantes inducit: *Hortamur te, ut populi errorem comprimas, qui falsum de Jesu opinionem imbibit, perinde quasi Christus esset* . . . . . tibi enim omnes fidem habent . . . . . proinde plebi persuade, ne circa Jesum delincept aberret. Par ne usquam erit exemplam mentis tantæ? Nonne illud necessario fit, aut populum illum mente captum fuisse, aut Jacobum mente captum credidisse? 4. Nihil certe ab-

surdus cogitari potest, quam Judæos nobis ob oculos posere, quod Hegesippus facit, perinde ac summa in exstimatione Jacobi probitatem habereot; interim vero illum rem hanc homine honesto indignissimam in sese admittere posse confiderent. 5. Deinde verba, quæ in Scribarum & Phariseorum ore ponit Hegesippus, pura pura vocum congeries sunt obscura & indigesta. *O Juste, cui nos omnes fidem adhibere par est; quandoquidem populus omnis errat, Jesum sectans crucifixum, doce nos quod sis ostium Jesu, suffixi Cruci*. 6. Reddito autem a Jacobo testimonio apprime diverso, obtusent Judæi, quasi vero illud præstolari non debuissent. Tum conelamant ipse etiam *Justus erravit!* moxque concidentem, eum e Templi fastigio præcipientem agunt.

Til.

Tillemontius ipse, qui totus fuit in aliqua probabilitate Historiæ huic vendicanda, postquam proprius difficultates ab Arnaldo propositas meditatatus est, adeo illarum vi convictus fuit, ut aperte fateretur; se non audere testari, responsa sua adversarii rationes elevaré; arduumque magnopere videri, in pluribus Hegeſippo non refragari, præsertim cum tradit, uni Jacobo potestatem fuisse Sanctæ Sanctorum ingrediendi. Denique declarat se id ulterius tueri nolle: „ Quinta, inquit, præcipue Arnaldi probatione commoveor; ne quod in Editione priori fuisse peram, me hac Hegeſippi narratione sustinenda amplius irretiam. „ Si magni hominis istius moderationem Critici imitarentur, in spem aliquam induceremur, fore ut quantocius multæ veritates emergerent, quæ novis in dies acuminibus involvantur.

Acta S. Justinii Collectioni Ruinartii inserta a Tillemontio & Bailletto, tanquam legitima immo Autographa monumenta, sunt plurimi; verum tamen doctus Pater Papebrokius, apud omnes Critica facultate præclarus, funditus pensitatis hæc S. Justinii Actis, ea S. Justino Philosopho supposita fuisse pronuntiavit; & palam facere studet, Acta illa Ruinartiana ad alium Justinum pertinere, qui Græcia Romam veniens, ibidem capite diminutus est; cum ex adverso Justinus Apologista vi veneni sublatus fuerit. Alia rursus id ipsum efficiant argumenta. *

His adde S. Saturnini primi Episcopi Tolosani Acta, de quibus per Ruinartium & Tillemontium nefas esset dubitare: at nihil nobis certi atque absoluti narrant, de anno, quo Actorum istorum vixerit Scriptor, a quo tamen monumentorum illorum pendet autoritas. Opinatur Ruinartius cum quinquagesimo floruisse anno post S. Saturnini interitum, qui in 250. incurrit. Contra vero Tillemontius hujus Vitæ Autoreem discipulum facit S. Exuperii sub V. Sæculi initium. ** Attamen

* Primum petium est ab Officio, & Menæis Græcorum, nec non a Typico S. Sabbæ, quæ perspicue duos Sanctos Justinos agnoscunt; quemadmodum etiam parvum Menologium editum Venetiis anno 1522. Alterum suppeditat Apponius VII. Sæculi labentis scriptor, cujus hæc verba sunt: *De Magno Viri Justino Philosopho historia refert factum, quod dum contra Gentiles pugnat & quosdam filios Matris philosophos redarguit blasphemantes, callide in secreto ab illis vocatus, ab iis Magistris interfectus est.* Lib. 1. in Apocal. Tertium præſto est horum

Acta volutanti, in quibus dicuntur Martyres capite damnati, quod Imperatoris edicto non obtemperaverint, cum Imperatorum scribendum esset, rogantibus cum Marco Aurelio & Lucio Vero. Commemorantur denique illorum Imperatorum Edicta, qui omnino nullam in Christianos edixerunt.

** Ruinartii sententia est, quæ de Sancti Saturnini Vita feruntur, ab alio conscripta esse, atque ea quæ corporis Translationem persequuntur; quapropter cum ait: *ante annos quinquaginta* five assuta sunt

tot

Tomo 1. pag. 63. 2. Edit.

Hollandus ad Actum 23. Apologia.

Ruinart. Acta Sel. pag. 110. Tillem. Tomo 3. art. de S. Saturnino. pag. 297.

tot istorum rationes & decisiones non prohibuerunt, quominus Patres Menardus, & Alexander, multique Sapientes S. Saturnini Historiam Opus calumniatoris fide prorsus indigni esse proclamarent. Addo, inquit Alexander, *huius Historiæ Autorem fidem non mereri.*

Quantumvis optima veritatis indole prædita sint S. Pionii Acta, illamque Charitatem, quæ prioribus Ecclesiæ sæculis effervescebat, maxime redolent; tempus tamen operi appositum, atque Eusebii testimonium suspicionem in illa conferre possent. Critici quoque præstantes explicatissima, ut testantur, suppositionis indicia in iis deprehendunt. Quorum evertendis argumentis nihil est aptius, quam duos agnoscere hoc Pionii nomine insignitos Sanctos, ab Actorum Scriptore minime secretos; aut Eusebium non audire, cujus dicta cum iis, quæ narrantur, componi nequeant. *

Tametsi S. S. Luciani & Marciani Martyrum Nicomediensium Acta, qui Sabino Bithiniæ Proconsule, Decio vero Ecclesiam divexante, flammis pro Christo absumpti sunt, Autographa haberi necesse sit, utpote ab Autore e publicis tabulis deprompta, quoad ea, quæ ad ipsorum confessionem, & Martyrium, alteram Actorum partem, attingunt, & quamvis integerrima, & elegantissima, ut nihil supra, censentur: hæc tamen præconia universa Tillemontium non prohibent, ne asserat, carente Historiam hæc iis sinceritatis notis, quæ in Actis Autographis continuo se produnt; neque istorum autoritate ullatenus pollere: & pulchram fati, piæque licet, & nihil viciosi præferentem, non esse tamen nisi in mediocri Actorum numero recensendam; cum plura, quæ Metaphrastis dictionem referunt, complectantur. **

Acta Sancti Vincentii Martyris legitima passim visa sunt, & propterea a Ruinartio in suam Collectionem recepta. Nihilominus multa Bailletio in iis occurrunt, quæ offensionis aliquid habent, & Tillemontio arduum opus est, tutum fati de illis iudicium ferre. „ Non audemus, „ inquit alibi, Sancti Vincentii Acta vel probare, vel improbare: „

verba hæc, sive nobis fucum facit, cum ex Tillemontio quinquaginta solum post Saturnini mortem annis florere nequiverit, neque Reliquiarum Translationis meminisse, quæ incidit in V. Sæculum.

* Perhibent Acta Martyrium subiisse S. Pionium sub Proconsule Julio Proclo, & Quintiliano Consule, Imperatore Gajo, Mense quinto Traiano Decio. & Vizeto grato; videlicet Decio Consulatum tertio gerente, anno circiter 251. Ex adverso Eusebius,

Pionium non sub Decio, sed sub Marco Aurelio passum fuisse, declarat, atque illum Polycarpi Martyrio, quod anno 167. contigit, adiungit. *Persecutione orta in Asia*, inquit Historicus hic, *Polycarpus & Pionius fecerunt Martyrium.* Cum Eusebio faciunt Hieronymus, & Martyrologia bene multa.

** Exemplo sit, quod Sanctorum quidam ad Proconsulem ait: *Loquere quasi unus de insipientibus.*

Menardus *Diab. de Unione Dionysii* pag. 54.
Alex. fac. 1. *Tome 2. Dissert. 35.*

Baren. *Tillemont. tome 3. art. de S. Pionis* pag. 367. *Ruin.* pag. 180.

Petavius, *Joseph. Scaliger, Pearsoni &c.* apud Ruinart. pag. 180.

Baillet. *Tab. æd. Or.* pag. 17.
Acta Sel. pag. 250.

Tillem. *Tome 3. annos. 12. in Decii persecut.* pag. 708. col. 2

Euseb. *1. Hist. eccl.* 35. item in *Claron.*
Ruin. *Act. Sel.* pag. 389. *Sab. Crd.* 22. *Jan.* pag. 156.
Tillem. *Tome 3. pag. 216. item pag. 674. col. 2.*

multaque adnectit quæ in causâ fuerunt non contemnenda cur animi sui assensionem sustineret. *

A R T I C U L U S IV.

*Consideranti Bailletianas Regulas dubium suboriri forte
posset, num deberet, Actorum partem a
Ruinartii Collectione summovere.*

Baill. Orat. de
Vita S. S. pag.
19.

EA tantummodo Martyrum Acta Bailleto autographa sunt, quæ a Tabulariis publicis deprompta, vel ab ipsis Martyribus, sive ab eorum certaminis testibus conscripta, aut ab his revera autographis traducta fuerunt; nec vero alia pene videntur hoc Autographorum nomine donanda. Porro qui assentiat huius, nonne jure dubitabit, utrum nec ne quinti Ordinis apud Ruinartium Acta sincera res ipsa sint? Si namque deest ipsis Autographorum ratio, deest quoque ex initiis Bailleti sinceritas. Quo fieret, ut *Sincera* & *Autographum* ejusdem nomina essent significationis; aut certe non apparet, in quo situm sit eorum discrimen. Criticis autem persuasum adeo est, hanc esse Ruinartii mentem, ut quoties monitum volunt, Acta quædam esse sincera, ea dicant a Ruinartio inter *Autographa* recenser. Bailletus sane erudici Patris hujus Collectionem amplissimis verbis efferens, subjicit: „quod si Acta „nonnulla permixta sint, *Archetypis* aliquanto inferiora, id factum esse, quia pro *Autographis* habita fuerint, & ab antiquo Patre, aut ab „Autore magni nominis alio profecta, qui propior illi esset ætati „. Et quidem non est, quid *Actis sinceris* & *selectis* intelligamus, quam Acta vera, fidelia, pura, digna fide, auctoritate probe munita, autographa: eadem enim fere vis subjicitur verbis istis; aut quemadmodum ea nuncupat Ruinartius, *Acta pura, primigenia, genuina*. Non putavi addendum esse, *Archetypa*; quamvis etenim omnia *Archetypa* sincera sint, & certæ auctoritatis, non omnia tamen Acta sincera & certæ auctoritatis *Archetypa* sunt.

Baill. ibidem
pag. 97.

Ruin. Pref. pag.
2.

Duo itaque Bailletus habet, quæ manifesto ostendunt, ipsi consilium

* Primum est, eorum Conciones nimium videri prolixas. Alterum, desiderari versiculum: *Judica me Deus &c.* a S. Augulino relatum. Tertium, formulam hanc *Duciano uni-*

dam Præsidi ejusdem temporis Autori consentaneam non esse. Cetera, quæ S. Vincentii Acta in suspicionem adducere possunt, a Tillemontio sunt petenda. Tomo 3. pag. 674.

non

non fuisse, quintæ Classis Acta immo quartæ etiam non exiguam partem *Autographis* accensere. Monet namque primo loco, Tabularum Instrumenta *autographa* proxime ab *Archetypis* descendisse: altero vero, Acta hoc pacto confecta in manus pervenisse Episcoporum, aut Censoris alicujus, a quibus, antequam in vulgus manarent, castigarentur. Fatemur ultro quinti Ordinis monumenta, & quarti etiam non pauca, proxime ab *Archetypis* exscripta non esse; neque putamus tueri quempiam posse, ea ob oculos posita fuisse aut Episcoporum, aut Censorum, quo, adhibito prius severiori iudicio, publicam lucem aspicerent. Ecce itaque Acta multa, quorum ex Bailleti Critice nutat auctoritas.

Ipse quoque ratio, qua Ruinartii Acta cum ex quinta serie, tum ex quarta pleraque elucubrata sunt, si ad Bailleti regulas exigatur, non patitur, monumenta hæc satis magna auctoritate florere. Quæ in quintum censum veniunt, multimodis exarata sunt. 1. Aliqua istorum decerpta sunt; atque unam Martyris Historiam exhibent; quin interdum illustrandæ narrationis gratia, ornamentis quibusdam affecta sunt. 2. Alia non leguntur nisi in Homiliis, aut Panegyricis Patrum; qui S. S. illorum merita celebrarunt. 3. Quædam Poematibus & Hymnis ad S. S. gloriam fusi continentur. 4. Multa denique sunt ab Autoribus Ecclesiasticis, Rufino nimirum, Palladio, Socrate, Sozomeno, Theodoro, aliisque collecta.

Præterquamquod Monumenta ista, & quarto etiam loco posita nonnulla, ab *Archetypis* haud ortum ducunt, plura etiam, quæ scrupulum ingerunt animo, complectuntur. Qui namque minime dubius & anceps præterea Acta S. Symphoriani Martyris Augustodunensis; cum ipsorum Scriptores videatur, argumenti sui partem creasse, sequæ collocationum inter Judicem rogantem & Sanctum respondentem autorem fecisse; etsi his universa pene Acta concludantur; cum species sit, cum M. Aurelii nomini Edictum quoddam supposuisse, qui nullum sanxit, ut placet Criticis nostris; & neminem in eorum testimonium proferat, quæ, tertio post Martyris exitum jam ad finem verrente sæculo, litteris commendavit? Fidenter ne prorsus & animose asseverabis, Sancti Nicephori Martyris Historiam Actis sinceris & selectis adscribendam esse? Atqui, monente Bailleto, ipsa quoque narrationis hujus pulchritudo, quantumvis ad exemplum pia, potest esse ratio dubitandi iis, qui locorum & temporum adjuncta multa in ea desiderant, nam Parabola quædam judicanda esset Charitatis fraternæ & Christianæ reconciliationis: moralis scilicet instructio ad Historiæ naturam composita; sive, ut loquitur Tillemontius, *quæ narrationis, ad instituendos Monachos excogita-*

Bail. Tab. Crit.
22. Aug. p. 44.

Bail. Tab. Crit.
p. Feb. p. XV.

Tillemont. 4. m.
not. 8. in Perse-
cut. Valeriani p.
590. not. 2.

ta imaginem aliquam referat. Historia demum nomine carens Autoris; nulloque vestigio notata, ex quo argui posset, unde nam, aut uno, aut pluribus exactis sæculis, rem hauserit. Num quis vim afferret nobis, ut S.S. Cyri & Julitæ Martyrum Acta sine ulla dubitatione fide digna & autoritate præstantia nuncupemus? Quid quod Autor ipse ansam nobis præbet de illorum absoluta atque integra veritate ambigendi; quandoquidem proficetur, se factum e traditionibus popularibus accepisse, quarum fons a ducentis quinquaginta annis obstrictus fuerat? Plura alia parata essent exempla super hac priori, qua hujusmodi Acta conscripta sunt, ratione; nisi hæc tria in rem nostram satis superque esse pro certo haberem.

Martyrum Acta, ex quo ea nobis dederint Patrum Homiliæ, non afferunt semper necessaria secundum Bailleti Criticen indicia; ut omnes tollant dubitationes quæ de illorum veritate moveri possent.

Quoties succurrit ipsi Autorum testimonium infirmare, exiguanque illorum autoritatem innuere, ad hoc principium se confert: eos nempe Oratorum citius quam Historicorum instar locutos fuisse. Regula ista, quam crebro usurpat, reperitur præsertim in ea Tabulæ Criticæ parte, in qua S. Laurentii Acta ad Criticæ artis leges expendit. Postquam etenim animadvertit, a Sanctis Ambrosio, Augustino &c. defumenda esse quæcumque certiora super sunt de Sancti hujus Diaconi Gestis, subjungit. „Meminerit tamen oportet unusquisque, non neglexisse Patres, E-
„loquentiæ privilegiis uti, quo Martyres & Tyrannos artificiose collo-
„quentes inducerent. „

Secundum hæc, contendet ne quis, ut, monumenta veluti *para, primigenia, & genuina*, Sermones aliquos, quin hæsitemus, recipiamus, in quibus Autores *non neglexerunt eloquentia Privilegiis uti, quo eos artificiose colloquentes inducerent, quos in scenam producebant*; Rethorumque potius quam Historicorum dogmata sectati sunt? Probabile e contrario sit, futurum per Criticos integrum nobis dubitare de autoritate & sinceritate Actorum Sancti Laurentii, quæ accepimus ab Ambrosio, atque inter Acta selecta sedem habent; de iis, quæ Sanctus Eucherius Episcopus Lugdunensis in Epistola ad Salvianum Episcopum commentatus est super Mauricii & Sociorum Martyrio; de traditis a Chrysostomo ad Sanctam Dominam, & socias, nec non ad Sanctum Lucianum Presbyterum Antiochenum spectantibus; de Elogio, quo Gregorius Nazianzenus usus est in Sanctum Theodorum Martyrem; deque aliis item a Basilio in S. Barlaamum, Gordianum & Julitam confectis; de S. Phocæ Passione ab Asterio Amaseno descripta: utque ceteris de Martyribus differentibus, atque in Acta selecta relatis superledeamus, cui persuasum erit, quandam Tabulam S.

Eu.

Euphemie * martyrio depictam, atque ab Asterio Amaseno explicatam, opus esse satis firmum & ratum ad dubitationes universas eximendas, quæ moveri possent, utrum Acta ista pura sint, explorata, sincera, & autographa, necne?

Satis est evolvere, quæ de Sanctæ Agnetis Martyrio recitat Ambrosius, quæ de S. Juliano Martyre Chrysostomus, quæque de aliis Sanctis, a Patribus celebratis, & in selectorum Actorum numero recensitis ad hanc diem existant; ut compertum sit, summos hosce Viros non neglexisse Eloquentia Privilegiis uti, ut argumentum ipsis propositum nonnunquam sterile uberrimum fieret; eique ornamenta & adjuncta multa commodare, quæ ex proprio citius penu, quam e rei summa depromerunt.

Regula insuper, quam tradidit Bailletus de testimonio, Poetarum auctoritate comparato, nihilo faver magis animis confirmandis super Actorum Veterum Martyrum, quæ ad Ruinartii Collectionem attingunt, integritate. Cum etenim non levem S. Felicis Nolani Vitæ partem hauserit e Poematibus Paulini, ad Sancti illius celebritatem compositis; præsentit ipse per se se, non omnes lubenter admodum fidem adhibitorum Poetæ, facta adeo nova & inusitata narranti; qui quantumvis Vir Sanctus esset, non desineret Poetam esse; & propterea facultatem habere, argumentum suum admiratione aliquanto majori, quam natura sua ferret, afficiendi. „Est cur judicemus, inquit, S. Paulinum ex Poeticæ disciplinæ ingenio „ S. Felicis virtutes prædicaturum, illius licentia non se abdicasse. „

14. Jan. in Vita
S. Felicis. pag.
318.

Quo loco arbitrandum illud quoque est, Bailletio dace, hujus libertatis exercitationem non excidisse animo Prudentio in Poematibus de S. Laurentio, de S. Eulalia Emeritensi; in Hymnis de S. Hyppolito Presbytero Romano; de Sanctis Agnete, Vicentio Diacono, XVIII. Martyribus Cæsaraugustanis, Cassiano, aliisque, quæ Actis selectis annumerata sunt. En novum Actorum genus, de quorum auctoritate suspicari posset.

In Tab. Crit. 10.
Aug. p. XI X.
num 16. Decem-
bri pag. 318.

Jam vero quod est Rufini, (cui soli de re testimonium dicenti non esse fidendum Critici nostri existimant) Socratis, Sozomeni, Theodoretii, non dubitamus Historicis istos, qui tanto munere nulla sane ratione decorati sunt, ut neque fallere neque falli possint, summam Ruinartio habere gratiam, quod in Actorum sincerorum & selectorum numerum adsciverit ea, quæ mandarunt ipsi Litteris de S. Simeone Episcopo, &

* Nihil revera certi ad ætatem nostram productum est de Gestis & Martyrio S. Euphemie præter eujusdam tabulæ descriptionem, ab Asterio Amaseno IV. labentis sæculi Scriptore confectam, in qua S. Virginis hujus Martyrium pictura

expressum erat. Historia hæc copiose habetur IV. & VI. Actione alterius Concilii Niceni; ut ad Imaginum venerationem confirmandam argumento esset. Tomo 1. Aud. PP. Combef. Ruinart. Ad. Bibl. Sel. pag. 343.

foctis; de S. Cyrillo Diacono Heliopolitano; de Sanctis Eusebio, Nestadio, Nestorio, & ceteris Martyribus Gazæ in Palæstina; de S. Macedonio, & Sociis; de S. Basilio Ancyrano, pluribusque aliis. Interea metuendum est, ne tantum minime deferant Historicis istis Sapientes, ut, quin hæreant, tanquam pura & germana suscipiant, quæ de Sanctis Martyribus istis posteritati propagarunt, quæque potiori jure collocanda essent inter narrationes veritati proxime accedentes; non secus atque ea, quæ in Scriptoribus Actorum nonnullorum Martyrum, in Homiliis & Poematibus Patrum reperiuntur. Si etenim non multum tribueret omnibus Historicis istis, qui eas uti dubias tantum & suspiciosas admitteret; ipsis fortasse nimium tribueret, qui illas monumentis tutis, veris, genuinis, & autographis annumeraret. Quare, ut duo hæc extrema declinemus, iniquum forte non esset, de monumentis istis hoc ferre judicium: ea maxime probabilia habenda in rei summa, neque ullatenus contemnenda, immo aliquo honoris genere prosequenda; quamquam vix induci possimus ad credendum, Homiliis & Poësis istis nulla rerum addita fuisse adjuncta, aut speciem quandam narrationi effictam, quibus autoritatis suæ nonnihil amitterent. Idem pariter ratum facit, Autores istos Ecclésiasticos Historiarum suarum capita præcipua a monumentis certissimis desumpsisse; quod nullo modo tueri possumus; cum nullum plerumque de generibus summis sponsores exhibeant; exploratum vero sit, ornatus adjuncta, & argumenti partem ab Autoribus istis profuxisse.

Quid si Critici nostri Erudici facta plurima graviorum Scriptorum, Eusebii nimirum, Hieronymi, & Augustini autoritate fulta, quotidie flocci faciant? Qua igitur ratione minoris longe dignitatis Historicis animum adhibere super factis, quæ ante ipsorum oculos, uno quippe, aut pluribus sæculis antiquiora, versata non sunt; & neminem præterea, qui pro ipsis spondeat, in medium adducunt?

A R T I C U L U S V.

Panca sunt Collectionis Ruinartiana Acta selecta, in quibus, ad Tillemontii documenta revocatis, leves interdum maculae, immo suppositionis nota non appareant.

Eorum, quæ prisca Martyrum Acta maculis afficiunt, non unum genus est. Quædam levissima sunt; alia aliquanto majora, nonnulla demum tantæ gravitatis, ut de monumenti illius falsitate quæstionem dirimant.

Til-

Tillemontio leves maculae sunt, ea omnia quae rem perturbant, 1. ob nonnullorum nominum similitudinem: *Aurelii ex. gr. & Aureliani, Claudii & Claudiani, Fabii & Fabiani, Maximi & Maximiani, Valerii & Valeriani*, quorum unum interdum pro alio in Actis autographis usurpatur. 2. cum sive nota, sive verbum aliquod loco alterius appositum est: uti IV. pro IX., *Thracis* pro *Dasis*, quod occurrit in Actis S. Ignatii; *Stratseum* pro *Stalaeum*, in Actis Sanctae Symphorosae; *Traiano* pro *Tralliano* in Actis S. Polycarpi. 3. Si in MSS. variae Lectiones emergant, quod obviam sit in Actis S. Symphoriani: *non debes Iudex frivolis verborum sermocinationibus subiacentem proferre sententiam*, alia legunt, *superiacentem, jacentem*. Martyrum Scillitanorum Acta exordiantur in hunc modum: *Existente Claudio Consule*, alia MSS. habent: *praesente, praesente*. 4. Quoties tempus mutatum est; quemadmodum in Actis S. Maximi loco *pridie Kal. Maii* Amanuenses adnotarunt *pridie Idus Maii*. 5. Cum Actis ipsis Proconsularibus praefixum est quoddam Proemii genus, aut aliqua ad illa concludenda veluti Peroratio. Tillemontius in Actis ipsis auctoritatis minime controversae magnum erratorum istorum, aut his similium numerum observavit; quae tamen nihil afferunt opusculis, in quae irreperunt, detrimenti, atque in nihilum occidunt per sese; ubi monumenta illa quandam integritatis notionem imprimant, cujus vi de illorum puritate & sinceritate quaestionem habere nequimus.

Tillem. in Actis
sacris, & ali-
bi.

Attamen aliae sunt labe, quae majorem animi provisionem flagitant. Hujusmodi praecipuae existimantur, quae Historiam, disciplinam, mores, & id genus alia attingunt, quarum haud pauca se produunt in Actis selectis exempla. Licet autem harum una vel duabus concurrentibus, nequeat Historia infra suppositas ablegari; sentit nihilominus Tillemontius, hanc suspicione laborare, si plures invicem connexae in illa deprehendantur.

Propositis etenim multis, etsi levibus maculis, quibus inficiuntur S. Maritimi Acta, ut ea adulterina esse convinceret, hanc jussit legem: „ Quamvis dici possit has minoris momenti esse, si singillatim accipian-
tur difficultates ad elevandam Actorum istorum auctoritatem; suffi-
ciunt tamen, omnium complexione considerata, etiam si magna anti-
quitatis & veritatis signa praesferrent. „ Dupinus item praecipis, quae tradit ad internoscenda fallacia & incorrupta Scriptorum Opera, hujus accessionem fecit inter ea, quae rem conclusentia nuncupat: idem-
que ferme est cum Tillemontii lege. „ Accidit saepe numero, inquit Du-
pinus, ut quaelibet conjectura divisim sumpta non magnopere facienda
videatur: si tamen in unum cogantur omnes, nos efficiunt aliqua de
re, ut fert veritas humana, certiores. „

Tillem. q. an-
not. 4. in S. Ro-
m. 4. 671. col. 2.

Dupin Praef. 2.
part. 1. p. 41.

Quo

Quo constituto principio, non video quid plane cogitandum sit de multis, iisque *Archetypis* Monumentis, in Ruinartii Collectione comprehensis, quæ pluribus hujus naturæ vitiis contaminantur. Juvat nonnulla exempla producere. Quamquam Acta S. Maximi Mercatoris in Asia, & Martyris Proconsularia censentur: *Proconsularia*; Baronius ait, & quo breviora sunt, eo *fideliora censeri debent*, non pauca tamen in iis reperire est, quæ negotium aliquod facessere videntur. 1. Narrant, Sanctum hominem *ultra se palam ostendisse*, quod supposititius potius Actis, quam veris familiarius esse contendunt. 2. Titulus *Consularis*, Optimo Proconsuli tributus, error est; ut ex consequentibus manifesto colligitur. 3. Cum Optimus dixit, Decii Edictum imperasse: *ut omnes Christiani, relicta superflua superstitione, cognoscant verum Principem, cui omnia subiacent, & ejus Deos adorent*; non apparet, quænam sit verbis istis subiecta sententia. 4. Non convenit, utrum anno 250. interierit. 5. Monent Acta, eum obiisse diem supremum *Secundus Idus Maii*; cum tamen putent legendum esse *pridie Kal. Maii*. 6. Quidam Ephesi decessisse perhibent; alii & fortasse tutius in Urbe Asia, Liburniæ civitate prope Dalmatiam in Illyrico; aliqui Lampaci in Hellesponto: Acta vero *apud Asia Provinciam*. In obscuro denique est, unde nam genus duxerit Maximus: *erat Plebeius*, inquirunt Acta, *negotii sui curam gerens*. Aelia Episcopum, Presbyterum, Diaconum, aut Levitam appellant. Hæc omnia in opusculo satis brevi nihil profecto ad ejus conferunt veritatem.

Ibidem p. 243.
num. 2.

Acta S. S. Rogatiani & Donatiani MM. Namnetensium stilo & cogitatis gravia sunt, & pro sinceris habita; quædam tamen in iis offendunt. I. Sermones, præsertim Judicis, aliquanto longiores sunt & elaboratiores. II. Tradunt Acta, Diocletianum *pollicitum fuisse his, qui Deorum caeremonias colerent, vel sacrificia devote offerrent, publico se cognoscerent stipendio donandos*: quod Tillemontius putat, Imperatoris severitatem, præsertim in Decreto publico non decere. Rogatiani quoque ad Judicem verba non satis verecunda videntur; nihilque erat, cur acerbe adeo responderet. III. Probabile non est, Carnificem sententiam, in Martyres pronunciatam, exequendo immutasse. Animadvertunt demum Acta, Diocletianum & Maximianum *Decreto sanxisse eos qui Christiani nominis in confessione persisterent, post illa tormenta, capitalem subire sententiam*. Edicta istiusmodi proposita sunt anno duntaxat 303. immanis persecutionis tempore: nihilo secius Ruinartius S. S. istorum supplicio assignat tempus Galiliæ persecutionis a Maximiano Herculeo excitæ sub initium Imperii Diocletiani, quo tempore persecutio generalis non erat, Edictis adhuc minime vulgatis.

Acta sel. p. 296.
num. 1.

Huc

Huc asserere liceret Acta S. Polycarpi nonnullis obstructa difficultatibus hæcenus inexplicitis, non secus atque illa Sanctæ Symphorose, & S. Theodoti, de quibus disputans Tillemontius ait. „ Nullum ferme mo-
 „ numentum est, quantumvis Autographum, quod objectis non pateat, Tome 5. pag. 680
col. 1.
 „ quandoque molestis & difficilis explicatus. „ Nihil dico de multorum
 primi Ordinis Martyrum Actis, de iis nimirum, quæ ita sunt autogra-
 pha, ut sint etiam *Archetypa*, & tamen secundæ hujus rationis erroribus
 non vacant, qui etiam ipsa, & scorsim sumti leves videantur, neque Mo-
 numentorum istorum auctoritatem extenuare possint, universorum certe
 concursus ex Doctrina Tillemontii ea deberet in suspicionem vocare, im-
 mo falsitatis redarguere.

Pergimus in altera Dissertationis hujus parte Tillemontii & Bailleti re-
 gulas examinare, quibus ad dispicienda Acta legitima a spuris uti so-
 lent. Id unum interea hoc loco monitum facimus, Legum istarum præ-
 scriptione videri, in Actis plerisque, quæ sincera jactantur, non admo-
 dum sinceritatis deprehendi. Non quod revera hujusmodi esse negem, idem
 etenim pene suffragium de illis fero, atque Autor Collectionis: ac in ali-
 quibus quædam loca reperias, quæ Tillemontii & Bailleti consulto mani-
 festa sunt suppositionis indicia; in hunc censum veniunt tormenta extraor-
 dinaria, sermones exquisitiores, aspera verba, minusque Imperatoribus
 & Judicibus morem gerentia, & id genus alia, quæ deinceps persequemur.

PARS ALTERA.

REGULÆ CRITICÆ

Tillemontii & Bailleti ad Actorum Veterum Martyrum
cum mendacium tum germanorum discrimen
habendum.

ARTICULUS PRIMUS.

*Acta Martyrum quo breviora, & simpliciora, eo semper
meliora iudicata sunt.*

Documentum hoc, quod a Baronio Critici mutuarunt, principii eu-
jusdam loco ponunt, cui cetera iuniantur, quæ sunt ad re-
ctum habendum veterum & autographorum Martyrum monumentorum
ab interpolatis & suppositis delectum accommodata. Quoties in opus in-
cidunt brevitate affectum & simplicitate, plerumque uti sincerum atque
incorruptum amplexantur, rejiciunt vero, aut certe suspitione attingunt,
si quando vitiis, duabus istis virtutibus contrariis, inficiatur.

Till. tom. 2. art.
22. de S. Just. p.
935.

Tillemontius nempe de Sancti Justini Actis differens. Ipsorum integri-
tas, inquit, eo certior evadit, quo breviora sunt, & simplicissima: quæ
duo signa percipimus esse, ut Acta autographa a falsis & paraphra-
sitentibus secernamus. Baillet similiter, qui Tillemontium fere sem-
per sequitur e vestigio, non excidit præceptum istud. Ex firmioribus,
ait Criticæ nostræ regulis illa est: simpliciora & breviora Sanctorum
Acta esse item meliora, & quādam auctoritatis indolem præferre.
Duabus istis virtutibus, subdit alibi, putamus nos verum Actorum
Autographorum argumentum assecutos fuisse, iisque semper usi sumus,
ut hæc ab iis dignosceremus, quæ primo capite mendacia sunt, aut pa-
raphrasibus, veluti subfatis quibusdam pannis, depravata. †

Bail. in Orat. p.
138.

Idem p. 14.

† Fœrster ha-
bet Autor A-
ctorum addi-
tiones indica-
tus.

Secundum hæc ociosum esset percontari quamobrem tanta prædicatione
extollant Actorum S. S. Ignatii, Symphorose, Polycarpi, aliorumque au-
toritatem; quod nimirum pro certo habeant, eorum breviter simplici-

tatem.

tatemque totidem esse explorata ipsorum fidelitatis absolutæ monumenta, quibus laude digna efficiuntur.

Nec vero mirum videri debet, ab ipsis prava existimari tot vetusta, quæ Metaphrastes collegit, Acta, sive quæ in *Legenda aurea*, Bollando, Lippomano, Surio, aliisque Sanctorum Historicis reperiuntur; cum præcipuas, & fortassis una, quam afferunt, hujus discriminis causam sit; ea tunc additionibus intumuisse, ut quandam autoritatis formam; quæ nonnisi brevitate & simplicitate fingitur, amiserint: quamquam autographa esse possit rei summa, atque inter additiones paraphrasesque tenuis interdum quidam archetypæ sinceritatis splendor affulgeat.

Quæ cum ita sint, me quidem latet, utrum præferant egregii Critici nostri, magnam hanc atque excellentem regulam, quæ non inepte ipsorum regularum regulâ diceretur, cum undique ipsis apte cadat, utrum inquam præferant, hanc duobus aut tribus æque periculosis scopolis patere, eandemque gravissima incommoda consequi posse. Si namque interest revera, opus aliquod breve & simplex esse, ut autographum habeatur; interest pariter continuo nonnulla a Ruinartii Collectione Acta detrudere, ex. gr. S. Tarachi & sociorum; S. Theodoti, aliorumque multorum: gravioris autoritatis licet, elariorisque integritatis. Alia in exemplum adducam deinceps.

Verum enim vero hac condita Lege, non modo plura delenda forent Acta ab eorum numero, quæ Autographa reputantur; sed oporteret, Criticos inter ista plurimis locum dare monumentis, quæ videntur ipsis supposititia aut interpolata: quod scilicet brevitate & simplicitate prædicta sint, adeoque vero Operum germanorum ingenio.

Hinc Tillæmontius Acta S. Concordii simplici stilo & pressa narratione confecta testatur: quod maximo vetustatis argumento potest esse. „Simplicitas stili, & brevis Actorum istorum narratio, subjungit Bail- „letus, illorum antiquitatis specimen dare possunt. „Lubentissimo „animo, loquitur alibi Tillæmontius, in Sancti Urbani Pontificis Actis „quandam simplicitatis imaginem recognoscimus, quæ rectam illorum „notionem menti informare potest; eademque deprehendimus in Actis „Sanctorum Pontificum Alexandri, Stephani, & Marcelli; Sanctæ Pu- „dencianæ; S. Aurei; S. Sabinæ &c. „Illinc vero monumenta hæc re- „ferant Critici in illorum classe, quæ nulla florent, utpote aut vicia- „ta aut supposita, autoritate. Quod si in rem esset, alia subijcere exem- „pla: nonne uterque illorum Acta Cononis & filiorum, Martyrum Ico- „nii, simplicitate, sincera, & genuina fatentur? Nonne iisdem dotibus prælucent S. S. Petri & Marcellini Martyrum Romæ; S. Polieucti Mar- „tyris in Armenia, quæ monumentis istis aliquam inter Acta autogra-

Till. *Tom. 9. art. de S. Conc.* p. 439.
Bail. *Tab. Crit.* 1. *Jan. p. XXIV.*
Till. *Tom. 1. an- not. 3. in S. Urbani* p. 487-
col. 1.

Till. *Tom. 4. p. 65. col. 1.*
Bail. *Tabula Crit.* 29. *Mart.* p. 10.

pha sedem promereri deberent, quam illis Critici, regulis suis adversantes, non concedunt?

Hujus demum regulæ exercitatione parari dixerim quandam fraudulentis hominibus personam, qua universis imponant; nullum etenim majus incumberet ipsis negotium, quam aliquorum Actorum lectione, ad quorum normam putant Critici nostri se exquisitum hac de re judicium constasse, antiquitatis & simplicitatis stilum simulare, atque his artibus factus suos, tanquam priscas & autographas Tabulas vendicare. Hanc

Baillet. *Orat. p.*
238.

conjecturam ab ipsis Bailleti verbis duco. „ Calumniatoribus, qui falsa
„ subinde Acta commenti sunt, nunquam res ita feliciter cessit, ut no-
„ bis fucum facerent; nisi cum brevitatem simplicitatemque studiose
„ imitari sunt. „ Porro si veteratoribus istis exitus respondit prospere,
„ ut nos deciperent; sique alii identidem nos decepturi fortasse sunt, sim-
„ plicitatem & brevitatem in aliqua S. S. Historia copulantes: „ Succedit
„ etenim interdum, inquit Dupinus, homini industrius, Scriptoris ali-
„ cujus stilum adumbrare, in opere præsertim non admodum prolixo: „
quorsum evadet regula ista? cuius emolumento erit? ad eos ne usus
adjungi poterit, ut propositum erat? cumque falsarii alicujus operi ac-
commodabitur, nunquid non pro ipsius fallacia & suppositione retegen-
da, auctoritatis ipsi pondus accedet?

Dupinus in
Præf. 2. part. p.
39.

Tomo 7. *Ad-*
mon. p. 19.

Non est autem, cur hic cum Tillemontio addamus, „ conducere Hi-
„ storiz, stilij, & disciplinæ cognitionem ad pronuntiandum de iis, quæ
„ tempore aliquo conscripta sunt, aut ad longe remotius referre oportet;
„ neque enim mutili operis erit versuto huius homini, qui tantum
potuit, ut simplicitatis & brevitatis conjunctione nos luderet, nihil in
medium proferre, quod iis omnibus non cohereret. Quod si in re non
magni momenti offenderit aliquando, anne Acta quam maxime Auto-
grapha hujusmodi culpis vacent?

Græc.

Quibus positis haud constat, cujus esse possit frugis summum hoc Tillemontii principium, quod universæ ipsius Critices fundamentum est; cum asserit, eos, qui Vetera Martyrum Acta non controversa legunt, sensum quandam effingere sibi, quo dispiciant ea, quæ redolent vetustatem ab iis, quæ fabulam aut popularem Traditionem olent. Ex quo nanque vaser calumniator noster narrationi suæ simplicitatem & brevitatem adjunxerit sensu illo exquisito, quem autographorum monumentorum lectione sibi comparavit; ii, qui ad opus hoc excutiendum accedunt, quique S. Ignatii, S. Symphorose, S. Polycarpi, S. Felicitatis, aliorumque evolutis Actis, eundem sensum assecuti fuerint, hi, si me confusas, hac in narratione quandam antiquitatis veritatisque imaginem in-
auebuntur, qua eam a narratiunculis, Fabulam & popularem Traditio-

nem

nem olentibus, secernant. Qua de re utraque regula ista suis mutuoliminibus obstruit, atque officit.

Ut vero Articuli hujus finis sit, integrum nobis erit animadvertere, quantumvis tuta atque excellens appareat obtutu primo hæc fundamenti loco posita Criticorum nostrorum regula, videri tamen eam aut nimium, aut nihil omnino conficere. Incommodæ consecutiones, quas superius retulimus, monent, eam ultra quam satis est probare, aliunde etiam compertum habemus, exiguam fidem facere; quapropter præstaret, additamentum ipsi aliquod opponere, sive ut tollerentur ambiguitates, sive ut generalis hæc præceptio finibus aliquibus coerceretur. Arbitrandum siquidem est, Viros præclarissimos sine ulla temperatione agre admodum hæc asserta laturos. *Historia præci hujus Martyris brevis est & simplex: fidelis igitur: aut ejus brevis & simplicitas ipsius veritatem confirmant.* Contra vero: *Acta antiqui hujus Martyris neque satis simplicia sunt neque brevia: igitur falsa & supposititia: vel alia: Eorum brevitatis & simplicitatis vitium certe suppositionis indicia præbent.* Non desunt etenim monumenta, in quibus hæc duo vicissim junguntur, nec tamen adulterina esse desinunt; atque item alia, quæ iis carent, & tamē autographa existimantur.

Critici nostri amplissimi, qui difficultates hæc prospexerunt, studium omne diligentiamque in eo locarunt, ut eas, adhibitis nonnullis explanationibus, præoccuparent; aut citius moliti sunt, generalem hanc regulam multis peculiaribus monitis constituere, quæ complectantur ea, quæ ab Actorum *Archetyporum* simplicitate nequeunt separari, ejusque propriam indolem exprimunt. Instat itaque proximo articulo dubitationes aliquas excitare super Actorum germanorum & vetustorum proprietatibus in univ.ersum: singillatim vero impostertum singulas egregiæ hujus simplicitatis dotes scrutabimur.

A R T I C U L U S II.

Virtutibus compluribus perficiatur necesse est simplicitas illa, quæ in Actis Veterum Martyrum intima est sinceritatis nota.

AUdiamus, quonam Baillæus sensa sua aperiat modo de Virtutibus, simplicitatem consequentibus, quam ad monumenta archetypa vera & autographa internoscenda præcipue Critici adhibuerunt.

„ Id

*Mail. Orat. de
Vit. S. S. p. 14.*

Idem p. 138.

*Till. tom. 2. p.
491. col. 2.*

*Till. tom. 2. p.
577. 640 667.
668. tom. 4. p.
675. tom. 5. p.
634.*

Id perspectum semper fuit, inquit, Acta Sanctorum simpliciora & magis genuina, minus quam cetera Sermonibus, aut concionibus, miraculis & prodigiis, citationibus, & Scientiæ ostentatione, pœnisque haud usitatis redundare. „Alibi vero: „Actorum archetyporum simplicitatis quædam perfectio est, ab omni affectatione abhorre; pauca portenta, non multas exquisitas pœnas, Scripturæque loca haud frequenter indicare.„

Propterea Tillemontius, a quo has quoque regulas didicit Bailletus, non putavit, se melius Justini Actis splendorem additurum, quam si ostenderet, eorum simplicitati universas has virtutes comitari. „Fidelitas Actorum S. Justini, ait, iis omnibus videtur explorata, qui eorum reputant simplicitatem. Frustra in iis requiras magnas illas declamationes, monstrofa illa prodigia, subitas conversiones, inaudita supplicia, quæ nos vehementer angunt, dum illustriorum Martyrum Historias incertis & ridendis fabulis confarcinatas conspiciamus, quæ ipsorum non venerationem augent, sed fidei detrahunt; & tantum abest, ut Christianorum pietatem foveant, ut potius in hostium Dei scandalum visumque vertantur.„

Primo certe aspectu Tabularum Criticarum, quas de Gestis S. S. in uniuscujusque Mensis fronte collocavit Bailletus, constat manifesto, eum regularum istarum exercitatione, ad simplicitatis ingenium collata, pleaque Martyrum Acta aut tanquam autographa probare, aut veluti notha improbare. Hoc eodem simplicitatis impedimento factum est, ut multorum Sanctorum Acta ad Historias depravatas & fide indignas Tillemontius rejiceret: cujusmodi esse possunt Acta S. Hermagoræ & Fortunati Aquilejensis, S. S. Marisi, Asterii, Adriani, Restituti, Hermii, S. S. Serapix, Sophix, Glycerix, aliorumque multorum.

Nec aliud Criticus iste argumentum affert, quare ab his omnibus monumentis defecerit, nisi quia factis *Metaphrasticis* referta sunt; longis nimirum concionibus, non paucis comparationibus, & Bibliorum contextibus interpositis; perpetuis miraculis; tormentis prorsus insolitis, innumeris pene suppliciis, a quibus nonnunquam vi divina convalescunt, asperis demum verbis in Judices suos a Viris Sanctis jactatis. Quæ eum memoro, animadvertat unusquisque, non intendere Criticos istos, culpis his omnibus contaminatum esse oportere opus aliquod, ut repudiatur; sed unam, duas, aut plures satis esse, ut in sequentibus perspicuum fiet.

Nunc autem gravis obversatur nobis difficultas. Si veterum Martyrum Historiæ, quæ aliqua præferunt Simplicitatis officiis contraria, in hostium Dei scandalum visumque vertuntur, ut ait Tillemontius, tantum abest, ut Christianorum pietatem foveant: non videmus, qua ratione com-

*Tom. 2. annot.
21. in S. Justini
num. p. 491. col. 2*

componi possint magnæ istæ, quas Actorum Archetyporum & autographorum simplicitati Critici vendicant, perfectiones, cum meritis laudibus quibus Ruinartii Acta sincera & selecta extollunt; quandoquidem præscriptionibus istis quidquid in hac Collectione venerabilius, antiquius, & constantius reperitur, ab imo subvertunt.

Si res itaque postulat, ut simplex omnibus numeris monumentum parce admodum Sermones sive Conciones, Scripturarum sensa, doctrinæ ostentationem, insueta tormenta, mira, & prodigia complectatur, quodnam erit iudicium Actorum S. S. Perpetuæ & Felicitatis; S. Pionii; S. S. Tarachi, Probi, & Andronici Martyrum Ciliciæ; S. Theodori Martyris Anchyran, aliorumque plurimorum, quæ tanti sunt a Clarissimis Criticis nostris, eaque inter pretiosa antiquitatis Ecclesiasticæ monumenta collocant, & citra controversiam archetypa esse pronunciant? Diligenter etenim Acta ista investiganti, ob oculos versabitur, non modo ipsi deesse brevitatem, sed illorum quoque simplicitatem erroribus ipsi oppositis inquinari, cruciatibus nunquam sando auditis, miris factis, verbis duris minusque verecundis; ne multa, omnibus aliis insignibus, propter quæ præcorum Martyrum Acta identidem Criticis displicent. Hoc est Articulus, quæ sequuntur, propositum argumentum, in quibus omnes hæc singillatim falsæ notas in antiquis Martyrum Actis ad trutinam revocabimus.

A R T I C U L U S III.

Acta sincera Veterum Martyrum pauca mira & prodigia continent.

EA est Historiæ Sanctorum pars, inquit „Bailletus, majori animi provisione a mendaciis & calumniis vindicanda, quæ res miras ipsi tributas persequitur, „Quo motus initio, Legis inconcussæ loco hanc sancit: germanum Actorum sincerorum & autographorum indicium, quo a suppositis & viciatis distinguantur, esse, si pauca miracula recitent.

Longius sane, quam par est, progredieremur, si animus esset, cuncta persequi opera numerando, quæ male audiunt apud Sapientes quod nimirum miraculis referantur. Satis erit dixisse, Tillemontio succata videri S. Abercii Acta, 4, quia nihil sint, nisi æcervus minus credibilis prodigiorum, aut certe tantum credibilis, suadente alicujus firma autorita-

Adm. p. 172.

Oratio Vir. S. S. pag. 138.

Tull. rem. 2. p. 664. col. 1. annot. 3. in Pag.

Ibidem p. 69. „ te, quæque errori obnoxia ferme non esset . „ Vellem equidem , in-

col. m

quit alibi , posse de Actorum S. Alexandri Episcopi & Martyris Romæ

bonitate & veritate testari ; at nihil nisi portenta , & facta Metaphra-

Ibidem p. 705.

col. i.

stica referunt . „ Et annotatione 3. in S. Concordium affirmat Acta

Martyrii S. Pontiani ad Metaphrastis dictionem proprius accedere ; &

magnum Mirorum Numerum eorundem auctoritatem nihil magis ampli-

Tillem. tom. 5.

p. 199.

Basil. tab. Crit.

a. f. un. p. VI.

Tillem. *Ibidem*

p. 715. col. 2.

ficare . Infra supposita denique detrudit Acta S. S. Petri & Marcellini ,

S. Marisii , S. Cheronii , S. Basilisci , S. Sophiæ , aliorumque multo-

rum ; quod scilicet miraculis plus nimio constant .

At vi Legis hujus me fugit , qui poterunt præstantes Critici nostri se

subducere , quin Actis vetustis acceptissimis testatissimisque notam ali-

quam inurant . Oculos conjice , si tibi , in Acta S. Theodori , & se-

ptem Virginum Ancyræ Martyrum ; S. Romani , Diaconi Cæsarzensis ,

& Martyris Antiocheni . S. Vincentii Diaconi & Martyris ; S. Theodori

Presbyteri & Parochi Antiocheni ; S. S. Bonosi & Maximiliani Mar-

tyrum Antiochenium , aliaque multa nihil minus autographa ; in qui-

bus tamen prodigia & portenta leguntur æque mirabilia , atque ea ,

quibus monumenta , hoc nomine fraudis aut interpolationis accusata ,

obruta sunt .

Si genuinis Actis insitum natura est , pauca miracula congerere : quid ,

rogo , fiet de S. Polycarpi Actis , a Tillemontio in veterum atque au-

tographorum exemplar propositis ? Plurima sane Virtutis divinæ facta in

Sancti Martyris hujus Historia enarrantur , decerpta ex Epistola Ec-

clesiæ Smyrnenfis , paulo post ipsius Triumphum conscripta , unde ple-

raque Eusebius in Historiam suam transtulit , quamque omnibus parti-

bus absolutam Theodoricus Ruinartius publica luce donavit .

I. Signum ante triduum , quam comprehenderetur , revelationis accepit .

Intuebatur cervical capitis sui flamma ambiente circumdari Vix

adhuc stratis gravia membra subtraxerat , ait his , qui cum eo erant , igni-

bus se cremandum .

II. Cum arenam fuisset ingressus , e caelo statim missa vox sonuit cla-

mans : Polycarpe , habeto virtutem . Hanc vocem qui in arena erant , au-

dierunt ; ex aliis autem nullus audivit .

III. Completa Oratione , flammaque supposita . . . . . curvus in littora ar-

cus apparuit in aliquantam latitudinem cornua utraque flexendo , velum na-

vis imitatus , qui Martyris corpus molli velabat amplexu , ne aliquid ex

Sanctis artubus flamma vastaret .

IV. Ipsum Corpus . . . pulchro colore resplendens singulorum jurabat aspectum .

V. Odor etiam Thuris , aut Myrrhæ , aut pretiosi alicujus unguenti ex ipso

scatebat .

Tall. tom. 7.

Adm. p. XV.

Basil. *Orat.* p. 14.

Eusebii l. 4. c.

26.

Acta Seleuci p.

28. & seq.

Tillem. tom. 5.

366.

Basil. tab. LXXXV.

ris p. 644. &

seq.

VI. Ethnici *præceperunt, congestorem ignis accingi, gladiumculum fan-*
cto corpori injicere . . . . . Cumque hoc ita fuisset effectum . . . . . statim
sopitum cruore cessit incendium. Quod vulgare portentum non crediderim,
 ut parum sanguinis e vulnere manans magnum focum extingueret.

VII. *Eccē subito fluente sanguinis copia, columba processit de corpore.*

Cedo rursus, cujus generis erunt Acta S. Felicis Nolani, Acta tanto in
 pretio habita? Quot ob oculos ponunt mira facta, Metaphrastis stilum
 optime referentia, quibus effeci deberet, ab ipso conficta fuisse, si modo
 id sibi vera Acta vetusta vendicarent, ut pauca prodigia complecte-
 rentur?

I. Sese offert Angelus, Maximi Episcopi Nolani servandi gratia, silen-
 ti nocte, ut e carcere Felicem liberaret, a Deo ablegatus.

II. Carcer repente supero lumine illustratur, uni sancto viro perspi-
 cuo, *reliquis obscuro*: quod portento vim addit.

III. Catenæ manibus & cervice fluxere quin infringerebantur.

IV. E plagis inflatis corpus convaluit.

V. *Proslinuntque pedes laxato candice nervi.* †

VI. Referatur carcer *salvis claustris.*

VII. Angelus Felicem *direxit callibus ignotis, emensus secretos saltus*
invia rura; donec locum fessi senis invenit.

VIII. *Omnipotens subito de sentibus uvam edidit.*

IX. Felix *decerptum manu, morientis ad ora racemum admovent, expri-*
mitque humentes acinos, succumque liquentem: tum suscipit humeris, &
adfert tam volucris cursu, tanquam magis ipse feratur; & pedibus pieta-
te citis Deus addidit alas: sicque in Urbem intulit.

X. Maximus Felicis *imponit capiti dextram; ore & apostolico benedi-*
cens, & locupletans, immarcescibilis redimivit honore corona; perpetuisque
opibus, quas & modo cernimus, auxit.

Quam multa unius noctis intervallo acta prodigia! nec minoris facien-
 da sunt alia: quod insectatores Felicem non agnoscentes, ab eo sciscita-
 ti sunt: Ubi nam esset; & aranearum telæ latebram, in quam se ab-
 diderat, pertextentes, Felicem eorum oculis subduxerunt.

Ut autem illustre fiat argumentum hoc, conferre plaet intersc Acta
 S. Felicis Nolani, & S. Scapilæ Virginis & Martyris, quæ Critici flo-
 ci pendunt, & suspiciosa atque interpolata propter nonnullas voces, mo-
 destiam Christianam minus referentes, & prodigia multa incommode
 coagmentata, considerant. Atqui, si pro rato habendum, est hujus San-
 ctæ Mulleris Acta, a Baluzio altero Miscellaneorum Tomo vulgata, in
 dubium revocanda esse ob facta mira, quibus, ut volunt ipsi, refer-
 ciuntur, oportebit quoque incerta aut fortasse adulterina pronunciare non

Ex Poemate S.
 Paulinus apud
 Ruin. ibidem.
 † Ita appella-
 batur infla-
 mentum
 quoddam li-
 gatum noxi-
 um supplicio
 designatum.

modo S. Felicis Acta, verum S. Polycarpi, S. Theodoti, aliorumque multorum illustrium Martyrum, omnium sententia legitima, quæ tamen portentis longe inusitatis cumulata sunt, quam Historia S. S. Serapiae, Cononis, Petri, & Marcellini &c.

Terræmotus, quo concussa est Urbs universa: duo Ægyptii, quibus prostituta fuerat Sancta Serapia, qui splendidissimi adolescentis, eorum libidini obstitentis, terrore correpti, prostrati sunt, atque ita immobiles ad novam usque diem jacuerunt; tum Sanctæ Virginis ope ad salutem revocati: facies ardentes ipsius corpori admotæ, atque ea intacta statim extinctæ: Carnifices humi procidentes; & fragmentum quoddam fustis, quo cædebatur, in Judicis oculum offendens, quo tertio die orbat: hæc universa monstra divina sunt, quæ in S. Serapiae Actis leguntur. Æquum sit Lectori judicium, num ista, quidquid urgeat demum Tillemontius, Metaphrasti magis affinia sint; quam Sancti Felicis Ostenta. Numero certe illa, quæ Virginis Sanctæ meritis operatus est Deus, pauciora sunt quam ista; atque in rei summa nihil admirabilius in sese continent. Quod si Facies, innoxia Virgine restinctæ, (majus etenim id negotium creare posset) tanti sunt, ut propterea in suspicionem incidat Historia; non apparet, qua ratione Acta S. Theodoriti Presbyteri, Parochi Antiocheni, & Martyris sincera atque autographa videri possint. *Quatuor etenim Angeli adstantes in veste candida, & loquentes cum eo, dum lampadibus ad latera appositis adurebatur; & carnifices subito cadentes in facies suas cum lampadibus,* majora sane prodigia sunt, atque illa quæ Serapiae Virgini contigerunt.

Præterquamquod consilium ipsum, quo cum Sancti Presbyteri, tum Sanctæ Martyris mira facta præstitit Deus, animadvertendum nonnihil est. Hinc illa miraculorum multitudo non tendit alio, quam ad Episcopi cujusdam solatium, sive ut maxime ad corporis Vitam servandam: illinc vero, si impudentes duo humi sternantur exanimis, id Virginis illius integritatis causa fit. Quo loco nos docet Tillemontius, nunquam fide tanta digna esse miracula, quantam in eo rerum discrimine perpetrata merentur; additque, quoties Virgines legimus traditas a Judicibus, ut his afficerentur contumeliis, toties divino Numine injuriam prohibitam fuisse, atque identidem perspicuis prodigiis, ut pro Sancta Serapia, ait Tillemontius, factum novimus. Me tandem latet, qui possit hæc Criticorum nostrorum regula cum alia Ruinartiana conciliari, quam statuit annotatione quadam in portentum ab Eusebio recitatum de columnis Porticus, *quæ quasdam veluti lacrymarum guttas stillaverant.* Ex hoc, ait egregius Pater, aliisque portentis, quæ passim Eusebins narrat, collige, rejicienda non esse Martyrum Acta, eo nomine, quod quandoque in eis ejusmodi insolita miracula a Fidelibus inserta sint.

At

Ruin. Act. Sel.
p. 600.

Tillemont. pag.
279.

Euseb. de Mart.
Palestina c. 9.
Acta Sel. pag.
194.

At enim, inquit, non hæc tantum sunt inordinata prodigia, quæ S. Serapiz Acta minus certa efficiunt; sed alibi quoque interpolata, & paraphrasibus aucta se produnt; & multis compacta sunt, quæ incommode cadunt. Perhibent Acta, Sabinam nuptam fuisse, quam tamen Virginem nuncupat Bedæ Martyrologium: hoc autem ad evertendam funditus monumenti illius auctoritatem manifeste facit. Nihilominus, Tillemontio Autore, in hoc deceptus est Beda. Deinde Judex nuncios domum Sabinæ mittit, qui Virgines ante Tribunal adesse juberet: attamen nunquam, nisi unius Virgins, quæ Serapia est, mentio fit, cum Acta plures fuisse testentur. Jam vero si existimant, additiones has monumentum istiusmodi in crimine vocare posse: quod scilicet Imperatores tum memorent, cum unus fuerit; Edicta Adriani Imperatoris, qui nunquam in Christianos leges promulgavit, comminiscantur; & in obscuro positus sit Vindiciani cujusdam titulus *Ducis Ducum*: paratum est objectis istis argumentis responsum; alias vero nemo non videt, leves esse nexos, quibus Acta S. S. Polycarpi, Justin, aliaque hæc *archetypa* & *autographa* notantur; quin succurreret alicui, adversus illorum veritatem concludere.

Apparet ne, Paraphrases istas iis esse graviores, quæ in S. Felicis Actis animadverti possunt? Habent ipsa, Maximum Episcopum Nolanum, urgente persecutione, in Eretrum concessisse, nullum vitæ nactum subsidium, præterquam a Deo providente; atque animo obfirmato, aut fame & ærumnis coram ipso pereundi, aut ab eo auxilium comparandi. Si Critici Sapientes hujusmodi sensa in Actis illis prehenderent, quibus non sapit eorum palatus, non desinerent respondere: id esset tentare Deum, neque communem Christianorum consuetudinem. Cui persuasum erit, tempore persecutionis adeo eruentæ, ut Maximum Episcopum, aliosque plures ad latebras compulisset, Felicem in publica mediæ Urbis platea Christianos divinis præceptis imbuisse? Non immoror responso, a S. Felice iis reddito, qui ipsam conquirebant: se videlicet *Nescire Felicem*; quod post Bedam Tillemontius, quantum in ipso est, purgare nititur, animadvertens; *neminem faciem suam cognoscere*. Nihil pariter dico de controversia jam pridem Sapientum studiis agitata: utrum Felix Nolanus adversus Hæreticos decertaverit; num Romæ aut Nolæ testimonium Jesu Christo dederit; an ne Fratrem ejusdem nominis habuerit, aut locus ille in *Pincis* sive *Pineis*, quo sepultus est, æque involutus sit, atque *Vindicianus* in Actis Sanctæ Serapiz *Dux Ducum* appellatus.

Igitur quando conveniret inter Criticos eruditos, Acta Serapiz prodigiis multis inordinatis referri, pluraque in iis esse, quæ negotium facessant, eorumque auctoritatem infirmant; assequi profecto nullo modo possum, qua demum Legum suarum præscriptione, in dignitate consistent

Tillemont. 2. pag.
640. ed. 1.
Baill. Tab. Crit.
2. Sept. pag. 110.

Tillemont. 4. pag.
228.

Acta S. Felicis, & plurimorum ejusdem antiquitatis & veritatis Martyrum, quæ ingenti miraculorum aliorumque factorum numero obruta sunt, quibus nihil implicari minus possumus, quam Sanctæ Serapiæ prodigiis. fas esset ne per ipsos nobis, ex his omnibus elicere. Criticorum nostrorum documentum, ad germana & fallacia Martyrum Acta exploranda propositum, omnino accuratum non esse, & vera monumenta cum falsis miscere commode posse, ut exemplis hucusque allatis conficitur; & aliis multis nullo negotio conficeretur, si diligentem Actorum Autographorum, cum supposititiis, aut vitiatis collationem institueremus?

A R T I C U L U S I V.

*De nonnullis Critices regulis, quas tradunt Sapientes Super
Miris rebus, in Actis veterum Martyrum
occurrentibus.*

Quamquam eadem semper in Ecclesia Miraculorum gratia resulerit, non idem tamen fuit semper de iisdem latum judicium. Prioribus quidem sæculis in eo enixius Christiani laborabant, ut Martyrum Sanctitatem animique robore celebrarent, quam ut Historias suas prodigiis inusitatis cumularent. At exacta aurea illa ætate, & non paucis fabularum & miraculorum affectionem veritatis studio anteferebant, ceptum est apud Græcos præsertim, & Imperio ad occasum vergente, Historiam Sanctorum innumeris pene miraculis, minusque Martyribus necessariis replere: quam immoderatam credulitatem, opinio est, ad decimum sextum usque sæculum perseverasse.

At vero postremo isto, cum Critices lumina exquisitum rerum sensum, veritatisque cognitionem paulatim revocarent, visus pariter est inordinatus hic portentorum, & Martyrum dignitatis ardor in dies distingui: coeperuntque homines cavere sibi a calumniis, fallaci studio, nimique credendi facilitate, quæ quatuordecim sæculorum spacio tot fabulosa prodigia, & facta mira, quot plerique redundant Sanctorum Historici, pepererant: quæque in Hæreticorum scandalum risumque vertuntur: tantum abest, ut Christianorum pietatem foveant.

Et quidem ipsi conspiciamus, eos, qui sibi de exquisitiori, atque elegantiori, quam esset præteritis sæculis, judicio gloriantur, iis omnibus exiguum plerumque adhibere fidem, quæ prodigia aut Gesta inusitata nuncupantur. Non quod illa omnino inficiari velint; sed quod metuant,

nc

*Bail. Orat. de
Fid. SS.*

*T. J. Lannet. t. 3. in
S. Just. rom. p. 498. col. 2.*

he ipsi quoque credulorum hominum, inanique cura flagrantium turba involvantur, a quibus dispici se nulla alia posse ratione existimant, nisi si ostenderint; se minus esse ad hæc mira haurienda compositos. Contenti plane sunt, inquit Bossuetus; modo speculatores ceteris hominibus, ceteris liberiores se prodant; & æquius esse censent tot rebus admirabilibus non moveri. Immo videntur hoc uno cuncti, qui *Critici illustres*, *accurati*, *ingeniosi* appellari solent, eminere ceteris de plebe sapientibus, qui insistas adhuc gerunt animo obsoletas opiniones, & popularibus traditionibus præoccupantur.

*Prima Instructio
de Veris. Treuden-
tensi p. 210*

Propterea sane factum est, ut nonnullas indicere regulas, quibus, hac de re cautum sibi esset; quoties aliter nequeunt, quin extraordinarium aliquid scriptis commendent. Harum priorem Tillemontius his verbis effert. „ Quemadmodum ostenta magna, eo suspiciosa esse debent quo pauciora sunt, si ab Auctoribus levis momenti referantur, „ ita ex adverso eo majori cum veneratione, utpote summæ potestatis, divinæ monumenta, suscipienda sunt, si Virorum auctoritate confirmantur, a quibus recedere insolens esset & criminofum. „ Æqua profecto est & recta Lex ista; sique alia non suppetit, ad fraudem Miraculorum prospiciendam accommodatior; neque ulla sane in promptu est probabilior, quæ ab hominibus fastidii delicatissimi nos in tuto ponat, quoties interest rei inusitatum aliquid enarrare.

*Tillemontius 4. pag.
226.*

Nisi etenim regulæ hujus præscripto pareamus, versabimur semper in discrimine ad duorum extremorum sive credulitatis, sive incredulitatis alterum declinandi. Sunt enim ex. gr., qui religioni ducerent, miro alicui facto non assentiri, reputantes, induci se ad dubitandum de omnibus, si modo vel de uno dubitent; & ratum habentes, satis esse unicuique certa fide tenere, omnia fieri per Deum posse, ut iis omnibus, quæ de infinita ipsius potestate feruntur, assentiantur. Alii contra inepte arbitrantur, celsi erectique animi esse, de universis miraculis ambigere; nihil aliud causantes, nisi horum multa identidem conficta fuisse, neque majorem urgere rationem, cur his, quam illis fidem adjungamus. Quidam vero Critici media incedunt via, easque tantummodo miras narrationes persequuntur, quas a Sacris Litteris accepimus: malunt nanque fidelibus, quod imitentur, quam quod admirentur duntaxat, exhibere. Verum præterquamquod nihil magis in Historia delectat, ac magna & mirabilia, nihil item Virorum Sanctitatem magis confirmat atque erigit, quam prodigia, quibus libitum fuit Deo illam veluti testibus roborare. Quapropter a Sanctiorum Vita mira cuncta derrahere, idem est prorsus, atque firmius meritum eorum argumentum, & præcipuum, quo populo grata sunt, blandimentum auferre. Ceterum compertum est, miracula, ubi satis ex-

*Cicero villensis
Revif. 5. 3. 3. 1704.*

glo-

plorata sunt, fidem fovere & alere, atque ad divinæ potestatis, justitiæ; providentiæ, ceterarumque virtutum specimen servandum augendumque conducere. Porro nos eo sæculo vivimus, quo non interest minus ea meminisse, quæ pium fidei sensum ingerant, quam quæ mores emendent.

Universa itaque vitia hæc vitare volens Tillemontius, egregium præceptum illud, atque ab omnibus ratione utentibus accipiendum indixit.

Quare meritis nunquam prudentem Criticorum nostrorum cautionem laudibus afficiemus, ubi ad hoc ingeniosum pronunciatum confugiunt, ne in errorem inducant, aut inducantur. Quidquid enim æquo veritatis sponse ducitur, quantumvis insolens sit, minorem animo suspicionem commovere debet, quam quod ab ignoto aliquo, aut minoris momenti Scriptore proficiscitur. Idcirco nihil erit, de quo eam Sapientibus nostris expostulemus, quoties ingentia prodigia levi autoritate munita aspernantur; ut sibi a fraudulentis & calumniatoribus cautum sit; scopulosque illos declinent, in quos impingunt homines ad credendum cum proniores, tum tardiores, quique nihil amplectuntur, aut in omnibus ad potenti naturam accedentibus aneipites hærent: at non videmus, quid animo cogitandum sit, ubi proprias ipsi leges infringunt, nobisque aut venditant mira multa levissimis incertisque testimoniis; aut ea subtrahunt, quæ tradunt illi, a quibus recedere insolens esset & criminofum.

Metuendum nanque est, Tillemontium, licet accuratissimum, ab excellenti, de qua superius, regula aliquando decessisse. Præclarus iste Criticus in suum textum summa miracula non pauca transtulit, a Deo, ut invictam Vincentii Diaconi & Martyris constantiam animi remuneraretur, perpetrata; at eorum pleraque non alio fulcit, quam Sancti Leonis Sermonem quodam, ipsi manifeste supposito; atque Actorum S. Vincentii testimonio, de quibus in hunc modum pronunciat Tillemontius idem: „Non audemus Acta S. Vincentii probare, aut improbare. „

Tillemontius p. 522.

Idem. p. 673. col. 1.

Tomo 4. p. 355.

Idem pariter Autor rem de S. Conone Martyre Iconiensi fati inauditam litteris commendavit. „Cum flumen, inquit, quod Sancti hujus recessum præter labebatur, repente exundasset, multisque, ne trajicere possent, impedimento esset, precibus a Viro Sancto auxilium deposcerunt, qui vocis imperio aquarum imperum aliquandiu coercuit, ipsique viam hoc pacto stravit. At superfluyente rursus flumine, pagosque plures devastante, jussit aquis, ut effluerent, quæ dictis obtemperarunt. „Audisti admirabile revera factum, quodque inniti flagitabat alicujus testimonio, a quo recedere insolens esset & criminofum, ut ipse præscripsit.

Bail. 29. Maij.
Tab. Crit. p. L.
Tillem. idem
p. 481. col. 2. &
4.

Nihilominus Bollandus & Baillietus huic prodigio animum non attendunt, rati, illud Sancti Cononis Actis adventitium esse: immo proficitur Tillemontius ipse Historiam hanc nullius explicatus obstructam esse difficultati.

ratibus, hujusque monumenti partem a Traditionibus minus tutis, quibus misceri potuit falsum aliquid, descendisse.

Non absimiliter Vita D. Basilisci, Martyris Comanenſis coagmentatio quædam est miraculorum & prodigiorum, Autore Tillemontio, quæ meliorem apertissime vadem postularent, quam ejusdem Sancti Acta, instantis adeo fidei; ut veritus sit Cl. hic Criticus, ea nonnisi dubia veluti & depravata suscipere.

Ibidem tomus 5. p. 379. & seq.

Ibidem p. 375. ed. 2.

Quod si ea Tillemontius persequitur miracula, quæ tanta, quanta ipsius monet regula, minime florent autoritate: Bailletus quoque non secus adversus eas, quas ediderat, se gessit; cum portenta quamplurima prætermittit eorum, quæ omnibus a se institutis conditionibus excellent. Duo etenim statuit: „1. Vera miracula exiguum non esse Sancti alicujus Vitæ ornamentum, quo Deus, ut ea faceret, usus est: „hujusmodi autem, addit, curabo diligenter, ne ullum in Opere meo desideretur. „Alterum in Admonitione sedem habet. Quamquam etenim consilii ejus non esset omnia, etiamsi vera miracula, coacervare: „In id tamen incumbam, ait, ut nullum in præteritis relinquam eorum, quæ probis testibus innituntur. „

Baill. Orat. p. 166.

Baill. in Adm. p. 6.

Nunquam satis Bailleti intelligentiam efferre quis poterit, quæ præclaras ad Leges rogavit, ut per eas in aperto poneret: se neque eorum scrupulo teneri, qui Vitam Sanctorum aliquam sine miraculorum splendore in vulgus edere verentur; neque aliorum ferri credulitate, qui quæcumque in Sanctorum Historiis congesta sunt, citra delectum recipiunt, Declarat item; *quamquam consilii sui non sit, omnia etiamsi vera miracula coacervare, nullum tamen eorum se in præteritis reliquum, quæ probis testibus innituntur.* Erat propterea, cur Litteraria respublica in spem induceretur, fore, ut integritate atque accuratatione summa solveret ipsi fidem datam Scriptor hic, ipsique solatium præberet, S. S. Gesta possidendi, non modo immani mendacium prodigiorum numero, quibus vulgarium Autorum opera obruuntur, expurgata, verum universis aucta Actorum autographorum prodigiis, quæ ipsius sententia non exiguum sunt Sancti alicujus Vitæ ornamentum, quo Deus, ut ea faceret usus est.

Attamen si cui in mentem veniret, ea omnia in unum cogere, quæ ipse sustulit, licet in monumentis autoritatis cunctis perspectæ reprecipiantur & haberet sane, unde non modicum volumen instrueret. Non putato molestum Lectori futurum, nonnulla exempli loco subicere. Narra- rat Sanctus Paulinus, Episcopum Maximum, quo S. Felicis pietatigrates referret propter præstitum sibi singulare charitatis officium, dexteram ipsius capiti imposuisse, ut calcæte eidem auxilium promereretur. Por-

Tillem. Tom. 4.
Pag. 210.

Baillet, 64. Jan.
P. 319.

Acta Sel. pag.
235. Tillem. to-
mo 3. P. 374. &
379.

Acta Selectior.
371.

Acta Selecta p.
265. & 666.

ro huic benedictioni * Paulinus accepta refert universa prodigia, quæ imposuerunt ad Felicis celebritatem operatus est Deus. At Bailletus, nulla facti hujus adhibita mentione, quod æque mirum atque inusitatum in Ecclesia est; id unum dicit, Felicem benedictionibus cumulatum, quas ipsi pietas conciliaverat, domum continuo petivisse; nihilque benedictionis hujus naturam edisserit, in qua miraculum situm erat.

Silens tacitusque pariter præterit Columbam e vulnere, quo transverberatus est S. Polycarpus, egredientem; non secus ac factum illud, quod ingredienti carcerem S. Pionio contigit. Unus enim ex apparitoribus caput eam vehementer inludit, ut eodem impetu in tumorem latera manusque transfierint. Æquo animo injuriam doloreque tulit Pionius; sed percussoris manus & latera sic inflammata sunt, & intumuerunt, ut respirare vix posset. Accedit, eidem Bailletto visum non esse de celebri portento sermonem habere, quod Acta S. Theodoti complectuntur. Perhibent enim, Frontonem Presbyterum sublatum Martyris corpus imposuisse Asinæ suæ: Asina autem deducta ab Angelo per devia loca abiit in Malum. Satis esse duxit Bailletus, cum dixerit: Asinam a Frontone in semita capite constitutam, qua eundem ipsi erat, dimissamque, recta ad Mali Vicum rediisse.

In Actis S. S. Bonosi, & Maximiliani legimus, projectos Sanctos jussu Comitum Julii in vivam caleem, mire inde evasisse: itemque ipsos tertio plumbaris cæcos non sensisse. Quæ tamen prodigia Bailletus Gestorum ipsorum Historicus reticuit.

Exempla ista, quibus alia plurima addi possent, argumento esse poterunt: utrum secus ne Bailletus, quod in se receperat, in id incubuerit; ut nullum in præteritis verum miraculum relinqueret: atqui hæc certe, quæ alias probis testibus innituntur, quippe ab Autographis, immo Archetypis deprecata, exiguum non fuissent Vita Sanctorum istorum ornamentum.

Jam vero si Arnaldus Andiliacensis ab hoc mira facta delendi instigato non abhorruit, nos latet quoniam pacto Tillemotio & Bailletto respondere possit, a quibus edocemur, hæc Sanctorum Historias mirifice illustrare, & prætermittenda non esse, quoties ab iis confirmantur, a quibus recedere insolens esset & criminofum. Arnaldus autem ipso in limine Operis sui de Vitis complurium S. S. ex diversis Sæculis, Gallice, Lectorem monet, se non pauca loca ex Archetypis subcidisse, quæ omnino redandabant, cujuscumque sunt miracula multa; & tamen ibidem testatur facit, omnes,

* Tum deinde sacram Felicis amati
imponit capiti dextram, simul omnia Chri-
sti dona petens . . . , Ore & Apostolico
benedicens & locupletans, perpetuasque
opibus, quas & modo cernimus, auxit.
Paul. apud Ruin. Acta Sel. pag. 266.
quas

quas producit, Sanctorum Historias, esse *pariter veras pulchras, atque utiles*. An non videtur, eum detrahentem nonnulla prodigia, & super-
vacaneum illa recensere existimantem, elegans quoddam per Tillemon-
tium & Bailletum e S.S. Historiis ornamentum, quibus ut ea faceret,
usus est Deus, subtraxisse?

Huic Articulo modum statuam egregia P. Thomassini animadversione
de Miraculis, quæ callide ascito fabularum prætextu repudiantur. Id
vero animadvertit, occasionem nactus eorum, quæ gesta sunt, postquam
Beatus Theodoricus, tot Sanctorum illustriumque Monasteriorum Pater,
locum quendam in Religiosorum suorum sepulchrum extruendum cura-
vit; a quibus deinde sciscitatus est, num inter eos esset, qui illud dedi-
care vellet? Se ultro libens obtulit Monachus nomine *Basilius*, cui San-
ctus Abbas res divinas preceque, Defunctis persolveri solitas, *tertias* *
nimirum, *nonas*, & *quadragesimas* offerri mandavit. Exacto quadrage-
simo die, Basilius, optime valens corpore, somno justorum obdormivit;
& quadraginta aliorum dierum spacio divinis nocturnis officiis assiduus
interesse a Theodosio visus, & canere auditus est.

„ Id Historiarum genus, subdit Thomassinus, non quidem fide divi-
na traditur, neque tamen propterea fas est sapientibus præclarisque ho-
minibus illud aspernari. Qui Cypriani, Augustini, Ambrosii, Hie-
ronymi, Gregorii Nysseni, Basilii, Athanasii Opera sedulo versant,
incipientes esse nequeunt, utrum Patres isti Historicis similibus, eadem-
que ratione confirmatis, fidem suam faciles adhibuissent. Augustinus
certe alia quædam multo incredibilia posteritati consecravit; & maxi-
mopere verendum est, ne perniciosissimæ arrogantix sit, velle inter
Augustinos, Hieronymos, Gregorios, aliosque vetustiores Ecclesiæ Pa-
tros eminere. „

*Traicté de con-
fessionibus Fes-
tivals, l. 2. c. 21. p.
435. Gallus.*

A R T I C U L U S V.

Bailleti Regula de Miraculis.

Bailletus facile reformidans, ne quis exprobraret ipsi, illum tot osten-
ta atque prodigia in S. Felicis Nolani Vita eoagmentasse, operæ præ-
tulerat duxit, insequentibus regulas definire. Exaratis etenim miris rebus,

* Et ipsum quidem habuit sepul-
chrum. Juber autem Pater omnia fieri,
qua Lex vult fieri mortuis; tertianas, | inquam, novenas, & consequenter etiam
quadragesimas &c. Apud Bolland. XI.
Januarii pag. 688.

Bail. 14. Jan.
p. 116.

quas de Sancto illo Presbytero cecinit Paulinus ; „ Reparet unusquisque, subjungit, miraculorum istorum Autorem, eundem semper fuisse Deum, supremum inquam naturæ Dominum, qui cum in veteri tum in nova Lege tot splendidissima dedit præpotentis virtutis suæ monimenta : Christumque Jesum iis, qui in ipsum firmiter credidissent, discipulis pollicitum esse, eos longe majora, atque ipsum, facturos. „

Secundum hæc me sane præterit, quo jure Bailletto liceat, tot Martyrum Acta Vitasque Sanctorum amandare, & quamplurima, quibus, referuntur, miracula causari; quod per ipsum in germanis S. S. monumentis, pauca tantummodo continentibus, non apparet. Quantumvis enim inaudita tum numero erunt, tum natura, nihil tamen narrabunt nobis, quod divinæ potestatis consideratione sit admirabile; ipsisque apte semper cadet initium illud Bailleti, ad fulcienda Felicis Acta accommodatum. Auctores vero ea recitantes, ipsisque vim addere cupientes, integrum esse sibi existimabunt, Sapientis hujus Critici Regulam usurpare, & monere : *Horum miraculorum Autorem supremum naturæ Dominum fuisse, qui cum in veteri, tum in nova Lege tot splendidissima dedit præpotentis virtutis suæ monimenta; Christumque Jesum iis, qui in ipsum firmiter credidissent, discipulis pollicitum esse, eos longe maiora atque ipsum, facturos.*

Prudentis Lectoris judicium sit; nunc præceptum hoc suapte indole doloſorum hominum licentiæ super hæc re pondus afferat autoritaris? sit revera immoderata simplicium credulitatis, mendacisque in Sanctos studii fulcimentum; nonne demum viam sternat fabulis quibuscumque, prodigiisque admirabilioribus & fatilioribus? satis nanque confirmabuntur, ubi promptum erit, respondere : *Eorum Autorem supremum naturæ Dominum fuisse; qui cum in Veteri, tum in nova Lege splendidissima dedit præpotentis virtutis suæ monimenta.*

Bail. ibid. Item
30. Augusti in
Tab. Crit. p.
XIX.

Hoc Bailleti documentum excipit aliud. „ Judicare licet, inquit, S. Paulinum S. Felicis merita celebraturum ex instituto poetice, qua prædictus erat, facultatis, non omnino Artis illius libertate se abdicasse, ut veram Historiæ summam aliquibus modis exornaret, in quibus mirum magis, quam verosimile se prodit. „

At enim funditus evertit, aut ego fallor, Bailletus, quæ de S. Felicis miraculis litteris consignavit, cum dicit, Paulinum poetice facultatis libertate non omnino se abdicasse, ut veram Historiæ summam modis aliquibus exornaret. Verba hæc referuntur ne ad S. Felicis Historiam; an vero ad Miracula ejus nomine patrata? Nihil est causæ, cur intenderet animo Bailletus Sancti Viri Historiam, de qua nemo dubitat, impugnare.

Pc.

Petebat itaque mira duntaxat gesta, & revera per eorum occasionem ad eam incommodorum provisionem se contulit, sive quo prodigiorum istorum auctoritatem elevarer; sive ut obducto quodam velo splendorem illorum imminueret; sive denique suæ ipsius utcumque excusationis gratia, quod nimirum Historiam hanc miris compluribus reperferit, quæ exquisitis quibusdam minime ingenuis quadrant, minus ad portenta propensis, & pauca solummodo in genuinis Sanctorum Actis recognoscantibus.

Quibus positis nunquid non fas esset, Bailletum interrogare, utrum horum credere præstet, an S. Felicis miracula a Paulino memorata in rei summa falsa, an vera esse; atque an ejusdem Historiæ adjuncta, in quibus *mirum magis, quam verosimile se prodit*, figmentum Poetæ sint, fecus ne? Si miracula certa sint, quod non crediderim in dubium revocari posse; non illud semper ex Bailletiano præcepto consequetur, Acta Sanctorum sincera pauca hujusmodi facta complecti. Quod si fucata sint, nihilque penitus, præterquam ascititium, quo rem suam exornare Poeta maluit, ornamentum; quod in injuriam Paulino, ejusque adstipulatoribus cederet: sive demum tum adjuncta, tum *mirum* illud, quod dominatur, & *verosimile*, ut ita dicam, præfocet, ab Autore commenta sunt: non video, quo consilio non dubitaverint Critici nostri Sancti hujus Presbyteri Nolani Historias tot mirandis eventis aut re ipsa aut rei comitantibus suppositis referre.

Aliquid argumenti hujus absolutioni deficeret, si cetera de Miraculis documenta Critica taciti præteriremus. Prodigia hæc aut apud Scriptores reperiuntur, a quibus recedere insolens esset, aut criminofum, vel apud Historicos nullo numero. Quod attinet ad prioris generis Scriptores, habeto, quo se gerat plerumque modo Bailletus. 1. Cum sese expedire nequit, quin mira hæc facta persequatur, sere semper alteram ex his dicendi formulis subeexit: *Liberum sit Lectori, quod maluerit, de hoc miraculo pronunciare . . . . . Sancti hujus Acta perhibens . . . . . Si Sancti hujus Historico fides est . . . . .* aliasque id genus multas. 2. Eorum nonnulla supprimit, dum Sanctorum Historiam, in qua recensentur, exequitur. 3. Institutum suum purgare nititur, monendo, hæc inusitata gesta, re jam perfecta, novitii alicujus opera accessisse.

Contra vero Tillemontius, quantumvis extraordinaria portenta ista videantur, ea sine ulla hæsitacione commemorat, totque anfractus & circuitiones omittit; quoties probat alicujus Scriptoris fidei concredita sunt, aut Actis perspicue autographis inserta. Non dissimulandum tamen, consuevisse illum, si in adjuncta rei incidat, quæ factis ipsi fidem diminueret, illa merito, adhibita quadam temperatione, emolire.

Nihilo item magis consentiant una ambo isti Critici super iudicio ; quod de prodigiis , ab alterius rationis Scriptoribus enarratis , ferendum est . Si monumenta hæc pluribus miraculis onerantur , & supinis erroribus adversus Historiam aut disciplinam afficiuntur , Tillemontius ea falsa , supposita , aut interpolata , & fide indigna pronunciat . Si vero in illis aliquid infæ frugis , minusque aliquanto maculis , insuetisque factis asperguntur , non ea rejicit omnino , sed in suspiciosos numerat ; eandem , quam præferunt probabilitatem , & cum vero similitudinem habere sinit ; compendio quoque in orationem aut adnotationes suas redigit ; quo tamen in loco nonnihil ea temperavit , ne majorem Lector ipsis tribueret , quam mereantur , autoritatem .

Bailletus autem , qui assentatur sibi , minori se , ac Tillemontius , de prodigiis atque ostentis religione implicari , nunquam in aliquod incurrit apud Scriptores , de quibus sermo est , quin illud existimet in eo , in quo sedem habet , volumine certum ita suppositionis indicium , ut , quantum in ipso est , monumenta ista , quæcumque habere possint , speciem veritatis amittant . Quoties vero incidit in Autores , quorum nomine & fama aliqua fieri posset miris , quæ narrat , rebus accessio dignitatis , nunquam ferme desinit , callide adeo iis ipsis uti , ut aliquid detrahant aut operi bonitatis , aut Scriptori existimationis . „ Non censetur , inquit , Autor Vitæ S. Clari , Abbatis Viennensis fide indignus , præsertim in iis , quæ naturæ vires haud excedunt . Narratio historica miraculorum S. Adelardi , Abbatis Corbiensis tanti non fit , ac cetera . Vita S. Rigoberti Rhemensis ab autore conscripta est optimæ fidei , at prodigiis hauriendis facili & credulo . Vita S. Melanii Rhedonensis Episcopi eandem visa est , atque alia hujus generis opera , aliam subire ; ut eam Amanuenses Religiosi additionibus locupletare decreverint , quibus admirabilior evaderet . Confecta fuit Sancti Fursii , Abbatis Latiniacensis Historia de Miraculis ; at nullo delectu , & fortasse minori veritatis studio . Videtur Autor Gestorum S. Delli Abbatis monumenta adulterasse ; ut sibi in rebus insolitis afferendis indulgeret . Acta S. Cheronii Martyris Carnotensis non omnino fallacia judicantur ; sed species est , Autorem monumenta dapravasse , ut ea portentis ex sæculi illius ingenio cumularet . „

Interest porro animadvertere , Bailletum ferme nunquam earum , quas improbat , Historiarum suppositionem argumentis munire ; sed satis esse ipsi , eas censoria nota inurere , uti proxime ostendimus , aut tantum dicere , illas miraculis aut fabulosis rebus reſertas esse . Hoc pacto plerumque facta nuncupat , quæ prodigium redolent . Aliquando etiam sufficit ipse miracula , quibus non acquiescit , appellare *Miracula Metaphrasica*

ca

Baillet. Tab. Crit.
1. Jan. p. XXVI.

Ibid. 2. Jan. pag.
XXVII.

Ibid. 4. Jan. pag.
XXXI.

Ibid. 6. Jan. pag.
XXXIV.

Ibid. Januariæ die
16. p. XLVIII.

Ibid. 18. Jan. pag.
LI.

Ibid. 28. Maii p.
XLVIII.

ta . . . . quæ dictionem referunt *Metaphrasis* . . . . quæ in manus *Metaphrasticas* inciderunt . . . . aut in *lubricas manus Metaphrasis*. Eadem non semel senſa ipſe Tillemontius uſurpat : cenſuram dixerim, aut breve paratumque momentum ad opera explodenda, quæ ſepe teſtatiſſimæ ſunt autoritatibus.

At enim, inquit, id conſilii Bailletus nequaquam ſuſcepit, ut Diſſertationes inſtituendo, Lectorem implexis diſquiſitionibus irretiret: nihilque præ oculis habuit, quam ſimplicem facti narrationem texere, quin ſe in univerſis, quæ tradit, confirmandis implicaret, aut exeutendis iſis, de quibus Scriptores digladiantur, & utroque trahunt. Quæſuper re aperte admodum mentem ſuam aperuit jam inde ab ipſa *Admonitione*. „ In fronte, inquit, uniufcujuſque Menſis *Tabulam Criticam* „ breviffimam colloco Actorum, Scriptorum, Archetyporum, aliorum, „ que Operum autographorum, quæ ad concinnandas S. S. Vitas adhibui, quæque ſimul tanquam Operis mei Tabulæ & probationes habendæ ſunt . . . . Aliquando quid de unoquoque monumento, & „ Autore ſentiendum ſit, paucis appono: ſæpius vero, ſi expedita res ſit, ut alii conjectura aſſequantur, nihil profero. „

Baillet. *Adm. p. XIII. & XIV.*

His omnibus duo tantummodo habemus, quæ reſpondeamus. Primum eſt, Bailletum Hiſtoricæ facultati, Critici quoque munus addidiſſe, Critici autem æque ſeveri ac ingenioſi, & propterea Tabulas Criticæ conſecit, quas ex ejus monito inſtrumenta ſimul & momenta ejus Operis haberemus. Atqui nullum adhuc in Republica Litteraria Criticum novimus, qui ſe ea, quæ narrat, probandi lege ſolveret; cui ſatis eſſet duntaxat de re pronunciare; cuique perſuaſum fuerit, fidei ipſius aliis ſtandum eſſe; præſertim ſi monumenta rejiciat, Viris clariſſimis probata, & opiniones vulgatas, in quas hæcenus præſcriptio inducta non eſt.

Altero loco dici poterit, videri hoc Bailleti inſtitutum, promiſſum; quod pactus publice fuerat, invertere: diſputans nanque ille de Sanſtis, qui ob id unum cogniti ſunt, quod ab Eccleſia coluntur, nihilque ulterius explorati de illis proditum eſt, ait, ſe recitaturum tantum ea; quæ ad eorum memoriam celebrandam geſta in Eccleſia ſunt; quin in aperienda Hiſtoriarum illarum fraude immoretur. Addit inſuper: „ Verum „ non laboro, ut hanc ratione conſiciam; niſi ſi evidens plane non ſit, „ aut aliquod ex ea incommodum conſequi poſſit. „

Id *Adm. p. 6.*

Attamen quamplurimæ Hiſtoriæ ſunt non modo non explicatæ falſitatis, verum probabilis admodum veritatis, quæ a Bailleta, citra quodvis momentum non audiuntur, neque illarum errores indicat, præterquam generalibus vocibus, & formulis ſuperius adnotatis. In quo certe Tillemont-

mon-

montium non est imitatus, qui sua interesse existimavit, singula errata persequi, & monere, cura quibusdam monumentis, partim alicujus cum vero similitudinis, partim dubiis, & minime perspicuae suppositionis, abstinerit. Equidem fateor, nos a Bailletto Decisiones tot argumentis munitas, longiusque adeo productas, atque a Tillemontio, non praestolabamur, cum ille, quemadmodum hie, Dissertationes consicendi consilium haud suscepit; ac se nullo poterat modo subducere, quin aliquam censuræ suæ rationem redderet, quod nullo negotio præstitisset, si modo aliquanto latius, ut interdum facit, Tabulas Criticas explicasset.

ARTICULUS VI.

Acta Sanctorum autographa paucos sermones aut conciones in sese continent.

Till. tom. 2. pag.
638. col. 2.

Ibid. tom. 5. pag.
641. col. 1.

Tab. Crit. 20.
Ias. p. L. IV.

Ibidem 25. Sept.
Tab. Crit. p. L. I.

Till. tom. 4. pag.
754. col. 1.

A Deo persuasum Tillemontio est, sermones nonnihil prolixos, nimiumque elaboratos, quibus constant Sanctorum Historiæ, præcipuas esse illarum suppositionis aut interpolationis notas; ut Sanctæ Sophiæ Acta nullius frugis esse doceat, quod videlicet dictione sua, longisque Orationibus in semetipsa sententiam dicant, & S. Adriani pariter Acta adulterina esse contendens, asserat, etiam si nihil ulterius quicquam in eis reprehendendum esset, longas tamen conciones satis compertum facere, ea pro arbitratu lucubrata fuisse. Idem de Sancti Sebastiani Actis judicium profert Bailletus; quæ propterea aut mendosa aut certe suspiciosa esse censet, maximarum, inquit, quæ illarum in ea sunt, concionum vitio; & super Actis S. Firmini Ambianensis Episcopi hæc habet: „ Producti sermones, quos inter se trahunt, qui loquentes inducuntur, in „ causa sunt, eorum de illis suspicio possit excitari. „

Me fugit, num præferrent Critici nostri, ipsos, quo nonnullorum Actorum fallaciam longis inter rogantes & respondentes adjectis sermonibus crimini vertunt, eo nos monitos facere, plura in Collectione Ruinartiana S. S. monumenta reperiri, quæ, si ex elaboratioribus & longioribus orationibus pendenda res sit, a sinceris & autographis expungantur. Quod dabis præseum suppositum Opus, exquisita magis eloquentia, pluribus concionibus sermonibusque redundans, quam Acta S. Mauricii & sociorum, quos Legionem Thebanam nuncupant, S. Eucherii Episcopi Lugdunensis opera & studio confecta? Nonne profitentur Critici, S. Victoris Massiliensis, ejusque Sociorum Martyrum Acta in sermones protrahi

trahi longius; stilumque & conciones facere, ut illa studiose, & de industria conscripta esse credantur? Tillemontius quoque nonne de S. Vincentii Diaconi & Martyris Actis differens, eum prolixius, ait, fermocinari, quod plerumque Actorum falsitatis indicium affert? Nonne tandem, Baileto docente, comperimus, S. Philippi Episcopi Heracleensis & Martyris Acta immodicas collocaiones, & ultra quam satis est, exquisitas, interferere, eruditionemque affectare? Fac, quæso, te conseras ad legendâ S. Afræ, & sociarum Martyrum; S. Patricii Episcopi Prusæ in Bithynia, & Martyris; S. Basilii Ancyranæ Presbyteri, & Martyris, aliorumque multorum Acta; & plane cognosces, si longi sermones concionesque perpolitæ rei commentitiæ specimen præbent, necessum fore, ut Acta hæc universa, aliaque Collectionis Ruinartianæ plura inter monumenta, mendacii notis inusta, recensamus. Oportet sane, ut videtur, aut eos huius iudicio subscribere, aut non satis accuratam regulam suam consiteri.

Nec vero feliciter cessit ipsis ejusdem regulæ exercitatio ad Acta *archetypa* ab iis, quæ sincera tantum & autographa sunt, discernenda. Jaclunt etenim inconcussi veluti fundamenti loco, Acta *archetypa*, ea nimirum, quæ proxime & Tabulariis deprompta, aut a Martyribus conscripta, aut ab oculatis testibus exarata fuisse, nequaquam longis sermonibus & mendicatis concionibus referri; Idque putant Lydii lapidis instar esse, quo Acta, quæ genuina alias & autographa sunt, seligantur.

„Acta S. S. Epipodii, & Alexandri Martyrum Lugdunensium, inquit „Tillemontius, archetypa non esse dixerim, ubi ad dictionem, concio- „nesque nimium exultas & longiores, quam ut a duobus illis Martyri- „bus recitari potuerint, mentem animumque converto. „Concinit ipsi Bailetus de S. Symphoriani, Martyris Augustodunensis Actis, quæ quamvis pulchra ipsi veraque videantur, non tamen *archetypa*, neque satis simplicia, aut naturalia stili causa. Videtur Autor, se *Archetypum* sermonum illorum fecisse; quos inter Sanctum Virum & Judicem instituit. „Actorum istorum Oratio sublimissima & ornatissima, ait Tillemontius non secus atque conciones productiores ea minime *archetypa* esse decernunt. Eandem præterit præsertim quoad Judicem causam, ut S. S. Donaciani, & Rogatiani Martyrum Nannetensium Acta ab *Archetyporum* indole desicere ostendat. Quapropter hujusmodi, inquit, haberi non posse existimaverim. Negat tandem hoc esse titulo honestanda S. Patrocli Martyris Acta, si Sermocinationum immodicarum ratio habeatur: id ipsum sentit de S. Agatha, aliisque, quorum mentio molesta esset.

Verum si Actis *Archetypis* insitum natura est, paucos sermones conelonesque præferre; quorsus evadent illa S. Acetil, Episcopi Antiocheni in Asia; & S. Tarachi, sociorumque, quæ primi ordinis *Archetypa* passim exi-

Baill. 21. Julii p. 677. &c.
Till. 21. p. 500. ibid. pag. 674. col. 1.

Baill. 22. Oct. p. 676. &c.

Ruin. Acta S. d. p. 500. ibid. pag. 681. & 690.

Till. 21. p. 30

Tab. Crit. 22. April p. XXX. Baill. Tab. Crit. 22. Aug. pag. XL.

Till. 21. p. 304. Item pag. 609. col. 1.

Till. 21. p. 304. 731. col. 2.

Tidem pag. 304. Tem. 3. pag. 731. col. 1.

existimantur, utpote a Tabulario, sive a Regestis publicis Consilii decerpta, a quo in quaestionem postulati sunt? Quorsus Acta S. Pionii Presbyteri & Martyris Smyrnenis; S. Theodoti Cauponis; & septem Virginum Ancyrensiū Martyrum, quæ *Archetypa* sunt, utpote ab oculatis testibus descripta?

Porro si eunctorum Actorum istorum cum iis collatio fiat, quæ obinfertur conciones orationesque accuratas religioni ducunt Critici Sapientes Monumentis *archetypis* accensere, perspicue apparebit, neque longiores ista, neque plures completi, quam Acta modo memorata, quorum duo priora proconsularia sunt, posteriora vero similiter *archetypa*, ab adstantibus scilicet certamini eorum & morti testibus excepta, litterisque mandata.

Prospererunt sane sapientes isti, ipsorum regulam incommode non parum accidere Actis cum *Archetypis*, tum germanis & autographis: propterea duplicem viam inire cogitarunt, quibus assentati sibi sunt, hinc initium suum, illinc veterum Martyrum monumentorum veritatem tueri. Prima fuit, longos sermones istos, exquisitasque conciones summam efferre; dum Sanctorum Historiam atteunt: non semel etiam eas penitus subtrahere. Quod si hac ratione hanc suppositionis notam eorum obtutibus addiderunt, qui hæc Acta a fonte non repetunt: licerte, qui *Archetypa* ipsa consulere student, norunt continuo, aut Legem istam ab integritate defeciscere, aut multa S.S. Acta manifeste *Archetypa* de loco suo esse deicienda.

Altera via est, hæc fraudis insignia in Actorum Scriptores derivare; expostulantes cum ipsis, perinde ac multa S.S. verbis addiderint; eum illorum, tum Judicium sermones in longum protraxerint, artis pigmentis resperferint; non sint obliti eloquentiæ privilegia, ut Martyres, & Tyrannos colloqui studiose facerent inter se; quod Laudatorum potius, quam Historicorum more locuti fuerint; aut demum, uti de Actis S. Basiliei Martyris Comanenensis scribit Tillemontius, "suspicari quicquam posse, si negotium aliquod creant Sanctorum colloquia, neque aliunde constat ulla ex parte, ea Martyres, uti describuntur, habuisse; non admodum veritati adversari, *Archetypum* autorem, quæ a Sancto Viro preceperat, amplificasse." Alibi pariter Acta S. Symphoriani Martyris Augustodunensis Criticis ponderibus examinans, in quibus eujusdam Edicti Aureliani mentio est: "Edictum hoc, ait, ab Actorum Scriptore confictum puto . . . qui in animum sibi inducere potuit, æque licere sibi, Imperatori, atque licebat Judici & Martyri, sensa accommodare."

Ex his omnibus reputare possumus, Criticem commoda sane multa consequi,

Baillet p. 19.
Jan. p. 48. & 52.
Item 10. 148.
in Tabula Crit.
p. 19. & 41. Toll.
Tomo 5. p. 715.
ed. 2.

Toll. tome 3. pag.
810 col. 2.

requi, at suis quoque erroribus affici. Ipsi quidem luminibus quidquid in ejus semita impedimento est, haud ægre de medio tollimus; sed cum illius invicem distracta principia sint, neque se mutuo fulciant, sic sæpe numero, ut quoties se a difficultate quapiam Critici in tuto ponunt, in aliam multo majorem offendant. Cujus rei sensibus ipsis patet exemplum ee de regula, cui modo operam damus.

Nihil profecto speciosius esse potest, quam egregium documentum istud: *Acta Sanctorum autographa paucos sermones aut conciones in sese continent*. Nihil ipsius usu utilius, ad dispicienda Acta sincera & autographa ab adsciticiis, & autographa ipsa ab *Archetypis*, instituto. Ut vero incommoda excellentis hujus regulæ consecutiones devitentur, nihil facilius, quam conciones Orationesque istas aut compendio dare, aut penitus delere, aut denique monumentorum illorum Scriptoris intentare crimen eorum omnium, quæ in iis supervacanea sunt, aut ab antiquitatis specie abtinentia.

Hoc totum quantum est, nihil nisi excellens, commodum, atque utile est: at falleretur ne, si quis diceret, videri, Sapientes istos hoc pacto ab imis coneuississe quicquid secundum divinas Litteras honorabilius superest in Ecclesia, & magnum illud Evangelii principium oppugnasse, quod in limine præmil sui Ruinartius constituit, & uno ferme universi laboris sui fundamento posuit, efferturque in hæc verba: *Cum enim ex divinis litteris habeamus, Martyrum dicta, cum ad Prasides sifterentur, superno instinctu pronunciata fuisse, sit, ut quæ in his Actis eorum ad Prasides responsa continentur, pro sacris Oraculis habenda sint?*

Si aliquanto longiores sermones, concionesque exquisitiores, quæ obviæ sunt legenti Acta S. Acatii Antiocheni; S. Tarachi, & sociorum; S. S. Pionii, Theodoti, Mauricii, Vincentii Diaconi, & Philippi Heraclæensis; Sanctæ Afræ; S. Basilii Ancyrani; S. S. Epipodii, Alexandri, Symphoriani Augustodunensis, Victoris Massiliensis; Rogatiani, & Donatiani Nannetensium, aliorumque multorum illustrium Martyrum, si istorum, inquam, sermones, quorum Acta *Archetypa* sunt, aut certe autographa & sincera, sive ex parte, sive usquequaque additi sunt ab Historiarum narratoribus; si artis pigmentis respersi; si in iis afferendis eloquentiæ privilegia oblii non sunt; Martyres & tyrannos colloqui studiose inter se fecerunt, & Laudatorum potius, quam Historicorum more locuti sunt: qui obsecro, poterimus ignea, quæ Sancti Martyres ante Tribunalia, fuderunt verba superno instinctu pronunciata recognoscere? Qui pro sacris Oraculis merito habenda erunt? Quare demum tanto semper ardore conniti visa est Ecclesia, ut minutissima quæque verbiuscula felici illo tempore a Sanctis Martyribus emissa colligeret: rata, ut inquit Chrysostomus, si non

desuisset, qui nobis diligentissime traderet, non tantum quid Apostoli; & Martyres scripserint, quidve locuti fuerint, sed ut sese per omnem vitam habuerint. . . . illorum omnia eximia utilitate referta esse? Hoc pacto Sacri Martyrum sermones, aut major eorum pars desinerent sermones esse a flatu divino fusi, Oracula Sancti Spiritus, igne divinæ Charitatis accensuri, quique veneratione summa, quam ipsis Ecclesia & Patres præstiterunt, colendi essent.

At difficile sit, inquit fortasse eruditi Critici nostri, ut nobis persuadeamus, Actorum Martyrum Scriptores in sermones & conciones istas, ipsis tributas, manum non immisisse, eloquentiæ & ratiocinationis venustatibus non illustrasse, locutionis demum leporibus & figuris, cogitationisque etiam affectis minime auxisse, excoluisse, erexisse: uti exemplis multis firmatum est, præsertim Concionis a Legionis Thebanæ milicibus habitæ. Quid! An non potuit divinus Spiritus longa ita, non secus ac breviter responsa S. S. Martyribus afflare? cumque Christus dixit: *dabitur vobis in illa hora, quid loquamini*, num pollicitationis suæ vim decem magis verbis, quam decem periodis circumscriptis?

Quid quod si daremus ultro Criticis istis, Actorum Martyrum Scriptores operam aliquam in longis sermonibus locasse, tutior ne propterea lex ipsorum evadet? Minora ne consequentur incommoda? Ut demum magis libuerit, respondeant, regula semper vitiosa erit & manea: si nanque Acta sincera, autographa, & *archetypa* sermones a Scriptoribus auctos, sive perpolitos complectuntur, non esse amplius poterunt nota ad habendum inter vera & adventitia, neque inter autographa, & *archetypa* discrimen: consecutiones incommodæ, de quibus superius, non leviora pericula creabunt: anceps esse semper poterit & dubium, an verba Sanctorum Martyrum eo, quo prosequi debent, honore donanda sint, atque afflatu Sancti Spiritus elieita fuerint, secus ne. Tandem, si conveniat, addi potuisse, immo addita multa S. S. Martyrum Orationibus fuisse; Acta his additamentis affecta, non poterunt non in maximam suspensionem adduci: quandoquidem Autor sermonum verborumque S. S. Martyribus affectorum convictus, fide statim in narratione reliqua laborabit, cujus pars præcipua in colligendis S. S. Martyrum verbis sita erat. Apparet itaque, non posse nos de hujusmodi additionibus convenire, quin monumentorum, in quæ irrepsérunt, veritati noceamus.

ARTICULUS VII.

*Acta primorum Martyrum sincera non multis exquisitis
cruciatibus constant.*

ECce alterum in S. S. Martyrum Actis suppositionis indicium, æque ac præcedentia, si Criticos nostros audiamus, certum & exploratum. Urget ne ipsos, S. Clyceriæ Historiam falsitatis arguere? „ Nil nisi, inquit Tillemontius, mira facta & horrenda tormenta suppeditat: Acta S. S. Victoris & Concordiæ, subjungit alibi, elegantia omnino non carent; sed ad summam inusitatissimas tantum penas præferunt, quas ipsa Bedæ autoritas ægre admodum multis suaderet. „ Magnus, addit, Tormentorum numerus, e quibus divina semper virtute convalescit S. Hermias, recentiorum Græcorum credulitatem re- „ dolet. „ Denique ne exemplorum molestia Lectorem afficiam, contendit, diversa, quibus vexatur S. Pontianus, supplicia Sancti hujus Martyris Actorum fraudem aperire.

Libere sidenterque fatemur, nescire nos, quam huic præceptioni sententiam sapientes hi Critices magistri subijciant. Intendant ne, germana Martyrum Acta non afferre, eos diversa multa pœnarum genera subiisse, aut in eos crudelioribus, magisque insolitis cruciatibus animadversum non fuisse, quam Legum Romanarum severitas in reos capitis animadverteret? At si de his ex Patrum Ecclesiasticorum dictis, & Actorum ut maxime autographorum narratione pronuntiandum est, adversus illorum monitionem illico fiet, Sanctos Martyres omnia suppliciorum genera pertulisse, tantæque immanitatis, quanta in Dæmonis, hominibus inspirantis, malitiam cadere potest.

Conjiciat, quæso, oculos in Epistolam ab Ecclesiis Viennensi & Lugdunensi ad Asiæ & Phrygiæ Christianos datam, ut eos faceret de Martyrum suorum Historia certiores, quod ex pulcherrimis summæque autographis totius antiquitatis monumentis unum est, quicumque nosse amat, quam variis gravissimisque suppliciis Sancti Martyres torquerentur. Hujus partem in summam redactam ab Eusebio, qui universam penne recitat, huc transtuli iisdem aut similibus verbis.

Non solum ædificiis publicis, balneis, & foro illis interdictum erat; sed etiam ne quisquam usquam locorum in publicum prodiret, vetitum ab illis. Supra modum igitur lethale multitudinis universæ Præsidis, &

*Baill. in Orat. de
Vita SS. p. 14. &
117.
Tall. Temo 2. p.
667. col. 1.*

Ibid. col. 2.

Ibid. p. 668. col. 2.

*Ibidem p. 705
col. 1.*

*Euseb. l. 9. c. 7.
& c. Hist. Eccl.*

satellitum odium in eos efferbuerat. Ac primum eruciamenta, quæ cõs-fertim erant, & tanquam cumulo a multitudine in illos coacervata, viri-liter & magno animo subibant: vociferationes, plagas, violentos tractus, dilacerationes, lapidum projectiones, carceres, & quidquid denique ab agre-ſti & furioſâ multitudine contra eos velut contra hostes & inimicos fieri solebat. Nonnunquam pedes illorum in crassas compedes impositi distinc-bantur, & ad quintum usque foramen, longa intercapedine interposita, distendebantur. Verberum trajectiones, equulei distortionis perpeſſos, la-minis æneis, ferventibus & ignitis tenerrimis in membris affligebant: tum ferreas cathedras & ignitas illorum membris supponebant, quibus corpora misere frixa & exusta erant, pestifero nidore exhalante. Ac quo-niam illi perſtabant constantes, vesana multitudo contra illos aspersere & fe-rociter sæviebat; adeo ut neque adolescentuli commiserarentur ætatem, ne-que mulierem omnino revererentur: ad extremum in rete involutos Tau-rorum ictibus eos objectabant, a quibus diu multumque icti & exagita-ti erant; bestiisque incurſantibus objiciebantur: quæ omnia si evaſiſſent, ut funestæ narrationis hujus aliquando modus ſit, caput jugulo dabant.

Enſ. l. 6. c. 24.

S. Dionysius pariter Alexandrinus in Epistola ad Fabianum Antioche-num, Eusebii opera a temporum injuriis vindicata, immanissima perse-quitur tormenta, quibus Martyres afficiebantur Alexandriæ, exorta Phi-lippo regnante ad annum circiter 249. Christianorum vexatione. Fusti-bus cadebantur; vultum oculosque eorum præacutis arandinibus punge-bant; lapidibus obreuebant; pedibus conſtrictis, per universæ Urbis pla-teas asperis saxis conſtratas raptabant; & simul ac corpus eorum ad sa-xa mollaria alluſiſſent, & flagris pariter lacerassiſſent, ad suburbia trale-bant, ibique crebro saxorum conjectu obterebant. Aliis, maxillis crude-liter de-verberatis, omnes dentes excutiebant, aut igne abſumentes, aut omnes membrorum articulos conſringentes, atque ex edito loco præci-pites ejicientes, diris inauditisque cruciatibus condecidebant. Non paucos equuleo tortos, novaculis, & flagellis dilaniatos, doloribus acerbissimis pre-mebant; & aliquando in vivam calcem injiciebant; immo fertur, Ma-gistratum quendam S. Ichirionis, arrepto fuisse præacuto intestina ac vi-scera transfodiſſe, crudeliterque interemiſſe.

In Vita S. Gyr-
geni Thana-
sij.

De infectionis Decianæ sævitie, qua in alias Provincias ferebatur, judicium haberi potest ex iis, quæ narrat nobis Gregorius Nyſſenus, quod attinet ad Ponti persecutionem. Unus variis carniſciarum, in-quit, & tormentorum apparatus omnem afferebat concuſſionem, etiam an-te periculum hominibus formidinem iniiciens. Enſes, ignis, bestia, ſcro-bes, & foveæ: item instrumenta, quibus membra conſtringerentur, & torquerentur; tum ferrea sella ignita; tum ligna creſta, in quibus flam-

ENNS

rum corpora dum intenderentur, terribilium unguinum violentis admotionibus lacerarentur: atque alia item innumera ad varia corporum tormenta exquisita ab iis excogitabantur; ac studium iis, qui eas potestates susceperant, unum erat, ne quisque alteri secundus exuperantia sevitia mitior videretur. . . . . non misericordia infantium, honor canicie, non virtutis verecundia in mentem veniebat insensu . . . . . ne mulierum quidem naturali sexus infirmitati indulgebatur, ut ejusmodi periculis exempta manerent; sed una adversus omnes crudelitatis erat lex, eodem modo pena nullo discrimine sexus habito.

Quid iam reliquos Martyres, inquit Eusebius Diocletiani persecutionem excuens, nominatim attinet commemorare, aut varia plagarum & suppliciorum genera, quæ insignes Martyres perpassi sunt, oratione depingere? qui partim securibus percussis interierunt, sicut his, qui erant in Arabia, contigit; partim cruribus confractis divexati, veluti his, qui in Cappadocia versabantur, accidit; partim etiam pedibus in sublime appensis, capiteque in terram demisso, igne paulatim accenso, & leniter axardescente, & fumo e materia accensa ascendente suffocati, quemadmodum illis, qui in Mesopotamia morabantur, evenit: partim naso, auribus, & manibus amputatis, ceterisque corporis membris dilaniatis deformati, ut his, qui incolebant Alexandriam, obtigit. Quid opus est etiam eorum, qui Antiochie Martyrium subierunt, memoriam renovare, quorum alii candentibus eraticulis suppositis, non ad mortem usque, sed ad longinquum & diuturnum cruciatum assati sunt?

De Syria vero ad Pontum deflectens orationem Eusebius, subjungit: Sed cruciamenta, quæ Martyres in Ponto tolerabant, auditur videntur horrenda. Quidam enim digitos manuum ab extremis unguibus, acutis arundinibus transfixos habuere; aliorum terga, plumbo igni liquefacto, ejusque materia jam ebulliente effervescenteque perfusa, & corporis partes, quas natura maxime ad necessitatem fabricata est, flammis adusta: nonnulli membris pudendis, ac visceribus cruciatus turpes, intolerandos, & ejusmodi, quos exprimere reformidat Oratio, subierunt.

Habes quæ Ecclesiastici Scriptores de diversis suppliciorum generibus, Martyribus incussis, memorix prodiderunt. Promptum quidem esset loca alia subtexere, in quibus nililo obscurius hæc super se mentem suam aporizunt: at hæc præ ceteris selegimus, quo plures dirissimas afflictiones, aliis atque aliis Imperatoribus insectantibus, per diversas Imperii Romani Provincias Viri Sanctissimi perpassi sunt, assequeremur.

Verum his in universum recitatis, de Patrum sententia apertius constabit, si quæ Martyres aliqui singillatim sustinuerunt, subjiciamus. Præfectus Egypti, nomine Aquila, cum Sanctam Potamienam flectere acqui

Euseb. H. E. l. 6. c. 12.

Euseb. H. E. l. 6. c. 12.

Ms. Pall. ad
Lauter. 3.
Alia Selesta p.
201.

nequivillet, eamque toto corpore sævissime excruciasset, *crudelius quodam ceteris tormentum ab eo inventum est. Jubet enim magnum lebeteum pice repletum vehementissimo igne accendi. Cum bulliret ergo pix . . . . . in eam paulatim demissa spatio trium horarum, emisit spiritum, cum pix pervenisset ad eius collum. Eusebius quoque scribit, Sanctam hanc Virginem acerbissimos ac vel dictu ipso horribiles cruciatus pertulisse.*

Alia Selesta p.
201.

Obversatur nobis in S. Arcadio Martyre Mauritiano novum stupendumque supplicium. Jubet enim Provinciæ Rector eum incidi per singulas corporis juncturas, & omnem compaginem dissolvi. *Adigitorum, inquit, condylis incipite, debinc manus a lacertis dissociantur, lacerta a cubitis; mox a Thorace dissuuntur humeri; & sic ab articulis pedum gradatim ascendentes, facite articulos a pedibus, pedes a cruribus, crura a poplitibus; & quod supererit, femora a coxendicibus dislocate, & sic in artificio vestro mora . . . . . Tandem Judex ira incensus, quod Martyr Sanctus de sævicia sua triumphum ageret, tanto supplicio exitum aliquando imponere compulsus est ventris sectione, atque eo vulnere, quod supererat sanguinis, cum visceribus effudit.*

Alia Selesta p.
201.

In Actis item S. S. Claudii, Asterii, & Neonis Proconsularibus, atque e Tabulario depromtis pœnæ leguntur, nihilo certe, quam hucusque recensitæ, mitiores. Proconsul Ciliciæ iussit, *Claudium ad virgas aptari; equuleo suspendi; flammam pedibus ejus adhiberi; sed & de calcaneis partes ejus abscindi, & offerre ei: Tum ungulis vexari, & testam asperissimam lateribus ejus incingere; & candelas ardentes eidem applicari. Asterius deinde in equuleo suspensus est; dumque latera ejus torquebantur, dicebant: Vel nunc credens Diis sacrificia. Ad hæc apprehensis ferreis moribus, & conligatis pedibus ejus, fortiter tortus est, carbonibus ignis pedibus ejus substratis, virgus autem & durissimis nervis dorso ejus & ventre contuso. Neon post duos fratres eorundem cruciatuum periculum fecit. Tandem Sancti isti Martyres, recitata ex tabella sententia, cruci affixi sunt, ut aves eorum corpora lacerarent.*

Alia Selesta
p. 201.

Hos secuta est ad coronam Sancta Theonilla: quibus autem modis referre pergo. *Lysias dixit: Alapis tundite faciem ejus, & projicite eam in terram, ligantes pedes ejus, & torquete fortiter: præcepit denuo: Suspendam capillis, faciem ejus alapis cadite: Noracula acuta radite caput ejus, ut vel sic erubescat; & cingite eam rubro campetstri, & extendite per quatuor palos, & loro non solum dorsum, sed & totum corpus ejus concidite. Carbones etiam ventri ejus supermittite, & sic moriatur.*

Euseb. Hist. Eccl.
l. 6. c. 6.

Extremum sit autem aliquorum S. S. mirifice tortorum exemplum, quod enarrat Eusebius de Sancto Petro Eunucho Cubiculi Diocletiani. *Adducitur, in medium coram hoc, & Galerio Maximiano, qui, cum*

injustus

missus idolis immolare, omnino negaret, mandarent nudum in sublime tolli, & flagellis eo usque toto corpore dilaniari, quoad supplicio evictus ... Offibus eius iam carne denudatis, acetum sale permixtum in corporis membra, a cruciatu attenuata & prope contabefacta, infuderunt; ... inde Craticula & ignis una in medium trahuntur, & reliquia eius corporis, tanquam carnes ad comendum paratæ, ignis incendio non raptim, ut brevi e vita decedens omni labore liberaretur, sed paulatim absorpta fuerunt; quo in tormento animam efflavit.

Consular qui velit a nobis in posterum dicenda in Actis S. S. Tarachi, Probi, Andronici, & Theodoti: evolvat Acta S. Victoris Massiliensis, & S. Vincentii Diaconi; quæ Patres de S. Laurentii Martyrio chartis promiserunt; pleraque tandem Ruinartii Acta sincera & selecta: & haud ægre percipiet, non esse semper Acta autographa, immo *Archetypa* illa, quæ minus exquisita tormenta nobis exhibent. Si nanque hæcætenus memorata eo nomine vocare renuat, operosum sane erit, hæc crudelia & extraordinaria supplicia aliunde repetere. Ratum quoque esse volumus, Acta, quæ ob miros cruciatus vitiosa censentur, fere plerumque neque tot, neque tam gravia tormenta, quam ex *Archetypis* superius adductis aliqua, penes se habere.

Edicta quidem Imperatorum adversus Christianos promulgata minime sanxerunt, ut universa hæc supplicia eis intentarentur; & quartum, severissimumque omnium, Diocletiani Decretum generalibus tantum verbis jubebat, detrectantes Idolorum cultum, morte mulctari. Propterea, inquit Eusebius, *mandata data esse, iudicesque missos, ut celeres animi motus a natura datos ad acerbiora suppliciorum genera inveniendi intenderent.*

*Euseb. Vita
Const. l. 2. c. 11.*

Fit tamen simile vero, hæc in Sanctos Martyres inflicta cruciamenta crudelitate potius Judicum excogitata, quam Legum severitate imperata fuisse. Generosi revera illi & æqui iulices, quo suam solertem indolem & ingeniorum acumen ostenderent . . . in novis suppliciorum generibus inveniendis laborabant; seque inter ipsos superare enixe contendebant. Latentius vero accommodatius causam persequitur, cur Præfetti in Christianos tam immoderata inhumanitate invcherentur. *Accepta potestate pro suis moribus quisque Præfectus servavit. Alii præ nimia timiditate plus ausi sunt, quam iubebantur. Alii suo proprio adversus iustos odio, quidam naturali mentis feritate, nonnulli ut placerent, & hoc officio viam sibi ad altiora munirent. Itaque dici non potest, huiusmodi indices quanta, & quam gravia tormentorum genera excogitaverint, ut ad effectum propositi sui pervenirent.*

*Euseb. Hist. l. 8.
c. 12.*

*Lact. Inst. l. 6.
c. 11.*

Hæc, quam quilibet Provinciarum Rector arripiebat sibi, facultate, ut

368 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

ut pro ingenio suo Christianos doloribus conficeret, non illi modo ad cuncta humanitatis documenta violanda perducti sunt, sed universas quoque justitiæ leges oblici. Dacianus iniquissimo animo ferens admirandum Vincentii robur invictamque constantiam, fines omnes transgressus est, quos atrocioribus criminibus plectendis Leges statuerunt; ut duriora tormenta in Sancti Vincentii corpore periclitaretur. Docent nos Acta Sanctorum Afræ, & sociarum Martyrum, Gajum Judicem milites misisse ut manus injicerent in Matrem tresque Sanctæ Mulieris famulas, quæ ipsius corpori in monumentum condendo operam dabant, ea lege, *ut si nulla ratione ad sacrificandum præbuerint consensum, impleteretur monumentum cremis & fectis spinis, & clauderetur super eas, ignisque supponeretur, ut nulla ex eis evaderet: quo nihil esse poterat in præscripta æquitatis temperatæ perversius.*

Non desuerunt præterea Magistratus, in Christianos adeo furore perciti, ut in eos animadverterent nulla Legum habita ratione, quæ illos duntaxat insectandos edicebant. In certamine etenim S. Nicephori Martyris Judex venementem adeo Sapricii responso actus in rabiem est; ut affectionum suarum stimulis obtemperans magis, quam Imperatoris imperio, quo decretum erat, ut Episcopi, Presbyteri, & Diaconi nulla interjecta mora de medio tollerentur, quæstionem nihilominus in Sapricium habuit, quamquam se presbyterum esse interrogatus prodidisset. Licet etiam militiæ Privilegium milites eximeret, ne in quæstionem postularentur; nihil tamen obtulit, quominus eam Maximus Præfex in S. Tarachum exerceret; *etsi non liceat tibi, exprobrat ipsi Vir Sanctus, universas pœnas mihi adhibere, quia militaris fui.* Enim vero id Imperatrat paulo ante Diocletianus ipse, Rescripto quodam ad Præsidem Salsustum dato.

Secundum hæc, non est cur miremur, Magistratus istos, qui non dubitabant Leges a se propugnandas convellere, & Imperatorum Scitæ, quorum administratores erant, prætergredi, ut affectionibus suis indulgerent; tot horribilia tormenta machinatos fuisse, quorum una imago terrorem incutit; ea S. S. Martyribus admovisse; tristesque narrationes hæc in eorum Historiis contineri. Hæc universa Actorumistorum veterati impedimento non erunt; nisi ad monumenta supposita rejiciamus quidquid augustius est in tota antiquitate, in quo, repugnante licet eruditorum Criticorum nostrorum regula, ingens adeo suppliciorum inauditorum numerus congeritur.

Nihil tamen ostendit apertius, quousque Tyrannorum immanitas ferebatur, ac animadvertisse, illam eum extremo S. S. Martyrum spiritum non desisse.

Basill. 22. Jan.
1553.

Acta Seleust.
503.

Acta Seleust.
503.

Rescript. 471.
Hæc ad en-
num 290. num.
29.

desisse, sed in ipsorum extincta corpora debacchari consuevisse. Cum primum ex corporis vinculis evolaverant Sancti Martyres, inquit Eusebius, ipsorum exuvie in ignem projiciebantur, iisque combustis, ossa perfringebant, & in pulverem comminuta, in aquas dispergebant. Magnopere tanque Tyranni Sanctis honorem ipsorum Reliquiis delatum invidiant; & propterea vi omni atque conatu, ut illorum corpora in nihilum redigerent, insistebant, tum in Mare demergentes piscium pabulum futura, tum feris avibusque rapacibus objicientes. Hujus consuetudinis tot exstant in Historia Ecclesiastica monumenta, ut ea me huc traducere, ægre quisque laturus esset.

Euseb. Mart.
Palastr. c. 1. c. 11.
l. 5. Is. p. 110.

Quæ cum ita sint, non intelligo, quid sibi velit Tillemontius, eum erratum putat esse in Edicto ambobus Decis, Patri & Filio tributo, quod statuatur, Christianos arboribus in Avium cibum suspensum iri. „ Non „ constat, ait egregius iste Criticus, Romanis unquam id supplicii genus neque adversus Christianos, neque adversus alios in more positum „ fuisse. „ Haud crediderim, ejus animi Tillemontium esse, ut credat, nunquam sanxisse Insectatores, ut Martyrum corpora hue illucque bestiis avibusque discerpenda objicerentur. Ipsum quidem latere minime poterat, jussu Daciani S. Vincentium projectum fuisse in apertum locum; ut cadaver exanime, sepultura carens honore, a feris & avibus penitus consumtum non compareat.

Till. p. T. 1.
ann. 2. in
Fest. Decii p.
701. col. 2.

At. Selecta p.
391.

Apud Eusebium inter horribiliores Tyrannorum sævitias locum habet inhumantia, qua cautum per ipsos erat, ne corpora Martyrum humarent, sed eanibus bestiis avibusque traderentur. Horum igitur corpora sub dio exposita, ut a bestiis laniarentur diu nocteque, sollicitè iussu custodiri . . . . . Canes vero, & fere bestia, & carnivora alites humanos artus hac & illac dispergebant. Quam incredibilem barbariem terram ipsam horruisse addit Historicus iste, & Paganum quendam detestari, cum dicit: *ferina interim ista rabies est, abiecto homine, in sylvestrem animum transire*. Hujus Tyrannorum immanitatis, qua S. S. Martyrum corpora bestiarum dentibus exponebant, alia argumenta multa ab Eusebio, Lactantio, Augustino ceterisque Patribus requiras.

Euseb. de Martyr.
Palastr. 9.

Seneca libro de
Clem.

August. de cura
pro Mort. c. 2.

Si vero, ut fert Littera, ita sensisset Tillemontius, nunquam Romanos eo supplicio in Christianos usos fuisse, arboribus scilicet suspendendi in avium escam ipsorum corpora, celebri esse possent exemplo S. S. Martyrum Claudii, Asterii, & Neonis Acta circa omnem dubitationem consularia. Habent itaque: *Lysias dixit . . . . . foras Civitatem hi tres Fratres, ut digni sunt, crucifigantur, ut aves eorum corpora lacerent*. Surii & Baronii exemplaria legunt: *Cruci affigantur, & corpora eorum avibus laceranda relinquantur*.

At. Selecta p.
391.

ARTICULUS VIII.

Verba contumeliosa, in Actis nonnullorum Martyrum reperta, sunt quoddam argumenti genus; ut ipsorum frans aut vitium deprehendantur.

Baill. in Orat.
p. 174.

E Vangelico Jesu Christi promisso refragaretur, qui reputaret animo, Spiritum Sanctum injurias, aut aliquid, moderationi, suavitati, patientiæ & charitati Christianæ adversum, Martyribus suggessisse. Fieri non potuit, ut hominis Dei Martyres fierent, quin simul discipuli essent, ejusque Spiritum imbiberent. Quamobrem necessum fuit, ut semper benedictionem pro maledictione redderent, pro suis persecutoribus preces funderent, & Potestatibus honorem deferrent. Hinc asseravit Tillemontius, hunc certe a Martyribus abhorreere loquendi morem, dura nimirum & contumeliosa verba in alios jaciendi; atque universas, quæ supersunt, Historias S. S. Martyrum autographas redolere undique debitam Potestatibus reverentiam, & suavitatem, cum ab Evangelio tum a Paulo sæpissime commendatam; propterea injuriosa verba, quibus rescripta sunt nonnullorum Martyrum Acta, ad ipsorum salutatem aut depravationem aperiendam conferre.

Tillem. Toms 5.
p. 286.

Baill. ibidem.

Tillem. Toms 5. pag.
641. col. 1.
Baill. Tab. Crit.
p. Sept. de S. Adriane pag. XIV.
Tillem. Toms 4. pag.
675. col. 1.
Baill. Tab. Crit.
p. Sept. p. VI.
Tillem. Toms 2. p.
640. col. 1.

Et revera, regulæ hujus monito, aliis Actorum S. *Adriani* Martyris Nicomediensis suppositionem indicantibus, quasdam adnectunt Critici voces contumeliæ, Christianorum spiritui parum consentaneas. Non absimiliter pronunciant de Actis S. *Marii*, in quibus *Audifax* hæc Judici obloquitur: *Stultam rem locutus es*. Id, subdit Tillemontius, Metaphrasæ dignum est. Baillæto pariter visum est, de S. S. *Sabinæ* & *Serapiæ* Historia versari in incipiti propter nonnullas voces, minus moderationi Christianæ respondentes. Cum eo facit Tillemontius, atque, nonnulla in S. S. illarum Actis loca reperiri, in quibus Metaphrasæ dignas injurias legimus. *Canis rabide, Asiaticæ*: neque *Matronæ*, neque *Sanctæ* sceminæ dictionem refert: nec vero intelligo, cur S. *Serapia* Judici respondeat: *Non facio voluntatem Patris tui Satane*. In eandem quoque suspitionis invdiam adducta sunt a Criticis Acta S. *Agathæ*, quod videlicet Quintianum ejus Mamillæ abscissionem imperantem verbis objurgavit; quæ insolens plane barbaries ex ejus ore divellit: *Impie & crudelis Tyranne non te pudet amputare in femina, quod ipse in matre suxisti*? Quod maximo impedimento est, inquit Tillemontius, ne in Actorum S. *Basilisci* Comanen-
Mar-

Baill. in Orat.
p. 174.

Tillem. Toms 3. p.
712. col. 2.

Martyris veritate acquiescamus, verba sunt ab ipso in Judicem jactata: *Bestia Silvestris, canis lambens sanguinem, luxuriose Agrippa, forma diabolici, species Daemonum crudelis, sine lege.* „Egre sane crediderim, inquit, Hid. Tomo 1 p. 715. col. 2.
 „hæc verba dedisse Ecclesiæ Martyrem, aut scripserit æquum Sæculi quartæ
 „ti & Martyrio devotum Virum. „Idem esset nullius negotii opus, aliis,
 quæ pauca non sunt, Sapientum locis confirmare, ut perspectum fieret,
 eos ex acerbis & injuriis S. S. Martyrum vocibus Actorum suppositionis,
 aut certe interpolationis specimen capere.

Quamvis de recondita doctissimorum istorum Critices Magistrorum eruditione nobis persuasum apprimè sit, nonne licebit citra ipsorum injuriam expendere, utrum nec ne accurata sit ipsorum Critices, & principia inconcussa? Cum id nanque spectamus, quod modo huc retulimus ex Bail-
 leto, non apparet, unde nam consentaneum iis esse possit, quæ subdit paullo post: „Nemo inficias ibit, existare multa Acta sincera, & exploratæ
 „autoritatis, quæ non pauca asperitatis præbeant argumenta, & ad-
 „versus Judices atque Imperatores conviciorum speciem. „Itaque si Acta exploratæ
 „autoritatis vocibus acerbis & maledicis constant; hæc falsitatis specimen nequaquam erunt: alioquin conveniat id necesse est, Actis
 autographis, iisdemque *archetypis* non deesse suppositionis indicia. Bail. in Ovat. p. 175.

Non longe est ab eo Tillemontius, qui conquestus acerrime de modis istis loquendi elatis, & si fas est, duris & contumeliosis, eos alibi excusat, imo probat, & nobis persuadere nititur, divinum Spiritum in Martyribus illis fuisse locutum. At nihil non confirmatum momento aliquo producamus. „Durius aliquanto est, quo Judicem S. Conon alloqui-
 „tur, modus, cum *perditum hominem, omniumque impiissimum* appellans: his tamen verbis in Antiochum Regem Sanctorum Machabæorum
 „quidam invectus est; & suam ita vim habet veritatis ardor, ut ani-
 „mi furentis affectio. „Idem Autor, ut aliquibus, quibus resperfa sunt Eusebii & Marcelli III. Sæculi Martyrum Acta, excusationem as-
 „ferat, præsertim iis, quæ alteruter eorum Judici dixerat: *fac miser, quod facis*: „id, inquit, rude & amarum nomini est: accur non ali-
 „quid justæ indignationi parcamus, quæ in Sanctis Viris, iniquam hanc
 „Magistratum consuetudinem cernentibus, excitabatur? Till. Tomo 4 p. 484. col. 1.

Quod pariter habent Acta S. Marcelli Centurionis, qui ad supplicium ductus, Judici comminatus est. *Agricolaus nec Deus tibi beneficiat*, probari videtur Tillemontio. „Vox hæc, ait, inusitata quidem est, at di-
 „gna habita fuit Actorum illorum Collectori, quæ a Christi Martyre
 „emitteretur. Hujusmodi etenim homini, proxime corona donando,
 „tribui revera potest Prophetarum prerogativa, ut videat, quæ provi-
 „dentia suæ ordine statuit Deus, idque eorum instar operati ejusdem Hid. p. 770. col. 2.

speciem referat, cum suppliciorum, quæ Deus minatur impiis, justitiam præ oculis habeat, eamque, nullo movente livore, aut elatione, perfectissime diligit. Tillmontius tandem aspera verba memorans, a S.S. Taracho & sociis in Judicem iactata, atque a nobis alibi asserenda, videtur pro certo habere, ea, omnem licet modum excedentia, S. Spiritus afflatu fusa fuisse. Illud profecto, ita scribit, firmum & constans est, nimis aperte Deum in Sanctis istis agere & pati, ut inficiari possimus, ejusdem Spiritum in eis ex Evangelico promisso verba fecisse. Quapropter hæc specie tenus sermonum eorum asperitas summa nonnisi cum veneratione suscipienda est. Quo in loco non video, cur Bailletus, qui tanto studio Tillmontii sensis obsequitur, ab ejus mente defecerit, cum tueretur: desiderandum fortasse fuisse in posteritatis exemplum, ut Sancti isti magis ex Litteræ sensu suavitatem & moderatorem, a Christo Domino discipulis suis præscriptam, & cum eorum verbis in semetipso expressam, operibus retulissent. . . . neque credendum cuiquam esse, Spiritum divinum in eorum ora minus humanæ verba iudicasse.

Nihil attinet hic animadvertere, si hujusmodi in Sanctis Martyribus loquendi ratio purgari, imo probati possit, propterea quod instinctu divino procedat, atque in Actis Autographis locum habeat, non futuram amplius in iis, in quibus reperitur, falsitatis notam. Id nanque adeo plane consequitur, ut novis illud momentis firmare non interesset; nisi tria subjungerent eruditi Critici nostri, quæ ad iudicium revocare præstat. Primum est, hæc liberiora verba nullibi forte præterquam in S. Tarachi, & sociorum Actis deprehendi, sive, ut loquitur Bailletus, convicia hæc semel tantum justitiæ ardorem in Viris Sanctis indicasse. Alterum, eadem eos Sanctorum istorum rusticitati vicio vertere. Id quoque accedere potest, inquit Tillmontius, S. Tarachum militem egisse, alios vero Laicos fuisse, qui propterea minus adstringebantur edendis, moderationis & verecundiæ exemplis, quique majori quadam libertatis specie uti poterant, ut impiis secundum eorum merita vices redderent. Bailletus pariter sententia est, non esse profecto in Beatis istis Martyribus eum animi cultum, urbanitatemque flagrandam, quam politionum Virorum convictus in hominibus res profanas gerentibus effingit. . . . Prior, qui bellicis laboribus pene semper distractus fuerat, alique duo, qui negotiis secularibus irretiti videbantur, nihil nisi Laici erant, quibus opportunitas fortasse tanta non fuit, quanta Ecclesiasticis hominibus, atque a mundi strepitu semotis, ut in Sacris Bibliis verum Christianæ Religionis ingenium perspicere, Denique ubi rigidiores hosce dicendi modos in Actis constantissimæ au-

toci-

Id. Tomo 5. p. 286.

Baillet. 9. Ob. in Vita S. S. Tarachi, Probi, & Andronici pag. 236.

Id. 9. Ob. in Vita S. S. glorum p. 319.

Tillmont. 5. pag. 286.

Baillet. ibidem p. 329.

toritæ animadvertunt, cujusmodi sunt ea, quæ referre aggredimur, ad illud plerumque responsum se conferunt, quod familiare ipsis est, quoties rem aliquam opinionibus suis incommodam de medio tollere satagunt: *causantes: illud, quodcumque est, rei iam perfectæ & absolutæ vitiose accessisse*. „ Vix adduci possum, ut credam, Bailletus ait super Actis S. Basilii Ancyran, Presbyteri, & Martyris, afficta non fuisse Sancto Marty-
„ ri huic quædam amara verba, & Martyrum communi modestiæ minus
„ consentanea, eo consilio, ut eorum magnanimitas eminere; „ Inju-
„ riosæ voces, inquit alibi, in nonnullorum Martyrum Actis obvia ab
„ Actorum Scriptoribus commentæ sunt, qui Sanctos ea ratione loquen-
„ tes induxerunt, qua ipsi tanto in discrimine positi locuti fuissent. „
„ Verum responso hæc, nullo præsidio roborata, non modo floccii faciendæ
est, sed Actis etiam, voces hæc complectentibus, officit, qui tandiu
minime vacabunt suspicione, quandiu libitum erit respondere, manus ali-
cujus posterioris opera res nonnullas additas: aut illud ab Actorum Au-
tore proficisci.

Baillet. Tab. Crit.
21. Martyr. p.
XXXI.

In Orat. p. 178

Studeamus itaque diligenter, quædam id genus verborum exempla persequi in Monumentis summe autographis, imo *archetypis*, quæ nullo additamento interpolata ad nos usque descenderunt; quibus perspicuum fiet; non modo Milites & Laicos, *non satis verum Religionis Christianæ ingenium perspicientes*, sed Diaconos quoque & Presbyteros Sanctarum Scripturarum super hac re institutiones apprime calentes, imo nobilissimas scæminas, politioris orbis convictu & præceptis imbutas, in eadem sensa non admodum officiosa erupisse.

Acta S. Claudii, Asterii, & Neonis Martyrum in Cilicia perhibent
S. Asterium, in quaestione positum, Proconsuli dixisse: *stulte insane, quam ob causam me tormentis afficis?* alia exemplaria legunt: *stulte agis*. Nec vero ullius esset dubitandi locus, monumentum hoc *archetypum* esse & Proconsulare; videlicet a Proconsulum Tabulario decerptum, atque in eo numero, quæ magis autographa sunt in Ecclesia.

Acta S. p. 284.

Hæc verba, quæ habent Acta S. Theodoti Cauponis, & Martyris An-
cyrani, eum in Judæam dedisse: *Agnosce Dominum Jesum Christum adin-*
ventem me, per quem te velut mancipium contemno, & impios Imperato-
res tuos despicio; atque alia S. Vincentii Daciano dicentis: *Ipsos Principes*
tuos celo altior despicio; hæc, inquam, verba minorem in Imperatores
iplos reverentiam innuunt. Quibus accedant Acta S. S. Tarachi, Andro-
nisi, & Probi Martyrum in Cilicia, citra omnem dubitationem *archety-*
pa, at citra omnem æque dubitationem sensus illiberalissimis referta, ut
deinceps ostendemus.

Idem p. 147.

Idem p. 170.

S. Petrus Abſelamus, qui & Balsamus, Martyr Judicem increpavit.

Idem p. 158.

Ad.

Medit. p. 582.

Adimple opera Patris tui Diaboli. In Actis similiter S. S. Fausti Januarii & Martialis Martyrum Cordubensium videre est, quendam ex his Iudici respondisse: *Difficile est tibi, & Patri tuo, qui diabolus est . . . Deos enim alios non habetis, nisi quem & patrem dicitis Satanas.* Fuit etiam, qui se Iudicem Diaboli filium existimare diceret. Alia deinceps Martyrum Acta verbis contumeliosis contexta missa facio, uti S. Pherbatæ, quæ ex summis Sacerdotibus unum, *canem impurissimum, canem impurum appellat*; S. Theodoretæ Presbyteri & Parochi Antiocheni Martyris, qui Iuliano dixit: *Ego renunciavi Diabolo Patri tuo*, aliaque non pauca, in quibus frequenter admodum verba similia leguntur.

Ibidem 697.

Ibidem p. 660.
Ibidem pag. 661.

Quod si voces aliquanto inofficiosæ, non semel a Sanctis Martyribus emissæ, quandam speciem ingerunt animis, non satis suavitati atque humilitati Evangelicæ respondentem, quid dicendum erit de factis nonnullis, longe magis modestiæ & patientiæ, a Christo Domino verbo exemplo traditæ, repugnantibus? Præsto sunt exempla duo; quorum primum sufficit nobis S. Eulalia Virgo & Martyr Emeritensis. Hanc cum Iudex blandimentis & promissis magnificis in sententiam suam perducere conaretur, antequam tormentorum periculum faceret; *Martyr ad ista nihil: sed enim infrenit, inque Tyranni oculos spuxa jacie: simulacra debine dissipat, impostamque molam Thuribulis pede profubigit.* Hæc Prudentius, Historiæ hujus eodem occidente sæculo scriptor.

Libro Trist.
quodam, vers.
227.
Ruin. All. Sel.
p. 555.
Bull. 22. Martii
p. 581.

Secundum vero sumo a S. Basilio Ancyrano Presbytero & Martyre, qui non modo conviciis Iudicem laceravit, eum *Mancipium Diaboli* vocans, *apage perversum immundum*, sed ad rem etiam omnino inaudicam se ferri passus est. Cum etenim ad Esculapii Fanum abisset Julianus, illic accersivit Basilium, ut thus Diis adoleret. Ille vero tantum flagitium respuens, *accipis contra unum et discipulis corporis sui loris, illudque Iuliano in faciem jecis, dicens: Accipe Juliane, quando hoc cibo delectaris; mihi autem vivere Christus est, & mori lucrum.*

Si Critici nostri facta hæc in monumentis, minus, ac sunt S. S. Eulaliæ & Basilii monumenta, autographis legissent, non dubitassent has Historias Metaphrasticas exclamare; aut re jam confecta ipsi assuras, aut ab Actorum Autore confictas. Nihilominus eas ipsi quoque recitant, & quod attinet ad Sanctæ Virginis facinus, subdunt: Spiritum Divinum eos, quos per inusitatas semitas dirigit, ita movere posse, ut ipsorum gesta neque decori legibus, neque humanæ aliquando congruant rationi.

T. II. Tomo 5. pag.
321.
Bull. 10. Decembris p. 345.

ARTICULUS IX.

*Acta, in quibus Martyribus fidem abdicantibus munera
pollicentur, aut fraudis aut suspicionis notam subire
neceffe est.*

T Oloſæ prelo datum eſt anno 1664. Ediſtum * quoddam adverſus Chriſtianos nomine duorum Deciorum, Patris & Filii, alterius Auguſti, alterius Caſaris. Tanto magis faciendum eſt Monumentum hoc, quo unum duntaxat eſt Perſecutionis Ediſtum, quod omnibus ſuis partibus abſolutum ætatem evaſerit: Tillemontius tamen annotatione ſecunda in Decianam Perſecutionem multa objeit in hoc Opuſculum argumenta, quorum unum apere in rem noſtram cadit; quandoquidem ex eo indicium ſumit falſitatis in Veteribus S.S. Martyrum Actis. Fert nimirum Ediſtum, Imperatores iis, qui Diis litarent, maxima munera, dignitateſque ipſas polliceri. „ Nihil adeo eſt, inquit doctus iſte Criticus, adulterinis aut ſuſpicioſis Hiſtoriis commune, at animi pendeo, utrum ſimiliter ſit Actis Autographis familiare. . . . Si vero Judices „ id artificium puerile excogitare potuerunt, erat ne Imperatoris dignitatis eodem uti, in publico præſertim ſolemnique Decreto? Moleſte ſane, ſubdit alibi, induci poſſum, ut credam, Diocletianum ſpondiſſe, ſe iis, qui rem divinam Numinibus ſuis facerent, penſiones ſolaturum. „ Quo inſtituto docet, Metaphraſtis ingenium redolere promiſſum, a Præſecto S. Martyri Neſtori factum, quo obſtringebatur, ſe ſuumque ipſi Pontificis Officium ab Imperatore exoraturum.

Porro, si verum est hoc Tillemontii pronunciatum, consequens esset, infra supposita monumenta rejici oportere, aut certe infra suspiciosa, quamplurima Martyrum Acta, de quorum autoritate nemo unquam dubitavit. Accepimus vel ab ipso, Acta S.S. Claudii, Asterii & Neonis Martyris e Proconfulum Tabulario depromta fuisse; atque in illis cum Judicis, tum reorum verba ita referri, ut a Tabellone excepta fuerunt; quae de re subjungit nihil magis autographum aut certum est, quam S.S. istorum Acta. Nihil tamen minus diferte tradunt. Proconfulum Lyfiam.

* *Edictum hoc confirmavit Senatus Consultum, omnibus in Provinciam Praefectis, Proconsulibus, & Magi-
stratibus missum, lectumque publice*

in Castris Prætorianis, dehinc affixum in Capitolio, ejusque exempla multa descripta, ut undique terra marique dispergerentur,

div

Toll free 1-800-
791-6111

Idem tome 4. fol.
102. 18 in 3.
Dum. p. 772. col.
2.
Idem tome 5. p.
661. col. 1.
Idem tome 3 p.
721. col. 2.

Ibidem Toms 4.
p 414-ars de SSu
offit.
Baill. 22 Aug.
Tab Crit pag.
XLIII.

diu multis tormentorum generibus vexatis Viris illis Martyribus, eos magnificis munusculorum & gratificationum promissis, Imperatorum nomine factis allexisse. En quibus illos allocutus est Judex: *Domini nostri Imperatores iusserunt, ut Christiani sacrificarent Diis; contradicentes puniri, cedentibus autem honoris & munera polliceri.*

Ruin. Acta Sc.
le 2a p. 180.

Till. tome 4. c. 7.
no. de S. Dun. p.
491.

Neque vero repugnabit Tillemontius, Historiam S. S. Donatiani & Rogatiani Martyrum Nannetensium, tempore Diocletiani Ecclesiam affligentis, omnes veritatis numeros habere; quod videlicet eam huiusmodi censuerit Bailletus, quæ in meliorum Actorum ordinem reciperetur. Porro ex ea didicimus, immane Ecclesie Catholice bellum intulisse, omnemque movisse lapidem, ut sive promissis, sive minis, Christianorum animos concuterent. *Missis Epistolis, nos monent Acta, ad Præsidentem Galliarum, decreto sanxerunt; ut simulacra Jovis vel Apollinis quasi divino cultu deberet Universitas venerari: ea ratione præfixa pollicentes bis, qui eorum caeremonias colerent, vel sacrificia offerrent; publico se cognoscerent stipendio munerandos; quo facilius humanam mentem cupiditatis laqueus traheret in errorem, ut deciperetur munere, qui ratione vinci non posses: eos vero, qui Christiani nominis in confessione persisterent, post illa tormenta iubent capitale subire sententiam.* Quibus positis ullus ne reliquus est dubitandi locus, dona & præmia decreta fuisse, Edictorum etiam publicorum voce, Jesu Christi desertoribus: quin simul S. S. istorum Acta perspicue apud omnes sinceritatis & auctoritatis rejiciamus?

Ruin. Acta Sc.
le 2a p. 180.

ibidem p. 302.

Præterquamquod non allata solum in promptu sunt exempla id genus promissorum: similia legimus in Actis S. Victoris Massiliensis, & in Historia S. Theodoti Cauponis & Martyris Ancyran, quæ non modo ex Tillemontii sententia pulchra & vivax est, verum gravis, non fucata, & vere archetypa. In jus nanque vocatus est coram Præfecto, qui statim ipsi ratum fecit; nihil propositorum suppliciorum ei experiendum esse, si persuaderi sibi sineret, ut sacrificaret, quin etiam ejus præ aliis fructuum amicitia, & victoriosissimis Imperatoribus earum evasurum. Quod si & alios Christianos abduceret a clementia, cum toti Urbi dominaturum, factus Sacerdos Apollinis omnium Deorum Maximi. Sanctus autem Vir Vitam pro Christo sudit anno 303. paullo post vulgatum a Diocletiano imperatore, & Galerio Maximiano Cæsare in Urbe Nicomedensi adversus Christianos Edictum.

Till. tome 5. pag.
189.

Mabillonius quarto Analectorum suorum Volumine, complexus est Acta S. Theodreti Presbyteri, Parochi Antiocheni, & Martyris, quæ deinceps, uti germana in Actorum selectorum Collectione edidit Ruinartius. Narrant nobis, Julianum Apostatam, quo regnante passus est Theodoretus, lenibus citius verbis, quam vi & minis studuisse, ut affectus

das Christi ad mendacium Deorum Religionem amplectendam induceret : *Julianus prævaricator effectus idola colens, Imperii Regnum suscepit. Sic- que omnes Christianos non vi nec minis, sed præmia & dignitates promit-* *Quint. Ad. Sol. p. 610.*
tens, persuadebat ad sacrilegam legem.

Non nos deficerent exempla alia a monumentis æque autographis petita; at hucusque dicta efficiunt satis, haud raro Monumenta summæ auctoritatis, eademque *archetypa*, nec, ut putat Tillemontius, fallaces tantum & suspiciosas Historias, præferre, Imperatores Romanos, Præfectos, Proconsules, aliosque Magistratus Ecclesiam infectantes, dignitates sæpius, & liberalia promissa Christianis fidem suam, ut Idolis immolarent, abdicantibus obtulisse. Nec sane mirum id ab eis susceptum consilium; quandoquidem Tyranni, quibus cordi erat, flagitiosum cogitatum suum opere perficere, plane cognoscentes, cruciatuum vim invictum Martyrum robur nullatenus flectere, conabantur saltem, ipsorum animos promissorum splendore obstringere. Persuasum etenim ipsis erat, artificium hoc minorem inferre dignitati suæ ignominiam, quam pudori & dedecori futurum esset, vinci se, auctoritatem, legesque suas contemni ab hominibus speciebusque ignobilibus, at Jesu Christi, cujus nomen & venerationem summovere volebant, virtute confirmatis.

ARTICULUS X.

Si quæ Acta Edictorum mentionem habent, ab Imperatoribus Trajano, Antonino, & M. Aurelio, qui nulla promulgarunt, adversus Christianos latorum, id vitii & fraudis indicium esto.

Interest solummodo oculos in contextum & annotationes Tillemontii conjicere, ubi de Trajani, Antonini, & M. Aurelii in Christianos favitæ orationem instituit, ut palam sit, contendere illum, Imperatores istos nullum adversus Sectam hanc Edictum sanxisse: quo fit, ut in falsitatis argumentis recenseat, si quæ Veterum Martyrum tradat Historia, eos Decreta & Leges aliquas Ecclesiæ Catholicæ exagitandæ causâ rogasse.

Atqui, si quæcumque id Edictorum genus memorant Acta, Tillemontio incidunt in suspicionem; aut necessum erit, illum certiora S.S. Martyrum monumenta de gradu deicere, eaque suppositionis notis affici sentire; aut proficere, Imperatores istos Christianis interficiendis Decreta jus-

Till. Monumenta tom. 2.

Ibidem annot. 5. in persecut. Trajani p. 625. col. 1. Item annot. 5. in persecut. Adriani p. 629 col. 2.

Eruditus iste Criticus annotatione 3, in S. Ignatium nos docet, ab Usserio in publicam lucem emissâ fuisse genuina Sancti hujus Actâ ab ipso in fine veteris Epistolarum ejus interpretationis reperta, sermone latino conscripta, cujusque exemplar Græcum in Actorum Martyrum antiquorum & archetyporum collectione tradidit nobis Ruinartius. Ast perhibent Acta Latina, S. Ignatio se Trajano sistenti Imperatorem dixisse: *Quis est cacodamon nostras festinans præceptiones transcendere*? Vox hæc *præceptiones* indicare sane posset Edictum aliquod in Christianos latum, quod clarius exprimit Versio Græca: *ὅς ἡμετέρας ἐντολὰς διατάσσων ὑπερβαίνει*: verbo Græco *διατάσσων* Edictum, Sanctionem, Constitutionem revera significante. Quare aut verba hæc faciunt, ut de S. Ignatii Actorum veritate suspicemur, aut non fuit, cur de S. Hiacyntii Martyris Actis disputans Tillemontius, scriberet: „Acta hæc vel falsa sunt, vel Hiacyntus, quod retulit Baronius, minime Trajani temporibus mortem oppetiit. Cum nullum in Christianos Edictum emanaverit Trajanus, qui dici poterit imperasse illum, torquendos esse diversis suppliciis eos, qui Deos Numinum honore prosequi inficiarentur? „ At quare vox ista *Edictum* in Actis S. Hiacyntii solemne adversus Religionem *Decretum* indicit, & peculiare tantum præceptum in Ignatianis declarat? Denique si verbum idem Actis S. Hiacyntii suppositionis specimen exhibet, occur eandem haud constat S. Ignatii monumentis invidiam?

Nemo est qui ambigat, Decium Edicta solemnia & generalia adversus Religionem edixisse, & tamen in Martyrum Actis ab hoc Principe interremptorum Scriptores promiscue vocibus istis utuntur: *Mandatum*, *Præceptum*, *Leges*, *Edictum*, ut jussa designent, quibus hic Imperator Christianos divexandos esse præscripserat. S. Dionysius Alexandrinus in Epistola ad Fabianum Episcopum Antiochenum ab Eusebio relata *Edictum Imperatoris Decii* appellat; Autor Actorum S. Pionii *Præceptum Principis*; Autor item Historiæ Martyrii S. Maximi aliis id effert verbis: *Decius Imperator Decreta constituit*, & alibi *Dominus Imperator iussit*. Constans pariter apud omnes est, Diocletianum in Christianos Edicta publica tulisse, nihilominus aliis verbis non enunciantur in Actis S. S. Martyrum, qui sæviente immani illa persecutione Sanguinem Jesu Christo dedere. Quo videtur concludi, Trajanum Edicta in Christianos proposuisse, sive Sancti Ignatii Acta mendacii nota laborare; sive tandem illa Hiacyntii nullum inde detrimentum capere, quod scriptum sit: *imperasse illum, torquendos esse diversis suppliciis, qui Deos numinum honore prosequi inficiarentur*.

Quod si Decreta in Christianos haud sanxit Trajanus, quæ vis subiecta

Till. Tomo 2, p.
620. col. 1.

Ruin. Acta Sel.
p. 12.

Ibidem p. 697.

Till. Tomo 2. An-
not. 3. in perfo-
rat. Trajani p.
615. col. 1.

Euseb. Lib. 6. c.

12.
Ruin. Acta Sel.

Ibidem 194.

Etia erit verbis istis, quæ in S. Ignatii Actis continentur. *Trajanus omnes aut sacrificare, aut mori cogebat* ? Quomodo interpretabimur Eusebii sensa dicentis: Principis hujus exemplo populos in Urbibus universis ad infestandos Christi fideles exaruisse ? Satis est Epistolam Plinii * junioris ad Trajanum, & Trajani ad Plinium responsum evolvere, ut exploratus sit magnus Christianorum numerus, qui Imperatoris hujus tempore in omnibus Imperii Provinciis gladio absumtus est, quod ægre admodum percipi posset, nisi Trajani Edictum de Ecclesia deturbanda intercessisset.

Quamquam aperte in Christianos nihil decreverit Adrianus, quod non fuerit vel certe Statutum aliquod generale Sacrificia faciendi, nulla Christianorum habita mentione, idem tamen fortasse de Tito Antonino dici nequit, si Justino fidem adhibemus. Cum etenim Apologia huic Principi oblata dixerit, infligi Sanctis Martyribus acerba tormenta, ita subdit: *Neque ita contra eos, qui nihil per injuriam iniqui admiserunt, perinde atque adversus hostes supplicium capitis statuere. Illud autem vobis predicimus &c.* Quæ voces supplicium capitis statuere monere quidem possent Persecutionem in Christianos excitatam ab aliquo Antonini Edicto profectam fuisse.

Conspicimus in Actis S. Felicitatis, quæ anno circiter 150. Martyrii palmam cum septem filiis suis adeptæ est, imperante, ut conjicit Ruinaris, Tito Antonino; cum Sancta hæc Mater in conspectu Publii Præfecti suassisset filiis, ut fortiter pro animabus suis pugnarent, & fideles se in amore Christi exhiberent, hæc audientem Publium jussisse, eam alapis cædi, & dixisse. *Ausa es, me præsentem, ista monita dare, ut Do-*

Alia Stellas XI. num. 2. Euseb. Hist. l. 9. c. 13.

Till. tom. 2. annot. 1. in S. Severinum p. 490. vol. 2. Nullas Contra Christianos leges impressisse. Tert. in Apol.

Ruin. lib. 5. de p. 21.

* Non convenit inter Doctos de anno Rescripti hujus a Trajano pro Christianis dato. Tillemontius Tomo 1. Monumentorum art. 3. de Trajani Persecutione pag. 184., Cardinalem Baronium secutus, anno collocat 104. Eusebius illius meminit in Chronico anno 107. Opinatur P. Norisius in Epistola Consulari hujus Epocham ad annum 109. vel 110. pertinere. Pagius ex præscripto legum Criticarum, quas tulit in Dissertatione de Consulatibus Imperatorum Romanorum eam scriptam fuisse contendit anno 111. Sententiam suam ex eo probat, quod Idacius in Fastis ad VI. Trajani Consulatum, qui in annum Jesu Christi 112. incidit, hæc habet memoranda verba: *Hic Consulatus persecutio Christianorum.* Erat hic annus decimus quintus Procon-

sularis Trajani, qui propterea, ut *Quindecennalis* sua celebraret, Consulatum inivit; cumque Christiani duodecim Regni ejus anno perturbati fuissent, ut Eusebio narrante compertimus, instaurata persecutio fuit quinque post annis ex *Quindecennalium* occurso; quibus mortis erat Imperatori, vota ordinaria Mendacibus Diis perolvere. Subjungit Pagius, certum esse, Plinium juniorem, in Bithyniam anno 110. missum, ibique ad annum usque 113. versatum, in Asia fuisse anno, quo Trajanus decimum quintum Imperii Proconsularis celebravit, atque illinc ad Imperatorem istum Epistolam dedisse. Quapropter de medio tollitur dubitatio omnis, Trajanum per idem tempus ex Pagii principiis, Rescriptum, de quo agitur, lucubrassè.

H. d. p. 22.

minorum nostrorum iussa contemnunt ? Tum dixit Præfectus : *Dominus noster Imperator Antoninus iussit, ut Diis omnipotentibus immoletis* ; & paulo post subdit : *Ut video, convenit vobis cum pessima matre vestra hoc consilium, ut præcepta Principum contemnatis* ? Denique accersito coram se Martiali filiorum postremo, inquit illi Præfectus : *Crudelitatis vestrae factores effecti Augustorum instituta contemnitis*. Habetis multas dicendi formulas, quæ additis præsertim iis, quæ scribit Justinus in Apologia sua, argumento esse possent, Titum Antoninum aliquod manasse in vulgus adversus Christianos Edictum ; neque etenim solidiores sunt, atque illæ quæ in Decii & Diocletiani Decretis occurrunt.

Till. tom. 2. Art.
de S. Felicitate
p. 155.
Basil. 20. Jul. in
Vita S. Filii. p.
290.

Respondet Tillemontius, S. S. istorum Triumphum ad M. Aurelii ætatem revocandum esse : „ Idque eo magis, ait, quo Acta de pluribus „ Augustis mentionem faciunt, quod cum Titii Antonini Imperio non con- „ gruit, sed cum tempore potius quo Marcus Aurelius & Lucius Verus „ Romanæ Reipublicæ gubernacula tractabant, quoque, ut species est, „ contigit, tum quando Lucius Verus Parthico bello distinebatur ; quan- „ doquidem unius Antonini meminisse solent Acta, & propterea gesta res „ est ad annum 164. : discessit namque Roma Lucius Verus anno 162., „ rediitque 166. „ Ceterum. ut ut daremus ultro erudito Critico isti, Sanctam Felicitatem ejusque filios M. Aurelii tempore extremum sup- „ plicium sustinuisse, fateri ipse quoque cogeretur adversus sententiam suam, ab Imperatore isto profecta fuisse in Christianos Edicta ; siquidem videtur, verba ista, *iussa, præcepta, instituta*, Actis Sanctorum istorum inserta, nihil de Generalibus & solemnibus Edictis monere minus quam ea, quæ in Martyrum Historiis leguntur, Decio Valeriano atque Imperatoribus intersectorum, qui hujusmodi Decreta emis- „ erunt.

At vero, inquit, id genus nulla sanxerunt Titus Antoninus, & M. Aurelius. His paratum habemus responsum, id esse videlicet, de quo controversia instituitur. Eis enim est, nosse, utrum hæc dicendi formula, *supplicium capitis statuite*, quæ in Apologia Justiniani ad Antoninum legitur, aliaque verba, *iussa, præcepta, instituta*, in Actis S. Felicitatis, eodem Principe Martyris, obversantia, solemne aliquid præferant, nec ne : sique absolute verum sit, nulla ab Antonino Ecclesie exagitandæ nomine Edicta manasse ; quandoquidem nonnulla quoque tribui M. Aurelio posse paulo post comperimus : Denique annæ duo tantæ autoritatis, Monumenta, quantæ sunt Christiani hujus Philosophi Apologia, atque illustrium istorum Martyrum Acta, minime apta sint, quæ invictæ confirmant, aliis quoque deficientibus argumentis, in Christianos Antoninum decrevisse.

Pra-

Præterquamquod, tametsi inter nos & Tillemontium conveniret, nulla adversus Christianos Antoninum Edicta promulgasse; ipsum tamen urgeret exponere nobis, quid sit, cur hæc voces *iussa, præcepta, instituta*, nihil Actorum S. S. Felicitatis, filiorumque veritati noceant, eademque non paucas conjecturas æquissimas ipsi sufficiant, ut alia monumenta rejiciat, quæ narrant, Sanctos aliquos in Fidei testimonium vitam dedisse sub Antonino, aliisque Imperatoribus, qui ex ejus mente ab Decretis in Religionem faciendis abstinuerunt?

Porro quamvis nulla Christianis insectandis Edicta constitisset M. Aurelius, magnum tamen id existimandi momentum ei esset, qui adverteret animum istis Apologiæ verbis S. Melitonis * Episcopi Sardienensis, eisdem Imperatori delatæ. *Persecutionem nunc patitur piorum hominum genus novis per Asiam Decretis exagitatum*. Qua de re verba ista novis per Asiam Decretis haud levi indicio sunt, hoc in Christianos, M. Aurelio excitante bellum, non exaruisse propter populorum adversus illos commotas seditiones, neque vetustarum Legum Romanarum præscripto, quibus, monente Cicerone, universæ Religionis extraneæ interdicerentur, *Libro 2. de Leg.* quod est commune sapientum istorum persugium; sed consideranti, quæ subdit S. Melito, apertum est, Decreta illa ab Imperatoribus profluxisse: *Imprudenter namque delatores . . . . ex Imperialibus Edictis occasionem nacti, palam diu nocturneque grassantur*. Illud certe non dissimulo, videri S. Episcopum officii gratia in sequentibus ambigere, num Imperatoris essent Edicta illa. Si hac iussu tuo fiant, recte atque ordinate facta sunt; nihilo secius asserit Dupinus, Sanctum Melitonem hoc supplicii libello a M. Aurelio flagitare, ut, abrogato adversus ipsos Edicto, Christianos vexare desineret. *Dupinus tom. 7. p. 187.*

Deinde qui dici poterit, M. Aurelium ad persequendam Ecclesiam Consultata non edidisse; ubi paulisper intendamus animum iis, quæ referuntur Acta S. Justinii, in quibus ter Edictorum mentio fit? Initio ipso constat memorari impia Edicta adversus Christianos lata; Rusticus Præfectus Justiniano imperat, ut pareat Imperatoris Edictis: Denique Præfectus verbis istis in Martyres sententiam capitalem dicit: *Qui Diis sacrificare, & Imperatoris Edicto parere noluerunt*. Porro certum est, Imperatorem istum alium non fuisse a Marco Aurelio, sub quo Justinus sociique Martyrii coronam adepti sunt. *Ruin. All. Sch. p. 93. Ibid. p. 95.*

* Iterum sæviente anno 177. M. Aurelii persecutione, quatuor Viri summi eidem pro Christianis Apologias obtulerunt: Meliton primus; alter S. Appollinaris Hæropolitanus,

tertius Athenagoras, quartus Milltiades; quin alterius Justinii ante annos aliquos datæ Apologiæ mentionem habeamus.

*Vill. tom. 2. ad-
not. 1. in 5.
J. f. p. 702, col.
2.*

„ Non me fugit, his omnibus haud ægre se subducere Tillemontium
hoc pacto : „ Commodum est dicere, vocem Edictum in Archetypo ;
„ ut mitius significaret, locatam fuisse ; v. g. non secus ac *iussum* sive
„ *imperium*, quæ cum nihil publicum innuant aut solemne, indicare nobis
„ possunt Constitutionem aliquam ei similem, quam super Christianos
„ Lugdunenses Galliarum Præfectus accepit. „ Lectoris sit de responsi hu-
jus soliditate judicare ; sique particula hæc, *Commodum est dicere*, nullo
alio fulta momento, fucum facere possit testimonii apertis, de Edictis,
a M. Aurelio in Ecclesiam vulgatis, monentibus. Cum libet respondere :
Commodum est dicere, vocem Edictum in Archetypo, ut mitius significaret,
locatam fuisse, non secus ac iussum, sive Imperium ; commodum erit pa-
riter eodem uti responso, ut vindicemus ab injuria Martyrum Acta, quæ
aut supposita aut suspiciosa esse censentur eo nomine, quia Edictorum
comminiscuntur sub iis Imperatoribus, qui nulla sanxerunt : & nihil mi-
nus unicuique jus erit dicere, *vocem Edictum, ut mitius significaret, in*
Archetypo positam fuisse, non secus ac iussum, sive imperium, quæ cum ni-
hil publicum innuant, aut solemne, indicare nobis possunt Constitutionem ali-
quam ei similem, quam super Christianis Lugdunensibus Galliarum Præ-
fectus accepit.

*Rein. Acta Sel.
p. 64.*

In Actis S. S. Epipodii & Alexandri M. M. Lugdunensium, qui absumti
sunt sæviente pluribus in locis adversus Religionem M. Aurelio, decimo
septimo Imperii sui anno, apparet, Sanctos Martyres coram universo
populo interrogatos fuisse, & de Christiana fide apertum eos testimo-
nium protulisse, quo tumultus repente exortus est, atque adstantes voci-
ferari cœperunt : *Etiâ nunc convelluntur Principum Sanctiones ;*
Eccur de Principum Sanctionibus hic mentio, si modo nullas edidif-
sent ?

Ludo 7.

Tum etiam difficile persuasum est, M. Aurelium Edictis generalibus &
solemnibus Ecclesiæ bellum minime intentasse ; ubi Orofii verba perpen-
dantur. *Defuncto Lucio Vero, inquit, M. Antoninus solus Respublica præ-*
fuit, sed in diebus Partici belli persecutiones Christianorum in Asia, &
Gallia graves præcepto eius existerunt, atque ubi res deferenda sit Actis
S. Symphoriani Martyris Augustustoduni, quæ sinceris & selectis Rui-
nartius annumeravit, in quibus Edictum videre est rite confectum, quo
Christianos, Deorum sacrificia averlantes, jubet Imperator extremo sup-
plicio interimi. Cum etenim plane confessus fuisset S. Martyr, se verum
Deum in cœlis regnantem adorare, Judex responsonem ægre ferens, di-
xit : Ignoras forsitan, quod Principum nostrorum Scita sanxerunt ? Officio
recitante pandantur : Ex Officiis recitatum est. Aurelianus Imperator
omnibus administratoribus suis atque Rectoribus : Comperimus ab his,
qui

Rein. p. 69.

Rein. p. 70.

qui se temporibus nostris Christianos dicunt, legum precepta violari. Hos comprehensos, nisi Deus nostris sacrificaverint, diversis puniæ cruciatibus; quatenus habeat districtio prolata iustitiam, & in rescandis criminibus ultio terminata iam finem. Quibus perfectis, Simphorianum Iudex allocutus est: Quid ad hæc Simphoriane respondes? numquid possumus hæc Decreta convellere? Ecce, ut videtur, Edictum ritibus omnibus constitutum. Hæc sane quis posset in verbo Aurelianus; at ex Ruinartio legendum est Aurelius, qui a M. Aurelio alius non est, eorundem Criticorum nostrorum confessione.

Tillemontius vero arbitratur, se difficultatem istam funditus fustulisse, cum Edictum illud Actorum S. Simphoriani Scriptori retulit. „Hoc, inquit accidit incommode, reperire nos in Actis S. Simphoriani falsum Edictum, veluti germanum & autographum recitarum: quod tamen perspicuum esset corruptionis argumentum in Opere, quod archetypum haberetur, ignoscendum est Autori, trecentis ferme post annis scribenti, quique in eam opinionem induci potuit, ut crederet, non fecus licere sibi Imperatorem loquentem, atque licebat Judicem & Martirem colloquentes exprimere. „Utrum responsum istud acceptum omnibus futurum sit, prorsus ambigo: illud saltem pro certo habeo, recipi Sententiam hanc ab omnibus MSS., neque super ea dubitasse quidpiam Ruinartium.

Till. tom. 3. p. 202.
not. 4. in S. Syno-
dico. p. 610. col.
2.

Quæcumque causatur Tillemontius, ut ostendat, constatum fuisse Decretum illud ab Actorum Scriptore, omnia accommodari possunt ad purganda quamplurima Suppositionis indicia, ab eodem egregio Critico in Actis, quibus non assentitur, reperta. Satis erit dixisse, ea, quæ in hujusmodi Monumentis minus apte cadunt, ab Actorum Scriptoribus proficisci; sique fraus tanta Scriptoris Actorum S. Simphoriani, Edictum Imperatoris, qui nunquam protulit, excogitantis, non obest, quominus historia hæc genuina atque autographa esse credatur; idem faciendum erit de Monumentis ab ipso rejectis, præsertim si archetypa sint Monumenta. Non tamen futurum putamus, ut Acta S. Simphoriani in germanorum & autographorum numero censenda essent; si modo constaret de Mendacio tanto ab Autore confecto; neque locus est dubitandi, Tillemontium ipsum, ubi simile quidquam in Opere aliquo minime sibi grato deprehendisset, illud continuo ad Apocrypha rejecturum fuisse.

Quamobrem cum certum sit, omnes veritatis numeros habere Historiam Sancti Simphoriani, illud videtur consequi, etsi nullum aliud præsto esset momentum latorum in Religionem a M. Aurelio Decretorum, hoc unum dubitationem omnem summovere; & non modo non esse respon-

spondendum, incommode accidere in hujusmodi Historia falsum Edictum reperisse, quin asserendum contra, revera M. Aurelium Decreta statuisse, quod in Monumento sinecro & autographo legantur. Si itaque tanti non sunt conjecturæ istæ, ut colligere pereas liceat, Trajanum, Titum Antoninum, & M. Aurelium adversum Ecclesiam tulisse Leges; utrumque tamen, aut ego fallor, Monumenta Martyrum vetusta indiguitate retinere poterant, in quibus Edicta Imperatoribus istis tributa conspiciuntur; neque imposterum notæ falsitatis erunt in Operibus haud omnino archetypis, sive autographis, cum id vitii non pariant pluribus aliis sine ulla, ut prædicant, controversia sinecricis & archetypis.

ARTICULUS XI.

Alia suppositionis indicia in Actis veterum Martyrum.

R Evocatis ad trutinam iis Critices regulis, quibus persuasum habent Eruditi Critici, se Acta Martyrum legitima ab iis, quæ non ita, secernere posse, quasquod dixerim Universas & communes, cum in omnibus pene veteribus Monumentis versentur cum veris tum falsis, cum ad eorum veritatem statuendam, tum ad fraudem suppositionemque aperiendam; non desunt aliæ quædam Leges veluti peculiare, quæ in paucissimis Operibus, aliquando etiam usum habent in uno tantum. Fit igitur præscripsit istis, ut animadvertamus, quædam propterea Monumenta, deficientibus etiam argumentis aliis, in fallaciæ suspicionem venire. Habeto præcipua, ab Operibus Tillemontii diligenti studio collecta.

§. I.

Alia, in quibus Persecutiones Decii & Valeriani conjunguntur, aut mendacii crimen subeunt, aut summam asserunt dubitationem.

D Uplex exstat Actorum S. Polieucti genus, qui princeps celeberrimusque Martyrum, quos Jesu Christo obtulit Armenia, passim existimatur. „ Neutrum vero istorum, ait Tillemontius, satis autographum videri debet; quandoquidem Sancti hujus interitum eodem pore collocant, quo Decius & Valerianus Ecclesiam divexabant: qui tamen nunquam simul Imperii fastigium obtinuerunt. Hoc uno dem-

*Till. Tomo 3.
annot. in hunc
Sanct. p. 735.
est, 1.*

to, Acta latina apprimè brevia nihil præferunt admodum reprehendendum. Quod erratum ita inficit Acta ista, ut aliis quoque commune sit.

Illud sane extra quæstionem positum est, distingui a Valeriani Persecutione, insitum Decii furore Christianæ Religioni bellum; quod nimirum Scriptores Ecclesiastici hoc septimo, illam vero octavo loco recensant. Patet etiam manifestè, non potuisse Imperatores istos simul Imperii gubernacula tractare; cum inter Decium & Valerianum regnaret mensibus duodeviginti Gallus, non supputato Emiliani Imperio, quod tertium mensem non excessit. Nihilò secius, tametsi perhibeant Acta S. Polieucti, Martyrem hunc diem extremum clausisse Decio & Valeriano Christi fideles Insequentibus, non id vitiose dictum iudicamus, si Actorum Græcorum sententia rem dirimamus; Habent namque, Bollandi testimonio, non quidem Sanctum istum sublatum fuisse duorum istorum Principum Persecutione sæviante; sed Polieuctum & Nearchum illorum ætate Romanæ militiæ nomen dedisse. *Temporibus Decii & Valeriani Imperatorum vivebant Nearchus & Polieuctus insitum Vita Milites. Mænea Græcorum, si tamen iis fides ulla, eadem utuntur loquendi vi.*

Ceterum inficiari nemo potest, plures esse Autorum Ecclesiasticorum; qui a Decio ad Valerianum usque unam numerent continuentem persecutionem; licet intervallum fuerit inter utramque, neque alter alteri proxime successerit. Constat etenim S. Hieronymum ambas copulasse, cum scripsit in Vita S. Pauli primi Hæremite; Sanctorum Martyrum multitudinem in Ægypto & Thebaide, urgente Decii & Valeriani persecutione, Sanguinem pro Christo Jesu fudisse. Narrat quoque, S. Paulum in Desertum concessisse iisdem Imperatoribus furentibus in Ecclesiam; atque in Libro de Viris illustribus animadvertit, S. Methodium sub Decio & Valeriano passum fuisse. S. Optatus denique Milevitanus credidit, utrasque Persecutiones sub Leonis imagine apud Danielem fuisse præcognitas; quod scilicet simillimæ fuerunt.

Idem porro putaverim intellexisse eos, qui ambas nectunt Persecutiones; sive quia ob instauratum a Valeriano Decii in Christianos Edictum, atque ipsi additas acriores minas, aliqua saltem ratione Decio referri potuit Valeriani Persecutio. Fuerunt pariter, quidicerent, Valerianum Romanam Præfecturam sub Decio gessisse, atque hoc in munere Decianæ Persecutionis participem fuisse.

Præterquamquod, sit quidem errori dandum, utrasque Persecutiones conjungere, non erredicim tamen illum esse gravissimum; majores namque in Actis ipsis autographis emergunt, in quibus apparet quoad Tabulas & Chronologiam non satis diligens accuratio. Fieri quoque potuis-

set, ut dubitantes Actorum Scriptores, utra nam illorum Persecutione Sancti ii Martyres passi fuerint, scriptum reliquerint, id contigisse Decii & Valeriani Persecutione, nimirum altero eorum Christianis nocente; non multo secus atque videmus, Martyrologia Virum aliquem Martyrem sub eo Imperatore statuere, sub quo minime mortem oppetiit.

§. II.

De quadam voce caelesti.

Tillem. tom. 4.
anon.

DUO sunt in Historia S. Cononis, filique Martyrum Iconensium in Asia, incommoda, propter quæ sentit Tillemontius, Autorem illius addidisse multa, quæ non parum de illius dignitate detrahunt. Præcipuum est, sub istorum Sanctorum interitum e cœlis auditam quandam vocem fuisse, qua exterritus adeo Domitianus fuit, ut surgcret extemplo & secederet. „ Non esset cur miraremur, inquit doctus iste Criticus, vocem hic e cœlis auditam legentes in funere Sancti hujus; altera siquidem in S. Polycarpi Martyrio personat; at verbum „ duntaxat unum protulit, hic autem trium vel quatuor linearum sermonem habet, cujus haud scio, aliud ne exemplum in Monumento „ ullo archetypo reperiretur. „

Euseb. Hist. l. 4. c. 7.

Si nihil est hoc loco, in quo hæreat super Actis S. Cononis Tillemontius, nisi in prolixitate sermonis, non erit multi operis plura ejus rei exempla rectare a monumentis fidei & veritatis indubie depromta. En primum ex Eusebiana Historia mutuarum. Cum S. Dionysius Alexandrinus animum ad Librorum ab Hæreticis confectorum Lectionem intendisset, quidam ex numero Presbyterorum, ut cum a proposito revocaret, in ejus mentem ea de re scrupulum injecit. Cui tamen non acquievit, cælitus demissa ad se voce, quæ præcepit manifesto: *Omnes libros, quos sumis in manus, evolve sedulo. Nam satis habes virum & firmitatis ad quæque tum convincenda, tum exploranda. Atque hæc causa fuerat, cur initio ad Fidem Christi vocatus fueris.*

Act. in. Acta fol.
pag. 163a

S. Theodoto Ancyrano Martyri, cujus Acta in primis autographa; eademque archetypa, illuc se nocte quadam conferenti, ubi projecerant Idololatæ S. Tecufam Virginem, Socialque Martyres, ut ipsarum corpora auferret, duo Viri splendidis vestibus amicti astiterunt, ipsique voce omnibus ex comitatu percepta, dixerunt: *Confide Theodote. Dominus enim Jesus Christus nomen tuum inter Martyres descripsit, audiens orationem tuam, quam effudisti even lacrymis pro inventione Sanctorum Corporum. Missi autem sumus ab illo, ut suscipiamus te, & sumus ii, qui dicuntur Patres: Veniens porro ad palæstem videbis Sanctum Solandrum armatum, qui*

custodiabus formidinem incutit, sed non debebas tecum adducere proditorem. Ecce sermo duplex, cælesti voce latus, & Cononis sermone productior. Exstat exemplum aliud S. Victoris Episcopi Uticensis in Historia Martyrum Ecclesiæ Africanæ a Vandalis exagitata. Testatur est ibi, locutum fuisse Deum Cæco cuidam *Felici* nomine; ut Eugenium Episcopum adiret, a quo lumen reciperet, & sanitate donaretur. Qui sermo, a Deo cum hoc Cæco institutus, nihilo contractior est, atque ille, qui de Sancto Conone litteris traditur.

§. III.

De titulo Episcopi Episcoporum.

HOC titulo parum utuntur Acta Martyrum, si excipias illa S. Sebastiani; quod in causa fuit Tillemontio, ut ea D. Ambrosio Autori minime concederet. „Titulus *Episcopi Episcoporum* Pontifici Summo tributus, inquit, a Romano aliquo, ut species est, seculo IV. posteriori inventus fuit: „atque alibi subdit: „Sicitari quis posset, „quo primum tempore Pontifices *Episcopi Episcoporum* nuncupari cœperunt, uti eos nuncupat Sanctus Tiburtius. „

*Tillem. tom. 4o
annot. in S. Sebastiani
p. 740 col. 2.
Ibid. p. 742 col. 2.*

Tametsi titulus hic in universum Pontificibus minime conferretur S. Sebastiani ætate, ejus tamen perspicuum exemplum e medio III. seculo producit. Id habet primum Concilium Cartaginense, anno 256. celebratum, atque Episcopos 87. e Provinciis Africæ, Numidiæ, & Mauritanix advocatos complectens. Animadversione dignum in eo est, S. Cyprianum de Stephano Papa loquentem dixisse: *Neque enim quisquam nostrum Episcopum se esse Episcoporum consilium, aut Tyrannico terrore ad obsequendi necessitatem Collegas suos adigit.* Quare, ubi Autor Actorum S. Sebastiani Pontificem *Episcopi Episcoporum* titulo insigniret, id nequaquam Specimen esset falsitatis; quoniam alii multo ante Romano Episcopo *Episcopi Episcoporum* dignitatem fuerant elargiti. Apparet etiam, id fuisse moris tempore Tertulliani; cum Scriptor hic, Montanistarum Hæresi infectus, probaturus Ecclesiæ facultatem non esse peccata nonnulla relaxandi: *Audite, inquit, Edictum esse propositum, Pontifex scilicet Maximus, quod Episcopus Episcoporum edicit, &c.*

*Conc. Cartag. 1.
apud S. Cyprianum.*

*Tertull. libro de
Pudicitia.*

§. IV.

De Voce Πάππας.

Inter ea, quæ in Actis S. Cononis, anno 275. Martyrio affecti, sollicitudinem afferunt Tillemontio, nomen est Papæ Πάππας, quod legitur,

C e c 2

gitur, adhibetque Judex ad Presbyterum & Episcopum significandum. //

Tillem. ubi su-
pra. Fas esset ambigere, ait Sapiens iste Criticus, hic ne usustot sæculorum
etatem ferat. //

Maill. tome 4.
Analeff. At verbum istud videtur usurpari ceptum esse a prioribus Ævis, ut
Presbyteri, idemque Summus Pontifex, & Episcopi indicarentur. * Ani-

madversio est Mabillonii in Actis S. Mammarii aliorumque Asrorum
Martyrum, donari nomine *Papæ* Presbyteros; narratque Ruinartius, re-
periri in vetustissimo Lectionario Luxoviensi, Acta S. S. Juliani & Basilif-
se, qui occubuerunt pro Christo sæculo IV., Presbytero Antonio *Idem*
enac nomenclaturam dedisse; ipseque tandem Tillemontius confitetur, id
nominis in Actis S. Theodoti Martyris Diocletiani etate usurpari. Mo-
numentumque, habent Acta, ut quando *veniret Papa beatus Fronto*, &c. qui
Fronto Parochus Malensis erat.

§. V.

De verbo Trinitatis.

Quaudoquidem Trinitatis Nomen ad trium divinarum Personarum
intelligentiam non admodum in primorum Sæculorum consuetu-
dine positum erat; vocem hanc erroris notam judicat Tillemon-
tius, quoties illam in Monumentis veteribus offendit: quapropter de
Sanctæ Sophiæ Actis disputans, ait: „Quin cætera in judicium voce-
mus, altero sæculo ille nequaquam inoleverat loquendi mos, quo usa
fuisse inducitur Sancta Sophia: *Te deprecamur inseparabilis Trinitas*,
qua est una Deitas; & annotatione 2. in Stephanum Pontificem, in qua
expendit Acta S. S. Eusebii & Marcelli, vitio vertit Actis istis verba hæc,
quæ de Stephano Pontifice scripta sunt. *Baptizavit eos in Nomine Trinita-
tis*. „ Sapientissimi Viri, addit ipse, considerant, non versari solitam vo-
cem istam in ore Scriptorum trium priorum sæculorum. „

Nihilominus extra omnem dubitationem est, consuevisse uti verbo illo-

* Pater Le Cointe animadvertit,
Episcopis omnibus diu *Papa* nomen
fuisse commune; Gregorii vero
VII. jussu solis Petri in Ecclesia Ro-
mana successoribus designatum. Idem
illustris Historicus subjungit, Sum-
mos Pontifices excellentiæ causa
semper *Papas* fuisse appellatos. Rumor
est, negotium facessere intendisse
se aliquos Savaronio Præsidi Claramo-
ntii in Alvernia, † quod *Papa* no-
men dederit Franciscus de la Guesle

Archiepiscopo Turonensi: Verum ip-
sum accusationem declinasse, cau-
satum, se id imitandi filii Sidonii ††
Apollinaris gratia fecisse, cujus etate
eo nomine universi Episcopi deco-
rabantur. Quamvis antiquitus, in-
quit doctus Mabillonius, omnes pro-
miscue Episcopi *Papa* dicerentur; nemo
tamen, præter Summum Pontificem,
id nominis, de semetipso loquens, sibi
arrogabat Mabill. de Re Diplom. l. 2.

Tertullianum & Cyprianum; nosque docet Dupinus, Novatianum ingens volumen de Trinitate lucubrasse. Adducit Alexander locum quendam ex Firmiliani ad S. Cyprianum Epistola excerptum, qui tradit Trinitatis nomine conferri tunc temporis Baptisma: eo quod, qui baptizatus sit, gratiam consequi poterit, invocata Trinitate nominum Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.

Exstant pariter verba hæc animadversione digna in S. Eupli, anno trecentesimoquarto extincti, Actis, quæ non autographa modo, verum etiam archetypa existimantur: Dixit Euplus: Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum adoro, Sanctam Trinitatem adoro, præterquam non est Deus. In Historiis demum S. Fructuosi Episcopi, & Sanctorum Augurii, & Eulogii Diaconorum, quas in Selectorum Actorum numerum retulit Ruinartius, vocis Trinitatis mentio fit: morte autem mulctati sunt Valeriano & Gilieno Principibus ad annum 259.

ARTICULUS XII.

De præcipuis Critices documentis, junctis ana ad redarguenda mendacii vetusta Martyrum Acta.

CUM univerfas animadversiones ad eruditionem nostram, non vero ad aliorum Criticen referamus, visum est nobis interesse rei; posteaquam ostendimus, accurate, præcipuas in veteribus Martyrum Actis suppositionis notas, separatim & divisim acceptas, in Monumentis etiam autographis, quin archetypis deprehendi, diligenter quoque dispicere utrum culpæ hæc omnes, aut saltem potiores simul sumtæ procul absint nec ne a Monumentis fidei minime dubiæ.

Prospicio quidem fore ut respondeant semper, tametsi fieri posset, ut certissima Historia unico vel duplici falsitatis signo notaretur, his non ab simili, quæ in fallacibus vel corruptis Monumentis conspiciuntur, id nequaquam Operi fucum facere, vitis illis in magno excellentium antiquitatis argumentorum numero veluti submersis. Non est itaque satis, cum Monumentum autographum rejiciamus, in ipso eundem aut similem errorem offendere, in quem apud Historiam aliquam mendacem incurrimus. Sed id cognoscere necesse est, num suppositi alicujus Operis indicia a Criticis constituta super quibusdam qualitatibus, brevitati & simplicitati antiquorum Martyrum Actorum adversis; num indicia hæc inquam in unum collecta, sive ad minus præcipua in Monumentis autographis & archetypis reipsa reperiantur.

Por-

Porro, nisi me fallit animus, non desunt in Collectione Actorum sincerorum & Selectorum Ruinartiana Acta multa autographa, eademque archetypa, & Proconsularia, quæ universa signa præferunt, a Literatis Viris istis Monumentis Veterum fraudulentis aut depravatis apposita. Quæ cum ita sint, ut exemplis confirmare aggredimur, futurum videtur opus ad Supposita detrudere nonnulla elegantiora & meliora, quæ hæc de re supersint, Monumenta, & sateri, aut Criticas Leges, a Sapientibus Præceptoribus istis ad delectum germanorum Actorum habendum rogatas, ambiguas esse vitiosasque, aut ipsorum usum neque rectum, neque accuratum.

Primum, quod sese offert, exemplum est S. S. *Tarachi, Probi, & Andronici* Martyrum Ciliciensium, qui anno 304. Diocletiano in Christianos sæviente absumti sunt. Non crediderim quemquam esse, qui dubitaret archetypa Sanctorum istorum Martyrum Acta. Complectuntur etenim capitis Judicium ipsorum, tribus interrogationibus comprehensum, quibus addita est fidelis eorum omnium narratio, quæ a damnationis istorum momento ad sepulturam usque acciderunt: universa autem Christianis, testibus oculatis scribentibus. Id etiam præclarius habent Acta ista, cujus haud simile forsitan exemplum Ecclesiastica Historia suppeditabit; erogasse nimirum Christianos satis grandem pecunie summam, ut ea a Justitiæ * Proconsularis Tabulario depromerent. Præstantia Opusculi hujus tanta factum est, ut inter pauca ad nos usque traducta vetusta monumenta rarissimum esset & pretiosissimum, de quibus convenit inter omnes.

I. Prima, quæ in Actis sinceris desideratur, brevitatis, ab his abest longæ, quippe admodum prolaxis; uti videre est in Collectione Ruinartii, qui ea Græce in lucem edidit, & Latine.

II. Se prodit multitudo sermonum & disputationum inter Martyres & Judicem, quæ Historiæ hujus majorem partem conficiunt, ita ut vix invenias Acta sive vera sive fucata, quæ suppositionis specimen apertius exhibeant, quod Ruinartius affingit Actis, per ipsum ab impudentibus vel indoctis hominibus contaminatis: *Adiunctis Martyrum cum Tyrannis concertationibus, quibus, ut sibi videbatur, Martyrum suorum fortitudinem celebrarent.*

III. Occurrunt crebro in Sanctorum istorum Historia supplicia inaudita, atque extraordinaria tormenta, quæ ex Criticorum nostrorum institutione veterum Martyrum Actorum simplicitati pene vehementius ad-

* A quodam nomine Sebasto, uno de Spicularioribus, ducentis denariis omnia ista transcripsimus. Acta apud Ruin.

Ducta ratione ducentorum denariorum evadunt nummi aurei circiter octo.

versantur. In Interrogatione prima narrant, fractas fuisse *Taracho* maxillas, super cervicem caesum, virgis diu percussum, vinculisque ferreis magnis, extremo supplicio perimendis designatis, adstrictum. *Probus* deinde in equuleo distentus, crudisque nervis verberatus est, quem Iudex supremum verti iussit, ut super ventrem caderetur, atque postremo in carcerem catenis onustum retrusit, imperans, ut ei manus ambas & pedes in Nervo stringerent, idest in ligneis impedimentis usque ad quartum foramen, quod erat acerbissimum supplicii genus. Tertio *Andronicum* confestim in Equuleo suspendit Maximus, atque in Fibia fortiter torisit: ipsi ungulis ferreis laniata sunt latera, sale vulnera respersa, & testarum fragmentis perficata; tandem collum pedesque vineta catenis.

Interrogatione altera *Taracho* lapidibus infringunt os, ut omnes pene dentes evellerentur; dehinc nervorum flagellis afficiunt dire in equuleo, rursus contundunt os, suspendunt inverso capite dorsum, acremque summum supponunt. Maximus defferri jubet acetum, & sale mixtum in nares ejus infundi, addita Sinape cum aceto. *Probus* statim in ore obtritatus, admoto candenti ferro carnibus ejus, suspensus est in equuleo, dorsumque flagris dilaceratum, quibus cruciatibus minime concussa S. Martiris constantia, Maximus ei radi caput imperavit, ignitasque prunas superponi. Nec vero mitiora passus est *Andronicus*, quem manibus pedibusque quatuor palis confixerunt, atque ita suspensum, facie ad terram conversa, volutatusque vapulavit dirissime taurinis nervis; cumque corpus ejus sale perficassent, rursus in acra erexissent, pectusque & ventrem virgis divexasent, in carcerem secundo condiderunt, atque hic fuit hujus exitus interrogationis.

Interrogatione tertia *Tarachus* adstrictus in Equuleo distentusque acerrimam quæstionem sustinuit. Labia illi, facies, & palpebræ concisæ, ignitis obeliscis pectus transossus, auresque abscissæ: Novacula cranii pellicis abrafa, prunæque exinde superimpositæ, atque sub axillisidem Obelisci accensis traducti sunt. Habita deinde *Probi* quæstio est; cui pedibus sursum suspensor, stigmatis ferreis ardentibus latera & dorsum ustularunt, suras manusque terebrarunt, subulisque & acubus oculos compunxerunt. *Andronicus*, qui crudeli huic spectaculo modum imposuit, papirum corticesque super ventrem suum ardere passus est, subulisque ignitis digitos sub unguibus transfigi, convelli dentes, postremo recidi linguam; quibus exhaustis cruciatibus, tres simul bestis ferocibus obiecti sunt, cumque feræ ipsorum vel contactu abstinerent, gladio animadversum Martyrium absolverunt.

Aliquanto prolixius Sanctorum istorum certamen persecutus sum; ut Lectoris sit judicium ferre, anne quamplurima atque extraordinaria tormenten-

menta Actorum archetyporum Autographorumque simplicitati conciliari queant.

IV. Mira prodigia, quæ per eruditos Criticos nostros ab Autographorum Monumentorum simplicitate abhorrent maxime, in Sanctorum istorum Historia sunt frequentissima. 1. Virgarum & taurinorum nervorum ictus eos, quin enervent, confirmant. *Plagis confortas me*. 2. Carnifices instar Medicorum sunt, & immaniora tormenta veluti suavia, quibus perfunderentur, Aromata: *Tormenta vestra unguentum est*. 3. Fortius acetum sale commixtum, acriorque sinapis in ore sanctorum mellis naturam induunt: *Acetum tuum, dulce est mihi; ministri tui mel pro sinapi infuderunt mihi*. 4. Ignis ardentior Probum non urit: *Ignis tuus tepidus est, & me non contingit*. 5. Vulnere Andronici miro modo sanata conspiciuntur, ipseque firma corporis valetudine: *In prima interrogatione vexasti corpus meum, & sanus ante tribunal tuum oblatus sum; presto est & nunc, qui me curat & salvat*. 6. Plures feræ eodem tempore in Sanctos homines immisæ ne illos quidem tangere ausæ sunt. Ursus ferocissimus, quem deinceps laxarunt, tantum abiit, ut eis vel minimum noceret, ut potius ad lambenda vulnere accederet; & crudelis Leæna post Ursum soluta, prono capite ante Tarachi pedes se projiceret, *quasi eum adorans*. Denique in Prodigiorum numero collocari possunt terræmotus subito excitatus, & tempestas nimia illum consecuta, cum primum fixerunt humi genua Christiani, ut a Deo gratiam de internoscendis Martyrum corporibus exorarent: stella splendida e cælo missa, & super singula Sanctorum Corpora sedens: demum sydus resurgens denuo, & Christianis locum indicans, in quo S. S. Martyres tumulo mandarent. Quæ universa, inquam, tot portenta sunt, ut trium Martyrum istorum Acta suspitione laborare possent; si verum esset, archetyporum Operum simplicitatem magnum Miraculorum numerum non sustinere. 5. Aliud est cum autographorum Actorum simplicitate præ ceteris ferme pugnans indicium, aspera verba, minus verecunda, eademque contumeliosa, quibus interdum Sancti Martyres utuntur. Attamen fas est dicere; ægre admodum in Historiis minimæ autoritatis, atque exploratoris suppositionis reperiri posse amariore voces, fortiores, & minorem observantiam olentes, atque in Actis trium istorum Martyrum reperiuntur. Nonnulla exempli causa referre pergo; ut inde æquius iudicium ferat Lector. *Recede a me cum consilio tuo, Minister Satane, dixit Tarachus ad Demetrium*. *Andronicus vero Judici exprobravit, de Imperatoribus sermonem habens: Patrem habetis Satanam, nam filii Diaboli estis facti*. In Judicem quoque hæc jecit Tarachus: *Pater vester Satanas*; item in Maximum *Andronicus: Tu autem Dæmon es totus*, quem pariter *Maledictum* appellat; & sermonem ad Judicem

dicem convertens, subjunxit: *Nunquam tibi bene sit, Tyranne, neque his qui tibi dederunt potestatem istam . . . . . Ego maledixi & maledico Potestates, & Sanguibulos, qui Seculum everterunt, quos Deus brachio suo alto evertat, & conterat, & perdat, & det super eos iram*. Vides quare ratione de Imperatoribus *Andronicus* verba faciat. Nec minus dura, quam hæc, iis improprie *Probus*. Tandem ex pluribus Actorum istorum locis constat, S. S. istos Martyres Judicem *inensatum stultum* vocasse, idque sæpius.

Difficile admodum, opinor, est, ut congruat hic loquendi mos Actorum archetyporum simplicitate, si modo certissimum sit Sapientum Criticorum nostrorum Decretum. *Tillemontius* certe & *Bailletus* cum probe intellexissent, liberum hoc aliquanto dicendi genus futurum esse impedimento Actorum istorum veritati, quocumque demum studio potuerunt, illud commode interpretari conati sunt. Verum aut id necessario conveniat necesse est, injuria hæc verba, non secus ac supplicia extraordinaria, longiores sermocinationes, & facta mira nihil habere, quod Actorum archetyporum simplicitati repugnet; aut consequens erit, Acta Sanctorum istorum mendacii crimine nequaquam vacare, quod esset judicium non his modo duobus peritis Criticis, verum etiam Litteratis omnibus contrarium, qui Actorum istorum auctoritatem Orbi universo perspectam esse consentiunt, neque fieri posse, ut majoris auctoritatis alia, si ve castigatiora, si ve certiora in medium afferantur.

Operæ pretium est, aliud quam brevissime exemplum adjicere. Acta S. Theodoti Cauponis, & Martyris Ancyranus tanta passim censentur esse pulchritudine atque elegantia, nec minori gravitate, & naturæ imitatione, ut senserint viri sapientes, paucissima exstare vetusta Monumenta, quæ certa adeo & autographa dici possint. Nec vero integrum est, utrum archetypa sint, dubitare, siquidem a Nilo*, teste eorum omnium, quæ Litteris tradidit, oculato conscripta sunt. Nihilominus, qui a Criticorum nostrorum legibus non recedat, vix in Actis istis eorum, quod postulant, Monumenti archetypi, & simplicitatis argumentum deprehendet.

1. Manifestum est, Acta ista, quippe longissima brevitate nullatenus referre.

2. Referta sunt sermonibus prolixis & exquisitis, quandoque etiam concionibus. Apparet item in illis nimia eruditionis ostentatio, comparationibus, & Scripturarum locis interjectis, quod ab antiquorum Monumentorum abhorret simplicitate.

3. Haud raro mentio fit Visorum, narrationum Supernarum, vocumque Cælestium.

Tom. I.

D d d

4. Cre-

Till. p. 285. Tom. 1. Baillet. X. Odeur. in Vita S. S. Istorum M. M. p. 114.

Till. tom. 1. p. 289.

Reim. Acta S. p. 114. & seq.

4. Crebra adeo sunt prodigia & facta inusitata in Actis S. Theodoti; ut mirum sit rejecta minime fuisse, quemadmodum Monumenta alia multa vetera, licet pauciora complecterentur, explosa propterea sunt.

5. Hactenus crudelia, quibus excruciatuſ est, supplicia fuere, ut dicitarent milites, Theodotum aneum esse oportere, qui pœnis illis non frangeretur. In sublime nanque actum equuleo suspenderunt, Carnificesque in partes divisi longo temporis intervallo ferreis ungulis dilaniarunt; fortissimum acetum lateribus ejus infuderunt, accensaeque lampades admoverunt; saxi denique maxillæ ipsius contusæ sunt, dentesque excussi. Exactis post quinque diebus, rursus ad quæſtionem raptus, atque equuleo impositus tertio priora vulnerum loca perſerutari paſſus est; superque testarum fragmenta carbonibus mixta versatus, gladium postremo letus excepit.

6. Non facile ea videntur simplicitati, in Monumentis autographis petita, congruere, quæ Sanctus Martyr in Judicem suum protulit: *Agnosce Dominum Jesum adjuvantem me, per quem te veluti mancipium contemno, & impios Imperatores tuos despicio.*

Extremo loco quod perhibent Acta ista de Presbytero Frontone, ejusque itinere ex Malo Ancyram cum Afina veteri vino onusta, colloquique cum Militibus corpus S. Theodoti custodientibus habitis; de modo quo eum sustulit, imposuitque Afinae suæ, quæ Angeli ductu Malum petiit, quindecim Ancyra Leueis distans, aliaque multa hujus generis facta parum inquam sunt ad propugnandam antiqui Monumenti simplicitatem idonea.

p. 189.

Ruinartius idem in Actorum sinecrorum & selectorum collectione publici juris fecit Acta S. Vincentii Diaconi & Martyris, quæ sunt ap-
prime autographa & vetusta, eademque perfecta olim ab Augustino; unde quinque sermones depromsit, quos in honorem S. hujus Martyris, ejusdem die Festo vertente, populo recitavit. Eadem pariter Acta consonant iis, quæ habet Prudentius in Hymno quodam de laudibus Martyris hujus; & tamen rem transigenti ex Criticeorum nostrorum præceptis alegandum esset Opusculum hoc infra supposita, cum iis omnibus conditionibus non careat, quæ Actorum Veterum, legitimorum & autographorum simplicitatem subvertunt.

August. Serm.
21. p. 274. 275.
276. 277.

Prudent. Hymn.
1.

1. Inficari nemo poterit deesse ipsis brevitate; molesta nanque sunt prolixitate.

2. Incidimus in verba fatiſ dura, minusque Imperatoribus obsequentia.

3. Compertissimum est, S. Martyrem istum varia tormenta, crudelissima, inusitata, & multa subisse.

4. Colloquia cum Vincentii tum Daciani nimirum longa & elaborata videntur.

5. Acta ista portenta plurima & mira referunt. Demum, ut id genus vitii aliis commode reprehendis in Actis istis superfedeamus, frequens est in his sermo de Visis, & Superiorum dictis, quæ superius animadversis addita, non satis sunt ex Criticorum nostrorum instituto ad illorum veritatem confirmandam accommodata.

Ecce tibi ob oculos exempla tria ducta ex Monumentis autographis, archetypis, iisdemque Proconsularibus, in quibus specimen apparet omne simplicitati, quam in vetustis Martyrum Actis flagitant Criticæ Leges, adversum. Quæquæ hæcenus collegimus argumento esse potuerunt, pluribus in Actis Autographis, atque e Tabulario sumtis nonnunquam duo, aliquando etiam tria, suppositis Actis tributa indicia reperiri, quorum unum duntaxat satis esse Criticis solet ad Historiam aliquam suspitione attingendam. Quod itaque iudicium de Actis sinceris habendum est, quoties tres, immo plures afferunt notas, ipsorum integritati contrarias? Confidimus sane fore, ut egregiæ Artis hujus præceptores viam sternant difficultatibus istis cum Regulis suis conciliandis, mysteriumque norint eas fartas testasque tuendi, quin officiant tot veteribus monumentis, indubiis, & pretiosioribus, quæ a Sacris Litteris ætatem evaserint.

A R T I C U L U S XIII.

De ratione a Criticis habita ad regulas constituendas, quibus Acta sincera a mendacibus dispiciantur.

NOS docet Tillemontius, quonam pacto rogandæ sint leges aliquæ, quarum ope iudicium haberi possit de Actorum veterum Martyrum autoritate, eorumque germana a fallacibus internoscantur; quotiescunque Scriptorum testimonio minime fuleiuntur, aut ab Autore ignoti nominis profecta sunt. „ Quod si quis interroget, inquit præ-

„ clarus iste Criticus, quanam sint præcepta, quibus visum est disci-

„ men instituire inter vera & falsa monumenta, ubi Autores latent in

„ incerto: ii sane, qui S. Polycarpi, Martyrum Lugdunensium apud

„ Eusebium, aliorumque indubiæ apud omnes veritatis Historias perle-

„ gerint, cognoscent ipsarum lectione quendam informari animo sen-

„ sum, ut secerantur ea, quæ hanc antiquitatis veritatisque speciem

Tillem. in Act.
mon. p. XV.

„ingerunt ab iis, quæ fabulam, aut traditionem redolent populareni;
 „Notitia pariter Historiæ, stili, & disciplinæ eorum cognitionem du-
 „cit, quæ ætate aliqua scribi potuerant, eorumque, quæ non nisi ab ea
 „longe recedunt.”

Tamet si diligens hic Criticus minime singillatim indicaverit notas *huius antiquitatis speciei*, neque Leges, per quas vetera Martyrum Monumenta aut tanquam legitima suscipienda, aut veluti supposita respuenda sunt; operosum tamen non est eas dignoscere ex ratione, qua utitur in expendendis id genus Operibus. Præcipua duo *huius antiquitatis speciei* argumenta sunt brevitatis & simplicitas. Ea est perfecta simplicitas, quæ prodigia mira, sermones nimium exquisitos eruditosque, tormenta inusitata, aspera verba & contumeliosa, aliaque, de quibus superius, excludit. Indicia hæc, quæ huc illucque in Operibus Tillemontii veluti dispersita sunt, in unum redegit Bailletus, torque ex illis Criticas quasi regulas condidit; quibus ab experientia rectoque iudicio petitis, atque ab arehetyporum Operum visceribus, & *quadam antiquitatis specie*, quam præferunt, comparatis, uti possumus ad sincerorum & falsorum Martyrum Actorum delectum instituendum: quod ante Sapientes Criticos istos nemo unus aggressus fuerat. Hæc autem ratione quoddam Artis genus constarunt, cuius auxilio putant, neminem imperitum decipiendum in Martyrum Actorum delectu; immo fas est dicere, si Sanctorum Historici iisdem præceptis obtemperassent, non futurum fuisset; ut genuinarum Historiarum loco, tot falsa corrupta & incerta monumenta posteritati commendarent.

Quare Tillemontius & Bailletus idem ferme super veterum Martyrum Actis præstiterunt, quod super re Diplomatica † orsus est Mabillonius, qui ad discernenda vera Diplomata * a spuris artem quandam constituit, & tradidit præceptiones.

Cum etenim vitiosorum eum autographis Diplomatibus confusione fieret, deficiente præsertim tuta aliqua atque exquisita ad ipsorum delectum habendum ratione, ut nullius pene frugis studium esset ea, quæ veterarum Tabularum subsidio hauriebatur, antiquitatis notitia; in animum induxit, quod nemo ante illum, ** Mabillonius, ut his inter-

* Diplomatis nomine, quod proprie litteras Principis Patentes significat, complectitur Mabillonius Scripturas vetustas & Tabulas, jura Ditionis alicuius, aut Communis continentines.

** Nemo ex Veteribus, quem novimus, in rem hanc quidpiam præcepit; nisi si diceret Anonymum

quendam, qui ante quingentos annos Librum edidit inscriptum, *Synagoga diluendi*. At regulas præfert tantummodo scribendi Epistolas & Diplomata Summorum Pontificum & Regum. Alii multi statuerunt leges de singulari aliqua Tabula, uti Leo Allatius in *Animadversiones ad fragmentum antiquæ Extræ*. Eruditus Pater Pa-

noscendis genus quoddam Artis accommodaret, & regulas præfîniret. Quod ut re ipsa præstaret, Tabularum Diplomatumque plura, eaque diversa ut in Diplomaticæ Artis regulas verterentur, sculpenda curavit. Accurata quippe consideratione scribendi rationis, stili, subscriptionis cum temporis, tum nominum, Ignorum, Membranæ, Corticis, papyri Ægyptii, * aliorumque omnium veræ Tabulæ caracterum id assequi possumus, ut fallaces aut incertas dignoscamus. Chartæ vetustæ, si Mabillonium audias, quoddam veritatis indicium exhibent, statim industrio antiquario perspectum; non secus ac aurum dispicit uno contactu peritus aurifex. Experimentum itaque, quod Opusculorum istorum lectio-
ne comparamus, Lydius veluti lapis est, ne in hujusmodi discrimine hallucinemur. Atque hæc vetusta monumenta legendi assiduitate gignitur paulatim in nobis sensus nescio quis, qui germanarum & notha-

De re Diplom.
supra l. 1. pag. 26
& seq.

pebrochius primus ait, qui id consilium cepit; quod est a Lysiphseni Ephemeride his verbis animadvertum: Neminem ad hoc usque tempus peculiari tractatione rem aggressum fuisse ante Danielem Papæbrochium Societatis Jesu, Editis Antuerpiæ Sanctærum Actis clarissimum Virum: qui in Propylæo ad Aprilis totum secundum data opera discutendam eam suscepit anno 1675. tanto cum successu &c. A. Q. Erud. publicata Lypsiæ Calend. Maii 1682. pag. 130. Ibidem 1. Jan. 1683. pag. 10. Verum rem tantam, tantoque homine dignam ad umbilicum perducere non potuit, cum eum, uti proficetur ipse, subsidia multa deficerent: Næmpe quod a privatis ad publicas Scripturas transire volenti, nequaquam parabilis fuerit earum copia: propterea quod sollicitius custodiuntur. Papæbroch. in propyl. ad Tom. 2. Mens. April. num. 40.

* Brissotianus, Doubletus, nonnullique alii Corticem ab Ægyptio Papyro nihil diserte arbitrati sunt. Cortex igitur, quo ad scribendum utebatur, membrana erat tenuissima, quæ inter lignum extenditur, corticemque crassorem. Papyrus autem Ægyptius confectus erat ex membranis plantæ ejusdem nominis Papyri quæ in Ægypto ad Nilum crevit. Didicimus ab Allatio modum, quo terebatur Papyrus. Ex Papyri philyris, aut excisis, aut simul vinis, tam-

quam flamine & statimine compaginabatur, quemadmodum & tela fit ex pluribus filis. Extendebantur enim papyri philyra in aliqua tabula: hinc obli-
viabantur glutine: si in Ægypto, terebantur aqua Nili turbida: si Roma vel aliis partibus, terebantur pollinis flore servente: aqua temperata minimo acciti aspersu. Deinceps alia philyra transversa superponebantur ad modum cratris, tandem malleo tenuata glutino percurrabatur. Leo Allat. in animad. ad fragm. Etruscæ num. 66. Salmas. in Notis ad Vopisc. Non male aliter rem exequitur Plinius l. 15. c. 13. Mabill. de Re Diplomatica l. 1. c. 8. pag. 33. Quod si Valterius pollinifer iis animum applicuisset, quæ de Papyro Ægyptio erant Scriptores isti, non obtudisset nobis in Magno Lexico Historico editionis 1707. fieri ex medulla cauli Papyriensis, in album glutinum redacta, solia tenuissima, super quæ litteras Veteres exarabant. Est sane quod suspicemur, eum Ægyptium Papyrus cum Cypro Nili confudisse, ex cujus medulla, ad Massæ naturam distracta, atque in subtilia solia expansa, charta conficiebatur: uti animadvertit Grævius ab Epistolis Anglicæ Regalis Societatis in Libro, cui titulus: *Massæ Regalis Societatis*. 1681. At Cyperus a Papyro longe admodum differt, quod Calepinus ipse in Dictionario adnotavit.

rum Tabularum collatione intercedente, ad adjudicandum inter utraque satis est. Quo pacto, concludit celebris hic Benedictinus, genuina Patrum Opera a fallacibus, sincera Pontificum Decreta a supposititiis, autographa Martyrum Acta ab iis, quæ sunt secus, discrevimus.

Ecce, ut apparet, quod exemplar sibi ob oculos posuerunt Tillemontius & Bailletus; ut institutiones suas de Veteribus Martyrum Actis componerent: illud saltem inficiari nemo poterit, hæc esse ipsorum principia, atque ad ista illos se conferre, ubi id genus monumentorum inquisitio incipiat & judicium. Necesse itaque propterea erit, id demum perfectionis affecta fuisse Sanctorum Martyrum Acta, quod affectum est Diplomaticum institutum; & tutis æque solidisque fundamentis utraque inniti.

† Sunt, qui putent hæc, nos inconcussam esse difficultatem, istam.

Nos vero initio illud ultro concedimus Tillemontio & Bailletto, quod vehementius fortassis in Diplomaticam Artem urgeri solet, † non secus atque adversus rationem pro veteribus Martyrum Actis institutam. Cum etenim incumberet edere regulas ad dignoscenda germana Martyrum Acta a mendacibus sive incertis, oportebat ante omnia eorum veritatem conclusæ habere compertam, ad quorum normam collectæ sunt hujusmodi præceptiones; quandoquidem si modo liceat in suspicionis crimen vocare monumenta ista, id statim vitium consequetur, fuit eis leges illas, quæ ab iis tantummodo pendent. Tillemontius & Bailletus singulari quodam decorant privilegio S. S. Polycarpi, Justiniani, aliorumque paucorum Acta, quæ dubitationem omnem evasisse creduntur. Hæc sunt, ex quibus quandam disciplinæ speciem constant, quæque veluti exempla in lucem proponunt, unde cætera cognoscantur, nosque ad recte de ipsorum veritate & falsitate judicandum instituamur. Præ aliis itaque necesse esset, monumentorum istorum auctoritatem confirmare. Id tamen libenti animo præterimus, ipsisque facile damus, Acta, quæ in aliorum exemplar nobis exhibent, non modo ingenua atque autographa esse, verum *archetypa* & Proconularia.

Univerſa hæc Acta vetusta archetypa, quod multo ante animadvertimus, in tres classes distribuuntur. In prima locamus ea, quæ Proconularia dicuntur, atque a publico, in quo asservabantur, tabulario deprompta sunt; cujusmodi sunt Acta S. Justiniani, S. Acacii Episcopi Antiocheni, & id genus alia. Altera complectitur Acta, ab iisdem Martyribus descripta; videlicet S. S. Perpetuæ & Felicitatis, aliorumque. Tertiæ sunt Acta ab oculatis testibus scriptis mandata, quibus annoveravimus Acta S. Ignatii, Episcopi Antiocheni; S. Polycarpi &c.

Omnia hæc Acta, quæ ad nos usque perducta sunt, tricesimum numerum

merum non excedunt; inter quæ non desunt aliqua, quæ nonnullis Sapientibus minime tanquam *archetypa* probantur, aut certe ipsi in dubiis habent; uti Acta S. Luciani, S. Maximiliani, S. Crispinæ, S. Sereni, S. Theodoreti, & fortassis aliorum.

Quo in loco illa apæ cadit animadversio, inter nimirum hæc cuncta monumenta sex tantum aut septem esse, quorum autoritas veterum suffragio sit explorata: sunt autem Acta S. Polycarpi, Martyrum Lugdunensium, S. Metri, Martyrum Palæstinorum; S. Procopii, & S. Mariani Missionarii, quæ Eusebius ad nos traduxit, aut de illis mentionem habuit. Quod vero reliquorum pene Actorum *archetypum* est, non suppetunt argumenta certa ab autoritate ducta, ut illa tueamur; sed ex intimis ipsorum visceribus, perspectisque antiquitatis aut veritatis notis comparantur.

His pro certo habitis, utrum ne haud liceat ab istis Criticis doctissimis seiscitari, num omnia hæc, quæ passim *archetypa* esse censentur, monumenta exemplo esse possint ad genuinorum, & eorum qui contra sunt, Actorum discrimen instituendum; aut contraheuda res sit ad quoddam genus Actorum singillatim, ex trium ordinum istorum aliquo collectorum: an demum inter hæc omnia *archetypa* monumenta nonnulla sint eligenda, quæ aliis specimen præbeant & documentum?

Ut Acta universa, quæ *Archetypa* existimantur, fundamentum sternere possint Criticæ facultati in alia veterum Martyrum monumenta, necessum esset, illa easdem veritatis notas, idemque sinceritatis atque antiquitatis specimen exhibere, quibus germana & falsa monumenta inter noscuntur. Nihilo tamen minus major Actorum istorum *archetyporum* pars quammaxime differunt invicem, & paucissima sunt quæ in brevitate, simplicitate, aliisque ad naturam veluti monumentorum *archetyporum* spectantibus signis non discrepent.

Atqui si Acta cuncta *archetypa* apto esse nequeunt exemplo ad germanorum & suppositorum delectum habendum; neque pariter crediderim esse in rem hanc Monumenta, quæ ad ordinem istorum singulos pertinent singillatim. 1. Non quidem dignitatem hanc tribuendam puto Actis S. S. Perpetuæ & Felicitatis, vel S. Montani, S. Lucii &c. quæ sola alteram *Archetyporum* classem efficiunt; præterquamquod etenim longissima sunt, quod ab *Archetypis* Actis abhorreere dicitur, utraque etiam quamplurimis Superiorum Visis congesta sunt, ob idque a cæteris ferme omnibus veteribus Martyrum monumentis distinguuntur. Porro videtur, Actorum Sincerorum & *archetyporum* minime esse, tantam cœlestium visorum & narrationum copiam asserre. Acta insuper S. Montani nimiam doctrinam affectant, & Sanctarum Scripturarum loca frequentius reci-

tant,

tant, quod irem Sapientes judicant Actorum Archetyporum simplicitati contrarium, ut nihil magis.

2. Non video pariter, quia facultas hæc aliorum duorum ordinum Actis concedi posset. In eorum nanque utroque quædam sunt brevissima, simplicissima, atque a miris rebus, tormentis inusitatis, concionibus, scientiæ ostento, verbisque contumeliosis aliena; quædam autem & nimia prolixitate, omnibusque aut ferme omnibus vitiis istis scatentia. Quare minor inter hæc monumenta Similitudo impedimento est, ne ipsis in constituendis hujusmodi legibus hæreamus.

Nihil itaque præclaros istos Criticos manet, ut rationem suam tueantur, quam in ceterorum Actorum exemplum seligere Acta S. Justini; S. Acacii; S. Maximi, in Asia mereatoris; Martyrum Lampfacensium; S. Cypriani; S. S. Claudii, Asterii, & Neonis; S. Maximiliani; S. S. Agapæ, Chioniz, & Irenæ fororum; S. Dydimi, & S. Theodori, quæ proconsularia censentur: quibus addas Acta S. Ignatii, S. Ptolomæi, Martyrum Lugdunensium; & S. Crispinæ, ab oculatis testibus descripta; quæ universa brevissima revera sunt & simplicissima; antiquitatis imaginem quandam referunt, ingenuitatemque redolent singularem, quæ in archetypis Actis a primo fonte ad nos usque incorrupte traductis amorem sibi honoremque conciliat. Horum demum Actorum lectione informatur animo sensus quidam, quo ad antiquitatis normam exacta monumenta ab iis, quæ fabulam olent, aut Traditionem popularem, tute admodum separantur.

At non mediocris emergit hoc loco difficultas. Si Acta, de quibus hucusque, in aliorum exemplar producere necesse est, affirmare pariter necesse erit, Monumenta vetusta, quæ insigne aliquod brevitatæ & simplicitati repugnans habebant, futura suppositicia, depravata, aut saltem suspiciosa. Propterea ab Actorum archetyporum numero delenda erunt Acta S. S. Perpetuæ & Felicitatis; S. Montani, S. Lucii, & Sociorum; S. Pionii, S. Jacobi, & S. Marciani; S. Theodoti, & Septem Virginum Ancyra; S. Theodoretæ Presbyteri Antiocheni; S. S. Tarachi, Probi, & Andronici, aliorumque nonnullorum.

Quæ omnia monumenta non modo ampliora, quam par sit, videntur, verum non paucis Visis, & e Cælis immissis cognitionibus, prolixis concionibus, Bibliorum dictis, doctrinæ ostentatione, miraculis, prodigiisque insolitis, suppliciis extraordinariis & dissimilibus, verbis asperis; & suavitati Evangelicæ minus respondentibus, aliisque notis, quæ certorum & sincerorum Actorum simplicitati nocent, plena sunt. Nihilominus extra omnem aleam est, ea esse archetypa, quippe alia ab ipsis Martyribus exarata, alia ab oculatis testibus descripta, multa denique Proconsularia, atque ab ipso Tabulario depromta.

Dein.

Deinde nunquid non locus hic esset interrogandi, quamobrem constituitur, Acta vetera Martyrum brevia & simplicia regulas fore ad iudicium de aliis ferendum, quæ longiora sunt, & concionibus, pœnis haud usitatis, aliisque similibus referta? Cum etenim hæc postrema citra dubitationem omnem æque autographa & archetypa sint ac priora, non apparet, cur minus apta sint, quam alia, ut in exemplar proponantur; neque cur eorum lectio sensum antiquitatis minime gignat ita tutum, ut aliorum lectione gignitur, quæ brevia & simplicia sunt, quandoquidem neutrum Actorum genus minus antiquum est, certum, autographum, & archetypum.

ARTICULUS XIV.

Ejus viæ & rationis collatio instituitur, quæ ad Actorum veterum Martyrum delectum habendum adhiberi solet, cum ea, quæ de Tabulis vetustis tradita est.

CUM non defuerint Scriptores eruditi, qui Diplomaticam Mabillo-
nii autem vehementer oppugnant; * alii contra non minus indu-
strii eadem vi ipsius causam susceperint; ** quidam demum negotium
hoc *** ad Problema publici iudicii revocaverint; aliunde autem ab instituto

* Pater Germonius, præcipuus Diplomaticæ facultatis adversarius, eam aggressus est tribus Dissertationibus inscriptis: *De veteribus Regum Francorum Diplomatibus* &c. Prior prodit anno 1704. Præstans quidam Antiquarius Anglus Hickeus nomine in suo *Thesouro Linguarum septentrionalium*, Oxonii edito, plerasque rejicit regulas, quæ ad veras Chartas a fallacibus dignoscendas in Diplomatica feruntur.

** Mabilionius in Supplemento ad Librum Diplomaticæ, vulgatum anno 1704. Ruinartius in Dissertatione, hoc titulo producta: *Ecclesia Parisiensis vindicata adversus duos Dissertationes Germonii*, Gallice; verum defensionem duntaxat olivæ Mabilionii Chartæ suscepit. Præter Petrum Coustant Congregationis Mauriorum, qui hac in disputatione lo-

tum aliquem habuit, tres cense-
ri possunt Itali, qui Diplomaticam propugnare instituerunt. Lazarinus, & Gattus nihil supra Epistolam unam moliti sunt: at Fontaninus eloquentiæ Professor Opusculum ad Diplomaticam in os hominum protulit. Messanæ demum aliud Opus apparere perspectum est pro Diplomatica, hoc nomine: *Scipionis Maranta Messanensis expositulatio in Bartholomæum Germonium pro antiquis Diplomatibus & Codicibus MSS. Messana in 8. 1799.*

*** Autor *Historia concertationum de Arte Diplomatica* in vulgus editæ anno 1708. Qui Scriptum hoc voluerunt, iis iudicium stabit, utrum Autor æquam lanceam suspenderit, eamque scribendi rationem naviter consecutus sit, quam sibi adumbratam fuisse testatur; ut scilicet solas Germonii difficultates, adhibita-

nostro remotum sit; abstinens a dicenda sententia, id unum contendam, ut viz illius & rationis collationem faciam, quæ Tillemontio & Baillet. probata fuit ad Sincerorum veterum Martyrum Actorum discrimen habendum cum Artis illius legibus, quas super Codicibus & Tabulis dedit nobis Mabillonius.

Ajo itaque primo loco, Tabulas, * quas in Diplomaticæ artis regulas sculpendas curavit Cl. Mabillonius, iisdem conditionibus prædatis esse, quod ad Scripturæ modum attinet, stilum, tempus adscriptum, subscriptiones, signa, materiem, videlicet Corticem, Papyrus, Ægyptium, aut membranam, aliisque veteribus monumentis communes notas. Contra vero Acta archetypa in Ruinartii Collectione comprehensa, atque ab Tillemontio & Baillet. in ceterorum exemplum assumpta diversis notantur indicii super brevitate & simplicitate, quibus Criticæ leges, modo memoratæ, inniuntur.

Altero loco, id magnam sane veritatis speciem habet, non æqui & boni facturos fuisse opus Mabillonii Viros Sapientes; si Tabulæ, ipsius consilio, ut Artis Diplomaticæ regulis fundamentum essent, insculptæ, quædam signa indicarent, quorum præscripto rejicere oporteret, veluti supposititias Chartas aliquas autoritatis omnibus exploratæ: sive veteres Tabulæ univerforum testimonio legitimæ argumenta falsitatis ulla præferrent, iis regulis adversantia, quas intendit ab iisdem prorsus Tabulis, in aliorum exemplar positis, decerpere. Porro id vitii, aut ego fallor, emergit in Actis archetypis, quæ tanquam aliorum exempla ab Tillemontio & Baillet. selecta sunt: si namque adjicias animum quibusdam notis, quibus afficiuntur eorum nonnulla, opus erit continuo pleaque aliorum Actis mendacibus accensere, quamvis autographa apprime sint; itemque in Actis certis & indubiis Suppositionis argumenta deprehendere.

Postremo fatetur quidem Mabillonius, unumquodque indicium ab ipso pfo datum, si singulatim, atque ab aliis semotum accipiat, satis non esse per sese ad Codicis alicujus veritatem aut falsitatem demonstrandam; at idem contendit, cum omnia simul coalescunt, fieri non posse, humano more loquendi, ut decipiamur; eaque omnia adeo scite industrie

que his responsa exequeretur, cave-
retque diligenter, ne quid dissimu-
laret, aut extenuaret.

* Quintus Diplomaticæ Liber
quinquaginta octo Tabulas comple-
ctitur, integra nonnulla monumen-
ta præferentes, & Diplomata Ro-
gum nostrorum a Dagoberto I, ad

S. Ludovicum; cujusque Scriptura-
rum generis specimen cum Alpha-
betis suis; de Scriptura præcorum
Gallorum, Francorum, Gothorum,
Saxonum, Longobardorum; de Scri-
ptura Romana uniuscujusque ætatis
de Runica, & Merovingiana.

que

que adulteraverit peritus falsarius; ut nihil fraudis quispiam odoratur. Ex adverso quamquam complexio signorum omnium, quæ simplicitati, & auctoritati Actorum archetyporum tribuuntur, eorum omnium mendacium, quæ vitiosa sunt, significare posset; argumentum tamen huiusmodi ad evidentiam usque, & veritatem moralem nullatenus cresceret; idemque plerumque rei vero similis & probabilis fines non egreditur.

*De re Diplomatica.
Suppl. c. 1. parte 2a.*

Verum unde sit, inquiet aliquis, argumentum ab Diplomaticæ artis legibus ductum tutius esse, accuratius, minusque ambiguum, quam illud, quod a regulis, ad Acta Martyrum spectantibus, comparari potest? Id sane propterea fit, quod, ubi Codicis alicujus expendendi negotium incidit, nihil quemquam sollicitum habere debet, nisi diligenter considerare, anne communes Tabularum autographarum notas gerat; si namque in eo cognoscantur, perspicuum statim erit, optimum esse Codicem & indubitatum; si vero una aut harum qualitaturn plures in eodem desiderantur, licitum & citra errorem propugnare, falsum illum esse, aut certe dubium & incertum. Nunquam igitur reperire erit, germanam Tabulam multis infici vitis e rei natura petitis, quod attinet ad dictionem, signa, subscriptiones, loca & tempora adnotata &c. quibus fallaces aut dubiæ Tabulæ depravantur. Hoc tamen ad pleraque Martyrum Acta nequit accomodari, in quibus, sinceris licet & archetypis, eadem suppositionis indicia deprehenduntur, quæ in suspiciosis & incertis, immo in falsis & apocryphis se produnt.

Quocirca cum nihil de archetypi alicujus Operis veritate detrahant errata ista, consequens nequaquam est, Acta Martyrum iis reserpsa, dubia plane esse & supposititia: jus enim semper est unicuique contendendi, non esse illa ob hæc existimata falsitatis signa traducenda, si modo his similia conspiciantur in prioris Ordinis monumentis, quæ ad aliorum defectum documenta præbent, uti a nobis locis non paucis animadvertum est. Ex quo facile est colligere, * regulas quibus fulta est ars Diplo-

* Ecce ex his regulis præcipuæ.

Prima sit, non esse leges hæcæ stricte sumendas, neque interpretandas.

Alteræ, non mediocris opus esse prudentiæ, cum veteres Tabulæ ad veritatem revocantur.

Tertiæ, ferendum esse iudicium secundum eas res, quæ favet possessio diuturna.

Quartæ, ad recte coniiciendum de Tabula aliqua non interesse modo ad

Scripturam, & notam nullam, verum ad singulas & universas attendere.

Quintæ, unum vel alterum vitium, nisi si rei Summam attingant, Tabulis vetustis minime offecere.

Sextæ, non esse antefrendum genuinarum Tabularum testimonio Historicorum & Inscriptionum suffragium.

Septimæ, additiones in Tabulis obvias tanti non esse, ut illæ pro-

404 ANIMADVERSIONES IN REGULA,
 matica , tutiores esse minusque errozi & ambiguitati obnoxias , ac eas ,
 quas tradere nobis existimarunt Tillemontius & Bailletus , ut rectum in-
 ter vera antiquorum Martyrum Acta , & dubia aut supposita iudicium
 committeremus.

pterea rejiciantur . Quas omnes le- | Mabill. de re Diplom. l. 3. c. 6. pag.
 ges solida argumenta confirmant , | 141. & 142.

DISSERTATIO V.

ANIMADVERSIONES IN REGULAS CRITICES.

A SIMONIO

Excogitatas ad conficiendam Interpretationem Sanctorum
Bibliorum, iis omnibus, quæ hactenus
prodierunt, accuratiorem.

ARTICULUS PRIMUS.

*Simonii consilium videtur esse, Veteris Testamenti Interpreta-
tionem parare quo ad sensu & cogitata
perfectiorem.*

ON in Proæmio modo ad Historiam Criticam Veteris
Testamenti, verum pluribus etiam in locis Operis sui,
Versionis novæ consilium aperit Simonius. „ Quando-
„ quidem plena periculi res esset, inquit, non apposi-
„ tis, quæ sunt opus, remediis, mala nunciare; pro-
„ pterea recensitis optimis pravisque qualitatibus,
„ quæ plerasque Bibliorum Interpretationes consequuntur, initio tertii
„ Libri eam viam rationemque significavi, quam sectetur oportet qui-
„ cumque Scripturarum interpretationem hactenus editis perfectiorem
„ orditur. „

Antequam vero aggredior ad explicandas eruditi hujus Critici leges,
intercisset rei scire, utrum sit ejus animus, futuram hanc novam a se in-
stitui-

*In Hæ. Crit.
vet. Test. l. i. c. 100
l. p. col. 1.
Ibidem l. 3. c. 2.
p. 352. col. 24*

stituendam Versionem accuratorem, & fidellorem, aptiusque verum Textus archetypi sensum reddituram; an vero fidelitas hæc & accuratio ad perfectionem tantum, ut ita dicam, assumtam & adventitiam Scripturæ pertineat; nimirum sensuum intelligentiam dilucidius explicando, ad præscripta Grammatica accommodatius, & stilo, quam in ceteris Versionibus fuerit, emendatlore atque elegantiore?

Si uno hoc duntaxat altero modo rem percipit Simonius, non apparet cur dixerit, magna huic exequendo consilio ob stare impedimenta; immo *videri, rem tantam successus prosperos habere non posse*: neque cur Auctor Responsi ad Spanhemium quodam admirationis genere scripserit *sibi continuo audax visum esse consilium istud*; cum Pontifices Sixtus V. & VIII., qui Vulgatæ Editioni, omnibus, quæ exstant, aliis procul dubio accuratiori, corrigendæ incubuerunt, fateantur, plura eos omisissæ, quæ mutari poterant, quod saltem recidit in claritatem, dictionem, & nitidiores, magisque Latinas dicendi formulas: *Sicut nonnulla consulo mutata, ita etiam alia quæ mutanda videbantur, consulo immutata relictæ sunt.*

Quare est admodum simile vero, nisi Simonii laborem vanum factilemque habere velimus, dicendum esse, contendere illum, ut nova hæc sua interpretandi ratione Veteris Testamenti Interpretationem compareret Ecclesiæ accuratorem, absolutiorem, magisque Textui archetypo in sensu & cogitatis respondentem, sive, ut ferunt ejus verba, *quæ melius archetypum exprimat*, quam ceteræ hucusque editæ Versiones, ne excepta quidem Septuaginta, aut Vulgata; * neque enim alia subijci potest verbis istis Sententia: „ Critice, quam duobus prioribus Libris adhibuimus cum in Bibliorum Textum, tum in varias illius Interpretationes, manifesto est argumento, nullam hæcenus prodiisse exemplatam omnibus suis partibus Scripturæ sanctæ Versionem. „

Ac si consilium in universum Autoris Historiæ Criticæ tendit horum, ut leges condant, quibus aut Codicem Librorum Sacrorum archetypum emendet, aut germanam, ad hanc diem nemini notam, intelligentiam assequatur, aut majorem ipsi, quam antea, amplitudinem addat & varietatem: illud certe dici citra erroris notam poterit, ipsius singulare consilium eo spectare, ut Ecclesiæ pareat Versionem cumu-

* Quid igitur post septuaginta Interpretes & post Sanctum Hieronymum sese emendaturus sperant scisci homunculi? Quid causa est, quod Græca Translationi non acquiescunt, eam acquieverunt Apostoli, & universa Ecclesiæ Græca & Latina? Quare non Versioni La-

tina, quam inculparam, cum primum facta est, judicavit Ecclesiæ; judicavit etiam Synagoga, quamque inviolatam conservavit cum Ecclesiæ Romana annis mille ducentis universus Occidens? Morinus Exerc. Bibl. l. c. 1. Exercit. 2. pag. 4.

latiorem in sensis afferendis, atque fuerit Versio Septuaginta, S. Hieronymi, omniumque postremorum Sæculorum Interpretum. „ Quæ omnia,

„ inquit in rem hanc perdoctus Protestans, nonne ad eam rem valent, Spanhem. in Epistola ad animum p. 348. col. 2.

„ ut vereamur, ne nos Operis Simonii lectio in arte dubitandi de præ-

„ cipuis Christianæ Religionis dogmatibus confirmet? „

Qua de re illud sine ratione minime existimavit homines, novum hoc Autoris Historiæ Criticæ consilium potissima in causa fuisse, ut æquum videretur, opus ejus, dum lucem primam hauriebat, obruere.

„ Si Simonius, inquit Protestans quidam, incumbat animum Epistolæ Petrus Ambrosius in Respons. ad Hist. Crit. pag. 12. Retourd. 1679.

„ Cardinalis Barberini ad P. * Morinum data de Criticæ Capelli, **

„ quæ incomperita ipsi esse non poterat, in ea illorum purgationem of-

„ fendet, qui suam Historiam Criticam Parisiis supprimendam curarunt;

„ ne viam aperirent sententiis dubiis & impudentibus, quæ tandem in

„ errorem præcipites dare solent. „ Simonio certe magnificis adeo ver-

„ bis Capelli Opus efferenti, de quibus non convenit vel inter *** suos:

illum ceteris, qui ea de re scripserunt, antequam judicanti, nuncupanti-

que eruditus, quod exstet, & præstantissimum Opus; Autoremque eun-

dem sibi in duem quem sequeretur, adjungenti, alla inesse spes non po-

terat, quam *Historiam Suam Criticam* eandem fortunam subituram, ac

*** *gratiosissimi*, ut vocat Spanhemius, *Scriptoris sui Criticæ sacra* subivit.

* Cardinalis hic Epistolam ad Morinum misit anno 1653., in qua gerebatur, Capelli Librum *Criticæ Sacra* inscriptum, magnos rumores Romæ exicasse, propterea quod Autor sibi facultatem vindicaverat, Sacros Codices de arbitrio emendandi; quod Ecclesiæ & Pontifici soli concessum est. Quam epistolam hoc pacto concludit: *Dare operam debemus; ut non modo errores, verum etiam curiositatem omnem & audaciam, quibus ad novos errores vias ferunt, depellamus.* Hæc Epistola octogesimum primum obtinet locum in Collectione Epistolarum, quas Angli in publicum emisissent anno 1681. titulo *Antiquitatum Ecclesiæ Orientalis*. Dupinus sæculo decimoseptimo p. 5, p. 247. istam Epistolarum collectionem Simonio accenset.

** Liber Ludovici Capelli, Ministri & Professoris Salmuriensis, nomine *Criticæ Sacra*, post impedi-

menta magna, ipsi decem annorum spacio Genevæ, Sedani, & Lugduni Batavorum illata, tandem formis Parisiensibus prodiit studio PP. Petavii, Morini, & Merlenni Minimi, anno 1650..

*** Matthias Vvesmth Professor Rostochii, in censione Textus Hebraici, & Masoretici, edita anno 1664. in hunc modum de Capello, ejusque Opere locutus est: *Capellus profanus Bibliomastix, & ejus Critica Atheismi buccina, & Alcorani fulcimentum, publica flamma abolendum.*

**** Vix in Gallia lucem aspexit Critica Veteris Testamenti, cum post examen satis nobis notum damnata & sublata est secretioris Consilii decreto, anno 1678. adeo periculi errorisque plena visa est. Justo Episcopi Meldensis 1702, 29. Sept. Gall.

ARTICULUS II.

Regula Critica Simonii ad novam ejus interpretationem eleborandam.

Perspecto Cl. istius Critici consilio, superest investigare, qua illud inierit ratione. Rem universam ad tres præcipuas leges deduxit, quæ alias non paucas complectuntur. Initio illud ratum habet, quandoquidem interest cujusque Interpretationis archetypum suum, quoad fieri potest, referre, necessum esse constituere ante omnia, quodnam futurum sit archetypum, unde Sacra Biblia vertenda sint.

*Vi. B. Crit. Met.
T. 1. l. 3. c. 1. p.
35. a. d. a.*

REGULA PRIMA.

Statuit itaque prioris principii loco, cum Textus Hebraicus, licet locis aliquibus vitiosus, germanum archetypum sit, ipsi accomodandam esse Versionem novam, cujus consilium capit. Ex ejus nanque sententia, quoties attinet opus aliquod interpretari, præstat quoque, id citius ad Textus normam facere, quam ad Versionum ejusdem Textus.

pag. 353. col. 1.

Porro cum, eodem Simonio Judice, non essent in præsentia nisi corrupta Hebraici Textus exempla, illud præ omnibus cordi esse debet, ut Textum hunc ex Criticarum regularum præscripto restituamus. Videlicet oportet. 1. Varias Textus Lectiones adnotare, quæ in ora Libri collocandæ sunt, meliore ad ipsam Interpretationem servata, quin admodum religiose Textum Masorethicum, aut antiquorum Judæorum in Biblia Criticen sequamur. 2. Cavere, ne diversam Interpretationem cum varia Lectione misceamus, & fecerere, quamnam revera sit varia Lectio ab iis, quæ vitium tantummodo sunt Librariorum; eamque habebimus in ancipiti, apponenda erit conjectura nostra, ne conjecturæ a variis Lectionibus minime internoscantur. 3. Curam omnem adhibere, ut constet, quinam sit Hebraicus Textus, quique non; ut Interpreti liberum sit, addita Textui mutare, ubicumque in meliorem sensum incidit. 4. Interpreti jus esto alias sæpius apponere vocales, & ampliorem Hebraicis vocibus sententiam subjicere, quam Christianis Linguæ hujus peritioribus, Rabbinisque ipsis in more fuerit. 5. Quodcumque de Punctis vocalibus dicimus, de Accentibus quoque intelligatur oportet,

pag. 354. col. 2.

col. 2.

Idem.

pag. 355. col. 1.

tet, qui incisorum & punctorum loco sunt ad Orationis partes distinguendas. Integrum etenim esse debet Interpreti eos minime sectari, quoties melior sensus occurrit. Consultare demum opus est vetustas Septuaginta & Vulgatæ versiones locis illis, in quibus apparebit, posse has Textum Hebraicum redintegrare; quin ab hoc munere rejiciamus Exemplar Hebraicum Samaritanum in Pentateucum, non secus atque alias Interpretationes Græcas, Latinas, Chaldaicas, Syriacas, Arabas, ceterasque, simul & Commentaria sapientiorum Rabbinorum in Scripturam.

Cum vero posuerit pro certo Simonius, instaurari posse Textum Hebraicum veterum Scripturæ Versionum ope, aliunde autem istarum exempla tantum depravata supersint; animadvertit in rem esse pariter, rationem scrutari, qua prima vetustarum Interpretationum Archetypa, ut in nobis erit, resciamus; antea alias vero eam, quæ septuaginta Interpretibus tribuitur. Cujus illud affert argumentum, ne scilicet Textum Hebraicum vitiosis Interpretationibus corrigamus.

ALTERA REGULA.

NON est satis Textum selegisse, cui nostra adhæreat Interpretatio; requiritur ulterius, ut eam Linguam calleamus absolute, in qua Textus ille descriptus est: Atque illud exploratum est, pleraque verba Hebraica ambigua esse, Incertæque admodum significationis. Quo de hoc cautum sit: 1. In ipsa Interpretatione adhibe meliorem, magisque propriam verborum Hebraicorum Versionem, ceteras autem remotiores in ora Libri seponere. 2. Da operam Linguæ Hebraicæ alio plane modo, ac in Scholis, & ex editis illius Linguæ Lexicis plerumque addiscitur. 3. Ut autem perfecta Hebraici Idiomatis cognitio acquiratur, interest veteres Græcos Interpretes in consilium vocare Judæos Caraitas sive, *Textuarios*; Judæos Rabbinitas, sive *Talmudistas* * in Hebraica Lingua doctiores, quæ addere fas est S. Hieronymum, & Malorethas. 4. Quo facilius prospere cedat consilium hujusmodi, opus est se conferre ad Bibliorum Concordantias, præsertim ad illam Conradi Kircheri, in qua uno aspectu adjuncta a Septuaginta unicuique verbo Hebraico Scripturarum

* Eruditus quidam Autor ejus est opinionis, ut contendat, non esse Rabbinos ad Hebraicam Linguam percipiendam rutos duces. Cum etenim a bis mille circiter annis Hebraica Lingua desierit esse Judæis vernacula, non sunt penes illos majora, quam apud alios, ad eam perdiscendam adjumenta. Ipsorum Li-

bri singulari quadam utuntur Lingua, e vocibus Hebraicis constata, ab eorum genuina significatione distortis, & cum Linguis populorum ceterorum vernaculis permixtis. Gousserus in Commentario Linguæ Hebraicæ Amstelodami, & Ultrajecti impresso 1702.

explicationem conspicimus, Summas quoque in rem hanc afferet opportunitates Concordantia Hebraica Marii de Casafio, cum referat Vulgatæ & Septuaginta interpretationem, quoties a communi voces Hebraicas vertendi ratione Versiones istæ recedunt. His omnibus accedat oportet antiquarum Versionum Interpretatio, quæ nos eorum certiores facit, quæ tempore illo magis probabantur; aliæque Linguæ, ad collationem veterum Versionum cum Archetypo instituendam accommodatæ. *

TERTIA REGULA.

Interpreti Divinarum Scripturarum In Hebraicæ Linguæ peritia minime acquiescendum est, sed ad illius notitiam, in quam eas vertit, ulterius tendendum. Animadvertet tamen inefas esse hanc Linguæ doctrinam ad eam crescere exquisitam rationem, ut frangat autoris sententia; cum potius iis dicendi formulis utendum sit, quæ, ut proprius fieri poterit, ad Archetypum accedant. 2. Non esse Interpretis Bibliorum, ordinem vocum; ut est in Archetypo, omnino retinere, alias fieri nullo modo poterit, quominus interdum in ambiguo ludat, cum Linguæ minime in omnibus invicem respondeant. 3. Si Interpretem subibit dubitare de alicujus vocis intelligentia, necessum esset in ora paginæ breves adnotationes appingere Lectorem monentes, ancipitem haberi verbi Hebraici significationem, Artisque aut moris verbum esse nobis ignoti. 4. Opus esset in calce Versionis Lexicon apponere verborum obscurorum & difficilium, nominum Ani-

* Illustris Autor, quem superius citavimus, Hebraicæ disciplinæ calcantissimus animadvertit, nulliusstrugis esse ad Linguæ Hebraicæ intelligentiam veram Hebraicorum verborum significationem sciscitari ab Orientis Linguis Chaldaica, Syriaca, Arabica, quæ prioris veluti Dialecta sunt, quandoquidem verba hæc ab Hebraica in hæc alias Linguas commigrantes, non formam modo, verum significationem quoque commutarent. Propterea contendit, levi admodum esse subsidio Versiones ad Hebraicam Linguam in sua integritate comparandam. Versio Septuaginta, quæ omnium est vetustissima, iisquæ temporibus propior, in quibus vigere poterat aliqua Linguæ Hebraicæ cognitio, non paucis ex illius mente vitis inficitur; Scriptoresque ad eam lucubrandam acciti fere semper eorundem verborum sensum in-

vertunt. Nihil pene aliarum Græcarum Interpretationum æratem evasit præter quædam loca divulsa, ab antiquis Autoribus memorata; & quædam voces in Versionem Septuaginta illatas, ut eam undequaque vitiarent. Vulgata, si ipsum audias, nimium Septuaginta Versionem, minusque accurate Textum Hebraicum refert. Paraphrases Chaldaicæ non sunt in Versionum numero collocandæ. Ex Syriacis Versionibus nā adhæsit Septuaginta, alia quæ Codicem Hebraicum sibi proposuit, resecta & inculcata est. Arabiæ ad Septuaginta, vel Vulgatæ, vel Syriacæ normam revocatæ sunt, aliunde plus æquo liberæ, neque satis vetustæ. Quæ vitia occurrunt pariter in Versionibus Copticis, Æthiopicis, & Armenis, ex Septuaginta Versione profectis. Goussietus ibidem.

maliam, Plantarum, Gemmarum, Instrumentorum, aliarumque rerum similium, quæ in Judæorum quoque ignorantia versantur, ex quo Linguae Hebraicæ usus apud illos obsolevit. Quoties verborum istorum ultimum ignotum omnino erit, neque ad hanc potius quam ad illam significationem adduci poterit, verbum idem, quod in Textu est, in Versione pag. 162. col. 1. servabitur, expostis in Lexico de verbo illo Interpretis conjecturis. Hæc ratione parabitur Bibliorum sanctorum Versio, in qua discrimen erit eorum, quæ certa, quæ dubia, quæque penitus sunt incomperta. Postremo loco non est omittendum studium conficiendi Tabulas Geographicas & Chronologicas cum rerum difficiliorum illustrationibus. pag. 163. col. 1.

Ecce præcipuas Simonianæ Criticæ præscriptiones, viamque & rationem sectandam; ut divinarum Litterarum Versio feliciter exitum reperiat, ac omnium Linguarum & sæculorum Interpretibus hætenus datum est. Fatemur ultro sine ulla dubitatione plerasque illarum exquisito ingenio esse summaque acuratione; quæ de re omnes singillatim excutendas nequaquam suscipio; longius enim, quam par sit, protraheretur oratio mea; sed aliquibus in earum præcipuas, quæque ceteras complectuntur, animadversionibus contentus ero; atque effata illa diligenter perpendam, quæ super Versionum autoritate, & Interpretatione sua Novi Testamenti protulit Simonius.

A R T I C U L U S III.

Num intersit instituendam Versionem ad Textum Hebraicum accommodare.

UNA ferme ratio est principiorum Disciplinæ alicujus, & Edificii cujusdam fundamentorum; ut nisi utrinque solida sint & inconcussa, corruat res universa. Nonne principia Simonianæ institutionis multum habent firmitatis? In id demum omnia recidunt: *Intersit novam Versionem ad Textum Hebraicum accommodare.* Opus sane est, enunciationem hanc admodum virium habere, ut ipsi tantum Edificium, quantum ille reputat animo, superstruatur!

Si omnes, qui contendunt, deficiente primo & germano Archetypo, non esse a Septuaginta Versione recedendum; quique sibi persuadent, nullam Scripturam Sanctam ætate hæc admittendam esse præter antiquam Versionem Latinam, cui nomen Vulgatæ † aut communis, hi sane Autoris hujus principium minime probabunt; sique Protestantes, qui Textum † Xviii.

Hebraicum Veteribus Versionibus anteferunt, summa novum hunc Interpretandi modum existimatione, magnisque laudibus prosequuntur; * non est cur Simonius Operi suo suffragium idem a Catholicis praestoletur.

Si documenta eadem servare praestet Scripturae Versionem antiquam corrigentem, & novam adornantem; nemo erit, qui reperiat, Origenem, ubi Septuaginta Versionem retractavit, & Pontifices, cum in Vetus Vulgata instauranda laborarunt, ad huiusmodi pronunciatum confugisse. Si fidem adjicimus Rufino, Origenes non Textus Hebraici, sed antiquarum Versionum subsidio Graecam Septuaginta Interpretationem emendare exorsus est. Idemque Origenes nos docet, se, menda innumera in communibus Septuaginta versionis exemplaribus animadvertentem, ea sustulisse Graecorum veterum exemplorum auxilio, & aliarum Interpretationum luce. Ubi vero ait, se Textum quoque Hebraicum consuluisse, de Aquilae versione intelligendus est, quae Hebraica appellabatur, quod Hebraici Textus verbum a verbo redderet.

Sapientibus Viris pariter, qui sub summis Pontificibus Sixto V., & Clemente VIII. operam suam ad Vulgatae instauracionem contulerunt, diversam plane a Simonio rationem inire placuit, ut ab eodem didicimus. Quod magnopere attinet, inquit, animadvertere in Vulgatae correctione, ne illud est, hanc non ad Hebraicum exemplar Archetypum, quod latine reddiderat Sanctus Hieronymus, revocatam fuisse, sed ad vetustos ejusdem Interpretationis Codices; & ad Hebraicam fidem tum solummodo eos appellasse, cum Latinus Interpres in sensu verborum fluctuabat. Eadem pariter provisione cautum erat, ne quis auderet errata Interpretis Latini Archetyporum ope tollere. In his tandem, quae neque Codicum, neque Doctorum magna consensione satis munita videbantur, ad Hebraeorum Graecorumque exemplaria duximus confugiendum, non eo tamen, ut inde Latini Interpretis errata corrigerentur.

Verum potuisset Simonius initium illud suum auctoritate exemploque

* Theologi nostri Praefatione, inquit Autor Praefationis, quae in limine est Historiae Criticae, Editionis Leers 1685., majorque praefertim eorum numerus, qui Linguarum pericia & Critices Artibus excellunt, Simonii opus in pretio habent, illudque celebrant in Libris, quos in vulgus edunt. . . . . Mihi quidem persuasum est, si rationem ab ipso traditam in Bibliorum interpretatione teneamus, magna inde consecutura

, tanto Operi navando adjumenta. Nonnullis infedit opinio, Simonium hoc Prooemium scripsisse, at nullam veritatis speciem habet commentum istud; siquidem se Protestantem Autor declarat. Alii Simonii consilium de nova Versione Summi ingentis consilium vocant; magnum & Critico dignum; excellens & utilissimum; Si modo urgeat incepto circa omnem licentia nostra. Resp. ad Hist. Crit. Petri Ambruni, pag. 24.

Doctorum, qui Editionem Complutensem curarunt, confirmare; quandoquidem Græcum Septuaginta collatione ad Textum Hebraicum restituerunt: nisi sentiret, » hanc corruptionem potius quam reformationem » nuncupandam esse; cum per ipsum hæc ad Hebraicam veritatem con- » formatio necessaria tantum sit iis locis, in quibus sive manifesti de- » prehendantur Amanuensium errores, sive Autores, licet minus Græ- » cam Septuaginta Versionem intelligentes, ausi sunt pro libidine cor- » rigere. » Si Versionem ad Hebraici Textus normam redigere pura corruptio est, quid de ratione illa dicendum, quæ integram Versionem eodem Textu dirigit; cuique in exemplar & fundamentum futurus est?

Autor Historiæ Criticæ, condens novæ rationis suæ leges, putaretur Sapientum de facto a se principio exprobrationes prævertere, cum dixit, S. Hieronymum in suam Interpretationem nihil retulisse, nisi quod magis Archetypo Hebraico, a se reddito, appropinquare cognoscebat: at ubi intellexit, provisionem hanc iustas Criticorum querelas haud resinxisse, denuo exemplum hoc Sancti Hieronymi reficit in Epistola Parisiis data anno 1679 nomine Theologi Parisiensis, ut valeret respon- » si loco ad Spanhemium. » Spanhemius, ita Theologum suum loquen- » tem inducit, in eo accusat Simonii sententiam, quod ab opinione in- » ter Ecclesiæ Romanæ Doctores acceptissima discedat, qui ut plurimum » primas deferunt Vetusis Versionibus non vero Hebraico Archetypo. » Respondet Theologus: *Sanctus Hieronymus novam Versionem suam ex Hebraico Textu confecit: quocirca Simonius in hoc Hieronymi viam & rationem sequatur.*

At non video, quid emolumenti ab exemplo Hieronymi capere possit; nisi si argumenta proferat, Interpretem ætatis hujus iisdem subsidiis præditum fuisse, quæ sibi comparavit Sanctus Pater; ut novam Bibliorum Versionem ab Hebraico Textu depromeret. Nullam mentionem facio singularis afflatus, quem non omnes ipsi concedunt; quæ exemplorum Hebraicorum ita emendatorum, minusque vitiosorum, ut Hieronymo præsto fuerunt; cognitionis adeo absolutæ Linguarum Græcæ Hebraicæ Chaldaicæ &c., auxilij præstantiorum ejus sæculi Rabbiorum, ipsiusque celeberrimæ Academiæ Tiberiados; * Hexaplorum Origenis, ** quæ utili-

* S. Hieronymus a Schola, sive Academia Tiberiados Doctorem Judæum accessit, a quo Lingua sancta imbueretur, quoque ad nonnullos Bibliorum vertendos Libros veluti Socio uteretur.

** S. Epiphanius de Ponder. & Mens. l. 7. c. 19. explicat perspicuitate summa magni hujus Origenis Ope-

ris æconomiam. Tradit *Tetrapla* Versiones Aquilæ Symmachi, & Theodotionis continuisse; *Tetrapla* vero nominavit, quod per quatuor columnas disposita esset. Deinde addidit columnas duas, in quibus Hebræum legebatur characteribus Hebraicis & Græcis, & *Hexaplorum* nomine donavit. Cum denique He-

Hist. Crit. Vet. Test. l. 1. c. 3. p. 390. 199. col. 10.

Simon. l. 1. c. 2. p. 358. col. 10.

Resp. ad Epistolam Spanhem. p. 851. col. 10.

414 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

ter sane in suos usus convertisse puto ; & instinctus peculiaris Sancti Spiritus ad opus hujusmodi suscipiendum , quem ipsi tribuit Clemens VIII. divinitus excitatum .

An Prof. Bibl.

Quid quod si daremus ultro egregio Critico Simonio majora fore ipsi , quam S. Hieronymo , adjumenta ? ut ad se pertinere arbitraretur exco- gitatam Versionem suam Textu Hebraico formare , opus præterea esset , ut iisdem momentis , quibus adductus fuit S. Hieronymus , ad inter- pretandum adduceretur . Præterquamquod etenim labori huic non se de- dit , antequam sibi a Pontifice Damaso delegaretur , ut ab eodem accepi- mus ; * Ecclesia certe sancti illius Interpretis tempore diverso plane modo , quod est Bibliorum Textus , schabebat , ac se habeat ætate nostra .

Cum S. Hieronymus ad Versionem suam faciendam aggressus est , corruptissima erant Latina exemplaria : unusquisque assumta specie ca- stigandi Vulgatam , quæ ad Septuaginta normam redacta fuerat , pro li- bito addebat non pauca , & detrahebat : *Apud Latinos* , animadvertit il- lustris hic Doctor , *tot sunt exemplaria , quot Codices , cum unusquisque pro arbitrio suo vel addiderit , vel subtraxerit , quod ei visum est* . Innumera menda in illam invexerat negligentia vel incidia Librariorum : Versionis Septuaginta Codices neque puriores erant , neque emendatiores ; etenim præter sublato , aut alio translato *Asteriscos* , sive *Stellas* , *obelos* sive li- neas parvulas , in Græcia , in Palæstina , atque in Ægypto diversa Exem- plaria adhibebantur . ** Magna itaque Scripturæ Codicum cum Græco- rum tum Latinorum confusione factum est , ut Sanctus hic Doctor ad parandam novam Versionem suam cogeretur ; *** & fontem ipsam ad- iret , quoniam rivuli lutulenter fluebant . *Decet enim* , inquit *apposite ad institutum nostrum Cassiodorus , ut inde "ad nos venit salutaris translatio , inde iterum redeat decora correctio* . Idque præsertim , cum certo constat , minus interpolata esse archetypa , quam Versiones .

Prof. in Jesu.

Aug. l. 2. de
Doct. l. 1. c. 11.

Cap. l. 1. Divin.
lib. 6. 15.

xaplo istis accessio per eum facta est aliarum duarum Versionum , quæ non alio , quam quintæ & sextæ Versionis vocabulo signabantur , uni- versum hoc Opus *Oscapla* nuncupa- vit .

* *Novum opus me facere cogis ex veteri , ut post tot exemplaria Scriptura- rum toto Orbe dispersa quasi arbitri sedeam . . . pius labor , sed laboriosa præsumptio , judicare de ceteris ipsam ab omnibus judicandum . . . tu , qui sum- mus Sacerdos es , fieri jubes* . Hier. Præf. in Evang.

** A Constantinopoli ad Antiochiam

Editio Luciani legebatur : in Ægy- pto Helychit . Medizæ inter has Pro- vinciæ Palæstinos Codices probant , videlicet Origenis correctionem ab ambobus Ensebiis Cæsarensi & Pam- philo ex *Hexapla* elaboratam . Hieron. Præf. in Paralip.

*** Satis aperte super hac re lo- quitur Hieronymus idem in Præfa- tione ad Paralipomena . *Si Septua- ginta Interpretum pura , & ut ab eis in Græcum versa est , editio permaneret , superflue me , Cæremoni Episcoporum SS. . . atque doctissimi , impelleres , ut Hebrææ volumina Latino Sermone transferrem* .

4t.

At, divino favente numine, in præfens gravissimis hæc incommodis non afficimur. In promptu nobis est Sacrarum Litterarum interpretatio, auctoritate Patrum Concilii Generalis firmata, qui jubent, adhærere omnem veteri Latine Interpretationi, ab Ecclesia tot retro sæculis acceptæ, quamque autographam pronunciant, dignamque quæ aliis latinis Versionibus antecellat, & ex qua pendeat universa tum disputantium, tum O-ratorum sacrorum, tum demum Actorum publicorum disceptatio. Quare Simonium tot causæ, quot Hieronymum, urgere non potuerunt, ut novæ Interpretationis Bibliorum juxta Hebraicum Textum consilium iniret.

Conc. Trident.

Verum, inquiet fortasse aliquis, non est itaque fas impostero novas Versiones ad Textum Hebraicum referre? Periculosum itaque censendum erit, & vituperatione dignum tot Virorum pietatæ & doctrinæ præstantium studium, qui post Tridentinam Synodum Sacrorum Librorum Versionibus perficiendis in omnia Linguarum genera animum applicuerunt? Quem latet, opinari sapientes Criticos, Patres Concilii Tridentini, dum Vulgatæ Editioni suffragium auctoritatis suæ addiderunt, alias Interpretationes, multoque minus Archetypum Hebraicum haud rejecisse? Demum, utrum ne quem piam fugere potest, quamvis Concilium Tridentinum sanxerit, non esse ab explicatione Patrum in Scripturis interpretandis recedendum, cautum tamen illius jussu non fuisse privatis hominibus, alias explicationes confectari, quoties fidei caput aliquod non controversitur? Immo ex adverso asserere commode possumus, nunquam, atque post Concilium illud factum est, Litteratos viros in novis Textus Biblii sensus aucupandis tantum operæ studii que posuisse.

Pellav. Hist. l. 6. c. 17.
Marian. pro B. de Vulg.
Suntius Prof. ad Hist. Crit.

Non inficior, diversas Scripturarum Versiones, præsertim a Catholicis elaboratas, utilissimas esse, atque ex illis commoda multa magnaque percipi posse, quæ paucis exequitur Morinus in suis Bibliis Exercitationibus. * Neque crimini verto novas Versiones, ad Textum Hebraicum accommodatas. Quod autem probare nullo modo, illud possum est, eo animo hæc præstari, ut succum faciant vetustis Ecclesiæ Versio-

* 1. Ut potestas & energia dictionis cujusdam exprimat, qua Latine non satis expressa est, aut non potuit exprimi? 2. Ut varia vocis, aut phrasæ significationes cognoscantur, quæ peregrina lingua unico verbo, aut unica phrasæ amplexu repræsentari non possunt. 3. Ut emphasim, aut genium Linguae quocumque cognoscere sensus Auctoris interdum obducatur est, variarum Lectionum comparatione Sacra Lætionis studiosus perci-

piat & imbibat. 4. Ut Judæi propriis armis conficiantur. 5. Ut dissentientibus ex utraque parte variis Latinorum codicibus, sensus, velut arbitrio, consulatur. 6. Ut manifestus error, cui varii Codices consulti non medentur, sentis auctoritate corrigatur. 7. Ut Archetypi corruptis ex tam insigni clypei sinceritate cognoscatur, & plerumque sanetur. Morin. Exerc. Bibl. l. 1. Exerc. 5. c. 1. pag. 180.

nibus,

nibus, idque consilii, ut fertur, cepit Simonius in sua, quam adumbravit, Bibliorum Interpretatione. Profecto namque in rem erat, ut magnificam novæ rationis suæ speciem animis hominum informaret, eam, quæ de duabus antiquis Versionibus ab Ecclesiæ exordio vigeat, existimationem imminuere. Verum, ut Lectoris sit judicare, num Critico isti imponamus, nonnulla ipsius hac de re dicta referre pergitur.

Ab ipsa Operis sui Præfatione habet, „ Criticen, a se in præcipuas „ Bibliorum Versiones institutam, clarissimo esse argumento, quam verum sit, Sanctarum Litterarum Interpretationem pene fieri non posse. „ Capite primo Libri primi Historiæ Criticæ gloriatur, se viam & rationem ostendisse, quam sequi necesse est, ut interpretatio omnibus

Libro 2. c. 27. p. 449. col. 1.

ad hanc diem editis accuratior habeatur: quod deinde repetit crebris locis. „ *Criticis*, inquit alibi de Vulgata, a Tridentino Concilio probata disputans, *ius est dijudicandi, utrum recta sit Vulgata; sique melius Hieronymo Textum Hebraicum interpretari quis possit*. Possem quidem innumera loca, in quibus idem ait Simonius, recitare; at unico rem expediam. Audi quibus mentem suam verbis aperiat. „ Verum est, Textum Hebraicum nunc existentem gravissimis erroribus vitiatum esse; at contra longe imperfectiores sunt antiquæ Versiones eum Græcæ cum Latine. „

Idemq. 3. c. 2. p. 213. col. 2.

Ceterum ne cavillari videamur, rem tradueamus ad momenta, quibus motus est eruditus noster Criticus, ut novam Versionem suam Textu Hebraico dirigeret. At quid inde commodi comparabit? quandoquidem ipso teste Fontes Hebraici ab Esdra deinceps infinitis locis contraminati sunt, quod in Historia Critica confirmare curat, nosque proximo articulo demonstraturi sumus.

ARTICULUS IV.

De Textu Hebraico a Moyse ad nos usque.

§. I.

Textus Hebraicus sub ea ratione, quæ cum ante tum post Captivitatem erat, ineptus est, qui ad novam Versionem Archetypi loco adhibeatur.

SI ad eam rationem animum adjiciamus, quæ nobis in conspectu ponitur Hebraicus Textus a Moyse ad reditum usque Judæorum Hierusalem post Captivitatem Babylonicam, non secus atque ad illam, in qua ver-

versabatur alterius Templi tempore ad exortam usque Christianam Religionem ; persuasum continuo nobis erit , tametsi ad hanc diem existeret Textus ille , nulli tamen usui Simonio futurum ad novum ipsius cogitationem opere implendum .

Hg. Crit. l. 1. c. 1. 8.

Silentio prætereo mutationes haud paucas , quibus ante captivitatem obnoxius fuit Textus hic , quasque Auctori nostro vixio dare placet cum Amanuensium libertati , tum inscribit , qui Litteras multas ipsi addiderunt , vel ab eo detraxerunt , magna propterea facta est in Hebraico Textu perturbatio . Porro Judæi Babylonem translati sensim Chaldæorum loquendi & scribendi rationi eo assueverunt , ut exacta Captivitate , cum Chaldaica , aut Syriaca , quam usurpabant , Lingua vocibus Hebraicis permixta ad Hebraicum Idioma non parum accederet , ansam Librariis dedit exarandi complures Hebraicas voces Orthographia Chaldaica . Idem Librarii elementa pro elementis collocabant , invertebantque multa , * uti Aleph in Ain , Beth in Phe , Koph in Caph , & Scin in Samec varietate tanta , ut ob eam ab antiqua integritate Hebraica Lingua defecit .

Idem a. 16.

Doctores Scripturas Sanctas populo differentes , quæ semper Hebraicis litteris servatae sunt , nihilo solliciti de Codicibus suis reparandis , Traditioni cirius Patrum suorum , quam Bibliorum Textui insisterunt . Allegoriae post reditum e Babylone in consuetudinem venire cœperunt : ** Doctores voluptate ducti sunt novos in Scripturis sensus excogitandi , suisque exquisitis acuminibus aliorum existimationem captandi ; diligentiam omnem operamque converterunt ad disciplinas supersticiosas a Chaldaea secum reventas , atque inter alias inanibus Cabalæ *** signis

* Ex R reddebant P , ex DB , ex P 3 , atque ex VB .

** Commode ad Allegorias confugimus : cum sensum tantum Litteræ testantur error subrepat . 1. Cum non nihil absurdi emergit in sensu Grammaticali . 2. Cum idem sensus Grammaticalis Fidei veritati aut bonis moribus adversatur . Matth. Flaccius Iliricus .

*** Pater Kirkerius his verbis Cabalam definit : *Cabala est dignarum humanarumque rerum arcanorum per Moysen Legis typum allegorico sensu tradita & insinuatæ facultas* . Trifariam dividit Cabalam . Priorem appellat *Gnostivam* , quæ sit elementorum alicuius verbi inversione ; alteram *Notariæ* , quæ ex unaquaque littera verbum conficit , sive verbum ope alterius , eodem numero constantis , Ter-

tiam *Theumram* , quæ sita est in mutatione Litterarum , quarum una adhibitis quibusdam colligationibus pro alia valer . Animadvertit , Cabalam istam tribus suis partibus esse tanti , ut exigua solum ingenia detineat . Sunt quoque , qui Cabalam in duo membra partiantur , alterum *Mercava* dictum , quod est Scientia Currus , quæ mundum intelligentem considerat ; alterum vero *Berefish* , scilicet Opus Creationis , quod ad Orbis hujus speculabiles circumspeditionem intendit animum . Cabalistæ dividunt Scientiam suam in *Theoricam* & *Practicam* . Illa speculando procedit , scrutaturque Mystra veteri Lege comprehensa , ineffabilia Divini nominis Arcana , Hierarchias cœlestes , Scientias numerorum &c. Cabala *Practica* complectitur Talismata , Astrorum peri-

addicti sunt. Delectari ceptum est Historiis describendis, five poetis fabulis ad Angelos spectantibus, * quorum nomina & munera accurate exequabantur. Postremo neglecta prorsus a Judæis Critica doctrina, quæ ad custodiendam Textus Biblici integritatem erat magnopere necessaria, nihil est quod miremur, Exempla Scripturarum Hebraica mutationes vicissitudinesque tantas subisse iis Doctoribus, qui ut plurimum, futilibus duntaxat subilitatibus vacabant.

Hist. Crit. l. 1. c. 26. parte 96. col. 2.

Quo tempore confusio, quæ tum in Bibliorum Codices irrepererat, universalis adeo facta est, ut, si fides Simonio, ne exempla quidem, unde hauserunt Septuaginta, fuerint innoxia, ipsaque non modo iisdem, quibus nunc Textus Hebraicus, mendis scaterent, verum etiam fortassis essent illo imperfectiora.

Simonium loquentem audiamus. „ Exemplar Hebræum, quo Septuaginta Interpretes usi sunt, nihil nobis præbeat documenti, quoniam illa tempestate undique viciosum erat. Abstinebimus itaque ab hodierno Divinarum Litterarum Textu sine discrimine secundum Septuaginta exemplar corrigendo; caruerunt siquidem æque ac nos genuino Archetypo; ipsorum Textus Hebraici codex, non aliter ac nostri, mendis suis notabatur, & forte multis locis viciosior erat. „

Quæ cum ita sint, non apparet, velle Simonium, meditatam Interpretationem suam repetere a Codice tot mutationibus turpiter admodum depravato. Quæ nanque via & ratio esset, his subsidiis ordiri Versionem Scripturarum, quæ accuratior futura sit, magisque Archetypum referat, ac ceteræ Interpretationes hæcenus elaboratæ?

Qui Interpretationem istam ad illius Textus normam revocare, ejus præscripto nolumus hodiernum textum restituere, ejusque exempla, ne iis demtis, quibus usi sunt septuaginta Interpretes, non aliter ac nostra, mendis suis notantur, & forte multis locis viciosiora sunt?

Atqui si jam tum corruptus adeo erat Textus Hebraicus, quare nunquam Filius Dei Judæos & Scribas de socordia in Sanctis Litteris servandis reprehendit, contra vero ad Libros illos consultum mittit: *Scrutamini Scripturas*, cum tamen eos eodem tempore, Origenis & Hiero-

Joan. 5. v. 39. Orig. l. 3. in Isa. iam.

tiam &c. Non defunt, qui existimant a Cabala ortum duxisse quotquot commenta inania Magicæ Arti fundamentum posuerunt.

* R. Abrahamus Ben-Dior in Præfatione præfixa Commentario suo in Librum Creationis, Angelorum nomina narrat, qui Primos Patriarchas instituerunt. *Fuerunt*, inquit, *Patrum nostrorum Angeli Præceptores no-*

ti: Angelus Magister Adam Raziel, Semi Jophiel, Abraba Tjathiel, Isaac Raphael, Jacobi Pehiel, Moysi Myratan, Davidis Michael, &c. Unusquisque Angelorum istorum discipulo suo sive scripto, sive ore tenus Cabalam, hoc est Traditionem docet; qua ratione in populo Dei servata semper est. Legantur inibi alia plura hissimilia de Angelis deliramenta.

nym

nyimi testimonio, de multis, ut videtur, levioribus culpis redargueret.

Si Textus Hebraici codices, quo tempore Versionem suam Septuaginta perfecerunt, tot interpolationibus distorti erant, tum, quando Judæi tanto cum honore Sacros Libros venerabantur; * tum, quando exempla non admodum aucta fuerant; tum, quando ab Hebraicæ Linguae peritissimis scribebantur, neque adhuc ad externos migraverunt: si Libri, inquam, isti ætate illa ita erant contaminati, ut modo in ipsos veluti in regulas intendere nequeamus, nostrumque Textum illorum Interpretum codicibus emendare; ubi nam, cedo, reperiet Simonius in præsentiarum Textum hunc correctionem & accuratiorem post annos circiter bis mille, postquam innumeris ferme manibus tractatus est, totque mutationes viceque sustinuit? Denique si exemplar Septuaginta, quod fieri non poterat, quin autographum esset, quippe ipsis publica traditum autoritate, si hoc, inquam, Exemplar integrum non erat, dici potest, tum hujusmodi non extitisse, adeoque neque ab Esdra impostum unquam.

Quamquam ultro Simonio dederimus quidquid de Textus Hebraici vicissitudine post reditum Babylone, immo quoque ante, produxit, ut ostenderet Textum hunc, qua ratione tum temporis exstabat, non posse novæ Interpretationis exemplar esse; nihilominus additum volumus, inter Eruditos multos de his omnibus non convenire, quæ ipse pro certo ponit ad Textus Hebraici corruptionem contulisse. Satis enim simile vero sit, Codices Synagogarum usui defectos, non fuisse vulgarium Librariorum opera descriptos, sed a Sacerdotibus in Hebraicæ Lingua versatis; ore quidem populi a Transmigratione Babylonica periisse germanum sermonem, sed in Synagogis & Scholis, in quibus Lex legebatur & tradebatur, fuisse servatum. Non diffitemur pariter, Judæos in Chaldæa disciplinis superstitionis imbutos, Doctoresque ad sensum allegoricum, vanaque acumina in primis investiganda plus satis conversos; id tamen non oberat, quominus studiosi aliqui viri semper extiterint, intelligentiæ divinarum Scripturarum litterali mordicus addicti, deque illius integritate mirifice solliciti.

* Si vitio alicujus humi cecidissent Sacri Libri, Crimen, tanquam gravissimum, publico indicto jejuniis ju-

dæi expiabant. August. de Civit. Dei l. 15. c. 13.

§. II.

Non video, qui possit aliquis, curandam Versionem ex Hebraico Textu; qualis erat primis Christiana Religionis sæculis, deprimere,

EI videbitur, qui rem deferat ad Simonium, Textum Hebraicum nihilo perfectiorem & emendatiorem fuisse prioribus Fidei Christianæ sæculis, quam fuerit Septuaginta Interpretum Ævo, atque ante Servatoris nostri adventum. Ab hoc erudito Critico certiores efficitur, easdem causas, quæ ad eum invertendum conducerant ætate illa, hac quoque extitisse, immo novas aliquas in medium protulit: „Judæi; „inquit, tempore Domini nostri nihil ferme studii operæque ponebant nisi in suis Traditionibus, Allegoriis, & Parabolis. Jacebat omnino „contemptui habitus sensus Scripturarum Litteralis . . . Pharisei, quibus ceteros inter Judaicos Doctores tum eminebant, in difficultatibus Legis passim obviis, non Scripturæ Textum, sed Traditiones Patrum suorum consulebant. Omnia præjudicatis opinionibus disimebantur. . . „Christus Dominus, & Apostoli loca Veteris Testamenti citabant ad modum Phariseorum, qui dum recitarent, Textus verba minime „perceperant, rati, pendere Religionem non simplicibus Sacrorum Librorum vocibus, sed anteceptis animo Traditionis judiciis. „

Myth. Crit. 2. 1. d. 27 p. 97.

Ibidem p. 98. col. 1.

Ibid. p. 97. col. 2.

Ibid. p. 98. col. 2.

Ibid. col. 2.

Ibid. p. 100. col. 1.

Libro 1. d. 8. pag. 386.

* Ratio interpretandi Scripturas non una fuit secundum temporum hominumque varietatem. Prioribus sæculis dabant operam Christiani, ut Sacras Litteras intelligerent germanumque illarum sensum ex Apostolorum, hominumque Apostolico-

rum doctrina extricarent. Temporibus magis pacificis, in quibus Christiana Religio, falsis devictis, caput erexerat, laborem insuper impendebant in eadem Commentariis, atque

De-

Denique, Simonii sententia, Exempla a S. Hieronymo adhibita non fuerunt Archetypum Hebraicum, ad quod redigenda erant exempla cetera; neque periculo vacaret si quis univ.ersum Textum Hebraicum aetatis nostrae ex ipsius Interpretatione resciret. Esset item abs re omnibus locis ejus vestigiis hærere, in quibus Codicis sui Lectionem septuaginta Interpretum Codicibus antetulit: quasi vero Judaei ipsius EVo meliora exemplaria penes se haberent, ac Veteres Interpretes Graeci,

*Libro 1. c. 16. p. 94. col. 1.
Libro 2. c. 13. p. 260. col. 1.*

Ex hac Simonii doctrina, juvat me duas consecutiones elicere. Prima fit, etiamsi exstaret hodie Textus Hebraicus illorum Temporum, non posse illius, quam molitur, Interpretationis typum esse, si modo hujusmodi vitis affectus tum erat. Altera, satis operosum esse, omnes Critici ipsius ratiocinationes cum Principiis suis conciliare: in adversam namque partem firma afferit momenta in responsis ad Vossium, ubi ostendit, in Judæorum Synagogis lectum semper Hebraice fuisse Scripturæ Textum, atque apud Judæos tantum Hellenistas Chaldaice, aut Græce interpretari solitum: Codices Bibliorum, præsertim Synagogarum usus futuros, a Sacerdotibus, aliisque Hebraicæ Linguae peritis, exarari consuevisse.

Libro 1. c. 18.

Libro 2. c. 17. p. 253. col. 2.

Præter hæc a Simonio adhibitas probationes, alias quoque a Samaritanis, * Judæorum hostibus, ipsorumque Traditiones averfantibus de-

Institutionibus pro Scripturarum explicatu condendis, Vergentibus a nemem studiis ad octavum & nonum sæculum, explicationes Scripturarum morales & *Spirituales* crebrius quam antea colebantur, omnia ferme ad Mysticam intelligentiam atque Allegoricam referebantur, neque in alio pene studiorum cura versabatur præterquam Catenis Synopsibusque Patrum in Sacra Biblia concinendis. Ad duodecimum sæculum, quo Theologia diligentiori via & ratione soli capta est, non admodum dissimili commentabantur modo divinas Litteras, quo Theologiam tradebant, acutis questionibus quoad Dogmata discussis, aliatque locis communibus compluribus. Neglectum exinde graviter Bibliorum studium, donec postremorum temporum hæreses ortæ sunt, cum Novatores, Traditione posthabita, unam Scripturam simplicem nudamque tanquam Fidei lux regulam venerarent. Hinc revocati animi ad Librorum Sanctorum doctrinam, ad Litteralem sensum, Lingua-

rumque peritiam, novis Interpretationibus se dediderunt, ea contentione, ut centum quinquaginta annorum spacio plura prodierint in Sanctam Scripturam Opera, quam quingentis antea annis præstitum fuerat. Ceterum licet variatis Fidelium eruditione & pietate, variis pariter in Ecclesia fuerit divinas Litteras interpretandi modus, in omnibus tamen sæculis Controversiarum Questiones, apertæ, atque e Scripturarum Littera sumtis argumentis, diremuntur.

* In Opere, cuius titulus: *Antiquitates Ecclesiæ Orientalis clarissimorum Virorum Or.* Londini edito an. 1682. & colligente Epistolas Sapientum præteriti sæculi multorum: Epistola 14., quæ a Petro de Valle ad Morinum mittitur, nobis originem tradit Samaritanorum. Inquit enim, populo in Assyriorum Captivitatem ducto Sennacheribi, aut Salmanazaris jussu Assyriorum Coloniam Samaritanam commigrasse, a quibus profecti sunt posteriores Samaritani. Narrat insuper, Leonibus novo illorum Domi-

pro-

promit; quamvis magno non sit faciendum inter Samaritanorum & Judæorum Codices discrimen.

Ecce tibi egregia testimonia pro Textu Hebraico Judæorum, quæ satis indicio sunt, studium sensus Literalis Scripturarum adeo primis Ecclesiæ sæculis minime neglectum fuisse, uti nobis persuadere nititur Simonius. Momenta hæc omnia eum faventia tum contraria, ab iisdem ipsis principis, quæ in Historia Critica jecit, ducuntur; ubi a se firmiter quodam loco constituta, alio destruit, quod Criticis familiare est.

Fortassis quidpiam audaciæ nimis reperies in eo, quod de prioribus Ecclesiæ Christianæ Doctoribus pronunciat; atque ad Christum usque & Apostolos producit: nimirum eos plus satis morali & allegorico intellectui addictos fuisse; & ex Traditionis præjudiciis explicasse. Si verohinc intendas aciem in Christianorum Apologias, in Celsum Origenis, & Apologeticum Tertulliani, atque in alia eum duorum istorum magni nominis, tum aliorum multorum Ecclesiæ Patrum scripta adversus Judæos aut Paganos elucubrata; plane perspicies, eos æque instituire, & probare, funditusque sensum Scripturarum literalem & historicum cognovisse. Illinc autem si diligenter mira facta consideres, quibus Jesus Christus & Apostoli prædicationis suæ veritatem roborarunt, illud sane affirmare poteris, nullum unquam fuisse sensum veriore, magisque eum litteræ, tum menti ejus, qui in Scripturis Sanctis locutus est, respondentem, quam illum, cui argumentis hujusmodi auctoritatem addiderunt. Non est melior Legis interpretatio ea, quæ ab ipso Legislatore fit, ad quem solum pertinet Legem interpretari: atque adeo non est divini Verbi explicatio accuratior illa, quam adhibuit Deus ipse; & tum suis tum Apostolorum suorum prodigiis confirmavit.

cilio acriter infestis; Oracula edixisse, deferenda eis esse Idola, Deumque Israelis colendum, si modo vellet ærumnam tantam evadere; qua de re missos ab Assyriorum Rege Levitas, qui eos Moïsi Lege instituerent, a qua nunquam in posterum desecrarent, Verumtamen cum reliquias

Idololatriæ retinuisent, Hæretici semper habiti sunt a Judæis. Vetus Characteres Hebraicos perpetuo servant; Esdras nanque post Captivitatem Babylonicam novos alios Judæis dedit; diversa elementorum specie constantes.

§. III.

*Enimmodi est Textus Hebraicus a Quinto Ecclesia saculo ad nos usque ,
ut integrum non sit , illo ad novam Interpretationem
faciendam uti.*

CUM universa Hebraici Textus exempla; quæ a S. Hieronymi ætare ad nos usque prodierunt, ex iis confecta fuerint, quæ ante Christianæ Religionis ortum, & quatuor vel quinque priorum seculorum intervallo in Ecclesia versabantur; non sit credibile, accuratiora ea esse minusque vitiosa, quam illa ipsa Archetypa, e quibus deprompta sunt.

Duo exemplorum MSS. Textus Biblici genera apud Judæos præsto sunt, alterum eorum, quibus in Sinagogis passim utuntur, alterum eorum, quæ privati homines adhibent: Generatim fas est dicere, neutrum horum Codicum MSS. genus, ut modo Textum Hebraicum referunt, huic parandæ Interpretationi Archetypum aptum esse. Quod etenim attinet ad Bibliorum MSS., Synagogæ usui haud consecrata, "pauca horum bona sunt, uti nos monet Simonius; quoniam difficile est industrios & accuratos Amanuenses reperire: alibi autem dicit: „Codices MSS., qui pro privatis hominibus exarati fuere, minus sunt emendati., „De aliis porro MSS. habeto qui loquatur. „Nemo est, qui ad religionem fam accurationem attendens, „qua descripta sunt, statim non efficit, Judæorum exemplaria, vel certe ea, quæ usus habent in Synagogis, minimis etiam mendis carere: verum falluntur; quandoquidem omnes istæ diligentiae præscriptiones non admodum vetustæ sunt; neque ullum mihi dabis MSS. quantumvis accuratum, in quo varias aliqua non appareant. „

Exemplar Textus Hebraici majori existimatione dignum, quod existet, illud est, quod Masorethicum appellant, cujus Lectio ita circumscripta est, uti conspicitur. Tametsi etenim modus legendi Hebraica Scripta per se se definitus nunquam fuerit, usus tamen illum præscripserat; & propterea

* Characteres v. g. MSS. istorum Synagogæ quidam litteras habent punctis, sive cornu, quæ *Thagim* scilicet coronas vocant, ornamentis locodistinctas. Cautum est, ne Libros istos super immundi animalis pelle describant, secus profani censentur. Oportet, pellem hanc peculiari quodam artificio paratam esse Judæi alicujus opera, qui neque Apostata sit, neque Hæreticus Atra-

mento quod Scriptioni illorum usui futurum est, Chalcanthum non sit permixtum; pellis item jassos quoddam altitudinis & longitudinis terminos habeat necesse est: quæcumque linea item triginta litteris concutatur, & certum spacium inter eas interjiciatur. In Historia Critica plures hac de re sciti dignas animadversiones requirere.

rea ut mos inveteraret, & tollerentur omnes, quæ irrepere possent, mutationes, visum est Masorethis, * interesse rei, priscam legendi Textum Hebraicum rationem statuere, appositis quibusdam notis, quas in Textum invexerunt, & propterea *Septem Legis* nuncupatas voluerunt. Critica hæc Textus Hebraici magnopere pendenda est, ut post a Judæis proficiens, qui meliora pro viribus eorum Exemplaria consuluerunt; nomenque *Masora* ** ipsi impositum non parum monet, Traditionem illos, tanquam regulam, diligenter securos fuisse.

*Libri 1. c. 5. pag.
251.*

Quamquam contendat Simonius adversus Eruditorum multorum sententiam, *** Textum Masoreticum habendum esse, veluti egregium Bibliorum Exemplar, a Judæis Tyberiadis, vulgo Masorethis Linguae Hebraicæ callentissimis emendatum; hic tamen absolute existimari nequit primum verum Archetypum, atque adeo Textus ille, ex quo moderari possit nova Interpretatio. 1. Quia, Simonii placito *Masora* nihil divinum continet, Doctoresque Tyberiadis innumeris locis offendere potuerunt; cum neque Prophetæ fuerint, neque in ipsorum Criticæ, aut Hebraici

* Controversia gravissima inter Sapientes est de Masorethis. Opinio fuit aliquorum, Collegium horum Rabbiorum ab Eldra Sacerdotum Judæorum, Legisque Doctore fuisse coactum: eosque Scripturatum Canonem in Libros viginti duos, & unumquemque Librum in sectiones & versiculos divisisse. Masorethæ iidem voces omnes, & elementa ipsa cuiusque sectionis numerarunt: Notas etiam appinxerunt in ora Textus, vocantes *Cethb* modum scribendi quædam verba, eadem vero legendi *Keri*; quod signatum est Littera Φ Koph in ora Textus Biblici. Creduntur item Autores Punctorum, quæ vocalium & Accentuum loco sunt ad orationis partes distinguendas. Peritur, Rabbiorum istorum Collegium centum & triginta duntaxat annis flexisse, & multis ante Christi adventum sæculis sublatum fuisse. Alii contra & probabilius propugnant, Masorethas, qui Punctorum vocalium & Accentuum Autores censentur, V. tantum Sæculo exeunte floruisse.

** Nomen *Masora* Traditionem Hebraicæ significat; verum hoc vocabulo propriè intelligimus Criticam in Textum Hebraicum doctrinam, a ve-

teribus Judæorum Doctoribus excoGITATAM, cujus ope Textus versiculi, voces, & Litteræ recensitæ sunt; & varietates earum omnes indicatæ; ut vera Lectio servaretur, & via hac a quibuslibet mutationibus in tuto poneretur. *Masora* Chaldaice conscripta est, & communiter in magnam & parvam bipartitur. Magna distributa est superius & inferius in margine Textus; Parva sita est in interiore Bibliorum margine, & Synopsin exhibet majoris, minutis litteris confectam, vocibusque contratis, & symbolicis non paucis respersam.

*** Morinus in *Exercitat. Bibl.* & Ludovicus Capellus in sua Critica *Sacra Masoram* flocci faciunt; & Morinus in eo est, ut probet, Thalmudis suffragio, Judæos Tyberiadis aliis omnibus, quod est præsertim Hebraicæ Linguae, indoliores & rudiores fuisse. R. Aben-Efra in Libro inscripto *Jesud Mora* Masorethas supputantes versiculos, voces, ipsique Textus Biblici Litteras ei comparat, qui alicujus Medici Libri paginas perceriseret, quin remedium aliud ægroti adhiberet. Idem Rabbini Masoretharum ratiocinationes cum puerilibus nugis componit.

Tex.

Textus censura errores irreperere repugnaret 2. quia Judæi isti nimium Textum Hebraicum circumscripserunt, neque satis amplam ei significationem dedere. 3. quod Textui huic hærendum non est nimis studiose aut anxie. 4. Cum Masorethæ Textum Hebraicum instaurarunt, Exemplaribus carebant satis emendatis. 5. Traditio, ad quam censuram suam dirxerunt, non semper constans fuit & uniusmodi; immo diversis temporibus aut locis dissimilis ipsa quoque effecta est. 6. Prætermiserunt Judæi in Textu menda innumera, & conjecturis potius suis, quam germanæ Traditioni insisterunt. 7. Regulas suas, cum oscitanter antiquas Versiones examina-verint, haud recte accommodaverunt. 8. Fas est cuivis Interpreti Leges Masorethicas diversa plane ratione digerere, amplificare, aut coercere ex variis veterum Exemplorum Lectionibus, cum meliorem intelligentiam suppeditant. Denique *Masora* confusa non parum est & involuta, convenitque inter omnes, cum, qui in compendium illam redegit, non omnia inde vicia sustulisse. Argumenta hæc omnia e Simonio decerpta efficiunt manifestum, neminem obstringi, ut præsentī Textui Hebraico fidem adhibeat, tanquam genuino prototypo; neque hujusmodi illum esse posse ad novæ Interpretationis opus movendum.

Inter præclariora Bibliorum exempla memorat Leusdemus Professor Hebræus Trajectensis MSS. quoddam anni 1299., in quo sunt magna & parva *Masora*; & MSS. ^a, in quibus Magna *Masora* objicitur nobis, adiectis imaginibus Urforum, Canum, Boum, aliorumque animantium; uti est MSS. hoc, Simonio fidem non merentur.

Lausdemus idem meminit alterius Codicis Manuscripti, quem ante annos mille exaratum Toleti, nunc vero Hamburgi servatum testatur; at supposititium est; & licet illum Judæi Hillelo tribuant, recens tamen admodum est. * Præter Exemplar Hilleli Judæi magno habent in honore Codices Rabbīnorum Ben-Asher, & Ben-Nephtali. ** Porro Judæi Hierosolymitani sunt a Codice Ben-Asher; Babylonii vero a Codice Ben-Nephtali.

In universum de MSS. hisce omnibus, ceterisque Textus Hebraici Editionibus affirmare possumus, Textum hunc ea integritate prædictum nullatenus reperiri, quæ novæ Interpretationi necessaria est; quoniam

* Plures Judæorum Hilleli nomine usi sunt, quo factum est, ut in errorem inducerentur non pauci ætatis hujus Sapientes, qui crediderunt, Exemplum MSS. Bibliorum Hilleli, vetusti cujusdam esse. Schikardius sub reditum Captivitatis conscriptum existimavit. Cuzanus alii adjudicat Hil-

lelo, sexaginta ante Christum annis florenti. Judæi pariter vetustissimum faciunt. Morinus vero nihilo quingentis annis antiquius.

** Latet in obscuro quo revera tempore vixerint duo isti Rabbini: Vulgata tamen opinio eos ad XI. sæculum ævum egisse tradit.

Libro 7. c. 24. p. 25. & l. 1. c. 1. &c.

v. 22. pag. 1222 col. 22.

pag. 2. 2. ad. 12

426 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

Simonio docente 1. Judæi postremorum seculorum passim Talmudis* & Traditionum suarum instituta Linguz suæ, & Sacrorum Bibliorum studiis anteferunt; Grammaticen & Criticen contemnunt adeo, ut *Masora*, quæ Textus Hebraici est Critice, plerosque Judæorum lateat. 2. Judæi de suis Codicibus maxime discere; alii alios primas dantes, unde sit, Textum Hebraicum non esse omnino mendorum expertem. 3. Quamvis apud Judæos existent exemplaria diligenti accuratatione descripta, non possunt tamen instar esse certæ regulæ ad correctionem aliorum; cum multo ante Judæi incuriose Libros suos versaverint, & in omnia MSS. alias perturbatio manaverit. 4. MSS. præsentis temporis ad *Masora* leges retractata sunt, & nihil faciunt ea, quæ *Masora* non respondent; cumque *Masora* ab Exemplaribus vitiosis descenderit, nullo modo tanquam germanum Archetypum, a quo cetera pendeant, judicanda est. Denique nunc certe nullibi reperire est optima Bibliorum MSS., præterquam Constantinopoli, Thessalonice, aliisque Orientis partibus, quo Judæi Hispani tunc Regnis pulsi confugerunt; adeoque necessum erit novo Interpreti illuc se conferre, ut illarum Bibliothecarum angulos percontet, si Textum Hebraicum perfectum quærat, quo meditariam Versionem regat. Ne verbum quidem hic facio de Textu Hebraico Librorum Typis emissorum, quippe nihil minus, quam in MSS. codicibus, corrupto.

Verum, inquit aliquis, anne Simonium fugit, Textus Hebraici Exemplum cum editum MSS., quæ in præsentia supersunt, gravissimis vitiis notari, depravata tantummodo ad nos pervenisse, illumque mutationes innumeras subiisse? De his omnibus non dissentit; quandoquidem documentorum suorum unum est, ante omnia oportere Textum Hebraicum restituere. Totum hoc exploratum habet; at illud certe percun-

* Talmudes, hoc est, doctrina, complectitur Legis explicationem ab antiquis Doctoribus traditam, caeremonias religiosas, & Jus Civile Judæorum. In duas partes dividitur, quarum primam, quæ Textus vices gerit, *Misna* appellant, altera Glossæ loco posita, *Gemara* dicta est, at ipso Textu minus comprehendendi intelligentia potest. Duo quoque Talmudis genera sunt: primus est Hierosolymitanus, ea in Urbe collectus anno circiter 469. a R. Jochanam, acitis in sociis nonnullis aliis Hebræis. Alter, & præclarior priore Babylonice vocatur, lucubratique Babylone est ad an. 476. Sunt ex Judæis qui R. Judæ Hakkadoth pri-

mam Talmudis collectionem tribuant. Vivebat Rabbini hic per aliquos Antonino Imperatore, cujus præceptor fuerat anno circiter 188. Collegit hic Rabbini Constitutiones & Traditiones, qui ipsum præcesserant in Librum *Misna* nuncupatum, hoc est, repetitionem, sive Lectionem repetitam. Tamen apud Judæos summa sit in estimatione Talmudis, illamque haud raro Scripturis Sanctis anteponant, nihilo secius pessimus liber dicendus est, mille falsis Traditionibus, ridendis fabulis, horribilibusque blasphemis oppletus; proindeque merito a multis Pontificibus damnatus.

ri a Simonio possumus, ut indicet nobis, quisnam singillatim sit Textus hic restituendus, cui Versio nova inniti queat? Textus hic Hebraicus non erat sane in exemplaribus, Septuaginta Interpretum & S. Hieronymi tempore existentibus; præterquamquod etenim imperfecta admodum erant exempla illa, Autore Simonio, ea ipsa perierunt. Neque item erit Textus Masorethicus; siquidem ipsius monito cavere debet unusquisque, ne illum accurate sequatur. Erit autem fortasse Exemplar Hilleli, sive aliorum Rabbiorum? Nemo tamen illorum satis amplam Hebraicæ Linguae speciem effingere potuit Textu illo, quem Masorethe circumscripserunt, omnesque ipsorum codices erratis gravissimis affecti sunt. Principem forte, inquit, locum dabimus alicui eorum, qui Constantinopoli, Thesalonice, aut in regionum Orientalium ulla reperiuntur; quoniam alibi nequeunt optima Bibliorum MSS. nasci? At qui ceteros fiet Simonius de ipsorum integritate, cum nullum adhuc ex eis ad trutinam revocaverit? Atque delecto, ut ipsi libuerit, parendæ Versionis gratia Codice aliquo, qui ratum ipsi faciet, alios minus vitiosos alibi non existare?

Tandem Si Critici hujus animo infedit opinio, non esse quidem adumbratæ Interpretationis suæ prototypum aliquem illorum Codicum, qui nunc in manibus hominum versantur; sed illum, qui habita omnium collatione, effici inde posset; satis erit dixisse, non posse Textum Scripturarum comparari iis omnibus, qui supersunt, accuratiorem emendationemque, nisi si Criticus hic tanta polleat mentis acie, ut rectum instituat discrimen omnium locorum, quæ in corruptis omnibus Exemplaribus in corrupta sunt, ut ex iis novum Textum constet. Id autem difficultatis insuperabilis videtur opus. Nihilominus, quamquam pro certo ponemus exemplar hoc, qui pro certo ponet, nullam in illud Textum corruptionem interpolationem irrepisse, idemque germanam esse Scripturam Sanctam? Cum quo Codice illorum comparisonem instituemus, ut non secus esse argumentis conficiamus; quandoquidem ab Esdra ad nos usque nullus prorsus suppetit haud interpolatus?

A R T I C U L U S V.

De regulis Critices, ut Versionum antiquarum ope, Textus Hebraicus instauretur.

CUM illud sit primum Simonii initium, opus esse novam Interpretationem ad Textus Hebraici exemplum exigere, nosque ostende-

rimus, hunc nonnullis locis esse viciosissimum persuasum omnibus esse debet, id præcipue interesse rei, ut ex criticorum dogmatum præscripto Textus hic restituatur.

Reg. Crit. l. 3.
c. 1. p. 353. not. 2.

Inter ceteras autem præscriptiones, illa est non postrema, qua constituitur, vocandas esse in deliberationem antiquas Versiones Græcas, Latinas, Chaldaicas, Arabicas, Syriacas, aliasque. Nihilo secius monet eruditus iste Criticus, quamquam Textus Hebraicus ætatis hujus errata non contemnenda contraxerit, has veteres versiones multo esse viciosiores. Verum quidem est, contendere illum, se huic incommodo occurrere addendo Textui Hebraico vetustas Versiones, comparando invicem cum Textum Hebraicum, tum antiquas Versiones ad ipsum exactas, & viam rationemque investigando, qua, ut magis fieri poterit, Interpretationum istarum Archetypa reficiantur, quod assequi poterit, qui super quibusdam difficultatibus Textum Hebraicum consulat. Hoc pacto, concludit Simonius, *aliquo saltem modo primum Archetypum instaurabitur.*

Si profecto id posset constare certo nobis, iis tantum locis deficere Textum Hebraicum, quibus integræ sunt Versiones; contra vero has iis tantum locis mutatas, quibus Textus est incorruptus, nemo in dubium revocaret, Textum & Versiones mutuo subsidio posse reparari. Attamen, quamvis constans sit, non sive Deum Exempla cum Textu tum Versionum omnia omnibus item locis esse depravata; Textumque Archetypum non secus ac veteres Interpretationes, quæ in quibusdam exemplis errant aliquibus in locis, aliis in exemplis iisdem locis esse inviolata; illud persuasum habemus, non posse, ut est hominum natura, fieri, ut Vir singularis multos Textus Versionumque Codices evolvar, in quibus eadem loca incorrupta sint apud omnia, quæ ad nos pervenerunt, cum Archetypi tum Interpretationum exempla. Propterea ad magnificatam hanc correctionem Textus Versionum auxilio, Versionum vero Textus ope absolvendam, oporteret, præsto alicui esse non modicum Exemplorum numerum, quæ simul possent Textum Versionesque ad pristinam integritatem revocare. Oporteret insuper multa ingenii vi pollere Interpretem, ut universa loca contaminata adnotaret, quæ deinde per sana & integra redintegrarentur. Hoc autem est quod præstantioris Critices documenta assequi nequibunt, quodque Sapientioris Interpretis industriam superat.

Quem præterit, inquit, non posse usque eo Textum Archetypum Versionibus, Versionesque Textu, reficere, ut veterem integritatem undequaque recipiant? Id unum contendimus, non evadere hominum diligentiam, Textus Versionumque consulto, & Critices præsidio, Textum Hebraicum nancisci satis emendatum, Versionesque antiquas satis castigatas,

gatas , ut eorum habita collatione , nova institui possit Textus hujus Interpretatio , quæ propius omnibus hucusque editis ad ipsum accedat.

His responsio est : usque dum in promptu non erunt Archetypæ Textus Versionumque vetustarum exempla minus vitiosa , quam ea , quibus usi sunt præci Interpretes Græci , Latini , alique (de quo admittitur nobis , ita nostra sunt , opes omnis .) Usque dum singillatim non cognoscantur loca omnia in Textu Archetypo , atque in Versionibus vitiosa ; & argumenta certa minime parata erunt , quæ nos certiores efficiant , Textum & Interpretationes iisdem locis minime habi , quod singulari hominî aut factu nullo modo est , aut difficillimum est : nunquam acrior Critice Textum Archetypum satis emendatum , præsertim sublata Traditione , nobis suppeditabit . Nunquam Eruditus aliquis ad eam perfectionem Versiones antiquas adducere poterit , ut collatis illis , & junctis una , Criticeque adjuvante , Scripturarum Interpretatio , hæcenus elaboratis absolutior , emergat .

Ad extremum inquit : Textum , quantumvis variatum , corrigendis Versionibus aptum esse posse ; quoniam nihil obest , quominus vitio vacare queat iis locis , in quibus peccant Versiones : & similiter Versiones , quantumvis pluribus mancas , Textui corrigendo usas asserre posse ; quoniam multa sunt loca , ex quibus facile percipitur , qua ratione olim Textus legeretur . Nihil etenim attinet hic , nisi rem re illustrare haud aliter , ac in duorum MSS. comparatione fit , quæ Tametsi singillatim vitiosa habeantur , commoda tamen non pauca ferunt ad tertium quoddam emendatius & accuratius constandum .

Non est qui ambigat , duo MSS. posse invicem instaurari , ut in novissimis Veterum Scriptorum Editionibus passim fit : immo in rem hanc institutiones aliquæ traditæ sunt , quas alibi memoravimus : verum non est æqua illorum , atque Textus Versionumque Biblicarum ratio . Ibi aliquid augurari conjectura possumus , & rebus vero similibus acquiescere . Hic vero lænabit Textum autenticum , certissimæque autoritatis comparare . Quapropter tutum principium postulari res , quo loca in Textu & Versionibus mutata dispiciantur , rectumque discrimen fiat locorum Textus ad Versiones castigandas , locorumque Versionum ad Textum resciscendum .

*Joannes Clericus
de Arte Crit.
Tom. 2. c. 16.
p. 135. & seq.*

ARTICULUS VI.

*Regula Criticae Simonii, quibus ad veritatem Versio
Septuaginta Interpretum adducatur.*

*Ms. Crit. I. 1. d.
1. p. 356. col. 2.*

Versio Septuaginta Interpretum ex Simonii sententia corrigi potest
1. conferendo Græca omnia, quotquot reperire erit, exempla.
2. Patrum Opera iis addendo. Denique Textum Hebraicum ampliori,
quam in præsens est, consideratione acceptum consulendo. Hæc sunt
præcepta Critica, quæ Græcæ Septuaginta Versioni restituendæ dedit Au-
tor noster.

Universæ, quæ ad hanc diem existent, * Versionis Septuaginta Edi-
tiones, varîæ tribus præcipuis comprehenduntur, unde manarunt ceteræ.
Prima est Complutensis edita anno 1515. Altera Veneta anno 1518.
Tertia Romana anno 1587.

*Lib. 2. c. 1. p.
192. col. 2.*

Quam maxime dissident inter se Critici de trium istarum Editionum
autoritate. Principem locum aliqui, uti Morinus & Vvaltonus, Roma-
næ tribuunt; quam tamen corruptiorem esse censet Vossius. Alii primas
dedere Complutensi, utpote accommodatius Archetypum Hebraicum re-
ferenti. „ Id certe conveniat necesse est, inquit Simonius, nullam ca-
„ rum accuratam esse, turpissimisque maculis omnes scaterere. Quocirca,
„ ut vera & fidelis erui posset, opus esset singulas ad Criticas leges exa-
„ minare. „

Prima Legum istarum, quod animadvertimus, est, *conferre Græca o-
mnia, quotquot reperiri possunt exempla*. Verum sapientis huius Interpretis
esset indicare, cui exemplorum istorum immorabitur, ut correctionem
suam moderetur. Quo sublato nullius frugis videbitur esse Lex ista. Ne-
cessum, nanque, ut videtur, esset, Textuum istorum meliorem sepo-
nere, atque ex eo loca in aliis exemplaribus emendanda notare. Ita por-
ro se gesserunt Auctores novæ Editionis Græcæ Novi Testamenti sub Ur-
bano VIII. anno 1673. ** At non video Simonium posse viam hanc, quæ

* Opinio fert, Archetypum Ver-
sionis Septuaginta servatum in Pro-
lemæi Bibliotheca fuisse ad Julium
Cæsarem usque, quo regnante con-
flagravit.

** Censores isti selegerunt Tex-
tum Græcum Bibliæ Regiæ Phi-

lippi II., in quo loca signarent,
quæ viginti duorum MSS. Codicum
consulto reparanda erant. Decem
istarum Evangelia continebant; octo
Acta Apostolorum & Epistolas o-
mnes; quatuor vero Apocalypsim.
In hunc modum autem Textum re-

melior est, tenere; quandoquidem per eum, nulla est istarum præcipuarum Editionum Versionis Septuaginta, quæ accurata sit, maculisque gravibus non aspergatur, adeoque Correctionem aliarum dirigere queat. Aut saltem ad ipsum spectaret, aliud, quod sequamur, castigatus Exemplum proponere. Nos etenim docet, maximis difficultatibus obnoxia esse Græca, quæ nunc exstant, Exemplaria; eumque Veteres Critici, Origenes nimirum, Lucianus, & Hesychius, ipsorum emendatores, tanta non fuerint doctrina præditi, quantâ opus erat ad accuratam Bibliorum Sacrorum Criticam, multa in causa esse, cur viæ & rationi, quam in illorum instauratione sectati sunt, fidem nostram derogemus.

Lib. 2. c. 1. p. 207. col. 12.

Subsidium vero, quod a patrum Operibus in rem suam putat asciscere, leve satis videtur esse & supervacaneum. Ipsius namque pronunciatum est, non esse satis ad antiquam Versionem Græcam renovandam Patres consulere, qui non semel memoriæ suæ consiliū Scripturam Sanctam recitarent; neque magnopere sunt veriri quin eam hypothesebus suis accommodarent: præterquamquod hæc eadem Versio ante Patres vetustiores corrupta erat. Hæc omnia perspicue evincunt, Patrum Opera non admodum Textus Græci Septuaginta Interpretum Versio restituatur; si non potuit se cohibere Simonius; quominus Auctores Editionis Complutensis redargueret, quod nimirum hanc regulam sectati fuerint; sique dicenda illa sit corruptio potius quam instaurationis? Ecce ad summum quam sint exquisitæ sapientis huius Critici leges, ad veterem hanc Versionem restituendam latæ! Quibus addere possumus, Versionem Septuaginta ab ipso fonte vitiatam esse; cum Interpreter illi, Simonii ipsius confessione, Codicibus Textus Hebraici Satius emendatis earuerint. Textus pariter Hebraicus, cum, ut in præfens exstat, rum in tota sua latitudine acceptus, minime huic

p. 192. col. 2.

p. 163. col. 2.

stituerunt. 1. Quoties major MSS. Græcorum pars cum Vulgata congruebat, emendabant Textum Græcum Bibliæ Regiæ Lectione Editionis Latinæ. 2. Quoties omnia MSS. Græca a Vulgatæ Textu discrepabant, Textus Græcus his MSS. instaurabatur, rejecta ad calcem Capicum veteri Lectione. 3. Quoties pleraque MSS. Textui eidem non con-

cinebant, eaque varietas ad Vulgatam haud pertinebat, negotium ex majori MSS. numero dirimebatur, appposito in extremis capitibus, quem mutaverant, loco. 4. Quoties unum duntaxat MSS. Vulgatæ Lectioni favebat, id in adnotationibus ad Cap. finem significare non omittebant. Præf. coll. Context. Græc. cum 21. Cod. MSS, Romæ anno 1673,

Vcr-

Versioni retractandæ idoneus est; nisi si reperiantur accuratiora Textus Archetypi exempla, quam ea, quibus in sua Interpretatione usi sunt Septuaginta: alioqui Versio hæc quamvis resecta, consentanea non esset, ut illius præsidio secundum Simonii placitum Textus Hebraicus castigaretur.

Quod si ratum quoque nobis esset, rectas fore ad explendum ipsius consilium universas regulas istas; reliquum esset insuper Criticum aliquem reperire, qui satis ingenii haberet & facultatis ad illas scite accommodandas. Hic autem erit ne Simonius? An vero alius? Quicumque ille sit, oportet hunc esse Origene eruditorem, minusque isto præjudicatis opinionibus addictum. Summus etenim Vir iste, Patrum omnium primus, qui diligentius animum ad Librorum Sanctorum studium contulerit; qui præ omnibus laboraverit in Textus Biblici cum emendatione tum explicatione; qui apprime Linguarum Sanctarum peritiâ instructus, in Litterarum Sacrarum, Autorumque profanorum cognitione versatus, ingenio adeo acuto solido acrique præditus, ut a S. Hieronymo post *Apostolos Ecclesiarum magister* fuerit appellatus: „Hic summus inquam Vir, si fidem Simonio adjungimus, assumpta ratione ne reddendi Versionem Septuaginta accuratorem, aut utiliorem Ecclesie operam navandi, multarum mutationum causa fuit . . . . Si attentius expendatur modus, quo veterem Editionem Græcam Origenes emendavit, est sane, ut credamus, eam nonnullis locis depravasse, cum sibi speciem prætexisset, illam reddendi archetypo accommodatorem . . . . Non multi operis negotium esset ostendere, Originem liberior, quam par erat, veteris Versionis Græcæ Textum rescidisse atque inculcasse, cum tantæ rei non esset prorsus idoneus. Atque alibi: Origenes Hebraica Lingua mediocriter tinctus erat, & compluribus præjudicatis opinionibus laborabat. „ Jam vero si Origenes Versionem Septuaginta Interpretum castigaturus vitiavit, si eruditione tanta non fuit, ut eam restitueret; aliisque rei huic necessariis adjumentis caruit: locus sane conjecturæ est, futurum haud levis negotii opus quempiam reperire, qui Versionis hujus instaurationem audeat suscipere. Opus est itaque Simonium ipsum esse: Opus est, ut ad id emolumentum Ecclesie præstandum, legesque suas re ipsa adhibendas sese instruat,

Sidem.
Hieron. Prof. Interp. nominum
Hebraicæ.
Sim. ibidem.
p. 194. col. 1.

p. 199. col. 2.

Monum. Trevol.
Junii 1709.
lit. 78.

Legimus in Monumentis Trevoltiensibus Epitomen Epistolæ Theologi cujusdam Salmanticensis de instauratione Textus Biblici Septuaginta Interpretum. Cum audivisset Theologus hic, Bernardum Montfauconium meditari Editionem Hexaplorum, hoc est, fragmentorum Veterum Græcarum Versionum, Grabiumque eruditum Prussianum in Anglia Editio-

nem

nem Versionis Septuaginta curare, induxit in animum, ut monito aliquo Operum istorum commodis utilitatique serviret; ipsius autem consilium erat, ut præcipuum ipsorum Studium ad Septuaginta Versionis correctionem incumberet, eamque ad Textus Hebraici normam revocarent. Verum cum ipsius Criticæ præscriptiones eo demum recidant, quo a nobis superius allatæ, illis in præfentiarum excutiendis superfedemus; non modo quia, licet Simonii non sit Epistola hæc, principia tamen, species rerum, notionēs, atque consilia operi mandanda, eadem sunt, atque illa Autoris Historiæ Criticæ Vet. Test., verum etiam quia Turneminus in hanc Epistolam ingeniosas animadversiones confecit. Postquam etenim Sapiens hic Jesuita probavit, consilium larvati hujus Theologi ad rem insuperabilem tendere, & mutationes cum Textus Hebraici, tum Versionis Septuaginta leves esse, minorisque faciendas: Postquam Origenem de eo purgavit, quod ait Theologus ille, ipsi in Versione Septuaginta castiganda rem prospere non cessisse; contendit Versionem Septuaginta infabilem esse, si modo usque eo corrupta sit, ut existimat hic Salmantienensis Theologus; „ neque ipse sane potest hinc se subducere, si tamen, quod „ ait, corruptio hujusmodi ad omnia MSS., & Scripturarum loca in Patrum Operibus diffusa manaverit. Qua etenim ratione, inquit prudenter clarus hic Societatis Jesu Criticus, utemur, ut Versionem hanc „ ad pristinam integritatem reducamus? Conjecturis scilicet, & conjecturis, qualibet probatione destitutis. Corrupto Archetypo, cuinam „ principio hærebimus, ut sive Archetypum ad Versionem restitueremus, „ sive Versionem ad Archetypum reparandum seligamus? Unde percipimus utrum eorum depravatum sit? „ His addit nonnullas animadversiones ad tollendos lapsus, de quibus Septuaginta Interpretes accusat. Societus item ex eadem Societate Epistolam, qua cum consutat, ad Theologum hunc, ut fertur, Salmantinum dedit.

Ibidem art. 71.

ARTICULUS VII.

Regula de Punctis Vocalibus & Accentibus.

Tamet si diffidium inter Autores sit, * quo primum tempore Punctorum Vocalium, Accentuumque usus incœperit; illud tamen apud omnes est in confesso, ob id unum inventa fuisse, ut constantior fieret lectio & pronuntiatio Linguae Hebraicae, & minus exercitatis facilior redderetur: eaque eandem Textui Hebraico opportunitatem afferre, quam Puncta & Incisa Latinis Graecisque asserunt Libris, partium scilicet Orationis distinctionem; ** quamquam alteri quoque sint usui

* Distracti sunt super hoc in quatuor placita Scriptores. Primum est R. Azaria in Libro suo *Nur b'ritain* rumque Rabbiorum, putantium nihilo recentiores esse in Alphabeto Hebraico Puncta Vocalia aliis Litteris Hebraicis; quoniam in quolibet Linguarum genere vocales simul consonantesque repetitae sunt. Alterum ex Joanne Reucelino, sive Capnione Libro 3. de *placitis Cabala*, aliisque Doctoribus Judaeis est, Puncta Vocalia Mosi cum Lege divina fuisse revelata. Tertium, atque apud Judaeos vulgatius fert, Elêram, Doctoremque Concilii magni ab ipso celebrati Autores esse, vel certe Punctorum Vocalium Accentuumque instauratores. *Veritas est*, ait Rabinus quidam, *Deum dedisse Scripturam compunctam, sed obliros Judaeos usque ad Esdrâ adventum*. Postremum denique certiusque probat, Doctores Tyberiadis, vel dicas, Traditionis Magistros Puncta Vocalia cogitasse anno circiter Christi quingentesimo, atque ad quingagesimum obitus Hieronymi. 1. Quia Characteres Hebraici, in Sicilia Nummisque Judaeorum veteribus sculpti absque Punctis Vocalibus conspiciuntur. 2. Exempla, quae adhibent Synagoga, sine Vocalibus Accentibusque conscripta, ipsorum indicant novitatem, quae in Libros publicos adhuc

in vetiti non sunt. 3. Samaritae, quibus nulla tum inerat cum Judaeis cognatio, invento huic in Exemplaribus suis locum non dederunt. 4. Sufficit Commentaria Hieronymi in Scripturas voluisse, ut compertum sit ipsius aetate puncta, nunc pro Vocalibus usurpata, tum ignoratuisse.

** Elias Levita in Praef. 3. Mafor. animadvertit. Legem universam fuisse olim, ut ita dicam, unico versiculo conclusam פסוק פסוק, sive aliqua ratione unicum verbum: quoniam nulla tum erat versiculorum, capitum, neque vocum in Libris Mosi, aliisque Bibliorum distinctio. *Magistri Cabalistici*, inquit Rabinus iste, *asserunt totam Legem esse quasi Pasuch unum, atque periodum unam secundum alios ut dictionem unam exceptis nominibus divinis*. Morinus observat, MSS. multa Graeca & Latina nulla Periodorum divisione conscripta esse. Quo plane modo exaratum esse antiquum Novi Testamenti Exemplar, quod Beza MSS. dicitur. Prostat in Bibliotheca Regia verulum S. Gregorii Nazianzeni MSS. haud aliter connectum, pariterque Quatuor Evangelia Linguae Aegyptiaca aut Coptica, quae in Bibliotheca Patrum Oratorii Parisiensis servantur. Morin. Exercit. Bibl. l. 1. Exercit. 6. c. 2. p. 197. Beatis tamen Graecae & Latinae anti-

apud

apud Judæos. * Quæ, a nobis dictæ Punctorum & Accentuum, notæ adeo, ut ita dicam, ad Textus verborumque naturam pertinent, ut si immutentur, invertatur etiam, atque immutetur sensus, visque sententiarum. His pariter distinguunt genera, tempora, numeros, aliaque plura.

Ex præcipuis tamen Simonianæ Institutionis regulis una est: *integrum esse debere Sanctorum Scripturarum Interpreti, crebrius nova apponere Puncta Vocalia, & ampliorem vocum Hebraicarum significationem facere, quam Sapientiores Christiani Lingua hujus periti, iidemque Rabbinæ consueverint.* Quod commune accentibus esse debet. Documentum hoc optime est Sapientis Viri hujus principiis appositum; scilicet cum affirmat, posse locis aliquibus melius, quam præstiterint Masorethæ, oppingi puncta: neminem teneri Hebraico Textui, ut post illorum instaurationem est, fidem præstare; neque eos esse in Critica disciplina Prophetas, aut falli nescios.

Si argumenta a Simonio adversus Capellum allata tanti sunt, ut probent, Protestantem hunc aliquo saltem modo, certam Bibliorum veritatem destruxisse, cum licere dixit, Punctorum rationem a Masorethis inventam pervertere, eamque dēserere, quoties melior sensus deprehendatur: non satis video, qui regula a Simonio hic constituta eundem non similiter præcipitem agat. Ipse suam mentem aperiat: „ Vercor, inquit, ne funditus Capelli Criticem expendenti compertum sit, ipsum aliquo sane modo certam Scripturarum veritatem destruxisse: etenim præter variantes Lectiones liberum cuique facit, ea puncta Vocalia addere, quæ sensum meliorem referunt, nulla eorum ratione habita, quæ nunc in Textu leguntur. Quod hoc momento firmat, nimirum Judæos esse, qui Puncta, & hujusmodi apposuerunt, neque iis omnem fidem adhibendam esse. Verum videtur contra in hoc illis potius credendum, quam aliis; cum Textus Hebraicus ab ipsis profectus fuerit, & de Bibliorum usu negotium sit, qui inter ipsos duntaxat servari potuit. „ Habes quibus Simonius eodem judicio de Capello pronunciet, & semetipsum condemnet.

Si jus est novo Interpreti alia Puncta Vocalia collocare, amplioremque vocum Hebraicarum significationem facere: Puncta hæc vocalia ab Interprete immutata, latiorque iis comparata amplitudo, usu haud robo-

ritatis temporibus voces cunctas eisdem punctis sejungebantur: ut videre est in vetustis Gruteri & Lysippi Inscriptionibus.

* Præter Accentus, ad partes Orationis distinguendas adhibitos alii sunt, qui ad Cantum signandum spe-

stant, eodemque pene in usu sunt, atque apud nos Musicæ notæ. Doctores Judæi notas hæc accentusque cogitarunt, ut rationem canendi divinam Legem accuratius indicarent; & propterea Judæi cantum quibusdam capitibus gestibus prosequuntur.

rata, sed ab ipsis tantum delectu orta argumento erit, ut colligamus; ex Simonii principiis, Versionem ipsius non futuram undequaque verbum Dei, parjnanque illius semper Inventum Interpretis dicenda erit.

Si propius Doctorum Tyberiadis labor introspectiatur, cum Textui Hebraico Puncta Vocalia Accentusque addiderunt, comperimus, eos nihil ulterius praestitisse, quam nostrarum istarum praesidio id statuere, quod usu, ab antiqua Traditione manante, ipsorum temporibus invaluerat. Porro contendit Simonius, majori habendam in pretio hanc Masoram, quae ab Judæis descendit, quam si ab aliis descendisset; quatenus ratio scribendi & pronunciandi alicujus Linguae ab aliis addisci nequit, quam ab iis, qui eam scribendi pronunciandique consuetudinem habent. Non sit credibile, subjungit, Masorethas aliter Libris Legis Puncta affinxisse, ac in Synagogis per ea tempora legebantur: neque hac super re Judæi in suspicionem cadere possunt; quemadmodum super aliis Fidem attingentibus caderent. Et profecto Aben-Esra Sapiens Judæus animadvertit, nihil Doctores Tyberiadis praestitisse, quam id statuere, quod diuturna Traditione multo ante receptum erat; atque non secus Textum Hebraicum distinguere, ac ab Esdra, & Magni Consilii Senatoribus sum lectum erat, atque distinctum. Hoc tantum uno utrique differunt, quod illi Puncta Accentusque posuerunt, ut constans esset ab his primo constituta moderatio. Hæc denique Traditio, concludit Simonius, quæ ad Puncta pertinet, adeo certa & firma videtur, ut Secta Caraitarum si ve Judæorum purorum, * qui universas Judæorum falsas Traditiones tanquam deliramenta rejiciunt; Masorethica tamen Puncta recipiat, & præsentem Lectionem non minori, quam Judæi ceteri, accurate sequatur.

* Hæc Judæorum secta Rabbini-
starum Sectæ adversatur. Caraitæ
Textui duntaxat Bibliorum adhære-
scent, Traditionesque illos faciunt,
quas alii veluti Religionis funda-
mentum venerantur. Caraismus, ut
tradunt Morinus & Simonius, ad
VIII. tantum sæculum exorsus est.
Vox *Karai* hominem eruditum signi-
ficat, atque in Textus Sacri disci-
plina versatum, & propterea Cai-
raitas eos appellant, qui fidem suam
Scripturis solis committunt. Ex Cai-
raitis alii Constantinopoli degunt,
alii Babylone, non pauci in aliis
Orientis regionibus, atque apud Mos-
chos ipsos, ubi proprias habent Sy-
nagogas, seque veros nuncupant Mo-

saicæ Legis observatores. Scupartius
Opus edidit Jenæ anno 1701., in
quo de Origine, progressu, & præ-
cipuis Dogmatibus Caraitarum dis-
putat, Librorum suorum indicem tex-
xit, quorum in Occidente paucissi-
ma sunt exempla, cum neque sint
Caraitæ. Anno 1703. Triglandius in
eandem rem Dissertationem fecit duo-
bus voluminibus in 4. comprehen-
sam. Opinatur hic eo loco intelli-
gendos esse Caraitas, quo narrat
Josephus, Joannem Hircanum a Pha-
risæorum secta ad Sadducæorum
partes transivisse. Scaliger quoque,
duo Buxtorfii, nonnullique alii Lit-
terati Viri crediderunt, Caraitas
posteriores esse Sadducæorum.

Ex

Lib. 1. c. 77. p.
148. col. 2.

Ex Initiorum istorum doctrina, quæ utpote ab Historia Critica deprompta, nequit Simonius diffiteri, consequens erit, novum Interpretem, dissimilia Puncta, Accentusque his, quæ modo in Textu sunt adseribentem, legere & scribere longe ab usu, vetusta Traditione accepto atque firmato. Aliunde vero, quoniam satis est simile vero, illum minime scripturum & pronunciaturum scite adeo perfectæque Linguam Hebraicam, ut Hebraei ipsi, perpetua consuetudine studioque imbuti, metuendum est, ne sæpius Interpres novus a Scripturarum Textu defleat, & pro Verbi Dei sui nobis cogitata, recentisque conjecturas obtrudat. Et vero usque dum non efficiet perspicue, se melius Judæis ipsis Hebraicam Linguam callere, suamque instaurationem propius ad antiquam legendi & pronuncjandi Hebraice Traditionem accedere, eris scemper, cur ipsius Puncta collocandi rationi fidem adrogemus.

Non inficior, nunquam docuisse Simonium, quemadmodum Capellus aliique docuerunt, abiciendum esse Masoræ testimonium, quod a Judæis proficiscatur: contra vero centies monet, non nisi caute admodum & circumspccto judicio Masoretharum puncta prætermitti posse, & præsertim nisi innitatur quis 1. autoritati veterum Interpretum; 2. aliquibus Codicibus; 3. optimis rationibus; aut demum nisi meliorem sensum deprehendat. Verum enim vero si Christianorum Sapientiores in Hebraica Lingua Interpretes, iidemque Rabbini præclariore fati amplam, Simonii sententia, verbis Hebraicis significationem minime dederunt, vel Punctis vocalibus Accentibusque Lectionem circumscribere: Si inter Ecclesiæ Patres pauci extiterunt, qui ad Bibliorum Criticam se dederent: Si inter Latinos unus inventus est Hieronymus, qui huic muneri idoneus esset; si plerique usque eo pro vetustis Ecclesiæ Versionibus præoccupati fuere, ut Textum Hebraicum omnino negligerent, neque omnibus instructi erant subsidiis, ad rem Bibliorum Criticam funditus expendendam necessariis: si denique illi, qui Septuaginta Interpretum Versione usi sunt, ea facilitate non fuerunt, ut ad Archetypum Hebraicum super difficultatibus obviis se conferrent: si hæc universa ita se habent, non sic verosimile, posse Interpretem, novam Versionem adornaturum, ad alterutrorum autoritatem appellare, eam placebit ipsi alia Puncta Vocalia, aliosve Accentus eorum loco, qui positi modo sunt, interferere.

Nihil magis liberum est Interpreti huic in nonnullorum Exemplorum autoritatem se recipere, ubi succurrat mutationes facere, de quibus in præfens: quandoquidem persuasum Simonio est, nunc deesse nobis vetusta Exemplaria Hebræa, & raro eorum bona reperiri. Quare huic memoratæ libertati alia Puncta vocalia, aliosque accentus apponendi, locus non erit

Libro 1. c. 1. pag. 355 col. 1.

Ibidem col. 1.

Hist. Crit. Pref.

Lib. 2. c. 3. p. 1. pag. col. 1.

Lib. 3. c. 1. p. 336 col. 2.

erit; nisi quociens graviora momenta Interpreti præsto erunt, aut sensum meliorem deprehendet.

At quantumvis recta rationique consentanea Interpreti videatur mutatio ista, metuendum est, ne Viris aliis Criticis, de Hebraicæ Lingvæ peritia cum ipso certantibus, alia suppetant æque firma argumenta, quibus inducantur, ut credant, sensum ab eo editum meliorem non esse, Textumque eas Punctorum Accentuumque inversiones non sustinere.

Quod si contingat, erit sane, cur in spe habeamus, eruditum hunc Interpretem æqui bonique facturum; si mutationes suas minime tenebimus, easque ut tutiores, magisque Textui archetypo respondentes, haud existimabimus.

A R T I C U L U S VIII.

Regula de Vocibus Hebraicis ambiguis.

Hebr. Crit. l. 1. p. 4. p. 157. col. 1.

Illud initio pro certo habendum est, pleraque verborum Hebraicorum in ambiguo esse, * eorumque significationem prorsus incertam. Ea propter quociens Interpres ad Versionem suam Interpretationem adhibet suo iudicio meliorem, non est absolute dicendum, illam ad vivum res in Archetypo comprehensas referre. Dubitandi nanque semper locus est, utrum sensus vocibus Hebraicis appositus sit revera germanus, quoniam alii non desunt eadem probabilitate præstantes. Cui incommodo fieri non potest, ut provideamus, inquit Simonius, nisi præceptorum aliquorum usu. Primum est, invicem conferre meliores Librorum Sacrorum Interpretes cum Judæos tum Christianos. Alterum in contextu Versionis eam vocum Hebraicarum Interpretationem seligere, quæ rei proprior videatur. Demum ad Marginem ablegare ceteras Interpretationes, quæ remotiores videntur.

Ante omnia doctum hunc Interpretem in interrogamus, an accuratissime excussa in partes omnes Versionis melioris præstantia, possit ipse sibi persuadere, eam, quam delegit, ut ad Versionem assumeret, esse Textui magis affinem; an vero post examen illud dubitatione adhuc æstuet, subjectam esse verbo illi sententiam veriorum? Si anceps nullo modo sit de

* Voces Hebraicæ ambiguæ spectant præsertim ad nomina Animalium, Arborum, Plantarum, Mineralium cum solidorum corporum,

tum rerum liquidarum, gemmarum, ornatus femine; & instrumentorum; ad summum verba alicujus artis, aut morum, aut consuetudinis.

opti-

optimo delectu, reliquum sit, perspicuum esse Regulæ suæ falsitatem, affirmantis, in dubium vocari semper posse, *idrum sensus vocibus Hebraicis appositus sit revera germanus*. Quod si ratum non habeat, se recte concessisse, nobis nequaquam Versionem dabit, quæ genuinis Dei verbis certo constet.

Huic incommodo consultum erit, inquit, collatis invicem melioribus Librorum Sacrorum Interpretibus. At rursus adhuc Criticum nostrum exoramus, ut nobis aperiat, num hæc collatione habita, exploratum sit ipsi, sensum, a se verbis Hebraicis accommodatum, esse meliorem; num autem ambigat super hoc? Næ ille haud audebit propugnare, sibi esse exploratum; quoniam scriptum nobis reliquit, *alias non deesse eadem probabilitate præstantes*. Si vero minime dubius revera sit, anne de eodem convenient ceteri Sapientes? Si vocatis in consilium præclarioribus tum Judæorum tum Christianorum Interpretibus, hæreat adhuc in incerto super vero sensu, voces Hebraicas explicante; inutilis videtur esse consultatio hæc ad statuendam vocum Hebraicarum ambiguarum significationem.

Præterea ut absurdum hoc, quod a multiplici Hebræorum verborum potestate proficiscitur, tolli posset sapientiorum cum Judæorum tum Christianorum Interpretum consulto; oporteret, Interpretes istos vocibus Hebraicis ambiguis Interpretationem dedisse certam, non dubiam tantum aut probabilem, atque affirmare posse constanter, eam purum purum Textus Archetypi sensum referre. Nihilo tamen secius animadvertit Simonius, Origenem aliosque Patres profiteri, se nullatenus certos esse, significationem ab ipsis adhibitam vocibus Hebraicis veram esse, cum earum pleræque ambiguae sint, & potestatis prorsus incertæ. Unde sit pariter, Septuaginta, & S. Hieronymum sæpe eandem vocem dissimillima ratione interpretari.*

Libro 1. c. 2. pag. 358. col. 1.

Asserit insuper Simonius, Veteres Judæorum Interpretes, utpote Religionis hostes, Versionem suam præjudiciorum suorum finibus circumscriptisse; Veteres Interpretes Christianos nonnunquam inconsulto eorum Exemplaria correxisse: opus esse diligentius variantes eorum Interpretationes ad trutinam revocare: deque illis ex Criticam le-

Libro 1. c. 19. p. 211. col. 1. & 2.

* Exempli gratia verbum **סוּר** Orbis Isaïæ c. 13. v. 22., quod Septuaginta *Sonitum* reddiderunt, Vulgata explicat *Dracones*. Apud eundem Isaïam 34. 14. **לִילִית** *Lilith* Septuaginta interpretantur *Onocentaurum*, & Vulgata *Lamiam*, Cant. 7. 13.

סוּר *Megadim* Septuaginta sunt *naces*, Vulgatæ *Poma*. Ezech. 28. 13. **סַמְרָמַת** *Jahalem* vertunt Septuaginta *Smaragdum*, Vulgata *Jaspidem*. Exodi 35. 22. **רֶמֶס** *Ebach* Septuaginta significat *Sigillum*, Vulgatæ *Armilla*; sicque alia nonnulla.

gum documentis iudicium ferre, quin satis magna antiquitatis ratio habeatur.

Quid igitur emolumenti capiet movus hic Interpres, antiquos alios cum Judæorum tum Christianorum consulens; si modo illi, *utpote Religionis hostes, Versionem suam præjudiciorum suorum finibus circumscribere*; sique isti *inconsulto eorum exemplaria correxerunt*; si nefas est, eorum Interpretationes sequi, quin ex Criticarum legum documentis expendantur; neque *Satis magnam habendam esse antiquitatis rationem*?

Atqui sive Simonius verbis istis ambiguus sensum reddat, alicui veterum Interpretum, Judæorum tum Christianorum similem; sive novum aliquem cogitet, æque erit semper incertus; & propterea verum Dei verbum esse non poterit.

Neque quidpiam proficiet, si dixerit, se intra Versionis contextum meliorem vocum Hebraicarum Interpretationem collocaturum, atque in ora alias Versiones, quæ remotiores videbuntur: Quoniam haud raro, quæ ipsi meliorem sensum efficere videbitur, magisque rei esse, ad summum probabilis erit; quamque ipse selegerit veluti præstantiorem, magis a Textu Archetypo distabit; contra vero quæ in margine erunt sepositæ, eidem Textui magis respondebunt. Denique quocumque se vertat Simonius, verba certe Hebraica nunquam interpretabitur nisi incerte, quandiu Interpretationem suam Criticis duntaxat præceptis accommodabit, Traditionemque non audiet.

Qui fiet igitur post hæc, ut Simonii Interpretatio propius ad Textum Hebraicum accedat, quam præfixæ Ecclesiæ Versiones, quæ traditione constitutæ & moderatæ sunt? Cui dubium esse poterit, magis autographum referre Interpretationem vocis ambiguae Textus Hebraici, ut legitur apud Vulgatam, Traditionisque autoritate firmatur, quam reserat Simoniana, & Criticis legibus innixa? Aliorum iudicium sic, utrum institutio ejus satis a Protestantium ingenio recedat; atque iisdem homines laqueis irretiat, quibus ipsi obstricti sunt. Plerique Protestantium, inquit, non omnino institutionem hanc ignorarunt, collocandi nimirum intra Versionem vocum Hebraicarum Interpretationem; quæ, ut videtur, præstat aliis, atque in ora Libri separandi ceteras, specie remotiores. Huic præcepto aliquando in suis Interpretationibus obtemperarunt, sed raro. Etenim cum affirmant, Scripturam sanctam unicum esse principium, a quo pendere debet Religio universa; jure in Interpretationibus suis diversas verborum Hebræorum significationes haud indicarunt. Via namque hæc & ratio id unum præstitisset, ut de Religionis suæ certa veritate populus in dubitationem veniret, cum deprehendisset, eam nutantem adeo fundamento fulciri.

Quod

Quod si varias vocum Hebraicorum sensa aliqua in unum conferre id maxime prestare potest, ut populus de ea dubitet Religione, quæ tam incertis dubisque innitatur fundamentis, quid nobis a Simonio assignata Regula proficiet? Verum cum addit, id esse a Sacrorum Bibliorum Interprete servandum; ut eorum discrimen sit, quæ certo verba Dei sunt, quæque ipsius Versio, probabilitatis fines plerumque non excedens; cumque alibi tradit, apponendas esse in Margine adnotationes, de ambigua vocis Hebraicæ significatione Lectorem monentes: nunquid non Leges istæ nos poterunt de certa Scripturarum veritate in dubitationem adducere? Si Versio ab Interprete in Orationis contextu posita; quamvis melior & congruentior ipsi videatur, nihilominus persæpe probabilis tantum est; si Interpretationes alias, ipsius iudicio a veritate remotiores, in ora Libri deponat; si adjungat Margini adnotationes, de vocum hebraicarum non prorsus certa significatione Lectorem monentes: ubinam erit germanum Dei verbum? Non quidem in Margine, in quo Versiones tantummodo collocantur, quæ videntur magis a veritate distare: Neque item in contextu Versionis; quoniam Interpretatio in eo posita plerumque probabilitatis fines non excedit: Qua de re præceptum, ab Interprete per Simonium servandum, nullum usum habet ad verba divina ab ipsius Versione certo secernenda. Contra vero nihil in Scripturis non incertum reddet, quodque in animis non populi solum, verum Sapientum quoque dubitationem haud injiciat; qui, si desint præceptiones aliarum, certam Scripturarum veritatem ostendentes, animadvertent, eas levibus adeo inniti principiis, ut sunt regulæ Critices duntaxat humane.

Enim vero quid prodest contendere se ab Hæreticorum indole alienum esse, & profiteri, se minime ea, qua Protestantes, opinione imbutum, Biblia nimirum unicum esse principium, a quo pendeat Religio universa: Ecclesiam ex adverso Catholicam præter Scripturam, germanas Traditiones, veluti Religionis fundamentum amplecti: ipsam denique non erubescere, dum fatetur, Textum Hebraicum Bibliorum ex verborum Hebraicorum ambiguitate non una ratione interpretari posse? Quid namque certa Scripturarum veritati favet Traditio hæc, quandiu eam in statuendis Critices regulis non tenebimus? Num Ecclesia, quæ in Textu Hebraico voces ambiguas esse confitetur, eas minime Traditionis subsidio designabit atque definit, dabit autem Interpreti, Versionem ipsius iudicio meliorem, quantumvis semper incertam solumque probabilem, seligere, atque in contextu collocare? An vero Ecclesia Catholica, quæ sacris Literis, & Traditioni innititur, paratam non habebit Versionem aliam ab ea, quæ Critices minus accuratæ institutionibus erit constituta?

ta? Quid prodest denique Ecclesię huic, Scripturis & Traditione pendere, & fateri in Ipsiis Textu voces ambiguas reperiri; quandiu filii ejus, contentui habentes leges, ab hac conditas Traditione, ut ambiguas Textus Hebraici voces definiret, fallaces duntaxat sequuntur humanę radios rationis, audaciori Critice munitę, quę sanctę & colendę antiquitatis desertores præcípites semper agit?

ARTICULUS IX.

Regulę Criticę ad Linguam Hebraicam spectantes;

NON est satis præsto habere Textum, in quo hæreat curanda Interpretatio; illud quoque interest rei ex Simonio, ut Linguam Interpres perfecte calear, in qua Textus descriptus fuit. Cum tamen pleręque voces Hebraicę incerta explicentur significatione, huic incommodo consultum non erit, subjungit Criticus iste, nisi operam det Interpres Hebraicę Linguę alia plane ratione, quam qua solent ut plurimum in Scholis uti, & nisi obtemperet monitis illis, quę ad perfectam Hebraici sermonis intelligentiam tradidit. Super qua re plura sunt, quę nobis afferunt dubitationem. Num 1. Interpres Sanctorum Librorum, secundum propria Simonii principia, postquam ita hauserit Hebraicę Linguę institutionem, ut in præsens mos est hauriri, absolvendę Versioni isti idoneus non sit, si modo fieri possit: aut saltem si Textus Hebraici Interpretationem nequeat perficere ita accuratam, ut pro præsentis rerum statu desiderare est. 2. Num satis concludant momenta Simonii, quibus Hebraicę Linguę, ut in novis Grammaticis & Lexicis percipitur, ambiguitatem nititur confirmare. Num denique regulę, quibus nos imbuere contendit, ut sermonis Hebręorum disciplinam cumulate accipiamus, accuratissimę videantur, vitiisque illis, quę in communem Linguam istam discendi rationem derivat, haud inficiantur.

§. I.

Ad bonam Litterarum Sanctarum Versionem faciendam, sufficit Hebraicę Linguę ea ratione incubuisse, quę in Scholis communiter tradi solet.

ID in confesso apud omnes est, post reditum Judeorum a captivitate apud eos Linguam Hebraicam obsolevisse. Cum autem Chaldaica, quę tum invaluerat, Hebraicę proxime accederet, ansam dedit hoc Exemplorum Scripturę Hebraicorum Amanuensis, ut Chaldaicę Linguę elementis uterentur, atque ista pro illis non semel ponerent. „ Cre-
„ di-

*Lib. 3. cap. 118.
col. 2. p. 359 d. 11.*

„diderim, inquit Simonius, ætati illi præcipue tribuendam esse magnam
 „perturbationis partem, quæ in Textu Hebraico nunc apparet, expli-
 „catu sane propterea difficili; nisi omnem mutationum istarum noti-
 „tiam habeamus. „ Porro præceptorum illorum subsidio, quæ ex re-
 „centioribus Grammaticis comparamus, inversiones istæ restitui possunt
 quatenus fieri potest, & optima Bibliorum interpretatio requirit.

Ex doctrina Simonii ad accuratam Textus Hebraici Interpretationem
 opus est. 1. apprime nosse duo illa Litterarum genera quorum priores
 Hebraice dicuntur *Otiashfeter* subductæ; aliæ *Yebammesce*, hoc est additæ.

II. Interpretis est scire, quoties Litteræ quas vocant *וְוַו*, videlicet
Aleph & *Ne Van*, & *Jod*, supprimendæ sunt, & cum aliis mutandæ.

III. Quoniam Codicum Hebræorum Librarij miscent haud raro *Aleph*
 cum *He* *ן*, ad egregium Interpretem attinet distinguere, cum Littera *ן*
He, in verborum sine posita; collocanda sit in Litterarum numero, quas
quiescentes nuncupant, quando vero habenda loco Litteræ *Aleph* *ן*.

IV. Peritus sit oportet, in more Judæorum esse *Aleph* *ן* cum *He* *ן* mu-
 tare; & propterea Hieremiam Prophetam c. 15. scripsisse *Ascem* *וְוַו* cum
ן, loco *וְוַו* cum *He* *ן*.

V. Urget pariter novisse, Litteram *וְוַו* *Jod*, in *Aleph* *ן* verti, *וְוַו* *Van* in
Aleph *ן*, & *He* *ן*; quæque sint verba, in quibus *Aleph* *ן* quiescit, &
 in quibus veluti futilis deletur, licet in verborum illorum contextu sit. *
 Mutationes hæc omnes, aliæque, quas nihil attinet memorare, suntque
 referendæ in libertatem, quam sibi vendicarunt Amanuenses, id Littera-
 rum genus addendi aut detrahendi, miram confusionem, atque Interpre-
 ti perincommodam in Textu Hebraico pepererunt.

Aliæ multæ sunt Grammaticæ Institutiones, a sapienti Scripturarum
 Interprete non ignorandæ. Siquidem ut superfedeamus quamplurimis
 Grammatices levitatibus, ut de *Serev*, de *Daguesc*, de *Hatephatach* &c.
 iisque omnibus, quæ ad nominum verborumque inflexionem pertinent,
 Interpres attem tenere debet, revocandi nomina & verba ad radices suas;
 explicandi mutationes punctorum, quæ ab accentibus proficiuntur: sci-
 re proprietates singulas, diversosque litterarum cum verbis nexus, & di-
 stinguere ea, quæ ad radicem & Alphabeti necessitatem pertinent, **
 quæque adjuncta, & ex accidenti sunt.

* Hinc fit, alia esse verba plena
 & integra, alia manca & mutila.
 Plena dixeris, quibus apposita sunt
 Vocales antiquæ: mutilis, quando in
 ipsis desiderantur.

** Litteræ, ad Alphabetum & rei
 natura spectantes, sunt secundum

doctrinam R. Jonæ Grammatici præ-
 stantis, Guimel *וְוַו*, Daleth *ד*, Zain
ז, Cheth *ח*, Teth *ט*, Samec *ס*, Ain
ע, Phe *פ*, Tsade *צ*, Quoph *ק*, Re-
 sch: aliæ vero Litteræ ex acciden-
 ti sunt, sive additæ.

Abſte pariter ab Interprete bono, perfectas non habere quasdam Grammaticæ facultatis regulas, quæ non parum ad tollendam Textus Hebræicæ perturbationem conducunt, eoque præſertim recidunt, conſueviſſe Scripturam res eaſdem, eademque non ſemel verba repetere. Cognoscat neceſſe eſt, deſſe in ea multa, redundare, transferri, pluralia ſingularibus addi, ſingularia pluralibus; voces diverſa ratione ſcribi, nomina ſæminini generis cum verbis masculino more conſtructis, item maſculini cum verbis ſæmineo genere compositis, alioſque ſimiles uſurpari a communi lege remotos dicendi modos, quorum exempla Grammatici homines non ſubtrahunt.

Oportet denique, egregium Interpretem, ut fieri poteſt, de quorundam verborum pene ignotorum interpretatione erudiri, uti ſunt nomina menſurarum, ponderum, animalium, gemmarum, aliorumque ſimilium.

Ecce tibi præcipuas regulas, a perfectio Textus Hebræici Interprete ſciendas. Non inſiciabitur ſane Simonius, eas omnes percipi poſſe a Grammaticis Libris cum manuſcriptis, tum in lucem editis, atque a Lexicis celebriorum ſapientiorumque Rabbiorum, uti R. Judæ Ching, * Rabbi Jonæ, Aben Eſſæ, ** Davidis Kimhi, *** Eliæ Levitæ, **** aliorumque multorum Grammaticorum, ſive eorum, qui illos ſunt conſecuti.

* Judas Ching inter Judæos Grammaticos omnium opinione ſapientiſſimus, quem propterea appellant *Grammaticorum primum & Principem*. Cum Rabbini hic non vixerit niſi Sæculo XL ad annum Jeſu Chriſti 1030, id induxit Morinum, & Voſium, ut crederent, vetuſtiorem non eſſe apud Hebræos artem Grammaticam. Verum non eſt ille quidem primus Grammatices Hebræicæ Scriptor, quamvis ei maximam dederit perfectionis acceſſionem. Quod efficitur verbis Davidis Kimhi: *Jam certe, inquit, qui præceſſerunt nos, ad eam Linguam Sanctam attendunt, decurruntque vias & regulas ejus ſapienter, qui vixerunt ante nos, Caput autem & dux Doctærum & Inflauratorum Lingua ſuit ſapiens Jehuda Poſſi, cognominatus Ching; in cujus tempore perverſa erat in ore hominum ſerapnapque admodum. Kimhi in Præf. Libri Michol. Judas Ching Arabice Opera ſua ſcripſit, inter quæ magni nominis Lexicon, non tamen impreſſum; quemadmodum Grammaticæ R. Jonæ qui inter me-*

ſiores vetuſtioresque Grammaticos Judæos recensetur.

** Autor hic ex Judæis eſt, quotquot exiterunt, literatiſſimi, nomenque *Sapientis* adeptus eſt. Ejus in Scripturam Commentaria edita ſunt in Maximis Bibliis Venetæ, & Baſileenſi. Grammaticæ vero Hebræicæ Typis tradita eſt Venetiis 1546. Aben Eſſa natione Hiſpanus Sæculo XII. exeunte, & XIII. incunte floruit. Commorſus aliquandiu Romæ Rhodium conceſſit, ibique anno circiter 1217. deceſſit.

*** Præſertim in pretio eſt Davidis Kimhi via & ratio docendi, ejuſque dictionis perſpicuitas. Judei recentes cum omnibus aliis Grammaticis anteleſerunt; iidemque Chriſtiani ſerme in omnibus ſequuntur tum in Bibliorum Verſionibus tum in Lexicis. Superſtes erat adhuc XII. Sæculo occidente, & latet verum lux mortis tempus.

**** Quamquam R. Elias Levita eſſet Gente Germanus, longius ſuæ viæ ſtadium Romæ & Veneriis tranſegit: ubi Hebræicæ Lingua di-

At

At Simonius ipse per se satis super hac re aperit mentem suam. Nefesse est, inquit de Calvino disputans, optimam Scripturarum Versionem cogitant Grammaticen Hebraicam plene calere, quod omnino deerat Calvino. Aliquanto post subdit: Cum dico ad habendam Bibliorum Versionem bonam necessum esse, Grammaticen Hebraicam tenere, animus non est, Grammaticen istam regulis, paullo ante inventis coercere. Sive namque ex regulis, ut modo sit, sive usu ipso citra artem, ut Septuaginta & Hieronymus præstiterunt, percipiatur, utroque modo ad rectam versionem faciendam idoneus Interpres erit.

Lib. 2. c. 24. pag. 346. col. 2.

Quo principio suadente, quamquam pleraque verba Hebraica ambigua sint, atque incertæ omnino significationis, poterit quis excellentem Textus Hebraici Interpretationem instruere, quin Linguam Hebraicam didicerit alia ratione, atque discitur in scholis; & Lexicis Hebraice conscriptis. En itaque doctus iste Criticus subvertens hoc loco magnum initium illud, quod alibi statuerat super necessitate discendi Linguam Hebraicam secus, atque in Scholis traditur; quod nimirum Idioma istud multis verbis, dubie significantibus constet. Immo videtur quoque principium istud satis inanes reddere præceptiones illas, quas aggressus est exhibere nobis, ut perfectam Hebraicæ Linguae intelligentiam assequeremur. Quorsum etenim tot præcepta satis incerta, si absque illorum subsidio recte potest Textus Hebraicus interpretari?

Denique licet ad Hebraicarum Litterarum studium se conferret quis etiam ratione, quæ aridet Simonio; modus hic vocum Hebraicarum significationem nunquam statueret: quocumque etenim te veritas, ut Linguam ullam perdiscas, verba illam constantia, si modo ambigua sunt, erunt quoque semper. Comprehendes, si placet, omnes eorum notiones, cognosces; at semper varia potestate interpretabuntur.

§. I L.

Argumenta Simonii, quibus ostendit necessitatem studendi Lingua Hebraica aliter, ac fit in Scholis, rem nequaquam concludere videntur.

Initio Simonius pro certo posuit, quidquid artis Grammaticæ hunc traditur in Scholis, depromptum fuisse a Libris R. Kimhi, Aben-Esæ, Eliæ Levitæ, aliorumque recentium Judæorum; cumque eruditi Gram-

Lib. 2. c. 24. pag. 346. col. 2.

ma disciplina Christianos multos, eosdemque Cardinales instruebat. Judæorum Criticus præclarissimus existimatur, quique nutantibus Traditionibus suis minus adhæreret. Plura lucubravit, forteque opinio, cum fun-

ditus Chaldaicas Paraphrases intellexisse: ante omnia vero in Grammaticæ Hebraicæ excelluit, de qua libros multos composuit, quorum aliqui latine conversi sunt. Claruit Sæculo XVI.

mati-

matici isti constituerint regulas suas super Scripturarum Codice a Masorechis circumscripto, contendit Simonius, non potuisse illos speciem Hebraicæ Linguae satis amplam animo informare. Quare cum Grammaticæ, quæ in præfens adhibetur, per ipsum expleta omnino non sit, * nesciret sane diversas, quæ plerisque vocibus Hebraicis accommodari possunt, significationes diligenter indicare, quicumque Litteris Hebraicis operam haud navaret aliter, ac institutione Grammaticarum Rabbinicarum, & passim in scholis discuntur.

Quod si Rabbinii sapientes isti cognitionem satis absolutam Grammaticæ Hebraicæ non habuerunt, ut inde interpretari possent Sacra Biblia adeo cumulate, ut ex Simonii consilio fieret: fateri non desino, ægre admodum persuaderi quemque posse, Interpretem Christianum, Criticamque natione Gallum magis Hebraicam Linguam calere funditus, quam perdocti præceptores isti, qui studium omne contentionemque suam in ea posuerunt; quibusque, ut illam addiscerent, adjumenta plura præstiterunt, quam Christianis disciplinæ illius studiosissimis.

At quem fugit, inquit, post Regulas Grammaticas universas, de quibus hæctenus, & celeberrimorum Criticorum istorum Libris decerptas, aliasque deinceps super Hebraicæ Linguae instituto excogitatas, non abuisse, quominus Grammaticorum cum Judæorum tum Christianorum Principes ad hanc quoque diem digladiantur invicem de Litterarum mutatione, de illarum vi, de mutarum radice, ipsarumque punctis &c. adeoque de vera illarum significatione? Ecce propterea ipsorum de Lingua Hebraica præcepta non semper certa sunt, neque item esse possent. 1. Quia Exempla Hebræa, quibus Sapientes isti Magistri usi sunt, differunt pluribus ab antiquis, quod incertissimam Textus lectionem reddit. 2. Vix & rationes illæ, quibus hanc Linguam instaurarunt, nequaquam sunt adeo tutæ ut ambiguitatem omnem de medio tollant. 3. Difficillimum est certas præscribere regulas ad Linguae inconstantis, ut est Hebraica, intelligentiam. Inficari denique nemo poterit, Grammaticas regulas, a Rabbinis vetustioribus acceptas, satis recentes esse, quippe VII. Sæculo posteriores, in quo Lingua hæc ad nihilum pene redacta erat. Ipsarum itaque ope nemo poterit certa efficere pleraque verba Textus Hebraici.

Hæc Simonii momenta nimis æqua sunt, ut in questionem revocare

* R. David Kimbi primus fuit, qui Grammaticam ederet, eamque *Michol*, idest, *Perfectionem* nuncupavit. Hinc opus sane erat, Librum esse genere illo perfectum. Judæi Christianique sequentium temporum

alias lis, quas tulerat, regulas addiderunt. Buxtorfius vero Pater eo successu rei tantæ operam navavit, ut suis omnibus decessoribus ante-
verit,

que-

queant. Nihilominus si verum est, quod contendit ipse, animadvertit Forsterus, * leviter in Hebraicis litteris tinctos esse Rabbinos, neque tutum semper esse, Interpretationem sequi per eos verbis Hebraicis adjectam; ** illud aperte consequens est, quæcumque hic objecta a Simonio sunt, spem omnem præcidere nobis, hac aliquando fruendi felicitate, ut Versionem hæcenus editis emendatiorem habeamus. Si namque sentit Criticus hic, consilio huic, opere præstando, satis non esse præceptorum Grammaticorum studium, ut passim in scholis colitur, ali quoque fortassis Sapientes dicent in rem suam, Cæcitas leges super hoc negotio ab isto Scriptore traditas nihilo videri solidiores, aut minoribus incommodis obnoxias. Quod sequenti §. nos probaturos esse confidimus.

§. III.

Critica Simonii præceptiones ad perfectam Hebraicæ Lingue intelligentiam non sunt undequaque accurata.

Illud profiteamur necesse est, perbeatum, tandemque satis eruditum fuisse Simonium qui Linguam Hebraicam, Rabbinoꝝ idque libris non modo ipsorum instar intellexerit, in iisque, quæ hujus Idiomatis Magistꝝ aciem fugerant, introspererit; verum etiam ætate nostra, ut fert ipse, Linguam tot sæculorum intervallo deperditam inveniret, nobisque ad eam perveniendi semitam certissimam straverit. Quæ

* Theologus hic proteflans Lexicon Lingue Hebraicæ concinnavit, Simonii judicio probatissimum. In Præfatione considerat, se satis mirari non posse, Christianos tantifacere Judæꝝ Commentaria, in quibus neque via ingenii lucet, neque Dei cognitio, neque Artium, vel Linguarum, ne demta quidem Hebraica, intelligentia: quibus addit: *At quod ad Sacra Scriptura intelligentiam atque etiam Hebrææ Lingue cognitionem attinet, præstiterunt, quod laudem merentur, omnino nihil. Nam Dictionaria & Commentaria ipsorum plus obscuritatis & erroris in Ecclesiam Christi invexerunt, quam lucis & veritatis.* Joannes Forsterus ex Proteflantibus Theologus diem supremum obiit Vvintemburgi 3. Decembris 1556.

** Si hæc est Davidi Kimhi, & Talmudis Auctoribus, celeberrimi Rabbinoꝝ verba multa Hebraica ex Arabica & Græca Lingua prom-

serunt, vel fortuito ab advenis, iisdemque Mercatoribus, & Ancillis. *Deprehendimus, inquit Rabbinus hic, Magistꝝ nostꝝ Linguam de Lingua didicisse, cum dicunt in Talmuda nesciebant Magistꝝ nostꝝ quid esset ממוכס סתירה, audierunt ancillam cuiusdam Rabbini dicentem cuidam mulieri: accipe סתירה, idest scopas, & scopas domum. Nesciebant quoque Magistꝝ nostꝝ, quid esset יבול יבולא, audierunt quendam Arabem mercatorem dicentem cuidam homini: accipe onus tuum, & impone camelo. Præterea falsissimum nonnulla præcepta supra linguam alienam, ut cum dicunt, quis est sensus istius distinctionis יבול יבול? significat illa noitem. Dixit enim R. Abiba, cum ambularem per Arabiam vocabant Arietem יבולא &c. Morinus bene longum Talmudis locum recitat, in quo dicitur, unde hauserint Rabbini multarum vocum Hebræarum potestatem. Exerc. Bibl. Exerc. 6, c. 5, pag. 126.*

fi ha-

si habeamus explorata, quis inficias ibit, felix inventum hoc ad Sæculi nostri dignitatem pertinere, atque inter illustriores egregiosque, a Critice per hæc tempora partos, fructus esse collocandum?

Postulat itaque in presenti res, ut discipiamus anne satis tuta & accurata sit nova hæc via & ratio discendi, vitiisque illis careat, quæ in communibus Grammaticis emergunt. Quicumque itaque cumulatam Hebraicarum Litterarum notitiam assequi studet, ab his, ait Simonius, ne flectat. 1. Interest consulere veteres Interpretes Græcos, & Judæos in Lingua Hebraica peritissimos; 2. His addi poterunt S. Hieronymus & Masorethæ. 3. Se referat ad antiquarum Versionum interpretationem, quin prætereat alias Linguas, ad earum cum Archetypo collationem habendam appositas. Denique adhibebit Concordantias Corradi Kirkeri & Marii de Calasio.

Porro illud nobis commode accidit, non urgeri nos, ut ad ostendenda præceptorum istorum vitia aliunde argumenta mendicemus; cum nihil requiratur ulterius, quam ea cum ipsis Simonii principiis comparare.

Si ex ejus mente a primis Sæculis innumeris locis interpolatus fuit Textus Hebraicus; sique Versiones omnes sunt mendosiores; si Græci Interpretes, Doctissimi Rabbinoꝝ in Lingua Hebraica; Origenes, S. Hieronymus, aliique Patres, & Masoræ Scriptorum iis in erroribus versati sunt, quos aibi retulimus, iisque tribuit Simonius; non erit facile persuasum, posse quem Scriptorum istorum consulo perfectam intelligentiam, intimamque Hebraicæ Linguae vim assequi, & constantem certamque vocibus Hebraicis ambiguis significationem accommodare. Idque eo magis, quo Autorum illorum nemo, Critici hujus confessione, Linguam illam plene perspectam habuit, neque satis amplam ipsius speciem animo informavit. Contendit denique, hosce omnes doctos Scriptores corruptissimas tantum Versiones fecisse, præjudicatisque citius opinionibus suis, quam Textus Hebraici Litterali sensui adhæsisse.

Quamquam autem Græca veteris Testamenti Concordantia, a Conrado Kirkerio Cl. Protestante Augustensi edita Francofurti anno 1607. duobus vol. non mediocriter utilitatis ad sacros Libros intelligendos opus sit, & Lexici Hebraici loco haberi possit; gravem tamen in ea culpam notant, quod nimirum in Græco Septuaginta Interpretum ab Editione Complutensi, quæ germana ipsorum Versio non est, haud recesserit.

Concordantia Marii de Calasio, * quæ revera vocum Hebraicarum Biblio-

* Marius de Calasio, Ordinis Minorum, Hebraicæ Linguae Professor Romæ, prelo ibidem dedit Concordantiam suam 4. Volum. in fol. anno 1621. In Margine positæ sunt Ver-

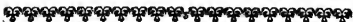
sionum Septuaginta & Vulgaræ varietates, ut obtutu uno pateat, in quibus tria Biblia hæc discrepent, & in quibus concinant. Insuper præterest quoddam Lexici genus, in quo rum

rum, quæ in Libri contextu sunt cum Versione Latina, *Concordantia* est, ad perfectam verborum Hebræorum vim intelligendam magno erit emolumento: Nihilominus cum Hebrææ hujus *Concordantia* summa a *Concordantia* Judæi R. Nathan manaverit, atque a R. Mardochæo aucta deinceps fuerit, non putamus eam Linguae Hebrææ satis amplam notionem imprimere. Quamobrem neque ista, neque Conradi Kirkerii *Concordantia* tanti esse possunt, ut vocum Hebræarum ambiguam significationem constituent, certam reddant, diversasque, quæ plerisque verbis Hebræicis apponi possunt, interpretationes ennumerent accurate.

Id quidem ultro datum volumus Simonio, præcepta ipsius de absoluta Linguae Sanctæ pericla ad definiendum non prorsus certum alicujus vocis Hebrææ sensum non parum posse conducere: verum via hæc & ratio omnem ne scrupulum eveller, qui oriri poterit super ea, quam habet, Linguae Hebrææ eruditione, super novæ Grammatices suæ regulis, & super excogitati ab eo Lexici accuratione? Utrum inducet omnes, ut cum eo sentiant aut de Textus Archetypi Lectionibus, aut de explanationibus a nova Grammatice petitis; aut eo trahet, ut credant, rutilum semper fore ipsum sectari? Confidimus sane, non laturum gravæ Simonium dubitantes nos, an quæcumque tradidit, traditisque superstruere potest, de Hebræa Lingua præcepta, ita recta sint, perspicua, & accurata, ut universas Grammaticorum controversias dirimant de Literarum mutatione, potestate, punctis, multorum verborum radice, &c. Neque item moleste accipere debet, nos haud omnino persuasum habere, ex ipsius instituto impleri posse omnibus numeris consilium suum; neque illum leges suas super Exemplaribus, quam fuerint Rabinorum Codices, emendationibus statuisse, ut omnem Textus Hebræi ambiguitatem tollant; neque tandem post tot pronunciata & præcepta sua minus inconstantem esse Linguam Hebræicam, aut per ea ipsius inconstantie mederi posse.

cujuslibet vocis Hebrææ notionem | cet, Syriaca, & Arabica, quod max
indicat, & comparat simul cum aliis | gniam habet ad verba Hebræa cogn
cognatis Linguis, Chaldaica videli- | scenda opportunitatem.

ARTICULUS X.

De aliis nova hujus via regulis. In quam rem Spanhemii locus recitatur.

Superesset quidem nonnullas super aliis documentis a Simonio additis dubitationes sigillatim afferre; verum quoniam præcipua, quæ in ea intentari possunt, objecta superius attigimus, satis erit, ut molestiam repetendi evitemus, huc traducere quæ animadvertit Spanhemius in epistola ad quendam amicum data, & Parisiensibus Typis 1678. vulgata, in qua ipsi Historiæ Criticæ rationem reddit. Hoc etenim scripto strictim refert quæcumque in Simonianas urgeri possunt institutiones, de quibus oratio est.

Epist. Spanhemii pag. 601. col. 2. & seq. Gall.

„ Quis, inquit, pro Simonio spondebit de ea, quam prætulit, ratione affingendi puncta, vel vocales Litteras mutandi adversus Masoretharum, aut Veterum Versionum, aut Magistrorum Hebrææ Linguæ cum Judæorum tum Christianorum auctoritatem; quod statim novum in Textus hujus Sacri Linguam explicationis sensum invehit?

„ Quantumvis deferat Capelli Criticæ super hoc Textu facultati; quam dici poterit, præcipuum esse debere Operis sui fundamentum; non desinit tamen multa quoque in ipsa reprehendere, & tueri, vel Capellum immodice varias Scripturarum Lectiones auxisse, vel perquam modice Masorethis tribuisse. Cumque nihil certi aut indubitati ipsius opinione sit, tum in præclara hac Judæorum super Sacris Litteris Criticæ, tum in vetustis Versionibus, sive Græcæ sive Latine Ecclesiæ probatis, tum in intelligentia Linguæ Textus Archetypi, quæ in præsens habetur, & multis retro sæculis habita est; quid firmitatis, quid auctoritatis ex hac nova Interpretatione redundabit? Integra ne res erit judicio tuo, si dicas, eam Simonianis regulis accommodatam fuisse?

„ At dum propterea Patris hujus judicio & eruditioni subijcitur; nonne subditur pariter Criticæ cujusvis alii, qui se aut ipsi parem, aut doctiorem existimet? Cui disciplinarum Hebræarum studio ratum erit, Simonium ætate hac regulas apponendi puncta melius tenere, intimumque jacentis hujus Linguæ ingenium assecutum fuisse, quam antiqui illi præstantesque Masorethæ, quam ceteri omnes Judæi Critici, qui curam omnem diligentiamque ad id contulerunt; patrum suorum traditione ad eos manaverat: & antiquiora minusque vitiosa Tex-

tus hujus Exempla possidebant? Quis eorum, qui cum Morino, aliis-
 que tum ante tum post ipsum plurimis, vetustas Versiones Textui
 Hebraico anteponunt, persuasum habebit, Textum hunc, a Simonio
 ad Critices suæ præcepta revocatum, futurum Archetypo veteri magis
 affinem, ac Codices tot ante sæculis, sive a Septuaginta Interpretibus,
 sive a Vulgatæ Scriptore in deliberationem vocati? Nulla est, si
 ipsum audis, Providentia divina, nulla Patrum aut Conciliorum auctoritas,
 nulla Ecclesiæ his vel illis consentiens Traditio, quæ huic
 Criticæ arti resistat. Ceterum quid inquiet Simonius, si Critice ipsius,
 quantuncumque demum illam amplifcet, non est tamen vel ad Aucto-
 rum profanorum correctionem & explicationem admittenda? Illud
 certe Ignorare non potes, ingeniosissimos Operum Græcorum & Lat-
 norum Criticos regulas severiores asserre, neque tantam pati, aut
 concedere licentiam, quantam largitur Simonius tum in Textu Libro-
 rum Sacrorum instaurando, tum in nova Versione instituenda. „

Verum enim vero licet Simonio daremus ultro, regulas Criticas, ab
 ipso pro nova Interpretatione traditas, accuratas esse, aut firmas adeo,
 rursusque, ut res postularret; reliqua tamen est aliqua de illis dabitatio.
 Videret etenim Critici illius fuisse, alias adjungere leges, quibus re-
 ctus usus fieret ante positum. Atque illud non est abs re dicere, eum
 se gerere instar Historici, qui magnifice jactans se Chronologiam inor-
 dinem aliis, quorquæ Sapientes tenuerunt, accuratiorem redacturum,
 ut absoluta habeatur annorum notitia, qui ab Orbe condito ad Christi
 adventum præterfluxerunt, hanc viam & rationem teneret. Unaquæ-
 que Chronologia supputationem quandam ponit, quam sequitur. Porro
 illud necesse est ante omnia constituere, utrum ex Versione Vulgata,
 aut Septuaginta repetenda sit Scripturarum Chronologia. Quare cum
 Versio Septuaginta ad Textus Hebraici normam facta sit, Textus hujus
 ratio subducendi annos anteferenda est rationi Septuaginta. Quoties enim
 sermo est de summa ineunda, standum citius est ei, quam tradit Textus
 Archetypus, non vero illi, quæ oritur a Versionibus ex eo compa-
 ratis.

Posito principio isto, diceret exinde Historicus hic, expendere præstat
 annorum numerum, qui a condito Orbe ad Diluvium intercesserunt, a
 Diluvio ad Abrahæ vocationem, qui quæ signanter indicandi sunt, non secus
 atque illi, qui exierunt a fuga Ægyptiaca ad constructionem Templi Sa-
 lomons. Nefas erit haud significare, an interregna temporibus Judicium
 includantur nec ne in tempore Liberatorum istorum populi Israelitici.
 Calculis denique accurate subductis annorum, qui ab extracto Templo
 ad exitum e Captivitate Babylonica, atque deinceps ad nativitatem Jesu

Christi præterierunt, servatis diligenter initio, fine, & Interregnis Regum Judaicorum, aliarumque Nationum, ut quæ desunt in Scripturæ Chronologia Impleantur; tum etiam numero Summorum Pontificum, annorumque, quibus Supremo Sacerdotio functi sunt: his exactis, concluderet eruditus hic Historicus, emerget Chronologia hæcenus institutis accuratior.

Nemini revera dubium esse potest, rectissimam fore Chronologiam istam, quæ caret tantummodo legibus ad hanc rationem Incundam idoneis, Ecce, ut videtur, quo propemodum recidit via decendi Simonii. Primo loco Textum Archetypum statuit; petit deinde, ut plures inter Textus hujus Lectiones melior in Versionis contextu collocetur, ne Interpretatio cum varia Lectione misceatur; ut omnianimi diligentia Textus distinguatur ab iis, quæ Textus non sunt; ut puncta mutentur, quoties rite posita non videntur; ut Textus Archetypus Versionum opem, Versionesque Archetypi subsidio restituantur; ut denique ceteræ Critices regulæ non omittantur. At multis id constans erit & ratum, necessum esse, alias regulas cogitare, quibus hæc serventur. Quod a Simonio præstolamur, sive ab iis, qui consilii sui specimen probant & documenta: si tamen amant nos vestigiis eorum hære.

At ponamus pro certo, edidisse in lucem Simonium Sacra Biblia, ad legum suarum præscriptum efformata, exitumque revera notioni illi respondisse, quam animo adumbraverat: quis affirmare poterit, Versionem ab eo elaboratam magis Textui Archetypo accedere, quam Versio S. Hieronymi, Septuaginta, aliorumque accedat, qui Textum eundem interpretati sunt? „Quandoquidem per eum Archetypus hodiernus gravissimis vitis notatur, innumervis locis corruptus est; Versionesque cum Græcæ tum Latine sunt multo mendosiores. „Servata sane ratione ista, tanti operis erit dicere, novam Interpretationem magis Hebraum Textum referre, ac Versiones Septuaginta, S. Hieronymi, aliarque: quanti pronunciare, utrum Pictor imaginem aliquam feliciter sit imitatus, ejus cum autographum tum exemplum perierunt. Postremo licet propugnare quis vellet, institutam ab ipso Versionem apprimè Textui Archetypo congruere; tum fas erit nobis Simonii concessione eo uti argumento, quod assert, ut ostendat parum accuratam supputationem, quam ediderunt Rabbini, Punctorum vocalium, Accentuum, verborum, & versiculorum Bibliorum. * „Quamquam, inquit, verum

*Hist. Crit. L. 3.
c. 1. pag. 153.
col. 2.*

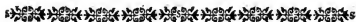
*Hist. Crit. L. 3.
c. 26. pag. 140.
col. 2.*

* Testatur nobis Simonius, se vidisse Perpiniani vetustum MS., in quo reperitur omnium rerum istarum enumeratio hoc pacto: *Parfioth*: sive magnæ Geneseos Partitiones sunt

duodecim. Quæ vocantur *Sedarim*, hoc est Ordines, sunt 43. Versiculis constat 1534., verbis 20713., Litteris 78100. Continet Exodus *Parfioth* 12, *Sedarim* 33., 1209 Versiculos,

et effect,

esset, Judæos universas Textus Hebraici Litteras recensuisse, totidemque esse etiam nunc apparet; nihil inde effici posset, nisi eos Exemplorum suorum litteras numerasse, quod non indicit quidquam aliis Codicibus commune; quandoquidem apud Masorethas nequaquam erant germana Archetypa, neque ullum est præter primum Archetypum, a quo cetera dirigenda; eoque magis, quo Amanuenses magnum detrahendi addendique Litterarum numerum sibi libertatem vendicarunt. Convenire igitur inter nos & Simonium posset, Novam Interpretationem suam futuram magis Textui hodierno Hebraico similem, quam Versiones antiquæ, at id nihil indicere cum vetustis Textus exemplaribus, neque item cum ejusdem Textus antiquis Exemplis commune; quæ castigatiora præsentibus emendatioraque fuisse patet.

ARTICULUS XI.

Non apparet, Simonium in nova Interpretandi ratione ullam Traditionis auctoritati locum dare.

UT quod æquum est Simonio tribuamus, libenter fatendum est; cum centies in Scripturarum Interpretatione Traditionis necessitatem cognovisset. Ab ipso Historiæ Criticæ Proœmio declarat, nihil certi de Religione affirmare quem posse, nisi Traditionem cum Scripturis conjungat; sique juris regulam a facti præscriptione sejungat. . . . . Ex Vetusta hac Christianæ Religionis Epitome difficilia Bibliorum loca interpretanda esse . . . . . Propterea Concilii Tridentini Patres jussisse prudenter, neminem adversus unanimem Patrum sententiam Sacras Litteras explicare.

*Cone. Trid.
Sess. 4. Decr.
de Script. Cano*

Alibi legere est verba hæc animadversione digna. Extitit perpetua in Ecclesia quædam Religionis Synopsis a Scriptura non pendens, ad quam redigendum est quidquid in ipsa Scriptura obscurum est. Ordinem hunc secuta sunt Concilia in Decisionibus, in quibus Episcopi narrabant Fidem in suis Ecclesiis receptam. Non est visum ipsis, confugiendum esse necessario ad Grammaticos, & in Criticæ peritos,

*HEB. Crit. l. 1.
c. 10. pag. 408
col. 1.*

63467. Litteras. Complectitur Leviticus Paralelos 10., Sedarim 25. Versiculos 859. voces 11908., Litteras 44989. &c., Animadversum in Talmu- de est, Litteram פאן 1 in Verbo גמלון (פאן) Levit. 11. 42. totius Peniculus 859. voces 11908., Litteras 44989. &c., Animadversum in Talmu- de est, Litteram פאן 1 in Verbo גמלון (פאן) Levit. 11. 42. totius Peniculus 859. voces 11908., Litteras 44989. &c., Animadversum in Talmu- de est, Litteram פאן 1 in Verbo גמלון (פאן) Levit. 11. 42. totius Peniculus 859. voces 11908., Litteras 44989. &c., Animadversum in Talmu-

454 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

ibid. c. 6. pag.
170. col. 1.

„ ut locus aliquis Bibliorum difficilis explicaretur . „ *Fieri nullo modo potest*, inquit alibi, *ut Libri divini explicentur, nisi ex notionibus quas de Religione invexit Traditio*. Demum necessitas Traditionis in Scripturarum Interpretatione ita est in universo Simonii Opere firmiter constituta; ut Protestantes, qui in illud arma verterunt, * in hoc præcipue doctrinæ capite vim posuerint, tanquam eorum omnium fundamento, de quibus in Historia Critica disputat.

Cui vero non infedisset opinio fore, ut autoritas Traditionis esse deberet, essetque unum novæ docti hujus *Rabbanista* viæ & rationis fulcimentum, ** unde perfectiorem hæcenus editis Bibliorum Interpretationem compararet? Attamen non videtur verenda hac auctoritate uti velle; si de re hac ex ipsius principiis transigendum sit, immo ex regulis in Versionis suæ instituto latis.

Qui profecto invicem hæc componere? Hinc affirmare *fieri nullo modo posse, ut Libri divini explicentur nisi ex notionibus, quas de Religione invexit Traditio*: illinc vero in Scripturarum Interpretatione Critices luminibus, quod facit Simonius, deferre magis, quam Ecclesiæ & Patrum autoritati, ex quorum testimonio manat Traditio? Promptum esset plura loca recitare, in quibus super hac re aperit mentem suam; at satis erit duo vel tria innuere.

Hist Crit l. 3. c.
27. p. 158. col. 2.

„ Sixtus Senensis, inquit, novas omnes Litterarum Sanctarum Interpretationes rejicit; quod nequeant nisi perturbationem in Religionis negotium inducere, neque alius sit diversas opiniones conciliandum. „ *us, quam Ecclesiæ judicio rem submittere, ad quam unum pertinet veras Scripturarum Interpretationes a mendacibus fecernere . . . un-*

* Autor Proæmii Editionis Historiæ Criticæ a Leers instructæ, narrat, in quadam Synodo, apud Batavos celebrata, parum abfuisse Patres, quin libellum supplicem ad Belgii Provinciarum Procures darent, ut Simonii Historia Critica supprimeretur, quam continebant repugnare maxime Protestantium initiis, quippe eos Traditioni subjicere conaretur. Vellius Minister in Epistola ad Boylium Fulhamo datam 14. Maji 1678. probare nititur adversus Autorem Historiæ Criticæ Veteris Testamenti unam esse Fidei regulam Scripturam Sanctam. P. Ambrunus Minist. r item in responsione ad Historiam Criticam typis commissam Rotterodami 1685. æque ac Autor Libri inscripti: *Senſu nonnullorum Theologorum Batavorum*

de Historia Critica V. T. Gall., aliudque Scriptum, cui titulus: *Propugnatio eorundem Theologorum* reprehendunt acriter Simonium, quod omnia ad Traditionis auctoritatem referat, atque hinc, ut videtur illis, Scripturarum dignitatem imminuat.

** Hoc pacto nuncupat semetipsum Simonius in Epistola 14. Septembris 1684. missam ad Fremontium de Ablancurtio, qui in Epistolis omnibus ad Simonium nullo alio, quam *Caraita* nomine signabatur; & propterea Simonius passim *Rabbanista* nomen usurpabat in iis, quæ ad ipsum reddebat, ut alteri opponeret. Notatione 58. in Epistolam xix. Anecdotorum Simonii Rotterodami apud Leers 1701. pag. 168.

de colligit necessum esse in Traditione quiescere, quam in id genus difficultatibus exhibet nobis Ecclesia. At videtur mihi nimis inquit hoc suum amplificare, & occasionem nactus omnia prorsus ad Ecclesiae auctoritatem redigendi, in iis, quae Religionem attingunt, potestatem ipsi conferre, ut de rebus Criticis tantummodo & Grammaticis pronunciet. * „ Audis elarum huic Criticum, negantem Ecclesiae facultatem varias de Scripturis opiniones componendi, videlicet interoscendi germanas fallacesque Interpretationes, causamque praetextentem, quaestiones istas ad Criticam solum & Grammaticam pertinere: sive, ut melius dicamus, videtur ex ejus mente decisio Quaestionum ad Sacras Litteras spectantium esse potius e re Critica & Grammatica, quam Ecclesiae; quod non convenit cum iis, de quibus nos ipse superius monuit. Non visum fuisse Patribus Conciliorum, confugiendum necessario ad Grammaticos, & in Critice peritos, ut locus aliquis Bibliorum difficilis explicaretur.

Lib. 3. c. 10. p. 405. col. 1.

Quod autem est Patrum Ecclesiae, cujus unanimis sensus Traditionem parit, habeto qui loquatur. „ Non defunt inter nos ad hanc diem Viri Litterati, qui id unum urgent, eoque contenti sunt, ut colligant, quaecumque super Bibliis Sanctis in Patrum Operibus reperiuntur; quasi vero magis Patribus, quam aliis Interpretibus res prospere cesserit . . . . Certum est Patribus plerisque defuisse quaedam necessaria subsidia, tempusque ipsum eos defecisse, ne se altius in gravissimas Quaestiones Biblicas inferrent. Commentaria novorum Interpretum Veterum Commentariis debent pluribus locis praestare. „ Ulterius quoque alibi progreditur. „ Non semel accidit, dicens, Patres Bibliorum Textum ad sensum suum accommodare; atque anceps consilium, esset, Codices ipsorum citationibus reficere. „

In Praefatione.

Lib. 3. c. 13. p. 32. col. 2.

At enim, si haec vera sunt, inquit, non video, qui potuerit Simonius mandare Litteris. Fieri non posse ut Divini Libri explicentur, nisi

* „ Simonius, inquit Haereticus quidam magni nominis, Critices suae regulas in notum Sixti Senensis opus exercens, asserit, nimis eum Ecclesiae auctoritati tribuere, cum tribuit potestatem ferendi iudicium, de rebus ad Criticam & Grammaticam unice pertinentibus. „ Interea autem Criticam & Grammaticam istam sensorum hujus Sanctae Scripturae Dominam & iudicem renunciat, quibus in Opere universo jus statuit Sacrorum Librorum Textum restituendi, soli-

gendi explicationes vocum ambiguarum, aut Punctorum, quae in Bibliis verba mutant, instaurandum denique cum Textum archetypum tum veteres Versiones: quod idem est ac dicere: Religionem per eum a Scriptura non pendere; hanc autem Scripturam Criticam & Grammaticam arti Patris hujus & sectatorum ejus submitti, eandemque Criticam & Grammaticam esse Ecclesiae minime obnoxiam. „ Spanhemius in Epistola sua pag. 609.

ex notionibus quas de Religione invexit Traditio ad hanc redigendum esse quidquid in Scripturis obscurum est; quandoquidem Traditionis hujus alia ponit præter Ecclesiam & Patres fundamenta, quos non videtur, ut fuerunt principia sua, iudices istorum idoneos agnoscere. Ecclesia per ipsum facultate non pollet pronunciandi de rebus, quæ ad Criticæ & Grammaticæ solum attinent, atque in istas videtur omnes Bibliorum difficultates redigere. Sanctis Patribus, si eum attendimus, nihilo magis, quam aliis Interpretibus res prospere cessit: idemque anceps consilium est, Codices ipsorum citationibus reficere. Neque pariter comprehendere animo possumus qui dixerit, *Patres Concilii Tridentini iussisse prudenter, neminem adversus unanimum Patrum sensum Divina verba explicare*; Sapientum erit decernere, utrum Doctrina hæc Simoniana Decreto huius Concilii Tridentini respondeat, cui tamen adeo honorifice subdi videtur.*

Nihil est, cui a flagranti hoc Rabbianista præstolemur, cum hæretæ Traditioni in nova sua Interpretandi ratione, qui universa ad momenta Critica traducit, quique cum Traditionem, cum Scripturas Critices suæ legibus videtur subijcere. Sacis est oculus ad plerasque ejus instituti præceptiones convertere. Intere est ne Textum seligere, qui novæ Traditioni suæ fundamento sit? rationis tantummodo consulit intelligentiam. Oportet meliorem Lectionem statuere, quam in contextu Interpretationis ponat, quæque sine controversia ad intimam Scripturam sæpius pertinet, ipsiusque pars est? Tanti Viri ingenio tribuendum est, cum hanc vel illam Lectionem anteferre, non vero Traditioni Ecclesiæ, quæ eam servaverit. Nonne questio est dispiciendi, quæ revera ad Textum spectent, quæque non? Negotium vertit super punctis aliquibus, quæ Archetypi Textus sensum crebro mutant,* quemadmodum diversa Accentuum &

* Decretum Concilii hoc pacto exaratum est. *Sancta Synodus ad coercenda petulantia ingenia decernit; ut nemo sua prudentia innixus, in rebus fidei & morum, ad adificationem doctrinæ Christianæ pertinentium, Sacram Scripturam ad suos sensus contorquens, contra eum sensum, quem tenet & tenet Sancta Mater Ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu & interpretatione Scripturarum Sanctorum, aut etiam contra unanimum consensum Patrum, ipsam Scripturam Sacram interpretari audeat; etiamsi huiusmodi Interpretationes nullo unquam tempore in lucem edenda forent.* Conc. Trid. Sess. 4. Decr. de Script. Canon.

* Animadvertit Morinus, vocem דָּבַר *dabar* scribi, & enunciari posse octo modis, qui res apprimè diversas significant. 1. דָּבַר *dabar*, verbum, res, sermo. 2. דָּבַר *deber*, pestis. 3. דָּבַר *debt* aditum, oraculum. 4. דָּבַר *dabar*; cum a posteriori brevi, dixit, locutus est. 5. דָּבַר *deber*, loquens. 6. דָּבַר *dabur*, dictum. 7. דָּבַר *deber*, loqui. 8. דָּבַר *daber*, loquere. Libro c. Exerc. Exercit. 6, c. 2. pag. 195.

In-

Incisorum positio? Id omne, ut opinatur ille, quantumvis reipsa Scripturas attingat, liberum est Interpreti, qui jus habet mutandi, addendi, detrahendique a Textu, quæ magis libuerit, ubi meliorem sensum deprehendat. Id omne necesse est, Critices suæ regulis obtemperare, atque apud Tribunal suum disceptari. Si Traditio, Ecclesiæ judicium, Patrumque autoritas minimam in hoc partem sibi vindicaret, exclamaret veluti adversus injustam occupationem Simonius, quæ in supremæ Artis suæ jura fieret, neque cessaret centies repetere; *non esse hoc loco negotium ad Fidem spectans*. Theologi revocent ad judicium, utrum in arbitrio sit privati hominis invertere, addere, aut demere, ut fert animus, cum ipsi videbunt sensum meliorem offendisse, aliquid, quod ad summam, cogitata, & sensa Archetypi Textus attingat; quin Ecclesiæ Fidem attingat.

*Hist. Crit. in
Pref.*

Nihilo secius quam est verendum, idem exprobratum in Simonio, quod exprobrat ille Protestantibus, ipsique nobis! „Non providerunt, inquit, Protestantes, cum Traditiones Catholicorum perinde ac humanae sint, abjiciunt, se in idem vitium delabi, quod Catholicis crimini vertunt; quoniam ut genuinum Dei verbum admittunt Bibliorum Interpretationes, quæ plerisque locis nihil nisi humani præferunt. Porro Simonii Interpretatio, quandoquidem in nova sua interpretandi ratione multis locis non ad Traditionem, sed ad Critices suæ regulas se recipit; ut sit verosimile, non afferet undequaque purum Dei verbum, & nihil nisi humanum pluribus locis continebit.

*Lib. 3. c. 2. p. 158.
et seq.*

Consecutio hæc natura ipsa manat e principio, quod statuit his verbis. „Interpretis Bibliorum, inquit, est, in margine diversas Interpretationes locare, quæ verbis Textus Hebraici ambiguis reddi possunt; ut discrimen esse possit eorum, quæ revera verbum Dei sunt, quæque ipsius tantummodo Versio, probabilitatis finibus circumscripta. Hæc argumentatio nonne unumquemque certiores efficere debet, absque Traditionis lumine neminem posse inter multas Interpretationes eam seligere, quæ verum Dei verbum sit? Quoad Criticis eam statues documentis, nihil nisi probabile complectetur Simonii ipsius confessione, neque certo erit sincerum Dei verbum; & propterea instituta Versio humanis tantum rebus constabit omnibus locis illis. Sapientis itaque Rabbini hujus munus erat apcrie nobis quid inter Versionem ejus, & Protestantium interesset, cum utraq; quidquid pene habent accurati, id Criticis regulis acceptum referre debeant.

Ibidem.

Sed heus tu, dicere possit Simonius, nonne apertum est, in præsentî de Critice, non de Fide negotium transigi? Nonne animadvertimus in Præfatione Historiæ Criticæ, & centies iteravimus, quamquam Concilium

458 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

In Resp. ad ejus
Epistolam Gall.
p. 650, et seq.

Tridentinum sanxerit, non esse in Scripturarum Interpretatione a Patrum explicationibus recedendum, cautum tamen privatis hominibus non fecisse, ne alias Versiones quaererent, ubi Fidei caput non esset? Excidit ne memoria responsum, quod in rem hanc Spanhemio dedimus, id genus Interpretationum privatorum hominum Opera esse, qui carent autoritate, ut ipsorum Versiones tamquam authenticæ in Ecclesia recipiantur? Denique quis dissimulabit, nos inter novæ rationis Interpretandi præcepta haud obliotos fuisse Traditionis; cum eorum quoddam doceat, consulendas esse veteres Interpretationes, melioresque tum Judæos tum Christianos Interpretes, quæ accedent Opera Patrum?

Verum incommode cadit, responsa hæc obæcæcantia in Simonium ipsum recidere. Si foret hic sermo de Bibliorum Interpretatione magis ad Grammaticen exacta, elegantiori stylo utente nitidiori & clariori, haud ægre fateremur, Criticas Leges admodum huic consilio collaturas. At quæstio est, ut superius probavimus, de Versione quoad sensa & cogitata perfectiori, quod profecto rei Criticæ non est, nisi accedat ipsi Traditio, utpote per sese ad fidem pertinens. Si vero insitit rursus Simonius, consilium suum nullatenus ad Fidem spectare; exploratum semper erit, Interpretationem ejus incorruptum Dei verbum haud reddituram, & locis multis humanum opus tantummodo futuram; quoniam Scripturarum Divinitas, undecumque sumatur, Criticis Legibus submitenda non est.

Novæ explicationes, quas Tridentina concedit Synodus, non sunt propterea genuinum Dei Verbum, quandiu a Criticis institutionibus solum, remota Traditione, promentur. Neque sane existimamus fore, ut audeat quis aggredi ad confirmandum, Patrum Tridentini Concilii animum fuisse, privatis hominibus tribuere, ut novas Commentationes Scripturarum persequerentur, quoad sensa & cogitata a Patrum commentationibus dissidentes. Et tamen usus documentorum novæ viæ & rationis Simonianæ ad sensa Bibliorum & cogitata, proindeque ad Fidem referuntur.

Atqui si nos inter & Simonium conveniret, redarguendum non esse Interpretem, qui longe aliter a Patribus vertat Biblia in rebus, a Fides & moribus alienis; illud certe dubium esse posset, anne integrum esset, cum temeritatis & arrogantiae insimulare, qui se ceteris omnibus præstare arbitraretur: præsertim si illud attendas, eas quoque res, quæ in Sacris Litteris indifferentes videntur, nexus sæpe maximos cum iis habere, quæ Fidem & Mores attingunt. Quamobrem præceptum consilium semper erit, in his omnibus a Patrum Sanctorum idem sententiarum mente se subducere.

Quam-

Quamquam Ecclesia Versiones novas minime authenticis accenseat ; non tamen sequitur hinc , licet privatis hominibus Traditionem non sectari , quæ Scripturarum sensa in Fidei morumque negotio constituit . Propterea cum primum Interpres hos limites transgredietur , solis Critices regulis innixus , humanum opus tantummodo pariet . Magnifice quidem Simonius pro libidine , quamvis Ecclesia novæ Interpretationi suæ non assentietur , nisi ut singularis alicujus hominis Operi , futuram tamen Textui Archetypo , quam Versiones præscæ proximior . Jus erit semper , ipsi respondere , excogitatum a se Versionem , tametsi fortasse regulis magis Criticis , quam Traditionis luminibus congruentem , purum Dei verbum nullo modo fore , & crebris locis humanum tantummodo ingenium laturam ; adeoque minus , quam vetustæ Versiones , Textum Archetypum imitaturam .

Postulat Simonius , ut in deliberationem vocentur antiquæ Interpretationes , meliores Librorum Sacrorum cum Judæi tum Christiani Interpretes , quibus addantur Patrum Opera : non repugno . Verum eodem tempore liberam facit Interpreti ab eis discescere , ubi in sensum incidat commodiorem ; causam prætexens , Vetres Interpretes præsto non habuisse Codices satis emendatos , neque subsidia omnia necessaria , neque tantum temporis , ut in quæstiones Biblicas altius penetrarent : eos nimium Allegoriis deditos fuisse ; Scripturas ad sua citius cogitatas , quam cogitata sua ad Scripturas accommodasse ; minus quam par erat Litteræ sensui adhæsisse ; nihilo melius rem illis , quam reliquis Interpretibus celsisse ; non paucis locis novos Interpretes veteribus esse antefereudos : verbo dicam , periculi plenam rem esse Codices Patrum citationibus resciscere , qui non semel Textum archetypum ad propria sensa component . Si hæc omnia significant , Traditionem in pretio habere , non est hic bonos Simonio invidendus . Verumtamen an ipsi universa ista daturi Simonio sint , penitus ignoro . Illud certe magnam speciem habet fore , ut Theologi secundum principia sua deprehendant , id facium aliquem facere , immo labefactare Traditionem posse , cujus in Historia Critica studiosus adeo videtur esse Simonius ; quamvis ei in nova Interpretatione nullam sedem relinquit , cujus tamen fundamentum omne parare debuisset , ne superesset locus redarguendi ejus , novam Interpretationem suam ab una humana Critice undequaque proficisci , nihilque divinum locis haud paucis exhibere .

ARTICULUS XII.

Præcepta Critica Simonii de Versionibus authenticis :

Inter omnes, quæ extant, Bibliorum Versiones, una est Vulgata, quam Synodus Tridentina authenticam declaraverit. Porro Simonius existimavit, e re sua esse, hanc Concilii declarationem ad omnes alias Versiones propagare; ut ea, quam tum certe Novi Testamenti meditabatur, & in publicum emittere volebat animo, hoc honorifico titulo non careret. Neque multum a vero abest, Criticum eundem credidisse, si ex instituti consilii sui præscripto Veteris quoque Testamenti editionem curasset, futuram fuisse istam non modo *authenticam*, sed potuisse eandem aliis omnibus antea editis firmioris certiorisque autoritatis haberi; quandoquidem per eum accuratior, perfectior, & Textus archetypo similior evasisset, in quo *authenticam* Versionum ponit veritatem. Referre itaque pergo, quibus verbis super hac re aperiat mentem suam. Præstat enim cum audire; quoniam omnium Concilii Patrum personam sumit, eorumque autoritatem induit; ut quænam sint *authentice* Bibliorum Versiones, pronunciet:

*Hist Crit l. x. c.
19. p. 264. col. 2.*

„ Si Scripturarum autoritatem, in verba Simoniani *Decreti*, positis
 „ omnibus præjudicatis opinionibus, remotoque partium tum Judæorum,
 „ tum plerorumque sive Catholicorum sive Protestantium Christiano-
 „ rum studio, ad trutinam revocemus, omnibus jus suum tribuemus, si-
 „ mul ac pronunciabimus, Textum Bibliorum Hebraicum esse revera
 „ *authenticum*; omnesque Versiones sive Græcis sive Latinis Litteris fa-
 „ ctas, sive veteres, sive recentes, esse item modo suo *authenticas*, quæ
 „ fide ingenua ex Archetypis depromptæ sunt. „ Paulo post *sententiam*
 „ jamnunc pronunciatam confirmat his verbis: „ Omnes Bibliorum Ver-
 „ siones a Viris idoneis, & a fraudis suspicione remotis elaboratæ, per
 „ sese *authenticæ* sunt, tanquam exempla Acti alicujus, quod ex sese
 „ authenticum est. „

*Ibidem p. 270.
col. 2.*

Jam vero cum putaverit Simonius, integrum esse sibi pro arbitrata suo Concilii Tridentini de Vulgata *Decretum* explicare; æqui bonique faciet, nos aliquas animadversiones proponere in *Decretum*, quod de Versionum *authenticæ* veritate modo interposuit. Prima versabitur super voce *authenticum*, cujus notio enucleanda est. Vox itaque *authenticum* ex vetustiori magisque propria significatione, ut tradit ipse, primum ger-
ma-

*Ibid. p. 275. col.
2. & 23.*

manumque rei alicujus Archetypum indicat, ut illud ab Exemplo distinguat. Unde Testamenti alicujus archetypum idem Testamentum demonstrat, qua ratione ab Autore descriptum est. Secundo: *Authenticum* sumitur pro scripto, quod ipsum archetypum non est, sed Exemplum si, dele, quodque in nullam mutationis suspicionem adduci possit. Denique appellat *authenticam* Versionem alicujus Acti, quodcumque illud sit, quæ accurate archetypum referat; cujus tamen Versionis autoritas non inde in ipsam derivat, quod simpliciter Versio sit; sed quod hujusmodi Acti Versio, aut Exemplum sit. Varias hæc verbi *Authenticum* significaciones a Simonio comparavimus; quapropter nullum erit de his dissidium.

Altera animadversio in ea verba recidit. *Omnibus ius suum tribuemus; simul ac pronunciabimus, Textum Bibliorum Hebraicum esse revera authenticum*. Sciscitatur itaque ante omnia, quinam sit hic Textus Bibliorum Hebraicus, quem *authenticum* declarat? Non erit ille quidem, ut apparet, archetypum primum Scripturarum, quod ab ipsis Scriptoribus Sacris exaratum est; perit namque istud, & quidquid ætatem tulit, exempla sunt. Idem Bibliorum Textus, quem dicit *authenticum*, ad alteram rationem pertinere non potest, quia verbum *authenticum* accepimus: hoc etenim sensu vox *authenticum* signat Exemplum fidele, quod interpolatum non sit. Atqui ex Simonio nullum superest Textus Hebraici archetypi Exemplum, quod mendis gravissimis vacet; quodque Amanuensium incuria, aut Judæorum fraude pluribus locis corruptum non sit. Secundum hæc studiosum hunc Criticum flagitamus, ut narret nobis, quamvis alia notione vocis illius Textum Bibliorum Hebraicum *authenticum* declaret; quoniam, ut perhibent ipsius initia, alterutro solum ex relatis modis Textus *authenticus* esse potest. Est itaque quod vereamur, non extare ullum Scripturarum Textum Hebraicum, qui ad præcepta Simonii revocatus *authenticus* dicendus sit.

Lib. I. c. 2. p. 257.
col. 2.

Tertia animadversio ad alteram *solemnis Decreti sui* partem progreditur. *Omnibus ius suum tribuemus, simul ac pronunciabimus . . . . . omnes Versiones sive Græcis, sive Latinis Litteris factas, sive veteres, sive recentes esse item modo suo authenticas, quæ fide ingenua ex Archetypis deprompta sunt*. Verba hæc pro certo ponunt, Versiones omnes ex Archetypis puris & incorruptis deductas fuisse; attamen id genus nulla est, ut superius ostendimus. Præterea non suppetit Versio aliqua, quæ ex Archetypis depravatis, aut ex Exemplis interpolatis confecta non sit. Denique verbum *authenticum*, primo aut altero modo sumtum, apud illos esse non potest, multoque minus tertio modo accommodari.

Quarta animadversio certam regulam petit, quæ habet. *Appellandus est*

est

est *authentica Versio* alicuius *Alti*, quodcumque illud sit, quæ accurate *Archetypum* referat. Ecce conditiones necessarias, ut *Versio Authentica* sit :
 1. perficienda est accurate, hoc est fideliter ; ut perfecte *Textum* reddat ,
 a quo sumta est. 2. Opus est , *Archetypum* esse *authenticum* , videlicet ,
 aut primum *archetypum* , aut fidele *Exemplum* , quod in nullam muta-
 tionis suspicionem adduci possit.

Quod si oportet, has conditiones *Versionem* comitari, ut *authentica* sit
 illud constans sane & ratum esse poterit, nullam prorsus cum Græcam
 tum Latinam sive antiquam, sive recentem repertum iri, cui *authentica*
 titulus apponi possit eo sensu, quo accipitur a Simonio : Siquidem nulla
 est ex ipsius doctrina, quæ diligenter elaborata sit, atque ad primum *ar-*
chetypum, vel *Exempla authentica* redacta, quibus inuri nequeat nota
 suspicionis, aut revera corruptissima & viciosissima non sint. Quod pau-
 cis expendendum putamus.

Ordiamur a *Versionibus Græcis*. Sive *Versionem Septuaginta*, quæ pri-
 mo loco collocanda est, ea ratione consideremus, qua ex *Autorum* suo-
 rum manibus tum primum egressa est, sive illa, qua extat in præsentia,
 nullo modo *authentica* esse poterit. „ *Septuaginta*, *Simonius* ait, nimium
 sibi in ea Interpretatione arrogavit : sæpe plusquam satis est *Textus*
 „ *Hebraici* *Litteræ* adhaerent, aliquando etiam non habita sensus ratione.
 „ Non semper accurate genuinam sententiam eligunt, & obscuritate labo-
 „ rant, ut *Litteræ* plus nimio infideant. In more positum habent verbo-
 „ rum significationem, ultra quam fert communis consuetudo, dilatare.
 „ Id omne satis modicæ accuratioris argumentum est. *Hebræo Exemplari*,
 „ sequitur, quo usi sunt *Septuaginta*, absit, ut veluti regula Interpreta-
 „ tionem nostram metiamur ; cum per id tempus perversus omnino esset
 „ *Textus Hebraicus*. Non semper itaque emendabimus *Textum* hodie-
 „ rum ex *Codice Septuaginta* ; caruerunt etenim æque ac nos vero *Ar-*
 „ *chetypo*, eorumque *Textus Hebraici* exemplum suis ita seatebat vitis,
 „ atque nostrum, & fortasse crebris locis depravatus erat. „ Ad hæc cui
 persuasum erit, *Exemplar Septuaginta Textus authenticæ* conditiones ha-
 buisse : Eadem pariter *Versio*, ut in præsentiarum est, in tribus præcipuis
 Editionibus reperitur, unde ceteræ sunt depromtæ.

Prima est *Complutensis*, altera *Venera*, postrema *Romana*. „ Verum
 „ illud conveniat necesse est, inquit *Simonius*, nullam earum accuratam
 „ esse, atque omnes mendis gravissimis affici. „ Erat itaque proculdubio
 aliud *Exemplar authenticum* *Versionis Septuaginta*, uni *Simonio* explo-
 ratum.

Antequam de aliis *Versionibus* iudicium instituo, reminisci oportet, si
Exempla Hebraica, a *Septuaginta Interpretibus* adhibita, accurata non

suc-

W. B. Cr. J. 2. c.
 1. p. 256. col. 2.
 Rem. n. 6. p. 221.
 col. 1.

Lib. 1. c. 16. p.
 96. col. 2.

Lib. 2. c. 16. p.
 190. col. 2.

fuere, neque emendata, neque citra errores, immo nostris quoque, si Deo placeat, vitiosiora, posse nos sane statuere indubitati principij loco, ceteros Interpretes Græcos, Latinos, aliosque, qui Versiones suas multis a Septuaginta sæculis adornarunt, nihilominus interpolata, & corrupta Exempla præ oculis habuisse. Hæc una consideratio satis esset superque ad ostendendum liquido, nullam existere vetustam aut novam Versionem; quæ sit *authentica*, quod attinet ad Textum, unde comparata est. Superest igitur planum facere, Versiones istas neque item *authenticas* esse posse, quod inter est accuratioris & diligentæ.

Præcipuæ Versiones Græcæ secundum Septuaginta sunt. 1. Versiones Aquilæ tribuæ, qui Adriano Imperatore claruit. „ At quamvis, inquit „ Simonius, animum præcipue adiecerit ad Textus Hebraici Bibliorum „ verba e verbis reddenda, Lexicon potius vocum Hebraicarum, quam „ Versionem confecit; adeoque barbara evasit Versio hæc, ut locis haud „ parvis sensus ipsius assequi intelligentia non possint. Propterea illam E- „ piphanius contemni habuit, & inutile satis Opus esse censuit . . . . S. „ Hieronymus eandem explodit, atque Aquilam exepit veluti ridendum „ hominem, & inconsultum. „ Alterum locum obtinet Versio Theodo- „ tionis, Commodo Imperatore florentis. „ Attamen ejus Scripturas interpre- „ tandi ratio hallucinationibus obnoxia est, atque a Litteræ sensu nimium „ recedit. „ Tertia a Symmacho elaborata tempore Severi Imperatoris, „ nihilo est aliis accuratior. Præterquamquod tres scriptores isti in fraudis „ suspicionem veniunt, cum scripserint, ut Christianæ Religioni adver- „ farentur. Quamobrem ex præscripto Simonii nulla istarum Versionum „ *authentica* esse potest. Sunt aliz duæ Versiones Græcæ * ignoti auctoris, „ quas Origenes duabus columnis Hexaplorum suorum addidit, non secus „ atque tres aliz nunc memoratæ. „ Verum eum, Simonii sententia, per- „ fectæ sint tantummodo; ut de autoritate Versionis, ab Ecclesia probatæ, „ detraherent, &c. „ non auderem eas Versionibus *authenticis* annumerare. Præter has omnes Versiones extant tres aliz Interpretationis Septuaginta correctiones, quæ in Ecclesia usurpari consueverant. Prior a Luciano retractata, altera ab Hesychio; tertia quæ in Hexaplis Origenis, ab Eusebio & Pamphilo separatim in vulgus editis, continebatur. Testantur Hieronymus, & Augustinus, Auctorum istorum Opus emendationem potius esse veteris Septuaginta editionis, quam novas Versiones, qua de re nihil attinet illis immorari. Id verum monitum faciam, dixisse Simonium, Criticem Auctorum istorum plus satis liberam videri.

Lib. 2. c. 9. pag. 231. col. 1.

Ibid. pag. 17. col. 2.

Ibid. col. 2.

Ibid. c. 10. p. 249. col. 2.

* Altera ex his Versionibus, quam dicunt quintam, Jerecunthe reperta est Caracalla imperante. Altera ve-

ro, quam vocant sextam, inventa fuit Nicopoli sub Alexandro Mammaræ filio.

Lib. 1. c. 7. pag. 351. col. 2. Tandem in universum præstat animadvertere, alias Versiones, in Ecclesiis Orientis legi solitas, uti Syriacas, Arabicas, Coptas, Æthiopicas, Armenas, aliasque, quorum aliquæ ad Textum Hebraei, aliæ vero ad Versionis Septuaginta normam exactæ sunt, erratis non levibus vitiatas esse, sensumque Archetypi graviter aliquando in ipsis inversum; quare Simonii judicio *authentica* haberi nequeunt: præterquamquod imperfectissimos Codices in exemplar habuerunt.

Lib. 2. c. 17. pag. 497. col. 2. Sub ipsam Ecclesiæ exordium extitit quædam Versio Latina, aliis nomine *Itala*, aliis *Vulgata*, ceteris *Petus*; quoniam revera videbatur eundem cum Ecclesia Latina nactam fuisse ortum, ejusque Autor latebat. Ut constet, eam nullatenus *authenticam* esse Simonii præscriptione, satis haberemus monuisse, eam, quippe e Græco Septuaginta, quam probatum fuit, vicioso traductam, atque ex corruptis exemplaribus concinnatam, nihilo esse posse exemplari suo præstantiorem. Verum alia non pauca in promptu sunt, quæ si Critico isti fidem adjungimus, nos de modica illius accurate certiores efficiunt. „ Autor Versionis hujus, inquit, „ plus æquo contendit, ut Græcum Septuaginta totidem verbis redderet, ipsosque illorum barbarismos imitaretur; quo fit locis multis intellectui difficilis, adeo barbara est, & mente minus percipi potest: „ præterquamquod Interpres Hebraicæ Linguæ plane rudis, cum in ambigua verba incidens, nequiret ad eam se recipere, offendit pluribus.

Lib. 1. c. 16. Inter Latinas autem præcipua est Versio S. Hieronymi. Hic tamen Pater, per Simonium, Exemplaria magis emendata non habens quam Septuaginta, atque in se admodum diversa, nullam potest illis legem nobis præfinire. Alias cum sibi Pater hic arrogaverit, Literas Textus Hebraici aliis commutare, ubi meliorem edere sensum ipsi videbatur; nullam sibi certam legem constituerit; non semper in Observationibus suis constans fuerit, ususque admodum varia scribendi ratione, ad sensu potius intenderit, quam ad ea, quæ scripta erant; defecerit accurate ob minorem meditandi consuetudinem; porueritque rem felicius gerere, quam gesserit, nisi a Versione Septuaginta adeo se subtraxisset; „ secundum hæc, inquam, difficile est ut mihi persuadeam, ipsius Versionem ex Simonii doctrina *authenticam* futuram.

Lib. 2. c. 20. pag. 517. Neque vero cuiquam sit in spe, novorum Interpretum Versiones majori diligentia præstare, & consequenter magis, quam Veteres, *authenticas* esse. Versio Sanctes Pagnini S. Dominici alumni, quæ prima novarum Scripturæ Interpretationum est, Textum Hebraicum referentium, „ non modo barbara est, obscura, & solcissimis scatens; verum Autor „ Textus sensu non semel invertit: „ Recitantur etiam exempla Versionis

his Pagnini, quibus contendunt, cum Myfteriorum noſtrorum veritatem ſubruere; ferturque, Genebrardum Verſionis hujus imaginem, non ſatis ipſi ſecundum nobis adumbrare. *

„ Arias Montanus, ** ſequitur Simonius, ſe concludit in Verſione „ Pagnini reſcienda, atque iis locis inculcanda, in quibus eam non ſatis Litteræ harere deprehendebat: fuit tamen cur diceret quis de „ Ariæ Montani emendationibus loquens: *Quot correſtiones, tot corruptiones*.

Lib. 2. c. 20. pag. 317.

Quod attinet ad Verſiones Cajetani, Iſidori Caſſinenſis, aliorumque recentiorum cum Catholicorum tum Proteſtantium, quas non vacat hic recensere; ſunt hæc aliis etiam vitioſiores; cum Autores earum a præjudicatis opinionibus haud abhorruerint, aliasque ſemitas iniverint, quam a Simonio in nova Interpretandi ratione adumbratas.

Eſſet itaque deſiderandum, doctum Criticum iſtum, ut *Decretum* ſuum ſtatueret, quo declarat, Verſiones omnes Scripturarum tum Græcæ tum Latinas, quæ archetypa ſua referunt, *authenticas* eſſe; nos pariter docere, quinam ſint Interpretes hi, qui fide ingenua, nulla fraudis ſuſpicionem, fideliter, diligenter, abjectiſque præjudiciis interpretati ſunt; ſi namque vitorum iſtorum aliquo coargui poſſunt, nullo modo poterit quis, Simonianiſ regulis obtemperans, Verſiones illorum *authenticas* recognoscere.

At certe, inquit, Simonius in Præfatione ad Hiſtoriam Criticam, alibi ſæpe fatetur, Vulgatam a Patribus Concilii Tridentini *authenticam* fuiſſe enunciata: non repugno. Sed ea ratione de S. Hieronymi, ut oſtendimus, Verſione ſermonem habet, ut indicet, ſe illam nihilo magis intrinſecus *** *authenticam*, quam ceteras ſive recentes, ſive antiquas Interpretationes, exiſtimare. „ Quamquam, ait, aliis Bibliorum Verſionibus haud acceſſerit publica & firma veritatis autoritas, non deſinunt tamen per ſe huiusmodi eſſe . . . . Hoc uno diſerunt Vulgata, aliæque Verſiones, quod nos ſcilicet devincti ſumus „ ad Vulgatam in *authenticis* numerandam, quippe ita de illa, non

Conc. Trid. Sess. 4. Dec. de Script. Canon.

Lib. 2. c. 20. pag. 266. n. 1.

* Minus diligens, nimis ambitioſa, nimis curioſa, nimis Grammatica, nimium Rabbinicarum minutiarum amula . . . . ., nec ſatis interdum coherens cum veterum Hebræorum doctrina, nec cum ſidei Catholica Myſteria. Genebr. Præf. in Orig. Opera.

** Non video, inquit Simonius, quamobrem Ariæ Montano congruat nomen *Fidiſſimi Interpretis*: contra vero æquum magis erit eum *ineptiſſimum Interpretem* nuncupare, qui Tex-

tus ſui omnem pene ſenſum ſuſceque vertit. Lib. 2. c. 20. Hiſt. Crit. pag. 317.

*** Tradit Morinus, duobus modis aliquid *authenticum* eſſe poſſe, aut ex natura, aut ex accidenti; uti cum ſit, duas ejuſdem Textus lectiones veras eſſe atque invicem reſpondere: tum altera ex natura ipſius *authenticæ* eſt, altera ex accidenti. Exote. Bibl. lib. 1. Exerc. 6. c. 12.

„vero de aliis definitum est. „ Quod idem esset ac dicere, Exemplum alicujus Acti, Principis autoritate munici, usui futurum ad litem transigendam; quamquam reipsa tam esset corruptum, quam alia exempla, eadem autoritate minime firmata. Quemadmodum etenim Principis declaratione, qui Acti illius exemplo suæ pondus adderet autoritatis, non illud quidem accuratum efficeret & fidele, nisi per sese, atque ante Principis declarationem hujusmodi esset; haud aliter si Exemplum istud ad litem transigendam idoneum est, non ideo est, quod melius ac reliqua, archetypum exprimat; sed quod Magistratibus placuerit, eam fore regulam consulendam in litibus disceptandis, idque dignitatis aliis, etsi nihil vitiosioribus, tribuere negaverit.

Id sane iudicio meo significat, Vulgatam reipsa non esse quidem majoris præ ceteris autoritatis; sed autoritatem ejus, qua antecellit aliis, autoritatem esse extrinsecam, comparatam, & ex accidenti. Ita proculdubio sentit Simonius, cum dicit. „ Nostra interest pacis studio nullam „ Bibliorum Versionem publice adhibendam agnoscere, præter eam, „ quæ nobis ab Ecclesia proponitur. Sive uti loquitur in Præfatione ad Versionem suam Novi Testamenti, „ Decretum nimirum Concilii Tridentini de Vulgata eo tantum spectare, ut rectum servet ordinem, atque, „ que universa dissidia summoveat. „ Addit postremo, *Vulgatam Interpretes nonnullos in errorem induxisse.*

D. Augustini exemplum, quod usurpat Simonius, dum suam Synodi consulto reverentiam proficitur, satis de ipsius mente constare facit. „ Nos in eo Augustini consilium sequimur, inquit, qui cautum voluit, „ ne in Diocesi sua nova S. Hieronymi Interpretatio legeretur, quamvis „ vis eam magni faceret. „ Id autem significat, si recte vim habet exemplum Simonii; quemadmodum Augustinus Hieronymi Interpretationem interdixit, etsi eam plura penderet: ita Simonium Vulgatam, veluti *authenticam* publica consuetudine recipere, licet persuasum habeat, eam aliis Versionibus reipsa autoritate minime præstare. Quapropter, una decepta Concilii declaratione, omnes per eum Scripturarum Versiones, quibus eandem Vulgatam excipias, æque *authenticæ* habende sunt.

Quo loco non video, undenam congruere hæc omnia possint cum ea Lege, quam secundum Cardinalem Pallavicinum rogavit Simonius:

„ Toties Acti alicujus, quodcumque illud sit, Interpretatio admittenda est, „ da est, quoties fidem in interpretando servat: tumque idoneam dico „ ad dirimendas, quæ Actum illud sequuntur, concertationes; „ Si interpretatio fidelis est, *authentica* dici poterit, & satis erit ad ferendum de litibus illis iudicium, quæ a præcipua Scripti illius rudiorique complexione proficiuntur. Si namque omnes Bibliorum Versiones *authenticæ* sunt,

illud

*Hist. pag. 230.
col. 1.*

*Hist. Crit. l. 3. c. 2.
p. 248.
col. 2.*

*Eccl. Palæ.
Hist. Conc.
T. 1. c. 17.
Italica.*

illud efficitur necessario, esse illas bonas & fideles; quoniam ipsarum auctoritas posita est in accuratione, qua archetypum suum referunt; neque ipsis tribuitur, quatenus simpliciter *Versiones sunt*, sed *quatenus huiusmodi Aeti Versiones, aut exempla*. Quare si Versiones universæ fideles sunt, tanti pariter erunt, ut ipsarum ope controversiæ ab Acto illo, idest Scriptura, ortæ dijudicentur. Et propterea divinarum Litterarum Versiones omnes, nulla Ecclesiæ declarationis habita ratione, aptæ ad lites tollendas erunt, aut, quod melius, ad ipsarum normam Religionis disceptationes & controversiæ revocari poterunt. Declaratio Concilii Tridentini, Vulgatæ favens, nihil ipsi ponderis aut dignitatis addet supra ceteras Versiones quoad usum publicum; quandoquidem aliæ, utpote fideles, quod pro certo ponitur, aptæ sunt ad lites transigendas, quo tantum capite fideles sunt, quin ullam flagitent declarationem. Si Interpretatio fidelis est, *authentica dici poterit, & satis erit ad ferendum de litibus illis iudicium, quæ a præcipua Scripti illius radiisque completionem proficiuntur*. Aptum esse ad controversias dirimendas idem mihi, ut videtur, est, ac Interpretationem illam aptam esse, ut ea publice utamur. Quod si æqua consecutio est, viderit Simonius, eam cum regulis suis componere, & præsertim cum Decreto Concilii Tridentini, quod saltem Vulgatam ceteris Latinis Interpretationibus præferat.

Tametsi ex nonnullorum Theologorum mente * illud non fuerit Patrum Tridentinorum in Vulgata *authentica* pronuncianda consilium, ut eam nimirum cum Textu Hebræico Veteris Testamenti, cum Græco Novi, neque cum Septuaginta Versione conferrent, aut quidpiam de dignitate, qua tum florebant, detraherent; multoque minus ita esse *authenticam* statuerent, ut nullo vel minimo vicio laboraret: nihilo tamen scius, ubi Patres Concilii declarant, Vulgatam *authenticam* esse, eamque omnibus Versionibus Latinis anteferrunt; id nos monet, eam maxime Textui archetypo congruere, nullo adversus Fidem aut mores optimos in errore versari, idoneam esse ad Religionis negotia expedienda, & nemini licere, eam quovis obtentu rejicere. Porro cum Patres Concilii Vulgatam *authenticam* enunciant, non ipsi vendicant præstantiam tantum, quasi vero eandem præterito tempore non habuerit; sed pro certo posito his omnibus jam ab initio excelluisse, nihil efficiunt de-

Men. Hist. Eccl.
et fac. 15. & 16.
Dij. XII. de h.

* Andreas Vega, Hispanus, e S. Dominici familia, & Salmantinus Theologiæ Professor in Theologorum numero fuit, qui Tridentinæ Synodo interfuerunt. Melchior Canus, ejusdem Institutii Virgex Oppido Tarentos Diocesis Toletanus ad Concilium

Tridentinum Pauli III. tempore missus fuit. Didacus de Paiva d' Andrade, Conimbricensis Theologus magni nominis, a Sebastiano Lusitanæ Rege ad eundem cœtum ablegatus est, ut ibi Theologi sui personam sustineret.

claratione sua, quam confirmare fidem nostram, cognitionem altius insigere, nosque docere, vetustam hanc Vulgatam, tot retro sæculis Ecclesie consuetudine probatam, germanum esse Dei verbum. Neque etenim verbum Dei Ecclesie indiget suffragio, ut revera Scriptura Divina sit, sed ut tantum nobis testatum sit, Scripturam illam germanum esse Dei verbum. Quod sit non multo secus, atque declarat Ecclesia, Librum aliquem Canonice acensendum. Illud certe non facit declaratio hæc, ut Liber ille assensu divino susus fuerit; sed nobis ostendit, illum hujusmodi esse. Ecclesie testimonium Libro divinitatem non adseiscit, sed in eo esse pronunciat: auctoritatem non addit, sed pro certo ponit, eamque indicat nobis. Constans namque est, quodlibet testimonium, pro quavis veritate aut facto dictum, ratum necessario prius habere, eam esse veram, illudve existere.

Si Versiones omnes Bibliorum, Simonio docente, et si eas *authenticas* esse Ecclesia minime pronunciaverit, hujusmodi tamen per sese sunt, nobisque ob id unum præceptum est, ut Vulgatam *authentica* agnoscamus, quia hujusmodi eam esse decretum fuit: cum Patres Concilii nullum ex recentis Privilegiis declaratione sua ipsi adjunxerint, sed eam illis antea pollere certum fuerit; siquidem citra ipsorum declarationem ex sese, instar saltem aliarum Versionum *authentica* erat: illud hinc consequens sit, omnes Bibliorum cum Græcas tum Latinas, cum vetustas, tum recentes Versiones, quippe per sese, ut Simonius existimat, *authenticas*, archetypum maxime relaturas, verum Dei verbum futuras, regulamque idoneam ad controversias de Fide & Religionis negotio dirimendas.

Verum cui perspicuum non est, quam sit plena alex & periculi conscientio hæc: *omnes nimirum Versiones Bibliorum, ingenua fide ad archetypa redditas, sive Græcis sive Latinis litteris reddita sint, sive antiquæ sive recentiores, futuras genuinum Dei Verbum*; quandoquidem pleræque ipsarum omnibus pene partibus a Critice originem ducunt? obstrictos nos fore, ut has omnes in Fidei regulis habeamus, idoneasque censeamus ad Religionis momenta dijudicanda: ubi crebris admodum locis opus humanum tantummodo sunt, ut ferunt præcepta Simoniana? Coilocet Interpretes in Versionis contextu Lectionem ipsius iudicio meliorem; invertat, quotiescunque sensum commodiorem offendere arbitrabitur, puncta vocalia, accentusque, haud raro interpretationem dissimilimam efficien-tes: præeunte rationis lumine, quæ ad Textum pertinent, quæque non, quæ vera Lectio, quæque Librarii error, aut varia tantummodo sunt interpretatio, secernat: ea ratione voces ambiguas interpretetur, ut in contextum Orationis meliorem inserat, ceteros verendi

modos in ora Libri seponat ex animi sui sententia, quamvis probabilitatis sæpe sinibus concludatur: secundum hæc, poterit ne quis id Versionum genus per sese *authenticum* appellare, ad Religionis momenta definienda accommodatum, Scripturam denique divinitus immissam, purum putumque Dei verbum? Omnes hæc nanque consecutiones ex hoc Sapientium Criticorum initio natura ipsa promuntur. *Si Interpretatio fidelis est, authentica dici poterit, & satis erit ad ferendum de litibus illis iudicium, quæ a præcipua Scripti illius, rudiorique complexione proficiscuntur.*

At illud non erat satis, Textum archetypum, vetustasque Versiones; acceptas Ecclesiæ, humanæ tantummodo Critice subdidisse; opere pretium erat, Ecclesiæ ipsam Criticis legibus subicere; quoniam Ars hæc ad se revocat, iudicii ab Ecclesiâ pro vulgata lati censuram. Absit, ut quidpiam non confirmatum asseramus. Postquam Simonius nihil capite XI. alterius Libri de Historia Critica prætermisit eorum, quæ ad exaggerandos, atque in conspectu ponendos Vulgatæ errores facere poterant, his verbis concludit. „ Liberum est Criticis examinare Vulgatæ accuratorem; utrumve melius, quam Hieronymus præstiterit, possit quis Textum Hebraicum interpretari. „ * Ita sane: *accurata* est Vulgata ista; sique huiusmodi non esset, neque ante, neque post Concilium *authenticæ* dici posset. Ex natura sua *authenticæ* fuit ante Concilii declarationem, ut perhibent Sapientis huius Critici documenta; *accurata* igitur est, aut ipsius principia falsa sunt. Ipsius enim doctrina, Versio ulla nequit esse *authenticæ*, quin sit fidelis & exquisita, neque item fidelis & exquisita, quin sit *accurata*, videlicet archetypum suum referens in his, quæ Fidem & morès attingunt, quamquam diligentia hæc & accuratio a mendis levibus illam non eximat. Ita ille ipse. „ Satis est, ut Versio *authenticæ* sit, eam datæ opera non fuisse vitiatam, li- cet propterea erratis non vacet. „ Quod si hac ratione intendit Simonius Vulgatam non esse *accuratam*, nihil ipse novum nos docet. Testatur enim Hieronymus idem, se non omnia, quæ in Versione sua emendari poterant, fuisse. Ita calanum temperavimus, ut in his tantum, quæ sensum videbantur mutare, correctis, reliqua manere præsternatur, ut fuerant. Idem compertum habuere Concilii Tridentini Patres, æque ac Pontifices Sixtus V., & Clemens VIII. Illi nanque iusserunt: Ut

Lib. 2. c. 11 p.
248. col. 1.

Idem pag.
248. col. 1.

Her. Ep. 11. ad
Damasum.

* Simonio relinquimus, ut curet doctrinam hanc cum his conciliare, quæ habentur in Præfatione Bibliorum hoc pacto. Non immerito Catholica Ecclesiâ sanctum Hieronymum Doctorem Maximum, atque ad Sacras Scripturas inter-

pretandas divinè inspiratum, ita celebrat; ut jam difficile non sit eorum damnare iudicium, qui vel tam eximii Doctoris lucubrationibus acquiescunt, vel etiam meliora, aut certo paria præstare se posse confidunt.

Pul.

470 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

Vulgata Editio quam emendatissime imprimatur: isti fatentur, se plura; quæ corrigi poterant, præterisse: Sicut nonnulla consulo mutata, in etiam alia, quæ mutanda videbantur, consulo immutata relicta sunt.

In Pref. Bibli-

Ibidem pag. 246. col. 2.

Ab Hieronymi vero exemplo momentum Simonius mutuatur, ut Criticos Vulgatæ accuratorem lance veluti suspendendi vindicet in libertatem. En ipsius verba. „Qua in re exemplo, inquit, nobis erit S. Hieronymus, qui Vetere abjecta Editione Vulgata, quam Univerſa Ec-
„clesia complexa fuerat, novam Interpretationem elaboravit: & tamen
„nihil Septuaginta minus erant tum temporis *authentici*, quam nunc
„Vulgata. „Ac si quis diceret: Hieronymus a Septuaginta, & Vulgata Editione vetusta, Ecclesiæ accepta universæ, recessit, ut novam Versionem institueret: integrum itaque Criticis erit, Vulgatæ accuratorem dispicere, sive quod planius inde sit, a Vulgata recedere, ut novas Interpretationes conficiant. Quod si argumentatio hæc, iudicio Sapientum Criticorum nostrorum, eum non gerit Ecclesiæ morem; quem interest eidem gerere, ipsorum esset suas loquendi formulas moderari.

Ecce quam in animum ingerunt Eruditorum istorum præcepta speciem quandam asperam aliquanto, minusque castigatam; quam hinc ædificent; illinc destruant; & incensi studio ostentandi (sit venia verbo) exquisitam eruditionem suam, Criticem latius, ac par est, vagari sinant. Ecce quam irruant invicem in semetipsos, quamque sæpiissime præcipua Religionis capita concutiant: quod plerumque in eos Ecclesiæ censuras retorquet, et si ab ipsis sententia ad Critices suæ Tribunal appellent.

A R T I C U L U S XIII.

Animadversiones in Versionem Novi Testamenti, a Simonio confectam.

QUandoquidem aggressus non sum ad excutiendam Autoris Historiæ Criticæ doctrinam: utrum nimirum, quod eximius doctusque Præsul Episcopus Meldensis Bossuetus in Decreto 29 Septembris 1702. nos docuit, petat ille scriptis suis: firmam *Laborum Sanctorum auctoritatem*; eorum *afflatum divinum*; peculiarem, qua Christianis *servantur*, *providentiam*; *Traditionem & auctoritatem Patrum*, quos ipsorum armis oppugnat in rebus summis, simul atque Sanctum doctrinæ Ecclesiasticæ *consensum*, qui Christiana Religioni *dignitati & fundamento* esse cum

eum inquam non susceperim usque eo meas animadversiones in hoc Opere ferro; sed earum aliquas tantummodo in Regulas Critices intendere; quas edidit Autor noster, ut eis consecraretur Veteris Testamenti interpretatio, hactenus vulgaris accuratior & fidelior; videtur flagitare Institutum meum, ut hoc loci subnectam nonnullas considerationes in documenta, quæ publici juris fecit, ut interpretari egregie quis possit Novum Testamentum, atque in earundem suarum Legum usum. Verum quoniam ingeniosissime animadversa multa sunt a R. P. Cherubino a S. Josepho, Carmelita Excalceato in Opere inscripto: *Bibliotheca Critica Sacra Tomo 4. Dissert. 14. Art. 10.*, quo perspecta fieret Criticorum præcepterum levitas, quæ in Versionis illius Proæmio continentur, atque cruditione non medioeri cum Textus, tum adnotationum Versionis illius errores retexit, idemque allata a Simonio in Apologia pro nova Novi Testamenti Editione argumenta convellit: iccirco ab iisdem rebus pertractandis abstinere commode possum. Id unum monitum velim, si de accuratatione & diligentia excoGITATæ Versionis Veteris Testamenti, cujus consilium in Historia Critica exposuit Simonius, pronuntiandum sit ex illius exitu, quam Novi Testamenti edidit Trevoltii anno 1702. haud ita facile persuasum erit ulli, eam Textus Hebraici Interpretationem omnibus aliis, ne demtis quidem Septuaginta & Vulgata, fidiorem futuram, magisque Archetypum reddituram.

Non itaque moleste ferat Simonius, nos in eum hic regerere, quod ipse in Patres antiquos animadvertit: „Nonnulli, inquit, pro Textu „Biblico explicando regulas satis accuratas tradiderunt, sed earum ple- „rasque usu ipso perficere nequiverunt: tantæ molis est Scrip- „tas Divinas ex Litteræ sensu explicare. „Verum quamquam ipsi da- remus ultro, Patres ea, quæ ad Vebum Dei interpretandum tule- runt, non omnia præstitisse documenta; eceur ipse in Versione sua Novi Testamenti plerasque suas regulas diligenter non est executus? Si per illum Patres defecerant non pauca subsidia necessaria, tempusque ipsum, ut Scripturas funditus introspiccerent; Origenes, Augustinus, alique, si unum excipias Hieronymum, hebraicis litteris admodum leviter tincti fue- runt; Patres Græci non satis intelligebant quoddam Græcum Synagoga Dia- lectum, sine quo, quemadmodum sine Hebraica disciplina, unusquisque erroribus obnoxius erit, Patres iidem non erant cuidam Critices studio affue- ti, in quo ad plenam Bibliorum cognitionem momenta sunt maxima. Qua- mobrem hic Autor postquam magnifice fassus est in Præfatione Historiæ Criticæ, se Operi suo perficiendo adjumenta omnia necessaria habuisse parata: videlicet tempus, magnum MSS. aliorumque Librorum nume- rum, perfectam Linguarum Sanctarum periciam, diuturnam Rabbino- rum.

Hist. Crit. l. y. c. 8. pag. 386. col. 2.

L. y. c. 9. pag. 391. col. 2. &c.

rum, Patrum, & Interpretum Lectionem: Quamobrem inquam tot præsidii munitis, & commodis auctus optimam Novi Testamenti Interpretationem nobis haud comparavit? Propterea sane quod arduum est Sacras Litteras feliciter vertere, quoties mittitur Traditio, aliasque semitas inire placet ab iis, quas nobis straverunt Patres, ut nimirum ingenii nostri lumina, audaciorisque Critices instituta teneamus.

Atque ut Lectoris judicium sit, utrum Simonius Leges accuratæ Versionis servaverit in ea, quam Novi Testamenti lucubravit, in rem erit hic recitare particulas aliquas Decretorum duorum præstantium sapientumque Præfulum, qui jure ac merito Interpretationem hanc censoria ferula castigarunt.

„Lapsus est, (judicio Cardinalis de Noailles Archiepiscopi Parisiensis in Decreto 15. Septembris 1702., damnante Versionem Novi Testamenti Trevoltii excusam) in Præfatione, in Interpretatione, atque in Adnotationibus. Quamvis testatum fecerit jam inde ab initio in Pro-œmio se Vulgatæ vestigia persequi, eum tamen de illa sermonem habet, ut ostendat, se neque Versionem istam, neque Synodum Tridentinam, a qua formam habet, auctoritatem venerari.”

„Sibi fas esse ducit sæpenumero verba Sacra potius explicare, quam interpretari, sensum suum ejus loco collocans, quem offerunt natura sua, quemque ipsis Interpretes ceteri dederunt. A quo non abhorret in Verbis Eucharistiæ Consecrationis, in quibus aliquid immutare criminofum est.”

„Inaudito audaciæ genere emollire satagit quasdam dicendi formulas, quæ videntur ipsi vehementiores; neque propterea Textum ipsum invertere veretur. Aliis quoque locis non modo non verum Interpretis fide verborum sensum, sed alium penitus adversum reddit.”

„In Adnotationibus autem tot sunt nova, impudentia, & periculosa; ut nihil minus damari mereantur. Coercet crebro in illis sensa, quæ Textus in suspensio relinquit, eique sæpissime præ ceteris addit suffragium suum, quod minus Patribus, & Scripturarum Commentatoribus innititur. Enervat adeo loca illa; quæ perspicua atque inelutabiliter, stabilitione Fidei capita summa confirmant, ut Viri Hæretici, iis adversantes, facile possint ipsius adnotationibus animum adicere: cujusmodi sunt de peccato Originis; de Prædestinatione; de Gratia ad recte agendum necessitate; de Sanctitate, sive Justitia inhærente, de Mortuorum Resurrectione; de Baptismate; de Extrema Unctione; de effectibus Sacramenti confirmationis; simulque alicubi de Jesu Christi Divinitate.”

„Notatione ad v. 10. cap. 9. Epistolæ ad Romanos favet Doctrinæ pri-

„ primæ Propositionis , a Constitutionibus Pontificum Innocentii X. ,
 „ & Alexandri VII. * damnatæ ; affirmans , Deum justis hominibus ,
 „ neque apud ipsum , ut in illis est , male quidquam merentibus , Gra-
 „ tiæ suæ dona subtrahere . In errorem usque Calvinistarum rigidorum
 „ prolabitur , cum dicit , *Deum , uti Dominum supremum , rejicere Judæos*
 „ *potuisse , quamquam nullius omnino culpa reos .* Quo fit , ut Deum in-
 „ justum pariter efficiat & infidelem ; injustum puniendo innocuos , infi-
 „ delem non stando promissis electo huic populo factis . „

„ Verum præter enunciationes audaces & lubricas , quibus redundant
 „ adnotationes ejus ; dicendi non paucae formulæ sunt humiles adeo , &
 „ Scripturarum majestate indignæ , ut ipsæ sint satis tantummodo super-
 „ que ad opus illud improbandum &c. Quamobrem cum citra prævar-
 „ cationem tantam Verbi Divini perversitatem , novam adeo impuden-
 „ temque doctrinam , adnotationes abjectas adeo & ancipites , atque
 „ enunciata in Hæresim inducentia sustinere nequeamus : cautum apertif-
 „ sime omnibus fuisse & esse volumus , ne dictam Novi Testamenti In-
 „ terpretationem , Trevoltii prelo submissam , legant , aut apud se
 „ retineant . „

Bossuetus Episcopus Meldensis in vestigiis hæretici hujus magni Ecclesiæ
 Principis , Decreto adversus eundem Librum edito die 29. Septembris
 1702. „ Inhibemus explicare cunctis Christi fidelibus &c. ne imposterum
 „ legant , aut retineant Librum superius memoratum , Præfationem
 „ ejus , Interpretationem , Animadversiones ; quippe pro rata ratione
 „ Interpretatio infidelis est , inconsiderata , pessimique exempli ; Ani-
 „ madversiones cum Præfationis , tum marginis explicationibus refertæ
 „ similiter inconsideratis , pessimi exempli , Traditioni unanimique Pa-
 „ trum Sententiæ contrariis , lubricæ Fidei , atque in errorem & Hære-
 „ sim adigentibus . „

Hic autem Præful non putavit in rem esse , censura simpliciter contineri ,
 additque Decreto suo primam quandam Institutionem anno 1703. de Au-
 toris illius consilio & ingenio . Trifariam dividitur Institutio ista . Prima
 pars considerationes super Versione illa complectitur in universum ; aper-
 rit Scriptores Interpreti acceptos , ejusque in ceteros Interpretes perquam
 lubricos animi propensionem ; vitio vertit illi , quod novas & singula-
 res explicationes suas ex Socinianis depromferit ; redarguitque de lato pro
 ipsorum Commentariis in Historia Critica præclaro judicio . Altera pars
 in notandis censoria virgula quampluribus Versionis locis versatur . Ter-

* Simonius pag. 27. Supplicationis
 sue fatetur se abesse longe a quin-
 que Propositionum doctrina , quam

veluti Mahumeticam impietatem se
 averfatum semper fuisse dicit.

„tia tandem universa fertur recta in Grotium, quem postulat Soci-
 „nianismi; ictus tamen in Simonium recidit, qui explanationum ejus
 „nonnullas adoptavit.

Cum vero jam jam e formis subdukturus esset Institutionem istam Bos-
 suetus, supplicationem quandam ad Cardinalem de Noailles misit Simo-
 nius, ab ipso subscriptam, inscriptamque 12. Octobris 1702. In ea to-
 rus est, ut purget loca Versionis, & Anotationum, in Cl. illius Præ-
 fatis Decreto reprehensa.

Supplicatio hæc ansam dedit Bossueto; ut additamentum quiddam sa-
 ceret Institutioni suæ sub anno 1703., in quo nova animadvertit super
 præcipuis locis, quæ liberare culpa studuerat Simonius.

Fidem omnem superat, inquit doctus Præsul, *quot sint, in quibus Re-*
ligio aggreditur. Constat hoc septuaginta locis, quæ lance suspendit Bos-
 suetus. „ Sufficit, ait, palam fuisse, Autorem pro libidine, sine lege &
 „ facultate, susdeque vertere Textum Evangelicum, nullum gerere Tra-
 „ ditioni morem; undique contemnere Tridentini Concilii Legem, quæ
 „ nobis imperat, ut in Scripturis interpretandis ab ea non recedamus;
 „ in eo solum Sapientiam jactare, ut perpetuas præcipitesque interpre-
 „ tandi novitates affectet; nunquam finem facere subjiciendi sua Sanctis
 „ Spiritus cogitatis; levitatibus plenam esse ipsius Criticæ; alias vero
 „ audacem, impudentem, licentiosem, imperitam, & Theologiæ ex-
 „ pertem &c. „ Quibus absolutis animadversionibus, tribus offendere Si-
 monium deprehendit in purgationibus suis. Primo, quod ab omni censu-
 ra se fartum & rectum existimet, quoties de Fide, & moribus non est
 disputatio. Secundo, quod evadere arbitretur reprehensionem omnem
 cum in probatis Versionibus aliquem reperit Catholicum, instar ipsius
 interpretantem. Tertio, quod credat, se Supplicatione illa interposita
 crimen omne removisse.

Ephem. Sep. 18.
Decembru
1702. Londii.

Ephemerides Sapientum nos docent, „ non modo Catholicos Roma-
 „nos haud esse hæc Simoniana interpretatione contentos; verum Cleri-
 „cum ipsum in Articulis additis Monumentis Trevolticnsibus Editionis
 „Batavorum adversus Librum hunc conclamare, & viribus omnibus
 „ostendere, Simonium adeo non esse in Rabbiorum disciplinis eruditum,
 „ut sibi ipse blanditur. Jacobus sane Bernardus aliquanto liberalius de ea
 „loquitur in sua Republica Litteraria. Ait namque inter cetera, hæcenus
 „nullam prodiisse Novi Testamenti Versionem, cui commodius, quam
 „isti, Geneva acquiescere possit. Judicium satis idoneum, ut iis, qui-
 „bus Simonius in suspensionem venit, opinio hæc altius infideat. „

DISSERTATIO VI.
ANIMADVERSIONES
IN REGULAS CRITICES.
 DE USU CRITICES,
 QUO AD HISTORIAM ECCLESIE,
 & Opera Scriptorum Ecclesiasticorum.

Adtentus dubitationes nostras de Critices regulis proposuimus; urget in presentia nonnullas animadversiones subnectere in usum egregiæ Artis hujus, cum habitum, tum etiam habendum. Verum interest in antecessum examinare pravos usus a Critice partos primo in negotio Religionis, deinde in liberalibus disciplinis.

ARTICULUS PRIMUS.

De malo Usu Critices.

§. I.

*Nonnulli Critici magna ipsorum arte ad invadendam Religionem
 usi sunt.*

SI recta, qua Criticen adhibuerunt ingeniosi temperatique Critici; ratione egregios attulit fructus Ars ista Reipublicæ Litterariæ, uti ostensum a nobis est in priori Dissertatione; non minoris sunt alex &
 Ooo 2 peri-

periculi detrimenta, quæ Religioni intulit malo usu immoderatorum, maximeque Protestantium, Criticorum. Laxatis etenim impudenti arrogante ipsorum Criticæ habenis; neque circumspicis quidpiam limitibus, quibus eam Fides & Religio circumscribere, adorti & conati sunt eorum omnium convellere fundamenta, quæ majori sunt in Christiana disciplina venerationi.

Quem fugit, audaces Criticos istos ad arbitrium suum fidem suam revocare, & quemcumque alium a se ducem removere præter rationis suæ lumina, consentis etiam Verbi Divini luminibus? Id certe sibi infelicissimi juris Criticæ occupavit, ut de omnibus judicium committeret, & pronunciaret. „ Scriptura, inquit Abbas quidam celebris, Critico videri definit emendata; Opus est sine intermissione Textum Græcum, Hebraicum, & Syriacum adire. Patres & Doctores Ecclesię non sunt ejus vim sententiamque assecuti, ipsorum argumentationes propositum non consiciunt . . . . nostræ ætatis homines sunt eruditiores. „

Videbis revera impudentes istos non multo aliter aggredi ad executenda Christianitatis, atque ad profanæ antiquitatis monumenta aggrediuntur; rati solis fidere limati, ut putant, judicii sui præceptionibus, cui Sacra omnia & profana subjiçunt.

Quot ne tenebriosa Opera liberum esset in apicem producere, in quibus Critici veluti certatim audaciam suam usque eo illustrarunt ipsius Religionis impendio, ut ipsa, quibus demonstratur, argumenta ad quodam probabilitatis genus, in utramque partem propugnandæ, revocarent? Si indulserunt homines, ut Criticæ subderent Divinæ arcana Sapientię, summæque ipsius Potestatis portenta mira incredulis dederent dubitationibus; si data opera studuerunt, ut testimonia, Christianismo magis faventia, induerent in suspensionem; id est erimini dandum facili multorum consuetudini, qui, ut eos exprobrat Vossius, Criticam personam susceperunt. Non possumus satis conquiri, eo gradatim ventum esse, ut habeatur Religio, quasi Scientia Criticæ obtemperans fculcati. „ Fertur sane, inquit Cl. P. Mabillonius, certius de Dogmatibus & Religionis capitibus judicium, atque illud ferret Concilium. „

Quot minus utiles concertationes excitavit Criticæ super monumentis Christianæ antiquitatis? Quique illorum ausi non sunt, ea petere directe, repercussione quadam eadem extenuarunt, partim obsequium Sanctis Patribus gerendum diminuentes, per quos, veluti per canales, illa volvuntur; partim in eorum præsidium se recipientes, quo diversas ab se imbibitas sententias tuerentur, partim denique ipsorum verbis, quem magis libuerit, sensum accommodantes. Hic est fortasse, inquit Mabillonius,

Abbas Trappensis in Resp. ad Tract. de stud. Monast. pag. 276. Gall.

Vossius Dissert. de Spiliis.

Mab. de Stud. Mon. p. 2. c. 13. pag. 291.

Iouius, quidam sæculi nostri morbus. Sæcula evoluta simplicitatis & credulitatis excessu peccarunt; in præfens ingenia, ut vocant, fortia admittunt nihil, quod ad ipsorum Tribunal delatum non sit. Porro cum sapientissimus quidam societatis Jesu Vir Religiosus hos omnes aliosque multo strenue oppugnaverit malos usus in Opere, quod non multo antehac in vulgus edidit; * non est cur hac in re ulterius progrediar; invito a me consilio proponendi duntaxat dubitationes quasdam, animadversionesque movendi in Usam legesque Criticas de Historia Ecclesiastica, Patrum Operibus, Actis Veterum Martyrum, & Historia Sanctorum; non autem malos ipsius in negotio Religionis usus infectandi.

Illud addam tantummodo, P. Laubruesselum generatim multa animadversum in Critices licentioris de Religione pericula, illorum errorem deprehendere, qui absque nutu, & vocatione Critico Librorum Sanctorum examini se immiscuerunt. Notat exquisitam Criticorum diligentiam ostendendi Linguarum & Rabbinismi peritiam; quasi vero ab illis universa descenderent: Exponit prava dubia, in Textu Hebraici integritatem excitata; aperit ipsorum hallucinationes super nonnullorum Scripturæ Librorum Autoribus, lubricas eorum novitates ob oculos ponit de Legum & caeremoniarum Hebraicarum origine; reteggit denique errata nonnullorum de Canone cum Veteris tum Novi Testamenti, ipsorumque de Sanctorum Librorum afflata mutationes.

Transitum deinde facit ad sensa minus temperata super interpretatione Librorum Sanctorum, quæ confirmat exemplis, ab arrogantia Criticorum quorundam de Bibliorum intelligentia petitis; exquisito contemptu præceptorum ab Ecclesia traditorum, ut germanum sensum dispiceret; ab ipsorum licentia inducendi fallaces regulas, ipsisque existimationem comparandi, germanarum detrimento; ab usu regularum suarum super Prophetis vitioso, atque ab immoderato, quod præferunt, studio subjiciendi cuidam polito limatoque iudicio Sanctarum Litterarum difficultates; ab ipsorum, verbo dicam, audacia in innovandis Bibliorum Versionibus.

Exagitat post hæc malos Critices usus de Traditionibus, quorum fundamenta nonnullorum Criticorum licentia pene convulsa sunt; aperitque novas vias ab ipsis inventas, ut Patrum & Traditionis auctoritati derogarent, conatusque ipsorum, ut sanctiores consuetudines Traditione inventas Christi fidelibus eriperent.

* Opus P. Laubruesseli, impressum Parisiis anno 1711. duobus Tomis in 12. titulum habet; *Traité des mauvais Usages Critiques en negotio Religionis*. Gallice. Volumen primum institu-

tum est ad ostendendos Critices malos Usus super Bibliis Sacris; alterum ad evertendos eos, qui ad Traditionem spectant.

Lambros. Tom.
2. p. 58.

Placet hanc Epitomen absolvere egregia docti hujus Jesuitæ consideratione de Criticæ novissimis hæc temporibus instaurata. „ Comperturn est quingentes retro sæculis, innumeram Barbarorum multitudinem Occidentem universum occupasse, secumque barbariem adduxisse, quin ullum inde Fides caperet detrimentum. Vidimus autem rursus Litteras floruisse; statimque Criticæ, & Hæresim socias fideles, æquo gressu easdem remotas semitas persequi, pari audacia eisdem fines prætergredi, easdemque Ecclesiæ leges proterere. „

Leſſu Patrum
p. 22. 7. p. 158.

Experimento ipso revera probatum est, primos, quos dicunt, *Reformatores*, * itemque *Protestantes* ** postremi sæculi, audaci Criticæ protectos, in eo vim omnem posuisse, ut ab imo Christianismum suffoderent; sive Scripturas dubitationibus & futilibus jurgiis redigentes eo, ut certa argumenta, minimeque controvertenda de re Religionis inde comparare non possent; sive insurgentes in Traditiones constantissimas, nulla alia ductos ratione, quam fastidio suo; sive eurantes diruere sensim totum Fidei exterius ædificium, inter supposita rejiciendo scripta & facta probatiora; sive demum ad pravam ipsorum Criticæ confugientes, ut sese expediant, cum super quibusdam factis autoritas Traditionis & Patrum ipsis objicitur. In suis certe disputationibus solerter adeo Religionis & Grammatices negotia miscuerunt, ut citra diuturnum validumque studium, difficillimum sit inter tot Criticas ambages veritatem ab errore secernere.

* Sub initium præteriti Sæculi Jacobus Verheiden edendum curavit Librum, cui titulus: *Præstantium aliquot Theologorum, qui Romanum Antichristum oppugnaverunt; Hæc Comitis* 1602. Meminit Opus hoc quinquaginta Scriptorum, quorum præfigitur imago; Gestorum textitur historia, Librorumque Catalogus. Nemini dubium esse potest, primos Religionis, quam dicunt *Reformatores*, Sæclatores egregios Criticos fuisse, & præcipuum Artis hujus usum in Ecclesiæ Romanæ oppugnationem convertisse.

** Inter superioris ætatis Protestantes, qui adversus Catholicam Ecclesiam Criticæ exercuerunt, numerari potest, Rainaldus Anglus, cujus præcipuum Opus est censura, quam fecit Librorum Sacrorum,

quos hodierni Heretici apocryphos appellant, & *Tractatus de Idololatria Ecclesiæ Romanæ*. Blondelus quoque usus est Criticæ ad Religionem expugnandam, uti videre est in Tractatu ipsius: *De Primatu Ecclesiæ Gall.* & in *Illustratione de Eucharistia Gall.* Gata Kenius idem præstitit in Libris Controversiarum prodefensionis eorum, qui ex ipsis partecrant: Quis addi possunt Usserius, & Dalgæus; qui porissime venenum suum effundit in Opere, cui titulus: *Ufus Patrum*. Jarius pariter & Clericus, ut ceteros præteream, in eo laborarunt, ut Criticæ suam in Ecclesiam intentarent, quorum postremus in sua *Arte Critica*, & Epistolis Criticis nullam non captat occasionem, qua impudentis Criticæ suæ regulas ad Religionem exagitandam adhibeat.

§. I I.

Malus Critices Usus in Rebus, quæ Religionem non attingunt.

NON sunt ii tantum, quos attulimus, mali Critices usus; supersunt alii multi. Videntur etenim Autores nonnulli id studiose exquirere, ut Critice nullam afferat opportunitatem, præterquam ad implicandam Historiam Ecclesiæ, ad ferenda dubia super factis melius constitutis, eorumque momenta extenuanda. Alii vero Artem suam tantummodo referunt, ut opiniones magis destitutas, minusque propugnandas tueantur, ut in Scriptoribus eorumque Operibus maculas culpasque deprehendant, quæ vix sincero, simplici, rectoque animo sentiri & percipi posse videbantur.

Alia plane ratione Criticen usurpavit Thierius, quæ sane in malis vera Artis hujus usibus numerabitur. Id accidit tum, cum Launojus typis commisit Tractatum de autoritate negantis argumenti, in cujus altera Editione anni 1662. verbum aliquod Thierio inofficiosum ipsi excidit. Thierius alium Librum emisit Parisiis anno 1664., quo Launojo responderet, in eoque nugæ multæ leguntur majori, quam par erat, conatu actæ, quæque ad rectæ Critices usum nullo modo pertinent. Exempli gratia, capitibus haud paucis id tantum investigat, utrum Launojus strenue sui periculum fecerit in Theologico Experimento; sique Censores eum laudibus honestaverint. Disquirat etiam in aliis, anne ipsius nomen *Thiers* vertendum Latine sit *Thiersus*, *Thersus*, *Thertius*, *Tertius*, aut *Thirsus*, uti reddiderat Launojus. Tria capita nihil complectuntur nisi Indicem errorum Grammaticorum Launoii; eumque reprehendit, quod *Joannis* vocabulum sine *h* scripserit *Johannis*, & *Sincerus* cum *γ*. „ In „ commodè certe cadit, ait Hedouvilleus, Thierium ad meliora Com „ paratum his tricis ineptiisque detineri; „ & pulcherrimam artem Criticam ad minuta hæc peragenda detrudere.

Constat etiam, abusum fuisse Criticæ Thierium, ubi eam usurpavit, ut colligeret & expenderet magnum Superstitionum lepidarum atque inauditarum numerum; * ex quo Scriptores Ephemeridum Sapientum, qui

*Thierius in de-
sensibus adver-
sus Appen-
dix Joann.
Launoji c. 17.
& seq.*

*Ephem. Sapien-
tum 16. 1665.
Martii.*

* Super Præfatione Missæ testatum reliquit Thierius, superstitiones quosdam esse, qui putant, recitantes duas decades Coronæ, dum canitur Præfatio, non fore impossibilem *suicidium* obnoxios; alios item, Sacerdote canente, *suum* *corda* munire collum signo Crucis, existi-

mantem hac ratione se suspensum evaluos: quasi vero *corda* eo loci *funem* significaret; non paucos opinari se non petiit in moribus canum rabidorum, si ore hiant *Sanguis* Missæ pro Defunctis audiant; sique *Trisagion* hoc angelicam scripserint in particula Pergamense vir-

Ephem. Sap.
27. Decembris
1703.

tertium & quartum Tractatus de superstitionibus hujus Doctoris Totum in Epitomen redegerunt, nos docent, eum mira adeo diligentia & accuracione illas collegisse, quæ spectant ad Sacramenta, ut putent, se non hallucinari, si dicant, in iis reperiri non modo illas, quæ revera peractæ sunt, sed eas quoque, quæ peragi tantummodo possunt. Nolumus quidem inficias ire, eas Thierium primo cognovisse, nihilominus quamplurimas recitat sine argumentis, & sine sponforibus.

Haud raro conspicimus in Litteratorum plerorumque Operibus quendam Critices usum, adulterinum sane, & vituperatione dignum, quicerte a primæ ipsius institutione minime invaluit. * Qua etenim specie veritatis persuaderi sibi quis poterit, primos Critices Autores, eosque, qui ad eam perficiendam vim omnem contulerunt, ea mente fuisse, ut adhiberetur ad declamandum; ad animi motus in illustri lumine collocandos, ad acria verba, dura schomata, injuriasque jaciendas, idque pro privatis, & personam ipsam attingentibus querimoniis? Quod in caussa fuit, ut fierent minoris scripta plerorumque sapientum Italorum, ** qui deeimovinto sæculo exeunte floruerunt. Idem vitium detrahit de dignitate duorum Scaligerorum, *** Sciopii, **** Garassii, Gresseri, Gruteri, Fevarden-

ginis, se cumque detulerint; uberi piseatu ufuros: aut oculos firmiter tempore Sanctus trium Missarum ingredientes anguium vigore sanari; denique *Pater noster* recitantes ordine præposuero, dum attollitur Sacramentum in Missa, dentibus non laboraturos, &c. Thierius Tractatu de Superst. Tom. 3.

* Nos etiam obtinet in Republica Litteraria, ut homines Literati sibi invicem persacile detrahant, & propter levem injuriam, aut quod interpretantur injuriam esse, conviciorum plausura in adversarios conjiciant. Joan. Cler. Epist. Crit. Epist. 3. pag. 90.

** Inter Italos, qui fama laborarunt, acrioris & mordacioris Critices, & Maledictorum caussa, sunt Pogginus Florentinus; Laurentius Valla Senator Romanus; Merula ex Alexandria Satiellorum; Politiannus, Pontanus ex Neapoli. Animadvertunt item, Criticeen Cl. Vives nonnunquam severiorem esse, accusarique solere improbitatis & detractionis; quoad ipsius nominis existimationem statuendam non admodum confert.

*** Julius Cæsar Scaliger ea mordacitate & vehementia in Erasimum

scripsit contra fas & æquum, ut qui studiosius ab eo sunt, ipsius furentem Criticem purgare nequiverint. Assumpta ratione quod Erasmus supersticiosos Ciceronis imitatores damnaret, ita egregium hunc Criticum traducit Scaliger, ac si horribiliores blasphemias evomuerit, & criminum atrociorum, turpiorumque reus esset. Eum nanque appellat Parasitum, Ebriosum, Brutum animans, Furiam, Carnificem, Avarium, Indotum, Stultum, Sepulchrum Religionis, oloquentia maculam; & generis humani viperam. Jul. Scalig. Orat. in Brasimum.

**** Qui non novere Scioppium, de Critices ipsius genere, ejusque ingenio facile judicabant, si tamen non detractent Librum evolvere inscriptum: *Infamia Famiani Strada*, quem in Thuanum lucubravit: præsertim vero consulant Scaligerum suum *Hypobolimam*: nullum nanque est contumeliarum genus, quod in Cl. virum hunc eo libro non evomat. Quingentorum mendaciorum eum convincere jactat in quadam epistola, quam scripserat, ut ostenderet, se e generosa Familia delat-

tii,

tii, Salmasii, aliorumque multorum. Quamquam vero id sit Protestantibus commune intemperantibus, effrenate in alios, maximeque Catholicos ferri, non possumus tamen diffiteri, istorum Criticen quoque in hanc levitatem incidisse, si ex ipsorum mutuis perpetuisque querelis pronuncian- dum sit.

Quot Sapientum Scriptorum expostulant cum Launojo, eum cum ipsis non satis liberaliter agere; quotque illorum contra Launojos insinuat, immoderatus in se Criticen exercuisse! * Mabillonius merito de Thierii acerbitate & injuriis queritur: hic autem immerito idem exprobrat humanissimo illi Benedictino. Simonius & Petrididierus contendunt, Dupini Criticen eos offendisse; Dupinus ex adverso jure querelas habet in asperiores loquendi modos Simonii; alteriusque eruditi Religiosi Viri ex Congregatione S. Vvitionis, cujus tamen non sunt adeo inoffensiva verba, ut Dupino persuasum fuit. Simonius quoque proscindit Literatos homines e Portu Regali, pro ipsorum Versione, Montibus edita, & Martia- num; hi vero ea retorquent in Simonium, quæ nihilo sunt huma- niora.

Nonnullis Sapientibus visum est, reperisse in Judiciis Eruditorum, a Bailletto laets, quædam loca aliquanto duriora, qua de re a querimoniis haud abstinerunt. At excellens iste Criticus, qui ingeniosas adeo leges condi- dit, ** monentes nos, haud esse attendendum id genus rebus animum,

scala descendisse, quæ tandiu Veronæ imperavit. Ephem. Sap. 5. Jan. 1665.

* Ex ipsa inscriptione Libri, quem in Launojum edidit Thierius, quæ hæc habet. *In qua defensione Launojii fraudes, calumnia, plagia, impostura, mala fides, & Linguarum Græcæ & Latine inscientia aperiantur, multiplicesque errores consulantur.* Ex hoc liquido fit, qui celeberrimum Doctorem istum in Operis processu Thierius accipiat in Defensione adv. Append. Joann. de Launoj Parisiis. 1664. Fatendum tamen est, Launojum ipsum, præterquamquod ap- prime Thierium contemnit, de illo totidem illiberaliter de cæro in Ap- pend. ad Dissert. de autor. negantis argumenti Parisi. 1662.

** S. Autor, Bailletus inquit, qui pro sui nominis existimatione labo- rat, utque Operum suorum eos ca- piat fructus, quos sibi ante oculos ponit, vitia infirmitatesque suas, si qua afficiat, abscondat necesse est:

cohibeat, ut maxime poterit, ani- mi motus, quibus commoveri pos- sit: sensaque odii, aut nimis vo- luntatis, quoties aliquem refutato- rus scribit, aut propugnaturus, in- tercludat.

II. Qui vehementer scribit, eam sponte præstantiam amittit, quam ipse causæ suæ probitas supra adver- sarios tribuebat.

III. Non dixerim, sequitur Bail- letus, utrum argumentum sit molli- tici majoris, aut superbiæ acutio- ris, non esse eo animo sæculi nostri homines, ut Scriptorum illiberalita- tem inurbanitatemque sustineant, quam præteritis ævis non admo- dum, ut apparet, moleste ferebant. Nisi si Gallica Lingua non sit ad con- tumeliarum fordiumque istarum usum facile compolita, quibus Latina aut Græca Lingua minus erubesceret.

IV. Opinio est præjudicata, non esse bonum, Librum Autoris sui bili & selle suffusum: quantumvis egre-

Planum facit, non fuisse illum hujusmodi exprobrationibus omnino imperturbatum, si de re judicium ferendum sit cum ex Illustratione, & Proœmio ad Collectionem Poëtarum, quæ in fronte sunt IV. Tomi de Judiciis Eruditorum; tum ex nonnullis aliis Operum ejus locis. *

Si vero cui in mentem venerit, viam hanc & rationem Criticorum nostrorum purgare exemplo Hieronymi, Epiphani, Luciferi Calaguritani, Hilarii, Bernardi, aliorumque Patrum, qui vehementius in Hæreticos locuti sunt; nihil habemus, quod respondeamus, nisi momenta illa, rerumque adjuncta, quæ ad præstantes Viros illos a culpa liberandos conducere potuerunt, nullatenus in præsens vigere, aut tauti non esse, ut minus temperatam scriptorum hujus sæculi Criticæ excusare posse videantur.

Quod si opus esset aliquod in rem hanc ex Antiquitate exemplar asciscere, promptum esset dicere, dissimili plane ratione se gessisse Gregorium Nyssenum cum Eunomio, cujus maluit citius injurias inulte cadere, quam eas aliis injuriis populfare. Ego quando cuique, aiebat Augustinus, vel dicendo, vel scribendo respondeo, etiam contumeliosos criminationibus la-cessitus, quantum mihi Dominus donat, frænatis, atque coercitis vane indignationis aculeis, auditori Lectorive consulens, non ago, ut efficiar homini conviciando, sed errorem convincendo salubrior. Verum quin ad ea usque Patrum tempora regrediamur, præclarum moderationis hujus exemplum dedit nobis celeberrimus elapsi sæculi Scriptor, ** cui accedat alius ejusdem *** virtutis & dignitatis.

gium tractet argumentum, ordine utatur pulchro eruditoque, munusque suum accurate exequatur.

V. Una est ad servandam augendamque sui nominis famam, & adversariorum extenuandam via, quoties in Scripta sua inurbana verba irrepere sinunt: adversam constanter loquendi rationem tenere, Baill. Judic. Sap. Tom. 1. p. 2. c. 8.

* Si Tractatus Historicus & Criticus de Satyris, personas ipsas attingentibus, qui inscribitur *Anti*, autorem, ut fertur, agnosceret Baillerum, non possem, quin crederem, Cl. hunc Criticum aliquid erga se affectione captum. Neque enim videtur alio referri posse, nisi ad quandam molliorem animi sententiam, jocos illos facetiasque, quibus Menagium petiit ex occasione *Anti-Bailleri*. Non plane contentus, illum cum *Anti-baban* Jacobi d'Anfoles-la-Peire comparasse, *Anti-baban* redivivum nuncupasse, dixisseque, si quis velit, *Anti-ba-*

banum cognationem suam, & generationis suæ naturam in *Anti-bailleri* cognoscere, opus esse, ut ipsi invicem accedant, atque *Anti-bailleri* coram *Anti-baban* procidat: quo in eum, cui debetur, honos conferatur. Tom. 2. Art. 155. p. 243. Insuper *Anti-baillerum* postremum appellat *Anti*, personas attingentium, & tot humanæ affectionis immoderatæ abortuum successorem. Ib. art. 67. p. 288.

** Animadversum est, omnes, quotquot in P. Coïntium scripserunt, prodeuntibus ipsius responsionibus, continuo calculum mutasse, atque in ejus sententiam descendisse. Dixerim sane, tam iis in viam revocandis conduxisse moderationem adversarii respondentis, quam solida argumenta refutant. Inauditus est, Coïntium aliquando in eos, quos adversus est, vocem contumeliosam intentasse. Ephem. Sap. 3. Martii 1681.

*** Convenit inter omnes, Tillemontium habendum esse Exemplar

Porro

Ant. 3. 3. contra Latt. Pet. hanc. 1.

Porro quo hæc Critici modestia Lectorum amorem allicit atque estimationem, eo inurbanitas atque obrectatio non modo satietate afficiunt; verum Criticem ipsam in contemptum adduxerunt. Huic verbo *Critice* subijcitur plerumque vis & sententia, quæ non paucos offendit; cum primum illud aut audiunt, aut legunt, hæret statim in mentibus notio effingens rude ingenium, contumeliasque in alios iactas, aut errata acrius, quam par est, animadversa. Quamobrem malus Critices usus ejus nomen in invidiam vocavit, institutum, exercitationemque jacere fecit.

Non est itaque Critices Usus, cum pravo usu permiscendus, aut, si placet, bona & mala Critice; ex quo etenim ea secreta fuerint, quibus confunduntur, una erit reliqua Artis hujus, quæ in animo defixa sit, species excellens, utilis, atque jucunda. Perspicuum fiet, esse illam instrumentum veluti generale, sine quo nemo potest revera Litteras proficere; clavem ipsam, progressum, & absolutionem scientiarum humanarum; Historiæ denique Ecclesiasticæ, Operumque Patrum murum & clypeum; illudque ferme de Critice dici potest, quod de humanarum Litterarum studiis fassus est Mabillonius, "eam non modo necessariam ad Patres, intelligendos esse, verum etiam viam & rationem ostendere, qua Dogmata Religionis adversus adversarios tucantur; quod non præstat Scriptura, a qua argumenta duntaxat, remque comparamus. Ullus ne fieri potest excellentior magnæ hujus artis usus? Ad hunc sane unum eam sapiens & ingeniosus Criticus revocavit.

Mabill. de bibl.
Mon. ff. p. 2. c.
XL. pag. 269.

moderationis, quæ in cunctis ejus Operibus refulget. Si namque Scriptores ex adverso lucubrantibus urbanitatis tum servandæ absolutum specimen flagitant, evolvant per me

magni hujus Viri Epistolam ad Lami-
mum super istius Tractatu de anti-
quo Judæorum Paschate, quæ sita est
in Calce Monumentorum .Spec. Vitæ
& Ingenii Tillem. art. XL

A R T I C U L U S II.

*Uſu Criticarum Regularum, adhibitiſque Sapientum initiis;
Opera omnium opinione ſuppoſitiſia, ab ea nominis fama
vindicare poſſunt; aliaque explorare legitima
falſitatis argui.*

§. L

*Ex uſu eorundem legum, quibus Ignatianæ Epistoſas authenticas eſſe ſtatuit
Dupinus, poſſet quis efficere, cum Carmina Sibyllarum, tum
Epistoſas Abgari & Jeſu Chriſti apocryphas eſſe.*

TAmethi ſolidiſſimis momentis planum fecerit Dupinus, Epistoſas, S. Ignatio adſcriptas, germanas eſſe reipſa Sancti illius Martyris lucubrationes; carmina vero Sibyllis tributa, atque a Patribus recitata certo ad illas non pertinere; nihilominus haud eſſet factum difficile demonſtrare, eam, qui pro Carminibus Sibyllinis argumenta uſurpare vellet, quibus ratam facit Dupinus Epistoſarum S. Ignatii autoritatem, probaturum, eadem, qua Sancti illius Episcopi Epistoſar, Carmina quoque genſilium Prophetarum iſtarum veritate muniri.

Ante omnia autem illud eſt animadvertendum, has eſſe firmiores maxique concluſas, ut Autori cuiſpiam Opus aliquod accenſeas, Criticas præceptiones. 1. Attentius evoluto Libro, de quo accidit dubitare, te recipias ad Scriptores, aut ejuſdem, aut ævi propioris. 2. Opus eſt; allata teſtimonia elara eſſe, affirmantia, atque e legitimis eorundem ſcriptorum Operibus deprompta. 3. Teſtimonia Veterum excipiant conſecturæ ad Cri-

* Antequam laberetur ſæculum XVI. nemini in mentem venerat, de Sibyllinarum Oraculorum veritate, multoque minus utrum extiterint aliquando, ancipitem eſſe. Poſſevinus Jeſuita, & Caſtaliſo primi fuerunt, qui hac de re dubitationem injecerint. Blondelus deinde male in Sibyllas animatus, quod ignem purgantem in vita futura conſtituant, earum perdendarum conſilium habuit, affirmavitque, ea carmina invecſta in Eccleſiam fuiſſe anno a Chriſto nato 140., & Patres, hæc ex imperitiâ, hæc ex ſimplici-

tate illa carmina ad malum uſum convertiſſe. Idem Opus hoc Hermæ, Libri Paſtoris Scriptori, adjudicat, Montanumque aliquid rei conſuliſſe ſuſpicatur. Craſſetus vero Jeſuita anno 1675, ut Blondelum, & Marchium Profeſſorem Theologiæ Groeningæ reſelleret, Diſſertationem de Sibyllarum Oraculis conſcripſit. Gallæus, Miniſter Eccleſiæ Walloniæ Harleſitanæ, viceſimam quintam Diſſertationum ſuarum de Sibyllis, earumque Oraculis inſtituit, ut Craſſeto reſponderet: editæ ſunt Amſtelodami 1664. in 4.

tica

lica documenta redacta, quæque ostendant, Opus, de quo fertur iudicium, adulterinum esse non posse; genuinum esse oportere. 4. Interest palam facere, loca hujus Libri, ab Antiquis memorata, extare ad hanc diem in Tractatu controverso. 5. Hunc item nihil complecti, quod moribus, dogmatibus, disciplinæ, Autori, & tempori non congruat. Denique præstat firmiter his omnibus occurrere, quæ Operis illius auctoritatem possent exterminare.

Porro cum S. Ignatii Epistolæ sint monumentum ex Christianæ antiquitatis elegantioribus, Heterodoxi nonnulli, quos inter Blondelus, Salmasius, Dallæus &c., contenderunt, eas fuisse confictas, quæ saltem ratione ab Uferio Oxoniæ anno 1644., & Vossio Amstelædami anno 1646. editæ sunt ad normam MSS. Græcorum Bibliothecæ Florentinæ & Cantabrigiensi. Contra vero Dupinus excellentiores Critices regulas, quæ O. Dup. Bibl. v. v.
p. 11. 67.peri huic accommodari possunt, eo contulit, ut S. Ignatium illarum germanum esse Scriptorem tueretur.

I. Doctus hic Autor Questionis statum perspicue ob oculos ponit, & nititur confirmare, non esse negotium de Epistolis universis, quæ S. Ignatii nomine circumferuntur, quindecim namque sunt, duodecim Græcæ, & tres Latinæ, sed de septem duntaxat Græcis, Eusebio, & Hieronymo probatis. Exinde nos docet, Ignatio vita functo, Epistolas hæc S. Polycarpum ipsius discipulum collegisse, neque fieri posse simile verbi, germanas emanasse, aliasque suffectas fuisse per id intervallum, quod inter Polycarpum, Origenem, & Eusebium, eas recitantes, intercessit. Post Eusebium tandem easdem Epistolas unanimi Christianorum consensu receptas, & ab innumervis Scriptoribus Ecclesiasticis in medium adductas fuisse.

L. L. Assert Dupinus loca explicatissima, ex eorum legitimis Operibus docerpta, quæ Litteras illas ab Ignatio exaratas esse declarant. Hid. p. 119.

I. L. L. Enumeratis Autoribus ad XVI. usque sæculum, quæ sancti hujus Martyris Epistolas, ut maxime *authenticas* agnoverunt, transitum facit doctus noster Criticus ad momenta & conjecturas, quæ aptæ ad evincendum sunt, Epistolas illas a S. Ignatio revera profectas fuisse, & primæ integritate constare. „Primum, inquit, attinet discutere, ut percipiamus, an S. Ignatius Epistolas scripserit. Non crediderim, esse quempiam, qui jure de hoc animi pendere possit. 1. etenim, antiquitas uni- Hid. p. 120.versæ huic sacro auctoritatem tribuit. 2. Traditione a nobis allata firmatur, perhibente nimirum, Autores, qui cum S. Ignatio versati fuerant, uti S. Polycarpum, aliosque, qui ab ipso statim vixerant, uti Origenem & Iræneum, has Litteras cognovisse & recitasse. Atqui absurdum, mea quidem sententia immane est urgere, per id temporis id illi tributum fuisse, quod ille haud lucubraverat. Constans itaque de-

bet

bet esse, S. Ignatium Epistolas scriptisse. Et vero, cui dubium esse pot.
erit, has esse easdem, quas collegit Polycarpus Epistolas; quaque ve-
ri species, tempore inter Polycarpum & Eusebium elapso, germanas
periisse, aliasque illarum loco vulgatas fuisse: Eusebio itaque præsto
erant archetypæ S. Ignatii Epistolæ; cumque ceteri, ipsum consecuti,
quorum attulimus testimonia, sine controversia septem, ab Eusebio
memoratas, Epistolas habuerint, non est dicendum aliqua specie ve-
ritatis, eos mendaces S. Ignatii Epistolas laudasse. „

ibidem p. 125.

I V. Post hæc conjecturas & argumentationes infero, ad verum ac-
cedere non parum, Editiones Usserii & Vossii * Epistolas S. Ignatii in-
corruptas, ut erant primitus, dedisse nobis; quoniam loca a Veteribus
allata, de verbo ad verbum in illis reperiuntur. Quod eo firmius vide-
tur esse, quod non agitur hic de unius aut alterius loci similitudine,
sed de locis quamplurimis, a variis Scriptoribus adductis: id nanque rem
efficit certior.

ibidem p. 125.

V. Non prætermisit Dupinus alias quoque Criticas institutiones, ad
tempus spectantes; addit enim: „ Epistolæ istæ nihil præferunt, quod
S. Ignatii personæ & tempori non cohareat. „

*Dupin. p. 129.
& seq. Alex.
Hist. Eccl. reman-
et fac. 1. Dissert.
22. p. 105. &
seq.*

Postremo infringit solide objecta a Salmasio, Blondelo, Aubertino, &
Dallæo argumenta. Iisdem Criticis præcepit in rem eandem utitur A-
lexander.

*Dup. Bibliot. p.
13.*

Interea præstat considerare, fieri nonne posset Initiorum Dupini usu;
ut probaremus, Carmina, Sibyllis adjudicata, non esse forte adulterina.
1. Negotium est, non quidem utrum Carmina, nomen Sibyllarum ge-
rentia, in octo Libros tributa, & Patrum Bibliothecæ inserta, in supposi-
titiis collocanda sint: nemo enim unus de hoc ambigit, aut certe corru-
ptissima esse; sed refert scire, utrum mendacia sint Carmina Sibyllina,
quæ Patres habuerunt, & recitarunt; anne eadem revera fuerint, quæ
Romanis diligentia tanta custodiebantur, uti ab ipsis effusa; sique pro
constanti jadicandum sit ex Dupini sententia, Carmina a Patribus memo-
rata altero sæculo conficta fuisse. Non repugnat Dupinus, Sibyllas Car-
mina condidisse, in Capitolio servata, neque ullus erit qui factum hoc
tot vetustis autoribus testatum, denegare possit. Varro, Crysippus, Pli-
nius, Solinus; Ælianus, Dionysius Halicarnassæus illius mentionem fece-
runt. * Sunt qui dicunt, Josephum quoque de Sibyllis locutum fuisse.

ibid. p. 76.

* Certum est, inquit Godavius,
omnium Epistolarum istarum archetypum vitiatum fuisse, illudque a
Veterum Patrum citationibus discrepare. Hist. Eccl. 2. anno 107. & 108.
pag. 265.

* P. Cæssetus in prima parte
Dissertationis suæ, postquam ostendit,
Libros Sibyllarum, summam
semper in Ecclesiam venerationem
acquisivisse, exstitisse id Prophetarum
genus, quas nonnulli profani Scri-

Ani-

Animadvertit S. Clemens Alexandrinus, Apostolum Sibyllinarum Librorum lectionem consuluisse; Hermas etiam, prioris Ecclesiæ sæculi scriptor, hosce Libros compertos habuit. Si fides est Autori Quæstionum S. Justino adscriptarum, asseriebantur Sibyllæ In altera Epistola, cui nomen S. Clementis Papæ. Tum quoque sæculo secundo in medium prolatae sunt a Justino, Theophilo Antiocheno, & Clemente Alexandrino; tertio vero ab Origene, & Lactantio; item quarto a Constantino Imperatore, quorum verba producit Eusebius, a Gregorio Nazianzeno, ab Augustino, innumerisque aliis sequentium sæculorum. 2. Loca Scriptorum istorum non modo ex perspectis ipsorum Operibus traducta sunt, verum adeo sunt conceptis verbis efformata, ut nemo homo anceps esse possit, eos de Libris loqui voluisse, qui Prophetarum Gentilium istarum esse dicebantur.

I I I. Nostra interest in præsentī argumentis confirmare, Carmina, a Patribus laudata, altero sæculo ficta non fuisse; eadem esse, ac Carmina Sibyllarum, quæque a Romanis religione tanta custodiebantur. Quod ut fiat, nos manet unum, Dupini argumentationem repetere, atque ad institutum nostrum accommodare. *Primum attinet discutere, ut percipiamus, anne Sibyllæ carmina scripserint? Non crediderim esse quempiam, qui iure de hoc animi pendere possit. 1. etenim universa antiquitas huic factō auctoritatem tribuit. 2. Traditione a nobis allata firmatur, perhibente nimirum, Autores ante Christum florescentes, Patresque prioribus Ecclesiæ sæculis scribentes, uti S. Clementem Papam, Hermam, Justinum, Theophilum Antiochenum, sibyllina carmina cognovisse & recitasse. Atqui absurdum mea quidem sententia immane est, argere, per id temporis id illis tributum fuisse, quod ipsæ non lucubravérant. Constans itaque debet esse Sibyllas Carmina scripsisse. Et vero cui dubium esse poterit hæc esse eadem, quæ collegerunt, atque in tutto posuerunt Romani, multique Pagani Autores ante Christum etiam nominarunt: quæque veri species ab Augusti ætate, qui Libros istos revixit, clausitque aureis duobus areulis in Templo Apollinis ad Sanctum usque Clementem Pontificem, Iosephum, Hermam, & Justinum, illa periisse, aliaque priorem loco vulgata fuisse? S. Clementi itaque Pontifici, Iosepho, Hermæ, & Justino præsto erant germani Sibyllarum Libri; cumque ceteri, ipsos consecuti, sine controversia Libros*

ptores ad sexagesimum numerum deduxerunt: & Varro ex opinione certiori decimo includit numero. Postquam etiam narravit, quæ de Jesu Christo, & aliis Religionis Mysteriis litteris tradiderunt: efficit ratione, vixisse olim Sibyllas, de Jesu Chri-

sto disputantes. In quam rem testimonium asserit Ciceronis, Virgilii, Taciti, Suetonii, aliorumque multorum Autorum profanorum, qui ante Christum claruerunt, & non paucorum Ecclesiæ Patrum.

488 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

ab Herma & Justino memoratos habuerint, non est dicendum aliqua specie veritatis eos mendacia Sibyllarum carmina laudasse. Quamquam etenim Pagani de Carminum Sibyllinorum a Patribus laudatorum, autoritate dubitaverint, Lactantius tamen nos docet, non fuisse Christianos, qui nova excogitaverint, uti Pagani ipsis objiciebant. *

I V. Loca a Libris Sibyllinis decerpta, & a Patribus memorata, ad hanc diem, Dupini ipsius confessione, extant in Voluminibus, istis Prophetis ad judicatis. Siquidem, ubi animadvertit, tribus aut quatuor locis demptis, omnia licet quamplurima, quorum in Veteribus vestigium est, reperiri verbis aequalibus in Sibyllarum Libris, qui jam nunc supersunt, subjungit: „Firmior de Operis alicujus vetustate ratio est, si loca ab antiquis adducta in eo sunt. . . . Hæc ratio eo constantior est, quo non est sermo de uno duntaxat loco, sed de pluribus, a variis Autoribus relatis; & Libri Sibyllini eadem adhuc Lingua afferuntur, qua descripti, fuerunt. Ceterum non est mirum, si quæ sint loca, quæ ad verbum non respondeant; quandoquidem non paucas Librorum istorum partes amissimus, & Prisci homines sæpe minus erant in Textibus afferendis accurati, & sensum potius, quam Litteram considebantur. „ Ecce qui Patres ex Dupino Carmina Sibyllarum usurpaverint; quod nos eximit, quin aliud huic quarto statuendo argumento subdamus.

Attamen Cl. hic Criticus quintum quoque a tempore peticum suppeditat &c. „ Addere possumus, inquit, quæcumque de sibyllinis Libris testati sunt Patres, adhuc revocari. Libri Sibyllarum non admodum elegantes erant. Istiusmodi sunt præsentis. Disputabant de Jesu Christo, de Judicio, de Inferis; quæ omnia in iis, qui extant, occurrunt, &c. „

Denique allatis a Dupino ** aliisque multis quamplurimis momentis & conjecturis adversus veritatem Carminum Sibyllinorum a Veteribus, laudatorum, Alexander & Crassetus *** ita firme & graviter faciunt satis, ut iis satisfaciat Dupinus, quæ in Ignatianas Epistolas congerunt Protestantes.

* His testimoniis quidem revocatis solent eo confugere, ut dicant, non esse illa carmina Sibyllina, sed a nostris ficta atque composita, quod profecto non putabit, qui Ciceronem, Varronemque legerit, aliosque Veteres, qui Erichraam Sibyllam, ceterosque commemorant, ex quorum Libris ista exempla proferimus, qui Auctores obijciunt, antequam Christus secundum carnem nasceretur. Lactantius de vera Sap. l. 4 c. 15.

** Dupinus conjecturas, quas in Sibyllinos versus capit, a Blondelo comparavit. Bibliot. Tomo 1. pagina 59. & sequenti: Item libro 2. Prolegomen. in Biblia capite 7. pag. 386. & seq.

*** Blondelus Carminum Sibyllinorum falsitatem quinque munit rationibus per ipsum invidis. Obviam fit Crassetus, atque, quantumvis accurate fervarent Romani

Eorum judicium sit, quibus placitum erit id, quod hucusque diximus, expendere, utrum necne Criticarum regularum usu, quæ ad falsas rectas tenendas Ignatii Epistolas adhiberi solent, possit quis affirmare, Gentilium istarum Prophetarum Carmina, a Patribus citata, non esse mendacis insimulanda.

Tamen si contendat Dupinus, Epistolas Abgari ad Jesum, atque hujus ad Abgarum, ut maxime sit simile vero, supposititias esse; Historiamque narrantem de duabus Epistolis ipsis, ex Edeffeno Tabulario depromtis, æque fabulam redolere; videtur tamen urgere ipse principiis suis, ut Monumentis hisce firmam & certam auctoritatem non detrahat. 1. Eusebius Epistolas istas, Historiamque in Edeffeno Tabulario invenit; eas viderat S. Ephrem, laudavit Darius Comes, & Veteres bene multi; inter quos Evagrius, Procopius, Joannes Damascenus, Theodorus Studita &c. 2. Quidquid earum retulerunt Scriptores hi, in eorum germanis Operibus legitur. 3. Confirmari possunt Epistolæ istæ conjecturis Dupini. *Primum attinet discernere, ut percipiamus ane Christus & Abgarns Epistolas scripserunt. Non crediderim, esse quempiam, qui jure de hoc animi pendere possit.* 1. etenim plures Auctores huic facto auctoritatem tribuunt, & quamquam eorum primus, qui de his meminerunt, Eusebius sit, & ceterorum, qui huic antecesserunt, silentium manus solidam reddat probationem hanc, atque illa sit, qua ad propugnandas Ignatii Epistolas, utitur: nihilo fecius non caret magna specie veri alias non liceret Sapientibus nostris, & præ aliis Dupino, facta multa, hujus dumtaxat auctoris testimonio, sive admittere, sive rejicere. Hæc igitur Epistolæ, factumque istud innituntur auctoritate Eusebii, Ephrem, &c. *Atqui absurdum, mea quidem sententia, immane est, urgere, per id temporis Epistolas Jesu Christo & Abgaro tributas fuisse, quas ipsi non lucubraverant. Constans itaque debet esse, Jesum Christum, Abgarumque Epistolas scripsisse. Et vero cui dubium esse poterit, has esse easdem, quæ in Edeffeno Tabulario servatæ sunt: quæque veri species, ab Eusebio ætate illas perisse, aliasque priorum loco unigatas fuisse? Eusebio itaque præsto erant germanæ Jesu Christi & Abgari Epistolæ; cumque ceteri,*

Dupin. *Idem*, pag. 2. & 3.

Euseb. *l. c. hist. cap. 31.*

Libros, id tamen obesse non potuisse, quominus id compertum Christianis fuerit, non secus ac compertum fuit Ciceroi, Virgilio, Ovidio Plutarcho; præterquamquod Varro & Lactantius affirmant, Sibyllæ Eritrhæ Carmina in omnium manibus dispersa fuisse: Carmina ista in Capitolii aut Templi Apollinis, Palatini incendio minime contigralle, quod nimirum rei

subventum sine cunctatione fuerit: nihil esse admirandum, Deum mysteria sua taminiis Paganis revelasse; cum ex S. Thomæ doctrina divinum munus Prophetia sit, quod probis improbiisque hominibus largitur Deus; uti Scripturæ omnes abunde testantur. Crasletus Dissert. de Sibyll. Oraculis p. 2. Alexander Tom. 1. l. 2c. 1. Dissert. 1. pag. 169., & seq.

Till. Tomo 1. ipsum consecuti, sine controversia Epistolas ab Eusebio memoratas habuerint, non est dicendum aliqua specie veritatis, eos mendaces Epistolas laudasse. Aliæ conjecturæ, quibus Ignatianas Epistolas Dupinus tuetur, facile admodum Abgari & Jesu Christi Epistolis accommodari queunt,

Cavint Hb. Tillmontius verò, & Cavius ea omnia concludere retundunt, quæ adversus monumentorum istorum auctoritatem afferuntur,

§. II.

Si Criticarum præceptionum exercitatio ita Alexandrum afficit, ut Carmena, Sibyllis tributa, certam præferre auctoritatem arbitretur; illum item afficere debet, ut Pimandrum, nomen Mercurii Trismegisti gerentem, minime explodendum existimet.

D-p. Bibl. Tomo
c. p. 48. Alex.
Bibl. Eccles. Tomo
2. fac. 1. c. 1.
Art. 35. pag.
249.

Æ Tate ista extant Mercurii Trismegisti * vocabulo Dialogideo, quorum prior Pimander, alter vero Asclepius nuncupantur, atque sic sunt præcipui Viri in illis colloquentes. * * Opinatur Alexander, istorum Operum primum adulterinum esse; nos vero haud fore mul-

* Pagani non pauci de pervetusto hoc Philosopho verba fecerunt; Cicero, Diodorus Siculus, Jamblicus, ante alios vero Plato in Phædro, qui honorem ipsi vendicat inventarum Litterarum elementarium, Artium, atque Scientiarum. Græcis dictus est Trismegistus; quod nimirum Rex magnus fuerit, magnus sacerdos, magnusque Philosophus. Ægyptius erat, & Scriptorum, quotquot ætatem evaserunt, profanorum antiquissimus, nec desunt, qui ipsum non admodum Mose posterioriorem asserunt.

Toletus Gallorum Regis Chirurgus a Calculis, Auctor Tractatus de Librosomia, quinto Parisiensibus typis editi 1768. in quodam Dialogo M. inter Hermetem & Anfrailanum quendam, contendit, „Mercurium Trismegistum nunquam hominem fuisse, sed nomen istud vera significatione, conditiones indicare Spiritus universi corporis, qui vitalis est. Spiritus hic universus per eum Trismegistus est, videlicet ter maximus. 1. Maximus latitudine quoniam ubique est. 2. Maximus virtute, omnia namque forcédat. 3. Maximus diu-

turnitate; quippe perpetuitatem in omnia influit: vi namque sua universa in quocumque semine excitat Spiritum vitalem speciei. Idem Spiritus universus allegorica interpretatione maximus est propter triplicem maximam dignitatem, Hermoti Trismegisto tributam, videlicet magni Philosophi, ac si unicuique rei persuaderet, id sibi comparare, quo nutriatur, augetur, & multiplicetur: magni Sacerdotis, quia omnium Mixtorum semina in unum cogit communione sui, ut & Immolator victimas conjungit; magni denique Regis Ægyptii, scilicet naturæ humidæ, in qua præcipue occultatur Spiritus universus; regnum namque suum in humiditate collocavit. „Non dubito has nominis Mercurii Trismegisti explanationes fore potius ad Alchimistarum, quam ad Criticorum & Historicorum ingenium compositas.

* * Hannibal Rosellius Ordinis Minorum Opera Mercurii Trismegisti edenda curavit, commentariis locupletavit, Textumque Græcum & Latinum Francisci Eupatii addidit in fol. Colonia: Agripinæ 1630. Franci-

si laboris putamus, contrariam partem tueri usu Criticarum regularum, ex quibus ipse Carmina Sibyllina, a Patribus laudata, primorum non esse Christianorum signum evincit.

Habeto, qui Doctor iste Carminum Prophetarum istarum causam suscipiat. Initio monet, duas esse hac de re Eruditorum sententias; *Quidam & Libros illos, & in his descripta oracula penitus respuunt*, atque hæc est inter Litteratos homines opinio vulgatio; alii non solum oracula, sed Libros integros Sibyllis vendicant. Nos mediam opinionem duplici propositione proponemus & propugnabimus.

Prima ita habet: *Quæ ab antiquis Patribus, & Autoribus Ecclesiasticis laudantur, Sibyllarum Oracula, non sunt signum Christianorum.* Id autem hoc egregio principio confirmat. Monumenta, quæ a Patribus eruditissimis laudata sunt adversus Ethnicos, & in quibus firmissimum illi collocarunt Religionis Christianæ presidium, quibus tandem obiectam suppositionis notam diluerunt, non sunt signum Christianorum: hæc enim est legitimi Operis nota, si antiqui laudem illud Opus sub nomine illius Autoris, cui inscriptum est.

Deinde Propositione hac roborata testimoniis Iustini, Theophili Antiocheni, Clementis Alexandrini, Origenis, Lactantii, aliorumque Patrum, alteram Conclusionem statuit his verbis: *Non sunt profus genuina & incorrupta Sibyllarum Carmina, quæ octo Libris continentur in Bibliotheca Patrum.* Tertio: plura enumerat, quæ fidem facere possunt, aliqua ex his Carminibus Sibyllis profecta non fuisse, & temporum consuetudine interpolata fuisse; ex quo illud efficit, octo Librorum ipsorum, qui Sibyllini inscribuntur, Autorem professione Christianum fuisse, Lingua Hebraica, vera Theologia, immo Historia, & Geographia penitus igna-

rum. Modo nos manet, principia hæc Libro, Pimandri vocabulo insignito, accommodare, ut ostendamus, illum a Mercurio Trismegisto lucubratum fuisse. Dictu namque facile est, quamvis in duas de hoc Opere abierint

Alen. Hist. Tomo 1. fac. 1. Disq. p. 1. pag. 179. & seq.

Dupin. Biblioth. pag. 19. Alen. Hist. Tomo 1. fac. 1. & 2. Disq. 1. pag. 179.

Iscus de Foix de Candale Episcopus Aurensis Latine & Gallice vertit Pimandrum Mercurii Trismegisti, doctissime commentariis illustravit.

* Certum est, inquit P. Alexander, Sibyllas esse Moie posteriores, nihil fecius scriptum in illis est, Sibyllam in Arca commemoratam fuisse. Lib. VIII. legitur, post Trajanum, Littera T. designatam, eum regnatorum, cujus nomen ab Adriatico Mari sumetur, nimirum Adriannum: post quem tot alios

Imperii gubernacula tracturos, videlicet Antoninum, Marcum Aurelium, & Lucium. Imperatorum Historiæ hylorice recitantur. Adami nomen ab illa; originem ducere sentiunt, quatuorque ejus nomini litteras quatuor mundi partes significare, quamquam Hebraice & Chaldaice tribus tantummodo constet. Titanum fabulæ, seu veræ Historiæ obruduntur; milienariorum traditur opio; Neronem esse Antichristum; Animas

sententias Auctores, quarum prima ferat, Tractatus istius Auctorem novum esse Christianum Platonicum, ex Platonicæ Philosophiæ principiis disputantem, altera opinetur, omnibus partibus suis, ut in præfenti exat, Mercurio * * Trismegisto tribuendum. Attamen si cui esset animus, Librum hunc ex Alexandri initiis propugnare, dicere is posset, se velle medium inter hæc duas adversas sententias iter ingredi, & primo loco ratum & firmum habere, res ex hoc Libro depromtas, & ab Ecclesiæ Patribus recitatas, figmentum esse non posse Christiani alicujus, Platonica institutione disputantis.

Quo prima hæc propositio probetur, satis erit excellens Alexandri fundamentum sternere in hunc modum. Monumentum, quod a Patribus eruditissimis laudatum est adversus Ethnicos, & in quibus firmissimum illi collocarunt religionis Christianæ præsidium, quibus tandem obiectam suppositionis notam diluerunt, non est figmentum Christianorum. Atqui Liber, de quo est controversia, ab Antiquis nomine Mercurii Trismegisti citatus fuit &c. Hæc est enim legitimi Operis nota, si antiqui laudent illud Opus sub nomine illius Auctoris, cui inscriptum est. Consulat, qui velit, Auctorem Cohortationis ad Gentiles, Justino tribuat; Laetantium l. 4. de divin. Instit. c. 6., Clementem Alexandrinum l. 1. Strom. S. Augustinum libro de quinque Hæresibus cap. 3., S. Cyrillum lib. 1. contra Julianum, aliosque multos; hos inquam consulat, ut certior fiat, eos Mercurii Trismegisti Libros adduxisse, & præsertim *Pimandrum*, veluti Religioni faventem, in eo præsidium adversus Paganos collocasse, ejusque suppositionis notam diluisse. Quæ de re secundum Alexandri principia constat; Librum *Pimander* nuncupatum, figmentum non esse Christiani alicujus sed verum Mercurii Trismegisti Opus.

Idem ibidem
arg. 190.

Haud nos latet, quod alibi quoque animadvertimus, sese facile ad modum Scriptorem istum ab Libri hujus locis, apud Patres deprehensis, expedire, cum dicit: *An Mercurii vera esset, necne, Patres non expendierunt, maiora in studia incumbentes*. Nihil tamen minus nonne integrum nobis esset ab eo sciscitari, utrum satis solidum videatur ipsi responsum hoc, ut testimonium Patrum ex hoc Opere laudatorum imminuat? Satis apparet, visum ipsi illud haud levis momenti fore, ut posset *Pimandrum* a Mercurio Trismegisto abjudicare. De hoc inter nos conveniet; verum simul rogabimus, utrum aequi bonique facturus esset;

usque ad Resurrectionem in Inferis futuras; Judicii igem Purgantis vices subitutum, impius denique ab igne liberandos &c.

* * In hanc opinionem ivit cum Rosellius, tum Franciscus Fluscius, alique, quos recenset in Admonitione ad Lectorem, quam in Editionis hujus Operis Græcæ & Latine fronte collocavit.

Scri-

Scriptorem aliquem, cujus animo insideret opinio de Carminum Sibyllarum, a Patribus allatorum falsitate, paucis respondere omnibus locis, eo hoc docto Critico ad Carmina ista propugnanda congestis. *An Sibyllarum revera essent, nec ne, Patres non expenderunt, maiora in Studia insumbentes?* Et propterea nullus est reliquus medius locus, & faceri necesse est, aut responsum hoc, præter quod aliud frustra in Alexandro desideres, nihil adimere virium Patrum testimonius, e Trismegisti Tractatu productus, aut argumentum perdocti hujus Dominici alumni, e Patrum auctoritate depromptum, nullius omnino frugis esse ad roboranda Carmina, Prophetis Paganis adscripta.

Altero loco dici potest, quamquam Liber, *Pimandri* vocabulo notus, a veteribus Patribus usurpatus fuerit, tanquam præclari hujus Philosophi Opus; certum tamen esse, illud, quo extat modo, nunc corruptissimum esse; non tantum etenim plura refert loca, e novo & veteri Testamento excerpta, verum etiam Verbi æternitatem divinitatemque explicatam. Hujus Libri Autor Filium ejusdem cum Patre substantiæ esse tradit, eumque a Patris intelligentia procedere; patet etiam eum Versionem Septuaginta adhibuisse, ut mundi creationem describeret; hisque similibus rebus redundat; quod argumento est, Christianum aliquem illum retractasse & inculcasse, propterea quod dicta hæc omnia nonnisi a Scriptore, multis post annis, quam vixerit Mercurius, & Christiana Religio prodierit, floreante, proficisci queunt.

Audisti, quo pacto primæ propositionis ope, e testimoniis Patrum petita, facile erit propugnare, *Pimandrum* haud esse supposititium, illumque a Mercurio Trismegisto confectum; alterius vero principis fiet satis nullo negotio omnibus Anacronismis, gravibusque erratis, quæ in eo deprehenduntur. Igitur colligere quis poterit ex præclari hujus Doctoris initiis, siue *Pimandri* Tractatum non esse mendacii arguendum, siue Sibyllarum Oracula ab aliquo Christiano fuisse excogitata.

Super quibus unum duntaxat superest responsum: nimirum *Pimandrum* ita semper fuisse, atque modo est; proindeque abjiciendum esse, licet a Patribus ex errore facti in medium prolatum; neque enim oportet de re apertissime fabulosa Patrum testimoniis adhærescere. At enim Carmina Sibyllina res ne continent minus fabulosas, errataque minus gravia? Scilicet, inquires: verum ab ætate Patrum Carmina hæc interpolata fuisse; neque sit simile verum, ea tot fabulis per id tempus resecta fuisse, quin id animadverterent. Ecce autem eadem non poterunt *Pimandri* propugnatores conjectura augurari?

§. III.

Eiusdem Regula Critica præscriptione Dupinus & Alexander duo facta maxime contraria tuentur. Quanam incommoda viam hanc rationemque consequantur.

HÆret adhuc animo infixus scrupulus aliquis; quod videlicet duobus Viri Literati res apprimè pugnantes statuant eo momento, quod proxima Paragrapho attigimus. *Hæc est*, inquit Pater Alexander, *legitimi Operis nota, si Antiqui laudent illud opus sub nomine illius Autoris, cui inscriptum est.* „ Firmior est ex Dupino ratio, quæ ad confirmandam Operis alicujus vetustatem adhiberi possit, si in eo loca a Veteribus laudata reperiantur. Nunquid non innumeros Libros ea una admittimus ratione; quod loca nonnulla Priscus aliquis Autor, afferat, quæ in illis legantur?

*Alex. Hist. T. 1.
sec. 1. Dissert. 1.
pag. 160 Item
Tome 2. Dissert. 22.
Dup. Bibl. T. 1.
pag. 62.*

Hoc iusto fundamento, S. Ignatii Epistolas, aliaque Opera multa defendit Dupinus, & Carmina Sibyllina suscipit Alexander. Quid est itaque causæ quod hoc eodem pronunciato, prior Ignatii Epistolas, non vero Carmina Sibyllina in legitimis habet; alter autem est ab Oraculis Sibyllarum, est in *Pimandrum*, Mercurio Trismegisto tributum? ideo fit, quia sibi persuasit Dupinus, Patres Epistolas Ignatianas minime citasse, aut illas vendicasse, antequam accuratis eas ponderibus examinarent; quod de Sibyllinis Oraculis haud præstiterunt.

*Dup. ibidem
pag. 63.*

„ Adeoque nemini mirum, inquit, videatur, rejici a nobis tanquam „ spurios Libros, ab Antiquis habitos pro germanis; quoniam illos ad „ iudicium non revocaverant.

*Alex. T. 1. sec.
2. pag. 148.*

Idem reputavit animo Alexander de Operibus Mercurii Trismegisti. *Ceterum an revera Mercurii essent, nec ne, Patres non expenderunt.* Quod si Dupinum etiam interroges, unde sit, affirmare illum, Patres Epistolas Ignatianas expendisse, idque in Sibyllinis Carminibus illos non prospexisse: ideo contigit, respondebit, quod Patres gravioribus tum „ negotiis se totos dederant. Non absimiliter respondet Alexander sciscitanti, cur *Pimandri Liber confusus sit*, etsi a Patribus memoretur? *Patres non expenderunt, maiora in studia incumbentes.*

*Dupin. ibidem
pag. 64.*

Alex. ibidem.

Ambo igitur Sapientes isti Critici de hoc Principio non discrepant, quod fortassis Critices univærse tutissimum est, nimirum: *Opus tum vetustum esse, cum loca, ab Autoribus laudata, in eo deprehendantur.* Convenit pariter inter eos de rationibus, quomobrem aliquando eo principio utantur, aliquando vero non; & tamen apud illos usus ipsius dissimilimus est, consecutiones disjunctissimæ.

Si

Si quatuor hæc Opera pensitemus, scilicet Ignatii Epistolas, Epistolam Barnabæ, Carmina Sibyllis apposita, & *Pimandrum* a Mercurio Trismegisto unneupatum; constabit illico, id esse quatuor his monumentis commune, quod ea multi præstanti autoritate Patres laudaverint: ut ex magno Critices instituto: *Hæc est legitimi Operis nota, si antiqui laudent illud Opus sub nomine illius Autoris, cui inscriptum est*; consequens videatur esse, Tractatus hosce omnes, aut supposititios futuros, aut germanos. Ipsorum tamen satum est longe diversum. Utique Doctores in Ignatii Epistolis certam firmamque autoritatem agnoscunt: Dupinus Barnabæ Epistolam admittit, Sibyllina carmina respuit; Alexander suffragio suo Barnabæ Epistolam improbat, Sibyllarum Oracula probat, utrique demum *Pimandrum* infra supposititia detrudunt.

Omnia, quæ Dupinum & Alexandrum cogunt, monumenta, ut Epistolas Ignatianas, velut certa & indubitata antiquitatis vestigia recipiant, ad duo summa capita rediguntur. Primum est, Epistolas istas optimis inniti Veterum testimoniis; alterum, eas nulla premi difficultate, cui utrique Doctores isti parvo negotio, solidisque rationibus non occurrant: objecta nanque a Protestantibus in has Epistolas exquisitis diluunt responsis. Verumtamen horum initiorum vi, non constat, quæ de re Barnabæ Epistolam non admittat Alexander, & Dupinus Carmina Sibyllina rejiciat; quandoquidem pro utrisque his Operibus Patrum turba dicit testimonium: Pater autem Alexander quæ adversus Prophetarum gentilium Oracula faciebant, plene sustulit; idemque Dupinus præstitit super his, quæ in Barnabæ Epistolam solent intentari. E re pariter esset Criticarum ipsorum Legum, ut uterque *Pimandrum* a fabulis ad germanum & legitimum Opus revocaret; neque enim diffiteri poterunt, illud a tot memorari tantisque Scriptoribus, a quot Barnabæ Epistola, & Sibyllarum Oracula memorantur; omnesque, ut superius a nobis est dictum, in eo repertas falsitatis notas sapientissime deleri.

Una est Dupino, & Alexandro reliqua difficultas, ne ille Carmina Sibyllarum a Patribus laudata recipiat, ne hic Barnabæ Epistolæ fidem adiciat, neve uterque *Pimandri* Libro assentiantur: persuasum videlicet Dupino esse, non tributum iri a Patribus Carmina Sibyllis, si quidem ea diligenter excussissent. Idem causatur Alexander, quo Veterum imminuat testimonia, quibus Epistolam Barnabæ fidei Dupinus, & neuter illorum firmius assert argumentum ad *Pimandri* Librum a tot Patribus usurpatum, refutandum, quam illud, ut dicant, Antiquos conspicientes editum Librum hunc Mercurii Trismegisti nomine, bona fide credidisse, ad illum severa spectare, quin in eo ulterius discutiendo laborarent.

At si doctis Criticis integrum est, Monumentis suppositis *Pimandri* Librum annumerare, etsi tot illum Patres usurpent, assumpto omisso iudicii vitio; si non absimiliter de carminibus Sibyllinis disputat Dupinus; de Barnabæ Epistola Alexander; quid est rei, quod Scriptor aliquis, cui Pastoris Liber, S. Clementis Papæ Epistolæ, itemque S. Polycarpi, & Ignatii non arridebunt, haud poterit ad responsum idem se conferre, ut Autorum Ecclesiasticorum autoritati deroget, quorum testimoniis authenticis adscripta sunt hæc monumenta?

Nonne videtur responsum istud, quæcumque tulit majori veneratio-
ne digna tota retro antiquitas, coneutere, quibus Veterum fides præcipuum est fuleimentum? Si namque Dupinum percontemur, quamobrem Patres non satis Oracula Sibyllarum, & Mercurii Trismegisti Librum expenderint; idemque de eodem Opere, & S. Barnabæ Epistola Alexandrum sciscitemur, eadem uterque utitur responsione: *Ceterum*; inquit ille, *an revera Mercurii esset, necne, Patres non expenderunt, maiora in studia incumbentes*: „ Et sane ait hic, nemini mirum videatur, tur, Patres haud suspendisse Criticorum lance Libros istos; compertum est enim, gravioribus tum negotiis se totos dedisse. „

Propterea quoties contendunt Sapientes isti Critici, ut nobis persuadeant, suscipienda esse tanquam Opera genuina Pastoris Librum, Clementis Papæ, Ignatii, & Polycarpi Epistolas, aliaque id genus vetusta monumenta; quod nimirum fiat eorum mentio apud Patres; ius erit idem nobis atque ipsis dicere: *Patres haud suspendisse Criticorum lance Libros istos, maiora in studia incumbentes*. Neque existimaverim, Criticos ipsos ostendere nobis posse, cur instar Criticorum Patres citaverint Pastoris Librum; Clementis, Ignatii, & Polycarpi Epistolas; aliaque istiusmodi monumenta, non autem Sibyllarum Oracula, & Pimandrum, quasi tum gravioribus negotiis dediti toti. Nullam etenim rationem iis confirmandis in medium proponent, quæ ipsis nequeat accommodari: scilicet Patres ex illis decerpta loca retulisse.

Aliud quoque præstat animadvertere, antequam huic materiæ modum imponamus. Hoc præcepto initio, quod est universæ Criticæ fundamentum; *Opus tum vetustum esse, cum loca, ab Autoribus laudata, in eo deprehendantur*; Dupini, ut apparet, esset, Sibyllarum Oracula a Patribus recitata, & Mercurii Trismegisti Librum in authenticis habere; pariterque Alexandri foret, cum hoc postremum, tum Barnabæ Epistolam haud rejicere. In eo namque tota est doctorum istorum super monumentis istis dubitatio, quod nimirum gravia in iis menda se prodant, quæ de ipsorum salutate adeo præbent indicia, ut necessum sit, a Patribus super ea re desciscere, & præstet citius confiteri, Patres monumenta illa

ta illa non satis accurate perpensiſſe, quam ea ceteris & legitimis operibus accenſere.

E quibus duæ Animadverſiones emergunt. Prima eſt, opinari Dupinum, ſibi ſatis eſſe ſuperque, ut Barnabæ Epistolam tueatur, ſi compertum ſecierit, id Opus Patres attuliſſe, & reſponderit momentis illis, quæ Epistolam ipſam coarguere poſſent ſuppoſitionis: Alexandrum quoque ambas hæc vias tenere, ut a Patribus adducta Sibyllarum Oracula in dignitate conſtituat. Species itaque eſt, non fuiſſe liberum Dupino Sibyllarum carmina explodere; ſi tamen celebris hic Dominici-Filius obiecta his momenta æqua ratione ſubvertit, ſiquè Dupinus ipſe de medio ſpicter tulit, quæ in Barnabæ Epistola negotium poterant efficere, intereſſe rei, ut Alexander hanc Epistolam legitimam agnoſcat; & confequenter neutri illorum dubium eſſe debere *Pimandri* Librum in authenticoꝝ numero collocare.

Ue nanque in nihilum evadant quæcumque adverſus opus hoc ſunt excogitata, ſatis eſt dicere, illud corruptum fuiſſe, poſtquam a Patribus in medium allatum fuit, multaque ipſi addita, quæ neque temporibus, neque Mercurio Trimegiſto aptari queunt. Eo eſt æquius reſponſum hoc, quo Dupinus & Alexander illo utuntur, alter, ut Barnabæ Epistolam vinceret ab Objectis, alter ut Carmina Sibyllina propugnet. Eidem reſponſioni vim afferunt egregiæ duæ Criticæ præceptiones. Prima eſt *additionum* Lex: ſatentur etenim Viri noſtri Literaci, has in pleroſque Librorum irrepreſſiſſe, quæ ipſos recentiores videri faciunt; atque id genus eſſe aliquas in Bibliis, in Homero, Herodoto, omnibuſque ſerme Scriptoribus cum Eccleſiaſticis tum profanis. Alia regula ita habet. „Cum factum aliquod, tradit Autor de Arte cogitandi, ſatis alias autoritate conſtitutum, multa tamen reſert, quæ repugnant, aliſque Hiſtoriis ſpecie tenus non continere; tum ſufficit, ſolutiones, his repugnantibus, adhibitas, ſuſtinere poſſe, & veriſimiles eſſe: iniquum certe dixerim ſuper hæc re momenta omnino affirmantia deſiderare; quoniam facti natura per ſe ſatis conſtituta, non deet exquirere, ut eadem quæ libet adjuncta ratione conſirmentur. „ Quare cum *Pimander* in ore fuerit multoꝝ Scriptoꝝ Eccleſiaſticoꝝ, nihil ulterius petunt hæc Criticæ præcepta, ut ea tollantur, quæ adverſus Opus hoc moveri ſolent, niſi aſterere, ſimillimum veri eſſe, aut fieri ſaltem poſſe, in illud additamenta aliqua illata fuiſſe, atque interpolatum, corruptumque Chriſtiani alicujus opera, diſciplina Platonis imbuti.

Quod ſi interroget quis, undenam conſtet, hujusmodi Opera depravata fuiſſe, conſiderari neciſſe eſt, reſpondet idem Autor, nihil ſuppetere hæc de re exploratum, ſed ſufficere, id fieri poſſe, & ſæpius accidif-

Tom. I.

Rre

ſe,

Dupinus, Simo-
nius, Alexan-
der, Tallemon-
tius, Eadertus,
Rumartius &c.

Parte 4. cap. 33.
Page 451. Ar-
naldus in Diſ-
ſert. de S. Jaco-
bo, Reg. 12. cita-
to a Tallemon-
te 1. 2. Editio
nova.

De Arte cogi-
tandi ibid. pag.
454.

se, ut jus sit, id veluti adjunctum ponere necessarium, quo purgentur Patres ab errore, ubi Monumentorum istorum meminerunt. Fas itaque & æquum non postulat, ut mutationis hujus argumenta manifesta extorqueantur; siquidem factum (videlicet Patres id Operis produxisse Mercurii Trismegisti nomine) satis probatum est, itemque erratum, loca a Patribus allata in ipsorum Operibus per id temporis reperiri.

Principium hoc efficere videtur, non P. Alexandrum & Dupinum modo, verum quotquot Critici Sapientes abhorrent adeo a Mercurii Trismegisti Tractatu, merito illum rejicere non posse; idemque dicto de Barnabæ Epistola, & Oraculis Sibyllinis, a Patribus recitatis &c. alioquin oportet ipsos tutiores Critices eorum regulas aspernari.

Sit alterius animadversionis loco super turpibus mendis, quibus aspersa sunt Carmina Sibyllina, & *Pimander*, attendere animo, hinc Fabulas, falsasque res in his Operibus deprehensas; illinc vero Patrum ecitantium testimonium, atque deinceps expendere, utra ex his rebus æquior videri debeat, aut contendere, veri speciem non habere, vel saltem fieri non potuisse, ut monumenta hæc temporum consecutione, impudentis alicujus, sive indocti manu corrumpere, aut vicem aliquam subirent; sive absque ratione ulla affirmare, tot celebres Scriptores deceptos fuisse, dum monumenta adulterina in medium adduxerunt; tanta non præstitisse mentis acie, ut errata, quæ in oculos incurrunt, cognoscere; aut denique ea citra delectum & judicium recitare.

Illud profecto inficiari non possumus, si probabile non est, aut simile veri, Tractatus hosce post Patrum eos memorantium tempora, non paucas vicissitudines passos fuisse, aliud consequi necessario, nimirum Patres istos in errorem facti admirandum plane, Immo monstruosum incidisse. Cui porro persuasum esse poterit, cum Autor Hortationis ad Gentiles S. Clemens Alexandrinus, Lactantius, S. Augustinus, S. Cyrillus Alexandrinus, alique multi legerint ex. c. in *Pimandro Verbi æternitatem Divinitatemque aperte explicatam; Filium ejusdem esse cum Patre substantia, atque ab ejus mente procedere*: Operis hujus Autorem eadem Versionis Septuaginta usurpare verba, ut modum, quo mundus conditus fuit, exequatur, aliaque his similia, quæ ab alio nequeunt, præterquam a Christiano Viro proficisci? Qui fieri, inquam, potest, ut tot Patres sapientissimi hæc omnia in eo perspexerint Tractatu, cumque nihilominus Philosopho tribuerint, qui tot ante Christum sæcula vixerit, atque antequam Versio Septuaginta conficeretur? Offendet ne quis alibi facti putidius erratum!

Antequam *Pimandrum* falsitatis condemnes, intererit ne litem In Patres universos criminis intentare, atque illos vel impostores appellare, vel

vel satis simplices, ut se in fraudem induci sinerent; sibi que persuaderent, Sæculum istud majori, quam tota retro antiquitas, intelligentia præstare. Videtur itaque effeci inde oportere, magis ad rei naturam accedere, si dicas, fieri posse, immo simillimum veri esse ex regula, de qua sermonem habuimus, *Pimandrum* vitiatum potius fuisse, quam tot Patribus eum facti errorem tribuere, qui apud Scriptotem vel vulgarem nulla prætexi excusatione posset, & quadam principii hujus consecutione probabilius esse, *Pimandrum* a Mercurio citius Trismegisto, quam ab homine Christiano scriptum fuisse; quamquam fateatur unusquisque, plura in hoc Libro reperiri, ipsi, postquam Patres illum retulerunt, asputa.

Sententia hæc, Sapientum nostrorum initiis, ut videtur, constituta; (neque enim in animo est, Mercurium Trismegistum Operis hujus Autorem propugnare.) Sententia hæc, inquam, æquior esset profecto existimanda, & Historiæ Ecclesiasticæ utilior, si attenderemus. 1. Auctores Ecclesiasticos, qui de Opere isto locuti sunt, utpote jus habentes autoritatis suæ, non posse illo privari; neque satis esse, ut excusentur, quod capiti errore fuerint, si dicatur citra probationem ullam: *Patres hæc Opera instar Criticorum non expendisse, & majoribus tum negotiis se totos dedidisse*. Ac non video, quibus tum gravioribus negotiis Patres incumbere potuissent, quam ut nihil afferrent incommodum Religioni, dum eam statuere curabant: quod sane accidisset, si Scriptores Ecclesiastici veteris Philosophi nomine monumenta a Christianis confecta produxissent.

2. Cuicumque Autori liberum fore, eodem uti responso; cum sive ad factum aliquod statuendum, sive ad Librum aliquem ulli tribuendum, objiceretur ipsi Antiquorum testimonium. Hinc etenim via pateret innumeris incommodis.

3. Eruditos Criticos nostros ita non respondere, ut superius ostensum est, cum ipsorum opinioni favet Veterum testimonium.

Denique species est, multo pauciora incommoda sequi, si *Pimandrum*, Carmina Sibyllarum &c. legitima esse credamus, quam si Patres deceptionis accusemus. Ubi admiserimus monumenta ista intra illos, quos retulimus, fines, emolumentum aliquod Religioni afferre possunt: at non vacat periculo, ledendi aliqua ex parte Traditionem, ubi affirmabitur, tot celebres Patres, variis Ecclesiæ sæculis viventes, (quod in re facti generis quoddam Traditionis efficit) in turpissimos, eosdemque pene incredibiles errores offendisse. Quod ab eo admodum distat, quod accidit, cum unus vel alter capitur de re aliqua Chronologica, aut de factis, ab aliis autoribus, sive majoris, sive ejusdem nominis in controversiam vocatis. Tum non est absolum valde ab Antiquo recedere, ut alii, aut

multis adhaereas : verum in praesenti longe differt natura res nostra. Quamobrem non poterunt Sapientes nostri Librum nomine *Pimandrum*, Sibyllarum Oracula, alioque id genus absolute aspernari, quin ipsa subvertant principia sua : aut saltem ipsorum erit, nos docere, qui possint ea congruere tot consecutionibus, quæ non videntur nobis admodum ineptæ.

§. IV.

Si nonnullas Critices Dupini regulas adhibeas, fieri fortasse poterit, ut elegantiora Antiquitatis Christianæ monumenta in suspicionem aducas.

Tillem., Baile-
tus, Paley, de
Alexander, Ru-
næus, Cuvier,
Pausanias, alio-
que Proteslan-
tium multi.

EXat in Orthodoxographis Epistola Pilato tributa, * atque ad Ti-berium data de factis miris Christo Jesu. Quamquam Epistola hæc passim Tertulliani, & Eusebio testimonio recipiatur, nihilominus Dupino infedit opinio, eam saltem in dubiis habendam esse. Habeto Le-ges Criticas, quibus utitur, ut id confirmet. Postquam retulit quæ perhibent Tertullianus & Eusebius, atque hodierna quoque die in eadem Epistola reperiuntur, addit eruditus iste Criticus: „Verum illud est dif-
ficile dictum, utrum Epistola hæc Eusebii ætate scripta fuerit, an vero deinceps super ipsius narratione conficta. Utut tamen res se habeat, non pauci ex Scriptoribus sunt, qui de Historiæ hujus dubitant ve-ritate: quæ namque species est, hæc Tiberio narraffe Pilatum de ho-mine, quem capitis ipse damnaverat? Quod si ea scripsisset, ad veri-tatem ne accedit, Tiberium ad Senatum retulisse, ut Dis hominem hunc annumerarent, una Præsidis narratione commotum? „

Dupin. Bibl.
Tom. 1. pag. 70.

Sequenti vero articulo, in quo sermonem orditur Dupinus de Episto-lis Senecæ ad Paulum, & Pauli ad Senecam, aliud indicat Principium, quod dictis modo apprimè concinit. „Haud liquet[sunt hæc Doctoris
hujus verba] quonam tempore excogitatæ sint Epistolæ istæ, aut quo-

Ibid. pag. 72.

* Hæc Pilati Acta adulterarunt, cum Hæretici, tum etiam Ethnici, sive horum imitatione alia confice-runt. S. Epiphanius ea rejicit, quo-rum usus erat apud Quartadecimanos (Hæres. 50.) Tillemontius annot. 19. Tom. 1. in S. Petr. pag. 542. alia in medium affert aut falsissima, aut cor-rupta, Eusebius l. 9. Hist. cap. 5. perhibet, ad annum 311. edi jussisse Maximinum Acta, Pilati & Jesu Chri-

sti nomine supposita, & maledictis in Mundi Servatorem referta, & præ-cepisse, ut undique ediceretur Opus hoc in Urbibus, & Pagis, atque in Grammaticis ludis memoriter addi-scendum Magistri curarent. Mentio fit istorum Pilati Actorum in Histo-ria SS. Martyrum Tarachi, Probi, & Andronici. Ruin. Acta selecta pagi-na 456.

„ autorem; neque facile est dirimere, utrum per occasionem Epistolarum
 „ istarum falsa Passionis S. Linl Acta tradant, mutuum fuisse inter Se-
 „ necam & Paulum Litterarum vicissitudinem; aut an hujus Autoris
 „ narratio his Epistolis vulgandis ansam dederit. „

Quibus monitis suadentibus, nonne integrum esset asserere, Episto-
 lam S. Clementis Papæ, alteram S. Polycarpi ad Philipenses, & Vete-
 rum pleraque vel certioris autoritatis, suspensionem habere posse suppo-
 sitionis? Verum est, S. Clementem Alexandrinum, Origenem, Eusebium,
 Hieronymum, Photium priorem citasse; Iræneum, Eusebium, & Hie-
 ronymum alterius meminisse: *Verum difficile dictum est, utrum Epistola*
istæ Patrum istorum ætate extiterint, an vero deinceps super locis ex iis
recitatis conficta sint. Idque præsertim quod attinet ad illam S. Clementis,
 quam ex collectis una Patrum locis deceptor aliquis potuisset congere-
 re. Quod eo veritati propius videri posset, cum opusculum istud diu la-
 tuerit, donec in vetusto MS. repertum in publicum protulit, edendum-
 que curavit Patricius Junius Oxonii 1663.

Affirmant, inquit, Patres isti, S. Clementem, & Polycarpum aliquas
 dedisse Epistolas, resque simillima vero est. Id ultro damus & concedi-
 mus. At Justinus, Tertullianus, Eusebius nos docent pariter, Pilatum
 ad Tiberium conscripisse de Christo, quod sane probabile est, illum se-
 cisse. * Quod si aperto licet Antiquorum istorum testimonio, *difficile*
dictum est, utrum Epistola hæc Eusebii ætate scripta fuerit, an vero deinceps
super ipsius narratione conficta; nihilo erit facilius statuerè, nonne loca alio-
 rum Patrum occasione pepererint calumniatoribus istis, Epistolas aliquas
 S. Clementis & S. Polycarpi titulo producendi, an vero Patrum illo-
 rum ætate extiterint.

Ut tamen se res habeat, non pauci tamen ex Scriptoribus sunt, qui de
utrarumque Epistolarum istarum dubitant veritate. Quæ nanque species est,
in Epistola quadam scripisse Clementem, ultra Oceanum plures mun-
dos reperiri, Historiamque Phœnicis fabulosam adeo recitasse? ** Quæ-
nam imago veritatis est, S. Polycarpum perinde de Ignatio & vivis mul-

* De Actis istis loquitur Justinus
 in Apologia sua pro Christianis. Ter-
 tullianus in Apologiceo adv. Gentes
 c. 21. *Vetus erat consuetudo,* ait Eu-
 sebius, *Provinciarum Rectoribus, ut*
quidquid novæ apud ipsos contrigisset,
Imperatori nuntiarent, ne quid ipsum
lateret. Pilatus de Resurrectione Ser-
vatoris nostri Jesu Christi, cujus per u-
niversam Palesiam celebris erat fama,
ad Tiberium Principem retulit: multa

quoque alia ejusdem miracula se audi-
tu accepisse significant, & qualiter ad-
vitam deano revocatus, a clerisque jam
Deus haberetur. Euseb. Histor. l. 2.
c. 2.

** *Reprehendat vero hoc in illis*
quispiam. quod extra Oceanum mun-
dos aliquot coloret. Deinde forte & il-
lus, quod Phœnicem avem unicam tam-
quam præ verissimo ahibet argumento.
 Phot. in Bibl. Cod. 126.

to ante sublato, locutum fuisse, ac si adhuc non decessisset? *de ipso Ignatio, & de his, qui cum eo sunt, quod certius agnoveritis, significate.* Verumtamen si quis velit, conjecturas has tanti non esse, ut de Epistolis istis dubitationem injiciant, & æqua lance Patrum eas memorantium testimonium suspendant: non est quidem ut credamus, conjecturas in Historiam Pilato tributam obiectas præstare posse perspicuis Justinii, Tertulliani, & Eusebii sensis. Ita ut si Critica Dupini præcepta Pilati narrationi nocere nonnihil possunt, videntur quoque Epistolas Clementis, Polycarpi, atque illustria non pauca antiquitatis monumenta impetere posse.

Id præterea interest Inter Pilati Historiam a Priscis relatum, & Clementis ac Polycarpi Epistolas; illam quidem affectu nihil, quod veritatis imaginem non referat; Epistolam vero S. Clementis afferre multa, quæ fabulam haud parum olent, atque alteram Epistolæ S. Polycarpi partem additam videri, præter alia, quæ non satis apparent probanda esse. Non repugno, nullo negotio evelli scrupulos omnes de duabus hisce postremis Epistolis: at quo majori purgabitur Narratio Pilati a levi illa veri similitudine, quam in ipsa deprehendit Dupinus?

Non extat fortasse antiquius, elegantius, atque Sapientibus Viris acceptius Monumentum Ignatii Epistolis. Vulgata istarum Editio, quæ per id temporis tanquam falsa & interpolata exploditur, habebatur germana, antequam Usserius & Isaacus Vossius Epistolas istas ad suam integritatem revocatas edendas curassent. Porro ex institutis Dupini non ad veritatem accedit magis, neque majori conjectura assequi possumus, Epistolas Ignatianas vulgatæ Editionis suppositas esse, aut corruptas, quam a Vossio in lucem editas. *Neque enim liquet, quonam tempore excogitata, vel corruptæ sint Epistola ista, aut quo autore: neque facile est dirimere, utrum per occasionem Epistolarum istarum, quæ depravatæ sunt, atque in Vulgata Editione comprehensæ, tradiderint Peteres, scripserint S. Ignatium ad Smyrnenes, ad Ephesios, ad Magnesianos, ad Trallenses, ad Romanos, & ad sanctum Polycarpum; aut an id, quod in Patribus legitur, his confingendis ansam dederit, quæ in Usseriana & Vossiana Editione continentur:* idque eo magis, quo scitu difficillimum est, utrum plura loca recentis Editionis Vetustam in pauca redegerint, an veto Vetusta paraphrasis sit recentioris.

Accepimus, inquit, a Polycarpo, Iræneo, Origene, Eusebio, Hieronymo, & a tota demum antiquitate, Ignatium septem Epistolas exa-

* Cavius alias exequitur conjecturas, quibus de S. Polycarpi Epistolæ veritate suspicati sunt Centuriatores Magdeburgenses, Dallæus, Aubertinus, Tentzelius, alique. Cav. Hist. Litter. Sæc. 2. pag. 29. raffe.

rasse. Ita sane. Non tamen accepimus ab illis, eas citius esse, quæ Ursenius Vossiusque vulgarunt, quam eas, quæ ab Editione communi prodierunt. Loca, reponent, quæ Theodoretus, alique Patres ex Ignatii Epistolis decerpserunt, in nova Editione leguntur. At 1. nunquid in Vetusla pariter non apparent? & si qua in hæc decissent, quot in recenti quoque desiderantur? Nonne superius animadversum a nobis est, cum elegantem ex Eusebio locum, tum alia ex aliis Patribus in hanc diem haud extare; & Godavius ipse nonne dixit, manifestum esse, archetypum omnium Editionis Usserianæ & Vossianæ Epistolarum viciatum esse, & antiquorum Patrum citationibus non responderet 2. Quid prohibet dicere, non Patres ab Epistolis, quæ legitimæ feruntur, loca summis; verum illum potius, qui Epistolas Ignatianas, quæ pro authenticis usurpantur, conscripsit, loca Patrum adjunxisse, quæ conceptis adeo verbis in Editione vetusta non reperiuntur? Hoc responso utitur aliquando in rem aliam P. Alexander. *Harum Epistolarum confarcinatorem ex Patribus prefatis plurima deflorasse, quæ illius adornando figmento serviebant, non vero Patres ex huiusmodi Epistolis illa hausisse.* Quod eo probabilius est, quo postremæ Editionis Epistolæ sæculis bene multis in obscuro jacuerunt. Quæ de re haud facile constabit, num sint hæc alicujus deceptoris Opus, potiusquam illæ Vetuslæ Editionis.

God. Hist. Eccl. l. 2 p. 163.

Alex. Hist. Tome 2. sec. 1. cap. 21. p. 216.

Denique pro Ignatii Epistolis, quæ firmioris autoritatis esse existimantur, astruere quis potest, in illis obversari nihil, quod S. hujus Martyris ætati non congruat, aut de illarum veritate nos aucipites reddat. Verum, præterquamquod de hoc inter Eruditos omnes non convenit, illud etiam dicimus, in iis, quæ corruptæ creduntur, nullam occurrere difficultatem, quæ nequeat ita facile de medio tolli, atque illæ, quæ emergunt ex Epistolis archetypæ, ut fertur, integritatis. Quod quamquam rueret, non videtur firmius credi posse, calumniatorem aliquem Vulgatæ Editionis Epistolas deformatæ, quam affirmari, Autorem Epistolarum, ut opinio habet, genuinarum, ut melius lateret, nihil protulisse, quod calumniam suam aperiret; atque ita personam induisse, ut nihil poneret, quod aut Ignatii temporibus non accommodaretur, aut tantum Martyrem non deceret.

Quot manibus versamus Libros Athanasii, Ambrosii, Hieronymi, aliorumque nominibus susceptos, in quibus nihil reperias, quod tempus, doctrinam, ipsamque Patrum istorum dictionem non referat? Difficillimum itaque dictum est, utrum Ignatii Epistolæ, ex Editione postrema, extarent ea ætate, quæ a Patribus laudatæ sunt, aut an Epistolæ vetustæ Editionis, Patrumque adducta loca ansam dederint eas excogitandi, quæ certam passim autoritatem obtinuerunt. Ecce, ut videtur, quo demum Dupini initia nos traducant.

AR.

ARTICULUS III.

*Criticarum Regularum usu Historia magis confirmatæ dubia;
aut nullius fidei esse possunt: alia vero, quæ falsis,
aut incertis accenseri solent, evadere
possunt similes veri.*

§. I.

*Si audias regulas Criticas Tillemontii, Historia Martyrii S. Iustini, quæ
per ipsum testatissima est, falsitatis suspitione
perstringi potest.*

*Tom. 2. p. 608. col.
2o*

*Cæsar Hist. Lit-
ter. ad ann. 45.*

CUM Tillemontius adnotatione 12. in S. Clementem probaverit, mendacia esse S. hujus Pontificis Acta, Opusque nulla auctoritate munitionem, ostendere nititur, illam, qui Passionis S. Clementis historiam descripsit, huic tribuere ea, quæ feruntur de alio S. Clemente, pro Christo morte affecto in Chersoneso, non sub Trajano, sed paulo post. Libet Criticas præceptiones dare, quas huic factio confirmando constituit. „ Satis est fortasse argumenti, ut dubitemus, an qui pessimum „ adeo opus confinxit, potuerit ad S. Clementem Romanum referre, quæ „ fando audierat de S. Clemente Martyre Chersonesi; proindeque adjun- „ cta non pauca rei subtexere, ornandæ gratia narrationis suæ. Id sane „ insulens magis non esset, quam novisse, S. Gregorium Nazianzenum „ & Prudentium non distinxisse S. Cyprianum Carthaginensem ab alio „ Orientis Cypriano. Quod si contigit hoc Sæculo IV., non erit dein- „ cept, cur miremur, Rufinum & Zosimum fidem Martyrio S. Clemen- „ tis dedisse, quod Irenæus, Eusebius, & S. Hieronymus ignoraverant; „ illudque Synodo Vasionensi, anno 442. coacta, S. Gregorio Turonen- „ si, aliusque de eo mentionem imposturam habentibus, persuasisse. Ra- „ finus non præstabat sane multa ingenii accuratatione, & delectu, cum is „ fuerit, ut *Recognitionum* fabulis instar veritatis præberet aures, atquo „ in illis latine vertendis ætatem suam tereret: nec non ex iis, quæ gesta „ sunt de Celestio & Patrolo Arelatensi, perspicuum est, plus nimio „ compositum fuisse Zosimum ad ea haurienda, quæ ipsi obtudeban- „ tur. „

Quot profecto animadvertenda essent in hæc præclari Critici nostri pronuntiata! sufficiat tamen dixisse: 1. Factum habitum pro constanti sta-
tui

rum formulis tantum dicendi communibus & vagis. *Satis est fortasse argumenti, ut dubitemus; Id sane insolens magis non esset; Quod si contigit hoc saeculo IV., non erit deinceps cur miremur.* 2. Sententiis agentibus multorum Auctorum nihil opponi præter aliquorum silentium. 3. Hanc eliei consecutionem; videlicet: insolens non esse, Scriptorem Actorum S. Clementis duos ejusdem nominis sanctos non fecerisse; cum S. Gregorius Nazianzenus & Prudentius in eundem errorem lapsi fuerint de Sanctis Cypriano Carthaginensi, & Cypriano Orientis. Nos alibi hujus argumentationis levitatem perspectam fecimus, quæ sæpissime in Criticorum scriptis occurrit, licet Logicis minus, ut appareat, probabilis. 4. Contendere illum, ut Rufini & Zosimi testimonio facum faciat, quod nimirum alter minori ingenii acuratione valeret, alter nimia credulitate peccaret.

Antequam ulterius progredior, meminisse necesse est, non urgere nos. Tillemontii conjecturas suppositionem Historiæ Martyrii S. Clementis asficere, sed tantummodo facti errorem in eo, qui illam composuit; atque adeo animus est dicere, si sapientis hujus Critici probationes tantum præferuerunt facultatis, ut hunc facti errorem evincant earundem conjecturarum usu, fore, ut quis fortasse in dubium revocet verissimarum Historiarum multarum autoritatem, ostendendo, ipsarum Scriptores hallucinatos fuisse, remque pro re suscepisse narrandam.

Quamquam Historia Martyrii S. Justini certa sit, incorrupta, sincera, & absolutissime confirmata, ut autor est ipse Tillemontius; annon historia hæc de gradu dimoveri posset, si quis efficeret argumentis, illius Autorem id Sancto Justino Philosopho commune facere, quod ad alium S. Justinum pertinet? Atque id nullo sermo labore obtinebit, qui in rem hanc afferat regulas Criticas paullo ante memoraras. Attende qui propositum moveri posset. *Satis est fortasse argumenti, ut dubitemus, ane qui confinxit, vel composuit Historiam Martyrii S. Justini, potuerit ad S. Justinum Philosophum, sive Apologistam * referre, qua fando audierat de S. Justino, qui Græcia Romam venerat, & non multo post Præfecti Rustici jussu sanguinem pro Christo fuderat. Id sane insolens magis non esset, quam novisse, S. Gregorium Nazianzenum, & Prudentium non distinxisse S. Cyprianum Carthaginensem ab alio Orientis Cypriano; aut S. Hieronymo eundem fuisse Quadratum Apostolorum Discipulum, atque alium Quadratum Episcopum Athenarum. Quod si contigit hoc saeculo IV., non erit deinceps cur miremur, S. Epiphanium ** Acta quædam S. Ju-*

*Till. adnot. 22, 23, 24.
2. in S. Justini. 25
431. & 432.*

* Fertur Divus Justinus Apologista capite diminutus fuisse. quod ei tantum congruit qui Græcia Romam venerat. S. namque Justinus Philosophus & Apologista veneno extin-

ctus est, ut perhibet opinio.

** S. Epiphanius unus est Patrum, qui de Justini Martyrio sermonem instituit.

stino Philosopho vendicasse, *qua sanctus Irenæus, Eusebius, & Hieronymus ignoraverant, illaque aliis persuasisse, qui deinceps eadem S. Justinus Apologizæ tribuerunt.* „ S. Epiphanius, per Tillemontium, accusationis

Tillem. Tom. 7.
adnot. 17. in S.
Joann. p. 692. 166.
26

„ munere donatus non est, & plus satis factus natura erat ad Historias „ minus probatas suscipiendas : „ utque ab Justinus Actis non recedamus, „ nonne asserit, cum Adriano imperante Martyrium passum ; quamquam sit exploratum, id M. Aurelio, & Lucio Vero Imperatoribus accidisse ? annotatione vero 12. in S. Justinum scribit doctus noster Criticus, „ S.

Tom. 2. p. 697. ed.
26
Ruinarum ad.
fol. pag. 100. 107.
180. 194. 255.
ab J. 559.

Epiphanium non esse certum Historiæ ducem. „ Eadem conjecturæ accommodari possent Historiis S. Potamienæ Virginis & Martyris, S. Saturnini Episcopi Tolosani, S. Pionii Martyris Smytneusis, S. Cypriani Orientis, S. Felicis Nolani, S. Genesii Historionis, S. Luciani Presbyteri Antiocheni, Martyris ; aliorumque eodem nomine multorum. Etsi enim ipsorum Historiæ certæ sint integritatis atque auctoritatis, satis esset huic elevandæ ad Tillemontii conjecturas se conferre, quæ ratione eadem capi possunt de Scriptoribus Martyrii omnium Sanctorum istorum, atque doctus noster Criticus eas de Scriptore capiat, qui S. Clementis Historiam conscripsit. Promptum esset itaque in hunc modum ratiocinari. *Satis est argumenti, ut dubitemus, anne Scriptores Gestorum S. Potamienæ, S. Saturnini &c. potuerint ad sanctos istos referre, aliisque persuadere, qua fando audierant de alia S. Potamiena, de alio S. Saturnino &c. Quod si id contigit a Sæculo IV., non erit cur miremur, eos fidem dedisse Martyrio Sanctorum istorum ; quod Irenæus, Eusebius, & S. Hieronymus ignoraverant.* Et quidem Patres isti, primus certe, & postremus, ne verbum de his protulerunt ; ipseque Eusebius cognitos non habuit eorum plerosque, quos nunc retulimus. Denique colligi posset etiam, Sanctorum istorum Scriptores non multum accurate & diligencia præstitisse ; quandoquidem lapsi sunt in Historiarum istarum adjunctis, aliisque factis : quod de unoquoque Autore vel acerrimi iudicii fas erit dicere. Nemo enim illorum est, ipsius confessione Tillemontii ; ne excepto quidem Eusebio, qui in aliquo non offenderit, atque in rerum gestarum narratione capus aliquando non fuerit.

Quo in loco non est qui non videat, me non laborare, ut conferam Acta S. Justinus, S. Potamienæ, S. Pionii, aliorumque, cum Actis S. Clementis apertæ apud Scriptores multos falsitatis : id unum mens est offendere ; nimirum si præcepta, quæ adhibet Tillemontius, ut efficiat, cum, qui Sancti Pontificis hujus Martyrium litteris commendavit, errore facti huic tribuisse, quæ fando audierat de alio Clemente apud Chersonesum pro Christo interempto ; ita quoque habeam a nobis argumentationem tanti futuram, ut hæere fortassis faciat super auctoritate Actorum S.

Ju-

Jastini, S. Pocamienæ, S. Saturnini &c. & dubitare, utrum horum Historici Sanctis istis Martyribus errore facti adjudicent ea, quæ de aliis eodem vocabulo Martyribus fando audierant:

§. II.

Adhibenti Regulas Criticas Tillemontii facile erit, Historiis perspicue falsis aut fabulosis veritatis imaginem, & aliquam probabilitatis speciem adiungere.

CUM objicitur Tillemontio, narrationem Hegesippi de Martyrio S. Jacobi non admodum certam esse; quod nimirum multis referata sit, quæ fabulam olent, & fidem omnem superare videntur, sapiens iste Criticus, ut momenta hæc omnia in Historiam istam objecta subvertat, sequentes leges edicit.

*Tillem. Tomo V.
adnot. 13 in S.
Jacobum p. 431.
ed. 1. 2. Editio
nov.*

Prima hæc habet. „ Non est novum, id genus rerum minime probabilium in Historiis testatissimis reperire; sique Lex Darii, qua cautum erat, ne quispiam Mensis spacio rem ullam ab altero postularet, alibi quam in Sacris Libris legeretur, animi pendeo, num aliquis sibi persuaderet, hanc Legem aliquando latam fuisse. „ At si autoritas divina facit, ut rebus, alias specie tenus incredibilibus, assentiamur; qua ratione ipsa quoque vetusti Scriptoris autoritas poterit nobis ea rata facere, quæ scriptis mandavit, quantumvis minime probabilia? Quot ne Fabulæ admittendæ essent hujus vi pronuntiati?

Altera regula his verbis effertur. „ Ea quæ videntur absurda, non habenda sunt tamquam argumenta rem dirimentia. Non audiuntur, præsertim adversus certam veritatem. „ Verum est, si Tillemontius de iis loquatur, quæ videntur absurda in Scripturis, uti de Lege Darii, non audienda esse adversus veritatem certam, atque a Spiritu Sancto testatam. At sum nescius, an in Historiis humanis veritas aliqua certa, & quæ fallere nequeat, videbitur, cum res minime verisimiles complectitur; sique ea non poterunt falsam aut saltem suspiciosam reddere, potius quam certam & exploratam.

„ Constat per sese, addit præstans iste Criticus, in Historiis certioribus extare posse aliqua, quæ videantur absurda, atque ipse sæpiissime modus aliquibus familiaris res narrandi, iis attestat suspicionem, fidem, que derogat, quæ magis sunt vera; quoniam facta quædam duntaxat narrant invicem disjuncta, iis omissis, quæ illa necesse esset, & fieri potuisse, & probabilia esse demonstrarent. Non semel minimarum, quæ eos commovent, rerum meminere, & graviorum obliviscuntur. „ Juxta quas & sequentes enunciationes, quæ prohibebit, ne obviam ire

possimus iis difficultatibus, quæ in multas Sanctorum Historias intertantiur, cum satis habent fundamenti? ne iis aliquam veri & probabilis speciem apponamus; ne illas alicujus emolumenti fore evineamus, aut saltem dubitandum de hoc esse; quamquam factis redundant minus probabilibus, & fabulam olentibus? Hæc namque plerumque de causa emanari solent id genus monumenta infra supposita, fabulosa, nulliusque autoritatis. Profecto si Tillemontium scisciteris, quid sentiat de S. Theclæ Historia, Basilio Seleuciensi tributa, * de Historia S. Eustachii, & sociorum; ** S. Mariæ Ancillæ, *** aliarumque similium: respondebit; hæc Opuscula eventis fabulosis plena esse, quæ de ipsorum auctoritate detrahunt, & in fictionis suspiciouem adducunt.

Quomodo etesim, inquit, in rebus, a vero quam longissime recedentibus, non habebuntur, quæ persequitur narrando S. Theclæ Historia de æterna Falconillæ salute, licet in Pagamorum tenebris diem objerit, **** quæ abscissis capillis, vesteque mutata, adivit Paulum; & quod miro modo disrupta humo, in hiatus illum vivens ingressa fuerit, qui confestim per sese elausus est? Adferretne quis, addunt, Historiam, Romanenses magis fabellas referentem, quam eam, quæ S. Eustachii ad bonam frugem conversionem, Imperatoris hujus casus, Tatianæ uxoris, filiorumque eventus significat? Postremo nonne fabulosa multa in S. Mariæ Ancillæ vita obversantur, uti quæ referuntur de Sanctæ hujus interitu in Rupe quadam, quæ ad eam recipiendam seissa est; similiter Edictum adversus Christianos hoc titulo: *Maximianus, Adrianus, Antoninus, Pii, Felices, Augusti*? Atque aliis id genus rebus minime similibus veri Historia ista confecta est. Ecce præcipuas rationes, quarum

Tillem. Tomo 2.
adnot. in S.
Theclam pag.
328. & 329.
Baill. 23. Sept.
Tab. Crit. pag.
XLVII.
Till. ibidem ad-
not. in persee.
Adrian. pag.
629.
Baill. Tab. Crit.
XV. Sept.
Tillem. ibidem
pag. 629.
Baill. Tab. Crit.
J. Novembrii.

* Contendit Baronius, vitam S. Theclæ, a Basilio Seleuciensi scriptam, genuinam esse, idque probat regula omnium Criticarum solidissima; nimirum, quod pleraque, in ea comprehensa, legantur apud Origenem, Epiphanium, Augustinum. Joannem Chrysostomum, Ambrosium, Gregorium Nazianzenum &c. Bar. ad ann. 47.

** Anno 1662, P. Combefisius in publicum edidit nova S. Eustachii Acta, quæ ab ejusdem Ævi Scriptore profecta fuisse existimat. In eam rem assertentiam Leonis Allatii, S. Dominici asseclæ, qui tanti facit monumentum hoc, quanti fieri possunt Acta constanter Archetypa. Combef. in Act. & pag. 83.

*** Baluzius Tomo altero Miscellaneorum publica luce donavit Historiam S. Mariæ, cujusdam nomine Tertullii Ancillæ; atque animadvertit, Historiam hanc optime exarata fuisse, & non parum antiquitatis redolere.

**** Autor Anonymus, qui Gallicè reddidit vitam S. Theclæ, inscriptam nomine Basilii Seleuciensis, & Clermontii editam 1668. omnes istas difficultates de medio tollit pag. 115. & seq. Ea est autem opinio, non asserere Historiam istam, Theclam Falconillæ salutem æternam exorasse, sed orasse tantummodo pro ea, precibus Triphenzæ Principis, & Falconillæ Matris.

vi hæc monumenta non probantur, videlicet, quod oppleta sint rebus incredibilibus, absurdis, a vero procul distantibus, & fabulosis.

Si cui ferret animus propugnare Vitas S. Theclæ, S. Eustachii, S. Maritz Ancillæ, aliarumque similium; respondere hic statim posset Tillemontii sensis: *Novum non esse, id genus rerum minime probabilem in Historiis testatissimis reperire*. Et sane nonne fas illi esset dicere, Historias Sanctorum istorum non præferre facta magis fabulosa, quam Historiam Phœnicis, e suis cineribus resurgentis; Hyenæ, sexum mutantis; quæ de infinito Mundorum numero ultra Oceana postorum narrantur; de Angelo, Hegrini nomine, Bestiis imperante; de Baptismate Patriarcharum, aliisque fabulis in nonnullorum antiquorum operibus repertis? Quare effici inde posset, omnia haud probabilia, quæ legimus in Actis S. Theclæ, S. Eustachii, aliorumque, non esse nisi absurda, quæ huiusmodi videntur, & habenda non sunt tamquam argumenta, rem Historiarum dirimentia.

Quod si responsa hæc Sapientibus nostris satis non erunt, addere quis poterit: *Modum aliquibus familiarem res narrandi iis sapissime asserre suspicionem, fidemque derogare, quæ magis sunt vera. Facta eos omittere, quæ demonstrarent, illa fieri potuisse, & probabilia esse. Non semel minimarum, quæ eos commoveant, rerum meminisse, & graviorum oblivisci*. Quod facile admodum in Historiis Sanctorum, de quibus modo, accidere potuit. Cum etenim v.g. dicendum forte esset, S. Mariam Aniclam, afflatu divino motam, ut effugeret, suamque castitatem in tuto poneret, in rupem quandam recessisse, quo loco non est passus Deus eam tum deprehendi, Autor contra hujus Historiæ dixerit brevi, *Rupem ad eam recipiendam scissam fuisse*. Idem ferme præsumere possumus de aliis eventis, quæ profecto neque adeo fabulosa, neque adeo incredibilia viderentur, si Scriptores mentem suam in dicendo satis aperuissent.

Porro quamquam ostenderent Eruditi nostri, monumenta hæc facta continere minime probabilia, & absurda, quæ non modo talia videntur, sed revera sunt; cur integrum non erit, ad hoc aliud Tillemontii pronuntiatum se recipere? *Etiamsi aliquid esset, quod omnino non videretur ad communes rationis præscriptiones compositum; nonne id. potuit Christus Dominus permittere, ut hæc ad multos in melius convertendos conducere, aut propter alia consilia nobis ignota? Quemadmodum revera manifestum est, fuisse Deum identidem, ut aliqua adversus communem naturæ ordinem acciderent, quontum, non vero alias, potestas ejus essulgeret.*

Verum enim vero ubi demum conjecturarum & argumentorum Sapientum nostrorum pondere, ut ita dixerim, premeremur, neque mo-
dus

dus esset ulterius propugnandi facta mira, quibus Historiæ istæ; allig-
 que plures referre sunt, facultas ne nobis auferretur, qua usus est Til-
 lemontius ipse, ut Arnaldi objectis faceret satis de Iacobi Martyrio?
 „ Quod nostra interest [hæc sunt ipsius verba] nos ea dicimus, quæ
 „ fere ingenium nostrum super locis difficilis sane explicatus; alijs eadem
 „ poterunt clarius illustrare: at licet singulare aliquod adjunctum esset,
 „ cujus rationem reddere nemo posset, incommodum fieret propter id
 „ unum universa rejicere. „

Præterea si Viri nostri Critici præstantes istis adhuc responsionibus non
 acquiescunt, urgentque rursus, non pauca esse in narrationibus histo-
 ricis S. Theclæ, Eustachii &c. quæ ratione humana firmari nequeunt,
 quæque pariter certo falsa, & minime probabilia videntur; facile inter
 nos de his conveniet: at simul perecontabimur, utrum iis aliqua prætexi
 excusatio possit secundum aliud Tillemontii initium, quo consitetur, has
 esse istorum Historicorum labe? „ Sed putaverim ego [his verbis loqui-
 „ tur] dici posse hæc levia esse, & excusatione digna; quandoquidem
 „ rerum summam non invertunt, adeoque apta non sunt ad exterminan-
 „ dam Historicorum auctoritatem in alijs, quæ referunt, factis; cum nemo
 „ Scriptorum sit certus adeo & accuratus, in quo similia quædam non
 „ occurrant. „ Atqui si nemo Scriptorum est, in quo similia quædam
 non occurrant, quid rei est, cur Eruditi nostri nullum horum haud
 parcunt Metaphrasti, Mombricio, Surio, Baronio &c., eaque omnia &
 singula in ipsis summa severitate redarguant? Erit ne, Scriptores istos, fama
 minus accuratos, nullam propterea indulgentiam mereri, indulgentiam
 sane alijs Autoribus tributam? Quid vero? innocorum errata excusant,
 licet minus excusabilia, quam Metaphrastis, aliorumque Historicorum
 errata.

Et si denique nulli responsionum istarum per eos locus esset, æquum
 ne est, eo nos jure non agere posse, quo sibi putant agendum esse Cri-
 tici nostri, easdem occasiones nacti? Ecce licitum non erit, vicia hæc in
 Amanuenses transferre, atque de illis id ferre judicium, perinde ac es-
 sent additamenta rei jam perfectæ advenientia? Responsum Criticis no-
 stris commune, cum propugnare Historias volunt, fabulis aliquibus ob-
 noxias, uti exemplis alibi confirmavimus.

Quantumvis recta & æqua videantur responsa ista, quæ reddere pos-
 sunt Sanctorum Historici, ad normam Legum Criticarum Tillemontii,
 locis difficilibus, quæ emergunt in Historiis S. Theclæ, S. Eustachii, S.
 Mariæ Ancillæ, aliarumque hujus indolis, in Sanctorum Gestis recensitis:
 non est tamen animus iis uti, ut narratiunculas, & fabellas multo-
 rum Historiarum Sanctorum resperlas tueamur. Persuasum nanque nobis est,
 quam-

Till. Tome 1.
 adnot. 11. in S.
 Jacobum pag.
 631.

Ibidem annot.
 20. pag. 639. col.
 2.

quamplurima eventa esse, quæ nullam habent cum verocognitionem; ea, demque multa suppositicia, & fabulosis rebus referta, atque indignis, quæ Martyribus & Sanctis tribuantur.

Id unum intendimus palam facere exemplis istis, multa extare Acta & Sanctorum Historias, a Viris nostris Litteratis infra eas, quæ nulla sunt auctoritate & fide, detrusas, quæque ex Legibus Tillemontii sedem habere possent, non dixerim, inter Monumenta archetypa & authentica, neque inter illa, quæ manifeste germana sunt; ac saltem inter narrationes, alicui feruas utilitati, quamvis dubias, cum præsertim sacris sunt testimoniis firmatæ, uti superius in exemplum allatæ.

Quandoquidem id uni navamus operam, ut veritatem illustremus, & nosmetipsos erudiamus; propterea non repugnamus, diserre multis Historiam Martyrii S. Jacobi ab Actis S. Theclæ, S. Eustachii, & S. Mariz Ancillæ. Prima autorem habet Hegesippum, vetustum Historicum; aliæ vero vadem non habent, qui possit huic Scriptori Ecclesiastico comparari. Vita S. Theclæ cuidam Basilio Seleuciensi tribuitur, de quo levis superest memoria; utraq; aliæ ab ignotis omnino Scriptoribus prodierunt; erratisque tot, & fabulis constant, ut nihil supra ad illas removendas desideretur. Qua de re Tillemontius sui muneris esse arbitratus est, omnia Critices suæ præcepta adhibere, ut vitia purgaret, quibus affecta conspicitur Historia S. Jacobi, eique omnem, quæ major fieri posset, cum vero similitudinem adderet; non tamen putavit præclarus iste Criticus, eodem privilegio uti sibi licere, ad pugnandum pro factis minime probabilibus, quæ leguntur in Historiis S. Theclæ, S. Eustachi, S. Mariz Ancillæ &c., utpote non ejusdem auctoritatis testibus confirmatis.

Nihilominus, ejusque demum ponderis esse dicatur auctoritas Hegesippi, id non tollit quominus universi pene eruditi homines ab eo, quod ad S. Jacobi Martyrium attinet, deficiant: idemque Tillemontius, excussa rursus hac narratione, declarat in altera Monumentorum suorum Editione, se nolle amplius, uti in priori præstiterat, ea propugnanda irretiri, tamen si studeat semper, ope enunciationum suarum paullo ante dictarum, errata in ea reperta purgare. Contra tres aliæ Historiæ patronos habent, ea in Republica Litteraria dignitate conspicuos, quæ Criticis inferior non est, in hanc quoque diem stantibus a Jacobi Martyrio, per Hegesippum tradito. Post hæc itaque aliorum judicium sit; utrum antiqui hujus Scriptoris testimonium, plerisque Sapientum super hac re non probatum; antefendum sit auctoritati & conjecturis, quæ statuerunt Combefisius, Baronius, & Baluzius, ut aliqua appareret in his tribus Historiis similitudo veri & probabilitas; neque enim veriti sunt

Scri-

Scriptores isti, S. Theclæ, S. Eustachii, S. Mariæ Ancillæ Acta in narrationum *Archetyparum* & authenticarum censum referre.

Quod autem est errorum, quibus reserpta sunt, respondere possumus, id esse, quod controvertitur. Interrogamus etenim utrum liceat ea purgare, adhibitis Critices regulis, quibus usus est Tillemontius ad purganda ea, quæ sunt in narratione Hegesippi, & quorum non pauca fabulam haud leviter redolent. Non videtur itaque deneganda Baronio; Baluzio, Combesio, aliisque Sanctorum Historieis facultas propugnandi Historiam S. Theclæ, S. Eustachii, S. Mariæ Ancillæ &c. eorumdem principiorum usu, quæ Tillemontius ad excusandas narrationis Hegesippi labes adhibuit.

Si tamen nulla excipere gratia vellent Historias S. Theclæ, S. Eustachii, S. Mariæ Ancillæ, aliorumque similium, quod pro iis suffragium non tulerint, Antiqui: quis vetat, nos a Critices Tillemontianæ monitis præsidium sumere, ubicumque disputabitur de factis historicis, Veterum testimonio roboratis, quorum autoritas aut major, aut non inferior erit Hegesippi autoritate?

Propterea cum Tillemontius & Bailletus habenda curabunt tanquam supposita & fabulosa, quæ S. Gregorius Nyssenus, & S. Epiphanius perhibent de ortu Desparæ, de illius Infantia, & Parentibus; * eum judicabunt, quæ S. Gregorius Papa de S. Paulino litteris mandavit, qui cuiusdam Viduæ filii loco se in servitutem tradidit, omniaque hujus facti adjuncta, Bailletio visa *partibus omnibus nullo modo propugnanda*, non secus atque Historiam de septem Dormientibus Ephesi, a Gregorio Turo-nensi ** posteritati commendatam; eum inquam judicabunt isti Critici; universa eventa ista suspiciosa esse, & parum similia veri, nunquid non poterit quis ad memoratas Critices regulas se conferre? Ecce certe non licebit, ut facta hæc, atque alia id genus tueantur, ea principia in me-

S. Greg. Dial. 1.3.4.1.

Baillet. 22. Junii
In vita S. Pauli
cap. 1.3.4.1.
S. Greg. Turon.
Gloria Mart. c.
95.

* Ambo isti Sancti Doctores asserunt, B. Virginis Patrem fuisse, quin filios haberet, vicio sterilitatis, qua Uxor ejus laborabat: Annam Templum adiisse, Deum oraturam, ne se a Benedictione arceret, quam Lex fecunditati imperiebatur: hanc eandem in Sanctum Sanctorum ingressam; Joachino vero Eremitam incolenti Angelum fuisse coram, & monuisse, Uxorem suam iterum gerere: Virginem autem, ab uberibus vix remotam, ad Templum ductam fuisse, ibique Deo Sacram & Religiosam a Sacerdotibus, Samuelis instar, educatam fuisse, &c. Greg. Nyss. Tract. de Chris-

ti Nat. Epiphanius Hær. 78. & 79.

** In tres opinioniones abierunt Scriptores de Sanctorum iterum somno. Prima fert, iis mortem passis sub Decio in quodam specu, ipsorum corpora eodem loco inventa fuisse Theodosio Juniore imperante. Tradit altera, eos vero somno, non morte correptos, elapsis ducentis annis, evigilasse. Ita quoque Gregorius Turo-nensis. Tertia demum habet, illos obivisse revera, ipsorumque corpora nulli obnoxia corruptioni, ad vitam aliquando remigralle. Quod in causa fuit, quare ipsorum mors somnus, ipsique *Dormientes* vocarentur.

dium

dium afferre, quæ attulit Tillemontius, ut Hegesippi narrationem tueretur; adeoque dicere: *Novum non esse, id genus rerum minime probabilem in Historiis testatissimis reperire: ea quæ videntur absurda, non habenda esse tamquam argumenta rem dirimentia: in Historiis certioribus extare posse aliqua, quæ videantur absurda; ipsiisque sæpius modum res narrandi aliquibus familiarem iis afferre suspensionem, fidemque derogare, quæ magis sunt vera: hæc levia esse, & excusatione digna; quandoquidem rerum summam non invertunt: denique, etiamsi aliquid esset, quod omnino non videretur ad communes rationis præscriptiones compositum, nonne id potuisset Christum Dominum permittere, ut hæc ad motus in melius convergendos conducere?*

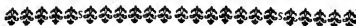
Adversus hæc, non inficior, reponere potuisse Tillemontium & Bailletum, Sanctum Gregorium Nyssenum & Epiphanium, quæ referunt de de Maria Virgine, ejusque Parentibus, a Traditionibus Judæorum, & ab Historiis apocryphis decerpisse. Ceterum alibi ostendimus, quam futilia sint ejusmodi effugia, atque ita fore Sapientibus Viris istis operosum, statuere, Hegesippum, ea, quæ de Sancto Jacobo scripsit, e popularibus Traditionibus non hausisse, quemadmodum multi oporis est palam facere, utrosque Patres istos fallaces Traditiones audivisse super his, quæ de Virgine Matre ejusque Parentibus testati sunt.

At enim Critici nostri sine ulla dubitatione subjunxissent, Sanctos Gregorios, cum Pontificem, tum Turonensem, quamquam fallere nefarios, falli tamen a fraudulentis & mendacibus hominibus potuisse; atque illum a Paulini ætate nimis esse remotum, hunc vero a sæculo, quo contigit Historia Septem Ephesi Dormientium. Tamen, si nonnullis Viris doctis fides est, hi duo Patres parum accurati fuerint, & faciles plus satis aures rebus miris & extraordinariis præbuerint; & non crediderim sane his vitiis minus affectum fuisse Hegesippum, si assentior Dupino de hoc Historico dicenti: *Quantum in nobis est judicium ferre de ipsius Operæ ex iis, quæ supersunt, erat ipse parum diligens, magisque factis & fabulosis Historiis, quam solidis & veris narrationibus refertus. Ceterum ita fere distat a tempore Martyrii S. Jacobi Hegesippus, ac a Paulino Gregorius Papa, & a Septem Dormientium Historia distaret Turonensis.**

Dupin. Bibl. Hist. Tome 2. pag. 167.

* S. Jacobus Martyrio cruciatus est anno Christi 62., Hegesippus vero secundum Chronicon Alexandrinum excessit e vita Commodi Imperatore, qui regnavit utque ad exitum circiter alterius sæculi. Porro ad annum 430. Paulinus ex Africa rever-

sus est, & S. Gregorius Papa vitam cum morte commutavit anno 604. Experrecti sunt septem Dormientes anno circiter 447. Imperium gerente Theodosio Juniore, & S. Gregorius Turonensis ad Episcopii dignitatem evectus est anno 574., extinctus autem 596.

ARTICULUS IV.

*Ex usu Critices factum idem, iisdem comitantibus adjunctis;
videri simul potest verum, sincerum, authenticum,
& dubium; falsum, haud probabile,
& fabulosum.*

Nemo non ægre admodum sibi persuaderet, Criticarum Regularum usu idem factum, iisdem comitantibus adjunctis, variam adeo faciem referre posse, speciesque adversantes adeo in hominum mentibus imprimere; nisi id exemplis ratum facere studeremus.

Euseb. Hist. Eccl. l. 2 c. 24. Ruinartius ABR. Sel. pag. 5.

Scaliger in Animadv. ad annum 2077.

Dupin. Biblioth. Tome 1. pag. 165 & 169. col. 2.

Arnaldus Dissert. de S. Jacobi Petrus in Notis ad Hier. 74. S. Epiph. Talem. Tome 2. annot. 1. in S. Jacob pag. 671.

Primum, quod præstolest, ab his defumo, quæ persequitur Hegeſippus de Martyrio S. Jacobi, ab Eusebio relato. Theodoricus Ruinartius hanc habet Historiam in veris & authenticis; eamque ipsi fidem adjungit, ut in fronte Collectionis Actorum sincerorum & selectorum Veterum Martyrum collocaverit. Contra, Josephus Scaliger de narrationis hujus suppositione non dubitat, & momenti multis ipsius falsitatem perspicuam facere nititur. Dupin aperte fatetur, eam magis ad fabulam, quam ad Historiam accedere, & non pauca in ea reperiri, quæ vera censi nequeunt. Contendit Arnaldus, eam esse minime probabilem, atque incredibilem, hoc est nullius cum vero similitudinis. Petavius, qui rem per sese admittit, non diffitetur multis constare, quæ fabulam olent. Tillemontius denique, qui palam pro hac Historia pugnaverit in priori Monumentorum suorum Editione, videtur ab ea deſceſſiſſe in altera, in qua dicit, nolle se amplius propugnanda Hegeſippi narratione irretiri. Veruntamen operam dat objectis omnibus auſerendis, quæ super hac re posuerat ipsi ante oculos Arnaldus, nihilque omittit eorum, quæ ad ipsius ostendendam veri similitudinem attinent, ex quibus efficere quis posset, si eam non probat Tillemontius, uti certam & indubitam, eandem tamen uti manifeste mendacem non averſari; atque indicare, illam admitti posse tanquam dubium monumentum, & a quavis veri specie minime remotum.

Ecce factum, de quo varia plane sentiunt Eruditi nostri: sit hoc propterea quod Criticæ præceptiones, ad quarum amussim Historiam hanc revocarunt, minus rectæ sint, aut ambigæ? Tribuendum ne erit pravo magnæ illorum Artis usui? aut forte contendet aliquis, nonnulla deesse Criticis istis, ad perfectum Criticum effingendum necessaria? Causa binur

blmur nē , eos citius præjudicatis suis opinionibus , quam accuratæ & prudentis Critices rationibus & luminibus adhæsisse ? Quod si nescimus , cui referenda sit hæc Criticorum nostrorum divisio , de illa nonne saltem possumus dubitare ?

Quis ambigat , inquit Criticus aliquis , hanc Autorum istorum divisionem ex eo oriri , quod factum hoc unusquisque expendit & dijudicavit variarum Regularum usu ; quamquam omnes æque tutæ & veræ sint ? At non video , qua ratione responsum hoc judicia eorum purgare poterit , quin simul fateantur , Criticos dissimiles lanceas in promptu habere , atque ab una eorum industria in Criticarum Legum usu pendere ut falsum appareat , quod verum est ; dubium , quod fabulis annumerandum .

Quamobrem Criticus , absque eò quod germani & egregii Critici famam amittat , pronunciare poterit , idem factum , iisdem adjunctis compositum , verum esse , falsum , dubium , incredibile fabulosum . Si namque factum aliquod in disceptationem vocet Criticus quibusdam præceptis , quæ illud verum , sincerum , & authenticum demonstrabunt ; si iudicium ferat aliis ex aliis , quæ illud falsum & supposititium ostendent ; si tertius & quartus aggrediantur ad dicendam de illo sententiam secundum alias institutiones , quæ illud objicient animo tanquam dubium , incredibile , aut puram putam fabulam : nonne exploratum est , eundem Criticum , quem non latent universa magnæ Artis suæ documenta , non secus atque usus omnes , qui fieri possunt , postquam probaverit prioris generis regulis , Historiam hanc veram & genuinam esse , alterius falsam & excogitam , posse quoque tertii & quarti generis institutis efficere , eventum idem dubium esse minime probabile , & fabulosum ? Eaque de re narratio eadem ejusdem Critici opinione , diversis saltem temporibus , vera videbitur , falsa , dubia , incredibilis , fabulosa ; libitumque semper erit eidem Critico propugnare ex accuratæ & rectæ Critices præscriptis album , nigrum esse , rubeum , & flavum ; nigrum vero album esse flavum & rubeum .

At enim qui tam audax erit , ut neget , addet aliquis , rectissimam atque accuratissimam esse præstantium Criticorum istorum in varias sententias divisionem , utpote duobus Critices firmissimis fundamentis innixam , nimirum autoritate & conjectura ? Ruinartius Eusebii testimonio existimavit , posse se Historiam istam amplecti , tanquam sinceram & germanam , quin adverterit animum adjunctis , quæ possunt illam aut suspiciosam reddere aut fallacem : propterea hic autoritatem nunc conjecturæ prætulit . Arnaldus & Dupinus alia via incesserunt , rati , fabulas , resque incredibiles in narratione aliqua obvias , magis faciendas esse , quam auto-

ritatem, eademque homines ad firmissimas conjecturas attendentes, in opinione statuere ipsius ad fabulas amandandæ. Petavius * & Tillemontius medii inter hæc extrema steterunt, interque auctoritatem & conjecturam animum suum, ut ita dicam, librarunt. Ipsi quidem perorassent, se tot Veterum Scriptorum testimonio dedere, qui veram hanc narrationem existimarunt. At cum hujuscemodi partes in suspenso relinquunt tot fabulæ in Historia ista deprehensæ, non ausi sunt consilium capere pro agente aut negante sententia; & quin se totos auctoritati aut conjecturæ traderent, bona fide cognoverunt, eam nec explodendam esse universam, neque universam admittendam. Quibus positis, cur mirum erit, distractos admodum esse Criticos istos in judicio, de hac narratione lato, quamquam sit secundum uniuscujusque principia rectissimum acquirissimumque?

Quantumvis propendeam inclinatione voluntatis in hanc Sapientum nostrorum divisionem probandam, & profitendum, vias istas, quas sunt ingressi, nihil habere, quod prudentioris Critices regulis non concinat: nihilo scelus hæret nobis adhuc animo geminus scrupulus super ratione, quam utrique in Hegesippi narratione dijudicanda secuti sunt.

Primus est, quare Ruinartius hoc loci primas deferat auctoritati potius, quam conjecturis, tametsi constantissimis & pene evidentibus de Historiæ hujus falsitate: alibi vero, una fretus levissima specie veri, testimonio Eusebii claro & aperto refragetur, cum eodem tempore ponit mortem S. Polycarpi & S. Pionii; & simplicem eo loci conjecturam ejusdem Historici anteferat auctoritati. ** Dupinus obtemperavit nunc præcepto suo monenti, tum falsum esse Opus aliquod *cum res continet manifeste adulterinas*. Qua de re non dubitavit ad conjecturas mentem adicere: nihil sollicitus auctoritatis. Nihilo tamen minus hujus regulæ vi non poterat idem legitimam ducere Epistolam S. Clementis, & nonnulla alia Monumenta: præterquamquod etenim Pontificis hujus Epistola non multo majori, quam Historia Martyrii S. Jacobi, auctoritate firmatur, eadem redundat rebus multo magis fabulosis, minusque credibilibus.

Videatur Arnaldus super hoc facto oblitus fuisse prioris admonitionis; quam statuit, ut Hegesippi narrationem oppugnaret. Habere ipsius verba. „ Cum merito non possumus de facto aliquo dubitare, quippe fir-

* Non diffisor, nonnulla, vel ab Hegesippo predicta, vel ab aliis inserta, quæ parum probabilia videantur. Sed totam ipsam Historiam nego propterea damnandam esse, Nam pleraque in illa vera sunt, aut veris certe simillima, quædam absurda. Pet. in Notis ad Hæc. 78. S. Epiph. pag. 332.

** Cujus Pionii, cum Acta Polycarpi Martyris subjuncta fuerint, quidam incaute eos uno eodemque tempore passos fuisse existimaverunt, idque mendum in Eusebii Chronicon irrepsit. Ruin. Acta Sel. pag. 27. En sola conjectura, quæ Ruinartius non audire coegit apertum Eusebii testimonium.

Dupin. in Pref.
part. 2. pag. 39.

Dupin. T. 1. m. 2.
pag. 87.

Arn. Differt. de
Narrat. Hegesippi.
§. 1. Res. prima.

„ miter adeo testimoniis probato , ut credendi locus sit , illud certum &
 „ constans esse , parum attendendus est animus argumentis objectis ad-
 „ versus illud , satisque erit ea solvere responsis probabilibus , quæque
 „ duntaxat esse possunt , absque eo quod quidquid asseritur , evincere
 „ oporteat , ita revera esse , quemadmodum responsum est . „ Narra-
 tio Hegesippi firmiter adeo testimoniis probata est , ut credendi locus sit ,
 illam certam & constantem esse . Hegesippus , S. Clemens Alexandrinus
 Eusebius , S. Epiphanius , & S. Hieronymus in hujus Historiæ summa
 conveniunt , simulatque in plerisque adjunctis fidei difficillimæ . Insu-
 per P. Petavius non modo usus est responsis probabilibus , quæque fieri
 poterant in objecta , a Scaligero adversus hanc Historiam facta , sed
 æquissimis , quæque difficultates pene omnes , ab Hæretico homine illo
 propositas , in nihilum evadere faciunt . In speciem itaque est , debuisse
 Arnaldum , nisi a sua ipse Lege discedere voluerit , testimonium con-
 jecturæ præferre , non autem conjecturam testimonio .

*Apud Euseb. l. 2. c. 21. pag. 63.
 Apud Petav. in Not. ad Hier. 78. S. Epiph. pag. 332.
 Petavius ibid.*

Petavius quoque hanc scivit Legem super narratione Hegesippi : *Cum factum tam vetusti & graves Auctores asserant ; cur factum sit mirandum , vel querendum magis est , quam de præstantissimorum Virorum autoritate dubitandum .* Res itaque urgebat Virum hunc sapientissimum , ut ad purgandam narrationem istam momenta quæreret , & testimonio fidem omnino adjiceret , potius quam anceps inter autoritatem & conjecturam hæreret .

Petav. ibidem

Mc fugit , quamobrem Tillemontius agentem , aut negantem partem manifeste amplexatus non sit , qui summum illud edidit Critices suæ principium : „ Quoties occurrerunt res , vetustis & gravibus Scriptoribus „ confirmatæ , quorum testimonio gerendus mos est ab Ecclesiæ Catholi- „ cæ alumnis , non est visum ab iis recedere nos posse , præterquam in „ victissimis rationibus id postulantibus . „ Documentum hoc Critico nostro persuadere debebat , ut mentem suam pro autoritate aperiret ; quandoquidem postquam dixit ; *quoties occurrerunt res , vetustis & gravibus Scriptoribus confirmatæ , sibi non esse visum , ab iis recedere posse ;* exemplo ponit ea , quæ narrat Hegesippus de S. Jacobo Minore . Ipsius itaque erat , ut videtur , non attendere animum conjecturis , ut antiqui hujus testimonio inviolate adhæreret . *Quod si Sacerdotium Legis cum Jacobo , tum Reccabita tributum , Privilegia Christianorum Principi concessa , facultas ingrediendi locum Sanctum , aut fortasse Sanctum Sanctorum : non esse probabile , Judeos ad S. Jacobum se retulisse super his , quæ de Christo Jesu credenda erant &c.* Si hæc omnia , inquam , visa Tillemontio sunt invictissimæ rationes , sua intererat conjecturas autoritati anteferre , nisi regulæ a se traditæ adversari maluisset .

Tillem. T. 2. c. 14 in Prof. pag. XVI.

Tillem. annot. 27. in S. Jacobum pag. 437. col. 2. Edit. 24

Ac non esset quidem multi operis, haud pauca huc asserre facta, multo melius confirmata, quæ deserit eruditus iste Criticus, ut conjecturam sequatur; quamquam momenta, eorum id fecerit longe minus fortia essent iis, quæ in Hegesippi narratione se produnt. Iter S. Pauli in Hispaniam multo plurimum graviorumque Patrum dictis, quam S. Jacobi Martyrium, assertum est; & Tillemontio certe constantes adeo rationes non fuerunt, quare illi non assentiretur, uti sunt impræsentiarum. Non poterat itaque sustinere assensionem suam inter auctoritatem & conjecturam, sed necessario alterutram amplecti.

Juxta quas regulas nonne dici posset in præsentî, Ruinartium, propter Epocham Mortis Sanctorum Polycarpi & Pionii, se concedere citius debuisse conjecturæ, quam auctoritati; Dupinum, & Arnaldum pro auctoritate suffragium ferre, contempta conjectura secundum præceptionem ab isto latam, & judicium ab illo de Clementis Epistola: Petavium vero & Tillemontium non potuisse ancipites inter auctoritatem & conjecturam versari: prioris namque erat totum auctoritati tribuere, alterius totum tribuere conjecturæ.

Propterea ex necessaria principiorum istorum consecutione videtur esse dicendum, narrationem Hegesippi per Ruinartium non futuram deinceps veram & germanam, sed falsam, & fabulosam: per Dupinum & Arnaldum non ultra supposititiam, incredibilem, & fabulis plenam, sed sinceram & authenticam: Petavium denique & Tillemontium non posse imposturam illam dubiis operibus accensere, idest, Historiis neque in universum rejiciendis, neque recipiendis, sed illius institutis veram censendam, istius autem Decretis in monumentorum mendacium numero collocandam.

Hic apparet, quam recte hujus Articuli initio animadverterimus; Eruditum hominem Criticas Leges, Ususque omnes apprime tenentem, idem factum nullo negotio ob oculos positurum tamquam verum, falsum, dubium, incredibile, si modo diversas magnæ Artis suæ regulas adhibeat. Postquam itaque ostenderit, anteposita auctoritate conjecturæ, factum illud falsum esse; ipsius veritatem & sinceritatem astruet, prælata conjectura auctoritati. Si libeat aliquas habere animadversiones in ea, quæ variis Operis hujus locis observavimus, persuasum unicuique erit, Litteratos Viros nostros tum obstringi inviolate regulis suis, eum ipsorum consiliis favent, quantulumcumque autem eos implicant, non multum religioni ducere fidem illis datam revocare: imo deprehendes sæpe numero, his regulis uti illos hoc loci ad factum aliquod statuendum, quod alio loco eadem leges subvertunt.

Alter, qui nobis injectus est, scrupulus super Sapientum istorum ratio-

ne, ad id pertinet, nescire nos, quibus adducti momenti Critici nostri; Historiam de Martyrio S. Jacobi ab Hegesippo recitatam expedientes; quidam illorum auctoritatem potius sectati sint, quam conjecturam, alii contra fulti conjectura sint, nulla auctoritatis habita ratione; aliqui deum inter auctoritatem & conjecturam se ab omni assensu veluti abstinent.

Illi equidem statim existimavi in causa esse potuisse, 1. quod nimium Critici in hoc defectu in vestigiis steterint magnæ illorum Artis, doctis, utri earum tum parendum sit. At scilicet hic dubitatione magis æstuo. Etenim præterquamquod non memini, me præcepta ista in Sapientum nostrorum Operibus legisse, Ipsique haud ita facile expediendis laqueis involverentur, si loca, in quibus extant, indicare opus esset; non possumus præterea non mirari, eos aliquando transgredi Legesistas. Et sane accidit quam sæpiissime, quamvis auctoritas multo majorem vim habeat, quam conjectura, vel contra conjectura præponderet auctoritati, ut placet tamen, uni eos ad stipulari detrimento alterius, & non semel postquam mentem suam, sive pro auctoritate, sive pro conjectura declararunt, ab iis se subtrahere, aut eas tum sequi, cum in rem esset contra se gerere. Horum omnium deinceps exempla subjiciemus.

Denique tametsi rarum & constans haberem Criticæ eas regulas significare, quibus se vel ad auctoritatem referat, vel ad conjecturam; & Eruditos nostros ne satum quidem unguem ab eis in Hegesippi narratione expendenda discessisse; illos tamen rogare juvat, ut me faciant certiores, nonne easdem, an diversas institutiones sint secuti? Si easdem, unde factum est, per eas ad auctoritatem vergere Ruinartium, ad conjecturam Arnaldum & Dupinum, suspensos incertosque pendere Peravium & Tillemontium? Est ne easdem regulas ad extrema penitus adversantia deducere, easque exhibere posse tamquam verum, quod falsum aut dubium est, & tamquam supposititium & fabulosum, quod sincerum & certum est? si vero e diversis præsidium sibi compararunt, fiet inde, deesse Criticæ facultati certas & firmas regulas ad ostendendum, quando vel auctoritas, vel conjectura eminere debeat, sique id genus monita indicaret Criticæ, qui fieri posset, ut e principiis omnino contrariis solidum de eodem facto judicium enunciaretur? Ratio altera, propter quam non eodem tramite incepterunt Critici in eligenda sive auctoritate, sive conjectura, erit fortasse, eos, hac Eusebiana Historia diligenter excussa, aqua lance suspensis utriusque partis momenti & probationibus, quæ illos poterunt vel ad auctoritatem flectere, vel ad conjecturam, vel ad iter medium tenendum, omnibusque ex adverso libratiss, ei parti se dediderunt, apud quam majorem verisimilitudinem deprehendebant

bant ex principis regula documento, quod est aequitatis & prudentia iudicium. Hanc itaque supremam regulam attendens Ruinartius ita est affectus, ut duxerit majoris auctoritatem, quam conjecturam; Arnaldus & Dupinus ut adhaerent conjecturae nihil de testimoniis solliciti, & Petavius Tillemontiusque ut locum inter haec duo extrema medium servaverint. En iudicium aequitatis & prudentia longe a semetipso divertum, & suprema regula, quae ut alias monuimus, alia indigeret regula superiori, ut in ejus trutina positis tribus hisce iudiciis aequitatis & prudentia, eo se animus vertere posset, ubi major veri species appareret.

Non possumus revera assequi cogitando, idem factum, totidem verbis expressum, iisdemque adjunctis compactum, diversam adeo formam sui prode Criticis nostris. Baluzius, occasionem nactus, S. Mariae Ancillae factum narrat cujusdam nomine Tertulli, * quod ipsi aequum & certum videtur; cum Tillemontius affirmet, immane hoc absurdum nemini credibile visum iri. Thierius testatur, Historiam Lacrymae Vindocinensis non modo fabulosam, sed ridendam esse, & nullo modo propugnandam; & tamen celeberrimus Mabillonius pugnantia his de illa sentit. Contendit Arnaldus, P. Malebranchium in Libris suis favere sententiae Epicureorum, alius vero Autor conceptis verbis sensa illi tribuit omnino contraria. Denique ne huc innumera id genus exempla afferamus, constet, Consilium Edesseni Regis, qui ulciscendae gratia mortis Christi, volebat animo bellum indicere Judaeis, Dupino videri consilium modicae intelligentiae, insolitum, atque insania simile, interim dum Tillemontius nihil horum in illo considerat, sed contra exquisitum iudicium, & pro Jesu Christi gloria ardorem, quo ad poenas ejus mortis repetendas impellebatur.

At cur non liceret respondere; haec adeo opposita judicia ex eo proficisci, quod Critici nostri facta in controversiam adducta non uno aspectu respiciunt; & propterea nihil prohibet, singula esse aequae justae & rectae? Quod roborari potest egregio principio Autoris Libri inscripti: *Inquisitio Praejudiciorum vulgarium*. ** Principio, inquam, quo priori sermoni ejus fundamentum ponit, nimirum: *Posse duas partes sibi invi-*

* Referunt Aduersarii istius Sanctae, in Adriani edicto, aduersus Christianos lato, iussisse illum, extremo supplicio perimendum unumquemque, qui Christianum aliquem occultaret. Porro Tertullus, cum satis habuisset, Sanctam Mariam flagellis caedi, alitque tormentis vexari jubere, neque illam ad Praetorem delulisset, ille idem delatus est, uti Edicti transgressor, & quamquam praeclarissimo genere & di-

gitate esset, difficillimum fuit ab ipsis capite hoc periculum propul-
tare, atque opus item fuit de his per
litteras Imperatorem facere certio-
rem. Baluz. in Miscell. Tom. 2, pag. 115.

** Consilium suscepit Autor hoc in
Opere impugnandi ex vulgaribus pra-
judiciis nonnulla, quo mentem para-
re posset ad recte de omnibus sentien-
dum. Novem Sermones digessit, Pa-
risiisque edidit anno 1704.

cem repugnare, & de eodem argumento concertationem habere; & tamen utraque jure & ratione non abſimiliter fulciri. Ita ſe prorsus habent quo ad nos humanæ cognitionis objecta, (verba ſunt ſcriptoris ejuſdem) non aliter atque proſpectus, quo ad eos, qui in illum ex varia loci acie intuentur. Nemo ignorat, qualibet vel miſima mutatione loci, proſpectum hunc res diverſas omnino in oculos inferre, & dicere merito quæ poſſe: *Hominem proſpicio*, dum alter veriffime quoque teſtabitur: *Leonem proſpicio*.

Haud ſere ſecus P. Lamius argumentatur. „ In univerſum, inquit Be-
 „ nediſtinus hic, ad Abbatem Brillonium * ſcribens, id facit, nos diſſi-
 „ milia adeo judicia de eadem demonſtratione enunciare, ut quam tu
 „ *Sophiſmi*, & *Paralogiſmi* redarguis, eadem mihi accuratiſſima videan-
 „ tur, quod diverſimode rem attingimus; & ſane me fallit animus,
 „ aut hic eſt verus tot diſputationum ſons, & quare in dies præſtantif-
 „ ſimorum etiam Virorum judicia de eadem re concurrant contraria. Si
 „ uniufmodi eſſet omnium conſideratio, fieri non poſſet, quin eodem quo-
 „ que modo pronunciarent. Ex ſua quiſque parte jure & merito agit, at-
 „ que in eo tantum peccant, quod putent, adverſarios ſuos eadem ex parte
 „ concertationis argumentum inſpicere, quæ ipſi. Quapropter id primum
 „ animo verſare deberent diſputatores, ut perpenderent bona fide,
 „ utrum nece argumentum propoſitum uterque ex eadem parte intuea-
 „ tur, & operam darent, ut ſe mutuo ad eandem proſpectus aciem
 „ deducerent; at in eo vitium eſt, quod ſæpe bona fide laborant, &
 „ diſputantes ut diſputent, quandoque etiam ut excellant, niſi mirus
 „ curant, quam invicem percipi. „ Hæc ſunt, aut ego fallor, quæ ma-
 „ gis veri ſimilia afferri poſſunt ad purgandum Sapientum noſtrorum ſu-
 „ per Hegeſippi narratione diſſidium.

Non eſt quidem hic locus excutiendi principium jaſtum ab Autore Li-
 bri: *de Inquiſitione Præjudiciorum vulgarium*. Dixiſſe fatiſ ſit, hæc ſemel
 admiſſa propoſitione, non videri, diximi unquam poſſe licem aliquam
 inter homines exortam, neque certo cognoſci alicujus Eccleſiaſtica Hi-
 ſtorie facti veritatem aut falſitatem: imo injuria agerer, quicumque con-
 troverſias tranſigere, & eventa definire vellet, quandoquidem adverſus
 rationem ſe moveret, quam utrimque æquam eſſe pro certo habet. Ef-
 fici ſimiliter poſſet, alium, ſe in alia ſtatuentem proſpectus acie, quam
 ea, in qua ſe ſtatuit Autor Inquiſitionis Præjudiciorum, elicere conſecu-
 tiones poſſe iis, quas ipſe elicit, omnino contrarias.

* Epiſtola P. Lamii Benediſtini e Demonſtratione Carteſii de Exiſten-
 Congregatione S. Mauri ad Abbatem tia Dei, ab iſto Doctore oppugnata.
 Brillonium, Doctorem Sorbonicum pro

Cum fatetur P. Lamius, non decipi Brillonium, *Sophismi & Paralogismi* redarguentem Demonstrationem Cartesii, * quæ ipsi accuratissima videtur; id propterea fit, quod Doctor in Quaestione controversa non attendit nisi id, quod minus præcipuum est, & rei caput prætermittit: contra vero Benedictinus hic id omne speculatur, quod ad ejus statum, ut ejus verbis utar, habitumque pertinet. Non est itaque mirum, utrumque æquam causam habere, cum Demonstrationem istam unusquisque e loco, veluti suo aspiciat, seque in diversa prospectus acie constituat.

Atqui multo aliter se res habet in eo, de quo exquirimus, S. Jacobi factum. Ut enim 1. judicium fiat de Historiæ hujus veritate, & debeat animus, ut illam sive veram sive falsam enunciet, non interest, illam nudam contemplari, atque in semetipsa, uti quædam Geometrica enunciatio, neque illam ita accipere, ut Demonstratio Cartesiana ex eo accipitur, quod minus præcipuum est, rei capite prætermisso; aut, quod est caput, accepto, & minus præcipuis prætermisissis: sed circumspicienda sunt adjuncta omnia, quæ narrationem hanc comitantur, sive intima sint, sive externa. Ea voco adjuncta intima, quæ ad ipsum factum spectant, illa vero externa, quæ personas attingunt, quorum testimonio ad eventum illud erendum inducimur. Quo posito, si hujusmodi sunt omnia hæc adjuncta, ut nunquam, aut raro admodum contingat, similia adjuncta cum falsitate coire, mens nostra suapte vi ad habendam fidem de illius veritate traducetur. Quod si contra adjuncta hæc talia non sint, ut quam sæpissime cum falsitate non ineant societatem, postulat ratio, aut nos hæc in aneipiti, aut falsum existimare quod dicitur; ubi non apparet unde sit verum, quamquam manifeste fieri non potuisse haud intelligamus.

2. Non eadem est ratio de facto historico, quoad Criticos de illo judicatuos, atque de prospectu aliquo quoad eos, qui in illum ex diversa loci acie intuentur. Nemo ignorat, *qualibet vel minima mutatione loci, prospectum hunc res omnino diversas in oculos inferre, & dicere merito quem posse: Hominem prospicio, dum alter verissime quoque testatur: Leonem prospicio.* Neque enim integrum est iis, qui factum exami-

* Hic fertur Demonstratio. „Quod
„clare percipitur comprehendi in
„aliquis rei specie clara, distincta,
„simplici, naturali, necessaria, &
„immutabili, potest vere & con-
„stanter ad rem illam referri. At-
„qui clare percipimus; *Existentiam*
„necessariam & æternam compre-
„hendi in specie Dei; hancque esse

„claram distinctam, simplicem, na-
„turalem, necessariam & immuta-
„bilem. Vere igitur potest ad Deum
„referri *Existentia* necessaria & æter-
„na. „Logicorum est, disquirere,
„utrum ad eorum Leges exacta sit hæc
„Demonstratio, atque an Dei existen-
„tia citius ponat, quam præbet.

nant, aspectus aciem pro arbitratu seligere, aut locum mutare; sed oportet eos in eodem, ut ita dicam, situ consistere, hancque ipsis objectam rem ex ea perlustrare parte, quam indicant Criticæ Leges, quæ non aliæ sunt, quam a nobis adductæ, aut eodem ferme omnes recidunt. Hic jam quæro: qui fieri potest, tot sapientes Criticos universa cum intima tum externa Hegelippi Narrationis adjuncta pensasse, dum in ipso- rum judicio prodigiosam adeo disensionem comperimus?

Non crediderim, Criticos, ut suam super Hegelippi Historia divisionem excusent, non secus atque super aliis Historicis narrationibus, in medium allaturos principium Autoris de *Problematis Philosophicis expositis super origine distractarum opinionum Hominum*. Cartesius, inquit Scriptor hic, dubitavit, num sensus unicuique hominum res objectas eodem prorsus modo referant. Idcirco autem dubitavit, quod cum sensus, tum illorum actus ita invicem differre debeant, ut singularis hominis temperatura. Cum itaque sensus nostri traducant pene usque ad animos impressiones varie temperatas, mentes nostræ, quæ species suas ex his impressionibus effingunt, non percipiunt accurate eademque ratione sensibiles qualitates. Propterea aliquod semper discrimen est ex parte rei objectæ inter species, quas animo informamus, sive istæ simplices sint, sive ex aliis confectæ. Ex quo colligere videtur Autor, inde esse repetendam causam, * quare ferme nunquam Philosophi de rebus Physicis conveniant.

Quamquam id ultro daremus, auctoritatem & conjecturam, quoties factum aliquod historicum critica lance suspendendum est, ita ferme afficere sensus nostros, ut res objectæ sensibiles: Licet verum esset, sensus nostros similiter traducere pene usque ad animos impressiones varie temperatas, mentesque nostras, quæ species suas ex his impressionibus effingunt, non satis accurate, eademque ratione percipere argumenta, ex testimonio, atque ex conjectura petita: est sane cur mihi videar videre, nunquam fore, ut Critici conscreantur, diversas sententias, in quas de factis historicis distrahantur, a varietate dispositionis organo-

*Minim. Trev
vult. Mensis Ju-
li & Augusti
1701, pag. 190*

* Existimavit Autor quidam, unam dispositionis organorum varietatem non esse in causa, cur discrepent hominum opiniones, sed alias quinque superaddendas esse. Afferit igitur, homines crebro diveria opinari de re eadem. 1. Quod varie alti sint atque educari. 2. Quod dissimilibus animi affectionibus agitentur. 3. Non æque solertes sint. 4. Neque item studiosi. 5. Neque eadem eadem ratione utantur. *Epistola Philosophica de variis argu-*

mentis Ep. 1. Trevolii 1703. Gall. Quare autem quatuor hæc res postrema: in unoquoque homine eadem non sunt? nunquid non id ex varia oritur organorum temperatione? Prima pariter, quam asserit hic Autor, causa rucro videtur. Constat namque, multos eisdem monitis imbutos ab infantia, dissimillime de iisdem rebus sententiam dicturos; alios contra non eadem disciplina utentes, in eadem tamen opiniones descendere.

rum proficisci. Id enim esset concedere, Criticam facultatem minus cō institutis optimi iudicii, quam ex corporum temperatione pendere, & consecutione necessaria dicere opus esset, Criticos de factis Historicis ex corporis affectionibus iudicium ferre, atque huic citius quam alteri sententiæ assentiri, quod ita postulent eorum organa, hac vel illa ratione disposita. Et propterea Critici argumentorum vi, quam vel ex auctoritate vel ex conjectura depromunt, haud ferrentur, ut huc potius vergerent, quam illuc.

Quamobrem si purgari nequit Criticum de narratione Hegeſippi, aliisque factis, dissidium exemplo Artis prospiciendi, aut Demonstratione Cartesii: si variae eorum opiniones referri nequaquam possunt in organorum varietatem: sique contendunt ipsi præjudicia, impudentiam, preoccupacionem, aut id genus affectiones nihil ad tantam sententiarum diversitatem contulisse; æqui bonique faciant, si audeamus credere, ipsorum divisionem super iisdem factis, eadem adjuncta afferentibus, non posse aliunde originem ducere, quam ab inconstantia & levitate Regularum Magnæ ipsorum Artis, aut ab illarum usu pravo & adulterino.

A R T I C U L U S V.

*Videntur Critici Magnæ illorum Artis Usu obumbrasse magis;
& implicasse pleraque graviora Historiæ Ecclesiasticæ
facta, quam ea illustraverint, &
explicaverint.*

Critici homines, siue astruere caput Historiæ aliquod, siue destruere velint, tot congerunt conjecturas, similitudines veri, acumina, & circuitus, ut difficillimum sit, inter tot eruditionis & Critices veluti impedimenta, narrationis alicujus aperire veritatem aut falsitatem, aut illum, quo affici potest, probabilis modum. Inter innumera exempla, quæ promptum esset huc asserre, præ aliis unicum duntaxat amplector.

Adhuc exeunte circiter Sæculo XVI. terebat opinio, universis acceptissima, Fidem Christi invec̃tam in Gallias fuisse, siue ab Episcopis per Apostolos missis, siue a S. Clemente Summo Pontifice. Primus eorum, qui adversam sententiam in aliquo lumine prodidit, Faber fuit, c vivis ereptus anno 1612., & Ludovici XIII. præceptor, contendens, S. Dionysium

hysium Parisiensem alium fuisse ab eo, quem S. Paulus christiana fide initiavit, & neminem ante Carolum Magnum hac de re dubium fuisse, Sententia hæc multos habuit præteriti Sæculi sectatores; dum ceteri hodierna quoque die vetustæ in rem hanc opinioni adhærescunt. At quamquam utrimque nihil prætermiserint eorum, quæ Critice exquisitissima poterat ipsis in memoriam revocare, negotium fortassis hoc hæcenus ita minime illustrarunt, ut præstolari quisque ex eorum labore debebat, atque ex Regularum Ufu magnæ illorum Artis, quam adeo magnificant.

Autores * novæ Epochæ, quos deinceps brevitatis gratia *Gregorienes* ** nuncupabimus, opinantur, S. Saturninum Episcopum Tolosanum, S. Gatianum Episcopum Turonensem, S. Trophimium Episcopum Arelatensem, S. Paulum Episcopum Narbonensem, S. Dionysium Episcopum Parisiensem, S. Austremonium Episcopum Alvernæ, & Clermontii ab VIII. Sæculo, & S. Martialem Episcopum Lemovicensem in Gallias ivisse tempore Decii Imperatoris ad annum 250. ; ut Jesu Christi Fidem, ab interitu Irenæi pene intermortuam, in iis regionibus constituerent.

Alterius sententiæ propugnatores, *** quos omnes uno **** *Areopagiticorum* nomine comprehendemus, asserunt, Galliarum Apostolum non differre a Dionysio Areopagita, S. Pauli Discipulo; aliosque Episcopos, qui comites ipsi adjunguntur, in Gallias ablegatos a S. Petro, vel Clemente fuisse, ibique, ineunte altero Ecclesiæ Sæculo, Vitam Christo dedisse.

Non est hic sermo de opinione Autoris novæ Dissertationis, editæ Tolosæ anno 1703. de tempore quo Christiana Religio in Galliis radices egit. Ex parte nanque in Gregorienfium sententiam recidit, iisdemque sermone utitur probationibus. Scriptor hic affirmat, non quidem priori, sed altero Ecclesiæ sæculo, Christianæ Religionis in Galliis positum fuisse fundamentum, quo imposticum pene diruto, medio III. sæculo instauratum est. Per hunc itaque S. Dionysius, aliique scx Episcopi non sunt dicendi Apostoli Galliarum, sed Religionis nostræ in illis Provinciis *Instauratores*; extiterantque multo ante Evangelii Prædicatores, qui per illa loca Fidem nunciaverant.

Habes argumentum Disputationis illius, quæ tot Opera sæculo præte-

* Launojus, Tillemontius, Dupin, Baillerus, Sirmondus, aliique.

** Cum Scriptores isti quandam ex præcipuis probationibus e Gregorii Turonensis testimonio desumant, visum est, apte vocari *Gregorienes* posse.

*** De Marca, Dadinus Altisse-

ra, Patres Milletus, Menardus, Chiffletius, Alexander, aliique.

**** *Areopagiticorum* vocabulo intelligimus eos, qui propugnant, Sanctum Dionysium Areopagitam primo sæculo in Gallias profectum esse, & priorem Episcopum, Parisiorum fuisse.

rito in lucem educenda curavit. Nostra interest in præfens ostendere; qua via inestserint eum *Gregorienes*, tum *Areopagitici*, ut opiniones suas tuerentur, & expendere, quam lucem huic materię attulerint. Præter communes Critices Regulas, quas utrique commode in rem suam adhibuerunt, alias rationes amplexati sunt, propriæ statuendæ opiñioni, ex-terminandæque adversariæ: rationes, quæ fortassis iis omnibus non arri-
debunt, qui citra ullam animi præoccupationem pronunciant.

§. I.

R A T I O   P R I M A.

*Omnem, quam possunt maximam, exislinationis famam iis parere,
qui secundum se dicunt, ipsorumque menda purgare: de
adversariis autem per contemptum loqui, eorumque
vitia ostentare:*

Essatum hoc, quod genus quoddam efficit loci Criticis Scriptoribus communis, ad majus pondus sententiæ suæ tribuendum, præoccu-
pandumque Lectoris animum, non est sane in re præfenti prætermis-
sum.

*Tillem. Tunc-
Ann. 1. de Sab-
do Dionys. pag.
439.*

Sanctus Sulpicius Severus [verba sunt Tillemontii, quibus ad contro-
versiam istam aggreditur] antiquissimus Scriptorum, qui extant, eu-
jus non est, cur testimonium rejiciamus, non modo propter antiquita-
tem suam, verum quod sæculo nobilitate atque opibus, Ecclesiæ vero
Sapientia & pietate conspicuus fuerit. Sequimur etiam, subjungit,
S. Gregorium Turonensem quoad Tempus Missionis S. Dionysii alio-
rumque, non quod sit tutissimus Autor, sed quod melior & vetustior
iis, quotquot super ea re supersunt. Cadit pereommode, eum eum
Sulpicio Severo non certare, & posse iis congruere, qui Dionysium,
sub Diocletiano collocare videntur. Alvernæ ortus erat, Episcopus
Turonensis, Lemovicio proximus, & Parisiis frequens. Non potuit
itaque ignorare quatuor istarum Ecclesiarum fidem de iis, qui Religionem
in eas intulerant.

*Ibidem annot.
2. in S. Dion.
pag. 708.
Constant. Ann.
Francicum ad
annum 824.*

Addunt pariter pro duobus istis Historicis, eos produxisse nihil, quod
certissimum videri non possit; quandoquidem prior declarat, se ex opti-
mis Monumentis Historiam suam conficisse, nihilque in præteritis reli-
quisse, ut evaderet accurata: alter vero adventum septem Episcoporum
in Gallias non retulit, nisi fide Scriptoris Actorum. S. Saturnini, quod mo-
numentum totius autoritatis habendum est, utpote labente circiter sæcu-
lo IV. conscriptum.

Launo-

Launojus typis Parisiensibus commisit anno 1651. Opusculum adversus Autorem de Gestis Episcoporum Cænomanensium, tribus constant Dissertationibus. Priores duas universas refert ad purganda, ut maxime potest, errata omnia, de quibus Sulpicius Severus & Gregorius Turonensis insimulantur. Congessit quæcumque Scriptores multi, cum veteres, uti Prudentius, Fortunatus alique &c. tum recentes, uti Faber, Bellarminus, Petavius, Josephus Scaliger &c. scriptis tradiderunt in existimationem, qua Patres ipsos prosequerentur, argumentum; nihilque ipsi excidit, ut ipsorum auctoritatem amplificaret. Sirmondus ipse exordium fecit Dissertationi suæ de Distinctione duorum Dionysiorum a commendatione Sulpicii Severi, quem vocat *testem gravem, rerum nostrarum autorem peritissimum*; & deinceps Gregorii Turonensis fidelitatem laudibus celebravit.

cap. 1. & 2.

Postquam Gregorianes viribus omnibus incubuerunt, ut vim adderent testimonio Vadum Sententiæ suæ, operam convertunt ad detrahendum de fama Visbii, & Hilduini, qui duo sunt adversantis opinionis fundamenta. Hilduinus, inquit Dupinus, qui ante omnes * memoriæ prodidit, S. Dionysium Galliarum Apostolum Arcopagitam esse, Autor est fabularum confarcinator, qui falsa multa recitat, producitque Scriptum quoddam manifeste supposititium ejusdem nomine Visbii. Huic miserando Scriptori ficit eorum opinio, qui duos Dionysios confundunt. Nihilo honorificentius de Hilduino meminit Tillemontius. Abbas hic est inquit, Regni administer, satis indoctus, aut audax, qui

Dupinus Biblioth. Tomo 1. pag. 122. col. 20.

Tillem. Tomo 4. Dissert. de Sulpit. lib. 6. obs. 6.

* Anno 824. sive 825. Galliarum Antistes conventum coegerunt Parisiis super Quæstione de Imaginibus. In hujus Concilii Actis hæc verba leguntur. *Nec vobis tadium fuit ad ostendendam rationem veritatis, veritatemque rationis, sepe paulo longius sermo subtraxerit: dummodo luce veritatis, qua ab antiquis Patribus nostris usque ad nos inflexibiliter ducta est, Beato Dionysio scilicet, qui a S. Clemente in Gallias cum duodecim numero primus prædicator direxit, & post aliquod tempus unum cum sociis, huc illicque prædicationis gratia per idem regnum dispersis martyrio coronatus esset.* Animadvertendum est. 1. Synodum hanc peractam fuisse decimo post Caroli Magni obitum anno, & antequam Hilduinus Arcopagita sua lucubraret. 2. Hanc fuisse Traditionem vetustissimam & tutissimam, qua ab antiquis Patribus usque ad nos inflexi-

biliter ducta est. Id apprime concinit per Mabillonium Officio Ecclesiæ, quod consuetudine receptum erat temporibus Caroli Calvi, & in die S. Dionysii recitabatur. In priori antiphona Horatium Matutinarum, & tertio tertii Nocturni Responsorio hæc verba sunt: *Beatissimus Dionysius Christi Martyr, tradente B. Clemente, parturienda Gentibus semina divina suscepit.* Hoc officium idem est, atque illud, quod reperitur in Antiphonario Gregoriano, quod Carolus Calvus litteris aureis exarandum curavit pro Abbacia Sancti Corneli Compendiensis. Nemini dubium esse potest, inquit Mabillonius, Officium hoc in Ecclesiis Galliarum multo ante receptum fuisse; idemque constanter probat, Hilduinum Officium hoc conficere non potuisse. Mabillon. Tomo 1. veter. Anal. pag. 64.

Histo-

528 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

Historicis celebrioribus, Scriptoribusque clarioribus imponat ..... Areopagitica Hilduini Liber sunt fabulis redundans. Haud absimiliter de eo perhibent Launojus, Bailletus, Sirmondus aliique *Gregorianenses*. Launojus denique gravia menda plura in Hilduini * Tractatu redarguit, quæ non multum nominis afferunt auctori suo.

Bail. Tab. Crit. 6. Octobr. pag. XX. Sirmondus ubi supra a 4. 4.

Alexander fac. 2. Tomo 2. Dis. fert. 15. pag. 100. Mailletus, Mægards &c.

Critici sapientes, qui adhuc a vetustis opinionibus non recesserunt, vestigia plane adversa figunt *Gregorianensibus* in effati hujus Ufu. Ante oculos statim ponunt Hilduinum, tamquam Virum nobilitate, officiis, & moderatione præstantem. Ipsam ejus pietatem extollunt, nihilque eorum missum faciunt, quod cum existimatione dignum reddere possunt, ejusque fidelitatem roborare & accuratorem in iis, quæ de S. Dionysio Gallorum Apostolo memoravit. Scribunt, eum nuncupatum a Lupo Abbate Ferrariensi fuisse Epistola 100. Ecclesiarum Magistrum, atque ab aliis. *Magnum Aaronem, cuius nitor morum cum sensus probitate commendatur: Menardum non fugit Elogium, quod Papyrius Massonius habet de Historia S. Dionysii, ab Hilduino conscripta. Hæc, inquit, ex Lisbii Historia Hilduinus refert in Dionysii vita, qui Libellus propter variam Eruditionem potest curvis Docto placere.* Mabillonius narrat præfationem laudis qua utitur Agobartus Episcopus Lugdunensis, Hilduinum vocans *Sanctissimum ac Beatissimum*.

Alexander ubi supra. Menardus ibidem. Mailletus in Resp. ad cap. 2. 9. 8. item in Resp. ad cap. 2. 9. 1.

At per eos adjuncta non levi autoritate Hilduino, toti sunt Areopagitici in autoritate imminuenda Auctoris Actorum S. Saturnini, S. Sulpicii Severi, & S. Gregorii Turonensis. Scribunt, priorem fidem non mereri, duos alios in Historia minus esse accuratos, & plus facis credulos; nec non in multa gravia errata incidisse, * cumque fieri non possit, ut inter

* Launojus exprobrat Hilduino. 1. Quod dixerit, S. Dionysium Areopagitam generosa stirpe proiecum, doctissimumque Philosopherum fuisse *Athenum Apostolorum testimonio*. 2. Quod cum appellaverit *Jenicum agnomen Christiano Macarium, Archiepiscopum, Galliarum Apostolum constitutum*. Quod excogitaverit Epistolas multas nominibus Pontificum Summorum. Innocentii, Gelasii, & S. Gregorii. ad Episcopos Galliarum datas, aliaque Antistitem Gallorum ad Pontifices istos rescriptas de celebratione Missarum in Galliis ea ratione, quæ Romæ in more posita erat. 4. quod Clementem Papam induxerit, eitantem Vulgatam in quodam colloquio, cum S. Dionysio habito. 5. Quod dixerit,

Urbem Parisiorum, sæculo primo, fuisse *Sedem Regiam, & conventum Gallorum ac Germanorum, & nobilitate polentem*. 6. Quod meminerit Dalmaticæ S. Eleutherii, quæ non est tradita Daconis utenda ante S. Sylvestrum. Denique, quod nuncupaverit S. Rullicum Archiepiscopum &c. Launojus de duobus Dionysii Discipulis cap. 8. pag. 112.

* Ferunt, tradere Supplicium eodem, quo de Galliarum Martyribus loquitur, loco, 1. Neronem Antichristum esse, qui sub Mundi finem venturus est. 2. Jussisse Titum, incendio absumendum templum Hierosolymitanum. 3. Traiani imperium mansisse, & Christiani venarantur. 4. Maximini persecutionem non fuisse uni-

eos de hoc facto conveniat, dignos non esse, quibus autoritas in iis, quæ tradunt de primis Martyribus, & septem Galliarum Episcopis, tribuatur.

In essatum primum, quod adhibent Critici, ut famam Autoribus aucupentur, qui favent ipsis, detrahant vero aliis, qui adversus eos pugnant: de quibus duo animadverto. Primum, non modo super hæ quæstione, sed super plerisque factis historicis, ut alibi exempla dedimus, hæc se gerere Criticos ratione.

Alterum ad id pertinet, quod sibi mutuo exprobraut Critici, eur hæc se gerant ratione, & rei injustitiam ostendere student. Patres Menardus & Milletus conqueruntur de Launojo, deque nonnullis aliis *Gregorianis*, quod vehementius in Hilduinum locuti sint, ipsius errores collegerint, eaque scriptis tradiderint, quæ tanti Abbatis nomen possunt funditus extinguere: quod formulis dicendi vagis in illum serantur, quoties ex. gr. affirmant, miserandum illum Autorem esse fabularum & mendaciorum plenum, non audiendum, nulloque numero in is, quæ narrat.

Nunquid te latet, ait Menardus, sermonem ad Launojum dirigens, ejus Scriptoris autoritatem habere, qui hujusmodi parer effato? Nos docent Polybius, Cicero, Lucianus, alique bene multi, id præcipue, & ante omnia Autoribus, cavendum esse, ne animi affectionibus implicentur, ipsique quæcumque præjudicia esse abjicienda, quæ amor aut odium sufficere possent, cum quoad Autores suos, tum etiam quoad adversarios. *Omnis amoris & odii affectu semper erga suos, seu adversarios.*

Launojus quoque idem vitio vertit Milletto Menardo, & Autori de Gestis Episcoporum Carnomanensium. Expostulat cum ipsis, eos coacervasse nonnulla Sulpicii Severi & Gregorii Turouensis menda, & velle locis istis communibus duorum Sanctorum istorum testimonium super aliis Historiæ capitibus violare. „Sed quæso attendant animo, exclamat Launojus, quo via hæc eos ducat. „Exhibeant nobis, si possunt, simile quid unquam, non dicam a Christianis, vel Hæreticis, sed etiam a Gentilibus attentatum fuisse: At proinde nullo unquam futuros esse cordatos atque eruditos homines, qui tam perniciosum exemplum, & adeo perversam scribendi methodum imitentur.

versalem. 3. eamque Licinii exiguam adeo, ut immerito persecutionibus annumeretur. Alex. supra Dissert. decima quinta concl. 2. ad 1. Objectionum. Menardus ibidem cap. 1. Millet. &c.

Contendunt, S. Gregorium Turonensem lapsum fuisse. 1. Cum Martyrum Athanasienium mortem collo- cat post interitum S. Irenæi. 2. Cum

sub Decio Imperatore Sanctorum Laurentii Sixti, & Hyppoliti Martyrium refert. 3. Cum sibi persuasit, Valentinianum Hæresiarum, Hæreticorum toti antiquitati ignotum, errores suos vulgasse tempore Decii. Denique cum Novatianum Hæresium sub eodem Imperatore posuit &c. Alexander ibidem, Menardus cap. 4.

Menardus ibidem cap. 18 pag. 201.

Menardus ibidem pat. 202. in præfate duob. Die nylis.

Launojus Dissertat. de Sulpicio Severo, & Gregorio Turouensi obfero. 2.

§. II.

RATIO ALTERA:

Opera nonnulla admittere tamquam bona, legitima, & argumenti loco futura, cum favent rei suæ, eadem vero repudiare, veluti corrupta, supposititia, nulliusque autoritatis, si quando ipsis nocent.

U^T nemo suspicetur, nos imponere Criticis, cum ipsis hoc pronunciatum tribuimus, satis erit in medium afferre testimoniorum illorum aliqua, quibus vel ad propugnandum, vel expugnandum factum, quod excutimus, utuntur.

Areopagitici multa efferunt autoritate Actorum S. Geneviève, ex iis; quæ dicit Fortunatus in Hymno in obsequium S. Dionysii; ex vetusto Martyrologio Romano, S. Hieronymo tributo; ex aliis Venerab. Bedæ, Ufuardi, Adonis, aliorumque multorum; ex Actis S. Fusciani, ex Historia S. Luciani Bellovacensis &c. Gregorieneses contra eadem monumenta pro sua opinione stare confirmant. Verum quando ea citant *Areopagitici*, tum contendunt autoritate esse prædita, sincera, germana; quoties autem iis utuntur *Gregorieneses*, toties monumenta vitata sunt, & supposita. Non absimiliter loquuntur *Gregorieneses* de iis Operibus, quæ aut suam, aut adversariorum causam defendunt.

Launojus dat operam ex. gr., ut ostendat, S. Dionysium, a Pontificibus in Gallias missum, *Areopagitam* non esse; quoniam tribui non possunt, nisi S. Dionysio Ecclesiæ Parisiensis institutori, quæ dicuntur, cum nimirum Roma venisse assumtis in socios S. Fusciano, S. Victorico, S. Crespino & Crespituano, S. Rufino, S. Valerio, S. Luciano Bellovacensis, S. Regulo Augustomagensi, S. Quintino, S. Piatone, & S. Marcello. Launojo hæc sunt hujus facti argumenta. 1. Acta S. Piatonis, plane indicantia, cum Roma cum S. Dionysio, aliisque sociis venisse. 2. Innietur Historiæ Sanctorum Fusciani & Victorici, & denique S. Luciani Bellovacensis, cujus postremæ tria producit exempla Mf., nimirum illud, quod in Ecclesiæ Parisiensis, aliæque duo, quæ in Bibliotheca Rhotomagensi servantur.

*Adnot. Alex.
facti, ubi supra
object. pag. 550.*

*Alex. ibidem
pag. 56.*

Quibus respondent *Areopagitici*, Acta S. Piatonis corrupta esse; Historiam Sanctorum Fusciani & Victorici interpolatam, atque in germanis Sanctorum istorum Actis, quæ refert Codex Mf. Bibliothecæ S. Germani Prætenfis septingentis annis vetustior, videre non esse nomen S. Dionysii, neque

neque eorum, qui erant ipsi in Societatem juncti. Quidam demum contendunt, in Historia S. Luciani Bellovacensi, a Launojo laudara, legi, S. Virum hunc in Gallias ablegatum cum S. Dionysio tempore Juliani Imperatoris, quod aperte toto errat officio; alii vero, sistendum potius esse in Vita S. Luciani in Monasterio Bellovacensi asservata, ejusque nomine signata, quam omnibus aliis MSS., a Launojo memoratis.

Verum cum pro se *Areopagitici* his quoque a Launojo adductis Operibus indigeant, quamquam ea amandaverint non verentur ex iis argumenta suæ opinioni firmandæ comparare. Auctoritate ducti Actorum S. Piaronis, inquit, S. Dionysium Gallias non petiisse tempore Maximiani, adduntque præsidio Historiæ Sanctorum Tusciani & Victorici, S. Dionysium eos sibi non adscivisse socios, quos ipsi tribuunt; denique S. Luciani Bellovacensis Acta proferunt, quo ostendant, non fuisse a S. Clemente Dionysium in Gallia ablegatum.

Porro Launojus, qui ratum habebat universa hæc, a se tamquam optima recitata monumenta, sibi uni opportunitates asserre, calculum subducit, ubi in istum eadem jaciuntur; neque dubitat palam facere MSS. de Gestis S. Piaronis vitiata esse; Autorem SS. Fusciani & Victorici miscere non modo tempus adventus Sociorum S. Dionysii cum tempore eorum mortis, quæ quinquagesimo contigit anno, postquam eo venerant, sed Epocham quoque Martyrii ipsorum cum Epochâ eorum in Gallias Missionis; postremo S. Luciani Vitam a deceptore quodam fuisse adulteratam.

Ex solidioribus Alexandri momentis, quibus probat, a S. Clemente in Gallias missum Dionysium, illud est, quod depromit e Martyrologio Ven. Bedæ, in quo hæc leguntur. *Apud Parisium Natalis SS. Martyrum Dionysii &c. qui Beatus Episcopus a Pontifice Clemente Romano in Gallias directus, ut prædicationis operam populis a fide alienis exhiberet.* Occurrit huic testimonio Launojus, locum hunc Bedæ Textui superadditum, atque ab aliqua impudenti manu depravatum. Quapropter ea mente est, aliud extrare Martyrologium, a Bedæ nuncupatum, atque ante annos quingentos scriptum, incorruptum adeo, certaque autoritatis, ut putaverit, se posse illo uti ad demonstrandam Areopagitæ Dionysii a Parisiensi distinctionem, & tertiam opinionis suæ probationem efficiendam.

Interea Alexander, qui alterum argumentorum suorum in Bedæ Martyrologio posuerat, Launojum retundit, causatus, duorum Dionysiorum distinctionem in germano Bedæ Martyrologio haud reperiri; abest enim ab eo, quod citat Cardinalis Baronius, licet vetustissimum, atque ab alio in Monasterio S. Cyriaci asservato, quod summæ autoritatis esse existimatur. Critici vero isti idem præstant de Actis S. Geneviæ, de Martyro-

*Apud Menard.
Dionysii de U-
niverſo Dionysii
pag. 97. & seq.
Alia. Dissert.
25.*

*Launojus de
duobus Dionys.
Dissert. c. 6. pag.
97. & seq.*

*Alexander ibi-
dem præb. pag.
21. Menardus.*

*Launojus ubi
supra pag. 109.*

logiis Ufuardi &c. Qua de re monumenta ista tum bona creduntur, cum ab eis sunt; quod si adversus eorum sententias afferantur, corrupta continuo sunt & interpolata.

*Apud Menard.
Diatriba de uicis
eo Dion c. 7. & seq.
123.*

Quamvis autem huic effato obtemperent Autores isti, non est tamen, quod illud invicem non reprehendant. Launojo nanque colligenti pleraque Ecclesiarum Gallicarum Martyrologia, duos Sanctos Dionysios distinguenda, Milletus, postquam illorum testimonium pro viribus elevavit; hæc addit: *Nulla Martyrologia ad nos, nisi corrupta pervenisse*. Cumque idem Autor aliunde plura usurpaverit Martyrologia, quæ de unico Dionysio meminerunt, illum carpit Launojus his verbis: *Tunc corrupta sunt Martyrologia, quando nocent; incorrupta quando non nocent*. Quod pariter in Launojorum regerit Menardus. Quoties Historia SS. Fusciani & Victorici, nec non S. Piatonis Acta testantur, S. Dionysium, ejusque socios ad Gallias accessisse sub Imperatoribus Diocletiano & Maximiano, toties Launojo monumenta hæc evadunt corrupta, quippe sensus ejus opposita: *corrupta quia nocent*. Verum nunciant hæc Opuscula, Sanctos istos Martyrium subisse, Imperatoribus istis Christianos insectantibus? quoniam hæc Epocha ipsius opinioni respondet, tum firmæ autoritatis monumenta sunt: *incorrupta quia non nocent*. Quod vetusta Martyrologia, [sequitur idem Benedictinus] referant, a S. Clemente Dionysium in Gallias missum, exclamat Doctor hic, ab impudenti manu fuisse vitiata: *corrupta, quia nocent*. At præferunt ne, Sanctos Dionysios duos extitisse, & Pontificibus vendicant ne Martyrologia S. hujus Episcopi Missionem, quod ipsi suffragantur, definunt interpolata esse & corrupta: *incorrupta, quia non nocent*.

§. III.

RATIO TERTIA.

Improbant Areopagitici argumenta omnia Gregoriensibus probata; hi vero illis par referunt pro pari; tum ab autoritate, tum a conjectura sumantur hæc utriusque partis momenta. Dissimulatur, unde mutua hæc oppositio oriri possit.

Ambarum opinionum Scriptores eo Libros suos onerarunt numero probationum, conjecturarum, & responsionum, tum confirmandæ gratia sententiæ suæ, suarumque rationum, tum etiam infirmandæ contrariæ, suorumque argumentorum, ut ad infinitum pene abiret, quicumque ad se traduceret, omnia super hac re Critices acumina accurate describere. Satis sit dixisse, eos in rem hanc Volumina integra luebrasse.

Quod

Quod autem mirum est, in hac multitudine locorum e Scriptoribus decerptorum, conjecturarum, factorum, & responsionum utrinque productarum, vix unum invenies testimonium, quod per eos ab opere spurio, vel corrupto, vel detorto, vel ad rem inepto, non manserit. Nulla item conjectura est, quæ videatur ipsi probabilis, nullumque factum, quod amplectantur. Super quibus adeat qui velit Opera aliqua hac de re typis commissa,

Sirmondus, erudita Dissertatione adversus veterem Epocham confecta, sectatorem habuit consilii sui Bouquetum in priori sua Ecclesiasticæ Historiæ Gallicanæ parte. Duos istos scriptores adoratus est P. Milletus edito Opere de adventu S. Dionysii Arcopagiti in Gallias, eique præsidio fuere De Saussay, nonnullique alii. Amici Sirmondi his duabus Epistolis responderunt. Launojus quoque in arenam descendit, & Sirmondo adimplulatus, eum conatu omni defendit. Iterum Milletus Sirmondo reposuit; quod agre ferens Launojus, prodiit rursus in Milletum alio Opere inscripto: *Responsionis ad Dissertationem de duobus Dionysiis discussio*. Parisiis 1643., adversus quod surrexit Menardus in suo Tractatu. *De unico Dionysio*. Parisiis 1643. Præter istos alii hanc aciem scriptis publicis sunt ingressi, quos inter De Marca Autor de Gestis Episcoporum Cænomanensium, Chiffletius, Alexander, alique ex utraque parte bene multi, qui muruo dicta a singulis refutarunt. Porro extra ullam dubitationem est, si autoritates omnes, conjecturæ, argumenta responsiones, & facta utrinque producta colligerentur, infinitum pene numerum hæc universa effectura. Verum ponamus ea tercentesimum non prætergredi. Ex trecentis itaque ex. gr., quas *Arcopagitici* urgent, probationibus, nulla est, quæ a *Gregorianis* non rejiciatur; atque ex adverso non reperias ex trecentis, ab his adductis, quam in illorum responsa valere arbitrentur illi. Certissimum id saltem est, vix unam receptum iri, quæ apud adversarios male non audiet.

Fatendum itaque erit, Criticæ magnam habere dissolvendi vim. Quid ita? Ergo ne hinc Milletus, Menardus, de Marca, Patres Chiffletius, & Alexander, alique Scriptores plurimi, qui sententias ipsorum amplexati sunt, rationesque secuti, trecentas super quodam facto enunciationes protulerunt, quin vel una alicujus ponderis & æquitatis esset? Si nanque esset, non exploderent aperte absque aliqua honoris nota. Illinc Sirmondus, Bouquetus, Launojus, Tillemontius, totque periti Critici, quoniam isti impositum dedere, non poterunt blandiri sibi, vel unam ex tot, quæ e re sua rationes ediderunt, propositum consecuisse. Id sane paradoxon videtur sæculi nostri celeberrimum.

Cui nanque persuasum esse poterit, Viros præstantes adeo, uti sunt

Gregorienes, factum quoddam ad Critices universæ trutinam revocasse, atque ita fuisse hallucinatos, ut inter trecentas probationes, ad refutandum primorum Galliarum Episcoporum Apostolatam adhibitas, ii non fuerint, qui vel ipsarum una successus prosperos haberent, si fides est *Arcopagiticis*, atque istos nihilo meliorem exitum suis dare potuisse, si *Gregorienzibus* credimus? Nunquid in causa est, illos ea non præstare facultate egregia, quæ iudicium, scientiam, eruditionem, vim, ingenii profunditatem, integritatemque desiderat, & partibus omnibus ad perfectum Criticum fingendum est necessaria? Quis nam id auderet contendere? Dices ne, eos optimæ Critices præcepta non calluisse, qui magnæ Artis hujus præceptores esse censentur? Id quoque a vero longe admodum abest. Superest itaque sateri, siue ambiguas esse & infirmas Criticeas institutiones, siue illis minus sapienter Criticos usos fuisse. Quoniam vero neutrum nobis daturus esse cum *Gregorienzibus*, tum *Arcopagiticis* credendum est; nonne saltem poterunt conquiri, si Criticus aliquis nulli affectus rationem hanc disputandi eorum præjudicatis pro istarum Epocharum alterutra opinionibus vitio verteret? In hunc modum argumentari, ut videatur, posset Criticus noster. Ponamus, duos egregios Criticos, cujusmodi sunt Patres Menardus & Alexander, nunquam fando audivisse de Quæstione, in iudicium nunc vocata, eosque sortuito incidisse in Dissertationes Launoii & Tillemontii super hac re; In quibus affirmant constanter: *Serius, quam fert opinio, vulgatum fuisse in Galliis Christi Evangelium; neque ibi ante Marci Aurelii persecutionem Martyris cuiuspiam sanguinem effusum fuisse*; quod evincunt multis Veterum testimoniis, quamplurimis ad trecentesimum usque numerum factis, & conjecturis. Postquam celeberrimi Patres isti concertationem hanc vacuo penitus animo examinauerint, & æquis Critices exquisitoris ponderibus libraverint adducta testimonia, monumenta, & conjecturas Tillemontii & Launoii, quælo te quodnam de Virorum istorum sententia, ejusque momentis iudicium laturi essent? Non est sane abs re, eos citra ullam simulationem sponte dicturos, Sententiam hanc certam videri, aut maxime probabilem; neque trecentarum illarum rationum ullam esse, quæ illi statuenda, ut est ipsius, non conducat, & per sese plus minusve æquitati consentanea non sit. Ambigerem, vel unum fore Criticum in Republica Litteraria, qui fide ingenua, omnique posita præoccupatione, huic sententiæ non subscriberet. Quod idem dici potest de *Arcopagiticorum* opinione, si tamen eam Tillemontius & Launojus expendissent, *istis præhabitis* cautionibus, quibus affecti Menardus & Alexander de *Gregorienzibus* opinione dijudicaverant.

Deinde crediderim, hunc eundem Criticum colligere ex istis posse,
Pa-

Patres Menardum & Alexandrum, a nobis Quæstionis hujus delectos arbitros, in hunc modum laturus judicium, atque dicturos: 1. Hæc sententias scorsim acceptas non parum esse probabiles, & utriusque fundamenta omnia, aut saltem pleraque rectissima esse, aliqua auctoritate præstare posse, & nullatenus contemnenda esse. 2. Si comparentur invicem utraque opiniones, & argumenta, quibus innituntur, ambas aliquis cum vero similitudinis jacturam facere, non tamen illam prorsus evanescere. 3. Posse quemque ex recte Critices institutis utram maluerit opinionum istarum amplecti, quin interea contrariam despiciat, aut ejus placita, quippe vero affinia, æquis rationibus munita, adeoque secundum accuratæ Critices pronuntiata, haud explodenda tanquam falsa, vel minus probanda.

Quod si edito judicio isto a Patribus Menardo & Alexandro æquissimo atque rectissimo; (nec absimiliter dicendum puto de Tillemontio & Launojo) hi tamen Eruditi Viri deliberandum esse sibi existimaverunt, atque sive in *Areopagiticorum*, sive in *Gregoriensium* familiam dederunt nomina, tum ipsi ad diversas statim sententias traducuntur; tametsi nulla subeat mutationem summa rei, tum quoad factum tum etiam quoad adjuncta.

Tunc *Gregoriensium* secta, (quod idem de *Areopagitica* dieito) quam Menardus & Alexander rectissimam & æquissimam duxerant, cum autem, tum etiam postquam collationem ejus cum *Areopagitica* instituerent, non modo nullam probabilitatem servat, aut speciem veritatis, sed in falsam statim evadit, & nulla ratione propugnandam. Audiamus judicia, quæ proferunt Sapientes isti, jam alterutra ex his Epochis additis: *Religio Christiana*, ita fert Alexander, *ante tertium Saculum stabilita est in Galliis*, imo & *ante secundum*: siquidem certo probatur, Viros Apostolicos primo saculo in varias Galliarum Ecclesias Evangelii lumen intulisse. Jam vero multo ante quæstionem hanc diremerat Menardus, certam & incunctam *Areopagiticorum* opinionem appellans, *Gregoriensium* autem dubia & incerta fidei, imo & falsam. Nihil æquior *Areopagitici* est *Gregoriensium* Judicium delectorum sententia. Tum Launojus, tum ejusdem consilii ceteri eam inter fabulas amandant, atque adeo fama laborat, ut nos doceat Dupinus, neminem pene in hanc diem esse, qui parum adeo sincerus sit, ut dubitare possit, alium esse ab *Areopagita* Dionysium Parisiensem. Nihil hic loquor, inquit Bailletus, de studio atque opera Hilduini Abbatis S. Dionysii, aliorumque ejus assecrarum usque ad nostra tempora, qua laborarunt, ut egerent in unum *Areopagitam* Athenarum Episcopum cum S. Episcopo Parisiensi, quandoquidem jam nunc ut laboriosa & supervacuanea assignentur censentur. Sentit Tillemontius, dici posse, *Areopa-*

Alex. Ser. 1.
Diss. 15. p. 2.

Menardus de
Unico Dionysio.
20.

Tome 1. pag.
100.

Baill. 9. Oss.
Tab. Crit. pag.
X X.

Tome 4. annes.
2. de Sante Dionys.
pag. 710. col.
2.

gisi-

gitorum opinionem hac atate funditus everfam esse. Ecce qua via Sententia ista, absque eo quod nulli in semetipsis obnoxia sint mutationi, sunt repente rectæ rationi repugnantes, incertæ, dubiæ falsæ, fabulosæ, haud propugnandæ, & nulla ferme fide dignæ. Porro si opiniones istæ in rei summa novam, ut ita dicam, naturam induunt, ipsa quoque momenta, a quibus pendent, ad nihilum adeo recidunt, ut ex trecentis nullum sit, quod subsistat, eujusque exiguam soliditatem haud ostendant. Id perspicuum unicuique erit, qui vel paulisper in Opera hac de re publici juris facta oculos intendant. Deprehendet in illis, omnibus mutuo responderi utriusque partis conjecturis, * easque rejici absolute, ne admissis quidem illis officiose aliquo saltem sensu. Nihilofecius in rem erit, meminisse, rationes istas & conjecturas, quantumvis nulla probabilitate præstantes, ut eas vocant Critici nostri partium studio distracti, probabilitate tamen non caruisse per ipsos antequam hujuscemodi studia fuisseperent, & tum etiam non carere, cum ab iis se remonent, & a Quæstione controversa, ut ita dicam, se abdicant. Nostri vero Sapientes miræ hujus Metamorphoseos causam, quam maluerint, in medium adducunt. Nos interea ratum & constans habebimus, celebre adeo Ecclesiasticæ Historiæ eventum, quodque alieujus momenti est, non posse in tot Criticorum animis ad varias ad sui ipsius formas se componere; nisi tribuatur id, sive alieui partis eorum præjudicio, sive Artis suæ acceptissimæ legibus minus accuratis, sive pravæ earum exercitationi.

§. IV.

RATIO QUARTA.

Implicare se aut propugnandis aut oppugnandis factis innumeris, & vetustis Monumentis, quæ aliqua cognatio est cum factis præcipuo.

HAUD modicum Volumen Scripturus esset, si quis ad ea omnia colligenda aggredieretur momenta, facta Historica, & Opera, quæ super hac quæstione adhibent Viri nostri sapientissimi. Statim ac *Arcepagiticus* aliquis consilium cepit adharendi Epochæ veteri, continuo mille sibi laqueos induit, cogiturque quamplurima tueri facta & eventa, quæ rem illam attingunt; purgare multa monumenta, arque opera, le-

* Launojus sermonem habens de responsione sua ad P. Milleti Dissertationem, his verbis utitur Sancti Hieronymi: *Sequitur quocumque jerit, aut pariter in luto habebimus, aut pariter expedimur.* Præf. de duobus Dionysii. Menardus quoque declarat in Proemio, se in vestigiis Launoii inhaeriturum, neque probationum ejus ullam sine responso prætermittiturum.

viffimæ plerumque foliditatis ; confugere ad conjecturas plures , verique fimilitudines , leviffimas fæpenumero & vanas . Non funt tamen hæc omnia facis . Neceffe eft , illum ferri ad evertenda facta complura in eum jacta , ad rejicienda opuscula haud pauca , & conjecturas , rationefque adverfus Epocham fuam allatas . Eadem via incedere debet *Gregorienfis* ; quo fit , ut horrendis utriusque involvantur ambagibus , quæ tantum abeft , ut rem illuftrant , factumque iftud in bono lumine collocent , ut illud magis implicant , novis obducant tenebris , rationes rationibus cumulantes , conjecturas conjecturis , eventa eventis , quorum pleraque fe mutuo petunt , ut demum , collatis diligenter utriusque partis adjunctis , appareat , nihil illos ferme profeciffe .

Fortaffe utriusque fententiz Autores ita fe gerunt , freti egregio hoc Critico documento : „ Accidit fæpenumero , quamquam unaquæque conjectura feorfim accepta non magni facienda effe videatur , univerfas „ tamen connexas , quandam rei addere certam veritatem moralem . „ Verum , ut accurata fit regula ifta , oportet primo , conjecturas iftas effe genuinas , hoc eft , rectas . 2. Eas fibi viciffim præfidio effe . 3. Non infirmare , quæ animus eft iis confirmare . Denique initiis conftantibus fuppleri . Hæ autem haud raro in Criticorum conjecturis conditiones defiderantur . Videntur nanque Critici noftri minus folliciti effe de ti-brandis rationibus , quam de cumulandis ; & fi ut plurimum nullo jungantur nexui , aliquando ipforum cauffæ officiant citius , quam faveant , aut in hac re vim faciant , eum ipfi in alia plane fe munire vellent . Porro , ut eft rerum natura , fieri non poteft , quominus hæc contingant . Quod ut conftet , animadvertite infinitum ferme objectorum numerum ; quæ inter difputandum emergere faciunt , * & reperiuntur in tanta editorum hæc de re Librorum turba . Ut autem melius judicium tuum interponas , operæ pretium duco , horum partem in medium afferre . Ordiamur ab *Areopagiticiis* .

Præter S. Philippum , S. Paulum , S. Lucam , S. Creſcentem , S. Trophimum ; S. Martialem , Apostolos aut Apostolorum Difcipulos , quos ajunt *Areopagitici* , Fidem Chrifti in Gallias primo Sæculo prædicaffe , flagitat cauffa eorum , ut contendant , 1. Ad annum ufque 102. aut circiter , quo evaſit ad Superos S. Clemens Papa , plures alios Viros Apoſtolicos miſſos in Gallias fuiſſe tum a S. Petro , tum etiam a S. Paulo , tum denique a S. Clemente . In hoc numero funt S. Taurinus Ebroicenfis , S. Nicæſius Rhotomagenſis , S. Exuperius Baviovenſis , S. Gatianus Turonenſis .

* Launojus de hæc concertatione ſcribens dicit , e re ſua eſſe , ut plurima immiſceat , quæ ſine de *Dioſyſu*

quaſtione diſpendio prætermiſerentur , ſi cum vitiligatore mihi res non eſſet .

De doctus Dionyſ. Praſ.

sis, S. Julianus Cœnomanensis, S. Savinianus Senonensis, S. Aventinus Carnutenſis, S. Altinus Aurelianensis, S. Sanctinus Meldenſis, S. Eucharis Trevirensis, S. Clemens Metensis, S. Sixtus Rhemenſis, S. Memmius Chabillonensis, S. Lucianus Bellovacensis, S. Firminus Ambianensis, S. Saturninus Tolosanus, S. Dionysius Parisiensis, S. Fronto Petrogoricensis, S. Ursinus Bituricensis, alique multi a Launojo ad 40. pene calculum recensiti.

*Laun. Dissert.
de Sulp. Sev.
Olserv. 4.*

2. Quamquam Sanctorum istorum Episcoporum plerique extremum Martyrio Spiritum clauſerint, admittere item debent *Areopagitici*; quamplurimos Martyres, qui a primo Ecclesiæ sæculo in Galliis sanguinem pro Christo fuderunt, inter quos recensere est S. Agoardum, S. Iuonem, S. Lucanium, S. Praxentium, S. Iustinum, S. Eugenium, S. Fuscianum, S. Victorium, S. Platonem, S. Rufinum, S. Crepinum, S. Crepinianum, S. Valerium, S. Lucianum, S. Marcellum, S. Quintinum, aliosque plurimos, a Tillemontio, qui illorum Acta discuit, memoratos.

*Tillem. Tomo 4.
Art. de S. Dion.
& in anst.*

3. Admirandus hic hominum Apostolicorum, Episcoporum Martyrum, aliorumque Sanctorum numerus, quem a primo sæculo confiteri *Areopagiticis* est opus, eos pariter irretit amplectendis innumeris Traditionibus popularibus, Ecclesiarum in Sanctorum venerationem constructarum, monumentorum ad nominis illorum commendationem erectorum, aliorumque plurimorum factorum, quæ ab hac sententia nequeunt separari.

4. Ipsorum est certare pro innumeris Operibus suæ opinionis confirmandæ gratia, quorum pleraque aperte suppositicia sunt, corrupta, fabularum & rerum minime probabilium plena; quodque diffieillimum puto, conciliare invicem debent eventa & scripta, quæ se mutuo destruunt, totque repugnantia præferunt, ut qui facta hæc & Sanctorum istorum Acta tueri velit, necesse haud raro habeat, id loco isto repudiare, quod altero loco ipsi jecerat fundamenta. Unde factum est, inuitos etiam appellare illos ad tot conjecturas & imagines veri, quas non est mirum, haud multum asferre ponderis illorum opinioni, imo quamplexissime admodum nocuenti. Qui de his certior fieri amat, se conferat ad Dissertationes pro hac sententia conscriptas.

Hic tamen finis impedimentorum non est, quibus illaqueantur *Areopagitici*. Ad eos pariter attinet, *Gregoriansum* fundamenta diruere; palam facere, Autorem Passionis S. Saturnini audiendum non esse, Sanctos Sulpicium Severum, & Gregorium Turonensem exigua florere auctoritate; eorum errata magnificare, & prolixum omnium indicem texere. Repellenda sunt tamquam suspiciosa aut corrupta Martyrologia quamplurima & vetustissima; illud videlicet, Hieronymo adjudicatum, atque

que alia Bedæ, Ufuardi &c. Conclamandum aduersus Calendaria, *Missa-lia*, *Breviaria*, atque antiqua omnium fere Ecclesiarum Gallicarum Dy-pica. Expediendi sunt hæc omnia obtentu suppositionis vel corruptionis, vel modicæ antiquitatis. Nisi hæc sufficiant, illis se subducunt, quasi ra-ti non multum in illis inesse autoritatis. Interest denique prospicere in-finitis incommodis, & repugnantibus; tot facta inficiari, conjecturas, & mo-menta innumera excogitare, quæ non enervant aliquando minus pro-priam, quam aliorum sententiam; responsa denique & solutiones ado-ptare, sive potius excusationes, quæ creberrime aduersariis suis novas suppeditant aggressiones. Hæc sunt illorum pars, quibus irretiuntur *Arcopagitici*.

Illæ autem *Gregoriansum* neque minora sunt; neque minus molesta. 1. Causæ suæ constituendæ necessario maximam existimationis famam consequuntur Sanctis Sulpicio Severo, & Gregorio Turonensi, quam apud semetipsos pene non habent, quorumque testimonio in ceteris præter istud factis vix obsequuntur.

2. Necessum est, eos in fidem plurimorum Martyrologiorum se recl-pere, innumeris factis aures præbere, autoritatem ipsis tribuere; est eorum pleraque aut erratis scateant, aut recentiora plus æquo sint ad id factum probandum, & loca non pauca exhibeant, * quæ sine appellatione *Arcopagiticis* emolumento esse possent, si hæc illi Monu-menta omnibus suis partibus reciperent. Verbi gratia, verba hæc, quæ habentur in vetusto Martyrologio Romano, edito a Rosveido. *XI Ka-lendas Aprilis: Narbone Sancti Pauli Episcopi, Discipuli Apostolorum*, atque alia, ex Adonis Martyrologio deprompta *IV. Kalendas Januarii: apud Arelatensem natalis S. Trophimi Episc. & Conf. Discipuli Apostolorum Petri & Pauli*.

3. Instat *Gregorianses*, ea non præterire, quæ num. 4. de *Arcopagiticis*, persecuti sumus, nec opus est hic denuo recitare. Unum addam argu-mento *Neganti* eos quam sæpissime fidere, a cuius usu frequente absti-neat *Arcopagitici*.

* Baillerus 15. Maii pag. 517., Til-lemontius Tomo 4. pag. 224. Bollandas, & Martyrologium Gallicanum ajunt, Claromontanam Ecclesiam idibus Maii colere 6266. Martyres, pro Christo interemptos Gallico imperante ad annum 280. in Urbe Alvernæ, (nunc Claromonti) a Chroco Rege Germanorum Vanda-lorum Idololatras (nunc Poncrani no-men habent) qui depopulatis Civi-tatibus Moguntina & Metensi, in

Gallias irrupit. Satis autem apparet, doctissimos nostros *Gregorianses* viam inuituros, qua septem Episcoporum Epocham, qui per eos in Gallias non se contulerint nisi Decii ætate ad annum 250., coherere faciant tot Sanctorum in urbe una Martyrio, non comprehensis, si attendimus *Fraisse Canonico Cathedralis Claramen-tanae, Scriptori de Origine Ecclesiarum Gallicarum* pag. 308. Virginibus, fœ-mineis, pueris, & senibus.

4. Oportet insuper, eos monumenta multa adulterinis accensere, quæ plerorumque *Gregoriansum* ipsorum confessione exploratæ sunt Fidei, & responsa usurpare cavillatione plena; uti quando in eos afferunt Inscriptionem vetustam, qua effici potest, Fidem in Hispaniis propagatam fuisse ante Neronis tempus. *

5. Harum partium studiosi stare debent adversus innumeras antiquas Traditiones omnium fere Ecclesiarum Gallicarum & Hispanarum; & in Spuriis numerare, quæcumque ab *Areopagiticis* laudantur, & autoribus firmantur, ante Carolum Magnum florentibus. Sunt etenim, qui audent, ante illum alium silentium fuisse de tot Virorum Apostolicorum in Gallias adventu.

Postremo ad eos attinet, elevare testimonia Scriptorum, qui sententiæ suæ notam aliquam inurere possunt, aut *Areopagiticorum* opinioni vim addere; atque, ut aliquando collationi huic finem imponamus, eos patere affirmo iisdem, quibus patere vidimus *Areopagiticis*, incommodis: Quis Criticorum nostrorum eruditionem, aut perennem Critices fecunditatem haud admirabitur? Eruditionem quidem; quoniam ad factum unum componendum opportunitatem ipsis afferunt res, eventa, testimonia & Opera, cum typis commissa, cum manu exarata, pene insolita. Fecunditatem etiam Critices, quoniam regularum ejus subsidio emergere faciunt super minimo quovis evento innumeras conjecturas, rationes, similitudines veri, quæ alias similiter pariunt. Si universa hæc dicenda sunt, Historiam Ecclesiasticam illustrare, tenebras, quibus offunditur, dissolvere, nobis erudiendis infundare, nolumus comoda hæc egrægiæ Criticorum Arti, ejusque Legum exercitationi invidere.

* „Neronis persecutio Hispaniamque pervasit, uti arguimus, inquit Godavius, ex veteri Inscriptione reperta in Urbe *Clauis*, *Constantia* truncupata. Ita ferebat.

NERONI CL. CÆS. AUG.
PONTIF. MAX. OB PRO-
VIN. LATRONIB. ET HIS
QUI NOVAM GENERI HUM.
SUPERSTITIONEM INCULGAR
PURGATAM

Porro certo scimus, Principis hujus ætate non aliam prodixisse Novam Religionem præter Christianam, quæ Ethnicis ridenda videbatur & periculi plena superstitio. Non tamen infamia imus, multis Viris doctissimis

eam infedissee sententiam, ut credant; Inscriptionem hanc adulterinam esse, adeoque negent, Christianos in Hispaniis exagitatos fuisse. Hist. Eccl. anno 69. pag. 224. Baron. ad annum 69, §. 46.

Tillemontius quoque Tomo 2. pag. 24. de Inscriptionis hujus dubitat veritate. Launojus eam esse veram non diffitetur; verum contendit eo positam, quod Hispani audivissent, Neronem ab Imperio Romano Religionem Christianam exterminasse. Et ob id faciunt apud se Neroni memorarum Elogium posuerunt, quo purgatam a Christianis, non qui aderant, sed qui tandem aliquando adfuturi erant, Provinciam suam Imperatori gratularentur. Diss. de Sulp. Sev. §. 2.

§. V.

Alia, quibus utuntur Critici, Rationes.

Prat̃er ea, quæ diximus hæcenus, in rem est, alias hic subnectere rationes, a Criticis in præsentī non modo, verum in aliis etiam Quæstionibus adhibitas.

I. Ad illustrandum factum positum in controversia, alia eventa statuere, & momentis uti, quæ alibi non probantur ipsis, quin imo rejiciuntur.

II. Sibi mutuo exprobrare, quod recitata Autorum loca detorqueant, invertant, corrumpant.

III. Responsa parum solida adhibere; quod argumento est, eos difficultatum vi frangi, & dare citius operam, ut illas eludant, quam ut solvant.

IV. Probationis loco id afferre, quod vertitur in quæstione, & æquas sibi consecutiones elicere sive ex Scriptorum testimonis, sive ex quibusdam factis; licet hæc facta & testimonia a Disputationis capite sint remota.

V. Isdem Operibus, locis, & dicendi modis uti ad pugnancia facta confirmanda.

Non duxi colligenda hic esse exempla, ut evincerem, rationes istas Criticis nostris usus haud paucos attulisse: passim enim in illa incurrit unusquisque, non in illorum modo Operibus, verum in isto quoque. Illud etiam possumus certo affirmare, nullam ex his rationibus esse, quam non adhibuerint super hac quæstione disputantes: videlicet, neutrius partis Autores eas neglexisse. Quemadmodum enim persuasum nobis est, nonnullos esse Eruditos Viros, qui, discussa quæstione hac, istarum rationum aliquam ad suos usus non converterunt; ita non putamus, ipsis injuriam inferre, si dixerimus, neminem repertum isti, qui obliquo fuerit, horum adjumentorum ullum adhibere.

Quibus tamen querelis animus non est, celeberrimis Criticis istis gloriam invidere, quam sunt promeriti ubi excellentiores Critices præceptiones ad hoc factum historicum traduxerunt: id unum dicimus, Sapientes nostros, quippe super re intricatissima laborantes, non potuisse non huc afferre quicquid ipsis præsto fuit ad opinionem, gravissimis difficultatibus impeditam, sive propugnandam sive oppugnandam. Multi sane molestique operis est illam diligenter expedire; & adversaria accomodate refutare: quod avertit suspicionem, Regulas, aut Usus Critices haud semper ad facta quædam illustranda conferre.

ARTICULUS VI.

Regula Critica, quibus huic factō expendendo uti quis posset.

SUM nescius, ane in aliquo lumine spinosa hæc disputatio collocari posset, absque eo quod tot usurparemus disserendi modos, qui ab accurata & recta Critice abhorrent, totque eruditionis veluti impedimenta, quæ in rem hanc ostentant Critici, nonnulla hic recensendo præcepta ab eruditis nostris constituta. Longe absum a novis rebus inducendis, idque unum intendo, nimirum, Legum istarum præcipuas ex eorum operibus colligere, ut illas utrique, de qua agimus, sententiæ, possim accommodare: quæ item maximæ esse poterunt ad cetera facta historica perpendenda opportunitati.

REGULA PRIMA:

Factum perspicue aperire.

DOCUMENTUM hoc primum satis per se clarum est. Nemo est qui dubitet, fieri non posse, ut quis de controversia ulla disputet accurate, quam sinistre intelligit, & obscuris ambiguisque vocibus effert; Quare, ut præcepto huic diligenter obtemperemus, his verbis factum huiusmodi possumus enunciare. *Utrum Fides constituta in Galliis fuerit ab Apostolicis Viris post primum Ecclesiæ Sæculum; ibique Martyres extiterint ante Marci Aurelii persecutionem.* Ayo equidem, utrum Fides constituta fuerit, utrum ab ullo Episcopo Ecclesiæ aliqua crecta, non autem tantum prædicata aut recepta: quandoquidem Gregoriensium Sapientissimi fatentur testimonio Septem Episcoporum, qui ad Sanctam Radegundem * litteras dederunt, effulgere Fidem cœpisse in Galliis ab ipso Christianæ Religionis ortu, sed parum ibidem profecisse.

Ecce paucis status Quæstionis. De eo convenit inter Doctos; verum tamen duabus consistet partibus controversia, ambas æque negant Gregorien-

Tillem. Temo 4.
Art. 1. de S.
Dion pag. 440.
Lecouij. & Co

* Medio circiter VI. Sæculo Septem Gallorum Episcopi Epistolam ad Sanctam Radegundem dederunt, qua narrant ipsi inter cetera, veritatis cognitionem, licet ab incunabulis Christianismi plantata in Galliis Fides fuerit, ad paucos tamen propa-

gatam fuisse, donec divina miseratione illuc missus fuit S. Martinus: Cum ipso Catholica Religionis exordio capissent Gallicanis in finibus contranda Fidei primordia respirare. Greg. Tur. Hist. Franc., l. 4. cap. 39.

fes,

ses, Areopagitici per sese priorem affirmant, alteram ex rei consecutione amplectuntur. Quo posito, id habent, ut videtur, commodi *Areopagitici* præ *Gregoriensibus*, quod his ita firmanda sententia sua est, ut nullo possit exemplo ipsius falsitas demonstrari. Ut autem *Areopagitici* aliquid e re sua compendii faciant, satis est, eos ostendere, Virorum Apostolicorum aliquem singillatim Ecclesiam aliquam in Galliis instituisse, eamque suo Sanguine irrigasse. Sunt qui Concertationem alijs verbis exponant. *An S. Dionysius Parisiensis idem sit atque Areopagita. An S. Trophimus S. Pauli Discipulus, S. Crescens, S. Martialis, ceterique Fidem in Galliis prædicaverint, illucque fuerint sive a Petro, sive, a Paulo, sive a S. Clemente ablegati.* Quæ omnia eodem recidunt, & Disputationis statum efficiunt.

REGULA ALTERA.

Factum Scriptorum testimoniis probare.

HOC est primum Critices initium. Porro necessum foret, Autore ejusdem esse eum re actatis; si vero desint, ad eos confugiendum est, qui propioris sunt temporibus factorum, quæ acciderunt: modo ne plus æquo distent. Argumentum etenim a Scriptore VII. aut VIII. sæculi satis leve esset ad eventum I. aut alterius sæculi confirmandum; nisi tamen optimos vades dictorum suorum proponeret. *Areopagitici* primo loco ad Epocham suam statuendam citant testimonium S. Epiphaniæ * scribentis, S. Paulum, Lucam in Gallias Fidem nuntiaturum misisse; unde in Italiam, Dalmatiam & Macedoniam transit, ubi Divinum Verbum seminavit. Opinio quoque tradit, a Paulo Crescentem quoque, Ecclesiæ Viennensis institutorem, in Gallias ablegatum, uti legitur capite 4. Epistolæ alterius ad Timotheum. Hæc S. Crescentis Missio ab Eusebio deprompta est, qui refert, S. Paulum direxisse S. Crescentem *εἰς τὰς Γαλλίας*; ** quod testimonio pariter Epiphaniæ, Theodoretæ, &

De Marcæ Ep. ad Vall. Armenodius, Melitens, Alexandr. &c.

* Recito S. Epiphaniæ locum: *Idque primum in Dalmatia, Gallia, & Italia, ac Macedonia præstitit: sed in Gallia præ ceteris; sive, principium vero in Gallia, Ἀρχὴν δὲ τῆς Γαλλίας.* Epiph. Hæres. 5.

** P. Pezronius existimat contentique, *Gomerum* Japheti primogenitum, & Noe Nepotem, habendum esse primum & germanum populorum *Gallorum* patrem, quibus *Galarum* nomen Græci imposuerant. Posteritas *Gomeri* non modice aucta

principatum Asiæ Minoris, Insulæ Cretensis, totiusque Græciæ obtinuit. Denique iisdem populis in Europa constitutis, & præsertim intra eos fines, qui Oceano, Pyrenæis, Mare Mediterraneo, Alpibus, & Rheno circumscribuntur, *Celta* & *Galli* dicti fuere, unde Galatiæ nomen ortum est. Pezronius de Antiqua Nationis & Lingue Celt. sive Gall. in 12. 1703. Postquam Galathæ, priscorum Celtarum Rex, Gentes multas subegit, eas *Galatæum* vocabulo insi-

So-

Sophrenii, aliorumque Veterum multorum roboratum est. Suffragio deinde haud paucorum Patrum certum habent, Divum Paulum, annos duos Romæ commoratum, iter in Hispaniam suscepisse; & secundum omnem veritatis speciem Gallias pertransivisse, easque divinis placitis imbuisse. Opinantur denique, Isidori Hispanensis fide, S. Philippum Apostolum Religionem nostram Gallis & Anglis palam fecisse.

Isidorus 1 de Vita & Morte Sanctorum c. 74. Item. Ad 9. Hist. c. 11. d. 3.

Areopagitici insitum animo est, secundum ipsos sentire Irænei, & Tertulliani testimonia. Primus nanque ut ostenderet, fidem unam esse, hæc habet. *Neque hæc, quæ in Germania fundata sunt Ecclesia, aliter credunt, aut aliter tradunt, neque quæ in Iberis, neque quæ in Celtis &c.* Mordicus enim tuentur, * Celtarum nomine S. Iræneum universas Gallias accepisse. Tertullianus pariter, qui triginta circiter post S. Iræneum annis scribebat, animadvertit, ætate sua satum fuisse Evangelium Galliarum diversis nationibus. **

Tertullianus. In Titulo. c. 17.

Alia quoque monumenta ad usus suos transferunt *Areopagitici*. Primum est Epistola Cypriani 66. ad S. Stephanum Pontificem anno 258. datam, in qua urget illum, ut ad Gallorum scribat Episcopos, jubeatque eos Marcianum Episcopum Arelatensem a Fidelium communione semorum declarare, aliumque in ejus locum sufficere. Quod argumentum haud contemnendum est, inquit, Gallicarum Ecclesiarum non Decretum ex Epocha S. Gregorii Turonensis, sed multo ante jacta fundamenta fuisse. In aciem pariter educitur Epistola, quam S. Zozimus Pontifex ad Gallorum Episcopos misit anno 418. in qua hæc leguntur. *Ad quam primum ex hac sede Trophimus summus Antistes, ex cuius fonte totæ Gallie Fidei rivulos acceperunt, directus est.* Tum referunt, Scriptum,

Zozimus. Ep. 5.

genivit, & *Palatiam* illam appellavit, quæ *Gallia* deinceps dicta est. Ipsius nepotes ad Greciam & Asiam Minorem usque se propagarunt, eoque nomen etiam *Galatum* contulerunt. Diod. Sic. Hist. l. 5.

* Est opinio adversus Quæsnellum, *Celtarum* nomine non illos modo intelligendos esse, qui Galliam incolunt ab Julio Cæsare *Celticam* nuncupatam, sed Gallos omnes in univertum; quoniam Irenæus Gente & Scriptione Græcus, tam subjecit voci isti sententiam, quam ipsi subjecit Lingua Græca. Porro non est dubium, omnes Autores Græcos *Celtas* vocasse Gallos universos. *Hæc quidem de iis, inquit Strabo, qui Narbonensem Regionem colunt, commemoramus, quæ antea Celtas nomenina-*

bant, a quibus universæ Gallie a Græcis Celtas appellatas opinor propter eorum Claritatem Strabo l. 4. Autor Noviss. D. Sert. de tempore, quo in Gallis egit radices Religio Christiana Parte 2.

** Hoc Tertulliani verbum per *Launorum* nihil significat præter populos Lugdunenses, Viennenses, Valentinienses, Helvios, Augustodunenses, & Divionenses. At est verosimilius, diversas istas, de quibus perhibet Tertullianus, Galliarum nationes, eas Provincias exprimere, quæ, secundum partitionem ab Augusto factam, Gallias complectebantur: videlicet Narbonensem, Lugdunensem, Belgicam, Aquitanicam. Gallie imposterum in septemdecim Provincias divise sunt.

aut

aut genus quoddam supplicis Libelli, ab Episcopis Provinciæ Arelaten-
sis ad S. Leonem Pontificem anno 450. oblarum, in quo postulant Pri-
vilegiorum suorum instaurationem, quæ postremis S. hujus Pontificis
declarationibus fuerant diminuta. Quo autem Ecclesiæ Arelatenfis di-
gnitatem probent, Missionem S. Trophimi in Gallias a B. Petro Apo-
stolo producant: *Missum a B. Petro Apostolo*. Quibus monumentis Episto-
la Septem Episcoporum Gallicanorum ad S. Radegundem addi po-
test.

Neque vero hæc tantum sunt *Areopagiticorum* momenta: habeto alia,
quæ per ipsos quandam Traditionis speciem efficiunt. In hujus fronte col-
locant Vitam S. Dionysii, a Visbio autore ejusdem ævi, testeque eorum,
quæ narrat, oculato descripta: eandem catenam nectunt Autoritas Hil-
duini, Acta S. Genovesæ, S. Sanctini Episcopi Meldensis, Testimonia
Fortunati Episcopi Pictaviensis, S. Eugenii Junioris Episcopi Toletani;
Simeonis Metaphrasti, Martyrologii Venerabilis Bedæ, ex Diplomate
Pipini Regis Gallorum pro Monachis Abbatæ Sandionysianæ; S. Metho-
dii Martyris, Archiepiscopi Byfanthini; Anastasii *Bibliothecarii*, Hinc-
mari; S. Paschasis Abbatis Corbejenfis; Joannis Scoti Erigenæ, S. Tho-
mæ, aliorumque multorum.

Scriptores deinde hujus Causæ patroni non prætereunt taciti Marty-
rologium Romanum, aliaque nonnulla *Breviaria* & *Missalia* multa-
rum Ecclesiarum Galliæ, atque universæ pene Christianitatis: Monu-
menta testantia, a S. Clemente in Gallias S. Dionysium Areopagitam ab-
legatum fuisse, qui Parisiensem Ecclesiam instituit, & effuso sanguine
decoravit.

Contra vero Gregorieneses non modo sua esse dicunt loca S. Irenæi,
Tertulliani, & Epistolæ ad S. Radegundem, quibus fidunt etiam *Areopagitei*;
sed præsertim rem suam deferunt ad Autorem de Gestis S. Sa-
turnini, quem volunt incunte quarto sæculo in vivis fuisse; ad S. Sulpi-
cium Severum, & Sanctum Gregorium Turonensem. Non eos fugerunt
Martyrologia, quæ de duobus Dionysiis verba faciunt, quorum Ecclesia
non unum festum diem colit, Areopagitæ quidem quinto Nonas, Epi-
scopi vero Parisiensis septimo Idus Octobris. * Præcipua, quæ laudent,
Martyrologia, hæc sunt, Bedæ, Ufuardi, Adonis, Notkeri, & Roma-

* Hæc *Martyrologia* passionis eo-
rum loca & adjuncta manifeste di-
stinguunt; nullum adjungunt comi-
tem illi, qui concessit ad Superos
quinto Nonas Octobris; alterum ve-
ro septimo Idus Martyrio affectum
cum S. Rustico & Eleutherio tra-

dunt. Animadvertunt, primum va-
ria tormenta sustinuisse; secundum
capite tantum damnatum. Denique
non apparet in his *Martyrologiis*,
quo imperante obierit prior; solum-
que narrant, quo Præfæcto alter pas-
sus sit.

num, a Rosveido in publicum vulgatum. Martyrologia item Ecclesiarum Claromontanæ, Rhemenfis, Antisiodorensis, Trecentis, Parisiensis, Rhotomagensis, Senonenfis, Augustodunensis, Andegavenfis, Turonenfis, Svesfionensis, Ambianensis, aliarumque multarum.

Adjungunt *Gregorianæ Martyrologiorum* testimonio illud quoque *Kalendariorum* Ecclesiarum Amblanenfis, Carnotensis, Venetæ in Britannia Minori, Narbonnensis, & antiquorum cum *Breviarii* tum *Missalis* Romanorum. Memorant post hæc Litanias triginta Ecclesiarum, quarum S. Dionysium iis Martyribus accensent, qui, Aureliano Imperii summam gerente, passi sunt, iisque sociant, qui Maximiani sententiam subdere. Acta demum Sanctorum Fusciani & Victorici pro se adducunt, aliaque id genus opera, de quibus superius. Ecce præcipua Monumenta omnia, unde utriusque partis Scriptores probationes hauriunt veras & agentes; neque etenim de negante argumento, aut consecutionibus a verbis Autorum elicitis sermo est.

REGULA TERTIA.

Necessum est haud depromi Veterum testimonia ab Operibus supposititiis, dubiis, suspiciosis, quæque aut locis aut sensis utroque trahi possint.

Supervacaneum est facto alicui confirmando, loca decerpere ex operibus ullo vitiorum istorum notatis. Quod concertationes in immensum abire facit, atque haud paucas intrudit res peregrinas in iudicio Eventu præcipui, illudque in dies magis involvunt. Ut suspiciosum Monumentum aliquod tucaris, tua interest, ad alia confugere, nihilo ferre majoris autoritatis, e quibus novæ difficultates emergunt, conjecturas conjecturis cumulare, novam disputandi ansam dare, quod quaestiones efficit infinitas.

Scriptores utriusque partis super hac controversia in errorem huiusmodi non inciderunt, quod attinet ad Opera aperte suppositicia. Si namque excipias Librum de *Morte & Vita Sanctorum*, Isidoro Hispanensi tributum, * atque ab *Areopagitico* laudatum, de ejus falsitate nemo est, qui ambigat, non habemus, quem *Apocriphum* Librum *Gregorianæ* in

* De Marca autor est, hunc S. Isidori Tractatum extare Parisiis in Bibliotheca Abbatie S. Germani Præcentis cum aliis ejusdem Patris Operibus, legique in hoc MS., 150. annorum ætatem ferente: *Philippus Gallus prædicas Christum*, Compertum

pariter facit, S. Jacobum in Hispania fuisse, ibique Evangelium nuntiavisse: quod argumento esse posset, Propugnatores Itineris S. Jacobi in Hispaniam locum hunc non vitiaisse, ut nonnullis persuasum est. Marci Epist. ad Henr. Valegium.

medium protulerint, uno demto Launojo, qui loco quodam utitur e Constitutionibus Apostolicis deducto, alioque e *Sinopsi* Dorothei de Septuaginta duobus Discipulis, ut ostendat, S. Crescentem in Galliis pedem non posuisse.

Non idem tamen affirmare possumus de Scriptis dubiis & suspiciosis; sed aliorum iudicium sit, num his adscribenda sint monumenta, iecirco mendis istis notata, quod notantibus incommodum ferant; si etenim id moris in Regulam Critices evaderet, magni facerent statim utriusque sententiæ Scriptores momenta sua, ab autoritate petita. Non videtur igitur æquum, Opus aliquod inter suspiciosa & dubia detrudere, quod passim a Viris integerrimis recipitur. Quamobrem etsi renuat Launojus amplecti supplicem Libellum Episcoporum Provinciæ Arelatensis ad S. Leonem Pontificem, & Epistolam 66. S. Cypriani, aliamque Zozimi, quæ *Areopagiticeis* afferunt opportunitatem; non putamus tamen in hoc Doctorem istum audiendum esse: quandoquidem duo priora Opera vel ab ipsis Gregoriensibus admittuntur; tertium autem placet viris doctis, ab hac Disputatione omnino remotis, aliisque, quibus in hac Controversia negotium est, illudque in veris Sancti hujus Pontificis Epistolis recensent.

Non crediderim ex regulis rectæ & accuratæ Critices, sumendas esse ab illo Opere in rem aliquam probationes, a quo in adversam partem aliæ maxime perspicuæ & conclusæ traducuntur; si nanque vim habet argumentum aliquod ab autoritate Scriptoris, & verborum claritate, ubi duo invicem pugnantia loca inde promentur, alterutrum certe eorum nihil efficiet; & priori interim destruyente, dum aliud extruit, quid, amabo, proficient? Quotiescumque etenim causæ duo æque agunt utrinque, non potest non vis earum hærere suspensa ab efficientia sua.

Quæ principia concludere videntur, non multum progredi causam *Areopagiticorum* & *Gregoriensium*, cum utrobique Acta recitant S. S. Fusciani & Victorici; *Martyrologia* Romæ, Ufuardi, Adonis, aliaque haud pauca; siquidem Opera ista ut hinc favent, illine tamen nocent, ut nos exempla monuerunt. Quapropter Critices accuratæ sectatores universas probationes istas, ad implicandam litem istam tantummodo accommodatas, mittere deberent. Quorsum *Gregorienses* quamplurima congerunt *Martyrologia*, duos Sanctos Dionysios internoscentia, si totidem pene præsto sunt nihil vetusta minus & authentica, quæ nullum inter Dionysium Areopagitam, & Galliarum Apostolum agnoscunt discrimen? Quid prodest ad quædam S. Genovesæ Acta appellare, ut fiat liquido a S. Clemente in Gallias missum Dionysium, si non desunt alia

Launojus Diss. de Sulp. Sev. 3. 16.

Launojus de Auth. Dionys. Diss. cap. 3. 54. & 59.

Quest. in Diss. Apolog. pro S. Hilario cap. 6. Dupont. Bibl. t. 3. p. 40. p. 406.

ejusdem Sanctæ Mulleris Acta, in quibus de hęc altum silentium est : Nullius v. gr. frugis erit Alexandro testari, Acta S. Genovesæ, a Lautojo producta, viciosa esse, non autem quæ ipse producit, quoniam e regione sentit Lautojus. Porro quæ demum ratione constabit quisnam Doctorum istorum capiatur, absque eo quod tot molestis dissidiis immisceamur, quæ vel Critice accuratissima nunquam fortasse poterit definire ?

Non liquet pariter quid commodi capiant *Arcopagitici* ab Eusebii dictis, quibus aperit, a S. Paulo Crescentem in Gallias ablegatum fuisse, tamesiopinio hæc ardeat Rufino, Epiphanio, Theodoro, Sophronio, Auctori Chronici Alexandrini, cum *Gregorienes* non videantur leuiori de causa *Galatiam* intelligere post S. Joannem Chrysostomum, Ambrosium, Autorem Commentariorum in tresdecim D. Pauli Epistolas, a Hieronymo memoratum, & Bedam Venerabilem.

REGULA QUARTA.

Sint loca Veterum clara, apta, & absoluta.

HUJUS Regule monito integrum esset sine hæsitacione ex *Arcopagitarum* probationum numero tollere loca S. Irenæi, Tertulliani, & aliorumque, itineri S. Pauli in Hispaniam faventium : quippe neque clara, neque distincta. Exemplo sit verbum *Celtarum* S. Irenæi, & Tertulliani dictio : *Gallarum diversa nationes*, quæ non plane reddunt Gallias universas ; Patresque totum pro parte sumere potuerunt ; neque item certum est, eos de universis Galliis loqui voluisse. * Si veteres Geographi mentem suam perspicue super his aperirent, alicujus momenti esset *Arcopagiticorum* argumentatio ; at non exiat, eos quidpiam retulisse absolutum & affirmans ad id probandum : quamquam etenim Patres multi reipsa dixerint, Paulum in Hispania fuisse, non tamen verbum ullum ediderunt, quo illum in transitu per Gallias aliquam ibi Ecclesiam instituisse significarent. **

* *Celta populi Gallia, qua una pars Celtica dicta est, qua Lugdunensis dicitur.* Philippus Ferrarius. *Celta populi fuere Gallia, a quibus ejus major pars Celtica dicta est, qua olim amplissimis definitur terminis, teste Brilto. Nam præter Lugdunensem, & populos intra Ligerim & Garumnam fluuios, Massiliam usque, atque Narbonam extendebatur, atque vult Strabo, postea tamen angustioribus restricta fuit limitibus tempore Augusti, & inde Lugdunensis dicta*

fuit. Baudr. Lex. Geograph. verbo *Celta.*

** Sunt qui existimant, Paulum in Hispaniam iter habentem *Ruscimum* transgressum fuisse, ibique Sacris initiale Episcopum nomine Petrum, qui haud multo post sanguinem suum cum aliis plurimis ejusdem Urbis civibus in testimonium Jesu Christodebit. Bolcus, alique non pauci Scriptores id Regionis illius vulgata referunt Traditione, In Ecclesiæ Ca-

Huic eidem Regulæ obtemperantes *Gregorieneses* magna non possent ab Epistola Ecclesiæ Viennensis & Lugdunensis ad Asiæ & Phrigiæ Ecclesiâ data, neque item ab illis, quæ de Marci Aurelii persecutione scribit Eusebius, præsidia comparare; neque etenim vel Epistola, vel Eusebii locus indicant reipsa, S. Photinum primum Christianismi in Galliis autorem esse, ejusque ætate alias non extitisse ibidem Ecclesias præter illas Galliæ Viennensis & Lugdunensis. Eadem de causa non magnopere *Areopagiticis* juvat Epistola Cypriani 66. ad Stephanum Pontificem missa; neque in ea sane quodquam recte efficitur, fidem Arelate radices egisse aliquot annis, antequam ceteri, de quibus, latentibus Gregorien-sibus, loquitur Gregorius Turonensis, Episcopi illuc pervenirent: verum S. Cyprianus verbis conceptis non dicit, Ecclesiâ hanc, aut aliam in Galliis a primo sæculo initia posuisse.

Quamquam autem cum monumenta hæc, tum etiam alia, de quibus superius, certum & conclusum argumentum nequeant sufficere, non est tamen animus, ea præcipuo facto confirmando emolumentum nullum asserre, quoties in antecessum probationibus absolutis munitum fuerit, uti sunt quæ sequuntur.

Gregorien-sibus tria id genus momenta præsto sunt. Primum suppeditat ipsis Sulpicius Severus his verbis: *Sub Aurelio Antonini filio persecutio quinta agitata, ac tum primum intra Gallias Martyria visa, serius trans Alpes Dei Religione suscepta*. Alterum sumunt ab Autore Passionis S. Saturnini, qui habet: *postquam sensim & gradatim in omnem terram Evangeliorum sonus exiit, parique progressu in Regionibus nostris Apostolorum prædicatio convescit*. Tertium largitur ipsis S. Gregorius Turonensis in Historia, in qua ex fide vetusti Scriptoris de Martyrio S. Saturnini perhibet, S. Dionysium, ejusque Socios Galliarum Apostolos illuc ivisse Decio Imperatore ad annum 250.

Sulp. Sev. H. g. l. 2.

Ruinart. Hist. S. p. 100.

Hæc sunt, ut videtur, præcipua *Gregorien-sium* fundamenta. Primum e Sulpicio Severo depromptum duas habet partes, duo pariter sententiæ illius membra probantes directo, sive ut Launoii verba usurpemus, duas Epochas indicantes. Altera certa est & constituta: nimirum ante Marci Aurelii persecutionem non fuisse visa intra Gallias Martyria; altera non definita: videlicet, non statuere hanc Prædicationem Evangelii in Galliis tempore M. Aurelii, Tillemontius certum habet & ratum, fidem ante illud tempus vix in Galliis receptam fuisse; quamquam nemini sit indu-

Launojus de sanctis Dionysii c. 2 p. 2.

theatralis Perpiniani Tabulario custodiuntur antiquæ Tabulæ, hujus Historiæ mentionem habentes. *Reliquæ*, Colonia olim Romana, universum inde Rascionensem comitatum nuncupavit. Urbs hæc diruta fuit anno 818. Una superest alta Turris ad Therim fluvium, vetustum adhuc Turris Rascionensis vocabulum tenans.

bium,

Tillem. Tomo 4.
art. 1. de S.
Dupin. pag. 440.
Dupin. Biblino-
th. Tomo 1. pag.
10. col. 2.

bium, an fuerit nec ne ibi Evangelium ab Apostolis, aut eorum successoribus nunciatum. Aliud sensum accommodat huic alteri loci illius parti Dupinus. „*Certum est*, inquit Doctor hic, *Evangelium Serius in Gallias, quam in alias mundis plagas lumen suum intulisse*. Verumtamen videtur hic longius, quam par est, Galliarum conversionem distulisse.*

pag. 254

Girius Patronus Supremi Senatus Parisiensis, Autor Versionis Gallicæ, anno 1659. editæ, de Historia Sacra Sulpicii Severi, italocum hujus Historici reddit. *Marcus Aurelius Persecutionem quintam excitari concessit; ac tum primum Gallie effundi viderunt Sanguinem Martyrum suorum, Religione Christiana non antehac trans Alpes suscepta*. Textus habet *serius*, quod non satis exprimit *non antehac*; quare cum ista Girii, tum Dupini interpretationes non videntur Sulpicii Severi verbis concinere. Aut certe exploratum est, quam maxime adversari iis, quæ ad Sanctam Radegundem Septem Gallorum Episcopi scripserunt. *Fidem in Gallias effulgere cepisse ab ortu Religionis*. Ita ut secunda hæc S. Sulpicii Epocha, sive altera ejus propositionis pars non possit maxime Areopagiticorum sententiæ refragari. Quoties enim *Fides diffeminata in Gallias* fuerit quinquaginta post annis quam in Asia, & triginta quam in Italia, id factis videtur esse temporis, ut dici possit *serius in Gallias suscepta Dei Religio*. Explicatio hæc nullo modo S. Sulpicii locum detorquet, & congruere possit iis, quæ tradunt *Areopagitici*, Gallias primo Sæculo Evangelii lumen pervasisse. Neque enim in ipsos valere posset Historici hujus testimonium, nisi si *serius trans Alpes Religione suscepta* aliquam creatam Ecclesiam designaret, quod verba illa non reddunt.

Quantumvis autoritatis tribuas Actis Martyrii S. Saturnini, non possunt multo esse *Areopagiticis* detrimento. Cum dicit etenim, sensim & gradatim in regionibus Gallorum Apostolorum prædicationem coruscasse, id non monet, eam minime a primo sæculo non coruscasse: multo minus nihil in illis verbis reperias, quod Gallorum Martyres adusque persecutionem Marci Aurelii detrudat. Quod attinet ad septem priores Episcopos Galliarum, Acta ista nullius mentionem habent præterquam S. Saturnini, cujus in Gallias adventus certam habet medio circiter III. Sæculo sedem. Qua de re, accepto quoque strictissime loco, ex Actis S. Saturnini decerpto, non possent aliud inde colligere *Gregarienses*, nisi S.

Marcæ Epist. ad
Val.

* Habemus ab Augustino, Fidem ipsius ævo neque illatam, neque prædictam quidem fuisse, nisi aliquibus Africæ Gentibus. Opinio est. S. Frumentium in aliquas Æthiopiarum partes eam invexisse IV. Sæculo; atque Historia narrante compertum sit, Gothos,

aliosque Barbaros Septentrionis Fidei nomen haud dedisse ante Valerianum; Iberiamque eam recepisse sub Constantino opera & studio cujusdam ancillæ. Tillem. Tomo 4. art. 1. De S. Dionys. pag. 440.

Saturninum in Gallias pervenisse Decio imperante, & aliquanto post vitam pro Christo cum morte commutasse. *Areopagitici*, qui S. Saturnini Acta in aliqua habent existimatione, hæc omnia ultro facentur, quin aliquod opinioni suæ damnum inferre vereantur.

Nihil absolutius loco S. Gregorii Turonensis asserere quis posset, ut Septem Gallianorum Episcoporum Apostolatam ad medium usque circiter III. Sæculum revocaret; si exploratum esset, Autorem Actorum S. Saturnini id revera dixisse. Verum neminem latet, S. Gregorium Turonensem per eorum occasionem, quæ scriptor hic tradit, nimirum S. Saturninum Decii ætate Tolosanæ Ecclesiæ administrasse, sex alios Galliarum Episcopos, adiecisse. Id sane oportet inter omnes convenire, S. Gregorium hoc loci sese laqueis haud paucis implicasse; quoniam haud ita facile ipse sibi constare potest. In Libris etenim de Gloria Martyrum & Confessorum prodit memoriæ, S. Saturninum sacris initiatum a Discipulis Apostolorum fuisse, & S. Eutropium chrismate delibutum atque a S. Clemente in Gallias missum. Ac si duo hæc loca pretio caderent verbis illis: *Ut ferunt, ut fertur*, quibus utitur Sanctus hic, dum res minime compertas in medium profert, non est tamen cur dicas, eadem adhibuisse, cum disserit de S. Ursino: ait enim absolute, cum Bituricas Discipulorum Apostolicorum jussu petiisse.

*Telleri Bull.
Dupin. - Rad-
narius etc.*

*De Glor. Mart.
c. 43. & 50.*

*De Gloria Conf.
c. 60.*

Argumenta *Areopagiticorum* solidissima ducta sunt a Visibii testimonio, Hilduini verbis ad nos traducto, nec non a Scripto, quod Provinciæ Viennensis Episcopi ad S. Leonem Pontificem dederunt anno 450. *Prima intra Gallias*, inquit Antistites isti, *Arelatensis Civitas missum a Beatissimo Petro Apostolo S. Trophimum habere meruit Sacerdotem, & exinde aliis paulatim Regionibus Galliarum bonum Fidei & Religionis infusum*. Non putaverim, nonnihil de vi sua detractum iri huic testimonio ex Dupini Interpretatione dicentis, verba hæc: *Trophimum missum a Beatissimo Petro Apostolo*, intelligenda esse de missione ab Episcopis Successoribus S. Petri & Apostolorum; nihilo fecius Textus habet revera a *Beatissimo Petro Apostolo*. Tametsi Epistola Zozimi ad Galliarum Episcopos eo numero & autoritate non esset, qua volunt *Areopagitici* & non tamen inficias iverint, eos gravissimum comparare argumentum posse ab Epistola, quam septem Episcopi ad Sanctam Radegundem scripserunt.

*Dupini Bibl.
Tome 1 p. 2. pag.
311.*

Ex omnibus his testimoniis haurire licet 1. locum S. Sulpicii Severi de primis Galliarum Martyribus accommodatum esse, absolutum, & propositum efficientem, neque fore unquam, ut de dignitate eadat, nisi cadente Patris illius autoritate. Nec vero persuasum habeo, aliquod ipsi incommodum addere Responsum de Marea, & Alexandri affirmantium,

*Marea Fris. &
ad Valerium.*

Sul-

*Alex. Tunc a.
sec. 1. Differt a.
evangel.*

Sulpicii Severi intelligentiam esse, non saviisse in Galliis persecutionem Generalem, in qua gladio absumti fuerint Præfules & populus, quemadmodum anno 177. in Ecclesiarum Lugdunensis & Viennensis Persecutionibus contigit; non autem negare Patrem illum, aliquos viros Martyres fuisse ante illos, qui M. Aurelii tempore interierunt. Porro non videtur hæc explicatio Sulpicii verbis accommodari posse, cum discrete tradat: *Ac tum primum intra Gallias Martyria visa.*

2. Certum est, verba *serius trans Alpes* S. Sulpicii Severi, & *sensim & gradatim* Actorum S. Saturnini non indicare, in Galliis a primo Sæculo haud effulsisse splendorem Evangelii.

3. Si Gregorii Turonensis testimonium, qui septem Episcoporum adventum anno circiter 250. locat, non infirmarent errata, quæ refert, multa, aliaque loca, in quibus secum ipse pugnare videtur, illud testimonium adversam opinionem funditus everteret.

4. Si fides omnis esse posset Actis S. Dionysii, ab Hilduino vulgatis, atque e Visbio depromtis, dissoluta citra appellationem quaestio esset; neque enim ab illo adduceretur antiquior Scriptor, quippe ipsius confessione ejusdem est ævi, neque fidelior, quippe affirmat, S. Dionysii Martyrium ante oculos suos fuisse versatum.

Demum loca *Areopagiticorum* a Scripto, quod Episcopi Provinciae Viennensis ad S. Leonem Pontificem exararunt; ab Epistola Zozimi ad Galliarum Antistites; ab Epistola, quam septem Episcopi ad S. Radegundem dederunt: hæc inquam loca, ut opinor, conclusæ efficiunt, Fidem in Galliis a primo sæculo nunciatam fuisse; non autem inde deducere possumus, aliquos per id tempus Christi fidem sanguine testatam fecisse, aut Ecclesiam ullam edificasse, de quo præsertim disceptatio est.

REGULA QUINTA.

Facta rationibus & conjecturis confirmare:

QUamquam utriusque Sententiæ a nobis in judicium vocatæ Scriptores quamplurimas huc eogant rationes, similitudines veri, & conjecturas, cum ad opinionem suam statuendam, tum ad contrariam infirmandam, atque argumenta, quibus roboratur; vix tamen utrinque unum offendas absolutum & constans argumentum huic factio historico extra aleam collocando; atque illud unum a negante probandi genere petitum erit, sive eodem recidet.

Præcipua *Areopagiticorum* ratio in Traditione posita est. Fieri nullo modo potest, ajunt, omnes ferme Gallicas Ecclesias XVI. aut XVII. Sæculorum intervallo tantum errorem sosisse; quod tamen effugere non pos.

possent, si modo a primo sæculo institutis Evangelicis imbutæ non fuerint, easque vir aliquis Apostolicus sanguine suo non resperferit. Ita communis Gallorum quaque ætate retulit fides, neque citra conclusa rationum momenta est illi hujusmodi gloria invidenda.

Quis mos, respondent Gregorieneses, atque argumentantur, quis mos est gerendus Traditionibus popularibus, quarum ab octo sæculis obstructus est fons, nec quidpiam ad eas pertinens extat explorati? Quem præterit, nihil de iis aures hominum pervasisse ante Carolum Magnum? *

REGULA SEXTA.

Quidquid in adversum est, firmiter diluere:

SI utriusque partis Criticis habenda fides est, regulæ isti obtemperant accurate, utpote qui contendunt, solide iis omnibus fecisse satis, quæ in factum præcipuum, ejusque adjuncta commoventur. Næ ipsis id quod æquum est concedendum, eos scilicet nihil sine responsione præteritis, quod non parum contulit ad eorum volumina amplificanda, sæcraque gravissima haud pauca implicanda quamplurimis probationibus, conjecturis, & responsis, plerumque admodum inanibus, parumque constantibus.

ANIMADVERSIONES

ad Factum istud, aliaque similia dijudicanda necessaria.

EXpeditis argumentis, quæ Scriptores utriusque Epochæ ab autoritate & conjectura in rem suam derivarunt, iisque intra fines, quos recta & æqua Critice postulat, cohibitis, illud percommode cadit, ut Animadversiones nonnullas huc traducamus, quæ celebri huic quæstioni dirimendæ ut opinor conferent.

Attendendus primo est animus ad hoc, nimirum, cum hinc S. Sulpicus Severus aperte signaverit tempus, quo primi Martyres in Galliis fuerunt, & Gregorius Turonensis adventum septem Episcoporum: illine vero Hilduinus propugnâverit, S. Dionysium Arcopagitam a S. Clemente in Gallias missum fuisse, ibique Martyrium subisse; æquitatis

* Apud Hilduinum, ait P. Le Coindre, Therasius Patriarcha Constantino-politanus, avrum Dionysius Pauli Apostoli discipulus, ac primus Athenarum Episcopus, Martyrium apud Gallorum Gentem consummavit, sollicitus per Legatos suos inquirere, comperitque, id certum reperiri. Pipino Rege hac de Passione Dionysii Arcopagite per Galliam spargi capis opinio: ad ann. Christi 836. n. 121. Pipinus evasit e vita anno 768. Hilduinus vero Arcopagite sua scripsit anno 837, & propterea primus non est opinionis hujus Autor, quæ in Galliis invaluit 70. annis, antequam de illa loqueretur.

pagite per Galliam spargi capis opinio: ad ann. Christi 836. n. 121. Pipinus evasit e vita anno 768. Hilduinus vero Arcopagite sua scripsit anno 837, & propterea primus non est opinionis hujus Autor, quæ in Galliis invaluit 70. annis, antequam de illa loqueretur.

esse, Scriptores istos in testimoniorum suorum possessione relinquere, quandoquidem clare, nullaque intercedente ambiguitate, rem asserunt, donec optimis rationibus assequamur, utros opinio sefellerit.

Dupin's Traité
de D. & C. Crit.
c. 20 pag. 139.

Animadversio altera versatur super vadibus, quos inducunt tres Auctores isti de iis, quæ verbis adeo conceptis docent. Cum etenim S. Sulpicius Severus & S. Gregorius Turonensis a rei capite distent sæculo non uno, multo vero magis Hilduinus; nemini ipsius verbis standum est ex præscripto ejus regulæ singularis, quæ inter solidissimas universæ Critices recensetur. *Habendum consentius est, quidquid novus Autor sine testimonio antiquioris, qui, dum res gerebatur, vixerit, in lucem edit.* Quare cum non potuerint tres Auctores isti, per sese id callere, quod multo ante contigit, quam ipsi nascerentur, necessum est, id illos ab antiquioribus accepisse, aut certa & constanti traditione ad ipsos mansisse; alioquin dicere opus esset, eos facta ista confinxisse.

Post quas animadversiones, rectæ & accuratæ Critices trutinâ perpendamus, utra ex his opinionibus certior videri debeat initis suis, videlicet, quod attinet ad vades cum S. Sulpicii Severi, & Gregorii Turonensis, tum Hilduini; sive quod attinet ad Traditionem, unde utrique, quod asserunt, hauserunt. Habes, aut ego fallor, unde pendeat Questionis hujus solutio, quæ sane nunquam poterit apte expediri, nisi his tandem finibus circumferatur.

Quamvis declaret S. Sulpicius Severus, se Historiam suam ex optimis monumentis collegisse, res tamen haud paucas eodem de primis Gallorum Martyribus loco persequitur, quæ non auderent *Gregorianes* propugnare; honor nihilominus, quem Gallia universa Scriptoris hujus tribuit probitati, nos urget, ut habeamus ratum, ea, quæ de primis nostris Martyribus tradit, didicisse illum ab Autore aliquo vetustiore, ejus opera exciderint; aut constanti temporum suorum traditione factum illud protulisse. Non repugno, S. Gregorium Turonensem contendere testimonio Scriptoris de Gestis S. Saturnini, primum hunc Tolosæ Episcopum in Gallias non venisse ante medium circiter III. Sæculum; * at de sex aliis Episcopis meminit non alicujus ipso antiquioris Autoris fide, sed traditione Ecclesiarum Alvernensis, Turonensis, Lemovicensis, & Parisiensis; quæ porro traditio illum, ut superius monitum fecimus, non poterat latere.

Abbas S. Dionysii multos eorum, quæ litteris commendavit, vades dedit, scilicet Fortunatum Episcopum Piclaviensem, & S. Eugenium juniorem Episcopum Toletanum. Affirmant Antistites isti in nonnullis Hymnis ipsis tributis, S. Dionysium ad Gallias jussu S. Clementis Pontificis

* S. Gregorius alibi ea regulæ, quæ cum his pugnare videntur.

cis

et se contulisse. Hilduinus Episcoporum istorum dictis adjicit duorum *Missalium* vetustissimorum testimonium, * in quibus descripta erat Missa ritu Gallicano jam inde ab exordio ejusdem Fidei in Regionibus illis constituta, & in quibus Martyrium S. Dionysii sociorumque legebatur. Idem Abbas Græcum Historicum, Aristarchum nomine, in medium producit, ut in Epistola ad Onesiphorum data plura miscet ad S. Dionysium Areopagitam spectantia, atque inter cetera, cum ab Ecclesia Atheniensis discessisse, alio in locum suum Episcopo successo, exindeque Romam migrasse. ** Denique Hilduinus nos certos efficit, se Traditionem istam ex Historia comparasse de Gestis Dionysii a Visbio, teste Martyrii ejusdem, ut ipse ait, oculato descripta. Verum quamquam hujusmodi testimonio satis solida sint & aperta ad Hilduini Traditionem in tuto ponendam, de qua tamen non convenit inter omnes; *** qui fieri poterit, inquit *Gregorieneses*, ut Hilduini fide certum & constans habeamus, sponsores, quos affert, ea dixisse, quæ dicentes illos inducit; cum exploratum sit, Abbatem hunc iis dotibus affectum non esse, quibus afficiatur necesse est Historici testimonii omni exceptione majoris? Quod ut liqueat,

* Anno 1681. P. Thomasius ex familia Religiosa Theatinorum Romæ edendum curavit Opus inscriptum. *Codices Sacramentorum nongentis annis vetustiores, quorum primus est Ecclesia Romana, reliqui Gallicana.* in 4. Romæ. Primum horum quatuor Codicum Sacramentorum, sive *Missalium*, cui titulus est: *Liber Sacramentorum Romana Ecclesia*, crediderim certe Gelasianum esse, ab hoc Pontifice nuncupatum, est demortuo ipso aliquas additiones subjerit. Alter est *Missale Gothicum* sive Gallicanum, priscum, cujus frequentior erat in Galliis usus, donec temporibus Pipini & Caroli Magni Ritus Romanus inolevit. Tertiū vocatur *Missale Gallorum*, & quartū *Missale antiquum Gallicanum*. Sunt qui credant, tertium confectum fuisse pro Ecclesia Pictaviensi; & quartum pro Antisiodorensi; magnam autem veri speciem habet, *Missalia* duo, ab Hilduino laudata, Gelasianum esse, & Gothicum, sive vetus Gallicanum, in quo refert habitam de Dionysio Areopagita mentionem. In hanc quoque diem comperimus, Gelasianum Canonem de S. Dionysio, deque S. Eleutherio meminisse &c.

** *Aristarchus Græcorum Chronogra-*

phus in Epistola ad Onesiphorum Primitivum de firm Athana Civitatis, & Gestis ibidem, Apostolorum temporibus scribens, Dionysii Areopagita ortum professus, & doctrinam ejus, atque conversationis ordinem, sive ætatis tempus, nec non & ordinationem ejus, ac predicationem; subrogationem etiam Episcopi sue loci, & adventum illius Romam ordinabiliter narrat. Hild. in Areop.

*** Non desunt, qui opinentur 1. in Hymnis, Fortunati & S. Eugenii nomine inscriptis, non extare, quæ de S. Dionysio continere dicuntur; sed ea fuisse a Doubleto adjecta in fine Tractatus sui de Antiquitatibus S. Dionysii, typis emissis Parisiis 1625. 2. Utraque prisca quæ afferuntur, *Missalia* loqui revera de quodam Miraculo & de Martyrio S. Dionysii, ac Parisiensis, non Areopagitæ. Et sane nihil est, quod hunc indicare possit. 3. In vetustis Historiis ne verbum quidem fieri de hoc Aristarcho, omnesque latere quinam Autor fuerit. Denique Vita S. Dionysii, quam Visbio adjudicant, non esse Dionysii Areopagitæ Vitam, sed Dionysii primi Episcopi Parisiensis, qui Sæculo tertio floruit. Le Cointe ad annum 335. num. 115. & seq.

Dissert. 2. art. 8.
pag. 136.

oculos coniciat, qui voverit, in quinque Critices præceptiones a nobis in rem hanc traditas, atque ad *sinceritatem, accuratationem, vacuumque animum redactas*; & vix in Hilduino vestigia apparebunt illarum partium; quæ Historici fide digni indolem efficiunt. Neque aia profecto de causa Criticorum plurimi Hilduinum in eorum numero habent, quibus non est autoritas adjungenda, quique fabulas non paucas consueverunt. Quare donec de Abbatis hujus fidelitate ex his Critices regulis dijudicabitur, jus semper unicuique erit, suspitione attingendi Traditionem ejus, & Litteratos illos probandi, qui illius opinioni detrahare conati sunt.

Tamen si non aggredior impræsentiarum ad suscipiendam Hilduini defensionem, neque ipsius de S. Dionysio Areopagita sententiam mordicus amplectendam; non possum tamen quin ad rectæ & cujusvis affectionis expertis Critices judicium exigam; utrum Scriptoris hujus verbo standum sit: siquidem ab hoc pendet non parum facti hujus decisio. Affirmare itaque quis posset. 1. Licet Sapientum multi de Hilduini fidelitate palam sinistre sentiant, multos item, & nihilo minus illustres, esse, qui pro Abbatis hujus probitate causam dicant; etsi confiteri necesse sit; utrosque fines æquitaris præterisse. 2. Non videtur secundum accuratæ & prudentis Critices præcepta integrum esse cuique, dubium factum expendenti, eos fide indignos Scriptores criminari, quorum testimonium causæ suæ adversatur. Porro videre mihi videor *Gregorienes* hæc de Hilduino peccare; Si nanque illos interroges, quare contentu tanto Abbatis hujus Autoritatem abjiciant, propterea est, ajunt, quod fabulam exco-gitaverit, quæ S. Dionysium Areopagitam & S. Pauli discipulum eundem cum primo Episcopo Parisiensi facit; at enim id in questionem venit, Quod si ita se gerere licitum esset Criticis, quæ non perturbatio rem Litterariam susdeque verteret?

3. Quamvis daremus ultro, Hilduinum adeo miserandum Autorem esse, ut *Gregorienes* persuadere nituntur, non possunt, ut opinor, quominus ex institutis severioris Critices Dupini Traditionem ipsius amplectantur. „ Secunda Regula, inquit Doctor iste, cujus ope de factorum „ veritate disceptamus, a Scriptoris narrantis probitate & fide proficiscitur . . . . si nanque homo est ad fabulas venditandas compositus, „ si homo inepte credulus, qui tot litteris tradidit, quot auribus excipit, nullo delectu, judicio nullo intercedente, qui sibi ipsi placuit in „ colligendis narrationibus incertis, aut falsis per sese excogitandis (audis, ut species est, Hilduini ingenium optime redditum:) Si quod narrat, non firmatur autoritate alterius Scriptoris, is non erit, cui fidem nostram adhibeamus, moniti: *mendaci, etiam vera dicenti, non esse credendum*. „ Qua de re Hilduini Traditio, vetustis Autoribus be-

Dupinus Trad.
de Doctrina
Christiana c. 20,
pag. 646.

hæ multis munita, non poterit non vel tanquam probabilissima existimari; nisi forte a Doctoris illius regula desciscamus.

4. Hilduinus opinionem suam Scriptorum multorum suffragio constituit, momenta sustulit in eam objecta, atque testatus est, se nihil, quod non certissimis manaret Historiis, retulisse; *ex ipsa veraci Historia*. In Epistola ad Ludovicum Pium tum scripta, cum ad eum Arcopagitica sua misit, faretur, si quis revocet in dubium, quæ de S. Dionysio Arcopagica mandavit Libris suis, paratum se esse ad MSS. vetera in medium afferenda, a quibus rem mutuavit. *Hæc universa & qualiter, & quo ordine dicta manifeste reperiet*. Quod est Epistolæ Aristarei, hæc habet ipsa ad illum Principem Abbas noster. *Quam Epistolam vestra Dominationi dirigimus, & quisque studiosus apud nos prævalet invenire, curiosus autem ex Græcorum fontibus, unde & nos illam sumimus, poterit mutare*. Videtur itaque, quo non est promptum adeo, duo hæc in eodem autore conjungere, nimirum aggredi ad oberudendam fabulam præfixæ Traditionis loco, & paratum esse ad ostendenda Opera, quibus, quæ referat, ab accusationibus vindicentur, eo confessione univerforum non reperiri fortasse in Historia eum Ecclesiastica cum profana exemplum impudentiæ tantæ, quanta in Hilduino fuit, si modo commentum ipsius est Dionysii Arcopagitæ narratio. Cui profecto persuasum esse poterit, Abbatem præclarum adeo generosa stirpe, moderatione singulari, ante omnia vero cæ pietate, mentis acie, & probitate præstantem, quæ Principi Magno in causa fuerit, ut eum sibi ministrum adjungeret, ipsique rerum Regni sui gravissimarum procuracionem committeret: cui persuasum, inquam, esse poterit, hujus ingenii Scriptorem, Regis sui jussu Historiam enarrasse, eandem fabulis referuisse, Regi, Episcopis, totique Regno imponere tentasse: atque interea palam edicere, se Monumenta, unde rem hausit, authentica producturum? monumenta quidem, quæ cum in multorum manibus versari possent, poterant subinde ealumnias & mendacia sua retegere & aperire. Hoc agendi genus, extremum, aut ego fallor, fuisset inverecundiæ & temeritatis fastigium. Quamobrem perissent licet monumenta, quibus Historiæ S. Dionysii tenendæ usus est Hilduinus, sive non exarent adhuc temporibus nostris ea, quæ suis extitisse narrat, æquum tamen esset, ipsius potius, quam Criticorum uoluntariorum dictis acquiescere. Anne conjecturæ leves, aut argumenta negantia præverti debent testimonio vero, absoluto, atque iis, quæ hæcenus retulimus, adjunctis attestato?

5. Nulla ferme est Critices certior præceptio, qua pateat veritas Historiæ alicujus, a quopiam Autore recitatæ, & compertum sit, non esse illum ejus inventorem, quam ea, cum Scriptores alij, quibuscum nulla

nulla huic intercedit cognatio, ab isto tradita confirmant; factumque passim constat receptum ante fuisse, quam hic de eodem quidpiam posteritati commendasset. Quo prorsus modo se habet Hilduinus. Sexaginta ante annis quam Abbas hic *Arcopagitica* sua in lucem ederet, serēbat opinio in Galliis communis, S. Dionysium Arcopagitam Evangelii prædicandi gratia, illuc appulisse. Episcopi Conventus, acti Parisiis tempore Imperatoris Ludovici Pii, Epistolam ad Eugenium II. dederunt, in qua se accepisse perhibent vetustissima & tutissima Traditione, a S. Clemente in Gallias missum Dionysium, primum illarum Apostolorum fuisse, atque inibi pro Christo cruciatum occidisse. Nos alibi verba ipsa descripsimus. Denique Hilduini Traditio roborari utcumque potest Epistola Antistitum Gallicanorum ad S. Leonem, alia S. Zozimi, & præsertim illa Episcoporum Galliarum ad S. Radegundem. Quod si tanti non sunt argumenta ista, ut efficiant Traditionis Hilduini veritatem; non dubito tamen, quin æquum hominem persuadere possint, eum non fuisse primum, qui S. Dionysium Apostolum Gallorum, Arcopagitam esse, dixerit, ut ipsi crimini vertunt *Gregorianes*.

Postquam autem vacui animi homines simul contulerint utrarumque Traditionum fundamenta, & æqua lance suspenderint hinc S. S. Sulpicii Severi, & Gregorii Turonensis testimonia, illinc hanc probationum copiam, quæ sententiæ favet Hilduini, ipsorum iudicium esto, utra ne harum opinionum adeo certa sit, ut alteri aut minimum, aut ferme nihil probabilitatis relinquat: sive demum an rectæ & accuratæ Critices institutione possit quis indiscriminatim se se adungere alterutri, quam maluerit, Epocharum istarum adventus S. Dionysii, aliorumque Galliarum Episcoporum. Dissertatione huic proxima indicabo, quam partem sequi super hac quæstione magis æquum nobis videatur.

Si vero prolixi nimis fuimus in hoc Articulo, id propterea factum est, ut melius perciperentur rationes, quibus utuntur sapientes nostri ad evolvendam controversiam istam, qua distracti invicem sunt de primæ in Galliis prædicationis Evangelicæ, primorumque Martyrum tempore. Icirco autem factum hoc historicum aliis multis antetuli,* quod cogita-

* His addi potuissent Disputationes de Assumptione Virginis, nimirum, an corpus cum anima ipsius in cælum translatus fuerit; an S. Maria Magdalena, Maria peccatrix, & Maria Soror Marthæ tres scēminæ sint, aut una tantum; siquæ sorores hæc duæ, fraterque Lazarus ad Gallias apulerint. In exemplum quoque asserre possemus celeberrimas Dilcepciones de postremo Jesu Christi Pâschate; de

Autore Operum, S. Dionysii *Arcopagitæ* nomen præferentium, atque Libelli de Imitatione Christi, aliæque id genus, ob quas in varias Opiniones extremorum Sæculorum Critici abjecerunt, & scripta plurima pepererunt, in quibus ferme universis, eandem omnes ingrediuntur vias, rationes adhibent, atque incommoda offendunt, quæ nos hoc articulo animadvertimus.

verim, illud nos propius attingere, Scriptoresque eidem elucidando adductos, nihil sibi temperasse, ut in rem hanc quidquid sufficere ipsi exquississima eruditio, & secunda Critice parere potuit, explicarent.

Unum exemplum hoc perspicue ostendit, in quot se involucria jaciatur, quicumque falso Critices licentioris, minusque castigatæ lumine regitur. Hæc facit, ut centum emergant difficultates, dum uni incumbimus dissolvendæ; ineptæ & leves multæ probationes affricantur, quæ se mutuo petunt; in struem quandam compingantur testimonia & conjecturæ, e quibus aliz rursus haud raro prodeunt, obruuntque, & Implicant adeo præcipuum factum, ut pene in turba tanta reperiatur. His denique eruditionis & Critices impedimentis magnis veluti congestis sive oppugnandæ sive propugnandæ alicui sententiæ sit sæpe numero, ut incertus pendear adhuc animus ad quam se traducat.

Quamquam etenim magnificenti Critici, se hac ratione factum hoc, aliaque Historiæ Ecclesiasticæ plura illustrasse, atque in amplissimo lumine collocasse, me fugit, an viri nulli istarum parti vel additi vel insensiti, poterunt non confiteri, iis potius tenebras illos obduxisse, ambagesque non paucas circumdedisse, quandoquidem post quamplurimas Dissertationes, Tractationes, Opuscula & Opera in lucem vulgata cum profecto isto, tum in illud, tantum abest, Viros Sapientes sibi invicem animis & sententiis accessisse, ut contra utrique opinioni suæ firmiter adhererint, & adhereant, quique adhuc neutri se dediderunt, hæreant dubii incertique, quam potius amplectantur.

Adjecimus præterea nonnulla Critices monita, quæ ut in optimis autoribus frequentia, ita certa admodum sunt quibuscumque factis historicis examinandis; eaque ad celebre hoc prædicationis Evangelii in Galiliis factum accommodavimus. Si in ipsorum vestigiis accurate insisterent Critici, de medio sane tollerentur non pauca argumenta minus firma, tum ab autoritate, tum etiam a conjectura deprompta; omitterentur quæstiones multæ, rei advenientes, prorsusque inutiles; objecta quibusdam finibus concluderentur, minusque negotii faceretur ea dissolvere. Prædens demum regularum istarum usus Historiæ semitas contraheret, Critices plus fatis contentiosæ æstus cohiberet, latius aditum aperiret veritati retegendæ, aut serendo judicio quænam sententiarum illarum æquitatem magis referret. In quæstionibus etiam problematicis deprehenderemus; utra opinionum illarum magis esset similis veri, & sequi possit; si præjudicia, & partium susceptarum studium sincerent vacuo penitus animo de rebus deliberare. Paucis omnia: si in factorum historicorum trutina nobis blandiri utique non possemus de inventa semper veritate, in spem tamen induci possemus, nos eideni, adhibitis hæc regulis, appropinquare.

DIS-

DISSERTATIO VII. & Ultima.

ANIMADVERSIONES IN REGULAS CRITICES; DE VITIIS,

*In qua Regularum Criticarum Ufu delabi possumus; & quibus
uti rationibus, ut ea declinemus.*

AMETSI ex iis, quæ hæcenus persecuti sumus, integrum fuerit unicuique animadvertere in universum, Criticen, tum quoad traditas regulas, tum quoad habitum illarum usum, vitiis omnino non carere; præterire tamen nullo modo volumus hoc loci, eorum præcipua singillatim colligere, aliaque illis addere; quæ ut oratione attingeremus nullam adhuc nacti fuimus idoneam opportunitatem. Quo autem a molestis repetitionibus abstinemus, resque in pauca redigamus, in ora Libri loca hujus Operis apponemus, in quibus confidimus fore, ut reperiuntur argumenta necessaria iis rite probandis, quæ in hac Dissertatione complectemur.

Cum autem parum esset, ostendisse, vitia passim occurrere in Regulis & Ufu Critices; nisi in eo diligentem poncremus operam, ut rationes paterent ad magnam hanc artem instaurandam accommodatæ: iccirco summatim huc traducemus vias tenendas, quibus illa regatur, ipsius principia magis inconcussa reddantur, & majora afferant commoda ad Historiam Ecclesiæ illustrandam & statuendam.

AR.

ARTICULUS PRIMUS.

*In Criticorum Operibus non apparet notio satis accurata
plerarumque vocum, verumque his vocibus
signatarum.*

Nihil est, quod ita Disciplinam invertat, atque vocum ambiguitas; præsertim cum varix iis sententiæ sive ab uno sive a pluribus Autoribus subijciuntur. Hinc fit, ad infinitum progredi Disputationes, atque in distitis longe regionibus sæpe versari, qui in rei summa facile admodum sibi invicem accederent, si eandem notionem quibusdam vocibus imprimerent. Nonne accuratio, claritas, & nitor, quibus præditum esse oportet egregium Criticum, eum deberent ab hoc laqueo in tuto ponere? In hunc tamen scopulum plerumque impingunt, quos appellant Scholasticos.

Porro ut rem hujusmodi diligenter expediamus, opus esset huc id revocare, quod dicitur definitio nominis, atque animadvertere quo differat a rei Definitione. Verum quoniam Critica pronunciata plerumque Scholæ acuminibus non quadrant, & raro admodum in Criticorum Operibus id genus Definitiones deprehenduntur; ideo cum nullas fortassis alias tum nominum tum rerum nostri sapientes agnosceant, nisi illas, quas vocant *arbitrarias*; opere pretium duco animadvertere cum Autore de Arte Cogitandi, quemadmodum quicumque sonus ex sese & natura sua ad species omnes significandas indifferens est; ita liberum esse unicuique citra errorem, omni significatione veluti exure vocem hanc ex. gr. *Parallelogrammum*, eamque ad reddendum mihi triangulum referre. Tum, modo illi unam hanc notionem assignam, dici poterit, *Parallelogrammum* tres angulos æquales duobus rectis habere. Ut autem regula hæc in pravum non deflectat, tria sunt observanda, 1. id non licere nisi privata quadam exercitatione, non autem in Libris, qui publicæ inserviunt utilitati, nisi si eandem ubique serves significandi vim. 2. Cavendum esse, ne sonus hic ad certam quandam rem cum alterius permutatione indicandam convertatur. 3. alter omnino se habere rerum Definitionem. Neque etenim ab hominis voluntate pendet, species rerum id in se comprehendere, quod ipse maluerit; adeo ut si quis in illis definiendis quidpiam formis aptabit, quod minime complectuntur, non poterit errore vacare. Itaque non video, cui vitio vertendum sit hoc per-

turbationis genus, quo non semel afficiuntur Critici, præterquam huic Definitionum, quas pro arbitrio apponunt, consuetudini, quin eorum aliquid, quæ monuimus, præaveant. Inde pariter oritur, ipsorum multos eidem sono eademque rei disjunctissimas species accommodare; neque raro eundem Criticum reperiri, qui eas locis non paucis diverse simode interpreteretur. Hoc autem unum dicto ex vitiis illis, quibus usus Critices inquinatur; ut exemplis probare pergo.

§. I.

De voce: *Apocryphum*.

SI dissentiunt Sapientes Critici nostri de propria verbi *Apocryphum* significatione, deque reper illud enunciata, propterea fuit, quod sane crederent, minimarum rerum istarum studium in Logicos, aut Lexicorum autores conjiciendum esse, sive quod e re sua fore non putarent, proindeque potuisse, nulla interjecta cunctatione, ad varios modos transitum facere, quibus intelligi potest res, hoc nomine *Apocryphum* designata, cujus notio profecto obscurissima.*

Tomo 1. pag. 32.
col. 2.

„ Eusebius, inquit Dupinus, in tres Classes Libros *apocryphos* parti-
tur. Prima continet eos, qui Libris Canonicis propiores sunt, vide-
„ licet, qui in Canonicorum numero ab aliis collocantur, ab aliis nu-
„ mero illo ejiciuntur. Altera præfert Libros, in Canonicorum album
„ a nemine relatos, non tamen ab Hæreticis confictos. ** Tertia de-
„ nique constat Libris revera ab hostibus Religionis excogitatis. „ Hu-
jus regulæ vi tuctur Dupinus, Barnabæ Epistolam primo *Apocryphorum*
aut certe secundo generi accensendam esse, quæ *Apocrypha* licet, ab

* Verbum hoc *Apocryphum* radicem habet e Greco ἀποκρύπτειν, quod est abscondere. S. Augustinus l. 15. de Civ. Dei. c. 13. autore est, Libros apocryphos ita nuncupari, quod sint latentis originis. Hieronymus Epist. ad Lætam putat, eos esse Apocryphos Libros, qui ab iis non prodierunt, quorum nomina referunt. Gelasio autem Pontifici vilum est, hoc vocabulo signari, quod mysteria ab Hæreticis occultata complectantur. Ea mente est Epiphanius, ut existimet in hunc modum appellatos, quia in Arca sepositi non essent. Sunt denique qui contendunt, eos hoc nomine donandos Libros, qui in Canone recepti non sunt, aut solos Libros prævios.

** Dupinus haud notat locum, quo de tribus his Apocryphorum Librorum generibus sermonem habet Eusebius. Verum ea non potuit promovere, nisi e. c. 25. l. 3. Historiæ suæ. Ceterum apertum est, Eusebium hanc vocem *apocryphos* germana intelligentia sua non vertisse, quippe pro incertis, & dubiis Libris usurpavit, cum proprie ab Hæreticis suppositos significet. Quo factum est, ut Valerius hoc locum animadvertit pag. 32. col. 2., cum subduxisset calculum cap. 31. ejusdem Libri, in quo perspicue Libros incertos a suppositis discernit; atque in hoc Originem secutus est, qui ait Tomo 12. in Joann. *Disquirentes sit ne genuinus Liber, an notius, an mixtus?*

illis proficisci potuerunt, a quibus nuncupantur, uti Liber Pastoris, alique.

Confessio, S. Cypriani nomine vulgata, Epistolæ Abgari ad Jesum & Jesu ad Abgarum a Gelasio inter *Apocrypha* positæ fuerunt, & tamen nequeunt habere sedem in ulla trium istarum classium, quas Dupinus proposuit. 1. Nemo illas Canonicis scripturis annumeravit. 2. Monumenta hæc, Doctoris hujus sententia, adulterina sunt. 3. Ab Heterodoxis conscripta non fuerunt. Admittenda est itaque quarta Librorum *Apocryphorum* Classis, in qua locentur Opera Spuria, quæ nihil fidei & bonis moribus adversum continent, neque ab Hæreticis commenta sunt, cujusmodi erunt Epistolæ Abgari & Jesu Christi, Confessio S. Cypriani, alique nonnulla, in Concilii Romani Decreto enunciata.

Docet Alexander, *bisariam sumi Apocrypha, vel pro Pseudepigraphis, & quorum secreti Autores atque incogniti, vel pro iis, quæ notam aliquam merentur erroris aut impietatis*. Quapropter Epistolam S. Barnabæ falso huic Apostolo tributam existimat, atque in hunc modum argumentatur. S. Hieronymus & Eusebius non amandant Epistolam Barnabæ ad *Apocryphas Scripturas*, quia notam aliquam erroris aut impietatis mereatur; quinimo testatur S. Hieronymus, illam ad *edificationem Ecclesiarum pertinere*: Ergo censens illam *Apocrypham esse, quod sit Pseudepigrapha, & S. Barnabæ supposita*. Hæc vero ratione Epistola eadem supposita est, eademque non est. Est quidem secundum rogatas ab Alexandro de Libris *Apocryphis* leges, non est autem, si quas super eadem retulit Dupinus, audiamus.

Alexander idem ad Librum Pastoris sermonem convertens inquit. 1. *Hæc ar. 7. p. 102. & seq.* Hermam certo esse Libri Pastoris autorem. 2. a Gelasio Pontifice *apocryphis* annumeratum: Liber, qui appellatur *Pastoris apocryphus*. Quibus positis; respondebit fortasse quis huic Doctori, nihil efficere prorsus argumentum, quo utitur ad ostendendam Epistolæ Barnabæ suppositionem, aut siquid efficit, effecturum quoque, Pastoris Librum injuria Hermæ adjudicari. Gelasius etenim, per eum, non *proscripsit Librum Pastoris, ut Apocryphum, quod noxia esset doctrina*; oportet ergo illum *proscripsisse, quod esset supposititius*; id tamen non patitur Alexander, qui ejus germanum Scriptorem Hermam fuisse tradit. Gelasius igitur alia de causa *Apocryphum* nuncupavit, videlicet quia Canonicus non est. Gelasius non *proscripsit Librum Pastoris, quod falsi esset nominis, aut noxia doctrina, sed quod extra canonem esset collocandus*. Quamobrem inter Libros *Apocryphos* idest *supposititios, & apocryphos, scilicet erroribus infectos, medium genuerit Apocryphorum, nimirum eorum, qui sunt a Canone removendi; adeoque Liber aliquis Apocryphus esse poterit, quin*

fit suppositus, aut pravus. Hinc fit liquido, Dupinum respondere posse, quamquam Epistola Barnabæ Apocrypha sit, talem non esse tamen, *vel quod falsi nominis; vel quod noxia doctrina, sed quod extra Canonem collocanda*: ita serente Alexandri Principio.

Bar. ed. ann. 91.
§. 16.

Hist. Crit. N. T.
c. 7. §. 60.

Alio plane modo ab istis partitur Libros *Apocryphos* Simonius. In censum nanque veniunt per eum Scripta quoque, quæ primitus mendacia non sunt, sed temporum consecutione vitata. Contendit siquidem, Baronio duce, Nazaræos aliquandiu Evangelium S. Matthæi sine ulla additione custodivisse; nihilo secius, perdoctus hic Cardinalis Evangelium hoc in *Apocryphis* habet. „ Si Apocryphi nomine, ait Simonius, „ Librum falsum intelligas, verum non est secundum hanc interpretationem, Evangelium Nazaræorum *Apocryphum* esse. Id unum dici potest, „ est, *authenticum* non esse, si additamenta gravia, sensumque invertentia, suscepit. „ Qua de re videtur hic Criticus peculiarem quandam Librorum Apocryphorum ordinem inducere, hoc est eorum, qui *authenticum* non sunt: quo sensu non deerunt Libri Apocryphi, qui simul *authenticum* habendi sint, ut Liber Pastoris.

In E. J. 6. c. 19.
p. 61. et 62.

Initia Tillemontii in quatuor partes Libros *Apocryphos* dividunt. Prior eos præbet, qui aliquando tamquam Canonici recitati sunt. Altera eorum meminit, qui ab Autoribus, quos in fronte gerunt, conscripti fuere; quemadmodum Epistolæ Jesu Christi & Abgari. In tertia distribuit Opuscula multa a Catholicis viris afficta Apostolis, aut hominibus Apostolicis, quæ non discrepant a fide & optimis moribus; cujusmodi essent Epistolæ quædam Mariæ Virgini tributæ. In extrematandem congerit Libros ab Hæreticis suppositos, & vitis multis obnoxios, v. g. Evangelia, quæ SS. Petri, Thomæ, & Matthiæ nominibus circumferuntur &c. Sentit Valesius, differre Libros *apocryphos* ab iis, qui sunt incertæ autoritatis; & *apocryphos* palam falsos esse, nec non plerumque ab Heterodoxis elaboratos. Verum, ut species non levis est, omnes in ipsius sententiam minime descendunt.

Hæc itaque documenta faciunt, aut ego fallor, Criticos nostros miscere sæpius vocis huius notionem, remque hæc voce indicatam. Quoties etenim Opus aliquod in medium assertur, quod eos juvat aspernari, sive quia supposititium, sive quia ejus auctoris nomine insignitum, a quo confectum non fuit, sive quia erroribus, e fonte Hæreticorum manantibus, aspergitur; satis habent, ubi asseveraverint, Librum *Apocryphum* esse. Verum quidnam hoc rei monet? Nunquid non potest Opus aliquod *Apocryphorum* inuri nota, absque eo quod supposititium sit, erroribus aspergatur, vel Hæreticos auctores agnoscat? id genus sane sunt, quæ tanquam Canonica recitata fuere, licet rêvera non essent.

essent. Quare cum Alexander Epistolis Jesu Christi & Abgari refragatur, & Tillemontius Barnabæ Epistolam suscipere detrectat, nihil supra dieunt isti Critici, nisi, hæc Scripta Apocrypha esse. Nihilo fecius dictio hæc nihil certi affirmat; potest nanque Liber apocryphus esse, quin sit commentitius. Exemplo sit Tillemontius, qui non diffitetur, positam a Gelasio in *Apocryphorum* numero Confessionem Cypriani, nec tamen fictam esse assentitur. Idem opinantur de S Barnabæ Epistola Dupinus, deque Hermæ Libro Pater Alexander. Non erit itaque magnopere faciendum responsum hoc, donec inter Criticos lis erit de propria notione rei, hæc voce *apocryphum* designatæ, donec ejus naturam haud explicabunt, vel singuli arbitrio suo.

§. II.

De Verbo : *Canonicum*.

EXcutiamus in præsentia, utrum distinctius se gerant Viri Litterati nostri quoad verbum *Canonicum*. Tillemontius Barnabæ Epistolam considerans, hæc verba profert: „Difficile est, ut credamus, Apostoli hujus Opus esse Epistolam ipsi adscriptam; quin credamus etiam illam esse Canonicam. Nunquam, tamen hoc titulo ab Ecclesia venerata fuit; Idque partim in causa est, cur dubitandum nobis esse putemus, nonne ab alio Barnaba, quam a D. Pauli Collega, fuerit exarata. „Eandem Legem sanxit Dupinus. „Ut Liber aliquis, inquit Doctor iste, Canonicus sit, non est satis illum ab Apostolo quopiam, sive Apostolorum Discipulo proficisci; sed ab universis Ecclesiis oportet eum instar Canonici haberi. „Celebris P. Alexander locis haud paucis contendit, demta Ecclesiæ declaratione, nullum Librum Canonicum esse censendum.

Audisti tres istos Eruditos in id conspirantes, nimirum, ut Liber Canonicus sit, judicium Ecclesiæ desiderari, quo illum inter Scripturarum volumina referat. Tres item fatentur unanimes, Epistolas Jesu Christi ad Abgarum, S. Barnabæ, & S. Pauli ad Senecam Canonicis Litteris non esse adjuungendas. Tillemontius quoque obiectum argumentum labefactans, quo nimirum iecirco Epistola Jesu Christi ad Abgarum auctoritatem non habet, quia si haberet, ab Ecclesia inter Scripta Canonica deferiberetur: „Gravissima est, inquit, difficultas hæc. Ipsi tamen facere satis quis posse videtur, si diceret, Ecclesiam, eum Epistolam hanc receperit humana quadam via, non autem certo & perennifonte constantis Traditionis, ab Apostolis ad nos usque descendentis, Ecclesiam inquam non debuisse illam inter Canonicos Libros sed: donare.

Tillem. Tom. 1.
art de S. Barn p.
440. Item in an-
not. 60 p. 689.

Dupinus S.M.
Tome 1. p. 17.

Al. Hist. Eccl. 2.
1. Sec. 1. cap. XI.
art. 6.

Tillem. Tom. 1. art.
de S. Th. p. 106.

re. „ subjungit porro, Ecclesiam eandem propterea Epistolæ illi nomen *apocryphæ* imponere potuisse, non tanquam mendaci, sed tanquam non autoritate tanta florenti, ut Scripturarum pars fieret. Idem ferme ipsum Dupinus habet de S. Barnabæ Epistola, & Alexander de Epistolis S. Pauli ad Senecam.

Dupin. tom. 1.
par. 16. et 17.
Alex. Tom. 1.
sec. 1. et 2. et 3.

Nunc vero scrutemur diligenter ad quos usus Principium hoc Sapientes isti accommodaverint. Ex mente Dupini non est arguenda mendacii Epistola S. Barnabæ, tamen si Canonica non sit. Ex mente vero Tillemontii turpi mendacio laborat; quandoquidem alias eam Ecclesia a Verbi Divini Canone non arceret. Postremus hic Autor contendit insuper, germanam esse Epistolam Jesu Christi ad Abgarum, non tamen Canonicam; interim dum Alexander ostendere nititur, eam, si genuina esset, ab Ecclesia in Sanctorum Librorum ordinem cooptandam. Absunt item longe Viri isti Sapientes super Epistolis S. Pauli ad Senecam; si nanque Alexander eas uti fallaces non repudiet, licet haud Canonicas; occurret continuo Tillemontius de iisdem Epistolis disputans, & causabitur, non posse affirmari, Opus aliquod partem ab Apostolo quopiam fuisse, quod Ecclesia in Canonem non assumsit.

Ex hucusque dictis præsto erit colligere, siue Tillemontii & Alexandri argumentationem sententiam Dupini de Barnabæ Epistola non evincere, aut si duo illi priores Epistolæ hujus fucum & vanitatem evincunt, evincere pariter, figmentum esse Epistolas Jesu Christi ad Abgarum, & S. Pauli ad Senecam. E contrario Momentum Dupini & Alexandri de Jesu Christi ad Abgarum Epistola aut futile est, aut efficere non abimiliter poterit, Epistolam S. Barnabæ a Dupino propugnatam, & Epistolas S. Pauli ad Senecam Alexandro probatas Monumenta esse a veritate abludentia. Postremo ratio Tillemontii & Dupini non potest esse ulli Epistolis S. Pauli ad Senecam detrimento, a quibus est Alexander; quin vitium inferat falsitatis Epistolæ Jesu Christi ad Abgarum, & S. Barnabæ, a quibus sunt Tillemontius & Dupinus.

Nulla itaque negotio animadverrimus, quam parum conveniat inter Criticos nostros de Specie, quam par est duobus verbis istis *Canonicum* & *apocryphum* imprimere. Non repugno convenire satis de notione propria verbi hujus *Canonicum*, agentes, *Librum esse ab Ecclesia receptum in eorum numero, qui partem Scripturarum Sanctarum componunt*; sed distant quam longissime super re hoc nomine intellecta. Quod est vocis *apocryphum*, æque recedunt in vi significandi & re significata, adeoque, ut apparet, nullas nobis verborum istorum Definitiones tradiderunt præter illas, quas de arbitrio sunt meditati.

§. III.

Verba alia, quæ claritatem desiderant.

DUorum verborum, de quibus modo, obscuritas facit, ut cognoscamus, quanti intererat, illa in lucem adducere, tum etiam multa alia ambigua, & notionis subobscura. Quo fit, ut ex incerta horum intelligentia varix species animo informetur, quæ concertationibus multis aditum præbent, ex eo ortum ducentibus, quod eadem voce res dissimiles accipiantur.

Nulla itaque subest spes fore, ut Sapientes nostri invicem aliquando appropinquent, quandiu ante omnia haud ratum habebunt, quam speciem aliquibus verbis apponant. Exempli ergo *Traditioni* in re factorum, *Acto authentico* in re Martyrum, aliorumque Sanctorum Historica, *errori populari*, *opinionis plebis*, *testimonio Veterum*, *Silentio Scriptorum*, *narrationi minime probabili*, *argumento certo*, *concluso*, aliisque id genus vocibus, quæ Critici fere semper sensus dissimillimis efferunt. Illud addo, compertum esse scriptissime ab eodem Scriptore, eidem voci hancrem subijci loco isto, alio aliam. Si accurate definitum fuisset, quid rei sit *Exomologesis*, num de Confessione Sacramento, vel de absolutione ab Excommunicatione, aut de Pœnarum Canonicarum condonatione, sive de pœnitentia publica, sive de simplici reconciliatione sit interpretanda, in aliquo fortassis lumine collocata fuisset magna illa quæstio miræ inter Scriptores diffusionis, nimirum: Utrum Diaconis fuerit unquam tradita facultas absolvendi a peccatis; atque ubi jubet S. Cyprianus, posse *Lapsos Exomologesi* facere delicti sui in manibus Presbyterorum; aut necessitate urgente, in manibus Diaconorum, * Morinus & Alexander de verbo hoc digladiati, Doctorem illum pugnantia admodum dicentem non induxissent.

Alexander quoque & Dupinus in diversa abjierunt de sensu vocis hujus: *legitur*. Hieronymus differens de Epistolis Senecæ ad Paulum scribit: *Non ponem Senecam in Catalogo Sanctorum; nisi me illæ Epistolæ provocarent, quæ leguntur a plurimis*. Idem verbum extat apud Augustinum: *Mérito, ait, Seneca . . . . Cuius etiam quadam ad Paulum Apostolum leguntur Epistolæ*. Dupinus inquit, verbo illo *leguntur*, quod adhibent Patres isti, non monere nos, germanas esse Epistolis istas; sed solum ipsorum nomine venditari. Contra vero Alexander urget, Sanctos

Alex. II § 1.
Jac. 3. D. § 1. p.
214. & seq.

Al. H. § 1. 1. Jac.
2. d. 1. 1. p. 191.

Dup. t. 1. p. 72. &
2. col. 2.

* Si Presbyter repertus non fuerit, | sui possint. Epist. 13. ad Presbyt. &
& urgere exitus capere, apud Diaconum quoque exomologesi facere delicti | Diac. Eccl. Carthag.

568. ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

Patres Hieronymum & Augustinum ea voce *leguntur*, Epistolam istas a Paulo & Seneca revera scriptas affirmare.

Quod nos tamen vehementius movere debet, iidem Scriptores novam rei faciem inducunt, ubi in quæstionem incidit locus S. Hieronymi, in quo fert, S. Barnabam Epistolam ad ædificationem Ecclesiæ scripsisse. *Quæ inter Apocryphas legitur*. Tuetur etenim Alexander, his S. Hieronymi verbis Epistolam Barnabæ apocrypham esse, & commenticiam; vult autem Dupinus, hoc verbo *legitur*; in cuius locum sufficit *numeratur*, inquit, non habuisse illam tanquam *Apocrypham*, quasi falso S. Barnabæ tributam; quoniam ex adverso ipsi illam adjudicat, cum dicit *Apocrypham* esse. En tibi qui verbum idem plane diversa significet, vi præjudiciorum, aut sententiarum, quibus detinentur Viri sapientissimi.

Non secus si complicatam *Celtarum* notionem evolvisset nobis accurate, de quibus perhibeat S. Irenæus superius laudatus; id sane ad Patris hujus clariorem intelligentiam, & Quæstionis de vulgato in Galliis Evangelio lumen contulisset. Accidit namque sæpe numero, Criticos Sententiæ suæ fundamentum non sternere significatione propria, & verborum aliquorum naturæ consentanea, e quibus facti explicatio petenda est; sed rebus notiones imprimere æquas opinionibus, quas suscipiunt propugnandas; uti animadversum commodè erit de verbo *Celtarum* apud S. Irenæum, de *Galliarum diversis Nationibus* apud Tertullianum, deque aliis hujusmodi.

Certo igitur certius est, si Critici diligenter varias extricassent significationes, gradus, modosque accipiendi universas voces istas, nonnullasque alias; futurum fuisse, ut semitam illi contraherent, laboremque detraherent iis, qui Ecclesiasticæ Historiæ operam suntaturi. Hac adhibita ratione clariora evasisent facta multa; impeditiores viæ non paucæ resectæ fuissent; & evulsa stirpitibus quæstionum plurimarum radix, quæ distrahant Eruditos, & plerumque emergunt ex his Definitionibus de arbitrio confectis, neque satis dilucidam accuratamque eorum, de quibus agitur, speciem animo informantibus.

A R T I C U L U S II.

*Non designarunt auctoritatis pondus, quod est Veterum testimonio
tribuendum.*

MIHI videre videor, id futurum fuisse potissimum Criticorum studium, ut quam possent maxime, secernerent diversum auctoritatis modum, singulis auctoribus appositum tum quod attinet ad cosmetiplos, tum quo ad alios, sive quo ad argumentum, in quo versantur, sive quo ad rationem, qua mentem suam aperiunt. Qua docendi via prætermissa, erudient ne satis nos de factis Antiquitatis Ecclesiasticæ; quamvis se jactent, illam optime enodasse, secretis vero a mendaci, Historia a fabulis, antiquitate a novitate, secundum excellentis eorum Artis lumina, atque exercitationem?

Tamet si Criticæ facultatis Magistri, inquiet aliquis, quodam genus Indicis istarum, quæ desiderantur, enunciationum minime texuerint; adverte tamen vel leviter animum ad rationem illam, qua de Veterum testimonio loquuntur, & facile admodum erit deprehendere, illos nobis super hac re instituendis incubuisse, non vi Legum digestarum & elaboratarum, sed quodam Artis genere, cujus præcepta sita sunt in eorum accommodatione & usu, nec non in exemplis, ad nihilo minorem utilitatem & doctrinam, quam vera præcepta, compositis.

Effet sane, cur hæc docendi via, sive Arte contenti essemus, si modo ipsius usus perpetuo sibi responderet, & Criticorum singuli constanter ipsi obtemperarent: verum animus sententiam suscepturus pendet in ancipiti, cum videt, hoc loci Scriptoris alicujus Prisci auctoritatem invictum argumentum suppeditare multis, quibus, aliisque alibi eadem auctoritas flocci sit: eumque perspectum habet, Criticos eorundem Auctorum testimonium in se invicem objicere ad illustranda, sive oppugnanda facta apprime diversa, absque eo quod hujus instituti legem ullam condant, vel rationem etiam persepe reddant.

Tillemontius ex. gr. adversus Patrum Sanctorum turbam, ut multo ante animadvertimus, uni Gelasii Papæ testimonio iunxit, dubium incertumque S. Pauli in Hispaniam iter existimat. Nihilo tamen minus præstat ne diducere, utrum apocrypha sit S. Cypriani Confessio, postquam hujusmodi ab hoc Pontifice declarata est: tum Gelasii testimonium, quod alias prætulerat testimonio Epiphani, Crysothomi, Hiero-

Tom. I.

Cccc

ny-

*Diff. 2. ar. 10. p.
16 p. 64.*

Diff. 5. ar. 5.

Diff. 2. ar. 2.

nymi, Theodoreti, Gregorii Magni, aliorumque multorum, nunc ab ipso minoris sit, quam Gregorii Nazianzeni dictum; quamquam, eodem fatente Critico, Pater iste lapsus fuerit, cum S. Cypriano Carthaginensi commune fecit, quod euidam duntaxat S. Cypriano Episcopo in Oriente tribuendum erat. „ Verum tandem, concludit Tillemontius, „ si necessario oporteret, Gregorii Nazianzeni iudicio Gelassi iudicium „ opponere . . . . esset sane, cur censura unius, & suffragium alterius assensionem nostram aque suspenderet. „

*Tom. 5. an. 3. in 6.
Cypri. Orientis p.
721. col. 2.*

Idem Criticus Eruditus præ manibus habens disputationem de Jesu Christi in Cælum Ascensione, evincit testimonio Augustini, & Leonis, diem ejus Festum celebratum ab Ecclesia fuisse, sæculo V. incunte, quadragésimo post Pascha die, uti moris est in præfenti. At cum Baronius animadverterit, Dominicum fuisse diem illum, quo Spiritus Sanctus in Apostolos descendit, testantibus id Patribus, & Ecclesia, ut monent verba Augustini & Leonis; Tillemontius, recitato Augustini loco, qui videtur innuere, diem a Resurrectione Christi quinquagesimum, fuisse Dominicum, in quo nempe illapsus est in Apostolos Spiritus Sanctus, his verbis respondet: „ Atqui, quamquam Augustinus id ita aperte fassus „ esset, uti fatetur, Christum Dominum octavo Kalendas Aprilis duobus „ Geminis Consulibus obiisse, nihilo gravius esset ipsius testimonium ea „ de re, quam de ista. Quibus addit: „ S. Leo conceptis verbis asse- „ rit, Die Dominico Spiritum Sanctum descendisse; at multo sane mi- „ nus Augustino accuratus est in rebus tantummodo veris enarrandis, „ atque etiam multo recentior. „ Ecce Patrum istorum duorum testi- monium ad propugnandum factum quoddam, aliudque plane simile oppugnandum accommodatum.

*Tom. 1. art. 5. in
D. Petrum pag.
337. col. 1.*

Quo in loco illud est animadversione dignum; contendere Tillemontium S. Augustini præsidio, ita communem fuisse Ascensionis celebritatem, ut, nullo extante Oecumenici alicujus Concilii Decreto, oporteat inde colligere, eam Apostolica Traditione ad nos mansisse. Porro S. Augustinus idem de Pentecostes solemnitate litteris commendavit. * Nos vero Dissertatione secunda exempla multa congestimus varietatis hujus Doctorum nostrorum super Veterum autoritate. Illud certe desiderandum esset, ut huic Critices vitio Viri litterati consulere, nobisque documenta præberent, unde, quam quisque debeat hac de re inire rationem, dignosceremus.

D. J. A. 1. 7.

* Sicut quod Domini Passio, & Resurrectio, & Ascensio, & adventus de celo Spiritus Sancti anniversaria solemnitate celebrantur, & si quid tale occurreret, quod servatur ab universa,

quatenus se diffundit, Ecclesia. Hæc sunt Festa, quæ sensit Augustinus, ab Apostolis, vel Conciliis Generalibus instituta, propter quod ab universo mundo colerentur. Epist. 54. c. 1.

ARTICULUS III.

*Nulla via se prodit in Libris Criticis, quam ingredi possimus
ut ea argumenta secernamus, quibus cogimur ab
antiquis deficere, utque compertum sit,
quando ne conjectura, quando vero
autoritas prestare debeat.*

Summorum Sapientum initiorum unum est, morem gerendum esse Veterum testimonio singularem, neque ab eo unquam desciscendum; nisi gravissima, quam fieri potest, urgeant argumenta. At non apparet, nos docuisse Criticos, quænam sint hæc argumenta, hæc conjecturæ, quibus ad Scriptores istos, ubi de re pronunciant, minime sectandos cogamur.

Non inficior, non deesse facta quædam, etsi admodum pauca, de quibus haud est multi negotii aut testibus suffragium ferre, aut conjecturæ. Nullus hominum est v. gr., qui circumspectis diligenter primorum Pontificum ad Siricium usque Decretalibus, * jure & merito Criticorum non anteferant conjecturas, quibus illas Suppositas esse conclamant, Scrip-
teorum testimonio, qui eas ut legitimas venditare vellent. E contrario quicumque, positis opinionibus præjudicatis, ad trutinam revocat conjecturas Hæreticorum, quibus S. Petri Romam iter, atque ea in Urbe mortem vocant in controversiam, is stat pro Veterum, utrumque factum narrantium, autoritate.

Quoties tamen eo res ducitur, ut ambigamus, utri adhærendum sit? Si Critici nostri viam aliquam ostendissent, unde teneremus, nunc audiendum esse testimonium, nunc conjecturam capiendam; aut quibus momentis impelli possimus, ut recta sit ab Antiquorum mente defectio, nos haud laboraremus scire, nonne pluris pendendum sit Eusebii testi-

* Conjecturæ, quæ commentitias probant Decretales, hæc sunt: 1. Illas Antiquos omnes latuisse, nec unquam fuisse ante IX. sæculum memoratas. 2. Contextum esse locorum ex Patribus, ex Conciliis, ex Canonibus, ex Imperatorum Decretis, quæ a III. sæculo edita sunt, excerptorum. 3. Sacras Litteras citare secundum Hieronymi Versio-

nem. 4. Epistolarum istarum structuram non esse ad sæcula, in quibus Pontifices vixerunt, quorum nomine obtruduntur, accommodata. 5. Anacronismis redundare. 6. Distione uti impura & lutea, atque in omnibus Epistolis prorsus simili. Dupius Tomo 1. pag. 662. & seq. Alex. Hist. Eccl. Tomo 2. sæc. 1. Diss. 10. pag. 216., & seq.

monium, Baptisma Constantini ad exitum vitæ ejus producentis; an vero conjecturæ, quæ sequuntur; quæque in unum coactæ persuadere possent, eum multo ante mortem Christianæ fidei nomen dedisse. Simul ac dedit Deus in conspectum huic Principi signum Crucis prædie quam * cum Maxentio conflictaretur, nocte insequente ipsi dormienti afflicto coram Christus cum signo eodem, quod in Cælo conspexerat, præcepitque, ut exemplari ad imitationem illius confecto in Vexillis suis, eo in prællis cum hostibus committendis uteretur. His itaque obsequens, Crucis Vexillum ubique erigi jussit, in Prætorio suo collocavit, & adorandum hoc redemptionis signum omnibus pietatis argumentis prosecutus est.

* Anno 325. hic Christianus Imperator adfuit Magno Concilio Nicensi, edendasque curavit Leges multas Imperio salutares, & cum Ecclesiæ, tum Christianis utilissimas. Idem Ecclesiæ liberator extrui jussit in pluribus ditionis suæ Urbibus, præsertim vero Hierosolymis, Romæ, & Constantinopoli, magnifica cultui divino Tempia, & ditissimis muneribus donavit. Quo ardore Princeps hic Religiosus Gentilium & Paganorum ad bonam frugem conversionem promovit? Quo charitatis igne flagrabat, cum ipsorum Idola remove, & Tempia dejicere funditus cernebatur? Qui mentis ardor ad Hæreticos quoque & Schismaticos, quos ab Ecclesiis suis repulit, se propagavit? Quis fatis jejunia ipsius, & penitentis opera laudibus profectus? Qua pietate dies Dominicos, & Festa Sanctis Martyribus Sacra celebrabat? An nos fugit, eum Helenopoli agentem, orasse diu in Templo S. Martyris Luciani? An non proditum memoriæ est, ipsum in more positum habuisse, pervigi-

* Septimo Cal. Novembris anni 312. Constantinus paulo post meridiem asperxit Crucis signum splendore figuratum folique imminens, & circa illud hæc verba Græce exarata *In hoc Signo vinces.* Hujus Prodigii exercitus universus speâta torruit. Euf. de vita Const. l. 1. c. 28.

** Vexillum hoc deinceps *Lazarum* appellatum est, atque illud Eusebius hoc modo describit: *Hastile oblongum erectumque, quod cornu habuit transversum ad formam Crucis constructum. .... Ad Cornu illius particula, quæ ex transverso erat per hastile trajecta, velamen quoddam pertenuissimum adhaesit, regali videlicet & magnifica structura, mirabili varietate lapidum pretiosorum, artificioso conjunctio-*

rum, lucisque sua claritate pulchra resplendentiam depicta, & multis auro intertexta. In fastigio hujus Operis corona affixa, lapideis pretiosis, & auro polito circumtextis. In ea appellabatur Salvatoris verba inscripta: erat enim Littera R in ipso medio Litteræ X inserta. Euf. L. 1. de vita Const. c. 28.

Hujus pars inferior versus basim sub ipsum Crucis infligæ ad texturæ discurrentis fimbrias auream pii Imperatoris pariter, ac Liberosum suorum effigiem ad pectus usque concinne descriptam continuit. Porro designavit Constantinus, strenuissimè nos quinquaginta suorum, qui illud circumducerent, quique pariter virtute divina servabantur.

lium Paschatis infomnem & orantem cum ceteris fidelibus ducere? Eusebio denique docente, uti observavit Valesius, comperimus, magnum hunc Imperatorem omnibus Christiani hominis officii functum integerrime fuisse. Quibus præhabitis, fieri ne poterit, ut persuasum habeamus, adeo prælara gessisse Constantinum, nondum Catechumenum, ut perhibent nonnulli, immo nondum Bap̄ismate lotum?

Valesius an. in v.
61. l. 4. Euseb. de
Vita Constantini
p. 25. c. 12. Valesius
ibid. Al. Hist.
Sac. 4. Diss. 22.

Non audeam, aut me fallit animus, dubitare, Constantinum in Catechumenorum album relatum fuisse paullo post, quam suspexit in ære splendidam Crucem, circumquaque Litteras Græcas habentem, quæ monebant: *In hoc signo vinces*; ex quo legi titulum capitis 32. Libri primi de Vita Principis hujus ab Eusebio descripta, his verbis expressum: *Quomodo Constantinus Catechumenus factus Sacras Scripturas legerit*. Quod si viciarius fuit titulus hic, ut placet multis; cur illum in sua Versione Valesius reliquit? Siquæ ejus MSS. alium titulum præferebant, cur hunc minime mutavit? Est ne dicendi locus de Viro haud Catechumeno, imo haud Christiano, ea, quæ de Magno hoc Imperatore dicit Eusebius? *Aderat iam magna Paschalis Festi solemnitas, in qua Imperator vota Deo persolvens, una cum ceteris pernoctavit*. Nisi fuisset revocatus Christianus, quamobrem idem Historicus illum appellasset *Sacrorum Mysteriorum participem*? Addit, hunc Principem secedere solitum statim foris in Aulae suæ partes remotiores, ut preces Deo funderet: Festis vero diebus, non modo vires majores ad pietatis officia consulisse; sed utcumque Pontificis munus obisse: *Idem; inopparias iradito*. Valesii versio habet: *Pontificis, atque Hierophantæ munere fungebatur*. Christophorfonus interpretatur: *Divinos sacrorum ritus obibat*. Musculus autem reddit: *Sacras caeremonias expediebat*. Hæc omnia perspicuo sunt argumento, Constantinum cum aliis Christianis fidelibus interfuisse sanctis Mysteriis, quod integrum ipsi non fuisset, nisi antea Bap̄ismatis aquis abluto.

Lik. 4. de Vita
Constantini 57.

Ibid. c. 22.

Nihilò secius asseverat Valesius, conjecturas hæc omnes evincere, Constantinum tum temporis haud Gentilem fuisse, non probare autem illum Catechumenum, multo vero minus Christianum: *Hæc omnia*, inquit Alexander, *Constantinum Gentilem non fuisse convincunt, sed ad Christi fidem conversum, & non tantum animo, sed externa professione Christianum, ea tamen non arguunt, ipsum fuisse Christianum Sacramento- rum communionem*. Verum enim vero quis poterit cogitatione percipere, tanta Religionis Principem sub suam vitæ suæ Bap̄isma distulisse; atque inter tot pericula, in quæ variis rerum vicissitudinibus adductus est, non metuendo gravissimum salutis æternæ discrimen subire? Univer- se profecto conjecturæ istæ suspitioni locum dare possunt, Imperatorem hunc

Alex. sup. locum

hunc longe ante interitum suum fonte Baptismatis expiandum fuisse. Qua de causa illum fortasse cum Athanasius in Vita S. Antonii, in qua de Epistolis enarrat, ad S. Abbatem istum a Constantino datis, cum Augustinus Epistolis 162. & 166. Principem Christianum appellat.

At si conjecturæ istæ loco cedere debent auctoritati Eusebii, & sectatorum ejus de Baptismatis Epocha Constantini; quamvis Historici hujus testimonium difficultate non vacet; non video quare contendat Valesius, conjecturas suas de rationibus, quibus motus est Diocletianus, ut se abdicaret imperio, præcellere debere diserto Eusebio, Constantini, aliorumque multorum testimonio, qui affirmant, eum rebus administrandis se subduxisse, quod esset mente debilitatus. Et sane infelix revera Princeps cum bis in capitis dimicationem venisset, conflagrandus in Aula media sua Nicomediensi ictu fulminis cælestis, & pravitate eorum, qui furorẽ ejus in Christianos retorquere moliebantur, tanto perculsus terrore est, ut ejus animum occupaverit, & quandiu vixit, perpetua imaginatione vexaverit, quasi capiti ipsius fulmen semper impenderet. Ad hæc accedente molesta valetudine, aliisque sollicitudinibus, ita fractus est animo & corpore, de quo non discrepat Valesius, ut per intervalla tantummodo compos fuerit rationis. En causa genuina, qua compulsus est Diocletianus ad privatam Vitam traducendam. Cum in difficile morbum incidisset, ait Eusebius, ejus vi demotus jam de mentis sua statu esse videbatur . . . ad privatam vitam se contulit; atque alibi: Post cruciatam Persecutionis servitiam suametipsa sententia damnatus ob vitium insaniam, vili quodam elausus domiilio penam dedit. Non possunt; quidem testimonia acceptiora desiderari iis, quæ per semetipsos assequites; potuerunt. Id non poterat Eusebius ignorare, præsertim vero Constantinus; qui in Aula hujus Principis frequens fuerat, quique non poterat non esse iis omnibus egregie imbutus, quæ ad Diocletianum attinebant. Nihil tamen minus tuetur mordicus Valesius, testimonia hæc non esse conjecturis anteferenda. Prima est, Imperatorem hunc nunquam levis animi indicium præbuisse. Altera, illum flagrantibus, ut manus Gubernaculo rursus admoveret, respondisse: *Utinam possitis visere olera manibus nostris sata*; quod inquit Valesius sapientiam refert singularem. Tertia, alios Imperatores ipsum semper in honore & pretio habuisse. Postremo ab ipso multo ante susceptum abdicationis hujus consilium. His adactus est conjecturis Valesius, ut Antiquorum testimonio fidem derogaret; quamquam, si hæc illis compares, quæ probare possunt, Constantinum non fuisse baptizatum, vitæ duntaxat occidente, & auctoritatem auctoritati opponas, liquido fiet, testimonia, pro Diocletiani abdicatione allata, magis absoluta & distincta esse, quam ea, quæ pro Constantini

Bip-

LaB. de Morte
Persec. c. 17. 18.
19.

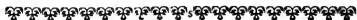
L. A. 8. F. 6. c. 17.
p. 309. Euf. In
Orat. Const. ad S.
Catum. c. 25. pag.
601.

Annot. in Euf.
in Orat. Const.
c. 25. pag. 279.

Baptismate producentur; & Valesii conjecturas, facile refellendas, minus propositum efficere, quam eas, quibus de Baptismate Constantini augurati sumus.

Nulla itaque nos cura afficeret, quas amplecti partes deberemus super utrisque Controversiis, aliisque hujuscemodi, si nobis ea Momenta Critici ob oculos posuissent, quæ quam maxime firma vocant, ut ad conjecturam testimoniis præferendam impellamur. Si namque in rem esset, Tillemontii, Dupini, & Alexandri viam inire, ut mittam ceteros, promtum esset, opinor, sine hæsitatione ulla Conjecturæ adherere, quæ Baptismum Constantini provehit, quam Scriptorum dictis, qui ad instantem usque mortem protrahunt; quandoquidem Litterati Viri isti, uti alibi monitum fecimus, vi conjecturarum longe leviorum, minusque solidarum, testimonia reiiciunt Autorum plura, & absolutiora iis, quæ Eusebii, alique post ipsam, de Principis hujus Baptismate, ad supremum diem dilato, Litteris consignarunt. Diss. 1. c. 1. § 2.

ARTICULUS IV.

De Vitiis aliis, quo ad Veterum testimonia, in Criticæ exercenda passim obviis.

Quandoquidem de Vitiis istis universis copiose superius disseruimus, atque exempla illorum multa in medium protulimus; hic satis erit ea paucis retractare, aspectuque uno necessitatem agnoscere Regulas & Usus Criticæ instaurandi.

Primum, quod observatur animo, vitium illud, nisi capior, est, Sapientes Criticos nostros Veterum testimoniis, aberrantibus a sententia sua, responsa reddere plus satis generalia, nec satis firma. Quique apertius loqui vellet, responsiones istas vocare posset, aut veras defectiones, aut anfractus & circuitus monentes, eos difficultatis pondere premi. Verum quod perincommode in hujusmodi explicationibus cadit, illud est, in nihilum ferme totam evasuram Veterum auctoritatem, si modo eas adhibere liceret; tumque paratum fore unumquemque, omnia pro libidine tueri, quin cum clariora & disertiora Veterum testimonia in officio continerent. Diss. 1. c. 1. § 3.

Secundum. Quemadmodum diligentissimum Criticorum nostrorum studium fuit, ut sibi caverent a factis, ex Librorum Apocryphorum, sive adulterinorum testimonio depromtis, quæ innumeras serunt in Historia Ec-

Ecclesiastica difficultates, quæque non levem ingenii facultatem flagitant ut per semitas Antiquitatis impeditas incedere tuto possimus; non secus gravissimum Reipublicæ Literariæ officium præstitissent, si in eo posuissent operam suam, ut nos instituerent, quando nam id genus monumenta aliquo numero esse possunt, quando vero, quippe nullius frugis, sint repudianda. Quod enim homines non satis perspicaces implicare potest, animadvertere est, hinc Eruditos nostros, ubi in eorum iter incidunt, nulla cunctatione ea rejicere, neque abstinere se, quin clament, apocrypha esse, spuria, nulliusque ponderis monumenta ista; illine vero deprehendere, si quando ullum ex iis compendium facere possint, illa non præterire modo, sed quæstus majoris gratia, satagere, ut aliquam ipsius autoritatis speciem adjungant. Quandiu hac se gerent ratione Critici nostri, neque pronunciatum aliquod statuunt de Operum istorum usu, erit semper cur queri possimus, vitiosam inde esse Critices communem excitationem.

Tertium. Quantumvis vi omni & contentione laborent Critici, ut Autoribus ejusdem cum rebus ævi de factis Historicis innituntur; opus tamen est ad illorum quoque fidem confugere, qui nonnullis sæculis a re distant. Porro cum argumenta, quæ ab Scriptoribus hujusmodi comparari possunt, non unam eandemque autoritatis vim habeant; nonne oporteret pro rei natura aliquam super his viam & rationem præfinire? Non raro sane incerti pendemus animi; ubi nimirum Eruditorum ea de re libertatem attendimus, uti exploratum fuerit documentis sæpius alibi traditis.

*Diff. 2. p. 2. art. 5.
Idem. art. 7.*

Quartum. MSS. Usus magno revera est emolumento ad perfectam Ecclesiasticæ Historiæ, Operumque Patrum intelligentiam, præsertim cum fide integra recitantur; neque enim præsto est omnibus, Archetypa ista consulere, quæ in dies singulos a Viris sapientissimis laudantur. At quid proderunt argumenta hæc, dum taciti præteribunt Critici, uti visum est hæcenus præterisse, singillatim enarrare, quibus affecta esse notis debeant MSS., quibusque regulis internoscendum sit varium autoritatis eorum pondus, tum quod attinet ad ipsorum antiquitatem & accuratorem, tum quod attinet ad numerum, ubi utrinque afferuntur, atque ad alia adjuncta a nobis alibi memorata?

Idem art. 7.

5. Necessum pariter esset, a Critice alia multa, quæ ipsius usui crimini vertuntur, vitia exterminare. Et profecto æquum ne est, non dixerim Patrum testimonia anfractibus nimirum exquisitis elevare, ipsorum loca detorquere, sinistre intelligere, citationes ipsas mutare & corrumpere, aliena ab ipsis sensa tribuere, quæque revera docuerunt, dissimulare; verum in rem quoque suam, quoties expedit, conferre Opus Autoris cujusdam, sive Caput, sive locum, eundemque rejicere & improbare,

*Diff. 2. p. 1. art. 7.
Idem. 8. 9. 10.*

bare, quoties rem videtur involvere: cum laudis præfatione dictum afferre Scriptoris alicujus, ubi faveat; ipsique nuncium remittere non admodum officiose, ubi noceat? Quo Veterum autoritas negotium non facessat, est ne mos accuratissimus, ipsorum de aliis rebus menda exaggerare verbis, eorumque indicem texere; traducere illos veluti Scriptores fabularum plenos, minus diligentes, nimium credulos; palam edicere, eos Oratorum, Laudatorum, Poetarum instar locutos fuisse, & conqueri, ipsorum doctrinam suspicione laborare? Peccata hæc omnia occurrunt passim in Usu Critices, essentque fortasse ferenda magis, si ad quos spectat ea detestari, & intrinsecus improbant illa, iidem non incurrerent in culpas istas, uti videmus, sibi mutuo exprobrare.

Allud etiam emergit in Usu Critices vitium satis grave super Veterum testimonio. Nimirum sententiam aliquam statuere fide unius vel alterius Scriptoris, confuse & incondite de re differentis, qui possit secundum se interpretari; eamque opponere testimoniis multorum absolutissimis, clarissimis, & ad communem Ecclesiæ mentem compositis. Totus in eo est Blondelus ut probeat, S. Stephanum Pontificem de Baptismo Hæreticorum in errorem raptum fuisse ei omnino adversum, quem in S. Cypriano removere conabatur. Affirmat Launojus, id verum videri, atque ex eo ducit, quod, ut inferius trademus, pluris semper Ecclesiæ Cyprianum fecerit, quam Stephanum Pontificem. „ Quod est sum-
 „ mæ rei, inquit Dupinus, quamquam passim ab omnibus habeatur, a
 „ veritate Pontificem stetit, est tamen dubitandi locus, cum errore ca-
 „ preum fuisse Cypriani errori contrario, „ Nonnullis visum est, scribit
 Bailletus, S. Stephanum opinionem suam ad aliam extremitatem, haud
 crimine vacantem, deduxisse.

Dupin: *Tome*
2. pag. 461.

Baillet, *Aug. in*
Vita S. Ste-
phani Page.

Sapientum istorum sensa firmari solent verbis Decreti hujus Pontificis, a S. Cypriano relatis: *Si quis ergo a quacunque Hæresi venerit ad nos, nihil innovetur, nisi quod traditum est.* Atqui nullam habet veri speciem, locum hunc, non omnino apertum, & ab Alexandro optime enodatum, præstare debere testimonio Eusebii, Augustini, Vincentii Lirinensis, & Facundi, qui non secus atque nos a S. Cypriano dicta viderunt, & testati sunt concordem, S. Stephanum Pontificem præcam & germanam Ecclesiæ doctrinam propugnasse; idque eo magis, quo exadmonitione Tillemontii, „ operosum valde est, alicujus Scriptoris sensa cognoscere, sive ex quodam textu a reliquis sejuncto, sive ex adversariorum ejus testimonio. „ Nihil dico de ceteris Alexandri argumentis, quæ validiora sunt, quam quæ ab aliis Criticis afferuntur, judicio quidem Tillemontii, *levia & incerta*. Denique si Pontifex Stephanus ea fuisset opinione, quæ ipsi tribuitur, universa tum Ecclesiæ in duos errores

Epist. 79. ad
Pompes.

Alex. Tome 1.
Sec. 1. Diss. 14.
pag. 109.

Tillem. Tome 4.
annot. 19. in S.
Cyprianum pag.
62. col. 2.

Alexander ibi-
dem.

Tillemontii
ibidem.

Tom. I.

D d d d di-

distracta fuisset, quin affirmare quis posset, vel unum in consonam veritati sententiam ivisse. Ecce quo demum Critice non recte adhibita Litteratos homines ferat.

A R T I C U L U S V.

Critices usus alio quoque vitio contaminatur super Veterum testimoniiis, a quo alia pleraque manare solent.

CUM præcipuum Critices fundamentum autoritas sit, Viri Sapientes eas esse sibi arbitrantur, eas amplecti opiniones, quæ præsei aliquus Scriptoris suffragio roborantur, & nulla in re sibi tum parcent, ut ejus pretium studiose augeant; unde fit, eos fere semper Vetustum aliquem sive in semetipsum, sive in alios, sive, in multos simul dicentem inducere. Juvat ne scire, utrum Judæi de industria Hebraicum divinatorum Librorum textum vitiaverint? Origenem Origeni opponunt; Hieronymum Hieronymo; Chrysostomum Chrysostomo. Interest examinare, an Diaconis olim facultas fuerit Peccatoribus culpas Sacramenti administratione relaxandi? Cyprianum ipsum in Cyprianum convertunt. Nonne attestat per illos Hieronymi opinio aliorum multorum Patrum sensibus de modo, quo Versio Septuaginta confecta fuit? Tandem haud raro vim magnam Patrum utrinque recitari percipimus ad Positiones repugnantes statuendas. Ea propter opportunitatem affert testimonium Tertulliani, Cypriani, Augustini, Cyrilli Alexandrini, Gregorii Magni, aliorumque paucorum, probantibus, a S. Paulo Petrum ex animo reprehensum fuisse; interim dum alii sapientes, autoritate ducti Origenis, Dydimi, Apollinaris Laodicensi, Eusebii Emisleni, Hieronymi, & Chrysostomi &c. defendunt, id Paulum fecisse simulare. Litterati etiam homines, quibus placet, Linum statum a S. Petro Pontificem fuisse, quippe id honoris ad S. Clementem deferunt, utrinque magnum S. S. Patrum numerum recensent.

Vix ullum reperias in Historia Ecclesiastica factum, de quo non dissideant studiosi homines nostri; & secum Autores Ecclesiasticos in partes non trahant. Hinc prodeunt omnia fere vitia, de quibus Critices usus insinulatur. Hinc oriuntur tot probationes fuitiles, ad Scriptores Ecclesiæ in sententiam suam pertrahendos, excogitatæ, tot responsa parum concludentia, ad aliorum testimonium declinandum, adhibita, & magnus ille Conjecturarum concursus in partem utramque, non semper satis

tis accurate coactus. Hinc denique proficiscuntur tot disceptationes, & judicia pugnantis, a Summis Viris quotidie de eodem eventu lata, quæ tantum abest, ut ad Ecclesiasticam historiam extricandam conducant, ut adumbrent potius, & tenebras ipsi offundant.

Criticorum sane nostrorum scribendi ratio Ecclesiæ fuisset utilior, Patribus reverentior, atque ad enodandam Ecclesiæ Historiam accommodatior, si studium atque operam tantum in Scriptoribus inter se conciliandis, eorumque sententiis vicissim aptandis posuissent, quantam in eisdem ad sua placita revocandis collocarunt. Quæ conciliatio super factis haud paucis non est ejus negotii, quod aliquibus visum est.

Communis v. g. Patrum sensus est, S. Marcum Romæ Evangelium suum, Petro vivente & probante, lucubrasse. Iræneus tamen opinatur, illud a Marco conscriptum, Petro & Paulo e vivis sublatiis. *Dupin's Diff. prælim. pag. 120. col. 2.* Post horum vero interitum. Ita Patris hujus verba flectit Valeſius, ab Eusebio relata: *Euseb. l. 4. c. 8.* *μὲν δὲ τὰς τοῦ αὐτοῦ ἱστορίας.* Nihilò secius est, quod animadvertamus, vocem Græcam ἱστορίας, & Latinam *excessum* aut *exitum*, quibus antiquus Irænei & Rufini Interpretes usus est, ambiguas haberi, & significare *egressum* ita, atque *mortuum*. Qua priore interpretatione, Iræneus dixisset tantummodo, Marcum vulgasse Evangelium suum, postquam Petrus & Paulus Roma demigraverant.

Chrysostomus adversus Patrum pierorumque mentem coniecit, S. Marcum in Ægypto, non vero Romæ Evangelium suum scripsisse. At quid prohiberet, Patrem hunc ceteris conciliare, dicendo: S. Marcum Romanis Christi fidelibus evangelium præbuisse ex munere Interpretis Petri, qui in ea Urbe Principe fidem annunciabat; idemque Evangelium primis Ægyptiorum Christianis tradidisse ex Officio Apostoli & Antistitis?

Asserit locis multis Hieronymus, quamquam Epistola D. Pauli ad Hebræos illi semper ab Ecclesiis Orientis fuerit adjudicata, eam tamen *Latino- rum consuetudinem non recipere inter Scripturas Canonicas*. Atqui S. Hilarius, Optatus, Ambrosius, Augustinus, alique Patres nonnulli, Hieronymo vetustiores, aut ætate pares non modo non de Canonica Epistolæ hujus autoritate dubitarunt, sed Pauli quoque fuisse censuerunt. Quamobrem igitur asseveravit Hieronymus, eam Latinos id temporis non admittere? Parata responsio est; differre admodum inter se Ecclesiæ consuetudinem, & Scriptorum singularium testimonium. Hieronymus affirmans, ætate sua apud Latinos Epistolam ad Hebræos non fuisse receptam, Ecclesiæ multarum in Occidente morem adscripsit, quæ in publicis Conventibus eam revera non legebant; quod non tollit, quominus Patres illius ævi eam tamquam canonicam, & D. Pauli opus existimaverint.

Tillemon. ann. 7. 4.
Tome 4. in Perse-
cut. April. pag.
641. col. 1.
Eusebius l. 7. c.
30.

Hac eadem ratione dissidium aufert Tillemontius Lactantii & Eusebii de Aureliani in Christianos Edicto. Docet Eusebius in Historia sua : Aurelianus, cum Litteras contra nos compositas prope dixerim manu subscriberet, divina ultio subito occupavit, quæ brachiorum commissuris ener- vatis, illum ab insitito repressit, & in Chronico ait : Aurelianus, cum adversum nos persecutionem movisset, fulmen juxta eum, comitesque ejus ruit, & non multo post . . . . . occiditur. Historia hæc videtur nobis ratum facere absolute, nullum in Ecclesiam Edictum sanxisse Aureli- anum. Lactantius tamen autor est, eum severitatis tantæ in Ecclesiam

La Font. de
Mort. Projec.
6.

Decreta tulisse, ut appellari mererentur *Decreta Sanguinis & cædis*. Ute conveniat inter Autores istos, par esset, aut me fallit animus, dicere, cum Aurelianus editurus in Christianos Edicta esset, tum a Deo percussus fulmine divinæ indignationis indice; at illum corde obduruisse, neque id obfuisse, quin paullo ante mortem vulgaret Edicta sua, adeo ut vel parum, vel nihil efficerent; imo neque ad omnes provin- cias, & præsertim ad eam, in qua agebat Eusebius, manarent. Hic revera Lactantii sensus est, ubi ait, inanem fuisse prayam Aureliani voluntatem; ipsiusque Edicta nondum in remotiores Provincias delata fuisse, cum vita defunctus est.

Tillem. Tome 2.
annot. 4. in S.
Clem. Pont. pag.
5. 2. col. 2.

Tametsi difficile non parum sit, Antiquos & recentiores in unam sen- tentiam conferre de primis Petri Successoribus; atque extra aleam ponere, Clemens ne omnium primus successerit Apostolo isti, an tertius ab ipso fuerit Episcopus Romanus: Baronius tamen, Bollandus, Alexander, præ aliis vero Tillemontius existimarunt, posse se varia horum sensa com- ponere, si dixerint, inauguratum quidem a Petro Clementem, ut esset Auciles Romanus; at honorem tantum Lino & Cleto cessisse; neque fieri potuisse, ut ad summum Ecclesiæ Gubernaculum tractandum addu- ceretur, præterquam *his ad superos*, vocatis. Aliter rem expedit Tille- montius, quam amplecti mallet, inquit, responsionem; si tanta esset, quanta superior, autoritate: nimirum faretur, Clementem a Petro ordi- natum Episcopum, instar Episcopi Apostolici, nulli Ecclesiæ peculiari additi, sed instituti, ut præsto esset Apostolis in eorum ministerio, ad Fidem prædicandam pergeret, Ecclesiamque huc illicque statucndam, confirmandamque, donec post obitum Cleti a Romanis Christifidelibus petitus, Ecclesiæ istius Sacris præfectus fuerit.

Ham. l. 3. c. 1.

Hamondus Presbyter Anglus ex Heterodoxis in Opere, quo Episcopa- tum adversus Presbyterianos mordicus tuetur, secus dirimit controver- siam. Putat, non abhorrire a veritate, S. Clementem Judæos Romæ degentes rexisse, dum Linus & Cletus alius post alium Gentilibus præ- erant; quibus Martyrio absumtis, Clementem in se unum universam Ec-

Ec-

Ecclesiam Romanam transtulisse. Qua nempe interpretatione fit, ut proxime secundum Tertallianum, Rufinum, Latinosque omnes, Apostolis successerit, quod attinet ad res Judæorum: quod vero erat rerum univversarum, aliis tantum duobus, secundum Hieronymum, Irenæum, cunctosque Græcos.

Sum nefcius, anne sentire idem possent Acta S. Sylvestri, Eusebiusque de Baptismate Constantini, temperatione adhibita ab Autore quodam claro ad medium circiter Sæculum XII., * Constantinum videlicet cinctum aqua salutare Romæ fuisse, ac gravissima morbi vi Nicomedia correptum ibidem rursus baptizatum ab Eusebio ejusdem Urbis Archiepiscopo, ea industria, ut illum Arianismi liquere implicaret; ** quod forte verbis Hieronymi in Chronico confirmari posset: *Constantinus extremo vitæ suæ tempore ab Eusebio Nicomedensi Episcopo baptizatus in Arianum Dogma declinat.*

Ad hæc: æquissimum non esset, Scriptores antiquos in societatem vocare de tempore prædicationis Evangelii in Galliis, duabus Traditionibus libenter admissis, altera, quæ nonnullorum Episcoporum in Gallias adventum a primo sæculo peteret; altera vero, quæ illud ad medium circiter III. Sæculum retraheret? Hæ profecto Traditiones dux potuerunt satis obtinere Sæculis V. & VI.; quod conjicimus a Supplicio Libello, quem ad S. Leonem Pontificem Episcopi Provinciæ Arclatensis obtulerunt anno 450., qui memorat, S. Trophimum in Gallias a S. Petro missum; atque ab Epistola, quam ad Sanctam Radegundem Episcopi Gallicani dederunt, medio circiter sexto Sæculo vertente; traditque, Fidem Christi Galliis a Christianæ Religionis ortu nunciatam. Traditio hæc sensim invaluit ad Pipinum usque, quo rege vulgatio erat, uti nos facit certiores Epistola ad Eugenium II. a Gallorum Episcopis scripta, *** agentibus ipsis in Conventu habito Parisius anno 824., hanc Traditionem

* Anselmus Episcopus Havelburgensis in Ditione Brandenburgi Urbis Germanicæ vixit Avo XII. ad annum 1149. Lotarius II. Imperator eum ad Græcum Imperatorem Legatum misit, & nonnulla de Religione colloquia cum Græcis habuit, quæ deinceps collegit. & scripta tribuit in tres Libros, atque ad Eugenium III. misit. Opus hoc publici juris factum est a P.D. Luca Acherio decimo tertio Spicilegii sui Volumine.
** Eusebius, inquit Anselmus, quondam Nicomedia Episcopus, totus Ariana Hæresi fermentatus, sicut narrat Hi-

storia, a Theodorito Venerabili Episcopo Græco sermone conscripta, & a Cassiodoro per Epiphanium Scholasticum in Latinum nostrum translata, Magnum Constantinum Imperatorem in Arianum dogma rebaptizavit. Hujusmodi Anselmi enunciationi obstitit Alexander Tomo 2. sæc. 4. p. 388., & Diss. 23. Constantinum ab Arianae Hæreseos suspitione purgat. Nihilominus eo graviora videntur Anselmi verba, quo Antiquum alium, Hieronymi suffragio adjutum, pro se spondere ostendit.

*** Cointius ad annum 826. num. VIII. & XVI. levissimis, ut videlicet

esse vetustissimam & tutissimam, *que ab antiquis Patribus usque ad nos inflexibiliter ducta est*. Demum elapso decennio, Areopagitica sua memoriz produit Hilduinus, atque huic robur addidit opinioni.

Alterius Traditionis autores sunt S. Sulpicius Severus, & S. Gregorius Turonensis, quæ ante M. Aurelii tempus nullum in Galliis Martyrem profitetur, neque ante exactum pene medium III. Sæculum primos Episcopos nostros huc adventasse credit.

Exinde Traditiones utrasque istas Martyrologia, alia Monumenta Ecclesiastica, Acta Sanctorum multorum, atque Scriptorum Opera subjungunt, quorum quædam huic, alia alteri adhærent.

Posset fortasse quis Traditionum istarum fontem ducere ab exeunte circiter sæculo I., sive ab ineunte secundo; si Hilduino hinc, illinc Ufuardo & Adoni habenda fides. Ita est affectus prior, ut credat Aristarchi testimonio, quod alibi observavimus, Dionysium Areopagitam, alio in locum suum Episcopo suscepto, Athenis Romam commigrasse, quod forte ansam credendi dedit, S. Dionysium Areopagitam Romæ agentem, jussu Clementis Gallias petiisse. Perhibet Criticus, Ufuardo & Adone testibus, Traditionem aliam Aristidis autoritate fulciri. * Apologista hic ex Ufuardo & Adone, nihil de S. Dionysio Areopagita meminit præter martyrium, obrutus silentio ejus itinere Romam, ejus Missionem in Gallias; ejusque interitus loco. Verumtamen opinatur Cointius, Aristidis de universis Epochis istis silentium satis efficere instar Traditionis, S. Dionysium Areopagitam Athenis Mart yrii palmam adeptum.

Utrumque tamen se res habeat de duarum Traditionum istarum origine, illud evadit omnem dubitationem, utrasque radices agere in nonnullis Ecclesiis cœpisse a V. & VI. Sæculis; atque inde manavit tanta eorum dissensio, qui ævis insequentibus scripserunt. Quibus animadversis, aptum videtur esse huic dirimendæ quæstioni, utramque Traditionem agnoscere. Habeto momenta ostendentia hanc esse ineundam viam, potius quam rejecta una, alteri assentiri.

Abque hac temperatione, necessum erit fateri I. sive Episcopos a nobis relatos, & a priorè Epocha stantes, sive S. Sulpicium Severum, & Gregorium Turonensem alteri addictos, ignorasse penitus non modo

tur, conjecturis ductus hanc Epistolam falsitatis arguit. Contra Mabilonius, a nobis in rem hanc citatus, Alexander Sæc. I. Diff. XVI. prob. 15. alique multi eam legitimis accensent. Baronius retulit 9. Annalium Volumine, & servatur in quodam Bibliothecæ Thuanæ Codice.

* Aristides Philosophus Atheniensis obtulit Adriano Imperatori Apologiam pro Christianis, quæ intercedit sæculorum injuria. Eusebins in Chronico, & 4. Historiæ Libro, nec non Hieronymus in Libro de Viris Illustr. Philosophorum hunc Christianum eximius laudibus effert.

sua.

Differt. 6.

ad annum 835.
num. 116.

suarum, verum totius Regni Ecclesiarum Traditionem de primis earundem institutoribus; quandoquidem extra vim eorum locis illatam nulla est eos admovendi & conciliandi invicem ratio. 2. His duabus Traditionibus susceptis, se proderit haud ægre magnæ illius perturbationis causa, quæ in Martyrologia, Monumenta Ecclesiastica multa, nonnullorum S. S. Acta, & Scriptorum Opera a Sæculo VIII. super hac re irrepsit: Opera inquam, rebus perspicue repugnantibus plena, aliis aliud apprimè diversum factum propugnantibus. Denique si MSS. eorundem Codicum modo hanc, modo Traditionum istarum aliam amplectuntur, id non aliis vicio dari potest, nisi Monumentorum istorum Librariis, qui addiderunt ipsis, quæ Ecclesiarum suarum Traditioni magis consentire videbantur, aut deleverunt, quæ dissentire: rati se posse opinionem Provinciarum suarum communem in Monumenta, quæ exscribebant, inferre.

Præter exempla alibi recitata abs re non erit aliud in præfens subjicere. Si Bosquetus in Vita Dionysii, ab ipso in lucem nonnullorum MS. fide edita, * hanc rationem secutus non est; de hoc tamen, ut de Marca probat, licet vehementer dubitare. In hac Historia non narrat Bosquetus, Clementis imperio ad Gallias contendisse Dionysium, quamquam declaret Marca, se vetustum Ecclesiæ Turonensis MSS. vidisse, eandem ipsam S. Dionysii vitam ab illustri hoc Præfule vulgatam exhibens, atque in ipso S. Dionysium in Gallias oblegatum a Clemente legisse. Idem Marca Vitam hanc Fortunato Pictaviensi Episcopo, VI. Sæculi Scriptori, adjudicat. ** Quod si verum est, Bosquetum, S. Dionysii Gesta ex hoc Scripto Fortunati traduxisse, itemque Codicem hunc Dionysium in Gallias jubente Clemente profectum meminisse, nihil aliud videtur rei hujus in causa esse potuisse, nisi quod visum sit Episcopo isti, integrum esse sibi eam seligere Traditionem, quæ temporibus suis eminere incipiebat; sive, ut ego libentius arbitror, quod exemplum MSS. Fortunati, cui dedit ille operam, hoc adjunctum non retulerit.

Tamen utraque ex his Traditionibus absit longe a veritate; nihilo scilicet cum Scriptorum V. & VI. Sæculi testimonio suboritur, quorum omnes fide digni sunt, jusque habent dictorum suorum, neque fieri pos-

Diff. 6.
Bosquetus hist. Eccl. Gall. p. 2.

* *Sane a Clemente in Gallias Dionysium missum . . . . . Nomen Autoris illius Vita deprehendi in Codice MS. Turonensis Ecclesiæ, qui complectitur Vitam S. S. aliquot, a Fortunato descriptas, & inter ceteras, Dionysii Parisiensis illam, quæ jam, ut dixi, edita est in publicum. Dixerat paulo superius im-*

pressam a Bosqueto Vitam illam. Marca Epist. ad Valesium.

** Tillémontius, Bailletus, uti monuimus Diss. 2., contendunt, Autorem Vitæ hujus non vixisse nisi VII. aut VIII. Sæculo. At si Fortunatum retulit Autorem, oppido vetustior est.

fit, ut ostendatur, undenam fluxerit facti hujus error, posteriorum Sæculorum Scriptores æquitate omni earum alterutram amplectari potuerunt. Hac via tolluntur de medio pugnancia innumera, quibus redundant Ecclesiastica monumenta multa, & incommoda cuncta devitantur, in quæ utriusque partis Scriptores impegerunt, nosque alibi, id quaestionis in manibus habentes, paucis dedimus.

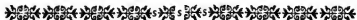
Diff. 6. Art. 5.

Itaque nihil prohibet, quin colligamus, utrasque Traditiones istas non parum probabilitatis habere, & eum vero similitudinis. Quod vero spectat ad suscipiendum *Gregorianæ* Traditionis falsitatis insimulandæ negotium, ut *Areopagitici* volunt; sive *Areopagiticæ* ad incredibilia rejiciendæ institutum, ut *Gregoriensibus* libitum esset; nobis insitum animo est, non posse Criticem vel acriorem in re hac propositum assequi; quandiu aliæ præsto non erunt cognitiones, & extabunt Sulpicii Severi, Gregorii Turonensis, aliorumque Episcoporum testimonia.

At enim, inquis, posita opinionum istarum probabilitate, cur non potero animadvertere utra sit certior, & veritati congruentior? Si expedienda res sit testimoniis utrinque productis, videntur *Areopagitici* firmiter causam adoptasse. Antistitum enim loca ab eis recitata magis disiecta, & absoluta sunt, minusque intricata, quam Sulpicii Severi, & Gregorii Turonensis verba, saltem quod est Missionis nonnullorum Episcoporum nostrorum; neque enim sermo hic est de universis alijs Traditionibus Ecclesiarum multarum singillatim super primis ipsarum Apostolis. Nihilo tamen minus si transigenda sit ex conjectura & rerum specie, præstabit admodum opinio *Gregoriensium*. En rectior judicandi modus ex accuratæ juxtaque Critices præscripto.

Jam vero etsi hæc Autorum conciliandorum ratio omni difficultate non careat, multum sane ad Historiam Ecclesiæ illustrandam conducere. Conjunctis etenim, ut res patitur, variis sensis, sublata esset perpetua hæc, quæ apparet, inter Veteres oppositio; varietas tanta non esset factorum, de quibus Autores dissimiliter locuti sunt, at rei summa non discrepat; sique Theologis patuit aditus, ut ita de rebus Dogmaticis se gererent, quamobrem interclusus erit, ut commodè ita se gerant de rebus Historicis?

ARTICULUS VI.

*Conjecturarum Usus, quarum est apud Criticos exercitatio,
vitiis non vacat.*

Quamvis Dupinus alique Critici egregias condiderint regulas de conjecturarum Usu ad ostendendam alicujus Operis falsitatem, atque istarum pleraque facile admodum eventis accommodari queant: quamvis nos docuerint Sapientes Viri isti, alias esse Conjecturas *insitas*, alias *adscitas*, atque utraque tum concludentes esse posse, tum probabiles, quamque demum Conjecturam sigillatim, majoris aut minoris auctoritatis esse posse, & diversa longe argumenta sufficere, species tamen est, Criticos haud satis mentem suam aperuisse, quibus affecta esse debeat conjectura, ut vera sit, & æquam inde probationem comparare possimus.

Et vero enim si pronuntiatum aliquod tutum, & rectam aliquam rationem hac de re statuissem, illud nullo negotio assequi quisque posset, nonne Litteratorum quorundam de Sociis S. Ursulæ, vulgo dictis Undecim mille Virginibus, conjectura vera sit, legitima, & rite firmata. Ea nanque opinione sunt Sapientes isti, mirum hunc sociarum S. Ursulæ numerum ad unam tantummodo redigendum, quæ nomine *Un. decimilla* vocabatur, atque inde Amanuenses Martyrologiorum, disjunctis vocis hujus partibus, undecim mille affirmarunt. * Palam fieret utrum exquisita sit Tillemontii conjectura, eum refutaturus sententiam Eusebii de Martyrum Lugdunensium anno, sic habet: „ Voluit Euseb. „ bius Martyres Lugdunenses decimo septimo M. Aurelii anno collo- „ care; quod si aliter in Chronico loquitur, propterea suir, quia non „ dum satis rem hanc expendere. „ Non esset cur in dubium revoca- „ remus, recipienda ne sit nec ne tamquam firma & rata Launoji conjectura, respondentis Testimonio Alexandri, deprompto ex Epistola cujusdam Archiepiscopi Arelatensis, anno circiter 1203. data ad Episcopos Provinciae suæ, in qua ostendere nititur, Cæmeterium quoddam, vulgo *Aliscampum* sive *Camporum Elysiorum* extra muros Arelatenses præsentia

*Dupin. in Pref.
2. part. pag. 36.*

*Simondus, Van-
lesius, &c.*

*Tom. 3. annot.
in S. Martyres
Lugdunenses
pag. 596. col. 2.*

*Al. in Tom. 2.
Sæc. I. Diff. 16.
probat. 3. pag. 71.*

* Anno 1678. Vir Religiosus e Congregatione S. Mauri volumen protulit inscriptum: *Martyrologium pro Fe-
sto S. Ursulæ Gall. in quo laborat, ut*

*probet, plurimas fuisse S. Ursulæ so-
dales, & objecta in rem hanc diluit
argumenta.*

Maximini Aquarum Sextiarum Episcopi, & nonnullorum Jesu Christi Discipulorum sacratum fuisse: *Verum omnes isti Episcopi*, inquit Laun-
jus, *coacti non fuerunt SS. Apostolorum Petri & Pauli*. Harum trium conjecturarum prior a re ducitur, quæ duntaxat fieri potuit. Altera plus æquo generalis est, & quibusvis testimoniis accommodari potest. Tertia non magni ponderis videri debet, nempe genus quoddam Loci communis.

Compertum haberemus etiam, nonne liceret uti quibusdam conjecturis, quas strictim acceptas consecutiones pravæ sequi possunt. Bircherodius * v. g. probaturus, non esse conficta Opera, primorum Patriarcharum nomen gerentia, ita conjicit de re hac: Crediderim, neminem, si modo nihil literis dedissent, periculum facturum fuisse, Libros eorum nomine supponendi, & propterea aggressi sunt Libros illis tribuere, quod omnes perciperent, præoccupato animo esse, illos Opera ulla posteritati commendasse. Non secus conjecit Dupinus, ut Epistolarum Ignatii veritatem vindicaret.

Dupin Bibliot.
Tomo 1 pag.
129.

Porro conjecturæ istius exercitatione fas esset adversus Dupinum propugnare, germanas esse Epistolas Jesu Christi ad Abgarum, tresque alias Mariæ Virgini tributas. ** Evangelia, quæ a primis Ecclesiæ sæculis in-
vecta sunt nominibus S. Thomæ, S. Matthiæ, S. Bartholomæi, S. Philip-
pi, S. Andreæ, haberi possent veluti ab his Apostolis conscripta, non se-
cus atque Apocalypses, & Acta, obtrusa eorum nomine, qui nihil scripto
consignaverant: satisque esset respondere: Porro existimare, atate illa ipsis
vindicata fuisse Opera aliqua, quin ulla lucubrassent, id est, meo qui-
dem judicio, immane absurdum. Sit itaque pro constanti Jesum Christum,
Virginem Mariam, atque Apostolos Epistolas scripserisse, Evangelia, Apo-
calypses, & Acta.

Insuper si hæc re nos diligenter instituissent, calleremus etiam, an so-
lida conjectura sit factis explodendis, aliud ferme simile asserre, quod
fictum esse deprehendimus. Quandoquidem frequentissimus est in Operibus
Criticorum mos conjecturæ hujus adhibendæ, uno duntaxat contentieri-
mus exemplo. Affirmat S. Petrus Alexandrinus, uti constat ex Chronico
Alexandrino, a Menochio edito, legendum esse e. 19. S. Joannis vers.
14. *Erat hora quasi tertia*; quod videlicet Lectio hæc in emendatis
Exemplaribus, atque in eo, quod manibus S. Joannis Evangelistæ exara-
tum in Ecclesia Ephesina ad hanc diem extat, reperiretur. Simonius, ut

* Opus ejus typis vulgatum Ha-
phenstensis anno 1687. in fol. titu-
lum habet: *Jani Bircherodii Theol. Doct.
& Profess. in Academia Hafniensi Lumen
Histeria Sacra Veteris & Novi Testamenti.*

** Prima ad S. Ignatium missa est,
secunda ad Florentinos, edita a Ca-
nizio Jurisconsulto. Tertia illa est,
quam apud se exare Messenies ja-
bant: Dupinus Tomo 1, pag. 5.

factum hoc de medio tollat, hanc ducit conjecturam. Quemadmodum falsum est, Venetos adhuc Evangelii S. Marci Archetypum possidere, ita dicendum est de Traditione Ephesiorum, a S. Petro Alexandrino memorata.

*Simoni H. B.
Cris. Novi Test.
c. 4. pag. 42.*

Denique si regulam nobis ullam de Conjecturarum usu tradidissent, judicium ferre possemus, utrum coærvatio conjecturarum, sine ulla probatione in medium adducta satis firma videri possit ad sententiam aliquam statuendam, æquitatis legibus temperatam. Exempli loco sit. Postquam Petrididierus prolixè admodum confecit argumentis, Carmina Sibyllis tributa antiquiora esse tempore a Dupino præfinito, quin imo sæculi primi factum esse, ita concludit. „ Ut ex Librorum istorum Epochæ incamur rationem aliquam, quæ omnibus Antiquitatis monumentis congruat, libenter dicerem, hos Christianos esse, qui nimio in Religionem animi ardore correpti, prædictiones istas Sibyllæ mutuo dederunt, ut apud Paganos vaticinia instituto suo commoda reperirent. Dicerem, Christianos istos omnia pro certo non habuisse, quæ Sibyllarum nomine vendicabant; sed ea inferuisse, quæ apposita existimaverant, ut Paganis facilem redderent Evangelii acceptionem. Dicerem quoque, cum Volumina hæc adeo interpolata in Christianorum aliorum notitiam venissent, qui fraudem nullam suspicabantur, bona fide eos credidisse a Sibyllis revera hæc præfagia descendere; Deumque ita Gentilibus se in conspectum dare voluisse. Dicerem item, Volumina hæc, Christianorum studio longe lateque diffusa, persuasisse se cum Paganis multis, tum Christianis etiam ea, quæ in ipsis com-
plectebantur pro Christiana Religione, ita a Sibyllis profecta fuisse, atque reliqua, quæ præferebant, a Paganis minime controversa. Tandem sic se habuisse negotium, cum Justinus primum pro Christianis Apologiam obtulit Antonino Pio Imperatori. „ Brevitatis gratia verba nonnulla prætermisi, quæ nullatenus loco isti vim detrahunt. At non paucis profecto constat hæc Epitome, quæ omnibus non probantur, quippe minus ad primorum Christianorum fidelitatem composita. Quoniam hæc ad Criticem nequaquam spectant, id unum dixero, videri satis, non probaturum eruditum hunc Benedictinum, si quispiam conjecturis uteretur istis adversantibus, ut aliam rerum dispositionem statueret huic ab ipso traditæ contrariam. Ecce autem non liceret eodem jure uti, quo usus est Petrididierus? Ac si hæc docendi ratio concederetur, promptum sane cuique esset, varias cogitare Quæstionum solvendarum vias. Necessum itaque foret, Leges de Conjecturæ Usu sancire, quæ licet Criticorum non præciderent nimiam libertatem, ipsorum certe errata nobis aperirent.

*Animæversio
nes in Biblioth.
Dup. Tom. I. c.
23. 1. pag. 123.
& 114.*

II.

Inter omnia, quibus afficitur Usus Critices, quodque cetera ferme complectitur vitia omnia, illud ex gravioribus vitium est, eos qui adhuc studia se conferunt, non una eademque ratione conjecturas & verisimilitudines adhibere.

In Conjectura alicujus fidem se recipere, ut factum aliquod in tuto ponas, eandemque tum rejicere, cum tibi non faver, non est plane Criticen accurate exercere. Illud autem æquus est Conjecturae usus, toties eventum aliquod in mendacibus aut suspiciosis habere, quoties inter ejusdem narratores non convenit. *Nihil ita prodit*, ait P. Alexander, *falsitatem Historiæ, quam Auctorum in ea referenda dissensio*. Hæc Conjectura sufficit Alexandro argumentum ad repudiandam Historiam liberationis Trajani ab Inferis, orante S. Gregorio Magno; quoniam Auctores id rei narrantes dissentiant narrando.

Alex. Tamo 1.
Sæc. 2. Hist. Diss.
Sect. 1. prob. 4.
pag. 119.

Verum cum Heterodoxi hoc Alexandri principium in rem suam vertunt, ut Petrum Romæ non fuisse planum faciant, quod qui de hoc itinere meminerunt, dissideant de tempore adventus ejus in hanc Urbem, tum respondet: satis esse, Historicis in rei summa idem sentire, licet in ei adjunctis dissentiant. *Enim vero sapissime contigit, ut constet de veritate, de modo aut tempore non constet*. Verumtamen si responsum hoc difficultatem non aufert, si conjectura, cui adhæret super Historia Trajani, commentitia est, siquidem qui referunt illam, de præcipuo reicape consentiunt: nimirum S. Gregorium Poenis Inferorum Trajanum liberasse; de aliquibus vero adjunctis dissentiunt.

Tamo 1. Sæc. 1.
Diss. 12. ad
prim. obj. pag.
515.

III.

Non pauci vitii Critices adhibendæ annumerant miram illam conjecturarum & rationum struem, quam congerunt Critici nonnulli. Hæc argumentorum multitudo plerumque neque magno est momento, neque utilitati ad id, quod in manibus habent, confirmandum. Verum id crimini darem siue animi alienationi, qui diu in rem eandem intendere nequit, siue eruditioni uberiori, atque exquisitiori, quæ non potest non aliquando se prodere. Habeto exempla duo. Animus est Launoi in quadam Epistola sua probare, hanc esse Ecclesiæ mentem, videlicet Stephanum Pontificem, dum S. Cyprianum opinionem damnavit de Baptismo Hæreticorum, in errorem aduersum incidisse. Quod assequitur hæc conjectura: nimirum Cyprianum pluris in Ecclesiâ semper habitum fuisse quam Stephanum: cui alias quoque adnectit: Sancti Patres, inquit, summis laudibus Cyprianum, non autem Stephanum profecuti sunt: In

Ad Jacobum
Brev. Regnum
Diss. Sub apud
Alex. Tamo 1.
Sæc. Diss. 14.
pag. 150.

Ca.

Canone Missæ adscriptum est nomen Cypriani, non Stephani. In veteribus Litanis, atque in Ritualibus Ecclesiarum Gallicarum undeviginti Cyprianus invocatur, non Stephanus: In Sacramentario S. Gregorii legitur, ut in antiquis Missalibus, Præfatio propria pro Festo S. illius Doctoris, non vero S. hujus Pontificis: Ecclesia Romana S. S. Cornelii & Cypriani festum diem ritu agit semiduplici, simplici autem S. Stephani Memoriam. Illud denique singulare honoris Cypriano tributi argumentum est, prisca Kalendaria Romana nominae ipsius indicasse Hebdomadas * ab illius Festo ad Adventum, non autem nomine S. Stephani, uti vocabantur Hebdomadæ sive dies Dominici post Epiphaniam, post Pascha, post Pentecosten, quodque S. S. duntaxat Apostolis Petro & Paulo, nec non Laurentio Martyri præstitum fuit. His conjecturis persuasum nobis esse vult Criticus iste, rei speciem ferre, S. Stephanum Pontificem ex Ecclesiæ mente eaptum errore fuisse opposito illi, quem in S. Cypriano, ejusque partis Episcopis condemnauerat.

Quibus tamen suis haud circumscribuntur vitia, ex conjecturarum usu profecta; licet illæ inter præcipua Critices fundamenta sedem habeant; sed alia non desunt plura quibus opus istud respersum est, nec vacat rursus colligere, ne dicta repetamus.

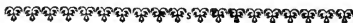
Alterum exemplum id genus conjecturarum, ut videtur, admodum inutile, nec id, quod res flagitat, efficientium ex *Flagellantium* Historia depromi potest, in quam, si fides Thierio est, inania pene argumenta multa Autor intrudit. Boileau nanque volvens animo verberationes voluntarias in invidiam hominum adducere, cumulate probat altero Historiæ suæ capite, in Lege prisca verberationum ultro sibi incussarum consuetudinem non fuisse. Abrahamo, inquit, & Isaac id non erat in more positum. Capite tertio contendit, rem esse incertam, utrum S. Paulus corpus suum flagellis appetierit. Capite quarto tradit, citra dubium esse, ante Rempublicam Romanam constitutam flagrorum poena captivos haud affici solitos: Scythas virgis & flagellis captivos defectores ad officium compulisse, morem verberationum ultro factum apud

* Anno 1651. P. Fronto Canonicus Regularis S. Genovefæ imprimi curavit Indiculum Evangeliorum, hoc titulo, *Kalendarium Romanum*, cujus Codex MS., quem aureis litteris signatum, milleque annorum ætatem ferre docet, servatur Parisiis in illustri illius *Abbatia Bibliotheca*. Kalendarium hoc S. S. Cornelii & Cypriani Festum diem collocat decimo octavo Kalendaris Octobris, & deinceps ad Adventum usque numerum Hebdomadarum

supputat hoc modo: *Hebdomada 1. 17. Ill. &c. post Natale S. Cypriani*. De quibus duo animadvertit Autor hic. Primo, non videri ipsi, peculiare unquam S. Cypriani officium recitatum fuisse. Secundo, subducendum, ut opinatur, fuisse citius Hebdomadarum numerum Cornelio, qui primus est. Demum fatetur, sensum hunc magis ea referre, quæ habet S. Gregorius Magnus in Regesto l. 12. Ep. 530.

Lacedæmones obtinuisse, statimque in Paganis radicem egisse. Quinto capite docet, S. Augustini ætate Hæreticos & fontes flagellis cæcos fuisse, ut innumeras alias id genus conjecturas mittam a Boilæo adhibitas in Historia sua. At enim, inquit Thierius, quod asserunt frugis argumenta hæc omnia, ut Christianis abstinentum esse a verberationibus suaspon- te factis evincant? Recte secusne ratiocinaretur, qui diceret: In veteri Testamento hoc vel illud usurpabatur, sive ita ferebat Paganorum consue- tudo: aut hæc pro captivis, reis, & Hæreticis usus habebatur; igitur in Novo servanda non sunt, Christianis populis interdicienda, atque a Re- ligiosis domibus amandanda? Haud aliter Thierius septem traducit Hi- storix *Flagellantium* capita, cujus conjecturæ nunquam satis rectæ aut conclusæ videbuntur.

In tertia Operis hujus Dissertatione alia multa vitia animadvertimus, quæ in Usu Critices deprehenduntur; non omisimus ea, in quæ delapsi sunt Critici super Argumento negante, sive Autorum Silentio; sed cum nihil eo loci meminerimus de conjectura petita a silentio Scripturarum: utrum scilicet Critici recte satis & accurate illa uterentur, id paucis hoc loco complectar.

ARTICULUS VII.

Vitia conjecturæ capta a Silentio Scripturarum.

Illud est præ ceteris animadversione dignum, Silentii divinarum Li- terarum non unum genus esse. Primum, quoties inter multos Scri- ptores Sacros, quorum erat factum aliquod memoria consecrare, unus duntaxat est, qui scriptis illud commendaverit. Alterum, quoties ne- mo Autorum Canonicorum de eo verba facit: A, prioris generis Si- lentio Scripturarum præsidium petit Faustus Manichæus in quadam adversus S. Augustinum disputatione. Interrogatus etenim ab isto Ec- clesiæ Patre, cur veterem Legem & Prophetas non admitteret, quibus Christus ipse in Evangelio suo auctoritatem adjunxerat verbis istis. *Non veni solvere Legem aut Prophetas . . . sed adimplere*: irritum statim esse voluit Faustus testimonium illud, causatus ab uno duntaxat Evan- gelista Matthæo recitari. Pro certo habemus, inquit, sensu hæc edita a Christo in Monte disputante, & tamen ne verbum quidem apud Joannem, qui tum aderat.

Nihilò melius hic Hæreticorum Princeps argumentatur, eo qui sab- lam

Thierius Critice
de Hæ. Flagell.
c. 1. p. 34. G. &
Galle

Aug. contra
Faustum l. 17.
c. 1. Mat. 5. v.
17.

lām existimaret, obijceretque Adventum Magnorum Bethleamum, quod ab uno Matthæo enarraretur; aut qui infra commenta ablegaret portentum, quod Lazarum Christus ad vitam revocaverit, silentio Matthæi Marci, & Lucæ; aut mira ab Apostolo Paulo Corinthi patrata, & controversiam inter Petrum & Paulum Antiochiæ ortam coargueret falsitatis: quippe illa tacitus Lucas præteriiit.

Argumentationis hujus levitas ipsa se prodit: si nanque oporteret aut explodere, aut attingere suspicione Jesu Christi & Apostolorum facta, si ve quod unum tantum habuerint ex Evangelistis narratorem, si ve quod in Novo Testamento non incidere in mentionem; pleraque Religionis mysteria concuterentur, nihilque certo sciremus eorum, quæ ferunt de Apostolis Patres Sancti præter id, quod Evangelium, Acta, & Epistolæ Canonice comprehenderent. S. Hieronymus in Comm. Epist. ad Gal. c. 2. agens de modo, quo S. Petrus Antiochenus primo Episcopus fuerit, deinde Romam transtulerit sedem, hoc præclarum initium posuit. *Mirum non est, si Lucas hanc rem tacerit, cum & alia multa, quæ Paulus sustinuisse se replicat, Historiographi licentia prætermiserit; & non statim est contrarium, si quod alius ob causam dignum indicavit relatu, alius inter cetera dereliquit.*

Quamquam Critici Nostri sapientes ratum habuerint & constans, hanc Fausti Munichii probationem, non modo viribus nutare, sed Catholica fide laborare, atque nulla esse hoc pacto ratione adhibendam, ad alterum tamen Silentii Scripturarum genus crebro se referunt. Quoniam autem nihil super ejus usu præceperunt, aequissimorum Virorum judicium esto, nunquid fuscceptum hæc de re a Criticis institutum videri debeat ad rectæ accuratioris Leges exactum. Dupinus in dubium revocans, num Apostoli ad Symbolum edendum congregari fuerint, primam dubitationis rationem affert S. Lucæ silentium, & primo movetur ad S. Jacobi Liturgiam ab Apostolo isto abjudicandam, quod ipsam Epistolæ Apostolicæ Jacobo non tribuant.

Dupinus Tom.
1. pag. 21.

Dupinus Diss.
1. pag. 100.
col. 1.

Alexander innumeris penè Historiæ suæ Veteris Testamenti locis Silentium divinatorum Librorum traducit ad imminuendam Josephi de pluribus, quæ retulit, factis auctoritatem. Cum docet Judæus hic, Cainum, regionibus multis peragratis, Naida confedissee; Sethi Nepotes duas in sublime columnas erexisse, alteram lapideam, latericiam alteram, id erudito huic Dominicano fabulam redolet propter Sacrarum litterarum silentium: *Nel habet sacer Textus.* Cum vero testimonium sumit ipse a Josepho, ut efficiat, primum hominem *Adamum* appellatum fuisse ab *Adamo*; utque fulciat multa ad Israelitas post eorum ingressum in Ægyptum attinentia, quid, cedo, commodi ex hoc testimonio comparabit,

Alex. de prima
pugna etatis
v. 1. a.
Ibidem.

*De tertiamunda
de atate art. 3.*

*Alex. Tame 1.
fac. 1. Diff. 19.
Dupin. Tame 1.
pag. 49.*

*Claudius Julius
Dij. de Verbi
Alfordi pag. 68.*

si in ipsum regeram : *Nel habet Textus sacer.* Idem Dominici Alumnus ; & Dupinus in hac responsione vim ponunt super Novem Canonibus, qui editi ab Apostolis dicuntur, & in Antiocheno Concilio lati. *Synodus hæc*, inquit, *S. Lucæ ignota.* Inter cetera Jolii fundamenta, quibus adstruit, Virginis Deiparæ corpus & animam minime a mortuis excitata fuisse, Divi Lucæ silentium est : *Quis autem*, inquit Autor iste, *crederet, quod Lucas tam insigne miraculum Assumptionis eius corporeæ silentio præterisset, si sibi cognitum fuisset ? Quis autem ipsi notum fuisse negaverit, si ceteris Apostolis innotuisset ?*

*Tillem. Art. 15.
de D. Paulo
pag. 107.*

Tillemontius quoque in rem suam transtulit argumentum hoc Silentii Scripturarum, ut robur detraheret loco S. Joannis Chrysostomi euidam, in quo feribit, S. Paulum minus quam triginta, aut triginta sex, quibus Christo vixit, annis, Evangelico lumine perfudisse Persas, Indos, Seythas, Romanos, verbo, omnes quotquot sunt hominum nationes. „ Non ap-
„ paret tamen, ait doctus iste Critleus, sive ex ejus Epistolis, sive ex
„ Lucæ Actis, eum extra Romanam ditionem Fidem exportasse. Qua-
„ propter non video, quæ sit verbis istis Chrysostomi subjienda sen-
„ tentia. * „

*Tillem. Art. 15.
de S. Petro pag.
245.*

Idem Pater autor fuit, secundum Tillemontium, fuisse D. Paulo privilegium, ægros sola corporis umbra sanandi, quod Petro tribuunt Litteræ sanctæ. S. Augustinus, & S. Cyrillus Alexandrinus miram hanc virtutem omnium Apostolorum umbris communem faciunt. „ Sed Scri-
„ ptura, respondet Tillemontius, portentum hoc uni vendicat D. Pe-
„ tro. „ Si res postularet, ut non audiremus Ecclesiæ Patres de Gestis Apostolorum nos instructos, aut saltem de Factis pluribus ambigere-
„ mus, quæ scriptis suis persequuntur, propterea quod nulla extet in Scri-
„ pturis illorum mentoria ; ea minime uteremur consolatione, qua solemus
tot præclara illorum Gesta, & non parum pietati fidelium fovendæ ap-
posita, suspicere ; & Tillemontio ipsi opus esset non pauca e Monumen-
tis suis Ecclesiasticis obliterare. Prior sane ipsius Tomus non admodum
cresceret, si delenda ab ipso forent facta universa de Virgine Maria, de
Joanne Baptista, & de Apostolis, a Patribus memorata, & a Bibliis
Scriptoribus intacta.

* Clemens Pontifex in altera ad Corinthios Epistola de D. Paulo dis-
serens ait. *Paulus in Oriente & Occi-
dente verbi præfatus, illustrum Fidei
suasam sortitus est, & in iustitia mun-
dum universum instruens, & ad occi-
dents terminos veniens.* Animadvertit
Marca in Ep. ad Valc. Apostolos

iusa Christi Orbi universo nunciatum
Evangelium ivisse ; quod verbis ro-
borat Eusebii dicentis : *Apostoli non
Romanum modo, sed etiam alia Re-
gna tum Parthorum, tum Armenio-
rum, Scytharum, Indorum, Æthiopum
ipsius prædicationibus instruxerunt.* Euf.
l. 3. c. 5. de Demonstr. Evang.

Jam

Jam vero Tillemontius in Epistola quadam ad Lamium hæc habet.
 „ Nolle equidem postulare criminis S. Irenæum, quod crediderit,
 „ Christum Dominum quadragesimum annum excessisse: neque enim con-
 „ trarium aliquid ex Evangelio demonstrari potest. „ Si parendum huic
 documento est; quæ S. Clemens Alexandrinus de Vita Christi; Sancti
 Gregorius Nyssenus, Epiphanius, Gregorius Turonensis, & Joannes Da-
 mascenus de Mariæ Genealogia, ortu, infantia, atque in vitam reditu
 nobis reliquerunt, nefas erit ex Tillemontio & Bailletto res parum cer-
 tas aut fabulosas censere: satis erit nanque si dixeris: *Contrarium aliquid*
ex Evangelio demonstrari non potest. Nonne responsum idem adduci pos-
 set ad complura facta roboranda, quæ, minima licet affecta probabilita-
 te, in Veterum istorum Operibus occurrunt? Profecto si ferendum judi-
 cium esset de probatione, ab Scripturarum silentio petita, ex dissimilibus
 istis Critices Usibus, nemo non fateretur, viam hanc & rationem vitii
 plurimis contaminari.

A R T I C U L U S VIII.

*Documenta in universum, quibus uti possemus ad instaurandas
 Regulas Usunque Critices.*

R Edactis jam in pauca vitiositatibus iis, quibus Regulæ Ususque
 Critices passim inquinantur, operæ pretium est, ut consequan-
 tur documenta in universum aliqua, ad magnam artem istam resti-
 tuendam, ejusque initia firmiora & solidiora reddenda, usumque sibi
 magis similem efficiendum composita. Documenta hæc sita sunt in ad-
 dendis duobus aliis Principiis Autoritati & Conjecturæ, quæ duo sunt
 Criticæ facultatis fundamenta, atque in Regulis exponendis, quæ qua-
 tuor initiorum istorum exercitationem emolumento esse faciant, idque
 Articleulo isto & insequentibus præstare pergam; si prius monuero, quam-
 quam pleraque præceptis istis Criticorum Opera sint respersa, me ta-
 men iccirco ea hic cogere voluisse, ut melius compertum habeatur,
 quante sit ad Critices usum statuendum, dirigendum, & accurationis
 studio perficiendum necessitatis.

§. I.

*Testimonio & Conjectura, qua duo sunt Critices Principia, duo alia
superstruere opus est: nimirum Traditionem, & Consuetudinem,
sive consensum Ecclesiarum.*

Hinc proficiuntur, aut me fallit animus, pleraque vitia; in quæ offendimus in Usa Critices de factis præsertim Historicis, quod tanti non sint Autoritas & conjectura, ut satis argumentorum sufficiant ad quædam eventa confirmanda, quæ Traditionibus, Opinionibus popularibus, Moribus, Consuetudinibus Ecclesiæ alicujus peculiaris, Provinciæ, Regni, aut Ecclesiæ universalis imituntur. Quidam Critici se veluti Sacramenti Religione obstrinxerunt, ne ulli animum adjungerent Historiæ, quin ab ejusdem Ævi Scriptore recitaretur. Nec desunt alii, qui hæsitacione nulla respuunt quascumque Historias, moribus duntaxat, & consuetudinibus Regionis aut Nationis alicujus, quandoque etiam Ecclesiæ Universæ constitutas: præcipue vero si Sponsore aliquo boni nominis haud innitatur, qui uno aut duobus post Sæculis Traditionis hujus fontem aperiat.

Ibidem.

Verum enim vero in quæ tandem extrema adduceremur, si viæ huic & rationi adhærescendum constanter esse arbitramur? Quot eventa indubitata, nec non alias Historias nexu aliquo cum illis conjunctas, necesse esset fabulis accensere?

Tillemontius & Dupinus non ausi, ut opinor, sunt, assentiri suffragio Patrum plurimorum de itinere S. Pauli in Hispaniam; ne cohereretur Evangelii in Gallias a primo sæculo delati Traditionem amplecti: quæ profecto ægre admodum refelli posset, si modo Paulus Hispanis Evangelii lucem intulisset.

Differt. 2.

Quis est qui ambigat, Launojum, ne ad quasdam suscipiendas Ecclesiarum singularium Traditiones adigeretur, eo demum compulsus fuisse: ut optimæ notæ Libros, Viris sapientissimis repugnantibus, falsitatis redargueret? Quis ignorat, Doctorem istum, Traditiones & consuetudines istas oppugnaturum, a Monumentis certo Apocryphis armis fuisse? Nomen haud est mirum, Tillemontium, Baillerum, & Alexandrum Antiquorum de Virginis Assumptione dubitationes e Voluminibus, ipsorum confessione supposititiis, & Apocryphis decerpere: veritos ne ad vetustam Ecclesiæ Traditionem admittendam impellerentur?

Denique si in Operibus Sapientum nostrorum reperias tot Veterum loca vi ad probandum adacta, tot corrupta, tot responsa propositum non efficientia, tot inanes conjecturas, verique similitudines, tot ad eluden-

das

das difficultates circuitus, tot argumenta negantis generis; cui nam hæc disputandi ratio culpa danda, nisi Criticorum animo, ab iis omnibus, quas *populares Traditiones* vocant, alieno, atque a recessendis inter Magis illorum Artis initia Traditione, & Consensu Ecclesiarum, tamen ab eis minime abhorreant, quando conducit ipsis non abhorreere?

Ut igitur tot incommoda removeantur, atque Ecclesiasticæ Historiæ claritas accedat; quare Autoritati & Conjecturæ, duobus summis Criticis Fundamentis, accessio non fiat Traditionis, & Consuetudinis introductæ in Ecclesiis particularibus, in Provinciis, Regnisque secundum naturam sanctorum & Ecclesiæ Universæ consensionem? Porro cum dicimus, Traditionem in censum venire posse Criticorum initiorum de re Historica: cave, præstolelis, consilium nostrum tendere hostium, ut reviviscant, & Patronum habeant innumeræ fabellæ, & Historiunculæ pro libidine contextæ quotquot Patres nostri avidè arripuerunt, nobisque tamquam ad pietatem informandam aptissimas narrarunt. Contra etenim parati sumus, ut rei natura pari potest, eas sciscere Leges, quæ immensum illud Chaos dissolvant, quibus laqueos vicemus, in quos fertur plerumque minus æqua credulitas, sive pietas minus temperata; & perobscuras hæc semitas tuto ingrediamur, nullo alio duce præter piam Majorum nostrorum fidem. Duorum principiorum istorum, si Autoritati & Conjecturæ comitentur, exereitatione fabulam & veritatem inter-noscemus; causa rei cognita disceptabimus; neque demum contenti imposterum erimus, ubi occurrent in itinere Critico huiusmodi Historia fabulose aut nutantes, dixisse instar omnium ferme Criticorum citra ullam probationem: *hæc sunt Traditiones, erroresque plebis*. Initia hæc omnino Fidelium Universitati necessaria videntur, qui discrimen subeunt aut nimis, aut minus credendi; quod videlicet accurata & germana semper argumentationis pronunciata minime custodiant.

Persuasum itaque nobis est, iniquum ita esse, cum periscas omnes a Patribus acceptas Historias retinere sine delectu, tum omnes abicere sine ulla exceptione. Quapropter media esset incedendum via inter proniorem credulitatem, & Criticem severiorem; atque media via ista, quam *Traditionem* Criticam appellarem, principium aliud est, Testimonio & Conjecturæ adjungendum.

Quod attinet ad Ecclesiam, ejus consensus Universalis in Critices inutilis locum habere deberet, non est quidem intelligenda Ecclesia, res Fidei decernens, sed Christianos de factis ipsis historicis erudiens, etque proponens tantum, ut pias, & vetustas consuetudines in *Dypticis* suis, hoc est Martyrologiis, Calendariis, Missalibus, Breviariis, Litanis, aliisque ipsi in more positis Monumentis; præsertim cum mores isti ita affe-

eti sunt, ut postulat æqua Traditio. Habes, quid intelligamus nōminē consensus Universalis Ecclesiæ, cui addas velim consensum Ecclesiarum singularium, Provinciarum & Regnorum. Qua consideratione Consensus Ecclesiæ quartum erit Critices fundamentum, si tamen a Traditione, cum qua cognatio ipsi aliqua intercedit, illum feceris.

Duplex hoc principium confirmari posset autoritate * Petri Blesensis; & egregia doctissimi P. Thomasi animadversione. Indicat primus, non docere Fidem, Virginis Deiparæ corpus gloria cælesti perfusum, eoque translatum; laud tamen esse de hoc dubitandum. Virginis Assumptio per illum *verisimilis duntaxat est*; quippe neque Fidel firmitate, neque Demonstrationis claritate munita. Quod si Ecclesiæ Fides flagitat animi demissionem; non secus circumspectionem & reverentiam opiniones ejus desiderant. Qua de re præceptum hoc dedit Thomasinus. „ Nobis innumera persuadere debemus, quæ nihil minus sunt, quam Fidei capita, aut veritas omnino non controversa. Nihil sane ita civilem hominum societatem & commercium exterminaret, quam non acquiescere nisi veritati constitutæ ejus autoritate, qui falli non possit, aut Demonstrationibus apertis munitæ. Ferme nunquam capitur, qui opinionibus Ecclesiæ fidem adhibet; simulque novit, eas maxime probabiles esse, non autem Demonstratione perspectas, aut errori minime obnoxias. „ **

Quod si hæc animi affectio utilissima est prudentiæ, moderationis, summissionis, charitatis, concordiæ, virtutumque multarum exercitatio; non est plane ambigendum, consuetudines ab Ecclesiâ sive receptas, sive imperatas, tanta autoritate præstare, ut nos ad ipsas summa observatione suscipiendas impellant. Facta, quæ ipsius testimonio pendent, præsertim universali, videri nobis debent ejus saltem momenti, cujus testimonium unius vel plurimorum Scriptorum, quorum dicta, rem aliquam Historicam enarrantia, explodere non auderemus. Ad extremum quotiescumque de Factis tantummodo negotium est, non possumus cingere, quominus Traditionem & Consensum Ecclesiæ Autoritati & conjecturæ connectamus; ut sequentes rationes efficient, meo quidem iudicio firmissimæ, & fortasse conclusæ.

* *Hodie verisimile est, quod Beata Virgo & anima beatitudinem & corporis glorificationem adeptæ est. Quod ne eni veniat prorsus in dubium, auctoritatibus astruimus; opinando tamen non asserendo.* Petr. Blesl. Serm. 28.

** Maldonatus idud initium am-

plectitur in Disputatione de Mariæ Virginis Conceptione adversus Theologos Parisienses. *Est animadvertendum, inquit, etiam Ecclesiam habere suas opiniones; nec enim quidquid sentitur tamquam fide catholica.*

Thomasi de Fide
lib. 1. c. 20.
pag. 422. Galli.

§. II.

Argumenta pro duobus istis Principiis:

Primum sumo ab Autoribus Ecclesiasticis, qui nos in cognitionem duxerunt factorum innumerorum de Christo Domino, de Virgine Deipara, de Apostolis, de Viris Apostolicis, de Historia Ecclesie, deque compluribus sanctis institutionibus, quæ non aliunde, nisi ex Traditionis fonte, sive ex Ecclesie consuetudinibus, & populorum opinionibus manarunt. Exempla ejus rei centum occurrent legenti Tertullianum, Origenem, Gregorium Nazianzenum, Epiphanium, Joannem Chrysostomum, Hieronymum, Augustinum, aliosque eorundem sæculorum & insequentium Scriptores.

Julius Africanus auctor est, motum quo terra Christo mortuo concussa est, longe admodum lateque propagatum fuisse, & subversiones multas cum in Judæa, tum in Orbe reliquo contigisse. Docet Eusebius, eo in loco, unde Christus Cælum conscendit, in summo videlicet montis Olivarum vertice, antrum fuisse, in quod, vetustissima traditio ferebat, Servatorem nostrum cum suis Discipulis ingressum, iisdem Mysteria secretissima communicasse.

Accepimus ab Ambrosio, D. Petrum, victo Simone Mago, ad mortem quæsitum a Gentilibus fuisse; quod cum Christiani percepissent, eundem deprecari sunt, ut in Ecclesie emolumentum fugam iniret. Petrus revera noctis silentio se subduxit, & utque portis Urbis appropinquavit, Christum offendit illuc pariter ingredientem, quem cum interpellasset; *Domine quo venis?* responsum tulit: *Venio Romam iterum crucifigi*; quo verborum sensu intellecto, Petrus reversus est. S. Augustinus, S. Leo, aliique Patres mentionem faciunt Festorum multorum, videlicet Resurrectionis Christi Domini, Ascensus in Cælum, Pentecostes, aliorumque similium, quorum consuetudo in Ecclesia ipsorum ævo jam obtinuerat, neque aliunde præterquam, ut fides communis erat, ab Apostolorum Traditione descenderat.

In Talmude Babylonico, sive Tractatu, *Sanhedrim* inscripto, extat Traditio quædam his verbis comprehensa. *Mundus duraturus est annis sex mille, nimirum; bis mille in confusione insanatis; bis mille sub Lege, & bis mille sub Regno Messie.* Cornelius a Lapide tradit, hanc cum Judæis & Gentilibus, tum Græcis & Latinis communem esse. Nihilò secius quamquam lateat in obscuro Traditionis hujus autor, * tempusque ortus ejus;

* De hujus Traditionis autore non habent Eliæ prophete; sed major convenit: Judæi nonnulli eam tribuunt Rabbiorum & Christianorum aume- &

*Apud Euseb. in
Circum.*

*Euseb. de Vita;
Capit. 1. §. c. 46.*

Ambros. form. 68.

*August. Epist.
54. c. 1.*

& quamquam conati sint Rabbinii eam variis supputationibus firmare, petitis a primo versiculo Geneseos, in quo sexies Littera Aleph millesimi numeri nota reperitur; id non prohibet, quin vetustioribus Ecclesiæ Patribus probata fuerit hæc Traditio. * Continetur in Epistola S. Barnabæ. S. Irenæus affirmat, ad totidem annorum millia Mundum duraturum, quot consumsit Deus in eo creando dies. His similia habent Iustinus, Origenes, Clemens Alexandrinus, Lactantius, Iheronymus, & Augustinus.

In confesso est, Biblia Sancta de Traditionibus, & factis Historicis huiusmodi silere prorsus; sique Patres eos non recitant, e quibus hæc depromerunt, argumento est, sive illos Supercorum narratione eadem didicisse, quod a veri specie longe abest, sive Traditione a Decefforibus suis ad eos derivata, sive more & consensu Ecclesiæ. Quis profecto is esset, ut in presenti Patres illa excogitasse propugnare, aut dicere auderet? Illud unum, quod maiore veritatis similitudine dicere possumus, est, hausisse Patres facta ista ex documentis, quæ in memoria & Traditione Fidelium insiderant. „ Ac si via hæc, scribit Tillemontius, relationis Patrum sensus de S. Thecla, si via hæc ita cæra non est, ut veritati alicui controversæ statuendæ appositæ sit; satis tamen est, ut cum observantia amplectamur ea, quæ tanti habita sunt a Viris summis, ut Posteris traderentur, & a Posteris fidelibus pietatis fovendæ gratia reciperentur.

Alterum argumentum suppeditant nobis ii ipsi, qui id Traditionum genus minus sapiunt; neque enim eas flocci faciunt, si quando ipsis asserunt opportunitatem. Videmus eos confugere sæpe numero ad Usus & Monumenta Ecclesiarum particularium & Ecclesiæ Universalis; & eccies comperimus, uti exemplis multis probatum a nobis est, non præterire Tillemontium, Alexandrum, & Bailletum, quin ea animadvertant; ubicumque occasio tulerit, quæ Scriptores nobis de Ecclesiarum suarum Traditione retulerunt.

*Tillem. annal.
2. in Jesum
Christum.
Tillem. Tunc 2.
art. 27. de S. Pe-
tro.*

Tillemontius haud ægre fatetur, Jesum Christum conceptum VIII. Kalendas Apriles; quamquam vetusta hæc opinio non percrebuerit Sæculo V. nisi communi Ecclesiæ consensione. Plura quoque Mira a S. Petro edi-

rus eam profectam scribunt a Doctore quodam, Elia nuncupato, qui centum; & quinquaginta circiter annis vivebat post Templi Hierosolymitani iustauracionem.

* Christianus Reinneccius non sibi parcat, ut probet deesse Traditioni illi firmum cum in Verei, tum in

novo Testamento præsidium; Patres eam afferentes dissidere de modo, quo est interpretanda, atque ipsorum non pauci in eam aperte ferri. *Traditio Eliana, sive de sex durationis mundi millenniis.* Sic habebat Theodorus propugnata Lipsiæ anno 1702, præfide Reinaccio.

ta fuisse non dubitat, etsi unum habeant narratorem Basilium Seleucien-
sem, qui medio circiter Sæculo V. vivebat, eaque communi populorum
fama acceperat. Quo Launojus ostendat, Stephanum Pontificem ad ex-
tremum deflexisse de Baptismo Hæreticorum errorem ab eo, de quo S.
Cyprianum redarguebat, in *Breviarii* Romani fidem se recipit, contem-
ditque, summos Antistes Clementem VIII. & Urbanum VIII., dum
hoc probarunt, Decretum illius emendasse; quandoquidem altera Officii
Sancti Stephani lectione scriptum est: *Baptizatos ab Hæreticis iterum
Baptizari vetuit, rescribens S. Cypriano verbis illis: nihil immovetur, nisi
quod traditum est.*

*Launojus Epi-
stola ad Jaco-
bum Brevis-
simam.*

Vult ne Alexander conficere argumentis, genuina esse Acta S. An-
dree, Presbyteris & Diaconis Achaje tributa? autoritatem Ecclesiæ in
medium affert, quæ illa in Officio S. Andree legenda proponit; idem-
que in Breviariis & Missalium testimonio vim ponit, ut S. Dionysium
Areopagitam ad Gallias sæculo I. adventasse tueatur.

*Alex. Tomo VI.
Sæc. I. cap. XI.
cap. 9.*

*Disq. 15. refut. a.
pag. 11.*

Vix unum postremorum sæculorum Criticum reperies, vel inter eos,
qui Traditionum Ecclesiarum, & plerorumque ejus Monumentorum tes-
timonio moveri minus videntur, qui opem ab eis aliquando non pos-
tulent: illud certe verum, *Gregorianes & Areopagiticis* navasse ope-
ram, ut ad suas partes revocarent *Missalium, Breviariorum, & Mar-
tyrologiorum* cum Ecclesiarum particularium, tum Ecclesiæ Universalis
autoritatem, & Usibus, Moribus, & multarum Ecclesiarum Traditio-
nibus inniterentur. Quoniam alibi alia multa edidi ejus rei exempla,
quarto Dupini argumento contentus ero, quo Dionysium primum Re-
gni nostri Apostolum ab Areopagita differre convincit. Accipe ejus ver-
ba: „ Infinita præsto sunt vetera Martyrologia, in quibus S. Dionysii
„ Areopagitæ, atque alterius Galliarum Apostoli memoria non uno eo-
„ demque die recolitur, atque in quibus distinguuntur loca, eorumque
„ tormentorum genera. Quod idem argumentum capias ex Antiquis
„ *Breviariis, Missalibus, Kalendaris, & Litaniis*, in quibus S. Dionysium
„ Gallorum Apostolum eos consequitur, qui Marco Aurelio Imperante
„ passi sunt. „

*Dupini Bibl.
Tomo I. pag.
112. col. 2a.*

Neque item Viri sapientes eas contentui habuerunt Traditiones,
quas *populares* vocant; quoties visum est ipsis, per illas aliquid rebus
pertractandis veritatis pondus accessurum. Exemplo sint quæ sequuntur.

„ A quarto sæculo, inquit Tillemontius, invaluerat in Ægypto Tra-
„ ditio, Christum Jesum in Thebaidem cum Maria & Josepho venisse,
„ eoque Templum Hermopolis ejusdem Provinciæ Urbis ingrediente, &
„ omnia Templi alius Idola labefactura fuisse, atque elisa. Rufinus, sive
„ alius, quisquis est, quem loquentem inducit, se Templum hoc vidis-
„ se

*Tillem. Tomo X.
art. 4. de S. Isth.
Domus pag. 10.*

- „ se perhibet. Hieronymus non longe abest, quin dicat, Dæmōnes in:
 „ gressu Christi in Ægyptum tremore correptos fuisse; & jam tum Ido-
 „ la ruce cepisse. Sozomenus ipse tradit, ut videtur, euncta Ægypti
 „ Idola tum concussa fuisse; idemque docet, Ægyptiorum fide pervaga-
 „ ta, Jesum Christum Hermopolim Thebaidis venisse, dumque portas
 „ Urbis introiret, Malum Persicum procerum, portæ proximum, &
 „ superstitiosis, ut apparet, honoribus cultum, ad solum usque infle-
 „ xisse se, ipsumque adorasse. Addit insuper, ætate sua arborem hanc
 „ extitisse, proditumque fuisse ipsius folia, corticem, & ligni particu-
 „ las ægrotis admotas, eorum morbis, accedente fide, creberrime me-
 „ deri. „
- Vita Patrich.*
h. 2. c. 7.
Hieronym. in
Isaiam. c. 19.
Sozom. l. 3. c. 21.
- Idem Critieus, Populos enumerans, ad quos Joannes Evangelista Chri-
 sti legatione sanctus est, Traditionem Indorum esse dicit, Apostolum
 istum Fidem in Regionem suas intulisse. Pro hac tamen populari Tradi-
 tione sponder tantummodo Epistola quædam, a Societatis Jesu Patribus
 Bassoræ agentibus data anno 1555. atque a Barônio laudata. Idem Til-
 lemontius ejusdem Cardinalis testimonio refert, „ in hanc diem ostendi
 „ Tiburi Cisternam siccam, in quam, ferebat prisca Traditio, secessis-
 „ se S. Symphorosam cum filiis suis tempore persecutionis; summaque
 „ animi demissione inter receptus illius ærumnas expectasse, donec Deus
 „ ipse ad pugnam eliceret. „ Insuper Critieus hic, IV. Sæculi Autorem
 a Bollando laudatum audiens, Ecclesiæ Amasenz in Ponto Traditionem
 asserit; qua vulgatum erat, S. Petrum Romam eogitantem illuc diver-
 tisse, Religionem Christi primum nunciassse, multos ad bonam frugem
 convertisse, locum quendam, deinceps *Cathedra S. Petri* appellatum sa-
 crasse, atque aliquandiu inibi commoratum; Virum angelica sanctita-
 te atque integritate præstantem, Nicetum Nomine, Sacris ordinibus ini-
 tiatum ad Episcopatum evertisse. Deinde Tillemontius ipse loco eodem
 aliam Menæorum Græcorum autoritate Traditionem exequitur his ver-
 bis: „ Credebant incolæ Sinopes Urbis Ponti, S. S. Petrum & Andream
 „ diu inter eos mansisse, & lapideas Cathedras ostendebant, quibus, opi-
 „ nio erat, eos ad Evangelium prædicandum usos fuisse. „
 Bailletus, * aliquibus in universum de S. Luciani Apostoli Bellovacen-
 sis Vita enarratis, subjungit in hunc modum: „ His addere licet fidem
 „ immemorabilem, quam a nulla unquam Historia conscripta depromsit
 „ Ecclesia ista; gloriosum hunc nimirum Apostolum sanguine doctrinam
- Tillem. Toms 2.*
art. 3. de S. Jone
ne Evang. pag.
355.
- Baron ad ann.*
943.
- Tillem. Toms 2.*
art. de S. Sym-
phor. pag. 264.
- Bollando 26.*
April. p. 177.
- Tillem. art. 28.*
art. de S. Petri pag.
269. & 170.
- Baill. 8. Jevan-*
ni p. 191.

* Ne moleste seras Bailletum, emun-
 citæ adeo naris hominem, quod atti-
 net ad Traditiones populares, Criti-
 ces suæ severitatem pro S. Luciano

Bellovacensi Apostolo mitigasse; quan-
 doquidem illum uti Diacensis Patro-
 num suspiciebat, in qua ortus erat.

suam obfignasse; eoque Ædificii, quod jecerat, sacri fundamenta rigasse. „ De Sancto vero Theodosio Cœnobiarca differens, hæc verba profert. „ In cujusdam summi Montis antrum secessit, * quo, rumor erat, noctu se recepisse Magos, ab adoratione Jesu recens nati Bethlehemem remigrantes. „ Atque in ora Libri apponit. *In Magorum antrum secedis.* Launojus denique adeo in ea omnia, quæ vulgares Traditiones vocantur, animatus, fatetur tamen aliquod inde argumentum posse comparari: *Docemur*, inquit, *adhibendam non esse fidem historico nar- ranti, quæ nec vidit, nec audivit, nec ab ullis omnino scriptoribus aqua- libus, vel supparibus, aut ab ullo Traditionis monumento accepit.* Non me latet quidem, Sapientes istos Traditionibus hujusmodi, quamvis ve- tustis, certam non adjungere autoritatem; at ne id nos ipsi contendimus, illas habendas esse perinde, ac falli non possent, sed quasi similes veri, aut aliqua certe probabilitate præstantes. Vix reperire erit Traditiones ex earum numero, quas *populares* appellant, quæ hanc magis referant naturam, atque a nobis modo recitata. Nihilominus Critici nostri haud abstinere ab argumentis in quædam facta Historica inde sumendis, licet fonte ipso neque ex autoritate neque ex conjectura proficiantur. Id itaque necessitatem adhibere deberet persuadendi nobis, ut Traditionem, sive *popularum* Fidem, quoties ratione consentanea sit, nec non Consuetudines Ecclesiasticas Testimonio & Conjecturæ adjiceremus, atque ex his nova duo Critices Principia conflaremus.

Quo autem ratio tertia in bono lumine collocetur, opus est in memoriam revocare, factorum Historicorum multiplex genus esse. De nonnullis extremo judicio pronunciare possumus uno Veterum testimo- nio, quemadmodum de adventu S. S. Apostolorum Petri & Pauli Ro- mam, de eorundem in hac Urbe morte; de iis, quæ Romæ inter Sanctum Anicetum & Polycarpum super Festi Paschatis Epocha contige- runt. Alia dijudicari possunt una Conjectura: videlicet quæ feruntur de Concilio Sinuesano, in quo fama est, S. Marcellinum lapsum suum confessum fuisse; de Marcione, qui extra Ecclesiam a Patre rejectus, quamquam se contulerit Romam, non tamen ad Romanam sedem ap- pellavit; de Trajano, qui S. Gregorii Papæ precibus pœnas inferorum evasit. Denique de Quæstionibus quibusdam disceptare quis potest au- toritate simul & conjectura. In quarum numero quæstio est de septem Diaconis, qui cum in Altaris Ministros, tum in bonorum Ecclesiastico- rum dispensatores electi fuerunt; illa, quæ propugnat, Sanctos Cypria- num, Firmilianum, aliosque Episcopos, Hæreticorum rursus baptizan-

XL. Januarii
Pag. 497.

Appendix ad
Dissert. de no-
gæ argumenta
in Animad. 10.
pag. 157. &
alii.

Tillem. Tom. 1.
art. 2. de Jesu
Christo pag. 10.

* Anno 451. S. Theodosius in | que posuit anno 529. Autor de Gestis
hanc speluncam semigravit, spiritum. | illius paulo post floruit.

dorum Autres, a S. Stephano Pontifice minime percussos anathemate fuisse; quæque tueretur, Zephirinum Pontificem in Montanistarum errorem haud incidisse, neque ab his Hæreticis fuisse. Quare eventa hæc omnia jure non possunt in controversiam vocari; quod si quis in Historias istas difficultatem aliquam intentare velit, promptum est contradicentes alterutro Principiorum istorum, vel utroque in angustias redigere. Tunc etenim dicendum est, Autoritatem & Conjecturam supremos esse id genus Controversiarum judices, neque locum relinqui ad Tribunal superius provocandi. Verum quam pauca sunt in Ecclesiastica Historia hujusmodi facta!

Jam vero alterius generis eventa sunt, ad quæ revocari possunt eorum pleraque, quæ multo minore gaudent veritatis imagine, & de quibus jure ac merito possumus ambigere. Id genus facta, ut plurimum, hinc & illinc sunt in suspensio, tum quoad autoritatem, tum etiam quoad conjecturam; ut demum multi operis sit judicium ferre, utra præstare debeat, immo quænam sententia propius ad veritatem accedat; quamquam non semel testimonium aliquod paullo discrius, sive ex Autore aliquanto majoris nominis depromptum, aut denique conjectura ulla æquiore fultum, opinioni aliquod præ adversaria probabilitatis pondus afferre possit. In his habeto dissidium inter Apostolorum Principes Antiochiæ ortum: il nanque, qui serio Petrum a Paulo objurgatum ajunt; quique contra ex compacto; omnes Patrum plurimorum testimonio, & conjecturarum multarum vi causam suam tutantur: argumenta sane non pauci utrinque facienda. Accedat his Quæstio agitata, nonne prioribus *Ævis* Ecclesiæ peccata omnia lethalia expianda essent pœnitentia publica; an vero quædam tantum crimina pœnæ isti obnoxia.

Qua de re Historica facta ista æquis veluti librantur ponderibus; neque tanti est autoritas, vel conjectura, ut alterutra ex parte lanctum premere queant; cum neutra illarum regula sit his tollendis difficultatibus suprema. Cum itaque Testimonium & Ratio se tanquam libramento sustineant, ficti non potest quin utrinque eadem appareat veri species; & propterea quoniam pleraque eventa Historica his finibus circumscribuntur, utram partem sequatur, liberum cuique esto.

Atque utinam ea sterni posset via, qua tuto cognosceremus, quænam ex sententiis illis probabilitate majore præstet; hoc autem est, quod facultatem nostram superare non arbitror in plerisque Historiæ Ecclesiasticæ factis: ista nanque sive ad Traditionem attinent, sive ad consuetudinem & consensum Ecclesiæ. Porro addita hæc duo Principia, sive alterutrum eorum, Autoritati, & Conjecturæ, in Regulam principem evaderent, quæ de illis jure extremo, & citra appellationem decerneret,

&

& ubicumque ponerentur, illic lanx propenderet. Quis etenim anceps esse posset, utraque initia hæc aliquo esse momento? Tum opus esset, huic iudicio se dedere; nec liceret ulterius disputationes producere: aut certe pars illa, cui vel Traditio, vel mos aliquis Ecclesiasticus, vel demum Ecclesiæ opinio præsto esset, latiore veri speciem, & probabilitatis modum referret; etsi alias eadem vi & numero utrinque esset testimonium & conjectura.

Multo vero magis duorum Principiorum necessitas emergit in factis, neque testimonio sultis, neque conjectura. Quoties etenim non deerit argumentum aliquod ad hæc statuenda facta a Traditione, vel a moribus & placitis Ecclesiæ mutuarum, toties non levis accedet ipsius veritatis imago, ut ad æquitatis normam composita existimentur, & nihil fortasse minus, quam pleraque alia eventa passim controversa. Non interest alias in rem istam rationes congerere præter Traditiones paullo ante memoratas. Ipsarum plurimæ una stant fide populorum, & Ecclesiæ opinione. Nullum earum nisi apud Scriptores IV. aut VI. sæculis posteriores vestigium, & diuturno hoc temporis spacio in memoria duntaxat hominum hæserunt. Quod si id satis non est, ut nulla autoritatis & conjecturæ habita ratione, facta huiusmodi aliquam probabilitatis imaginem acquirant; non est itaque cur istis in Sapientum nostrorum Opera aditus pateat. Verum dictu sane puto, persuasum habere illos, aliquj esse frugis opiniones populorum, & Ecclesiæ mores; quandoquidem eas in medium afferunt, neque aliud quidem afferre possent præter traditionem, quæ ad usque Scriptores descenderint, a quibus tot jam exactis sæculis collectæ sunt.

Illud etiam accidit aliquando, sententias minus auctoritate firmatas, quam contrariæ, ubi tamen ab eis sit Traditio, quique Ecclesiæ consensus nuncupatur, multo probabiliores haberi iis, quæ magno testimoniorum numero stipantur. Exemplo res clara fiet. Antiquorum Patrum plurimi, videlicet Origenes, Eusebius, Epiphanius, Hilarius, Gregorius Nyssenus, Amphilochius, Ambrosius, Joannes Chrysostomus, alique crediderunt, aliam ante Mariam Virginem ab Josepho ductam uxorem, quæ ipsi pepererit S. Jacobum Minorem, aliosque ab Evangelista *Fratres Domini* appellatos. Unus ferme est ex primorum Sæculorum Patribus Hieronymus, qui pro Sancti Josephi Virginitate pugnaverit. Nihil secius quamquam autoritas Hieronymi obrui numero & antiquitate omnium aliorum Patrum videatur, tamen cum isti adhareat Ecclesiæ consensus perpetuo sentientis, Sanctæ Virginis Sponsum cælibatum coluisse, sit longe probabilior & tutior antiquorum omnium Patrum sententiis, qui Josephum aliam in Matrimonio habuisse scemiam, antequam

ipsi Virgo nuptui traderetur, opinati sunt. Ecclesiæ hanc item fidem esse asserit Cardinalis Petrus Damiani, quod certe de communi opinione intelligendum; imo ex Bailletio opinio adversariorum sustineri nullo modo potest.

Baill. 19. Martii
pag. 496.

§. III.

Ea, quæ in hac duo Principia obijci possunt, argumenta diluuntur:

QUæ hætenus persecuti sumus, duplicem nobis æque opinor certam veritatem animo possunt informare. Prima sit, duci posse a Traditionis testimonio, Ecclesiæque consensu probationes satisfir-
mas, quibus quædam facta Historica, ut saltem verisimillima suscipiantur. Altera, Criticos super hoc negotio religiosiores ad eas se conferre, quiescuntque commodum esse potest consilio suo ipsorum testimonium. Hinc itaque, ut videtur, colligendum dixerim, percerferi posse in Criticorum fundamentorum numero Traditiones, & Mores, sive consensum Ecclesiæ, atque addenda esse Autoritati & conjecturæ, quæ duo priora sunt magnæ hujus Artis capita.

Verum quem præterit, inquires, Traditiones populares esse falsas & suppositas sæpe numero, semper autem incertas? Nunquid non est obnoxium fieri, ut millies decipiatur, junuamque innumeris Historiæ figmentis referare, si quis præcipiti adeo fundamento factum aliquid superstruat? Monumenta Ecclesiastica, uti sunt Martyrologia, Breviaria, Missalia, Kalendaria, atque id similia solidius & certius argumentum nequeunt suppeditare. Siquidem 1. non video, qui monumentis istis posset factum tanquam certum, & inconcussum demonstrari. Tillemontius de adventu Magorum loquitur in hunc modum. „ Non equidem tantum diu his immoratus fuisset . . . nisi tenerem, Viris alias eximii Religionis instar esse, non adhaerere iis quæ Ecclesiæ officio videntur „ constituta. Sed eadem Ecclesia integrum vult esse nobis, a Littera „ aliquando deselscere, & Spiritum sequi; atque in iis, quæ e re Historica sunt, certa duntaxat secundum Historiæ regulas aucupari. “ Idem Criticus de Mariæ Virginis Assumptione habet, „ nisi pietas veritate fukiatur, facile ad superstitionem & illusionem desletere; neque „ per veritatem nobis fas esse posse, eas res certas ducere, de quibus „ nos haud effleat autoritas vel ratio certiores. “ Contendit Alexander, *Autoritatem Breviarii Romani efficere non posse, ut fabula in Historiis evadant; nec censerî debere explorata & inconcussa veritatis, quacumque Breviario sunt inserta.*

Secundo loco dicitur, mendis referta esse Martyrologia, vel ipsa, quæ
Ec-

Till. annot. 9. in
Iosum Christum.

annot. 15. in
Virg. pag. 400.

Alen. Hist. sac.
3. Diss. 20. de
Iosum Martiri-
ni.
Tillem. ibidem
pag. 499. not. 1.

Ecclesiæ Romanæ probata sunt, ejusque usibus designata. Causantur etiam Breviarium factis incertis non vacare; & assidue inculcant, in *Col. lecta* Officii S. Catherinæ memorari, ab Angelis Corpus ejus in Sinai Montem translatum, quod ita a vero abest, ut nihil magis. Hæ sunt solidiores Criticorum conjecturæ, quibus a Traditionum & Morum Ecclesiasticorum testimonio se expediunt, si quando impetit ipsorum sententias; sive quando adhibentur ad consuetudines aliquas statuendas, quibus non sapit palatus eorum.

Verum non est magnopere laborandum, ut hæc objecta momenta dissolvamus. Fatemur ultro, si admitterentur sine delectu & judicio vulgares cujusque generis Traditiones, futurum, ut obnoxii mille deceptionibus essemus, factisque commentitiis germanorum loco addueendis. Id autem nihil est, quod spectat ad Traditiones a nobis propositas. Nolumus, eas germanis Traditionibus annumerari; nisi ad Criticarum regularum præscriptum, de quo inferius, diligenter exigantur; atque hoc uno sensu in Criticorum Initiorum censum veniant.

Quod est autem Consuetudinis & Consensus Ecclesiæ, nobis insitum animo est, magis æquum esse, atque ad pietatis, cultusque erga Matrem Ecclesiam a filiis gerendi rationem compositum, eam de Consuetudinibus, quas statuit, audire, ipsaque facta Historica, quæ nobis exhibet, amplecti citius, quam illa severioris & obstinatoris Critices præceptis expendenda suscipere. Diff. 7. pag.

Non est cur decipi vereamur, si verisimillima facta censebimus, quæ narrat nobis Ecclesia in Martyrologiis, Breviariis, & Missalibus suis, aliisque id genus monumentis; sique de iis nobis cautum erit, de quibus dicturi sumus, ne temere commenta teneamus, & veritatem leviter aspernemur. Hac recta temperatione adhibita, superstitionem pariter & illusionem fugiemus, pacem in Ecclesia servabimus; neque opinionibus novis, pietatem Fidelium perturbantibus, offensioni populis erimus.

Verum enim vero quamquam nos falleret opinio de Usu Ecclesiæ aliquo, aut facto peculiari; non crediderim tamen, piam eorum summisionem, qui Usus istos consecrarentur, & factis crederent, in superstitionem & illusionem evasuram; præsertim si bona illis fide, tamquam ab Ecclesia confirmatis assentiantur. Nonne dicent, ex. gr. supersticiosum fore, hostiam non consecratam adorare, quæ hujusmodi tamen esse credatur? an contra non est hic Religionis Actus perinde Deo acceptus, ac si Hostia illa revera Christi corpus contineret? Id autem propterea fit, quod cultus, Hostiæ præsentis adhibitus, ad objectam sibi rem veram feratur, nimirum ad germanum Jesu Christi corpus, quamvis proxime objecta res illud non afferat. Haud aliter dicito de cultu Sanctorum Exuvii,

viii, quæ fide ingenua huiusmodi esse censentur, tributo; et si nanquæ tales reipsa non essent, huic tamen venerationi accommodari nequit species, quam ingerit in animis nostris superstitio: scilicet, quod sit *Cultus indebitus*, vel rei indebitæ.

Non absimiliter ferme de Consuetudinibus & Factis Ecclesiasticis, ab Ecclesia nobis propositis dicendum arbitror. Licet verum esset, Corpus & Animum Virginis ad vitam haud remigrasse; Verbum æternum carne nostra haud indutum VIII. Kalendas Apriles; Magos Betlehemum non pervenisse ante Purificationem, & VIII. Idus Januarias; itemque Ecclesiam, ut verbis Tillemontii utar, hos Festos dies, aliosque celebrare, nihil sollicitam utrum nec ne in illam diem inciderint hæc mysteria. Tamen exploratum esset in Martyrologiis adscriptos Sanctos esse prorsus confictos; sive Historias S. Alexii, S. Eustachii, Marcellini Pontificis, aliorumque similium, Breviario assutorum, fallaces esse & supposititias; erit ne redarguenda Christiani alieujus tum docti, tum indocti, tum etiam Critici fides pia; qui religioni duceret, iis non adhaerescere, quæ in Martyrologiis, in Officio, & Institutionibus Ecclesiæ comprehenduntur? Dicendum ne erit, rem in discrimine versari, ne ad superstitionem & illusionem evadat, aut sit hæc pietas immoderata? Cultus isti desinunt sive in Autorem mysteriorum, quæ celebramus, sive in obsequium Mariæ Virginis, sive in imitationem virtutum Sanctorum, quos nobis ante oculos ponit Ecclesia: quæ omnia, etsi certa non essent, aliqua saltem ratione vera haberentur, vel representatione.

Haud equidem negaverim nefas esse longius, quam par est, progredi initio isto, neque rem postulare, ut illi obtemperemus, præterquam tribus positis conditionibus. Prima pro certo habet bonam in Ecclesia hæc proponente fidem, de qua nemo dubitare poterit, qui norit, Pontifices & Episcopos suffragium suum Monumentis Ecclesiasticis non dedisse, nisi prudentibus adhibitis cautionibus; unde ratum habuerunt, nihil reliquum fuisse tutius aut melius, quod potius complecterentur. Flagitat altera humilem animi demissionem, fidemque ingenuam ab iis, qui consuetudini, aut factis istis ab Ecclesia traditis acquiescunt. Tertia tandem conditio est, Traditiones, Institutiones, Historias istas æquas & rectas esse, nimirum iis septas conjecturis, quas postulat *Critica Traditio*.

Cum dicunt, testimonio Martyrologiorum, Breviariorum &c. non posse factum ullum tamquam certum & inconcussum demonstrari; nunquid verba hæc illa sequitur consecutio, ut opus sit, de factis ipsis Historiis Ecclesiæ autoritatem nihil facere? Si ita est, quamobrem non

verentur Critici pro istorum pluribus hanc auctoritatem interponere? Cum autem in ea præsidium posuerunt, persuasum ne ipsis erat, ductam inde probationem futuram *explorata & inconcussa veritatis*? Atqui ipsa Ecclesia minime existimavit, Consuetudines, & eventa omnia tantummodo Historica, quæ nobis præbet, certa fore, & falli nefcia. * Constat, eam identidem emendandum curasse in Martyrologio, quidquid ipsa imprudente atque invita in ipsum forte irrepererat. **

Propterea nobis hæc tribuit Ecclesia duntaxat, uti maxima probabilitate affecta; cum perspectum ipsi adeo sit, id factorum Historicorum genus, quippe ad fidem & bonos mores non pertinent, esse posse fallacia & suppositicia, ut, si quando auctoritate & ratione assequamur, rem secundum præceptiones Historicas veram non esse, atque hujus præsto sint momenta absoluta, & errori minime obnoxia, nunquam animus Ecclesie fuerit, nos ad ea recipienda compellere. Tum fas est privato homini ab illis recedere; quamquam forte nefas esset tum Ecclesie luminibus obstruere lumine suo. Quapropter quamquam ingeniosissime excogitata sint a Criticis, quas desiderant, conditiones, ut factorum & Morum ab Ecclesia productorum veritatem in tuto ponant; nihilominus si desint conditiones istæ, non satis est semper grave ad contradicendum argumentum. Integre itaque Ecclesie Fidei assentiaris necesse est, donec certæ & evidentes suppetant probationes, quæ te ad aliud ferendum iudicium impellant.

Interim vero illud confiteri oportet, Criticos menda nonnulla, quibus afficiantur Martyrologia & Breviaria, asserentes, ut de illorum auctoritate detrahant, Autorum omnium testimonium funditus convellere; quandoquidem nemo unus est, qui de re Historica hallucinatus aliquando non fuerit. Quemadmodum igitur contra fas & æquum esset, Josephi, Eusebii, S. Hieronymi, aliorumque Scriptorum testimonia non audire eo prætextu, quod aliquando in factorum narratione capii sint; non scies erit auctoritatem abjicere Martyrologii Romani, quod in eo relictum sit

* *Judicium Dei veritati, qua nec fallit, nec fallitur, semper innititur: Judicium autem Ecclesie nonnunquam opinionem sequitur: quam & fallere sæpe contingit, & falli.* In cap. 2 nobis, & 2. de Excommunicatione.

** Anno 1577. Petrus Galestinus, Protonotarius Apostolicus edendum curavit Martyrologium Romanum, relictumque ad Gregorium XIII. obtulit. Idem Martyrologium Baronius inculcavit ejusdem Pontificis jussu, & typis rursus dedit anno 1584.,

& 1586. accessit ipsi Sixti V. Pontificis auctoritas. Denique cum temporum consecutione deprehenderit Baronius, in eodem Martyrologio errata adhuc multa reperiri, factum est, ut moneret universos, illud ad Annalium suorum normam castigandum fore, si quando discreparet. Deinceps vero ad Clementem X. usque novæ subinde prodierunt Martyrologii emendationes, quo in diebus magis repurgaretur.

nomen S. Felicis Papæ, quem volunt ab Hæreticis in Sanctam Sedem intrusum, * aut fidei refragari Breviarii, Officii Ecclesiastici, quod in iis legatur, Angelos in Montem Sinai corpus S. Catherinæ transtulisse, aliaque hujus generis. Respondere nanque, nullatenus videri, id contingere potuisse, neque argumentum est, neque responsum summis istis mentibus, ingeniiisque robustis dignum, quæ se jactant, factum nullum aut probare, aut improbare nisi suadentibus rationibus invictis. Jam vero quam afferunt in adversam partem probationem? Parata ne habent momenta satis firma, ut ostendant, Felicem Pontificem non fieri tarxi, ut in Martyrologio locum haberet? sive figmenta esse; quæ in *Collecta* Sanctæ Catherinæ recitantur? Nobis quidem rem gratissimam facerent, si modo hæc in lucem proferrent.

An ne redarguendum dixeris, iniquent, multarum Ecclesiarum singularem institutum, quo Libros Ecclesiasticos ab ipsis adhibitos instaurarunt, æque ex iis detraxerunt multa, quæ in Breviario Romano erant, multaque addiderunt, quæ non erant? Exempli gratia qui pauci ab hinc annis dederunt operam, ut Breviaria Parisiorum, Viennæ, Aureliani, & Ecclesiarum aliarum multarum castigarent, sustulerunt Officium S. Mariæ Magdalænæ, & quidquid ad forem Lazari, & Mulierem peccatricem pertinere posset; quamquam Breviarium Romanum unam eandemque mulierem ex his tribus conflaverit.

Miror sane, non defuisse homines præclaros, qui hanc prætexerent rationem, ut evincerent, tres extitisse fœminas, Mariæ nomine nuncupa-

* Bailletus quam moleste tulit, Baronium in Martyrologio suo Antipapas aliquos reliquisse, uti Felicem II. Arianorum opera assumtum loco Liberii. Subjungit. „Gregorius „VII. is fuit, qui Pontifices omnes „ad Siricium usque Sanctorum fastis „adscriptis. „In ferm. de Gestis Sanctorum. art. 24. At satis apparet, cum Bailletum, tum etiam Lupum hujus postremi facti sponsores Tomo 3. Cone. p. 573. non advertisse animum, S. Gregorium Pontificem in *Antiphonario* & *Sacramentario* suis, totum ipsum posuisse Officium S. Felicis Papæ & Martyris, quod in Missa legebatur quarto Kalendas sextiles. Nomen quoque hujus Sancti Pontificis extat in Martyrologiis Bedæ, Ufuardi, & Adonis. Nos docet Baronius eo ipso 1582. quo Martyrologium retractabat, anno, non defuisse, qui ambigerent, nonne expungendus es-

set S. Felix; sed consilium captum esse illum relinquendi, quod videlicet quarto Kalendas Septembris reperiatur fuerint in Ecclesia S. Cosmæ & Damiani Sepulchra duo, quorum alterum hanc ferebat Inscriptionem: *Hic requiescit S. Felix Papa & Martyr qui damnatus Constantium Hæreticum. Quotiescumque Cæmeteriis Romanis corpora eruantur, ea, quæ Sanctorum sunt, interuolci solent aliqua ex his tribus notis. Prima est, si in sepulchro ampulla sanguinis reperitur. Secunda, si Palma extet, aliqua in re insculpta. Denique nota certior est nomen Sancti lapide aut marmore aliquo impressum. Sunt, qui ambigant, utrum in hoc fraus aliqua intercesserit; sed aliorum judicium esto, nonne hæc argumentis destituta dubitatio ad moralem disciplinam, relictamque Criticam sit composita.*

tas. Absque eo quod etenim consilium hac de re capiamus, nunquid verum non est, ut Ecclesiarum nonnullæ tres ex illis Sanctas agnoscunt, ita majorem aliarum numerum ex Breviarii Romani doctrina unam tantummodo profiteri? Præterea si hæc de tribus mulieribus consecutio propositum efficeret, multarum Ecclesiarum aliarum consensus, qui unam duntaxat colunt, pluris esset magnopere adversus trium mulierum istarum distinctionem. Itaque opinor, cum hoc, cum aliis exemplis hujusmodi, ante oculos habendam esse elegantem S. Augustini præceptionem, qua docet, Institutionum Ecclesiasticarum varietatem Fidei unitati non obesse. *Sit ergo una Fides, inquit, univ[er]sa, quæ ubique dilatur, Ecclesiæ, tanquam intus in membris; etiamsi ipsa Fidei unitas quibusdam diversis celebrationibus celebratur, quibus nullo modo, quod in Fide verum est, impeditur: Omnis enim pulchritudo filie Regis intrinsecus: illæ autem observationes, quæ varie celebrantur, in ejus veste intelliguntur. Unde ibi dicitur: In fimbriis aureis circumamicta varietate, sed ea quoque vestis ita diversis celebrationibus variatur; ut non adversis contentionibus dissipetur.* Quod idem Ambrosius solide his verbis definit. *In omnibus cupio sequi Ecclesiam Romanam: sed tamen & nos homines sensum habemus; ideo quod alibi rectius servatur, & nos rectius custodimus.* Quapropter ubi offendunt aliquid accuratius iis, quæ in Breviario Romano continentur, sive alterius Ecclesiæ membra erunt, in qua institutiones moreque dissimiles obtinuerint; non improbatum sumus, eos de rebus neque ad Fidem neque ad bonos mores spectantibus, sed ipsam tantummodo Historicam narrationem attingentibus, complaciti, quæ ipsis rationi magis consentanea videbuntur; quin illa rejiciant, quæ in Martyrologio & Breviario suis Ecclesia Romana collocavit: nisi si, ut superius monitum fecimus, efficax id ratio flagitet; & ab Augustini regula non desciscant; nimirum, caveant, ne sensa hæc diversa in divisiones, unitatem seindentes, desinant aliquando.

Exempla itaque nonnullarum Ecclesiarum, quæ variis invicem moribus sunt imbuta, planum faciunt, æqua ducl posse ab Ecclesiarum particularium, & Ecclesiæ præsertim Universalis consensione argumenta. Critici quoque, ad eam sæpissime pro statuendis factis aliquibus confugientes, non possunt, quominus fateantur, cur Testimonium Ecclesiæ, tum Traditionem Critici principii munere fungi posse: præcipue vero si facta, ab utrisque producta, ad infrequentes regulas exigantur.

ARTICULUS IX. & Ultimus.

*Regula pro commoda exercitatione quatuor Principiorum
Criticorum, quæ sunt Autoritas; Conjectura; Traditio;
& Consuetudo, sive Consensus Ecclesiarum.*

Proximo articulo satis firmiter docuimus, aut ego fallor, necessitatem addendi nova duo Principia iis, quæ passim Criticorum fundamentorum loco ab omnibus usurpantur: propterea illud duntaxat reliquum nobis est, ut huc nonnulla præcepta revocemus, quæ per occasionem Egregii Critici dederunt pro accurato usu, sibi quæ respondent, Autoritatis, & Conjecturæ; aliaque illis adjungamus in utilem Traditionis, & Consuetudinis, sive consensus Ecclesiarum exercitationem. In eam porro spem inducimur fore, ut utrorumque vestigiis rectior evadet Criticæ, & æquius deinceps de rebus, quæ ipsius sunt, judicium ferri poterit.

§. I.

Regula de Autorum testimonio, quod est primum Critices Initium.

UT de medio pleræque difficultates penitus tollerentur, quæ fere semper de multorum Operum Priscorum emergunt autoritate interesset, quasdam Tabulas instar præludii ad Historiam Ecclesiasticam præponere, in quibus Opera Scriptorum Ecclesiæ, ex prioribus sex aut octo sæculis depromta, servata ætatis ratione, recenserentur. Harum Tractationum plures certo legitimæ sunt, & Criticis omnibus in universum probatæ: de aliarum multarum suppositione nemo homo dubitat. Inter quæ medium quendam locum obtinent aliæ, quarum quædam ab aliquibus recipiuntur, ab aliis repudiantur; ceteræ dubitationem ingerunt cunctis, quæ ea de re disceptantur, scriptoribus.

In Tabularum istarum priore Opera collocarem, ab omnibus habita pro indubitatis; in secunda, quæ certo commentitia sunt; in tertia Opera suspiciosa; in postrema Scripta illa, quæ Criticis aliquibus apocrypha sunt, aliis contra authentica. Quarum Tabularum præsidio molestum omitteremus germanorum Librorum veterum examen, quod paucorum sane opus est; sæpe longius distrahit; tempus frustra absumit, licet parit infinitas, cosque detinet, qui Historiæ Ecclesiasticæ

na-

navaré operam student. Quibus autem cordi erit Scriptorum veterum volumina expendere, rectumque eorum delectum habere, quæ genuina sunt, ab iis, quæ secus sunt, regulas isti Criticas consulant, quas alibi tradidimus.

Negotium nobis hic non est de Scriptorum Ecclesiasticorum autoritate quoad dogmata, mores, & disciplinam; neque cogitamus ulla edere documenta, monentia quæ sint præstanda ab iis, qui fructuosæ illorum lectioni vacare, aut doctrinam trutina diligenti versare volunt: actum id enim est. Verum quæstionem ponimus de Scriptorum omnium autoritate, quorum testimonium alicui esse potest cum Historiæ Ecclesiasticæ, tum etiam Criticæ facultati emolumento. Quo autem eam, quam possumus maximam, rebus istis claritatem asseramus, animadvertendum ante omnia duco, testimonium veterum considerari posse tum quoad fontes, unde profluit, tum etiam quoad aliorum Scriptorum fidem, tum denique quoad eas quibus quisque singillatim afficitur, qualitates. Priusquam tamen ulterius pergo; memoria repetamus egregiam illam S. Augustini regulam, quæ de factorum Historia omnibus Scriptoribus Ecclesiasticis, quacumque demum in Ecclesia fulgeant dignitate, potest accommodari. *Solis eis, inquit, Scriptorum libris, qui jam Canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque deferre; ut nullum eorum Autorem scribendo errasse aliquid firmissime credam. Alios autem ita lego, ut quantalibet sanctitate, doctrinaque præpollcant, non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt.*

Pluribus modis ea potuerunt Ecclesiastici Scriptores haurire, quibus testimonium impertiuntur. 1. Superiorum narratione, aut assilatu peculiari. Hæc via quidem sine ulla dubitatione certissima omnium est, ejusque, quamquam raro admodum accidat, non pauca in Historia Ecclesiæ occurrunt exempla. *

Facta nihilominus ex hoc fonte manantia, summa tantum adhibita animi provisione sunt admittenda. Opus est excutere diligenter hominis illius condiciones, cui hæc Divorum manifestatio facta est, adjuncta, quæ illi comitantur; Deique consilium, quare viam hanc inire decreverit, ut nos de factis Historicis institueret. Quemadmodum autem argumen-

* Nos docet Sanctus Cyprianus Epistolis 8. 10. 34. 54. & 69. Deum ipsi multorum noticiam immisisse per signa & Oracula, aliquando etiam per pueros, ut Epistola 10. narrat. Infantes isti, Sancto Spiritu pleni, & mente in Cælum acti, multa videbant, & intelligebant, & monita a Deo populis facta referebant. Alia quoque suppetunt ejus rei exempla in historiis exploratæ veritatis. Doctus velis hæc habere in rem hanc verba animadversione digna. *In omnili intervallo, ab Apostolis ad Cyprianum usque, perpetuus erat Visendum usus, semperque ab Ecclesia probatus.* Idque exemplis bene multis confirmat. Diss. Cyprianica 4. §. 1. & seq.

tum inde petitum fere non est ere Critica; ita non subtexam hic præceptiones ulla, quibus hæ cælestes communicationes dignosci queant.

* Scriptores vide hac de re differentes.

2. Autores per semetipsos res percipere potuerunt. Nemo ambigit, hanc item cognoscendi rationem tutissimam esse. Cum vir probus est, & fide dignus, nefas erit de illius testimonio dubitare; nisi si aperta præstosine argumenta, ipsum hallucinatum fuisse; aut ejus naturæ factum sit, ut capi de illo potuerit; aut demum credendi locus sit, eum revera captum fuisse. Non desunt Scriptorum multorum præclarissimorum cum inter veteres, ** tum etiam inter recentiores *** exempla, qui aberrarunt in

* Cardinalis Bona excellentem Tractatum conscripsit de *spirituum Diferentia*; in quo plures assertit sapientissimas regulas ad vera & falsa Visa secernenda. P. quoque Dominicus a Sanctissima Trinitate Carmelita Discalceatus nihil prætermisit eorum, quæ ad hanc rem facere possunt. Tomo 6. libro 7. Sect. 7. Biblioth. Theologicæ.

** Fit vero simile, Eusebium vidisse *Labarum*, quod describit, uti Dissert. VII. diximus; quoniam ait: *Quod & nos aliquando videre meminimus*. De Vita Constant. l. 1. c. 30. Historicus hic Numismata aurea Constantini, & trium filiorum inter Coronam & Vexillum locat. En ipsius verba: *Ipsa vero hasta ab infima sui parte in magnam longitudinem producta, in superiori parte sub ipso Crucis Signo, ad ipsam veli variis coloribus depicti summatem, auream Deo cari Imperatoris, & Liberatorum ejus imaginem depictam pectore tenus sublimem gestabat*. Euseb. ibidem c. 31. Verumtamen magnam relet speciem veritatis, errasse Historicum istum; si deferenda res sit ad Numismata Constantini Magni, quæ in lucem edidit P. Mulinetus in Dissertatione Historica de Vilo hujus Imperatoris, in quibus effictum *Labarum* est cum quatuor Imaginibus sub lacinii Vexilli. Quod si Bailletus ad hæc Numismata attendisset, atque ad *Labari* figuram, quæ extat in Ephemeride Sapientum 4. Aprilis 1681, non dixisset, Imaginem Imperatoris & filiorum stram fuisse inter Coronam & Vexillum. Baill. 21. Maii pag. 742. Vita Const.

*** Non pauci magni nominis Autores asserunt, ferveri Venetiis Evangelium S. Marci, ipsius manu exaratum. Quidam ajunt, illud Latine, alii Græce conscriptum esse. Eruditissimus Montausonius, qui celeberrimum S. Marci Thesaurum illustravit, duo fert de hoc Evangelio non prætereunda. Primum, illum descriptum esse in Papyro Ægyptiaca, non vero in Membranis. Alterum, ipsius judicio, elementa latina esse, tum ex visu, tum ex Historia hujus Codicis MS. in *Diario Italico*. Parisiis 1702. Maximilianus Misforus, Hæreticus indagator Episl. 16. Itineris sui Italici edita anno 1703. hoc S. Marci Evangelium ita ob oculos ponit accurate, & minutatim, ut nihil super. Affirmat, se illud inspexisse & perpendisse cum Abbate Litha, Bibliothecæ S. Marci custode; atque observasse, hujus Libri paginas ex Membranis compactas, volumen autem Græcis litteris conscriptum; deprehendit nanque Litteram Δ; & E. imo verbum hoc KATA. Ecce duo testes oculati, inter quos de eodem facto non convenit. Quid quod, si fides Mabillonio, qui ante illos S. Marci Thesaurum circumspexerat, hic Liber clausus sigillis est, nec cuiquam patet? Mabill. Rec. Ital. pag. 32. Quamquam mors Jacobi II. Regis Anglorum in oculis veluti versata sit Autoris Dictionarii Historici Moreri Editionis 1704. tamen eam collocat anno 1702, et si contigerit anno 1701. Autor animadversionum in hanc Editionem exaratum hoc Volterio aperuit, a quo sublatum est, non secus ac cetera in

in rebus, quarum se testes oculatos affirmabant, quasque oculorum suorum iudicio retulerunt; quapropter citra ipsorum probitatis injuriam super his possumus addubitare. Ceterum exempla hæc, quantumvis pauca, non obsunt, quominus argumentum ab id genus Scriptoris comparatum, firmissimum sit: imo singularis imprudentiæ notam subiret, qui non acquiesceret: atque adeo nulla potest cogitari certior probatio, quam ea, quæ testis oculati auctoritate pendet; & prudenter perpetuo agit, qui fidem ipsi non derogat.

3. Scriptores de rebus instrui potuerunt ab illis, qui per se se even-
ta, quæ narrant, viderunt, aut noverunt. Ratio hæc nihilo est antecede-
nte minus testata; præcipue vero si probitate perspecta sint, qui res
se vidisse aut nosse perhibent. Esset nanque quoddam impudentiæ genus
factum aspernari ab Autore memoratum, pro quo spondet homo, quirem
oculis suis subjectam fuisse confirmat. Quæ adeo videtur recta prudens-
que admonitio, ut quamquam Bailletus nullo pene numero habeat testi-
monium quorundam Patrum, uti B. Theodoret, S. Gregorii Papæ, S.
Gregorii Turonensis, S. Sulpicii Severi, quoties mira facta enunciant; Baillet, in *Adm.*
Art. 12.
declarat tamen, se usque eo morem illis gessisse, ut admitteret, quæ di-
dicerant Patres illi ab amicis & notis suis, qui se testes aiebant; & quo-
rum integritati fidebant adco, atque sibi ipsis.

Tametsi autem pervagata sit inter Criticos, iisque acceptissima regula
ista; est tamen vero simile, Eruditos illos, quibus tantum ponderis as-
serit testimonium S. Gregorii Turonensis de Missionem primorum Episcopopo-
rum in Gallias, quam ad Sæculum III. distulit sine rei vade: verosi-
mile inquam est, ægre admodum eruditos istos facta multa ab ipso tra-
dicta suscepturos; etsi fateatur, se illa a Viris accepisse fidei incorru-
pissimæ, & testibus oculatis. *

4. Testimonium Autorum ejusdem Ævi fons aliusest, unde erumpunt
argumenta alicujus frugis super factis Historicis. Quamvis Metaphrastes

Editione 1707. Ob hoc mendum æta-
tibus insequentibus dissidia fortasse
erunt inter Chronologos; atque omnes
Tabularum certissimarum fidem appel-
labunt. Quidam mortem istam anno
1701. collocabunt; alii vero insurgent,
& in medium producta Editione anni
1704. contendunt; Principem hunc
fatis cecidisse anno 1702.

* Est autem in Berthelem putens ma-
gnus, de quo Maria gloriosa aquam fer-
tur haurisse; ubi sapientibus mi-
raculam illustre monstratur, idest Stel-
la, ubi mundis corde, qua apparuit Ma-

gis, ostenditur. Venientibus devotis; ac re-
currentibus super os patris, aperiantur
linteo capita eorum. Tunc ille, cujus mo-
ritum obtinueris, vides Stellam ab uno
pariete pteci super aquas transmutari ad
aliam in illo modo, quo solent super coe-
lerum circulo stella transferri. Et cum
multi aspiciant, ab illis tantum videtur,
quibus est mens senier. Nonnulli vidi,
qui eam asserbant se vidiisse. Nuper an-
tem Diaconus noster retulit, quod tam
quingæ viris aspexit, sed duobus tantum
apparuit. Greg. Turon. de Glor. Mar-
tyr. c. 1.

614 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

& Nicephorus inter Græcos, & Jacobus a Voragine, Petrusque de Natalibus inter Latinos famæ deploratæ autores sint, & minimæ apud Sapientes auctoritatis; Baillet tamen declarat, cum singillatim Historiam Sancti alicujus ejusdem cum ipsis aut regionis aut Ævi, quem nosse possent scripserunt, cum visum fuisse sibi, eos audire saltem de summa rei; siquidem arbitratus est, eos perfrictæ frontis adeo non esse, ut ausi fuerint confingere, sive supponere summa quoque capita Historiæ alicujus Sancti, quorum recens adhuc memoria viguisset, & supertisse possent testes, ad eos mendacii redarguendos, appositi.

*Baillet. uti Adm.
v. l. 2.*

Quoties Scriptores posteriorum Sæculorum in ea, quæ monumentis tradunt, sponsores proferunt ejusmodi, omni æquitate possumus iis factis assentiri, quæ ex his fontibus hauisse se profitentur. Verum quoniam Scriptores Ecclesiastici non semper Autores memorant, a quibus, quæ narrant, traduxerint; neque item eorum ullum in Scripturis, vel in Ecclesiæ Scriptoribus, qui præcesserunt, aut in eodem sæculo versati sunt, vestigium extat: tres supersunt tantummodo viæ, unde historias illas promovere potuerint.

Primo eas deducere potuerunt a Scriptis, quæ interciderunt, quæque in Bibliothecarum pulvere delitescunt. Haud equidem negaverim, multa fuisse veteribus cognita, quorum origo a multis sæculis latet; * verum contendere, se posse indieare, quænam ab id genus monumentis rem suam Scriptores Ecclesiastici contulerint, divinare est. Difficile pauciter intellectu videtur, Eusebium, Athanasium, Hieronymum, Augustinum, Joannem Chrysostomum, aliosque Veteres tot ex his Libris deperditis mutuasce, quæ posteritati eommendarent de Apostolis, de Viris Apostolicis, deque iis, quæ prioribus Ævis contigerunt, quorum apud Sacras Litteras, & Volumina Scriptorum vetustiorum alium silentium est.

Traditio, & Consuetudines Ecclesiarum, de quibus inferius, haberi possunt instar fontis alterius, e quo ad Scriptores factorum multorum notitia manavit: Libri vero suppositicii instar tertii. Ut autem hæc pateant apertius, animadvertendum est, plura recenseri factorum genera. Alia sunt celeberrima, illustria, publica, atque universis perspecta, de quibus non ita facile quo ad rei summam falli Scriptores potuerunt; quamvis

* Hieronymus ex. gr. narrat in Tractatu adversus Vigilantium, Pompejum Hispania Romam reverteat, Sertorio profligato, collegisse quotquot reperit Vettones, Arevacos, & Celtiberienfes in Pyrenæis, quos ad primam planiciem duetos, quæ in Montium il-

lorum radicibus sita erat, incolæ fecit Urbis illius, unde & *Convenarum nomen accipit*. Quisnam Historicus, quis Geographus, quisve Scriptor Hieronymo antiquior factum illud, tot adjunctis affectum, persequitur?

quoad adjuncta secus res se habeat. Alia sunt peculiariora, & paucis, interdum etiam uni Historico explorata. Nonnulla sunt natura ipsa magis credibilia, cujusmodi dixeris, quæ plerumque accidunt, & communi de causa; nonnulla autem minus credibilia, atque hæc esse solent, quæ raro eveniunt, & causa singulari. Quædam demum in Autoris regione contigerunt; quædam in Provinciis remotis.

Quamvis exempla multa a nobis recitata docuerint, Scriptores etiam testatoris & certioris autoritatis lapsos aliquando fuisse in Historiis quoque publicæ famæ; id tamen eo consilio factum est, ut compertum haberemus humanum prorsus esse, omnibusque fere commune hæc peccare. Nihil fecius propter paucorum vitia, non est omnium Scriptorum testimonium de factis Historicis repudiandum: impudens enim esset, ridendumque consilium quibusdam factis fidem detrabere. Atque ut non capiamur, nosque saltem prudentia duce, & exquisitæ intelligentiæ luminibus dirigamus, hæc sunt diligenter servanda.

REGULA PRIMA.

Facta celeberrima & illustria, quæ nihil incredibile asserunt, & in Historicorum narrantium regionibus contigerunt, recipienda sunt hæsitatio nulla ab Scriptoribus illis, in quorum conspectu gesta fuerit, sive qui didicerunt illa a Viris fide dignis, vel ejusdem ævi, maxime vero si Scriptores isti ingenio, probitate, & fide præsentent ingenua.

REGULA SECUNDA.

Si eventa publica non sint, neque rebus consent fabulosis, atque acciderint in Autoris ea recitantis regione; tum eventa hæc verisimilia existimentur; præsertim autem si narratores habeant testes oculatos, aut eadem ætate viventes, neque hujusmodi, ut hominibus imponere voluisse videantur.

REGULA TERTIA.

Quamquam Historici scripto tradiderint eventa paucis nota; quamquam hæc a communi paulum ordine abhorreere videantur, adjunctis affecta sint non omnino incredibilibus, atque in Provinciis remotis acta fuerint, non tamen amandanda sunt, præterquam firmis non dicam rationibus, sed invictis argumentis suadentibus. Neque enim sit credibile, alienius integritatis hominem tanta fuisse impudentia, ut aliis obtrudere facta voluerit, quæ aperire potuerint Scriptores ejusdem ævi, & planum facere illa nihil magis esse, quam signæpta.

REGULA QUARTA.

SI quis Autor nimix credulitatis fama laborat, atque sit ad fabulas venditandas a natura institutus, nec non ad incertas narrationes sine delectu & judicio hauriendas: si talis, inquam, autor facta describit, quibus se interfuisse, sive illa ab iis, qui aderant & noverant, sive ab ejusdem temporis scriptoribus percepisse testatur, non sunt, opinor, explodenda eventa ista: idque præcipue quoties publica sunt & illustria, quoties nihil nisi simile vero præferunt, atque in ejus regione evenerunt, nisi si aliunde dictorum falsitas emergat. Mente sane atque intelligentia vacare arbitrarer Autorem illum, qui factum confuixisset, de cujus statim mendacio & fraude redargui posset. Illud interim præstat animadvertere, si Autor idem de factis perhibeat paucis notis, minus probabilibus, quæque in remotis Provinciis contigerunt, non est eventis istis fides adjungenda, antequam optime pensitentur, licet asserat Autor, illa coram se gesta fuisse, aut a Viris cognovisse, qui rem viderant, & perceperant.

Quo in loco illud attendas velim, me non sine aliquo discrimine argumenta, ab his tribus narratoribus decepta, in eundem ordinem digerere. Tutius namque est Autorem audire, qui, quæ nunciat, se vidisse assermat, quam eos, qui se a testibus rei præsentibus, eandemque tenentibus imbutos fuisse declarent; & minore in alea versatur, qui hujus postremi sententiæ adhæret, quam qui ad ejusdem ætatis Scriptorem animum adjicit, præsertim si eadem sint spectabiles probitate. Denique testimonium Autoris contemporanei anteferendum est testimonio Doctorum, qui pluribus annis, itemque sæculis a re distant; quia priorum testimonium accuratius videtur esse, quamvis posteriores majore sint nomine & dignitate. Non semper infra est animo facti species, quod contigit multo ante; & Viri ipsi summi sæpius, quam par est, memoriæ fidem, quam aliquando deficere necesse est. Quare cavendum, ne illorum existimationi nimium tribuamus, qui in hujusmodi vitium incidunt. Ceterum abs re crediderim, non vereri aliquem disertum ejusdem ætatis Autoris testimonium imminuere, tum maxime cum per se feram assecutum fuisse asseverat; propterea quod Scriptor recentior asserat aliqua, cum Prisci illius narratione pugnantia.

Ad hæc æquum videtur, vetustos ejusdem regionis Scriptores alienigenis anteferre. Difficillimi profecto negotii est, accuratam eorum notitiam habere, quæ procul a nobis gesta sunt; ipsaque experientia compertum habemus, vulgi rumores ex hac ad illam Nationem dissipatos, & narrationes longe venientes Scriptores multos in errorem induxisse, ea præ-

præsertim ætate, qua infrequens & difficile Litterarum commercium erat, quæque Latini sæpe Græcos, Græciq; Latinos ignorabant. Ut illud consequatur inde, testimonium Latinorum de factis & Controversiis in Italia, Gallia, atque Hispania &c. ortis, Historicorum Græcorum testimonio antefendum esse.

Jam vero multi operis negotium est regulas sciscere de testimonio a libris, qui perierunt, depromto; quandoquidem nos latent, quæ in illis comprehendebantur. Quædam ex his Opera nihil nobis præter nomen & titulum afferunt; alia vero diminutas tantum Epitomas. Quod est istorum, locus erit judicandi ex fragmentis istis, si parva adeo non sint, de ingenio, eruditione, probitate, intelligentia, ceterisque Autorum illorum dotibus; atque animo informandi, quam certum esse possit illorum testimonium.

Quando autem Scriptores Ecclesiastici fontes non indicant, unde sumerunt narrationes suas; tum ut testimonii vis cognoscatur, virtutes eorum intimæ considerandæ sunt; locus, quem inter Sapientes occuparunt; tempus, regio, aliaque adjuncta; & natura factorum, de quibus locuti sunt, perpendenda.

Haud inficias iverim, Libros multos commentitios aliqua interdum autoritate præstare. Critici certe, omnium judicio super hoc capite religiosiores, non desinunt eos adducere, cum expedit rebus suis, uti probatum alibi a nobis est. Quo autem autoritas id genus Operum extricetur, opus est illa in tres classes partiri, siue alicujus Autoris nomen referant, siue non. In priore ea ponas, quæ fabulis scatent, Historiisque ridendis; ejusmodi sunt Evangelium Nicodemi de Passione & Resurrectione Jesu Christi; Proto-Evangelium S. Jacobi de Vita Mariæ Virginis; falsus Melito, qui de Matris Domini interitu & Resurrectione disserit; confictus Abdias, Gestorum Apostolicorum Scriptor; Vita S. Joannis, quæ nomine Procori ad hanc diem extat, aliaque his similia. Ad alteram classem spectant monumenta erratis conferta, in quibus tamen quædam bona sunt, Historiis multis fabulosis, & narratiunculis de arbitrio compactis permixta; neque omnino vacant erroribus: uti Chronicon Alexandrinum, *Menæa* & *Menologia* Græcorum, Constitutiones Apostolicæ; Recognitiones S. Clementi tributæ, atque alia. Denique non desunt Libri spurii, qui tamen nihil nisi pium & solidum complectantur. In hoc numero recensere Opera multa, quæ Sanctorum Cypriani, Athanasii, Hieronymi, Ambrosii, Joannis Chrysostomi, Augustini, aliorumque Patrum nomenclaturam adepta sunt, atque ad Operum ipsorum Appendicem re-
Diff. a. patet: act. 1. 2. 3.

Opera supposititia prioris generis nullius autoritatis habenda sunt;
 Tom. I. Iiii cum-

cumque nullam omnino opportunitatem asserre possint; nemo ea proferre deberet, nisi ut animum ab illis remorum ostenderet, & Veterum in fallacibus monumentis oberudendis libertatem indicaret.

Haud similiter autem res se habet omnino de Operibus alterius Ordinis, ad quæ cognoscenda has rogare Leges quis possit. Prima est: Eruditum illum, qui utitur aliquando Libris istis, non posse, sibi eorum dictis in angustias compellitur, ab illis recedere; hoc uno brevi, nec argumentis munito, effugio: Hæc sunt monumenta Apocrypha. Altera, secundum rectæ & accuratæ Criticæ præcepta nunquam adhibenda esse huiusmodi Opera. Et sane quamquam veritatem complecti aliquam possint, ea tandiu erit incerta, quandiu a mendacio secerni non poterit.

Præterquamquod enim nullius frugis est Monumentorum istorum testimonium, terunt insuper Scriptores tempus in illis refellendis, quoties adversus se faciunt; volumina succrescunt; & novæ sæpe numero concertationes oriuntur. Quamobrem expeditior via esset, ad ea nunquam confugere; cum Historia illa nequeat non maxime suspiciosa videri, quæ innititur levibus adco argumentis; quæque non sunt ex dignitate Operis, ad accuratam & castigatam Criticam compositi. Nihilò secius, quoniam peritiores posteriorum sæculorum scriptores Monumentorum nothorum istorum testimonium non aspernantur, animadvertere juvat, in illis reperiri 1. Eventa ad historiam, sive ad Chronologiam spectantia. 2. Vetusas consuetudines, quæ Sanctorum cultum & Festorum celebritatem attingere possunt.

Quo posito, illud possumus affirmare, Criticæ accurationis esse, hæc Apocrypha scripta minime producere in argumentum factorum Historicorum, & Chronologicæ; eorum nanque ope, quippe pinguibus mendis & anachronismis scatentium, non posset satis fabula veritasque dignosci. At enim, inquires, quare ad ea non se couferre, ubi factis istis elucidandis desunt meliora? Hanc sibi prætexunt nonnulli Critici excusationem. Quasi vero dicerent: Singularia quædam de Gestis Apostolorum apud Abdiam lego, quorum nulla apud ceteros scriptores mentio: occur non licebit tum mihi ipsius suffragio eadem referre? Regula hæc, subjungent, æqua videri poterit, cum unum est Operum istorum testimonium; at non item, cum eo utimur ad alterius Scriptoris, cum eo concinentis, fidem roborandam, atque ostendendum, plures de eodem factis locutos fuisse. Ego vero non video, quid emolumenti capere possis ab Opere nullius autoritatis; neque qua ratione aliquod ipsi pondus accedat, si modo eum alterius Scriptoris fidei præclaræ testimonio conjungatur. Pater denique Regulæ hujus soliditas, si decernendum de re sit ex ea, qua se gerunt iidem Critici, ratione, qui ab Apocryphorum Scri-

Scriptorū usu non abhorrent : neque enī crediderim ; eos unquam in Scriptis suis , quoties aduersus illos monumentorum huiusmodi autoritas intentatur , præterisse , quin eam aperte repudiarent , aut vel ullam probabilitatis umbram concederent .

De vetustis vero Consuetudinibus , Sanctorum cultu , celebratione Festorum , aliorumque similibus , quæ v.g. in Constitutionibus , ab Apostolis nuncupatis , in Menæis & Menologiis Græcorum &c. reperiuntur , ipsorum testimonium non est usquequaque abjiciendum , alieuius imo ponderis esse potest ; quoties autores isti testes se fuisse perhibent ; ante omnia vero si alterius Scriptoris suffragio fultum sit , qui , quæ narrat , ex his fontibus contaminatis non hauserit . Quod tamen non tollit , quominus vetusta hæc monumenta res Ecclesiasticæ disciplinæ utilissimas complectantur , & plurima eaque egregia præcepta tradant de Christianorum , & singulatim Pastorum officiis , deque Institutis & Cæremoniis Ecclesiasticis .

Hic equidem non existimem , idem ferendum esse de Scriptis III. Classis iudicium , atque de præcedentium Libris confectis enucleauimus . In hunc itaque modum monumenta hæc , opinor , expendi possent . Cum Autor illorum Virum sagacem , gravem , & probum se prodit , persuasum habeo , super ignoti huius testimonio satis firmum argumentum statui posse , quo factum aliquod suscipere teneamur ; idque eo suscipiendum erit , quo in Autore suo maiores eruditionis , limati iudicii , & fidei ingenue notæ apparebunt . Quæ tamen eum dicimus , illud pro rato habemus , ex ipsius dictione , stylo , & rebus narratis coniei posse tempus quo vixit , nihilque eum protulisse Sæculi sui negotiis aut eventis contrarium . Ceterum quamquam illud accidere posset , ut in Opere isto levia ejusmodi menda emergerent , quæ in probatoribus Scriptoribus plerumque occurrunt , non id tamen illius testimonio officere deberet .

Porro haud ab simile fere est Librorum istorum suppositorum , atque Actorum Veterum Martyrum Ruinartii farum . Monumenta hæc Autoris nomine carent , tempus , quo descripta fuere , desideratur , multa nullatenus sunt a Veteribus memorata ; demum erratis non ita leuibz asperguntur . Quæ omnia indicia Actorum istorum suppositionis argumento esse possent : nihilo secius nemo non exploratam habet plerorumque Monumentorum istorum veritatem , atque item ex illis optima de factis non paucis argumenta duci possunt . Unde itaque Opusculorum istorum autoritas ? ex ipsa rei summa . Suis nanque ipsorum viribus in dignitate se continent ; eorumque simplicitas , breuitas , adjunctaque cetera testatam faciunt , legitima esse Acta huiusmodi . Idem poteris de Supposititiis tertii ordinis voluminibus asserere . Autoritas istorum ex

ipsa rei summa comparatur, videlicet ex Scriptoris ingenio, fide, stylo firmitate &c., ut ubi hæc omnia in Apocryphis istis Operibus conveniant, ea non parum acquirant facultatis, qua pro factis Historicis argumenta suppeditent: quoties præcipue nos deficiunt meliora.

*In Judicio de
Contra. super
Martyr. Parisi
Kicels. p. 27.*

Contendit Launojus, mendacem Librum aliquem, nonnihil autoritatis obtinere, quod a Scriptoribus multis laudetur; idque exemplo confirmat epistolæ ad Paulam, & Eustochium, de cujus falsitate universorum sententia non discrepat, & tamen Hieronymo vindicatur. Epistola hæc, inquit Doctor iste, utpote ab Hincmaro Archiepiscopo Remensi, ab Odilone Abbate Cluniacensi, ab Ivone Carnoxensi, aliisque laudata, in alicujus nominis autoritatem evadit. At si verum esset principium hoc, illud confiteri necessum foret, ementitum Melitonem flocci non esse faciendum, arque illo ad facta statuenda uti nos posse; quandoquidem plurimi a VI. Sæculo Scriptores de eo meminerunt.

*In Tractatu
de S. Thoma.*

Quamquam autem libro apocrypho autoritas non addatur, quod illum Scriptores multi citaverint; secus tamen dicendum esse putato, cum ab œcumenica Synodo producitur. Ex quo fit, Frontonem Ducæum de Homilia super S. Thoma, Joanni Chrysostomo tributa, loquentem, his verbis uti: *Licet autem ut genuinum eum Autoris nostri factum propter styli disparitatem non agnoscamus; tamen eum commendat autoritas Lateranensis sub Martino I. coacta circa annum 650. contra Monothelitas.* Eandem cum laude nominat Homiliam Concilium VI. Constantinopolitanum, Agathone Pontifice, adversus eisdem Hæreticos celebratum. Cujus principii monito quampluribus Apocryphis Monumentis autoritas aliqua foret iccirco concedenda, quod a Conciliis Generalibus usurpantur. * Id quidem videtur satis rationi respondere; si nanque tantopere habita sunt Opuscula ista a Patribus Sanctorum Conventuum illorum, ut aliquam ea veritati definiendæ vim asserre existimaverint; qua de re nullam afferent factis duntaxat recipiendis? Hic saltem honor non videtur denegandus locis illis, unde Concilia textus adductos decerpserunt, quin toti ipsi Tractationi, in qua verba sunt, deferatur.

Testimonium Veterum maxime dissimiles autoritatis gradus habere potest, si ejus fiat cum testimonio aliorum Ecclesiasticorum Scriptorum collatio. Quoniam vero difficillimum esset, hujus comparationis modos sin-

Præter Homiliam de S. Thoma, mendose ad S. Chrysostomum spectare creditam, Concilia Constantinopolitanum, Lateranense & Nicenum II. Monumenta plura supposititia memorarunt; uti Epistolam, titulo S. Basilii ad Julianum, Homiliam de

Unico amborum Testamentorum Legislatore, S. Joanni Chrysostomo adjudicaram; Pratum spirituale Joannis Moïchi, relatum nomine Sophronii, Dialogos de Trinitate; Historiam de Imagine Jesu Christi in Urbe Beryti, aliaque multa.

gillatim ante oculos ponere, aliquibus regulis hic in univcrsum propositis contentus ero.

REGULA PRIMA.

QUoties factum aliquod exequitur narrando Autor unus, quod a multis, testimonii æque in univcrsum recipiendi, oppugnatur: rametſi veritas ab eo ſit fortaiſſe, qui ſolus loquitur; ratio tamen poſtulat, ut ab ejus ſententia diſcedentes, in eam, quæ plures habet ſectatores, defendamus.

REGULA SECUNDA.

SI unus vel duo Hiſtorici factum referant, de quo ceteri ne verbum quidem habent; audiendus eſt citius, qui refert, quam qui de illo verbum non habent. Accidit nanque non ſemel ſcriptoribus non fuiſſe ſtudio, ea litteris mandandi, quæ in oculis eorum verfabantur; quod ſcilicet ita pervagata forent, ut fieri non poſſe videretur, illa a quopiam ignorari. *

REGULA TERTIA.

UBI quidam Autores factum varie perſecuti ſunt, circumſpiciendum diligenter eſt, quid rei eſſet illis in eodem facto. Privata nanque ſtudia homines plerumque ſeducunt. Non tamen altius in intimis eorum rationibus penetrandum eſt; expedit potius in iis vim facere, quæ nota ſunt, quam in conjecturis, ex abſconditis cordis affectionibus petitis, quæ dubiæ ſemper, incertæque ſunt. Eadem præceptione anteaſas Scriptores liberos, nullique addiſtos aliis, qui non poſſunt non ſæpe numero Principum & Procerum ambitioni indulgere. Si tamen momenta hæc perſpicue non conſtant, tibi curæ ſit, quæ contradicunt, auferre, & Scriptores, quoad veritas patitur, Scriptoris conciliare.

REGULA QUARTA:

SI duas Sententias diſcrepantes Multi e veteribus tuentur, liberum eſto eam ſequi, quæ tibi vero ſimilior videbitur: itemque ſi Scri-

Hæc de cauſa Philo, & Joſephus, qui diligentissime Templi Hieroſolymorum Mira congeſſerunt, taciti prætereunt Probaticam Piſcinam apud Judæos celeberrimam, cujus aquis morborum depellendorum inerat facultas. Novimus præterea a Scripto-ribus multis in nullam graviffimarum

rerum cognitionem nos veniſſe, quæ in regionibus illorum geſta fuerant; eademque ab alienigenis didiciſſe. Ex. gr. ſi perſpectum habemus, moris fuiſſe Imperatorum Romanorum, ut ante illos ignis geſtaretur, id Græcis, non Italis ſcriptoribus debemus.

622 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

Diff. 1.
Diff. 3.

ptores inter Ecclesiasticos de Chronologiæ capitibus non conveniat; ut
totidem ferme sint opiniones, quot dere aliqua Tractatores; quod ostendit
nobis Epocha Nativitatis Jesu Christi; de qua alibi diximus, & tempus
Martyrii S.S. Apostolorum Petri & Pauli. * Tum Moderni, qui distracti
sunt in Veterum testimonio's sectandis, possunt singuli eadem
probabilitate ejusdem prisci Scriptoris sensis adherere, quem sibi in Chronologiæ
ducem adseverunt; servato præsertim accurate, quem semel
adoptarunt, temporum ordine.

REGULA QUINTA.

Diff. 2. art. 2. p.
45.

NON existimavimus, esse redarguendum Autorem illum, qui Priscum
aliquem modo sequitur, modo deserit, secundum varias, de
quibus disputat, Tractationes; atque illum eum aliis sive majore sive minore
autoritate Scriptoris Ecclesiasticis confert. Ea etenim conjectura & adjunctis
esse potest, ut eum aliquando cogant eo deficere, cui antea innitebatur.
Verum aliorum judicium sit, nonne Critices accuratæ institutioni respondeat,
Scriptoris aniqui placito obtemperare, ceterisque omnibus anteferre
super quodam capite; super alio vero prorsus simili, adjunctisque
iisdem affecto, nuncium ipsi remittere, ejus dictis sententiam suam
constituerat, atque alterius testimonium præferre, quem antea repudiaverat.
Multa protulit opus nostrum exempla hujus Criticorum de re Historica consilii; quare unicum hic attemax de re Chronologica.

Tillem. Tomo 2.
annot. 3 in 5.
Elem. pag. 193.
col. 1.

Declarat Tillemontius, mentem suam esse, Eusebio aures præbere de
Chronologia S. Lini, aliorumque Pontificum ad S. Pontianum usque; Bucherii
vero ordine ceteros inde Pontifices enumerare. Quidnam est ipsius
propositum in hac se gerendi ratione? nisi errasse Eusebium in Chronologia
Pontificum, qui paullo ipsum antecesserunt, accuratissimum fuisse in
Pontificum Chronologia, qui magis ab ipso remoti erant. Quapropter
Eusebius præstat per Tillemontium Autori Chronologiæ Bucheria-

* Alexander Chronicon spectans Eusebii, Sanctos Apostolos Petrum & Paulum vivere desisse errat eodem, quo Nero, anno, qui per ipsum tertius decimus, aut decimus quartus est Imperii ejus, & Jesu Christi 69. Alex. Hist. Tomo 1. l. 2. c. 1. Art. 6. p. 27. Tillemontius in vestigiis hæret S. Epiphani, qui Apostolorum istorum Martyrium anno collocat 66. Tillem. Tomo 1. annot. 40. in S. Petrum p. 357. col. 1. Bollandus e vivis ereptos eredit, *Nerva*

& *Vespasiano* Consulibus anno 64. secutus indicem Pontificum, Damasi nomen gererem. Bolland. April. Tomo 2. p. 14. Baronius Hieronymo confitens, existimat isthinc sublato post Senecæ interitum, nimirum anno 67. Hier. in Chronico & de Viris Illustr. Dupin tandem, dicto certe audiens aliorum Antiquorum, affirmat, Apostolos istos vitam pro Christo fuisse non quidem annis 69. 67. 66. 65. sed 64. Dupin. Diff. Prælim. pag. 192.

222

ne: hic vero contra præcellit Eusebio. Eusebio quoque, inquit iste Criticus, primas deferre debemus, cum dicit, S. Linum proxime S. Petro successisse, & duodecim ferme annis Ecclesiæ gubernacula tractasse; hunc excepsisse Cletum, totidemque aut paullo amplius annis regnasse; tertio denique, Clementem sedem eandem novem annorum spacio obtinuisse. Nihilo tamen minus persuasum habet, non audiendum esse Eusebii testimonium, cum initium Pontificatus Lini refert ad annum 69., Cleti ad 81., Clementis ad 93.

*Ibidem annot.
1. in S. Clem.
pag. 527. col. 2a*

Ibidem 596. col.

Denique considerare libet, Scriptores Ecclesiasticos auctoritate differre admodum inter se, si illos invicem compares, tum quod attinet ad approbationem a Conciliis factam Opusculis & doctrinæ aliquorum; * cum quoad honorem ipsis præstitum, publice legendo in Ecclesiæ Officiis illorum Tractationes; tum denique quoad prærogativas a summis Pontificibus nonnullis concessas. Certo quidem certius est, cum de Scientiis humanis, de Historia, de Chronologia, & solis factis negotium est, Auctoritatem Scriptorum Ecclesiasticorum tanti fieri duntaxat, quanti sunt momenta, quibus fulcitur. Qua de re Autori minus vetusto & celebri, factum conjecturis firmioribus statuenti, & vera manifeste tradenti, nemo dubitat fidem esse adjungendam, posthabito Patris etiam & Doctoris Ecclesiæ testimonio. Quamquam si conjecturæ ex utraque parte æque ducantur; res flagitat, ut præcellat Vetusti Scriptoris auctoritas recentioris autoritati; sensu Viri Ecclesiastici sensus illorum, qui extra Ecclesiam sunt; testimonium denique Patrum & Doctorum Ecclesiæ, quorum Opuscula Conciliis probata sunt, & singulari honore ab Ecclesia affecta, testimonio Scriptorum Ecclesiasticorum, qui hujusmodi plausu glorioso dignati non sunt.

Cum autem dicimus, Auctoritatem primum esse Critices principium, intellige, opus esse, ut facto alicui animum adjiciamus, illud testibus fide dignis roborari, Autore videlicet, judicio acri, exquisitorum gustu & probitate præstante, qui fabulis bellum indixerit, atque ab aliis

* In Concilio Romano, a Gelasio Papa celebrato anno 494. mentio fit Opusculorum Patrum, quæ suscipit Ecclesia: *Jam nunc subjiciendum est de Opusculis S. S. Patrum, quæ in Ecclesia Catholica recipiuntur. Opuscula B. Cypriani, Athanasii, Gregorii Nazianzeni, Basilii, Joannis Chrysostomi, Theophili Alexandrini, Cyrilli Alexandrini, Hilarii, Ambrosii, Augustini, Hieronymi, Properi.* Diss. 15. Cap. S. Romana Ecclesia. In Concilio pariter Generali Constantinopolitano tempo-

ribus Vigilii Papæ, & Imperatoris Justiniani, Patres ejusdem Synodi, postquam pronunciarunt, se amplecti quidquid in quatuor prioribus Conciliis œcumenicis factum & decretum erat, subjungunt: *Super hac sequimur per omnia & Sanctos Patres, & Doctores Ecclesia Athanasium, Hilarium, Basilium, Gregorium Theologum, & Gregorium Nyssenum, Ambrosium, Augustinum, Theophilum, Joannem Constantinopolitanum, Cyrillum, Leonem, Proclum &c.* Concil. V. Generale Coll. 3.

decipiendis, vel in fraudem inducendis alienus sit, ut nemo magis. Quod si Scriptores duo iisdem æqua ratione virtutibus pollerent, eorumque alteruter præter id ampliorem esset existimationem, fama melius constituta, & doctrina probatior: cujus sententia anteire deberet, ubi quam hic narrat, alter rejiceret? Satis apparet, hujus dictis homines fidem adhibituros, tamquam magis similibus veri; præsumtio certe isti faveret: idemque scire pronunciandum esse arbitraret de Veteribus erga recentiores; de Scriptoris Ecclesiasticis erga eos, qui sunt extra Ecclesiam, deque Patribus erga locum, quem ipsis in Ecclesia obtinuit doctrinæ ipsorum comprobatio.

Utrumque autem minime arriperet enunciatum istud, ratum saltem & constans habeo, non posse non unumquemque confiteri, testimonium Patris alicujus aut Doctoris Ecclesiastici de factis Historicis, petiit ab Opusculis, Conciliorum suffragio munitis, antefendum esse testimonio alterius Patris, cujus Scriptis eadem approbatio non accedit. Præstantia hæc obsequium significat, quod summis Viris istis debemus, & Ecclesiæ filiis apprimè congruit. Ac si tantum hoc pacto adversam Hæreticis viam iniremus, qui toti sunt in infirmam Patrum auctoritatem; vel ob id unum optimorum esset, opinor, Criticorum huic pronunciato assentiri. Quem præterit, studium omne in eo posuisse Protestantes, ut Patrum Ecclesiasticorum auctoritatem gradatim convellerent? Initio quidem dixerunt, Patres homines fuisse perinde ac nos fallere & falli haud nefcius: illos adjuncta multa, quæ in hanc diem præsto sunt nobis, defecisse: facta minime expendisse pondere Criticorum; atque his Patrum testimonium super Historia Ecclesiastica elevarunt. Deinceps ventum est ad ipsorum auctoritatem contemnendam de factis, quibus aliqua est cum Religione cognatio, uti v. g. de quibusdam vetustis Ecclesiæ consuetudinibus: Post hæc non sunt veriti Patres deserere, imo ipsas illorum interpretationes Sanctarum Litterarum oppugnare. Postremo eorumdem auctoritatem de Dogmatibus & Traditione penitus sustulerunt.

Eecce quam præcipientes dedit impudens & superba Critice Protestantes. Statim ac Criticus ingenti & licentioris animo instruitur, sibi magnopere cavet, ne credulus sit; atque in Magnæ Artis suæ luminibus confidit. A testimonio Veterum se subducit super eventis multis, quæ cum Sanctis Institutionibus, & piis Traditionibus Ecclesiæ, jam inde a multis ævis acceptis, connectuntur. Quo vero pretexto? Propterea est, inquit, quod Patres multa ignoraverint, in quorum cognitionem Critices opera venimus; quod se totos dederint ad res majoris momenti perpendendas, quod denique Critica Facultate præditi non essent. Quot ne hujus Instituti exempla in medium protulimus; eo demum usque, ut Critici Catho-

tholici non pauci super hac re Heterodoxorum luminibus Veterum luminaria postposuerunt. Qui fines istos sunt prætergressi, quam metuendum est, ne illic minime stant?

Pronunciati hujus itaque exercitatio necessitatem habere videtur, cum in scopulis evitandis, tam in ostendenda erga Ecclesiæ Patres observantia. Et sane si Concilia statuerunt, scripta eorum inecorruptam & Catholicam doctrinam præferre; quamobrem facta Historica, doctrinæ permixta, majorem non acquirere veri speciem, quam eventa in Libris minus probatis reperia? Consequenter ex severioris Critices documentis extra controversiam est, Scriptorum Ecclesiasticorum testimonium Autorum novorum cognitionibus antefereendum esse; atque inter illos, eorum opinionibus obtemperandum, quos majoribus Ecclesiæ honoribus est prosecuta: posita semper in adjunctis facti, atque in intimis Scriptoris virtutibus æqualitate. Quemadmodum nemo est subditorum aut inferiorum, qui citra assentionis & indulgentiæ notam, non possit aut debeat pluris facere Principis aut Magistratus, quam vulgaris hominis narrationem, si modo par utrinque probitas effulgeat: quare non oportebit in re Critica & Historica pendere magis eorum fidem, quos obsequio suo tot retro *Sæculis honestavit Ecclesiæ*, ac illos, qui apud ipsam tanta nunquam dignitate fuerunt? Illud etiam perspicuum est, meas Animadversiones eo usque non fieri, ut Sanctorum istorum Doctorum sensus prælatis, opinio contraria falsitatis sit insinuanda, cum tantummodo velim, eam fore minus probabilem.

Supereft Veterum testimonium ad trutinam revocare quoad singulorum animis insitas qualitates. At re ista superius non uno loco delibata, atque toto ipso art. 6. Diss. 2. Idem argumentum tractante, id unum hoc loci subnectam, animadvertendum scilicet esse, ut quanti sit ponderis testimonium Scriptoris vetusti certo constet. 1. Nonne in ejus Operibus accuratio, recta intelligentia, soliditas, & gustus rerum exquisitus deprehendantur. 2. Si pronus est ad hauriendum quodlibet Historiarum genus; si nimia credulitate laborat; si circumspectionem in rebus post accuratum duntaxat judicium enuncians ostendit. 3. Quibus verbis res efficit. Num verbis conceptis, & ambiguitate non fallentibus: num alieubi evertat, quod alibi confirmaverat; idque an obiter, & occasione oblata, an vero consulto, & summa rei excussa. 4. Si in Scriptis ejus locus est animi affectionibus, partium studiis, præjudiciis atque ardori disputandi. 5. Nonne demum argumentum suum funditus assequatur; erroribus obnoxius sit, atque rerum, de quibus disputat, numeris omnibus absolutam noticiam habeat, vel in ipsis gerendis fuerit versatus.

Antequam porro deliberes, hujus ne potius, quam illius Scriptoris

prisci testimonium amplectaris, præstat diligentissime penſitare, non modo ex quo fonte res ad ſe derivaverint; quem locum in Eccleſia teneant; quibuſque animi dotibus ſint affecti; ſed naturam etiam factorum, quæ narrant, videlicet, an paucis nota ſint, an vero illuſtria; an vulgaria & ſimilia veri; an vero mira & minus credibilia; an denique in Autoris regione, an vero apud exteras gentes contigerint. Tandem intereſt dijudicare, num eventa ei perſpecta fuerint, a quo referuntur, numque illa a teſtibus oculatis, aut ejusdem tantummodo ævi didicerit. Ad accuratum Criticum attinet, alterutri narrationi minime aſſentiri, quin adjuncta hæc omnia æqua lance ſuſpenderit; quorum conſideratio Autorum teſtimonio non parum exiſtimationis addere poteſt, vel imminuere.

§. 11.

Regule de Conjectura, altero Critices Principio.

TOta ipſa Operis hujus Diſſertatio tertia in eo verſata eſt, ut expenderet, quidquid ad Conjecturam ſpectat, tum quoad Regulas a Criticis inſtitutas ad rectum habendum germanorum Patrum operum, factorumque Hiſtoricorum delectum, tum quoad commodam Argumenti negantis exercitationem. Animadvertimus quoque multis in præcipuas conjecturas, & magnum erratorum numerum collegimus, quibus conſperſa ſunt Criticorum Volumina de argumento a conjecturis ducto: quare id unum reliquum in præſens eſt, ut præcepta nonnulla tradamus, quorum vi Uſum habebimus hujus alterius Critices Principii magis ſibi reſpondentem.

Conjectura, ut a notione nominis ordiamur, argumentum incertum eſt. Mediam obinet ſedem inter cognitionem certam & *ſophiſma*; ut aliquid magis aſſerat, quam *ſophiſma*, minusque ac certa cognitio. *Sophiſma* nihil efficit proſus, ad decipiendum inſtitutum eſt, & ſpeciei multum, ſoliditatis nihil habet. Quod eſt cognitionis certæ, veritatem hæc facit exploratam, utque mens ei conſtanter adhæreat. Media itaque conjectura inter utrumque, ita menti aperit veritatem, ut non omnino iſta convincatur; ſive ut melius dicam: conjectura *cognito* eſt, aliquid in veritate fundamentum ponens, haud tamen *ſublatis* omnibus in adverſum dubitationibus. Quo fit, ut indiſciſ tantummodo ſulta, & rationibus non proſus certis, unam probabilem opinionem gignere poteſt.

Probabilitas gemina eſt: alia, quam interiorem vocant, altera, quam exteriorem appellant. Illa inſtituitur momento ſimili veri, aut conjecturæ rationi conſentaneæ; hæc vim habet in autoritate & ſenſu Eruditorum.

rum. Quibus animadversis licebit insequentibus regulas edere de gradibus probabilicatis, a conjecturis acceptæ.

I. Eo est major vel minor facti alicujus probabilitas, quo magis minusve rectæ & firmæ sunt conjecturæ & rationes, a quibus pendet.

II. Tanto æquius momentum aliquod est, quanto a pluribus Sapientibus hujusmodi esse cognoscitur. Quemadmodum etenim fieri nequit, humano more, ut iusta & recta sit ratio ulla, quin a Viris Sapientibus intelligatur, haud aliter quo pluribus probabitur, eo ad probandum constantior erit, & dignior, quæ audiat.

III. Inde fit, conjecturam, doctis indoctisque passim acceptam, eventum probabilius reddere, quam si ab aliquibus duntaxat admitteretur; simulque de gradu deici, quo illorum pauciores de rationis aut conjecturæ hujus, in quibus constitutum est factum Historicum, conveniunt. Accidit quoque, eventum diu pro certo aut maxime probabili habitum, fieri & videri falsum, minimeque propugnandum; quoties temporum consecutione emergunt Criticis firmæ adeo & conclusæ probantes de facti hujus falsitate conjecturæ, ut probabilitas antecedens evanescat, & nemo de ipsius ambigat suppositione. Quod forte contigit de primorum Pontificum Epistolis, quarum fraus in Galliis præsertim est explorata.

Quapropter, si libuerit *Decretalium* propugnatoribus vacuo penitus animo has rationes librare, necesse erit, ut constentur, testimonia Scriptorum ab his Epistolis, facienda minoris, quam conjecturæ fiant a Critice deinceps in ipsas inventæ.

IV. Tum eventum aliquod censerî potest minime probabile, cum nullo recto argumento roboratur; & sicuti huic vel illi conjecturæ major minorve inesse potest veri species; non secus Historia quædam majore potest probabilitate gaudere, quam alia.

V. Ut cognoscas rationis alicujus æquitatem, interest excutere, quodnam sit de illa Sapientum Judicium; nec satis erit, ut qui eam adhibet, illam ad rationis naturam exactam esse pronunciet. Videmus etenim crebro, homines ipsos Eruditos momentis uti iudicio suo rectissimis; de quibus tamen, qui alieni a re sunt, iudicium ferunt omnino contrarium.

VI. Ut argumentum aliquod reddat factum certo probabile, opus est, illud æquum esse & firmum; neque satis puto, dixisse nullam urgeri conjecturam in oppositum. Quo etenim Scriptor aliquis facti cuiuspiam ex prudentiæ legibus assentiatur, non sufficit decernere, conjecturam suam rationi non adversari; sed necessum est ex instituto Sapientis, momentum suum rationi consentaneum esse, ut in hanc potius quam in aliam partem flectere possit.

VII. Non est inter probabiles recensenda Historia, in quam feruntur

conjecturæ adeo firmæ, ut partem adversam explorare convincant; si vero crescant, ut quoddam cognitionis humano more certæ genus efficiant.

VIII. Autoritas tum conjecturæ concedere debet, cum hæc iusta videatur adeo & recta, ut prudentis ingenii, minimeque occupati homines pro certo teneant, Autorem captum fuisse; cumque illum purgare nemo posset, quin anfractibus verborum, & responsis futilibus uteretur. Cum vero factum commode testimonio confirmatur Scriptoris, qui autoritate aliqua præstat, qui explicare & citra ambiguitatem rem profert, cui nemo contradicit; neque colligere quis potest illum deceptum fuisse, tum autoritas conjecturæ antecellat necesse est.

IX. Ubi narratio æqua ratione instruitur & conjectura, non est satis ut probatio destruat, aut factum refellatur, in universum monere: *id in speciem esse non potest: metuendum est ne factum istud figmentum sit: dubitare est, illud e monumentis supposititiis depromptum esse; sed agentis generis responsa, & argumenta manifesta necessaria sunt, siue firmiora, siue eadem vi rem concludentia, ut inde conjectura infringatur, aut totidem ponderibus libretur.*

X. Quandoquidem fallaces frequenter sunt conjecturæ, solertis & moderati Critici esset, honoris loco ducere, nunquam a semita communi ad devia deflectere, nisi veritatis negotio compelleretur, tantumque abesse deberet, ut intelligentiam suam summis, qui ante nos extiterunt, Viris præire vellet, ut ipsi potius persuasum esset, nunquam se tutius iter ingredi, nisi quando ipsorum vestigiis insisteret.

§. III.

*Regula de Traditione; & de Usibus, siue consensu Ecclesiarum;
Tertio & Quarto Critices Principiis.*

QUI superius ostendimus, duo hæc Principia autoritati & conjecturæ addenda esse; aliqua in præfens animadvertere debemus, ne mendacii & fabulis aditus pateat in delectu germanarum Traditionum, neve cum falsis & popularibus permisceantur.

Non est hic recensendi, multoque minus examinandi locus varia Traditionum genera, de quibus disputant Theologi: satis erit superque in universum monuisse, triplicem esse Traditionem, nimirum Divinam, Apostolicam, & Ecclesiasticam. Eam dico Traditionem Divinam, quæ Dogmata a Jesu Christo Apostolis suis tradita complectitur, quæque Ecclesia perpetuo credidit, tametsi in Sacris Litteris non reperiantur. Traditionis Apostolicæ nomine intelligimus eam, quæ ab illis constitu-

ta est, non tamen in eorum Operibus legitur. Traditio tandem Ecclesiastica inducta est sive a Conciliis, sive a Pontificibus, sive ab Episcopis, & paulatim tacita populorum consensione in Legis naturam evasit. Thierius aliud Traditionis genus adjungit, quam *popularem* appellat, eaque est, quam Filius Dei ad Legis Doctores, & Phariseos sermonem habens condemnavit, neque Traditionis nomine insigniri meretur, quippe quæ veritati tanquam fundamento minime superstruitur.

Thierius Diss. de
Læcyma Pseudo-
monst. c. 13.
Gall.

Si quando Critici in Traditiones incidunt, quæ ipsis non sapiunt, satis habent, si dixerint per contemptum, eas esse Traditiones *populares*. Verumtamen agnoscant necesse est, uti probavimus, alias esse Traditiones præter Divinas, Apostolicas, & Ecclesiasticas, quas si ipsi transferunt ad usus suos: & Thierius ipse, fastidii super hac re delicatissimi, magnum earum numerum attulit, quæ ad triplex hoc Traditionis genus spectare nullo modo possunt. Quare dicendum, alias non decisse Traditiones medias inter Traditiones Apostolicas & Ecclesiasticas hinc, illinc inter traditiones populares. Continent aliquando istæ res a Lege divina abhorrentes, nihil omnino pietati profunt, & sapissime fabulam redolent manifestæ; quique istiusmodi Traditionibus mentem adjecti, illusionem plerumque & superstitione obligatur.

Thierius Euseb.
adv. Læm. pag.
182.

Item in defen-
sione adv. Læm.
pag. 15 & seq.

Traditiones vero, Usus, & Consensus Ecclesiæ, a nobis pro tertio & quarto Critices principis habiti, cum vitis istis nequaquam pateant, sive sunt facta Historica, sive Mores & Sanctæ Institutiones, sive decimum quædam celebritates in Dei, Mariæ Virginis, Sanctorumque cultum inritæ, quæ ad pietatem excitandam, & Fideles Christi optimis exemplis imbuendos maxime conferunt; sive tacta Ecclesiæ consensione præbentur, sive nobis proposita sint in *Martyrologiis, Missalibus, Kalendariis*, aliisque similibus Ecclesiasticis monumentis.

In istarum Traditionum numero percerere potes illas, quæ nos doceant, Deiparæ Parentes Joachimum & Annam nuncupatos fuisse; eos absque liberis, Anna sterilitate laborante, consensisse; Christum Dominum in utero Virginis VIII. Kalendas Aprilis conceptum; in spelunca Christi nascentis bovem & asinum fuisse; Magos ante Purificationem puerum Jesum adorasse, eosque Reges, & tres fuisse; Mariam Dei Matrem non Ephesi, sed Hierosolymis spiritum posuisse; ejus corpus & animam ad vitam revocata; S. Josephum Virginitate semper floruisse; Mystica Resurrectionis, Ascensionis, & Pentecostes in dies incidisse ab Ecclesia celebratos, aliaque his affinia eventa, Usos sanctasque Institutiones ad Martyrum aliorumque Sanctorum Historiam pertinentes, quas uti verisimiliores Ecclesia complexa est, sive nobis in Libris ab ipsa adhibitis proponit.

Egre-

630 ANIMADVERSIONES IN REGULAS,

*Dupinus de Do-
ctr. C. hist. cap.
XI. pag. 276.
Gall.*

Egregias edidit regulas Dupinus, quibus germanæ Traditiones recte dispiciantur. „ Opus est per ipsum, 1. certo scire, Ecclesias universas „ id a prioribus sæculis in more positum concorditer habuisse. 2. Pro ea- „ dem re Patres testimonium dicere. 3. Moris hujus initium & institutionem „ ab Apostolis deinceps non apparere. 4. Nullum extare in Veterum Patrum „ Scriptis Morem istius contrarium. „ Tria documenta facis opinor accurata

*Diff. 1. pag. 15.
Dissert. de Lau-
ryma Vindicio-
nis pag. 130.*

præbuit Launojus, ne in Traditionibus deligendis hallucinemur, eaque inferius recitavimus. Unum duntaxat exhibet nobis Thierius his verbis: „ Quod Traditionem vocamus, illud primo oportet multo ante institu- „ tum fuisse, deinde ab uno ad alium mansisse, deque illo testatos „ consequenter gravissimos omnium aut pene omnium sæculorum au- „ tores fuisse. „ Verum Dupini & Launoii Documenta ad apostolicas circus cognoscendas Traditiones, quam ad nostras sunt accommodatio- ra. Hæ nanque neque ab omnibus primorum sæculorum Ecclesiis receptæ fuisse, neque uniusmodi semper fuit illarum usus, neque plerique testes fuerunt Auctores, qui tradunt illas: quod non obest, quominus eas Ecclesia susceperit, licet fontes nobis haud indicet, unde effluerunt. Quod attinet ad regulam Thierii, non potest illa Traditionibus, & Ecclesiæ Institutis, de quibus modo, congruere.

Ut igitur nemo possit abuti Traditionibus, & Moribus, sive Consensione Ecclesiæ, quas in Critices initiis collocamus; utque cum Traditionibus popularibus non permisceantur, & loco factorum & Institutionum germanarum Traditiones Ususque fabulosi non invehantur.

I. Interest, Usus & facta Historica, quæ proponuntur, nihil vanum, superstitiosum, aut inutile præferre.

II. In rem est, ut præsumi possit, Ecclesiam, Episcopos, aut allos, qui ante omnes id rerum genus hauserunt, non hausisse inconsulta ratione: tamen quænam fuerit, lateat in oculo.

III. Operæ pretium est expendere, an locus sit de Institutionum aut factorum istorum veritate dubitandi. Si sit, argumenta suppetant clara certa & evidentiæ; eorumque falsitas demonstrari possit.

IV. Institutiones & facta ista nihil referant indecorum, ridendum, nocens, haud probabile, aperte fabulosum, aut incredibile.

V. Oportet, Traditiones & Consuetudines istas nihil continere adversum usum, & tempora, in quibus invaluerunt; neque adversus dignitatem Virorum, quibus res est eum factis illis.

VI. Cavendum etiam est, ne Traditiones istas, Mores, & facta historica oppugnaverint & rejecerint Scriptores ejusdem ævi, aut alii, quorum autoritas rerum illarum falsitatem nobis persuadere possit.

VII. Animadvertas item, num aperte pugnantia complectatur rei summa,

ma, an vero nonnulla tantum adjuncta a facto præcipuo dissentiant.

VIII. Requiritur insuper, ut sive objectas, sive obijciendas difficultates eludere conluse possis. Denique si quid esset in Traditionibus aut Moribus istis, quod ad leges hæc perfecte exigere nequires, nefas crediderim illud ante suppressere, aut amandare, quam serio reputes, nonne suppressio ista majori futura sit populis offensione, ac pravus usus auferendus; atque anne magis expediret id sustinere, quod absque graviore offendiculo aut abrogare, aut refutare non potes.

Porro cum præcepta ista accommodari possunt Traditioni, consuetudini, aut facto alicui Historico, ejusmodi sunt pleraque a nobis paullo ante allata, sive quod illa tacita consensione probet Ecclesia, sive tradat nobis in *Martyrologio*, *Breviario*, aliisve, quibus utitur, monumentis: tum constans est, prudenter agere illum, qui hæc suscipit eo animo, etque ratione, quibus ad nos traducta sunt; nimirum tamquam Traditiones, & facta veri simillima, non autem falli nescia. Equidem non video, qui possit Critice severior ab his admittendis se subducere. Quo etenim spectant omnes Magnæ Artis hujus præceptiones, nisi ut ad antiquitatem cognoscendam nos ducant, atque ut factis non assentiamur, nisi ad ipsius Decreta accurate redactis? Criticus tandiu ex recti & prudentis Critici instituto agere censetur, quandiu ex pronunciatis istis consilium capit partis alicujus propugnandæ, eamque reipsa propugnat; quamquam accideret, ut interdum accidit, rem intrinsecus falsam esse, aut similitudinis veri fines non egredi. Quare autem ulterius quidpiam postulare quoad Traditiones, Usus, aut facta Historica, de quibus disputamus? quandoquidem appellandæ sunt Traditiones, Usus, & facta Critica, videlicet, revocata ad eas leges, quæ nos ad illa recipienda inducere possunt, & dum recipimus, præstare, ut æquissime & sapienter agamus.

Eventis certe istis improbandis non est satis conqueri, ut centies repetunt, has esse Traditiones populares, & vetustos errores: si admittantur, patere aditum figmentis, fabulis, superstitioni. Traditionum istarum fontes obstrictos esse; atque ipsarum Autores ignorari: eas toti antiquitati occultas fuisse: Scriptores Ecclesiasticos nullam de his mentionem habere: vestigium ipsarum non esse nisi apud Autores nimis recentes, minusque accuratos; aliquando etiam ab Operibus Apocryphis origine prima descendere. Ea denique frequens est quibusdam Criticis & semidoctis responsio, sine probatione causari, in *Martyrologio*, *Breviario* &c. fabulas multas insertas fuisse, & facta minime digna, quæ a Viro ratione utente recipiantur.

Querelis omnibus istis, quas in Traditiones & facta, de quibus hætenus, urgent, satis respondimus in anteaactis. Illud unum addimus in præ-

præsentia : cum Ecclesia , Episcopi , & si placet , populus ipse incognoscendarum consuetudinum & factorum historicorum istorum possessione a sæculis multis consistant , non sufficere , ut resellantur , argumenta negantia , vaga , & generalia , quemadmodum sunt modo memorata , congerere ; sed necessum esse , Autorum fide dignorum testimonium ajens atque discretum præsto habere , quod illa explodat , sive illorum falsitatem aperiat : aut momentis opus esse firmis adeo , & propositum efficientibus , ut sapientem & prudentem hominem cogere possint ad Traditiones & consuetudines istas contemnendas : aut denique deficientibus autoritate & conjectura , rem flagitare , ut ostendant , facta & mores illos , qui propugnantur , veros esse non posse ex documentorum , quæ retulimus , præscripto . Sique ex. gr. occurreret in *Breviario* factum ali-quod falsitatis ingerens suspicionem , non sunt propterea cetera omnia ad fabulas ableganda ; sicuti non aspernamur Scriptoris alicujus testimonium , qui captus nonnunquam fuerit in narrando .

Ecce regulas judicio quidem meo necessarias , ut rectus sit Principiorum Criticorum usus . Nihilo tamen minus mihi ipse blandiri non auderem , hæc , quæcumque digessi in Opere isto , difficultates omnes æquare , scopulisque evadendis apta esse , quos in Historia Ecclesiastica offendimus . Neque etenim aciem meam longe adeo intendo ; satisque percipio , consilium hoc opere impleri non posse ; quandiu hominum tantummodo studio & diligentia negotium transigendum sit . Illud itaque commodi nacti erimus ex Regulis & Animadversionibus istis , ut si utraque satis solidæ videbuntur , ipsarum ope facile futurum sit , controversias multas , in quas distracti sunt , & distrahuntur adhuc Litterati homines , evitare : responsa reddere Veterum locis apposita : non deferere Traditiones multas , Sanctasque Institutiones passim in Ecclesia jamdiu receptas : obsequio majore prosequi tot sanctos mores , ad pietatem excitandam accommodatos : facta statuere , quin hic evertamus , quod alibi ædificavimus : eam vim Scriptoribus Ecclesiasticis tribuere , quam merentur : juste & recte genuinas Traditiones , sanctasque consuetudines a narratiunculis & Historiis , *vulgari tantum Sermone protritis* , secernere : universa in Opere isto memorata incommoda fugere : extremo loco præstare , ut Critices usus magis sibi respondeat ; accuratior sit , & majus ex ipso in Litterariam Rempublicam emolumentum redundet .

F I N I S .

TA-

TABULA

RERUM PRÆCIPUARUM.

A

A *Bidia* opus Criticis non probatur, pag. 179. & seq. item 183.
Aben-Efra perdoctus Rabbini Socci facit Masorethas, 424. quo tempore floruerit 444.
S. Abercii M. Acta supposititia esse creduntur propter mira & prodigia minus similia veri, quibus coassant 343.
Abgari Epistola ad Jesum varie Eruditorum animos distraxit, 110, 111, 114, 124, 133, 489. & seq. 563, 566, 586
 Christo nomen dedit ex Eusebio 133
Abrahamus Ben-Dior Angelorum nomina narrat, qui per ipsum primos Patriarchas instituerunt. 418
S. Aecicii M. Acta loquuntur de Imperatoribus cum singulari numero, tum plurali. 288
Academiarum utilitas. 72. & seq.
Academia Gallica origo. 74
Academia scientiarum & Inscriptioinum. 74-75.
Academia Italica, 73, 74. Londinensis, 75
Accensus usus in Textu Hebraico, 334 & seq. 452.
Acta Martyrum, & Regulæ ad vera & falsa ioteruoscenda, 15, 310, & seq. 115, 327. & seq. 341. & seq. 358. & seq. 389. & seq. 395. & seq. 401. & seq. In-
 laurata, prædicio Critices, 19, & seq. 61. Non unum illorum genus est, 319. & seq. unde de prompta sunt, 331. & seq. 355. Multa sæpe vitiiis scatent, 334. & seq. Notæ germanorum, 318, & seq. 341. 343. 358. 363. 370. 376. 378, 384. & seq. 390. & seq. Quenam Acta in aliorum exemplar lumenda sunt, 399. Quoddam Conclusioois genus aliquando io illis repertum, non significat, ea, quæ sequuntur, addita esse. 291

Ado Vide Martyrologium.
S. Adriani M. Nicomedienſis Acta suppositioois notis sunt affecta. 370
Adriani PL. Pontificis exemplum modera-

Tom. I.

tionis in censura Librorum. 155
Adriano Imperatori anne Pii nomen datum fuerit, 284. Edicta oon tulit ipse in Christianos, 347. 379. *Aristides* ipsi apologiam obulit pro Christianis. 382
Aegyptus legebat Editionem Heiyehii, cum Hieronymus Biblia vertit. 414
Africanus Julius quæ erat de Terræ motu io Christi passione. 597
S. Agatha V. & M. exprobat io Quintianum nonne Actis ejus falsitatis suspicionem asserat. 379
Aganensis Monasterium quo anoo, & a quo erectum. 281
S. Agnetis Virg. & Marr. Acta quam habeant apud Scriptores existimationem. 305. Num Patres de illis Laudatorum instat locuti sint. 312
S. Aldelmus Episcopus in Anglia Acta Martyrum collegit, 22. quid de illis seoflerint Critici, 135, 211
S. Alexandri Episcopi, & Marr. Romæ Acta prodigiis referat. 144
S. Alexander Martyr Lugduni in Persecutione M. Aurelii. 182
P. Alexandri Operum Elogium, 65. 105. varie utitur ille Veterum testimoniis. 111. & seq. 122. & seq. 140. 146. 162. 165. & seq. 178. citat crebro Scripta dubia & spuria, 106. qui se expediat a testimonio MSS., 255. quæ ducat argumenta a Veterum silentio, 272. & seq. 275. a coniecturis, 282, 304, 309. & seq. est a Carminibus Sibyllarum, & io Pimandrum Mercurii Trimegisti, 490. & seq. 494. & seq. contendit, S. Dionysium Areopagitam primum fuisse Parisiensem Episcopum, 318, 319, 335. ejus sententia de Libro Pastoris, 561. improbat, & probat Historiam Josephi, 165, 172. qua ratione ostendit, falsas esse primorum Pontificum Decretales, 126, 272. duo tantum Librorum Apocryphorum genera admittit. 561
Allegoria num adhibendæ, 417. Judæi tempore Jesu Christi omoe fero studium suum

LIII

- suum in illis ponebant. 410.
Amabilis Presbyteri Rieomagenſis Vita fabulis reſerta eſt. 243.
Amasea Urbs Ponti credit, ſe Evangelium a S. Petro audiviſſe. 600.
S. Ambroſii Opera, quæ ipſi tribuuntur, & rejiciuntur, 183. Patri hujus ſententia, ſequi quiſque poteſt mores Eccleſiæ ſuæ. 609
Ambruſius Petrus aliud eſt ab Autore Hiſtoriæ Criticæ V. Teſtamenti, 293.
 413. ejus judicium de hac Hiſtoria. 407
Anaſtaſius Bibliothecarius collegit Acta MM., 21. Autor minus accuſatus. 135
S. Andreas Apoſtolus, Variæ de Acto- rum ejus veritate ſententiæ, 125. 145. 210. 254. 298. 300. 599.
Andreas Cretenſis ait, Virginem Deiparam obſiſſe ſenio conſecram. 210
S. Andronici M. in Cilicia Acta ſuſpicioſa ſunt Criticis, 372. 390. & ſeq.
Angelorum nomina, quibus Patriarchæ traditi in diſciplinam fuere. 418
P. Annas Generalis Doctrinæ Chriſtianæ Theologia Poſitiva laudibus celebrata. 66
Anſelmi Episcopi Havelburgenſis mens de Baptiſmate Conſtanti, 581
Anthemus Episcopus Saſaminæ Barnabæ corpus invenit. 121
Antiochia Apoſtoli nequaquam Concilium celebrarunt, & ſuppoſiti ſunt Canones novem, qui huic Concilio tribuuntur, 120. 146. 592.
Antonino Tito Imperatori Juſtinus Magnam Apologiam ſuam obtulit, 285. 380. 382.
Apocryphi multæ ſignificationes, 562. & ſeq. Vide *Opera*.
Apologia Monachorum, 122. & ſeq. S. Juſtini, 285. 380. 382. S. Melithoniſ, ibidem Ariſtidis. 582
Aponii opinio de Morte S. Juſtini nonne recipienda. 240
Apocryphæ Leſſionarium Græcum quid ſit. 249
Apoſtoli num Symbolum conſecerint, 113. 145. 591.
Arcadii M. in Mauritania immane ſup- plicium. 366
Arcenſis Hæretici in Cretenſi Inſula in- tia poſuerunt. 193
Argumentum negativum geminum, 167. diſſimiliter a Criticis uſurpatum, 168. & ſeq. 271. & ſeq. 274. & ſeq. Argu- menti hujus incommoda, 275. Regu- læ pro recto Uſu. 276
Argumentum negativum depromptum a Si- lencio Litterarum Sanclarum, 590. & ſeq.
Arias Montanus. Quid ſenſerit Simonius de ipſius Verſione. 465
Ariſtarchus Samofatenus acutiſſimorum totius antiquitatis Criticorum unus, 90.
Ariſtarchus Chronographus quid de S. Dio- nyſio Areopagita ſenſerit. 555. 582
Ariſtides Philoſophus Athenienſis Apolo- giam pro Chriſtianiſ obtulit Adriano Imperatori. 582
Ariſtotelis temporibus Criticæ florere cæ- pit. 89
Arnaldus Andilliacenſis a Metaphraſe decerpſit partem Vitarum ejus de San- ctis illuſtribus, 215. 227.
Arnaldi regulæ, ut probet, narrationem Hegeſippi de Martyrio S. Jacobi fabu- lis redundare, 262. 327. & ſeq.
Artium Liberalium caſus, & inſtauratio, 36. 72. 86.
Aſcenſio Jeſu Chriſti quo die contigerit, 133. 179. Mira, quæ parabat Deus ſingulis annis in Eccleſia, quam S. He- lena extruendam curaverat eo in loco, unde Chriſtus cælos contendit, 186.
 Feſtum Aſcenſionis ab Apoſtoliſ con- ſtitutum. 570. 597
Aſſumtio B. Virginis. Vide *B. Virgo*.
S. Aſterii M. Acta nunquid in ſalutis ſu- ſpicionem veniri poſſunt, 289. imma- nitas ſuppliciorum ejus, 366. 369. quæ ad Proconſulem habuit, dam torque- retur, 373. Munera ipſi promiſſa ſunt Imperatorum nomine. 375
S. Aſterius Episcopus Amaſenus, Auditor Vitæ S. Euphemie Martyris. 333
S. Athanaſius, Autor Vitæ S. Antonii, 296. Locus eſt dubitandi, an Liber adverſus Arianos ejus ſit, 299. & ſeq.
Athenum origo in Gallia, atque in Ita- lia, 96. qui adverſus eoſcripſerint, 65
S. Audifax M. quæ ad Judicem dixerit. 370
S. Auguſtino tributa Opera multa. ſive probata ſive reſecta, 185. utrum ipſius ætate Fides Africanam Universam perva- ſet. 557. Conſtantinum appellat Prin- cipem Chriſtianum. 574. teſtatur va- rias Eccleſiarum inſtitutiones unitati non officere, 609. ejus ſententia de teſti- monio Autorum Eccleſiaſticorum, 611
S. Avitus Episcopus Viennenſis gratulatur

Clo-

Clodoveo de illius Baptismate, 141.
 deceptus est in factis multis. *ibidem.*
 Marcus-Aurelius Imperator, mira pro eo
 facta, 265. Non fuerunt duo simul Im-
 peratores ante ipsum, 284. & seq. S.
 Iustinus obtulit ipsi parvam suam Apo-
 logiam, 285. 29. Edicta in Christianos
 tulit, 378.
 Aurelianus Imperator nonne Edicta pro-
 mulgaverit in Christianos. 380.
 Authentici variae significationes, 460. 464.
 Auctores, qui Martyrum Acta collegerunt,
20. & 60. qui Historiæ Ecclesiasticæ
 incubuerunt, 26. 31. 37. & seq. quique
 MSS. 38. & seq.
 Auctores Polyglottorum, 39. Bibliorum
 Lingua vernacula, 40. Prolegomeno-
 rum in Scripturam Sanctam, 41. Gram-
 maticarum pro Linguis, 14. Collectio-
 num Græcarum & Latinarum Conci-
 liorum, 46. 47. Canonum Apostolicorum,
ibidem. Patrum Græcorum, & Lati-
 norum, 48. & 49. Bibliothecarum Au-
 thorum Ecclesiasticorum, 50. Epheme-
 ridis Sapientum &c. 51. & seq. Chro-
 nologiæ & Geographiæ, 55. & 56. Hi-
 storiz Veteris testamenti, 57. Centu-
 riarum Magdeburgensium, *ibidem.* Ope-
 rum Theologiæ Positivæ, 64. Tracta-
 tum Controversiarum, 65. de Theo-
 logia Dogmatica. 64.
 Auctores, qui falsos Mysticos oppugna-
 runt, 69. qui veram spiritus dirigendi
 rationem insinuerunt, 70. qui Ri-
 tum Superstitiosorum levitatem de-
 monstrarunt, 71. qui in Humanis li-
 teris restituendis insudarunt. 72.
 Auctores Academiæ, 74. Eloquentiæ
 Sacræ & Forensis, 76. & 77. de No-
 titia Tabularum antiquarum, &c. 83.
 Tractatum Criticorum in Sacra Biblia,
90. de Diplomatica, 396. 404.
 Auctorum Ecclesiasticorum genera quatuor,
31. parvo in honore habiri a Criticis,
210. & seq. 165. de quibus cautum
 esse debet, ubi illorum testimonio re-
 fragari oportet, 122. si in re Critica
 necessum fuit, eos fide ingenua, opti-
 milque moribus præditos esse, 137.
 & seq. nefas est eorum nomini detra-
 here suspitionibus & accusationibus,
138. & 140. non est eludendum ipso-
 rum testimonium, quinquam res nar-
 rant laudatorum instar, &c. *ibidem.* &
360. prælio ipsis fuerunt adjumenta
 multa, quæ desunt recentioribus, 174.

Non est magni facienda ipforum di-
 ctionis varietas, 294. quantumvis san-
 cti sint, nulla tamen lex urget, ut
 credamus verum, quidquid referunt,
611., plures viz unde facta, quæ tra-
 dunt, accipere poterunt, 208. 611.
 & seq. quoniam est eorum auctoritatis gra-
 dus, 569. 621. Regulæ, ut absolute in-
 telligantur, 10. & seq. 150. Vide *Regu-*
la.
 Auctores Græci Criticorum iudicio minus
 accurati, 135. & seq. 190.
 Auctores profani alicui esse possunt Histo-
 riæ Ecclesiasticæ emolumento. 29.
 Auctores Critices. 89. & seq.
 Autor Lectionis Patrum scribit, extare bon-
 nam & malam Criticem, 5. ipsius regu-
 læ, quibus Patres non sine utilitate le-
 gamus, 10. 12., quæ requirit in Scripto-
 re, ad Historiam Ecclesiæ texendam ac-
 cedente, 31. quod proferat iudicium de
 Editionibus Brasmi. 48.
 Autor Dissertationis, editæ anno 1701. de
 S. Dionysio Areopagita qualitates aliquas
 recitat, ipsius sententia necessarias, ut
 negans argumentum bonam posse suffi-
 cere probationem. 276.
 Autor Problematis de Libris, S. Dionysio
 Areopagitæ tributis. *Vide Problema.*
 Auctoritas primum Gentilis fundamentum,
108. & seq. 610. quo pacto id intelligen-
 dum. 624.
 R. *Azarias* contendit, Puncta vocalia Al-
 phabeti Hebraici ita vetusta esse, ac
 alia Elementa Hebraica. 414.

B

B *Ailleus.* Iudicium de ipsius Vitæ San-
 ctorum, 19. 24. 61. Eius Critices in Auto-
 res Actuum Martyrum, &c. 20. 135.
117. 310. & seq. falso monachos accuati
 veluti inventores fabularum illarum,
 quæ occurrunt in Gestis Sanctorum, 22.
 & seq. Vitæ ipsius Summa, 101. utrum
 firma & rata sit accusatio, quam in Me-
 taphrasen intenuavit, 153. & seq. 227.
 quid senserit de Menæis Græcorum, quo
 ea modo usurpaverit, 188. & seq. diver-
 sos habet Chronici Alexandrini Usus, &
Prædestinati Sirmondi, 191. & seq. nul-
 lius frugis videntur cautiones ejus de
 monumentis falsis & dubiis, 194. & seq.
290. & seq. 204. & seq. 210. & seq. fini-
 tum de Metaphrasæ iudicium, 214. a
 quo tamen depromit multa pro lueu-

- brandis Sanctorum Historiis, 217. cur Autorem hunc non citet, 218. & seq. 221. & seq. ejus Paraphrases collatæ cum Paraphrasis Metaphrasis, 153. & seq. 227. & seq. 234. & seq. non semper viam sequitur & rationem, quam statuerat; nimirum ne pro Sancti alicujus Historia Autores citaret sæculo plus recentiores, 239. & seq. Regulæ ad Optimum Historicum informandum, 247 qui utatur argumento ducto a Veterum silentio, 270. & seq. a rerum convenientia, ab iis, quæ fieri potuerunt &c. 279. & seq. ex Autoris hujus regulis dubia esse possent multa MM. Acta, 330. & seq. 338. 341. 343. 348. 358. & seq. 363. & seq. 370. & seq. 375. & seq. ipsius Regulæ de verbis parum honorificis Scriptorum pauci pendendis, ab ipso aliquando proditæ, 481. & seq. regulæ, de Miraculis, 344. & seq. vulgares sepe adhibet Traditiones, 601. quid sentiat de figura *Lebardi* Constantiniani, 612
- Balti* Jesuitæ sententia de Oraculis Paganorum, 148
- Balucius* meditatæ fuerat novam Conciliorum Collectionem, cujus primum edidit Tomum anno 1683., 47. judicium quod tulit de Historia S. Maræ Ancilæ, 508 517
- Balzani* documentum de modo, quo a præclaris antiquitatis Viris discendum est, 123
- In *Baptismo* an triplex immersio a Canonibus Apostolicis instituta esset, 120. 134
- Barasus* puer M. nonne morte pro Christo affectus cum S. Romano, 270
- Barierinus* Cardinalis quæ scripserit ad P. Morinum de Critica Sacra Capelli, 407
- De S. *Barnabe* Epistola Sapientum judicium, 111. 114. 124. 118. 162. 164. 283. 495. & seq. 563. 565. 567. repertum est in illius Sepulchro Evangelium S. Matthæi, 121. 141.
- Baronius* Cædinalis. Doctissimorum de ipsius Historia Ecclesiastica sententiæ, 29. ratio, qua ad id opus navandum ductus est, 58. Ejus Viæ Compendium, *ibidem*, quænam sint ipsius iudicio germanorum Actorum Martyrum Notæ, 338
- S. *Bartholomæus* Apostolus num apud Indos Evangelium S. Matthæi reliquerit, 118
- S. *Basilii* Ancyran Presb. & M. Acta Martyrii nanquid aliquibus rebus constent, operi absoluto adjunctis, 373. præclarum Sancti hujus facinus, 374
- Basilii* Seleuciensis Gesta de S. Thecla V. & M. ab ipso conscripta, admittit & rejecta, 306. 308.
- S. *Basilisci* M. Comanenſis Acta a Criticis explosa, tanquam dubia propter Miracula, quæ in eis narrantur, 351. propter Conciones in illis repertas, 360. propter voces contumeliosas in Judices iustas, 370
- Ba/nagli* opinio de argumento negante, 277. 278.
- Beda* Ven. Liber de Locis Sanctis sufficit crebro argumenta Criticis, 186. 197.
- Varia de illius Martyrologio Sapientum Judicia, 531. 539.
- Bellarmini* Cardinalis judicium de Vitis Sanctorum Metaphrasis, 221
- Bethlermus*, Vicus prope Hierosolimam, ubi exat puteus admirandus ex D. Gregorio Turonensi, 613
- Bezæ*. Ita nuncupatur exemplar N. T., servatum Cantabrigiæ, & Lectiones continet, quibus Litterati Viri non acquiescunt, 250. ubi MS. hoc repertum fuerit, *ibidem*.
- Biblia* Lingua vernacula, 41. Critice Bibliorum Temporibus Hieronymi usatissima, 191. gemina sunt Judæorum MSS. Biblicæ 123. & seq. Vide *ANS. Bibliorum. Versiones Bibl.*
- Bibliotheca* Scriptorum Ecclesiasticorum, 31. 32. 33. 50. Manuscriptorum, 40. Bibliorum, 42
- Bircherodii* conjectura qua probat, Opera primis Patriarchis tributa non esse suppositicia, 585
- Blemer* Maria Joanna Monialis Sanctissimi Sacramenti Opera multa in vulgus edidit, 62
- Boilani* Despravius in quo sitos esse putei Operis uniuscujusque sales, 80. ipsius est gloria, quod Satyræ pudorem & moderationem reddiderit, 86. Autor est duarum Epistolarum ad Vivenium datarum de ipsius in Fœtum Mamertinum ingressu, 295
- Boilani* Autor Historiæ flagellantium, Multis mendis viciatur Opus hoc, si Thierio fides, 80. 590
- Bollandus*, quique illum secuti sunt, Totius Operis consilium, & argumentum, 61. causam suscipit Legendæ Aureæ Jacobi de Voragine, 219
- S. *Bonif* M. Opera Mira in ejus Martyrii Actis

- Actis** recitata. [352](#)
Bisquetus Episcopus Montis pessulani Vi-
 tam S. Dionysii Episcopi Parisiensis con-
 scripsit. [341](#), [313](#), [384](#).
Bisquetus Episcopus Meldenis Quietismum
 damnat. [62](#), vituperat Criticos, qui fal-
 laciis Procellantium præjudiciis ad-
 hærent, [149](#). Instructio Pastoralis Præ-
 sulis omiſſa in Indice Operum ejus. [176](#),
 narrat exitum Critice; Veteris Testa-
 menti. [407](#). & N. Testam. Tricvoltii im-
 pressum condemnat. [470](#) & [473](#).
Breviarium Romani autoritas facere non po-
 test, ut fabulas germanarum Historiarum
 instar habeamus. [604](#), [607](#).
Brevitas in Actis MM. possit ne esse in-
 ducium vetustatis & autoritatis. [338](#).
Brillmii opinio de quadam Demonstratio-
 ne Cartelii. [321](#)
Brissinus non distinguit corticem a papy-
 ro Ægyptio. [327](#)
Brunechildis Regina Privilegium Xenodo-
 chio Augustodunensi concessum num si-
 tum sit. [354](#).
Bucherius e Societate Jesu edidit in lucem
 Pontificale nomine Damasi, [181](#), ejus
 Chronologia utitur Tillemontius. [612](#).
Burgo Dei Joannes Minister Montis
 Pessulani ostendere auctor, Historiam
 S. Mauricii & Sociorum opus esse com-
 mentitium. [180](#)

C

Cabala Definitio & divisio. [417](#)
Ca'nsii Marii in quo sita sit Concordan-
 tia Hebraica. [410](#) & [448](#).
Calistus Papa e. truendam curavit Ecce-
 lesiam Deiparæ nuncupatam trans Ty-
 berim. [131](#)
Canticum quid dupliciter esse potest, [107](#).
 patum conveniunt Critici de hujus vo-
 cis significatione. [365](#), [366](#)
De Capelli Critice judicium, [408](#), ejus
 opera lucem aspexerit. [ibidem](#).
Careita Secta Judæorum Rabanistis ad-
 versa. [476](#)
Carasterum usu Scriptoris inſauratio, [39](#).
 usu Typorum. [87](#) & seq.
Carolus Magnus Imperator, & Rex Gal-
 liarum humanarum Litterarum inſau-
 rator, [36](#). Inſtitutor Universitatis Pa-
 risiensis. [ibidem](#).
Carolus Calvus Rex Galliarum. Vide *Com-
 pendium*.
Cassio primus est, qui de Carminum Si-
 byllinorum veritate dubitationem mo-
 verit. [147](#). & [434](#).
De S. Catharina V. & M. Translatione ab
 Angelis in Montem Sinai quid sentien-
 dum sit. [605](#).
Cavii Regulæ ad dignoscendas bonas Pa-
 trum Editiones, [11](#). ad internoscendum
 Opus Suppositum ab eo, quod non item,
[260](#). judicium de Centuriis Magdebur-
 gensibus, [58](#), de Chronico Alexandrino,
[191](#), de Metaphrasie. [214](#), [222](#)
Celiarum nomen, quid significet, [544](#).
[548](#), non habemus adhuc illius rectam
 notionem. [568](#)
Centuria Magdeburgenses, earumque au-
 tores. [58](#). Vide *Illyrius*.
S. Cerannus Episcopus Parisiensis colle-
 git Acta Martyrum, [21](#). Warnaharius
 ad ipsum misit Acta trium Geminorum
 Lingonicæ Civitatis. [161](#)
Cesarii Monachi Opera a Baillero judica-
 ta. [24](#)
Chauvinus Autor Ephemeridis Sapientum
 confectæ Rotherodami, cui tribuitur
 Historia Joannæ Papiſtæ. [267](#) & seq.
Chossius Abbas quam maxime erici partem ad
 Historiam suam Ecclesiæ alicam conta-
 lerit. [101](#)
Chriſtiani primi num merito accusari po-
 tuerint de suppositis multis fallacibus
 monumentis, [142](#), mos Christianorum
 Orientis sexta die Januarii. [163](#)
Chronicon Alexandrinum, opus autorita-
 te carens per aliquos Criticos, [191](#).
 in germanis MSS. Sieberti non reperies
 fabulosam Papiſtæ Joannæ Historiam.
[267](#).
Chronologia difficultates, [10](#), quantæ sit
 Historiæ Ecclesiasticæ utilitatis, [95](#).
 Regulæ ad conciliandos Chronologos,
[56](#).
Cistercienses Monachos consuluit quidam
 Archiepiscopus Lugdunensis; ut ipsi
 Passionem Jesu Christi emendarent, at-
 que ad se mitterent. [21](#)
Citata Opera quomodo sint. [217](#)
Claromontium Alvernæ caput. Sancti qui
 in hac Urbe coluntur, & Martyrium
 Gallieno Imperatore subierunt. [319](#)
S. Claudii M. Acta num in suspitionem
 veritatis venire possint, [289](#). ejus Mar-
 tyrii crudelitas, [166](#), [169](#), quæ Procon-
 sulem allocutus fuerit, dum torqueretur,
[373](#), multa ipsi Imperatoris nomi-
 ne pollicentur. [325](#).
S. Clemens Pontifex, Episcopus Romanus
 a S.

- a S. Petroe constitutus, 169. tantam dignitatem Lino & Cleo secundum aliquos cessit, *ibidem*. 170. 171. contendunt, supposititia esse Acta ipsius Marcyrii, 172. 504. & seq. an S. Dionysium in Gallias miserit, 174. 507. 511. dissimiliter utuntur Critici Constitutionibus Apostolicis, & Recognitionibus S. huius Pontifici tribuit, 178. & seq. Ejus Epistolæ ad Corinthios, & ad Sanctum Jacobum probatæ & improbatæ. 172. 181. 190. 299. 504. 501. & seq.
- S. *Clemens* Alexandrinus fama apud Criticos laborans, 200. & seq. 210. unde hauserit Traditiones multas, & quoties Evangelium secundum Egyptios & Nazæos citaverit. 101
- Clericus*, qui definiat Criticem, 1. Regulæ ipsius ad MSS. emendanda, 8. ad Autores recte intelligendos, 150 ad Opera spuria discipienda, 258. parum gerit morem antiquitati. 174
- Crispus* Pontifex quot annis Ecclesiam rexit Romanam. 612
- Clotharius* Rex Galliarum quo die nuda Baptismatis lotus. 143
- Clunia-Colonia* Urbs Hispaniarum. Extat in illa vetus Inscripcio, quæ argumento esse potest, Fidem Hispanis nuntiata fuisse ante Neronis ætatem. 540.
- Colinus* Presbyter Oratorii animadvertit, Gregorium VII. iussisse, Papæ titulum imposterum solis Romanis Episcopis tribuendum, 388. effectus ipsius moderationis in adversariis refutandis. 432. contendit, Pipino regnante, opinionem vulgaricæpsisse, de S. Dionysio Areopagita, Episcopo Parisiensi. 533
- Conuena*, Urbs Vasconiz, quare hoc nomine donatæ. 614
- Comanvillans* delevit a Gestis Sanctorum, quæ in lucem edidit, cuncta Mira facta, quæ absunt a Sacris Litteris. 148. & 149.
- Compendii* in Abbatia S. Cornelii Carolus Calvus Gallorum Rex inscribendum curavit aureis Litteris *Antiphonarium* Gregorianæ, in quo fertur, a S. Clemente Dionysius Areopagita in Gallias ablegatus. 537
- Conciliorum* Collectionum Autores, 46. & seq. In Concilio Francofordiensi aperitur calliditas Elipandi Episcopi Toletani, 92. In Lateranensi Rodericus
- Episcopus Toletanus irritas reddit postulationes Compositellani, *ibidem*. An posterioribus Conciliis jus sit priora corrigendi, 176. Concilia perpetuo adhaerent veteri doctrinæ custodiendæ, 300. an *Æcumenica* laudantia Opuscula quædam apocrypha ullam ipsis tribuant auctoritatem. 610
- S. *Concordii* Presbyteri & M. Acta sunt authentica. 319
- Conjectura* alterum Critices fundamentum, 108. 258. ipsius notio, 626. conjecturæ rei innatæ & assumptæ, 307. minus solidæ, 585. & seq. conjecturæ ad delectum habendum Operum Patrum, 258. & seq. de Factis Historicis, 261. & seq. de Dogmatibus, 298. & seq. utrum conjecturæ multæ in unum collatæ argumentum certum suscipere possint, 310. & seq. & 314. conditiones, quæ in germana Conjectura desiderantur, 327. conjecturæ Criticæ adversus Traditiones, & Consuetudines Ecclesiæ, 604. & seq. Regulæ de conjectura, 259. & seq. 261. 617. & seq.
- S. *Cononis* Martyris Iconii Acta haberi possunt, ut Proconsularia, 325. 329. Mira pro ipso facta, 350. num modus, quo Judicem est allocutus, aliquanto acerbus fuerit, 371. an Editor Adorum ejus quidpiam addiderit ex Marte suo. 386
- Consensio* Ecclesiarum quantum Critices principium. Vide *Ecclesia*.
- De Constantini* Magni Baptismate variz sententiæ, 140. 523. & seq. & 581. an ante Mortem Christianam fidem professus sit. *ibidem*. & 572. & seq. qua pietate dies festos colverit, 573. S. Augustinus eum Christianum Principem appellat. 574
- Constitutiones* Apostolicæ citatæ & rejectæ, 120. 178. 273. Vide *Baptisma*, & S. *Clementem*.
- Consulatum* qua occasione acciperent Imperatores, & Cæsares Romanorum. 56
- Controversiarum* Autores. 65
- S. *Cornelii* Papæ Epistolæ qua ratione ad nos pervenerint. 171
- Corpora Sanctorum* quo tempore primum erui incæperint homines. 21
- Cortex* quo differat a papyro *Ægyptio*. 327
- Conjuncti* Præsidis opinio de Critice. 1. factetur hic Busebium offendisse multis,

26. quo primum tempore experit ope-
ram dare Ephemeridi Sapientum. 53
Craſſus e Societate Jeſu propugnat Li-
bros Sibyllarum. 434. 436. 488.
S. Creſcentinus Diſcipulus S. Pauli. Senſa
Criticorum de ipſius adventu in Gal-
lias, 167. 197. nonne illum D. Paulus in
Gallias, an vero in Galatiam miſerit,
532. 543. & 547.
Critici definitio, eidem objecta res, 1.
& 4. ejus utilitas, 2. 3. 30. ejus condi-
tiones, 2. neceſſitas, 16. & ſeq. 19.
25. 31. 36. & ſeq. fructus, 39. uſque ad
89. ejus lumina, 92. fundamenta. 108.
& ſeq. 123. & ſeq. 392. & ſeq. 596. Vi-
de *Regula*, Ipſius Regulae, ejus Hiſto-
ria, æque illius inſtauratio, 89. &
ſeq. Cui tribuenda ſit, 95. ejus primi
Autores, 90. bona & prava Critice,
5. Malus Critices uſus in negotio Re-
ligionis, 475. & ſeq. aliis in rebus,
479. & ſeq. vitia Critices, 560. & ſeq.
593. & ſeq.
Critici. Mious eorum veteribus Scripto-
ribus Eccleſiaſticis obſequium, 17. &
ſeq. 109. & ſeq. 456. & ſeq. ſine pro-
batione ab eorum teſtimoniis rece-
dunt, 436. & ſeq. 513. 569. 571. illud
reſponſis parum firmis extenuant, 200.
& ſeq., circuitu eludunt, 132. & ſeq.,
aliisque modis, 137. & ſeq. 210. &
ſeq. anteferunt ſæpius Hæreticorum
lumina Patrum dictis, 144. & ſeq.
deſunt nonnunquam Prodigia a Geſtis
S.S., 148. 213. 348. & ſeq. tribunt Scri-
ptoribus Eccleſiaſticis ſenſa, quæ nun-
quam ediderunt, 150. & ſeq. 160. & ſeq.
celebrant laudibus ſaventes ſibi, ad-
verſarios autem contemptui habent,
165. 171. & ſeq. contendunt ſe pluri-
bus, quam veteres, præſtare cogni-
tionibus, 174. & ſeq. varie utuntur
Libris, Scriptoribus nonnullis tribu-
tis, 178. & ſeq. 181. & ſeq. 183. 188.
194. & ſeq. 210. & ſeq. 530. 532. & ſeq.
Manuſcriptis Codicibus, 248. & ſeq.
de argumento deſumpto a Veterum
Silentio, 266. 270. 274. uſque ad 277. de
Titulis, 384. & ſeq. de tempore, quo
facta contigerunt, 300. & ſeq. de Stilo
Autorum, 391. & ſeq. incommoda prin-
cipiorum ſuorum, 334. 343. 305. 302.
363. & ſeq. 434. & ſeq. 494. & ſeq. 500.
504. 507. 514. 516. 608. 617. quæ mu-
tuo ſibi exprobrant, 164. & ſeq. 9. quo-
nam pacto utantur pluribus *Marcyrum*

Adiſ, 327. 330. 334. 354. 358. 363. 379.
375. 377. 384. 389. 395. 401. utrumque
integrum ſit Vulgatam expendere,
416. 469. uſi ſunt Critice ad inva-
dendam Religionem, 475. & ſeq., ma-
le uſi ſunt eadem, 479. & ſeq., mo-
di adhibendi, ut inter Criticos con-
veniat, 521. videntur citius complura
Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ facta obumbrat-
ſe, quam illuſtraverint, 524. & ſeq. ra-
tiones minus rectæ, quas adhibuerunt,
526. & ſeq. uſque ad num. 541. in con-
ſtantia Criticorum de modo autorita-
tis, teſtimonio Veterum tribuendæ,
569. conjeſturæ ipſorum in Traditione
nes & Conſuetudines Eccleſiarum,
604. & ſeq.

- S. Cyprianus* Episcopos Carthagenſis lau-
dat locum S. Joannis de Trinitate,
149. Uſus varii Criticorum de ipſius
Epistolis 66. & 67. ad S. Stephanum
Pontificem, 172. 252. 255. 273. 514. 547.
momenta, quibus poſſumus ipſi adju-
dicare Epistolæ de Baptismo Hæretic-
orum, 294. Deus illum multa docuit
Viſis & Revelationibus. 611
S. Cypriani Orientis Liber de Confesſio-
ne, ejus nomine ignitus, an ipſius
ſit, 562. & 570.
S. Cyrilli Pueri & Martyris Actuum, a
Bollando decerptorum, collatio inſti-
tuitur. 329. & ſeq.
S. Cyrilli Episcopi Gortinenſis Acta omnes
veritatis notas habent. 324

D

- S. Damaſi* Pontificale ipſi tributum.
Varie ſententiæ de illius Autore, &
de tempore, quo ſcriptum eſt. 180.
& ſeq. Pontifex hic imperat Hiero-
nymo, ut novam edat Bibliorum Ver-
ſionem ad Hebræos Codices exactam,
413
Darius Hyſtaſpes an Templum Hieroſo-
lymitanum inſtauraverit. 172
Davidis Poſteri, in quiſiti a Domitiano
& Veſpaſiano Imperatoribus. 119
Decii Imperatoris Ediſta ipſius nomen ge-
rentia ſuſpicionem attinguntur, 175.
Differunt Perſecutiones Decii & Va-
leriani, 184. & ſeq. an hoc Imperan-
te Septem Episcopi Fidem pene in-
termortuam ab interitu Irenæi in Gal-
lias rursus florere fecerint. 525
Detrectales Pontificum editæ Romæ 1591,

47. diffimiliter sentiunt Critici de Decretalibus primorum Pontificum, 125. 273. & seq. 371. cui tribuatur collectio ipsarum. 164. & seq.
- Demetrius Phaleræus* delectus a Prolomeo Philadelpho ad consiciendam Bibliothecam suam Alexandriæ dat Littetas ad Summum Sacerdotem Eleazarum, ut ad se mitteret Judæus, Græce reddituros Biblia Sacra, 312. conjecturæ quæ factum hoc minus probabile reddunt, *ibidem*.
- Demonstrationis* Cartesianæ natura. 522.
- Des cartes*, Latine Cartesius Renatus. An varietas opinionum, ex ejus placito, oriatur ex varietate temperationum. 523
- Despicius* Claudius Doctor damnatus fuit a Facultate Parisiensi, quod in Legendam Auream concionem habuerit. 24
- Dixconi* an bonorum Ecclesiasticorum administrationem habuerint, 179. 601. utrum potestas ipsis fuerit absolvendi a peccatis. 567
- Diocletianus* Imperator, quibus rationibus adductus fuerit, ut Purpuram deponeret. 574
- Ad *Diogenem* Epistola Justinii num ipsaria. 308
- S. Dionysius* Areopagita. Diversæ Scripturæ opiniones de Libris, ab hoc Pauli Discipulo nuncupatis, 114. 148. 157. 158. 173. 261. 298. 301. de ipsius in Gallias Missionem, 114. 134. 142. 143. 157. 172. 241. 277. 325. & seq. 335. 345. 399. Argumenta in utramque partem, 327. 330. 332. 337. 343. 347. 348. 352. 399. judicium Critici, nulli parti addicti, in rem hanc, 534. & seq. Præcepta ad hoc factum examinandum, 542. & seq. Traditiones duæ de ipsius adventu in Gallias, 581. & seq. quæ nam sit probabilior. 552. & seq.
- S. Dionysius* Alexandrinus non mediocriter versatus erat in Arte Critica. 294. & seq.
- Dionysius* Halicarnassæus creditur fuisse egregius Criticus. 90
- Diplomatis* nomine quid intelligatur, 396. Scriptores, qui Artem Diplomaticam sive propugnarent, sive oppugnarent. 401. & seq. quinam in ejus rectum usum regulas condiderint, 396. & 403.
- Discipuli* Jesu Christi septuaginta duo delecti ad exemplum Moïsi. 179
- Dodwellii* de Rescripto ad Præfatum Galliarum super Martyribus Lugdunenensibus, 288. multa profert exempla, ut probet, in Ecclesia sæpe Deum hominibus doctrinam indidisse Visis & Revelationibus. 611
- Dogmata*, quibus constat Opus aliquod; an illud coarguere possint falsitatis. 298. & seq.
- S. Donatianus*. Vide *Regatianus*
- De *Dormientibus* septem Ephesi, & Martyribus dissimilia hominum placita. 512
- S. Dorothea* V. & M. Acta quibus verbis a Criticis extenuentur. 212
- Doubletus* non distinguit corticem a papyro Ægyptio. 397
- Drusus* contendit, Hassidæos eosdem esse, ac Phariseos. 164
- Duhamel* refert opiniones celebriorum Chronologistarum de anno mundi, quoniam incipere debet Æra Christiana. 30
- Dupius*. Judicium de ipsius Bibliothecæ Scriptorum Ecclesiasticorum, 51. quibus laudibus celebret sæculum XVII. 98. ipsius ingenium, 104. dissimiliter utitur Veterum testimonio, 112. & seq. 117. & seq. 129. & seq. 133. 144. 160. 164. 171. 175. 178. & seq. 245. & seq. 248. & seq. 367. ejus de Silentio Autorum regulæ accuratæ non videntur, 268. & seq. 391. 399. de conjecturis, 290. & seq. 293. 298. 307. & seq. 337. 386. Animadversiones in principem ejus Critices regulam, 315. & seq. varie adhibet suas Criticas præceptiones, 484. & seq. 494. & seq. 500. & seq. 516. distinguit tria Librorum Apocryphorum genera, 562. quid intelligat voce Apocryphum, 565. ejus conjecturæ de falsitate Decretalium. 371

E

Ecclesiarum consensus, ejusque usus, quantum Critices Principium; quid hac re intelligatur, 395. probatur testimonio Patrum, 396. & seq. eorundemque Criticorum, 399. & seq. hujus principii necessitas, 603. & conditiones, 606

Ecclesia opiniones apertè veneratione prosequi, 399. quidquid credit Ecclesia, fide divina nequaquam credit, 397. 607. audienda est super Consecrationibus,

bus, quas instituit, 605, polchra est propter Fidei ueritatem. 609. Vide *Historia Erelisia*.
R. *Elas* Levita animadvertit, universam Legem olim unico versiculo, ut ita dicam, comprehensam fuisse. 474. Vitæ ejus compendium. 444
Epandus Episcopus Toletanus fraudis convictus in Concilio Fraocofordienfi. 92
Eloquentia Sacra in quo sita sit. 75
Eloquentia Forensis his postremis temporibus instaurata. 77
Ephemeridum utilitas, 52. Ephemeridum Sapientum instructio, *ibidem*. Trevolentium, 52, aliarum Nationum. *ibidem*.
Episcoporum a Presbyteris distinctio quandoque cœperit. 131
Episcopi primi Galliarum. Vide *Gallia*.
S. Epiphanius quam habeat apud Criticos de factis multis existimatioem, 169. 196. 197. 202. & seq.
S. Epipodius Martyr Lugdunensis sub M. Aurelio. 182
Epocha Criticorum ad Autoris alicujus testimonium suscipiendum, 239. & seq. quot opiniones de Epochâ, sive de Æra Christiana, 30. Regulæ Æræ, sive Epochæ alicujus Historiæ. 53
Erasmo gloria conceditur, quod primus fuerit inter Sapientes, qui Criticorum Patrum Opera exercuerit, 48. Asserit Renanus, plurimum nos Erasmo debere, propterea quod ipse quoque ex parte contulerit ad Theologiam Dogmaticam restituendam, 63.
Esseni. Vide *Hassidai*.
Eugenius de Historia judicium, 12
Eucharistia. S. Clemens Alexandrinus ait, liberum cuicumque in aliquibus Ecclesiis fuisse eam lumere. 130
S. Eucherius Episcopus Lugdunensis quodnam judicium seruat de S. Clemente Pontifice, 210, uode sumserit Historiam S. Mauricii & Soc. ejus, 226. 281. & seq.
S. Eudoxia Samaritana M. Historia an incertis haberi possit. 254
S. Eulalia V. & M. Emeritenus faciosus admirandum. 174
S. Euphemia V. & M. Historia ab Asterio Amaseno narrata. 333
De S. Eupli Diaconi & M. in Sicilia Martyrii judicium. 222
De Eusebii Historiæ judicium, 26, & seq.

Tom. I.

de Arianismo infimulatus, & a Valensio purgatus, 126. & seq. 140. si tanta fides est ejus opinioni de Baptismo Constantini, *ibidem*. Libros Scripturarum in plures Classes partitur, 163 tria genera Librorum Apocryphorum internotscit, 362. qua ratione describat *Labarum* Constantini. 372. 612
S. Eustachii Mart. Aq̃a an sint sincera. 508. & seq.
Eustathius Episcopus Theſſalonicenſis quo tempore floruerit. 94
De Eutychii, Patriarchæ Alexandrini Anathematis judicium. 170
Exomologesis nomine quo adhuc constitutum est, quid revera intelligendum sit. 567
Exprobrationes mutue Criticorum, 164. 479. & seq. 527.
S. Exuperio Episcopo Tolosano quænam accideriot animadversioem digna in Translatione Corporis S. Saturnini. 22

F

Faber Præceptor Lodovici XIII. exemplar Critici perfecti, 6. primus est, qui contenderit, S. Dionysium Episcopum Parisiensem alium esse a Discipulo S. Pauli, 54.
Faber Jacobus, Doctor Sorbonicus, damnatos quod redarguerit Opinionem confundentem tres Marias, in Evangelio revera distinctas. 88
De Fallis Historicis feruntur judicia varia. 554. & seq.
Facultas Parisiensis quo tempore, & a quo erecta. 36
Fausli Manichæi falsa ratiocinatio de silentio Scripturarum. 390
Faydit Abbas contendit, Vitam S. Amabilis, a Baillero editam, fabulis refertam esse. 243
S. Felicitas, & septem ejus filii quo Imperatore Martyrium lubieriot, 288. 379. & seq.
S. Felicit II. Papæ & Mart. Officium integrum reperit in Sacramentario S. Gregorii Papæ, 602. ejus sepulcrum anno 1582. cognitum. *ibidem*.
De S. Felicit Nolani Vita, a S. Paulino descripta, quorundam Scriptorum judicium, 331. Mira a Deo propio facta, 345. & seq. 351. & seq. 354.

Mmm m

S. Fe-

- S. Felix* Sutriui M. Acta videntur vetusta. **323**
- Famina* Adulteræ historia reperitur in Evangelio Hebraico Nazaræorum. **208.** abest a multis Codd. MSS. **332.** & seq.
- Festa* constituta sive ab Apostolis sive a Conciliis Generalibus, **370. 397**
- Flagellantium* Historia multis erroribus notatur. **79. 163. 390.**
- Fleuvendus* Hæreticus Anglus non audit Prodigia, quæ Scriptura non complectitur. **148**
- Fleurii* opinioe quo tempore Linguae colli coepit, **37.** Consilium ipsius Hist. Eccles. **60**
- Florentinus* in publicum vulgavit Martyrologium, S. Hieronymo tributum, **180** quid sentiat de Historia, Marcello S. Petri discipulo adjudicata. **198.**
- Fontanella* opinio de Oraculis Christianitatis, **148. & seq. 158. & seq.**
- Fredericus* Theologus ex Protell. Lexicon Biblicum confecit, summo in pretio habitum. **442. & seq.**
- Fortunatus* Pictaviensis Episcopus inter primos fuit, qui de adventu S. Dionysii Areopagitæ in Gallias locutus sit, **277.** an autor sit Vitæ illius Sancti, a Boschetto editæ. **383**
- Frassius* Canonicus Claromontanus quot numeret Sanctos in Urbe Alvernæ morti traditos a Croco. **339**
- P. Fronto* Canonicus Regularis S. Genoviesæ quæ perhibeat in suo Calendario Romano de Festo S. Cypriani, **589.** Launojus ipsi exprobrat, quod ad negans argumentum confugiat. **275**
- Fronto* Presbyter, Parochus Mali qua ratione sustulerit corpus S. Theodoti M. **332. 394.** Papæ titulus ipsi tribuitur. **288**
- Fronto* Ducæus Jeseita contendit, io sexto Tomo Operum S. Joannis Chrysostomi contineri **73.** Sermones, Patri huic affixos, **185.** quid judicet quoad Homiliam de S. Thoma, huic Patri adscriptam. **620**
- S. Frumentius*, Æthiopum Apostolus, **330**

G

GALLI Judicis Decreta iniqua, quæ edidit in Matrem & ancillas S. Africæ. **168**

Galestinus Petrus, Protonotarius Apostolicus eodem anno curavit Martyrologium Romanum anno 1577. **607.**

Gallia quo tempore Artes Liberales florere viderint, **36. 73. 86. 95.** & seq. ibi coeptum est imprimere characteribus rotundis. **82.** Varie opiniones de adventu septem Episcoporum in Gallias, **114. 172. 253. 314.** & seq. Regular ad expedendum hoc factum, **342. & seq.** Nomina horum primorum Episcoporum, **310. 337.** quo tempore Fides illic constituta sit, **324. 335. 349. 334. 342. 344. 350.** & seq. quo tempore primum Martyria visa. *Iisdem sermo locis.*

Gallorum origo, **344. & seq. 348.**

Gassendus collegit omnia eorum, qui ad instaurandam celeberrimi Epicuri famam se dediderunt. **92**

Gelasius Papa autor celeberrimi Decreti de Libris Sanctis. **92**

Gelasius Cyzicenus qui sit, & qua ratione ejus testimonio Critici utatur. **168**

Geographia in Historia necessitatem habet, **35.** Autores, quibus debet perfectionem suam. **56**

Germanii Jesuitæ Dissertatio de Veteribus Francorum Diplomatum norma esse potest iis, qui ad scribendum accedunt, **79.** Præcipuus est Diplomaticæ Mabilloniorum adversarius. **401**

De Gyræ, Minimorum Asseclæ Vitæ Sanctorum judicium. **62**

Gyrinus, Patrobus optime explicavit vocem *Serius* in S. Sulpicio Severo de primis Mart. Gall. **350.**

Gedavii Episcopi Grinnicensis judicium de Critice, 5. quæ referat de morte Jesu Christi, **146.** sententia de Epistolis Ignatii. **486**

Gemara Franciscus opinator, Carmina Librorum SS. similia esse Græcis & Latinis. **121**

Gauserus contendit, Rabinos non esse tutos duces ad Hebraicæ Linguae intelligentiam, **409. 410.**

Græci Autores minus accurati creduntur, **135. & seq. 188.** Quid sint ipsorum Menæ, Menologia, & Liber *Απολόγος* nuncupatus. *Ibidem.*

Vide hæc verba.

S. Gregorius Nyssenus an depromserit a Libris Supposititiis, quæ de Maria Virgine tradit, **201. 205. & seq.**

S. Gre-

- S. *Gregorius Papa Magnus*. Coniecturæ Criticorum ad rejiciendam Historiam de liberatione ab Interis Trajani, [310](#), [388](#). In *Entramentario* S. hujus Pontificis reperitur integrum Officium S. Felicii Papæ & Mart. [608](#)
- S. *Gregorii* Thaumaturgi nomen ferentes Sermones ex *Dapino* ipsius non sunt. [308](#)
- S. *Gregorii* Turonensis opinio de Festo Assumptionis *Deiparæ*, [303](#). Nonnullis Criticis videtur non mereri fidem. [334](#), [357](#). a quibus audiatur de Missionem S. Dionysii in Gallias. [325](#) & seq. quamdam minus tutam Traditionem narrat. [613](#)

H

- H**æretici primi non sunt Linguarum Sanctorum Magistri, [45](#). Scholasticæ timore percussus ejus nomen denigravit. [66](#). Nonne sequi possumus ipsorum sensa in re Critica, [113](#), [143](#), & seq. Animadversio Tertulliani in rem hanc. [120](#). Antiquitatem contempnit, [174](#), [624](#), & seq. Quare in Metaphrasen insurrexerint. [214](#). quod judicium tulerint de Historia Critica Simonii, [295](#), [412](#), & seq. [454](#), [457](#), [474](#). Hæretici, qui Critice nisi tunc ad verius Ecclesiam Catholicam, [478](#). levisus coniecturis ducti iter S. Petri Romam negant, [362](#), [588](#).
- Hæmendi Presbyteri Protestantis Angli opinio de Episcopatu S. Clementis Papæ. [380](#)
- Hæfidal ex Drusio non distinguuntur a Pharisæis & Essenis. [164](#)
- Hegesippus. Sententiæ Criticorum de Narratione ejus Martyrii S. Jacobi. [110](#), [133](#), [162](#), [183](#), [327](#), & seq. [307](#), [310](#), [314](#), & seq. [218](#).
- S. Helena extruendam curavit Ecclesiam in eo loco, ex quo Jesus Christus cælum conscendit. Mira quæ in ea patrabantur. [186](#)
- Heracii Imperatoris factum de Cruce ab illo super humeros lata, rejicitur a Criticis. [270](#)
- Hermas an autor sit Libri *Pastoris*, [112](#), [125](#), [161](#), [175](#), [283](#), [304](#), [363](#).
- Hermopolis in Thebaide. An fas sit dicere, Jesum Christum infantem ibi fuisse. [399](#)
- Hierodes an Hierosolymis Templum ædificare fecerit, [166](#). an ipsum filium suum

- post Christi Nativitatem occiderit? [240](#)
- Hierapla* Origenis quid sint. [413](#)
- S. *Hicynthii* M. Acta qua polleant autoritate, [284](#), [286](#), [378](#).
- Hilarius* Diaconus an Autor sit *Questionum* de Veteri & Novo Testamento. [248](#)
- Hilarius* Abbas S. Dionysii. Varia placita Scriptorum de ipsius Libris Arcopagiticis, [327](#), [335](#), quando ea scripserit, [353](#). ad quem miserit [357](#). Sponsores, quos exhibet, ut Missionem S. Dionysii Arcopagitæ in Gallias propugnet. [354](#)
- Hilii* Exemplar Bibliorum, ab eo vocatum, non est per aliquos vetustum. [415](#)
- Hincmari* Archiepiscopi Rhemenis sententia de die Baptismatis Clodovei, [142](#), & seq. de Missionem S. Dionysii Arcopagitæ in Gallias. Vide S. *Dionysius* & *Hilduinus*.
- Historia* Ecclesiasticæ Autores, [25](#), & seq. [56](#), [57](#), & seq. [58](#). Regulæ de illa fructuose & utiliter addiscenda. [23](#). ejus instantiatio Criticis adjumento. [25](#), & seq., in quo sita sit, [34](#), & seq. [56](#), quæ tempore conceptum sit eam Gallice reddere. [59](#). Ratio illustrandi Historiam Ecclesiasticam, [394](#), & seq.
- Historia* Sanctorum instantiatio Criticis adjumento, [10](#), [20](#), & seq. [60](#), [61](#), & seq. Monumenta, quæ Historiæ usui esse possunt, [264](#). Regulæ ad veras a supposititiis internoscendas. [245](#), [283](#), & seq. [284](#), & seq. possemus aliquam veritatis speciem dare illis, quæ fabulose videatur, [307](#), & seq. [314](#), & seq.
- Historicorum* quænam indoles, [30](#), [32](#), eorum vitia, [31](#), Regulæ ad redum Criticum inter alios dignoscendum, [11](#), ad perfectum efformandum, [30](#), [347](#).
- De *Heremia* stilo varia judicia. [175](#)
- Hieronymus* sæpe distinebatur in respondendo difficultatibus, a præstantissimis Viris multis ipsi objectis de Sacra Scriptura, [91](#). Duo genera Exemplorum Martyrologii sui, a quibus in publicum edita, [180](#), [181](#). Canon Veritatis Hebraicæ ipsius est, [255](#). uterque Rabbino quodam e Schola Tiberiadis ad interpretanda Biblia Sancta, [413](#). An ejus Epistola ad Paulam & Eustochium supposititia sit, æque alienius auctoritatis. [610](#)

Microfolymis an Herodes rursus Templum ædificaverit. 166. an idem fecerit Darius Hystaspes. 172

In *Hispania* quo tempore Fides prædicari cœperit, 113. 117. 121. 160. 310. 318. 346. 348. 369

Hystaspis Libros an Paulus legendos contuleret. 208

I

Iacobus Apostolus num Sanctuarium ingrederetur, 111. 133. 327. 317. Criticorum mens de ejus itinere in Hispaniam. 310. & seq. 346. & de narratione Martyrii ejuldem ab Hegesippo facta. Vide *Hegesippus*.

Jacobus de Voragine, Dominici filius, Archiepiscopus Jacuensis. Qui recepta a Criticis sit Legenda Aurea, 24. 218.

Jacobus II. Angliæ Rex. Falsa Epocha mortis ejus, deinceps emendata. 612

Japi Pol glotta quo differant ab Anglicis. 41. 44.

Janfenius Episcopi Gandavenfis sententia de mulieris adulteræ Historia apud Joannem. 208

An *Ileria* quo tempore Fides recepta sit, 550

JESUS CHRISTUS. Variæ de ipsius Nativitate Epochæ, 30. 316. num fuerint in ipsius stabulo Bos & Asinus, 147. abjicienda ne sunt, quæ Patres tradiderunt de ipsius Nativitate & Vita, 200. & seq. 304. & seq. 393. num Agnum Paschalem manducaverit in Pervigilio Mortisejus, 116. 149. quo die Spiritum misit, 132. 167. & in cœlum ascendit, 133. 179. 370. 397. ejus Epistolæ ad Abgarum. Vide *Abgarus*.

Ignatius Episcopus Antiochenus an Evidio successerit, 131. variæ Scriptorum sententiæ de ipsius Epistolis, 112. 114. 124. 128. 132. 104. 272. 276. 299. 301. 303. 316. 494. & seq. 502. & seq. Regule Criticæ ad ostendendum eas esse authenticas, 484. & seq., quo anno, & quo Imperatore mortuus sit, 285. & seq. 377.

Ilyricus Matthias Flaccus Autor Centuriarum Magdeburgensium: de hoc Opere judicium, 37. & seq.

Superiores Romani quandonam Consularum fuerunt, 56. num eodem unquam tempore quatuor extiterint Imperato-

res, 289. an Edicta Imperatorum jubebant cruciatus, quibus Martyres vexabantur, 367. Historici Græci nobis tradiderunt, id moris fuisse Imperatorum illorum, ut ignem ante se gestarent. 621

Indi; nonne apud ipsos repererit S. Panchæus Evangelium S. Marthæ, 118. 120. an S. Joannes illis Evangelium prædicaverit. 602

Infulæ colebant pervigilium Festi diei S. Joannis Baptiste. 185

Inscriptionum Academiarum origo, 75. Cognitio Inscriptionum fructus Critices, 82. 83. num falsæ Inscriptiones tantum sint, ut propterea Historia rejicienda sit, 284. & seq.

Insensatio Critices, Disciplinarum, & Artium Liberalium, 16. & seq. 63. 64. & seq. 71. & seq. 89. 93. 94. & seq.

S. Joannis Baptiste Historia translationis Capitis an a Metaphrasæ ad nos descendit, 228. 232.

S. Joannis Evangelistæ Evangelium an servetur Ephesi ex opinione S. Petri Alexandrini, 121. in quibus Codd. MSS. reperiat locus ejus de Trinitate, 249. 250. quo anno Ephesi incoluerit, 278

S. Joannes, cognomento Marcus, Discipulus & Consobrinus Barnabæ, corporis sui umbra morbis medebatur. 189

S. Joannis Crisostomi varia Opera, quæ falsa creduntur, a nonnullis Criticis adhibentur, 185. an Homiliæ in Acta Apostolorum, ejus nomine signatæ, ab ipso revera lucubrata fuerint, 397

S. Joannes Damascenus an traduxerit e falso Melitone, quæ habet de Morte Deiparæ. 301. 305.

Jobi Liber metricè conscriptus est. 122

Joelus ex silentio Lucæ negat, corpus Deiparæ e mortuis surrexisse. 592

R. *Jona* Grammaticæ Hebraica nunquam typis commissa est. 444

S. Josephus Patres multi contendunt bis uxorem duxisse. 603

Josephus non semper habetur Autor accuratus, 165. & seq. 173. 621. sensa Litteratorum hominum de ipsius pro Christo testimonio, 134. 141. 145. 255.

Irenæi sententia de mundi duratione. 398

S. *Isidorus* Hispanensis Autor Collectionis Conciliorum, 46. Decretalium, 166.

&c

- & seq. & *Libri de Morte, & Vita Sanctorum.* 546
Iffium prope Parisios. Argumentum colloquiorum ibidem factorum. 69
Italicarum Academiarum nomina. 74 & seq.
Bali primifunt, qui Characterum rotundorum usum induxerunt in typis, 87.
 Sapientes homines, qui primi in Italia Disciplinis perficiendis operam dederunt, 95. & seq. fama laborarunt maxime ob ipsorum Criticen licentiorum. 480
Judai quas poenas subirent, si quando aliquorum ex ipsis incuria Libri Sancti humi decidissent, 419. Jesu Christi nato suis tantum Traditionibus incombebant, 420. duo habent genera MSS. Biblicæ, 423. post ipsorum captivitatem Lingua Hebraica non fuit ab ipsis usurpata. 442. & seq.
S. Iusti pueri, & M. in Hispania Acta exiltimari possunt archetypa. 325
S. Iustini Philosophus quibus Imperatoribus Apologias pro Christianis suas obtulerit, 120. 123. & seq. an erraverit, cum dixit Romæ erectum simulacrum Simoni Mago, 146. & seq. Sensa Scriptorum de Operibus multis, ab eo nuncupatis, 297. 300. 302. 309. Epocha Mortis ejus, 133. 169. 285. 287. Acta Martyrii ejus omnibus afficiuntur auctoritatis notis, 191. & seq. 338. 342. 305. & seq. an veneni vi sublatu sit. 323
Augustini Justiniani Januensis Operum in Psalmos ratio. 40
Juvenalis Episcopus Hierosolymitanus an reperit Hierosolymis Virginis Mariæ sepulcrum, 137. & seq., an talis fuerit, qui falsa monumenta falsasque Historias confingeret, *ibidem*. S. Leo Pontifex ad eum litteras dedit, & gratulatus est cum eo, quod Imperator Marcianus illum in sedem suam restituisset. 139

K

David Kimbi, doctus Rabbinus ante omnes Grammaticam Hebraicam confecit. 444. & seq.
King Judas peritissimus Judæorum Grammaticus censetur. *ibidem*.
Conradus Kircherus Hæreticus Angulensis. Judicium de Concordantia sua Græca V. T. 409. 448.
P. Kircherii Jesuitæ opinio de Cabala Judæorum. 417

L

LAbari Constantiniani figura, quidque illud continebat, 572. 612.
Lacryma Sancta Vindocinensis a Thierio flocci facta. 274
LaTantius testatur, Christianos sibyllina carmina non confinxisse. 488
Lamius Benedictinus quo sensu dixerit, extitisse Atheos, 96. Quid sentiat de quadam Demonstratione Cartesianæ. 521. & seq.
Lamii Presbyteri Oratorii judicium de multis Scripturarum factis, 116. 149. 176. & 177.
Lamagnono Primo Præfidi Rapinus gloriam tribuit, quod forum purgaverit a loquendi genere, triviis & compitis communi. 77
Lamfieri Martyres Martyrium passi sunt, Decio Ecclesiam infestante. 289
Lautfrancus Benedictinus, & Archiepiscopus Cantuariensis operam dabat corrigendis Libris Scripturarum & S. S. Patrum. 23
Laubrußli e Societate Jesu sententia, in quo sita sit utilitas Critices, 2. contendit, Bailletum Operi suo nocuisse, 19. quid sentiat de malo Usu Critices in negotio Religionis. 477
Lauvojus quas tradiderit Criticas præceptiones, ne de Traditionibus fallamur; 15. accusatur, quod duo Orosii loca vitaverit, 162. cur rejiciat Epistolas S. Cypriani ad S. Stephanum lxvi. lxvii. 172. 232. 254. 273. argumentum negans constantis principii loco habet, 274. & seq. Conjecturæ ipsius ad ostendendam, S. Stephanum Papam in errorem Cyprianico oppositum incidisse, 588. 599. sententia de Sancto Dinnylio, 517. & seq. 531. & seq. quæ exprobet Hilduino, 512. concedit, aliquid ex Traditionibus hautiri argumentum posse. 601
S. Laurentii Martyrio adjuncta an Patres retulerint Oratorum instar, 332. & seq.
Legio Melitina quod Mirum factum M. Aurelio impetraverit. 265
Legio Thebæa Vide S. Mauricius.
S. Leo Pontifex quæ habet de jejuniis quadragesimæ, contendunt aliqui ejus non esse.

- esse. 148
De Leonis Episcopo Neapolitano quod iudicium ferat Bailletus. 135
Lesli Caroli Angli regulæ ad ostendendam Prodigiorum Scripturæ veritatem. 165
Leftangius novem Regulæ statuit necessarias ad faciendas optimas Interpretationes Gallicas. 81
S. Liber Pontifex quot annis Romanam Ecclesiam gubernaverit. 623
Linguarum Sanctorum instauratio. 40. & seq.
Lingua Hebraica post reditum Iudeorum Babylone, a vetusta integritate sua defecit, 410. & seq. 441. & seq. multæ huius linguæ voces ambiguae sunt. 438. & seq. 443. 456. an modus, quo traditur in scholis aptus sit ad bonam faciendam Interpretationem. 442. & seq. Vide *Simoniæ*.
Litteræ humanæ fructus Critices 172. Epocha ipsarum instauratio. 36. & seq. 63. & seq. 86. 89. 94. & seq. ut hæc haberetur, magna opus esset antiquitatis præstare intelligentia, 174. in id Patres incubuerunt, *ibidem*. Recentiores in quorundam studiorum genera longius intenderunt Veteribus. 176
Liturgia SS. Petri, Matthæi, &c. an suppositiciæ sunt, 290. 298. 301. 391.
Libri. Vide *Opera*.
Longinus sapiens Sophista, & Criticus præclarissimus. 90
S. Lucas an Fidem in Galliis prædicaverit. 543
S. Lucii M. & *S. Montani* Acta inter pretiosissima antiquitatis monumenta collocanda sunt. 291
S. Lucianus Antiochenus M. quid paullo ante mortem suam fecerit. 138. 171
S. Luciani Bellovacensis Vitæ tria MSS. genera, 530. An fide Actis ejus adhibenda. 600
In S. Luciani Nicomediensis M. Actis sermo fertur de multis Principibus. 188. 329.
Lupus Abbas Ferrariensis quibus afficiat laudibus Hilduinus. 528
- M
- Mabillonii* Regulæ de modo colendi studium Conciliorum 9. studium Patrum 10. optime interpretandi, 82. de MSS. Codicibus, 236. ad demonstrandam Operis alicujus falsitatem, 259. de Di-
- plomatica, 402. ejus opinio de Archetypo Evangelii S. Marci, quod servatur Venetiis. 612
Macrobius sententia de inseritu filii Herodis. 240
Magdalena Maria an differat a Maria Peccatrice, & Maria Sorore Marthæ & Lazari, 88. 114. 178. 608. ejus iter in Gallias. 212. 268. 169. multis opinio est, eam Ephesi occubuisse, 188. 241. 279. ejus Reliquiæ venerantur in Provincia, & Vezeliaci, 226.
Magerum Regio, conditio, & Nomina, 158. Tillemonii opinio in rem hanc 604.
Magistratus erant semper auctores suppliciorum illorum, quibus MM. vexabant. 368. 373.
Maldonatus testatur, se non reperisse Historiam mulieris adulteræ Evangelii nisi in uno duntaxat exemplari, 252. asserit, non omnia quæ credit Ecclesia, Fide divina credere. 596
Manuscriptorum utilitas, 39. & seq. 448. & seq. Viti Sapientes, qui in MSS. inducunt, 40. anteferebant sunt Lectiones plurium, 250. 253. vetustissima non sunt emendatissima, 3. 254. varii Criticorum circuitus ad imminuendam illorum auctoritatem, 253. MSS. Biblicæ, Cantabrigiæ, 250. Alexandrinæ, 254. Perpinianensæ, 452. quibus MSS. generibus usi sunt tempore Urbani VIII. pro nova Editione Græcæ Novi Test. 430
S. Marcus Evangelista ex Eutichio duodecim Presbyteros Sacris iniciavit, qui cum Patriarcha Alexandrino morarentur, 170. ejus Missio in Ægyptum, 171. iudicium de Historia Vitæ ejus, 247. duodecim postremi versiculi Evangelii ejus absunt a MSS. multis Græcis, 252. an scripserit Evangelium suum Romæ vivente S. Petro, 579. varia sentia Scriptorum de conditionibus Archetypi Evangelii ejus, quod Venetiis extat. 612.
Marius Gnosticus quas regiones erroribus suis maculaverit. 304
De Marca opinio super Tractatu de Vita & Morte SS. S. Ildori Hispanensis, 546. ait, Vitam S. Dionysii, a Boisqueto vulgatam, scriptam fuisse a Fortunato, 583. & Apollolos in omnem terram Evangelii lumen intulisse. 592
S. Marcellus Diaconus Romanus & M. a Tillemonio purgatus. 371

S. Marcelli Centurionis verba, quæ ad Judicem habuit cum ad supplicium duceretur. *ibidem.*
S. Marcellini M. Romæ Historia an vera censeri possit. *305.*
De S. Marconi M. Nicomedienfis Adorum autoritate judicium. *329*
Marconis Hæretici mens de postremo Jesu Christi Pæfate, a Patribus oppugnata. *149*
S. Margarita, sive S. Marina Martyr: Metaphrastes fateatur, se ab hac Vita delevisse tot tabulas, quot Acta ipsius corrupta erant. *153*
De S. Maria Aneillæ & Martyris Vita multorum Criticorum judicium, *183, 185, 187, 189, & seq. 190.*
In S. Marii M. Actis vitæ quæ reperiuntur an salutatem eorum probent. *115*
Marsacium in Alvernia, ubi S. Gregorius Turonensis testatur, se aliquando pervigilium Festi Assumptionis celebrasse. *106.*
Massora, & **Massoreta**. Vocum istarum significatio, 424. de illa judicium. *435. & seq.*
Marianus Benedictinus regulas statuit ejus opinione tutissimas pro intelligendis Auditoribus Sacris, 9. ejus purgatio ab accusationibus Simonii, 27. ejus animadversiones in Epistolam Hieronymi ad Sunniam & Fretellam, 91. probat, Canonem Veritatis Hebraicæ esse verum Archetypum S. Hieronymi. *255*
Martius Polonus excoGITavit Historiam fabulosam Joannæ Papisæ. *167*
Martyrologium Adonis, Uluardi, & Ven. Bedæ varii usus Criticorum, *161, 169, 319, 323, 329, 345, 346. & seq. 383.* Martyrologium, quod nomen fert S. Hieronymi, Eusebii Martyrologium est, 180, a quo editum in lucem, *181.* duo genera Exemplorum hujus Martyrologii, *182.* Martyrologium Romanum pluries emendatum fuit. *607*
Martyrius quæ tormenta acerbissima incutiebantur, *363.* & seq. 391. & seq. *394.* Vide *Acta Martyrum & S. anistorum.*
An S. Matthæi Apostoli germanum Evangelium sit, quod apud Iudæos invenit S. Pantænus, *111.* 120. hoc Evangelium reperit in sepulero S. Barnabæ, *121.* 141. ubi servabatur S. Hieronymi ætate hoc Evangelium Hebraice scriptum, *118.* 128. an S. Matthæus scripserit Evangelium suum Hierosolymis paulo

ante Mortem Jesu Christi. *130*
Maurerius Gallice reddidit Acta sanctæ & Selecta Theodorici Ruinartii. *320*
S. Mauricius & Legio Thebæorum. Epitome Sermonis, quem habuerunt, *215.* Acta Martyrii ipsorum authentica sunt, *241, 280*
S. Maximus Episcopus Nolanus S. Felicii donum Miraculorum impetrat. *345.*
In S. Maximi Mercatoris in Asia, & M. Actis menda nonnulla reperiuntur; quamvis in Proconfularibus numerentur. *335, 336.*
Pro S. Maximiliano mira facta. *345*
Maximilianus Maffonus Hæreticus sentit, Archetypum Evangelii S. Marci, servatum Venetiis, Græce scriptum esse. *613*
Melchior Canus tres regulas assertit ad internoscendos Historicos bonæ notæ *19, 246.* conqueritur de his, qui Monachos accusant de fabulis inventis lucris causa, *22.* conteadit, neminem Patrum esse, qui non aliquando de re Historica lapsus fuerit, *165. adfuit* Concilio Tridentino. *467*
S. Melito Episcopus Sardicenfis obtulit M. Aurelio Apologiam pro Chritianis, *173, 381.*
Menardus Dominus Ifernensis statuit quatuor principia, quibus putat, se universos Chronologos conciliare. *55*
Menardus Benedictinus Launojum de minore acceuratione redarguit, *161, 162.* propugnat Missionem S. Dionysii Arcopagite in Gallias, *321.* & seq. *324. & seq. 328.* & seq.
Menda aliquando reperiuntur in Actis MM., sed non nocent autoritati ipsorum, *324. & seq.*
Menca & **Menologia** Græcorum varie a Criticis adhibentur, *188.* & seq.
Menestianus Iesuita contendit, Librum Jobi Opus Drammaticum esse, *121*
Mercurius Trismegistus an autor sit Pimandri, *114. & seq. 161, 190, 490. & seq. 494. & seq. 497. & seq. quinam* fuerit, numque extiterit aliquando hoc nomine homo. *494.*
Metaphrastes quo tempore vixerit, *113.* ejus vitæ Sanctorum tripartitæ sunt, *219.* accusatur fuisse, quod regulas traderet ad fallaces Historias confingendas, *23, 153.* Critici ab ejus Vitis Sanctorum multa facta historica deprecantur, *216. & seq.* quæcque illum non citat, *218.*

& seq. 221. & seq. 223. comparatio Paraphrasium ejus cum Paraphrasis Bailleti, 229. ejus errata ab scriptoribus multis excusantur, 222. 224. 225. & seq. Vita S. Nicephori Mart. edita a Metaphrasae, & cum Bibliothecae Regiae MS. collata, 234. & seq.

Minutus Felix ex D. Hieronymo non est autor Libri: *De Fato*. 294.

Miracula a Vitis Sanctorum detracta, 148. 244. 348. & seq. an Acta Martyrum sincera contineant Mira pauca, 345. Regulæ Criticæ de Miraculis, 348. & seq. cautiores Criticorum de Miraculis, 348. & seq.

Miricus Aubertus quare fabulam Papissæ Joannæ sustulerit a nova Editione, quam adornavit, Chronici Siegherti. 267.

Missa . Vide *Sacramentaria*.

S. *Modestus* Patriarcha Hierosolymitanus primus est, qui de itioere S. Mariæ Magdaleon Ephesum mentionem fecerit. 279.

Monachorum Apologia super Actis Sanctorum, quæ divulgantur, 22. & seq. 10 sæculo undecimo elaborantur, ut Criticæ & Humanoas Litteras instaurarent. 93

Mosen totius Pentateuchi Autorem non esse Simonius contendit. 280. 292

Monumenta, quæ Historiæ afferre possunt opportunitatem, 264. 265. 342

S. *Montanus*. Vide S. *Lucius*.

Monseigneurii Benedictini opinio de Archetypo Evangelii S. Marci, quod Veotilis servatur 612.

Morinus, Oratorii Presbyter citat duodecim Autores Ecclesiasticos, probandi gratia, Patres Judæos accusasse de corrupto, data opera, Scripturarum Textu, 151. & seq. ipsius de Versione Septuaginta judicium, 406. quid commodi per ipsum ducere possumus e variis Scripturarum Versionibus, 415. considerat, extare MSS. multa Græca & Latina scripta absque ulla distinctione Periodorum, 434. asserit, verbum Hebraicum *Dabar* octo modis scribi posse, 456. rem authenticam esse posse duobus modis. 465

Moschus Joannes autoritatem ex Baillo jamdudum amisit. 335

Musinetur Canonicus Regularis S. Geneviæ ostendit, corruptionem characterum in Numismatibus & Inscriptionibus, 38. si deferenda res sit de figura *Labari* ad Numismata Constantini ab ipso vulga-

ta.

De *Mundi* duratione vetusta Judæorum traditio, quidque de illa Patres sentierint. 597

Myfici falsi postremorum sæculorum damnati, 68. Opera, quæ illorum doctrinam oppugnant, 69. & seq.

N.

SS. *Nazarinus* & *Celsus* Martyres Mediolani. Utuntur quidam Sermonem, S. Ambrosio appositum mendose, ad constituendam ipsorum Historiæ partem. 185.

Nazarorum Evangelium fuerit, ad D. Matthæi, quod apud Indos repertum est, 118. & seq. 128. & seq.

S. *Nec* Martyr. Vide SS. *Asterius* & *Claudius*.

Neronis Imperatoris tempore Fidem oinciatam in Hispaniis fuisse Inscriptionem quadam vetusta confirmari potest. 340 In *Niemo* secundo Concilio, & VII. Ecumenico memoria Eusebii anathemate percussa est, 126. 127.

S. *Nicephori* Martyris Antiocheni Vita deprompta a quodam MS. Bibliothecæ Regiæ confertur cum Metaphrasæ, 234. & seq. ipse Martyr est Charitatis, *ibidem*. cujus autoritatis fuor illius Acta. 289. 331. 368.

De *Nicephori* Historia Ecclesiastica judicium. 29

An *Niclaus* ex Septem Diaconis unus autor fuerit Sæctæ Nicolaitarum. 123

Niclaus V. summo Pontifice Litteræ Humanæ rursus effulgere cœperunt. 83

Nilles Cardinalis & Archiepiscopus Parisiensis damnat falsos Mysticos, 69. & 70. & Novum Testamentum impressum Trevoltii anno 1702. 472. & seq.

Numismata constituunt partem aliquam studii Academiæ Inscriptionum, 75. eorum cognitio excellens est Criticæ fructus, 83. eorum utilitas ad Historiam, 38. 83. Regulæ ad explicanda Numismata. 84

O

Ociapla Origenis quid contineant. 413
Opera. Regulæ observandæ in illorum lubricatione, 78. 79. in quæ sit bonitas & pravitas operis, 80. Regulæ ad judicandum de illius præstantia, 81. modus exercendi Criticæ in Opera, 123.

157. 481. in negotio Religionis non sunt adhibenda Opera Hæreticorum. 150.
Opera Apocrypha & supposititia, qui utantur illis Critici. 178. 179. 182. 183.
191. 194. 200. 204. 210. 214. 282. 300. 398.
303. 306. plura genera Librorum Apocryphorum. 662. & seq. 617. 619. & seq. 631. & 632.
Oracula antiquitatis ex Fontanella nihil fuerunt nisi fraudes Sacerdotum. 148. 158. & seq.
Organorum varia dispositio non est unica causâ varietatis opinionum hominum. 552.
Origenis Apologia non est Pamphili Presbyteri. 396
Orphi locus de primis Martyribus Galliarum interpolatus a Launoio, 16. opinatur, S. Petrum Romam ivisse sub initium Imperii Claudii, 262. ait, se vidisse Exempla multa Rescripti Marci Aurelii ad Senatum, quo fateatur ipsum debere Christianis Victoriam adversus Quados. 265

P

Pagii opinio de tempore, quo Theodoretus incepit & explevit Historiam suam, 23. designat occasiones, in quibus Imperatores & Cæsares Consulatum subibant, 58. contendit, anno 112. Trajanum vulgasse Rescriptum suum adversus Christianos. 379.
Pallavicinus Cardinalis quas regulas statuerit ut de alicujus Acti autoritate judicemus, 466. quo modo eas adhibuerit Simonius, 467. & seq.
Palaestina. Primorum Martyrum illius regionis Acta nonne authentica. 289
Pana Deum mortuum esse sub Tiberio vulgatur. 110
S. Panthæus quod Evangelium apud Indos repererit. 118. 120
Papa quo tempore assignatum fuit nomen Episcopis Episcoporum, 327. & παππας 328.
Papstobechius celebris Bollandi successor, 61. ejus opinio de Actis Ioslini, editis a Ruinartio, 328. susceperat constituere Regulas aliquas pro Arte Diplomatica. 397.
Papyrus Ægyptius quo differat a Critice. 322.
Papyrus Massorius Autor Historiarum *Dantis, Petrarca & Boccacii*, 93. com.

Tom. I.

mendavit Vitam S. Dionysii, scriptam ab Hilduino. 518
Parisiis coactum Concilium fuit anno 124. quod in Epistola ad Eugenium II. Pontificem data tuetur vetullam Traditionem ferre, S. Dionysium in Gallias a S. Clemente missum fuisse, 427. varia judicia de hac Epistola. 582.
Parisiensis, sive sectio Bibliorum quatuorplex sit in MS. Perpinianensi. 453
Pastoris Liber. Vide *Hermas*.
S. Pastoris Pueri & M. in Hispania Acta ita brevia & simplicia sunt, ut propterea sincera credantur. 325
Patres Sancti consulendi sunt super factis multis Historiæ Ecclesiasticæ, 39. in ipsorum Operibus quatuor reperiuntur Traditionum Criticarum genera in S. Scripturam, 90. ipsi agnoscunt se fallere posse, 165. incubuerunt humanis Litteris, 274. & seq. an dubitaverint de corpore Virginis, e mortuis excitato, 196. & seq. abiciendum ne est ipsorum testimonium eo prætextu, quod facta ab ipsis narrata e Libris Apocryphis hauserint, 200. 204. & f. q. 210. & seq. quomodo uli sint argumento a Veterum silentio deprompto, 267. testes sunt Ecclesiasticæ doctrinæ irreprehensibiles, 300. & seq. Critici multi contendunt, Ictres locutos fuisse Oratorum instar in iis, quæ de SS. MM. Historiis tradunt, 326. 332. 333. 361. 362. oportet ad illos se conferre pro restituenda antiqua Versione Græca, 431. 457. & seq. multi ex illis acceperunt vetullam Traditionem Judæorum de Mundi duratione, 598. multa ipsorum Opuscula Concilii Generalibus probata. 623
S. Patroli Martyris Trecentis Acta redolent Antiquitatem. 524
S. Pauli Apostoli Epocha Conversionis, 168. an multa ex Operibus Apocryphis traxerit, 204. num Carmina Sibyllarum citaverit, 129. nonne consilium dederit de illis legendis, 208. dissimilia sensa de Epistolis ad *Senecam*, 14. 300. 565. 567. & seq. iter ipsius in Hispaniam, 112. 117. 118. 121. 132. 160. & seq. 518. 548. 569. volunt, eum Sacris initialle Episcopum Ruscini, 548. an extra Imperium Romanum prædicaverit, 592. Rationes, quæ induxerunt ad credendum, Epistolam ad Hebræosejos non esse, 194. 379. redarguit S. Petrum, 140. 602. Epocha Mortis ejus, 169. 182. 612. ejus caput

Nnnn lac

- lac pro sanguine effudit, 183. 185 eo
vivente umbra ejus medebatur agrotis,
592.
- S. *Pauli* Eremita Historiam ab Hieronymo
excogitatum credunt aliqui Critici .
147.
- S. *Paulus* Episcopus Narbonensis quo tem-
pore Ecclesiam illam crexit. 173
- Pearsonius* Anglus, Autor Prolegomeno-
rum, quæ Walconus iofronce posuit Po-
lyglottorum Anglicorum. 44
- Pentateucus*. Vide *Moses*.
- Petridideri* coejecturæ de Carminibus, Sybil-
lis tribuitis. 587
- S. *Petrus* Apostolum crediderunt Autores
aliqui seniore Andrea fuisse, 173. Epi-
scopus ejus Antiochiæ, 251. Romæ,
262. 588. variæ Autorum sententiæ de
illius certamine adversus Simonem Ma-
gum, 118. 199. 313. & seq. post victoriam
hanc Roma exivit, & Christus Jesus ipsi
in conspectum venit, 597. ubi primam
suam Epistolam scripserit, 119. 145.
quare dubitet non nemo, alteram ejus
Epistolam ab illo revera scripsisse,
294. 296. a Paulo reprehensus est, 340.
601. Epochæ mortis ejus, 169. 182. 611.
- S. *Petri* Alexandrini opinio de vers. 14. ca-
pituli 19. Evangelii S. Joannis, 586
- Petrus B'essensis* quæ habeat de Assumptione
Deiparæ. 596
- S. *Petrus* Eunucus Diocletiani crudelissime
vexatus. 366
- S. *Pezzenii* Opioio de Origine Gallorum.
443. 544.
- S. *Philippo* Apostolo nonnulli filias tribuunt:
249. alii coocidunt, cum Fidem nun-
ciasse Gallis, & Anglis, 337. 544. 546
- Philologia* quid sit, 72. 84. & seq.
- Philo* Judæus ne verbum quidem fecit de
Probatica Piscinæ, ioter Judæos cele-
berrima. 621
- Philopponum* sequuntur Scriptores multi de
Epochæ Mortis Jesu Christi, 146. incidit
in errorem *Trithitanum*, *ibidem*. inslau-
rat opinionem Marcionis, coocidentem
Christum Dominum ultimum Patris
minime celebrasse. 149
- Philorgius* quædam peculiaria narrat de
morte S. Luciani Antiochæ, Littera-
tis multis probata. 138. 271.
- Photius* quod judicium ferat de Historia Ec-
clesiastica Evagrii, 28. & Gelasii Cysice-
ni, 168 nonnulli gloriam ipsi tribuunt,
quod Sapientum Ephemeridem repere-
rit. 52
- Pilatus* ad Tiberium de Jesu Christo Episto-
lam dedit, 133. 145. 280. 500.
- Pimander*. Vide *Marcus Trismegistus*.
- S. *Pianus* Presbyter & M. Smyroenſis;
Res animadvertendæ in Historia Sancti
hujus, a Baillæo prætermissa, 352. 20
mortuus fuerit anno quo Polycarpus .
329. 316
- Plinius* junior Præfatus Bithiniæ. Ex ejus
ad Trajanum epistola liquido constabit
de Magno numero Christianorum, hoc
Imperatore interrektorum. 379
- Poeta* Galli io quibus Veteribus antecel-
lant. 85
- S. *Polycarpus*. Senſa Criticorum io ejus
Epistolam ad Philippenses, 112. 124. 501.
& seq. Miracula quæ in ejus interitu con-
tingerunt. 344. 352. 516.
- Polycrates* quiloam sit & qua autoritate 199,
249. 271.
- S. *Poliustus* creditur esse primus & præ-
stantior Armeniæ Martyr. 384. & seq.
- Polyglottorum* quinam Autor. 40
- Pompejum* Urbis Convenum erectorem
esse existimat Hieronymus. 614
- Poncius* Cypriani Diaconus hujus S. Episco-
pi Vitam conscripsit. 171
- Pontificale Damasci*. Vide *Damasus*.
- Possevinus* Jesuita inter primos est, qui de
Carminibus Sibylliis dubitaverit, 147.
484
- De *Prædestinato* Sirmondi opinio Docto-
rum. 191
- Præfelli* Provinciarum sententias crudeli-
simas dicebant io Christianos. 367. &
seq.
- Præjudicia*, quæ per Criticeo excusamus .
88.
- Presbyteri*. Vide *Episcopi*.
- Presbyter* Asiæ loco excidit, quod excogi-
taverit falsam de SS. Paulo & Thecla Hi-
storiam. 142
- S. *Prisxus* Episcopus & M. Claramoortanus
incumbebat colligendis & cooficiendis
Martyrum Actis. 21
- Probabilitas* gemina. 616
- S. *Probi* Martyris in Cilicia Martyrium
gravissimum. 373. 390. & seq.
- Problema* de Operibus tributis S. Dionysio
Arenapagitz, deque illis judicium, 88.
Autor hujus regulas condidit ad cognos-
cendam falsitatem Librorum Sancti
istius. 261
- Protagoras* Abderites a Laſtancio existi-
matur Atheorum primus. 96
- Prudentius* Episcopus Trecentis quo tem-
pore

pore vixerit 267
Pfalms, alique Multi Bibliorum Sancto-
 rum Libri ex mente nonnullorum Scri-
 ptorum adfricta numeris Oratione con-
 scripti fuisse. 122
Pueris Deus aperit quæ Cyprianus face-
 re debebat populorum suorum com-
 modo. 611.

Q

Qualitates Veteribus & Recentioribus
 communes, 174 *qualitates* intimæ au-
 thoribus necessariæ, ut quæ narrant,
 admittunt. sunt, 246. & seq. 621. & c.
Quietissimus & *Quæritista* damnati. 69. &
 seq. Opera, quæ illorum doctrinam
 oppugnant. *ibidem*.

R

Rabini non sunt duces tui ad addi-
 scendam Linguam Hebraicam, 409.
 multa verba Hebraica ab Arabico &
 Græco traduxerunt. 447
Radequndes Argumentum Epistolæ Epi-
 scoporum Gallicarum ad ipsam. 543
Recognitores Liber Apocryphus. 178
Regula Criticæ ad emendanda MSS., 7.
39. 248. & seq. ad studium Scriptura-
 rum Sanctarum, 9. ad *Concilia*, *ibidem*.
 ad Patres intelligendos, 10. & seq. ad The-
 ologiam Ecclesiæ, 11. & seq. ad Theo-
 logiam Scholasticam, 67. ad Diploma-
 ticeam, 401. & seq.
Regula Criticæ ad efformandum perfectum
 Historicum, 30. ad efficiendas Biblio-
 thecas Scripturarum Ecclesiasticarum,
31. & seq. ad Chronologos concilian-
 dos, 55. ad manus Concionatoris, 76.
 ad Opera periculis lucubrandi, 78. 79.
 ad iudicandum de præstantia *Operis*, 8.
 ad faciendas Gallicas Interpretationes
 optimas, 81. 82. ad recte intelligen-
 dos Autores, 110. ad ferendum judi-
 cium de auctoritate alicujus Auctoris, 461.
 & seq. ad Scribendum adversus ali-
 quem. 481
Regula Criticæ de testimonio Veterum,
139. 137. & seq. 140. & seq. 610. 615.
621. & seq. de ipsorum intimis quali-
 tatibus, 246. & seq. 622. & seq. de
 ipsorum stylo, 610. 619. de ipsorum si-
 lentio, 268. & seq. 277. 590. 596. & seq.
Regula Criticæ de Coniecturis, 359. 361.
 & seq. 516. 585. 616. de *Traditione*, &

consensu Ecclesiarum, 15. 620. & seq.
628. & seq.
Regula Criticæ ad distinguenda Acta ger-
 mana Martyrum, & Historias a fabu-
 lis, 354. 359. & seq. 278. 280. 281. 330.
334. 338. 341. 356. 389. 395. 401. ad inter-
 noscenda Opera legitima a spuris, 260.
298. 303. 306. 310. 484. & seq. atque ad
 habendum argumentum conclusum de
 veritate sacralicujus Historici, 264. 542.
 usque ad 560.
Regula Criticæ de Miraculis, 263. 348.
 & seq. 353. & seq. deque Regula Cri-
 tices, quam principem appellant, 324.
520.
Regula Criticæ Simonii ad novam Biblio-
 rum Versionem faciendam, 408. & seq.
 ad tollendam innumerarum vocum He-
 braicarum ambiguitatem, 438. ad He-
 braicam Linguam funditus callendam.
442. & seq.
Reinetics ostendere nititur, vetustam Ju-
 dæorum Traditionem de Mundi dura-
 tione nullo inniti firmo principio. 598.
 De *Reliquiis* opinio Bailleti. 155. 136
Rescriptum ad Asiæ Provincias pro Chri-
 stianis cui tribuatur, 272. 285. & seq.
287.
Revelationes factæ S. Cypriano, & pue-
 ris. 611
Rhenanus Erasmo tribuit instaurationem
 Theologiæ *positivæ*. 63
Rivetius assertit notas undecim, quibus de
 Scripti alicujus salutem judicare pos-
 sumus. 260. & 302.
 SS. *Regatians* & *Donatians* Martyres
 Nannetenses. Et si Acta ipsorum sine-
 ra videantur, non carent tamen er-
 roribus, 336. 376.
 Abbat *Roguin* sententia de Judicio Sa-
 pientum Bailleti. 155.
Rosvidus Jesuita primus est, qui consi-
 lium suscepit restituendi in universum
 omnes SS. *Historias*. 61
Rudericus Episcopus Toletanus in Synodo
 Lateranensi irritas reddit vanas Epi-
 scopi Compostellani postulationes. 92
 De *Rufini* Historia Ecclesiastica judicium.
26.
Rufini Traditio est, S. Paulum illuc tran-
 euntem, Hispaniam versus Episcopum
 Sacris iniciasse. 548
 De *Ruinarii* Benedictini Auctoris sinceris &
 selectis natura & ordine, 60. 310. de illo
 brevis enarratio, 102., in Aduersis im-
 miscuit multa a Metaphraste decerpta,

216. multæ SS. Vitæ collocandæ essent in Collectiōne illius. 312. nonnulli Critici improbant monumenta illius Operis multa, 327 330. & seq.

S

De S. *Sabina* Mart. Actorum auctoritate Criticorum dubitatio 284. 286
Sacramentaria, sive *Missalia* a Thomasio vulgata. 555
Saculo præterito Sapientes fuerunt Augusti tempore sapientiores, 84. Elogium Dupini. 98
Saxiburgensis Joannes, Episcopus Carnotensis, egregius Criticus, quo tempore floruit. 94
Sallo Dionysius, Autor Ephemeridum Sapientum, 52. ejus opinio de Annalibus Baronii. 58
Samaritanorum origo. 421
Sancitorum quo tempore corpora eruerent, discerpere, & huc illucque transferre cœptum est, 22. notæ ad dignoscenda vera Sanctorum corpora. 608. Vide *Acta Martyrum*, & *Miracula*.
 De *Santes* Pagnini Versione Bibliorum judicium Genebrardi. 563
Sapientis Presbyter, amissa Charitate, fidem quoque & Martyrium amittit. 236. & seq.
 In *S. Saturnini* Episcopi Tolosani Corporis Translatione mira contigerunt, 22. quo tempore confecta sunt Acta ejus Viaræ & Translationis, 251. 264. 328 Quoad Missionem ejus in Gallias Vide *S. Dionysii*, & *Gallia*.
Savarano Præfidi Claramontii in Alvernia negotiorum successus, quod Papæ titulum dederit Francisco de la Guesle Archiepiscopo Turonensi. 388
Scaiger Josephus Eusebio tribuit graves Chronologiæ errores. 26
Scaiger Julius Cæsar acriter in Erasmus invehit. 480
Schæfftratus quod judicium ferat de Annalibus Baronii. 28 & de Damasi Pontificali. 184
Sclitiani Martyres quare hoc nomine vocati, 331. menda levia Actorum illorum. 335
Schoepgenium, & Criticæ. 480
Scriptura Sancta. an Critice opus sit ad Sacrum Textum restituendum, 16. & seq. ad optimas ejus Editiones habendas, 40. 42. quatuor genera Criticorum Traditum

tuum de Bibliis Sanctis reperiuntur apud Patres, 90 ejus studium invaluerat a primis Ecclesiæ Sæculis, 91. 420. & seq. varium fuit temporum varietate, 421. multæ Librorum Sanctorum Classes ex Eusebio, 162. an Textus Hebraicus Archetypum esse possit ad bonam Scripturarum Sanctorum Versionem faciendam, 401. Vitium conjecturæ petiæ a Silentio Scripturarum, 590 & seq.
Sculetus quas condiciones in Theologo requirat. 35
 An *S. Sebastiani* Actorum Scriptori Pontifici summo tribuat titulum Episcoporum. 387
Simon Sanguis differt a Simone Mago, 146
Seneca an Epistolâ scripserit ad D. Paulum, 114. 500. 565. 467. & seq.
Septuaginta. an Auctores sint Versionis Græcæ Vet. Test. 114. 145. 311. an ipsorum Versio vitiosa sit, 410. 411. 462. num exempla, quibus usi sunt, satis essent emendata, 415. 418. & seq. 463. tres tantum superiunt ejus Versionis Editiones, 430. Regulæ Simonii ad instaurandam Versionem istam, 430 & seq.
S. Serapia M. Acta cum Adis S. Felicis Nolani collata, 345. & seq. volunt aliquos inesse nœvos in ejus Historia. 370
Sibylla consecrata sunt ex D. Hieronymo Prophetiæ donum ob Virginitatem, 120. varia Autorum sensa de Carminibus ipsis tributis, 112. 114. 129. 141. 147. 306. 484. & seq. 587. an D. Paulus hæc Carmina citaverit, eorumque lectionem consuluerit, 129. 208.
Sigbertus Monachus Gemblacensis non habet in veris Operum suorum MSS. Histotiam fabulosam Joannæ Baptistæ. 267
Sigismundus, Rex Burgundiorum extruendum curavit Monasterium Agaunense. 281
Silentium Litterarum Sanctorum duplex est. 590
S. Simonis Episcopi Hierosolymitani argumentum Martyrii. 119
 De SS. *Simone & Juda* Apostolis, Martyrio affectis, quæ habeat Abdiæ. 180
 De *Simonis* Magi volatu multa Sapientum judicia, 118. 198. 313. & seq. de Simulacro ipsi credito Romæ. 146
Simonini contendit, universas Scripturarum Versiones interpolatas esse, 16. 408. 410. 414. 417. 362. non offendit satis obsequii in Sanctos Patres, 17. & seq. 120. 115. & seq. 175. 432. 448. 455. 458. 469.

471. asserit, celeberrimos hujus sæculi Theologos Regulas Criticas ignorasse, 35. Judicium de ipsius Historia Critica Veteris Testamenti, 17. 18. 103. 412. 550. antefert super multis Scripturarum falsis sensa Hæreticorum sensus SS. Patrum, 145. conjecturis tantummodo lanixus asserit, Pentateucum Moysi non esse, 280. consilium ejus ad faciendam Bibliorum accuratissimam omnium, quotquot extant, Versionem. Vide Diss. V. Exitus Historiæ suæ Vet. Test. 407. Animadversiones in illius Nov. Test. 470. & seq. sententia ipsius de Doctrina quinque *Propositionum* 472. & de loco ubi fuerunt servari Evangelium S. Marci. 586 *Simplicitas* in Actis MM. nota est auctoritatis ipsorum. 341. & seq. *Sinopium* Urbs Ponti. Credunt, S. Petrum ibidem prædicasse. 600 *Sirmondus* a Societate Jesu quid operis contulerit Baronio, 29. ejus de S. Dionysio opinio, 142. & seq. 158. 528. 533. & seq. sensa Scriptorum de *Prædestinato* illius. 191. & seq. *Sixtus V.* & *Clement VIII.* in eolaborant, ut Vulgatæ emendationi inhiherent Viri docti, & latentur, se omisit multa, quæ mutari poterant, 406. 469. ordo, quem servarunt Eruditi in hac emendatione. 412 *Sixti Senensis* Regulae ad dignoscenda Opera legitima a spuris, 250. nimium detestatur auctoritati ex Simonio, 454 *De Sacratiss* Historia Ecclesiastica Judicium. 26. & seq. 135 *Sophronius* Criticis nonnullis simplex est, facilis, & credulus est. 155 *Sozomenus* in Historia sua non semel recessit a veritate. 27. & 135 *Spachensis* quod judicium tulerit de Historia Critica Vet. Test. Simonii, 17. 35. 103. 450. *Spinosa* postremis temporibus Atheismum instauravit. 97 *Spiritus* Sanctus quo die super Apostolos descendit, 133. 178. 185. 570. & seq. *S. Stephanus* Papa an in errorem Cypriano contrarium incidit. 147. 277. 288. 298. dubitationes Scriptorum aliquorum de ipsius martyrio. 272 *S. Stephanus* III. Abbas Cisterciensis retracta Biblia. 23 *Struvius* regulas condidit, ut pronuncius de præstantia alicujus Operis, 82

De *S. Sulpicii Severi* Historia Ecclesiastica Judicium, 26. 328. a quibus auditur de tempore Missionis S. Dionysii in Gallias, 135. 326. 549. *Superstitio* quid sit, 605. consuetudines superstitiosæ damnatæ. 70. 71 *Symbolum* Apostolorum quo tempore compositum, 113. 145. *S. Symphoriani* M. Augustodunensis Acta authentica non sunt, & mendis sciant, 331. 335. 383. & seq. *S. Symphorosa* M., 335. Extat Tiburi Cisterna sicca, in quam secedebat cum filiis suis tempore persecutionis. 600 *Synagoga* quas adhibebat cautiones, ut Libros Bibliorum more suo scriberet. 424

T

T *Almuder* quid significet, 426. 427. Traditio de duratione mundi a Talmude depromta. 598 *S. Tarachi* Martyris in Cilicia martyrium crudele, 373. 390. & seq. *An Tempus*, Litteris adscriptum falso, nota sit certa suppositionis. 284 *Tenzallius* animadvertit non deesse, qui credant, judicium fuisse Alexandrinum, qui Epistolam S. Barnabæ adjudicatam composuerit, 111. molestè fert, S. Hieronymum posuisse Senecam in numero Scriptorum Ecclesiasticorum. 114 *Tertullianus* ait, non esse adhibenda Opera Hæreticorum in negotio Religionis, 150. an autor sit Libri de *Penitentia*, 297. an Pontifici titulum dederit Episcopi Episcoporum, 387. Evangelium ætate sua nuntiatur erat multis Galliarum Provinciis. 544 *Testamentum Novum* quo tempore ceptum sit Gallice reddi, 41. exempla, quibus usi sunt sub Urbano VIII. ad novam Editionem Græcæ Novi Test. 430. Animadversiones in Novum Test. Trevoltienſe, 470. & seq. damnatum Decretis Præfatum Parisiensis, & Melandensis, 471. & seq. *Tetrapla* Origenis quid contineant, 413 *Textus Sacæ*, Morinus adducit Patres duodecim, ut probet, Judæos illum consulto non vitasse, 151. & seq., quæ in eo mutata sunt ante adventum Christi, 417. & seq. qualis effect primis Ecclesiæ sæculis, 420. & seq. an vetustæ Versiones aptæ sint ad hunc

- hunc Textum restituendum. 428. & seq.
- Thamus* Navis Gubernator audit. Deum Pana mortuum esse. 110
- Tharapius* Patriarcha Constantinopolitanos inquit in Galliis, an S. Dionysius Discipulus S. Pauli Martyrium passus fuerit; & quænam esset hac de re Gallorum Traditio. 153
- S. Thecla* Virg. & Mart. Acta qua præsent autoritate. 126. 306. 508. & seq.
- Theodora* Viduæ Luciani S. Hieronymus scribit, ut eam soletur, & hortetur ad perseverantiam in Fide Catholica. 304
- De *Theodereti* Historia Ecclesiastica iudiciom. 28
- S. Theodereti* Presbyt. & Mart. Antiochan Miracula, aliaque adjuncta in ejus Actis contenta dubitationem de illis ingerere possint. 346. 374
- S. Theodofit* Canobiarcha Historia, quæ de iplo narratur super Dedicatione Ecclesiæ suæ, 332. læcedit in Speluncam Magorum. 602
- S. Theodoti* Cauponis & Mart. Ancyran Mira &c. narrata in illius Historia non possunt eam dubiam reddere aut talacem, 337. 339. 352. 373. 376. 386. 387. 393. & seq.
- Theodulphus* Archiepiscopus Aurelianensis exscribendum curavit pro Gisla sorore Caroli Magni geminum Psalterium S. Hieronymi. 92
- Theologia* instaurata Critices splendore, 33. 64. tria genera rationis, & viæ pro addidenda Theologia. 37
- Theologia* Scholasticæ origo, 35. ejus instauratio, 66. Regulæ pro ejus studio, 69. necessaria est ad cognoscendas fallacias Hæreticorum. ibidem.
- De *Theologia* positiva quinam egerint, 64
- Theologia* Dogmaticæ objecta res, 64. 65.
- Theologia* Mystica argumentum, 67. Opera in rem hanc. 70
- Ad *Theologum* perfectum efformandum quatuor sunt necessaria, 35. quid Theologi exprobrare possent Criticis. 164.
- S. Theonilla* Martyris supplicium immatio. 166
- Theophilus* Episcopus Antiochenus oon est ex D. Hieronymo autor Commentariorum in quatuor Evangelistas, & in Proverbia. 294
- Thierius* Criticen fecit Historiæ *Flagellantiæ*, 79. 163. utitur negantæ argumento ad detrahendum de autoritate *Lactantii* Vindocinensis, 274. male usus est Critice, 479. 480. & seq.
- S. Thomas* Apostolus Evangelium Parrhis prædicavit, 179. dubitant, an Homilia de S. Thoma, S. Joanni Chrysostomo adjudicata, Patris hujus sit, 620
- S. Thomas Aquinas* an autor sit *summa Theologica*, ejus nomen ferentis. 275.
- Thomasius* Thearius.
- Vide *Sacramentaria*.
- Thomasius* idem ingeoiosas animadversiones fecit de modo incumbendi studiis Patrum. 18
- Thomasinus* ex Oratorio narrat consuetudinem quandam Christianorum Orientis die sexta Januarii. 164. quæ habear de S. Theodofia Cænobiarcha, 332. asserit morem & venerationem gerendam esse opinioibus Ecclesiæ. 596
- Tiōri* exrat Cisterna sicca, in quam cecidit S. Symphorosa, filique ejus tempore persecutionis. 600
- Tillenontius*. Idea, sive ordo ejus Historiæ Ecclesiasticæ, 60. quare Editio hujus Operis aliquo anno in spatio dilata fuit, 147. Elogium ejus, 100. 101. varie utitur testimonio Veterum, 110. & seq. 128. 131. 133. 135. & seq. 137. 138. & seq. 210. & seq. 232. & seq. 251. vituperat Scriptores recentiores, qui deserunt Ecclesiæ Patres, ut Hæreticorum cognitionem sedentur, 145. S. Dionysio Areopagitæ sensa tribuit ab iplo aliena, 157. sæpe probat & improbat eosdem Autores, 163. 168. 169. & seq. 178. 181. & seq. 183. & seq. 188. & seq. utitur testimonio multorum Operum dubiorum, 191. & seq. 199. & seq. 203. rejicit illud Metaphrastis, 213. inrerim vero ab illo multa sumit, 215. dissimiliter adhibet argumentum ductum a silentio Scripturnarum, 269. 271. a Convenientiis &c. 278. & seq. 1. Titulis, & Inscriptionibus &c. 284. & seq. 297. quid sentiat de multis Actis Sinceris Ruinartii, 334. Vide secundam partem quartæ Dissert. magnum est Criticis moderationis exemplar, 481. ex ejus Criticis Regulis Historia Martyrii S. Justini &c. videri posset suppositio, 504. & seq. ex ejus principiis distinguere possumus quatuor genera Librorum Apocryphorum, 564.

non neglexit Traditiones Ecclesiarum, neque populares. 398. & seq.
De Timothei discipuli S. Pauli Apolloli Historia iudicium Tillemontii, 199.
241.
Tirulorum antiquorum cognitio fructus Critices, 82. an tituli & Inscriptio arguere possint Historiam aliquam falsitatis aut suspicionis. 184.
Troetus quid cogitet de Mercurio Trismegisto. 490.
Tormenta extraordinaria Martyribus inculsa. 167. & seq. 191. & seq.
Turnemini & Societate Jesu animadversiones in Epistolam Theologi Salmastrini de inflatione Textus Seq. tuaginta. 433.
Trajanus Imperator inquirere facit Posteris Davidis, 119. an liberatus fuerit ab inferis, orante S. Gregorio, 311. 588. 601. an Edicta tulcrit in Christianos. 377.
Traditiones. Regulæ, ne in Traditionibus fallamur, 19. Patres multa facta tradiderunt Traditionis testimonio, 201. 208. Traditio, tertium Principium Critices quid significet, 594. probatur testimonio Patrum, 597. & eorundem Criticorum, 598. 603. quæ comitari illud debeant conditiones, 606. tria Traditionum genera. 618. præter hæc tria alia quoque non desunt, ibidem. Regulæ ad illas dignoscendas. 610. & seq.
Trevolensium Ephemeridum origo. 33.
Tridentinum Concilium quo sensu Vulgatam authenticam declaraverit, 456. 460. 462. & seq. 465.
De Trinitate locus Joannis non reperitur in MSS. 249. quo tempore cæpi adhiberi vox Trinitatis. 388.
S. Trophimus quo tempore crexerit Ecclesiam Arelatensem. 122. 357.

V

Valeriani Imperatoris persecutio differt a persecutione Decii. 384. & seq.
Valla Laurentius primus est, qui insurrexerit ad versus Libros, nuncupatos a Dionysio Areopagita. 148.
Valesius non videtur satis obsequii antiquitati præstare, 118. Eusebium purgat, 126. 127. ejus opinio de exemplo Pontificalis Damasi, vulgato a Rosve-

do. 180.
Varro habitus est Romanorum doctissimus. 29.
Vassarii opinio de Atheismo ante jactatam ab Hæreticis reformationem. 96.
Vega Hispanus ex Ordine S. Dominici attulit Concilio Tridentino. 467.
Verborum ambiguitas multam asserti disciplinis perturbationem, 561. varietas in verbis Hebraicis, 458. 462. 477.
Verberationum sibi ipsi inflictarum usus, 163. leves conjecluræ ad illas reprobandas. 589. & seq.
Versines Bibliorum, ex Simonio, universæ interpolatæ sunt, 16. 408. 410. 415. 477. 463. commoda, quæ capi possunt ex variis Scripturarum Versionibus, 415. multæ Bibliorum Versiones, 462. & seq. quo sensu ipsæ authenticæ sunt per Simonium, 460. & seq. Vide MSS. *Bibl. Novum Testamentum. Textus Sacre.*
Vespasiani Imperator inquisitionem diligentem fecit stirpis Davidicæ. 119.
Venitum Constantini. Vide *Labarum.*
Veretianum translata sunt Reliquiæ S. Mariæ Magdalenzæ. 336.
S. Victor Papa an semoverit a communione Fideles Episcopos Asiæ. 130.
Virga divinantis usus damnatus. 79.
Virgo Maria. Nonne explodendum sit quicquid Patres dixerunt de ejus Genealogia &c. 201. & seq. 203. 512. & seq. 597. Epistolæ, quas volunt eam scripsisse, 586. ubinam vita excolescit, 137. & seq. 240. 271. & seq. 279. & seq. varia placita de corpore ipsius a mortuis excitato, & in cælum assumpto, 131. 132. 156. 163. 169. 181. 196. & seq. 203. 253. 292. 295. 296. 604. Festum Assumptionis illius celebrabatur ante S. Gregorium Turonensem. 203.
Vita Sanctorum cujusmodi erant ante XVII. Sæculum, 19. & seq. præcipui ipsarum Scriptores, deque ipsis iudicium, 20. 61. 215. 319. & seq. 325. 328. 331. 335. 338. & seq. nonnulli Eruditi detraxerunt ab illis Miracula, 119. 243. 323. & seq. 348. & seq. 354. & seq.
S. Vincentii Diaconi & M. Adæ negotium creant Criticis, 329. 330. 350. 368. 369. 394. & seq.
De Virbi Vita S. Dionysii Scriptorum sententia. 345.
In Virri Typis vitia. 87.

Universitas Parisiensis quo tempore, & a quo erecta. 36
Voces e Cœlo in Aëtis MM. an sint suppositionis notæ. 386
Vocalis Puncta dissimiliter intelliguntur, 434. 452
Urbanus VIII. edendum curavit novissime Novum Testam. Græce, 431. quibus MSS. quaque ratione usi sunt Autores hujus Editionis, *ibidem*.
S. Ursula, & sociæ MM. an ad unam duntaxat redigendæ, nomine *Undecimilla*. 585
De Ursardi & Adonis Martyrologiis diversos habent usus Critici, 163. 168. & seq. 197. 330. 533. 540. & seq. 545. 546. & seq. 581.
Uulgata a quo correctæ fuerit, 406. 469. quæ via & ratio habita in hoc, 412. & seq. quo sensu declarata est authentica a Concilio Tridentino, 456. 469. dicta Simonii de ejus autoritate, 464. 466. & seq.
De Waleno quo jure conquestus sit Julius, 41. 44.
Wangewechius excusat menda Metaphrastis. 222
Wasmuthius Matthias qui pronunciet de

Opere Capelli. 407
Warnabarius Presbyter Ecclesiæ Lingonicæ mittit ad S. Ceraunium Episcopum Parisiorum Atrium Geminorum Lingonensium. 161
Witaffi sententia de opinione Philopponi Hæretici super extremo Palschate Jesu Christi. 149

X

Ximenes Cardinalis Bibliorum Comphitenium Editionem procuravit. 40

Z

Z
S. Zacharias Pater S. Joannis Baptistæ propter quod interremtus, 110. 118
Zachei Publicani Episcopatus. 140
Ad Zenonem Imperatorem mittitur Evangelium S. Matthæi in Barnabæ Sepulcro repertum. 121
Zozimum Pontificem, ait Tillemontius, fuisse ad omnia, quæ ipsi obtrudebant, haurienda compositum. 132
Zerobabel an Templum Hierosolymis ædificandum curaverit, 167. 172

F I N I S:

Addenda & mutanda sic lege

pag.	lin.	re	re
1	29	suspecti alii	non suspecti
16	21	non subitent	dele non
44	1	Capella	Capellius
55	in not. 2	Tyographia	Editione
65	3	culis pteis	cujus opera ptelis
73	in not. 15	diffidia	diffidia autore Felissone
85	29	Peureus	Fabri filia
88	lin. ult.	non inferiores	non multo inferiores
89	1	Libri	Libros
90	in not. 6	Collectio	Collectionem
92	in not. 2	impositum est.	impositum sit
110	in not.	a Gila	pro Gila
112	in not. 2	Thramus	Thamus
		nonnullis Judaeos Alexan-	ex Judaeis Alexandrinis ali-
		drinos	quem
123	8	Jacobi	Pauli
127	15	Monothellris	Iconoclasis
128	penult.	Alexandrina	Casareensi
141	12	Eusebii	Josephi
146	in not. 17	triginta	quadraginta
159	24	decimo	nono
162	24	.....	nonos
175	14	Thietii	Theodotici
		"	"
218	in notis desit		Varugii
228	7	non mediocres	maximas
228	18	eternum	etiam
229	in notis 5	initiat	initiat
230	in not. 19	continet	continent
234	7	communiſcuntur.	terminiſcuntur
236	9	hunc	hoc
239	in not. 9	recessisse	processisse
245	22	ſiliorum	ſili
259	in ſu.	ſiliorum	ſili
260	7	autographa	authentica
275	30	Marſii	Maril
282	25	Marſii	Maril
284	8	Marſii	Maril
369	l. penult.	conſularia	Proconſularia
408	2	ejus interpre.	ſuam interpre.
418	in not.		
poſt l. not. addo		Kirch. in Oedip. Aegyptio cl. 4. c. 1.	
poſt ſecundam		Simon. Hiſt. Crit.	
484	18	effe firmiores	non effe firm.
528	20	quod	quæ

A D D E N D A

pag. 534. Diſſert. 6. ante lin. ultimam.

Verum progrediamur ulterius, addere Criticus hic ab omni affectione remotus, & rursus ponamus Menardum & Alexandrum incurere in scripta de Marca & Milleti, pro veteti Epochæ paginantiæ; & etiam alterutra parti affectionem Criticarum Regularum præscripto expendere duorum illorum sapientium *Aræopagitarum* sententiam, conjecturas, aliæque fada, ipsorum Epochæ constituende apta, ad trecentissimum usque numerum: consequenter autem opinionis & rationum tum *Aræopagitarum* tum *Gregorinarum* collationem instituire;

Et.

Errata typographica sic corrige.

225	lin.	& idem	eisdem
27	1	multa	mutua
218	44	facili	facile
2	25	cui	qui
29	in not. 23	politic	politi
24	20	Morino	Moring
	25	nuru	nuec
54	22	Scriptorum	Sanctorum
63	4	inveoit	incepit
66	27	Menalini	Mesaliami
67	in not. ult.	Collasianus	Colledianus
73	in not. 18	MSS.	MS.
84	2		
dr. alibi			
95	in not. 10	Voila	Valla
96	in not. 14	Nonagerius	Nonapenatius
98	9	Incomptamque	incomptamque
112	in fin.	inipitque imptad.	impudetia
122	15	formatum	firmarum
123		officio se	officio se
135	38	Mochus	Molchus
153	25	ratione	rationem
161	12	non eadem nec ipse integri-	non eadem ac ipse integri-
		tate spec alius	tate spectabiles
	14	Incomentis	Lingonensis
163	19	debilitatem	debilitatem
	l. antepen.	istam	istum
165	in not. 8	in cap.	in cap. 4.
169	4	utrumque	utrumque
170	in not. ult.	Carus	Cavius
176	1	efficiens	offerens
178	10	vendicat	vendicat
198	22	ea lem	ex eadem
220	21	Ch Rophorfenem	Christophorfenem
241	23	Etodra	Lindri
254	25	miolime	minime
256	4	hac	hoc
263	8	quid	quod
265	4	Leshius	Lealius
272	21	dei.	de s.
277	27	tua in alius	cum in alio.
280	in not. 2.	Montia Perisuliani adden-	Montis Perisuliani adden-
		dum	dum
288	in fin.	Acocli	Acacii
290	1	adulterine	adulterina
293	14	alteri	altera
299	8	ableganda	ableganda
	in not.	duroxy	duroxy
	infra	d s r m	duroxy
326	14	linus	linus
	24	ad ostra duxerunt.	ad nos tradux.
328	2	propius	propius
344	5	proptius	propius
410	18	propius	propius
351	20	ado	adco
353	9	Theodoricus	Theodosius
379	in not. 15	duo-ecim	duodecim
391	9	Fibia	Tibia
397	in not. 2	alt	sunt
429	7	opes omnis	ipes omnis
435	in not. 7	Lypix	Lipui
437	12	vel	ut
439	in not. 12	Etach	Etach
443	11	Ne	Ne
444	l. penult.	Aben Effe	Aben-Effe
445	18	Abco Effe	Aben-Effe
446	l. ult.	evocare	evocari

Errata typographica sic corrige.

pag.	lin.		
456	15 & 23	cum	cum
466	3	secundum	secundam
471	in not.	Gata Kenius	Gatakerius
480	12	Dia'ogidico	Dia'ogi duo
	19	sic sunt	hi sunt
in not. l. pen.		Flupatil	Flufficil
494	20	illas	illi
495	23	monumenta	momenta
513		& non crediderim	dela &
519	in fin.	inceperunt	incederunt
525	3	In effitum	En effitum
530	25	C' trespitiano	Crespiniano
531	24	in Gallia	in Gallia
536	20	varias as sui	varias sui
549	9	Neque in ea huc quodquam	Neque ex ea huc quidquam
557	32	teneu in	traxendz
574	26	Statuo a S. Petro	statim
581		quippe	quique
591	2	Magnaorum Bethcamum.	Mia-orum Bethicamum
609	34	cur	cum
612	in not.	Mifforus	Mifforus
623	in not. in fin	Senape	Sanios

